STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band IX.

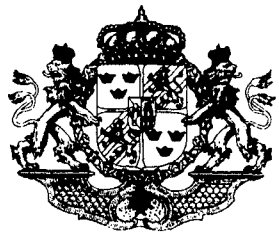

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1916

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1916: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19161

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band IX.

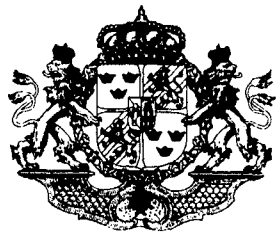

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1916

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1916
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
160266

INNEHÅLL.

Häft. 1.

Sid.

Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor), damfrisersalonger och badinrättningar.
Inledning . . . . . 1.
1. Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor) . . . . . 2.
Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1915 . . . . . 33.
Utlandet och krisen. (Forts.)
1. Danmark. (Forts.) . . . . . 35.
Förslag till restriktioner i rusdryckshandeln. Utlåtande av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen . . . . . 40.
Yrkesinspektionens verksamhet år 1914 . . . 47.
Kungl. pensionsstyrelsens verksamhet år 1914 52.
Den nya norska arbetarskyddslagstiftningen . 59.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter . . . . . 63.
Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården . . . . 64.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående alkoholistanstalts erkännande såsom allmän . 66.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 2 mars 1915 angående siktning av rågmjöl . . . . . 67.
Kungl. Maj:ts skrivelse till järnvägsstyrelsen angående nedsättning i fraktsatserna för transporter å statens järnvägar beträffande ved . . . . . 68.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete . . . . . 69.
Registrering enligt den nya sjukkasselagen. Fjärde kvartalet 1915 . . . . . 71.
Kortare meddelanden:
Nya förordningar för sjöfarten . . . . . 76.
Nytt riksavtal inom garverilndustrien . . 77.

Sid.

Riksavtal vid fönsterglasbruken . . . . . 77.
Kommitté för utredning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkring . . . . . 78.
Danmarks sjuk- och begravningskassor under år 1914 . . . . . 78.
Arbetsmarknaden i England under december 1915 . . . . . 79.
Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1915 . . . . . 79.
Utvandringen från Sverige år 1915 . . . . 80.
Kooperativa förbundets omsättning under fjärde kvartalet 1915 . . . . . 82.
Omsättningen i några utländska kooperativa partihandelsföreningar . . . . . 82.
Bostadsfrågan i Göteborg . . . . . 83.
Kommunal bostadsförmedling i Göteborg . 83.
Norsk förordning angående bostadshyra . . 83.
Undersökning om gemensamma avlöningsbestämmelser för statens järnvägar, post-, telegraf- och tullverken samt statens vattenfallsverk . . . . . 84.
Dansk lag om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden . . . . . 84.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. December månad år 1915 . . . . . 85.
Mjöl och brödpriser vid slutet av år 1915 . . 98.
Översikt av livsmedelspriser under fjärde kvartalet år 1915 . . . . . 1 16
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—dec. 1915 . . . . . 126.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. Fjärde kvartalet 1915 . . . . . 128.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—dec. 1915 . . . . . 138.
Kreaturspriser i Sverige. Fjärde kvartalet 1915 . . . . . 140.
Fiskpriser i Stockholm. Dec. 1914—dec. 1915 . . . . . 142.

Häft. 2.

Sid.

Arbetsmarknaden under januari 1916 . . . . 143.
Arbetsmarknaden (arbetstillgången) under fjärde kvartalet 1915 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. . . . . 145.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1915 . . . . . 153.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission . . . . 161.
2. Statens livsmedelskommission . . . . . 170.
Livsmedelskostnader i Stockholm 1904—1915 . 193.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående upphävande av nådiga kungörelserna den 10 april 1915 angående understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare, angående understöd av statsmedel för bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare samt angående understöd av statsmedel åt allmännyttigt företag för beredande av arbete åt arbetslösa kvinnliga tobaksarbetare . . . . . 194.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl 195.
Yrkesinspektionens verksamhet under oktober—december 1915 . . . . . 197.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . 199.

Sid.

Kortare meddelanden:
Arbetsinställelser i England under år 1915 202.
Åtgärder till förbindrande av lönenedpressning vid vissa arméleveranser i Frankrike 202.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari 1916 . . . . . 203.
Den kommunala arbetslöshetsfonden i Paris 204.
Arbetslösheten i Paris . . . . . 204.
Arbetsmarknaden i England under januari 1916 . . . . . 204.
Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1916 . . . . . 205.
Centralanstalten för anskaffande av arbete åt arbetslösa och flyktingar i Frankrike 205.
Den offentliga arbetsförmedlingen i England år 1915 . . . . . 206.
Bostadsfrågan i Södertälje . . . . . 206.
Bostadsstatistisk lokalmonografi för Sundsvall . . . . . 206.
De danska fackföreningarna . . . . . 207.
Förändringar i lönesatser och arbetstider i England under år 1915 . . . . . 207.
Grosshandelspriser i England under år 1915 208.
Minuthandelspriser å livsmedel i England under år 1915 . . . . . 209.
Minuthandelspriser å livsmedel i England under januari 1916 . . . . . 210.

Sid.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Januari månad år 1916 . . . . . 211.
Översikt av livsmedelspriser under januari 1916 . . . . . 220.
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—jan. 1916 . . . . . 226.
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Januari 1916 . . . . . 228.
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—jan. 1916 . . . . . 232.
Kreaturspriser i Sverige.
Nov. 1915—jan. 1916 . . . . . 234.
Tillförseln till offentliga slakthus.
Januari 1916 . . . . . 236.
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Januari 1916 . . . . . 236.
Fiskpriser i Stockholm.
Jan. 1915—jan. 1916 . . . . . 237.
Fiskpriser i Göteborg.
Jan. 1915—jan. 1916 . . . . . 238.

Häft. 3.

Sid.

Arbetsmarknaden under februari 1916 . . . . 239.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
I. Statens arbetslöshetskommission . . . . 241.
2. Statens livsmedelskommission . . . . . 245.
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1915.
1. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge 256.
II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1915 . . . . . 261.
Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1914 . . . . . 269.
Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer åren 1912—1915 . . . . . 272.
Förslag angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden . . . . . 278.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1914.
I. Den industriella olycksfallsförsäkringen . . . . . 280.
II. Försäkring för fiskare . . . . . 285.
III. Ersättning vid kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring . . . . . 286.
Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor), damfrisersalonger och badinrättningar. (Forts.)
II. Arbetstidens längd vid damfrisersalonger . . . . . 289.
Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1916 . . . . . 312.
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1915.
Fjärde kvartalet . . . . . 319.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . 324.
Kortare meddelanden:
Statens industrikommission . . . . . 328.

Sid.

Kollektivavtal i Danmark . . . . . 328.
Arbetsinställelser i Finland under åren 1913 och 1914 . . . . . 329.
Yrkesinspektionen i Danmark år 1914 . . . 331.
Försäkringsverksamheten i Danmark år 1914 331.
De kommunala hjälpkassornas verksamhet i Danmark räkenskapsåret 1914—1915 . . 332.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari och februari 1916 . . . . . 332.
En central platsförmedlingsanstalt för affärsanställda . . . . . 332.
Bostadsfrågan i Göteborg . . . . . 332.
Fattigvården i Stockholm under år 1914 . . 333.
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Februari månad år 1916 . . . . . 335.
Översikt av livsmedelspriser under februari 1916 . . . . . 344.
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—febr. 1916 . . . . . 348.
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Februari 1916 . . . . . 350.
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—febr. 1916 . . . . . 354.
Kreaturspriser i Sverige.
Dec. 1915—febr. 1916 . . . . . 356.
Tillförseln till offentliga slakthus.
Februari 1916 . . . . . 359.
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Februari 1916 . . . . . 359.
Fiskpriser i Stockholm.
Febr. 1915—febr. 1916 . . . . . 360.
Fiskpriser i Göteborg.
Febr. 1915—febr. 1916 . . . . . 361.
Producentpriser å lantbruksprodukter under november 1915 . . . . . 362.
Partipriser å lantbruksprodukter m. m.
November 1915 . . . . . 364.

Häft. 4.

Sid.

Arbetsmarknaden under mars 1916 . . . . . 367.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
2. Statens livsmedelskommission . . . . . 369.
3. Statens industrikommission . . . . . 384.
Kunglig proposition rörande obligatorisk olycksfallsförsäkring . . . . . 385.
Socialstyrelsens utlåtande angående statsanslag till husmodersskolor . . . . . 396.
Socialstyrelsens yttrande i bemanningsfrågan 403.
Bostadskommissionens yttrande och förslag i hyresfrågan . . . . . 415.
En norsk levnadskostnadsundersökning . . . 419.
Dyrtidshjälp under kristiden . . . . . 427.
Aktiebolaget Stockholmssystemets verksamhet under år 1915 . . . . . 428.

Sid.

Konsumtionsföreningsrörelsens utveckling i Sverige åren 1912—1915 . . . . . 431.
Hamnarbetaryrket i Sverige . . . . . 433.
Förslag till anordnande inom socialstyrelsen av vissa alkoholstatistiska undersökningar . 438.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning om särskilt avdrag vid 1916 års taxering till bevillning för inkomst av kapital eller arbete . . . . 469.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . 470.
Kortare meddelanden:
Utredning angående utom äktenskapet födda barn . . . . . 474.
Förbud mot nattarbete i bagerier i Spanien 476.
Ändring av förordningen om yrkesnämnder för hemarbete i Tyskland 477

Sid.

Yrkesinspektionen i Österrike åren 1913 och 1914 . . . . . 477.
Arbetsmarknaden i England under februari 1916 . . . . . 478.
Arbetsmarknaden i England under mars 1916 478.
Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1916 . . . . . 479.
Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1916 479.
Behovet av arbetskraft vid statens skogar 480.
Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark räkenskapsåret 1914—1915 . . . . . 481.
Kooperativa förbundets omsättning under första kvartalet 1916 . . . . . 482.
Bostadskommissionens yttrande i bostadsfrågan . . . . . 482.
Svenska stadsförbundets bostadskonferens 483.
Den kommunala bostadsförmedlingen i Malmö . . . . . 484.
Särskild levnadskostnadsundersökning under kristiden . . . . . 485.
Kommunal dyrtidshjälp i Finland . . . . . 485.
Uppodlandet av i träde liggande jordområden i Österrike . . . . . 485.

Sid.

Sveriges offentliga arbetsförmedling. Mars månad år 1916 . . . . . 487.
Översikt av livsmedelspriser under första kvartalet 1916 . . . . . 496.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1905—mars 1916 . . . . . 504.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. Första kvartalet 1916 . . . . . 506.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1905—mars 1916 . . . . . 516.
Kreaturspriser i Sverige. Första kvartalet 1916 . . . . . 518.
Tillförseln till offentliga slakthus. Mars 1916 . . . . . 521.
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus. Mars 1916 . . . . . 521.
Fiskpriser i Stockholm. Mars 1915—mars 1916 . . . . . 522.
Fiskpriser i Göteborg. Mars 1915—mars 1916 . . . . . 523.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . 524.

Häft. 5.

Sid.

Arbetsmarknaden under april 1916 . . . . . 527.
Arbetstillgången under första kvartalet 1916 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. . 529.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna 536.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission . . . . 544.
2. Statens livsmedelskommission . . . . . 549.
Den offentliga arbetsförmedlingens fortsatta utveckling . . . . . 555.
Socialstyrelsens utlåtande i hyresfrågan . . . 563.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning om medling i vissa hyrestvister m. m. . . . . 568.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående förbud mot användande av kvinna under tjuguett år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg . . . . . 571.
Socialstyrelsens förslag till förbud mot arbetarvärvning till utlandet . . . . . 572.
Arbetsförhållandena inom torvindustrien . . 573.
Beslut angående arbetarskyddslagstiftningens tillämpning . . . . . 579.
Yrkesinspektionens verksamhet under januari—mars 1916 . . . . . 581.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) . . . . 583.
Kortare meddelanden:
Penningtillgången i riket under krigstiden . 588.
Arbetsinställelser i Tyskland under kriget (I augusti 1914—31 december 1915) . . . . 589.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under årets fyra första månader . . . . . 590.
Olycksfallsförsäkringen i Norge . . . . . 590.

Sid.

Arbetsmarknaden i England under april 1916 591.
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1916 592.
Arbetslösheten i Danmark under år 1915 . . 592.
Den transoceana utvandringen från Sverige under år 1915 . . . . . 593.
Utvandringen från Sverige under första kvartalet 1916 . . . . . 595.
Kontrollbestämmelser rörande norsk utvandring över Sverige . . . . . 597.
Stockholms stad och bostadsproduktionen . 597.
Kontrollföreskrifter för brännvinsinköp utom hemorten . . . . . 598.
Stiftelsen Stockholms alkoholisthem Eolshäll . . . . . 598.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. April månad 1916 . . . . . 599.
Översikt av livsmedelspriser under april 1916 . 608.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1905—april 1916 . . . . . 612.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. April 1916 . . . . . 614.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1905—april 1916 . . . . . 618.
Kreaturspriser i Sverige. Febr.—april 1916 . . . . . 620.
Tillförseln till offentliga slakthus. April 1916 . . . . . 624.
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus. April 1916 . . . . . 624.
Fiskpriser i Stockholm. April 1915—april 1916 . . . . . 625.
Fiskpriser i Göteborg. April 1915—april 1916 . . . . . 626.

Häft. 6.

Sid.

Arbetsmarknaden under maj 1916 . . . . . 627.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission . . . . 629.
Krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst . . . . . 631.
De mindre bemedlades bostadsförhållanden i Norrköping . . . . . 635.
Byggnadsmaterialkommissionens betänkande . 645.

Sid.

Socialstyrelsens utlåtande över förordningen om kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning . . . . . 649.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning . . . . . 651.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill . . . . . 656.

Sid.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse om ändrad lydelse av § 3 i förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) . . . . 659.

Lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m. . . . . 660.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående tillämpningen av vissa bestämmelser i lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m. . . . . 663.

Lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden . . . . . 663.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående tillämpningen av viss bestämmelse i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden . . 665.

Lag om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter i Norge . . . . . 666.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.
Första kvartalet . . . . . 668.

Olycksfall i arbete åren 1910, 1911 och 1912 . 674.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete (Forts.) . . . . . 678.

Sid

Kortare meddelanden:

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under årets fem första månader . . . . . 682.

Pensionsförsäkringsfondens förvaltning . . 683.

Elektriska olycksfall 1906—1914 . . . . . 683.

Kommunernas fattigvård under år 1914 . . 684.

Begäran om utredning angående de kontors- och affärsanställdas arbetsförhållanden . 686.

Minuthandelspriser å livsmedel i England under tiden januari—maj 1916 . . . . . 687.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Maj månad 1916 . . . . . 689.

Översikt av livsmedelspriser under maj 1916 . 698.

Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—maj 1916 . . . . . 702.

Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Maj 1916 . . . . . 704.

Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—maj 1916 . . . . . 708.

Kreaturspriser i Sverige.
Mars—maj 1916 . . . . . 710.

Tillförseln till offentliga slakthus.
Maj 1916 . . . . . 714.

Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Maj 1916 . . . . . 714.

Fiskpriser i Stockholm.
Maj 1915—maj 1916 . . . . . 715.

Fiskpriser i Göteborg.
Maj 1915—maj 1916 . . . . . 716.

Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor), damfrisersalonger och badinrättningar.

Inledning.

Efter upprepade förslag i ämnet inom riksdagen anbefallde Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 20 juni 1913 socialstyrelsen att bl. a. verkställa utredning rörande personalens å rakstugor samt herr- och damfrisersalonger ävensom å badinrättningar arbetstid å kvällarna. Genom nådig remiss den 14 februari 1914 uppdrog jämväl Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att verkställa undersökning, i vad mån inom vårt land behövlig söndagsvila utan berättigad anledning åsidosättes inom vissa arbetsområden.

Vid utförandet av de styrelsen sålunda anförtrodda uppdragen har det synts styrelsen lämpligast att verkställa den del av undersökningen rörande söndagsvilefrågan, som avser att belysa hithörande förhållanden inom ovanberörda yrken, i omedelbart samband med den förstnämnda undersökningen angående arbetstiden å kvällarna.

Med avseende å planen för anordnandet och utförandet av undersökningen angående arbetstiden vid rakstugor, herr- och damfrisersalonger samt badinrättningar må anföras följande.

Genom hänvändelse till alla Konungens befallningshavande i riket samt för Stockholms län till länsmännen hava förteckningar införskaffats, upptagande namn och adress å samtliga för resp. polismyndigheter i orterna kända innehavare av rakstugor, herr- och damfrisersalonger samt badinrättningar. Dessa förteckningar, vilka synas vara uppgjorda med anlitande av den bästa sakkunskap, som för detta syfte kunnat stå till buds, torde böra betecknas såsom i stort sett fyllande alla rimliga anspråk på fullständighet och tillförlitlighet.

Till samtliga i dessa förteckningar upptagna företag, med undantag endast för sådana badinrättningar, som uttryckligen betecknades såsom kallbadhus, hava sedermera utsänts frågeformulär, avsedda att besvaras av företagens innehavare. Härvid har samma frågeformulär använts för såväl herrfrisersalonger (rakstugor) som damfrisersalonger. Beträffande badanstalterna har ett till innehåll och uppställning från ovanberörda något avvikande formulär kommit till användning.

Den nu berörda delen av utredningsarbetet är emellertid endast dess ena led. Såsom en komplettering härav och såsom ett fullständigande av utredningen har härtill slutit sig en undersökning, byggande på material, insamlat från personalen själv. För denna del av utredningen har man ansett sig böra välja tvenne olika metoder, av vilka den ena har tillämpats för personalen å herrfrisersalonger (rakstugor), den andra för personalen inom damfrisersalonger och badinrättningar.

För personalen inom den förstnämnda gruppens företag hava uppgifter inhämtats genom Svenska frisörbiträdesförbundets förmedling. Vid motsvarande undersökning angående personalen vid damfrisersalonger och badinrättningar har däremot tillämpats den s. k. agentmetoden, enligt vilken uppgifter införskaffats genom särskilda uppgiftssamlare, agenter, hos ett representativt urval av personal å olika orter. Dessa uppgiftssamlare hava för ifrågavarande ändamål försetts med erforderliga instruktioner.

Den del av sistnämnda undersökning, som avsåg personalen å badinrättningar vid våra badorter och som påbörjades i slutet av juli månad 1914, måste på grund av det vid krigsutbrottet rådande allmänna osäkerhetstillståndet avbrytas och uppskjutas till sommaren 1915. Det påtvungna avbrottet har givetvis förorsakat ett avsevärt fördröjande av undersökningsarbetet.

I. Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor).

1. Översikt av antalet undersökta herrfrisersalonger (rakstugor) och vid dem redovisad personal.

Enligt de i inledningen omnämnda, genom Konungens befallningshavande i riket införskaffade förteckningar över herrfrisersalonger (rakstugor) uppgick hela antalet för resp. polismyndigheter i orterna vid slutet av år 1913 kända företag av detta slag till 1 001. Avdragas härifrån de 7 herrfrisersalonger, från vilka inkommit uppgift, att verksamheten bedrivits endast under sommaren, återstå 994 företag. Fördelningen av sistnämnda antal herrfrisersalonger på olika landsdelar[1], samt på städer[2] och landsbygd framgår av nedanstående tablå, vilken jämväl, för städernas vidkommande utvisar det antal invånare, som i genomsnitt kommer på varje herrfrisersalong.

	Antal herrfrisersalonger Absolut	%	Antal invånare i genomsnitt per herrfrisersalong
Stockholms stad	201	20·2	1 901
Östra Sverige	137	13·8	—
Småland (och öarna)	85	8·6	—
Södra Sverige	212	21·3	—
Västra Sverige	237	23·8	—
Norra Sverige	122	12·3	—
Hela riket	**994**	**100·0**	
Städer:			
25 000 inv. o. däröver	432	43·4	2 123
10 000—25 000 inv.	127	12·8	2 295
mindre än 10 000 inv.	168	16·9	1 651
Landsbygd	267	26·9	—

[1] Den här liksom på andra ställen i denna redogörelse använda indelningen är densamma, som tillämpats i de av socialstyrelsen (kommerskollegium) förut publicerade arbetsstatistiska publikationer. Enligt denna omfattar Östra Sverige: Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands län; Småland (och öarna): Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län; Södra Sverige: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; Västra Sverige: Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län; Norra Sverige: Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

[2] Såsom större städer räknas här och i det följande städer med mer än 25 000 inv., såsom medelstora städer sådana med 10 000—25 000 inv. och såsom mindre städer sådana med *mindre än 10 000 inv.*

Vad angår förekomsten av herrfrisersalonger i de enskilda städerna, må anföras följande uppgifter, avseende de 10 största städerna. I Stockholm var antalet herrfrisersalonger 201 (motsvarande 1 frisersalong per 1 901 inv.), i Göteborg 76 (1 per 2 343 inv.), i Malmö 50 (1 per 1 916 inv.), i Hälsingborg 23 (1 per 1 495 inv.), i Norrköping 19 (1 per 2 431 inv.), i Gävle 14 (1 per 2 553 inv.), i Örebro 12 (1 per 2 759 inv.), i Jönköping 11 (1 per 2 522 inv.), i Uppsala 11 (1 per 2 483 inv.), i Karlskrona 8 (1 per 3 439 inv.) och i Eskilstuna 7 (1 per 4 161 inv.). Av dessa städer uppvisade alltså Hälsingborg det relativt till folkmängden största antalet herrfrisersalonger och Eskilstuna det minsta.

Av ovan redovisade 994 herrfrisersalonger hava i större eller mindre utsträckning *användbara uppgifter inkommit från 879* (*88·4 %*), medan innehavarna till 115 (11·6 %) av hithörande företag underlåtit att besvara de utsända frågeformulären. Beträffande 110 herrfrisersalonger, utgörande 12·5 % av hela antalet företag, som insänt uppgifter, hava innehavarna meddelat, att de själva sköta hela rörelsen utan hjälp av någon anställd personal. Innehavarna till 769 herrfrisersalonger, utgörande 87·5 % av hela antalet företag, för vilka användbara uppgifter inkommit, hava uppgivit, att de bedrivit verksamheten under hela eller så gott som hela året samt att de härvid i större eller mindre utsträckning haft särskild personal anställd. Av dessa hade 751 företag regelbundet sysselsatt ordinarie personal, medan innehavarna av 18 herrfrisersalonger endast å lördagar och söndagar anlitade främmande arbetskraft, s. k. lördags- och söndagshjälp. 88 frisersalonger sysselsatte personal från båda dessa kategorier.

I det följande betecknas den regelbundet sysselsatta personalen såsom *ordinarie personal*, medan personal, sysselsatt endast under lördagar och söndagar benämnes *extra personal*. Vid ovan omnämnda 751 herrfrisersalonger med ordinarie personal var anställd en dylik personal, omfattande 1 736 personer, och vid de 106 företag, som anlitade extra personal, en extra personal av sammanlagt 115 personer.

Hela antalet mindre frisersalonger, d. v. s. företag utan personal eller med endast extra personal, utgjorde 128 eller 14·6 % av samtliga frisersalonger, för vilka uppgifter föreligga. Antalet medelstora frisersalonger, d. v. s. företag med en ordinarie personal av 1—2 personer, utgjorde 490 eller 55·7 % och antalet större frisersalonger, d. v. s. företag med en ordinarie personal av 3 eller flera personer, 261 eller 29·7 %. De mindre frisersalongerna voro till största delen belägna å landsbygden, där desamma utgjorde 38·0 % av samtliga. De större frisersalongerna voro huvudsakligen belägna i de stora och medelstora städerna, där de i medeltal utgjorde mer än 40 % av hela antalet. De medelstora frisersalongerna slutligen dominerade samtliga redovisade ortsgrupper och utgjorde nästan genomgående mer än 50 %, ofta mer än 60 % av samtliga företag.

Med hänsyn till anställningsform och sysselsättning sönderfaller personalen i tvenne huvudgrupper, nämligen å ena sidan *den fullt yrkesutbildade personalen eller biträdena* samt å andra sidan *lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor*.

Hela antalet redovisade biträden bland den ordinarie personalen uppgick till 1 032 och antalet lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor till 704. Den ordinarie personalens fördelning på ovannämnda personalgrupper ävensom efter kön inom olika landsdelar och ortsgrupper framgår av tab. **A.**

Tab. A. Översikt av den ordinarie personalen.

	Biträden			Lärlingar och tvålpojkar (-flickor)			Tillsammans		
	Manliga	Kvinnliga	Summa	Manliga	Kvinnliga	Summa	Manliga	Kvinnliga	Summa
Stockholms stad	250	59	309	99	45	144	**349**	**104**	**453**
Östra Sverige	129	8	137	91	4	95	**220**	**12**	**232**
Småland (och öarna)	60	1	61	51	3	54	**111**	**4**	**115**
Södra Sverige	160	2	162	138	3	141	**298**	**5**	**303**
Västra Sverige	238	13	251	176	5	181	**414**	**18**	**432**
Norra Sverige	106	6	112	83	6	89	**189**	**12**	**201**
Hela riket	**943**	**89**	**1 032**	**638**	**66**	**704**	**1 581**	**155**	**1 736**
Städer:									
25 000 inv. o. däröver	519	70	589	276	52	328	**795**	**122**	**917**
10 000—25 000 inv.	167	3	170	116	5	121	**283**	**8**	**291**
mindre än 10 000 inv.	151	8	159	131	5	136	**282**	**13**	**295**
Landsbygd	106	8	114	115	4	119	**221**	**12**	**233**

Av hela antalet redovisad ordinarie personal voro, såsom av denna tabell framgår, nära tre femtedelar (59·4 %) anställda såsom biträden, medan något över två femtedelar (40·6 %) utgjordes av lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor.

Vad *fördelningen efter kön* beträffar, så framgår av tab. A, att av hela antalet redovisad ordinarie personal, omfattande 1 736 personer, för vilka uppgifter vid förevarande undersökning erhållits, 91·1 % voro manliga och 8·9 % kvinnliga. Av redovisade 1 032 biträden voro 91·4 % manliga och 8·6 % kvinnliga, och av redovisade 704 lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor voro 90·6 % manliga och 9·4 % kvinnliga.

Dessa förhållanden variera dock högst väsentligt inom olika landsdelar och ortsgrupper. Av de olika landsdelarna uppvisar Södra Sverige det relativt minsta antalet kvinnlig personal eller 1·7 %. Därnäst kommer Småland (och öarna) med 3·5 %. Huvuddelen av den kvinnliga personalen faller på Stockholm, för vilken stad 104 kvinnor (59 biträden och 45 lärlingar och tvålflickor) äro redovisade, utgörande 23·0 % av hela antalet där anställd ordinarie personal. För de större städerna redovisas sammanlagt 122, för de medelstora städerna 8, för de mindre städerna 13 och för landsbygden 12 kvinnor.

Den ordinarie personalens *fördelning efter ålder över och under 18 år* såväl bland biträden och övrig personal som bland manlig och kvinnlig personal framgår av de i efterföljande tab. B meddelade uppgifter, avseende olika landsdelar och ortsgrupper.

Enligt anförda tabell belöpte sig hela antalet redovisad minderårig personal (under 18 år) till 41·9 % av hela den ordinarie personal, för vilken åldersuppgifter förelegat. Vad särskilt biträdena beträffar, utgjordes allenast bland dem 7·4 % av minderåriga, men bland lärlingarna, tvålpojkarna och tvålflickorna uppgick motsvarande procenttal till ej mindre än 92·4 %. Av den manliga personalen voro 42·6 % och av den kvinnliga personalen 35·5 % minderåriga.

Även i detta avseende förete de olika landsdelarna och ortsgrupperna betydliga växlingar. Bland landsdelarna hade Småland (och öarna) att uppvisa det relativt största antalet minderåriga (52·2 %) och Stockholms stad det minsta antalet (30·8 %). I Östra, Södra och Västra Sverige utgjorde antalet minderåriga 44—47 % av hela antalet ordinarie personal. I de större städerna belöpte sig antalet minderåriga till 36·5 %, i de medelstora städerna till 43·4 %, i de mindre städerna till 48·5 % och å landsbygden ända till 53·6 % av den ordinarie personalen.

Bland biträdena förekom det relativt minsta antalet minderåriga i Stockholms stad (2·6 %) och det största antalet (18·3 %) i Småland (och öarna). Av de redovisade ortsgrupperna uppvisade de större städerna det relativt minsta antalet minderåriga (4·8 %) och de mindre städerna det största (14·0 %). Å andra sidan var antalet lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor över 18 år relativt störst i Småland (och öarna) nämligen 9·4 %, och relativt minst i Östra Sverige (4·3 %). Bland orter av olika storlek uppvisade de mindre städerna det största antalet dylik personal av mer än 18 års ålder (11·2 %) och landsbygden det minsta antalet (6·1 %).

För 264 såsom tvålpojkar och 34 såsom tvålflickor betecknad ordinarie personal föreligga närmare åldersuppgifter. Enligt dessa voro av tvålpojkarna 68 (25·8 %) 15—17 år och 98 (37·1 %) 14 år. Vidare voro 74 (28·0 %) tvålpojkar 13 år, 18 (6·8 %) voro 12 år och 6 (2·3 %) hade ännu icke uppnått 12 års ålder. Beträffande dessa sistnämnda synes sålunda hava förelegat överträdelse av bestämmelserna i arbetarskyddslagen den 29 juni 1912, § 9, enligt vilken arbete i frisersalonger är förbjudet för minderåriga under 12 år.[1] Av de 34 tvålflickorna hade 10 en ålder av 15—17 år, 14 av 14 år, 8 av 13 år och 2 av 12 år.

Vidkommande personalens *fördelning efter civilstånd* framgår av undersökningen, att av de 928 ordinarie manliga biträden, för vilka uppgifter i detta hänseende föreligga (för 15 saknas uppgifter), 772 (83·2 %) voro ogifta, 154 (16·6 %) gifta och 2 (0·2 %) änklingar, medan av 88 kvinnliga biträden, tillhörande samma kategori (för 1 saknas uppgift), 76 (86·4 %) voro ogifta, 11 (12·5 %) gifta och 1 (1·1 %) änka.

Vad slutligen angår den extra personalen, omfattade densamma, såsom tidigare meddelats, 115 personer, anställda vid 106 frisersalonger. Fördelningen

[1] Av de nämnda tvålpojkarna var 1 anställd i Göteborg, 1 i Söderköping, 1 i Sölvesborg och 3 å landsbygden.

Tab. B. Den ordinarie personalens för-

	Biträden				Lärlingar och tvålpojkar (-flickor)			
	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa
Stockholms stad	8	299	2	309	131	13	—	144
Östra Sverige	15	121	1	137	90	4	1	95
Småland (och öarna)	11	49	1	61	48	5	1	54
Södra Sverige	11	145	6	162	127	13	1	141
Västra Sverige	20	228	3	251	169	11	1	181
Norra Sverige	10	99	3	112	78	7	4	89
Hela riket	**75**	**941**	**16**	**1 032**	**643**	**53**	**8**	**704**
Städer:								
25 000 inv. o. däröver	28	554	7	589	304	23	1	328
10 000—25 000 inv.	14	156	—	170	112	8	1	121
mindre än 10 000 inv.	22	135	2	159	119	15	2	136
Landsbygd	11	96	7	114	108	7	4	119

av dessa företag och denna extra personal på olika landsdelar och ortsgrupper framgår av nedanstående tablå.

	Antal företag med extra personal		Antal extra personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Stockholms stad	31	29·2	33	28·7
Östra Sverige	15	14·2	16	13·9
Småland (och öarna)	5	4·7	5	4·3
Södra Sverige	18	17·0	18	15·7
Västra Sverige	25	23·6	31	27·0
Norra Sverige	12	11·3	12	10·4
Hela riket	**106**	**100·0**	**115**	**100·0**
Städer:				
25 000 inv. o. däröver	64	60·4	71	61·8
10 000—25 000 inv.	9	8·5	9	7·8
mindre än 10 000 inv.	11	10·4	13	11·3
Landsbygd	22	20·7	22	19·1

Hela antalet redovisade *biträden* bland den extra personalen uppgick till 50 och antalet *lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor* till 65. 91 voro män och 24 kvinnor. Av de förra tillhörde 37, av de senare 13 biträdenas kategori, och voro bland männen 50 och bland kvinnorna 7 yngre än 18 år.

delning efter ålder, över och under 18 år.

Tillsammans				Därav manliga				Därav kvinnliga			
Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa
139	**312**	**2**	**453**	101	248	—	349	38	64	2	104
105	**125**	**2**	**232**	103	115	2	220	2	10	—	12
59	**54**	**2**	**115**	57	52	2	111	2	2	—	4
138	**158**	**7**	**303**	137	154	7	298	1	4	—	5
189	**239**	**4**	**432**	183	227	4	414	6	12	—	18
88	**106**	**7**	**201**	83	100	6	189	5	6	1	12
718	**994**	**24**	**1 736**	**664**	**896**	**21**	**1 581**	**54**	**98**	**3**	**155**
332	**577**	**8**	**917**	290	499	6	795	42	78	2	122
126	**164**	**1**	**291**	122	160	1	283	4	4	—	8
141	**150**	**4**	**295**	136	142	4	282	5	8	—	13
119	**103**	**11**	**233**	116	95	10	221	3	8	1	12

2. Tiden för lokalens öppethållande vid herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

Enär arbetstidens början och slut vid herrfrisersalonger i regel nära sammanfaller med tiden för lokalens öppnande och stängning, äro i främsta rummet uppgifterna angående lokalens öppethållande värdefulla för bedömandet av inom här ifrågavarande yrke rådande arbetstidsförhållanden. I överensstämmelse härmed hava också de å frågeformulären angivna uppgifterna angående lokalens öppnande och stängning främst underkastats särskild bearbetning.

A. Vardagar.

Användbara uppgifter angående lokalens öppethållande å vardagar hava erhållits från 696 herrfrisersalonger med en ordinarie personal av 1 644 personer, utgörande 92·7 % av hela antalet redovisade företag med ordinarie personal och 94·7 % av vid dessa anställd ordinarie personal.

Närmare uppgifter angående tiden för lokalernas öppnande, stängning och totala expeditionstid meddelas i tab. C—E.

a) **Tiden för lokalens öppnande.** Enligt den första av dessa tabeller (tab. C, sid. 9), varav tablån å nästföljande sida är ett kort sammandrag, öppnades lokalen å herrfrisersalonger i regel kl. 8 f. m.

Tid för lokalens öppnande	Antal företag		Antal ord. personal	
Månd.—fred.	Absolut	%	Absolut	%
Före kl. 8 f. m.	20	2·9	47	2·9
Kl. 8 f. m.	667	95·8	1 580	96·1
Efter kl. 8 f. m.	9	1·3	17	1·0
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**
Lördag				
Före kl. 8 f. m.	23	3·3	52	3·2
Kl. 8 f. m.	666	95·7	1 578	96·0
Efter kl. 8 f. m.	7	1·0	14	0·8
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**

Sålunda var åttaslaget öppningstid för samtliga vardagar vid mer än 95 % av hela antelet i detta hänseende redovisade företag, omslutande omkring 96 % av vid dessa anställd ordinarie personal. Av det fåtal företag, vid vilka tidigare öppnande av lokalen förekom, höll 1 frisersalong lokalen öppen från kl. 7 f. m. och de övriga från kl. 7·30 f. m. Flertalet av dessa företag voro belägna i Södra Sveriges medelstora städer och landsbygd. Öppnande av lokalen senare än kl. 8 f. m. tillämpades endast vid några enstaka företag, huvudsakligen på landsbygden.

b) **Tiden för lokalens stängning.** I fråga om stängningstider voro förhållandena något mera varierande. Enligt tab. D (sid. 10) stängde dock det stora flertalet herrfrisersalonger lokalen kl. 8 e. m. å veckans fem första vardagar och kl. 9 e. m. å lördagar. Avvikelser från dessa normala stängningstider förekommo i den utsträckning, som framgår av nedanstående för olika veckodagar utarbetade tablå.

Tid för lokalens stängning	Antal företag		Antal ord. personal	
Månd.—torsd.	Absolut	%	Absolut	%
Före kl. 8 e. m.	56	8·1	120	7·3
Kl. 8 e. m.	630	90·5	1 510	91·8
Efter kl. 8 e. m.	10	1·4	14	0·9
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**
Fredag				
Före kl. 8 e. m.	34	4·9	74	4·5
Kl. 8 e. m.	583	83·8	1 410	85·8
Efter kl. 8 e. m.	79	11·3	160	9·7
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**
Lördag				
Före kl. 9 e. m.	43	6·2	76	4·6
Kl. 9 e. m.	530	76·1	1 316	80·1
Efter kl. 9 e. m.	123	17·7	252	15·3
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**

Tab. C. Tiden för lokalens öppnande å *vardagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

	Vardagar	Företag, vid vilka lokalen *öppnas* kl. 7 f. m.		kl. 7·30 f. m.		kl. 8 f. m.		kl. 8·30 f. m.		kl. 9 f. m.		kl. 2—6 e. m.		Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppnande	
		Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	Månd.—fred.	—	—	—	—	149	415	1	2	—	—	—	—	150	417
	Lördag	—	—	—	—	149	415	1	2	—	—	—	—		
Östra Sverige.	Månd.—fred.	—	—	—	—	96	221	—	—	2	3	1	1	99	225
	Lördag	—	—	1	1	95	220	—	—	2	3	1	1		
Småland (och öarna) . .	Månd.—fred.	—	—	2	8	54	102	—	—	—	—	—	—	56	110
	Lördag	—	—	2	8	54	102	—	—	—	—	—	—		
Södra Sverige	Månd.—fred.	1	1	17	38	116	242	—	—	1	2	—	—	135	283
	Lördag	1	1	17	38	116	242	—	—	1	2	—	—		
Västra Sverige	Månd.—fred.	—	—	—	—	172	417	—	—	—	—	1	2	173	419
	Lördag	—	—	2	4	171	415	—	—	—	—	—	—		
Norra Sverige	Månd.—fred.	—	—	—	—	80	183	—	—	3	7	—	—	83	190
	Lördag	—	—	—	—	81	184	—	—	2	6	—	—		
Hela riket	Månd.—fred.	**1**	**1**	**19**	**46**	**667**	**1 580**	**1**	**2**	**6**	**12**	**2**	**3**	**696**	**1 644**
	Lördag	**1**	**1**	**22**	**51**	**666**	**1 578**	**1**	**2**	**5**	**11**	**1**	**1**		
Städer: 25 000 inv. o. däröver	Månd.—fred.	—	—	—	—	320	850	1	2	—	—	1	2	322	854
	Lördag	—	—	—	—	321	852	1	2	—	—	—	—		
10 000—25 000 inv. .	Månd.—fred.	—	—	9	24	96	260	—	—	—	—	—	—	105	284
	Lördag	—	—	9	24	96	260	—	—	—	—	—	—		
mindre än 10 000 inv.	Månd.—fred.	—	—	4	13	128	270	—	—	1	2	—	—	138	285
	Lördag	—	—	6	17	126	266	—	—	1	2	—	—		
Landsbygd	Månd.—fred.	1	1	6	9	123	200	—	—	5	10	1	1	136	221
	Lördag	1	1	7	10	123	200	—	—	4	9	1	1		

Den avgörande olikheten mellan tiden för stängning å lördagen och å andra vardagar framträder klart i dessa siffror. Men de visa även å fredagar en viss förskjutning hän mot senare stängningstid än kl. 8 e. m. För lördagstidens vidkommande bör därjämte uppmärksammas, att en dryg sjättedel av företagen stängde senare än kl. 9 e. m.

Tidiga stängningstider voro relativt vanligast i Småland (och öarna), där 23·2 % av de redovisade företagen, omfattande 23·6 % av den ordinarie personalen,

Tab. D. Tiden för lokalens stängning å *vardagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

	Vardagar	Företag, vid vilka lokalen *stänges* kl. 7 e. m.		kl. 7·30 e. m.		kl. 8 e. m.		kl. 8·30 e. m.		kl. 9 e. m.		kl. 9·30 e. m.		kl. 10 e. m.		Företag med uppgift ang. tiden för lokalens stängning	
		Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	Månd.–torsd.	—	—	1	1	149	416	—	—	—	—	—	—	—	—	150	417
	Fredag	—	—	1	1	149	416	—	—	—	—	—	—	—	—		
	Lördag	—	—	1	1	4	10	1	2	144	404	—	—	—	—		
Östra Sverige	Månd.–torsd.	6	13	—	—	93	212	—	—	—	—	—	—	—	—	99	225
	Fredag	1	2	—	—	92	215	—	—	6	8	—	—	—	—		
	Lördag	—	—	—	—	7	11	2	4	83	199	—	—	7	11		
Småland (och öarna)	Månd.–torsd.	7	14	6	12	41	82	—	—	2	2	—	—	—	—	56	110
	Fredag	7	14	6	12	39	80	1	1	3	3	—	—	—	—		
	Lördag	—	—	—	—	2	2	6	12	46	93	1	2	1	1		
Södra Sverige	Månd.–torsd.	21	47	—	—	112	234	1	1	1	1	—	—	—	—	135	283
	Fredag	9	24	—	—	118	248	1	1	7	10	—	—	—	—		
	Lördag	—	—	—	—	3	4	1	4	91	207	6	8	34	60		
Västra Sverige	Månd.–torsd.	2	6	3	7	162	396	4	6	2	4	—	—	—	—	173	419
	Fredag	—	—	1	2	115	291	3	7	51	114	2	3	1	2		
	Lördag	—	—	—	—	8	14	2	5	106	270	10	29	47	101		
Norra Sverige	Månd.–torsd.	10	20	—	—	73	170	—	—	—	—	—	—	—	—	83	190
	Fredag	9	19	—	—	70	160	4	11	—	—	—	—	—	—		
	Lördag	2	2	—	—	4	5	—	—	60	143	14	33	3	7		
Hela riket	Månd.–torsd.	**46**	**100**	**10**	**20**	**630**	**1 510**	**5**	**7**	**5**	**7**	—	—	—	—	**696**	**1 644**
	Fredag	**26**	**59**	**8**	**15**	**583**	**1 410**	**9**	**20**	**67**	**135**	**2**	**3**	**1**	**2**		
	Lördag	**2**	**2**	**1**	**1**	**28**	**46**	**12**	**27**	**530**	**1 316**	**31**	**72**	**92**	**180**		
Städer:																	
25 000 inv. och däröver	Månd.–torsd.	—	—	1	1	319	848	1	3	1	2	—	—	—	—	322	854
	Fredag	—	—	1	1	278	760	3	4	39	87	—	—	1	2		
	Lördag	—	—	1	1	6	13	2	6	235	662	12	34	66	138		
10 000—25 000 inv.	Månd.–torsd.	19	45	—	—	86	239	—	—	—	—	—	—	—	—	105	284
	Fredag	12	32	—	—	92	251	—	—	1	1	—	—	—	—		
	Lördag	—	—	—	—	2	4	—	—	102	278	1	2	—	—		
mindre än 10 000 inv.	Månd.–torsd.	21	46	6	15	104	222	2	2	—	—	—	—	—	—	133	285
	Fredag	9	19	4	10	111	236	3	6	6	14	—	—	—	—		
	Lördag	—	—	—	—	5	10	7	17	110	232	8	20	3	6		
Landsbygden	Månd.–torsd.	6	9	3	4	121	201	2	2	4	5	—	—	—	—	136	221
	Fredag	5	8	3	4	102	163	3	10	21	33	2	3	—	—		
	Lördag	2	2	—	—	15	19	3	4	83	144	10	16	23	36		

å veckans fem första vardagar stängde lokalen kl. 7 eller 7·30 e. m. I Södra Sverige stängde 15·6 % av företagen, omfattande 16·6 % av den ordinarie personalen, lokalen kl. 7 e. m. å veckans fyra första vardagar. Även i Norra Sverige tillämpade en avsevärd del av därvarande herrfrisersalonger en tidigare stängningstid än den normala. Å lördagar förekom tidigare stängningstid än kl. 9 i nämnvärd utsträckning endast i Småland (och öarna), i det att där 14·3 % av de redovisade företagen, omfattande 12·7 % av den ordinarie personalen, stängde lokalen kl. 8 eller 8·30 e. m. Den i ovannämnda landsdelar förekommande tidigare stängningstiden faller huvudsakligen på medelstora och mindre städer samt beträffande lördagar på landsbygden.

Stängning av lokalen *senare* än kl. 8 e. m. å veckans fem första vardagar förekom i nämnvärd utsträckning endast å fredagar. Å dessa dagar stängdes lokalen vid 1·3 % av de redovisade företagen kl. 8·30 e. m., vid 9·6 % kl. 9 e. m. och vid 0·4 % efter kl. 9 e. m., omfattande resp. 1·2 %, 8·2 % och 0·3 % av den ordinarie personalen. Av dessa voro 38 företag belägna i Göteborg. Övriga hithörande företag voro huvudsakligen belägna å landsbygden.

Stängning av lokalen *senare* än kl. 9 e. m. förekom nästan undantagslöst endast å lördagar. Å dessa dagar hölls emellertid lokalen öppen till kl. 9·30 e. m. vid 4·5 % av de redovisade företagen, omfattande 4·4 % av den ordinarie personalen, och till kl. 10 e. m. vid 13·2 % av företagen, omfattande 10·9 % av personalen. Sena stängningstider å lördagar förekommo huvudsakligen i Södra, Västra och Norra Sverige. I Västra Sverige stängdes lokalen kl. 10 e. m. vid 27·2% av de redovisade företagen, omfattande 24·1 % av den ordinarie personalen. Motsvarande procenttal för Södra Sverige utgjorde resp. 25·2 och 21·2. I Norra Sverige stängdes lokalen å lördagar kl. 9·30 e. m. vid 16·9 % av de redovisade företagen, omfattande 17·4 % av den ordinarie personalen. Inom ovannämnda landsdelar är det huvudsakligen städerna Göteborg, Malmö och Gävle samt i Södra och Västra Sverige landsbygden, som uppvisa frisersalonger med sen stängningstid å lördagar.

Ovan angivna tider för lokalens stängning å vardagskvällar tillämpades nästan genomgående under hela året. Vid ett fåtal herrfrisersalonger förekom dock under *sommaren* (2—4 månader) tidigare stängning än under den övriga delen av året. I nedanstående tablå lämnas närmare uppgifter angående omfattningen av dessa avvikelser från de normala stängningstiderna vid 511 företag, representerande en ordinarie personal av 1 275 personer.

	Tiden för lokalens stängning densamma under hela året		Tidigare stängningstider under sommaren (2—4 månader)			
			30 min. tidigare stängning		60 min. tidigare stängning	
	Företag	Personal	Företag	Personal	Företag	Personal
Månd.—torsd.	490	1 207	13	37	8	31
Fredag	505	1 255	3	10	3	10
Lördag	489	1 216	14	38	8	21

c) **Antal timmar, under vilka lokalen hålles öppen.** I tab. E (sid. 12) hava uppgifter lämnats angående det antal timmar lokalen hållits öppen för allmänheten under olika veckodagar.

Det stora flertalet herrfrisersalonger hava enligt denna tabell hållit lokalen öppen i 12 tim. per dag å veckans fem första vardagar och 13 tim. å lördagar. Ett kort sammandrag av tabellens siffror, sådant detta verkställts i tablån å sid. 13, visar summariskt expeditionstidens längd å olika dagar.

Tab. E. Tiden för lokalens öppethållande å *vardagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

	Vardagar	Företag, vid vilka lokalen *hålles öppen i*																		Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppethållande å vardagar	
		2—7 tim.		11 tim.		11½ tim.		12 tim.		12½ tim.		13 tim.		13½ tim.		14 tim. o. däröver					
		Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal			Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	Månd.—torsd.	—	—	—	—	2	3	148	414	—	—	—	—	—	—	—	—			150	417
	Fredag	—	—	—	—	2	3	148	414	—	—	—	—	—	—	—	—				
	Lördag	—	—	—	—	2	3	3	8	1	2	144	404	—	—	—	—				
Östra Sverige	Månd.—torsd.	1	1	8	16	—	—	90	208	—	—	—	—	—	—	—	—			99	225
	Fredag	1	1	7	10	—	—	89	211	—	—	2	3	—	—	—	—				
	Lördag	1	1	1	2	1	3	5	8	2	2	82	198	—	—	7	11				
Småland (och öarna)	Månd.—torsd.	—	—	7	14	6	12	39	74	2	8	2	2	—	—	—	—			56	110
	Fredag	—	—	7	14	6	12	37	72	3	9	3	3	—	—	—	—				
	Lördag	—	—	—	—	—	—	2	2	6	12	44	85	3	10	1	1				
Södra Sverige	Månd.—torsd.	—	—	12	23	9	24	103	219	9	15	2	2	—	—	—	—			135	283
	Fredag	—	—	2	3	9	24	110	234	8	13	4	6	1	2	1	1				
	Lördag	—	—	—	—	—	—	4	6	1	4	77	173	17	38	36	62				
Västra Sverige	Månd.—torsd.	1	2	2	6	3	7	162	396	4	6	1	2	—	—	—	—			173	419
	Fredag	1	2	—	—	1	2	115	291	3	7	51	114	2	3	—	—				
	Lördag	—	—	—	—	—	—	8	14	1	2	107	275	11	30	46	98				
Norra Sverige	Månd.—torsd.	—	—	13	27	—	—	70	163	—	—	—	—	—	—	—	—			83	190
	Fredag	—	—	12	26	—	—	68	158	3	6	—	—	—	—	—	—				
	Lördag	—	—	3	3	—	—	4	10	—	—	60	140	13	31	3	6				
Hela riket	Månd.—torsd.	**2**	**3**	**42**	**86**	**20**	**46**	**612**	**1 474**	**15**	**29**	**5**	**6**	—	—	—	—				
	Fredag	**2**	**3**	**28**	**53**	**18**	**41**	**567**	**1 380**	**17**	**35**	**60**	**126**	**3**	**5**	**1**	**1**			**696**	**1 644**
	Lördag	**1**	**1**	**4**	**5**	**3**	**6**	**526**	**48**	**11**	**22**	**514**	**1 275**	**44**	**109**	**93**	**178**				
Städer:																					
25 000 inv. o. däröver	Månd.—torsd.	1	2	—	—	2	3	318	846	1	3	—	—	—	—	—	—			322	854
	Fredag	1	2	1	1	2	3	277	758	3	4	38	86	—	—	—	—				
	Lördag	—	—	—	—	2	3	5	11	2	6	236	665	12	34	65	135				
10 000—25 000 inv.	Månd.—torsd.	—	—	9	19	9	24	87	241	—	—	—	—	—	—	—	—			105	284
	Fredag	—	—	3	8	9	24	92	251	—	—	1	1	—	—	—	—				
	Lördag	—	—	—	—	—	—	2	4	—	—	93	254	10	26	—	—				
mindre än 10 000 inv.	Månd.—torsd.	—	—	22	48	6	15	99	207	6	15	—	—	—	—	—	—			133	285
	Fredag	—	—	10	21	4	10	106	221	7	19	6	14	—	—	—	—				
	Lördag	—	—	1	2	1	3	4	8	5	11	107	223	12	32	3	6				
Landsbygd	Månd.—torsd.	1	1	11	19	3	4	108	180	8	11	5	6	—	—	—	—			136	221
	Fredag	1	1	14	23	3	4	92	150	7	12	15	25	3	5	1	1				
	Lördag	1	1	3	3	—	—	15	25	4	5	78	133	10	17	25	37				

Tid för lokalens öppethållande Månd.—torsd.	Antal företag Absolut	%	Antal ord. personal Absolut	%
Mindre än 12 tim.	64	9·2	135	8·2
12 tim.	612	87·9	1 474	89·6
Mer än 12 tim.	20	2·9	35	2·2
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**
Fredag				
Mindre än 12 tim.	48	6·9	97	5·9
12 tim.	567	81·5	1 380	83·9
Mer än 12 tim.	81	11·6	167	10·2
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**
Lördag				
Mindre än 13 tim.	45	6·5	82	5·0
13 tim.	514	73·9	1 275	77·5
Mer än 13 tim.	137	19·6	287	17·5
Tillsammans	**696**	**100·0**	**1 644**	**100·0**

Den av dessa siffror konstaterade förlängning av tiden för lokalens öppethållande, som inträtt å lördagar (och i viss utsträckning även å fredagar), står givetvis i direkt samband närmast med den senare stängningstid, som är rådande å dessa dagar. I överensstämmelse härmed uppvisar också ovanstående tablå mycket stor likhet med den å sid. 8 meddelade tablån över stängningstiderna å vardagar. Denna likhet framträder ännu tydligare vid jämförelse av motsvarande uppgifter för olika landsdelar och ortsgrupper.

Öppethållande av lokalen mindre än 12 tim. per dag under veckans fem första vardagar förekom relativt vanligast i Småland (och öarna) samt Södra och Norra Sverige. I förstnämnda landsdel hölls sålunda lokalen å ovannämnda dagar öppen i 11 tim. per dag vid 12·5 % av de redovisade företagen, omfattande 12·7 % av den ordinarie personalen och i 11½ tim. vid 10·7 % av företagen, omfattande 10·9 % av personalen. I Norra Sverige hölls lokalen öppen i 11 tim. å veckans fyra första vardagar vid 15·7 % av de redovisade företagen (motsvarande 14·2 % av den ordinarie personalen) och å fredagar vid 14·5 % av företagen (motsvarande 13·7 % av personalen). I Södra Sverige slutligen hölls lokalen å veckans fyra första vardagar öppen i 11—11½ tim. vid 15·5 % av de redovisade herrfrisersalongerna (representerande 16·6 % av den ordinarie personalen). Ovan redovisade kortare öppethållande av lokalen å veckans fem första vardagar är huvudsakligen koncentrerat till de medelstora och mindre städerna samt landsbygden, medan i de större städerna ett öppethållande av lokalen i mindre än 12 tim. per dag är mycket sparsamt representerat.

Lokalens öppethållande i mer än 12 tim. per dag å veckans fem första vardagar har i nämnvärd utsträckning endast förekommit å fredagar. Å dessa dagar hölls lokalen öppen i 12½ tim. vid 17 företag, i 13 tim. vid 60 företag och 13½—14 tim. vid 4 företag. Av dessa 81 företag voro 37 belägna i Göteborg och de övriga huvudsakligen å landsbygden.

Öppethållande av lokalen i mer än 13 tim. förekom med ett par undantag när endast å lördagar. Å dessa dagar hölls emellertid lokalen vid bortåt en femtedel av samtliga redovisade företag öppen i 13½—14 tim. Dessa företag voro huvudsakligen fördelade på Södra, Västra och Norra Sverige. I Södra Sverige hölls lokalen å lördagar öppen i 13½ tim. vid 12·6 % av de redovisade herrfrisersalongerna (motsvarande 13·4 % av den ordinarie personalen) och i 14 tim. vid 26·6 % av företagen (motsvarande 21·9 % av personalen). I Västra Sverige hölls lokalen öppen i 14 tim. vid

Tab. F. Tiden för lokalens öppnande å *söndagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor), som å dessa dagar hålla lokalen öppen.

	Företag vid vilka lokalen *öppnas*												Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppnande	
	kl. 7 f. m.		kl. 7.30 f. m.		kl. 8 f. m.		kl. 8.30 f. m.		kl. 9 f. m.		kl. 10 f. m.			
	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	—	—	—	—	1	2	—	—	147	411	—	—	**148**	**413**
Östra Sverige	—	—	—	—	32	59	5	10	59	151	—	—	**96**	**220**
Småland (och öarna)	—	—	2	8	45	86	—	—	9	15	—	—	**56**	**109**
Södra Sverige	1	1	8	14	118	246	1	3	6	17	—	—	**134**	**281**
Västra Sverige	—	—	—	—	52	109	—	—	117	302	—	—	**169**	**411**
Norra Sverige	—	—	—	—	14	32	2	5	50	118	8	18	**74**	**173**
Hela riket	**1**	**1**	**10**	**22**	**262**	**534**	**8**	**18**	**388**	**1 014**	**8**	**18**	**677**	**1 607**
Städer:														
25 000 inv. o. däröver	—	—	—	—	69	153	1	3	246	684	—	—	**316**	**840**
10 000—25 000 inv.	—	—	—	—	53	131	—	—	51	151	—	—	**104**	**282**
mindre än 10 000 inv.	—	—	4	13	66	132	2	6	46	101	7	17	**125**	**269**
Landsbygd	1	1	6	9	74	118	5	9	45	78	1	1	**132**	**216**

26·9 % av företagen (motsvarande 23·4 % av personalen), och i Norra Sverige hölls lokalen öppen i 13½ tim. vid 15·7 % av företagen (motsvarande 16·3 % av personalen). Ovanberörda herrfrisersalonger, som å lördagar höllo lokalen öppen i 14 tim., voro nästan undantagslöst belägna i större städer eller å landsbygden. Ett öppethållande av lokalen i 13½ tim. var däremot relativt vanligast i medelstora och mindre städer.

B. Söndagar.

Användbara uppgifter angående lokalens öppethållande å *söndagar* hava erhållits från 690 herrfrisersalonger med en sammanlagd ordinarie personal av 1 632 personer, utgörande 91·9 % av hela antalet redovisade företag med ordinarie personal och 94·0 % av vid dessa anställd ordinarie personal.

De vid undersökningen erhållna resultaten angående lokalens öppnande, stängning och expeditionstid å söndagar hava sammanställts i tab. F—H.

Vid 677 herrfrisersalonger, omfattande en ordinarie personal av 1 607 personer, hölls lokalen *öppen* å söndagar, medan lokalen å samma dagar hölls *stängd* vid endast 13 företag, omfattande en ordinarie personal av 25 personer.

a) **Tiden för lokalens öppnande.** I fråga om lokalens öppnande å söndagar föreligger ej samma enhetlighet som beträffande lokalens öppnande å övriga veckodagar. Enligt ovanstående tab. F öppnades lokalen vid mer än hälften av

Tab. G. Tiden för lokalens stängning å *söndagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor), som å dessa dagar hålla lokalen öppen.

	Företag, vid vilka lokalen *stänges* kl. 10 f. m.		kl. 10·30 f. m.		kl. 11 f. m.		kl. 11·30 f. m.		kl. 12 midd.		kl. 1 e. m.		kl. 2 e. m.		Företag med uppgift ang. tiden för lokalens stängning	
	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148	413	—	—	**148**	**413**
Östra Sverige	2	4	3	6	33	66	1	2	43	119	13	22	1	1	**96**	**220**
Småland (och öarna) . .	—	—	1	1	48	86	—	—	6	21	—	—	1	1	**56**	**109**
Södra Sverige	7	16	2	5	89	192	1	2	31	62	4	4	—	—	**134**	**281**
Västra Sverige	1	1	2	5	115	289	4	7	44	104	3	5	—	—	**169**	**411**
Norra Sverige	—	—	—	—	50	117	—	—	23	55	—	—	1	1	**74**	**173**
Hela riket	**10**	**21**	**8**	**17**	**335**	**750**	**6**	**11**	**147**	**381**	**168**	**444**	**3**	**3**	**677**	**1 607**
Städer:																
25 000 inv. o. däröver .	1	1	—	—	131	322	2	4	34	100	148	413	—	—	**316**	**840**
10 000—25 000 inv. . .	3	8	—	—	61	161	—	—	38	111	2	2	—	—	**104**	**282**
mindre än 10 000 inv. .	5	11	7	16	72	153	—	—	37	83	4	6	—	—	**125**	**269**
Landsbygd	1	1	1	1	71	114	4	7	38	67	14	23	3	3	**132**	**216**

samtliga här redovisade företag kl. 9 och vid nära två femtedelar kl. 8 f. m. I vad mån avvikelser från dessa tider förekommo framgår av nedanstående tablå.

Tid för lokalens öppnande å söndagar	Antal företag		Antal ord. personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Lokalen helt stängd	13	1·9	25	1·5
» öppnas före kl. 8 f. m. . . .	11	1·6	23	1·4
» » kl. 8 (8·30) » . . .	270	39·1	552	33·8
» » » 9 f. m.	388	56·2	1 014	62·2
» » » 10 »	8	1·2	18	1·1
Tillsammans	**690**	**100·0**	**1 632**	**100·0**

I de olika landsdelarna och ortsgrupperna är fördelningen av företagen på olika tider för lokalens öppnande mycket varierande, såsom närmare framgår av de i tab. F. meddelade uppgifter. I Stockholm öppnades lokalen vid samtliga redovisade företag utom 1 kl. 9 f. m. I Östra, Västra och Norra Sverige öppnades lokalen vid flertalet redovisade företag likaledes kl. 9 f. m. I Småland (och öarna) samt i Södra Sverige däremot öppnades lokalen vid herrfrisersalonger i regel kl. 8 f. m. Inom de olika ortsgrupperna öppnades lokalen vid flertalet företag i de större städerna kl. 9 f. m. och i de mindre städerna samt å landsbygden kl. 8 f. m. Av i de medelstora städerna belägna redovisade företag öppnade ungefär hälften lokalen kl. 8 f. m. och hälften kl. 9 f. m.

b) **Tiden för lokalens stängning.** Av ovanstående tab. G framgår, att omkring hälften av samtliga redovisade herrfrisersalonger å söndager stängde lokalen

Tab. H. Tiden för lokalens öppethållande å *söndagar*

	Företag, vid vilka lokalen hålles stängd		Företag, vid vilka							
			1 tim.		1½ tim.		2 tim.		2½ tim.	
	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östra Sverige	2	2	—	—	—	—	23	48	4	9
Småland (och öarna)	—	—	—	—	—	—	9	15	1	1
Södra Sverige	—	—	—	—	—	—	7	16	1	3
Västra Sverige	3	6	1	1	2	5	89	231	2	4
Norra Sverige	8	17	7	17	—	—	33	76	1	2
Hela riket	**13**	**25**	**8**	**18**	**2**	**5**	**161**	**386**	**9**	**19**
Städer:										
25 000 inv. o. däröver	1	3	1	1	—	—	64	172	2	5
10 000—25 000 inv.	—	—	—	—	—	—	32	91	—	—
mindre än 10 000 inv.	7	15	7	17	2	5	31	68	4	9
Landsbygd	5	7	—	—	—	—	34	55	3	5

kl. 11 f. m. Övriga i större omfattning tillämpade stängningstider voro kl. 12 midd. och kl. 1 e. m. Huru dessa tider fördelade sig bland företagen framgår av nedanstående korta sammandrag av nyssnämnda tabell.

Tid för lokalens stängning å söndagar	Antal företag		Antal ord. personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Lokalen helt stängd	13	1·9	25	1·5
» stänges före kl. 11 f. m.	18	2·6	38	2·4
» » kl. 11 (11·30) f. m.	341	49·4	761	46·6
» » » 12 midd.	147	21·3	361	22·1
» » » 1 e. m.	168	24·4	444	27·2
» » » 2 »	3	0·4	3	0·2
Tillsammans	**690**	**100·0**	**1 632**	**100·0**

Herrfrisersalongernas fördelning på olika stängningstider inom skilda landsdelar och ortsgrupper framgår av i tab. G. meddelade uppgifter. I Stockholms stad stängde samtliga redovisade företag lokalen kl. 1 e. m. I Östra Sverige var kl. 12 den allmännast förekommande stängningstiden. I övriga landsdelar stängde det stora flertalet företag lokalen kl. 11 f. m.

c) **Antal timmar, under vilka lokalen hålles öppen.** I ovanstående tab. H hava uppgifter meddelats angående det antal timmar, under vilka lokalen å söndagar hålles öppen för allmänheten, och visar ett summariskt sammandrag av denna tabell, sådant detta verkställts i efterföljande tablå, att expeditionstiden

vid herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

I lokalen *hålles öppen i*												Företag med uppgift ang. lokalens öppethållande	
3 tim.		3½ tim.		4 tim.		4½ tim.		5 tim.		6 tim.			
Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
—	—	—	—	147	411	—	—	1	2	—	—	**148**	**413**
48	126	—	—	10	17	1	3	9	16	1	1	**98**	**292**
39	71	—	—	4	13	2	8	—	—	1	1	**56**	**109**
93	208	3	4	22	39	3	5	5	6	—	—	**134**	**281**
49	119	2	3	21	43	—	—	3	5	—	—	**172**	**417**
27	65	1	3	4	9	—	—	1	1	—	—	**82**	**190**
256	**589**	**6**	**10**	**208**	**532**	**6**	**16**	**19**	**30**	**2**	**2**	**690**	**1 632**
99	245	1	2	148	413	—	—	1	2	—	—	**317**	**843**
53	145	—	—	18	45	—	—	1	1	—	—	**104**	**282**
57	119	1	3	18	35	2	8	3	5	—	—	**132**	**284**
47	80	4	5	24	39	4	8	14	22	2	2	**137**	**223**

å söndagarna för omkr. 4/10 av företagen uppgick till 3 och för omkr. 3/10 till 4 timmar.

Tid för lokalens öppethållande å söndagar	Antal företag		Antal ord. personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Lokalen stängd	13	1·9	25	1·5
» öppen i 1 (1½) tim.	10	1·5	23	1·4
» » » 2 (2½) »	170	24·6	405	24·8
» » » 3 (3½) »	262	38·0	599	36·7
» » » 4 (4½) »	214	31·0	548	33·6
» » » 5 (6) »	21	3·0	32	2·0
Tillsammans	**690**	**100·0**	**1 632**	**100·0**

Det bör till dessa siffror framhållas, att enhetligheten i fråga om söndagarnas expeditionstid synbarligen är mindre än för vardagarnas. Medan för veckans fem första vardagar en expeditionstid av 12 timmar och för lördagarna av 13 timmar var tämligen dominerande, voro företagen på söndagar starkare splittrade mellan de olika tiderna om 2, 3 eller 4 timmar.

De olika landsdelarna och ortsgrupperna uppvisa också i fråga om lokalens öppethållande å söndagar betydande skiljaktigheter. Av i tab. H. meddelade uppgifter framgår sålunda, att i Stockholm samtliga redovisade företag utom 1 å söndagar höllo lokalen öppen i 4 tim. I Östra Sverige, Småland (och öarna) samt Södra Sverige var en tidrymd av 3 tim. och i Västra och Norra Sverige en tidrymd av 2 tim. den allmännast förekommande för lokalens öppethållande å söndagar. Vad angår de olika

Tab. I. Tiden för lokalens öppethållande per *vecka* vid

	Företag, vid vilka lokalen											
	mindre än 70 tim.		70 (70½) tim.		71 tim.		72 (72½) tim.		73 (73½) tim.		74 (74½) tim.	
	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—
Östra Sverige	2	3	3	6	2	4	2	4	—	—	2	2
Småland (och öarna)	2	2	1	2	5	11	—	—	6	12	1	1
Södra Sverige	—	—	1	2	—	—	11	21	—	—	9	24
Västra Sverige	1	2	—	—	—	—	3	8	3	8	3	5
Norra Sverige	3	4	4	11	3	4	3	8	7	14	9	22
Hela riket	**8**	**11**	**9**	**21**	**10**	**19**	**19**	**41**	**18**	**37**	**24**	**54**
Städer:												
25 000 inv. o. däröver	1	2	—	—	—	—	—	—	3	6	1	2
10 000—25 000 inv.	—	—	—	—	—	—	9	19	—	—	10	26
mindre än 10 000 inv.	1	2	6	12	7	15	9	21	11	26	8	19
Landsbygd	6	7	3	9	3	4	1	1	4	5	5	7

ortsgrupperna, var ett öppethållande av lokalen i 4 timmar det allmännast förekommande i de större städerna, medan i de medelstora och mindre städerna samt å landsbygden en tidrymd av 3 tim. för lokalens öppethållande dominerade.

I det föregående meddelade uppgifter angående tiden för lokalens öppethållande å söndagar hänföra sig till de under större delen av året rådande förhållandena vid de redovisade herrfrisersalongerna. Under sommaren (2—4 månader) förekommo emellertid vid ett stort antal av dessa företag inskränkningar i lokalens öppethållande å söndagar. Vanligast utgjordes dessa inskränkningar av en förkortning av tiden för lokalens öppethållande, vilken förkortning nästan undantagslöst uppgick till 1 tim. Vid åtskilliga företag, som under den övriga delen av året höllo lokalen öppen å söndagar, var dessutom lokalen under sommaren helt stängd å dessa dagar. Omfattningen av dessa under sommaren genomförda inskränkningar i lokalens öppethållande å söndagar framgår av nedanstående tablå:

Inskränkningar i lokalens öppethållande under sommaren (2—4 mån.)	Antal företag		Antal ord. personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Tiden för lokalens öppethållande å söndagar densamma under hela året	230	45·2	512	40·3
Inskränkningar i lokalens öppethållande under sommaren:				
a) Lokalen öppen kortare tid under sommaren	172	33·8	463	36·4
b) Lokalen stängd under sommaren	107	21·0	296	23·3
Tillsammans	**509**	**100·0**	**1 271**	**100·0**

herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

per vecka *hålles öppen i*														Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppethållande pr vecka	
75 (75½) tim.		76 (76½) tim.		77 (77½) tim.		78 (78½) tim.		79 (79½) tim.		80 (80½) tim.		81 tim. o. däröver			
Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal	Antal företag	Antal ord. personal
—	—	4	11	141	397	1	2	—	—	—	—	—	—	**148**	**413**
22	49	41	114	13	22	4	7	5	9	2	2	—	—	**98**	**222**
9	15	23	42	5	14	—	—	—	—	2	8	2	2	**56**	**109**
10	24	46	111	36	68	8	10	5	10	4	5	4	6	**134**	**281**
46	130	58	139	49	108	3	7	—	—	5	8	1	2	**172**	**417**
26	64	22	53	5	10	—	—	—	—	—	—	—	—	**82**	**190**
113	**282**	**194**	**470**	**249**	**619**	**16**	**26**	**10**	**19**	**13**	**23**	**7**	**10**	**690**	**1 632**
28	93	81	213	199	517	3	7	—	—	1	3	—	—	**317**	**843**
31	89	39	112	13	34	2	2	—	—	—	—	—	—	**104**	**282**
27	58	38	77	14	30	4	7	3	6	4	11	—	—	**132**	**284**
27	42	36	68	23	38	7	10	7	13	8	9	7	10	**137**	**223**

C. Veckan.

Den olikhet, som råder i fråga om lokalens öppethållande å skilda veckodagar, har gjort det önskvärt att verkställa en sammanställning av herrfrisersalongerna efter det antal timmar per vecka, under vilken lokalen hållits tillgänglig för allmänheten. Endast på detta sätt har det nämligen varit möjligt att erhålla ett enhetligt mått för jämförelser angående lokalens öppethållande inom olika orter och ortsgrupper.

Fullständiga uppgifter till beräknande av veckans totala expeditionstid hava erhållits från 690 herrfrisersalonger med en sammanlagd ordinarie personal av 1 632 personer, utgörande 91·9 % av hela antalet redovisade företag med ordinarie personal och 94·0 % av vid dessa anställd ordinarie personal.

Hithörande siffermaterial har sammanställts i tab. 1 här ovan.

Enligt denna tabell hade det stora flertalet frisersalonger lokalen öppen i 75—77 (77 ½) tim. per vecka. Av hela antalet redovisade företag med tillhörande personal höllo sålunda 556 (80·6 %) med en ordinarie personal av 1 371 (84·0 %) lokalen per vecka öppen under en tidrymd, fallande inom ovan angivna gränser.

Fördelningen inom och utom dessa gränser framgår av efterföljande tablå.

Tid för lokalens öppethållande per vecka	Antal företag		Antal ord. personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 75 tim.	88	12·8	183	11·2
75 (75 1/2) »	113	16·4	282	17·3
76 (76 1/2) »	194	28·1	470	28·8
77 (77 1/2) »	249	36·1	619	37·9
78 tim. och däröver . . .	46	6·6	78	4·8
Tillsammans	**690**	**100·0**	**1 632**	**100·0**

Vid en jämförelse mellan de i denna tablå meddelade uppgifter och de å sid. 13 och sid. 17 uppställda tablåerna angående tiden för lokalens öppethållande å vardagar och å söndagar framgår, att ett öppethållande av lokalen i resp. 75, 76 och 77 tim. per vecka i regel motsvarar ett öppethållande av 12 tim. per dag under veckans fem första vardagar och 13 tim. på lördagar samt resp 2, 3 och 4 tim. å söndagar.

Den parallellism, som sålunda råder mellan lokalens öppethållande per vecka och å söndagar, framträder i de olika landsdelarna och ortsgrupperna i vissa fall särskilt skarpt. Sålunda hölls lokalen vid i Stockholm belägna herrfrisersalonger genomgående öppen i 77 tim. per vecka, varav 4 tim. å söndag. I Östra Sverige, Småland (och öarna) samt Södra Sverige var ett öppethållande av lokalen i 76 tim. per vecka, varav 3 tim. å söndag, det relativt vanligast förekommande. I Norra Sverige slutligen tillämpades allmännast en tid av 75 tim. per vecka, varav 2 tim. å söndag, för lokalens öppethållande. Endast i Västra Sverige förefinnes en avvikelse från ovanberörda parallellism, i det att den allmännast förekommande tiden för lokalens öppethållande per vecka där var 76 tim., samtidigt som flertalet företag å söndagen höllo lokalen öppen i endast 2 tim. Även beträffande de olika ortsgrupperna är parallellismen mellan lokalens öppethållande per vecka och å söndag tydligt framträdande.

Vad angår förhållandena inom orter av olika storlek må anföras följande. Flertalet herrfrisersalonger inom de större städerna höllo lokalen öppen i 77 tim. I de medelstora och mindre städerna samt å landsbygden var däremot ett öppethållande av lokalen i 76 tim. per vecka det allmännast förekommande. Kortare öppethållande per vecka än 75 tim. var relativt vanligast i de mindre städerna, där en tid för lokalens öppethållande understigande 75 tim. per vecka tillämpades av nära en tredjedel av hela antalet redovisade företag. Längre öppethållande av lokalen än 77 tim. förekom i större utsträckning endast å landsbygden, där mer än en femtedel av de redovisade företagen hållit lokalen öppen i 78 tim. och däröver.

3. Tiden för arbetets avslutning å vardagar vid herrfrisersalonger (rakstugor) med ordinarie personal.

Med hänsyn till att undersökningen angående arbetstidens längd å vardagar inom här ifrågavarande företag enligt Kungl. Maj:ts uppdrag närmast avsåg att beröra arbetstidens utsträckning å kvällarna, hava uppgifterna angående tiden för *arbetets* avslutning gjorts till föremål för en detaljerad bearbetning. En i stort sett vägledande uppfattning av hithörande spörsmål erhålles redan i den i föregående kapitel lämnade redogörelsen för lokalens stängning. På grund av att arbete i större eller mindre utsträckning förekommer även efter tidpunkten för lokalens stängning, torde där meddelade

Tab. J. Tiden för arbetets avslutning å *vardagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor).

	Vardagar	Ordinarie personal för vilken arbetet avslutas							Antal *ordinarie personal* med uppgift ang. tiden för arbetets avslutning å vardagar
		kl. 7 —7·30 e. m.	kl. 7·30 —8 e. m.	kl. 8 —8·30 e. m.	kl. 8·30 —9 e. m.	kl. 9 —9·30 e. m.	kl. 9·30 —10 e. m.	kl. 10 e. m. och senare	
Stockholms stad	Månd.—torsd.	—	1	414	2	—	—	—	**417**
	Fredag	—	1	413	3	—	—	—	
	Lördag	—	1	8	3	395	10	—	
Östra Sverige	Månd.—torsd.	13	—	210	2	—	—	—	**225**
	Fredag	2	—	214	2	7	—	—	
	Lördag	—	—	13	5	187	8	12	
Småland (och öarna) . .	Månd.—torsd.	14	12	82	—	2	—	—	**110**
	Fredag	14	12	78	3	3	—	—	
	Lördag	—	—	3	12	89	3	3	
Södra Sverige	Månd.—torsd.	48	1	232	2	—	—	—	**283**
	Fredag	26	—	244	3	10	—	—	
	Lördag	2	—	3	5	194	22	57	
Västra Sverige	Månd.—torsd.	6	7	393	9	4	—	—	**419**
	Fredag	—	2	284	19	108	4	2	
	Lördag	—	—	13	3	258	44	101	
Norra Sverige	Månd.—torsd.	19	1	168	2	—	—	—	**190**
	Fredag	19	—	148	23	—	—	—	
	Lördag	2	—	6	—	135	38	9	
Hela riket	Månd.—torsd.	**100**	**22**	**1 499**	**17**	**6**	—	—	**1 644**
	Fredag	**61**	**15**	**1 381**	**53**	**128**	**4**	**2**	
	Lördag	**4**	**1**	**46**	**28**	**1 258**	**125**	**182**	
Städer:									
25 000 inv. o. däröver	Månd.—torsd.	1	1	842	8	2	—	—	**854**
	Fredag	1	1	759	8	82	1	2	
	Lördag	1	1	11	7	647	51	136	
10 000—25 000 inv. .	Månd.—torsd.	46	—	238	—	—	—	—	**284**
	Fredag	33	—	240	10	1	—	—	
	Lördag	1	—	3	—	262	18	—	
mindre än 10 000 inv.	Månd.—torsd.	45	16	220	4	—	—	—	**285**
	Fredag	19	10	228	16	12	—	—	
	Lördag	—	—	10	17	219	31	8	
Landsbygd	Månd.—torsd.	8	5	199	5	4	—	—	**221**
	Fredag	8	4	154	19	33	3	—	
	Lördag	2	—	22	4	130	25	38	

uppgifter emellertid ej vara helt tillfredsställande för bedömandet av *kvällsarbetets* omfattning. I tab. J. lämnas av sådan anledning närmare uppgifter om *tiden för arbetets avslutning å kvällarna.*

För att möjliggöra en direkt jämförelse mellan uppgifterna angående arbetets avslutning å kvällarna och de i föregående kapitel behandlade stängningstiderna har slutligen frågan om arbetets förlängning utöver expeditionstiden gjorts till föremål för en särskild undersökning. Svårigheten att exakt fastställa den utsträckning, i vilken arbete efter stängningsdags i medeltal förekommit, har emellertid varit starkt framträdande, ett förhållande, som även tagit sig uttryck däruti, att de från personalen införskaffade uppgifterna i detta hänseende i avsevärd grad avvika från uppgifterna, inkomna från företagens innehavare. Med anledning härav hava beträffande denna del av undersökningen även ovannämnda från personalen genom svenska frisörbiträdesförbundets förmedling inhämtade uppgifter bearbetats.

De erhållna resultaten av här ifrågavarande jämförelse mellan tidpunkten för arbetets avslutning och expeditionstidens slut redovisas i efterföljande tvenne tablåer. Den första av dessa tablåer avser uppgifter, inkomna från företagens innehavare, och omfattar 562 herrfrisersalonger med en ordinarie personal av 1 350 personer (80·7 % av företagen och 82·1 % av personalen). Den senare tablån, som avser uppgifter inkomna från personalen, omfattar endast 113 företag och en ordinarie personal av 393 personer.

Arbetstid efter expeditionstidens slut enligt uppgifter från företagens innehavare	Antal företag		Antal ord. personal	
Månd.—torsd.	Absolut	%	Absolut	%
Arbetstiden sammanfaller med stängningstiden	530	94·3	1 272	94·2
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	25	4·5	69	5·1
30 »	7	1·2	9	0·7
Tillsammans	**562**	**100·0**	**1 350**	**100·0**
Fredag				
Arbetstiden sammanfaller med stängningstiden	483	85·9	1 151	85·3
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	61	10·9	162	12·0
30 » (eller mera)	18	3·2	37	2·7
Tillsammans	**562**	**100·0**	**1 350**	**100·0**
Lördag				
Arbetstiden sammanfaller med stängningstiden	442	78·6	1 068	79·1
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	83	14·8	203	15·0
30 » (eller mera)	37	6·6	79	5·9
Tillsammans	**562**	**100·0**	**1 350**	**100·0**

Arbetstid efter expeditionstidens slut enligt uppgifter från personalen	Antal företag		Antal ord. personal	
Månd.—torsd.	Absolut	%	Absolut	%
Arbetstidens slut sammanfaller med stängningstiden	86	76·1	295	75·1
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	22	19·5	85	21·6
30 »	5	4·4	13	3·3
Tillsammans	**113**	**100·0**	**393**	**100·0**
Fredag				
Arbetstidens slut sammanfaller med stängningstiden	68	60·2	228	58·0
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	27	23·9	109	27·7
30 » (eller mera)	18	15·9	56	14·3
Tillsammans	**113**	**100·0**	**393**	**100·0**
Lördag				
Arbetstidens slut sammanfaller med stängningstiden	64	56·7	211	53·7
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	25	22·1	103	26·2
30 » (eller mera)	24	21·2	79	20·1
Tillsammans	**113**	**100·0**	**393**	**100·0**

Vid en jämförelse av de båda tablåernas siffermaterial iakttages, hurusom arbete efter tidpunkten för lokalens stängning i den senare tablån registrerats i långt större utsträckning än i den förra; dock bör ihågkommas, att den tablå, som redovisar personalens uppgifter, grundar sig på ett väsentligt mindre material än motsvarande, arbetsgivarnas uppgifter omfattande tablå. Enligt båda tablåerna förekom emellertid beträffande flertalet företag och personal ingen skillnad mellan lokalens stängningstid och tiden för arbetets upphörande. Där en dylik skillnad kunnat konstateras, betyder den dessutom i regel endast en mindre utökning av arbetstiden. Arbete under längre tid än 30 min. efter lokalens stängning har registrerats endast för ett fåtal enstaka företag och detta uteslutande beträffande veckans två sista vardagar. Då den förlängning av arbetstiden utöver expeditionstidens slut, om vilken det här är fråga, sålunda i allmänhet endast gäller ett i och för sig obetydligt tidsmått, har det icke synts nödvändigt att vid förevarande utredning, i vidare mån än här skett, taga hänsyn till denna omständighet vid undersökningen av kvällsarbetstidens längd inom nu ifrågavarande yrke.

4. Den ordinarie arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor).

Den huvudfråga, på vilken här förevarande utredning avsett att giva svar, torde i stort sett kunna anses besvarad genom den utredning, för vars resultat redogjorts i de föregående kapitlen.

Emellertid har det synts synnerligen önskvärt att för en allsidigare belysning av det ifrågavarande spörsmålet om kvällsarbetstidens längd jämväl bereda en något mera ingående kännedom angående arbetstidens längd och gestaltning överhuvud för personalen inom det yrke, som här är föremål för undersökning.

Av sådan anledning begärdes i det till grund för utredningen liggande frågeformuläret uppgifter även rörande tiden för det dagliga arbetets början och slut samt angående förekomsten av raster. Med ledning av dessa uppgifter har en undersökning verkställts beträffande såväl brutto- som nettoarbetstidens längd för här ifrågavarande arbetspersonal.

Såsom nettoarbetstid har därvid räknats hela den tid personalen är skyldig närvara å arbetslokalen, oavsett om tillströmningen av kunder lämnar arbete under kortare eller längre tidrymd. Även i de fall och beträffande de veckodagar, då måltiderna intagas å arbetslokalen, när tillfälle gives, hava de härvid uppkomna pauserna icke ansetts böra frånräknas. Vid beräknandet av nettoarbetstiden, frånräknas från bruttoarbetstiden sålunda endast sådana raster, under vilka personalen har rätt att lämna arbetslokalen.

A. Vardagar.

Användbara uppgifter angående den ordinarie personalens brutto- och nettoarbetstid å vardagar hava inkommit för resp. 1 640 och 1 479 anställda personer, utgörande de förra 94·5 % och de senare 85·2 % av hela den redovisade ordinarie personalen. Anledningen till att beträffande nettoarbetstiden användbara uppgifter endast föreligga för ett betydligt lägre antal anställd personal än beträffande bruttoarbetstiden är att söka i det förhållandet, att vid beräknandet av nettoarbetstiden blott sådana besvarade frågeformulär kunnat utnyttjas, vilka samtidigt innehållit uppgifter såväl angående arbetets början och slut som angående rasternas omfattning å olika veckodagar.

a) **Bruttoarbetstiden (arbetstiden per dag med inräknande av raster).** Bruttoarbetstiden sammanfaller, såsom av det föregående torde framgå, i det närmaste med den expeditionstid, som tidigare redovisats för här ifrågavarande företag.

Den ojämförligt vanligaste bruttoarbetstiden per dag har sålunda varit 12—13 tim. å veckans fem första vardagar och 13—14 tim. å lördagar. Andra bruttoarbetstider än de ovan för olika veckodagar angivna hava, såsom närmare framgår av efterföljande tablå, endast tillämpats beträffande ett fåtal personal.

Bruttoarbetstid per dag	Antal ordinarie personal	
Månd.—torsd.	Absolut	%
Mindre än 12 tim.	167	10·2
12—13 tim.	1 468	89·5
13 tim. o. däröver	5	0·3
Tillsammans	**1 640**	**100·0**
Fredag		
Mindre än 12 tim.	118	7·2
12—13 tim.	1 402	85·5
13 tim. o. däröver	120	7·3
Tillsammans	**1 640**	**100·**
Lördag		
Mindre än 13 tim.	110	6·7
13—14 tim.	1 352	82·4
14 tim. o. däröver	178	10·9
Tillsammans	**1 640**	**100·0**

b) **Nettoarbetstiden (arbetstiden per dag med frånräknande av raster).** Den ur flera synpunkter lämpligaste mätaren på arbetstidens längd torde emellertid vara nettoarbetstiden per dag, d. v. s. den dagliga ordinarie arbetstiden med frånräknande av raster. (Rörande rasterna, se närmare sid. 32—33.)

I tabell K lämnas uppgifter angående den ordinarie nettoarbetstiden per dag i olika landsdelar och ortsgrupper. Vid en närmare granskning av denna tabell framgår till en början, att beträffande nettoarbetstidens längd ej samma enhetlighet råder som beträffande bruttoarbetstidens, beroende på den ojämna förekomsten av raster och deras olika omfattning.

Den allmännast förekommande nettoarbetstiden per dag är 10—11 tim. å veckans fem första vardagar och 12—13 tim. å lördagar. I huru stor relativ omfattning ovan angivna nettoarbetstider tillämpats beträffande den vid herrfrisersalongerna anställda ordinarie personalen, framgår av nedanstående tablå.

Nettoarbetstid per dag	Antal ordinarie personal	
Månd.—torsd.	Absolut	%
Mindre än 10 tim.	111	7·5
10—11 tim.	1 105	74·7
11 tim. o. däröver	263	17·8
Tillsammans	**1 479**	**100·0**
Fredag		
Mindre än 10 tim.	81	5·5
10—11 tim.	1 004	67·9
11 tim. o. däröver	394	26·6
Tillsammans	**1 479**	**100·0**
Lördag		
Mindre än 12 tim.	474	32·1
12—13 tim.	762	51·5
13 tim. o. däröver	243	16·4
Tillsammans	**1 479**	**100·0**

Tab. K. Nettoarbetstiden å *vardagar* vid herrfrisersalonger (rakstugor).

	Vardagar	Antal ordinarie personal, för vilken arbetstiden per dag, med frånräknande av raster utom arbetslokalen, varit					Antal ordinarie personal med uppgift angående nettoarbetstidens längd å vardagar
		mindre än 10 tim.	10—11 tim.	11—12 tim.	12—13 tim.	13 tim. och däröver	
Stockholms stad	Månd.—torsd.	13	327	52	—	—	392
	Fredag	13	320	59	—	—	
	Lördag	12	12	87	262	19	
Östra Sverige	Månd.—torsd.	13	143	43	1	—	200
	Fredag	10	140	48	2	—	
	Lördag	7	6	65	87	35	
Småland (och öarna)	Månd.—torsd.	13	70	10	—	—	93
	Fredag	13	69	11	—	—	
	Lördag	1	—	53	30	9	
Södra Sverige	Månd.—torsd.	21	146	87	—	—	254
	Fredag	6	151	96	1	—	
	Lördag	5	2	63	132	52	
Västra Sverige	Månd.—torsd.	25	313	48	—	—	386
	Fredag	18	224	132	12	—	
	Lördag	1	16	84	172	113	
Norra Sverige	Månd.—torsd.	26	106	22	—	—	154
	Fredag	21	100	33	—	—	
	Lördag	1	11	48	79	15	
Hela riket	Månd.—torsd.	**111**	**1 105**	**262**	**1**	—	**1 479**
	Fredag	**81**	**1 004**	**379**	**15**	—	
	Lördag	**27**	**47**	**400**	**762**	**243**	
Städer:							
25 000 inv. o. däröver	Månd.—torsd.	34	650	118	1	—	803
	Fredag	31	584	176	12	—	
	Lördag	17	25	171	428	162	
10 000—25 000 inv.	Månd.—torsd.	25	193	52	—	—	270
	Fredag	18	184	68	—	—	
	Lördag	3	10	101	133	23	
mindre än 10 000 inv.	Månd.—torsd.	36	158	43	—	—	237
	Fredag	21	153	63	—	—	
	Lördag	3	3	88	115	28	
Landsbygd	Månd.—torsd.	16	104	49	—	—	169
	Fredag	11	83	72	3	—	
	Lördag	4	9	40	86	30	

Den utomordentligt långa nettoarbetstid av 13 timmar och däröver, som å lördagarna tillämpats beträffande 243 anställda, utgörande 16·4 % av hela den redovisade personalen, har genomgående betingats, utom av den sena stängningstiden, av rasternas nästan fullständiga bortfallande (jfr sid. 32).

I de olika landsdelarna och ortsgrupperna har nettoarbetstidens längd varierat högst väsentligt. Stockholms stad uppvisar härvid den största enhetligheten, i det att å veckans fem första vardagar mer än fyra femtedelar och å lördagar omkring två tredjedelar av den redovisade personalen haft en nettoarbetstid av resp. 10—11 och 12—13 im. I Södra Sverige var personalens nettoarbetstid i regel något längre än i övriga landsdelar. Å veckans fyra första vardagar hade sålunda endast 57·5 % och å fredagar 59·4 % av den redovisade personalen en nettoarbetstid av 10—11 tim., medan resp. 34·3 och 37·8 % hade en nettoarbetstid av 11—12 tim. I Västra Sverige förelågo liknande förhållanden beträffande fredagar, i det att å dessa dagar nettoarbetstiden för 58·0 % av personalen utgjorde 10—11 tim. och för 34·2 % 11—12 tim. En nettoarbetstid av 13 timmar och däröver å lördagar var relativt vanligast i Västra och Södra Sverige, där resp. 29·3 och 20·5 % av den redovisade personalen berördes därav. I Stockholm däremot voro endast 4·8 % av personalen underkastade en så lång nettoarbetstid.

Beträffande de olika ortsgrupperna må anföras följande. I de större städerna hade å veckans fyra första vardagar 81·0 % av den redovisade personalen och å fredagar 72·7 % en nettoarbetstid av 10—11 tim. För grupperna medelstora och mindre städer sjunker motsvarande procenttal från grupp till grupp. Lägst äro dessa procenttal för landsbygden, där de utgöra resp. 61·5 och 49·1 %. Denna minskade relativa förekomst av en nettoarbetstid av 10—11 tim. motsvarades av, att ett stigande antal personal hade en nettoarbetstid av 11—12 tim. Medan i de större städerna å veckans fyra första vardagar 14·7 % och å fredagar 21·9 % av den redovisade personalen hade en nettoarbetstid av 11—12 tim., voro motsvarande procenttal för landsbygden 29·0 och 42·6 %. Å andra sidan voro även kortare arbetstider (mindre än 10 tim. per dag) relativt vanligast i de mindre orterna. Särskilt i de mindre städerna hade å veckans fyra första vardagar en avsevärd del (15·2 %) av personalen en kortare nettoarbetstid än 10 tim. Den å lördagarna förekommande mycket långa nettoarbetstiden av 13 tim. och däröver återfinnes huvudsakligen i de större städerna, där den berörde 20·2 % av personalen, samt å landsbygden, där den omfattade 17·6 % av personalen. Minst vanlig har samma långa nettoarbetstid varit i de medelstora städerna, där endast 8·5 % av personalen beröras därav.

Beträffande nettoarbetstidens längd å vardagar rådde en viss olikhet mellan å ena sidan den yrkesutbildade personalen (biträdena) och den icke yrkesutbildade (lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor).

Uppgifter angående nettoarbetstidens längd per dag inom ovannämnda båda personalgrupper återfinnas i nedanstående tablå.

Nettoarbetstid per dag	Antal ordinarie personal					
	Biträden		Övriga		Summa	
Månd.—torsd.	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 10 tim.	44	4·9	67	11·7	111	7·5
10—11 tim.	715	78·7	390	68·3	1 105	74·7
11 tim. o. däröver	149	16·4	114	20·0	263	17·8
Tillsammans	**908**	**100·0**	**571**	**100·0**	**1 479**	**100·0**

Nettoarbetstid per dag	Antal ordinarie personal					
	Biträden		Övriga		Summa	
Fredag	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 10 tim.	27	3·0	54	9·5	81	5·5
10—11 tim.	652	71·8	352	61·6	1 004	67·9
11 tim. o. däröver	229	25·2	165	28·9	394	26·6
Tillsammans	**908**	**100·0**	**571**	**100·0**	**1 479**	**100·0**
Lördag						
Mindre än 12 tim.	286	31·5	188	32·9	474	32·1
12—13 tim.	478	52·6	284	49·7	762	51·5
13 tim. o. däröver	144	15·9	99	17·4	243	16·4
Tillsammans	**908**	**100·0**	**571**	**100·0**	**1 479**	**100·0**

Av denna tablå framgår, att nettoarbetstiden per dag i regel var något längre för lärlingar, tvalpojkar och tvålflickor än för biträden. Å andra sidan voro avvikelser från de normala arbetstiderna såväl i riktning mot längre som kortare arbetstid relativt vanligare bland den förra personalgruppen än bland den senare.

B. Söndagar.

Såsom redan framgår av de i kap. 2 meddelade uppgifterna angående lokalens öppethållande å söndagar, förekom söndagsarbete i större eller mindre utsträckning vid mer än 98 % av samtliga där redovisade herrfrisersalonger. Användbara uppgifter angående den ordinarie personalens söndagsarbete föreligger beträffande hela den personal, som var anställd vid de i kap. 2 med avseende på lokalens öppethållande å söndagar redovisade företagen. Densamma omfattade 1 632 personer, utgörande 94·0 % av hela den ordinarie personalen. Av dessa voro, såsom framgår av den å sid. 17 meddelade tablån 25 anställda vid företag, som höllo lokalen stängd å söndagar. Bland återstående 1 607 personer, som voro anställda vid företag med lokalen öppen å söndag, utförde alla utom 1 lärling söndagsarbete. Av hela antalet här redovisad personal voro följaktligen 1 606 (98·4 %) underkastade söndagsarbete i större eller mindre utsträckning, medan 26 (1·6 %) anställda personer helt och hållet voro befriade från dylikt arbete.

Med anledning av att tiden för lokalens öppethållande å söndagar endast omfattar ett fåtal timmar förekomma å dessa dagar ej några raster i egentlig mening, d. v. s. raster med rätt för personalen att lämna arbetslokalen. På grund härav sammanfaller på söndagarna arbetstidens (såväl brutto som netto) längd i det allra närmaste med expeditionstidens. Då den senare framgår av de i kap. 2 meddelade uppgifter, har det icke synts nödigt att i nu förevarande sammanhang närmare än vad framgår av de i efterföljande tab. L. meddelade siffror redogöra för resultatet av den bearbetning, som ägnats denna del av materialet.

Tab. L. Arbetstidens längd å söndagar vid herrfrisersalonger (rakstugor).

	Antal ordinarie personal utan söndagsarbete	Antal ordinarie personal, för vilken arbetstidens längd å söndag varit					Antal ordinarie personal med uppgift angående arbetstidens längd å söndagar
		mindre än 2 tim.	2—3 tim.	3—4 tim.	4—5 tim.	5 tim. o. däröver	
Stockholms stad	—	—	—	12	397	4	**413**
Östra Sverige	2	3	65	111	30	11	**222**
Småland (och öarna)	—	—	22	65	21	1	**109**
Södra Sverige	—	—	20	205	49	7	**281**
Västra Sverige	7	9	233	130	35	3	**417**
Norra Sverige	17	17	86	59	10	1	**190**
Hela riket	**26**	**29**	**426**	**582**	**542**	**27**	**1 632**
Städer:							
25 000 inv. o. däröver	4	4	173	253	404	5	**843**
10 000—25 000 inv.	—	—	100	133	47	2	**282**
mindre än 10 000 inv.	15	25	84	118	40	2	**284**
Landsbygd	7	—	69	78	51	18	**223**

C. Veckan.

Den utpräglade olikhet, som särskilt beträffande nettoarbetstiden råder å olika veckodagar, har medfört, att ett enhetligt mått för jämförelser angående arbetstiden ej erhållits genom angivandet av arbetstidens längd per dag. Vissa förhållanden, vilka icke komma till synes vid angivandet av den ordinarie arbetstiden per dag, göra sig däremot vederbörligen gällande, när arbetstiden utmätes i timmar per vecka.

Särskilt med hänsyn till de inskränkningar i den dagliga ordinarie arbetstiden, som enskilda medlemmar av personalen, huvudsakligen biträden, kommit i åtnjutande av antingen i form av hela fridagar eller förkortad arbetstid å enstaka, regelbundet återkommande dagar, har det visat sig nödvändigt att komplettera de meddelade uppgifterna angående nettoarbetstiden per dag med uppgifter angående nettoarbetstiden per vecka. Den utsträckning, i vilken här berörda särskilda ledighet förekommit, framgår av nedanstående tablå.

Särskild ledighet å enstaka, regelbundet återkommande dagar	Antal ordinarie personal					
	Biträden		Övriga		Summa	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Ingen särskild ledighet	109	12·6	424	78·7	533	38·0
Förkortning av den ordinarie arbetstiden:						
1—3 tim. per vecka	47	5·4	17	3·2	64	4·6
3—6 » » »	673	77·8	86	15·9	759	54·0
6 » » » eller mera	36	4·2	12	2·2	48	3·4
Tillsammans	**865**	**100·0**	**539**	**100 0**	**1 404**	**100·0**

Av i denna tablå redovisad personal erhöllo 93 personer (78 biträden och 15 lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor) hela fridagar, därav 22 en fridag per vecka, 37 en fridag per två veckor, 6 en fridag per tre veckor och 28 en fridag per fyra veckor (en månad).

Arbetstiden per vecka omfattar vid här ifrågavarande undersökning även söndagsarbete; emellertid har hänsyn ej tagits till den förkortning av arbetstiden per vecka, som inträder på grund av förekomsten av helgdagar och övriga, årligen återkommande allmänna fridagar. Vidare avses här den verkliga nettoarbetstiden per vecka, alltså arbetstiden med frånräknande av måltidsraster och ovan redovisade, regelbundet återkommande ledigheter. Dock frånräknas endast sådana raster, under vilka personalen ägt rätt att lämna arbetslokalen.

Tab. M. Nettoarbetstiden per *vecka* vid herrfrisersalonger (rakstugor).

	Antal ordinarie personal, för vilken arbetstiden per vecka (med frånräknande av raster och regelbundet återkommande ledighet) varit						
	mindre än 60 tim.	60—63 tim.	63—66 tim.	66—69 tim.	69—72 tim.	72 tim. o. däröver	Summa ord. personal
Stockholms stad	13	10	226	98	22	10	**379**
Östra Sverige	10	36	51	62	16	4	**179**
Småland (och öarna)	5	12	30	26	4	1	**78**
Södra Sverige	12	30	67	69	35	5	**218**
Västra Sverige	22	62	61	122	31	2	**300**
Norra Sverige	11	39	39	38	11	3	**141**
Hela riket	**73**	**189**	**474**	**415**	**119**	**25**	**1 295**
Städer:							
25 000 inv. o. däröver . . .	29	69	323	227	57	15	**720**
10 000—25 000 inv.	22	54	66	75	16	1	**234**
mindre än 10 000 inv. . . .	10	50	54	68	19	2	**203**
Landsbygd	12	16	31	45	27	7	**138**

På grundval av föreliggande material rörande veckoarbetstiden har ovanstående tab. M utarbetats. Enligt denna hade det stora flertalet ordinarie personal en nettoarbetstid per vecka av 63—69 tim. Av hela antalet redovisade personer hade sålunda 68·6 % en arbetstid, fallande inom nämnda gränser. Den relativt allmännast förekommande nettoarbetstiden per vecka har varit 64—65 tim., berörande 197 (15·2 %) anställda personer. Därnäst kommer en nettoarbetstid av 67—68 tim. per vecka, som tilllämpats beträffande 164 (12·7 %) personer. 141 (10·9 %) anställda personer hade en nettoarbetstid per vecka av 65—66 tim., 136 (10·5 %) en nettoarbetstid av 63—64 tim., 130 (10·0 %) en nettoarbetstid av 68—69 tim., 121 (9·3 %) en nettoarbetstid av 66—67 tim. o. s. v.

Ovanligt kort arbetstid, varmed i detta sammanhang förstås en nettoarbetstid per vecka, understigande 60 tim., förekom, enligt vad tab. M utvisar, för sammanlagt 73 anställda personer, motsvarande 5·6 % av hela antalet. Av dessa hade 19 en nettoarbetstid per vecka, understigande 48 tim. och 9 en nettoarbetstid av 48—57 tim. För 17 anställda personer räknade arbetsveckan 57—58 tim., för 10 personer 58—59 tim. och för 18 personer 59—60 tim.

Det motsatta förhållandet eller en *ovanligt lång arbetstid*, varmed här förstås en nettoarbetstid av minst 72 tim. per vecka, har, såsom närmare framgår av tab. M, uppgivits för 25 vid herrfrisersalonger anställda personer, utgörande 1·9 % av samtliga redovisade. Av dessa hade 9 en nettoarbetstid per vecka av 74 tim. och däröver. För 10 anställda personer var nettoarbetstiden per vecka 73—74 tim. och för 6 personer 72—73 tim.

Såsom framgår av redogörelserna för nettoarbetstiden per dag, rådde en viss olikhet i arbetsförhållandena mellan å ena sidan den yrkesutbildade personalen (biträdena) och å andra sidan den icke yrkesutbildade (lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor). Denna olikhet framträder givetvis också i fråga om nettoarbetstidens längd per vecka.

Närmare uppgifter angående såväl biträdenas som den övriga ordinarie personalens nettoarbetstid per vecka återfinnas i nedanstående tablå.

Nettoarbetstid per vecka	Antal ordinarie personal					
	Biträden		Övriga		Summa	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 60 tim.	41	5·1	32	6·5	73	5·6
60—63 tim.	153	19·0	36	7·4	189	14·6
63—66 tim.	386	47·9	88	18·0	474	36·6
66—69 tim.	194	24·0	221	45·2	415	32·1
69—72 tim.	28	3·5	91	18·6	119	9·2
72 tim. o. däröver	4	0·5	21	4·3	25	1·9
Tillsammans	**806**	**100·0**	**489**	**100·0**	**1 295**	**100·0**

Det stora flertalet av den ordinarie personalen såväl bland biträdena som bland övriga hade enligt denna tablå en nettoarbetstid per vecka, fallande inom gränserna 63 och 69 tim. Såväl inom som utom dessa gränser är emellertid personalens fördelning mycket olika inom de båda personalgrupperna. Sålunda har den allmännast förekommande nettoarbetstiden per vecka för biträdena, liksom för den ordinarie personalen i dess helhet, varit 64—65 tim. men för lärlingar, tvålpojkar och tvålflickor 68—69 tim. Av biträdena hade nära hälften (47·9 %) en nettoarbetstid per vecka av 63—66 tim., medan beträffande en nästan lika stor del (45·2 %) av den övriga ordinarie personalen en nettoarbetstid per vecka av 66—69 tim. tillämpades. En arbetsvecka, räknande mindre än 63 tim. var gällande för 24·1 % av biträdena, men endast för 13·9 % av den övriga personalen. Å andra sidan hade endast 4·0 % av biträdena en nettoarbetstid per vecka av 69 tim. eller mera, medan samtidigt 22·9 % av den övriga personalen var underkastad nämnda långa nettoarbetstid.

5. Måltidsraster vid herrfrisersalonger (rakstugor).

Uppgifter angående måltidsraster föreligga för 1 479 anställda personer. Dessa fördelade sig allt efter rasternas antal per dag på sätt nedanstående tablå giver vid handen.

	Måndag—torsdag		Fredag		Lördag	
	Antal personal	%	Antal personal	%	Antal personal	%
Två raster per dag . .	989	66·9	978	66·1	638	43·1
En rast	473	32·0	485	32·8	687	46·5
Inga raster	17	1·1	16	1·1	154	10·4
Tillsammans	1 479	100·0	1 479	100·0	1 479	100·0

Såsom raster hava härvid räknats endast sådana uppehåll i arbetet, under vilka personalen äger rätt att lämna arbetslokalen. I de fall och beträffande de veckodagar, då måltiderna intagas i arbetslokalen, när tillfälle gives, hava de härvid uppkomna pauserna icke ansetts böra betraktas såsom verkliga raster och ingå följaktligen ej i de i tablåerna redovisade måltidsrasterna.

Av tablån framgår, att å veckans fem första vardagar omkring två tredjedelar av den redovisade personalen hade två måltidsraster och nära en tredjedel en måltidsrast per dag. Endast omkring 1 % av den redovisade personalen saknade å dessa dagar helt och hållet måltidsraster, under vilka de hade rätt att lämna arbetslokalen. Å lördagar var förekomsten av måltidsraster väsentligt mindre. Två måltidsraster förekommo å nämnda dag endast för 43·1 % av den redovisade personalen, medan 46·5 % av personalen erhöllo en måltidsrast. 10·4 % av den redovisade personalen saknade å lördagar helt och hållet måltidsraster med rätt att lämna arbetslokalen. Den olikhet i fråga om måltidsrasternas antal per dag, som råder mellan lördagar och övriga vardagar, beror i allmänhet på, att en del personal, som under veckans första vardagar åtnjuta såväl frukost- som middagsrast, å lördagar endast erhålla middagsrast, och att en del personal, som under veckans första vardagar endast åtnjuta middagsrast, å lördagar är hänvisad att intaga måltiderna å arbetslokalen.

De dagliga rasternas sammanlagda längd å olika vardagar framgår av nedanstående tablå.

	Måndag—torsdag		Fredag		Lördag	
	Antal personal	%	Antal personal	%	Antal personal	%
2 tim. o. däröver . . .	145	9·8	146	9·9	46	3·1
1½—2 tim.	1 013	68·5	1 003	67·8	379	25·6
1—1½ tim.	285	19·3	295	20·0	659	44·6
¼—1 tim.	19	1·3	19	1·3	241	16·3
Inga raster	17	1·1	16	1·0	154	10·4
Tillsammans	1 479	100·0	1 479	100·0	1 479	100·0

Mer än två tredjedelar av den redovisade personalen erhöllo sålunda under veckans fem första vardagar måltidsraster med en sammanlagd längd av 1½—2 tim. Omkring en femtedel av personalen erhöllo under samma veckodagar måltidsraster om 1—1½ tim., och för nära en tiondedel uppgick mål-

tidsrasternas sammanlagda längd till 2 tim. och däröver. Å lördagar åtnjöto 44·6 % av personalen måltidsraster med en sammanlagd längd av 1—1½ tim. Måltidsraster om 1½ tim. och däröver tillkommo 28·7 %, medan 16·3 % erhöllo måltidsraster omfattande ¼—1 tim. Endast å lördagar var, såsom redan förut omnämnts, en mera betydande del av personalen helt och hållet i avsaknad av måltidsraster.

(Forts.)

Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1915.

Enligt till socialstyrelsen från rikets samtliga sjömanshus inkomna uppgifter uppgick hela antalet under år 1915 påmönstrade sjömän till 46 638 och antalet avmönstrade till 40 067. Av påmönstringarna utgjorde de i inrikes fart 1 546 och av avmönstringarna 1 234 eller resp. 3·3 och 3·1 %.

Fördelningen på årets olika månader framgår av efterföljande översikt.

	Påmönstrade	Avmönstrade
januari	7 542	6 709
februari	3 732	3 229
mars	4 706	2 615
april	4 964	2 703
maj	4 531	2 377
juni	3 348	2 255
juli	3 536	2 713
augusti	3 153	2 833
september	2 852	2 857
oktober	3 022	3 470
november	2 861	3 341
december	2 391	4 965
Summa	**46 638**	**40 067**

Under januari månad förekom det största antalet på- och avmönstringar under året eller resp. 16·2 och 16·7 % av samtliga under året. Detta sammanhänger därmed att av den mönstrade personalens hyresavtal omkring 90 % gälla för seglationstiden under ett kalenderår, varför besättningspersonalen i stor utsträckning av- och påmönstras på nyåret. Under årets övriga månader voro påmönstringarna talrikast under mars, april och maj månader, medan sista kvartalet hade att uppvisa högsta antalet avmönstringar.

Under de olika månaderna kom på 100 avmönstrade sjömän följande antal påmönstrade: januari 112, februari 116, mars 180, april 184, maj 191, juni

148, juli 130, augusti 111, september 100, oktober 87, november 86 och december 48.

Antalet på- och avmönstrade sjömän vid rikets olika sjömanshus under år 1915 framgår av efterföljande översikt.

Sjömanshus	På-mönstrade	Av-mönstrade	Sjömanshus	På-mönstrade	Av-mönstrade
Lulcå	329	284	Karlshamn	301	256
Örnsköldsvik	92	94	Sölvesborg	553	316
Härnösand	449	356	Kristianstad	256	159
Sundsvall	1 105	853	Ystad	316	320
Hudiksvall	129	98	Trälleborg	298	332
Söderhamn	257	317	Malmö	2 388	2 066
Gävle	1 361	1 283	Landskrona	638	355
Stockholm	5 723	5 395	Hälsingborg	4 483	3 105
Nyköping	634	714	Halmstad	1 083	822
Norrköping	1 084	1 076	Göteborg	16 984	15 359
Västervik	271	181	Uddevalla	620	638
Oskarshamn	605	400	Lysekil	1 550	1 259
Kalmar	861	537	Strömstad	310	254
Visby	321	270	Karlstad	352	254
Karlskrona	336	278	Övriga	1 399	1 253
Ronneby	1 550	1 183	Summa	**46 638**	**40 067**

Av påmönstringarna under året kommo sålunda icke mindre än 16 984 eller 36·4 % av samtliga på sjömanshuset i Göteborg, varefter följde sjömanshuset i Stockholm med 5 723 eller 12·3 %, i Hälsingborg med 4 483 eller 9·6 % och i Malmö med 2 388 eller 5·1 %. Dessa fyra sjömanshus räknade sålunda tillsammans 29 578 påmönstringar eller 63·4 % av hela antalet under år 1915. Beträffande avmönstringarna blev ordningsföljden mellan sjömanshusen densamma eller i främsta rummet Göteborg med 15 359 (38·3 %), Stockholm med 5 395 (13·5 %), Hälsingborg med 3 105 (7·7 %) och Malmö med 2 066 (5·2 %) eller tillsammans för alla fyra sjömanshusen 25 925 avmönstringar, vilket utgör 64·7 % av samtliga under året.

Av de under året påmönstrade utgjordes 3 009 av fartygsbefälhavare, 6 942 av styrmän och maskinister, 19 650 av däcksmanskap, 13 016 av eldaremanskap och 4 021 av kökspersonal. Bland de avmönstrade voro 2 902 fartygsbefälhavare, 6 106 styrmän och maskinister, 16 506 däcksmanskap, 11 022 eldaremanskap och 3 531 kökspersonal.

Beträffande de på- och avmönstrade sjömännens nationalitet föreligga uppgifter för månaderna september—december. Av de under dessa månader påmönstrade 11 126 sjömännen voro 10 847 eller 97·5 % av svensk, 64 av norsk, 88 av dansk, 99 av finsk och rysk samt 4 av tysk nationalitet, 15

övriga vita samt 9 av andra raser. Bland de under samma tid avmönstrade 14 633 sjömännen voro 14 236 eller 97·3 % svenskar, 85 norrmän, 161 danskar, 99 finnar och ryssar, 10 tyskar, 35 övriga vita samt 7 av annan ras.

Utlandet och krisen.

(Forts.)

1. Danmark.

(Forts.)

Livsmedelsfrågan. Den danska spannmålsskörden år 1915 har givit medelgod avkastning. Råg, som i Danmark under normala förhållanden i stor utsträckning användes till foder, hade denna gång odlats i mindre omfattning än eljest, varemot veteproduktionen ökats. Det statistiske departement har uppskattat skörden av råg och vete till sammanlagt omkring 5 300 000 tunnor.[1] Åtgången av brödsäd under konsumtionsåret har beräknats till omkring 4 300 000 tunnor. En mindre del härav skall importeras; resten av behovet måste täckas inom landet. Den brödsäd, som de danska jordbrukarna sålunda skola tillhandahålla den inhemska förbrukningen, har beräknats till 3 683 000 tunnor, varav 2 155 000 tunnor råg och 1 528 000 tunnor vete. Den plan, enligt vilken denna spannmål skall ställas till befolkningens förfogande, har utarbetats av det statistiske departement i samråd med prisregleringskommissionen[2] samt anbefallts av inrikesministeriet genom ett cirkulär till amtmännen den 27 november 1915. Planen innebär, att en särskild taxering av spannmålen verkställes å varje jordbruk, varefter bestämmes, huru mycket vete och råg skall reserveras till människoföda. Det statistiske departement fastställde, huru mycket brödsäd skulle levereras inom varje särskilt amt, och amtsstyrelsen hade sedan att fördela kontingenten mellan de olika kommunerna, Vid fördelningen mellan de olika amten av den spannmål, som skulle reserveras till brödsäd, iakttogs, att den sammanlagda mängden därav ej översteg 90 % av skörden inom amtet efter avdrag av utsäde. Cirkuläret anmodar amtsstyrelserna att uttaxera en något större mängd vete och råg, än vad som motsvarar den för amtet fastställda kvantiteten, för att sedermera lättnad må kunna medgivas inom sådana kommuner, där förhållandena sådant påkräva. Fördelningen å de olika jordbrukarna inom socknen verkställes av vederbörande kommunalstyrelse. Den upprättar till en början en provisorisk uttaxeringslista, å vilken finnes angivet, huru mycket råg och vete varje lantbrukare enligt kommunalstyrelsens åsikt bör reservera till brödsäd. Vid denna uttaxering tages hänsyn till hur mycket vete och råg vederbörande jordbrukare använt eller avyttrat till utsäde. Kan jordbrukaren visa, att han före uttaxeringen avhänt sig brödsäd, så frånräknas dessa partier jämte det han förbrukat inom eget hushåll från den hos honom uttaxerade brödsädsmängden. En ny lista uppgöres nu, utvisande dels hur mycket råg och vete uttaxerats hos varje särskild jordbrukare, dels hur mycket han härav redan förbrukat som brödsäd å sin egen gård eller avyttrat till andra för sådant ändamål och dels slutligen hur mycket han efter avdrag av dessa kvantiteter är skyldig att reservera uteslutande till brödsäd. Efter uttaxeringens avslutande skall

[1] 1 dansk tunna = c:a 1·4 hl.; 1 tunna spannmål motsvarar stundom 100 kg. men överstiger vanligen, särskilt för vetets vidkommande, denna vikt.

[2] Se »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 733.

listan utställas till granskning av kommunens invånare. Om en jordbrukare därefter önskar att inom eget hushåll förbruka någon del av den hos honom uttaxerade brödsäden, skall han härom avgiva en försäkran på tro och heder till kommunalstyrelsen, som bedömer, om den uppgivna mängden må anses svarande mot behovet. Resten av den uttaxerade brödsäden skall reserveras för andra, och då ägaren för kommunalstyrelsen kan visa, att han i detta hänseende fullgjort sin skyldighet genom att avhända sig eller på annat sätt leverera spannmålen till förbrukning som brödsäd, eller om han kan ställa en för kommunalstyrelsen antaglig garanti för att han vid en senare tidpunkt förmår och vill leverera det kvantum, som ännu resterar, erhåller han kommunalstyrelsens tillstånd att utfordra eller avhända sig den spannmål, som ej skall användas till människoföda i enlighet med uttaxeringen.

Sådan avhändelse må dock ske endast på vissa villkor och under iakttagande av vissa regler, som äro givna i en *kungörelse angående förbud mot användande av råg och vete till foder*, vilken kungörelse utfärdades den 27 november 1915 eller samma dag som ovan refererade cirkulär rörande uttaxering av brödsäd. Denna författning, som ersätter förut gällande förordningar angående skydd mot brödsädens användning för andra ändamål än till människoföda,[1] innehåller nytt allmänt förbud mot utfodring av råg och vete i alla former. Förbudet omfattar spannmål av såväl danskt som utländskt ursprung. Undantagna från förbudet äro dock 3 % av 1915 års skörd på varje egendom, för så vitt denna del av spannmålen utgöres av småsäd, borträusad säd, otröskad säd av mindre god kvalitet eller skadad spannmål och alltså ej lämpar sig för tillverkning av bröd. Anser någon ägare av råg eller vete, att han utöver 3 % av skörden på sin egendom äger till brödsäd oduglig spannmål, och önskar han använda sådan spannmål till foder å sitt jordbruk, så skall han begära tillstånd härtill av vederbörande kommunala prisregleringskommission. Om någon ägare av råg eller vete uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåtit att vårda sina förråd, så att spannmålen blivit otjänlig till brödsäd, meddelas ej sådant tillstånd, och kan amtsstyrelsen i detta fall expropriera den på så sätt fördärvade spannmålen.

Envar, som försäljer råg och vete till konsumenterna, är skyldig att avfordra vederbörande avnämare förklaring, att spannmålen ej skall bliva använd i strid med ovan nämnda förbud. Kommunalstyrelsen äger fordra redovisning av varje jordbrukare inom kommunen för skörderesultatet å varje egendom, för den förbrukning, som ägt rum, rest behållningarnas storlek och skedda avhändelser.

Sedan uttaxeringen av brödsäd ägt rum och varje jordbrukare fullgjort sina skyldigheter i detta hänseende samt erhållit kommunalstyrelsens skriftliga erkännande härav, är han, såsom ovan sagts, berättigad att trots det gällande generella utfodringsförbudet uppfodra den frigivna resten på själva egendomen. Likaledes må han avhända sig det frigivna partiet för att användas som foder å en annan egendom inom samma kommun, dock endast på villkor, att han dessförinnan anmält försäljningen med angivande av det avhända partiets storlek och köparens namn för kommunalstyrelsen samt mottagit dennas skriftliga erkännande av att behörig anmälan skett.

Kommunalstyrelsen är skyldig att upprätta två listor, en över de egendomar, vilkas ägare eller brukare erhållit skriftlig bekräftelse på att de äro berättigade att å egendomen uppfodra den frigivna säden, samt en — med angivande av köpare, säljare och kvantitet — över anmälda avhändelser av frigivna restförråd inom kommunen. Dessa listor skola minst en gång i veckan under fyra timmar vara för allmänheten tillgängliga på ett lämpligt ställe.

Den 19 oktober 1915 fastställdes följande nya maximipriser för råg och vete av danskt ursprung:

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 1149, och årg. 1915, sid. 205.

Maximipriser för 100 kg.

Råg		Vete	
Holländsk vikt	Kr.	Holländsk vikt	Kr.
125 och därutöver	19·50	133 och därutöver	19·60
124	19·30	132	19·40
123	19·10	131	19·20
122	18·90	130	*19·00*
121	18·70	129	18.80
120	*18·50*	128	18·60
119	18·30	127	18·40
118	18 10	126	18·20
117	17·90	125	17.80
116		124	17·40
115 och därunder	17·70	123	17·00
		122 och därunder	16·60

Normalvarans kvalitetsvikt är för råg 120 holländska pund (18·50 kr.) och för vete 130 holländska pund (19·00 kr.). I övrigt överensstämma förordningarna med de förut gällande maximiprisförfattningarna.[1]

I Danmark tillverkat råg- och vetekli åsattes ett maximipris av 16 kr. per 100 kg.

Handelspriserna å brödsäd hava under senare delen av 1915 understigit maximipriserna.

På grund av spannmålens relativa prisbillighet gingo under höstens lopp även brödpriserna ned. I februari 1915 träffades mellan Köpenhamns lokala prisregleringskommission och stadens bagerier en överenskommelse, genom vilken dessa förbundo sig att ända till hösten hålla ett pris av 93 öre för ett rågbröd å 4 kg.[2] I oktober 1915 ingicks en ny överenskommelse, enligt vilken brödpriset från och med den 1 november sänktes med 4 öre eller till 89 öre mot att bagerierna garanterades amerikansk råg till ett pris av 21 kr. per tunna; det beräknas, att i rågbrödet skall ingå amerikansk råg till två tredjedelar och dansk till en tredjedel. Kan den amerikanska rågen ej erhållas i marknaden till så lågt pris som garanterats bagerierna, täckes skillnaden av staten och kommunen. Redan från och med den 1 oktober hade priset å s. k. »standardfranskbrød» å 1/2 kg. sänkts från 23 till 20 öre och »sigtebrød» å 850 gram från 40 till 35 öre.

Såsom förut meddelats i denna tidskrift, fingo i mars månad 1915 vissa slakterier ensamrätt till export av fläsk och slaktavfall av svin mot att de iklädde sig skyldighet att förse den inhemska marknaden med ifrågavarande varor, å vilka i samband därmed maximipriser fastställdes.[3] Då den allmänna fördyringen av livsmedel under sommarens lopp gjorde sig allt mera kännbar och enär exportslakterierna på grund av prisstegringen i utlandet kunde skörda allt större vinster, framkommo krav på att maximipriserna skulle sänkas. Prisregleringskommissionen föreslog, att de gällande maximipriserna skulle nedsättas med i genomsnitt 10 % samt att av det relativt prisbilliga slaktavfallet mera än förut skulle reserveras för den inhemska konsumtionen. Köpenhamns slaktareförening föreslog dessutom, att åtgärder skulle vidtagas för att åstadkomma en minskning av exporten av levande och slaktade djur, ett förslag, som dock avstyrktes av kommissionen. Inrikesministeriet beslöt ock i enlighet med kommissionens hemställan, och nya maximipriser utfärdades den 26 augusti. Slaktade svin

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 203 och 711.
[2] » »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 205.
[3] » »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 712 ff.

i kroppar med och utan huvud och fötter åsattes maximipriser av resp. 1·32 och 1·40 kr. per kg. De övriga maximipriserna för fläsk gälla liksom de förutvarande endast för detaljhandeln. Beträffande slaktavfall äro maximipriserna fastställda såväl för detaljhandeln som för slakterierna. För de senare äro nu särskilda noteringar bestämda vid försäljning till grosshandlare och till detaljhandlare, under det att förut endast ett maximipris gällde för slakterierna. För de flesta delar av svinet utgjorde nedsättningen jämnt 10 %, men för några blev den betydligt större, under det å andra sidan de dyrbaraste delarna, såsom filetfläsket, ej blevo underkastade maximipriser. De välbärgade, som hava råd att köpa sådant fläsk, hava således ingen fördel av maximipriserna. I efterföljande sammanställning lämnas en översikt av här ifrågavarande maximipriser.

		Maximipriser		
		för slakterierna vid försäljning till grosshandlare	detaljhandlare	för detaljhandeln
		öre	öre	öre
Späck	kg.	—	—	150
Skinka	»	—	—	170
Bog med lägg	»	—	—	120
» utan »	»	—	—	136
Lägg	»	—	—	70
Bröstfläsk	»	—	—	170
Kotlettrad med späck	»	—	—	170
Hals- och skinkben	»	35	40	50
Ryggrad med svans	»	20	25	30
Mellangärde	»	55	60	70
Huvud utan tunga	»	30	35	40
» med »	»	34	39	44
Tunga	»	100	110	120
Lever	»	70	80	90
Hjärta	st.	15	17	20
Njure	»	2	3	4
Grisföttor	»	4	5	6
Svinfett, okryddat	kg.	144	150	160
» kryddat	»	—	—	200

Vid regleringen av den danska fläskmarknaden togs även hänsyn till möjligheten att i någon mån ersätta det exporterade danska fläsket med amerikanskt fläsk. För att vidtaga åtgärder för import och fördelning av sådant fläsk har en särskild kommission tillsatts. Den 10 september 1915 fastställdes ett maximipris för saltat amerikanskt fläsk (ryggspäck) å 110 öre per kg. vid försäljning till detaljhandlarna och å 130 öre vid dessas återförsäljning till konsumenterna. Minuthandelspriset sattes alltså 20 öre lägre än för motsvarande kvalitet dansk vara. Importen har emellertid blivit avsevärt försvårad genom de hinder, som England lagt i vägen för densamma.

De i mars månad utfärdade reglerna för export av fläsk och svinprodukter[1] hava ersatts genom andra bestämmelser i en kungörelse angående *utförsel av kött m. m. av hästar, hornboskap, får, getter och svin* den 9 oktober 1915. Enligt de i mars utfärdade bestämmelserna fick slaktning av svin för export äga rum blott i vissa slakterier, som hade att förse för utförsel avsedda varor med en stämpel, utvisande deras karaktär av exportvaror. Export av svin och slaktavfall av svin från utlandet fick försiggå blott genom särskilt auktoriserade företag. Den i oktober utfärdade kungörelsen skärper kontrollen över exporten och utsträcker den till kött och köttvaror av alla slag. Härigenom har den exportverksamhet, som bedrivits av en del personer utan den härför nödiga kompetensen och som ej varit utan skadliga verkningar för den

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 712.

danska handeln, blivit omintetgjord. Envar, som önskar bedriva slakterirörelse av vilket slag som helst för export, skall härom inlämna anmälan till polismästaren jämte uppgift om slakthusets läge och beskrivning av dess inredning. Polismästaren har att över anmälan avgiva utlåtande, varpå detta jämte handlingarna insändes till jordbruksministeriet, som avgör, om företaget må komma till stånd eller ej. Ministeriet anställer för varje slakteri en veterinär, som avlönas av företaget. Själv äger veterinären antaga en assistent, som dock skall godkännas av ministeriet och vars lön likaledes utbetalas av företaget. All slakt i ett sålunda erkänt slakteri kontrolleras av veterinären eller assistenten, vilka tillse, att alla för slaktningen gällande föreskrifter bliva efterföljda samt verkställa stämplingen av varorna. De skola besiktiga alla slaktdjur, såväl levande som efter slaktningen, medan alla organ äro kvar och kunna identifieras. Veterinären skall föra protokoll över sin tillsyningsverksamhet; varje utskrivet protokoll insändes till jordbruksministeriet.

Även den, som av kött, fläsk eller slaktavfall vill tillverka konserver, korv och andra beredda köttvaror för export, skall härför förvärva jordbruksministeriets tillstånd. Tillverkas vid företaget såväl konserver som korv och andra beredda köttvaror, så skall konservfabrikationen försiggå skild från den övriga tillverkningen. Tillsyningsman tillsättes av jordbruksministeriet även vid dessa företag.

Export av kött, slaktavfall och beredda köttvaror må endast äga rum direkt från de av jordbruksministeriet erkända exportslakterierna eller från särskilda av jordbruksministeriet godkända företag. Å vart och ett sådant företag tillsätter ministeriet en tillsyningsman för att övervaka detsamma. Utan särskild auktorisation får endast exporteras blod, tarmar, talg och fett samt till tekniskt bruk avsett slaktavfall.

Varje slakteri eller företag, som erhåller tillåtelse att exportera kött, slaktavfall eller beredda köttvaror, tilldelas av jordbruksministeriet ett nummer. Alla för export avsedda varor skola vara försedda med stämpel, innehållande numret å det slakteri eller företag, varifrån de utgått, samt beträffande kött och slaktavfall närmare uppgifter om varans art. Stämpeln för kött och slaktavfall skall utfärdas av vederbörande veterinär eller tillsyningsman, dateras och förses med dennes namnunderskrift. Den anbringas å varornas emballage genom försegling på så sätt, att den ej må kunna utbytas eller innehållet åtkommas utan förseglingens brytande. Å konservburkar inpressas stämpeln på locket, och korvar förses i varje ända med en plomb, innehållande numret. Alla förseglingsinstrument utlämnas av jordbruksministeriet.

Varje försändelse till utlandet skall därjämte vara åtföljd av ett av avsändaren på tro och heder avgivet och av tillsyningsmannen attesterat intyg över försändelsens art och storlek m. m. Varornas inlastning i järnvägsvagn skall övervakas av veterinären, assistenten eller av någon av jordbruksministeriet särskilt förordnad person.

För ost utfärdades den 25 augusti 1915 exportförbud; ostmejerierna skulle dock erhålla utförsellicens för 25 % av den sammanlagda ostproduktionen. Det inhemska behovet kunde emellertid ej tillgodoses med vad som stannade inom landet, och priserna sprungo till följd därav i höjden. Den 4 november utfärdades därför nya bestämmelser rörande ostexporten. Den del av ostproduktionen, som får utföras, sänktes till 15 % och skall utgöras blott av sötmjölksost. Utförseln må äga rum endast genom av jordbruksministeriet erkända exportörer och under iakttagande av vissa regler för den inhemska konsumtionens tillgodoseende. Mejerier, som ej producera sötmjölksost och följaktligen ej exportera, kunna sälja sin exporträtt till mejerier, som bereda sådan ost. Då det pris, som de härför få betinga sig, står i förhållande till den egna produktionens storlek, ligger det i deras intresse att öka tillverkningen av den relativt billiga och för den inhemska förbrukningen avsedda skummjölksosten.

Förslag till restriktioner i rusdryckshandeln.

Utlåtande av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen.

I underdånig framställning hade åttonde Svenska förbudskongressen anhållit om vidtagande av åtgärder för att tillverkning och försäljning av rusgivande drycker måtte under nu rådande världskris upphöra. Med anledning härav anbefallde Eders Kungl. Maj:t kommerskollegium, kontrollstyrelsen och socialstyrelsen att, efter överståthållarämbetets och Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes hörande, inkomma med gemensamt utlåtande.

I sitt den 23 sistlidne oktober avgivna utlåtande i ämnet hade ämbetsverken, som på anförda skäl avstyrkte den av förbudskongressen föreslagna åtgärden, vidare anfört, att då enligt de i lagstiftningen angivna förutsättningarna nödvändigheten att vidtaga restriktiva åtgärder kunde framträda med så stor hastighet, att tillfälle icke gåves att ägna frågan den allsidiga och omsorgsfulla prövning, som betingades av svårigheten att finna en sådan form för det allmännas ingripande, att ej det åsyftade gagnet motvägdes av än större nackdelar, det vore av betydelse att förslag till dylika åtgärder på förhand utarbetades.

Enligt nådigt beslut den 9 sistlidne november fann Eders Kungl. Maj:t, med avseende å den av ämbetsverken förebragta utredningen, de gjorda framställningarna icke föranleda annan åtgärd, än att Eders Kungl. Maj:t uppdrog åt kontrollstyrelsen och socialstyrelsen att efter verkställd ytterligare utredning till Eders Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag i det av ämbetsverken, enligt vad ovan sagts, föreslagna syftet. För att tagas i övervägande vid utlåtandets avgivande har Eders Kungl. Maj:t vidare den 24 sistlidne november till nämnda styrelser överlämnat en framställning från frisinnade landsföreningens verkställande utskott angående inskränkningar i rusdrycksförsäljningen under pågående kristid.

Till åtlydnad av Eders Kungl. Maj:ts beslut få kontroll- och socialstyrelserna med överlämnande av närlagda förslag till dylika restriktiva åtgärder anföra följande.

I sitt ovannämnda, den 23 sistlidne oktober dagtecknade utlåtande[1] hava kommerskollegium, kontrollstyrelsen och socialstyrelsen erinrat, att många av de i ärendet hörda myndigheterna betonat angelägenheten av att under nuvarande förhållanden de mindre bemedlades inkomster i så ringa mån som möjligt användas till alkoholhaltiga drycker, och att uttalanden i samma riktning jämväl förelågo från ledande näringskorporationer. De av de tre ämbetsverken verkställda utredningarna rörande det för tillfället visserligen goda men osäkra läget på arbetsmarknaden ävensom beträffande levnadskostnadernas kraftiga stegring syntes också giva ett starkt stöd för den meningen, att staten redan inom den närmaste framtiden borde vara beredd att vidtaga åtgärder för att minska frestelserna, särskilt för de mindre bemedlade, att på rusdrycker förbruka sina för livets nödtorft under kristiden mer än eljest behövliga inkomster. Det måste nämligen förutses, att till följd av dyrtidens långvarighet och på grund av den ytterligare stegring i levnadskostnader, som vinterns inbrott oundvikligen skulle föranleda, en mycket stor del arbetare och andra mindre bemedlade, i synnerhet i stadssamhällena, skulle komma att befinna sig vid eller till och med överskrida nödens gräns, därest de icke iakttoge stor varsamhet i fråga om utgifter för spritkonsumtion. Då erfarenheten visat, att sådan varsamhet av mången icke iakttoges, med mindre det allmänna genom lämpliga åtgärder nödgade därtill, kunde enligt ämbetsverkens mening starka skäl anses tala för att anordningar träffades i sådant syfte. Därvid borde emellertid rusdrycksförbud tillgripas endast under synnerligen exceptionella förhållanden. Med hänsyn till föreliggande och beräkneliga omständigheter kunde närmast ifrågakomma att vidtaga lämpligt avvägda *restriktioner* med avseende å försäljningen av

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 1039 ff.

alkoholhaltiga drycker. Visserligen mötte även i sådant fall allvarliga hinder i den för vissa enskildas ekonomi och statens inkomster menliga verkan, som skulle bliva en följd av en väsentlig minskning i rusdrycksförsäljningen. Denna minskning borde därför icke göras skarpare än som vore nödvändigt för att åstadkomma besparingar närmast bland dem, för vilka besparing vore mest nödvändig för egen och familjemedlemmarnas utkomst. Det vore ej heller alldeles omöjligt att finna sådana försäljningsrestriktioner, vilkas genomförande skulle giva en väsentlig del av ett förbuds fördelar, utan att nackdelarna behövde bliva alltför betydande. Sålunda borde sådana bestämmelser kunna träffas, att icke idkare avstängdes från sin näringsutövning och föranleddes avskeda personal i större utsträckning, under vilken förutsättning de ekonomiska och sociala rubbningarna bleve jämförelsevis ringa och även statens eljest tyngande ersättningsplikt skulle kunna helt eller åtminstone i huvudsak bortfalla.

Såsom framgår av den anförda delen av ämbetsverkens utlåtande, uppställde ämbetsverken såsom krav på restriktioner, anpassade med hänsyn till föreliggande eller beräkneliga omständigheter, *dels* att de icke skulle göras skarpare, än som vore nödvändigt för att åstadkomma besparingar närmast bland dem, för vilka besparing vore mest nödvändig för egen eller familjemedlemmarnas utkomst, *dels* att de skulle vara så beskaffade, att idkare icke avstängdes från sin näringsutövning och föranleddes avskeda personal i större utsträckning.

Vid utarbetandet av det härmed överlämnade förslaget hava kontroll- och socialstyrelserna sökt tillgodose dessa av ämbetsverken angivna krav. Styrelserna hava sålunda strävat efter att endast föreslå sådana inskränkningar, som kunna anses erforderliga för att ernå en minskning i rusdryckskonsumtionen bland de folkklasser, vilka kännbarast träffas av dyrtiden.

Betydande svårigheter möta att åstadkomma restriktioner av sådan beskaffenhet, att de kunna beräknas på ett planmässigt och likformigt sätt åstadkomma inskränkningar i rusdryckskonsumtionen samtidigt som de tillgodose ovan omnämnda, av ämbetsverken angivna krav. Dessa svårigheter sammanhänga därmed, att gällande förordningar om försäljning av brännvin, respektive av vin och öl icke äro utformade efter några mera enhetliga principer. Vad särskilt beträffar försäljningen av vin och öl är ett rationellt ordnande av densamma i syfte att åstadkomma likformigt verkande inskränkningar för närvarande icke möjligt.

Ehuru sålunda på grund av nu anförda förhållande brister i olika avseenden vidlåda det förslag till restriktioner under kristiden, som de bägge styrelserna framlägga, hålla styrelserna dock före, att de föreslagna restriktionerna kunna vara ägnade att i avsevärd mån medverka till drägligare ekonomiska förhållanden bland de breda samhällslagren.

Styrelserna övergå nu till att närmare motivera förslagets olika delar.

Vad först beträffar *utminuteringen av brännvin*, få styrelserna erinra därom, att från och med nästkommande år den s. k. individuella kontrollen blir obligatorisk och att härigenom torde åstadkommas en icke oväsentlig nedgång i brännvinskonsumtionen. Lagstiftningen har emellertid överlämnat åt bolagen att vart på sin ort bestämma *dels* de grunder, enligt vilka personer skola avstängas från att inköpa brännvin, *dels ock* huruvida viss myckenhet skall fastställas, utöver vilken under angiven tid utminutering till köpare eller vissa sådana ej må ske. Att lagstiftningen icke ingripit på dessa områden torde bland annat vara att söka däri, att man velat avvakta de resultat, som i olika avseenden kunna vinnas av det nya försäljningssystemets tillämpning. Det har emellertid synts styrelserna, att under en tid, då särskilda restriktioner krävas utöver de normala, jämväl på dessa områden vissa föreskrifter böra uppställas.

Styrelserna hava sålunda ansett, att en viss maximikvantitet bör bestämmas, utöver vilken i allmänhet utminutering av brännvin till köpare icke må äga rum. En dylik åtgärd torde vara erforderlig därför, att flertalet bolag medgiva sina kunder att inköpa brännvin i ganska betydande kvantiteter, ända till dess det konstaterats, att vederbörande kund missbrukat brännvin, i vilket fall kunden antingen avstänges från att

under viss tid inköpa brännvin eller får sin inköpsrätt begränsad (t. ex. till en liter i veckan). Missbruk av brännvin anses vanligen konstaterat, då personen ifråga under ifrågakommande tidrymd inköpt en större kvantitet, än som kan anses svara mot hans antagliga behov av brännvin. Denna kvantitet är av åtskilliga bolag satt till 8 liter och därutöver i månaden. Andra bolag hava satt en något lägre kvantitet, såsom 6 eller 7 liter per månad.

Enligt styrelsernas mening bör den högsta, i allmänhet medgivna inköpskvantiteten, då det gäller generella restriktioner, sättas betydligt lägre och under inga förhållanden högre än till 4 liter i månaden, en kvantitet, som torde fullt tillräckligt motsvara kraven vid måttlig förbrukning. Visserligen kan även denna kvantitet i många fall anses väl hög, men styrelserna förutsätta, att brännvinsförsäljningsbolagen i dylika fall, för tillgodoseendet av syftet med den ifrågasatta författningen, komma att begagna sig av sin lagliga befogenhet att ytterligare inskränka inköpsrätten. Å andra sidan hava styrelserna ansett, att ifrågavarande inköpsmaximum icke skulle vara ovillkorligt gällande för alla. Med hänsyn härtill har föreslagits, att, där brännvinsförsäljningsbolag finner särskilda skäl att till vissa köpare utminutera större myckenhet, detta skall få äga rum.

På åtskilliga håll, där understöd av allmänna medel utdelats vare sig i form av fattig- eller arbetslöshetsunderstöd, har den erfarenheten gjorts, att ej få av de understödda använt en del av understödsmedlen till inköp av rusdrycker. En beträffande visst område av Stockholm företagen undersökning lärer sålunda hava ådagalagt, att ej mindre än 40 % av dem, som erhållit arbetslöshetsunderstöd, vore innehavare av s. k. motböcker och att många av dem å sina böcker uttagit ungefär så mycket brännvin de haft rätt till d. v. s. 16 liter i kvartalet. I betraktande härav och då det tydligtvis måste anses synnerligen olämpligt, att understöd, som utgå av allmänna medel, skola användas till inköp av brännvin, hava styrelserna ansett sig böra föreslå en bestämmelse därom, att brännvin icke må utminuteras till den, vilken enligt anmälan, som gjorts eller till riktigheten styrkts av fattigvårdsmyndighet, arbetslöshetskommitté eller pastorsämbete, åtnjuter understöd av allmänna medel. Med hänsyn till författningens ändamål hava styrelserna ansett sig böra med nyssberörda förhållanden jämställa det fall, att en person brister i fullgörandet av honom åliggande försörjningsplikt. Med betingelsen att anmälningen skall vara gjord eller till riktigheten styrkt av viss myndighet har åsyftats att begränsa bolagens skyldighet att vägra inköpsrätt till sådana fall, där det finnes behörig, officiell garanti för att anmälningen är grundad.

Genom nu angivna restriktioner i förening med dem, som på grund av eljest meddelade bestämmelser komma att bliva gällande från och med den 1 januari 1916, synes utminuteringen av brännvin bliva inskränkt på ett sätt, som giver anledning förvänta en betydande nedgång i konsumtionen. Tanken på särskilda inskränkningar av utminuteringstiderna har jämväl varit föremål för överläggningar, men då dylika inskränkningar skulle komma att i hög grad försvåra det behöriga fullgörandet av brännvinsförsäljningsbolagens expeditionsgöromål, särskilt sedan införandet av det individuella kontrollförfarandet ställt stora krav på handhavandet av försäljningen, hava styrelserna icke ansett sig böra föreslå några bestämmelser i detta avseende.

I det förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker, som Eders Kungl. Maj:t framlade för 1914 års senare riksdag (prop. 242/1914 B) fanns ett stadgande om *utskänkningstiderna*, som från nästan alla håll rönte erkännande såsom synnerligen lämpligt. Berörda stadgande innebar, att utskänkning av alkoholhaltiga drycker icke skulle få äga rum å förmiddagarna annat än i samband med intagande av måltid. Detta stadgande har i huvudsak av styrelserna upptagits i det föreliggande förslaget. Enligt detsamma får sålunda brännvinsutskänkning icke förekomma före klockan 12 middagen. Under tiden mellan klockan 12 middagen och klockan 3 eftermiddagen skall brännvin endast få utskänkas i samband med måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre. Beträffande utskänkning av egentligt brännvin hava styrelserna ansett, att dylik utskänkning, i likhet med vad å åtskilliga orter redan är fallet,

ej under någon tid på dagen bör få äga rum utan samband med måltid till ett pris av minst 30 öre samt att av sådant brännvin åt gäst ej må utskänkas mer än ett eller, där måltiden betingar ett pris av minst 60 öre, två glas om högst 5 centiliter.

En reglering av försäljningen utminuteringsvis av brännvin bör tydligtvis följas av vissa åtgärder beträffande *försäljningen av vin eller öl annorledes än genom utskänkning*. Enligt gällande lagstiftning äger dylik försäljning rum dels till avhämtning, dels genom försändning efter rekvisition och dels genom kringföring. Den, som äger rätt att utskänka vin eller öl, äger i allmänhet också rätt att försälja dylika drycker till avhämtning.

Det har synts ämbetsverken omöjligt att göra gällande samma anordningar ifråga om försäljning från stället av vin eller öl som beträffande utminuteringen av brännvin. De i lagstiftningen givna förutsättningarna för försäljning av de olika slagen av nämnda drycker äro nämligen alltför olika. Emellertid har det synts styrelserna kunna fordras, att försäljare av vin eller öl jakttaga nödig varsamhet vid försäljning av dessa drycker. I detta syfte hava styrelserna föreslagit, att försäljning till avhämtning av vin eller öl eller försändning av sådana drycker på rekvisition allenast må ske till person, som av säljaren är känd för ordentlighet i ekonomiskt avseende.

Försäljning till avhämtning av vin eller öl bör i likhet med utminutering av brännvin allenast få äga rum å söckendagar och icke å andra tider, än då utskänkning av vin eller öl utan samband med måltid får förekomma.

Beträffande försäljning till avhämtning av vin hava särskilda åtgärder utöver den nu nämnda ansetts erforderliga. Sedan den individuella kontrollen å utminuteringen av brännvin införts, varigenom många missbrukare av brännvin förhindrats verkställa inköp därav, hava dessa missbrukare börjat förtära billigt vin i stor omfattning, i följd varav de syften, som voro avsedda att vinnas genom restriktionerna å brännvinshandeln, i viss mån icke ernåtts. Särskilt synes dylikt missbruk av vin hava framträtt bland de folkklasser, som svårast träffas av dyrtiden. En bidragande omständighet härtill är den, att rättigheter att försälja vin till avhämtning medgivits i mycket stor utsträckning och att de i många fall utövas av handlande, som försälja dylikt billigt vin till vem som helst. Ett medel till förekommande av den oemotsägligt ökade förbrukningen av sådant vin bland de bredare folklagren torde vara att kraftigt inskränka ifrågavarande försäljningsrättigheters antal samt tillse, att sådana rättigheter endast lämnas handlande, beträffande vilka man kan förvänta, att de icke vilja riskera sin affärs anseende och kundkrets genom att försälja billiga viner på ett sätt, som giver upphov till missbruk. Såsom allmän regel synes därför böra uppställas, att försäljning till avhämtning av vin icke må bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka. Från denna allmänna regel bör emellertid Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande efter gjord ansökan på grund av särskilda förhållanden kunna medgiva undantag. Ett sådant särskilt förhållande är den omständigheten, att handlanden ifråga kan anses låta sig angeläget vara att icke utöva annat än fullt lojal vinhandel. Dylika undantag böra emellertid icke medgivas i obegränsad omfattning. Med hänsyn härtill har det föreslagits, att medgivande till försäljning till avhämtning av vin i samband med andra varor icke må av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnas i avseende å flera försäljningsställen inom en kommun än ett för varje påbörjat femtusental av kommunens invånare. Då det synes vara av vikt, att dylikt medgivande icke lämnas andra handlande än sådana, vilkas omsättning är mer betydande, hava styrelserna tillika föreslagit, att den sammanlagda varuomsättningen å försäljningsställe, i avseende å vilket medgivande kan lämnas, skall under nästföregående kalenderår hava uppgått till minst 50,000 kronor.

Enligt styrelsernas mening bör försäljningen till avhämtning av vin och öl helt skiljas från utskänkningen av dylika drycker för att möjliggöra kontroll å dessa olika slag av försäljning.

Styrelserna hava ansett, att i samband med här ovan föreslagna restriktioner försäljningen av vin och öl genom kringföring bör förbjudas. Detta slags försäljning får för närvarande utan tillstånd förekomma inom stads planlagda område, men torde utan olägenhet kunna ersättas av försäljning genom försändning efter rekvisition, varvid den restriktion, som omförmäles i förslagets 3 § 1 mom. kan komma till tillämpning.

Jämväl beträffande *utskänkning av vin eller öl* hava styrelserna tagit till förebild det förut nämnda, vid 1914 års senare riksdag framlagda förslaget. Dock har föreslagits, att utskänkningen av vin och öl utan samband med måltid skall få börja redan klockan 12 middagen, ävensom att å sådant ställe, där idkande av utskänkning av dylika drycker antingen medgivits enligt 7 § eller 9 § 3 mom. av vin- och ölförsäljningsförordningen eller äger rum på grund av mom. 2 i övergångsstadgandena till denna förordning, utskänkning av vin eller öl utan samband med måltid icke skall få äga rum å sön- eller helgdag eller å dag före sön- eller helgdag efter klockan 2 e. m. eller å annan söckendag efter klockan 7 e. m. Med måltid hava styrelserna förstått mat till ett pris av minst 30 öre, och till dylik måltid skall icke få serveras mer än $^2/_3$ liter öl. Å annan söckendag än dag före sön- eller helgdag skulle sålunda å nyssnämnda slags utskänkningsställen vara tillåtet att utskänka vin eller öl utan samband med måltid under 7 timmar eller mellan klockan 12 middagen och 7 e. m.; å dag före sön- eller helgdag skulle detta slags utskänkning få fortgå under 2 timmar eller mellan klockan 12—2 på dagen. Till jämförelse må erinras, att enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag vid 1914 års senare riksdag vin eller öl skulle få utskänkas utan samband med måltid jämväl under 7 timmar på dagen, men var denna tid förlagd mellan klockan 3—10 e. m. Skälet till att styrelserna ansett, att utskänkningen av vin eller öl utan samband med måltid å ovannämnda slags utskänkningsställen icke bör få äga rum efter klockan 7 e. m. å söckendagar i allmänhet eller efter klockan 2 e. m. å söckendag före sön- eller helgdag, är, att å dessa utskänkningsställen utskänkning i allmänhet äger rum till just den publik, för vilken särskilda restriktioner under dyrtiden torde vara av nöden. De föreslagna tiderna klockan 7 respektive klockan 2 eftermiddagen torde i allmänhet sammanfalla med de tider, då arbetet för dagen slutar å arbetsplatserna. Enär emellertid utskänkning allenast av vin och öl äger rum jämväl å vissa förstklassiga utskänkningsställen, där den här föreslagna tidsbegränsningen möjligen kan anses mindre påkallad, har föreslagits, att, där särskilda omständigheter föreligga, Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande må medgiva utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl må utskänkas utan samband med måltid.

Styrelserna hava jämväl övervägt frågan om en tidigare stängning av ställe, där brännvin utskänkes. Emellertid hava styrelserna funnit stora svårigheter möta att med hänsyn till det ändamål, för vilket här föreslagna bestämmelser blivit uppgjorda, generellt stadga en tidigare stängningstid för brännvinsutskänkningsställena. Då egentligt brännvin enligt 2 § i förevarande förslag endast skulle få utskänkas i samband med måltid, skulle det här gälla konsumtionen av annan spirituosa, såsom konjak, punsch, whisky etc. ävensom av öl. Till följd av bestämmelsen i 4 § 2 mom., kommer måhända en del av den publik, som plägar besöka ölkaféerna att vända sig till här ifrågavarande utskänkningsställen, och möjligt är även att denna publik då i viss mån övergår till konsumtion av konjak, punsch och whisky etc. Det torde kanske sålunda framdeles visa sig påkallat att vidtaga eller för vederbörande lokala myndigheter möjliggöra vidtagande av inskränkningar i utskänkningstiderna jämväl för dessa utskänkningsställen eller åtminstone en del av dem.

Styrelserna anse sig i detta sammanhang böra erinra om, att enligt 29 § 2 och 3 mom. brännvinsförsäljningsförordningen brännvinsutskänkning i allmänhet ej må fortfara längre än till klockan 10 e. m. i stad eller köping eller till klockan 8 e. m. på landet, samt att under sön- och helgdagar utskänkning av brännvin i allmänhet är tillåten endast vid måltider åt spisande gäster. Ifrån dessa bestämmelser hava emellertid Eders

Kungl. Maj:ts befallningshavande med stöd av 4 mom. i nyssnämnda paragraf i stor utsträckning medgivit undantag. Sålunda gälla i allmänhet senare stängningstider, och får å sön- och helgdag i allmänhet brännvin utskänkas utan samband med måltid. Oavsett nyss berörda eventuellt erforderliga inskränkningar i utskänkningstiderna synas Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande med hänsyn till förevarande lagstiftningsåtgärds syfte böra taga under övervägande, huruvida icke en allmän revision kan vara påkallad i avseende å nu ifrågavarande medgivanden.

Styrelserna anse sig slutligen böra fästa uppmärksamheten på, att det synes i någon mån tvivelaktigt, huruvida överträdelser i vissa avseenden av förslagets bestämmelser kunna bli föremål för tillämpning av någon ansvarsbestämmelse i brännvins-, resp. vin- och ölförsäljningsförordningen.

Utöver vad ovan anförts får kontrollstyrelsen för sin del framhålla, att styrelsen, som i egenskap av föredragande ämbetsverk i första hand haft att utarbeta förevarande förslag, fullgjort detta arbete med hänsyn tagen till nu rådande förhållanden.

Utdrag ur protokoll, hållet vid gemensamt sammanträde mellan kontrollstyrelsen och socialstyrelsen den 23 december 1915 i nedan angivna ärende.

Närvarande:

för kontrollstyrelsen:
överdirektör Zethelius samt herrar Lagergren och Thulin;
för socialstyrelsen:
generaldirektör Elmquist samt herrar Huss och Molin.

S. D. Föredraganden, extra ledamoten i kontrollstyrelsen Thulin anmälde kungl. brevet till ämbetsverken av den 9 november 1915 angående avgivande av utlåtande och förslag rörande restriktioner med avseende å försäljningen av alkoholhaltiga drycker.

Efter överläggning beslöto ämbetsverken att i utlåtande enligt registraturet överlämna här bifogade förslag till kungörelse i omförmälda ämne.

Ledamoten i kontrollstyrelsen Lagergren avstyrkte för sin del bestämmelsen i 1 § första stycket av kungörelsen och yttrade härom följande:

»Svårigheten att avgöra huruvida en viss tidsbestämd maximikvantitet vid försäljning av brännvin utminuteringsvis är ändamålsenlig synes hava föranlett lagstiftningen att överlämna åt bolagen att vart på sin ort bestämma därom; härtill har säkerligen även bidragit det förhållande, att de bolagsstyrelser, vilka tillförene på frivillighetens väg bragt den individuella kontrollen till tillämpning, kunnat erhålla det vitsord, att veterligen någon anmärkning av betydenhet i allmänhet ej blivit framställd i fråga om styrelsernas sätt att handhava denna uppgift (prop. n:r 242 1914/B sid. 57). Som bekant har en under år 1915 verkställd undersökning givit vid handen, att de ojämförligt flesta bolagen, innan sådant allmänneligen föreskrivits, bestämt sig för att införa det nya försäljningssystemet med registrering av köpen.

Då vid sådant förhållande med fog kan sägas, att bolagen strävat att ställa sig till efterrättelse det i försäljningsförordningen uttalade syftet med deras verksamhet och de numera, där så ej skett, i den genomförda lagstiftningen erhållit en kraftig maning därtill, torde man utan fara kunna avstå från att nu inskränka deras befogenhet på sätt i 1 § av föreliggande förslag ifrågasättes genom bestämmelsen om inköpsmaximum. Denna bestämmelse innebär i själva verket för omkring sjuttio procent av bolagen en tvungen anslutning till annat system, som härmed monopoliseras, måhända även utöver krisperioden. Gällande lagstiftning har dock åsyftat att göra ramen för kontrollsystemet så vid, att inom densamma kunde rymmas allt det värdefulla, som ur de redan tillämpade kontrollanordningarna vore att hämta (prop. n:r 242 1914/B sid. 53).

Det må jämväl framhållas, att bolagsstyrelserna, inom vilka från och med år 1914 det allmännas representanter hava majoritet, äro betrodda med uppbörden av statsmedel till betydliga belopp. De få sålunda betraktas såsom allmänna organ, som kunna kräva förtroende för sin verksamhet och en viss rörelsefrihet. Ganska sannolikt är dessutom, att uppkommen nöd i individuella fall kan befinnas föranleda behov av kraftigare begränsning i utlämningen än till nu föreslagen mängd. Denna normalkvantitet, även om den är fakultativt uppställd, kan sålunda komma att verka i viss mån återhållande på bolagens initiativ och att underhålla anspråk hos konsumenterna att utfå den i författningen angivna myckenhet utan avkortning».

Förslag till föreskrifter angående vissa inskränkningar i försäljningen av brännvin, vin och öl.

1 §.

Brännvin må icke till någon utminuteras i större myckenhet än som motsvarar fyra liter i kalendermånaden, där ej brännvinsförsäljningsbolag finner särskilda skäl föreligga att till vissa köpare utminutera större myckenhet.

Brännvin må icke utminuteras till den, vilken enligt anmälan, som gjorts eller till riktigheten styrkts av fattigvårdsmyndighet, arbetslöshetskommitté eller pastorsämbete, åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

2 §.

Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen; och må sådan utskänkning före klockan 3 eftermiddagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre. Beträffande egentligt brännvin skall den senare av nu angivna inskränkningar gälla jämväl i avseende å tid efter klockan 3 eftermiddagen; och må av sådant brännvin åt gäst ej utskänkas mer än ett, eller där måltiden betingar ett pris av minst 60 öre, två glas om högst 5 centiliter.

3 §.

1 mom. Försäljning till avhämtning av vin eller öl eller försändning av sådana drycker på rekvisition må ske allenast till person, som av säljaren är känd för ordentlighet i ekonomiskt avseende.

2 mom. Försäljning till avhämtning av vin eller öl må äga rum endast å söckendagar från klockan 12 middagen och skall sluta å dagar före sön- eller helgdag senast klockan 2 eftermiddagen samt övriga dagar senast klockan 7 eftermiddagen.

3 mom. Försäljning till avhämtning av vin må icke bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, med mindre Konungens befallningshavande efter därom gjord ansökan på grund av särskilda förhållanden finner anledning medgiva undantag. Medgivande, varom här är sagt, må icke lämnas i avseende å flere försäljningsställen inom en kommun än ett för varje påbörjat femtusental av kommunens invånare och ej heller i avseende å annat försäljningsställe än sådant, där den sammanlagda varuomsättningen under nästföregående kalenderår uppgått till minst 50 000 kronor.

4 mom. Försäljning till avhämtning av vin eller öl må ej bedrivas av den, som innehar rättighet att utskänka dylika drycker.

5 mom. Försäljning av vin eller öl genom kringföring vare förbjuden.

4 §.

1 mom. Utskänkning av vin eller öl må icke äga rum före klockan 9 förmiddagen; och må sådan utskänkning före klockan 12 middagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre.

2 mom. Å utskänkningsställe, där idkande av utskänkning av vin eller öl antingen medgivits enligt 7 § eller 9 § 3 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl eller äger rum på grund av mom. 2 av övergångsstadgandena till samma förordning, må å sön- eller helgdag eller efter klockan 2 eftermiddagen å dag före sön- eller helgdag eller efter klockan 7 eftermiddagen å annan söckendag vin eller öl icke utskänkas annat än åt spisande gäst vid sådan måltid, som avses i 1 mom.

Där särskilda omständigheter föreligga, må dock Konungens befallningshavande medgiva utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl må utskänkas utan samband med måltid.

3 mom. Vid måltid, som i denna § avses, må av öl till gäst ej utskänkas mera än $^2/_3$ liter.

Yrkesinspektionens verksamhet år 1914.[1]

(Enligt K. Socialstyrelsens berättelse.)

Yrkesinspektionens verksamhet har under år 1914 avsett övervakandet av efterlevnaden av samma författningar som under år 1913[2] med den olikhet allenast, att en kungl. kungörelse den 11 augusti 1911 angående undantag beträffande konservering av skarpsill från lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 16 oktober 1914 ersattes av en ny kungörelse i ämnet.

Yrkesinspektionen utgöres i främsta rummet av följande i statstjänst anställda befattningshavare: 9 yrkesinspektörer, 1 yrkesinspektris, 1 sprängämnesinspektör, 11 assistenter och 18 underinspektörer. Vidare äro bergsstatens tjänstemän, 6 bergmästare och 6 gruvingenjörer, jämväl befattningshavare inom yrkesinspektionen. Utöver nu angivna statsanställda personal har inom varje kommun i riket hälsovårdsnämnden eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnden sig uppdraget att fungera som yrkesinspektionens kommunala tillsynsorgan.

Yrkesinspektörerna (med assistenter), *sprängämnesinspektören* samt *bergmästarna* (med gruvingenjörer), vilka samtliga hava att väsentligen å större arbetsställen övervaka arbetarskyddslagstiftningens tillämpning i dess helhet, inspekterade under år 1914 sammanlagt 3 591 arbetsställen, varvid sysselsattes 204 640 arbetare och användes drivkraft om 695 848 effektiva hästkrafter. Av arbetarna voro 174 756 män och 29 884 kvinnor. De manliga arbetarna utgjordes av 156 750 vuxna och 18 006 minderåriga. Bland de kvinnliga arbetarna uppgingo de vuxna till 24 317 och de minderåriga till 5 567. Vid en jämförelse med uppgifterna över yrkesinspektionens verksamhet år 1913 framgår, att här ifrågavarande befattningshavares inspektionsverksamhet gått avsevärt framåt. Antalet inspekterade arbetsställen har sålunda ökats från 3 020 till 3 591 med en ökning av arbetarantalet från 199 158 till 204 640 och av hästkraftbeloppet från 651 708 till 695 848.

Ifrågavarande inspektionsverksamhet var fördelad på de olika befattningshavarna på följande sätt:

[1] Jfr »Soc. Medd.» 1903, s. 37 ff., 1904, s. 438 ff., 1905, s 496 ff., 1907, s. 49 ff., 1908, s. 318 ff., 1909, s. 465 ff., 1910, s. 714 ff., 1911, s. 752 ff., 1912, s. 1029 ff., 1914, s. 13 ff., 1915, s. 274 ff.

[2] Se »Soc. Medd.» 1915, s. 274.

Yrkesinspektören	*Distriktets omfattning*	Antal arbetsställen	Antal arbetare
i 1:a distriktet	Stockholms stad och Gottlands län	316	33 758
i 2:a »	Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län	513	26 985
i 3:e »	Östergötlands och Skaraborgs län	334	11 441
i 4:e »	Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län	330	12 670
i 5:e »	Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län	625	25 088
i 6:e »	Hallands, Göteborgs och Bohus samt södra delen av Älvsborgs län	314	19 574
i 7:e »	Norra delen av Älvsborgs län, Värmlands och Örebro län	345	15 655
i 8:e »	Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län	423	23 319
i 9:e »	Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län	179	14 502
Sprängämnesinspektören	Hela riket	55	1 243
Bergmästaren			
i Norra distr.	Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län	8	6 570
i Gävle-Dala »	Gävleborgs och Kopparbergs län	47	6 163
i Östra »	Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län	47	1 569
i Mellersta »	Örebro och Skaraborgs län	25	1 309
i Västra »	Värmlands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län	4	595
i Södra »	Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län	26	4 199
	Summa	**3 591**	**204 640**

Yrkesinspektrisen, vars tillsyn förnämligast skall avse kvinnliga arbetare, har under år 1914 inspekterat 144 arbetsställen med sammanlagt 14 032 arbetare, varav 9 293 voro kvinnor och av dem åter 1 687 minderåriga.

Underinspektörerna, vilkas tillsyn avser maskinella hjälpmedel, ångpannor, kokare o. d. inom jordbruk och handel samt annan verksamhet, för såvitt den bedrives i viss mindre omfattning, hava under år 1914 inspekterat sammanlagt 9 792 arbetsställen, varav 4 272 hänförts till jordbruk, 2 208 till hantverk och 3 312 till övrig verksamhet. Antalet arbetare vid de inspekterade arbetsställena, oberäknat likväl arbetsställen inom jordbruket, där arbetarantalet ej ansetts kunna behörigen angivas, uppgick till 14 584. Beloppet av använd drivkraft belöpte sig till sammanlagt 107 168 effektiva hästkrafter.

Den kommunala tillsynen, som väsentligen har att taga befattning med arbetets sundhet och minderårigas användande inom handel samt å mindre arbetsställen inom övrig verksamhet, med undantag likväl för jordbruk, torde få anses hava under året gått avsevärt framåt. Tillsynen har, såvitt inkomna uppgifter giva vid handen, varit fördelad på 228 hälsovårds- och 2 254 kommunalnämnder. Av nämnderna hava 47 fördelat tillsynen på sina ledamöter, under det 453 uppdragit densamma åt särskild person. Tillhopa inspekterades 41 243 arbetsställen, varav 16 185 voro hänförliga till hantverk, 16 560 till handel, 2 430 till byggnadsverksamhet och 6 068 till övrig verksamhet. Inom de inspekterade rörelserna sysselsattes tillhopa 134 439 arbetare och användes drivkraft till ett sammanlagt belopp av 62 900 effektiva hästkrafter.

Yrkesinspektionens hela inspektionsverksamhet under år 1914 omfattade sålunda sammanlagt 54 770 arbetsställen med 367 695 arbetare och 865 916 effek-

tiva hästkrafter; motsvarande siffror för år 1913 voro resp. 45 688, 329 286 och 863 478.

Anvisningar till avhjälpande av iakttagna missförhållanden meddelas muntligen eller skriftligen. Det förra sättet har man tänkt sig böra företrädesvis användas av underinspektörer och kommunala tillsynsorgan. *Skriftliga anvisningar* med anledning av inspektion hava lämnats av yrkesinspektörerna till 2 479, (därav av yrkesinspektrisen till 35 och av sprängämnesinspektören till 73), av bergmästarna till 44 och av underinspektörerna till 1 755 arbetsställen. Anvisningar hava därjämte meddelats i form av cirkulärskrivelser rörande skyddsåtgärder i avseende å vissa slag eller områden av arbete.

Uti yrkesinspektionens register voro vid utgången av år 1914 upptagna 14 167 *ångpannor* och 737 *kokare*, varav 3 791 ångpannor och 344 kokare angåvos stå under ångpanneförenings kontroll. Av ångpannorna voro 8 676 underkastade yrkesinspektörs och 5 491 underinspektörs tillsyn, under det motsvarande tal för kokarna uppgingo till 672 och 65.

Antalet hos yrkesinspektionen registrerade ångpannor och kokare ha under året betydligt ökats, eller beträffande yrkesinspektörernas tillsyn med 739 ångpannor och 257 kokare samt beträffande underinspektörernas tillsyn med 1 569 ångpannor och 47 kokare.

Rörande ångpannor, som icke stå under ångpanneföreni.. kontroll, hava under året till yrkesinspektionen inkommit sammanlagt 6 533 protokoll över besiktningar, varav 4 232 protokoll avsågo ångpannor, underkastade yrkesinspektörs, och 2 301 pannor hörande under underinspektörs tillsyn — för år 1913 utgjorde motsvarande siffror resp. 5 847, 4 219 och 1 628. Någon ångpanneexplosion har ej inrapporterats under året.

Yrkesinspektörerna hava erhållit 117 protokoll över större och 84 protokoll över mindre besiktning av kokare.

Till yrkesinspektörerna hava inkommit 1 567 och till bergmästarna 4 intyg över besiktning och provning av *hissar*, *kranar* och därmed jämförliga transportanordningar.

Under året inkommo anmälningar om 22 033 *olycksfall* i arbete, av vilka 203 med dödlig utgång. Av de inträffade olycksfallen blevo 20 480, därav 174 med dödlig utgång, anmälda hos yrkesinspektörerna och 1 553, därav 29 med dödlig utgång hos bergmästarna. Vid jämförelse med olycksfallsanmälningarna under år 1913, då sammanlagda antalet sådana anmälningar uppgick till 22 003 och de om olycksfall med dödlig utgång till 254, utvisa siffrorna för år 1914 visserligen någon höjning för det totala antalet olycksfallsanmälningar men en relativt ganska betydlig nedgång i avseende å olycksfallen med dödlig utgång.

Anslag, avsedda att uppsättas i arbetslokal i enlighet med 6 § lagen om arbetarskydd, hava till ett antal av 6 förelagts yrkesinspektör till granskning. Hos bergmästare har påkallats granskning av 4 förslag till dylika anslag.

Yrkesinspektörerna uppgiva sig i 71 fall hava på begäran av arbetsgivaren granskat *förslag till ny-, om- eller tillbyggnad av arbetslokal* eller till

ändrad anordning för arbetets bedrivande. Sådan granskning har även i 1 fall utförts av bergmästare.

Den befogenhet att meddela eftergift från bestämmelserna rörande *kvinnors eller minderårigas användande till arbete*, som skyddslagstiftningen i vissa avseenden givit yrkesinspektörer och bergmästare, har under året tillämpats i 3 fall. Av dessa avsåg ett förlängning av arbetstiden till 10½ timme under högst en månad för minderåriga över 14 år. I de båda övriga fallen medgavs förkortning av den föreskrivna nattledigheten för kvinnliga arbetare.

Under årets inspektionsverksamhet har endast vid ett tillfälle gjorts framställning om undantagande med hänsyn till *yrkeshemlighet* av viss del av arbetsställe från inspektion. Framställningen, som avsåg experimenttillverkning av en kemisk-teknisk produkt, godkändes av inspektionsförrättaren, yrkesinspektören i 9:de distriktet.

Från yrkesinspektörerna hava i 73 fall — för år 1913 utgjorde motsvarande tal 34 — gjorts *framställning till Konungens befallningshavande* om tillämpning av 38 eller 39 § i lagen om arbetarskydd, det vill säga om genomförande tvångsvis av lagens skyddsföreskrifter mot yrkesfara, resp. av lagens allmänna skyddsbestämmelser angående minderårigas användande — sistberörda bestämmelser dock allenast i ett fall. Uti 18 fall hava framställningarna varit föranledda av anmälan från underinspektör.

Från bergmästarnas sida hava ej gjorts några framställningar av här ifrågavarande art.

Av yrkesinspektörerna hava under år 1914 till allmän åklagare gjorts 242 *anmälningar till åtal*, avseende sammanlagt 392 förseelser — för år 1913 voro anmälningarna 205 och förseelserna 329 till antalet. Anmälningarna till åtal hava i 2 fall varit föranledda av framställning från underinspektör och i 8 fall av framställning från kommunalt tillsynsorgan.

Bland de till åtal anmälda förseelserna utgöra 328 överträdelser av lagen om arbetarskydd — i alldeles övervägande mån av lagens bestämmelser beträffande minderårigas användande — 5 överträdelser av lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, 10 överträdelser av kungörelsen angående förbud mot minderårigs användande i vissa farliga arbeten samt 49 överträdelser av kungörelsen angående anmälan om olycksfall i arbete.

Bergmästarna hava ej gjort några anmälningar till åtal enligt arbetarskyddslagstiftningen.

Den totala statsutgiften för *yrkesinspektionens tjänsteresor* belöpte sig till 66 828 kronor 74 öre, varav för reseersättningar 34 196 kronor 74 öre och för traktamentsersättningar 32 632 kronor.

Sådana *ombud för arbetarna*, som enligt 31 § lagen om arbetarskydd skola hava till uppgift att vid inspektionstillfällena framföra arbetarnas önskemål beträffande arbetets säkerhet eller sundhet, hava under år 1914 anmälts endast vid 98 arbetsställen — under år 1913 var likväl antalet ännu mindre eller 64.

Beträffande yrkesinspektionens *åtgärder till skydd mot olycksfall* må anföras följande.

Byggnadsverksamheten, som ej varit underkastad den tidigare gällande skyddslagstiftningen, har under året varit föremål för särskild uppmärksamhet inom flertalet distrikt, varvid bland annat anvisningar lämnats rörande säkerhetsåtgärder vid ställningshissar samt rörande åtgärder till förekommande av olycksfall vid sprängnings- och transportarbeten.

Den stora faran för olycksfall vid *transmissioner* har fortfarande påkallat särskild uppmärksamhet från yrkesinspektionens sida, och har en av yrkesinspektörerna till motverkande av denna fara uppgjort förslag till en smörjbom och smörjstege.

Den betydande olycksfallsfrekvensen vid *pressar och stansmaskiner* har föranlett undersökningar, huruvida yrkesfaran vid nämnda redskap ej skulle kunna minskas medelst lämpliga skyddsåtgärder.

De försök med olika slags *ögonskydd* för arbetare inom stenhuggeriindustrien, som påbörjades år 1912, hava under år 1914 avslutats.

Träarbetningsmaskinerna hava påkallat talrika anvisningar angående skyddsanordningar från yrkesinspektionens sida.

En av yrkesinspektörerna har, med anledning av upprepade olycksfall, uppmärksammat arbetet i *lergravar* vid tegelbruken samt utarbetat ett cirkulär angående skyddsåtgärder vid sådant arbete.

I ett par distrikt hava underinspektörerna ägnat särskild uppmärksamhet åt olycksfall vid *manglar* och vid *tröskverk* samt med anledning därav föreslagit vissa skyddsåtgärder.

I fråga om *faran för ohälsa* hava anvisningar lämnats avseende anordningar för bortförande av de skadliga ångor, som uppstå i blyhyttor och i arbetslokaler, där betsning och urfettning av metaller äger rum. Dessutom hava åtgärder vidtagits till förareplatsernas inskyddande å spår- och järnvägar samt för åstadkommande av skydd för biografmaskinister.

Vad *kvinnliga arbetares användande* beträffar, har yrkesinspektrisen under året utfört särskilda undersökningar av de förhållanden, varunder kvinnor användas till arbete inom tändsticks- och ansjovisindustrierna. Med hänsyn till den under senare delen av år 1914 rådande krisen har yrkesinspektrisen funnit sig föranlåten utveckla en omfattande verksamhet för att bereda arbeterskorna arbetsförtjänst eller nyttig sysselsättning och i övrigt för dem lindra krisens verkningar.

Frågan om, huru de *minderårigas raster* böra regleras för att motsvara lagens krav, har av en av yrkesinspektörerna ägnats en ingående utredning.

Antalet arbetsställen, där *läkarbesiktning av minderåriga* år 1914 ägde rum, uppgick till 3 228. Vid 882 av dessa arbetsställen sysselsattes kvinnliga minderåriga. Hela antalet minderåriga arbetare utgjorde 40 310, varav 30 043 voro gossar och 10 267 flickor. Största antalet besiktigade minderåriga arbetare förekom inom 6:e yrkesinspektionsdistriktet (Hallands, Göteborgs och Bohus samt södra delen av Älvsborgs län), där vid 581 arbetsställen sysselsattes 5 054 gossar och 3 557 flickor. Det minsta antalet åter visar 1:a di-

striktet (Stockholms stad och Gottlands län), där vid 182 arbetsställen sysselsattes 1 449 gossar och 798 flickor.

Av de olika yrkesgrupperna omfattar gruppen malmbrytning och metallindustri största antalet minderåriga, 10 939, varav 10 391 gossar. Även inom gruppen skogshantering och träindustri sysselsättes ett betydande antal minderåriga, nämligen 7 843, varav 7 649 gossar. Inom textil- och beklädnadsindustrien, vari användas 7 061 minderåriga, utgöra däremot flickorna, som uppgå till 4 466, flertalet. Den kemisk-tekniska industrien slutligen sysselsätter ungefär lika många flickor som gossar, nämligen 1 006 resp. 1 174.

Av hela antalet besiktningsskyldiga minderåriga, 40 310, hava besiktningsläkarna rörande icke mindre än 11 913 eller 29·5 % gjort anteckning om missförhållande av här ifrågavarande slag. Fördelat efter kön utgör detta procenttal 30·4 % för gossarna och c:a 27 % för flickorna. Av de anmärkta felen hava 153 eller 1·3 % varit av den beskaffenhet, att de föranlett förbud mot den minderåriges fortsatta användande vid arbetsstället, och 1 507 eller 12·6 % av sådan art, att de givit anledning till föreskrift om ändrad sysselsättning för den minderårige eller villkor för hans fortsatta användande.

Kungl. pensionsstyrelsens verksamhet år 1914.

Sedan någon tid föreligger i tryck pensionsstyrelsens berättelse för år 1914. Då denna berättelse avser den svenska pensionsförsäkringens första verksamhetsår, torde en kortfattad översikt rörande det huvudsakliga innehållet i densamma vara av allmännare intresse, och meddelas här nedan en del uppgifter ur redogörelsen i fråga.

Organisationsarbetet.

Pensionsstyrelsen trädde i verksamhet den 1 sept. 1913 och hade då att till en början utföra det erforderliga organisationsarbetet. Därvid ägnades först uppmärksamhet åt frågan om kommunernas uppdelning i pensionsdistrikt och val av ledamöter i pensionsnämnderna. En synnerligen viktig angelägenhet för styrelsen var vidare att söka i så vidsträckt grad som möjligt sprida kännedom om pensionsförsäkringslagens bestämmelser samt göra nämnderna och styrelsens ortsombud förtrogna med det blivande arbetet. För ändamålet anordnades föredrag å olika orter; dessutom utdelades en handbok innehållande redogörelse för de viktigaste lagbestämmelserna, instruktioner för nämnder och ombud, diverse anvisningar och råd etc. Ett viktigt led i organisationsarbetet var uppgörandet av formulär till ansökningar om pension och understöd. Slutligen må nämnas, att styrelsen utfärdat ett stort antal cirkulär och meddelanden till ombuden och pensionsnämnderna rörande försäkringsarbetet samt inom skilda kretsar av befolk-

ningen spritt broschyrer, flygblad m. m. avseende olika grenar av pensionsförsäkringsverksamheten.

Den obligatoriska försäkringen.

Enligt pensionsförsäkringslagen skall som bekant envar svensk man eller kvinna i åldern 15—66 år genom erläggande av årliga avgifter och med bidrag av allmänna medel försäkras till erhållande av pension. Pensionsavgiften utgöres dels av en för alla avgiftspliktiga gemensam grundavgift å 3 kr., dels för vissa inkomsttagare dessutom tilläggsavgift å resp. 2, 5 eller 10 kronor. Fritagna från avgiftsplikt äro utländska undersåtar, till arbete varaktigt oförmögna personer samt i lagens 5 § omförmälda personer, som äro anställda i viss där angiven allmän tjänst och i samband därmed åtnjuta rätt till pension, ävensom hustrur till sistnämnda personer. Dessutom ankommer det på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida personer, som äro tillförsäkrade pension på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst m. fl., må undantagas från avgiftsplikt. Under år 1914 har Kungl. Maj:t bifallit 27 dylika ansökningar om befrielse från avgiftsplikt, bl. a. för lärare och lärarinnor vid småskolor, för vissa befattningshavare vid en del städers magistrater etc.

Enligt årsberättelsen uppgick befolkningen i avgiftspliktig ålder (15—66 år) vid 1914 års ingång till i runt tal 3·42 mill. personer, d. v. s. ungefär 61 % av rikets folkmängd. Härav voro emellertid 0·19 mill. personer undantagna från avgiftsplikt. Återstående 3·23 mill. personer hava av taxeringsmyndigheterna påförts pensionsavgifter, i första hand då den för alla gemensamma grundavgiften å 3 kr.

Grundavgifterna, vilka uppbäras och redovisas av vederbörande kommunala uppbördsmyndigheter,[1] skola av de avgiftspliktige erläggas före utgången av juni månad året näst efter det desamma påförts. Vidare stadgar lagen, att kommun är skyldig till pensionsförsäkringsfonden inbetala ett belopp, motsvarande påförda grundavgifter, som icke blivit inom nämnda tid erlagda. För resultatet av den avgiftsbetalning, som avser 1914 års grundavgifter, hänvisas till vidstående tabell. Sifferuppgifterna angående redovisningen av avgifterna äro dock — enligt vad i årsredogörelsen framhålles — endast summariska och preliminära.

Av tabellen framgår, att avgiftsbetalningen gått betydligt trögare inom stadskommunerna än å landsbygden. Vad de förra beträffar, uppgick restantieprocenten i medeltal till 27 %. Särskilt har uppbördsresultatet varit påfallande dåligt inom storstäderna. Beträffande landsbygden — där i genomsnitt 11 % av de avgiftspliktige försummat att i tid betala sina avgifter — hava de högsta restantieprocenten förekommit inom Norrlandslänen samt i vissa skärgårdslän (Stockholms, Blekinge samt Göteborgs och Bohus län). Vid särskild undersökning har, vad landsbygden beträffar, konstaterats en be-

[1] För Stockholm och Sundsvall har Kungl. Maj:t dock medgivit, att grundavgifter i viss omfattning få uppbäras i samband med kronouppbörden.

1914 års grundavgifter.

Län	Städer			Landsbygden		
	Påförda avgifter	Avgifter erlagda av		Påförda avgifter	Avgifter erlagda av	
		de försäkrade själva	kommuner		de försäkrade själva	kommuner
	Tusental kronor	i % av påförda avgifter		Tusental kronor	i % av påförda avgifter	
Stockholms stad	742·7	71	29	—	—	—
Stockholms län	38·8	80	20	342·7	79	21
Uppsala »	61·8	73	27	168·5	93	7
Södermanlands »	86·4	84	16	224·0	93	7
Östergötlands »	145·5	63	37	358·5	91	9
Jönköpings »	59·8	87	13	306·0	95	5
Kronobergs »	15·1	85	15	243·6	92	8
Kalmar »	65·6	64	36	311·4	89	11
Gottlands »	16·8	76	24	78·5	97	3
Blekinge »	69·0	79	21	174·6	79	21
Kristianstads »	32·6	78	22	365·5	93	7
Malmöhus »	341·8	72	28	477·8	93	7
Hallands »	57·4	78	22	188·8	95	5
Göteborgs o. Bohus »	306·0	73	27	322·7	82	18
Älvsborgs »	77·2	84	16	422·1	93	7
Skaraborgs »	62·1	79	21	355·3	96	4
Värmlands »	56·4	69	31	382·1	86	14
Örebro »	73·1	73	27	290·6	93	7
Västmanlands »	72·9	83	17	204·1	91	9
Kopparbergs »	29·4	72	28	384·1	90	10
Gävleborgs »	99·0	73	27	341·3	83	17
Västernorrlands »	52·9	62	38	377·9	83	17
Jämtlands »	15·1	75	25	184·8	89	11
Västerbottens »	13·9	64	36	258·5	83	17
Norrbottens »	19·2	60	40	243·2	76	24
Summa	2 670·5	*73*	*27*	7 006·6	*89*	*11*

tydande skillnad mellan restantierna å ena sidan i rena jordbrukskommuner och å andra i övriga landskommuner. I de förra utgjorde restantierna i genomsnitt för hela riket omkring 8 %, i de senare ungefär det dubbla eller 17 %. För riket i sin helhet uppgingo de påförda grundavgifterna till 9·677 mill. kronor, varav 8·163 mill. eller 84 % erlagts av de försäkrade själva och 1·514 mill. eller 16 % av respektive kommuner.

Rörande tilläggsavgifterna, vilka debiteras och uppbäras i samband med kronouppbörden, meddelas i nedanstående tabell uppgifter angående inbetalningen av desamma.

1914 års tilläggsavgifter.

Län	Inlevererade avgifter. Tusental kronor	Län	Inlevererade avgifter. Tusental kronor
Stockholms stad	662·5	Göteborgs och Bohus län . . .	399·6
Stockholms län	228·9	Älvsborgs » . . .	197·4
Uppsala »	121·9	Skaraborgs » . . .	125·6
Södermanlands »	162·8	Värmlands » . . .	172·7
Östergötlands »	213·3	Örebro » . . .	183·5
Jönköpings »	162·0	Västmanlands » . . .	157·0
Kronobergs »	101·3	Kopparbergs » . . .	224·2
Kalmar »	131·3	Gävleborgs » . . .	229·4
Gottlands »	28·0	Västernorrlands » . . .	220·2
Blekinge »	91·6	Jämtlands » . . .	75·7
Kristianstads »	168·0	Västerbottens » . . .	91·3
Malmöhus »	530·4	Norrbottens » . . .	123·2
Hallands »	92·1	Summa	4 893·9

Inalles hava — enligt de uppgifter som föreligga — inbetalats omkring 4·894 mill. kronor i tilläggsavgifter.

Den frivilliga försäkringen.

Antalet under år 1914 frivilligt försäkrade uppgick till 628 personer, varav 352 voro män och 276 kvinnor. Medelavgiftsbeloppet för år utgjorde för de förra 18·08 kronor och för de senare 16·25 kronor. Hela summan erlagda årsavgifter belöpte sig till 10 849 kronor, vilket belopp redovisats till pensionsförsäkringsfonden.

Ansökningar om pension och understöd.

Pension enligt pensionsförsäkringslagen består av avgiftspension, vars årliga belopp utgör vissa procent av de erlagda pensionsavgifterna, samt pensionstillägg, som utgår av allmänna medel till pensionsberättigad, vilkens årsinkomst ej uppgår till visst i lagen angivet belopp. Rätt till pension inträder vid varaktig arbetsoförmåga och senast vid fyllda sextiosju år, även om invaliditet då ännu icke är för handen. Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken pensionsavgifter icke blivit erlagda, ävensom den, som vid nämnda ålder redan är invalid, kan enligt lagens bestämmelser erhålla *understöd* under villkor och med be-

lopp, som angående pensionstillägg stadgas. I övergångsbestämmelserna meddelas dock vissa inskränkningar i avseende å rätten till understöd och pensionstillägg m. m. Under året 1914 inkommo till pensionsstyrelsen ansökningar om understöd från 43 599 personer. Av dessa voro emellertid 104 födda å sådan tidpunkt, att de på grund av sin ålder icke kunde ifrågakomma till erhållande av understöd. Beträffande övriga sökandes fördelning efter kön och ålder hänvisas till efterföljande tabell.

Understödssökande år 1914.

Födelseår	Män	Kvinnor	Båda könen
1847—49	4 301	9 681	13 982
1850—59	3 954	10 822	14 776
1860—69	1 761	3 841	5 602
1870—79	1 269	2 005	3 274
1880—89	1 347	1 641	2 988
1890—99	1 464	1 409	2 873
Inalles	**14 096**	**29 399**	**43 495**

Som synes voro något över två tredjedelar av de sökande kvinnor. Cirka 15 000 voro gifta, 18 000 ogifta samt 10 000 f. d. gifta (härav närmare 9 000 änkor). Av de inkomna ärendena hava ansökningar för 4 094 personer efter slutgiltig behandling avslagits samt 129 återkallats. Som avslagsorsak hava för 1 727 sökande antecknats bristande invaliditet, för 1 486 full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättning eller enskild person under mer än fyra månader år 1913, för 659 för hög årsinkomst etc.

Beviljade pensioner och understöd.

Före 1914 års utgång utfärdades pensionsbrev för inalles 33 138 personer. För 5 554 av dessa beviljades dock endast s. k. provisoriska understöd och uppgick beloppet av dessa till 300 270 kronor. De på grund av definitivt beslut utfärdade pensionsbreven fördela sig, ordnade efter pensionärernas kön och civilstånd samt efter understödsbeloppens storlek, som omstående tabell utvisar.

Av tabellen framgår, att endast 1 550 brev lödo på årsbelopp understigande 30 kronor, 11 514 på belopp mellan 30 och 60 kronor samt 14 520, d. v. s. något över hälften, på årsbelopp från 60 kronor och däröver. Totala summan utfärdade definitiva understöd uppgick till cirka 1·58 mill. kronor. Härtill komma 0·30 mill. kronor i provisoriska understöd, vadan alltså under året utfärdats understöd till ett sammanlagt årligt belopp av ungefär 1·88 mill. kronor.

Under år 1914 utfärdade definitiva pensionsbrev, ordnade efter understödsbelopp.

	Kr. 6—14·99		Medeltal	Kr. 15—29·99		Medeltal	Kr. 30—59·99		Medeltal	Kr. 60—75·60		Medeltal	I n a l l e s		Medeltal
	Antal	Belopp Kr.	Kr.	Antal	Belopp Kr.	Kr.	Antal	Belopp Kr.	Kr.	Antal	Belopp Kr.	Kr.	Antal	Belopp Kr.	Kr.
Män															
Gifta	27	317·47	11·76	174	4 259·64	24·48	2 114	98 070·40	46·39	2 138	150 726·91	70·50	4 453	253 374·42	56·90
F. d. gifta . .	7	80·38	11·48	42	950·96	22·64	347	16 114·18	46·44	491	35 373·02	72·04	887	52 518·54	59·21
Ogifta	8	82·60	10·32	93	2 228·84	23·97	1 061	49 583·09	46·73	2 338	168 744·85	72·17	3 500	220 639·38	63·04
Inalles	**42**	**480·45**	**11·44**	**309**	**7 439·44**	**24·08**	**3 522**	**163 767·67**	**46·50**	**4 967**	**354 844·78**	**71·44**	**8 840**	**526 532·34**	**59·56**
Kvinnor															
Gifta	142	1 514·23	10·66	579	13 655·81	23·59	2 643	117 793·91	44·57	1 583	107 593·80	67·97	4 947	240 557·75	48·63
F. d. gifta . .	28	303·30	10·83	249	6 027·67	24·21	2 595	121 563·58	46·85	3 452	236 094·70	68·39	6 324	363 989·25	57·56
Ogifta	21	243·63	11·60	180	4 258·64	23·66	2 754	130 008·43	47·21	4 518	309 596·41	68·53	7 473	444 107·11	59·43
Inalles	**191**	**2 061·16**	**10·79**	**1 038**	**23 942·12**	**23·75**	**7 992**	**369 365·92**	**46·22**	**9 553**	**653 284·91**	**68·39**	**18 744**	**1 048 654·11**	**55·95**
Båda könen															
Gifta	169	1 831·70	10·84	753	17 915·45	23·79	4 757	215 864·31	45·38	3 721	258 320·71	69·42	9 400	493 932·17	52·55
F. d. gifta . .	35	383·68	10·96	291	6 978·63	23·98	2 942	137 677·76	46·80	3 943	271 467·72	68·85	7 211	416 507·79	57·76
Ogifta	29	326·23	11·25	273	6 487·48	23·76	3 815	179 591·52	47·08	6 856	478 341·26	69·77	10 973	664 746·49	60·58
Inalles	**233**	**2 541·61**	**10·91**	**1 317**	**31 381·56**	**23·83**	**11 514**	**533 133·59**	**46·30**	**14 520**	**1 008 129·69**	**69·43**	**27 584**	**1 575 186·45**	**57·11**

Av denna summa utbetalades 1·64 mill. kronor redan under redogörelseåret. Kostnaderna för understöden bestridas som bekant till tre fjärdedelar av staten och till en fjärdedel av landsting och kommuner. För täckandet av den på staten belöpande kostnaden beviljade 1913 års riksdag å extra stat för år 1914 ett förslagsanslag av 2·66 mill. kronor. Den faktiska utgiften har emellertid med 1·43 mill. kronor understigit vad som för ändamålet anvisats. Förklaringen härtill torde ligga däri, att åtskilliga av de under år 1914 understödsberättigade på grund av bristande kännedom om lagen eller av annan orsak ej förrän senare inkommit med sina ansökningar. — I efterföljande tabell lämnas uppgifter rörande under år 1914 utbetalade understöd, fördelade efter landstingsområden.

Under år 1914 utbetalade understöd.

Landstingsområde	Utbetalade understöd 1914. Tusental kronor	Landstingsområde	Utbetalade understöd 1914. Tusental kronor
Stockholms län	45	Värmlands län	94
Uppsala »	37	Örebro »	44
Södermanlands »	38	Västmanlands »	44
Östergötlands »	84	Kopparbergs »	50
Jönköpings »	61	Gävleborgs »	38
Kronobergs »	71	Västernorrlands »	62
Kalmar » N.	44	Jämtlands »	27
» » S.	65	Västerbottens »	50
Gottlands »	20	Norrbottens »	47
Blekinge »	89	Stockholms stad	37
Kristianstads »	75	Göteborgs »	50
Malmöhus »	72	Malmö »	14
Hallands »	52	Norrköpings »	10
Göteb. o. Bohus »	111	Gävle »	8
Älvsborgs »	109	Summa	**1 640**
Skaraborgs »	92		

Åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Enligt de grunder, som av Kungl. Maj:t den 30 okt. 1914 fastställts, har pensionsstyrelsen tillagts befogenhet att under vissa förutsättningar bestrida kostnader för läkarbehandling och vård å sjukhus eller annan därmed jämförlig anstalt, anskaffande av bandage, konstgjorda lemmar o. d., yrkesutbildning m. m. Den egentliga verksamheten härför har dock ej kunnat taga sin början förrän under år 1915.

Pensionsnämnderna och ombuden.

Enligt pensionsförsäkringslagen skall varje kommun bilda ett pensionsdistrikt. Där så prövas lämpligt må dock en kommun fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Vid 1914 års utgång hade 90 kommuner uppdelats i två eller flera distrikt, och utgjorde sammanlagda antalet pensionsdistrikt vid nämnda tid 2 655. För varje distrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av ordförande samt ett jämnt antal ledamöter, högst sex. Ledamöternas antal utgjorde sex i 1 018 distrikt, fyra i 1 502 och två i 135 distrikt. Sammanlagda antalet sammanträden i pensionsnämnderna i riket har under år 1914 utgjort omkring 11 600 eller i medeltal 4 à 5 för varje distrikt.

Enligt lag skall för varje pensionsdistrikt finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud. Samma person må dock kunna förordnas till ombud för flera pensionsdistrikt. Ortsombudens antal uppgick till 1 224. Ortsombuden hade till huvudsaklig uppgift att — förutom att iakttaga det allmännas rätt — övervaka pensionsärendenas behöriga handläggning inom respektive pensionsnämnder. Då organisationen med ett stort antal ombud visat sig mindre lämplig, verkställdes i slutet av 1914 en omläggning av ombudsinstitutionen att gälla från och med 1915 års ingång. Landet uppdelades därvid i 160 ombudsområden, vart och ett omfattande i medeltal ungefär 16 pensionsdistrikt.

Familjeunderstöd vid tjänstgöring till rikets försvar.

Förutom de uppgifter, som åligga pensionsstyrelsen jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring, har styrelsen år 1914 ålagts att även handlägga ärenden angående understöd åt familj till sådan värnpliktig, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar. Under år 1914 utfärdades 72 700 dylika familjeunderstöd, vartill komma 3 856 bevis om tilläggsunderstöd, avseende i de flesta fall en senare tjänstgöringsperiod. Utbetalningen av ifrågavarande understöd belöpte sig för året till cirka 3·6 mill. kronor.

Den nya norska arbetarskyddslagstiftningen.

I Sociala Meddelanden årg. 1914, häfte 10, sid. 990 ff. lämnas en redogörelse för det av norska regeringen hösten 1914 framlagda förslaget till »lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter». Förslaget var till väsentlig del utarbetat av social- och industridepartementets chef Castberg. Behandlingen i stortingets socialkommitté påbörjades hösten 1914 mellan sessionerna, yttranden över förslaget avgåvos från arbetar- och arbetsgivarhåll och den 28 sistlidne juli avgav kommittén sitt utlåtande. I augusti

slutbehandlades lagförslaget av stortingets båda avdelningar och erhöll därefter kunglig sanktion.

Lagen är avsedd att träda i stället för gällande fabriksinspektionslag av 1909 med därtill hörande författningar. Genom revisionen har förnämligast avsetts att utvidga lagens tillämpningsområde till en del förut undantagna företag, att skärpa skyddsbestämmelserna beträffande minderårigas och kvinnors arbete, att stadga en maximal- och en normalarbetsdag och inskränka nattarbetets omfattning, samt att skärpa kontrollen över lagens tillämpning.

I fråga om bestämmelserna om normal- och maximalarbetsdag hade skiljaktiga meningar framträtt redan inom regeringen. Dess majoritet hade föreslagit att fastställa den allmänna maximalarbetstiden till 10 timmar per dag och 54 timmar per vecka, under det statsrådet Castberg velat bestämma tiden till respektive 9 och 51 timmar.

Dessa bestämmelser väckte omedelbart en kraftig opposition från arbetsgivarhåll. Norsk arbeidsgiverforening lät utarbeta en detaljerad kritik av hela lagförslaget — och speciellt av bestämmelserna om maximalarbetstid — som tillställdes regeringen och stortingets ledamöter. Man framhöll särskilt, att förslaget i vissa avseenden gick längre än någon gällande utländsk lag, att det rådande tillståndet icke kunde anses medföra sociala vådor, att lagens bestämmelser med hänsyn till konkurrensen med utlandet inom många industriella branscher skulle verka fullständigt ruinerande samt att lagen i dess helhet vore ett hastverk och otillräckligt förberedd.

Den förstärkta socialkommittén följde i allmänhet regeringsförslaget, men i fråga om maximalarbetstiden upptog kommittén social- och industridepartementets längre gående förslag, d. v. s. 9 och 51 timmar respektive per dag och vecka. Lagens ikraftträdande föreslogs till den 1 januari 1916, i fråga om bestämmelserna angående arbetstiden dock först efter gällande avtals utgång och i intet fall före den 1 januari 1917.

Stortinget frångick åter i flera punkter kommitténs förslag. Den viktigaste ändringen bestod i återupptagande av regeringens förslag i fråga om maximalarbetstiden, som alltså — med 74 röster mot 16 i odelstinget — i allmänhet bestämdes till 10 och 54 timmar per dag och vecka. Vidare fastställdes en övergångstid på 5 år.

Den ändring, som i övrigt mest uppmärksammades, berörde frågan om kvinnors nattarbete. På grund av de rådande svåra förhållandena på arbetsmarknaden och frågans otillräckliga förberedelse beslöts nämligen — med 54 röster mot 30 i odelstinget — att icke nu upptaga denna punkt till behandling.

Även i övrigt vidtog stortinget en del ändringar och biföll av kommittén föreslagna sådana, varför det torde vara lämpligt att till jämförelse med det förut refererade ursprungliga regeringsförslaget här nedan lämna en översikt av den nya lagens väsentliga innehåll.

Bestämmelserna angående arbetsplatsernas anordning, hygieniska förhållanden och åtgärder till skydd mot olycksfall i arbete överensstämma med

regeringsförslaget, och har alltså i detta avseende lagen av 1909 ej genomgått några större förändringar.

Likaledes överensstämmer som sagt den allmänna maximalarbetstiden med den av regeringen föreslagna, d. v. s. 10 och 54 timmar per dag och vecka. Undantaget beträffande gruvor, tryckerier m. m. — med en maximalarbetstid av 48 timmar per vecka — bibehålles även. En del nya bestämmelser hava emellertid tillkommit. Så kan inom vissa branscher, där arbetet i väsentlig grad är beroende av årstiden, klimatet eller andra naturförhållanden, den allmänna arbetstiden med särskilt tillstånd göras längre under sommar- än under vinterhalvåret. I dylika fall skola arbetarnas och arbetsgivarnas fackliga organisationer beredas tillfälle att få yttra sig över anordningen.

I likhet med regeringsförslagets bestämmelser förlägges den ordinarie arbetstiden mellan kl. 6 f. m. och 9 e. m. — där man arbetar med två dagsskift likväl mellan 6 f. m. och 12 midnatt. Varje arbetare bör erhålla en sammanhängande ledighet av minst 24 timmar per vecka.

Bestämmelserna om övertidsarbete äro i huvudsak desamma som i regeringsförslaget. För sådant arbete skall alltid ett i varje särskilt fall bestämt tillägg till den normala timlönen utgå. Övertidsarbete tillåtes sålunda för arbetare över 18 år (i kommitténs förslag 16 år) intill ett maximum av 10 timmar i veckan, dock i intet fall mer än 30 timmar under 4 (i regeringsförslaget 5) på varandra följande veckor — med undantag för arbetare, som regelbundet sysselsättas med eldning och dylikt före den ordinarie arbetstidens början.

Bestämmelserna om nattarbete äro även i det hela likartade med det ursprungliga regeringsförslagets. Som nattarbete betraktas arbete mellan kl. 9 e. m. och 6 f. m. (i regeringsförslaget 7 f. m.). Det kan förekomma som övertidsarbete, i enlighet med bestämmelserna härom, för vakthållning och eldning — försåvitt angår arbetare över 18 år — samt i vissa fall i torrmjölksfabriker, liksom även — för arbetare över 16 år (i regeringsförslaget 18 år) — i mejerier och ysterier, i fall det är nödvändigt för mjölkens mottagande, behandling och avsändande.

Dessutom kan — liksom i regeringsförslaget — i vissa fall dispens givas för nattarbete. Sålunda kan dylikt arbete tillåtas för arbetare över 16 år (i regeringsförslaget 18 år) vid företag med kontinuerlig drift samt vid sådana, där nattarbete av särskilda ekonomiska skäl anses erforderligt, samt om det inom vederbörande yrkesgren är brukligt. Likaledes får nattarbete förekomma till förhindrande av att råmaterial tager skada.

Med anledning av att minimiåldern för nattarbete i vissa ovannämnda fall sänkts från 18 år, i regeringsförslaget till 16 år, har en särskild skyddsbestämmelse för gruppen 16—18 år ansetts erforderlig. För dessa arbetare får nämligen arbetstiden, då de sysselsättas med nattarbete, icke överskrida 8 timmar per dag.

Behandlingen av de bestämmelser beträffande kvinnors nattarbete, som innehöllos i regeringsförslaget, blev, såsom ovan nämnts, uppskjuten, tills mera normala förhållanden inträtt inom näringslivet.

Bestämmelserna om sön- och helgdagsvila äro desamma som i regeringsförslaget. Sålunda är — såsom hittills — arbete mellan kl. 6 lördag e. m. och kl. 10 söndag e. m. i regel förbjudet, och motsvarande bestämmelser gälla för helgdagar. Detta förbud avser dock ej arbete, som är nödvändigt för att förhindra, att maskiner eller varor taga skada och ej heller utförandet av nödiga reparationsarbeten etc. I vissa fall kan genom dispens meddelas tillåtelse till sön- och helgdagsarbete.

Till följd av den kraftiga opposition, som från arbetsgivarhåll gjorde sig gällande gentemot ett flertal bestämmelser i det ursprungliga regeringsförslaget, hava införts vissa viktiga undantagsbestämmelser i den nu antagna lagen. Sålunda undantagas från de allmänna bestämmelserna om maximalarbetstid pappers-, cellulosa- och trämasseindustrierna, för vilka ingen maximalarbetstid fastställes. Därest vid dylika fabriker införes en av konungen godkänd skiftordning med 3 skift per dygn, kan även veckoarbetstiden få förläggas till tiden mellan söndag afton kl. 10 e. m. och påföljande söndag kl. 6 på morgonen. Samma undantagsförmån kan även genom dispens medgivas inom övriga industrier, där nattarbete kan äga rum.

Liksom i regeringsförslaget bibehålles fabriksinspektionslagens förbud mot att kvinnor sysselsättas i industriella företag under de första sex veckorna efter sin nedkomst. Dessutom får det ej vägras kvinnliga arbetare ledighet från arbetet under de sista fyra veckorna före nedkomsten. De skola vidare hava rätt att återinträda i arbetet efter utgången av den lagstadgade vilotiden. Som en ny bestämmelse i den nu antagna lagen tillkommer föreskriften, att kvinna, som sysselsättes i industriellt arbete, ej får nekas tillfälle att själv amma sitt barn.

De viktigaste av lagens bestämmelser om reglerandet av barnarbetet inom industrien, i allt väsentligt lika med regeringsförslagets, äro följande. Barn över 12 år få endast med särskilt tillstånd av inspektionsmyndighet användas i industriellt arbete, dock endast lättare sådant och under högst 5 timmar dagligen, varjämte arbetet under inga omständigheter får lägga hinder i vägen för undervisningen, varken i folkskolan eller i tekniska aftonskolor o. d. Dessutom förefinnas bestämmelser om intygsbok etc. i huvudsaklig överensstämmelse med stadgandena i den svenska arbetarskyddslagen.

Där ej annorlunda överenskommits, skall utbetalning av arbetslönen ske varje vecka och uppsägningstiden vara 14 dagar samt lika för bägge parter.

Tillsyn över lagens efterlevnad utövas såsom hittills dels av statsavlönade tjänstemän, dels av kommunala ombud, men med en avsevärd förstärkning av arbetskrafterna. Såsom högsta fackmyndighet å området tillsättes en »chefinspektør».

Lagen trädde — med ovan angivna undantag — i kraft den 1 januari 1916.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter;

given Stockholms slott den 17 december 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen, i enlighet med Vår därom gjorda framställning, såsom bidrag till driftkostnaderna vid sådana anstalter för vård av alkoholister, vilka äro erkända såsom allmänna enligt 2 § av lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913, ävensom vid enskilda dylika anstalter på extra stat för år 1916 anvisat ett förslagsanslag av 125,000 kronor, hava Vi, efter socialstyrelsens hörande, funnit gott att beträffande bidrag av nämnda anslag förordna som följer:

§ 1.

Erkända anstalter för vård av alkoholister ävensom enskilda dylika anstalter, vilka äro ägnade att på tillfredsställande sätt bereda sådan vård, kunna, beträffande vårdade personer, för vilka vårdavgiften ej överstigit 3 kronor för dag, komma i åtnjutande av statsbidrag till sina driftkostnader.

§ 2.

Statsbidraget utgår till erkänd alkoholistanstalt

med högst 1 krona 50 öre för dag och sådan person, som vårdats å anstalten på grund av förordnande enligt lagen om behandling av alkoholister, samt

med högst 1 krona 25 öre för dag och person, som vårdats å anstalten enligt 26 § av samma lag.

Till enskild alkoholistanstalt utgår bidraget med högst 1 krona för dag och person, som vårdats å anstalten.

Till erkänd eller enskild alkoholistanstalt, som åtnjutit statsbidrag till sina driftkostnader för år 1915, må dock, utan hinder av vad nu är sagt, statsbidraget för år 1916, därest detsamma enligt här angivna grunder skulle belöpa sig till lägre belopp, utgå med 90 procent av bidraget för förstnämnda år.

§ 3.

Ansökan om statsbidrag för år 1916 skall, ställd till Kungl. Maj:t, ingivas till socialstyrelsen senast den 1 februari samma år.

§ 4.

Ansökan om statsbidrag till enskild alkoholistanstalt skall meddela upplysning om

anstaltens benämning, postadress och innehavare,

det antal vårdplatser, anstalten erbjuder,

personalens sammansättning,

de avgifter, som skola erläggas för de vårdade, ävensom

de ekonomiska förutsättningarna för anstaltens verksamhet

samt åtföljas av

redogörelse för de bestämmelser, som skola gälla för anstaltens verksamhet,

beskrivning över anstalten med hänsyn till läge och område samt vattentillgång och avlopp,

fullständig plan över anstaltens byggnader med uppgift om de olika lägenheternas avsedda användning,

redogörelse för de tillfällen till arbete, som kunna beredas de vårdade, samt

redogörelse för de anordningar eller förhållanden, som skola tjäna att förhindra de vårdade att åtkomma alkoholhaltiga drycker.

§ 5.

När till socialstyrelsen inkommit ansökan om statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalt, har styrelsen, som i fall av behov bör bereda sökanden tillfälle att rätta och fullständiga ansökningshandlingarna, att granska ansökningen samt därefter överlämna densamma till Kungl. Maj:t med det yttrande, vartill ansökningen funnits giva anledning.

§ 6.

Beviljas statsbidrag, har anstalt, som tillerkänts sådant bidrag, att efter utgången av juni och december månader år 1916 till socialstyrelsen ingiva behörigen styrkt uppgift om det antal vårddagar under nästföregående halvår, för vilket anspråk göres på statsbidrag. Sedan dylik uppgift inkommit, åligger socialstyrelsen att, så fort ske kan, fastställa beloppet av det statsbidrag, som kan för halvåret böra utgå, samt utbetala sadant bidrag till anstalten.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till ettermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 december 1915.

GUSTAF.

(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga instruktion

för uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården;

given Stockholms slott den 17 december 1915.

§ 1.

Socialstyrelsen är uppsiktsmyndighet över alkoholistvården i riket.

I denna egenskap har styrelsen att vaka över att å sådan allmän anstalt för vård av alkoholister, som avses i lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913, vare sig anstalten är upprättad av staten (statsanstalt) eller anordnad av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan (erkänd anstalt), vården utövas i enlighet med de bestämmelser, som i varje fall kunna vara gällande, och i övrigt på sådant sätt, som motsvarar det med vården åsyftade ändamål. Styrelsen åligger jämväl utöva tillsyn i nu angivna avseenden å annan anstalt för vård av alkoholister (enskild anstalt), där verksamheten bedrives med bidrag av statsmedel.

För uppsiktens utövande äger socialstyrelsen underkasta anstalt inspektion samt infordra uppgifter rörande dess verksamhet och övriga förhållanden.

Socialstyrelsen har att göra sig underrättad om den verksamhet, som på grund av bestämmelserna i lagen om behandling av alkoholister utövas av nykterhetsnämnderna, samt att tillhandagå med råd och upplysningar i avseende å sådan verksamhet.

Socialstyrelsen bör med uppmärksamhet följa företeelserna på alkoholistvårdens område samt i allmänhet söka verka för alkoholistvårdens utveckling.

§ 2.

I avseende å såväl stats- som erkända anstalter åligger det socialstyrelsen att, i enlighet med vad anstalternas reglementen stadga, meddela erforderliga, närmare bestämmelser samt handlägga ärenden rörande anstalterna och deras styrelser.

§ 3.

Hos socialstyrelsen skola rörande samtliga stats- och erkända anstalter föras sådana anteckningar över antalet vårdplatser samt villkor för intagande och vård därå ävensom över verkställda intagningar och utskrivningar, att styrelsen såvitt möjligt vid varje tidpunkt är i stånd att överblicka tillgången för den närmaste framtiden av lediga vårdplatser samt hava kännedom om de villkor, som gälla för intagande och vård å anstalterna.

Det åligger socialstyrelsen att på begäran tillhandagå med upplysningar om lediga vårdplatser samt om villkoren för intagande och vård å anstalterna.

§ 4.

I avseende å den i 17 § av lagen om behandling av alkoholister åt uppsiktsmyndigheten meddelade befogenhet skall gälla, att socialstyrelsen äger förordna om överflyttning av å allmän alkoholistanstalt internerad person

a) från erkänd anstalt till statsanstalt, i det fall att den internerade prövas icke kunna behållas å den förra anstalten utan att äventyra sin eller andra där internerades ändamålsenliga vård eller anstaltens behöriga skötsel;

b) från statsanstalt till erkänd anstalt, i det fall att den internerade prövas icke tarva vård å statsanstalt utan kunna lämpligen vårdas å erkänd anstalt och sistnämnda anstalts reglemente det medgiver;

c) från en allmän anstalt till annan dylik, i det fall att sådan åtgärd prövas önskvärd med hänsyn till alkoholistvården och styrelserna för de båda anstalterna därtill lämna samtycke.

§ 5.

Åsidosättes för alkoholistanstalt, som är underkastad socialstyrelsens tillsyn, gällande bestämmelse eller finnes eljest sådan anstalt skötas på otillfredsställande sätt, har socialstyrelsen att påkalla rättelse.

Förekommer sådant missförhållande vid erkänd anstalt och är detsamma av den beskaffenhet, att erkännandet synes böra återkallas, eller åsidosättes i avseende å dylik anstalt villkor, varav erkännandet gjorts beroende, har socialstyrelsen, där påkallad rättelse ej vinnes, att hos Kungl. Maj:t göra framställning om erkännandets återkallande.

Skulle i avseende å alkoholistanstalt, som tillerkänts statsbidrag, icke fullgöras villkor för bidragets tillgodonjutande, har socialstyrelsen, där påkallad rättelse ej vinnes, att innehålla bidraget och hos Kungl. Maj:t hemställa om förklaring, att rätten till bidraget förverkats.

§ 6.

Med avseende å de uppgifter, som åligga socialstyrelsen i dess egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården, skall tillsvidare inom styrelsen vara anställd en särskild sakkunnig (expert) för ärenden rörande omförmälda vård.

Nämnda expert kan av styrelsen förordnas att i större eller mindre utsträckning föredraga ärenden rörande alkoholistvården samt utöva den styrelsen åliggande uppsikten däröver. Experten, som på förslag av styrelsen förordnas av Kungl. Maj:t, är

att anse såsom tjänsteman hos styrelsen, och skall styrelsens instruktion, där ej styrelsen annorlunda bestämmer, i tillämpliga delar vara gällande med hänsyn till honom.

Denna instruktion träder i kraft den 1 januari 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 december 1915.

GUSTAF.
(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående alkoholistanstalts erkännande såsom allmän;

given Stockholms slott den 17 december 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, efter socialstyrelsens hörande, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

Ansökan om alkoholistanstalts erkännande såsom allmän i enlighet med 2 § av lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 ställes till Kungl. Maj:t och ingives till socialstyrelsen.

§ 2.

Ansökan, varom i § 1 sägs, skall innefatta upplysning om
anstaltens benämning, postadress och innehavare,
det antal internerade, för vilket anstalten är avsedd,
personalens sammansättning,
de avgifter, som skola erläggas för de internerade, ävensom
de ekonomiska förutsättningarna för anstaltens verksamhet
samt åtföljas av
förslag till reglemente för anstalten,
beskrivning över anstalten med hänsyn till läge och område samt vattentillgång och avlopp,
fullständig plan över anstaltens byggnader med uppgift om de olika lägenheternas avsedda användning,
redogörelse för de tillfällen till arbete, som kunna beredas de internerade, samt
redogörelse för de anordningar eller förhållanden, som skola tjäna att förhindra de internerade att åtkomma alkoholhaltiga drycker eller att avvika från anstalten.

§ 3.

När till socialstyrelsen inkommit ansökan om alkoholistanstalts erkännande såsom allmän, har styrelsen, som i fall av behov bör bereda sökanden tillfälle att rätta och fullständiga ansökningshandlingarna, att granska ansökningen och därefter överlämna densamma till Kungl. Maj:t med det yttrande, vartill ansökningen funnits giva anledning.

§ 4.

Vid bifall till ansökan, varom här är fråga, fastställer Kungl. Maj:t tillika reglemente för anstalten.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 december 1915.

GUSTAF.
(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

om fortsatt tillämpning av förordningen den 2 mars 1915 angående siktning av rågmjöl;

given Stockholms slott den 30 december 1915.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi funnit gott förordna, att förordningen den 2 mars 1915 angående siktning av rågmjöl, med däri genom kungörelsen den 16 oktober 1915 gjord ändring, skall jämväl efter utgången av innevarande år gälla tillsvidare intill den 1 juli 1916; dock skall 2 § av nämnda förordning hava följande ändrade lydelse:

2 §.

Bryter någon mot bestämmelse i 1 §, straffes med böter från och med tio till och med femtusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i första stycket av denna paragraf förmäles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

Det alla, som vederbör hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 december 1915.

GUSTAF.
(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Kungl. Maj:ts skrivelse till järnvägsstyrelsen

angående nedsättning i fraktsatserna för transporter å statens järnvägar beträffande ved.

GUSTAF &c. &c. Vår ynnest &c. Uti underdånig skrivelse den 16 oktober 1915 har Svenska statsförbundets livsmedelskommitté gjort framställning i fråga om nedsättning i fraktsatserna för transport av ved å statens järnvägar.

Till följd av nådig remiss har Ni häröver avgivit underdånigt utlåtande den 30 november 1915.

Då Vi nu i nåder låtit detta ärende Oss föredragas, hava Vi funnit gott att, beträffande ved, medgiva sådan nedsättning i fraktsatserna i den av Oss den 29 november 1889 fastställda taxa för transporter å statens järnvägar, med däri genom nådiga breven den 20 juli 1894 och den 28 november 1902 gjorda ändringar och tillägg, att frakten för transporter av ved, som befordras å statens järnvägar för statens livsmedelskommissions eller för de lokala livsmedelskommissionernas i landet räkning, skall utgå enligt nedanstående tariff, under villkor att frakt erlägges för minst 9 ton per vagn och för en väglängd av minst 220 kilometer.

»Tariff.

Kilometer	Öre per 100 kilogram [1]
220	54
250	55
300	56
400	59
500	71
600	83
1 000	131
2 000	251

För ej upptagna väglängder skola fraktsatserna uträknas enligt bestämmelserna i § 7 av taxan för transporter å statens järnvägar den 29 november 1889, med iakttagande av att del av öre avrundas uppåt till helt öre.»

Vad sålunda blivit förordnat skall tillämpas från och med den 1 januari 1916 tills vidare till och med den 30 april 1916.

Vilket Eder till kännedom och efterrättelse härigenom i nåder meddelas. Stockholms slott den 23 december 1915.

GUSTAF.

(Civildepartementet.) OSCAR VON SYDOW.

[1] Härtill kommer ett tillägg av 4 öre per 100 kilogram med hänsyn till bestämmelserna i nådiga kungörelsen angående provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar den 27 augusti 1915.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

1. Trenne arbetare vid en sulfitfabrik skulle vid ett tillfälle utbyta linan i en hiss (sänkstol) och hade för detta ändamål medelst block upplyft hissen till sitt högsta läge. Sedan den nya linan fastgjorts såväl i hissen som i den mot sitt underlag vilande motvikten, skulle de använda blocken borttagas, varför de tre arbetarna gingo upp på hisskorgen för att utföra detta. Under nedläggning av blocken på hisskorgens tak lossnade linan i sin infästning i korgen, varvid denna störtade ned, meddragande arbetarna i fallet. En av dem N. bröt halskotpelaren och dog omedelbart; de andra undsluppo med arm- och benbrott. Linan hade vid infästningsstället lagts runt om en s. k. linkaus, varvid den korta parten fått en längd av c:a 200 mm. Runt de båda parterna voro trenne ringar påsmidda, och en av dessa hade sprungit sönder och sålunda förorsakat olyckan. Av brottytorna att döma hade materialet varit mycket hårt och dessutom blåskört. För att förhindra ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att fastsättningen av hisslinan skulle ske genom splitsning eller ock att fullt betryggande skruv- eller killås skulle användas. Därjämte skulle, då arbetare nödgades vistas i hisskorgen i dess översta läge, densamma säkras genom t. ex. upphängning i tvenne stadiga rundjärnskrokar.

2. En flisdragare A. vid ett sågverk skulle lossa trossen till en pråm vid brädgården och råkade därvid falla i vattnet. Som han för tillfället var ensam och dessutom ej var simkunnig, gick han till botten, innan hjälp hann anlända.

3. En stationskarl F. var sysselsatt med lastning av tyngre gods å järnvägsvagn och skadade sig därvid så svårt, att döden följde efter två dagar. Ingen såg, när olyckan skedde, men av allt att döma har F., som använt sig av ett 1·5 m. långt spett för baxning av godset, sökt att med tillhjälp av spettet svinga sig från den 1·15 m. höga lastkajen ned till marken, men snavat och fallit över spettet, vilket inträngde i underlivet. Tillskyndande kamrater omhändertogo honom och forslade honom i automobil till närmaste sjukstuga, där han, som ovan nämnts, avled. Dödsorsaken var inre skador i buken.

4. En verkstadsarbetare S., som var sysselsatt med nitnagelputsning å en brobalk, blev ihjälklämd mellan balken och en fast pelare. Vid olyckstillfället sköts en med brodelar och spant lastad järnvägsvagn genom plåtslagarverkstaden och därvid råkade en utskjutande brodel stöta till balken, vilken stjälpte med påföljd, att S. fick bröstkorgen krossad. Yrkesinspektören påpekade, att det för undvikande av ett upprepande av dylika olycksfall vore nödvändigt att bereda tillräckligt fri plats på sidorna om spåren i verkstäderna.

5. En verkstadsarbetare M., som för tillfället tjänstgjorde som bromsare å ett järnvägståg, skulle vid framkomsten till en station biträda vid där pågående vagnsväxling. Därunder framsköts ett sätt på fyra vagnar, som skulle sammankopplas med å spåret förut stående vagnar. M., som befann sig på perrongen vid detta spår, steg därvid för sent ned i spåret och kom emellan buffertarna samt blev så svårt skadad, at han avled följande dag på lasarettet till följd av sönderklämning av bukspottkörteln och avslitning av mjältpulsådern. Olyckan måste tillskrivas den förolyckades oförsiktighet jämte ovana vid dylikt arbete.

6. Under arbete vid järnvägsbyggnad förolyckades en stenarbetare G. Han hade varit behjälplig vid borrandet av hål i två stora stenar, som skulle bortsprängas och efter verkställd laddning införde han stubiner av c:a 60 cm. längd, efter vilkas antändande han springande avlägsnade sig. När G. hunnit c:a 40 m. från stenarna, exploderade det senast antända skottet och en sten av 40 kg:s vikt träffade G., som vänt sig om för att om möjligt värja sig för de kringflygande skärvorna, i högra sidan nedom bröstkorgsramen. Han avled av inre förblödning efter c:a 2 1/2 timme. Enligt förmannens och de övriga arbetarnas uppfattning hade stubinen varit felaktig så till vida, att inuti densamma funnits ett eller flera tomrum, vilket haft till följd, att den på dessa ställen brunnit fortare.

7. Vid ett järnverk skadades en kolugnsarbetare H. så svårt, att döden följde så gott som omedelbart. En kolvedsknippa, uppburen av tvenne kättingar, skulle medelst en spelbana transporteras från vedupplaget upp på kolugnen, varvid knippans ena ände stötte mot järnramen kring ugnsöppningen, så att en ryckning uppstod i kettingarna. Till följd härav halkade en kolvedsklump ur knippans övre del och störtade ned, där den, efter att hava tagit i marken med den ena ändan, föll omkull, varvid dess andra ända träffade H. i tinningen. Vid spelbanorna finnas anslag uppsatta, innehållande uppmaning till arbetarna att under kolvedsspelning icke uppehålla sig under banan. Av polisundersökningen framgick även, att H. åtlytt denna föreskrift och gått under banan först när knippan passerat in över ugnen. Det inträffade torde därför få betraktas såsom ren olyckshändelse.

8. Vid ett stenhuggeri inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En maskinist J., som skötte ångmaskinen, vilken drev gatstenshuggningsmaskinerna, hittades av kamrater fastklämd mellan ångmaskinens svänghjul och golvet. Åsyna vittne till olycksfallets förlopp fanns ej, utan varskoddes kamraterna av att huggningsmaskinerna stannade och ej kommo igång igen. Troligt är att han velat undersöka det mellan stativet och remskivan befintliga lagret och därvid indragits av remmen. Döden inträffade efter sju dagar till följd av inre skador i bröstet.

9. Vid en sulfitfabrik ljöt en ännu ej 13-årig gosse O. en våldsam död. O. hade sin arbetsplats i motorhuset till fabrikens timmeruppfordringsverk, där hans uppgift var att vid given signal från de å banan sysselsatta arbetarna från- eller tillslå strömbrytaren för den elektriska motor, som driver uppfordringsverket. Vid tiden för olycksh ändelsen hade stoppsignal givits, men då denna icke efterkoms, undersöktes anledningen, varvid O:s kropp fanns fastklämd vid spelets undre kätting. Något vittne till olyckan fanns ej, men troligen har denna tillgått så, att O. av någon anledning begivit sig ut på banan, som vid tillfället var hal av regn, samt i närheten av motorhuset fallit över spelkettingen och av dess vagnar dragits in i kättingspelet. Intill motorhuset var kättingen överbyggd med en skyddsbrygga, vilken efter olyckshändelsen befanns vara delvis uppbruten; under denna brygga har O. förmodligen blivit så hårt klämd, att döden ögonblickligen följt.

Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade anmält arbetsgivaren till åtal för brott mot minderårighetslagen.

10. En sulfitfabriksarbetare H., som var sysselsatt med timmerrullning, blev därunder ihjälslagen av en nedfallande stock. Rullningen försiggick från en timmervälta till en nedanför denna belägen timmertransportör, »kerattbana». Timmervältan hade en höjd över marken av c:a 9 m. och var så lagd, att en vertikal vägg bildades åt den mot keratten vända sidan. Mellan denna vägg och keratten lågo på tvären ett antal lutande stockar, på vilka timret från vältan, efter att hava nedkastats, rullade ned till kerattbanan. Timmerrullningsarbetet plägar utföras av tre man, av vilka två befinna sig på vältan för att framrulla stockarna och tippa dem över kanten, under det att

den tredje står nedanför ovannämnda vertikala vägg för att rätta till de stockar, som falla snett. Vid olyckstillfället stod H. nedanför vältan. Efter att hava rättat till några stockar, ropade han till kamraterna, att timmerrullningen åter finge börja, vilken uppmaning omedelbart åtlyddes. En stock lade sig snett och H. varskoddes därom, men då något svar ej avhördes, tittade en av kamraterna över vältans kant och fick se H. liggande på rygg med ett krossår i pannan och vänstra benet inklämt mellan tvenne stockar. Av allt att döma har H. befunnit sig tätt nedanför vältan, då han ropade, att nedrullningen åter finge börja, i tanke att hinna undan innan stockarna kommo, men troligen halkat och fått benet fastklämt med angivet resultat. Han avled senare på dagen på grund av brott å huvudskålen.

11. Vid ett stenbrott skulle ett sprängskott avfyras och strax dessförinnan hade varningssignal givits åt arbetarna, vilka springande avlägsnade sig. En kilare J., som stod c:a 100 m. från sprängningsplatsen, ansåg sig förmodligen utom fara och stannade därför lugnt kvar, men träffades så svårt i huvudet av en av skottet kastad skärva, att han avled efter två dagar.

12. Vid koppling av järnvägsvagnar överkördes en bromsare P. Sex vagnar skulle tillkopplas ett tåg och då de skjutsades mot detsamma, föll koppelkroken ned, varför P. sprang emellan för att lyfta upp den. Därvid fastnade han med ena foten i en växeltunga, föll omkull och fick båda benen överkörda samt avled fem timmar senare på lasarettet. Den använda koppelkroken var av självkopplande typ, men betydligt försliten, varför ofta inträffade, liksom i förevarande fall, att den föll ned för tidigt. Arbetsledningen har med anledning av det inträffade beslutat att efter hand utbyta befintlig kroktyp mot en av nyare modell, som kopplar utan att kroken behöver lyftas upp.

13. En banvakt Ö., som på kvällen var på hemväg med sin tralla, återfanns död vid sidan av banan. Polisundersökningen gav vid handen, att Ö. tidigare på eftermiddagen förtärt både öl och brännvin. Det är troligt, att han somnat på trallan och därvid blivit överkörd av ett tåg. Dödsorsaken var krossår vid tinningen.

Registrering enligt den nya sjukkasselagen.

Fjärde kvartalet 1915.[1]

Under fjärde kvartalet 1915 registrerades sammanlagt 205 kassor enligt den nya sjukkasselagen med tillsammans cirka 36 000 medlemmar.

Inalles äro numera 1 291[2] kassor registrerade enligt den nya lagen, motsvarande 1 700 äldre kassor och med ett medlemsantal av i runt tal 600 000. Till denna siffra bör emellertid läggas ytterligare 25, motsvarande det antal kassor, vilka enligt anmälan till tillsynsmyndigheten under år 1915 uppgått

[1] Under första och andra halvåren 1911 samt första halvåret, tredje och fjärde kvartalen 1912, första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1913, första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1914 samt första, andra och tredje kvartalen 1915 registrerade kassor redovisades i »Medd.» 1911 sid. 567; i »Medd.» 1912, sid. 863, 954 och 1027; i »Medd.» 1913, sid. 499, 502, 636 och 852; i »Medd.» 1914, sid. 42, 340, 666 och 1177 samt i »Medd.» 1915, sid. 153, 412, 774 och 1112.

[2] Häri inberäknade nitton fortsättningskassor, som icke ingå i den vanliga nummerföljden.

i redan registrerade kassor. Slutsumman för de nyregistrerade kassorna vid 1915 års utgång skulle sålunda bliva 1 725 eller 71 % av samtliga vid 1910 års utgång enligt 1891 års lag registrerade kassor.

De under fjärde kvartalet registrerade sjukkassorna äro:

1071. Knivsta—Vassunda sjuk- och begravningskassa.
1072. Österby arbetares sjukkassa.
1073. Strå sjuk- och begravningskassa.
1074. Månsarps sjukhjälpsförening, sjuk- och begravningskassa.
1075. Döderhults sjuk- och begravningskassa.
1076. Stora Björkeröds sjuk- och begravningskassa.
1077. Össjö sjuk- och begravningskassa.
1078. Åmåls arbetareförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1079. Hemsjö sjuk- och begravningskassa.
1080. Torbjörntorp—Friggeråkers m. fl. socknars sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1081. Ransbergs arbetares sjuk- och begravningskassa.
1082. Väja arbetares sjuk- och begravningskassa.
1083. Svenska bokhandelsmedhjälpareföreningens sjuk- och begravningskassa (Stockholm).
1084. Sjuk- och begravningskassan Sällskapet Kraftig vilja (Stockholm).
1085. Sjuk- och begravningskassan »Ålderdom och ungdom» (Stockholm).
1086. Jönköpings hantverkares sjuk- och begravningskassa.
1087. Sjuk- och begravningshjälps-kassan vid Huskvarna borstfabrik.
1088. Höreda och Melby sjuk- och begravningskassa.
1089. Kvillsfors sjuk- och begravningskassa.
1090. Stensholms fabriks arbetares sjuk- och begravningskassa.
1091. Sturkö allmänna sjuk- och begravningskassa.
1092. Sillhövda sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1093. Ängelholms sjuk- och begravningskassa n:r 1.
1094. Riseberga sjuk- och begravningskassa.
1095. Hälsingborgs kvinnors sjuk- och begravningskassa.
1096. Eslövs nya sjuk- och begravningskassa.
1097. Herslövs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1098. Teckomatorps arbetares sjuk- och begravningskassa.
1099. Allmänna svenska elektriska aktiebolagets Göteborgsfilials sjuk- och begravningskassa.
1100. Konfektionsaktiebolaget J. A. Wettergren & C:is personals sjuk- och begravningskassa (Göteborg).
1101. Göteborgs handelsbiträde-förenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1102. Snickerifabriken Strands arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa (Åmål).
1103. Kyrkefalla sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1104. Kristinehamns arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1105. Åsbacka sjuk- och begravningskassa.
1106. Harpebo jacquardväveris sjukkassa.
1107. Svenska boktryckareföreningens sjuk- och begravningshjälps-kassa (Stockholm).
1108. Vaxholms allmänna sjuk- och begravningskassa.
1109. Södertörns nykterhetsvänners sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1110. Uppsala kakelungsmakeriarbetares sjuk- och begravningskassa.
1111. Understödsföreningen Björklinge sjuk- och begravningskassa.
1112. Aspö sockens sjuk- och begravningskassa.
1113. Öja sockens sjukkassa.
1114. Gårdeby sjuk- och begravningskassa.
1115. Skärkinds sjuk- och begravningskassa.
1116. Trehörna sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1117. Västerlösa sjuk- och begravningshjälps-kassa.

1118. Örberga—Nässja sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1119. Örtomta sjuk- och begravningskassa.
1120. Jönköpings mekaniska verkstads arbetares sjuk- och begravningskassa.
1121. Gnosjö sjukkassa.
1122. Gripenbergs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1123. Hoks sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1124. Ljungby sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1125. Vislanda sjukkassa.
1126. Älghults sjuk- och begravningskassa.
1127. Högsby allmänna sjuk- och begravningskassa.
1128. Visby arbetares sjukkassa.
1129. Visby inbördes förenade sjukkassa.
1130. Roma sjuk- och begravningskassa.
1131. Stånga och Lye sjuk- och begravningskassa.
1132. Sjukkassan Enigheten i Kuggeboda.
1133. Ängelholms sjuk- och begravningshjälps-kassa för kvinnor.
1134. Kviinge sjuk- och begravningskassa.
1135. Köpinge sjuk- och begravningskassa.
1136. Munka—Ljungby sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1137. Hälsingborgs allmänna sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1138. Sjukkassan Samariten vid Hälsingborgs folkskola.
1139. Bosjöklosters sjuk- och begravningskassa.
1140. Norra Rörums sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1141. Teckomatorps sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1142. Varberg—Borås järnvägs verkstads personals samt lok- och vagnputsares sjukkassa.
1143. Sjuk- och begravningskassan Enighetsförbundet (Göteborg).
1144. Lurs sjuk- och begravningskassa.
1145. Falköpings fasta brandkårs sjuk- och begravningskassa.
1146. Marka sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1147. Tunarps sjuk- och begravningskassa.
1148. Dalkarlshytte bruks arbetares sjuk- och begravningskassa.
1149. Kopparbergs arbetareförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1150. Sjuk- och begravningskassan Nornan (Hallsberg).
1151. Västerås hantverksförenings sjuk- och begravningskassa.
1152. Sjuk- och begravningskassan Förenade syskon (Falun).
1153. Klosters arbetares sjuk- och begravningskassa.
1154. Svärdsjö sjukkassa.
1155. Långrörs arbetares gemensamma sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1156. Ala, Sandarne, Askesta sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1157. Gysinge sjuk- och begravningskassa.
1158. Sollefteå bruks arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1159. Sjuk- och begravningskassan Endräkt i Stockholm.
1160. Ladugårdslands understödsförenings sjuk- och begravningskassa (Stockholm).
1161. Sjuk- och begravningskassan Enighet (Östhammar).
1162. Oaxens arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1163. Hällestads arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1164. Östra Hargs sjuk- och begravningskassa.
1165. Östra Stenby arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1166. Arby sockens sjuk- och begravningskassa.
1167. Hagby sockens allmänna sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1168. Kastlösa sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1169. Voxtorps sjuk- och begravningskassa.
1170. Ås och Ventlinge sjuk- och begravningskassa.
1171. Smålands dövstumförenings sjuk- och begravningskassa (Växjö).

1172. Bergunda sjuk- och begravningskassa.
1173. Hemse sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1174. Roma sockerfabriks arbetares sjuk- och begravningskassa.
1175. F. H. Wolffs tjänste- och arbetspersonals i Blekinge sjukkassa (Tjurkö).
1176. Sjuk- och begravningskassan Kristianstad.
1177. Farstorps sockens sjuk- och begravningskassa.
1178. Ullstorps och Bollerups sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1179. Asmundtorps sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1180. Skurups arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1181. Vallösa sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1182. Andra hundramannaföreningen i Hälsingborg, sjuk- och begravningskassa.
1183. Sjuk- och begravningskassan Föreningsbandet (Hälsingborg).
1184. Familjeföreningens i Halmstad sjuk- och begravningskassa.
1185. Familjeföreningens i Falkenberg sjuk- och begravningskassa.
1186. Svenska postmannakårens sjukkassa (Göteborg).
1187. Alingsås kvinnliga sjuk- och begravningskassa.
1188. Fengersfors arbetares sjuk- och begravningskassa.
1189. Häggådalens sjuk- och begravningskassa.
1190. Kinnaströms arbetares sjuk- och begravningskassa.
1191. Månstads sjukkassa.
1192. Stigens sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1193. Södra Åsarps sjuk- och begravningskassa.
1194. Falköpings hundramannaförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1195. Falköpings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1196. Sjuk- och begravningskassan Enigheten i Lidköping.
1197. Sjuk- och begravningskassan Friheten (Lidköping).
1198. Gökhems sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1199. Uddagårdens kalkbruks sjuk- och begravningskassa.
1200. Karlstads arbetareförenings sjuk- oah begravningskassa.
1201. Segerstads allmänna sjuk- och begravningshlälps-kassa.
1202. Stömne sulfatfabriks och Stömne bruks aktiebolags arbetares sjuk- och begravningskassa.
1203. Lindesbergs sjuk- och begravningskassa.
1204. Nora bergslags järnvägs personals sjukkassa.
1205. Ramsbergs sjuk- och begravningskassa.
1206. Svartå bruks sjuk- och begravningskassa.
1207. Vedevågs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1208. Arbetareföreningens vid Domnarvets järnverk sjuk- och begravningskassa.
1209. Ulfshytte järnverks aktiebolags underlydandes sjuk- och begravningskassa.
1210. Hemlingby—Järvsta sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1211. Valbo lärarepersonals sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1212. Nya-varvets sjuk- och begravningshjälps-kassa (Härnösand).
1213. Lottefors sjuk- och begravningskassa.
1214. Dalaföreningens sjuk- och begravningskassa (Stockholm).
1215. Sjuk- och begravningskassan »Duvan» (Stockholm).
1216. Stockholms flick- och samskolors sjukkassa.
1217. Svenska kvinnoföreningens sjuk- och begravningskassa (Stockholm).
1218. Dannemora arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1219. Arbetarnes sjuk- och begravningshjälps-kassa vid aktiebolaget Fredr. Asps klädesfabrik, Motala verkstad.
1220. Drothems gamla sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1221. Lönsås församlings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1222. Lösings härads sjuk- och begravningskassa.
1223. Sjuk- och begravningskassan Framtidsförbundet i Malmö.
1224. Munksjö aktiebolags arbetares sjukkassa

1225. Nydals gjuteri och mekaniska verkstads arbetares sjuk- och begravningskassa (Jönköping).
1226. Bruzaholms bruks sjuk- och begravningskassa.
1227. Skede sjuk- och begravningskassa.
1228. Borgholms sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1229. Gärdserums sockens sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1230. Burgsviks sjuk- och begravningskassa.
1231. Klinte sjuk- och begravningskassa.
1232. Glimåkra sjuk- och begravningskassa.
1233. Höja sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1234. Sörby sjuk- och begravningskassa.
1235. Sjuk- och begravningshjälps-kassan H. G. (Malmö).
1236. Södra Sveriges sjukkassa för lärarinnor (Lund).
1237. Sjuk- och begravningshjälps-kassan A. Ö. (Abbekås).
1238. Hasslarps sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1239. Hörs med kringliggande socknars sjuk- och begravningskassa.
1240. Sjuk- och begravningskassan Samarbete (Varberg).
1241. Aktiebolaget Svenska gardinfabrikens arbetares sjukkassa (Göteborg).
1242. Göteborgs barnmorskesällskaps sjuk- och begravningskassa.
1243. Göteborgs hotell- och restaurantpersonals sjuk- och begravningskassa.
1244. Hemmets hjälp n:r 1 sjuk- och begravningshjälps-kassa (Göteborg).
1245. Kvinnornas sjuk- och begravningskassa Framtiden (Göteborg).
1246. Sjukkassan för lärare vid Göteborgs folkskolor.
1247. Sjuk- och begravningskassan »Trafik» (Göteborg).
1248. Sjuk- och begravningskassan Trygg i Göteborg.
1249. Sjuk- och begravningskassan Westa (Göteborg).
1250. Kinnamarks mekaniska väveris arbetares sjuk- och begravningskassa.
1251. Älvsereds nya sjuk- och begravningskassa.
1252. Falköpings 2:dra hundramannaförenings sjuk- och begravningskassa.
1253. Fröjereds sjuk- och begravningskassa.
1254. Sjuk- och begravningskassan Gustav Adolf (Gustav Adolf).
1255. Slöta sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1256. Kräklinge hundraförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1257. Köpings allmänna sjuk- och begravningskassa.
1258. Hallstahammars aktiebolags arbetares sjuk- och begravningskassa.
1259. Arbrå allmänna sjuk- och begravningskassa.
1260. Ljusdals arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
1261. *Resepostexpeditörsföreningens sjukkassa* (Stockholm).
1262. Svenska postmannaföreningens sjukkassa (Stockholm).
1263. Gäddvikens arbetares sjuk- och begravningskassa.
1264. Sjukkassan Absolutisten (Halmstad).
1265. Göteborgs maskinistförenings sjuk- och begravningshjälps-kassa.
1266. Kungsfors sjuk- och begravningskassa.
1267. Medelpads hantverks- och industriidkareförenings sjuk- och begravningskassa (Sundsvall).
1268. Ljunga verks arbetares sjuk- och begravningskassa.
1269. Karlslunda sjuk- och begravningskassa.
1270. Måleriarbetarnes i Göteborg sjuk- och begravningskassa.
1271. Storfors arbetares sjuk- och begravningskassa.
1272. Generalstabens litografiska anstalts sjuk- och begravningskassa (Stockholm).

Utom ovanstående sjukkassor äro ytterligare 3 *fortsättningskassor* registrerade, nämligen:

17. Svenska typografförbundets fortsättningssjukkassa (Stockholm).
18. Sjuk- och begravningskassan »Stabils» fortsättningskassa (Malmö).
19. Fortsättningskassan Central (Göteborg).

Av ovannämnda kassor utgör:

Döderhults sjuk- och begravningskassa en sammanslagning av Döderhults nya sjuk- och begravningskassa och Döderhults sockens sjuk- och begravningskasseförening.

Ängelholms sjuk- och begravningskassa n:r 1 en sammanslagning av Första 150-mannaföreningen och Första hundramannaföreningen.

Visby inbördes förenade sjukkassa en sammanslagning av sjuk- och begravningsföreningen F. B. (Förenade bröder) och sjuk- och begravningsföreningen I. H. (Inbördes hjälp).

Munka-Ljungby sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslagning av Munka-Ljungby hundramannaförening och Munka-Ljungby skytteförenings sjukkassa.

Ala, Sandarne, Askesta sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslagning av Ala sågverks sjukkassa, Askesta sjukhjälpskassa och Sandarne sjukhjälpskassa.

Gysinge sjuk- och begravningskassa en sammanslagning av Gysinge bruksarbetares sjuk- och begravningskassa och Gysinge bruksarbetares självhjälpsförening.

Ladugårdslands understödsförenings sjuk- och begravningskassa en sammanslagning av Ladugårdslands understödsförening och Östermalms hundramannakassa.

Sjuk- och begravningskassan Kristianstad en sammanslagning av Hundramannaföreningen n:r 1 och Kristianstads blåbandsförenings sjuk- och begravningskassa.

Södra Åsarps sjuk- och begravningskassa en sammanslagning av Södra Åsarps sjukkassa och Limmareds glasbruks och Södra Åsarps hundraförening.

Hasslarps sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslagning av Hasslarps sjukhjälpsförening och sjukhjälpsföreningen Framtiden i Hasslarp.

Sjuk- och begravningskassan Samarbete en sammanslagning av Varbergs nykterhetsfolks sjuk- och begravningskassa och sjuk- och begravningskassan Enigheten samt

Köpings allmänna sjuk- och begravningskassa en sammanslagning av Köpings allmänna sjuk- och begravningsfond och Köpings sjuk- och begravningskassa.

Kortare meddelanden.

Nya förordningar för sjöfarten. Den 23 december 1915 utfärdades angående fartygs byggnad och utrustning samt rörande vissa säkerhetsåtgärder vid nyttjande av fartyg tvenne kungl. förordningar, vilka under n:ris 514 och 515 föreligga i Svensk författningssamling för samma år.

De bestämmelser, som återfinnas häri, stå i direkt samband med 5 a § av sjölagen samt lagen om tillsyn å fartyg, och hava utarbetats av särskilda sakkunniga inom finansdepartementet, över vilkas förslag, efter hörande av sakkunniga personer på sjöfartens område, kommerskollegium och socialstyrelsen avgivit gemensamt underdånigt utlåtande.

I den förstnämnda av dessa förordningar meddelas under allmänna bestämmelser föreskrifter om viss fart, i vad som berör svenska farvatten, samt därefter om byggnadssätt, konstruktionsdetaljer och material för fartygs skrov, maskinerier, ångpannor och elektriska installationer. Under kapitlet fartygs utrustning behandlas ett för svensk sjöfart nytt ämne, nämligen radiotelegrafinstallation, vilket i likhet med de därpå följande förordningarna för båtar och andra bärgningsredskap står i nära anslutning till bestämmelserna i Londonkonventionen av den 20 januari 1914, ratificerad av Sverige den 17 december samma år. Av rent socialt intresse är innehållet i kapitlet om bostäder ombord för fartygets personal, varigenom fastställts viss minimistorlek för hytter och skansar ävensom en del andra bestämmelser, avsedda att reglera hygieniska och övriga för besättningens välbefinnande viktiga förhållanden. Efter att i de sista kapitlen

hava berört vissa tilläggs- och ansvarsbestämmelser samt övergångsstadganden, avslutas förordningen med särskilda byggnads- och materialbestämmelser jämte flera tabellbilagor.

I säkerhetsförordningen behandlas först och främst bemanningsfrågan, och som en nyhet märkes särskilt skyldigheten att å vissa utomeuropeiska farvatten hava maskinpersonalen indelad på tre vakter. I anslutning till den förut omnämnda Londonkonventionen givas även föreskrifter om förande av båtmanskap samt om dettas fördelning. I övrigt innehåller förordningen bestämmelser angående förande av passagerare, om åtgärder till undvikande av eldsvåda och explosion, andra säkerhetsåtgärder ombord, bärgnings- och eldsläckningsredskap samt försiktighetsåtgärder vid förande av barlast och vissa andra laster. Förordningen avslutas med tilläggs- och ansvarsbestämmelser.

Av social betydelse äro särskilt de föreskrifter om säkerhetsåtgärder, som äro avsedda att förhindra olycksfall ombord, och vilka i viss mån utgöra en ersättning för att sjömännen uteslutits från tillämpningen av lagen om arbetarskydd.

— Kollektivavtal, arbetsavtal m. m. —

Nytt riksavtal inom garverilndustrien. Den 8 januari underskrevs ett nytt riksavtal mellan den till Svenska arbetsgivareföreningen hörande Svenska garveriidkareföreningen och De förenade förbunden. Förhandlingarna hava förts direkt mellan parterna utan något anlitande av statens förlikningsmän.

Avtalet, som är gällande från den 1 januari 1916 till och med den 31 december 1918 med tre månaders uppsägningstid och ett års prolongering vid utebliven uppsägning, är särskilt i ett par avseenden anmärkningsvärt, i det att däri införts dels uppdelning av arbetarna i yrkesvana arbetare och andra fullgoda arbetare med därav betingad olikhet i lönesatser, dels gruppindelning med lönesättning efter levnadskostnadernas storlek på olika orter.

Den timlönsförhöjning arbetarna uppnått, torde i genomsnitt kunna uppskattas till 5 à 7 procent. Emellertid sker det mesta arbetet inom branschen på ackord, och någon ny ackordsprislista, innebärande förhöjningar, ingår icke i avtalet. Nya ackordspris skola uppgöras mellan arbetsgivaren och vidkommande arbetare och kunna, efter att hava tillämpats en månad, underställas de därav berörda arbetarnas prövning, varefter de införas i förteckningen. Fastställandet av ackordsprisen förutsätter sålunda ingen förhandling med arbetarnas organisation.

Arbetstiden har enligt det gamla avtalet varit olika för olika arbetsplatser: för de flesta 60, för en del 57 eller 54 timmar per vecka. I det nya avtalet bestämmes arbetstiden till 57 timmar per vecka, dock med bibehållande av kortare arbetstid å arbetsplatser, där den nu är kortare (Malmö och Kjeflinge).

Arbetarna hava frångått det krav på semester, som ingick i deras ursprungliga avtalsförslag.

Riksavtal vid fönsterglasbruken. Ett nytt riksavtal har den 8 januari 1916 underskrivits av Sveriges fönsterglasförbund, tillhörande Svenska arbetsgivareföreningen och Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet. Förhandlingarna, vid vilka Svenska arbetsgivareföreningen varit representerad, hava slutförts utan anlitande av statens förlikningsman.

Det nya riksavtalet kan betecknas som det första egentliga kollektivavtalet inom fönsterglasindustrien. Dess giltighetstid är fyra år, räknat från den 1 jan. 1916, med ett års prolongation vid utebliven uppsägning. Det omfattar alla svenska fönsterglasbruk utom Sandö, där arbetarna ännu äro oorganiserade. Sammanlagda antalet berörda arbetare är omkring 600.

Löneförhöjning med i genomsnitt 5 % har beviljats de egentliga yrkesarbetarna. Övertidsarbete skall betalas med 25 % under vardagar och 50 % under söndagar. Avtalet fastställer arbetarnas skyldighet att på arbetsgivarens begäran förrätta övertidsarbete. — Glasblåsare få under det första anställningsårets första hälft endast åtnjuta 80 % och under dess andra hälft 90 % av den avtalsstadgade avlöningen; anfångare erhålla under första anställningsåret endast 90 % av den fastställda lönen.

Beträffande arbetstiden bestämmer det nya avtalet, att glasblåsning — där det icke är »rundgång» — skall försiggå mellan kl. 4 fm. och 8 em. på vardagar; på söndagar upphör arbetet kl. 12 middagen. För annat arbete stadgas en veckoarbetstid av 57 timmar.

— Socialförsäkring. —

Kommitté för utredning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkring. Den 31 december 1915 har Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté med uppdrag att verkställa utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring av arbetare samt huruvida och i vad mån åtgärder från det allmänna må kunna vidtagas för främjande av arbetares försäkring för de ekonomiska följderna av oförvållad arbetslöshet. — Till ordförande i kommittén har Kungl. Maj:t förordnat regeringsrådet A. Lindstedt samt till ledamöter redaktören Hj. Branting, lantbrukaren P. Nilsson i Bonarp, vice häradshövdingen Hj. von Sydow och förlikningsmannen S. H. Kvarnzelius. — Till särskilda ledamöter i kommittén för att deltaga i dess behandling av frågan om obligatorisk sjukförsäkring av arbetare hava förordnats byråcheferna Th. Andersson och O. F. Enbom, kassören J. E. Berglund och ordföranden i styrelsen för Eskilstuna sjuk- och begravningskassa J. W. Westergren samt för utredning av frågan om främjande av arbetares försäkring för de ekonomiska följderna av oförvållad arbetslöshet aktuarien O. Järte, föreståndaren för Hälsingborgs stads arbetsförmedling C. Johansson och förtroendemannen i Svenska typografförbundet E. A. Wiberg.

Danmarks sjuk- och begravningskassor under år 1914.[1] Den danska sjukkasseinspektörens berättelse för år 1914 har nu offentliggjorts och omfattar redogörelse för de erkända sjukkassornas samt de under tillsyn stående begravningskassornas verksamhet.

De erkända sjukkassornas antal den 31 dec. 1914 var 1 547; de flesta kassorna eller 1 469 voro ortskassor (med verksamheten begränsad till viss ort); därjämte funnos 62 yrkes- och 16 fabrikskassor. 25 nya erkända kassor tillkommo under året, och några kassor upplöstes. På Färöarna tillkommo under året 16 kassor; antalet vid årets slut var 23.

Medlemsantalet har under året vuxit starkare än något föregående år, nämligen med 48 000, och utgjorde vid årets slut c:a 843 000, varav 402 000 män och 441 000 kvinnor.

Kassornas sammanlagda förmögenhet utgjorde vid årets slut c:a 9 355 000 kr.; ökningen under året utgjorde 460 000 kr., vilket är mindre än de närmast föregående årens ökning. Uträknas förmögenheten per medlem, finner man att en minskning ägt rum.

Årets inkomster uppgingo till 10 000 000 kr., varav medlemsavgifter 6 510 000, ränteinkomster 274 000, statsbidrag 2 765 000, kommunala bidrag 205 000. Då kommunernas bidrag äro helt frivilliga, framhålles denna sistnämnda inkomst såsom särskilt glädjande. Omkring $^2/_3$ av kassorna åtnjöto kommunalt bidrag.

Utgifterna fördelade sig på följande sätt:

Läkarhjälp	c:a 3 730 000
Kontant sjukhjälp	» 2 756 000
Sjukhusbehandling o. dyl.	» 1 250 000
Medicin	» 1 028 000
Förvaltning	» 707 000
Moderskapshjälp	» 90 000
Bandager	» 75 000
Återförsäkring för tuberkulos m. m.	» 82 000
Tillsammans c:a	**9 718 000**

Bland utgifterna för läkarhjälp ingår behandling av specialist med 195 000 och tandläkarhjälp med 53 000 kr. — Moderskapshjälp lämnades blott av 332 kassor. Då den nya sjukkasselagen föreskriver att moderskapshjälp skall lämnas av alla kassor, torde en ökning av utgifterna därför vara att motse. Däremot torde den nya lagen åstadkomma en minskning av utgifterna för medicin; den föreskriver nämligen, att kassa ej får betala mer än $^3/_4$ av kostnaderna för medicin.

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1915, h. 5, sid. 563.

Det framhålles särskilt, att antalet sjukdagar per medlem befinner sig i ett jämnt sjunkande orsaken anses vara en skärpt kontroll över de sjuka. Trots denna minskade sjuklighet voro utgifterna per medlem för läkare, medicin och i synnerhet sjukhusvård större 1914 än föregående år.

De under tillsyn stående begravningskassornas antal var 1 320 med ett medlemstal av 457 000. Omkring 900 av dessa kassor voro förenade med erkända sjukkassor; bland dessa 900 kassor tillhörde ungefär 600 begravningskassornas återförsäkringsförening, som har en reservfond av 1 300 000 kr.

Begravningskassornas förmögenhet uppgick till 6 000 000 kr. och den sammanlagda försäkringssumman till 42 000 000 kr. — Inkomsterna uppgingo till drygt 1 000 000 kr., varav medlemsavgifter 750 000 kr., och utgifterna till 640 000 kr., varav begravningshjälp 560 000 kr. Dessa inkomst- och utgiftssummor böra dock ökas med 270 000 resp. 190 000 kr. för de återförsäkrade begravningskassornas inkomster och utgifter.

Av den undersökning, som tillsynsmyndigheten skall verkställa vart femte år, framgår, att av 397 undersökta kassor 226 visade brist till ett belopp av 1 760 000 kr., medan de övriga kassorna visade överskott till ett belopp av 300 000 kr. (Social Forsorg.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under december 1915. Det goda läge på arbetsmarknaden, som kännetecknat de närmast föregående månaderna, fortfor att råda även under december, och med undantag för vissa grenar av beklädnadsindustrien gjorde sig allmän brist på arbetskraft gällande.

Vid kolgruvorna förekom längre arbetstid än under motsvarande månad något föregående år, och arbetstillgången visade någon uppgång från november. Inom tackjärnsindustrien var arbetstillgången god samt vid stål- och järnverken mycket god. Ytterst knapp tillgång på arbetskraft rapporterades inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna, vilka fortsatte att arbeta under högtryck. Med undantag av järnblecksindustrien voro de flesta av de övriga metallindustrierna alltjämt mycket livaktiga med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom bomullsindustrien blev bristen på arbetskraft allt kännbarare, och inom ylle- och trikåvaruindustrierna var arbetstillgången alltjämt god. Läget inom linneindustrien förbättrades, men förkortad arbetstid tillämpades fortfarande i stor utsträckning inom Belfasts distrikt. Arbetstillgången inom sko- och läderindustrierna var alltjämt god. Inom beställnings- och damskrädderierna samt modevaruindustrien försämrades läget, inom konfektionsindustrien voro däremot konjunkturerna tämligen gynnsamma. Inom byggnadsindustrien gjorde sig den med säsongen sammanhängande nedgången ytterligare gällande, särskilt beträffande målare. Även tegelindustrien visade såsom vanligt under denna årstid nedgång, men cementindustrien var fortfarande väl sysselsatt. Inom möbel- och trävaruindustrierna var läget på det hela taget alltjämt tillfredsställande. Boktryckerierna företedde förbättring med övertidsarbete i avsevärd omfattning, och inom bokbinderierna och pappersindustrien var arbetstillgången god. Glas- och lervaruindustrierna voro alltjämt väl sysselsatta. Näringsämnesindustrierna voro särdeles livaktiga, och övertidsarbete förekom allmänt. Jordbruksarbetet förhindrades av stormig väderlek, och till följd därav framträdde icke bristen på arbetskraft så starkt. Hamnarbetarna hade i stort sett alltjämt goda arbetstillfällen. Tillgången på sjömän för handelsflottan motsvarade icke fullt efterfrågan.

I jämförelse med december 1914, då läget på arbetsmarknaden redan var tillfredsställande, kan en allmän förbättring konstateras.

Fackorganisationer med 931 482 medlemmar rapporterade 6 015 eller 0·6 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av december 1915 mot 0·6 % vid slutet av november 1915 samt 2·5 % vid utgången av december 1914. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1915. Arbetstillgången inom industrien var även under december i allmänhet tillfredsställande och inom de viktigaste krigsindustrierna god eller medelgod. Undantag utgjorde byggnadsverksamheten och textilindustrien, inom vilka

driften var inskränkt. I regel var situationen inom de olika industrierna bättre än under december månad föregående år.

Den livligaste sysselsättningen rådde liksom förut vid gruvorna och järnbruken samt inom de flesta grenarna av metall- och maskinindustrien. Inom den kemiska industrien och trävaruindustrien var läget oförändrat. Partiell förbättring kunde konstateras inom den elektriska industrien och näringsämnesindustrien. Inom den inrikes sjöfarten var ställningen särdeles god på grund av den livliga Rhen-trafiken.

Av 829 978 organiserade arbetare, för vilka redovisning skett, voro 21 674 eller 2·6 % arbetslösa mot 2·5 % under närmast föregående månad, 7·2 % i december 1914 och 4·8 % i december 1913.

Arbetsförmedlingens statistik utvisar för december gent emot närmast föregående månad en oväsentlig ökning av tillströmningen av manlig men en ganska avsevärd minskning av utbudet å kvinnlig arbetskraft. På 100 lediga platser för män kommo nämligen 90 arbetssökande under december mot 89 under månaderna september—november, varemot på 100 lediga platser för kvinnor kommo i december 151 arbetsansökningar mot 179 i november och 182 i oktober.

Enligt sjukkassornas redovisningar för sina i arbete varande medlemmar den 1 januari 1916 i jämförelse med den 1 december 1915 hade de arbetande männen minskats med 90 850 eller med 1·88 % mot en minskning av 1·58 % under föregående månad samt de sysselsatta kvinnornas antal avtagit med 68 322 eller med 1·67 % mot en ökning av 0·64 % under november 1915. De arbetande sjukkassemedlemmarna minskades med sammanlagt 159 172 eller med 1·78 % mot 0·58 % under närmast föregående månad. Den starka ökningen av icke arbetande kvinnor under denna månad beror i väsentlig grad på julstökets avslutande.

(*Reichsarbeitsblatt.*)

— Ut- och invandring. —

Utvandringen från Sverige år 1915. Enligt de till socialstyrelsen från vederbörande myndigheter nu inkomna uppgifterna hava under fjärde kvartalet år 1915 över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg utvandrat till främmande världsdelar 658 i Sverige hemmahörande personer. Läggas härtill motsvarande siffror för de tre första kvartalen, kommer man till ett antal av 2 938. Dessutom hava över Kristiania, Trondhjem och Bergen emigrerat under årets fjärde kvartal 236 och under hela året 1 140 svenskar. Med inräknande härav uppgick således den svenska utvandringen år 1915 till 4 078 och fördelade sig under detta år och de närmast föregående på årets olika månader sålunda:

	År 1911	År 1912	År 1913	År 1914	År 1915
Januari	367	264	451	274	124
Februari	865	519	826	521	251
Mars	2 290	1 286	1 794	1 150	413
April	2 398	1 728	2 588	1 608	559
Maj	2 297	1 479	2 171	1 320	876
Juni	1 179	860	1 047	799	319
Juli	1 019	924	1 191	739	284
Augusti	1 107	1 518	1 667	380	324
September	2 103	2 104	1 876	735	534
Oktober	1 232	1 450	1 613	650	372
November	698	979	820	555	331
December	280	358	806	220	191
Summa	**15 835**	**13 469**	**16 345**	**8 951**	**4 078**

Av utvandrarna år 1915 voro 2 087 män och 1 991 kvinnor. Emigrationen från Sverige under åren 1914 och 1915 fördelade sig, i den mån den gått över förutnämnda svenska och norska hamnar, på olika delar av landet på följande sätt:

Län	Över svenska hamnar År 1915	Över norska hamnar År 1915	Över svenska och norska hamnar År 1915	År 1914
Stockholms stad	258	15	273	418
Stockholms län	68	10	78	108
Uppsala »	31	1	32	52
Södermanlands »	46	1	47	66
Östergötlands »	146	14	160	277
Jönköpings »	140	10	150	373
Kronobergs »	162	2	164	375
Kalmar »	287	5	292	689
Gottlands »	20	5	25	53
Blekinge »	155	1	156	355
Kristianstads »	164	1	165	370
Malmöhus »	235	—	235	472
Hallands »	220	—	220	475
Göteborgs och Bohus »	216	22	238	487
Älvsborgs »	227	90	317	584
Skaraborgs »	119	16	135	383
Värmlands »	108	450	558	1 040
Örebro »	55	43	98	165
Västmanlands »	34	3	37	66
Kopparbergs »	59	83	142	383
Gävleborgs »	93	59	152	413
Västernorrlands »	42	147	189	496
Jämtlands »	10	66	76	313
Västerbottens »	6	61	67	298
Norrbottens »	37	35	72	291
Hela riket	**2 938**	**1 140**	**4 078**	**8 951**
Från annat land	1 756			
Summa	**4 694**			

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under år 1915 befordrats från de olika hamnarna i följande antal:

	Jan.—Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa. Jan.—Dec.
Stockholm	515	64	44	29	652
Malmö	610	72	74	27	783
Hälsingborg	206	26	21	3	256
Göteborg	949	99	107	92	1 247
Kristiania	635	91	68	20	814
Trondhjem	258	19	14	16	307
Bergen	11	1	3	4	19
Summa	**3 184**	**372**	**331**	**191**	**4 078**

I samtliga ovanstående uppgifter ingå icke de, som utvandrat över annan hamn än de nämnda, samt icke heller de, som utflyttat till länder inom Europa. Förutom i Sverige hemmahörande hava personer från annat land (till största delen återvändande svensk-amerikaner) till ett känt antal av 1 756 under år 1915 emigrerat över svenska hamnar.

— Kooperation. —

Kooperativa förbundets omsättning under fjärde kvartalet 1915. Förbundets försäljningssumma uppgick under fjärde kvartalet till *5 309 840 kronor*. Utvecklingen under de två senaste åren belyses genom nedanstående sammanställning:

	Kronor	Ökning i jämförelse med motsvarande kvartal föregående år Kronor	%
4:e kvartalet 1915	5 309 840	1 959 792	58·5
3:e » »	4 187 318	1 727 602	70·2
2:a » »	3 388 278	1 265 139	59·6
1:a » »	3 612 205	1 655 855	84·6
Summa	**16 497 641**	**6 608 388**	**66·8**

Stegringen i omsättning fortsätter sålunda alltjämt i hastig takt; 1914 års sista kvartal var det första, då försäljningssumman översteg 3 mill. kr., och redan ett år senare är beloppet betydligt över 5 mill. kr.

De olika försäljningsavdelningarnas omsättning under år 1915 redovisades på följande sätt:

	Omsättning år 1915 Kronor	Ökning från år 1914 Kronor	%
Stockholm	3 944 800	1 161 484	41·7
Norrköping	2 112 854	852 178	67·6
Malmö	1 650 205	331 907	25·2
Göteborg	2 575 491	727 889	39·4
Gävle	6 264 291	3 534 935	129·5

Tages hänsyn till den allmänna prisstegringen, torde sålunda omsättningen i varumängder räknat hava stigit endast ganska obetydligt i Malmö, och även avdelningarna i Stockholm och Göteborg visa ingen mera uppseendeväckande stegring. Uppgången vid Norrköpingsavdelningen motsvarar förbundets genomsnittliga, varemot avdelningen i Gävle mer än fördubblat sin försäljning. Häremot svarar en mycket stark nybildning av föreningar i norra Sverige och ett kraftigt arbete för konsolidering av de äldre.

(Konsumentbladet.)

Omsättningen i några utländska kooperativa partihandelsföreningar. Det är icke blott i Sverige, som de svåra förhållandena för arbetarklassen under kristiden medfört en starkt ökad tillslutning till konsumentkooperationen; företeelsen torde tvärtom vara internationell, ehuru den på grund av mobiliseringen minskade konsumtionsförmågan i de krigförande länderna och tillförselsvårigheter å andra håll helt naturligt hindrat varuomsättningens stegring i den proportion, som annars skulle varit fallet. De siffror, avseende 1915 års verksamhet, som för närvarande börja meddelas från de olika ländernas partihandelsföreningar utvisa emellertid genomgående en stegring av såväl antalet anslutna föreningar som av försäljningssummorna.

Norges kooperative landsforening har sålunda fått ett nettotillskott av 24 anslutna konsumtionsföreningar under året och dess försäljningssumma uppgick till 4 457 880 kr., vilket i jämförelse med 1914 innebär en stegring med 44·0 %. Den av föreningen bedrivna produktionsverksamheten — av margarin samt av tobaksvaror — ökade sitt tillverkningsvärde med likaledes c:a 40 %, och sparkasserörelsen redovisade vid årets slut en innestående summa av c:a 545 000 kr. eller 38 % mera än vid dess början.

Den engelska föreningen, *Cooperative Wholesale Society*, har nått en omsättning av ca 780 mill. kr., vilket innebär en stegring med ej mindre än 150 mill. kr. eller 23·3 %. Större delen härav torde dock vara att tillskriva prisuppgången. Mera anmärkningsvärt är, att föreningens egen produktion steg med 41·5 % till en summa av nära 233 mill. kr. och sålunda representerade 29·7 % av hela omsättningen.

Verband schweizerischer Konsumvereine har givetvis haft stark känning av de oerhört svåra tillförselförhållanden, som rått i landet, i synnerhet sedan det genom Italiens ingripande i kriget blev på alla sidor omgivet av krigförande länder. Förbundets försäljningssumma har dock stigit med 9·8 % till något över 36 mill. kr.

(Konsumentbladet och Norske Kooperatøren.)

— Bostadsförhållanden m. m. —

Bostadsfrågan i Göteborg. På framställning av drätselkammarens andra avdelning hava stadsfullmäktige i Göteborg beslutat att ställa ett belopp av 500 000 kronor till drätselkammarens förfogande för uppförande av bostadshus av trä med två våningar att, sedan byggnaderna uppförts, snarast avyttras mot av drätselkammaren bestämd ersättning och fastslagna villkor i övrigt; det av fullmäktige anslagna beloppet skall i avbidan på fastigheternas avyttrande gäldas av tillgängliga medel eller medel, som drätselkammaren bemyndigas anskaffa medelst tillfällig upplåning, i den mån sådan upplåning kan ske utan underställning hos Kungl. Maj:t.

Kommunal bostadsförmedling i Göteborg. Styrelsen för Göteborgs arbetsförmedlingsanstalt har nu avgivit yttrande till drätselkammaren över den år 1913 i stadsfullmäktige väckta motionen om inrättande av kommunal bostadsförmedling. Styrelsen anser, att en kommunal bostadsförmedling är av stort behov påkallad och kommer att bliva till stort gagn för såväl allmänheten som staden. Beträffande organisationen av en blivande bostadsförmedling föreslår styrelsen, att sambandet med arbetsförmedlingen sträckes därhän, att båda få samma styrelse, att lokalerna bliva belägna i närheten av varandra och att arbetsförmedlingsanstaltens föreståndare jämväl kommer att förestå bostadsförmedlingen. Ehuru bostadsförmedlingens första och huvudsakliga uppgift torde vara att tjäna de mindre bemedlade inom samhället, bör förmedlingsverksamheten enligt styrelsens mening ej på något sätt begränsas, utan omfatta alla slag av inom Göteborgs stad belägna bostäder och andra till uthyrning avsedda lokaler. Bostadsförmedlingen bör även omfatta förmedlingen av inackorderingar, framför allt därför, att man härigenom i någon mån torde kunna kontrollera inneboendesystemet. Förmedlingen bör vara avgiftsfri, såvida ej särskild annonsering eller dylikt ifrågasättes. Kortfattade uppgifter rörande bostadsmarknadens läge böra publiceras i månatliga rapporter och i årsredogörelsen över anstaltens verksamhet.

Norsk förordning angående bostadshyra. Den 17 december 1915 utfärdades i Norge en *provisorisk förordning angående bostadshyra* av följande lydelse:

§ 1. I städer och för stadsmässigt bebyggda områden å landet kan kommunalstyrelsen besluta, att, under den tid denna förordning är i kraft, hyra för lägenheter på högst 3 rum och kök (jungfrukammare inräknad) ej må förhöjas utan samtycke av den i § 2 avhandlade nämnd.

§ 2. Fattar kommunalstyrelse beslut, som i § 1 sägs, skall den samtidigt tillsätta en eller flera nämnder, kallade bostadshyresnämnder (husleienævnder), bestående av minst 3, högst 5 för ett år valda, med bostads- och hyresförhållanden förtrogna ledamöter, varav minst en skall vara ägare av hyreshus och en hyresgäst. Tre suppleanter utses.

Nämnden är beslutmässig blott om samtliga ledamöter äro närvarande.

Nämnden fattar beslut med enkel röstmajoritet.

Kommunalstyrelsen utser en av ledamöterna till ordförande. Den kan utfärda instruktion för nämnden. Nämndens ledamöter kunna av kommunen tillerkännas gottgörelse för sitt arbete.

§ 3. Om, efter utfärdandet av denna förordning, hyra för någon lägenhet av den storlek, som i § 1 är sagt, höjes och för ifrågavarande stad eller stadsmässigt bebyggda område senare träffas

bestämmelse jämlikt § 1, bliver den vidtagna höjningen ogiltig, och skall å erlagd hyra det överskjutande beloppet återbetalas, såvida bostadshyresnämnden ej giver sitt samtycke till förhöjningen.

§ 4. Denna förordning träder i kraft genast.

— Arbets- och löneförhållanden. —

Undersökning om gemensamma avlöningsbestämmelser för statens järnvägar, post-, telegraf- och tullverken samt statens vattenfallsverk. Kungl. Maj:t har uppdragit åt en kommission att företaga undersökning, huruvida nu gällande avlöningsreglementen för tjänstemän vid statens järnvägar, post-, telegraf- och tullverken samt statens vattenfallsverk må kunna ersättas av i huvudsak gemensamma avlöningsbestämmelser för samtliga nämnda verk samt, därest kommissionen anser detta vara förhållandet, avgiva de förslag till dylika gemensamma bestämmelser, kommissionen finner sig böra föreslå. — Till ordförande i kommissionen har förordnats telegrafdirektören lektor Karl Starbäck och till ledamöter notarien hos generalpoststyrelsen J. Enger, förutvarande sekreteraren hos löneregleringskommittén byråchefen E. T. Sidenbladh samt distriktssekreteraren och ombudsmannen vid statens järnvägar D. G. O. Silverstolpe.

— Levnadskostnader. —

Dansk lag om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden. I november månad 1915 framlade den danska regeringen för riksdagen ett förslag till lag om dyrtidshjälp åt de mindre bemedlade.[1] Förslaget blev i omarbetat skick av riksdagen antaget. Lagen utfärdades och trädde i kraft den 22 december 1915. Den har i huvudsak följande innehåll:

Kommunalstyrelserna må, utan att därtill inhämta samtycke från högre myndighet, under räkenskapsåret 1915—1916 och under de 7 första månaderna av räkenskapsåret 1916—1917[2] vid sidan av fattigvården och utan fattighjälps verkan vidtaga åtgärder för att motverka dyrtidens följder, såväl genom direkt penninghjälp som genom beviljande av naturaförmåner utan betalning eller till nedsatt pris till fattiga eller mindre bemedlade invånare i kommunen.

För dessa åtgärder erhålla kommunerna statsbidrag. Sådant beviljas dock ej för nedsättning av priserna för gas, elektricitet eller koks från kommunala företag.

Utom ovan nämnda åtgärder må kommunalstyrelsen träffa ytterligare bestämmelser rörande befolkningens förseende med de viktigaste livsförnödenheterna av födoämnen och bränsle.

Utgifterna för ifrågavarande åtgärder må i varje särskild kommun för båda räkenskapsåren 1915—16 och 1916—17 sammanlagt ej överstiga 8 kr. 50 öre per invånare; dock må detta belopp med inrikesministerns tillstånd förhöjas till 10 kr. per invånare.

Staten ställer till kommunernas förfogande 15 % av den extra inkomstskatten till staten under skatteåren 1915—16 och 1916—17 (»krigskonjunkturskatten»), under de tvenne skatteåren sammanlagt dock minst 5 mill. kr.; ½ million kr. av det till förfogande ställda beloppet fördelas mellan samtliga kommuner efter särskilda regler. Den övriga delen fördelas mellan kommunerna i förhållande till deras invånarantal efter den allmänna folkräkningen år 1916. Staten ersätter ytterligare hälften av de utgifter, som kommunerna ej kunna täcka genom sistnämnda statsmedel; i intet fall skall dock detta bidrag för de båda räkenskapsåren 1915—16 och 1916—17 överstiga sammanlagt 3½ kr. per invånare i kommunen.

Kommunalstyrelsen kan efter beslut fattat å två sammanträden med minst 14 dagars mellanrum pålägga en tilläggsskatt för täckande av de på kommunerna fallande utgifterna vid genomförandet av de i lagen omförmälda åtgärderna jämte vissa andra kommunala utgifter för sociala ändamål. Skatten utgår under räkenskapsåren 1915—16 och 1916—17 som en procentuell förhöjning av övriga kommunalskatter. Aktiebolag kunna dock dessutom under vartdera av nämnda år ytterligare beskattas med högst 1 % av den skattepliktiga inkomsten.

[1] Se »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1370.
[2] Till den 1 november 1916.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

December månad år 1915.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under december månad.

Översikt av verksamheten under *december* månad år 1915.

December	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 722	2 592	2 345	1 815	1 853	1 194	**4 537**	**4 445**	**3 539**
Stockholms län	521	494	312	100	122	54	**621**	**616**	**366**
Uppsala län	251	198	160	94	111	96	**345**	**309**	**256**
Södermanlands län	288	305	214	108	85	63	**396**	**390**	**277**
Östergötlands län	553	448	333	320	246	170	**873**	**694**	**503**
Norrköping	595	291	263	230	190	136	**825**	**481**	**399**
Jönköpings län	107	85	54	95	61	54	**202**	**146**	**108**
Kronobergs län	30	22	9	45	29	22	**75**	**51**	**31**
Norra Kalmar län	46	45	32	26	20	15	**72**	**65**	**47**
Södra Kalmar län	71	42	38	60	52	33	**131**	**94**	**71**
Gottlands län	31	24	5	24	20	6	**55**	**44**	**11**
Blekinge län	253	132	105	170	110	78	**423**	**242**	**183**
Kristianstads län	240	147	117	116	118	89	**356**	**265**	**206**
Malmöhus län. Malmö	796	461	399	849	583	490	**1 645**	**1 044**	**889**
Malmöhus län. Lund	226	103	101	76	38	37	**302**	**141**	**138**
Malmöhus län. Landskrona	90	68	56	35	30	20	**125**	**98**	**76**
Malmöhus län. Hälsingborg	302	132	119	209	151	110	**511**	**283**	**229**
Malmöhus län. Ystad	108	36	32	62	22	22	**170**	**58**	**54**
Malmöhus län. Trälleborg	73	26	24	29	23	19	**102**	**49**	**43**
Malmöhus län. Eslöv	114	87	70	31	36	21	**145**	**123**	**91**
Malmöhus län. Skurup	47	20	20	9	15	6	**56**	**35**	**26**
Hallands län	117	117	60	49	49	29	**166**	**166**	**89**
Göteb. o. Bohus län	135	114	105	76	47	36	**211**	**161**	**141**
Göteborg	1 628	1 766	1 603	811	1 079	780	**2 439**	**2 845**	**2 383**
Älvsborgs län	173	206	100	27	27	16	**200**	**233**	**116**
Skaraborgs län	76	69	41	51	50	26	**127**	**119**	**67**
Värmlands län	116	136	105	55	61	39	**171**	**197**	**144**
Örebro län	293	475	219	175	131	97	**468**	**606**	**316**
Västmanlands län	206	209	113	111	127	75	**317**	**336**	**188**
Kopparbergs län	127	150	86	115	111	81	**242**	**261**	**167**
Gävle stad och län	294	257	223	105	74	66	**399**	**331**	**289**
Västernorrlands län	168	111	110	75	44	35	**243**	**155**	**145**
Jämtlands län	123	96	89	97	71	44	**220**	**167**	**133**
Västerbottens län	78	59	37	101	76	55	**179**	**135**	**92**
Norrbottens län	131	78	65	118	111	82	**249**	**189**	**147**
Tillsammans dec. 1915	**11 129**	**9 601**	**7 764**	**6 469**	**5 973**	**4 196**	**17 598**	**15 574**	**11 960**
» » 1914	15 159	5 833	5 000	6 468	6 058	4 056	21 627	11 891	9 056
» nov. 1915	13 976	10 426	8 153	10 617	7 045	5 092	24 593	17 471	13 245

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter	Hela antalet			Ökning (+) eller minskning (—)				Januari—december			
				Dec. 1914—dec. 1915		Nov. 1915 dec. 1915		Hela antalet		Ökn. (+) eller minskn. (—) 1914/1915	
	Dec. 1914	Nov. 1915	Dec. 1915	Antal	%	Antal	%	1914	1915	Antal	%
Stockholms stad	2 141	2 758	*3 539*	+1 398	+ 65	+ 781	+28	26 432	33 634	+ 7 202	+ 27
Stockholms län	155	694	*366*	+ 211	+136	— 328	—47	2 131	6 212	+ 4 081	+192
Uppsala län	153	322	*256*	+ 103	+ 67	— 66	—20	4 727	5 293	+ 566	+ 12
Södermanlands län	262	365	*277*	+ 15	+ 6	— 88	—24	3 481	4 686	+ 1 205	+ 35
Östergötlands län	365	723	*503*	+ 138	+ 38	— 220	—30	8 131	9 625	+ 1 494	+ 18
Norrköping	279	463	*399*	+ 120	+ 43	— 64	—14	5 150	5 487	+ 337	+ 7
Jönköpings län	134	211	*108*	— 26	— 19	— 103	—49	2 212	2 723	+ 511	+ 23
Kronobergs län	24	53	*31*	+ 7	+ 29	— 22	—42	570	762	+ 192	+ 34
Norra Kalmar län	43	84	*47*	+ 4	+ 9	— 37	—44	790	912	+ 122	+ 15
Södra Kalmar län	63	114	*71*	+ 8	+ 13	— 43	—38	1 269	1 332	+ 63	+ 15
Gottlands län [1]	—	54	*11*	—	—	— 43	—80	—	326	—	—
Blekinge län	295	365	*183*	— 112	— 38	— 182	—50	3 735	4 351	+ 616	+ 16
Kristianstads län	194	374	*206*	+ 12	+ 6	— 168	—45	4 631	5 046	+ 415	+ 9
Malmöhus län: Malmö	838	957	*889*	+ 51	+ 6	— 68	— 7	12 817	12 374	— 443	— 3
Malmöhus län: Lund	123	172	*138*	+ 15	+ 12	— 34	—20	2 359	1 991	— 368	— 16
Malmöhus län: Landskrona	50	108	*76*	+ 26	+ 52	— 32	—30	1 150	1 236	+ 86	+ 7
Malmöhus län: Hälsingborg	230	329	*229*	— 1	—	— 100	—30	4 134	3 930	— 204	— 5
Malmöhus län: Ystad	50	71	*54*	+ 4	+ 8	— 17	—24	992	1 027	+ 35	+ 4
Malmöhus län: Trälleborg	46	78	*43*	— 3	— 7	— 35	—45	1 400	1 161	— 239	— 17
Malmöhus län: Eslöv	90	193	*91*	+ 1	+ 1	— 102	—53	1 759	1 796	+ 37	+ 2
Malmöhus län: Skurup	34	70	*26*	— 8	— 24	— 44	—63	794	816	+ 22	+ 3
Hallands län	107	162	*89*	— 18	— 17	— 73	—45	2 197	2 289	+ 92	+ 4
Göteb. o. Bohus län	159	145	*141*	— 18	— 11	— 4	— 3	1 846	2 191	+ 345	+ 19
Göteborg	1 737	1 980	*2 383*	+ 646	+ 37	+ 403	+20	22 512	26 463	+ 3 951	+ 18
Älvsborgs län	98	68	*116*	+ 18	+ 18	+ 48	+71	143	1 069	+ 926	+648
Skaraborgs län	63	104	*67*	+ 4	+ 6	— 37	—36	1 221	1 306	+ 85	+ 7
Värmlands län	124	174	*144*	+ 20	+ 16	— 30	—17	1 829	2 109	+ 280	+ 15
Örebro län	209	542	*316*	+ 107	+ 51	— 226	—42	3 859	4 903	+ 1 044	+ 27
Västmanlands län	178	389	*188*	+ 10	+ 6	— 201	—52	4 390	4 952	+ 562	+ 13
Kopparbergs län	147	243	*167*	+ 20	+ 14	— 76	—31	2 725	3 045	+ 320	+ 12
Gävle stad och län	170	218	*289*	+ 119	+ 70	+ 71	+33	2 095	3 162	+ 1 067	+ 51
Västernorrlands län	195	228	*145*	— 50	— 26	— 83	—36	1 974	2 635	+ 661	+ 33
Jämtlands län	90	186	*133*	+ 43	+ 48	— 53	—28	1 723	1 925	+ 202	+ 12
Västerbottens län	65	110	*92*	+ 27	+ 42	— 18	—16	1 337	1 682	+ 345	+ 26
Norrbottens län	145	138	*147*	+ 2	+ 1	+ 9	+ 7	1 647	1 720	+ 73	+ 4
Tillsammans	**9 056**	**13 245**	**11 960**	**+2 904**	**+ 32**	**—1 285**	**—10**	**138162**	**164 171**	**+26 009**	**+ 19**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	887	3 533	*1 470*	+ 583	+ 66	—2 063	—58	31 971	36 971	+ 5 000	+ 16
» övriga näringsgrenar	8 169	9 712	*10 490*	+2 321	+ 28	+ 778	+ 8	106191	127200	+21 009	+ 20

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 17 598 ansökningar om arbete, varav 11 129 av män och 6 469 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 15 574 lediga platser, nämligen 9 601 för män och 5 973 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 11 960, av vilka 7 764 besattes med män och 4 196 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 113 ansökningar om arbete, gentemot 141 ansökningar under näst föregående

[1] Anstalten började sin verksamhet den 1 april 1915.

månad och 182 under december 1914. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 77, gentemot 76 under såväl näst föregående månad som under november 1914.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Tabellen å föregående sida lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år, men däremot en stark tillbakagång i jämförelse med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med december 1914 till 2 904 eller 32 % (därav för jordbruket m. m. 583 eller 66 % och för övriga näringsgrenar 2 321 eller 28 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde minskningen 1 285 eller 10 % (därav för jordbruket m. m. 2 063 eller 58 % men för övriga näringsgrenar dock en ökning av 778 eller 8 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Dec. 1914.	Nov. 1915.	Dec. 1915.	Dec. 1914.	Nov. 1915.	Dec. 1915.
Män	145	83	*84*	68	70	*61*
Kvinnor	79	89	*84*	35	58	*44*
Tillsammans	**130**	**84**	***84***	**60**	**68**	***59***
Övriga näringsgrenar						
Män	287	171	*125*	90	84	*86*
Kvinnor	108	159	*110*	69	74	*72*
Tillsammans	**189**	**165**	***119***	**78**	**79**	***80***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	260	134	*116*	86	78	*81*
Kvinnor	107	151	*108*	67	72	*70*
Tillsammans	**182**	**141**	***113***	**76**	**76**	***77***

Sveriges offentliga arbetsförmedling *december* 1915.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100[1] lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 805	2 147	1 317	292	346	153	**2 097**	**2 493**	**1 470**	84	59
II. Gruvdrift och malmförädling	46	63	37	—	—	—	**46**	**63**	**37**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	274	48	38	5	—	—	**279**	**48**	**38**	581	79
B Metall- o. maskinindustri	623	413	230	14	11	9	**637**	**424**	**239**	150	56
C Trävaruindustri	210	156	110	5	4	2	**215**	**160**	**112**	134	70
D Byggnadsverksamhet	2 286	628	510	—	—	—	**2 286**	**628**	**510**	364	81
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	50	30	15	22	5	1	**72**	**35**	**16**	—	—
F Textilindustri	52	27	22	61	24	17	**113**	**51**	**39**	222	76
G Beklädnadsindustri	39	7	2	168	118	88	**207**	**125**	**90**	166	72
H Närings- och njutningsämnesindustri	331	54	47	580	122	101	**911**	**176**	**148**	518	84
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	39	29	28	16	10	5	**55**	**39**	**33**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	16	18	8	24	56	24	**40**	**74**	**32**	—	—
K Grafisk industri	32	4	1	2	11	6	**34**	**15**	**7**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	211	102	84	33	17	14	**244**	**119**	**98**	205	82
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	79	39	22	77	39	22	**156**	**78**	**44**	200	56
B Butiks- och magasinspersonal	322	302	246	179	222	128	**501**	**524**	**374**	96	71
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	74	44	35	495	451	269	**569**	**495**	**304**	115	61
D Landtransport	654	853	578	93	123	61	**747**	**976**	**639**	77	65
E Vattentransport	295	272	262	3	3	3	**298**	**275**	**265**	108	96
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	12	7	5	6	18	16	**18**	**25**	**21**	—	—
V. Husligt arbete	6	5	4	4 237	4 358	3 263	**4 243**	**4 363**	**3 267**	97	75
VI. Allmän och litterär verksamhet	24	115	109	46	29	9	**70**	**144**	**118**	49	82
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 649	4 238	4 054	111	6	5	**3 760**	**4 244**	**4 059**	89	96
Summa för dec. 1915	**11 129**	**9 601**	**7 764**	**6 469**	**5 973**	**4 196**	**17 598**	**15 574**	**11 960**	**113**	**77**
» » » 1914	15 159	5 833	5 000	6 468	6 058	4 056	21 627	11 891	9 056	182	76

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till tabellen å föregående sida.

I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete		
	Dec. 1914	Nov. 1915	Dec. 1915
Jordbruk och skogshushållning m. m.	130	84	*84*
Metall- och maskinindustri	382	154	*150*
Trävaruindustri	440	161	*134*
Byggnadsverksamhet	609	281	*364*
Textilindustri	346	256	*222*
Beklädnadsindustri	212	337	*166*
Närings- och njutningsämnesindustri	552	551	*518*
Kontors- o. d. personal	486	255	*200*
Butiks- o. d. personal	182	209	*96*
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	133	187	*115*
Landtransport	130	106	*77*
Husligt arbete	89	135	*97*
Grovarbete	204	150	*89*

Samtliga ovanstående näringsgrupper, utvisa, såsom av anförda relationstal framgår, överflöd på arbetskraft. I jämförelse med föregående månad har dock förbättring inträtt inom samtliga näringsgrupper, med undantag för gruppen byggnadsverksamhet, inom vilken däremot antalet arbetsansökningar ökats.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 65 platser för hushållerskor, 167 för hus- och barnjungfrur, 108 för kokerskor och köksor, 718 för ensamjungfrur samt 2 052 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurangrörelse anställdes 49 servitriser, 22 städerskor, 24 kokerskor, 151 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 129, i jordbruks- o. d. arbete 153. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 30, smeder och hovslagare 33, filare och bänkarbetare 21, maskinarbetare 14, sågverks- och brädgårdsarbetare 69, möbel- och finsnickare 12, jord-, betong- o. d. arbetare 112, murare 28, murarbetsmän och tegelbärare 89, byggnadssnickare och timmermän 190, måleriarbetare 26, handels- och lagerarbetare 138, springpojkar 250, kuskar och åkeriarbetare 191, stuveriarbetare 212, grovarbetare 4 043 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 4, tjänare på stat 46, tjänare i husbondes kost 378, tillfälliga arbetare 375, trädgårdspersonal 17, skogspersonal 496 samt diverse andra arbetare 1.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 837 platser, varav 674 manliga och 163 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 637, 482 och 155 samt under nästlidna månad resp. 1 803, 1 447 och 356. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *december* månad tillsatts utom resp. orter.

	December 1915				
	Manliga	Kvinnliga	Tillsammans	Dec. 1914	Nov. 1915
Stockholm stad	55	23	**78**	51	152
Stockholms län	55	3	**58**	59	76
Uppsala län	8	2	**10**	10	21
Södermanlands län	2	1	**3**	3	13
Östergötlands län	7	2	**9**	11	68
Norrköping	87	19	**106**	86	219
Jönköpings län	6	6	**12**	7	24
Kronobergs län	3	—	**3**	4	2
Norra Kalmar län	—	2	**2**	5	2
Södra Kalmar län	21	—	**21**	3	25
Gottlands län	4	—	**4**	—	34
Blekinge län	18	10	**28**	8	99
Kristianstads län	16	8	**24**	30	52
Malmöhus län. Malmö	31	21	**52**	59	164
Malmöhus län. Lund	23	1	**24**	19	86
Malmöhus län. Landskrona	13	1	**14**	11	53
Malmöhus län. Hälsingborg	67	6	**73**	39	104
Malmöhus län. Ystad	24	5	**29**	15	52
Malmöhus län. Trälleborg	13	6	**19**	10	34
Malmöhus län. Eslöv	45	10	**55**	35	152
Malmöhus län. Skurup	15	5	**20**	27	65
Hallands län	1	—	**1**	2	6
Göteb. o. Bohus län	3	1	**4**	6	6
Göteborg	124	22	**146**	108	204
Älvsborgs län	—	—	**—**	2	—
Skaraborgs län	1	—	**1**	1	—
Värmlands län	2	—	**2**	1	—
Örebro län	2	—	**2**	5	52
Västmanlands län	1	5	**6**	10	6
Kopparbergs län	9	2	**11**	1	11
Gävle stad och län	13	1	**14**	4	9
Västernorrlands län	1	1	**2**	3	7
Jämtlands län	—	—	**—**	—	4
Västerbottens län	4	—	**4**	2	1
Norrbottens län	—	—	**—**	—	—
Tillsammans dec. 1915	**674**	**163**	**837**	**637**	**1 803**
» » 1914	482	155	637	—	—
» nov. 1915	1 447	356	1 803	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Dess bättre synes den under november månad konstaterade allmänna försämringen av arbetsmarknadens läge hava varit av övergående beskaffenhet. Antalet arbetssökande på 100 lediga platser, som under november sprang

upp till 141, sjönk nämligen under december åter till 113, vilket även betecknar en högst väsentlig förbättring jämfört med december 1914, då motsvarande siffra utgjorde 182. I allmänhet torde man kunna säga, att de under månaden inträffade ymniga snöfallen i högst betydande grad bidragit till det eljest för årstiden ovanligt gynnsamma läget på arbetsmarknaden. Särskilt i städerna har ett stort antal arbetare sysselsatts med bortforslande av de väldiga snömassorna, varvid ej blott arbetslösa grovarbetare i städerna utan även lantarbetare från angränsande landsbygd funnit en relativt långvarig tillfällig sysselsättning.

Inom den egentliga industrien synes tillgången på arbete i stort sett varit tillräcklig. Fortfarande har efterfrågan på yrkesskickliga järn- och metallarbetare varit synnerligen livlig; i en del län, Södermanlands, Örebro, Kopparbergs, Blekinge, Malmöhus och Hallands, har behovet ej ens fullt kunnat tillgodoses. Arbetslösheten bland stenarbetarna hade ungefär samma omfattning som under föregående månader.

Inom byggnadsverksamheten gestaltade sig förhållandena fortfarande ogynnsamt. Till den för årstiden normala inskränkningen i byggnadsverksamheten kom nämligen den stränga kölden, som på många håll förorsakade inställande av arbeten, som eljest pläga kunna bedrivas året om.

Inom jordbruket var tillgången på arbete, som vanligt under denna årstid, obetydligt, i synnerhet som den stränga vintern och de ovanligt stora snömassorna i hög grad försvårade igångsättandet av vinterarbeten. Särskilt i Skåne, där tillgången på andra slags vinterarbeten ej är synnerligen stor, har det varit mycket svårt att bereda anställning åt arbetslösa lantarbetare.

På skogsarbetare har efterfrågan fortfarande varit livlig, även om snöförhållandena på sina håll lagt hinder i vägen för avverkningarna.

För kontors-, handels- o. d. personal har arbetstillgången varit något bättre än under föregående månad, och särskilt under julbrådskan funnos rikliga möjligheter för tillfällig sysselsättning. Allt fortfarande synes det dock vara svårt att förmedla fast anställning åt sökande inom denna bransch.

Inom den kvinnliga avdelningen rådde alltjämt överflöd på kontorspersonal, affärsbiträden samt yngre stadsjungfrur, varemot arbetstillfällena på landet för nästan alla slag av kvinnliga sökande fortfarande voro ganska goda.

Arbetsmarknadens allmänna läge har med få undantag av samtliga arbetsförmedlingsanstalter betecknats som för årstiden tillfredsställande och i alla händelser väsentligt bättre än under december 1914. Som ovan framhållits, torde emellertid det i stort sett gynnsamma läget huvudsakligen få tillskrivas en del rent tillfälliga faktorer, dels de ovanligt rikliga snöfallen, dels julbrådskan inom handelsbranschen.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	47	2	2	273	452	286	63	76	51
Därav kvinnor	7	—	—	16	26	16	7	7	7
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	1	2	2
III. Industri o. hantverk m. m.									
A Jord-, sten- och glasindustri	21	1	—	8	2	—	11	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
B Metall- och maskinindustri	203	71	48	18	—	—	9	4	2
Därav kvinnor	13	11	9						
C Trävaruindustri	31	23	12	8	2	1	2	4	4
D Byggnadsverksamhet	853	162	145	58	9	5	38	11	11
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	7	5	1	1	—	—	1	1	1
Därav kvinnor	2	2	1						
F Textilindustri	8	3	1	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	2	—	2	—	—			
G Beklädnadsindustri	76	81	67	3	—	—	3	—	—
Därav kvinnor	73	80	67	2	—	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	375	68	63	4	3	1	14	3	3
Därav kvinnor	286	60	56	1	—	—			
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	7	9	5	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	8	4						
J Trämasse- och pappersindustri	14	29	14	—	10	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	27	14	—	10	—			
K Grafisk industri	17	7	2	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	1	6	1						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	52	35	29	15	4	3	1	2	2
Därav kvinnor	—	1	—	6	3	2			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	96	46	24	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	51	30	13						
B Butiks- o. magasinspersonal.	187	250	167	9	4	1	4	1	—
Därav kvinnor	51	102	39	—	1	—	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	174	163	68	12	6	4	6	10	8
Därav kvinnor	150	152	61	10	5	3	6	9	8
D Landtransport	244	390	263	25	25	24	6	3	2
Därav kvinnor	13	20	5				1	1	1
E Vattentransport	49	63	62	6	3	2	2	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	13	18	14	—	—	—	—	1	1
Därav kvinnor	3	14	12				—	1	1
V. Husligt arbete	1 134	1 328	913	62	74	33	75	92	79
Därav kvinnor	1 132	1 326	912	62	74	33	75	92	79
VI. Allmän och litterär verksamhet	28	61	45	2	4	—	2	1	—
Därav kvinnor	13	11	—	1	3	—	—	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	901	1 621	1 594	113	18	6	106	98	90
Därav kvinnor	3	1	—				4	—	—
Summa för nov. månad år 1915	4 587	4 445	3 539	621	616	366	345	309	256
Därav kvinnor	1 815	1 853	1 194	100	122	54	94	111	96
» » » månad år 1914	6 897	2 891	2 141	729	215	155	228	195	153
Därav kvinnor	1 935	1 838	1 201	44	54	27	84	90	82

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
83	128	52	68	70	65	188	239	157	35	38	19	12	12	6	59	65	48	I.
10	10	5	4	9	5	34	26	13	8	3	1	1	2	1	11	15	8	
—	—	—	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
5	—	—	11	—	—	20	5	5	13	10	8	1	1	1	4	2	1	*A*
23	8	5	25	6	4	18	10	4	17	19	13	—	—	—	4	2	1	*B*
3	5	3	20	3	3	21	9	5	3	2	1	1	7	—	—	2	—	*C*
30	10	10	226	13	13	90	15	9	8	4	3	3	—	—	10	—	—	*D*
—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	*E*
1	—	—	49	11	8	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			23	7	6	—	2	1										
—	—	—	11	1	1	8	7	5	—	3	2	—	—	—	—	—	—	*G*
			5	1	1	8	6	4	—	3	2							
1	1	1	26	10	8	10	3	2	3	—	—	1	—	—	6	1	1	*H*
1	1	1	10	7	7	7	2	1	1	—	—				1	—	—	
—	—	—	3	—	—	1	3	3	1	—	—	—	—	—	21	21	21	*I*
			1	—	—										5	1	1	
—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	*J*
—	5	5	3	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	5	5																
17	6	5	8	13	13	5	6	4	4	3	3	3	—	—	3	—	—	*L*
3	—	—																
																		IV.
—	—	—	6	1	—	7	2	2	1	—	—	—	—	—	2	—	—	*A*
			2	—	—	4	2	2							1	—	—	
2	1	1	27	28	27	9	2	1	5	3	3	3	—	—	3	2	2	*B*
1	—	—	3	10	10	5	1	—	3	3	3	1	—	—	1	—	—	
2	8	8	15	14	11	20	11	7	7	4	4	4	1	1	8	7	6	*C*
1	4	4	15	10	7	16	11	7	6	4	4	4	1	1	6	7	6	
7	4	4	25	31	17	27	26	20	3	2	1	1	1	—	8	5	2	*D*
—	1	1	1	9	5	9	3	2							1	—	—	
6	—	—	31	12	11	8	4	3	2	—	—	—	—	—	2	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
						1	—	—										
91	64	47	63	128	89	231	192	139	77	48	44	39	26	20	59	49	33	V.
91	64	47	63	128	89	231	192	139	77	48	44	39	26	20	59	49	33	
1	—	—	1	4	1	4	6	6	—	—	—	—	—	—	2	—	—	VI.
1	—	—	1	4	1	3	1	1							1	—	—	
124	150	136	201	135	128	197	152	130	19	9	6	7	2	2	12	3	3	VII.
			102	5	5	2	—	—										
396	390	277	825	481	390	873	694	503	202	146	108	75	51	31	203	159	118	
108	85	63	230	190	136	320	246	170	95	61	54	45	29	22	86	72	48	
475	308	262	869	371	279	849	527	365	271	205	134	64	33	24	283	160	106	
108	87	64	252	232	146	295	239	151	106	87	59	30	23	20	85	73	36	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö		
										Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**16**	**18**	**4**	**60**	**86**	**53**	**116**	**110**	**83**	**70**	**46**	**34**
Därav kvinnor	1	6	—	13	17	8	23	23	17	15	9	5
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**16**	**20**	**16**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	—	—	**46**	**3**	**3**	**3**	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	**3**	**7**	**7**	**6**	**2**	—	**51**	**20**	**16**
Därav kvinnor										1	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	—	—	—	—	**1**	—	**16**	**15**	**8**
Därav kvinnor										5	4	2
D Byggnadsverksamhet	**1**	—	—	**40**	**8**	**8**	**27**	**1**	—	**232**	**32**	**32**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	**1**	**1**	—	—	—	**16**	**6**	**4**
Därav kvinnor										12	2	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	**11**	—	—
Därav kvinnor										10	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**1**	—	—	**1**	—	—	**38**	**17**	**9**
Därav kvinnor				1	—	—	1	—	—	36	14	9
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	**1**	—	**9**	**3**	**3**	**9**	**7**	**5**	**182**	**11**	**10**
Därav kvinnor	—	1	—	7	1	1	5	5	4	121	10	10
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**4**	—	—
Därav kvinnor										4	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	**1**	—
Därav kvinnor										5	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**1**	—	—	**1**	—	—	**4**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**6**	—	—	—	—	—	**73**	**25**	**19**
Därav kvinnor				1	—	—				18	11	10
IV. Handel och samfärdsel												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**27**	**11**	**11**
Därav kvinnor										18	7	7
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	**4**	**3**	**3**	**2**	—	—	**108**	**66**	**57**
Därav kvinnor				3	2	2	2	—	—	68	44	39
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	—	—	—	**20**	**15**	**13**	**13**	**14**	**13**	**37**	**33**	**30**
Därav kvinnor				20	14	12	13	14	13	35	29	26
D Landtransport	**2**	**1**	—	**15**	**10**	**9**	**2**	—	—	**92**	**121**	**77**
Därav kvinnor				2	3	2				34	50	28
E Vattentransport	—	—	—	**13**	**3**	**3**	**1**	**1**	**1**	**21**	**19**	**19**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**23**	**13**	**6**	**122**	**71**	**51**	**72**	**76**	**55**	**464**	**403**	**354**
Därav kvinnor	23	13	6	122	71	51	72	76	55	464	403	354
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**1**	**2**	**2**	—	**1**	**1**	**3**	—	—
Därav kvinnor				1	2	2				3	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**13**	**11**	**1**	**81**	**30**	**27**	**85**	**32**	**32**	**187**	**209**	**209**
Summa för dec. månad år 1915	**55**	**44**	**11**	**428**	**242**	**183**	**356**	**265**	**206**	**1 645**	**1 044**	**889**
Därav kvinnor	24	20	6	170	110	78	116	118	89	849	583	490
» » » månad år 1914	—	—	—	540	385	295	317	276	194	2 593	1 009	838
Därav kvinnor	—	—	—	176	146	100	65	91	47	930	615	488

hus län																	
Hälsingborg			Övriga anstalter			Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
									Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
92	39	34	261	177	136	40	69	20	93	69	43	67	53	42	12	21	5	I.
6	2	1	22	33	15	6	10	2	24	16	1	22	8	5				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
10	—	—	4	1	1	11	—	—	58	9	9	10	—	—	10	—	—	*A*
									1	—	—							
18	11	11	27	9	7	6	15	5	135	115	102	2	2	2	14	6	8	*B*
1	4	4	7	2	1	2	2	2	44	52	48	—	9	9	—	—	—	*C*
59	14	13	86	28	28	29	10	8	179	123	119	26	17	17	99	133	56	*D*
10	—	—	7	1	1	1	—	—	15	3	2	—	—	—	—	3	2	*E*
7	—	—	1	—	—													
6	2	2	3	—	—	1	4	1	26	24	21	1	2	2	—	3	3	*F*
5	—	—	1	—	—	—	1	1	19	12	9							
10	—	—	5	—	—	1	1	—	28	18	4	1	—	—	2	—	—	*G*
5	—	—	5	—	—				25	12	8							
73	17	15	47	5	5	3	1	—	62	25	15	1	1	1	1	—	—	*H*
41	10	8	5	1	1	—	1	—	35	18	3	—	1	1				
2	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4	2	5	2	2	—	—	—	*I*
									3	1	—							
2	—	—	—	—	—	—	—	—	10	22	11	2	2	2	—	—	—	*J*
									4	14	5	2	2	2				
—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	*K*
3	1	—	7	5	5	1	—	—	10	4	4	—	—	—	1	—	—	*L*
			1	—	—													
																		IV.
1	—	—	1	—	—	—	—	—	10	14	4	—	—	—	2	2	2	*A*
									1	—	—							
7	10	9	4	10	8	2	—	—	91	120	83	3	1	1	—	—	—	*B*
6	8	7	2	—	—				17	48	22	1	—	—				
18	16	7	12	13	10	4	2	2	62	40	15	4	4	2	—	—	—	*C*
16	16	7	11	9	6	2	2	2	51	39	15	4	4	2				
22	18	9	30	26	23	12	11	10	99	211	109	9	2	1	9	14	10	*D*
6	4	1	5	4	3	1	2	1	4	19	7	6	—	—				
20	12	12	4	2	2	1	—	—	78	131	131	3	14	14	1	1	1	*E*
2	—	—	1	1	1													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	4	4	—	—	—	*F*
									—	1	1	2	2	2				
115	111	86	191	116	99	39	33	23	618	910	717	39	30	24	28	27	16	V.
115	111	86	188	116	99	39	33	23	618	907	714	39	30	24	27	27	16	
—	—	—	—	1	1	1	1	1	13	55	53	—	1	1	—	—	—	VI.
						1	—	—	9	2	—							
41	28	27	203	108	101	12	17	17	799	896	889	36	17	17	21	23	18	VII.
511	283	220	900	504	428	166	166	89	2 439	2 845	2 383	211	161	141	200	233	116	
209	151	110	242	164	125	49	49	29	811	1 079	780	76	47	86	27	27	16	
699	301	230	936	467	393	190	145	107	2 294	2 158	1 737	313	179	159	214	146	98	
209	172	116	242	182	141	46	52	32	880	1 118	777	94	62	44	8	9	3	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	52	64	33	43	70	44	73	220	57	101	152	60
Därav kvinnor	7	15	7	2	3	2	16	29	8	18	44	12
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	1	—	—	1	5	2	8	4	3
III. Industri o. hantverk m. m.												
A Jord-, sten- och glasindustri	4	7	4	1	—	—	13	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	—	2	—	8	83	2	12	8	2
C Trävaruindustri	—	1	—	4	—	—	2	2	2	1	1	—
D Byggnadsverksamhet	2	—	—	7	—	—	55	7	5	21	4	2
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	1	—	—	1	—	—	14	—	—	—	1	1
Därav kvinnor							4	—	—	—	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	6	4	3	—	—	—	3	1	1	5	—	—
Därav kvinnor	2	1	—							3	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	6	1	—	—	—
Därav kvinnor							—	1	1			
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	1	—	—	17	8	6	5	3	3
Därav kvinnor							4	—	—	—	2	2
IV. Handel och samfärdsel												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	3	—	—	—	—	—	8	3	2	5	4	4
Därav kvinnor							4	—	—	4	3	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	8	3	2	7	9	4	11	9	9	10	11	8
Därav kvinnor	5	3	2	6	7	2	10	7	7	8	11	8
D Landtransport	1	1	1	2	1	1	14	14	11	16	9	5
Därav kvinnor							1	3	2	1	—	—
E Vattentransport	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	1	1
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	37	31	17	44	48	32	136	91	79	77	66	49
Därav kvinnor	37	31	17	44	48	32	136	91	79	77	66	49
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	3	3	3	—	2	2	—	—	—
Därav kvinnor				3	3	3						
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	13	7	7	56	64	60	106	145	137	56	72	50
Summa för dec. månad år 1915	127	119	67	171	197	144	468	606	316	317	336	188
Därav kvinnor	51	50	26	55	61	39	175	131	97	111	127	75
» » månad år 1914	143	147	63	144	141	124	439	314	209	448	254	178
Därav kvinnor	65	76	34	44	50	36	165	165	87	133	122	82

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
31	72	27	22	13	11	1	6	4	93	91	84	21	27	6	5	8	4	I.
5	9	5	—	2	—	—	2	—	5	8	5	7	7	2	2	5	2	
7	15	5	—	15	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	II.
																		III.
4	7	6	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			2	—	—													
3	11	3	28	2	—	6	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	*B*
5	2	2	24	2	2	7	—	—	4	3	1	2	3	2	7	4	2	*C*
8	5	5	39	7	7	26	—	—	2	—	—	12	7	7	20	8	7	*D*
—	—	—	5	2	1	1	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	*E*
			—	1	—													
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	*G*
1	—	—	—	1	1				1	—	—	1	—	—				
3	3	3	20	4	4	45	4	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	*H*
3	3	3	11	1	1	39	4	4				1	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	*I*
—	—	—	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
			2	2	2													
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	—	—																
—	—	—	6	3	2	—	1	—	1	—	—	2	—	—	3	—	—	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	*A*
2	1	—	1	2	2	2	1	1	3	—	—	5	3	2	2	—	—	*B*
1	1	—	—	2	2	1	—	—				4	2	1				
12	17	12	10	4	4	3	5	4	32	31	16	20	18	15	38	27	21	*C*
12	17	12	7	3	3	2	5	4	29	28	14	17	16	14	38	24	19	
15	13	13	36	21	17	6	2	2	4	3	2	9	7	3	6	4	3	*D*
1	1	1	7	2	2				—	1	—							
—	—	—	34	7	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	*E*
															—	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
90	79	59	74	60	55	33	33	27	58	33	24	70	51	38	82	80	59	V.
90	79	59	74	60	55	33	33	27	58	33	24	70	51	38	82	80	59	
1	1	1	2	—	—	—	—	—	4	1	1	1	—	—	1	—	—	VI.
1	1	1	2	—	—				4	1	1	1	—	—	1	—	—	
59	35	31	83	185	171	105	103	103	17	3	3	31	16	16	76	55	48	VII.
242	261	167	399	331	289	243	155	145	220	167	133	179	135	92	249	189	147	
115	111	81	105	74	66	75	44	35	97	71	44	101	76	55	118	111	82	
276	188	147	422	208	170	445	221	195	164	126	90	131	105	65	254	216	145	
85	85	52	63	61	35	48	46	26	88	88	55	74	76	40	114	119	75	

Mjöl- och brödpriser vid slutet av år 1915.

I samband med att statens livsmedelskommission i slutet av november månad 1915, enligt uppdrag av statsrådet och chefen för k. jordbruksdepartementet, upptog förhandlingar med representanter för Sveriges minuthandlares riksförbund och för svenska bageriidkareföreningen i och för reglerandet av minuthandelspriserna å mjöl och bröd, hemställde kommissionen till socialstyrelsen, att styrelsen måtte genom de lokala livsmedelskommissionerna i städer och stadsliknande samhällen inhämta upplysningar beträffande de rådande prisförhållandena i fråga om bemälda varuslag, vilka brödsorter, som inom de skilda orterna äro de mest förekommande o. s. v.

Med anledning härav utarbetades inom styrelsen ett frågeformulär, som under de första dagarna av december utsändes till ovannämnda livsmedelskommissioner. Beträffande formulärets särskilda punkter lämnas i efterföljande framställning på behöriga ställen erforderliga upplysningar.

Anmodan att lämna uppgifter riktades till 150 lokala livsmedelskommissioner, och hava intill den 1 februari 1916 mer eller mindre fullständiga svar inkommit från 123 kommissioner. Bland de 27 orter, från vilka svar icke förelågo i så god tid, att de kunde medtagas i efterföljande tabell, märkas Trälleborg, Lidköping, Östersund och Malmberget; de övriga voro mindre betydande samhällen. Av de orter, som återfinnas i tabellen, äro 81 städer samt 42 köpingar, municipalsamhällen eller i övrigt tätt bebyggda orter. Den ojämna förekomsten av lokala livsmedelskommissioner har åstadkommit att olika län bliva något ojämnt representerade, men orterna äro dock så fördelade över landet, att intet län alldeles saknas. Talrikast företrädda äro, såsom naturligt är, Stockholms och Malmöhus län med deras omfattande stadsliknande bebyggelse (resp. 14 och 13 orter); från endast en ort inom vartdera har åter svar inkommit från Gottlands och Jämtlands län.

* * *

Mjölpriserna. De infordrade uppgifterna rörande mjölpriserna avsågo att få utrönt, i vilken utsträckning de under höstens lopp mellan statens livsmedelskommission och svenska kvarnföreningen träffade avtalen om nedsättning i partipriset å mjöl återverkat på minutpriset. Det begärdes därför uppgifter om utförsäljningspriset hos resp. orters detaljhandlare vid mitten av september och oktober månader samt vid tiden omkring den 1 december å *sammalet rågmjöl*, *bästa sort*[1], samt å *vetemjöl* av kvarnarnas högsta, re-

[1] Uttrycket »bästa sort» användes för att undvika noteringar å mjöl av mera oviss kvalitet från smärre kvarnar av endast lokal betydelse.

guljära» kvalitet, s. k. *patent- eller kärnmjöl*. Dessutom frågades, huruvida prissänkning vore att förvänta efter den 1 december.

Svaren utvisa beträffande det *sammalda rågmjölet* ett genomsnittligt pris för samtliga orter för de tre ovan anförda tidpunkterna av resp. 30, 30 och 29 öre per kg. Den i november genomförda sänkningen av partipriset från 26·50 kr. per 100 kg. till 25·50 kr. återverkade sålunda ganska hastigt eller redan inom den närmaste månaden på minuthandelspriset. Prissänkning, med 1 à 2 öre per kg., ansågs vara att vänta efter den 1 december på 6 orter, medan 39 kommissioner svarat nej och de övriga lämnat frågan obesvarad, i ett stort antal fall synbarligen beroende därpå, att prisfall under den närmast föregående tiden försiggått å orten. Huru priset å de olika orterna gestaltade sig, framgår av följande sammanställning.

Genomsnittligt minuthandelspris å sammalet rågmjöl per kg.

	26 öre	27 öre	28 öre	29 öre	30 öre	31 öre	32 öre	33 öre	34 öre	35 öre	Summa orter
					Antal orter						
Vid mitten av sept.	2	—	14	13	32	19	15	6	4	2	**107**
» » » okt.	1	3	15	19	39	14	11	1	3	1	**107**
Omkring 1 dec.	5	8	22	26	32	5	5	—	3	1	**107**

Under hela den ifrågavarande tidsperioden har sålunda priset å sammalet rågmjöl enligt de från 107 orter inkomna uppgifterna växlat mellan 26 och 35 öre per kg. Det är emellertid högst sannolikt, att åtminstone den allra lägsta prisnivån avser mjöl av lägre kvalitet än de stora kvarnarnas tillverkning. De högsta priserna åter härstamma i åtskilliga fall från skånska orter, där sammalet rågmjöl i minuthandeln är en mycket obetydlig artikel, enär bakningen av bröd utav detta slags mjöl (»grovbröd», »skånska limpor») genomgående sker i större skala. Sammanställningen giver emellertid vid handen, att, trots det att några orter bibehållit anmärkningsvärt höga priser, en oförtydbar förskjutning nedåt och samtidigt ett utjämnande de olika orterna emellan ägt rum. Från mitten av september till början av december sjönk också genomsnittspriset i 74 av de 107 orterna, därav med 1 öre per kg. i 43, med 2 öre i 15, med 3 öre i 8, med 4 öre i 7 samt med ända till 5 öre i en ort (Järna, Stockholms län). Från 30 orter rapporterades oförändrade priser och 3 orter uppgiva egendomligt nog högre pris för december än för september (därav Härnösand 2 öre per kg.; möjligen beroende på att den hastigt påkomna vintern nödvändiggjort mjölförrådens uppfraktning med järnväg). Av de orter, som redovisade lika priser, var detta i en (Örnsköldsvik) så högt som 34 öre, utan att någon nedsättning ansågs vara att förvänta.

Att inga prisuppgifter å sammalet rågmjöl erhållits från 16 orter, beror i flertalet fall på, att sådant mjöl icke därstädes försålts; man har i stället i allmänhet begagnat sig av s. k. toppmalet (toppat) mjöl. Prisuppgifter å detta mjöl hava även erhållits från 2 orter och med vederbörlig anmärkning

införts i tabellen. Att märka är emellertid att kvarnföreningens medlemmar äro skyldiga att sälja detta mjöl till samma pris som det sammalda, varför ifrågavarande mjölsorter rimligtvis även i minuthandeln borde betinga ungefär lika pris; så torde dock i allmänhet icke vara fallet, utan hava affärsmännen lagt högre avance på det toppade mjölet, som anses till kvaliteten något överlägset.

Med avseende på *vetemjölet* har medelpriset för samtliga orter beräknats till 39 öre i september samt 38 öre i oktober och i december; vid den sistnämnda tidpunkten var medelpriset noga räknat endast 37·5 öre. Den senaste prissänkningen å detta mjöl i partihandeln ägde rum i början av oktober (för patentmjöl från 34 till 33 kr. per 100 kg.). Det mot densamma svarande prisfallet i minuthandeln ägde sålunda i stort sett rum under senhösten.

En tablå rörande priset å de särskilda orterna, motsvarande den för rågmjölet meddelade, giver följande resultat.

Genomsnittligt minuthandelspris å patent-(kärn-)mjöl per kg.

	35 öre	36 öre	37 öre	38 öre	39 öre	40 öre	41 öre	42 öre	43 öre	44 öre	Summa orter
					Antal orter						
Vid mitten av sept. . . .	—	1	15	35	31	24	2	5	2	4	**119**
» » » okt. . . .	1	5	30	50	20	10	3	—	—	—	**119**
Omkring 1 dec.	1	17	41	41	14	3	2	—	—	—	**119**

Vid mitten av september 1915 var, såsom tablån utvisar, den sänkning av minutpriset, som blev följden av partiprisets nedsättning under sommaren, ännu icke fullt genomförd. Mer än en tiondel av orterna uppgåvo ännu priser överstigande 40 öre per kg. Det är av intresse att se, att nästan alla dessa »försenade» orter tillhöra de smärre, där uppenbarligen konkurrensen ej varit nog kraftig för att tidigare framtvinga ett prisfall. I oktober återstodo emellertid av dessa endast 3 orter med ett prisläge av 41 öre per kg. (Falsterbo, Furulund samt Sollefteå) och i december hade av dessa även Sollefteå »fallit ifrån». Ingendera av de båda övriga orterna nämner om någon väntad prissänkning, och vederbörande livsmedelskommissioner hade icke funnit skäl ingripa. — Det lägsta priset redovisades i september från Marstrand med 36 öre per kg. samt vid de bägge övriga tidpunkterna från Enebyberg (Stockholms län) med 35 öre per kg. Bortsett från dessa undantag kan man emellertid säga, att priset, som i september var ganska växlande, sedermera, liksom rågmjölspriset, tenderat till en utjämning samtidigt med sänkningen. Omkring två tredjedelar av orterna redovisade under såväl oktober som december prislägena 37 eller 38 öre per kg., dock med en bestämd förskjutning till förmån för det lägre priset under mellantiden. Prisfall inträffade överhuvud från september till december i 96 av de 119 redovisande orterna, därav med 1 öre per kg. i 53 orter, med 2 öre i 30, med 3 öre i 7, med 4 öre i 2, med 5 öre i 3, med 6 öre i 2 (Teckomatorp, Malmöhus län, och Gråstorp, Skaraborgs län) samt med 7 öre per kg. i 1 ort, nämligen Falköping.

Såsom nämnt voro i början av december priserna tämligen utjämnade; dock tyckas i allmänhet Mälarlandskapen hava haft att uppvisa de lägsta noteringarna, norra Sverige de därnäst lägsta och de sydligaste landsdelarna de högsta, under det att kvarnorternas läge snarast bort föranleda till att för orterna i sistnämnda område de lägsta prisuppgifterna skulle varit gällande. — Prisfall efter den 1 december väntades endast å tva orter.

Den mellan statens livsmedelskommission och Sveriges minuthandlares riksförbund träffade överenskommelsen fastställde för alla slag av råg- och vetemjöl ett detaljhandelspris, icke överstigande priset hos kvarnarna jämte eventuell fraktkostnad med mer än högst 10 %, därvid dock bråkdel av öre, som uppgår till minst ett halvt öre, höjes till helt, men mindre bråkdel bortfaller. Kvarnarnas pris för sammalet (inberäknat »toppmalet», »rundmalet» och »plattmalet») rågmjöl är sedan början av november, såsom ovan nämnts, 25·50 kr. per 100 kg. jämte frakt, beräknad från närmaste kvarnort. Det lägsta minutpriset enligt detta avtal bleve sålunda, för ort där inga fraktkostnader beräknas, 25·50 + 2·55 = 28·05 öre per kg. Med tillägg av fraktkostnaderna torde man i ett stort antal orter nå upp till 28·5 öre, d. v. s. i minuthandeln 29 öre; däremot synes ett pris å 30 öre per kg. eller däröver för orter med ej alltför ogynnsamt läge i förhållande till kvarnorterna vara högre än avtalet medgiver; då sådana priser ännu i början av december talrikt förekommo, borde sålunda en tämligen omfattande sänkning efter denna tidpunkt vara att motse, om avtalet samvetsgrant genomföres.

För vetemjöl av typen kärn- eller patentmjöl ställer sig kalkylen på följande sätt. Kvarnpriset är 33 öre per kg., vartill läggas 10 % = 3·3 öre, sålunda tillsammans 36·3 öre. Med fraktkostnader torde priset enligt avtalade regler i de flesta fall kunna bestämmas till 36 eller 37 öre och på mera avlägsna orter även till 38 öre per kg. Högre priser borde däremot bliva undantagsfall, och marknaden synes även redan i december i allmänhet hava inrättat sig härefter. Dock torde, såsom förut antytts, priserna på en del välbelägna orter stå över avtalets, medan å andra sidan på ej så få platser noterats priser, som ligga lågt i förhållande till avtalets bestämmelser.

Jämföras de från kommissioner å socialstyrelsens ombudsorter erhållna noteringarna med dem av styrelsens ombud regelbundet lämnade, överensstämma de nästan genomgående inbördes. I vilken utsträckning de av styrelsen beräknade genomsnittliga mjölpriserna för de 44 ombudsorterna äro representativa för landets stadssamhällen i allmänhet framgår därav, att vid medelprisberäkning för de i denna undersökning företrädda orterna å ena sidan och ombudsorterna å den andra, vetemjölspriserna helt sammanfalla men däremot rågmjölspriserna enligt socialstyrelsens statistik för september ställa sig i 31 öre (mot 30) samt för såväl november som december i 30 öre (mot 29 vid månadsskiftet november-december enligt föreliggande undersökning). Oktoberpriserna sammanfalla däremot. På det hela taget kunna sålunda skiljaktigheterna sägas vara mindre betydande.

* * *

Brödpriserna. Beträffande bröd begärdes i frågeformuläret uppgifter rörande de vanligast förekommande slagen av matbröd med angivande av mjölsammansättningen, övriga viktigare ingredienser, styckepris samt beräknat pris per kg. Vidare önskades upplysning, huruvida det s. k. 1915 års bröd, vilket tillkommit genom en under april månad 1915 mellan statens livsmedelskommission och Sveriges bageriidkareförening träffad överenskommelse, tillverkades å resp. orter samt priset å detsamma, huruvida det vunnit spridning samt övriga i samband därmed stående förhållanden.

De uppgifter, som erhållits med avseende på det vanligaste matbrödet, äro såväl kvantitativt som kvalitativt synnerligen ojämna. Från 6 av de redovisande orterna hava inga användbara uppgifter erhållits, därav i ett fall beroende på, »att ordföranden i bageriidkarnes förening härstädes — — — — vägrat att lämna några som hälst upplysningar under åberopande av förbud häremot från centralstyrelsen, till vilken han hänvisar för upplysningars erhållande». Från ytterligare några orter hava uppgifter meddelats uteslutande rörande priset på hårt bröd, men däremot inga provvägningar företagits för att utröna priset per kg. å sådant bröd, som icke säljes efter vikt. Antalet brödsorter, som medtagits, har även varit i hög grad växlande; vanligen äro de helt få, men å vissa orter synes man hava använt tillfället att skaffa sig en noggrann överblick över ortens hela brödtillverkning; särskilt torde i detta avseende böra omnämnas Hälsingborg, varifrån en synnerligen fullständig och instruktiv utredning föreligger, vilken torde kunna bliva av avsevärt gagn även för den lokala livsmedelskommissionens fortsatta arbete.

Vid de erhållna uppgifternas statistiska behandling har man sökt inordna de förekommande brödsorterna under vissa rubriker, i den utsträckning sådant varit möjligt. Helt och hållet hava uteslutits skorpor samt kaffebröd av alla slag, varå en del uppgifter influtit. För de övriga brödsorterna har vid indelningen givetvis såsom grund måst läggas de uppgivna mjölsorterna, ehuru härvid stora svårigheter möta. Dels finnes som bekant av t. ex. vetemjöl ett ej obetydligt antal olika kvaliteter, dels blandas de skilda mjölsorterna på en mängd olika sätt och i växlande proportioner, och stundom anses dessa blandningar vara bageriidkarens yrkeshemlighet. En extra svårighet föreligger därjämte just för närvarande, i det att rågsiktningsförbudet föranlett till påfinnandet av nya kombinationer för att ersätta det trytande rågsiktmjölet av finare utmalning än 90 %. Även om det uppgives, att tvenne brödsorter bestå av samma slags mjöl och att även övriga ingredienser äro desamma, inträffar det ej sällan, att priset på den ena sorten mer eller mindre betydligt avviker från den andras. I sådana fall har, där skillnaden varit mindre, bägge sorterna medtagits vid medelprisberäkningen; hava åter större avvikelser förekommit, har, såsom regel, den billigare sorten redovisats. Särskilt har denna sistnämnda regel tillämpats i fråga om det hårda brödet. Den skillnad, som uppdragits mellan råg- och vetebröd är måhända ej fullt egentlig, ty i flertalet sorter av mjukt (och delvis även i hårt) »rågbröd» användes även vetemjöl i större

eller mindre utsträckning. En vanlig blandning är exempelvis hälften rågsikt- och hälften vetemjöl. Rågsiktningsförbudet har ofta föranlett, att numera i stället för rågsikt användes blandsikt, d. v. s. ett mjöl, som består av lika delar 90 % rågsiktmjöl och vetemjöl. I denna brödsort ingår sålunda för närvarande 75 % vetemjöl, men brödet har icke desto mindre i tabellen förts under rubriken rågbröd, vilket även torde motsvara det allmänna språkbruket. — I anmärkningskolumnen har antecknats priset på några brödsorter, som icke lämpligen kunnat inordnas bland de övriga.

Rågbrödet har i tabellen tilldelats fyra kolumner. De olika sorterna äro:

a) Grovt, hårt bröd (spisbröd). Endast den billigaste sorten å varje ort förekommande hårt bröd har tagits i betraktande. Brödsorten förekommer över hela landet, men ersättes i de sydligaste landskapen i den dagliga förbrukningen av nästföljande sort (grovt, mjukt bröd). Det beräknade genomsnittspriset för samtliga 98 redovisande orter har befunnits utgöra 50 öre per kg. Det med den ringa förbrukningen och sannolikt även den i allmänhet högre kvaliteten i Sydsverige sammanhängande högre priset har emellertid härvid verkat förryckande. För orterna inom Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs och Skaraborgs län, där nästan genomgående konsumtionen av hårt bröd är obetydlig, blir sålunda medelpriset 59 öre per kg., medan genomsnittspriset för de övriga orterna belöper sig till allenast 47 öre per kg. Det sistnämnda priset kan sålunda betraktas som det karakteristiska för de landsdelar, där det hårda brödet spelar en viktig roll för folknäringen, och de olika orternas pris avvika i allmänhet endast föga från detsamma; den lägsta noteringen, 39 öre per kg., i Lindesberg, är ganska ensamstående.

b) Grovt, mjukt bröd, bakat huvudsakligen av sammalet rågmjöl. Denna brödsort ersätter som nämnt för de södra orternas del det hårda brödet. I Skåne och närmast tillgränsande orter bakas denna brödsort i form av limpor med en vikt av vanligen 2 à 4 kg., men stundom ända upp till 6 à 8 kg. På grund av de billiga ingredienserna, den enkla tillredningen samt fabrikationens enhetlighet och omfattning kan detta bröd bliva synnerligen billigt. Den vanliga benämningen är grovbröd eller grovt bröd. Något dyrare än det vanliga grovbrödet är »kavringen», som skiljer sig från detta egentligen genom rikligare tillblandning av sirap. I Småland och Västergötland bakas av sammalet mjöl vanligen runda, tämligen tjocka kakor, »hålkakor», till vilka stundom användes en mindre del vetemjöl. I det hela torde dock jämförelsen mellan de bägge brödtyperna icke bliva missvisande. Genomsnittspriset för samtliga de 60 redovisande orterna uppgår till 33 öre per kg, varvid dock de enstaka orterna utom detta bröds egentliga område åstadkommit någon förhöjning, som rätteligen borde elimineras; då dessa orter dock äro helt få, är även felet av ringa betydelse. De lägsta siffrorna redovisas från Skåne, där priset endast i undantagsfall når upp till 30 öre per kg. Till att så låga priser hållits har, såsom också från flera orter erinrats, i hög grad bidragit de i Skåne talrika kooperativa bagerierna. Det allra billigaste brödet har noterats i Ängelholm, å vilken ort ett sådant bageri

dominerar, och detta har bestämt sina priser så, att det förutsättes, att intet till utdelning tillgängligt överskott skall uppstå. Genomsnittspriset för staden har också befunnits utgöra allenast 22 öre per kg.

c) Mjukt bröd, bakat huvudsakligen av sammalet rågmjöl och vetemjöl. Såsom framgår av det föregående, är gränsen mellan hithörande brödsorter och föregående stundom något osäker. Endast från 28 orter har uppgivits, att detta slag av bröd tillverkas, och medelpriset har beräknats till 38 öre per kg. Flertalet orter äro belägna i de norra delarna av Götaland och de sydliga av Svealand. Brödet svarar närmast mot 1915 års bröd och de noterade priserna överensstämma även ganska nära med dettas.

d) Mjukt bröd, bakat huvudsakligen av rågsiktmjöl och vetemjöl. Priser å bröd, som kunnat inordnas under denna rubrik, hava meddelats från det största antalet orter, nämligen 102. Genomsnittspriset är 45 öre per kg. En blick på tabellen visar, att ej oväsentliga prisväxlingar såväl i de olika landsdelarna som ock från ort till ort förekomma, vilka variationer otvivelaktigt motsvaras av betydligt olika kvaliteter. För Skåne och angränsande provinser redovisas här det vanligen s. k. »finbrödet», d. v. s. sötlimpor om 1 à 2 kilograms vikt, fast bakade och därför hållbara. För övriga landsdelar ersättas dessa bröd i flertalet fall av mindre limpor, vanligen med en vikt av omkring 1/2 kg., av skrädda kakor och andra smärre brödsorter, vilka på grund av sin litenhet och starkare jäsning dels kräva mera arbete och dels fortare torka än de större sydsvenska brödtyperna och därför även måste betinga ett högre pris. Ju längre mot norr man kommer, desto mera framträdande bliva dessa egenskaper och desto högre priset. I Skåne håller sig detsamma å alla redovisande orter i högst 40 öre, i mellersta Sverige i allmänhet (dock med stora växlingar) i mellan 40 och 50 öre samt i Norrland nästan undantagslöst i över 50 öre per kg.

Vetebrödet förekommer liksom rågbrödet i en stor mängd olika typer. Som indelningsgrund har här valts om utbakningen skett med vatten eller med mjölk och inom vardera kategorien har skilts mellan större och mindre bröd, varvid gränsen satts vid ett styckepris av 5 öre. Beträffande huvudindelningen har det icke kunnat undvikas, att densamma blivit något svävande, enär det ansetts riktigt att räkna bröd, som uppgives vara bakat med vatten med någon mindre tillsats av separerad mjölk såsom bakat med enbart vatten.

Allt vetebröd kan naturligtvis betraktas som i viss mening lyxbröd, och det är därför naturligt, att många kommissioner icke eller endast ofullständigt upptagit priser på sådant bröd. Så pass talrika uppgifter hava dock erhållits, att det icke möter svårighet att konstatera, vilka sorter som mest förbrukas såväl inom riket i dess helhet som i olika landsdelar.

Beträffande de olika sorterna följa här nedan några anteckningar, och torde såsom en allmän anmärkning böra ytterligare påpekas, att förefintligheten av en mångfald kvaliteter av (svenskt och amerikanskt) vetemjöl förhindra alltför detaljerade jämförelser i fråga om priserna.

a) Mjukt vetebröd, bakat med vatten, styckepris högst 5 öre. Detta är den brödtyp, som i Stockholm och i allmänhet i norra och mellersta Sverige benämnes »franska bröd».[1] Prisrapporter hava erhållits från 57 orter; genomsnittspriset är 47 öre per kg. Uppgifterna härstamma så gott som uteslutande från orter i Svealand och Norrland samt Östergötland; i de sydligare orterna är detta bröd så gott som okänt och anses både odrygt och mindre smakligt. Priset varierar oerhört, från 64 till 34 öre per kg. Högst är priset i Stockholm, som först på långt avstånd följes av Hertalet övriga orter. Över 55 öre når priset nämligen endast på ytterligare 7 platser. Den billigaste noteringen härrör från Falköping. Då efter all sannolikhet Stockholm är den ort, där förbrukningen av franska bröd är relativt störst, är det intressant att konstatera, att huvudstaden i fråga om prisdyrhet ändock även i detta avseende intager en plats för sig själv. Anmärkas bör i detta sammanhang, att priset i Stockholm under hösten varit ännu avsevärt mycket högre samt att beräkningen av medelpriset verkställts på grundval av ett fullt tillfredsställande statistiskt material.

b) Mjukt vetebröd, bakat med vatten, styckepris mer än 5 öre. Bröd av detta slag synes förekomma endast i ringa utsträckning. Uppgifter hava erhållits från 7 orter och med synnerligen växlande priser; medelsiffran är 49 öre per kg. Det s. k. 1915 års vetebröd, som enligt överenskommelsen mellan statens livsmedelskommission och Sveriges bageriidkareförening i december 1915 skall tillhandahållas, är av denna typ. Priset å detsamma skall för Stockholm och Göteborg vara högst 48 öre per kg. och 25 öre per ½ kg., för andra orter i mån av billigare tillverkningskostnader lägre.

c) Mjukt vetebröd, bakat med mjölk, styckepris högst 5 öre. Beträffande bröd av detta slag hava noteringar erhållits från 27 orter, spridda över hela landet. Medelpriset är 60 öre per kg. I ännu högre grad än övriga sorter här medtaget vetebröd gör detta skäl för benämningen lyxbröd[2], och det är därför naturligt, att endast jämförelsevis få uppgifter erhållits, ehuru tillverkningen torde vara vanlig hela landet över. Ehuru endast priset å den billigaste uppgivna sorten medtagits, är detsamma dock synnerligen växlande, mellan 39 och 88 öre per kg.

d) Mjukt vetebröd, bakat med mjölk, styckepris mer än 5 öre. Detta bröd, som går under många olika namn, och i södra Sverige vanligast benämnes »franska levar», tillverkas över hela landet, men torde mest förbrukas i de sydligare landsändarna. Noteringar hava erhållits från 51 orter; genomsnittspriset har beräknats till 58 öre per kg. Även beträffande denna brödsort är priset mycket växlande, men dock mindre än för övriga vetebrödstyper; någon utpräglad variation för olika landsdelar torde icke kunna av rapporterna utläsas.

[1] I Sydsverige menas däremot med franskt bröd vetebröd, bakat med mjölk och vanligen i större stycken.

[2] Hit kunna räknas t. ex. smörbröd, kungsbröd, rosenbröd, kuvertbröd o. d.

De av socialstyrelsen periodiskt inhämtade noteringarna motsvara närmast de under rågbröd a), b) och d) samt under vetebröd resp. a) och b) samt c) och d) behandlade brödsorterna. Då provvägning av bröd alltid är en vanskllig sak, i fråga om vilken tillfälligheter kunna i någon mån förrycka resultatet, även om all noggrannhet iakttages, är det givet, att smärre avvikelser på flera ställen konstaterats, men desamma torde dock icke i något fall vara av större vikt. Medelpriset, beräknat för socialstyrelsens 44 ombudsorter, har beträffande samtliga brödsorter blivit 3 à 4 öre per kg. högre än de här ovan angivna, för samtliga rapporterande orter beräknade, uppenbarligen beroende på det stora antalet här medräknade småorter med låga tillverkningskostnader.

1915 års bröd[1] bakades vid slutet av sistlidna år å 36 av de platser, varifrån rapporter ingått, men förekom icke å 71 orter. Av 16 kommissioner hade frågan lämnats obesvarad. Där brödet förekom, hölls priset å flertalet orter i 37 eller 38 öre per kg., d. v. s. i det högsta prisläge, som enligt avtalet i december mellan statens livsmedelskommission och bageriidkareföreningen eller det närmast föregående avtalet borde få förekomma. Från två håll, nämligen Vetlanda och Hedemora, uppgavs ännu högre pris eller 40 öre per kg., å återstående orter växlade detsamma mellan 30 och 36 öre per kg. Priset å halvkilobröden hölls, där uppgift å detsamma meddelats, vanligen i riktig proportion till det för helt kilo noterade. Med avseende på huru den fastställda vikten å bröden hålles, föreligger i de av Stockholms stads livsmedelskommission insända resultaten av företagna vägningar ett material av intresse för huvudstaden. Att döma av detsamma synes regeln vara att full och till och med riklig valuta lämnats, även om undervikt i något enstaka fall kunnat påträffas. För andra orter föreligger intet material för bedömande av denna fråga. Vad till sist angår spörsmålet om den spridning detta bröd erhållit å de orter, där det tillverkas, så torde kunna sägas, att resultatet synes tämligen otillfredsställande. Endast från 18 kommissioner föreligger uppgift om förbrukningen, och av dessa förklara 11, att den är obetydlig, samt blott 4, nämligen i Värnamo, Uddevalla, Lysekil och Trollhättan, att den är avsevärd. Från en ort (Vaxholm) äro uppgifterna motsägande, från Vadstena uppgives konsumtionen till c:a 25 kg. per dag och från Eskilstuna slutligen föreligger en sammanställning, som visar, att vid det ena av de bägge bagerier, som bakat ifrågavarande bröd, omsättningen stadigt sjunkit, från 2 517 kg. i maj till 332 kg. i december. Från några orter har det meddelats, att försök, som gjorts att vinna avsättning för brödet i fråga, misslyckats. — Huruvida den inskränkning, som i avtalen gjorts beträffande brödets distribution, att det endast behövde saluhållas i bagarnas egna affärer, i avsevärd mån inverkat att göra omsättningen obetydlig, är omöjligt att av de inkomna svaren utröna; för de

[1] Jfr »Soc. Meddel.» årg. 1915, sid. 487.

mindre samhällenas del torde i varje fall denna sak ej gärna kunna hava någon betydelse.

* * *

Den sista frågan, som ställdes till kommissionerna, gällde, huruvida genom de lokala myndigheternas ingripande några överenskommelser träffats rörande handeln med mjöl och bröd. Å denna fråga har givits direkt nekande svar av 59 kommissioner, stundom förstärkt med en förklaring, att förhållandena icke varit sådana, att livsmedelskommissionen ansett nödvändigt att ingripa. 34 kommissioner hava underlåtit att besvara frågan, och endast från 30 hava ingått mer eller mindre jakande svar eller uppgift att underhandlingar inletts. Det torde icke vara nödvändigt att här ingå på en närmare redogörelse för innehållet i den sistnämnda gruppen av svar, då detsamma i huvudsak framgår av tabellen. Det kan dock förtjäna framhållas, att åtminstone i något fall de överenskomna priserna synas anmärkningsvärt höga. Påpekas bör slutligen också, att många kommissioner besvarade och insände frågeformuläret, redan innan överenskommelsen med bageriidkareföreningen avslutats, vadan sannolikhet föreligger, att sedermera ytterligare ett antal kommissioner funnit förhållandena föranleda till ett ingripande. Även om så skulle vara fallet, torde resultatet av vädjandet från statens livsmedelskommission till de lokala kommissionerna om inledande av underhandlingar med resp. näringsidkare i prisreglerande syfte icke kunna sägas hittills hava givit synnerligen stort utbyte.

	Ort	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Medelpris d. 15/9	d. 15/10	d. 1/12	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Väntad prissänkning efter d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Medelpris d. 15/9	d. 15/10	d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Väntad prissänkning efter d. 1/12	Bröd: Vanligast förekommande Rågbröd: Grovt, hårt bröd (spisbröd)	Grovt, mjukt bröd bakat huvudsakl. av sammalet rågmjöl	Mjukt bröd, bakat huvudsakl. av: sammalet rågmjöl och vetemjöl	rågsiktmjöl och vetemjöl
		öre per kg.				*öre per kg.*							*Medelpris*
1	Stockholm	32	32	31	—	39	39	38	—	52	39	—	52
	Stockholms län:												
2	Södertälje	29	29	28	Nej	38	37	37	Nej	43	—	—	59
3	Djursholm	33	33	30	1 öre per kg.	39	39	38	Nej	—	—	—	—
4	Vaxholm	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	—	50
5	Östhammar	30	30	30	—	40	38	38	—	45	—	39	41
6	Öregrund	—	—	—	—	42	39	39	—	44	—	—	39
7	Sigtuna	31	29	29	—	40	39	39	—	46	—	—	45
8	Sundbyberg	31	31	30	—	37	36	36	—	48	—	—	50
9	Nynäshamn	31	31	30	—	[1] —	[1] —	[1] —	—	47	—	38	42
10	Saltsjöbaden	31	31	30	—	37	37	36	—	—	—	—	—
11	Spånga	32	32	30	—	40	40	38	—	48	—	—	—
12	Bromma	33	30	30	Nej	41	38	37	Nej	—	—	—	—
13	Enebyberg	32	32	30	—	37	35	35	—	—	—	—	—
14	Tumba	—	—	—	—	38	37	36	—	48	—	—	—
15	Järna	32	30	27	—	42	40	38	—	47	—	50	—
	Uppsala län:												
16	Uppsala	30	30	30	—	38	38	36	—	46	41	—	53
17	Enköping	30	29	29	Nej	38	38	38	Nej	49	—	—	40
	Södermanlands län:												
18	Nyköping	31	31	29	Nej	38	37	37	Nej	48	43	36	41
19	Eskilstuna	[1] 31	[1] 30	[1] 29	—	39	38	37	Nej	46	34	42	51
20	Strängnäs	28	28	28	Nej	39	38	37	—	43	—	—	51
21	Katrineholm	31	31	31	Nej	37	37	37	Nej	45	—	40	52
	Östergötlands län:												
22	Linköping	29	29	29	—	38	37	36	—	52	—	37	49
23	Norrköping	30	30	29	Nej	39	38	37	Nej	47	40	—	48
24	Söderköping	34	32	31	—	40	38	38	—	48	—	35	39
25	Vadstena	29	29	28	—	37	37	36	—	45	—	33	42
26	Valdemarsvik	31	31	30	Nej	39	38	38	1 öre per kg.	50	—	—	—
27	Mjölby	—	—	—	—	37	37	36	Nej	—	34	—	42
	Jönköpings län:												
28	Jönköping	30	30	29	1 öre per kg.	39	38	38	1 öre per kg.	51	32	40	45
29	Huskvarna	—	—	—	—	37	37	36	Nej	42	32	40	45
30	Nässjö	31	30	30	1 öre per kg.	42	38	37	Nej	—	—	—	—
31	Eksjö	29	29	28	Nej	39	38	38	Nej	45	—	34	35

Anm. St. L. K. = Statens livsmedelskommission. — L. K. = (den lokala) livsmedelskommissionen.

vid slutet av år 1915.

Bröd: slag av matbröd — Vetebröd: Mjukt, bakat med vatten (slätfranskt bröd) styckepris: högst 5 öre	Bröd: slag av matbröd — Vetebröd: Mjukt, bakat med vatten (slätfranskt bröd) styckepris: mer än 5 öre	Bröd: slag av matbröd — Vetebröd: Mjukt, bakat med mjölk (billigaste sort) styckepris: högst 5 öre	Bröd: slag av matbröd — Vetebröd: Mjukt, bakat med mjölk (billigaste sort) styckepris: mer än 5 öre	»1915 års bröd»: Tillverkas å orten	»1915 års bröd»: Pris, öre per 1 kg.	»1915 års bröd»: Pris, öre per ½ kg.	»1915 års bröd»: Har denna brödsort erhållit mera betydande spridning?	Hava genom de lokala myndigheternas ingripande några överenskommelser träffats beträffande handeln med mjöl och bröd?	Anmärkningar	
(*öre per kg.*)										
64	—	—	—	Ja	37	19	—	Underhandl. pågå.		1
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Prisregleringsnämnd tillsatt av L.K. och minuthandl.	»1915 års bröd» från bageri i Stockholm à 38 öre per kg.	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—		3
57	—	—	—	Ja	32	18	Ja [1]	Nej.	[1] Enligt annan uppgift är detta bröd »ytterst litet *efterfrågat*».	4
40	—	—	—	—	—	—	—	—		5
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		6
42	—	65	—	—	—	—	—	—		7
60	—	65	—	Ja	37	—	—	Nej.		8
50	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	[1] Svenskt vetemjöl förekom ej. Amerikanskt såldes alla månader à 36 öre per kg.	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—		10
—	—	—	—	Nej	—	—	—	L.K. har gm insamlande av minuthandelspriser sökt utöva kontroll.	Bröd erhålles huvudsakligen från Stockholm och Sundbyberg.	11
—	—	—	—	Nej	—	—	—	—	Bröd erhålles från Sthlm. Sedan Bromma numera inkorporerats med Sthlm, har kommunens L.K. upphört med sin verksamhet.	12
—	—	—	—	Ja	38	—	—	Nej.		13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	Sammalet rågmjöl saluföres ej.	14
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		15
58	—	—	60	Nej	—	—	—	Ja, enl. avtalet mell. St. L.K. och Minuthandl. Riksförb.		16
40	—	—	63	Nej	—	—	—	Nej.		17
46	—	56	—	Nej	—	—	—	—		18
58	58	88	72	Ja	37	19	Jfr textavd. å sid. 106	Ja, angående priset i minuthandel på mjöl m. m.	[1] Uppgifterna avse s. k. toppat mjöl; fullständigt utmalet rågmjöl förekommer ej i handeln i Eskilstuna.	19
53	—	—	—	Ja	38	19	Nej	—	Priskontroll å mjöl och spisbröd genom L.K.	20
50	—	—	—	—	—	—	—	Ja, enl. avtalet mell. St. L.K. och Minuthandl. Riksförb.		21
50	—	—	56	Nej	—	—	—	—		22
48	—	—	67	Ja	36	—	—	—		23
40	—	—	—	—	—	—	—	—		24
50	—	—	—	Ja	37	19	C:a 25 kg. per dag	Ja, med såväl minuthandl. som bagare.		25
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		26
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Ja, enl. avtalet mell. St. L.K. och Minuthandl. Riksförb.		27
53	—	61	—	Nej	—	—	—	Nej.		28
—	—	—	60	Nej	—	—	—	Nej.		29
—	—	—	—	Ja	35	—	—	Nej.		30
—	—	—	—	Nej	—	—	—	—		31

	Ort	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Medelpris d. 15/9	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Medelpris d. 15/10	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Medelpris d. 1/12	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Väntad prissänkning efter d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Medelpris d. 15/9	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Medelpris d. 15/10	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Medelpris d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Väntad prissänkning efter d. 1/12	Bröd: Vanligast förekommande Rågbröd: Grovt, hårt bröd (spisbröd)	Bröd: Vanligast förekommande Rågbröd: Grovt, mjukt bröd bakat huvudsakl. av sammalet rågmjöl	Bröd: Vanligast förekommande Rågbröd: Mjukt bröd, bakat huvudsakl. av: sammalet rågmjöl och vetemjöl	Bröd: Vanligast förekommande Rågbröd: Mjukt bröd, bakat huvudsakl. av: rågsiktmjöl och vetemjöl
		öre per kg.				*öre per kg.*							*Medelpris*
1	Tranås	30	30	29	—	38	38	37	—	43	—	35	40
2	Vetlanda	28	28	27	Nej	37	37	37	Nej	[1] 56	—	—	—
3	Värnamo	30	30	30	Nej	38	37	37	Nej	43	37	—	38
4	Sävsjö	31	31	31	—	37	37	37	—	—	30	—	38
	Kronobergs län:												
5	Växjö	30	30	29	Nej	39	38	38	Nej	48	31	35	41
6	Älmhult	30	28	27	—	37	36	36	—	—	33	—	45
7	Alvesta	31	30	30	Nej	39	38	38	Nej	60	31	38	45
	Kalmar län:												
8	Kalmar	29	29	28	Nej	38	37	37	Nej	58	32	—	37
9	Oskarshamn	28	28	27	—	38	38	36	—	60	32	—	40
10	Västervik	—	—	—	—	38	38	37	—	58	31	36	37
11	Borgholm	29	30	30	—	40	40	38	—	—	30	35	40
	Gottlands län:												
12	Visby	30	29	29	—	40	39	39	—	45	25	—	40
	Blekinge län:												
13	Karlskrona	31	31	30	Nej	40	40	40	Nej	51	32	—	44
14	Ronneby	30	30	30	Nej	42	40	40	—	—	30	—	35
15	Karlshamn	28	28	28	—	40	39	39	—	—	27	—	37
	Kristianstads län:												
16	Kristianstad	28	28	28	Nej	37	37	36	Nej	62	30	39	35
17	Ängelholm	32	29	28	—	40	37	37	—	65	22	—	32
18	Hässleholm	28	28	27	—	38	38	37	—	65	30	—	35
19	Båstad	30	29	28	—	37	36	36	—	63	28	—	36
	Malmöhus län:												
20	Malmö	32	32	32	Nej	40	40	40	Nej	60	25	—	33
21	Lund	31	31	30	—	38	38	36	—	—	26	—	37
22	Landskrona	34	34	34	Nej	40	39	39	Nej	65	28	—	39
23	Hälsingborg	31	31	30	—	39	39	39	—	62	28	—	40
24	Eslöv	26	27	26	—	37	37	37	—	—	27	—	38
25	Ystad	32	32	32	Nej	40	40	39	Nej	68	28	—	38
26	Falsterbo	—	—	—	—	41	41	41	—	—	28	—	31
27	Höganäs	28	28	26	—	39	38	38	—	—	31	—	40

Bröd										
slag av matbröd				»1915 års bröd»						
Vetebröd										
Mjukt, bakat med vatten (slätfranskt bröd)		Mjukt, bakat med mjölk (billigaste sort)		Tillverkas å orten	Pris, öre per		Har denna brödsort erhållit mera betydande spridning?	Hava genom de lokala myndigheternas ingripande några överenskommelser träffats beträffande handeln med mjöl och bröd?	Anmärkningar	
styckepris										
högst 5 öre	mer än 5 öre	högst 5 öre	mer än 5 öre		1 kg.	½ kg.				
(öre per kg.)										
40	—	—	46	Nej	—	—	—	Nej.		1
—	—	—	—	Ja	40	—	—	—	1 Spisbröd från Oskarshamn o. Stockholm.	2
—	—	59	—	Ja	35	—	Ja	Nej.		3
—	—	—	—	Nej	—	—	—	—		4
—	—	55	55	Nej	—	—	—	Nej.		5
—	—	51	—	Nej	—	—	—	Nej.		6
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		7
47	—	—	58	Nej	—	—	—	Nej.		8
44	—	39	38	Nej	—	—	—	Ja, enl. avtalet mell. St. L.K. och Minuthandl. Riksförb.		9
										10
50	—	—	55	Ja	37	19	—	Ja, med såväl minuthandl. som bagare.		11
45	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		
45	—	—	56	Nej	—	—	—	Underhandl. pågå.	»1915 års bröd» har bakats, men rönte ej efterfrågan. Å annat bröd har av bagarna beviljats 15 % rabatt för innehavare av »livsmedelskort», d. v. s. personer, berättigade att erhålla kompensationsvaror.	12
—	—	73	73	Nej	—	—	—	—	L.K. saluhåller dels i egen butik, dels ock i fyra andra butiker 1) ankarstockar à 42 öre per bröd, vägande 1½ kg (= 28 öre per kg.), bakade av sammal. rågmjöl och 2) limpor av ½ vete- och ½ sammal. rågmjöl till 33 öre per bröd, vägande 1 kg.	13
50	34	55	—	Nej	—	—	—	Nej.		14
—	—	—	—	Ja	30	—	Nej	Underhandl. pågå.	Annat bröd: Surdegslimpa (rågsikt- och vetemjöl) à 39 öre per kg.	15
—	—	75	71	Nej	—	—	—	—		16
—	—	—	—	—	—	—	—	Nej.	L.K. har provvägt bröd och i stadens tidning offentliggjort pris och vikt. Bröd, som benämnes »1915 års bröd», bakat av 90 % rågsiktmjöl med mjölk eller vatten, à 28 öre per kg.	17
—	—	60	60	—	—	—	—	—	»1915 års bröd», se Ängelholm.	18
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		19
—	—	59	59	Nej	—	—	—	Nej.		20
—	—	—	50	Nej	—	—	—	Nej.	Övriga brödsorter: Surdegslimpa (rågsikt- o. vetemjöl) à 36 öre per kg.; »kavring» (sammal. rågmjöl med sirap m. m., bakat med vatten) à 34 öre per kg.	21
—	—	76	62	Nej	—	—	—	Nej.	Lika med föregående resp. 41 o. 30 öre per kg.	22
—	—	—	57	Nej	—	—	—	Genom L.K. har tillhandahållits bagare sammalet rågmjöl till billigt pris under villkor att av detsamma skulle bakas grovbröd till pris ej överstigande 50 öre för bröd à 1·7 kg.	Lika med föregående resp. 42 och 36 öre per kg.	23
—	—	—	64	Nej	—	—	—	Nej.	Surdegslimpa (jfr Lund) à 37 öre per kg	24
—	—	66	66	Nej	—	—	—	Nej.		25
—	—	—	56	—	—	—	—	Nej.		26
—	—	—	58	Nej	—	—	—	Nej.	Surdegslimpa (jfr Lund) à 43 öre per kg.	27

	Ort	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Medelpris d. 15/9	d. 15/10	d. 1/12	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort: Väntad prissänkning efter d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Medelpris d. 15/9	d. 15/10	d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl: Väntad prissänkning efter d. 1/12	Bröd: Vanligast förekommande: Rågbröd: Grovt, hårt bröd (spisbröd)	Grovt, mjukt bröd bakat huvudsakl. av sammalet rågmjöl	Mjukt bröd, bakat huvudsakl. av: sammalet rågmjöl och vetemjöl	rågsiktmjöl och vetemjöl
		öre per kg.				*öre per kg.*							*Medelpris*
1	Teckomatorp	30	29	29	—	44	38	38	—	—	27	—	36
2	Kävlinge	28	28	27	—	40	39	37	Nej	—	27	—	34
3	Furulund	35	35	35	—	43	41	41	—	65	28	—	34
4	Hör	31	30	28	—	40	39	37	—	65	25	—	36
5	Sjöbo	—	—	—	—	—	—	—	-	—	27	—	34
	Hallands län:												
6	Halmstad	31	31	30	—	39	38	38	—	55	29	—	38
7	Varberg	28	27	26	Nej	39	39	39	Nej	55	42	—	47
8	Kungsbacka	26	26	26	Nej	39	38	38	Nej	—	45	50	60
	Göteb. o. Bohus län:												
9	Göteborg	30	30	29	—	38	37	37	—	50	—	—	—
10	Kungälv	34	30	30	—	—	—	—	—	40	30	—	—
11	Marstrand	28	28	28	—	36	36	36	—	—	40	—	—
12	Lysekil	30	30	29	Nej	39	38	38	Nej	49	37	—	48
13	Uddevalla	28	28	27	—	43	38	38	—	—	37	—	37
	Älvsborgs län:												
14	Vänersborg	31	30	30	1 à 2 öre per kg.	39	38	37	Nej	59	45	—	49
15	Alingsås	30	30	30	—	39	38	38	Nej	62	33	38	51
16	Borås	30	30	30	Nej	39	38	38	—	58	—	43	47
17	Ulricehamn	30	30	29	—	39	38	37	—	50	44	—	56
18	Åmål	30	30	29	—	39	38	38	—	55	27	—	—
19	Trollhättan	29	29	28	—	38	38	38	Nej	60	—	43	—
	Skaraborgs län:												
20	Marlestad	29	29	29	Nej	40	39	39	Nej	53	32	—	38
21	Skara	30	29	29	Nej	38	37	37	Nej	57	34	—	47
22	Skövde	30	30	28	Nej	39	37	37	Nej	—	—	—	—
23	Hjo	29	29	28	—	39	39	38	—	—	30	—	48
24	Tidaholm	30	30	30	—	38	38	38	—	63	—	—	—
25	Falköping	32	31	28	Nej	44	39	37	Nej	58	37	—	42
26	Töreboda	29	29	29	—	38	37	37	Nej	41	—	38	41
27	Grästorp	28	28	26	—	44	38	38	—	60	42	—	42
28	Vara	28	28	28	—	40	40	39	—	60	35	—	50
	Värmlands län:												
29	Karlstad	32	32	32	2 öre per kg.	39	38	38	—	50	—	42	46
30	Kristinehamn	30	30	29	—	38	37	37	—	47	—	—	—
31	Filipstad	32	30	30	—	40	38	38	—	49	—	—	45
32	Säffle	33	30	29	—	40	38	38	—	42	—	32	43

Bröd: slag av matbröd				»1915 års bröd»				Hava genom de lokala myndigheternas ingripande några överenskommelser träffats beträffande handeln med mjöl och bröd?	Anmärkningar	
Vetebröd										
Mjukt, bakat med vatten (slätfrauskt bröd)		Mjukt, bakat med mjölk (billigaste sort)		Tillverkas å orten	Pris, öre per		Har denna brödsort erhållit mera betydande spridning?			
styckepris										
högst 5 öre	mer än 5 öre	högst 5 öre	mer än 5 öre		1 kg.	1/2 kg.				
(*öre per kg.*)										
—	—	—	51	Nej	—	—	—	Nej.		1
—	—	—	40	Nej	—	—	—	Nej.		2
—	—	46	50	Nej	—	—	—	Nej.		3
—	—	—	—	Nej	—	—	—	L.K. har tillhandahållit bagarna sammalet rågmjöl à 29 öre per kg. under villkor att deras pris för grovbröd ej överstege 50 öre för bröd à 1·9 kg.		4
—	—	—	41	Nej	—	—	—	Nej.		5
—	—	60	60	Ja	33	—	Nej	—	Surdegslimpa (jfr Lund) à 38 öre per kg.	6
—	—	—	60	Ja	37	—	—	Ja, enligt avtalet mellan St. L.K. och Minuthandl. Riksförbund.		7
—	—	—	65	Nej	—	—	—	Nej.	»1915 års bröd» har bakats, men rönte ej efterfrågan.	8
—	—	—	—	Ja	38	20	—	Underhandlingar pågå.		9
—	—	40	40	Nej	—	—	—	Nej.		10
—	45	—	75	Ja	38	20	Nej	Nej.		11
—	—	61	61	Ja	37	—	Ja	Nej.		12
—	—	—	52	Ja	35	18	Ja	—		13
45	48	—	59	Ja	37	—	—	Nej, men överenskommelse förberedes.		14
49	—	—	59	Nej	—	—	—	»Förhållandena ha icke varit sådana, att L.K. ansett det vara nödvändigt att ingripa.»		15
—	—	—	62	Ja	35	20	—	—		16
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		17
—	50	—	56	Nej	—	—	—	Köpmännen hava förklarat sig villiga till överenskommelse.		18
—	49	54	—	Ja	33 à 36	—	Ja	Nej.		19
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		20
—	—	—	—	Ja	38	—	—	Nej.	»1915 års bröd» från Skövde.	21
—	—	—	—	Ja	37	—	—	—		22
42	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		23
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		24
34	—	—	43	Nej	—	—	—	Ja, beträffande mjölpriserna.		25
—	—	50	46	Nej	—	—	—	Nej.		26
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.		27
40	—	—	—	—	—	—	—	—		28
49	—	—	57	Ja	—	20	Nej	Ja, enligt avtalet mellan St. L.K. och Minuthandl. Riksförbund.		29
—	—	—	—	—	—	—	—	—		30
60	—	—	—	—	—	—	—	Nej.		31
50	—	60	55	Nej	—	—	—	—		32

	Ort	Mjöl: Sammalet rågmjöl, bästa sort — Medelpris d. 15/9	d. 15/10	d. 1/12	Väntad prissänkning efter d. 1/12	Mjöl: Vetemjöl, svenskt, kärn-(patent-)mjöl — Medelpris d. 15/9	d. 15/10	d. 1/12	Väntad prissänkning efter d. 1/12	Bröd: Vanligast förekommande rågbröd — Grovt, hårt bröd (spisbröd)	Grovt, mjukt bröd bakat huvudsakl. av sammalet rågmjöl	Mjukt bröd, bakat huvudsakl. av sammalet rågmjöl och vetemjöl	Mjukt bröd, bakat huvudsakl. av rågsiktmjöl och vetemjöl
	Örebro län:	*öre per kg.*				*öre per kg.*							*Medelpris*
1	Örebro	30	30	29	—	39	38	37	—	45	27	33	45
2	Askersund	30	29	28	Nej	39	38	37	Nej	43	—	30	45
3	Nora	32	28	28	—	38	37	37	—	—	—	—	48
4	Lindesberg	31	31	30	Nej	38	38	38	Nej	[1] 39	—	—	38
5	Kopparberg	28	30	28	—	38	36	36	—	45	—	—	45
	Västmanlands län:												
6	Västerås	31	30	29	Nej	38	37	36	Nej	46	—	—	47
7	Sala	33	31	30	—	38	38	38	—	43	—	—	43
8	Köping	29	29	29	Nej	39	38	37	—	45	—	—	44
9	Kungsör	32	30	28	—	38	37	37	—	41	—	—	—
	Kopparbergs län:												
10	Falun	29	29	29	Nej	38	39	38	Nej	46	—	—	54
11	Säter	30	30	29	—	38	38	38	Nej	49	—	—	52
12	Hedemora	29	27	27	Nej	38	38	38	Nej	46	—	—	54
13	Borlänge	32	28	28	—	38	37	37	Nej	45	—	—	53
14	Mora	33	32	30	Nej	38	38	37	Nej	48	—	42	56
15	Ludvika	31	30	30	—	38	37	37	—	45	55	—	55
16	Avesta	30	30	28	—	39	39	37	—	43	—	—	48
17	Grängesberg	—	—	—	—	39	37	36	—	48	—	—	50
	Gävleborgs län:												
18	Gävle	30	30	30	Nej	39	37	37	Nej	45	38	—	52
19	Söderhamn	30	30	29	—	38	38	38	—	45	—	—	47
20	Hudiksvall	33	30	30	Nej	40	40	38	Nej	45	—	—	52
21	Bollnäs	—	—	—	—	40	38	37	—	45	—	—	52
22	Ljusdal	—	—	—	—	38	38	37	—	44	—	—	44
23	Sandviken	[1] 30	[1] 30	[1] 30	Nej	37	37	37	Nej	43	—	—	46
	Västernorrlands län:												
24	Härnösand	30	30	32	—	44	40	39	Nej	52	—	—	53
25	Sundsvall	32	32	32	1 öre per kg.	40	39	39	Nej	—	—	—	—
26	Örnsköldsvik	34	34	34	Nej	37	37	37	Nej	50	—	—	50
27	Sollefteå	32	32	30	—	42	41	39	—	50	—	—	54
	Jämtlands län:												
28	Bräcke	35	34	34	—	38	38	38	—	45	—	—	52
	Västerbottens län:												
29	Umeå	30	32	31	—	40	38	38	—	47	—	—	57
30	Skellefteå	30	30	29	—	40	39	38	—	47	36	—	51
	Norrbottens län:												
31	Luleå	—	—	—	—	38	38	38	Nej	52	35	—	53
32	Boden	[1] 33	[1] 30	[1] 30	—	39	39	38	—	52	—	—	56
33	Kiruna	—	—	—	—	40	39	39	Nej	50	—	—	53

Bröd									
Slag av matbröd				»1915 års bröd»					
Vetebröd									
Mjukt, bakat med vatten (slätfranskt bröd)		Mjukt, bakat med mjölk (billigaste sort)		Tillverkas å orten	Pris, öre per		Har denna brödsort erhållit mera betydande spridning?	Hava genom de lokala myndigheternas ingripande några överenskommelser träffats beträffande handeln med mjöl och bröd?	Anmärkningar
styckepris									
högst 5 öre	mer än 5 öre	högst 5 öre	mer än 5 öre		1 kg	½ kg.			
(öre per kg.)									
49	—	—	71	Ja	38	19	Nej	—	
40	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
56	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
40	—	—	—	Nej	—	—	—	—	[1] Priset hos bagare; samma bröd kostar hos handl. 45 öre.
41	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
43	—	—	59	Ja	37	19	Nej	»Minuthandlarna hålla det med statsmyndigheterna överenskomna priset.»	
36	—	—	60	Ja	36	—	Nej	Prisregleringsnämnd tillsatt av L.K. samt minuthandl. och bagare.	
58	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
—	—	—	—	Nej	—	—	—	—	
47	—	—	70	Ja	38	—	—	—	
—	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
36	—	—	—	Ja	40	20	Nej	I L.K. hava stadens handlande haft en representant, genom vars förmedling priserna bestämts.	
50	—	—	—	Nej	—	—	—	—	
—	—	—	—	Nej	—	—	—	—	
—	62	—	82	Nej	—	—	—	—	
49	—	67	57	Nej	—	—	—	Ja, beträffande minuthandelspriset å mjöl o. spisbröd.	»1915 års bröd» har bakats, men rönte ej efterfrågan.
—	—	—	—	—	—	—	—	Nej.	
50	—	60	—	Ja	38	20	—	Underhandlingar pågå.	[1] Vid kristidens början överenskoms med såväl stadens minuthandl.-fören. som bagarna om maximipriser, och uppgifter om de fastställda priserna hava varje vecka kungjorts i tidningarna och offentligen anslagits.
40	—	—	—	Ja	—	—	Nej	Ja.[1]	
39	—	—	—	Ja	—	18	—	Ja, beträffande mjölpriserna.	
44	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
40	—	—	54	Nej	—	—	—	Nej.	
38	—	—	—	Ja	38	—	—	—	[1] Torde avse 90 % rågsikt.
44	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	»1915 års bröd» har bakats, men rönte ej efterfrågan. L.K. låter baka spisbröd, som säljes till 40 öre per kg.
—	—	—	—	Ja	38	—	Nej	Ja, beträffande mjölpriserna.[1]	[1] De överenskomna priserna äro per kg. för vetemjöl: kärn-(patent-)mjöl 39, bagerimjöl 37, flormjöl 35 öre; för blandsikt 34 öre; för rågsikt: amerikansk 40 och svensk 90 % 33 öre samt för sammalet rågmjöl 31 öre per kg.
—	—	—	60	Nej	—	—	—	—	
40	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
40	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej.	
54	—	68	—	—	—	—	—	—	
52	—	59	58	Nej	—	—	—	Ja, enl. avtalet mellan St. L.K. och Minuthandl. Riksförb. samt beträffande bröd	
52	—	—	—	Ja	38	—	—	Nej.	
54	—	—	—	Nej	—	—	—	Nej, har icke ansetts påkallat	[1] Uppgifterna avse s. k. toppat mjöl.
—	—	—	—	—	—	—	—	Ja, enligt avtalet mellan St. L.K. och Minuthandl. Riksförbund.	

Livsmedelspriser under fjärde kvartalet 1915.

I efterföljande tabeller (sid. 128—141) meddelas en översikt för fjärde kvartalet 1915 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, samt av kreaturspriser i Stockholm, Malmö och Göteborg. För priserna under oktober och november hava förut i Meddelanden (årg. 1915, sid. 1273 ff. och sid. 1385 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för *livsmedelspriserna* (sid. 126—127), visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna liksom under föregående kvartal till följd av krisen undergått betydande förändringar. *Oförändrade* under de tre månaderna hava endast förblivit medelpriserna på oskummad mjölk, mjöl, socker, svagdricka och fotogen.

Prisnedgång har noterats för smör, bröd, nötkött och fläsk.

Övriga noterade varuslag företedde *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas prisstegringen å handskummad och separerad mjölk, ost, margarin, ägg, färskt kalv-, får- och renkött, de olika slagen av färsk och salt fisk samt bränsle. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å vidstående sida, där decemberpriserna 1915 återgivas, jämförda med novemberpriserna 1915 och decemberpriserna 1913 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under december 1915 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen hava de redovisade varuslagens beräknade medelpriser under första kvartalet år 1913, då varulistan i sitt nuvarande skick först började användas, vart för sig satts = 100 och medelpriserna för de följande kvartalen reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för 1913 års första kvartal = 100. Resultatet av uträkningen framgår av nedanstående tabell. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränntorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt, som först under tredje kvartalet 1914 införts i varulistan.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Dec. 1915	Nov. 1915	Dec. 1914	Dec. 1913	Höjning (+) eller sänkning (−) från dec. 1913 till dec. 1915	Höjning (+) eller sänkning (−) från dec. 1914 till dec. 1915
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	17	17	15	14	+ 21·4	+ 13·3
handskummad	»	10	10	8	8	+ 25·0	+ 25·0
separerad	»	8	7	6	6	+ 33·3	+ 33·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	318	334	268	241	+ 32·0	+ 18·7
mat- (lands-)	»	278	283	245	220	+ 26·4	+ 13·5
Margarin, växt-	»	183	176	158	138	+ 32·6	+ 15·8
Ägg, färska	tjog	254	244	270	217	+ 17·1	— 5·9
Potatis: gammal	5 l.	28	28	32	26	+ 7·7	— 12·5
Ärter, gula	kg.	56	56	49	31	+ 80·6	+ 14·3
Bruna bönor	»	98	93	59	46	+ 113·0	+ 66·1
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	37	31	+ 22·6	+ 2·7
råg-, svenskt, bästa sort	»	30	30	28	21	+ 42·9	+ 7·1
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	[1]) 33	[1]) 33	34	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	47	52	36	+ 33·3	— 7·7
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	47	46	43	41	+ 14·6	+ 9·3
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	53	47	41	+ 26·8	+ 10·6
mjukt: limpa, söt	»	48	48	44	38	+ 26·3	+ 9·1
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	37	38	32	30	+ 23·3	+ 15·6
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	87	88	82	75	+ 16·0	+ 6·1
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	53	53	49	44	+ 20·5	+ 8·2
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	65	66	64	60	+ 8·3	+ 1·6
Nötkött, färskt: stek	»	148	149	109	121	+ 22·3	+ 35·8
soppkött	»	128	128	89	100	+ 28·0	+ 43·8
Kalvkött, stek: gödkalv	»	165	163	130	131	+ 26·0	+ 26·9
spädkalv	»	99	97	70	74	+ 33·8	+ 41·4
Fårkött: färskt, stek	»	168	164	121	128	+ 31·3	+ 38·8
salt, svenskt	»	158	152	115	116	+ 31·9	+ 33·0
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	219	230	131	133	+ 64·7	+ 67·2
salt, svenskt	»	230	235	140	142	+ 62·0	+ 64·3
Sill, salt: fetsill	»	79	77	46	45	+ 75·6	+ 71·7
Kaffe (obränt), prima Santos	»	168	162	161	161	+ 1·2	+ 1·2
Socker, bit-	»	66	66	66	67	— 1·5	0
Fotogen, Water White	l.	24	24	22	21	+ 14·3	+ 9·1
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3240	3160	2680	2610	+ 24·1	+ 20·9
barr-, » »	»	2580	2520	2160	2090	+ 23·4	+ 19·4
Bränntorv	100 kg.	365	355	243	197	+ 85·3	+ 50·2
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	683	671	421	396	+ 72·5	+ 62·2
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	453	445	257	228	+ 98·7	+ 76·5
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	260	255	164	158	+ 64·6	+ 58·5
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	304	299	194	186	+ 63·4	+ 56·7

[1]) 90 % utmalning.

Varugrupper	1:a kvartalet 1913	4:e kvartalet 1913	2:a kvartalet 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	105	99	102	111	113	115	125	142
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	99	99	108	117	123	134	132	123
Kött (8 varuslag)	100	103	101	99	96	107	123	138	141
Fisk (9 varuslag)	100	105	100	105	105	106	105	122	146
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	96	94	100	109	124	131	125	126
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	100	98	105	106	110	117	132	148

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till det närmast föregående starkt ökade priser å första, fjärde och sjätte grupperna, under det att kött och övriga födoämnen (omfattande ärter, bönor, potatis, kaffe, socker samt svagdricka) endast undergått relativt obetydliga förhöjningar samt bröd, mjöl och gryn fått sin prisnivå avsevärt sänkt. Till en del har denna sänkning av indextalet för den sistnämnda gruppen sin grund däri, att under fjärde kvartalet prisuppgifterna å rågsiktmjöl avse 90 % sikt, då den bästa sorten, varå noteringar dessförinnan uteslutande inhämtats, till följd av det bestående förbudet mot finare siktning än till högst 90 % numera nästan försvunnit ur marknaden. Hade till grund för beräkningen lagts det under tredje kvartalet för den bästa sorten gällande priset, hade indextalet i stället för 123 blivit 126.

De ovan anförda indextalen giva nogsamt vid handen, att livsmedelsfördyringen varit både stark och omfattande. Att konstatera dess betydelse för folkhushållningen är emellertid vanskligt, när det gäller hela landet, då man icke känner i huru stora kvantiter de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget. Endast för Stockholm finnas dylika kvantitetstal, och med anlitande av dem finner man, att för en familj om 4 personer med en årsinkomst av omkring 2 000 kronor representerar prisstegringen, om såsom utgångspunkter för jämförelsen tagas månaderna jan.—juli 1914 samt december månad 1915 (varvid omräkning gjorts för den utpräglade säsongvaran färska ägg) en ökad utgift för helt år av 248 kronor eller 30·9 % för livsmedel, lyse och bränsle under förutsättning av budgetens oförändrade sammansättning. Med tillämpning av samma kvantitetstal för riket i dess helhet (med hänsyn tagen till de 44 rapportorterna) belöper sig stegringen under samma tid till 207 kronor eller 28·7 %. Jämföras åter jan.—juli 1914 och juni månad 1915, befinnes livsmedelsfördyringen för Stockholm uppgå till 214 kronor eller 26·9 % och för landet i dess helhet till 155 kronor eller 21·5 %, vadan alltså under andra halvåret 1915 jämsides med den allmänna prisstegringen en tendens till utjämning börjat göra sig gällande mellan prisnivån i huvudstaden å ena sidan och samtliga rapportorter å den andra. I avsikt att att belysa den roll, de olika varugrupperna spelat i avseende på de förhöjda levnadsomkostnaderna

i ett stockholmshushåll av förutnämnd typ, har här nedan med ledning av de för Stockholm vunna kvantitetstalen sammanställts å ena sidan den årliga utgiften för varje särskild varugrupp, beräknad på grundval av genomsnittspriserna under jan.—juli 1914, d. v. s. före krisen, och å andra sidan motsvarande utgift, om årsbehovet skulle fyllas genom inköp efter de priser, som voro rådande dels under juni 1915 dels under december 1915.

Varugrupper	Jan.—juli 1914	Juni 1915	Dec 1915	Ökning (+) eller minskning (—) från jan.—juli 1914 till			
				juni 1915		dec. 1915	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%	Kr.	%
Mejeriprodukter, ägg och margarin	284·02	351·87	373·47	+ 67·85	+ 23·7	+ 89·45	+ 31·3
Bröd, mjöl och gryn	160·26	220·98	204·01	+ 60·72	+ 37·9	+ 43·75	+ 27·5
Kött	156·05	221·01	235·43	+ 64·96	+ 41·6	+ 79·38	+ 50·6
Fisk	24·31	22·16	33·24	— 2·15	— 8·8	+ 8·93	+ 37·5
Övriga födoämnen	105·93	117·37	110·29	+ 11·44	+ 10·8	+ 4·36	+ 3·8
Bränsle och lyse	62·86	74·05	84·99	+ 11·19	+ 17·8	+ 22·13	+ 34·9
Summa	793·43	1 006·94	1 041·43	+213·51	+ 26·9	+248·00	+ 30·9

Av ovanstående tablå framgår, att det är de tre första varugrupperna, som på ett avgörande sätt bidragit att skapa den höga prisnivån. Att gruppen övriga födoämnen ej visar starkare stegring (jfr tabellen å sid. 117) beror därpå, att ärter och bönor, vilkas priser ungefär fördubblats, med förhållandevis ytterst ringa kvantiteter ingå i stockholmsbudgeten, under det att övriga varuslag i denna grupp företett ingen eller obetydlig uppgång.

I detta sammanhang må dock framhållas, att den här använda stockholmska hushållsbudgeten, beräknad på grundval av 1907—1908 års levnadsvanor, helt visst icke fullt motsvarar 1915 års faktiska budget. Den senare tidens prisökning har nämligen icke drabbat alla varor lika mycket, varför ett ej obetydligt utbyte av dyrare varuslag och kvaliteter mot billigare säkerligen skett och kunnat ske, utan att levnadsstandarden därför nämnvärt behöft sjunka. Att genom en dylik omläggning av konsumtionen avsevärda besparingar verkligen kunna göras, antydes därav att om smör ersättes med växtmargarin, bästa sortens vetemjöl (kärn- eller patentmjöl) med det 4 öre per kg. billigare flormjölet[1] och de vanliga sorterna av mjukt matbröd (franska bröd och sötlimpa) till hälften med det i levar om 1 kg. bakade franska brödet à 48 öre per kg. och till hälften med det s. k. 1915 års bröd (närmast motsvarande sötlimpa) samt om vidare färska ägg (under förutsättning av ett oförändrat kompensationspris året runt), nötkött och fläsk inköpas till de billigare priser, som de s. k. kompensationsvarorna betinga, detta

[1] Enligt vad från sakkunnigt håll upplysts, användes emellertid av de breda lagren i huvudstaden till övervägande del en vetemjölstyp, som är 2 öre per kg. dyrare än kärnmjölet, vadan alltså utbytet mot flormjöl skulle medföra en reell besparing av närmare 6 öre per kg.

för Stockholms del, beräknat efter det under december månad 1915 rådande prisläget, medför en sänkning av det absoluta ökningstalet, 248 kr., till c:a 130 kr., per år räknat, och av den relativa stegringsprocenten, 30·9 %, till 18·4 %.

Ovannämnda utbyten medföra följande besparingar för de olika varuslagen:

32·24 kg.	smör mot växtmargarin	38·39 kr.
123·72 »	patentmjöl mot flormjöl	4·95 »
111·00 »	franskt bröd och sötlimpa mot »1915 års bröd» och »1915 års vetebröd»	23·86 »

Kompensationspriserna å nötkött,[1] fläsk och ägg innebära ytterligare följande besparingar i budgeten:

för 28·40	tjog ägg med	9·66 kr.
» 50·52 kg.	fläsk »	25·45 »
» 38·5 »	nötkött med c:a	15·00 »

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under 1915 års fjärde kvartal, finner man, att prisrörelsen, åtminstone för vissa varuslag, alltjämt visserligen icke förlupit likformigt över hela landet, men att å andra sidan en tydlig tendens till utjämning framträtt och gjort sig allt mera kännbar.

Vad först *mjölken* beträffar, har sedan september månad såväl oskummad som handskummad och separerad mjölk i genomsnitt stigit med 1 öre per liter till resp. 17, 10 och 8 öre per liter. Å den oskummade mjölken, som fick sitt medelpris höjt redan under oktober, hava emellertid sedermera å åtskilliga orter ytterligare förhöjningar ägt rum. Man får ett intryck av hur kraftig uppgången varit, när man finner, att priset å oskummad mjölk förut hållit sig oförändrat vid 14 öre per liter från år 1906 till och med juni månad 1914, å handskummad mjölk vid 8 öre per liter från år 1912 till och med april 1915 samt å separerad mjölk vid 6 öre per liter från år 1912 till och med mars 1915.

Priserna å såväl mejeri- som landss*mör* undergingo under oktober ytterst avsevärda prisförhöjningar, nämligen med resp. 34 och 22 öre per kg. I de exporterande landsdelarna nåddes toppunkten under andra veckan av månaden med priser, som lågo betydligt över det för samtliga orter beräknade genomsnittspriset. I och med tredje veckan inträffade i samband med det då utfärdade exportförbudet å annat än runmärkt smör ett starkt prisfall å exportorterna, under det att prisuppgången synnerligen kraftigt fortgick å så gott som samtliga övriga rapportorter. Under fjärde veckan kan en allmän tendens till fallande priser konstateras å orterna i södra och mellersta Sverige, under det att i Norrland prisläget i det hela höll sig oförändrat. Under november sjönk medelpriset för såväl mejeri- som landssmör med ytterligare 8 öre per kg., och under december har denna

[1] På grund av att flera olika kvaliteter av kompensationskött, betingande skilda priser, tillhandahållas, kan för besparingen å detta varuslag en exakt siffra ej angivas.

vikande tendens allt skarpare framträtt, särskilt beträffande mejerismör, vars medelpris under månaden gått ned med ej mindre än 16 öre per kg. Detta kraftiga prisfall står i samband med den överenskommelse, som genom åtgöranden från det allmännas sida kommit till stånd med de mejerier, som bedriva tillverkning för export, varigenom dessa förbundit sig att för platsförbrukning tillhandahålla smör till sådant pris, att varan i minuthandeln skulle kunna säljas till ett pris av högst 3 kr. per kg. Under loppet av januari månad har sedermera under intrycket av denna överenskommelse priset å de allra flesta rapportorter över hela riket nedbringats till 3 kr. eller därunder per kg.

Å de olika slagen av *ost* har prisförhöjningen under kvartalet alltjämt varit högst betydande.

Genomsnittspriset å *margarin*, som under oktober steg med 1 öre per kg., efter att förut hava hållit sig i ett oförändrat läge av 1·67 kr. per kg., har under november och december varit underkastat avsevärda stegringar på grund av försvårad införsel av och ökade priser å råmateriel.

Prisrörelsen å *ägg* kännetecknades under kvartalets två första månader av en särdeles kraftig, ständigt fortgående prisstegring med ett för sista veckan av november noterat medelpris av 2·52 kr. per tjog, men under december har den uppåtgående prisrörelsen i stort sett avstannat, och medelpriset för månaden uppgick till 2·54 kr. per tjog. Prisnivån under kvartalet ligger visserligen över det före kristiden vid denna årstid gängse, men innebär å andra sidan en nedgång i jämförelse med prisläget motsvarande tid föregående år.

Sedan den överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och kvarnföreningen angående nedsättning av partipriserna å mjöl, som avsåg att gälla fr. o. m. den 6 sept. t. o. m. den 5 okt., genom ett nytt avtal utsträckts att gälla även under oktober månad — och sedermera för varje månad förlängts — under det att priserna å vetemjöl sänkts med ytterligare 1 kr. per 100 kg. för tiden 6 okt. 1915—15 jan. 1916, hava under intrycket härav *mjöl*priserna i detaljhandeln under oktober gått ned ytterligare något, nämligen vete- och sammalet rågmjöl med i genomsnitt 1 öre per kg. Såsom förut påpekats, hava under kvartalet å rågsiktmjöl endast upptagits noteringar å 90 % sikt. Den under oktober nådda prisnivån har sedan oförändrad bibehållits under kvartalets följande månader. För att de för partihandeln fastställda priserna skola komma den konsumerande allmänheten tillgodo genom möjligast låga pris även i minuthandeln, hava vid ett den 26 november hållet sammanträde mellan representanter för statens livsmedelskommission och livsmedelsråd samt Sveriges minuthandlares riksförbund de senare förbundit sig att i allt vad på riksförbundet ankommer verka dels för att vete- och rågmjöl skola i detaljhandeln tillhandahållas till ett pris, som icke överstiger priset hos kvarnarna jämte eventuell fraktkostnad med mera än 10 %, dels ock för att å ort, där lokal livsmedelskommission finnes, överenskommelse träffas mellan denna och minuthandlarna på platsen såväl om detaljpriserna som om eventuellt erforderlig kontroll. *Bröd*priserna hava under kvartalet visat någon tendens till nedgång för alla de olika

sorterna. I slutet av kvartalet har av statens livsmedelskommission även träffats överenskommelse med Sveriges bageriidkareförening angående reglering av brödpriserna, varvid bageriidkarna förklarat sig beredda att med ytterligare 1 öre sänka priset på det s. k. 1915 års bröd, vilket alltså numera kostar högst 37 öre per kg. och 19 öre per 1/2 kg. Vidare har föreningen förbundit sig att verka för att i största möjliga utsträckning en ny större vetebrödstyp av samma ingredienser som de nuvarande s. k. slätfranska bröden, d. v. s. av vetemjöl och vatten, av bagarna tillhandahålles till ett pris av högst 25 öre för 1/2 kg. och 48 öre för 1 kg., under förutsättning av oförändrade mjölpriser.

Sedan det visat sig, att det hittills bestående *rågsiktningsförbudet* haft till följd minskad förbrukning av rågmjöl till människoföda och ökad konsumtion av vetemjöl samt att det i stor utsträckning lett till rågens nedgröpning till kreatursfoder, har Kungl. Maj:t i början av februari upphävt sagda förbud. Samtidigt har överenskommelse träffats med kvarnföreningen om hållande av ett partipris å finsikt av 31 kr. per 100 kg. och å samsikt av 29 kr. Närmare redogörelse för hithörande förhållande skall meddelas i ett följande häfte.

Å *havre-* och *risgryn* hava under kvartalet endast obetydliga prisförskjutningar ägt rum.

De olika slagen av färskt *kött* hava under oktober i stort sett bibehållits oförändrade i det prisläge, som rådde i slutet av september med en, om ock svag tendens till ytterligare nedgång. Under november månad har nötkött ytterligare gått ned något i pris, under det att priskurvan för kalv- och fårkött sakta förskjutits uppåt. Under december har medelpriset å nötkött: stek sjunkit med 1 öre per kg. och soppkött bibehållits i oförändrat prisläge, ehuru även för nötkött mot månadens slut en viss förskjutning uppåt kan konstateras. Å kalv- och fårkött har prisstegringen fortsatt ännu mera utpräglat än under månaden förut. Å renkött hava priserna under kvartalet stigit för varje månad, och i jämförelse med fjärde kvartalet 1914 är prisnivån högst avsevärt förhöjd.

Fläsk, såväl färskt som salt, har visserligen under oktober fortsatt att stiga, men med betydligt mindre styrka än under månaden förut och under november visa fläskpriserna en bestämt vikande tendens med för varje vecka fallande priser efter att förut ända sedan oktober 1914 hava företett en ständigt stigande kurva. Särdeles påtaglig har denna prisnedgång varit i de exporterande landsdelarna, där förut osedvanligt höga fläskpris varit rådande, under det att prisförhöjningen i stort sett alltjämt fortgått å orterna i övre Norrland, där prisnivån, såsom ovan påpekats, förut varit förhållandevis låg. Under december månad har nedgången alltjämt fortsatt och sträckt sig över så gott som hela landet, och det för samtliga rapportorter beräknade medelpriset för färskt fläsk, 2·19 kr. per kg., understiger med ej mindre än 11 öre per kg. genomsnittspriset under november.

Å de olika slagen av färsk och salt *fisk* har den prisstegring, som under tredje kvartalet började göra sig gällande, oavbrutet fortgått även under

sista kvartalet med för varje månad höjda priser över hela linjen, och gruppen i sin helhet, som ännu under första halvåret 1915 var tämligen oberörd av den rådande dyrtiden, har under andra halvåret haft att uppvisa en kraftigare uppgång än någon annan varugrupp.

Vad beträffar de i den femte varugruppen sammanförda artiklarna, sjönk priset å *potatis* under oktober med i genomsnitt 2 öre per 5 lit., och det för samtliga rapportorter beräknade medelpriset, 27 öre per 5 lit., torde kunna betraktas såsom normalt för ett gott skördeår. Under november har priset åter stigit något på skilda orter över hela landet, och medelpriset gick upp med 1 öre per 5 lit. Under december har genomsnittspriset icke undergått någon förändring, men enstaka lokala prisförhöjningar, särskilt å en del orter i Norrland, hava förekommit.

Gula ärter, som under oktober sjönko med i medeltal 5 öre per kg., stego under november åter i pris, så att medelpriset var uppe i samma nivå som under september, nämligen 56 öre per kg., och detta prisläge var sedan oförändrat under december. Priset på *bruna bönor* visade under kvartalet en fortgående stegring, beroende därpå, att holländska bönor numera åter börjat att ganska allmänt föras i handeln i stället för de under förra vintern allmänt förekommande, billigare amerikanska bönorna.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under oktober priset på fotogen gått upp med 1 öre per liter, vilket motiverats med importsvårigheterna samt de ytterligare höjda sjöfrakterna. Vedpriserna hava likaledes alltjämt stigit avsevärt över hela landet, och kol- och kokspriserna hava alltjämt fortsatt att skjuta i höjden. Från åtskilliga håll rapporteras brist å sistnämnda varuslag, och även tillförseln av ved har å flera orter varit förenad med svårigheter.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under fjärde kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 138—139 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg tillsammantagna, under det att i tabellen å sid. 140—141 sammanställts månadsmedelpriser under fjärde kvartalet och för december jämväl veckomedelpriser för var och en av dessa tre städer.

En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att den utpräglat vikande tendens, som under september inträdde beträffande samtliga slag av nötkreatur, med undantag för de bättre kvaliteterna av kor och tjurar, fortgick även under oktober månad, och att priserna å kalvar och får i stort sett bibehöllos oförändrade. Svinpriserna stego däremot under oktober med ungefär samma styrka som under månaden förut eller med i genomsnitt 11 à 13 öre per kg. Under november fortsatte den vikande tendensen för i stort sett samtliga slag av nötkreatur, under det att kalvar och får företedde stegrade priser. Särskilt beaktansvärt är det under denna månad inträffade synnerligen kraftiga prisfallet å samtliga slag av svin, som sjönko i pris med i genomsnitt 18 öre per kg., efter att förut — frånsett en mindre prisnedgång under juli 1915 — ända sedan september 1914 hava haft att uppvisa för varje månad stegrade priser. Under decem-

ber slutligen fortforo nötkreatурspriserna att falla för de bättre kvaliteterna, medan däremot priserna å de sämre slagen av såväl kvigor som tjurar och oxar åter började gå i höjden. Å svin gjorde sig prisnedgången gällande även under december, ehuru med betydligt mindre styrka än under månaden förut. Sötmjölkskalvar sjönko något i pris, skummjölkskalvar däremot företedde fortfarande höjda priser, likaså får, vilka stego med i genomsnitt 5 öre per kg. Under fjärde kvartalet i dess helhet förete de olika slagen av nötkreatur oförändrade eller fallande priser. En ännu kraftigare nedgång visa priserna å samtliga slag av svin, som voro i medeltal 11 öre per kg. billigare under december än under september. Av kalvar har endast den bästa kvaliteten sjunkit något i pris, under det att de övriga sorterna varit underkastade en, om ock obetydlig prisstegring. Å får har under kvartalet inträtt en prisförhöjning av i genomsnitt 6 öre per kg.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 140—141, prisrörelsen inom var och en av de tre orterna, framgår det, att densamma under kvartalet varit synnerligen olikformig i fråga om nötkreatur. Sålunda hava priserna i Stockholm stigit över hela linjen med i genomsnitt 3 öre per kg., medan de i Malmö endast stigit beträffande de sämsta kvaliteterna men däremot för övrigt undergått ofta mycket betydande prissänkningar samt i Göteborg på det hela taget varit oförändrade. Vid kvartalets slut voro de absoluta priserna i stort sett tämligen lika ställda i Stockholm och Malmö, men i Göteborg ej oväsentligt lägre över hela linjen. — Priset på kalvar visade i Stockholm en uppgång av i genomsnitt 12 öre per kg. men företedde i Malmö endast ytterst obetydliga variationer och höll sig alldeles oförändrat i Göteborg. — Fårpriset hade stigit mest i Stockholm, där också det högsta prisläget noterats, minst i Malmö. — I fråga om svin har prisfallet varit betydande å alla tre orterna.

Vad därefter beträffar tillförseln till kreatursmarknaderna, företer densamma i jämförelse med fjärde kvartalet 1914 över hela linjen en betydande nedgång, särskilt utpräglad i fråga om nötkreatur. Hela antalet å de tre städernas kreatursmarknader salufördа djur var c:a 20 000 nötkreatur mot c:a 48 000 motsvarande kvartal 1914, omkring 3 600 kalvar (resp. 4 700), 1 000 får (resp. 1 200) och 3 700 svin (resp. 4 500). Största delen av denna minskning kommer på Malmö, som under kristidens föregående kvartal hade den ojämförligt största tillförseln, men som under nu tilländalupna kvartal fått denna starkt reducerad, och den främsta platsen såsom tillförselsort har i stället intagits av Göteborg. I Malmö belöpte sig sålunda tillförseln av nötkreatur, i jämförelse med motsvarande kvartal 1914, endast till c:a 26 % (7 700 fjärde kvartalet 1915 mot 28 680 mot svarande kvartal 1914), av kalvar och svin till c:a 50 % samt av får till c:a 30 %. Även i Göteborg minskades tillförseln av nötkreatur med ej mindre än c:a 50 % (från 15 238 fjärde kvartalet 1914 till 7 512 motsvarande kvartal 1915), men ökades i övrigt ej oväsentligt. I Stockholm ökades antalet salufördа nötkreatur, kalvar och får ganska avsevärt, under det att antalet svin visade någon nedgång.

I avsikt att belysa de förändringar i köttkonsumtionen, som inträffat

under det senaste året i jämförelse med de båda föregående åren, har här nedan sammanställts siffrorna för årskonsumtionen i Stockholm under åren 1913, 1914 och 1915.

	Nötkreatur-kroppar	Gödkalv-kroppar	Spädkalv-kroppar	Får-kroppar	Svin-kroppar	Spädgris-kroppar
1913	44 344	76 311	52 078	62 187	97 596	1 289
1914	44 090	73 208	53 008	57 077	113 489	9 297
1915	60 879	63 847	50 915	45 833	62 445	2 398

Som av ovanstående framgår, har under år 1915 konsumtionen ökats avsevärt beträffande nötkreatur, under det att alla övriga kreatursslag förete minskade siffror. Särskilt påfallande är den starka minskningen av siffran för svin samt i jämförelse med år 1914 även för spädgrisar. För svin, varå konsumtionen under åren 1913 och 1914 varit i stort sett likformig under de olika kvartalen, ställa sig siffrorna under 1915 på följande sätt:

1:sta kvartalet	. . . . .	25 758 kroppar
2:dra »	. . . . .	15 297 »
3:dje »	. . . . .	9 699 »
4:de »	. . . . .	11 691 »

sålunda utvisande en synnerligen stark tillbakagång under de tre sista kvartalen. Av 1914 års osedvanligt höga konsumtion av spädgrisar faller den allra största delen eller 7 002 kroppar på sista kvartalet, vilket förhållande tydligt ådagalägger den omfattande nedslaktning, som då ägde rum till följd av det osäkra läge å prismarknaden, som framkallades genom exportförbudet under världskrigets första månader, samtidigt med att foderpriserna stego och allmän oro rådde för att foderbrist skulle inträda.

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	*separerad*	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	160	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	110	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	128	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
53	Fotogen, Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
54	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2180	2170	2220	2260	2680	2520	2280	2280
55	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
56	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185
57	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	378	378
58	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
60	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. tre, för okt. fem och för nov. sju orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser

(dec. 1914—dec. 1915) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913 - 1915 för 44 orter

1912	1913	1914	Dec. 1914	Jan 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	14	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	16	17	17	17	1
8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	9	10	10	2
6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	8	3
237	236	239	268	275	264	266	269	275	277	281	296	308	342	334	318	4
214	218	218	245	244	238	244	249	254	255	252	265	269	291	283	278	5
156	164	162	164	166	169	171	173	177	184	194	206	217	228	235	241	6
115	121	119	121	122	125	127	128	135	138	145	154	166	176	182	187	7
51	58	60	63	63	68	66	71	71	70	78	85	91	103	110	109	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	144	158	158	166	173	174	171	167	167	167	167	168	176	183	11
161	159	171	270	261	226	188	150	155	160	172	181	180	207	244	254	12
139	137	151	194	200	174	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	13
32	28	30	32	33	35	40	44	44	42	41	35	29	27	28	28	14
49	46	80	—	—	—	—	—	—	—	131	43	—	—	—	—	15
30	31	35	49	51	58	62	62	61	59	59	58	56	51	56	56	16
53	48	49	59	63	65	73	72	71	71	70	71	70	80	93	98	17
31	31	33	37	38	39	39	43	43	43	43	43	39	38	38	38	18
22	22	23	28	28	31	32	35	35	34	34	34	31	30	30	30	19
27	27	29	34	35	37	38	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 33	20
36	36	42	52	53	55	56	56	55	53	53	51	49	47	47	48	21
40	41	41	43	44	45	46	47	47	46	47	46	46	46	46	47	22
41	41	43	47	48	51	53	55	56	56	56	56	53	53	53	52	23
38	38	40	44	44	45	46	48	49	50	50	50	49	49	48	48	24
29	30	31	32	34	35	36	38	39	39	39	40	39	38	38	37	25
76	76	78	82	83	84	87	89	91	90	90	91	89	88	88	87	26
45	43	46	49	47	50	51	53	55	55	55	55	54	54	53	53	27
61	60	61	64	63	65	66	68	68	69	68	69	69	67	66	65	28
111	122	116	109	116	118	120	127	135	148	155	157	155	151	149	148	29
91	100	95	89	96	100	100	106	115	127	132	135	134	130	128	128	30
123	131	130	130	136	136	139	145	150	159	164	165	165	162	163	165	31
65	72	70	70	78	74	75	79	84	88	90	93	95	96	97	99	32
124	133	130	121	133	138	144	153	158	168	171	169	168	163	164	168	33
105	114	118	115	120	124	126	133	134	138	142	145	146	153	152	153	34
—	119	121	120	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	[8]) 149	[8]) 170	35
123	133	129	131	141	146	155	171	179	188	197	208	226	233	230	219	36
129	140	137	140	149	154	160	177	183	194	204	215	232	238	235	230	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	76	76	80	82	84	77	71	73	77	79	82	83	86	90	39
—	108	110	109	115	114	116	103	98	110	116	120	124	125	127	134	40
32	34	35	35	34	32	32	34	38	34	49	50	55	58	64	65	41
36	38	39	43	40	37	36	36	37	39	42	41	44	49	54	56	42
—	55	57	58	61	60	61	59	57	58	61	61	64	66	69	71	43
77	79	81	82	85	83	83	81	80	83	90	89	91	95	102	105	44
41	45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	[9]) 77	[9]) 79	45
25	30	31	30	31	30	30	31	31	32	32	34	38	43	47	48	46
52	56	58	60	61	61	62	63	65	68	69	74	77	82	86	90	47
—	76	77	78	79	80	80	81	81	82	85	90	96	106	112	114	48
176	170	159	161	161	161	161	161	161	162	162	161	161	161	162	163	49
72	67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	50
—	—	10	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	51
6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	52
17	20	21	22	22	22	22	22	22	22	22	22	23	24	24	24	53
2360	2560	2630	2680	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	54
1880	2040	2110	2160	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	55
187	196	220	243	260	266	263	251	254	261	272	301	307	322	355	365	56
397	401	411	421	430	443	447	449	454	468	489	567	614	657	671	683	57
—	234	242	257	269	291	317	327	333	341	358	392	442	438	445	453	58
155	165	157	164	167	172	173	184	186	205	216	229	239	250	255	260	59
177	189	190	194	199	208	213	221	221	231	244	259	279	296	299	304	60

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala		
		Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
		Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	21	21	21	21	21	21	20	20	20
2	handskummad	»	10	10	10	—	—	—	9	10	10
3	separerad	»	10	10	10	10	9	9	9	9	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	373	323	315	373	325	314	370	315	317
5	mat- (lands-)	»	326	288	286	293	291	280	284	261	274
6	Ost: helfet, okryddad	»	236	255	261	217	225	217	231	241	242
7	halvfet, »	»	192	190	193	180	180	180	182	183	180
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	150	150	130	—	—
9	Margarin, växt-	»	168	182	182	163	174	181	161	178	184
10	Ägg: svenska, färska	tjog	246	281	294	218	272	291	196	237	268
11	» konserverade	»	—	182	189	—	203	205	193	176	200
12	Potatis: gammal	5 lit.	30	31	33	25	24	23	28	31	31
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	52	61	57	46	51	53	45	48	47
15	Bruna bönor	»	99	101	102	110	105	100	70	107	107
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	39	39	38	38	38	38	36	37	37
17	råg-, » » »	»	32	33	32	29	29	29	30	30	30
18	rågsikt-, [2]) » » »	»	35	35	35	33	33	33	34	34	34
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	46	49	50	45	45	47	42	46	46
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	49	50	50	49	50	45	45	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	50	50	52	47	47	46	47	47	47
22	mjukt, limpa, söt	»	61	62	60	59	58	59	58	58	58
23	» » sur	»	49	50	51	—	—	—	43	43	38
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	102	100	102	96	93	96	103	103	105
25	mjukt, bil- bakat med vatten	»	70	69	67	54	54	54	67	67	66
26	ligaste sort » » mjölk	»	88	88	86	70	70	70	70	70	68
27	Nötkött, färskt: stek	»	173	164	173	168	162	153	155	150	151
28	soppkött	»	143	136	144	138	140	138	133	131	131
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	186	184	193	186	183	178	163	163	169
30	spädkalv	»	133	127	123	93	85	100	92	95	112
31	Fårkött: färskt, stek	»	174	182	195	187	178	190	164	158	164
32	salt, svenskt	»	163	162	165	180	—	180	167	168	171
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	278	272	266	243	260	224	243	244	237
35	salt, svenskt »	»	277	259	265	250	257	240	242	243	242
36	*Fisk, färsk: abborre	»	109	107	117	94	100	93	100	82	95
37	gädda	»	155	150	166	126	127	128	122	124	124
38	sill	»	72	74	67	57	60	68	39	56	52
39	strömming	»	49	50	60	56	60	53	38	45	41
40	torsk	»	78	79	82	97	95	86	83	79	80
41	rödspotta (»spätta»)	»	99	105	120	95	102	110	87	86	92
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1])	»	77	76	79	70	70	68	74	78	82
43	strömming	»	54	50	57	50	50	—	41	49	50
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	82	91	97	83	83	87	81	90	93
45	» » » rundskuren	»	90	—	—	—	—	—	98	106	113
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	169	174	176	160	168	171	163	165	168
47	Socker, bit-	»	66	66	66	66	66	66	67	67	67
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	12	12	12
49	Svagdricka	lit.	10	10	10	9	9	9	7	7	7
50	Fotogen, Water White	»	23	23	23	24	24	24	23	23	23
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	4000	4000	4200	3500	3500	3700	3300	3300	3300
52	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	3100	3100	3300	2630	2700	2700	2550	2550	2550
53	Bränntorv	100 kg.	375	375	390	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	725	725	745	625	625	625	638	713	738
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	425	425	471	—	—	—	—	—	—
56	Koks: gasverks- (okrossad)	»	215	215	235	260	260	260	270	270	300
57	eng. kamin- »	»	—	—	260	275	275	275	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala kolja Nyköping vitling under dec. 60 à 70 öre; för Norrköping hälleflundra under okt. 150, nov. 150 à 160 nov. 135 à 150 och dec. 150 öre, vitling under okt. och nov. 50 à 60 och dec. 60 öre; för Jönköping å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) 90 % utmalning. — [3]) För sekunda ved

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			**Eskilstuna**			**Linköping**			**Norrköping**			**Motala**			**Jönköping**			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
15	15	15	16	16	16	14	15	15	16	17	17	15	15	16	16	17	17	1
7	7	7	8	8	8	10	10	10	9	9	9	8	8	9	9	9	9	2
6	6	6	7	7	7	7	7	7	8	8	8	7	7	8	7	7	7	3
348	338	304	351	340	300	356	340	316	381	348	329	349	353	314	336	332	316	4
286	272	271	275	260	265	280	249	274	303	291	288	289	298	294	271	258	256	5
247	250	250	245	245	249	241	249	247	247	247	259	220	225	228	211	208	206	6
164	167	168	183	180	201	187	185	192	200	200	224	150	150	170	156	157	156	7
—	—	—	125	120	120	—	—	—	--	—	—	—	—	—	—	—	—	8
171	184	186	170	188	190	168	171	180	171	179	187	160	169	176	173	183	185	9
217	270	275	206	235	263	205	245	250	227	273	274	194	272	250	206	240	249	10
—	225	225	—	—	—	—	—	—	—	—	205	—	185	—	—	—	—	11
20	23	23	23	25	25	25	25	25	25	25	25	20	20	20	25	25	25	12
—	—	—	--	—	—	—	—	—	--	—	—	—	—	—	—	—	—	13
45	49	49	45	50	53	41	56	51	48	50	50	40	47	49	44	51	56	14
—	115	120	65	65	100	98	100	101	80	110	120	100	106	110	78	72	106	15
37	37	37	37	37	37	37	36	36	37	37	37	37	37	37	38	38	37	16
30	29	30	30	30	29	28	29	29	32	—	—	28	28	28	30	30	28	17
32	32	32	35	35	31	30	30	29	32	32	31	31	31	30	32	32	30	18
48	48	48	47	47	47	46	46	50	46	48	50	45	45	45	46	48	48	19
48	48	48	45	45	45	44	46	45	49	49	50	42	44	42	47	48	49	20
49	46	48	50	51	49	54	51	53	47	47	47	51	51	45	57	57	57	21
44	41	40	49	50	49	56	56	56	60	60	54	46	43	44	54	51	50	22
44	41	43	—	—	—	48	48	49	40	40	40	39	39	38	40	40	40	23
92	90	84	77	77	77	88	88	79	87	87	103	—	—	—	101	95	96	24
43	45	45	62	64	64	50	51	49	49	49	48	53	52	46	59	58	58	25
60	57	57	73	72	74	64	65	56	63	63	67	76	71	66	67	66	65	26
152	164	158	161	159	163	157	151	149	160	160	160	177	182	171	157	156	155	27
126	133	127	136	136	139	144	139	139	150	149	149	147	144	142	146	145	145	28
165	174	175	175	177	184	179	175	178	178	176	184	167	166	157	156	156	155	29
94	—	—	100	109	115	118	115	121	--	—	—	120	120	114	82	88	83	30
180	176	175	208	203	206	176	172	181	179	180	189	166	160	161	—	—	—	31
—	—	—	—	—	—	160	157	159	—	—	—	150	150	150	—	—	—	32
—	—	—	—	—	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
265	254	239	279	258	285	250	245	225	269	268	257	237	236	220	238	235	220	34
250	—	—	280	258	240	255	250	241	273	269	265	238	235	222	240	230	220	35
61	60	61	76	80	89	84	87	94	75	79	85	80	87	90	80	—	—	36
117	121	131	137	139	147	127	126	130	125	125	141	126	148	145	124	125	130	37
70	73	76	65	68	73	57	58	59	60	65	68	67	70	83	58	—	44	38
58	53	57	75	69	72	52	58	58	55	53	54	55	65	69	43	39	41	39
88	75	72	—	—	60	81	79	79	70	70	72	70	78	88	70	70	67	40
100	106	113	96	100	104	98	108	114	95	110	123	98	102	115	88	95	96	41
80	80	80	78	80	80	70	75	75	73	78	78	74	80	81	67	67	67	42
51	53	55	50	50	—	45	50	50	50	50	50	45	48	48	—	—	—	43
80	90	97	80	80	—	79	87	88	80	88	94	72	75	80	80	93	93	44
—	—	—	100	105	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
160	160	163	155	155	155	152	154	153	157	160	160	145	147	150	153	153	152	46
65	65	65	65	65	65	65	64	64	66	66	66	65	65	65	66	66	66	47
10	11	10	12	12	12	12	12	12	10	11	11	10	12	12	12	12	12	48
8	8	8	8	8	8	8	8	8	6	6	6	8	8	8	6	6	6	49
23	23	23	24	24	24	23	23	23	23	22	22	23	23	23	22	23	23	50
3480	3400	3380	3340	3340	3400	3000	3200	3200	3550	3550	3700	2840	3020	3100	2900	2900	3200	51
[1]2360	2400	2350	2650	2590	2770	2600	2800	2800	2680	2700	3000	2130	2220	2220	2300	2300	2400	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	375	375	350	—	—	—	—	—	—	53
750	750	750	635	645	645	710	710	710	600	650	650	642	650	650	625	638	638	54
442	450	500	413	413	412	450	475	475	400	400	400	463	467	475	500	500	550	55
235	235	268	240	240	240	288	288	283	250	258	258	243	—	—	235	235	235	56
—	—	—	250	250	250	—	—	265	265	265	280	248	248	268	—	250	300	57

under okt. 100 à 110, nov. 60 à 90 och dec. 85 à 90 öre, under nov. sik 120 och vitling 60 öre; för och dec. 160 öre, kolja under okt. 70 à 80, nov. 70 à 90 och dec. 80 öre, sjötunga under okt. 125 à 150, kolja under dec. 60 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den har under nov. betalats 12·00 à 15·00 kr. per famn.

	1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	16	18	18	15	15	16
2	handskummad	»	10	10	10	9	9	9	9	—	—
3	separerad	»	6	6	6	6	7	7	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	282	274	290	376	358	350	316	328	301
5	mat- (lands-)	»	265	244	247	308	281	285	283	268	290
6	Ost: helfet, okryddad	»	245	253	253	225	245	256	243	250	265
7	halvfet »	»	193	193	195	—	—	—	190	190	190
8	skummjölks-, »	»	—	103	103	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	163	174	179	170	165	180	169	173	185
10	Ägg: svenska, färska	tjog	193	212	234	199	226	237	190	225	222
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	175	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	25	24	21	26	25	26	25	32	32
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	50	59	59	51	53	56	53	59	53
15	Bruna bönor	»	—	100	95	80	114	114	68	68	70
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	37	37	37	38	37	37
17	råg-, » »	»	30	30	30	29	28	28	32	32	33
18	rågsikt-,[2]) » »	»	33	33	32	30	30	30	33	33	33
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	43	45	45	50	45	48	48	49	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	45	43	45	43	42	43	43	45	45
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	56	55	51	58	58	58	58	58	58
22	mjukt, limpa, söt	»	39	38	38	39	37	37	45	45	45
23	» » sur	»	34	33	31	33	32	32	—	—	—
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	84	81	81	81	80	79	86	86	86
25	mjukt, bil- bakat med vatten	»	42	42	42	51	47	47	47	47	47
26	ligaste sort » » mjölk	»	54	53	53	62	59	58	70	70	70
27	Nötkött, färskt: stek	»	144	139	137	154	153	150	150	160	168
28	soppkött	»	130	122	116	135	135	135	133	136	138
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	159	153	156	144	147	149	145	155	161
30	spädkalv	»	112	108	105	93	93	94	93	101	106
31	Fårkött: färskt, stek	»	157	156	155	147	150	157	132	147	158
32	salt, svenskt	»	158	151	153	—	150	150	145	145	145
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	221	220	209	237	238	235	249	229	220
35	salt, svenskt »	»	228	223	215	232	240	230	250	240	225
36	*Fisk, färsk: abborre	»	102	83	90	75	79	80	64	63	70
37	gädda	»	122	108	115	135	140	146	100	103	122
38	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	strömming	»	59	73	66	43	50	49	37	38	48
40	torsk	»	67	64	70	56	66	68	58	62	72
41	rödspotta (»spätta»)	»	90	97	103	100	107	103	—	—	—
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1])	»	83	80	80	78	79	79	70	80	80
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	80	80	85	80	82	93
45	» » » rundskuren	»	118	—	—	—	—	—	—	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	155	153	154	160	160	160	153	153	153
47	Socker, bit-	»	67	67	67	67	67	67	67	67	67
48	Salt (matsalt)	»	10	12	10	7	7	7	12	12	12
49	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	7	7	7
50	Fotogen, Water White	»	23	23	23	24	23	23	24	24	24
51	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2210	2210	2390	2700	2700	2700	2660	2590	2590
52	barr-	»	1700	1720	1800	2210	2180	2250	2070	2120	2120
53	Bränntorv	100 kg.	223	245	245	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	700	700	700	700	700	700	625	675	700
55	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	400	400	400
56	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	240	240	240	275	275	275
57	eng. kamin- » hemkörd	»	—	275	275	230	263	255	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Visby under prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) 90 % utmalning — [3]) För

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			**Karlskrona**			**Kristianstad**			**Malmö**			**Lund**			**Landskrona**			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
								Medelpris (öre)										
16	16	16	17	17	17	17	17	17	19	19	19	15	17	17	17	18	18	1
8	8	8	12	12	12	9	9	9	12	12	12	—	—	—	7	7	8	2
6	6	6	7	7	8	5	5	5	9	9	9	6	8	8	6	6	7	3
380	348	327	358	339	322	367	360	324	367	371	326	370	370	326	380	360	336	4
273	263	264	291	281	271	354	338	305	339	311	285	341	346	315	315	304	285	5
242	243	254	230	230	230	212	220	220	264	276	276	192	200	200	231	239	248	6
—	—	—	197	196	196	170	165	165	191	207	208	133	160	160	—	200	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
172	182	185	166	185	184	170	190	194	168	180	185	160	165	170	166	183	182	9
196	233	237	201	216	219	208	250	253	230	251	274	230	249	251	206	246	228	10
—	183	177	—	—	170	160	175	210	—	218	220	—	—	—	—	—	220	11
25	25	25	26	26	26	33	32	33	26	28	29	25	25	25	25	25	25	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
49	46	58	57	62	62	63	63	63	54	58	60	49	50	51	65	66	66	14
63	60	105	77	85	88	—	100	100	103	103	109	—	103	98	80	102	103	15
39	39	39	40	40	40	37	37	36	40	39	40	40	39	39	39	39	39	16
29	29	29	31	31	30	28	28	29	33	33	33	30	32	30	35	34	32	17
33	34	34	34	34	33	31	31	31	35	35	35	34	34	33	36	35	34	18
50	51	52	45	45	50	55	55	55	50	50	49	47	47	50	50	50	55	19
46	46	46	49	49	49	44	44	44	50	50	53	46	46	47	50	50	52	20
46	46	45	54	51	51	62	62	62	61	60	62	61	61	61	66	68	68	21
41	41	40	44	43	43	34	34	34	32	32	32	40	39	40	38	37	39	22
38	38	33	33	33	33	30	29	29	25	25	25	27	27	28	28	28	28	23
90	90	92	84	84	84	78	78	78	81	81	81	—	—	—	88	87	88	24
56	56	45	—	—	—	66	67	66	57	57	—	—	—	—	—	—	—	25
57	57	56	69	66	71	73	73	73	57	57	57	61	59	59	66	64	63	26
142	134	129	148	147	146	154	155	154	178	168	159	162	145	145	158	150	144	27
131	125	121	131	130	130	139	138	138	155	150	142	140	121	121	145	139	131	28
144	140	142	168	169	172	153	154	154	178	178	171	200	194	193	169	175	171	29
—	—	—	115	116	122	101	103	103	122	120	—	113	102	101	104	114	115	30
138	150	156	147	150	165	177	178	183	222	223	206	200	199	200	200	196	195	31
144	140	155	140	145	145	182	182	183	—	200	—	—	—	—	—	—	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	33
243	229	206	241	239	230	256	250	236	260	245	235	248	247	240	242	235	218	34
247	225	210	240	238	230	266	266	266	293	280	283	-	260	250	250	250	230	35
—	—	—	65	66	65	81	84	87	103	103	100	83	88	—	100	100	—	36
143	150	150	103	106	103	108	109	116	144	145	149	140	135	138	150	148	150	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	64	59	—	—	—	48	44	67	38
36	35	39	26	41	26	25	22	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
66	64	77	45	43	40	45	55	51	64	65	65	60	65	65	46	49	58	40
120	118	125	100	94	100	81	84	90	115	117	120	110	114	118	103	99	95	41
79	79	82	83	83	83	73	83	83	94	93	100	80	84	80	68	80	93	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
76	78	81	90	100	100	—	—	—	85	100	100	—	—	—	—	70	75	44
—	—	—	125	125	125	—	—	—	120	125	125	—	—	—	118	118	110	45
178	178	178	160	160	160	158	158	158	169	172	176	162	161	165	171	169	169	46
68	68	68	67	67	67	66	66	66	67	67	67	66	66	66	65	65	65	47
12	12	14	8	9	9	6	6	6	6	8	8	10	10	10	10	10	10	48
6	6	6	8	8	8	6	6	6	6	6	6	5	5	5	6	6	6	49
26	26	26	23	23	23	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	50
3890	3950	4050	2780	2850	2850	2900	2900	2900	4380	4490	4590	3790	4160	4220	3590	3860	4160	51
[3]3240	[3]3190	[3]3340	—	—	—	2140	2140	2140	3990	4100	4190	3520	3820	3850	3460	3720	4190	52
—	—	—	—	—	—	270	273	278	323	444	443	358	381	392	363	375	400	53
625	700	700	600	600	600	663	688	688	650	650	650	—	700	688	—	—	—	54
450	450	450	450	450	450	388	475	488	500	—	438	517	500	479	400	440	445	55
258	275	283	230	230	230	275	300	300	220	220	220	210	230	210	210	210	210	56
—	—	—	278	278	278	—	—	—	265	270	280	307	325	313	300	315	315	57

dec. kolja 60 à 70 och vitling 60 à 65 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser alved har betalats i Visby under okt. 32·70, nov. 33·70 och dec. 34·80 kr. per famn.

1	Varuslag	2 Kvantitet	57 Hälsingborg Okt.	58 Hälsingborg Nov.	59 Hälsingborg Dec.	60 Ystad Okt.	61 Ystad Nov.	62 Ystad Dec.	63 Halmstad Okt.	64 Halmstad Nov.	65 Halmstad Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	16	17	17	17	15	16	16
2	handskummad	»	8	8	8	8	8	8	8	9	10
3	separerad	»	6	6	6	5	5	5	6	7	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	369	363	331	384	368	345	381	356	335
5	mat- (lands-)	»	326	320	288	—	—	—	308	297	283
6	Ost: helfet, okryddad	»	241	249	266	262	265	265	219	230	238
7	halvfet, »	»	165	178	190	225	225	220	167	182	188
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	169	184	184	167	184	180	170	175	185
10	Ägg: svenska, färska	tjog	217	247	254	205	243	245	227	248	257
11	» konserverade	»	—	—	215	—	—	222	—	—	203
12	Potatis: gammal	5 lit.	25	25	25	25	25	25	26	28	28
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	53	60	61	55	65	61	50	60	65
15	Bruna bönor	»	103	111	116	125	125	115	120	116	119
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	39	39	39	40	39	39	38	38	38
17	råg-, » » »	»	30	30	30	33	33	32	31	31	30
18	rågsikt-,[3]) » » »	»	32	32	32	34	34	35	32	32	31
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	51	52	50	57	55	49	47	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	49	50	55	55	55	42	43	47
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	68	67	68	68	67	65	55	55	55
22	mjukt, limpa, söt	»	41	41	40	38	38	39	38	37	38
23	» » sur	»	30	30	30	30	30	29	32	31	30
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	92	93	92	80	80	80	78	76	75
25	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	ligaste sort / » » mjölk	»	59	59	58	73	73	66	69	69	69
27	Nötkött, färskt: stek	»	150	146	146	154	149	146	151	150	147
28	soppkött	»	139	136	136	139	136	131	136	134	133
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	167	167	175	159	163	157	166	162	160
30	spädkalv	»	105	98	103	96	103	105	125	122	124
31	Fårkött: färskt, stek	»	189	194	199	181	190	177	163	170	170
32	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	170	—	180
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	200	—	—	—	—	—	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	251	235	215	251	243	216	246	219	208
35	salt, svenskt »	»	268	250	232	285	280	260	251	245	231
36	*Fisk, färsk: abborre	»	—	83	90	118	117	113	100	108	—
37	gädda	»	127	145	149	145	146	148	150	148	144
38	sill	»	57	56	55	33	33	34	55	74	68
39	strömming	»	54	48	64	33	33	34	50	65	70
40	torsk	»	56	57	66	50	50	50	57	64	67
41	rödspotta (»spätta»)	»	112	130	120	125	125	125	89	99	107
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)[4])	»	78	88	88	110	100	100	71	77	77
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	100	100	100	—	—	—	83	90	110
45	» » » rundskuren	»	125	125	125	136	140	145	112	123	125
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	172	173	171	182	180	157	165	163
47	Socker, bit-	»	66	66	66	66	66	66	66	66	66
48	Salt (matsalt)	»	10	10	10	10	11	11	8	8	8
49	Svagdricka	lit.	6	6	6	5	5	5	7	7	7
50	Fotogen, Water White	»	22	22	22	22	22	22	22	22	22
51	Ved: björk- \ osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	3470	3470	3470	3790	3790	3820	)3020	[5])3060	)3210
52	barr- / × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2980	2980	2980	2140	2140	2140	2530	2690	2650
53	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	265	265	270	325	325	325
54	Kol: antracit- (»valnöt») \	hl.	600	600	600	—	—	—	600	600	600
55	eng. hushålls- (fyrkol) / hemkörd	»	360	427	407	—	425	425	390	390	415
56	Koks: gasverks- (okrossad) / hemkörd	»	230	230	230	225	225	225	—	—	—
57	eng. kamin- » / hemkörd	»	270	290	270	250	250	265	270	270	295

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad under okt. 90, nov. 100 à 125 och dec. 100 à 110 öre, sik under okt. 125 à 150, nov. 150 och dec. 125 ej förekommer, avser prisuppgiften den å frågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) 90 % resp. 33·30 och 22·70 samt dec. resp. 35·20 och 18·00 kr. per famn. — [4]) För klen björkved har under okt.

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			Lysekil			Vänersborg			Borås			Tidaholm			Karlstad			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
20	20	20	16	18	18	16	16	17	16	17	17	16	16	16	17	18	18	1
11	11	11	9	11	11	10	10	11	9	10	10	8	8	9	8	8	9	2
10	10	10	—	—	—	8	8	9	7	8	8	6	6	7	8	8	8	3
366	330	290	343	335	304	371	353	358	341	356	346	300	300	300	336	326	300	4
315	289	282	276	279	277	274	261	268	281	257	268	274	275	276	269	274	276	5
223	225	232	238	245	288	218	225	228	212	223	226	206	208	246	225	228	223	6
–	198	205	—	—	—	—	—	—	169	174	175	—	—	—	185	180	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	129	126	84	84	84	—	—	—	8
170	190	185	170	190	190	170	177	188	170	182	185	170	190	190	174	187	185	9
225	273	296	199	246	275	198	250	255	215	252	239	175	199	216	200	246	262	10
—	205	205	—	200	210	—	—	—	198	200	190	—	—	—	—	170	200	11
30	29	32	25	25	25	25	25	25	29	30	31	30	30	30	27	25	25	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
53	52	52	51	59	61	53	50	57	50	62	62	60	60	60	55	62	56	14
—	102	104	—	—	—	75	75	75	78	120	83	—	75	75	110	110	110	15
37	37	37	38	38	38	37	37	37	38	38	38	39	39	39	38	38	38	16
30	30	29	29	30	29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	32	32	30	17
32	32	31	32	33	32	35	32	32	32	32	32	32	32	32	33	33	32	18
44	48	48	45	45	45	45	45	49	47	47	47	50	50	50	45	49	49	19
43	43	43	45	45	45	40	40	43	51	50	50	50	50	50	44	45	47	20
51	51	51	61	61	61	66	61	60	55	55	55	61	60	60	50	50	50	21
48	48	48	43	43	44	49	48	49	50	50	50	48	50	48	56	56	46	22
31	31	31	37	36	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	43	41	23
78	78	78	75	83	78	90	86	83	84	84	75	75	75	75	96	95	94	24
49	49	49	48	48	50	46	44	45	54	54	54	—	—	—	60	60	50	25
54	54	54	59	60	60	55	54	59	66	66	62	60	60	60	76	76	62	26
151	145	152	150	150	150	148	144	145	176	161	153	180	178	174	134	137	138	27
141	135	142	130	130	130	138	132	129	143	129	121	144	145	146	124	128	127	28
155	160	170	160	160	160	149	150	150	183	170	169	180	181	185	151	155	156	29
105	105	105	88	90	93	65	75	85	94	96	92	75	79	77	90	92	98	30
161	160	169	160	160	160	172	171	166	185	175	171	171	171	170	165	161	166	31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	177	—	166	170	170	145	150	—	32
—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
220	220	221	220	205	200	201	200	200	242	228	203	224	222	218	239	237	212	34
240	250	245	255	238	245	230	235	215	217	220	205	220	220	220	240	238	210	35
133	125	125	—	—	—	64	—	—	80	79	93	—	—	—	94	100	113	36
146	150	150	—	—	—	98	100	—	132	129	130	127	—	—	144	136	150	37
72	73	86	48	—	—	61	54	48	55	50	60	60	63	78	72	70	69	38
60	68	72	—	—	—	—	60	—	59	60	67	—	—	—	—	—	67	39
70	80	75	41	42	49	60	70	70	61	65	65	76	82	80	70	74	85	40
105	125	124	60	60	60	90	100	110	101	108	112	98	98	96	96	99	108	41
88	89	90	75	75	88	78	80	80	75	75	75	80	80	90	78	80	82	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
74	79	80	73	73	98	71	82	80	83	89	93	90	90	90	88	95	96	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	45
162	163	164	160	158	158	150	160	160	153	153	153	160	160	160	162	163	164	46
65	65	65	65	65	65	65	65	65	66	66	66	65	65	65	67	67	67	47
12	12	12	12	12	12	10	10	10	10	10	10	10	10	10	12	12	12	48
10	10	10	9	10	8	8	7	7	8	8	8	6	6	6	8	8	8	49
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	26	26	26	24	24	24	50
4250	4380	4500	4000	4000	4000	[1]3300	[1]3300	3500	3010	3070	3210	2270	2470	2470	3150	3280	3280	51
3680	3700	3780	3000	3200	3200	2500	2400	2600	2410	2450	2490	1640	1760	1830	2270	2520	2460	52
389	525	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
600	600	650	625	—	—	600	—	—	600	650	658	—	—	650	—	—	—	54
450	450	450	400	400	400	400	450	450	450	450	450	—	500	500	—	—	—	55
255	255	255	—	—	—	200	225	225	277	—	285	—	—	—	288	288	293	56
270	280	300	260	300	325	290	—	—	315	330	338	300	325	325	—	—	350	57

hälleflundra under okt. och nov. 150 à 175 öre, kolja under okt 40 à 75 samt nov. och dec 50 à 80 öre, lake öre, vitling under okt. 30 à 50, nov. 40 à 70 och dec. 50 à 70 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» utmalning. — [2]) I Halmstad har betalats för bokved och ribbved under okt. resp. 33·20 och 22·10, nov. och nov. betalats 27·00 kr. per famn.

	1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
	Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	17	17	17	15	16	16	18	18	18
2	handskummad	»	—	—	—	—	7	7	9	9	9
3	separerad	»	7	7	7	7	7	7	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	350	350	300	334	350	345	335	338	300
5	mat- (lands-)	»	275	257	264	271	275	275	283	279	281
6	Ost: helfet, okryddad	»	223	250	255	214	228	238	223	241	248
7	halvfet, »	»	185	200	195	—	—	—	190	191	206
8	skummjölks-, »	»	100	—	—	—	—	—	80	100	100
9	Margarin, växt-	»	170	170	186	172	177	182	163	163	177
10	Ägg: svenska, färska	tjog	203	229	257	190	210	218	202	251	282
11	» konserverade	»	—	200	200	—	—	—	140	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	25	25	25	25	25	25	24	25	25
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	43	58	58	49	51	51	47	49	49
15	Bruna bönor	»	—	120	120	—	—	—	65	97	98
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	37	37	37	38	38	37	36	36
17	råg-, » » »	»	30	29	29	30	30	30	30	29	29
18	rågsikt-,[2]) » » »	»	—	31	30	33	34	33	32	32	32
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	45	45	46	45	45	48	44	43	45
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	46	44	46	42	42	43	42	41	42
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	46	46	46	43	44	43	46	45	46
22	mjukt, limpa, söt	»	46	47	48	48	50	50	45	47	47
23	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	90	90	95	98	91	97	99	98
25	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	58	58	57	56	57	57	41	43	43
26	ligaste sort / » » mjölk	»	80	80	73	76	77	77	57	59	59
27	Nötkött, färskt: stek	»	168	162	155	138	139	142	166	165	164
28	soppkött	»	125	124	127	121	123	125	139	137	136
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	169	164	161	163	160	160	171	170	170
30	spädkalv	»	113	110	108	91	92	91	102	105	110
31	Fårkött: färskt, stek	»	175	174	176	161	160	162	193	183	204
32	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Renkött, färskt, stek	»	160	160	173	—	—	160	—	180	180
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	255	250	240	220	220	207	241	243	233
35	salt, svenskt »	»	255	245	235	235	210	230	244	244	236
36	*Fisk, färsk: abborre	»	75	85	99	70	85	—	94	93	85
37	gädda	»	129	136	154	150	153	155	145	138	145
38	sill	»	64	73	72	—	70	43	60	63	67
39	strömming	»	75	61	65	—	73	55	55	54	55
40	torsk	»	75	79	80	78	89	81	76	78	75
41	rödspotta (»spätta»)	»	95	96	100	100	108	115	93	88	100
42	salt: sill, fetsill (»KKK») [1])	»	74	74	75	69	72	79	65	69	70
43	strömming	»	57	—	—	50	—	—	48	50	50
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	90	87	87	77	84	85	78	80	79
45	» » » rundskuren	»	100	100	—	—	—	—	—	—	—
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	160	158	158	160	160	162	155	159	158
47	Socker, bit-	»	66	66	66	65	65	65	63	63	63
48	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	11	11	11
49	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	8	8	8
50	Fotogen, Water White	»	24	24	24	24	24	24	22	22	23
51	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	4050	4120	4120	2520	2770	2770	3400	3650	3650
52	barr- { × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	3050	3050	3120	1760	2270	2270	[4])2650	2840	[4])2740
53	Bränntorv	100 kg.	278	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	675	725	725	—	—	700	650	675	750
55	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	450	450	450	—	—	—	—	—	—
56	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	220	235	235	—	—	—	240	240	240
57	eng. kamin- » }	»	300	300	300	—	283	293	275	288	275

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja okt. 60, nov. 60 à 75 och dec. 75 öre, vitling under okt. 60, nov. 60 à 75 och dec. 75 öre; för Domnarvet å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) 90 % utmalning. — [3]) Allmänna Svenska kr. per famn. — [4]) För avfallsved har betalats: i Västerås (»sekunda barrved») under dec. 20·80 kr. per

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			Domnarvet o. Borlänge			Ludvika			Gävle			Söderhamn			Sundsvall: staden			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
18	18	18	16	16	16	17	17	17	19	20	20	17	17	19	18	20	20	1
9	10	10	8	8	8	8	8	8	10	10	10	10	10	10	12	13	13	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	8	8	8	8	10	11	11	3
307	306	302	302	301	301	316	310	300	336	330	322	333	355	360	335	343	332	4
275	288	282	276	288	287	281	281	271	293	282	285	279	280	280	295	293	281	5
233	246	236	217	215	223	214	216	232	225	230	235	219	220	229	231	238	252	6
170	197	190	—	—	—	165	—	—	—	—	—	170	175	200	167	162	170	7
—	110	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	110	110	8
171	177	185	178	179	186	166	166	184	173	176	183	170	170	185	174	174	187	9
197	258	259	188	216	230	172	224	225	207	249	258	208	250	230	214	287	291	10
—	207	210	180	—	180	—	—	200	—	200	200	—	200	—	—	—	237	11
25	25	25	25	25	25	27	30	30	25	25	25	25	25	25	31	31	33	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	53	51	45	57	57	44	54	56	50	50	55	44	55	54	56	60	58	14
—	105	—	70	70	73	—	—	—	70	70	69	—	—	100	60	65	90	15
38	39	38	38	37	37	37	37	37	37	37	37	38	38	38	40	39	39	16
29	29	29	28	28	28	30	30	30	30	30	30	29	29	29	32	32	32	17
34	34	34	32	34	34	35	35	35	33	34	34	32	32	31	35	35	35	18
47	47	49	49	47	47	45	45	45	45	45	47	45	45	45	47	47	48	19
44	46	43	45	45	45	45	45	45	46	46	46	42	40	42	50	52	52	20
47	47	47	45	45	45	44	45	45	47	46	47	45	45	45	53	52	53	21
54	54	54	53	55	52	55	55	55	48	48	48	52	50	50	50	50	50	22
—	45	44	—	—	—	—	—	—	38	38	38	39	36	40	46	47	48	23
96	99	96	95	99	97	90	90	91	85	85	94	73	68	70	87	95	89	24
48	45	48	47	41	46	62	61	63	56	56	54	50	41	43	63	63	63	25
70	71	70	71	63	64	82	82	82	64	64	59	69	65	63	78	78	78	26
160	162	159	157	161	155	150	151	148	148	148	150	149	149	148	144	142	148	27
129	134	130	128	126	123	127	127	122	133	132	134	129	130	129	119	121	124	28
164	172	174	160	160	161	171	170	170	176	180	179	170	170	170	159	159	160	29
96	108	108	93	86	92	—	—	100	111	110	115	90	90	90	85	87	90	30
166	171	174	162	160	161	166	169	168	160	158	168	159	159	162	145	148	158	31
168	178	180	165	170	170	—	—	—	—	150	150	—	—	160	147	188	150	32
155	160	160	—	—	—	—	—	—	—	138	150	150	—	—	—	—	175	33
221	221	218	212	213	211	217	218	209	216	224	220	216	215	209	226	233	214	34
221	222	200	203	205	213	—	—	220	207	212	220	225	225	223	231	235	210	35
100	103	114	90	100	108	110	110	—	100	108	100	85	86	95	78	75	75	36
145	150	150	140	135	138	148	150	157	144	150	150	100	118	124	127	126	122	37
58	75	79	—	60	—	70	70	—	60	—	50	—	—	63	—	—	—	38
43	54	75	40	48	70	51	56	53	57	60	60	36	46	59	43	56	58	39
61	71	75	60	75	73	75	79	80	65	85	79	57	70	65	66	69	73	40
100	112	125	100	100	110	100	119	125	93	106	120	98	98	100	75	83	81	41
65	73	73	63	66	70	74	72	69	70	71	74	66	68	71	68	70	81	42
39	43	46	35	45	43	—	—	—	38	44	45	38	50	—	34	50	50	43
86	94	95	110	110	110	85	85	85	—	—	—	75	83	85	75	80	88	44
123	124	120	115	119	115	—	—	—	106	113	118	100	115	120	85	103	108	45
159	161	158	160	160	161	158	158	158	160	160	162	153	150	150	179	178	178	46
65	65	65	64	64	64	65	65	65	65	65	65	66	67	68	65	65	65	47
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	10	10	10	14	14	14	48
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	7	7	7	49
24	24	24	24	24	24	25	25	25	23	23	23	24	24	24	24	24	25	50
3010	2960	3010	2610	2730	2720	2960	2960	[4])2960	3130	3130	3570	[5])2270	2590	2590	3020	3090	3400	51
2120	2100	2100	1930	2060	2040	1950	1950	1950	2580	2500	2870	1830	2140	2140	2390	2590	2650	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
800	850	900	750	733	750	700	675	675	675	675	675	688	688	733	500	500	500	54
600	—	—	533	500	500	—	—	—	425	425	425	450	450	450	400	400	475	55
—	—	—	—	—	—	300	300	300	250	250	280	—	—	—	245	275	275	56
350	350	350	317	317	300	350	350	350	275	300	275	313	313	313	300	300	300	57

under nov. 70 à 100 och dec. 80 à 90 öre; för Falun hälleflundra under dec. 150 à 160 öre, kolja under kolja under nov. 90 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den Elektriska Aktiebolaget i Västerås har under okt. tillhandahållit sin personal barrved till ett pris av 22·70 famn, i Ludvika (»blandved») under dec. 16·40 kr. per famn, i Söderhamn under okt. 12·50 kr. per famn

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	18	16	16	16	20	20	20
2	handskummad	»	12	12	11	—	—	—	14	14	14
3	separerad	»	—	—	9	8	8	8	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	336	336	329	300	300	—	296	306	301
5	mat- (lands-)	»	290	298	289	301	295	295	274	283	277
6	Ost: helfet, okryddad	»	223	225	233	230	237	240	218	242	236
7	halvfet, »	»	180	165	180	—	—	—	150	150	160
8	skummjölks-, »	»	—	110	110	—	—	—	80	80	80
9	Margarin, växt-	»	168	166	176	170	170	193	167	173	180
10	Ägg: svenska, färska	tjog	206	238	260	241	276	287	222	271	282
11	» konserverade	»	—	215	218	—	—	220	—	200	220
12	Potatis: gammal	5 lit.	26	27	28	35	35	35	40	37	40
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	57	56	58	45	48	52	50	52	56
15	Bruna bönor	»	55	60	80	—	—	100	65	—	—
16	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	38	38	38	37	37	37
17	råg-, » »	»	30	30	31	30	30	30	32	32	30
18	rågsikt,[2]) » »	»	34	34	34	33	33	33	33	33	32
19	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	47	46	46	45	45	45	45	45	48
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	45	44	46	50	50	50	45	46	46
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	48	48	48	49	51	52	52	52	50
22	mjukt, limpa, söt	»	49	50	46	63	63	70	50	50	50
23	» » sur	»	48	50	50	—	—	—	51	51	51
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	77	80	75	88	89	89	88	88	88
25	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	48	48	48
26	*ligaste sort* } » » mjölk	»	60	60	65	—	—	—	72	72	72
27	Nötkött, färskt: stek	»	146	148	148	118	120	119	150	150	150
28	soppkött	»	116	121	123	96	96	97	120	120	120
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	158	153	146	150	—	—	170	170	170
30	spädkalv	»	79	78	81	73	73	73	75	75	82
31	Fårkött: färskt, stek	»	137	136	139	118	123	122	150	150	150
32	salt, svenskt	»	125	125	125	—	—	—	145	145	150
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	150	150
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	221	212	206	215	208	211	210	220	220
35	salt, svenskt »	»	215	205	210	180	190	—	230	230	230
36	*Fisk, färsk: abborre	»	75	75	73	—	—	—	85	91	95
37	gädda	»	119	121	119	115	—	125	115	123	130
38	sill	»	—	—	—	—	—	—	58	63	70
39	strömming	»	38	50	57	55	60	—	50	58	70
40	torsk	»	63	—	—	—	—	—	63	65	70
41	rödspotta (»spätta»)	»	75	—	—	—	—	—	78	80	85
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1])	»	65	66	65	65	65	65	72	84	81
43	strömming	»	36	36	42	—	—	—	40	60	60
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	80	—	—	—	63	70	75
45	» » » rundskuren	»	80	90	100	100	—	—	85	90	90
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	166	167	150	150	150	157	161	159
47	Socker, bit-	»	66	66	65	65	65	65	65	65	65
48	Salt (matsalt)	»	11	11	10	7	7	7	12	12	12
49	Svagdricka	lit.	5	5	5	5	5	5	8	8	8
50	Fotogen, Water White	»	23	23	23	24	24	24	26	26	26
51	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	2650	2690	[4])2790	—	—	—	2770	2770	2770
52	barr- } × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2100	1970	2000	—	—	—	2020	2020	2020
53	Bränntorv	100 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	—	550	—	—	—	—	835	840	840
55	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	450	—	—	—	—	735	—	—
56	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	325	335	350
57	eng. kamin- » } hemkörd	»	—	350	—	—	—	—	410	—	425

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå harr under 125 och dec. 110 à 125 öre; för Luleå sik under okt och nov. 80 samt dec. 100 öre; för Boden sik prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) 90 % utmalning. — sågverksdistriktet (för »brädved») under dec. 18·30 kr. per famn, i Umeå under okt. 10·70 och dec. sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget under okt. björkved till 21·40 och barrved till 21·40 och barrved till 15·10 kr. per famn samt i Kiruna under alla tre månaderna björkved till 23·90 under nov. och dec. till 2·75 kr. per hl. — [6]) Prisuppgiften avser fem orter.

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
16	16	16	17	17	17	17	17	17	18	18	18	18	18	18	17	17	17	1
10	10	10	10	10	10	10	10	10	—	—	—	—	—	—	9	10	10	2
8	8	8	—	—	—	8	8	8	—	—	—	—	—	—	7	7	8	3
293	300	300	291	300	298	321	320	316	325	340	325	321	322	316	342	334	318	4
269	268	252	288	293	261	293	292	262	282	288	279	292	293	276	291	283	278	5
230	230	260	240	250	254	233	231	228	210	215	239	232	235	238	228	235	241	6
160	160	160	—	—	—	—	—	—	—	—	190	—	200	210	176	182	187	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	110	109	8
159	167	178	160	163	178	156	160	163	165	167	173	158	161	172	168	176	183	9
195	200	215	201	250	283	206	236	257	199	228	227	210	230	228	207	244	254	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	220	174	198	206	11
25	31	32	38	38	39	35	35	38	35	35	35	35	35	35	27	28	28	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	57	60	60	61	60	54	54	54	58	60	60	56	59	57	51	56	56	14
60	—	—	63	70	70	60	—	—	66	66	68	70	60	—	80	96	98	15
38	38	38	38	38	38	39	38	38	40	40	39	39	39	39	38	38	38	16
32	31	31	30	30	30	30	31	30	34	34	32	32	31	32	30	30	30	17
34	33	34	33	33	33	33	34	33	35	35	35	34	35	36	33	33	33	18
50	50	50	48	47	48	50	48	48	46	46	47	46	45	49	47	47	48	19
45	45	45	45	47	48	42	40	42	48	47	49	43	46	48	46	46	47	20
48	47	47	52	53	52	53	53	51	54	55	54	54	55	53	53	53	52	21
57	58	57	56	56	58	56	56	56	50	50	50	55	54	53	49	48	48	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	88	87	23
86	86	87	90	86	86	95	94	92	105	105	105	85	85	85	88	88	87	24
50	49	54	62	51	52	60	59	60	—	—	—	[3])90	[3])90	[3])90	54	53	53	25
67	68	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	66	65	26
121	120	127	131	119	122	129	132	126	115	111	112	122	118	121	151	149	148	27
88	84	95	115	98	99	113	106	107	97	94	97	103	100	101	130	128	128	28
123	121	139	—	—	—	—	—	—	124	118	155	110	110	138	162	168	165	29
83	82	92	90	86	87	87	87	85	77	75	73	75	73	78	96	97	99	30
132	142	161	125	130	139	132	135	146	116	119	136	122	122	128	163	164	168	31
—	—	—	123	125	125	—	125	125	115	114	120	122	123	118	153	152	153	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	127	133	115	125	142	[5])139	149	170	33
184	199	213	204	202	200	195	220	206	197	198	197	193	194	190	233	230	219	34
180	180	—	201	200	200	213	235	223	200	202	223	227	230	208	238	235	230	35
50	52	68	53	50	75	55	55	—	50	—	—	60	63	67	83	86	90	36
99	106	125	79	80	100	88	82	108	81	73	80	89	91	91	125	127	134	37
—	—	—	—	—	—	—	95	105	—	—	—	60	—	—	58	64	65	38
50	75	—	50	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	40	49	54	56	39
—	75	75	—	—	75	—	—	89	—	55	60	68	74	71	66	69	71	40
—	—	—	—	—	100	—	—	—	60	—	70	73	78	77	95	102	105	41
60	66	78	66	73	83	65	80	80	59	60	65	73	75	72	74	77	79	42
—	42	47	34	38	38	—	—	45	35	36	38	40	40	50	43	47	48	43
—	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	86	90	44
—	—	—	—	—	125	—	—	—	80	—	80	—	—	—	106	112	114	45
170	168	176	161	172	164	161	161	161	172	172	175	170	169	171	161	162	164	46
65	65	65	65	65	65	70	70	68	69	69	69	68	68	67	66	66	66	47
6	8	8	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	48
9	8	9	10	10	10	7	7	7	7	7	7	9	9	9	7	7	7	49
27	27	27	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	26	26	24	24	24	50
[4])2770	2770	[4])2720	2460	2460	2380	2140	2080	2060	[5])2210	[5])2240	[5])2270	[5])2270	[5])2270	[5])2270	3100	3160	3240	51
2500	2530	2480	2020	2060	2040	1890	1890	1830	[5])1640	[5])1640	[5])2020	[5])2020	[5])2020	[5])2020	2450	2520	2580	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	322	355	365	53
600	600	600	625	625	625	—	700	—	—	—	—	[5])700	[5])700	[5])700	657	671	688	54
—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—	488	445	458	55
300	300	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	255	260	56
—	—	—	310	310	310	—	—	—	—	—	—	450	450	450	296	299	304	57

okt. 75 öre, lake under okt. 50, nov. 40 à 70 och dec. 60 à 75 öre, sik under okt. 60 à 110, nov. 100 à under nov. 95 à 100 och dec. 105 à 110 öre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser [3]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [4]) För avfallsved har betalats: i Sundsvall, 15·10 kr. per famn. — [5]) Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag har under kvartalet okt.—dec. tillhandahållit 15·10 kr. per famn, nov. björkved till 22·10 och barrved till 15·10 kr. per famn och dec. björkved till och barrved till 21·00 kr. per famn, antracitkol under okt. till 5·75, nov. och dec. till 5·20 samt ångkol

Kreatursför Stockholm, Malmö och

(per kg. le-

Medelpris per år (1904—1914) och per månad

Kreatursslag	[1])1904	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 kg.)[6]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	78	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [2]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — 1915 endast Stockholm. — [3]) Uppgifterna avse för 1911 och för dec. 1914—april 1915 samt för juni, [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—dec. 1915.

(dec. 1914—dec. 1915) för alla tre orterna.

1914	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
61	67	70	71	75	81	91	100	102	111	—	121	119	95
53	57	60	62	64	68	76	80	82	89	86	88	88	82
48	51	55	57	60	64	72	75	76	83	77	79	79	74
36	38	41	43	46	50	58	63	58	66	58	54	54	50
66	74	76	77	80	87	97	102	105	112	110	94	90	90
58	62	65	67	69	74	81	86	87	93	90	84	81	83
47	50	54	55	58	62	69	73	69	76	71	66	64	66
63	70	73	76	79	81	91	96	98	102	88	101	99	90
58	63	67	69	71	74	82	87	88	93	88	90	90	84
54	58	63	64	66	69	77	82	82	87	81	83	84	79
44	47	50	50	54	57	64	69	67	69	62	59	58	64
61	64	71	73	74	80	—	96	—	99	—	121	119	96
54	59	63	65	67	70	77	82	85	91	89	85	81	85
45	48	55	56	58	61	67	73	72	78	73	68	66	68
67	72	77	79	81	82	88	90	88	90	92	91	93	90
62	64	69	73	75	76	81	82	78	80	83	83	86	84
49	55	61	60	62	64	71	74	69	72	73	71	73	75
55	54	60	60	62	66	72	75	74	74	71	72	73	78
47	45	50	52	62	64	68	71	64	64	64	60	61	66
74	86	94	99	109	119	127	131	130	141	151	162	146	144
71	85	94	99	111	120	130	135	133	143	154	166	148	144
58	73	82	93	105	116	125	126	121	132	144	157	136	129

— [3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för dec. 1914 samt för jan.—aug. samt [4]) Uppgifterna avse för dec. 1914—aug. 1915 samt okt., nov. och dec. 1915 Stockholm och Malmö, för sept. aug. och okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [5]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [6]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för mars—juni 1915 Stockholm och

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö

Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm						
	Okt. 1915	Nov. 1915	2/12—8/12	9/12—15/12	16/12—22/12	23/12—29/12	Dec. 1915
Kor:							
Extra *prima*	—	—	—	[5]	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	80	80	80	83	83	85	83
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	75	75	75	78	78	80	78
» 3. Mindre feta	51	51	51	54	54	56	54
» 4. Magra, simpla	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	85	84	84	89	89	91	88
» 2. Mindre feta	68	68	68	73	73	75	72
» 3. Magra, simpla	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]
Tjurar:							
Extra prima	85	83	83	[6]	89	90	87
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	81	80	79	81	85	86	83
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	79	78	77	79	83	84	81
» 3. Mindre köttiga	60	60	60	62	66	67	64
» 4. Magra, simpla	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]	[3]
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	[6]	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	85	84	84	89	89	91	88
» 2. Mindre feta	68	68	68	73	73	75	72
» 3. Magra, simpla	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]	[4]
Kalvar							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	90	93	95	100	105	100	100
» (70—90 kg.)							
Skummjölkskalvar	72	75	77	87	92	87	86
Får:							
Yngre, feta	73	76	78	83	83	83	82
Äldre, »	68	71	73	78	78	78	77
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (85—100 kg.)	175	153	148	163	163	158	158
Rena, större svin (100—150 kg.)	175	153	154	154	154	148	153
Suggor	167	147	142	142	142	142	142

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under okt. 111 kr., nov. 110 kr. samt dec. 113 kr. (medelpris dec. 138 kr. (medelpris under första och tredje veckorna av dec. resp. 140 och 135 kr.). — [2]) Medelpris dec. resp. 145, 145, 145 och 155 kr.); i *Malmö* under okt. 110 kr., nov. 125 kr. samt dec. 128 kr. (me-kr., nov. 155 kr. samt dec. 159 kr. (medelpris per vecka under dec. resp. 155, 155, 160 och 165 kr.). — dec. resp. 195, 195, 195 och 205 kr.). — [5]) För export har försålts till 92 öre per kg. — [6]) För export öre per kg., den 8/12—14/12 för export till 78 och för konservering till 65 öre per kg., den 15/12—21/12 för servering till 70 öre per kg. — [8]) För platsförbrukning. För export har försålts: den 1/12—7/12 till 83, 21/12 till 55 och den 22/12—28/12 till 60 öre per kg.

Anm. Tillförseln har under kvartalet (okt.—dec.) varit i:

	Nötkreatur	Kalvar	Får och lamm	Svin
Stockholm	4 547	649	331	1 522
Malmö	7 700	1 115	209	1 086
Göteborg	7 512	1 837	508	1 142

priser

vande vikt)

och Göteborg.

oktober—december 1915.

Malmö							Göteborg							
Okt. 1915	Nov. 1915	1/12—7/12	8/12—14/12	15/12—21/12	22/12—28/12	Dec. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	29/11—4/12	6/12—11/12	13/12—18/12	20/12—24/12	27/12—31/12	Dec. 1915
121	119	87	100	93	98	95	—	—	—	—	—	—	—	—
105	106	79	89	84	89	85	79	78	76	76	76	78	78	77
97	98	75	85	80	85	81	66	63	63	63	63	65	65	64
56	57	[7] 50	[7] 63	[7] 63	[7] 70	62	—	35	35	35	—	—	—	35
[1]	[1]	[1]	[9]	[9]	[9]	[1]	—	—	—	—	—	—	—	—
94	90	90	92	87	90	90	—	—	—	—	—	—	—	—
86	78	80	83	78	83	81	82	81	79	79	79	81	81	80
70	64	60	65	63	73	65	61	60	60	60	60	62	62	61
[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	[2]	—	—	—	—	—	—	—	—
116	115	90	95	93	95	93	—	—	—	—	—	—	—	—
106	107	83	88	85	88	86	84	84	83	83	83	85	85	84
98	98	75	80	77	83	79	76	76	76	76	76	78	78	77
57	55	55	65	65	70	64	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
121	119	90	100	—	97	96	—	—	—	—	—	—	—	—
88	79	[8] 75	[8]	[8]	93	84	81	81	81	81	81	83	83	82
71	65	63	68	68	73	68	64	64	64	64	64	66	66	65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
89	93	88	88	88	88	88	92	92	92	92	92	92	92	92
81	86	83	83	83	83	83	85	85	85	85	85	85	85	85
69	72	68	68	68	68	68	72	72	72	72	72	72	72	72
78	78	78	78	78	78	78	70	70	73	76	76	76	76	75
55	55	55	55	55	55	55	58	58	63	68	68	68	68	67
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	145	140	—	—	—	140	148	141	133	133	133	135	138	134
—	145	140	—	—	—	140	154	146	138	138	138	140	144	140
—	125	115	—	—	—	115	146	136	128	128	128	130	133	129

per vecka under dec. resp. 110, 110, 110 och 120 kr.); i *Malmö* under okt. 115 kr., nov. 140 kr. samt *per styck:* i *Stockholm* under okt. 146 kr., nov. 145 kr. samt dec. 148 kr. (medelpris per vecka under delpris per vecka under dec. resp. 125, 125, 125 och 135 kr.). — [2]) Medelpris *per styck* under okt. 156 [4]) Medelpris *per styck* under okt. 197 kr., nov. 195 kr. samt dec. 198 kr. (medelpris per vecka under har försålts till 94 öre per kg. — [7]) För platsförbrukning. Den 1/12—7/12 har försålts för export till 65 export till 73 och för konservering till 65 öre per kg. och den 22/12—28/12 för export till 78 och för konden 8/12—14/12 till 93 och den 15/12—21/12 till 88 öre per kg. — [9]) För konservering har försålts den 8/12—

Köttkonsumtionen i Stockholm har under kvartalet (okt.—dec.) varit:

Nötkreatur-kroppar	Gödkalv-kroppar	Spädkalv-kroppar	Får-kroppar	Svin-kroppar	Spädgris-kroppar
14 235	15 345	11 224	15 041	11 691	480

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *dec.* 1914—*dec.* 1915.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses *noteringskommission.*)

Slag	Kvantitet	Dec. 1914	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915
		Medelpris (öre)												
Fisk och fiskvaror:[1]														
Abborre, stor . .	kg.	74	85	88	91	89	59	73	78	79	93	90	90	90
små . .	»	51	64	61	74	56	41	58	60	57	80	80	80	80
Braxen	»	45	39	—	60	60	58	60	63	64	75	78	—	—
Gråsej	»	25	22	—	—	38	31	45	55	57	65	75	—	75
Gädda, levande .	»	110	—	—	—	65	101	115	120	100	131	132	—	—
slaktad .	»	73	89	86	85	69	61	65	68	70	—	—	—	144
Gös	»	119	139	140	110	116	108	110	110	119	—	—	169	180
Hälleflundra, stor	»	106	119	101	96	115	113	109	113	105	114	124	127	141
små	»	65	80	80	73	65	70	70	70	65	90	90	—	—
Id	»	50	50	60	60	53	55	60	60	60	—	80	—	—
Kolja, svensk .	»	—	75	68	66	60	55	58	65	61	68	72	74	70
norsk . .	»	41	38	41	45	43	30	30	30	—	—	—	55	53
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	—	65	61	60	51	49	50	—	41	70	74	74	—
Lake, stor . .	»	70	69	—	—	68	40	—	—	67	78	80	81	100
insjö- små . .	»	—	76	84	85	25	41	40	48	63	—	—	—	—
Lax, färsk . .	»	200	188	250	—	223	310	201	196	328	275	395	250	280
Långa	»	—	—	65	65	58	55	50	57	65	70	73	81	90
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	—	—	—	160	130	127	125	—	—	—	265	130	—
Röding	»	134	140	145	115	133	165	165	—	155	170	165	168	175
Rödspotta, stor .	»	73	69	64	65	61	55	60	71	71	73	82	90	87
små .	»	65	65	—	55	55	—	—	—	65	—	—	—	—
Rödtunga . . .	»	70	60	—	89	81	65	88	93	85	79	105	99	95
Sik, stor . . .	»	90	—	—	—	100	102	110	113	120	119	119	106	110
små . . .	»	78	86	85	78	87	83	—	—	—	112	—	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	67	70	40	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2]	1930	2238	2150	1350	1500	2100	—	—	3500	3650	4460	4475	5500
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	115	103	92	90	—	—	—	150	—	120
Stenbit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda[3]	1100	1188	850	925	1125	1200	—	—	—	—	—	—	2350
» . .	kg.	27	28	21	18	22	18	32	33	28	44	34	39	39
Torsk, m. huvud	»	39	40	40	40	35	30	35	35	38	44	51	49	55
svensk huvudlös	»	77	73	60	63	59	54	64	75	73	88	95	98	99
Torsk, norsk . .	»	30	44	35	38	40	—	—	40	—	—	—	—	—
Ur, färsk . . .	»	30	30	35	35	35	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	33	39	36	40	31	34	35	35	34	41	40	48	50
små . .	»	—	32	26	30	25	24	25	25	32	30	30	30	—
Ål, levande, stor	»	125	—	140	—	228	185	175	180	177	—	—	—	—
små	»	—	. .	—	—	—	—	—	—	127	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	1500	–	—	—	—	—	—	—	—	2000	1940	2000	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	690	750	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	91	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	123	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	110	105	80	85	96	95	88	91	73	85	95	90	—
kokta små . .	»	—	100	—	—	—	57	63	59	—	—	68	43	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

2/12—8/12:	tillgång god,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens	svävande.		
9/12—15/12:	»	»	»	»	»	»	
16/12—22/12:	»	»	»	»	»	»	
23/12—29/12:	»	knapp,	»	»	»	»	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg. [3]) Vikt omkring 50 kg.

Arbetsmarknaden under januari 1916.

Arbetsmarknadens läge undergick under januari månad såsom vanligt en viss försämring. Förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å arbete var dock, så vitt man av de offentliga arbetsförmedlingsanstalternas rapporter kunnat döma, mera tillfredsställande än under den stränga förvintern i november och måste även med hänsyn till årstiden anses relativt gynnsamt.

Försämring av arbetstillgången har efter årsskiftet som vanligt gjort sig gällande i främsta rummet bland byggnads-, transport- och grovarbetarna i vissa större städer, däribland Stockholm, Malmö och Norrköping. Däremot betecknades ställningen i Göteborg såsom i huvudsak lika god som under december, något försämrad inom de merkantila yrkena, men förbättrad för byggnadsarbetare. I jämförelse med motsvarande tid föregående år har en utpräglad förbättring i regel varit att anteckna; undantag måste härvidlag göras endast för enstaka orter, där säregna förhållanden spelat in, såsom i Halmstad, varest gruvvirkesexportens inställande medfört en försämring av arbetstillgången. Även från Gävleborgs län rapporteras arbetslöshet bland brädgårds- och stuveriarbetare, sannolikt beroende på de svåra ishinder, som under vintern förekommit. Kommunala nödhjälpsarbeten uppgivas hava anordnats i Jönköping, Malmö, Lund, Eslöv och samtliga städer i Blekinge. Från åtskilliga andra städer har däremot särskilt framhållits, att något behov av dylika åtgärder där ej förefunnits.

Inom den egentliga industrien synas konjunkturerna i stort sett hava varit oförändrat gynnsamma. Inom metallindustrien har som vanligt i de flesta industricentra förefunnits större tillgång på arbete än på arbetskraft. Inom textilindustrien har även en anmärkningsvärt stark efterfrågan på arbetskraft inrapporterats från Norrköping och västra Sverige. Inom konfektionsindustrien har likaledes i Göteborg förefunnits mycket god arbetstillgång, i Stockholm däremot någon arbetslöshet. Såsom en följd av dyrtiden har alltjämt framhållits, att arbetarhustrur i större utsträckning än förut sökt skaffa sig hemarbete.

Inom jordbruket synes, om man frånser södra Skåne, arbetstillgången överallt hava varit ganska god. Den livliga efterfrågan på arbetskraft är åtminstone till någon del säkerligen beroende därpå, att åtskilliga arbetsgivare sistliden höst av sparsamhetsskäl uppsköto antagandet av fasta arbetare och nu i stället varit angelägna att i god tid tillförsäkra sig nödig personal för vårarbetet.

Mera än någon annan näringsgren har skogsbruket bidragit att öka arbetstillfällena. Efterfrågan på arbetskraft till skogarna har inom nästan hela landet vida överstigit, vad arbetsförmedlingsanstalterna kunnat tillfredsställa. Endast å ett par orter — Skaraborgs och Västernorrlands

län — uppgives arbetstillgången hava varit relativt ringa. Såsom en för förmedlingsarbetet försvårande omständighet framhålles i flera rapporter, att de arbetssökande själva måste hålla sig med erforderliga verktyg, vilket i allmänhet utgör ett hinder för tillfälligt arbetslösa inom andra yrken att åtaga sig skogsarbete. Där arbetsgivarna, såsom på vissa platser i Örebro län varit fallet, tillhandahållit nödig utrustning, har detta betydligt underlättat anskaffningen av arbetskraft.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 138. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1903–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	*73*	170	147	225	*160*	182	153	125	202	*138*
Februari	84	77	92	—	151	144	209	—	150	133	127	181	—
Mars	83	71	90	—	119	119	165	—	119	110	107	147	—
April	66	59	80	—	108	101	150	—	104	97	91	125	—
Maj	72	71	85	—	106	98	126	—	106	99	93	118	—
Juni	71	68	81	—	122	112	147	—	119	112	104	135	—
Juli	77	82	95	—	116	103	144	—	118	107	99	134	—
Augusti	87	95	105	—	101	156	180	—	101	96	133	122	—
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Som härav framgår, har överskottet av arbetskraft varit något större än under motsvarande månad 1914, men avsevärt mindre än vid samma tid 1915 och ävenledes understigit medeltalet för åren 1902—1913. Januari månad synes sålunda ingalunda hava medfört någon rubbning i det med hänsyn till årstiden i stort sett mycket tillfredsställande konjunkturläge, som, enligt vad efterföljande *redogörelser för arbetstillgången och arbetslösheten* utvisa, var rådande under 1915 års fjärde kvartal.

Arbetsmarknaden (arbetstillgången) under fjärde kvartalet 1915

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetstillgången grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 19 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regel sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 600. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket förelägga även rapporter från socialstyrelsens ombud, vilka rapporter innehålla dels en kort allmän karakteristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter, med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 225 arbetsgivare med 278 302 arbetare, varav *2 204* arbetsgivare med *267 913* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetningen av de inkomna svaren har det visat sig, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 788 arbetsgivare med 116 934 arbetare (44 %), såsom *oförändrad* av 1 191 arbetsgivare med 135 927 arbetare (50 %) samt som *sämre* av 225 arbetsgivare med 15 051 arbetare (6 %).

För bedömande av arbetstillgången under fjärde kvartalet 1915 inom industri och hantverk kan i övrigt följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom		
		mer än medelgod	medelgod	mindre än medelgod
1915.				
4:de kv.	*267 912*	*77*	*16*	*7*
3:dje »	269 636	77	15	8
2:dra »	271 210	67	21	12
1:sta »	249 403	63	22	15
1914.				
4:de kv.	245 003	52	25	23
3:dje »	251 145	39	29	32
2:dra »	262 988	75	19	6
1:sta »	253 324	71	21	8
1913.				
4:de kv.	257 916	74	21	5
3:dje »	273 375	76	19	5
2:dra kv.	266 560	77	20	3
1:sta »	250 336	71	23	6
1912.				
4:de kv.	200 918	73	21	6
3:dje »	203 578	73	22	5
2:dra »	202 407	70	25	5
1:sta »	184 711	62	26	12
1911.				
4:de kv.	186 685	58	31	11
3:dje »	186 259	57	28	15
2:dra »	178 446	58	29	13
1:sta »	163 200	51	36	13

Med ledning av tabellen å sid. 150—151, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under fjärde kvartalet 1915.

Inom gruppen *malmbrytning och metallindustri*, till vilken hänförts c:a 100 000 av de redovisade arbetarna, hade arbetstillgången betecknats som mer än medelgod av ej mindre än 437 arbetsgivare med 84 334 arbetare (85 %), som medelgod av 79 arbetsgivare med 11 494 arbetare (11 %) och som mindre än medelgod av 28 arbetsgivare med 3 731 arbetare (4 %). Motsvarande siffror från föregående kvartal voro resp. 85, 8 och 7 %. Den förskjutning i gynnsam riktning, som sålunda är att konstatera, beror i huvudsak därpå, att elektromekaniska industrien, där förut en viss depression gjort sig gällande, nu åter uppvisat genomgående goda konjunkturer. Den enda bransch, där arbetstillgången *fortfarande varit mindre* tillfredsställande, var gruvdriften i Norrbotten. Dock hade även där tecken till förbättring gjort sig gällande så till vida, att arbetstiden, åtminstone vid vissa malmfält, kunnat ånyo utsträckas från fem till sex dagar i veckan. Vid malmförädlingsverken måste konjunkturerna fortfarande betecknas som mycket goda, trots de svårigheter som på vissa platser vållats genom kolbrist. För järn- och stålvarufabrikerna hade bristen på råmaterial fortfarande förorsakat avsevärt avbräck; särskilt syntes det engelska exportförbudet å bleckplåt mångenstädes medfört olägenheter. Inom mekaniska verkstadsindustrien torde åter det svåraste hindret för högkonjunkturernas fulla utnyttjande alltjämt hava bestått i bristen på duglig arbetskraft; däremot hade tillgången på grovarbetare å de flesta platser ökats efter vinterns inträde. Bland de fåtaliga verkstäder som rapporterat otillräcklig arbetstillgång, märktes en del vävskedsfabriker, vilka erhållit känning av de osäkra konjunkturerna inom vissa grenar av

textilindustrien. Vid orgel- och pianofabrikerna synes en anmärkningsvärd stegring av arbetstillgången under kvartalet hava inträtt.

Inom *jord- och stenindustrien* hade riklig arbetstillgång fortfarande förefunnits vid kolgruvor och glasbruk. Inom kakelindustrien synes en försämring flerstädes hava inträtt, i främsta rummet beroende på de högt uppdrivna tennprisen. Vid tegelbruken hade driften som vanligt under kvartalet i stor utsträckning legat nere, och inom granitindustrien skönjdes ännu inga tecken till bättre konjunkturer. De få stenhuggerier, som rapporterat mer än medelgod arbetstillgång, tillhörde uteslutande kvarn- och täljstensbranscherna o. d. Inalles betecknades inom jord- och stenindustrien arbetstillgången som mer än medelgod av 110 arbetsgivare med 11 681 arbetare (51 %), som medelgod av 45 arbetsgivare med 4 168 arbetare (18 %) och som mindre än medelgod av 88 arbetsgivare med 6 945 arbetare (31 %), mot resp. 50, 23 och 27 % föregående kvartal.

Inom *trävaruindustrien* betecknades arbetstillgången som mer än medelgod av 227 arbetsgivare med 21 020 arbetare (67 %), som medelgod av 86 arbetsgivare med 7 249 arbetare (23 %) och som mindre än medelgod av 53 arbetsgivare med 3 161 arbetare (10 %). I jämförelse med tredje kvartalet innebär detta en konjunkturförsämring, som närmast träffat sågverksindustrien. Den vid vinterns inbrott inom denna bransch vanliga driftsinskränkningen kom, på grund av den redan i november inträffade starka kölden, att bliva både tidigare och mera omfattande än eljest brukar vara fallet. För de sågverk, som för sin avsättning haft tillgång till järnvägar eller isfria hamnar, yppades även i flera fall transportsvårigheter på grund av vagnbristen och det fördyrade tonnaget. För brädgårdsrörelsen hade det i november utfärdade exportförbudet å gruvvirke enligt åtskilliga rapporter medfört avbräck. Vid snickeri- och möbelfabrikerna synes däremot arbetstillgången i stort sett hava varit minst lika god som förutvarande kvartal; konjunkturerna inom denna industri voro dock ganska ojämna.

Arbetstillgången inom *pappers- och grafiska industrien* betecknades som mer än medelgod av 186 arbetsgivare med 21 596 arbetare (79 %), som medelgod av 49 arbetsgivare med 5 411 arbetare (20 %) och som mindre än medelgod av allenast 8 arbetsgivare med 361 arbetare (1 %). Vid trämassefabrikerna hade i en del fall svårigheter vållats av brist på svavel eller otillräcklig tillgång på vattenkraft; i andra fall uppgavs emellertid vattentillgången hava varit rikligare än föregående år. Pappersbruken betecknade undantagslöst konjunkturerna som medelgoda eller därutöver och ingenstädes sämre än vare sig närmast föregående kvartal eller sista kvartalet år 1914. Inom boktryckeri- och bokbinderiyrkena, där arbetstillgången under här ifrågavarande årstid i regel är god, kunde konjunkturerna även i jämförelse med motsvarande tid föregående år i många fall betecknas som förbättrade.

Inom *livsmedelsindustrien* hade ävenledes under kvartalet en konjunkturstegring gjort sig gällande. Arbetstillgången betecknades som mer än medelgod av 120 arbetsgivare med 9 686 arbetare (71 %), som medelgod av 76 arbetsgivare med 3 447 arbetare (25 %) och som mindre än medelgod av 18

arbetsgivare med 605 arbetare (4 %). Vid kvarnarna var arbetstillgången i allmänhet god och flerstädes bättre än under tredje kvartalet; undantag göres endast för ett fall, där vattenbrist gjort sig gällande. Inom bageriyrket var arbetstillgången, av de inkomna rapporterna att döma, tydligen bättre än vid samma tid år 1914. Choklad- och konfektindustrien uppvisade genomgående goda konjunkturer. Inom sockerindustrien, där den s. k. betkampanjen infaller under fjärde kvartalet, synes arbetstillgången hava varit normal. Vid bryggerierna hade man i åtskilliga fall ansett sig kunna konstatera någon konjunkturförsämring. Inom tobaksindustrien gick utvecklingen däremot mot normala förhållanden.

Inom *textil- och beklädnadsindustrien* framträdde i jämförelse med föregående kvartal en, om ock obetydlig, förskjutning i gynnsam riktning. Arbetstillgången uppgavs hos 162 arbetsgivare med 25 569 arbetare (77 %) hava varit mer än medelgod, hos 45 arbetsgivare med 6 458 arbetare (20 %) medelgod samt hos 10 arbetsgivare med 1 052 arbetare (3 %) mindre än medelgod. Inom den egentliga textilindustrien var det endast en del yllefabriker, som rapporterat mindre god arbetstillgång. Orsaken till ifrågavarande depression synes vara, att det efter yllevaruexportförbudet mött svårigheter att inom landet finna avsättning för de på grund av de höga ullprisen avsevärt fördyrade fabrikaten. Även bland de fabriker, där arbetstillgången fortfarande angivits som god, hade emellertid ett stort antal på grund av materialbrist måst inskränka sin produktion. Inom konfektionsindustrien torde ylleväveriernas bristande leveransförmåga varit den främsta orsaken till svårigheter.

Läder-, hår- och gummivaruindustrien hade arbetat under i stort sett samma konjunkturer som föregående grupp: goda avsättningsförhållanden för de flesta produkter, men stora svårigheter för anskaffning av nödiga råvaror. Arbetstillgången betecknades som mer än medelgod av 77 arbetsgivare med 9 020 arbetare (82 %), som medelgod av 18 arbetsgivare med 1 450 arbetare (13 %) och som mindre än medelgod av 8 arbetsgivare med 599 arbetare (5 %). För vissa branscher inom denna industrigrupp hade vinterns ovanligt tidiga inbrott tydligen medfört ökad avsättning. Skoindustrien uppgavs liksom förut under året alltjämt vara i avsevärd grad beroende av sin under kriget vunna utländska marknad.

Inom *kemisk-tekniska industrien* hade ej mindre än 57 arbetsgivare med 12 395 arbetare (91 %) betecknat arbetstillgången som mer än medelgod, medan 14 arbetsgivare med 460 arbetare (4 %) rapporterat medelgoda och 10 arbetsgivare med 730 arbetare (5 %) mindre än medelgoda konjunkturer. Tändsticksindustrien visade fortfarande uppåtgående tendenser. I övrigt var det även inom hithörande branscher huvudsakligen svårigheter för råämnesanskaffningen, som här och var framkallat bekymmer.

Byggnadsverksamheten hade på grund av den starka kölden flerstädes måst avbrytas tidigare än eljest varit avsett. Flertalet ortsombud betecknade konjunkturerna som mindre goda. Ganska god arbetstillgång hade förefunnits i Lund och Landskrona, relativt gynnsamma förhållanden även i Växjö, Kal-

mar, Karlskrona, Hälsingborg, Borås, Falun, Gävle och Sundsvall. Åtskilliga byggnadsarbetare från södra Sverige — Malmö, Ystad och Halmstad — uppgåvos under hösten hava haft sysselsättning i Norge.

För *transportarbetarna* hade god arbetstillgång fortfarande förefunnits i flertalet större hamnar. Särskilt synes i Göteborg, Hälsingborg och Landskrona en stegring sedan föregående kvartal kunna konstateras. Däremot hade i Halmstad en kännbar depression uppstått genom exportförbudet å gruvvirke. Vid norrlandshamnarna hade sjöfartens upphörande givetvis medfört en kännbart minskad arbetstillgång, som emellertid delvis torde uppvägts genom de ökade arbetstillfällen, som uppstått vid snöskottning och isbrytning. Även hade ganska mycken tillfällig arbetskraft tagits i anspråk vid järnvägarna.

Skogsavverkningen uppgavs likaledes i de flesta delar av riket hava erbjudit mer än vanligt goda arbetstillfällen.

Vid *jordbruket* synes tillgången på statplatser, såsom redan av föregående kvartalsredogörelse framgick, hava varit tämligen knapp. Efterfrågan på tillfällig arbetskraft fortfor under oktober och november att vara ganska livlig, men hade sedan avsevärt minskats. I Uppland och Gästrikland uppgavs en stegring av arbetslönerna hava inträtt på grund av konkurrensen med industrien. Eljest hade dragningen till städerna nog ej varit så stor som vissa andra år. Arbetstillgången betecknades av skånska lantmännens arbetsgivareförening som medelgod, bättre än föregående år.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft:

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

	4:de kvartalet 1915			3:dje kvartalet 1915			4:de kvartalet 1914		
	dec.	nov.	okt.	sept.	aug.	juli	dec.	nov.	okt.
Jordbruket m. m.	84	84	75	87	105	95	130	116	94
Övriga näringsgrenar . . .	119	165	127	119	130	144	189	217	145
Samtliga » . . .	113	141	110	110	122	134	182	199	128

Enligt dessa siffror inträdde under november som vanligt en avsevärd försämring av arbetstillgången. Att december i jämförelse därmed uppvisar en viss förbättring, är ävenledes regel, men har förskjutningen dock näppeligen något föregående år varit så stark som 1915. Då denna förbättring av arbetstillgången under årets sista veckor väsentligen beror på ökad efterfrågan av tillfällig arbetskraft under julbrådskan och, vad nu ifrågavarande år beträffar, även på behovet av arbetare för snöskottning i städerna, giva emellertid de anförda siffrorna föga ledning för bedömande av läget på den egentliga industriella arbetsmarknaden.

Ställningen därstädes framträder med mera tydlighet i den statistiska sam-

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	53	12 063	10	2 518	28	5 358	11	1 413	3	2 771
Malmförädlingsverk	75	22 667	27	11 111	40	8 617	8	2 939	—	—
Järn-, stål- och bleckvarufabriker	93	9 139	31	2 802	43	5 279	10	694	5	304
Mekaniska verkstäder	223	36 285	91	19 587	94	13 081	29	3 181	7	392
Skeppsvarv	25	6 678	9	3 440	9	2 888	4	244	3	106
Elektromekanisk industri	23	7 219	8	4 608	10	956	4	1 645	1	10
Annan metallindustri	52	5 508	18	1 420	19	2 669	13	1 378	2	41
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	3 071	4	1 075	4	1 217	2	779	—	—
Torvindustri	22	407	1	12	13	325	2	20	2	8
Stenhuggerier	51	6 529	1	36	4	106	14	798	10	852
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	19	2 817	1	215	7	2 153	—	—	8	419
Tegelbruk	70	2 124	2	39	23	1 385	16	279	17	367
Glasbruk	32	3 953	11	1 085	17	1 826	4	1 042	—	—
Annan jord- och stenindustri	39	3 893	6	419	16	1 788	7	1 250	6	322
Trävaruindustri:										
Sågverk	197	22 089	21	3 291	90	11 068	59	5 825	22	1 599
Snickerifabriker och annan träförädling	165	9 079	40	2 018	73	4 438	26	1 367	18	706
Korkfabriker	4	262	—	—	3	205	1	57	—	—
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	70	9 216	7	683	42	5 660	19	2 816	1	40
Pappersbruk	39	8 854	10	1 048	24	6 614	5	1 192	—	—
Bokbinderier	32	2 643	8	339	18	1 524	5	770	1	10
Boktryckerier och litografiska anstalter	102	6 655	17	868	60	4 860	20	633	5	294
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	21	1 049	—	—	15	933	5	91	—	—
Bagerier	39	1 402	1	43	21	995	13	280	2	41
Sockerindustri	24	3 520	2	162	13	1 912	8	1 375	1	71
Choklad- och konfektfabriker	16	2 013	1	140	14	1 861	1	12	—	—
Bryggerier och brännerier	73	3 438	—	—	28	1 990	35	1 099	8	335
Tobaksfabriker	4	795	2	246	2	549	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	37	1 521	4	323	17	532	14	590	1	60
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	34	11 029	10	2 022	18	6 211	6	2 796	—	—
Jute- och linneindustri	9	2 519	4	1 068	4	1 298	1	153	—	—
Ylleindustri	49	7 664	14	1 896	22	4 241	7	755	2	356
Trikåfabriker	16	1 921	3	363	9	821	4	737	—	—
Annan textilindustri	30	1 777	4	178	16	1 045	10	554	—	—
Skrädderi- och sömnadsyrket	56	6 384	7	1 068	36	3 991	10	1 105	1	137
Annan beklädnadsindustri	23	1 785	4	323	11	1 044	7	358	1	60
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	22	1 675	3	287	13	991	5	350	—	—
Skofabriker	45	6 665	7	1 036	27	4 297	8	934	3	398
Gummivarufabriker	6	1 197	1	275	3	804	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	30	1 532	6	335	17	995	5	166	1	12
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	29	1 203	6	204	11	681	8	228	3	66
Tändsticksfabriker	17	8 641	11	6 672	6	1 969	—	—	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	35	3 741	4	347	19	2 522	6	232	4	563
Byggnadsverksamhet	81	4 505	4	159	23	2 286	19	1 049	15	766
Handel och varulager	53	1 780	3	254	32	1 069	16	410	2	47
Land- och sjötransport	29	5 319	8	1 233	13	3 573	2	55	3	318
Kommunala arbeten	30	3 686	4	1 529	8	452	14	1 162	4	543
Summa 4:de kv. 1915	**2 204**	**267 912**	**486**	**76 777**	**1 085**	**129 079**	**463**	**42 813**	**162**	**12 014**
» 3:dje » »	2 209	269 636	407	77 373	1 051	130 149	504	40 375	176	14 726
» 2:dra » »	2 210	271 210	321	54 611	994	128 030	587	57 782	210	17 859
» 1:sta » »	2 138	249 403	253	50 968	821	105 100	571	54 589	325	23 068
» 4:de » 1914	2 097	245 003	208	31 194	772	95 418	573	61 031	371	42 374

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
1	3	22	5 107	30	6 953	1	3	9	2 024	43	10 024	1	15
—	—	38	15 923	37	6 744	—	—	17	7 109	57	14 921	1	637
4	60	49	5 013	36	3 492	8	634	10	1 351	76	7 570	7	218
2	44	132	26 217	85	9 588	6	480	81	15 467	138	20 337	4	481
—	—	8	2 521	15	4 073	2	84	12	5 084	13	1 594	—	—
—	—	16	6 978	6	231	1	10	6	3 314	16	2 347	1	1 558
—	—	26	2 578	21	2 725	5	205	6	439	45	5 047	1	22
—	—	3	1 040	7	2 031	—	—	4	1 025	6	2 046	—	—
4	42	5	91	14	287	3	29	3	41	17	355	2	11
22	4 737	7	521	19	1 293	25	4 715	1	12	22	1 091	28	5 426
3	30	7	2 333	7	244	5	240	1	267	12	2 367	6	183
12	54	14	861	49	1 122	7	141	2	39	58	1 908	10	177
—	—	15	1 859	17	2 094	—	—	3	111	29	3 842	—	—
4	114	9	986	26	2 716	4	191	3	229	30	2 962	6	702
5	306	59	8 116	122	13 461	16	512	17	2 592	171	19 149	9	348
8	550	82	4 820	59	3 358	24	901	15	575	143	8 203	7	301
—	—	—	—	4	262	—	—	—	—	4	262	—	—
1	17	26	1 851	43	7 255	1	110	9	1 004	59	8 088	2	124
—	—	21	4 155	18	4 699	—	—	6	784	32	7 731	1	339
—	—	13	763	18	1 870	1	10	—	—	31	2 606	1	37
—	—	38	2 875	57	3 653	7	127	7	382	85	5 784	10	489
1	25	2	221	17	794	2	34	—	—	17	824	4	225
2	43	12	597	22	737	5	68	2	62	35	1 291	2	49
—	—	1	432	21	2 609	2	479	—	—	17	2 656	7	864
—	—	3	343	13	1 670	—	—	1	12	14	1 796	1	205
2	14	3	435	58	2 315	12	688	1	30	62	2 836	10	572
—	—	4	795	—	—	—	—	—	—	2	269	2	526
1	16	4	151	26	1 115	7	255	2	40	31	1 311	4	170
—	—	12	2 261	22	8 768	—	—	10	3 387	24	7 642	—	—
—	—	3	1 131	6	1 388	—	—	1	435	6	1 135	2	949
4	416	20	2 880	21	3 609	8	1 175	2	134	42	6 492	5	1 038
—	—	3	387	10	1 212	3	322	—	—	15	1 667	1	254
—	—	9	483	20	1 270	1	24	2	136	27	1 525	1	116
2	83	17	1 742	37	4 374	2	268	2	438	51	5 540	3	406
—	—	5	221	16	1 450	2	114	1	34	20	1 658	2	93
1	47	7	660	13	947	2	68	—	—	21	1 654	1	21
—	—	10	1 578	33	4 709	2	378	3	440	39	5 532	3	693
2	118	2	305	2	774	2	118	—	—	4	821	2	376
1	24	13	685	13	785	4	62	8	328	21	1 180	1	24
1	24	9	327	18	847	2	29	1	78	24	946	4	179
—	—	3	1 327	14	7 314	—	—	1	300	16	8 341	—	—
2	77	8	873	24	2 684	3	184	3	438	29	2 229	3	1 074
20	245	20	1 856	30	1 627	31	1 022	2	89	52	3 627	27	839
—	—	10	402	37	1 254	6	124	3	256	47	1 442	3	82
3	140	12	1 819	10	2 932	7	568	2	107	23	4 974	4	238
—	—	6	415	18	2 592	6	679	2	69	24	3 078	4	589
108	**7 229**	**788**	**116 984**	**1 191**	**185 927**	**225**	**15 051**	**261**	**48 612**	**1 750**	**198 700**	**193**	**20 600**
71	7 013	837	134 092	1 127	115 347	245	20 197	364	68 866	1 688	184 049	157	16 721
98	12 928	427	73 985	1 257	186 364	526	60 861	188	37 705	1 769	204 345	253	29 160
168	15 678	384	65 176	1 108	122 078	646	62 149	95	22 287	1 593	180 897	450	46 219
173	14 986	259	36 833	1 098	114 378	740	93 792	71	11 953	1 532	177 391	494	55 659

manställningen å sid. 146, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 267 912 arbetarna 77 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod, under det att 7 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1914 52 och 23 %, 1913 74 och 5 %, 1912 73 och 6 % samt 1911 58 och 11 %. Det föregående kvartal avgivna omdömet, att konjunkturerna under år 1915 varit ingalunda sämre, om ock mera ojämna än 1913 och 1912, torde av dessa siffror att döma kunna gälla för hela senare hälften av året. Vad som särskilt karakteriserat arbetsmarknaden under denna tid har varit den avgörande betydelse, som frågan om råämnesanskaffningen i många fall haft för det industriella arbetets ostörda fortgång. Avsättningssvårigheter hava å andra sidan gjort sig gällande i främsta rummet inom vissa grenar av jord- och stenindustrien, i någon mån även inom andra branscher, särskilt sådana, vilka blivit berörda av exportförbud.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1915.

I arbetslöshetsrapporteringen för de tre sista månaderna av år 1915 hava deltagit 30 fackförbund. Av de organisationer, från vilka uppgifter eljest infordras, saknas tobaksarbetareförbundet, som på grund av de inom ifrågavarande industri i samband med statsmonopolets införande vidtagna driftsomläggningarna icke kunnat lämna någon statistik.

Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1915 utgjorde resp. *68 050*, *64 996* och *66 947*. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 2 390, 2 473 och 3 018 eller resp. 3·5, 3·8 och 4·5 % av hela antalet redovisade. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år, denna undersökning pågått, framgå av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915	
	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %	Antal redovisade medlemmar	Därav arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 880	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8
December.	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 160 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	16	772	33	68	873
» bleck- och plåtslagare »	41	1 119	254	—	1 373
» bokbindare »	7	345	68	244	657
» bryggeriarbetare »	18	718	27	436	1 181
De förenade förbunden	31	1 650	135	192	1 977
Sv. gjutare förbundet	77	2 264	318	10	2 592
» grov- och fabriksarbetare »	93	7 288	376	394	8 058
» gruvarbetare »	8	475	—	—	475
» handskarbetare »	6	118	—	42	160
» hattarbetare »	4	89	3	9	101
» kakelugnsmakare »	5	123	9	—	132
» kommunalarbetare »	53	3 955	102	20	4 077
Intern. litografiska »	11	227	26	—	253
Sv. metallindustriarbetare »	47	—	—	—	22 604
Därav: Järnbruksarbetare	20	—	—	—	4 582
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	18 022
Sv. murare förbundet	21	1 231	10	—	1 241
» måleriarbetare »	17	1 203	69	—	1 272
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	22	595	101	14	710
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	19	1 460	246	535	2 241
» skrädderiarbetare »	26	1 231	91	260	1 582
» stenindustriarbetare »	71	2 377	377	—	2 754
» sågverksindustriarbetare »	59	4 132	500	6	4 638
» transportarbetare »	5	243	5	—	248
» träarbetare »	88	4 595	301	11	4 907
» varuutkörare- och handelsarbetare »	8	410	30	124	564
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	11	606	—	—	606
» elektriska arbetare »	13	786	57	—	843
» slakteri- och charkuteriarbetare »	7	261	31	56	348
» stuckatör »	2	64	—	—	64
» textilarbetare »	11	629	11	164	804
» typograf »	18	497	185	33	715
Summa	815	[2] —	[2] —	[2] —	68 050

[1] Jfr noten å sid. 160 — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 oktober 1915.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under september 1915			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
13	1	7	21	2·4	19	2	12	—	106	—	118	8	565	20	495
16	—	—	16	1·2	16	—	42	—	180	—	222	6	744	16	819
12	—	10	22	3·3	22	—	44	1	29	—	74	4	568	20	410
—	2	5	7	0·6	5	2	48	—	25	—	73	3	218	7	177
22	9	20	51	2·6	49	2	44	—	74	—	118	4	628	39	892
39	—	—	39	1·5	39	—	65	5	237	2	309	8	408	18	198
641	24	13	678	8·4	582	96	269	13	548	24	854	29	3 265	552	11 990
1	—	—	1	0·2	1	—	12	—	27	—	39	1	259	1	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1	3	7	11	22	—	—	—	—
3	—	—	3	2·3	3	—	1	—	3	—	4	1	21	3	18
20	—	—	20	0·5	20	—	104	—	229	—	333	2	182	6	114
6	1	—	7	2·8	7	—	2	—	28	—	30	4	192	7	182
—	—	—	290	—	—	—	—	—	—	—	—	43	21 403	287	8 875
—	—	—	16	0·3	—	—	—	—	—	—	—	17	3 418	13	464
—	—	—	274	1·5	—	—	—	—	—	—	—	26	17 990	274	7 911
126	—	—	126	10·2	126	—	13	—	47	—	60	5	533	108	2 992
2	—	—	2	0·2	2	—	7	—	92	2	101	2	41	2	26
7	—	—	7	10·0	7	—	11	5	60	—	76	5	223	6	95
20	—	3	23	1·0	22	1	64	14	104	—	182	6	1 384	23	182
79	9	30	118	7·5	109	9	29	—	32	—	61	10	1 257	112	2 941
392	89	—	481	17·5	426	55	154	—	185	275	614	21	985	309	7 782
41	7	4	52	1·1	52	—	177	1	392	9	579	7	829	44	757
14	—	—	14	5·6	14	—	4	—	7	—	11	1	42	14	420
255	12	—	267	5·4	265	2	139	47	219	1	406	30	2 778	251	3 827
5	—	—	5	0·9	5	—	3	—	23	—	26	3	375	5	102
54	—	—	54	8·9	39	15	22	—	20	—	42	8	404	54	774
22	—	—	22	2·6	22	—	16	—	98	2	116	8	525	18	214
6	1	1	8	2·3	8	—	—	—	13	4	17	3	287	6	120
26	—	—	26	40·6	26	—	2	1	2	—	5	2	64	26	608
3	—	16	19	2·4	19	—	26	—	43	5	74	3	178	5	246
7	3	1	11	1·5	11	—	24	12	64	8	108	7	274	10	348
[1] —	[1] —	[1] —	2 890	3·5	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	229	38 682	1 969	44 129

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	15	1 047	32	64	1 143
» bleck- och plåtslagare »	41	1 118	250	—	1 368
» bokbindare »	7	340	74	285	699
» bryggeriarbetare »	17	731	24	175	930
De förenade förbunden	28	1 511	121	202	1 834
Sv. gjutare förbundet	72	2 185	271	10	2 466
» grov- och fabriksarbetare »	84	6 262	316	231	6 809
» gruvarbetare »	7	449	—	—	449
» handskarbetare »	6	120	—	42	162
» hattarbetare »	4	90	3	9	102
» kakelugnsmakare »	5	123	9	—	132
» kommunalarbetare »	53	3 911	102	19	4 032
Intern. litografiska »	11	229	21	—	250
Sv. metallindustriarbetare »	51	—	—	—	23 747
Därav: Järnbruksarbetare	22	—	—	—	4 828
Mek. verkstadsarbetare	29	—	—	—	18 919
Sv. murare förbundet	22	1 249	7	—	1 256
» måleriarbetare »	15	571	46	—	617
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	20	599	97	14	710
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	19	1 533	256	492	2 281
» skrädderiarbetare »	26	1 298	74	301	1 673
» stenindustriarbetare »	64	2 020	289	—	2 309
» sågverksindustriarbetare »	51	3 371	477	—	3 848
» transportarbetare »	7	403	7	—	410
» träarbetare »	86	4 493	293	10	4 796
» varuntkörare- och handelsarbetare »	5	156	48	68	272
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	585	—	—	585
» elektriska arbetare »	13	424	66	—	490
» slakteri- och charkuteriarbetare »	10	315	48	40	403
» stuckatör »	2	63	—	—	63
» textilarbetare »	13	641	11	167	819
» typograf »	10	241	81	19	341
Summa	774	[2] —	[2] —	[2] —	64 906

[1] Jfr noten å sid. 160. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 november 1915.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under oktober 1915			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
44	1	8	53	4·6	53	—	19	—	85	—	104	12	1 078	53	1 321
53	5	—	58	4·2	58	—	48	—	166	—	214	14	994	58	925
7	—	10	17	2·4	16	1	16	9	35	1	61	3	433	17	394
2	—	18	20	2·2	20	—	33	—	23	—	56	4	189	5	188
12	8	18	38	2·1	38	—	31	—	62	—	93	5	626	35	491
40	1	—	41	1·7	40	1	93	—	204	1	298	13	571	25	254
520	26	56	602	8·8	457	145	201	—	448	18	667	29	2 813	424	9 352
1	—	—	1	0·2	1	—	15	—	25	1	41	1	262	1	31
—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—
6	—	5	11	10·8	1	10	2	2	6	—	10	2	48	11	329
4	—	—	4	3·0	4	—	1	—	2	—	3	1	21	4	48
28	—	—	28	0·7	28	—	127	—	196	—	323	4	295	8	124
8	1	—	9	3·6	9	—	3	—	15	5	23	3	167	9	179
—	—	—	382	1·4	—	—	—	—	—	—	—	48	23 524	331	10 062
—	—	—	8	0·2	—	—	—	—	—	—	—	21	4 782	7	635
—	—	—	324	1·7	—	—	—	—	—	—	—	27	18 792	324	9 407
239	1	—	240	19·1	240	—	19	1	44	—	64	10	718	206	5 062
48	—	—	48	7·3	48	—	6	—	53	1	60	5	284	44	478
7	—	—	7	1·0	7	—	17	—	40	8	65	5	227	6	94
6	1	2	9	0·4	9	—	44	—	166	1	211	5	769	6	176
31	2	27	60	3·6	60	—	23	—	32	—	55	6	570	30	752
311	60	—	371	16·1	351	20	133	—	151	45	329	17	653	187	4 187
27	54	—	81	2·1	81	—	167	—	359	5	531	7	505	81	1 881
35	—	—	35	8·5	35	—	15	—	10	5	30	1	60	20	620
285	5	1	291	6·1	287	4	131	—	244	5	380	35	3 032	260	5 626
2	—	—	2	0·7	2	—	1	—	10	—	11	1	122	2	60
60	—	—	60	10·3	60	—	14	—	18	—	32	6	392	60	686
5	—	—	5	1·0	4	1	9	1	44	1	55	3	209	5	186
8	—	—	8	2·0	8	—	1	—	22	—	23	2	237	5	129
16	—	—	16	25·4	16	—	—	—	2	—	2	2	63	16	564
5	—	17	22	2·7	21	1	34	—	44	6	84	3	186	16	304
2	1	1	4	1·2	4	—	9	—	21	8	38	3	177	3	64
[1]—	[1]—	[1]—	2 478	3·8	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	250	89 175	1 928	44 892

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar [1]			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	14	986	58	60	**1 104**
» bleck- och plåtslagare »	32	981	224	—	**1 205**
» bokbindare »	4	242	63	206	**511**
» bryggeriarbetare »	14	641	23	174	**838**
De förenade förbunden	28	1 577	152	216	**1 945**
Sv. gjutare förbundet	73	2 215	271	10	**2 496**
» grov- och fabriksarbetare »	89	7 253	362	414	**8 029**
» gruvarbetare »	8	501	—	—	**501**
» handskarbetare »	1	119	—	42	**161**
» hattarbetare »	4	85	2	10	**97**
» kakelugnsmakare »	5	124	9	—	**133**
» kommunalarbetare »	52	3 918	107	19	**4 044**
Intern. litografiska »	11	241	23	—	**264**
Sv. metallindustriarbetare »	50	—	—	—	**23 942**
Därav: Järnbruksarbetare	22	—	—	—	**4 645**
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	**19 297**
Sv. murare förbundet	21	1 224	7	—	**1 231**
» måleriarbetare »	18	1 203	75	—	**1 278**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	21	632	114	14	**760**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	18	1 477	255	543	**2 275**
» skrädderiarbetare »	20	715	34	192	**941**
» stenindustriarbetare »	60	1 977	276	—	**2 253**
» sågverksindustriarbetare »	53	3 801	296	—	**4 097**
» transportarbetare »	6	266	6	104	**376**
» träarbetare »	84	4 597	373	10	**4 980**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	22	676	33	192	**901**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	8	519	—	—	**519**
» elektriska arbetare »	12	430	65	—	**495**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	8	240	41	67	**348**
» stuckatör »	2	56	—	—	**56**
» textilarbetare »	12	658	12	166	**836**
» typograf »	9	235	82	14	**331**
Summa	**759**	[2] —	[2] —	[2] —	**66 947**

[1] Jfr noten å sid. 160. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 december 1915.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under november 1915			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
36	2	8	46	4·2	46	—	20	4	71	1	96	7	827	46	1 146
106	8	—	114	9·5	113	1	37	—	97	—	134	17	995	114	2 837
4	—	5	9	1·8	9	—	14	—	18	—	32	2	394	9	176
4	—	6	10	1·2	10	—	34	—	15	—	49	4	180	7	178
16	4	—	20	1·0	18	2	38	—	51	—	89	5	601	19	527
31	—	—	31	1·2	29	2	106	—	150	—	256	8	447	19	868
596	18	62	676	8·4	567	109	253	—	387	31	671	32	3 547	515	10 378
—	—	—	—	—	—	—	21	—	18	—	39	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—
8	—	6	14	14·4	14	—	1	3	5	—	9	2	44	13	822
—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—
44	—	—	44	1·1	44	—	118	—	161	—	279	2	114	7	84
11	1	—	12	4·5	12	—	4	—	17	—	21	3	154	6	156
—	—	—	375	1·6	—	—	—	—	—	—	—	19	3 340	55	1 438
—	—	—	16	0·3	—	—	—	—	—	—	—	6	827	8	204
—	—	—	359	1·9	—	—	—	—	—	—	—	18	2 513	47	1 234
343	1	—	344	27·9	339	5	15	—	40	—	55	11	773	256	5 213
248	9	—	257	20·1	257	—	7	6	58	—	71	12	1 027	259	5 570
5	—	—	5	0·7	5	—	18	—	44	—	62	4	193	5	105
5	—	1	6	0·3	6	—	17	—	123	8	148	3	1 121	6	72
8	1	9	18	1·9	18	—	14	—	18	—	32	3	506	18	418
285	55	—	340	15·1	337	3	130	—	135	41	306	17	812	216	5 711
87	2	—	89	2·2	87	2	200	9	254	9	472	7	678	89	1 904
19	—	—	19	5·1	19	—	9	—	3	—	12	1	57	19	870
412	8	—	420	8·4	270	150	109	—	93	1	203	37	3 029	376	7 787
12	—	—	12	1·3	8	4	11	—	28	—	39	5	488	12	290
100	—	—	100	19·3	100	—	32	—	17	—	49	7	473	100	1 829
5	—	—	5	1·0	4	1	10	—	33	2	46	3	284	4	122
5	—	1	6	1·7	6	—	—	—	3	—	3	1	228	4	120
—	—	—	26	46·4	26	—	—	—	—	—	—	2	56	26	518
16	—	—	16	1·9	16	—	36	1	21	6	64	4	217	15	300
3	1	—	4	1·2	4	—	10	—	26	4	40	2	90	4	64
[1] —	[1] —	[1] —	3 018	4·5	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	220	20 675	2 219	46 953

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1915.

Fackförbund	Oktober			November			December		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	873	21	2·4	1 143	53	4·6	1 104	46	4·2
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 373	16	1·2	1 368	58	4·2	1 205	114	9·5
» bokbindare »	657	22	3·3	699	17	2·4	511	9	1·8
» bryggeriarbetare »	1 181	7	0·6	930	20	2·2	838	10	1·2
De förenade förbunden	1 977	51	2·6	1 834	38	2·1	1 945	20	1·0
Sv. gjutare förbundet	2 592	39	1·5	2 466	41	1·7	2 496	31	1·2
» grov- och fabriksarbetare »	8 058	678	8·4	6 809	602	8·8	8 029	676	8·4
» gruvarbetare »	475	1	0·2	449	1	0·2	501	—	—
» handskarbetare »	160	—	—	162	—	—	161	—	—
» hattarbetare »	101	—	—	102	11	10·8	97	14	14·4
» kakelugnsmakare »	132	3	2·3	132	4	3·0	133	—	—
» kommunalarbetare »	4 077	20	0·5	4 032	28	0·7	4 044	44	1·1
Intern. litografiska »	253	7	2·8	250	9	3·6	264	12	4·5
Sv. metallindustriarbetare »	22 604	290	—	23 747	332	1·4	23 942	375	1·6
Därav:									
Järnbruksarbetare	4 582	16	0·3	4 828	8	0·2	4 645	16	0·3
Mek. verkstadsarbetare	18 022	274	1·5	18 919	324	1·7	19 297	359	1·9
Sv. murare förbundet	1 241	126	10·2	1 256	240	19·1	1 231	344	27·9
» måleriarbetare »	1 272	2	0·2	617	48	7·8	1 278	257	20·1
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	710	7	1·0	710	7	1·0	760	5	0·7
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 241	23	1·0	2 281	9	0·4	2 275	6	0·3
» skrädderiarbetare »	1 582	118	7·5	1 673	60	3·6	941	18	1·9
» stenindustriarbetare »	2 754	481	17·5	2 309	371	16·1	2 253	340	15·1
» sågverksindustriarbetare »	4 638	52	1·1	3 848	81	2·1	4 097	89	2·2
» transportarbetare »	248	14	5·6	410	35	8·5	376	19	5·1
» träarbetare »	4 907	267	5·4	4 796	291	6·1	4 980	420	8·4
» varuutkörare- och handelsarbetare »	564	5	0·9	272	2	0·7	901	12	1·3
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	606	54	8·9	585	60	10·3	519	100	19·3
» elektriska arbetare »	843	22	2·6	490	5	1·0	495	5	1·0
» slakteri- och charkuteriarbetare »	348	8	2·3	403	8	2·0	348	6	1·7
» stuckatör »	64	26	40·6	63	16	25·4	56	26	46·4
» textilarbetare »	804	19	2·4	819	22	2·7	836	16	1·9
» typograf »	715	11	1·5	341	4	1·2	331	4	1·2
Summa	**68 050**	**2 390**	**3·5**	**64 996**	**2 473**	**3·8**	**66 947**	**3 018**	**4·5**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.
(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. I Sociala Meddelanden har vid upprepade tillfällen lämnats preliminära redogörelser för omfattningen av den understödsverksamhet, som jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelser av den 28 september 1914[1] och den 10 april 1915[2] igångsatts för bispringande av under kristiden arbetslösa. Enligt vad av nu föreliggande mera definitiv redovisning framgår, hade i arbetslöshetsunderstöd på grund av nämnda kungörelser intill utgången av år 1915 utbetalats sammanlagt 1 489 440 kr., varav 629 457 kr. till arbetslösa tobaksarbetare på grund av kungörelse av den 10 april 1915. Understödsverksamheten nådde, såsom nedanstående tabell utvisar, sitt maximum i februari 1915, men har sedermera kunnat hastigt minskas. Efter

Utbetalade understöd till arbetslösa oktober 1914—januari 1916.

	Enl. kung. d. 28 sept. 1914				Enl. kung. d. 10 april 1915 (till arbetslösa tobaksarbetare)		
	Antal städer och köpingar där understöd lämnats	Antal landskommuner där understöd lämnats	Understödens totalbelopp, kr.	Därav in natura, kr.	Antal städer och köpingar där understöd lämnats	Antal landskommuner där understöd lämnats	Understödens totalbelopp, kr.
År 1914:							
Oktober	5	2	663	180	—	—	—
November	19	13	56 623	14 069	—	—	—
December	34	23	125 373	62 836	—	—	—
Tillsammans	—	—	**182 659**	**77 085**	—	—	—
År 1915:							
Januari	42	38	175 622	89 522	—	—	—
Februari	48	45	183 131	91 685	—	—	—
Mars	44	47	157 228	86 038	3	2	10 884
April	38	43	139 821	86 779	8	4	25 912
Maj	15	19	6 837	2 428	10	5	57 833
Juni	6	11	2 584	1 048	17	15	101 614
Juli	5	3	800	—	18	16	114 837
Augusti	4	3	1 393	—	19	16	89 796
September	4	4	1 393	—	19	15	81 936
Oktober	3	4	1 172	152	21	13	72 007
November	4	3	1 380	219	18	11	49 130
December	12	6	5 963	1 819	17	7	25 558
Tillsammans	—	—	**677 324**	**359 690**	—	—	**629 457**
Januari 1916	11	10	10 088	4 235	15	5	12 440
Summa	—	—	**870 071**	**441 010**	—	—	**641 897**

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 524. — [2] Se »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 858.

ingången av maj månad hava endast obetydliga belopp utbetalats till andra än tobaksarbetare. Summan av de enligt kungörelsen av den 28 september 1914 utbetalade understöden uppgick under de sista åtta månaderna av år 1914 till allenast 21 522 kr. mot 655 802 kr. under första tredjedelen av året. Däremot måste för tobaksarbetarnas räkning allt större belopp tagas i anspråk allt intill juli månad, varefter även inom denna bransch understödsbehovet började minskas.

Under *januari månad 1916* har understöd till arbetslösa utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

a) enligt *k. kungörelsen den 28 september 1914* (till arbetslösa i allmänhet):

Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.	Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Vaxholm	253	—	Tjärnö	45	45
Vätö	30	30	Bro	682	656
Norrköping	1 562	1 541	Lommelanda	97	—
Linköping	205	—	Borås	448	—
Jönköping	80	—	Härnösand	1 112	200
Jämshög	177	177	Umeå	47	—
Lund	2 163	659	Byske	60	—
Halmstad	906	190	Luleå	670	485
Uddevalla	84	—	Gällivare	252	252
Skee I	655	—	Nederluleå	40	—
Skee II	68	—	Jukkasjärvi	452	—
			Summa	**10 088**	**4 235**

b) enligt *k. kungörelsen den 10 april 1915* (till tobaksarbetare):

Kommun	Summa, kr.	Kommun	Summa, kr.
Stockholm	5 363	Landskrona	80
Uppsala	441	Hälsingborg	1 240
Norrköping	473	Ystad	117
Karlskrona	54	Södra Sundby	19
Karlshamn	180	Väsby	113
Kristianstad	302	Billeberga	96
Ivetofta	1 727	Göteborg	572
Fjälkinge	130	Gävle	553
Malmö	448	Hudiksvall	76
Lund	12	Härnösand	444
		Summa	**12 440**

Understödsbehovet bland tobaksarbetarna har, såsom av de anförda siffrorna framgår, under januari fortfarande minskats. Efter vad socialstyrelsen erfarit, torde den på grund av kungörelsen av den 10 april 1915 igångsatta understödsverksamheten även under februari ytterligare inskränkts, så att under måna-

dens senare del endast ett mindre antal arbetare ifrågakommit till dylikt understöd; Kungl. Maj:t har även på styrelsens hemställan föreskrivit, att de å nyssnämnda kungörelse meddelade bestämmelserna om understöd åt arbetslösa tobaksarbetare skola upphöra att gälla med utgången av februari månad.[1]

Att understödsbehovet för övriga arbetslösa under januari något ökats, torde vara att uteslutande tillskriva den efter årsskiftet sedvanliga minskningen av arbetstillgången inom vissa säsongyrken. I jämförelse med motsvarande tid föregående år har understödsverksamheten likväl varit ytterst obetydlig, en omständighet, vilken liksom mycket annat, tydligt bär vittnesbörd om den allmänna konjunkturförbättring, som under det sist gångna året ägt rum. Att framhålla är särskilt, att ingen understödsverksamhet detta år ansetts behövlig i Stockholms stad, varest föregående vinter intill januari månads utgång utbetalats i understöd över 200 000 kr., därav inemot hälften torde hava kommit på statens andel.

Landstingens åtgärder för arbetslöshetens bekämpande. I cirkulärskrivelse av den 12 augusti 1915 hade statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet hemställt, att samtliga länsstyrelser måtte hos respektive landsting begära anslag för arbetslöshetens bekämpande jämväl under innevarande år. Samtliga landsting, med undantag av Gottlands, hava också efter framställning av Konungens befallningshavande beviljat särskilda anslag till ett sammanlagt belopp av 1 335 987 kr. att användas för ifrågavarande ändamål. I likhet med motsvarande anslag, som beviljades av 1914 års landsting, hava även de för innevarande år anslagna medlen i allmänhet ställts direkt till länshjälpskommittéernas förfogande; i en del fall åter disponeras de som förut av landstingets förvaltningsutskott, av länsstyrelsen eller av särskilt tillsatt kommitté.

Beträffande sättet för de beviljade medlens användning hava en del landsting fixerat vissa belopp att användas dels till igångsättande av större offentliga arbeten, dels att utlämnas som lån åt kommuner för deras understödsverksamhet; de flesta hava emellertid överlämnat hela beloppet till vederbörande kommitté eller utskott att vid behov användas.

Uppgifterna om de anslag, som av de olika landstingen till ifrågavarande syfte beviljats, om anslagens fördelning efter ovannämnda skilda sätt för deras användning samt om den myndighet, som disponerar anslaget, ävensom uppgifter angående 1914 års anslag med angivande av huru stor del av dessa, som tagits i anspråk för åsyftat ändamål, hava sammanställts i tablån å omstående sida. Såsom av denna framgår, äro de av 1915 års landsting beviljade anslagen för arbetslöshetens bekämpande 183 987 kr. högre än föregående år. Det är emellertid endast Blekinge, Kristianstads samt Göteborgs och Bohus läns landsting, som beviljat ökade anslag, vilket förhållande förklaras av den i dessa län särskilt kännbara arbetslösheten inom stenhuggeriindustrien.

[1] Jfr sid. 194.

Av landstingen beviljade anslag till arbetslöshetens bekämpande.

Län	Av 1914 års landsting beviljade anslag		Av 1915 års landsting beviljade anslag					Anslaget disponeras av
	Summa, kr.	Därav disponerade under tiden sept. 1914—dec. 1915, kr.	till offentliga arbeten, kr.	till lån åt kommuner, kr.	till understöd åt kommuner och enskilda, kr.	utan angiven bestämmelse, kr.	Summa, kr.	
Stockholms län	100 000	18 676	—	70 000	30 000	—	100 000	Förvaltningsutskottet.
Uppsala län	30 000	—	—	—	—	30 000	30 000	Länskommittén.
Södermanlands län	48 000	2 860	—	—	45 000	—	45 000	Länskommittén.
Östergötlands län	40 000	—	—	—	40 000	—	[1] 40 000	Förvaltningsutskottet.
Jönköpings län	25 000	—	—	—	25 000	—	25 000	Länskommittén.
Kronobergs län	20 000	400	—	—	20 000	—	[2] 20 000	Länskommittén i samråd med förvaltningsutskottet.
Norra Kalmar län	12 000	1 793	—	—	12 000	—	12 000	Länskommittén.
Södra Kalmar län	12 000	—	—	—	12 000	—	12 000	Länskommittén.
Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	— —
Blekinge län	20 000	20 000	—	50 000	—	—	[3] 50 000	K. B.
Kristianstads län	30 000	13	—	—	—	—	[4] 49 987	Länskommittén i samråd med K. B.
Malmöhus län	100 000	28 573	100 000	—	—	—	100 000	K. B. i samråd med 3 delegerade från landstinget.
Hallands län	25 000	—	5 000	—	20 000	—	25 000	Länskommittén (20 000 kr.) och förvaltningsutskottet (5 000 kr.).
Göteborgs och Bohus län	50 000	20 368	[5] 87 000	100 000	—	—	[6] 187 000	Förvaltningsutskottet.
Älvsborgs län	50 000	7 000	—	—	45 000	—	45 000	Länskommittén.
Skaraborgs län	25 000	—	—	—	25 000	—	25 000	Länsk mmittén.
Värmlands län	20 000	—	—	—	20 000	—	20 000	Länskommittén jämte 2 delegerade från landstinget.
Örebro län	100 000	—	—	80 000	20 000	—	100 000	Delegation på 10 personer jämte K. B.
Västmanlands län	75 000	12 100	—	—	—	75 000	75 000	Förvaltningsutskottet.
Kopparbergs län	100 000	15 000	—	100 000	—	—	100 000	Delegation på 5 personer.
Gävleborgs län	50 000	—	—	—	50 000	—	[7] 50 000	Länskommittén.
Västernorrlands län	100 000	13 500	—	100 000	—	—	100 000	Länskommittén.
Jämtlands län	20 000	180	—	20 000	—	—	20 000	Förvaltningsutskottet.
Västerbottens län	50 000	2 000	—	50 000	—	—	50 000	Förvaltningsutskottet.
Norrbottens län	50 000	5 000	—	—	55 000	—	[8] 55 000	Länskommittén.
Summa	**1 152 000**	**147 463**	**192 000**	**570 000**	**419 000**	**105 000**	**1 335 987**	

[1] Dessutom 400 kronor till bestridande av länskommitténs administrationskostnader. — [2] Disponeras intill den 1 maj 1916. — [3] Dessutom fick landstingets ordförande i uppdrag att i samråd med kassaförvaltningen och K. B. ingå till Kungl. Maj:t med framställning om ett räntefritt statslån å 100 000 kronor, för den händelse det beslutade anslaget ej skulle förslå. — [4] Omfattar jämväl återstoden av 1914 års anslag. — [5] Kan även delvis disponeras för direkta understöd. — [6] Omfattar jämväl återstoden av 1914 års anslag. — [7] Därav 600 kronor till bestridande av länskommitténs administrationskostnader. — [8] I detta belopp ingå 5 000 kronor, som överförts från 1914 års anslag.

Arbetslösheten inom stenindustrien. Frågan om åtgärder för avhjälpande av arbetslösheten bland arbetarna inom stenindustrien har även under innevarande år vid flera tillfällen påkallat särskild uppmärksamhet. Sålunda har Kungl. Maj:t den 4 januari 1916 utöver förut anvisade medel förskottsvis utanordnat ett anslag av 67 000 kr. som bidrag till vägföretag inom Blekinge län, till vilkas utförande vägfonden icke lämnade tillgång. Samma dag har Kungl. Maj:t till länsstyrelsens förfogande i Göteborgs och Bohus län ställt ett belopp av högst 25 000 kr., att i mån av behov användas i huvudsaklig överensstämmelse med grunderna för kungörelsen den 28 september 1914 angående arbetslöshetsunderstöd, ävensom anmodat Kungl. Maj:ts befallningshavande att tillse, att de vägföretag inom länet, till vilka statsbidrag beviljats, snarast möjligt igångsättas till avhjälpande av arbetslösheten inom stenhuggeridistrikten.

I anledning av vissa framställningar från arbetarorganisationer i Blekinge har Kungl. Maj:t vidare den 14 och 26 januari från statens arbetslöshetskommission infordrat yttrande om åtgärder för lindrande av nöden bland stenhuggarna i berörda län. Efter hänvisning till resultaten från den under sistlidne november månad verkställda undersökningen rörande arbetslösheten bland ifrågavarande arbetare,[1] har kommissionen häröver i skrivelse den 3 februari anfört följande:

»För att inhämta upplysningar, huruvida ställningen undergått mera väsentliga förändringar, sedan den nyssberörda undersökningen företogs, har en tjänsteman hos socialstyrelsen besökt de viktigare arbetsplatserna i Blekinge, och torde en närmare redogörelse för de därvid vunna resultaten inom kort kunna överlämnas till regeringen. Tydligt är emellertid, att arbetslösheten ökats i omfattning samt att densamma torde komma att ytterligare tillväxa. De redan igångsatta offentliga arbetsföretagen — väg-, järnvägs- och hamnbyggnader — samt ingångna stenbeställningar hava dock varit ägnade att motverka en hastigare försämring av läget. Framhållas må vidare, att den reduktion av arbetstiden och därmed arbetsinkomsten, som av arbetsgivarna vidtagits i syfte att under så lång tid som möjligt kunna bereda arbete åt en större del av arbetarstammen, även för denna medfört ett mycket bekymmersamt läge, som givetvis försämras, ju längre inkomstbegränsningen varar.

Nu angivna förhållanden, såväl som de i de föreliggande framställningarna gjorda uttalandena, giva sålunda vid handen, att ytterligare åtgärder äro påkallade för att bringa hjälp åt de ifrågavarande arbetarna.

De åtgärder, varom närmast kan bliva fråga, torde i första hand böra ankomma på vederbörande lokala myndigheter, sålunda Kungl. Maj:ts Befallningshavande i länet i samråd med länshjälpkommittén. Enligt Kommissionens mening gäller det därvid att *dels* omedelbart giva det lokala hjälparbetet en fastare organisation *och dels* att snarast möjligt uppgöra en allmän plan för erforderliga hjälpåtgärder.

För det lokala hjälparbetets effektiva organiserande bör sålunda länshjälpkommittén påkalla effektiv medverkan av de kommunala hjälpkommittéerna eller kommunalnämnderna, vilka enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter skola fungera såsom hjälpkommittéer i de orter, där sådana ej finnas. Det är av vikt att länshjälpkommittén söker på lämpligt sätt påverka de kommunala organen på det att dessa må helt fylla dem åliggande uppgifter. För detta ändamål torde bliva nödvändigt att länshjälpkommittén föranstaltar om en slags rådgivande verksamhet i orterna, för vilket ändamål föreståndaren för länets arbetsförmedlingsanstalt torde lämpa sig och jämväl lärer kunna stå till förfogande. Mahända kan därjämte bliva erforderligt, att länshjälpkommittén hos sig an-

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 1293.

ställer en särskild person för verkställande av nödiga utredningar och för hjälparbetets organiserande och ledande i övrigt. Då oavlönad arbetskraft väl ej med säkerhet kan påräknas för dessa uppgifter, torde särskilda medel böra beredas för att avlöna sådan person. Beloppets storlek måste bliva beroende av arbetets omfattning och andra omständigheter. Därest icke landstingsmedel kunna disponeras för ändamålet, torde böra med hänsyn till de särskilda förhållandena kunna ifrågakomma att härtill utverka något bidrag av statsmedel.

Av största vikt är ett intimt samarbete mellan länshjälpkommittén och vederbörande ledare för de uti länet anordnade allmänna arbetena. För vinnandet av detta mål torde vara lämpligt, dels att länshjälpkommittén underrättades om alla de allmänna arbeten av olika slag, till vilka anslag blivit anvisade, dels att Kungl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen erhölle vederbörlig föreskrift därom, att styrelsens tekniska tjänstemän, vilka tjänstgöra i egenskap av kontrollanter eller arbetsledare vid sådana arbetsföretag, varom här är fråga, hade att sörja för att dessa företag bleve, där så ej redan skett, ofördröjligen igångsatta samt att dessa tjänstemän ålades att samarbeta med länshjälpkommittén och de lokala kommittéerna på sådant sätt, att syftet med hjälparbeten — arbetslöshetens undanröjande eller mildrande — i största möjliga utsträckning måtte vinnas. Såväl hjälpkommittéerna som arbetsledarna böra i förening med arbetsförmedlingen verka för, att vid ifrågavarande arbeten i främsta rummet ortens arbetslösa erhålla sysselsättning samt att åt dessa arbetare beredes skälig inkomst.

I den mån arbete icke inom orterna kan beredas åt alla, som äro i behov av sådant, bör länshjälpkommittén söka bereda ogifta arbetare sysselsättning på andra orter genom arbetsförmedlingens försorg.

För den händelse vissa kommuners ekonomiska bärkraft är så svag, att nödiga medel till arbetslöshetsunderstöd ej av dem kunna åstadkommas, bör länshjälpkommittén söka anskaffa medel från annat håll, varvid närmast landstingsanslag bör ifrågakomma.

För de fall, då det visar sig erforderligt att meddela sådant ekonomiskt understöd, som icke kan utgå enligt för statens arbetslöshetsunderstöd stadgade grunder, bör länshjälpkommittén söka på frivillighetens väg anskaffa härför nödiga medel.

Om under fortgången av länshjälpkommitténs arbete det skulle visa sig, att de ekonomiska tillgångar, varöver länshjälpkommittén direkt eller indirekt genom lokalkommittéerna kan förfoga, eller de arbetstillfällen, som finnas att tillgå, ej äro tillräckliga, bör framställning göras till arbetslöshetskommissionen med förslag till nödiga åtgärder.

Såsom Kommissionen ovan framhållit, synes det emellertid, för vinnande av erforderlig översikt över läget samt för att möjliggöra verkligt systematiska åtgärder, vara nödigt att med snaraste uppgöra en *allmän plan* för bispringandet av stenarbetarna inom länet.

Denna plan torde böra avse en *längre tidsperiod* framåt (minst 6 månader) samt *för varje kommun* (eller härad), där avsevärt antal stenarbetare förekommer, innefatta:

dels utredning rörande det beräkneliga antalet under olika delar av tidsperioden arbetslösa sådana arbetare;

dels undersökning rörande utsikterna till att vid enskilda arbetsföretag inom orten sysselsätta dem;

dels redogörelse för pågående eller redan beslutade offentliga arbetsföretag samt antalet stenarbetare, som kunna vid dem sysselsättas;

dels utredning och förslag beträffande andra offentliga arbetsföretag, som kunna snabbt igångsättas och synas ägnade att verksamt motverka arbetslösheten bland stenarbetarna, med angivande särskilt av det antal sådana arbetare, som där kunna anställas;

dels utredning rörande ifrågakommande kommuners ekonomiska ställning och förmåga att kunna tillhandahålla de på dem ankommande medel för utbetalande av arbetslöshetsunderstöd åt de arbetare, som tilläventyrs ej kunna få arbete;

dels slutligen upplysningar rörande de övriga omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömandet av stenarbetarnas läge och bringandet av hjälp åt dem.

Åstadkommandet på kort tid av de nu berörda utredningarna lärer icke bliva betungande, därest de lokala hjälporganen ordna sitt arbete på sätt ovan antytts. Erforderlig medverkan därvid kan helt visst påräknas av vederbörande stenindustrifirmor.

Sedan Kungl. Maj:ts Befallningshavande eller länshjälpkommittén inkommit med sådan allmän utredning och plan, lärer det bliva möjligt att med större säkerhet bedöma, vilka åtgärder från statens sida kunna vara erforderliga och lämpliga att vidtaga.»

I anslutning till vad arbetslöshetskommissionen sålunda föreslagit, har Kungl. Maj:t den 11 februari anbefallt länsstyrelsen i Blekinge län att så snart ske kan uppgöra en allmän plan för bispringande av stenarbetarna inom länet. Liknande uppdrag har även givits Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län.

Ehuruväl en stor del av arbetarna inom granitindustrien för sin försörjning under nuvarande kristid måste hänvisas till andra näringsgrenar, där efterfrågan å arbetskraft är större, har det alltjämt framstått som ett oavvisligt önskemål, att åtminstone en del av den gamla arbetarstammen måtte fortfarande kunna beredas sysselsättning vid stenhuggerierna, detta såväl med hänsyn till nödvändigheten att vid en eventuell ljusning i konjunkturerna hava en tränad arbetsstyrka till förfogande, som ock på grund därav, att de stenhuggare, som hava familjer att försörja och följaktligen äro mest i behov av förtjänst, ofta icke äro i tillfälle att uppsöka arbetstillfällen å annan ort. En med hänsyn härtill av vissa stenhuggerifirmor till regeringen ingiven hemställan om statsunderstöd för möjliggörande av fortsatt lagerarbete har emellertid, som förut omnämnts, ej av arbetslöshetskommissionen kunnat tillstyrkas.[1] Däremot har från regeringens sida initiativ tagits till en annan åtgärd, avseende att inom landet bereda stenhuggerierna den avsättning för deras produkter, som är nödvändig för rörelsens fortsättande. I detta syfte har till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen utsänts följande skrivelse:

Till Kungl. Maj:ts befallningshavande.

På grund av den nuvarande krisen har stenindustrien i vårt land, företrädesvis i Blekinge samt Göteborgs och Bohus län men även i Hallands m. fl. län, råkat i synnerligen svårt läge, som innebär fara för denna industris framtida bestånd samt redan förorsakat stor arbetslöshet och nöd bland dessa arbetare. För att så vitt möjligt avhjälpa svårigheterna för arbetarna hava genom statens försorg omfattande åtgärder vidtagits, i det att offentliga arbetsföretag för ändamålet dels anordnats, dels planerats till utförande inom den närmaste framtiden.

Dylika föranstaltningar kunna emellertid icke gärna åstadkommas i så stor skala, som skulle erfordras för att giva fullt arbete åt de många tusental arbetare, varom här är fråga. Ur alla synpunkter lyckligast vore ock, om stenindustrien kunde i större utsträckning själv framgent bereda nödig utkomst åt sin arbetarstam. Såsom förhållandena numera utvecklat sig, möta emellertid härutinnan stora svårigheter på den grund, att industriens avsättning till huvudsaklig del upphört. Att skapa möjlighet till avsättning för stenindustriens produkter är sålunda både för industrien och för dess arbetare en verklig livsfråga, åt vilken synnerligt intresse måste ägnas. Avsevärda leveranser till staten hava också på olika vägar kunnat beredas, ehuru ingalunda i den omfattning, som vore önskvärt.

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 1289.

Det har under sådana omständigheter synts mig påkallat att undersöka, huruvida icke vissa städer, köpingar och municipalsamhällen ävensom en del väghållningsdistrikt med vägsträckor i närheten av större städer skulle kunna nu göra mera betydande beställningar å gatsten hos svenska stenfirmor för fyllande av redan föreliggande eller för de närmaste åren beräknade behov och därigenom bereda stenindustrien omedelbar lättnad. Eventuella beställningar skulle avtalas på sådant sätt, att vederbörande firma förpliktade sig till fortsatt tillverkning av motsvarande kvantitet, varigenom säkerhet vunnes för att leveranserna verkligen beredde sysselsättning åt ett stort antal arbetare.

Sådana anordningar torde kunna träffas, att vederbörande kommuner skulle på särskilt fördelaktiga villkor få ordna leveranserna och bestrida kostnaderna. Utväg härtill skulle beredas genom särskilt tillmötesgående från stenfirmorna samt ekonomisk medverkan av staten.

Stenfirmorna skulle sålunda förbinda sig att leverera stenen till pris, motsvarande självkostnaden, eller till ett å avsändningsplats omkring 20 % billigare pris än det före kriget gällande normala. Då försäljningsprisen efter krisens slut näppeligen torde bliva lägre än förut, utan snarare komma att ökas, bör redan härutinnan för kommunerna ligga en avsevärd fördel, som torde fullt uppväga stegringen i sjöfrakterna. Beträffande fraktkostnaderna å statens och vissa enskilda järnvägar har nu genomförts en tillfällig nedsättning, vilken medför en ytterligare förmån. För de kommuner, som så önska, skulle vidare genom stenfirmornas försorg och utan särskild kostnad för kommunerna anordnas upplagsplatser, därifrån stenen kunde försändas i mån av behov.

Försäljningen skulle omhänderhavas av en under statens kontroll stående försäljningscentral. Denna skulle övervaka prissättningen och fördela beställningarna på firmorna med tagen hänsyn bl. a. till stenbrottens läge i förhållande till leveransorten.

För att bereda ytterligare lättnad åt kommunerna har vidare ifrågasatts, att statsmedel skulle ställas till deras förfogande för likviderande av leveranserna. Det torde sålunda kunna ställas i utsikt, att kommunerna för ifrågavarande ändamål erhålla lån av statsmedel mot 3 % ränta utan amortering under 6 år, mot skyldighet att efter utgången av sagda tid inbetala lånen, därvid tillstånd torde kunna utverkas för upptagande av lån på vanligt sätt.

En sådan för kommunerna i och för sig förmånlig anordning skulle ytterligare för dem bliva av stor betydelse såsom ett led i den sociala beredskap, åt vilken under nuvarande förhållanden synnerlig uppmärksamhet måste ägnas. Därest kommunerna begagnade tillfället att på antytt sätt utan omedelbar utgift av egna medel tillgodose sitt behov av gatsten för en tid framåt, skulle det för dem bliva jämförelsevis lätt att vid eventuell arbetslöshet anordna omfattande gatuläggningsarbeten. De direkta kostnaderna av kommunala medel för dylika, synnerligen ändamålsenliga nödhjälpsarbeten skulle sålunda i allt väsentligt begränsas till arbetskostnader, som helt komma de egna medlemmarna till godo.

En oundgänglig förutsättning för att den här skisserade planen skall medföra åsyftat gagn är uppenbarligen, att kommunerna göra vad på dem ankommer och sålunda med största skyndsamhet och intresse för sakens främjande verkställa tilläventyrs erforderliga utredningar samt fatta preliminära beslut, som möjliggöra ett tillförlitligt bedömande av planens genomförbarhet och de oundgängliga kraven på statens ekonomiska medverkan. Endast i sådant fall lärer det bliva möjligt att hos Kungl. Maj:t och riksdagen göra de framställningar i ämnet, som kunna bliva nödiga.

I förhoppning om att en vädjan i här angivet syfte skall röna allt det tillmötesgående, som är möjligt utan åsidosättande av tvingande finansiella hänsyn, får jag härmed — jämte översändande av erforderligt antal avskrifter av denna ämbetsskrivelse att tillhandahållas vederbörande — anmoda Eder att själv eller genom magistraterna och däremot svarande myndigheter hos de kommunala myndigheter och vägstyrelser, som i detta fall kunna ifrågakomma, hemställa om preliminära beslut i ämnet *senast den 5 instundande mars*. I de fall, då beslut om beställning fattas, torde upplysningar böra meddelas i bl. a. följande avseenden:

1:o) den önskade mängden (i kvm.) av olika stensorter (gatsten, smågatsten, kantsten o. s. v.),

2:o) det hittillsvarande ungefärliga inköpspriset för samma stensorter vid leverans fritt å järnväg eller fartyg på leveransorten samt

3:o) det nu beräknade kostnadsbeloppet för den önskade mängden av olika stensorter.

Redogörelse för resultaten av de gjorda framställningarna bör så snart ske kan insändas till kungl. civildepartementet.

Stockholm den 4 februari 1916.

OSCAR VON SYDOW.

August Beskow.

Inom den av chefen för civildepartementet sålunda utsatta tidpunkten, den 5 mars 1916, hava efter vad som kommit till socialstyrelsens kännedom, anslag för här ifrågavarande ändamål anvisats av stadsfullmäktige eller motsvarande myndigheter i följande kommuner:

	Kronor		Kronor
Visby	100 000	Kalmar	60 000
Karlstad	90 000	Huskvarna	50 000
Västerås [1]	75 000	Ängelholm	22 000
Uddevalla	175 000	Värnamo	20 000
Örebro	50 000	Nyköping	30 000
Lund	50 000	Strängnäs	15 000
Karlskrona	20 000	Eskilstuna	75 000
Ronneby [1]	15 000	Borlänge	8 000
Landskrona	33 000	Jönköping	100 000
Borås [1]	100 000	Falkenberg	35 000
Halmstad	135 000	Söderhamn	60 000
Växjö	35 000	Trollhättan	77 300
Göteborg	100 000	Norrköping	190 000
Malmö	345 000	Trälleborg	105 000
Nora	6 195	Råå	20 000
Falun	24 000		Summa 2 220 495

Då ovanstående förteckning upprättats uteslutande på grundval av genom tidningspressen tillgängliga uppgifter, kan densamma ej göra anspråk på att vara alldeles fullständig, utan torde en ännu något större anslagssumma sannolikt kunna påräknas, då definitiv redogörelse inkommer från länsstyrelserna.

[1] Anslaget hade den 5 mars 1916 förordats av drätselkammaren, men ännu ej beviljats av stadsfullmäktige.

2. Statens livsmedelskommission.

September—december 1915.

Efterföljande redogörelse för livsmedelskommissionens verksamhet under de fyra sista månaderna av år 1915 utgör en sammanfattning av kommissionens i januari 1916 offentliggjorda berättelse för berörda period (»Folknäringens tryggande under rådande kris», II).

Kommissionens organisation. Då kommissionens alltjämt ökade praktiska uppgifter gjorde en förstärkning av arbetskrafterna synnerligen av behovet påkallad, ställdes av Kungl. Maj:t den 23 september 1915 vid kommissionens sida ett råd, sammansatt av personer med speciell sakkunskap inom olika områden, som hade betydelse för kommissionens verksamhet, med befogenhet för kommissionen att kalla antingen detta råd i dess helhet eller en eller flera av dess medlemmar att deltaga i utredningen och handläggningen av ärende, hörande till kommissionens verksamhetsområde.

Att tills vidare vara medlemmar av nämnda råd förordnades följande personer, nämligen: godsägaren *Gustaf Robert Sederholm*, Ålberga, ledamoten av riksdagens första kammare lantbrukaren *Johan Nilsson*, Skottlandshus, Färlöv, verkställande direktören i Uppsala ångkvarns aktiebolag *Gustaf Åkerlindh*, Stockholm, ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören *Carl Emil Svensson*, Eskilstuna samt kassaförvaltaren i Kvinnornas andelsförening Svenska hem fröken *Hilda Carlberg*, Stockholm.

På framställning av Sveriges allmänna handelsförening och Sveriges minuthandlares riksförbund, att jämväl den yrkesmässiga detaljhandeln med livsmedel måtte bliva representerad i livsmedelsrådet, förordnades, sedan kommissionen häröver avgivit yttrande, den 29 oktober jämväl specerihandlaren *O. P. Jonsson*, Stockholm att vara medlem av samma råd.

Inom varuförmedlingsbyrån har under redogörelsetiden upprättats en särskild avdelning, benämnd försäljningsavdelningen, inom vilken handlagts alla ärenden rörande fördelning mellan rekvirenter av de s. k. kompensationsvaror, vilka av exportörer ställts till kommissionens förfogande. För förmedling av uppköp av färsk fisk till billigast möjliga priser har vidare jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1915 inom byrån upprättats en fiskhandelsavdelning.

Utom kommissionens förut upprättade byråer — spannmålsbyrån, fodermedelsbyrån och varuförmedlingsbyrån — har under redogörelsetiden en nyinrättad underavdelning, kolbyrån, varit i verksamhet.

Lokalkommissionernas omorganisation. De dels på grund av Kungl. Maj:ts brev den 6 augusti 1914, dels på grund av kommunala initiativ tillsatta lokala livsmedelskommissionerna uppgingo vid 1915 års slut till ett antal av

372, därav 95 i städer, 22 i köpingar och 255 på landsbygden. Av dessa hade otvivelaktigt åtskilliga nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt arbete för livsmedelsfrågans ordnande på respektive orter. Å andra sidan bör det icke heller förnekas, att detta ingalunda kan sägas ha varit fallet med alla, knappast ens med flertalet av de lokala livsmedelskommissionerna. För många har en större livaktighet i arbetet kunnat konstateras egentligen först med kompensationssystemets genomförande, för andra åter har icke ens i sådant sammanhang ännu något större intresse för en positiv verksamhet försports. Även de kommissioner, vilkas arbete präglats av företagsamhetslust och förmåga att bringa de mångfaldiga praktiska uppgifterna till en lycklig lösning, ha ofta blivit hämmade i sin verksamhet på grund av otillräckliga rörelsemedel eller andra olägenheter, sammanhängande med organisatoriska brister.

Därtill har slutligen kommit, att medan i vissa samhällen tvenne kommissioner, i olika ordning utsedda, förekommit, andra samhällen, där synnerligt behov av en lokalkommission förelegat, antingen försetts med en dylik organisation först under den senaste tiden eller ock ännu äro i saknad därav. Under framhållande av dessa synpunkter hemställde kommissionen den 20 december till Kungl. Maj:t om åtgärder för de antydda bristfälligheternas avhjälpande. Kungl. Maj:t har på grund härav den 31 december anbefallt samtliga länsstyrelser att ofördröjligen vidtaga åtgärder för lokalkommissioners upprättande eller reorganiserande, i enlighet med av statens livsmedelskommission angivna riktlinjer, och har Kungl. Maj:t därvid särskilt föreskrivit:

»att de lokala livsmedelskommissioner, som i enlighet härmed varda inrättade, skola benämnas livsmedelsnämnder;

att Kungl. Maj:ts befallningshavande böra anmoda vederbörande städer, köpingar samt större industrisamhällen ävensom de övriga kommuner, där Kungl. Maj:ts befallningshavande finner inrättandet av dylik nämnd behövligt, att utse sådan nämnd, men att för mindre kommuner å landsbygden val bör lämnas öppet mellan att utse sådan nämnd eller att åt kommunalnämnd eller annat kommunalt organ anförtro de åligganden och befogenheter, som eljest skola åligga livsmedelsnämnd;

att överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande böra förelägga vederbörande kommuner att inom viss utsatt kort tid inkomma med underrättelse om de åtgärder, som vidtagits i anledning av den erhållna anmaningen, samt om namnen på de personer, som blivit utsedda i livsmedelsnämnd;

att överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande skola utan dröjsmål lämna statens livsmedelskommission meddelande om de inkomna underrättelsernas innehåll;

att, därest kommun underlåter att inkomma med dylik underrättelse eller vägrar ställa sig erhållen anmodan till efterrättelse, Kungl. Maj:ts befallningshavande skall därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t; samt

att det bör vid merberörda anmodan framhållas, att de nya livsmedelsnämnderna böra övertaga hittills befintliga lokala livsmedelskommissioners åligganden och befogenheter, så att icke flera organ för samma ändamål må samtidigt vara i verksamhet inom samma kommun.»

Mjöl-, bröd- och spannmålspris. Sedan det under augusti 1915 med kvarnarna träffade avtalet den 5 oktober utgått,[1] avslutades nämnda dag ett

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 943.

nytt avtal, enligt vilket de i augustiavtalet fastställda priserna å vetemjöl under tiden 6 oktober 1915—15 januari 1916 skulle reduceras med 1 kr. per 100 kg., medan gällande avtal beträffande rågprisen prolongerades för en månad. Från kvarnföreningens sida hemställdes sedermera, att även dessa priser skulle bibehållas intill den 15 januari, dock med den reservation, att skyldigheten till försäljning av rågmjöl skulle vara beroende av kvarnarnas tillgång å råg. Livsmedelskommissionen ansåg sig emellertid ej kunna förorda bifall till en överenskommelse på dessa villkor, utan hemställde hos Kungl. Maj:t, att maximipris å råg omedelbart bleve fastställda, till vinnande av att priset å detta sädesslag måtte hållas inom skäliga gränser. Sedan förordning härom den 12 november blivit utfärdad,[1] fortsattes underhandlingarna med kvarnföreningen för fastställande av priset å rågmjöl, och nu ernåddes även här uppgörelse om en prisreduktion av 1 kr. per 100 kg.

I nedanstående tablå gives en summarisk översikt av huvudinnehållet i de mellan regeringen eller kommissionen och kvarnföreningen träffade prisavtalen.

Avtalets giltighetstid	Avtalade pris (kr. per 100 kg.)			Av staten levererat vete	
	Vetemjöl (s. k. bagerimjöl)	Rågsikt	Rågmjöl, sammalet	Kvantitet, ton	Pris, kr. per 100 kg.
Novemberavtalet 15 nov. 1914—31 jan. 1915	30·75	29—31·50 (c:a 65 %)	23·75—24·75	[2]	[2]
Januariavtalet 1 febr.—31 mars	32·50	30·50 (85 %)	27·75—28·75	30 000	25·25
Marsavtalet 1 april—30 april	36·50	——	——	15 000	31·00
Aprilavtalet 1 maj—30 juni	36·50	33·00 (90 %)	31·00	25 000	27·50
Juniavtalet 1 juli—5 sept.	36·50	31·00 (90 %)	29·25	15 770	27·50
Augustiavtalet 6 sept.—5 okt.	32·00	28·00 (90 %)	26·50	23 500	24·00
Oktoberavtalet					
Vetemjöl 6 okt. 1915—15 jan. 1916	31·00	——	——	65 000	23·05
Rågmjöl 6 okt.—5 nov.	—	28·00 (90 %)	26·50	—	—
Novemberavtalet (råg) 19 nov. 1915—15 jan. 1916	—	27·00 (90 %)	25·50	7 000[3]	23·05

Sedan prisen å kvarnarnas produkter sålunda blivit reglerade, inledde livsmedelskommissionen underhandlingar med riksorganisationerna för bagerinäringen och minuthandeln med mjöl och bröd för att söka få till stånd en överenskommelse om lägsta möjliga pris å nämnda varor. Med Sveriges

[1] Se »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1343.

[2] Staten disponerade vid tiden för novemberavtalets ingång ingen utländsk spannmål. Kvarnarna förbundo sig genom avtalet att vid sina inköp av vensk spannmål icke överskrida ett pris av 22 kr. för bästa vete och 21 kr. för bästa råg allt per 100 kg. säljarens station.

[3] Leveransen kunde även fullgöras medelst amerikansk råg till ett pris av kr. 23·05 eller svensk råg till ett pris av kr. 22.50 pr 100 kg.

minuthandlares riksförbund upprättades den 26 november en överenskommelse, varigenom förbundet åtog sig att med till buds stående medel verka för, att vete- och rågmjöl måtte i detaljhandeln tillhandahållas till ett pris, som med högst 10 % överstege priset hos kvarnarna jämte eventuell fraktkostnad. Vid genomförande av denna och eventuellt andra prisregleringar å livsförnödenheter borde samarbete, där så kunde ske, inledas mellan de lokala minuthandlarorganisationerna och livsmedelskommissionerna. Med Sveriges bageriidkareförening träffades ävenledes den 30 december ny överenskommelse, varigenom maximipriset å det s. k. 1915 års bröd sänktes från 38 till 37 öre per kg. och från 20 till 19 öre per ½ kg., varjämte infördes en ny brödtyp (»1915 års vetebröd») av samma ingredienser som de s. k. slätfranska bröden, d. v. s. av vetemjöl och vatten; priset å sistnämnda bröd skulle utgöra högst 48 öre per kg. och 25 öre per ½ kg.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet. Såsom förut varit omnämnt, inleddes under försommaren på regeringens föranstaltande med de svinslakterier, som besitta s. k. exporträtt, underhandlingar om viss begränsning av fläskexporten. En överenskommelse härom kom även till stånd, varigenom exportslakterierna förbundo sig att tills vidare begränsa den av dem exporterade fläskkvantiteten till sammanlagt 300 000 kg. i medeltal pr vecka.

Fortsatta förhandlingar ledde under augusti till en tilläggsöverenskommelse med nämnda slakterier samt därjämte med vissa kommunala slakthus med exporträtt. Genom detta avtal, som gällde september månad, infördes det så kallade kompensationssystemet för fläsk. Slakterierna förbundo sig dels att icke exportera mer än högst 400 000 kg. per vecka, dels att till kommissionens nyinrättade varuförmedlingsbyrås förfogande ställa fläsk till en myckenhet motsvarande minst en fjärdedel av exportkvantiteten och till ett väsentligt lägre pris än det på den inhemska marknaden då gällande. Kompensationsfläskets pris fastställdes från början till kronor 1·50 per kg. för färskt och kronor 1·60 för lätt saltat fläsk.

För oktober månad fastställdes kompensationskvantiteten till hälften och för november till lika mycket fläsk, som slakterierna ägde rätt att exportera. Sistnämnda bestämmelse bibehölls ännu i det vid november månads slut upprättade avtalet, som gällt till den 26 februari 1916. Den fläskkvantitet, som på grund av nu nämnda avtal under månaderna oktober—december 1915 exporterats eller lämnats som kompensation, framgår av nedanstående tablå:

3—30 okt. 1915	*Export*		*Kompensation*	
Exportslakterier	876 303		451 847	
Kommunala slakthus	240 909	1 117 212	121 545	573 392
1—27 nov.				
Exportslakterier	624 310		646 117	
Kommunala slakthus	81 686	705 996	68 255	714 372
28 nov.—31 dec.				
Exportslakterier	892 516		846 904	
Kommunala slakthus	112 643	1 005 159	91 064	937 968
	S:a export	2 828 367 kg.	S:a kompensation	2 225 732 kg

Beträffande levande nötkreatur och kött har kompensationssystemet tillämpats allt sedan exportförbudets utfärdande, varvid exportören varit skyldig att till varuförmedlingsbyråns disposition ställa 50 % 1:ma nötkött av den tillåtna exportmängden. För levande djur har kompensationen utgjort 25 % i prima nötkött av den beräknade levande vikten och för konserver utgått i fläsk (å 1: 50 per kg.) med i regel 30 % av bruttovikten.

I fråga om ägg har kompensationssystemet likaledes under hela hösten kommit till användning, sedan det ursprungligen för tiden 16 juni—16 augusti avsedda exportförbudet förlängts på obestämd tid. Under de fyra sista månaderna av år 1915 hava på grund av licens exporterats över 29 miljoner ägg, medan i kompensation härför lämnats något mer än 12 miljoner ägg.

Av kommissionens ovan omnämnda fiskhandelsavdelning hava kommissionärer anställts i Göteborg, Simrishamn, Karlshamn och Norrköping, med uppdrag att förmedla inköp av fisk till de lokala livsmedelskommissionerna och andra lämpliga köpare.

Smörexportens begränsning. På därom av livsmedelskommissionen gjord hemställan utfärdade Kungl. Maj:t den 20 oktober exportförbud å icke runmärkt smör. Det härmed avsedda syftet, att nedbringa smörexporten till ungefär samma storlek som före kriget och därmed åvägabringa sänkning av de högt uppdrivna smörprisen, ernåddes dock icke, bland annat på grund därav, att en mängd mejerier, som förut av en eller annan anledning icke förvärvat runmärket, nu skyndade sig att utverka rätt därtill. Kommissionen ansåg sig därför snart nog nödsakad att tillstyrka utfärdande av förbud mot export av alla slag av smör samt medgivande av licenser för export i främsta rummet till sammanslutningar av mejerier och äldre exportfirmor, d. v. s. sådana som exporterat smör före krigets början. Beslut härom fattades även av Kungl. Maj:t den 9 november. Den kvantitet smör, för vilken undantag från detta exportförbud borde kunna medgivas, ansåg sig kommissionen till en början kunna beräkna till högst 80 % av medelexporten under åren 1911—1914, detta med hänsyn därtill, att smörproduktionen på grund av de höga foderkostnaderna under senaste halvåret avsevärt minskats. Trots denna begränsning visade det sig fortfarande omöjligt att åstadkomma den avsedda nedgången i smörpriset.

I anledning härav beslöt kommissionen att söka träffa särskilda prisreglerande överenskommelser med smörexportfirmorna och -föreningarna i skilda delar av landet. Huvudprincipen i desamma skulle vara, att mejerismör för den inhemska konsumtionens behov borde av exportörer och smörexporterande mejerier tillhandahållas för ett visst hela landet omfattande skäligt pris (2·75 kr. i parti och 3·00 kr. i minut) samt att exportörerna skulle äga rätt att erhålla licens för export av den kvantitet mejerismör, som återstod sedan det inhemska smörbehovet fullt tillgodosetts till det överenskomna priset, under förutsättning att anmärkning i övrigt ej kunde göras mot exportörernas uppfyllande av eventuell överenskommelses bestämmelser.

Redan den 22 november 1915 träffades med Göteborgs smörexportörer en överenskommelse i enlighet med de ovan angivna grunderna.

Med smörexportföreningen i Stockholm samt smörexportfirmorna och smörföreningarna i Skåne träffades sedermera i slutet av november och början av december månader liknande prisreglerande överenskommelser.

Å Gottland har kommissionen ävenledes träffat överenskommelse om en prisreglering, liknande de å fastlandet.

Vedfrågan.[1] I skrivelse den 15 september hade kommissionen, som förut varit omnämnt, uppmanat de lokala kommissioner, som önskade erhålla ved från kronans skogar till ett av domänstyrelsen fastställt pris, att utan dröjsmål sätta sig i förbindelse med jägmästarna inom respektive orter. Med anledning härav ingick från ett flertal lokala kommissioner meddelande därom, att de visserligen velat begagna sig av det gjorda erbjudandet, men att de vedpris, som av domänstyrelsen åsatts, vore så höga, att inköp av ved i den fria marknaden kunnat ske till samma eller lägre pris. Kommissionerna hemställde därför hos statskommissionen, att denna ville utverka nedsättning i de av domänstyrelsen fastställda prisen. Då, på av kommissionen framställd förfrågan, från domänstyrelsens sida meddelande lämnats, att styrelsen ansåge sig förhindrad för egen del kunna medgiva en mera allmän prisreduktion, ingick kommissionen den 16 oktober till Kungl. Maj:t med hemställan, att åtgärder måtte vidtagas, för att den ved, varom här vore fråga, måtte tillhandahållas till före krisens början gällande pris, med tillägg allenast för de av vedens framförande ur skogen eventuellt betingade ökade omkostnader. Denna hemställan bifölls av Kungl. Maj:t den 20 oktober.

Januari och februari 1916.

Livsmedelskonsulent för lokala livsmedelsnämnder. I en till statens livsmedelskommission överlämnad P. M. rörande vissa önskemål angående de kommunala myndigheternas befogenheter med avseende på livsmedelsprisernas reglering under rådande kristid hade svenska stadsförbundets livsmedelskommitté uttalat sig för tillsättandet inom kommissionen av en särskild föredragande och verkställande ledamot för samarbetet med kommunerna. Detta kommitténs förslag fann sig kommissionen emellertid i häröver avgivet yttrande icke kunna tillstyrka. Däremot syntes det kommissionen lämpligt — då en viss tillsyn över och vägledning i de lokala nämndernas arbete, även utan tillsättande av den föreslagna specialledamoten, både kunde och borde genom kommissionens försorg utövas — att en särskild person av kommissionen utsåges, vilken hade till närmaste uppgift att ingående följa nämndernas verksamhet såväl i den mån denna framginge av deras förbindelser med kommissionens olika byråer som ock att med nämn-

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 944.

derna stå i direkt skriftväxling och även vara till disposition för personliga sammanträffanden såväl i Stockholm som genom besök hos nämnderna ute i landet. Vid dylikt besök kunde lämpligen råd meddelas och behövliga anvisningar givas. I vissa fall kunde det därvid även befinnas lämpligt, att representanter för lokalorganen inom viss del av landet sammankallades till möte å centralt belägen ort för gemensamt dryftande av viktigare angelägenheter. Kostnaderna för denna kontrollerande och rådgivande verksamhet från kommissionens sida syntes kommissionen böra bestridas av statsmedel.

I enlighet med kommissionens sålunda ovan gjorda uttalande ingick kommissionen i skrivelse den 26 januari 1916 till chefen för jordbruksdepartementet med hemställan, att statsrådet ville utverka nådigt bemyndigande för kommissionen att anställa en särskild person med närmaste uppgift att ingående följa de lokala livsmedelsnämndernas eller kommunernas verksamhet för livsmedelsspörsmålens lokala handhavande. Kommissionens hemställan vann Kungl. Maj:ts bifall, och genom nådigt beslut den 1 februari bemyndigades kommissionen att anställa särskild konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna. Till innehavare av befattningen i fråga har av kommissionen utsetts t. f. förste aktuarien i socialstyrelsen Hugo Heyman.

Förslag till lag om förhindrande av oskälig prisstegring. Förutom ovan berörda fråga behandlade livsmedelskommitténs nyssnämnda P. M. jämväl en rad åtgärder, vilka i huvudsak avsågo att tillerkänna de kommunala organen för livsmedelsfrågans handhavande ökade befogenheter. Sålunda föreslogs, att de borde tillerkännas rätt att erhålla upplysningar angående i orten befintliga förråd av livsförnödenheter ävensom befogenhet att utfärda kommunala förordningar, innefattande kontrollföreskrifter angående handeln med livsmedel, samt att fastställa lokala maximipriser och företaga tvångsrekvisition av varor. Slutligen påyrkades jämväl lagstadganden om förbud mot och bestraffande av ocker vid handeln med livsförnödenheter.

Över dessa livsmedelskommitténs sålunda framställda förslag avgav statens livsmedelskommission den 22 januari 1916 yttrande till chefen för jordbruksdepartementet, och anförde kommissionen härvid bl. a. följande:

»Då kommissionen i viss utsträckning delar kommitténs uppfattning angående behovet av en ökad maktbefogenhet för de lokala kommissionerna, så har kommissionen uppdragit åt vice ordföranden i kommittén, rådmannen K. Dahlberg i Malmö, att utarbeta förslag till de lagbestämmelser, som för sådant ändamål synts vara erforderliga. Kommissionen har därvid funnit det vara lämpligast att inarbeta de nya föreskrifterna i nu gällande, av de nu rådande förhållandena föranledda författning till förhindrande av oskälig prisstegring, nämligen lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara etc., men har kommissionen icke ansett sig böra i nu förevarande sammanhang i allmänhet ifrågasätta andra ändringar i nämnda lag, än de som föranletts av de föreslagna nya bestämmelserna. Rörande kommissionens ställning i övrigt till dessa sistnämnda tillåter den sig hänvisa till den förslaget åtföljande speciella motivering.

Då kommissionen finner det synnerligen önskvärt, att lagbestämmelser av den innebörd här föreslagits, snarast möjligt må träda i tillämpning, tillåter sig kommissionen hemställa att, så fort ske kan, åtgärder i sådant syfte må bliva träffade.

Vad slutligen beträffar det i livsmedelskommitténs P. M. innehållna förslag rörande lagstadganden om förbud mot och bestraffande av ocker vid handeln med livsförnödenheter, så hade kommissionen, som ägnat denna fråga stor uppmärksamhet och därvid bl. a. med särskilt intresse följt utvecklingen av den nyligen i Tyskland genomförda lagstiftningen i ämnet, i en tidigare redaktion av sitt här omhandlade lagförslag infört bestämmelser jämväl i angivna syfte, men har funnit lämpligast låta dessa stadganden utgå ur det nu överlämnade förslaget, sedan statsrådet och chefen för Kungl. Justitiedepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 7 sistlidne december tillkallat sakkunniga för att inom nämnda departement biträda vid verkställande av utredning i bl. a. nämnda hänseende samt utarbeta de lagförslag, vartill utredningen kan föranleda. Kommissionen vill emellertid framhålla, att en efter förhållandena avpassad dylik lagstiftning synes kommissionen vara ett nödvändigt komplement till den utvidgade kristidslagstiftning, som kommissionen här föreslagit och sålunda bör komma till stånd samtidigt med denna.»

Det på kommissionens uppdrag utarbetade lagförslaget i här föregående fråga, ävensom den förslaget åtföljande speciella motiveringen, var av följande innehåll:

Förslag

till

Lag om förhindrande av oskälig prisstegring och om andra åtgärder för folknäringens tillgodoseende vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

§ 1.

Mom. 1. Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara, skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är olika, bestämmas lika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

Mom. 2.

Alt. A. I mån förordnande enligt mom. 1 icke är av Konungen meddelat, äge livsmedelsnämnd i kommun, inom vilken under förhållanden, som i sagda mom. avses, inträffar prisstegring av där nämnd beskaf-

Alt. B. I mån förordnande enligt mom. 1 icke är av Konungen meddelat, äge, efter framställning av livsmedelsnämnd eller eljest, då så finnes erforderligt, Kungl. Maj:ts befallningshavande, där inom kommun under

fenhet å livsmedel, foder för kreatur samt vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus, stadga skäligt pris å dylik förnödenhet, vilket vid försäljning i detaljhandeln inom kommunen ej må överstigas.

Stadgandet skall ofördröjligen underställas Kungl. Maj:ts nådiga prövning i den i förordningen om kommunalstyrelse föreskrivna ordning, men lände omedelbart till efterrättelse, för så vitt Kungl. Maj:ts befallningshavande icke finner skäligt att emellertid förbjuda tillämpning av detsamma.

Stadgande, som här avses, så ock Kungl. Maj:ts beslut i anledning av underställningen samt förbud mot tillämpning, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelas, skola ofördröjligen allmängöras genom kungörelse i kyrkan och i ortens tidning eller tidningar.

Enahanda förfarande, som nu är föreskrivet i avseende å nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om dess upphävande eller ändring däri; dock att stadgande, varom här är sagt, under alla omständigheter äga giltighet endast i mån icke i ämnet varder av Konungen annorlunda förordnat.

förhållanden, som i sagda mom. avses, inträffar prisstegring av där nämnd beskaffenhet å livsmedel, foder för kreatur samt vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus, stadga skäligt pris å dylik förnödenhet, vilket vid försäljning i detaljhandeln inom kommunen ej må överstigas.

Stadgande, som nu är sagt, må ej utfärdas, med mindre kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden varit beredd tillfälle att i ärendet yttra sig.

Stadgandet skall av Kungl. Maj:ts befallningshavande ofördröjligen allmängöras genom dess kungörelse i kyrkan samt införande i länskungörelserna och i ortens tidning eller tidningar; skolande exemplar av stadgandet jämväl skyndsamligen insändas till jordbruksdepartementet, justitiekanslern och justitieombudsmannen.

Enahanda förfarande, som nu är föreskrivet i avseende å nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om dess upphävande eller ändring däri; dock att stadgande varom här är sagt, under alla omständigheter äge giltighet endast i den mån icke i ämnet varder av Konungen annorlunda förordnat.

§ 2.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, för vilken gäller (av Konungen) enligt § 1 fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Kungl. Maj:ts befallningshavande låta, genom försorg av livsmedelsnämnd eller i annan lämplig befunnen ordning, för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, om på grund av omständigheterna så finnes skäligt, nämnda pris, minskat med högst tio procent därav.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenärer såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut om varans försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

§ 3.

Mom. 1. Där vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden någon, som i avsevärd myckenhet innehar för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, som i § 1 sägs, undanhåller varan från förbrukning, och det, för tillgodoseende av behovet av dylik vara, finnes erforderligt, att den undan-

hållna varder för förbrukning tillgänglig, vare innehavaren pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till Kronan eller kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd, mot lösen, som skall motsvara varans fulla värde eller, om på grund av omständigheterna så finnes skäligt, nämnda värde, minskat med högst 10 procent därav.

Förordnande, som här är sagt, må meddelas även av Kungl. Maj:ts befallningshavande, där det avser varas överlåtande till kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd; och skall sådant förordnande gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

Mom. 2. Är under förhållanden, som i mom. 1 nämnes, vara, som i § 1 avses, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare ock innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behövlig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till Kronan mot lösen efter fulla värdet.

Mom. 3. Lösen för vara, som avstås enligt bestämmelserna i denna §, skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, med iakttagande att, där för varan gäller (av Konungen) enligt § 1 fastställt högsta pris, fulla värdet å varan icke må bestämmas högre än nämnda pris; och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

§ 4.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i § 1 sägs, stegras väsentligt högre än förhållande påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp och skall vad i § 1 *mom.* 1 andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Prövas i fall, som i första stycket avses, för nedbringande av kostnaden för sådan vara transport därav böra ske för Kronans räkning, vare innehavare av fartyg, som är för ändamålet behövligt, pliktig att, enligt vad Konungen förordnar, upplåta fartyget till Kronan mot skälig hyra eller avstå fartyget till Kronan mot lösen efter fulla värdet. Sådan hyra eller lösen skall bestämmas av nämnd, som, efter stämning å innehavaren enligt vad i rättegångsbalken sägs, tillsättes inför domstol i den ordning gällande förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov föreskriver; och skall vad nämnda förordning i övrigt stadgar äga motsvarande tillämpning.

§ 5.

Vid förfrågan av Kungl. Maj:ts befallningshavande eller, enligt dess uppdrag, av polismyndighet vare en var skyldig lämna upplysning angående sitt innehav av förnödenheter, som i § 1 omförmäles, samt deras myckenhet.

Vägrar någon att vid förfrågan lämna upplysning, som här avses, eller finnes anledning misstänka, att han genom oriktiga uppgifter söker vilseleda, äge Kungl. Maj:ts befallningshavande förordna om undersökning av utav honom innehavd salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet ävensom av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som företager sådan undersökning, må icke av vad däri inhämtas anteckna eller yppa annat än som är omedelbart erforderligt för vinnande av med undersökningen avsedd upplysning.

§ 6.

Alt. A. Den, som, sedan högsta pris för vara blivit enligt § 1 bestämt eller högsta belopp för kostnad blivit enligt § 4 stadgad, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden betingar sig högre belopp, straffes med böter från och med 5 till och med 10 000 kr., dock att, om överträdelsen avser stadgande, varom i § 1 mom. 2 förmäles, och är begången, innan stadgandet blivit av Kungl. Maj:t prövat, böterna icke må bestämmas till högre belopp än 500 kronor.

Alt. B. Den, som, sedan högsta pris för vara blivit enligt § 1 bestämt eller högsta belopp för kostnad blivit enligt § 4 stadgat, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden betingar sig högre belopp, straffes med böter från och med 5 till och med 10 000 kr.

§ 7.

Vägrar någon att lämna Kungl. Maj:ts befallningshavande eller, enligt dess uppdrag, polismyndighet upplysning, varom i § 5 förmäles, eller söker han att vid förfrågan eller undersökning, som där sägs, vilseleda myndigheten, varde dömd till böter från och med 10 till och med 10 000 kr.

§ 8.

Livsmedelsnämnd äge å kommunens vägnar utfärda stadgande, att inom kommunen gälla, angående skyldighet att i detaljhandeln sälja visst slags livsmedel efter vikt, angående skyldighet för innehavare av handelsbod eller salustånd att i boden eller vid ståndet hava anslag med prisuppgift av viss beskaffenhet, angående förbud mot att i detaljhandeln på en gång eller under viss tid sälja till en förbrukare eller ett hushåll mera än angiven myckenhet av visst slag av sådan förnödenhet, som i § 1 mom. 2 omförmäles, så ock angående annan dylik anordning, som må vara ägnad att inom kommunen motverka oskälig prisstegring å förnödenheter av nämnda beskaffenhet samt ordna tillförseln, salubjudandet och konsumtionen av sådana förnödenheter.

Sådant stadgande skall underställas Kungl. Maj:ts befallningshavande, som detsamma antingen oförändrat fastställer eller ogillar.

Finner Kungl. Maj:ts befallningshavande stadgande, varom i första stycket sägs, vara av behovet påkallat inom kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd, upprätte förslag därtill och höre däröver livsmedelsnämnden. Gillas förslaget av nämnden, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att det sålunda antagna stadgandet utfärda; varder det icke antaget, men Kungl. Maj:ts befallningshavande fortfarande finner det ifrågasatta stadgandet vara behövligt, äger Kungl. Maj:ts befallningshavande i ämnet förordna, men skall underställa sitt beslut Kungl. Maj:ts prövning.

För överträdelse av stadgande, varom ovan är sagt, må föreskrivas böter av 2 till och med 500 kronor.

Stadgande, som i denna § avses, skall av Kungl. Maj:ts befallningshavande ofördröjligen allmängöras genom dess kungörande i kyrkan samt införande i länskungörelserna och i ortens tidning eller tidningar; skolande exemplar av stadgandet jämväl genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg skyndsamligen insändas till jordbruksdepartementet, justitiekanslern och justitieombudsmannen.

Enahanda förfarande, som nu är föreskrivet i avseende å nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om dess upphävande eller ändring däri.

§ 9.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för brott mot denna lag eller enligt densamma givna föreskrifter, fortsätter samma brott, skall, när han varder lagligen förvunnen därtill, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådant brott.

§ 10.

Brott mot stadgande, utfärdat enligt § 8, skall åtalas hos polisdomstol, där sådan finnes, men eljest skola i denna lag omförmälda brott åtalas vid allmän domstol.

§ 11.

Böter för brott mot stadgande, utfärdat enligt § 8, tillfalla kommunens kassa, men andra böter för brott, varom i denna lag förmälas, tillfalla Kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

§ 12.

Mot beslut enligt denna lag av livsmedelsnämnd äge den, som åt beslutet icke nöjes, enahanda rätt till besvär som mot beslut av kommunalstämma eller allmän rådstuga; gällande dock utan hinder av besvär, beslutet till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda vederbörligen förordnat.

§ 13.

Med livsmedelsnämnd förstås i denna lag sådan nämnd, som är utsedd i enlighet med av Kungl. Maj:t därom givna föreskrifter.

§ 14.

Vad i denna lag stadgas om kommun, gälle jämväl om municipalsamhälle och om köping, som icke har egen kommunalförvaltning;

och äge dylikt samhälle samma befogenhet som kommun att självt vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållsangelägenheter, vilka avses i denna lag eller föranledes av dess tillämpning inom samhället eller som eljest hava till uppgift att under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden underlätta levnadsbehovens tillfredsställande inom samhället.

§ 15.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användandet för det avsedda behovet av vad enligt denna lag tagits i anspråk av Kronan.

Speciell motivering

till

förslaget till lag om förhindrande av oskälig prisstegring m. m.

Såsom framhållits utgör kommissionens förslag en utbyggnad av nu gällande lagen av den 3 juni 1915. Vad angår de särskilda kommunala befogenheterna utgår kom-

missionen från att dessa böra inskränkas till sådana kommuner, vilkas förhållanden kunna påkalla överlämnandet av dylika befogenheter åt dem. Med hänsyn härtill har kommissionen ansett, att i förevarande avseende en bestämd skillnad bör göras mellan de kommuner, i vilka finnas livsmedelsnämnd, och övriga. Endast åt de förstnämnda torde böra anförtros att handhava de här avsedda särskilda befogenheterna.

§ 1.

Mom. 1.

Detta mom. utgöres av § 1 i nuvarande lagen.

Mom. 2.

Detta mom. avses innehålla stadgande om fastställande i viss ordning av lokala maximipriser.

I likhet med stadsförbundets livsmedelskommitté håller kommissionen före, att det kan vara ändamålsenligt, att möjlighet är beredd till föreskrivande av dylika pris för *minut*handeln enligt ett snabbare verkande system och under noggrannare tillgodoseende av lokala önskemål än vad fallet i allmänhet torde kunna bliva enligt nu gällande, under mom. 1 upptagna bestämmelser. Olika vägar för vinnande av detta mål hava inom kommissionen varit övervägda, och har kommissionen därvid funnit särskilt de tvenne alternativ, vilka formulerats och betecknats såsom *Alt. A* och *Alt. B*, var för sig innehålla en framkomlig lösning av frågan.

Enligt *Alt. A* skall fastställandet av maximipris å viss vara, gällande vid dess försäljning i detaljhandeln inom kommun, anförtros åt kommunen själv, som dock skall underställa beslutet Kungl. Maj:ts prövning. Kommunens beslut kan således av Kungl. Maj:t antingen fastställas, ändras eller upphävas. Med hänsyn till önskvärdheten att tidsutdräkt undvikes, bör visserligen kommunens beslut omedelbart lända till efterrättelse, men tillika föreslås den säkerhetsanordning, att K. B. skall äga rätt att — till förhindrande av uppenbarligen olämpliga besluts tillämpande — förbjuda beslutets tillämpning i avbidan på Kungl. Maj:ts avgörande. Då det i allmänhet icke torde vara till gagn, att spörsmål av här ifrågavarande beskaffenhet handläggas och avgöras i den vanliga kommunala ordningen med besluts fattande å stämma eller av fullmäktige, har kommissionen föreslagit, att kommunens beslutanderätt i dessa ärenden skall utövas av dess livsmedelsnämnd.

Kommissionen utgår från, att den nu föreslagna kommunala befogenheten icke skulle komma att utövas annat än i undantagsfall. Emellertid torde det kunna antagas, att redan förefintligheten av nämnda befogenhet bör under vissa omständigheter komma att underlätta de kommunala livsmedelsnämndernas strävanden genom beredande av ökad auktoritet åt dem och de av dem förda underhandlingar.

Handhavandet av befogenheten att fastställa maximipris är uppenbarligen en uppgift, som ställer synnerligen stora krav på sakkunskap och objektivitet hos dess utövare. Med hänsyn härtill och i betraktande av beskaffenheten av organisationen av de kommunala myndigheter, varom här är fråga, kan det måhända synas i viss mån tvivelaktigt, huruvida ens med de av kommissionen föreslagna garantierna nämnda befogenhet bör överlämnas åt livsmedelsnämnderna. Kommissionen har för den skull ansett sig böra dessutom anvisa en utväg, enligt vilken beslutet om det lokala maximipriset varder fattat icke av kommunen eller dess organ utan av offentlig myndighet, nämligen K. B. Enligt detta förslag, *Alt. B*, skall K. B. äga utfärda dylikt stadgande efter framställning av livsmedelsnämnd eller eljest, då så finnes erforderligt. Innan stadgande utfärdas, skall alltid livsmedelsnämnden eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden i den kommun, där stadgandet skall gälla, hava beretts tillfälle att i ärendet yttra sig.

Såväl Alt. A som Alt. B äro byggda på den grundsats, att den åt Kungl. Maj:t genom stadgandet i mom. 1 överlåtna rådighet över prisförhållandena icke må i någon mån inskränkas genom de här avsedda lokalt fastställda stadganden. Sådana stadganden må således beslutas endast i den mån förordnande enligt mom. 1 icke är meddelat och äga giltighet endast i den mån Kungl. Maj:t icke annorlunda förordnar. Vid sådant förhållande är det även förklarligt, att kommissionen icke ansett nödigt föreslå underställningsskyldighet i fråga om K. B:s beslut enligt Alt. B. Däremot bör det tydligen åligga K. B. att till Kungl. Maj:t omedelbart insända dylikt beslut. Föreskrift härom i lag synes emellertid icke behövlig.

§ 2.

Denna § motsvarar § 2 i nuvarande lagen. Jämte det att ett par ord inskjutits till betonande av lämpligheten av medverkan från livsmedelsnämnds sida vid här ifrågasatt försäljning, hava bestämmelserna ökats med stadgande om befogenhet att, om på grund av omständigheterna så finnes skäligt, vid försäljning av vara sänka salupriset med intill 10 procent av det fastställda maximipriset. Motsvarighet till sådan föreskrift finnes i utländsk lagstiftning. Den har vid tillämpning visat sig synnerligen effektiv till framkallande av *frivillig* försäljning och har sålunda avsevärt underlättat det praktiska handhavandet av hithörande stadganden.

De i första stycket inom parantes anförda orden (av Konungen) kvarstå, om åt § 1 mom. 2 gives den i *Alt. A* föreslagna lydelse, men utgå enligt *Alt. B*.

§ 3.

Denna § motsvarar § 3 i nuvarande lagen. Emellertid hava i §:en även införts stadganden om expropriationsrätts handhavande jämväl för kommuns räkning och jämväl av K. B.

Vidare har mom. 1 ökats med stadgande om rätt att, där på grund av omständigheterna så finnes skäligt, sänka lösensbeloppet intill tio procent under varans fulla värde. Begagnande av sådan rätt kan tänkas vara på sin plats exempelvis, därest varans innehavare själv uppenbarligen bidragit till åstadkommande av varans höga värde eller i särskild grad ådagalagt illojalitet gent emot det allmänna.

Slutligen har mom. 3 omformulerats till förekommande att lösen för vara, för vilken gäller maximipris, skulle kunna bestämmas högre än detta. Vidkommande orden inom parantes (av Konungen) i detta mom. gäller vad som nämnts under § 2.

§ 4.

Denna § återgiver nuvarande § 4 utan ändring.

Visserligen synes det antagligt, att formuleringen av denna § skulle bereda stora svårigheter vid praktiskt tillämpande av densamma med ändamål att åstadkomma en effektiv begränsning särskilt av kostnader för varans transport sjöledes, men då kommissionen ansett sig böra i möjligaste mån undvika att föreslå ändringar av bestämmelser i nu gällande lag, beträffande vilkas innebörd kommissionen icke funnit anledning till erinran, har kommissionen icke i detta sammanhang företagit till prövning frågan, huruvida eller i vad mån stadgandets syfte skulle kunna genom omformulering bättre tillgodoses.

§ 5.

För såväl statens som kommunernas ingripande bör noggrann kännedom om verkliga läget vara en nödvändig förutsättning. För att sådan kännedom skall kunna beredas dem, föreslås här föreskrifter om allmän skyldighet att lämna upplysningar.

§ 6.

Med anledning av de alternativa förslagen till § 1 mom. 2 framlägges även förslaget till denna §, vilken motsvarar första stycket av nuvarande lagens § 5, i tvenne alternativ.

»Villkoret om vetskap» i nuvarande lagen har kommissionen ansett böra utgå. Detta villkor, vilket icke fanns i Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag till 1914 års lag, insattes på hemställan av lagrådet. Sedan numera kännedom om förevarande lagstiftning och dess grundsatser blivit allmänt spridd, torde dylikt villkors förekomst i lagen icke vidare vara lämplig. Särskilt torde därav kunna föranledas olägenheter, för den händelse, på sätt föreslås, maximipris att gälla i den lokala detaljhandeln skulle kunna i kommunerna fastställas.

Nuvarande lagens föreskrift om ansvar för den, som för kostnad enligt § 4 »gör sig högre belopp till godo», har ändrats att gälla den, som för sådan kostnad »betingar sig högre belopp», genom vilken ändring avsetts att bringa denna föreskrift i bättre överensstämmelse med föreskriften om ansvar för den, som, sedan maximipris enligt § 1 bestämts, »håller varan till salu för lägre pris».

§ 7.

Denna § hänför sig till förslagets § 5 och motsvarar närmast andra stycket av nuvarande lagens § 5.

§ 8.

I denna § gives befogenhet för kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd, att utfärda kommunala stadgar av visst innehåll. Av förut anfört skäl föreslås, att det skall vara livsmedelsnämnden, som skall utöva kommunens beslutanderätt härutinnan. I övrigt ansluta sig bestämmelserna angående stadgas tillkomst, ändrande och upphävande till de i ordnings- och hälsovårdsstadgorna givna bestämmelser om särskilda stadgors utfärdande.

Vissa särskilt viktiga exempel på stadgor, varom här är fråga, uppräknas, men möjlighet att även meddela bestämmelser i andra ämnen än de speciellt nämnda har hållits öppen. Det kan sålunda tänkas, att dylika stadgor kunna under vissa omständigheter finnas nödvändiga till åstadkommande, att viktiga förnödenheter verkligen nå fram till salutorgen och icke på vägen dit uppsamlas av partiköpare eller till förekommande av sådana forslas från orten.

Det torde vara förtjänt att anmärka, att medan vissa av de här avsedda föreskrifterna uppenbarligen böra avse endast alldeles exceptionella förhållanden, andra av dem (angående skyldighet att sälja efter vikt, att hava tillgängliga prisuppgifter) icke på samma utpräglade sätt hava uteslutande kristidskaraktär.

§§ 9, 10, 11 och 12.

Av dessa äro §§ 9, 10 och 12 helt nya, medan motsvarighet till § 11 återfinnes i sista stycket av nuvarande lagens § 5.

§ 13.

Kommissionen anser det kunna ifrågasättas, huruvida icke kommunernas förseende med livsmedelsnämnder samt dessas utseende, sammansättning och allmänna uppgifter borde regleras ej, såsom nu, administrativt utan genom särskild lag av kommunallags natur. I så fall skulle tydligtvis § 13 utgå ur här ifrågavarande lag. Jämför skrivelsen till herr statsrådet.

§ 14.

Därest kommunallag av nyssnämnt innehåll, bleve utfärdad, borde jämväl denna § dit överföras.

Med hänsyn till municipalsamhällenas saknad av befogenhet att i kommunal ordning handhava andra angelägenheter, än som avses i stadsstadgorna eller av deras tillämpning föranledes, synes det här föreslagna stadgandet nödvändigt för att bereda laglig bakgrund åt de förfoganden, som av municipalsamhälle vidtagits i enlighet med nu föreslagna lag eller eljest hava till uppgift att motarbeta kristidens verkningar inom samhället.

§ 15.

Denna § återger innehållet i § 6 i den nu gällande lagen.

Kommissionen har icke i lagförslaget upptagit någon bestämmelse angående lagens giltighetstid, motsvarande den till nuvarande lagen hörande tidsbestämmelsen. Enligt kommissionens mening är det mest önskvärt, att lagen får gälla tills vidare, intill dess annorlunda beslutats. De utomordentliga förhållanden, vilka utgöra lagens förutsättning, finnas, utom i särskilda av §§:na, uttryckligt omtalade i förslaget till lagens benämning.

Mjöl- och spannmålspris. Januariavtalet 1916. Till ernående av ny överenskommelse med kvarnföreningen angående pris å vete- och rågmjöl samt spannmål efter tiden för oktober- och novemberavtalens utlöpande den 15 januari 1916 sammanträdde statens livsmedelskommission den 8 i nyssnämnda månad med representanter för föreningen, varvid å dennas vägnar avgavs ett förslag av följande innehåll:

»Kvarnföreningen förbinder sig att förlänga sina åtaganden enligt överenskommelsen av den 19 november 1915 att gälla från den 15 i denna månad intill den 1 nästa maj, med skyldighet att till samma priser i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning till den 15 i sistnämnda månad.

Förutsättningen för detta åtagande är, att livsmedelskommissionen tillhandahåller kvarnföreningens medlemmar under avtalets giltighetstid 25 000 ton vete per månad samt 6 000 ton amerikansk råg likaledes per månad, allt god och sund vara samt till pris och villkor som vid senaste överenskommelse.»

Sedan, med anledning av detta förslag från kommissionens sida, det önskemålet uttalats, att det nya avtalets giltighetstid måtte utsträckas till 1 juni och yrkande jämväl framställts rörande jämkning i några mindre detaljer i detsamma samt kvarnföreningens representanter förklarat sig intet ha att erinra häremot, ansåg sig kommissionen för sin del kunna godkänna ett förslag till ny överenskommelse av följande lydelse:

»Kvarnföreningens medlemmar förbinda sig för tiden fr. o. m. den 16 januari t. o. m. den 31 maj 1916:

att vid försäljning av sin produktion av *vetemjöl* ej hålla högre pris än 31: — kr. för bagerivetemjöl, 33: — kr. för kärnmjöl och 29: — kr. för flormjöl, allt per 100 kg. med skyldighet därjämte att till dessa pris i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning t. o. m. den 15 juni 1916;

att i mån av efterfrågan tillhandahålla av bagerimjöl och flormjöl tillsammans minst lika mycket som av kärnmjöl;

att vid försäljning av sin produktion av *rågmjöl* ej hålla högre pris än 27: — kr. för 90-% rågsikt och 25: 50 kr. för sammalet rågmjöl, allt per 100 kg. med skyldighet därjämte att till dessa pris i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning t. o. m. den 15 juni 1916;

att vid försäljning av sin produktion av *kli* ej hålla högre pris än 17: — kr. per 100 kg. med skyldighet att på effektivt sätt, bl. a. genom annonser, bringa gällande klipris till allmänhetens kännedom samt vidare att vid försäljning av kli till återförsäljare icke medgiva längre uttagningstid än 30 dagar från försäljningsavtalets datum ävensom att vid samtidig rekvisition av kli från dels lantbrukare eller kooperativa lantbrukarsammanslutningar och dels återförsäljare lämna de förra företräde och att överhuvud tillhandahålla viss del av sin kliproduktion direkt till lantbrukarna;

att vid bestämmandet av klipriset inom nyss angiven övergräns taga hänsyn till angelägenheten av att upprätthålla en sådan relation mellan prisen å kli och å brödspannmål, att lantbrukarna icke föranledas använda brödsäd i stället för kli till utfodring av kreatur.

Statens livsmedelskommission förbinder sig att under tiden från och med den 16 januari till och med den 31 maj 1916 i mån av tillgång försälja till kvarnföreningens medlemmar en kvantitet av intill 25 000 ton utländskt vete och 6 000 ton utländsk råg per månad till ett pris för såväl vete som råg av 23: 05 kr. per 100 kg. Vetet skall utgöras av nordamerikanskt vårvete, La Plata vete eller nu inom landet lagrat hardwintervete.

Priset beräknas för vetet fritt å fartyg vid föreningskvarns hamnplats, dit allmän sjöfartsväg leder, vid leverans direkt från inkommande ångare. För rågen beräknas priset fritt å fartyg, dit importångare kunnat av livsmedelskommissionen erhållas. Vid leverans av inom riket magasinerad spannmål erlägger köparen därutöver, utom eventuellt förekommande uttagnings- och transportkostnader, jämväl de av kommissionen vid magasineringen utgivna lossnings- och upptagningskostnader.»

Kommissionen överlämnade i skrivelse den 10 januari 1916 omstående förslag till chefen för jordbruksdepartementet jämte hemställan, att förslaget måtte av Kungl. Maj:t godkännas och kommissionen bemyndigas att till kvarnföreningens medlemmar i enlighet med förslagets bestämmelse försälja däri åberopade kvantiteter spannmål. Vid de fortsatta förhandlingar i ämnet, som därefter fördes mellan representanter för regeringen och kvarnföreningen, godkände regeringen den 14 januari kommissionens ovan angivna förslag till överenskommelse, med den skillnaden likväl att den av kommissionen kvarnföreningens medlemmar tillhandahållna spannmålskvantiteten begränsades att utgå med en per månad beräknad kvantitet av intill 19 000 ton utländskt vete och 5 600 ton utländsk råg, dock sammanlagt högst 85 000 ton vete och 25 000 ton råg.

Rågsiktningsförbudets upphävande. Rågmjölspris. I skrivelse den 3 februari 1916 har kommissionen hos Kungl. Maj:t hemställt om upphävande snarast möjligt av det den 2 mars 1915 utfärdade förbudet mot viss finare siktning av rågmjöl.[1]

[1] Angående lydelsen av förordningen den 2 mars 1915 se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 201.

Kommissionens skrivelse i frågan var av följande lydelse:

»Till statens livsmedelskommissions kännedom har kommit, att konsumtionen av råg såsom brödsäd inom landet under den senaste tiden synes ha avtagit, medan i stället förbrukningen av vetemjöl, som under år 1915 avsevärt stigit, alltjämt synes ökas samtidigt som utfordring av råg till kreaturen lärer äga rum i ej oväsentlig utsträckning. Vid undersökning rörande orsakerna till dessa för vårt brödsädesbehovs tillbörliga tillgodoseende synnerligen ogynnsamma företeelser har det synts kommissionen framgå, att ett av huvudskälen vore att söka i tillvaron av gällande förbud mot siktning av råg.

Då nämnda förbud på förslag av kommissionen under början av år 1915 genomfördes, var huvudsyftet därmed vinnande, i den utsträckning som syntes möjlig, av ökad tillgång å material för vårt folks viktigaste näringsmedel. En ökad sparsamhet med rågen syntes vid denna tid så mycket angelägnare som den råg, vilken då kunde införas från utlandet, var avsevärt dyrare än det importerade vetet. Emellertid har det gångna årets erfarenhet, bestyrkt av för kommissionen tillgängliga uppgifter rörande importerade och skördade brödsädeskvantiteter samt storkvarnarnas mjölproduktion, visat att frånvaron av den finare rågsikten i vår konsumtion icke medfört en motsvarande förbrukning av den i lagen medgivna till 90 procent utmalda siktvaran, utan, vid en ringa efterfrågan på dylikt mjöl, föranlett en minskad totalkonsumtion av rågmjöl och i stället en ökad förbrukning av vetemjöl. Den konservatism i vanor, som måste betecknas såsom ett ödesdigert hinder för många av de försök till dyrtidens lindrande, som av det allmänna under kristiden genomförts, har sålunda på detta område lett till, att den billigare varan försmåtts, medan de dyrare erhållit ökad avsättning. Bortsett från att det huvudsyfte man med denna anordning velat ernå sålunda icke vunnits, har den emellertid indirekt, såsom redan anmärkts, framkallat allvarliga olägenheter även av annan art. På grund av den minskade avsättningen å rågmjöl har kvarnarnas behov av råg sjunkit och såsom en följd därav även marknadsvärdet å denna vara. Då jordbrukaren emellertid sett efterfrågan på rågen och rågens pris sjunka, har han funnit det vara fördelaktigast att vid samtidigt gällande höga pris på utländska kraftfodermedel avstå från försäljning av varan och i stället använda den i sin egen hushållning såsom föda åt sina kreatur. Rågen, som är landets viktigaste brödsäd och för vars ökade användning just såsom sådan särskilda anordningar träffats, hotas sålunda att närmast på grund av dessa åtgärder, i stor utsträckning gröpas ned till kreatursföda i stället för att malas till mjöl och bakas till bröd. Och på samma gång ökas förbrukningen av vete, för vars tillförsel till landet det allmänna måste vara berett att underkasta sig avsevärda uppoffringar och varav tillgången hos oss alltid måste förbli mindre än å råg, varjämte denna vara numera sedan lång tid tillbaka å världsmarknaden är betydligt dyrare än rågen.

Till förhindrande av att den utveckling, som sålunda här kunnat skönjas, skall få ostört fortgå och tillfoga vår folkhushållning under kristiden en svårbotlig skada, synes för närvarande ingen annan utväg stå öppen än ett upphävande av det nu gällande förbudet mot rågsiktning, vilket synes vara den förnämsta orsaken till de berörda missförhållandenas uppkomst. Statens livsmedelskommission vill därför hemställa, att åtgärder i sådant syfte snarast möjligt må bliva träffade.»

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 11 februari 1916 blev kommissionens ovanberörda hemställan bifallen.

I sammanhang härmed inleddes mellan kommissionen och kvarnföreningen underhandlingar rörande rågmjölsprisen och träffades därvid den överenskommelsen, att de i det av Kungl. Maj:t den 14 januari 1916 för tiden till den 1 juni samma år godkända avtalet mellan kommissionen och kvarnföreningen upptagna priser av högst 27 kr. för 90-% rågsikt samt

högst 25·50 kr. för sammalet rågmjöl, allt per 100 kg. räknat, fortfarande skulle gälla, varjämte kvarnföreningens medlemmar förbundo sig att tills vidare icke hålla högre pris än 31 kr. för s. k. finsikt och 29 kr. för s. k. samsikt, allt per 100 kg. rågmjöl.

Åtgärder för tryggande av importen av köksväxt- och grönsaksfrö. Då från ett större antal fröhandlare inom landet framställningar till myndigheterna inkommit om erhållande av understöd för införsel från Tyskland av de kvantiteter köksväxt- och grönsaksfrö, som vore oundgängligen nödvändiga för tillfredsställande av vårt lands konsumtion, ingick kommissionen i skrivelse den 26 januari 1916 till chefen för jordbruksdepartementet med hemställan, att statsrådet, av hänsyn till nödvändigheten av att förberedelser till vårsådden måtte i god tid bliva träffade, ville vidtaga åtgärder snarast möjligt för importens ordnande på ett för landets fröhandel tillfredsställande sätt.

Då det emellertid, enligt vad kommissionen senare inhämtade, för frågans praktiska beredning visat sig synnerligen önskvärt, att sakkunniga representanter för köksväxtodling och fröhandel finge tillfälle att i Tyskland träda i direkt förbindelse med här ifrågavarande säljare och myndigheter, ingick kommissionen den 12 februari med en ny skrivelse i ämnet till chefen för jordbruksdepartementet, vari kommissionen hemställde, att statsrådet ville utverka särskilt bemyndigande för tvenne personer, företrädande här ifrågavarande intressen, att på statens bekostnad avresa till Tyskland för ordnande i görligaste mån av här berörda angelägenhet.

Kommissionens hemställan vann den 15 februari Kungl. Maj:ts bifall, och utsågos till fullgörande av det ifrågasatta uppdraget direktören Gustav Lind, Experimentalfältet samt föreståndaren för Tjäders fröhandel E. Tjäder.

Exportförbud å färsk fisk. På hemställan av kommissionen hade Kungl. Maj:t den 30 december 1915 utfärdat exportförbud å färsk sill. I början av februari upptog kommissionen ånyo till behandling frågan, huruvida icke detta exportförbud borde utsträckas att omfatta jämväl andra slag av färsk fisk.

Kommissionen fann det därvid ådagalagt, att den uppåtgående prisrörelsen i fråga om annan färsk fisk än sill alltjämt fortsatte. Särskilt vore detta fallet beträffande västkustfisken, vilket närmare belystes av följande tabell.

Fiskhamnsnoteringar i Göteborg.

Fisksorter	Medelpris för januari, öre 1915	1916
Kolja, stor	45	89
» halvstor	31	72
» liten	23	62
Vitling	21	72
Torsk, stor	43	83
» liten	18	48
Långa	41	50
Gråsej	27	50
Rödspotta	75	134
Hälleflundra	88	157

Då denna prisstegring visade sig utgöra ett avgörande hinder för den verksamhet, kommissionen bedrev genom sin fiskhandelsavdelning för att bereda de lokala livsmedelsnämnderna tillgång till billig fisk av här ifrågavarande art, föreslog kommissionen i skrivelse den 3 februari 1916 hos Kungl. Maj:t exportförbuds utfärdande å hälleflundra, kolja, makrill, strömming och bressling, torsk samt gråsej, långa och vitling.

Kommissionen yttrade härvid bl. a. följande:

»Sedan kommissionen riktat de lokala livsmedelsnämndernas uppmärksamhet på lämpligheten av att befordra användningen av fisk som födoämne, har från många ådagalagts ett livligt intresse för att i orterna få till stånd tillförsel av olika slag av färsk fisk genom kommissionens förmedling. Fiskhandelsavdelningen kan emellertid med nu rådande priser icke tillgodose detta behjärtansvärda intresse. Av ännu större betydelse torde vara, att de högre priserna verka återhållande på förbrukningen i den allmänna hushållningen av detta lämpliga näringsmedel. Kommissionen anser därför, att prisreglerande åtgärder måste från det allmännas sida vidtagas, så att en tillräcklig del av fiskefångsterna måtte bliva åtkomlig för den inhemska konsumtionen.

Detta syfte kan enligt kommissionens förmenande icke ernås utan införande av exportförbud å alla för folknäringen särskilt viktiga slag av färsk fisk, och synes ett sådant förbud böra framför allt omfatta s. k. västkustfisk samt den i Östersjön fångade strömmingen. Exportförbud kunde i mån av behov kompletteras av ett system enskilda exporttillstånd mot kompensation av samma art, som föreskrivits i villkoren för undantag från exportförbudet å färsk sill.»

Från förestående beslut anmälde kommissionens ledamot Flach avvikande mening och anförde härvid följande:

»I motsats till vad fallet är med exportförbud å färsk sill, som endast berör ett nu pågående fiske inom ett mera begränsat område — Bohuslän —, finnes grundad anledning antaga, att ett exportförbud med den omfattning kommissionen nu föreslår, vilket kommer att vålla större eller mindre olägenheter för flera olika fisken utefter stora delar av rikets kuster, skall medföra verkningar av långt större räckvidd. Någon närmare utredning härom föreligger icke, och det har synts mig, att en sådan under alla förhållanden bort vara tillgänglig, innan framställning gjorts om det nu begärda exportförbudets utförande. Sålunda pågår exempelvis vid denna tidpunkt av året ett rikt givande *torsk*fiske såväl i Öresund som i havsområdet norr och söder därom. Sammanlagda fångsten av torsk inom endast detta fiskeområde plägar uppgå per år till över en miljon kg. För dem, som idka detta fiske, ligger det nära till hands att, om exportförbudet skulle verka sänkande på priset å torsk, ilandföra sin fångst i Danmark, vare sig fisken fångats inom eller utom svenskt sjöterritorium; avståndet dit är ju helt kort, ofta kortare än till svensk hamn. Även om torsken ej därstädes skulle betinga nämnvärt högre pris, torde man dock alltid kunna påräkna en lättare avsättning, då de tyska uppköparna, som, om exportförbud utfärdas, antagligen förlägga sin verksamhet till endast Danmark, icke behöva någon licens för att där kunna göra sina inköp. Detta måste givetvis minska tillförseln på den svenska marknaden och kan sålunda bli till skada för inhemska konsumtionen.

Ännu större olägenheter torde exportförbudet vålla *strömming*fisket på ostkusten, vilket — även det — för närvarande bedrives i stor utsträckning inom särskilt Södermanlands och Östergötlands skärgårdar. Fångsterna pläga växla mycket i storlek. Då strömmingen, som bekant, avsevärt förlorar i värde, om den — särskilt vid milt väder — icke omedelbart finner avsättning, och då fångsterna ofta en eller annan dag kunna bli så rikliga, att allt icke kan påräkna tillräckligt hastig omsättning inom landet, kunna fiskarna lätt komma att förorsakas kännbara förluster, om de för avsättningen

av detta överskott skola vara hänvisade till endast sådana fiskhandlare, som varit nog förtänksamma att på förhand i spekulationssyfte skaffa sig licens. Så ömtålig som strömmingen är för längre transporter och förvaring, betingar den högre pris ju färskare den är; för densamma uppsökes på grund härav alltid i främsta rummet den inhemska marknaden, vars behov sålunda under alla förhållanden torde bli fyllt. Den enda verkan exportförbudet kan komma att få blir antagligen, att det kommer att försvåra avsättningen av större partier, vilka vid rika fångster icke här kunna säljas utan måste exporteras. Stora värden kunna på detta sätt till ingen nytta gå förlorade för ostkustens i jämförelse med västkustens mycket fattiga fiskarbefolkning. Fiskeriintendenten i östra distriktet har ock i av livsmedelskommissionen infordrat utlåtande ställt sig avvisande mot det här ifrågavarande exportförbudet. Någon utredning huruvida så stor export av strömming för närvarande äger rum, att det kan anses påkalla ett exportförbud, har icke blivit av kommissionen framlagd.

Mot att i förslaget till exportförbud medtaga övriga av kommissionen angivna fiskslag torde kanske icke lika tungt vägande skäl kunna anföras. Det lär dock kunna ifrågasättas, huruvida dessa fiskslag för konsumtionen i stort sett verkligen är av *så* stor betydelse, att anledning kan anses föreligga att genom exportförbud, till skada för fiskarbefolkningen, söka åstadkomma en prisnedsättning å dem.»

Genom nådigt beslut den 11 februari 1916 blev kommissionens ovanberörda hemställan på så sätt bifallen, att förbud utfärdades mot utförsel av följande slag av färsk saltsjöfisk: hälleflundra, kolja, makrill, torsk, gråsej, långa och vitling. Förbudet trädde i kraft den 19 februari och har Kungl. Maj:t såsom villkor för beviljande av licens från omförmälda exportförbud uppställt, att vid export av fisk av något av ovanberörda slag exportören utan avgift tillhandahåller kommissionens varuförmedlingsbyrå färsk fisk av samma slag till den myckenhet, som för varje gång må av Kungl. Maj:t bestämmas, med rätt likväl för exportören att i stället för utgörande av denna naturakompensation till byrån erlägga en kontant avgift, som skall beräknas efter under normala förhållanden gällande inhemskt marknadspris å ifrågavarande vara.

Sjöfrakterna. I en under hand till chefen för jordbruksdepartementet redan den 22 januari 1915 överlämnad V. P. M. hade kommissionen fäst uppmärksamheten vid den oerhörda uppgång i de transoceana fraktsatserna, som kunnat konstateras alltsedan senare delen av år 1914, varav en följd blivit, att kommissionens spannmålsinköp från Amerika högst väsentligt fördyrats.

Under februari månad 1915 stego fraktsatserna ytterligare, så att de då noterades till i genomsnitt fyra gånger de normala satserna. Från mitten av mars började marknaden att falla och höll sig under våren och sommaren i ett läge, som betecknade en ungefärligen tredubbel stegring mot vanliga satser. Med höstens ingång har emellertid ånyo en uppåtgång inträtt, och redan i oktober 1915 hade februarifrakternas höjdpunkt åter nåtts. Under inflytande härav träffades i november med flertalet svenska rederier en överenskommelse, enligt vilken dessa förbundo sig att, för underlättande av statens brödsädesimport till rimliga priser, ställa ett efter 1 kr. per ton för varje rederiets fartyg om minst 300 bruttoregisterton beräknat belopp till kommissionens förfogande till täckande av viss del av den merkostnad, som de höga frakterna föranledde.

Sedan dess har emellertid fraktstegringen alltjämt fortgått och framkallat ett läge på fraktmarknaden, som nära nog omöjliggör all import av flera av våra viktigaste förnödenhetsartiklar. Då någon nedgång på fraktmarknaden ej kunde förväntas, snarare motsatsen, ingick kommissionen den 11 januari 1916 med skrivelse i frågan till chefen för jordbruksdepartementet, vari kommissionen bl. a. anförde följande:

»Allt sedan den i november med flertalet svenska rederier träffade överenskommelsen har fraktstegringen ständigt fortgått, och ännu är tendensen på fraktmarknaden synnerligen fast. Rederiernas fordringar ökas vid ringa tillgång på tonnage för så gott som varje vecka. Även om det av de svenska redarna till kommissionens förfogande ställda belopp torde kunna till någon del minska den verkliga kostnaden för en viss kvantitet av den importerade brödsäden, så verkar den oavlåtligt fortgående fraktstegringen i hög grad ödesdiger på flera andra för riket utomordentligt viktiga importgrenar, däribland ej minst införseln av *fodermedel.*

I själva verket ha frakterna för dessa varor från Amerika — de rater, om vilka det här närmast är fråga — numera nått en höjd, som tidigare aldrig varit känd. Sålunda bjudes för närvarande, utan stora utsikter till accept, för någorlunda prompt tonnage från nordamerikanska golfhamnar till Sveriges västkust 80 kr., med nuvarande kurs motsvarande omkring 95 sh., och från La Plata till våra västkusthamnar 120 kr. eller 140 sh., allt per engelska ton. Jämföras dessa fraktsatser med de under normala år noterade, visar sig stegringen från Nord-Amerika uppgå till över 500 och från Syd-Amerika till nära 900 procent.

Det är uppenbart, att en fraktstegring av denna omfattning skall synnerligen starkt inverka såväl på den importerade varans cifpris som överhuvud på tillförseln av de förnödenheter, som drabbas av en dylik fördyring. Det kan också konstateras, att priserna på de importerade kraftfodermedel, om vilka det här är fråga, främst majs och oljekakor, under senaste tiden varit starkt stigande.

Rörande för närvarande i vårt land vid försäljning till konsumenter noterade pris å dessa varor har kommissionen kunnat inhämta följande siffror:

	Kr. per 100 kg. inklusive säck
Majs	19·50—22·50
Bomullsfrökakor	23·75—25·50
Rapskakor, La Plata	21·00
Glutenfoder, amerikanskt	21·50—22·00

Dagens inköpspris, beräknat cif Göteborg, är för såväl majs som rapskakor nära 22 kr., och kommer härav på frakten ensamt omkring 55 procent. Givetvis måste ett så högt, huvudsakligen av frakternas exempellösa stegring framkallat prisläge avskräcka såväl importörer som jordbrukare från fortsatta köp. För de sistnämnda innebär detta, där icke såsom en nödfallsutväg utfodring av brödsäd tillgripes, en minskad möjlighet till rationell utfodring av kreaturen och därav föranledd nedgång i mjölk- och köttproduktionen samt ökad nedslaktning av ladugårdarnas besättning.

En blick på tillgängliga siffror rörande till riket införda fodermedel visar också, att den stagnation av importen, som redan blivit och säkerligen kan förväntas bli en ytterligare följd av fraktmarknadens prohibitiva inverkan, innebär vådor av allvarlig art för tillgodoseende av vårt normala fodermedelsbehov. Visserligen hade importen av majs vid årsskiftet nått en omfattning, som bort kunna på ett någorlunda tillfredställande sätt fylla konsumtionen av denna vara för någon tid framåt, därest den ej samtidigt behövts till täckande av uppkommet importunderskott för andra varor. Jämfört med motsvarande siffror för perioden augusti—december 1913 förelåg nämligen för samma månader under sistförflutna år en brist, som för oljekakor uppgick till omkring

20 000, för kli till omkring 18 000 och för andra slag av kreatursfoder till omkring 10 000 ton. Häremot svarar ett importöverskott för majs av omkring 50 000 ton eller ungefärligen den nyss angivna bristens totala kvantitet. Vi gå sålunda till de kommande månaderna utan något nämnvärt överskott. Därtill kommer, att fraktmarknadens höjdläge, såsom redan nämnts, torde ha vållat en viss stagnation i importverksamheten under de senaste månaderna av 1915, vadan tillförseln sålunda torde komma att minskas redan under början av innevarande år.

Detta förhållande bekräftas även av vad kommissionens fodermedelsbyrå meddelat rörande sin verksamhet. Denna byrå, som varit i arbete sedan sistlidne september månad, har intill slutet av år 1915 ombesörjt införsel till landet av sammanlagt omkring 24 000 ton majs, 14 000 ton oljekakor och 2 500 ton kli samt avslutat köp för import i början av år 1916 av omkring 11 000 ton majs, 11 500 ton oljekakor, 4 000 ton kreatursfoder av andra slag ävensom av 7 700 ton chilesalpeter och 14 000 ton lin- och rapsfrö. Sedan slutet av förra året har emellertid, enligt byråns erfarenhet, situationen blivit den, att vidare inköp synas ha så gott som helt avstannat på grund av fraktmarknadens oavlåtliga uppåtgång.

Liksom kommissionens spannmålsbyrå inrättats för tillgodoseende av vårt brödsädesbehov och särskilt understöd ansetts böra vid visst tillfälle lämnas denna, när dess verksamhet hotats på grund av de på fraktmarknaden rådande förhållandena, så synes det under nu för handen varande omständigheter icke böra vara uteslutet, att även kommissionens fodermedelsbyrås arbete till främjande av vår fodermedelsimport kunde av samma orsak i lämplig ordning understödjas.

Ehuru denna byrå jämlikt Kungl. Maj:ts föreskrift i nådiga brevet den 12 sistlidne augusti kan avsluta köp endast i den mån bindande anbud om inköp dit ingivits från föreningar och enskilda köpmän inom landet, så har kommissionen likväl förbehållit sig rätt att utöva inflytande på de genom byråns försorg införda varornas försäljningspris. En fraktlindring till förmån för byråns import torde sålunda direkt kunna komma konsumtionen till godo.

Då det här gäller tillgodoseendet av ett av jordbruksnäringens och därmed indirekt hela vår livsmedelstillgångs viktigaste intressen, har kommissionen med det anförda velat fästa Herr Statsrådets uppmärksamhet på frågan för de åtgärders vidtagande, vilka kunna finnas nödiga.»

Livsmedelskostnader i Stockholm 1904—1915.

I Sociala Meddelanden har förut redogjorts för livsmedelskostnadernas stegring i Stockholm under åren 1904—1914.[1] Den första gången en sådan redogörelse lämnades (1912), omnämndes även de olika metoderna att mäta livsmedelskostnaderna, som kommit till användning inom statistiken, och påpekades, att den enda metod, som lämnade fullt tillförlitliga resultat, var den som utgick från »vägda» siffror. Man måste sålunda förskaffa sig så noggranna uppgifter som möjligt om konsumtionen av olika artiklar och därefter med ledning av de funna kvantitetssiffrorna beräkna förändringarna i hushållskostnaderna. Det erinrades även om, att den enda »budgetsundersökning», som ännu slutförts i Sverige, är den av Stockholms stads statistiska kontor utförda, som avsåg att utröna levnadskostnaderna i Stockholm åren 1907—1908.

Nämnda undersökning är grundad på 150 under ett helt år förda hushållsböcker, och de ur densamma framgångna kvantitetstalen avse ett genomsnittshushåll (tillhörande de mindre bemedlade klasserna) på c:a 4 personer (man, hustru och två barn) med en årlig utgiftsstat av närmare 2 200 kr. Genom att multiplicera dessa kvantitetstal, för så vitt de gälla viktigare slag av livsmedel ävensom bränsle samt fotogen, med de för Stockholm för resp. år inhämtade priserna å motsvarande varuslag har en beräkning kunnat utföras beträffande ett dylikt hushålls utgifter per år för ifrågavarande livsförnödenheter.

I nedanstående tablå åskådliggöras livsmedelsutgifternas växlingar i Stockholm under åren 1904—1915, varvid, jämte de absoluta talen för de olika åren, även angivas indextal, beräknade med utgångspunkt från summan för år 1904, som satts till 1 000.

	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
Kronor . .	670	696	712	738	758	760	760	757	806	808	828	999
Indextal .	1 000	1 039	1 063	1 101	1 131	1 134	1 134	1 130	1 203	1 206	1 236	1 491

Dessa siffror utvisa en stegring i prisnivån från år 1904 till år 1913 med 20·6 %. Genomsnittstalet för år 1914 ligger därefter 2·5 % över föregående års siffra och det sistförflutna året slutligen innebär en uppgång av här ifrågavarande levnadskostnader för huvudstaden med 20·7 % eller alltså drygt samma siffra som för hela tioårsperioden 1904—1913. Hela stegringen under åren 1904—1915 utgör 49·1 %.

Såsom tidigare vid upprepade tillfällen i dessa Meddelanden framhållits,[2] äger den förutsättning, varpå dessa beräkningar äro byggda, nämligen kon-

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1912, sid. 85; årg. 1913, sid. 260; årg. 1914, sid. 129; årg. 1915, sid. 132.
[2] Se t. ex. »Soc. Medd.», årg. 1916 häft 1 sid. 119.

sumtion av oförändrade mängder av alla varuslag, icke full motsvarighet i den praktiska hushållningen, vilken äger en viss förmåga att anpassa sig efter prisförhållandena, utan att därför nödvändigtvis levnadsstandarden behöver sjunka. Siffrorna här ovan, som utvisa en lika stark fördyring under år 1915 som förut på tio år, torde dock giva en tydlig fingervisning om, med vilka svårigheter hushåll med mindre inkomster haft och hava att kämpa.

Prisstegringen var avgjort starkast under årets förra hälft. Även under de senare månaderna inträffade visserligen betydande prisstegringar, men dessa motvägdes i någon mån av samtidiga prisfall å andra varor, något som knappast var fallet under våren.

Huru förhållandena gestaltat sig på andra orter i riket kan för närvarande icke beräknas med samma noggrannhet som för Stockholm. Efter vad man kan finna, torde dock, åtminstone vad de mera betydande orterna angår, skiljaktigheterna från Stockholm icke vara synnerligen stora, i det att en utjämning av föregående olikformigheter härutinnan inträtt. Fortfarande torde dock orterna i övre Norrland vara något gynnsammare ställda än landet i övrigt.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående upphävande av nådiga kungörelserna den 10 april 1915 angående understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare, angående understöd av statsmedel för bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare samt angående understöd av statsmedel åt allmännyttigt företag för beredande av arbete åt arbetslösa kvinnliga tobaksarbetare;

given Stockholms slott den 25 februari 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, på framställning av socialstyrelsen, funnit gott förordna, att Våra nådiga kungörelser den 10 april 1915 angående understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare, angående understöd av statsmedel för bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare samt angående understöd av statsmedel åt allmännyttigt företag för beredande av arbete åt arbetslösa kvinnliga tobaksarbetare skola upphöra att gälla från och med den 1 mars 1916; dock att med avseende å understöd för tid före nämnda dag bestämmelserna i sagda kungörelser fortfarande skola äga tillämpning.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 25 februari 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Finansdepartementet.) AXEL VENNERSTEN.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl;

given Stockholms slott den 15 februari 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, efter vederbörandes hörande, funnit gott att, med stöd av stadgandena i 35 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin samt 31 § 2 mom. i förordningen samma dag angående försäljning av vin och öl, förordna följande, att lända till efterrättelse tillsvidare intill den 1 oktober 1916:

1 §.

Brännvin må icke utminuteras till den, vilken enligt anmälan, som gjorts eller till riktigheten styrkts av fattigvårdsmyndighet, arbetslöshetskommitté eller pastorsämbete, åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

2 §.

Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen; och må sådan utskänkning mellan klockan 12 middagen och klockan 3 eftermiddagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre. Beträffande egentligt brännvin skall den senare av nu angivna inskränkingar gälla jämväl i avseende å tid efter klockan 3 eftermiddagen; och må av sådant brännvin åt gäst ej utskänkas mer än ett eller, där måltiden betingar ett pris av minst 60 öre, två glas om högst 5 centiliter.

3 §.

1 mom. Försäljning av vin eller öl till avhämtning eller på rekvisition till försändning till köpare må icke ske, då köparen veterligen åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

2 mom. Försäljning till avhämtning av vin eller öl må äga rum endast å söckendagar och skall sluta å dagar före sön- eller helgdag senast klockan 2 eftermiddagen samt övriga dagar senast klockan 7 eftermiddagen.

3 mom. Försäljning till avhämtning av vin må icke bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, med mindre efter denna kungörelses ikraftträdande Konungens befallningshavande på därom gjord ansökan finner anledning medgiva undantag. Har sådant undantag medgivits, skall det återkallas, där det visar sig, att vin, som försäljes, genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan dylik anledning uppenbarligen är ägnat att för allmänheten såsom berusningsmedel ersätta spritdrycker.

4 mom. Försäljning till avhämtning av vin eller öl må ej bedrivas å utskänkningsställe.

5 mom. Försäljning av vin eller öl genom kringföring vare förbjuden.

4 §.

1 mom. Utskänkning av vin eller öl må före klockan 12 middagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre.

2 mom. Å utskänkningsställe, där idkande av utskänkning av vin eller öl antingen medgivits enligt 7 § eller 9 § 3 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl eller äger rum på grund av 2 mom. av övergångsstadgandena till samma förordning, må å sön- eller helgdag eller efter klockan 2 eftermiddagen å dag före sön- eller helgdag eller efter klockan 7 eftermiddagen å annan söckendag vin eller öl icke utskänkas annat än åt spisande gäst vid sådan måltid, som avses i 1 mom.

Där särskilda omständigheter föreligga, må dock Konungens befallningshavande medgiva utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl må utskänkas utan samband med måltid.

3 mom. Vid måltid, som i denna § avses, må av öl till gäst ej utskänkas mera än $^2/_3$ liter.

5 §.

Bryter någon mot vad i denna kungörelse blivit stadgat, straffes, där ej förbrytelsen är enligt annan författning med straff belagd, med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

6 §.

För förbrytelse, som mot denna kungörelse med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvare husbonden liksom vore förbrytelsen begången av honom själv.

7 §.

Om förvandling och fördelning av böter, som ådömas enligt denna kungörelse, om rätt att anställa åtal för överträdelse av kungörelsen så ock om övervakande i övrigt av kungörelsens efterlevnad samt om domstol, där överträdelser av densamma skola åtalas, lände till efterrättelse vad i gällande förordning angående försäljning av brännvin är eller varder stadgat.

Denna kungörelse träder i kraft den 24 februari 1916; dock att det i 3 § 3 mom. stadgade förbudet icke skall träda i tillämpning förr än den 1 april 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig börsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 15 februari 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Finansdepartementet.) *Axel Vennersten.*

Yrkesinspektionens verksamhet

under *oktober—december* år 1915.

Under tiden oktober—december 1915 har fortfarande en underinspektör varit kommenderad till militär tjänstgöring varjämte en underinspektör på grund av sjukdom varit förhindrad att fullgöra sina åligganden under december månad.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för oktober—december 1915.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
inspekterade arbetsställen	85	189	79	61	113	140	85	114	42	14	112	984
med sammanlagt arbetarantal	12 406	8 882	4 636	5 579	9 548	6 051	5 141	5 309	3 382	472	4 415	65 821
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.)	9 479	30 642	9 930	10 790	21 042	15 507	26 379	36 885	20 260	902	—	181 816
inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören	66	32	36	19	44	37	36	45	36	26	37	414
» assistent	7	31	5	12	11	28	—	7	1	—	29	131
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	17	72	45	68	80	86	27	76	44	11	27	553
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning	34	31	19	20	106	49	20	22	23	—	—	324
mindre »	54	117	41	43	187	140	44	100	50	—	—	776
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning	—	3	1	—	1	13	—	—	—	—	—	18
mindre »	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	30
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar	27	116	3	38	99	241	63	11	3	—	—	601
inkomna anmälningar om olyckafall i arbete	435	643	318	396	1 138	1 036	689	867	815	8	—	6 295
därav med dödlig utgång	11	3	6	4	6	4	5	13	8	2	—	62
framställning till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	1	1	1	1	5	6	2	5	6	—	—	28
anmälningar till åtal	—	4	1	4	14	32	7	1	17	—	1	81
lämnade eftergifter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för oktober—december 1915.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	124	121	74	199	110	192	74	4	**898**
Använda eff. hästkrafter . .	—	2 390	2 371	1 723	2 266	1 314	1 661	793	66	**12 584**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	36	41	18	60	217	91	48	76	49	**636**
Sysselsatta arbetare	186	147	67	156	545	211	103	138	137	**1 690**
Använda eff. hästkrafter . .	205	131	60	74	416	121	103	207	141	**1 458**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	123	82	173	79	239	309	121	94	44	**1 264**
Sysselsatta arbetare	1 947	800	772	175	1 625	6 035	210	220	107	**11 891**
Använda eff. hästkrafter . .	641	1 328	2 271	790	2 768	573	2 175	1 676	247	**12 469**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**159**	**247**	**312**	**213**	**655**	**510**	**361**	**244**	**97**	**2 798**
Sysselsatta arbetare [1]	**2 133**	**947**	**839**	**331**	**2 170**	**6 246**	**313**	**358**	**244**	**18 581**
Använda eff. hästkrafter . .	**846**	**3 849**	**4 702**	**2 587**	**5 450**	**2 008**	**3 939**	**2 676**	**454**	**26 511**
Inspektions- och resedagar . . .	43	72	69	64	159	106	78	76	40	**707**
Lämnade skriftliga meddelanden	2	36	25	11	77	134	27	33	26	**371**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	5	110	81	55	173	27	32	30	9	**522**
mindre »	1	42	72	51	217	53	55	72	19	**582**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för oktober—december 1915.

Antal	Bergmästaren i distriktet						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra mellersta		västra	södra	
inspekterade arbetsställen	2	10	11	8	—	6	**37**
med sammanlagt antal arbetare	1 581	937	493	236	—	1 440	**4 687**
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	8 839	3 897	1 875	430	—	2 969	**18 010**
inspektions- och resedagar: för bergmästaren	9	10	7	10	—	7	**43**
» gruvingenjören	—	—	—	—	—	3	**3**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	1	—	2	—	—	3	**6**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	1	—	—	1	—	—	**2**
inkomna anmälningar om olycksfall	56	179	27	130	15	137	**544**
därav med dödlig utgång	1	3	—	1	—	1	**6**
framställningar till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	—	—	—	—	—
anmälningar till åtal	—	—	—	—	—	—	—
lämnade eftergifter	1	—	—	—	—	—	**1**

[1] Arbetarna i jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.).

14. En gruvarbetare C., som stående på en tunna uppspelades ur en sänkning, nedstörtade jämte tunnan till gruvans botten och omkom omedelbart. Spelet var av vanlig typ och den, som skötte detsamma, hade order att tillse, att linan icke kom närmare kanten av linkaret än 1 dm., då eljest linan lätt skulle kunna linda sig åt andra hållet. Spelskötaren förnekade, att linan gått över linkarets kant, men vid eftertåt företagen undersökning visade det sig, att den var upplindad 4 varv kring axeln, där den blivit klämd mot en skarp kuggväxel och skurits tvärt av. Linan var i det närmaste ny och av gott stål, som undersökningen utvisade. Med anledning av det inträffade hade haspeln isärtagits för anbringande av så hög fläns på linkaret som utrymmet tillät.

15. Vid ett järnverk skulle en götkokill om 16 ton gjutas. Formen, som var delvis nedsänkt i gjuterigolvet och omgiven av tätt packad sand samt förstärkt med järnramar, bestod av en inre murad 8-kantig kärna av 1 m. diameter och en yttre mur, c:a 1·5 m. i diameter, av en stens tjocklek. Överflaskan var belastad med järnvikter om tillsammans 4 ton. Tappningen försiggick samtidigt ur tvänne i kran upphängda gjutskänkar, vardera innehållande 8·5 ton smält järn. Omedelbart efter tappningen började sanden höja sig på ena sidan av formen, varefter en våldsam explosion inträffade, med påföljd att sand och smält järn kastades omkring i gjuteriet. Av den till c:a 14 man uppgående arbetsstyrkan skadades 5 personer, svårast kranförmannen B., som avled följande dag å lasarettet.

Genom av yrkesinspektören verkställd kontrollberäkning framgick, att yttermuren var mycket för svag. I stället för en stens tjocklek borde densamma, för att vara fullt betryggande, hava haft en toppdimension av en sten kontinuerligt ökad till en basdimension av fem stenar. Murar av klenare dimensioner kunna dock förstärkas genom lämplig armering eller ock, som vid ifrågavande järnverk sedermera skett, genom att omgivas av en kraftig plåtmantel.

16. En stationskarl S., som var sysselsatt med vagnväxling å en bangård, anträffades av stationsförmannen liggande sanslös mellan tvenne vagnar med huvudet å rälsen. Vid besiktning av kroppen befanns han hava krossår i huvudet samt blödningar ur näsa och mun. Han forslades omedelbart till lasarettet, där han dog efter tre dagar utan att hava återfått medvetandet.

Ehuru intet ögonvittne till olyckan fanns, har man dock kunnat fastställa olyckans förlopp. S. hade försökt att krypa under buffertarna mellan ett stillastående vagnssätt och det, som skulle kopplas till det förra och därför av lokomotivet sakta fördes framåt, men bockat sig för litet och fått huvudet klämt. Som bevis härför må antecknas, att sagda buffertar visade tydliga spår av färskt blod.

17. Under stuvningsarbete ombord å en ångare blev en hamnarbetare K. ihjälslagen av en nedfallande stock. I den vid tillfället använda ångkranens lyftkrok hängde en s. k. fixkrok, bestående av en järnstång med hak i nedre ändan, och i denna anordning fästes stocken, enligt praxis, medelst en kring densammas mitt slagen stropp, som »smögs» omkring fixkroken och uppbars av haket. Kranarmen svängdes sedan ut och när den kom mitt över K., som var på väg upp för en mot relingen lutad stege för att gå till sitt arbete, gled stroppen av haket och stocken föll från c:a 8 m. höjd ned i huvudet på K., som av slaget föll mot kajen. Han avled på vägen till sjukhuset.

Som närmaste orsak till olyckan angavs den omständigheten, att den använda stroppen var något frusen och följaktligen ej låg väl åt fixkrokens hak. Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade föreskrivit, att vid hivning, där kättinglänga eller stropp användes, skola dessa alltid fästas direkt i den därför avsedda krankroken.

18. I en kvarn inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. Arbetaren J. var en hemmansägare W. behjälplig att ur kvarnen forsla en del W. tillhöriga säckar mjöl, varvid transporten skedde i en utefter kvarnstenarna belägen gång. Kommen mitt i gången upptäckte J. en på andra sidan om huvudtransmissionen liggande säck, som blivit glömd, varför han, för att slippa gå runt hela axelledningen, kröp under densamma och det utefter hela transmissionens längd uppsatta skyddsräcket, som bestod av en i jämnhöjd med axeln, c:a 75 cm. från denna, på bärbjälkarna spikad träslå. På axeln satt en numera ej använd växelkona och på denna fanns en stoppskruv, som vid olycks-tillfället grep tag i J:s skinntröja och drog honom med runt axeln, varvid han slog hårt emot golvet och skyddsräcket. W., som åsåg olyckshändelsen, ropade på hjälp, varefter J. löstogs och forslades till lasarettet, men avled på vägen dit, sju timmar efter olycksfallet, på grund av inre blödningar.

19. Under arbete vid kalkugnar i ett järnverk blev en hyttarbetare G. ihjälosad. Hans uppgift var att reglera tilloppet av hyttgas till kalkugnarnas brännare och hade därunder vid ett tillfälle blivit illamående på grund av os. Efter att hava hos vakten fått av läkare för liknande fall ordinerade droppar kryade han till sig och återvände till arbetet. C:a 20 min. därefter återfanns han död vid kalkugnarna i närheten av gasintagningskranen, varvid samtidigt rätt starkt gasos förmärktes. Återupplivnings-försök verkställdes ehuru utan resultat. Yrkesinspektören konstaterade vid undersökning, att ovannämnda gasregleringskran icke var tillfredsställande. Regleringen skulle ske för hand; och när G. anträffades, utströmmade gas i riklig mängd, varför faran vid t. ex. svindel synes påtaglig. För arbetsledningen framlades förslag att å huvud-röret från masugnarna insätta en automatiskt verkande kran för reglering av gastrycket. För att ernå högre grad av säkerhet har arbetsledningen beslutat, att två man samtidigt skola uppehålla sig vid kalkugnarna.

20. En martinarbetare J. erhöll vid tappning av stål ett mindre brännsår å ena foten, som syntes vara av så ofarlig beskaffenhet, att J. ej ens behövde avbryta sitt arbete. Ett par dagar efteråt inställde sig emellertid svullnad och värk i benet, och efter att hava inforslats till lasarettet avled han tio dagar efter olyckshändelsen.

21. En banvakt S., som tillfälligt tjänstgjorde som bromsare å ett gruståg, blev därvid överkörd och genast dödad. Vid ingåendet till en station sågs S. bromsa sin vagn, varefter han ställde sig mitt på vagnen och kastade sin kappa ned på bangården. Omedelbart därefter föll han framstupa mellan ovannämnda vagn och den framför varande, varför stationsföreståndaren genast stoppade tåget, varpå den förolyckade framdrogs. Hjulen på två vagnar hade gått över båda benen nedanför knälederna, varjämte han hade ett stort krossår i huvudet, förmodligen av slag mot rälsen i fallet. Troligt är, att S. gripits av svindel eller ock vid steg framåt snavat.

22. Under arbete med bortskaffande av is från filtrerbassängerna i ett vattenled-ningsverk skadade sig arbetaren P. så svårt, att döden följde efter tvenne dagar. Isen, som upptogs i form av block om c:a 1 kvm. yta och 12·5 cm. tjocklek, lastades på tippvagnar, som skötos till en brygga vid en kanal c:a 50 m. från verket, varefter vagnarnas innehåll tippades ned på kanalbanken. Vid tippningen, som skedde åt bryg-gans östra sida, stodo arbetarna väster om vagnen, där utrymmet var större. Vid olyckstillfället hade vagnen på yrkande av P. lastats hårdare än vanligt, emedan det var sista lasset för dagen. När denna vagn skulle tippas, föll korgen icke över åt

östra sidan, som beräknat var, utan åt den västra, varvid ett isflak slog till P. så att han föll ned på isen c:a 4 m. från bryggans överkant. Läkaren konstaterade brott å trenne halskotor, vilket jämte tillstötande lunginflammation ändade hans liv.

23. Under arbete vid husbyggnad skulle en plåtslagare L. på en stege gå ned från en byggnadsställning av en vånings höjd. C:a 30 cm. från stegen fanns en uppstående mindre ställningsbräda fastspikad, sträckande sig 1·65 m. över ställningens våningsplan. Som stegen själv stack upp c:a 1·5 m. över nämnda plan, kunde L. ej stiga direkt på densamma utan att hålla sig i någonting, och grep därför tag i brädan, som därvid avbröts. L. förlorade jämnvikten och föll utmed stegen ned till marken samt erhöll brott å högra underarmen och så svåra inre skador, att han avled följande natt å lasarettet.

24. En lokomotivputsare L. vid en järnväg skulle vara en kamrat behjälplig att nedflytta en låda från lokomotivets tender. Vid försök att med ett häftigt ryck upplyfta lådan lossnade handtaget, L. förlorade jämvikten och föll i den 3 m. djupa spolgraven, varvid han ådrog sig krossår i huvudet samt hjärnskakning. Döden inträdde följande dag.

Kortare meddelanden.

— Strejker och lockouter. —

Arbetsinställelser i England under år 1915.[1] Antalet under året påbörjade arbetskonflikter uppgick till 674, vilket var *mindre* än *motsvarande tal för de fyra närmast föregående åren*. Sammanlagda antalet arbetare berörda av under året påbörjade arbetsinställelser uppgick till 445 936. Antalet förlorade arbetsdagar för alla under året pågående konflikter belöpte sig till 2 969 700.

Följande tabell angiver antalet av arbetsinställelser berörda arbetare samt antalet genom arbetsinställelser förlorade arbetsdagar under åren 1913, 1914 och 1915.

	Antal arbetare			Förlorade arbetsdagar		
	1913	1914	1915	1913	1914	1915
Byggnadsindustri	40 002	37 670	15 388	823 829	3 199 426	129 600
Gruvdrift och stenindustri . .	214 078	272 680	296 849	1 655 584	3 781 083	1 653 900
Metall- och maskinindustri samt skeppsbyggnad	152 689	50 883	44 264	2 987 695	1 304 010	339 400
Textilindustri	93 510	22 248	38 472	2 028 200	765 088	382 200
Beklädnadsindustri	15 227	4 397	5 150	173 910	61 529	24 300
Transportarbete	86 225	13 546	25 111	1 245 092	93 128	158 900
Övriga industrier	67 194	47 105	25 702	1 016 422	707 073	281 400
Summa	**688 925**[2]	**448 529**	**445 936**	**11 630 732**[3]	**10 111 337**[3]	**2 969 700**

Ungefär hälften av hela antalet under år 1915 förlorade arbetsdagar falla på tvenne stora strejker vid kolgruvorna i södra Wales. Nämnda strejker omfattade resp. 200 000 och 32 000 arbetare, och antalet genom dem förlorade arbetsdagar uppgick till c:a 1 400 000.

De vid 1915 års slut ej avslutade konflikterna uppgingo till ett antal av 13, omfattande 3 300 arbetare.

— Arbetarskyddslagstiftning. —

Åtgärder till förhindrande av lönenedpressning vid vissa arméleveranser i Frankrike. Arbetsministern i Frankrike har i en cirkulärskrivelse av den 14 november 1914 uppmanat distriktsyrkesinspektörerna att verkställa undersökningar, huruvida de löner, som utbetalas till arbetare och arbeterskor av entreprenörer, som utföra arbeten för arméns räkning, ej avsevärt understiga de för vederbörande trakt normala och hävdvunna lönerna. I cirkulärskrivelser av den 7 och 24 april samt den 2 juni 1915 hava sedermera närmare anvisningar lämnats rörande anordnandet av dylika undersökningar.

Den rättsliga grundvalen för ifrågavarande undersökningar bildar en förordning av den 10 augusti 1899, vari stadgas, att kontrakt, som ingåtts i statens namn, skola innehålla förbindelse för entreprenören att betala arbetarna löner, som för varje yrke och för varje arbetarkategori inom yrket överensstämma med de i den trakt, där arbetet utföres, gängse förekommande lönerna. Lönelistor skola bifogas förteckningarna över de entreprenören förelagda villkoren samt anslås i arbetslokalerna. Huvudentreprenören är ej berättigad att till entreprenör i andra hand avstå

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1904, s. 88; årg. 1908, s. 491; årg. 1909, s. 317, 709; årg. 1910, s. 916; årg. 1911, s. 875; årg. 1913, s. 64, 934; årg. 1914, s. 1279.

[2] Storstrejken i Dublin 1913 med 20 000 berörda arbetare och 1 700 000 förlorade arbetsdagar, ingår i summan, men ej i någon av de särskilda industrigrupperna.

[3] 200 000 genom storstrejken i Dublin förlorade arbetsdagar ingå i summan men ej i någon av de särskilda industrigrupperna.

någon del av leveransen, så framt han ej erhållit arméförvaltningens uttryckliga tillstånd härtill, och är han personligen ansvarig såväl gentemot arméförvaltningen som gentemot arbetarna och tredje man även för den överlåtna delen av leveransen. Nämnda förordning innehåller även erforderliga straffbestämmelser gentemot entreprenörer, som överträda densamma.

Vid undersökningar med anledning av klagomål över hemarbeterskors löner, skola följande uppgifter införskaffas:

noggrann beskrivning av den av vederbörande arbeterska (eller vederbörande arbeterskor) tillverkade artikeln;

arbetets beskaffenhet;

intendenturens tariff för arbetet eller, om sådan saknas, den för trakten normala och hävdvunna tariffen;

om möjligt en mot denna tariff svarande timlön för arbeterskor med genomsnittlig arbetsskicklighet;

den tariff, efter vilken betalning för artikeln utgår;

den tid, som av arbeterskan eller arbeterskorna ifråga använts för framställande av den i tariffen angivna artikeln;

timlönen för vederbörande arbeterska eller arbeterskor;

namn på den person, med vilken leveranskontraktet ingåtts, ävensom i förekommande fall namnet på underentreprenörerna ända ned till den, som utlämnat arbetet åt ifrågavarande arbeterska eller arbeterskor.

De verkställda undersökningarna hava ådagalagt, att otillräckliga löner utbetalts av en del entreprenörer, särskilt entreprenörer i andra hand. I vissa fall har det dock varit omöjligt att lagligen fastställa, att lönerna understiga de inom yrket gängse förekommande.

En del lokala intendenturavdelningar hava, med anledning av vad som framkommit rörande lönenedpressning, vidtagit vissa åtgärder, som kunna sammanfattas på följande sätt:

1) Med de leverantörer, som gett anledning till de gravaste anmärkningarna, ingås ej några nya kontrakt.

2) Alla kontrakt skola innehålla bestämmelser, att huvudentreprenör ej är berättigad att utan arméförvaltningens godkännande till entreprenör i andra hand avstå någon del av leveransen, samt att huvudentreprenören i varje fall är personligen ansvarig såväl gentemot arméförvaltningen som gentemot arbetarna och tredje man. Uraktlåtenhet härutinnan kan medföra kontraktets upphävande på entreprenörens egen risk.

3) Genom cirkulärskrivelser meddelas dessa bestämmelser till innehavare av gällande kontrakt.

4) Leveransanbud godtagas endast från personer, som genom sitt yrke och genom de resurser, som stå till deras förfogande, kunna säkerställa leveransen ifråga genom egna medel och under personligt övervakande.

5) Yrkesinspektionen utövar i förening med intendenturen, i överensstämmelse med av krigs- och arbetsministrarna gemensamt utfärdade anvisningar, sträng kontroll för att hindra ett lagstridigt utnyttjande av arbetskraften.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under januari månad utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 72 519 (63 531 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 1 038 olycksfall anmälts till anstalten (744 år 1915), till begravningshjälp för 7 dödsfall har utanordnats 420 kronor (år 1915 för 4 dödsfall 240 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 1 651 kronor (776 kronor år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 33 737 kronor (25 538 kronor år 1915) tillsammans 35 808 kronor (26 554 kronor år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 7 (7 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare hava avgivits i 32 fall (21 år 1915), och hava sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 687 fall.

— Arbetsmarknaden och arbetslösheten. —

Den kommunala arbetslöshetsfonden i Paris. Den i enlighet med förordningen av den 20 augusti 1914 [1] i Paris upprättade kommunala arbetslöshetsfonden har under sin verksamhet från den 22 aug. 1914 till den 27 okt. 1915 dragit en kostnad av 84 457 127 francs, varav 22 952 056 francs täckts genom statsbidrag. Omfattningen av arbetslöshetsfondens verksamhet vid olika tidpunkter belyses av följande översikt:

Tid	Bruttoutgifter [2]	Statsbidrag [2]
	francs	francs
$^{22}/_{8}$—$^{27}/_{12}$ 1914	4 827 725	1 159 058
^{28} 12 1914— $^{5}/_{6}$ 1915	3 194 945	865 870
$^{6}/_{6}$— $^{8}/_{8}$ »	2 152 616	578 962
$^{9}/_{8}$—$^{27}/_{10}$ »	1 855 093	521 008

Antalet understödda arbetslösa uppgick under perioden 12—27 oktober 1915 till 96 831 (18 464 män och 78 367 kvinnor). I oktober 1914 var motsvarande antal 293 824 (134 990 män och 158 834 kvinnor). (Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetslösheten i Paris. I syfte att erhålla arbetare, lämpade att utföra arbeten för militära ändamål, i första hand yrkeslärda arbetare, såsom filare, svarvare, mekanici, låssmeder etc., hava i Paris och närliggande kommuner arbetslösa, uppförda å arbetslöshetsfondens listor eller på de särskilda förteckningarna över de arbetslösa flyktingarna, vid flera tillfällen genom yrkesinspektörerna sammankallats till vissa lokaler och där personligen fått lämna uppgifter rörande yrke, arbetsförmåga m. m.

Dylika uppgifter hava intill slutet av oktober 1915 lämnats av 9 965 personer (69·8 % av de sammankallade), och befunnos utav dessa 4 200 vara oförmögna till arbete på grund av sjukdom eller kroppsligt lyte, 2 604 hava erhållit arbete samt 3 161 vara utan arbete, trots att de voro arbetsföra. Dugliga till kroppsarbete eller kompetenta att utöva ett hantverk voro 995. Utav dessa togos 685 i anspråk av staten eller av enskilda, under det att de återstående 310 hänvisades till centralanstalten för arbetsförmedling. (Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetsmarknaden i England under januari 1916. På grund av nya inkallelser till krigstjänst blev bristen på manlig arbetskraft under januari ännu mer framträdande än förut; ehuru manliga arbetare i allt större utsträckning ersatts av kvinnor, erfordras dock ytterligare kvinnlig arbetskraft för att tillgodose industriens behov.

Vid kolgruvorna var arbetstillgången fortfarande mycket god, och det genomsnittliga antalet dagar per vecka, under vilka gruvorna voro i arbete, översteg med en halv dag motsvarande medeltal för januari under de sista 15 åren. Tackjärnsindustrien var trots svårigheten att erhålla arbetskraft och råmaterial väl sysselsatt. Vid järn- och stålverken var arbetstillgången alltjämt mycket god. Ytterst knapp tillgång på arbetskraft rapporterades inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna, vilka fortsatte att arbeta under högtryck. Järnblecksindustrien företedde förbättring, och de flesta av de övriga metallindustrierna voro alltjämt livaktiga. Inom bomullsindustrien blev bristen på arbetskraft allt kännbarare, och inom ylle- och trikåvaruindustrierna var arbetstillgången alltjämt god. Inom linneindustrien var ställningen fortfarande tryckt utom i Skottland. Skoindustrien var mycket livaktig med övertidsarbete i stor utsträckning. Arbetstillgången inom läderindustrien var i det stora hela alltjämt god. Inom beställningsskrädderierna försämrades läget ytterligare, inom konfektions- och modevaruindustrierna voro däremot konjunkturerna alltjämt tämligen gynnsamma. Byggnadsindustrien företedde fortfarande föga livaktighet, men antalet arbetslösa inom yrket var dock mycket ringa, beroende på värvning

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1914, s. 1182.

[2] De i översikten anförda bruttoutgifterna och statsbidragen avse genomsnittsbelopp för en tidrymd av 15 dagar.

och överflyttning till andra industrier. Läget inom tegelindustrien förbättrades något, och cementindustrien var fortfarande väl sysselsatt. Arbetstillgången inom möbelindustrien var tämligen god, och inom trävaruindustrierna var läget på det hela taget tillfredsställande. Inom boktryckeri- och bokbinderibranschen gjorde sig någon nedgång gällande, men var arbetstillgången i stort sett alltjämt god. Pappers- samt glas- och lervaruindustrierna voro fortfarande väl sysselsatta. Näringsämnesindustrierna, som under föregående månader varit särdeles livaktiga, uppvisade någon tillbakagång, men hade likväl full sysselsättning. Inom jordbruket rapporterades brist på arbetskraft från flertalet distrikt. Hamnarbetarna hade i allmänhet alltjämt goda arbetstillfällen. Tillgången på sjömän för handelsflottan motsvarade icke fullt efterfrågan i en del hamnar.

I jämförelse med januari 1915, då läget på arbetsmarknaden redan var tillfredsställande, kan en avgjord förbättring av arbetsmarknaden konstateras inom nästan alla industrier.

Fackorganisationer med 944 092 medlemmar rapporterade 5 649 eller 0·6 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av januari 1916 mot 0·6 % vid slutet av december 1915 samt 1·9 % vid utgången av januari 1915. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1916. Någon väsentlig förändring av den i allmänhet tillfredsställande, i många fall goda och mycket goda situationen på arbetsmarknaden inträdde ej under januari månad. Den avmattning, som inom en del yrken vanligen gör sig gällande efter julmånaden, förmärktes även denna gång, fastän i mindre grad än under fredstid. Näringslivet uppvisade också i stort sett, om man undantager textil- och beklädnadsindustrierna samt byggnadsverksamheten, en förbättring i jämförelse med samma månad år 1915.

Livlig sysselsättning rådde liksom förut vid gruvor, järnbruk samt inom de flesta grenar av maskin- och metallindustrien. Även den elektriska industrien samt trävaruindustrien kunde i det hela uppehålla verksamheten i oförminskat omfång. Beträffande den kemiska industrien kunde en partiell förbättring av läget anteckнas. Å andra sidan förmärktes tillbakagång inom vissa grenar av näringsämnesindustrien och textilindustrien.

Av sjukkassornas redovisningar för sina i arbete varande medlemmar den 1 februari i jämförelse med den 1 januari framgår, att de arbetande männen nedgått i antal med 13 194 eller 0·29 % mot en minskning av 1·88 % under närmast föregående månad; de sysselsatta kvinnorna ökades med 9 057 eller med 0·24 % mot en minskning av 1·67 % under december. Hela antalet i arbete varande sjukkassemedlemmar minskades med 4 137 eller med 0·05 %.

Av 838 845 under januari redovisade fackföreningsmedlemmar voro 21 498 eller 2·6 % arbetslösa. Under närmast föregående månad uppgick arbetslösheten likaledes till 2·6 % — arbetslöshetsprocenten har alltså ej stigit från december till januari, vilket under normala förhållanden plägar vara fallet. I januari 1915 utgjorde de arbetslösa 6·5 % och i januari 1914 4·7 %.

Arbetsförmedlingens statistik utvisar för januari i jämförelse med närmast föregående månad för männens vidkommande en minskning och för kvinnornas en ökning av utbudet av arbetskraft. På 100 lediga platser för män kommo nämligen 84 arbetssökande under januari mot 90 i december, under det att på 100 lediga platser för kvinnor antalet steg till 163 från 151.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetsförmedling. —

Centralanstalten för anskaffande av arbete åt arbetslösa och flyktingar i Frankrike. Den 26 oktober 1914 inrättades i Frankrike en centralanstalt för anskaffande av arbete åt arbetslösa och flyktingar. Anstalten erhåller uppgifter rörande arbetssökande arbetare dels från prefekterna, yrkesinspektörerna samt från arbetslöshetsfondernas organ för arbetsförmedling, dels från de olika kommittéer och organisationer, med vilka anstalten står i förbindelse, samt dels från de arbetslösa själva, vilka direkt vända sig till anstalten.

Bland de erhållna arbetsansökningarna avskiljer centralanstalten först och främst dem, som synas komma till användning vid arbeten för militära ändamål; dessa ansökningar skickas till arméförvaltningen, som efter verkställd prövning direkt anställer de arbetslösa, som den kan sysselsätta, samt sänder de övriga till de företag, som arbeta för förvaltningens räkning.

Övriga ansökningar remitteras till vissa kommittéer och sammanslutningar, som hava den direkta arbetsförmedlingen om hand.

På grundval av uppgifter från prefekterna upprättar centralanstalten yrkesförteckningar över de franska och belgiska flyktingarna. Dessa förteckningar sändas sedermera till de industriella organisationer och företag, som äro i behov av arbetare, och har därigenom ett avsevärt antal arbetslösa flyktingar erhållit anställning.

I fall en arbetslös för att erhålla anställning är nödsakad att resa från ett departement till ett annat, ombesörjer centralanstalten kostnadsfritt rekvisition av biljett för resan. Dylik rekvisition anskaffas från prefekten i det departement, där den arbetslöse vistas, utom då det gäller en resa från Paris till landsorten, i vilket fall anstalten själv utfärdar rekvisitionen i fråga.

Under sitt första verksamhetsår ($^{5}/_{11}$ 1914—$^{31}/_{10}$ 1915) har centralanstalten förmedlat sammanlagt 48 497 platser. Huru dessa platser fördela sig på de med anstalten samarbetande kommittéerna och organisationerna belyses av nedanstående sammanställning:

Centralkommittén för stenkolsgruvorna . . .	6 806	Fransk-belgiska centralkommittén	5 381
Kommittén för de franska järnbruken . . .	7 390	Järnvägsförbundet	7 449
De förenade arbetsgivareförbunden inom textilindustrien	502	Belgiska arbetsbörsen	279
Kommittén för lantbruket	2 022	Centralanstalten för arbetsförmedling	5 574
Nationalföreningen för jordbruksarbetet . . .	7 583	Övriga organisationer	3 370
Belgiska handelskammaren i Paris	2 141	*Summa*	**48 497**

(*Bulletin du Ministère du Travail.*)

Den offentliga arbetsförmedlingen i England år 1915.[1] Vid slutet av 1915 funnos i England 390 statliga arbetsförmedlingsanstalter.

Antalet arbetssökande under året uppgick till 3 186 137 eller, med frånräknande av de personer, som flera gånger sökte anställning, 2 345 816, däri inberäknat 19 013, som sökte tillfälligt arbete. Tillsatta blevo 1 308 137 platser, vartill kommo 53 286 förmedlade tillfälliga anställningar. Antalet personer, vilka genom arbetsförmedlingsanstalterna erhöllo arbete, utgjorde sammanlagt 1 067 698.

Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna inskrivna arbetare hade från år 1914 minskats med 7·4 %. De manliga inskrivna arbetarnas antal hade nedgått med 32·4 %, under det att de kvinnligas hade ökats med 61·7 %.

De för manliga arbetare förmedlade platserna kommo huvudsakligen på byggnadsindustri samt maskin- och skeppsbyggnadsindustri. För kvinnlig arbetskraft fanns mest användning i husligt arbete, i maskin-, textil- och kemisk industri samt i skrädderiyrket.

(Labour Gazette.)

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsfrågan i Södertälje. *För att avhjälpa den sedan ett par år rådande bostadsbristen* hava stadsfullmäktige beslutat att teckna aktier i ett nybildat byggnadsföretag med uppgift att uppföra hus med smålägenheter om 1 à 2 rum och kök. Omkring 100 lägenheter väntas bli färdiga till inflyttning den 1 nästkommande oktober. Aktiekapitalet skall utgöra minst 125 000 och högst 375 000 kronor.

Bostadsstatistisk lokalmonografi för Sundsvall. Socialstyrelsen har i dagarna i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik, under titeln »1912—1913 års allmänna bostadsräkning XI, Sundsvall», offentliggjort en översikt över byggnads- och bostadsförhållandena i denna stad. De viktigaste siffrorna i publikationen hava tidigare återgivits i den i Sociala Meddelanden införda översikten över byggnads- och bostadsförhållandena å de orter, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar (årg. 1915, sid. 219 ff.).

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1910, sid. 274; årg. 1914, sid. 353; årg. 1915, sid. 296.

— Föreningsväsen. —

De danska fackföreningarna.[1] De organiserade arbetarnas antal i Danmark uppgick år 1914 till omkr. 158 000, vilket innebär en ökning av c:a 6 000 i förhållande till år 1913. Organisationer tillhörande »De samvirkende Fagforbund» hava under året sett sitt medlemsantal stiga från 114 289 till 120 671, samtidigt med att medlemsantalet hos utomstående organisationer minskats med 500 à 600.

I arbetslöshetsunderstöd utbetalade organisationer tillhörande »De samvirkende Fagforbund» 1 992 381 kr. samt i sjuk- och invaliditetsunderstöd m. m. 164 721 kr. Bland de utom förbundet stående organisationerna utbetalade murarförbundet i arbetslöshetsunderstöd 205 356 kr. samt i sjuk- och invaliditetsunderstöd m. m. 35 280 kr.

— Arbets- och löneförhållanden. —

Förändringar i lönesatser och arbetstider i England år 1915.[2] I januarihäftet av Labour Gazette publicerades preliminära statistiska uppgifter angående under år 1915 inträdda förändringar i lönesatser och arbetstider i England. I fråga om lönerna tages i denna statistik hänsyn endast till de avtalade lönesatserna, ej till de faktiskt intjänta arbetslönerna.

Den totala ökningen i lönesatserna under 1915 har varit större än något år sedan statistikens början 1893. Det antal arbetare, som enligt rapporteringen under 1915 berörts av löneförändringar, utgjorde 3 165 000. Ökningen i veckolönen för dessa arbetare utgjorde sammanlagt 10 855 800 kr.

I vad mån arbetarna inom olika industrigrenar berörts av förändringarna under de båda senaste åren, belyses av nedanstående sammanställning:

Industrigren.	Antal av löneförändringar berörda arbetare		Ökning (+) eller minskning (—) av lönen per vecka	
	1914	1915	1914 Kronor	1915 Kronor
Byggnadsindustri	134 000	110 000	+ 244 800	+ 250 200
Kolgruveindustri	364 000	859 000	— 475 200	+ 4 845 600
Järn- o. annan gruvindustri	21 000	22 000	— 89 600	+ 115 200
Stenbrott	12 000	11 000	+ 18 000	+ 28 400
Masugnar och hyttor	18 000	24 000	— 25 200	+ 133 200
Järn- och stålindustri	49 000	87 000	— 55 800	+ 448 200
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	188 000	600 000	+ 261 000	+ 1 958 400
Annan metallindustri	25 000	130 000	+ 20 700	+ 401 400
Textilindustri	28 000	597 000	+ 25 200	+ 824 400
Beklädnadsindustri	6 000	99 000	+ 11 700	+ 198 000
Transportverksamhet[3]	25 500	176 000	+ 90 000	+ 685 800
Tryckeriindustri	20 000	45 000	+ 34 200	+ 84 600
Glasindustri	26 500	110 000	+ 34 200	+ 219 600
Övriga industrigrenar[4]	29 000	185 000	+ 64 800	+ 464 400
Kommunalarbetare	19 000	110 000	+ 28 800	+ 203 400
Summa	**960 000**	**3 165 000**	**+ 237 600**	**+ 10 855 800**

*De industrigrenar, som i synnerhet uppvisade förbättringar i lönevillkoren, voro gruv-, metall-*maskin- och skeppsbyggnads- samt textilindustrierna.

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1913, s. 186; årg. 1914, s. 162.
[2] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1911, s. 594; årg. 1912, s. 335; årg. 1913, s. 187; årg 1914, s. 1189.
[3] Exklusive sjömän och järnvägstjänstemän.
[4] Exklusive jordbruksarbetare, polis, statens tjänstemän, tjänstefolk, bodbiträden och kontorister.

Lönefluktuationerna under åren 1896—1915 framgå av följande tablå:

År	Antal arbetare, för vilka löneförändringar inträtt	Totalökning (+) eller minskning (—) av veckolönen i förhållande till föregående år Kronor	År	Antal arbetare, för vilka löneförändringar inträtt	Totalökning (+) eller minskning (—) av veckolönen i förhållande till föregående år Kronor
1896	598 865	+ 470 786	1906	1 095 601	+ 1 021 104
1897	582 383	+ 548 892	1907	1 244 739	+ 3 614 760
1898	1 010 057	+ 1 450 296	1908	909 538	— 1 110 294
1899	1 165 478	+ 1 616 688	1909	1 151 762	— 1 244 160
1900	1 110 031	+ 3 721 896	1910	546 526	+ 260 897
1901	907 199	— 1 402 236	1911	887 590	+ 583 794
1902	883 191	— 1 311 570	1912	1 724 049	+ 2 868 998
1903	892 922	— 694 026	1913	1 906 878	+ 3 216 798
1904	799 959	— 707 004	1914	960 000	+ 237 600
1905	664 777	— 73 566	1915	3 165 000	+ 10 855 800

Som synes av denna tablå, överskjuter summan av ökningarna minskningarna med 23 425 403 kr. per vecka, med vilket belopp sålunda den genomsnittliga lönesumman per vecka för de redovisade industriarbetarna beräknas hava stigit från 1896 till 1915.

Förändringar i arbetstiden inträdde år 1915 för 18 657 arbetare. I stort sett fingo dessa arbetare arbetstiden förkortad. Nettominskningen per vecka i arbetstidens längd utgjorde 34 221 timmar.

— Levnadskostnader. —

Grosshandelspriser i England under år 1915. Den allmänna prisnivån var under år 1915, vad grosshandelspriserna beträffar, omkring 22½ % högre än samma nivå för år 1914. Anförda procenttal baserar sig på priser å 47 utvalda artiklar, för vilka indextal beräknats på grundval av medelpriset för år 1900.

Fördelas de redovisade varorna på de fyra huvudgrupperna: kol och metaller, textilvaror (råmaterial), närings- och njutningsämnen samt övriga varor, visar det sig, att indextalen år 1915 för grupperna: kol och metaller, närings- och njutningsämnen samt övriga varor hade ökats med resp. 35, 27½ samt 29 % i förhållande till motsvarande tal år 1914. Indextalet för gruppen textilvaror hade däremot minskats med 7 %, till största delen beroende på det avsevärda prisfall (c:a 18 %), som ägt rum i fråga om bomull.

Den största prisstegringen i förhållande till år 1914 uppvisade importerad havre med 64 samt inhemsk havre med 44 %. Övriga varor, för vilka prisuppgången översteg 50 %, voro tackjärn, vete, fisk samt bearbetat och oarbetat trä.

Prisfall företeddo, förutom textilvaror, följande artiklar: kaffe, utländsk spirituosa, palmolja, tobak, vin samt humle.

Indextalen för de olika grupperna under åren 1900—1915 hava sammanställts i efterföljande tablå:

	Indextal för				
År	kol och metaller	textilvaror	närings- o. njutningsämnen	övriga varor	samtliga varor
1900	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
1901	82·2	93·3	100·1	96·3	96·7
1902	76·1	92·3	101·4	92·5	96·4
1903	74·1	101·7	100·6	91·7	96·9

År	kol och metaller	textilvaror	närings- o. njutningsämnen	övriga varor	samtliga varor
	Indextal för				
1904	70·9	112·9	101·2	88·3	98·2
1905	71·3	106·7	101·2	91·1	97·6
1906	78·3	121·1	101·0	95·6	100·8
1907	86·9	127·4	105·5	99·7	106·0
1908	78·5	109·8	107·0	94·8	103·0
1909	73·6	112·4	108·7	96·5	104·1
1910	76·6	136·2	109·2	104·3	108·8
1911	74·7	128·9	111·6	105·5	109·4
1912	84·9	119·6	119·9	110·1	114·9
1913	92·5	135·0	117·7	109·4	116·5
1914	86·7	128·8	120·9	111·3	117·2
1915	116·7	119·8	154·1	143·7	148·8

Minuthandelspriser å livsmedel i England under år 1915.[1] I England voro minuthandelspriserna i början av år 1915 i genomsnitt c:a 18 % högre än före krigsutbrottet samt i början av 1916 omkr. 45 % högre. Hur den procentiska stegringen under år 1915 fördelar sig på de olika månaderna framgår av nedanstående översikt:

	%		%
Januari	18	Juli	32·5
Februari	22	Augusti	34
Mars	24	September	35
April	24	Oktober	40
Maj	26	November	41
Juni	32	December	44

Prisuppgifter hava hämtats från 500 à 600 rapportorter och avse följande varuslag: nöt- och fårkött (inhemskt och importerat), skinka, fisk, mjöl, bröd, te, socker, mjölk, smör, ost, margarin, ägg och potatis. En kortfattad översikt av prisrörelsen å de skilda varuslagen under år 1915 lämnas här nedan.

Priserna på inhemskt kött företedde under den första delen av 1915 en jämn stegring, och vid början av maj uppgick höjningen till 20 %. Under maj inträdde en ytterligare prisstegring med omkring 14 %. Månaderna efter maj utmärktes av en långsam prisstegring, som i september nådde sin högsta höjd, varefter ett prisfall inträdde. Prisrörelsen för importerat kött var i det stora hela likartad med den för inhemskt kött.

Priserna å skinka och fisk visade en jämn uppgång under året.

Mjöl och bröd voro under januari och februari underkastade en kraftig prisstegring, vilken sedermera, ehuru ej i så utpräglad grad, fortsatte till dess priserna i juni nådde ett maximum. Därefter inträdde en nedgång, som varade till början av november, varefter priserna ånyo började att stiga.

Te visade en jämn uppgång i pris från januari till september, och har priset därefter hållit sig oförändrat. Socker bibehölls vid oförändrat prisläge till november, då en prisstegring inträdde.

Mjölkpriset hade intill september undergått föga förändringar, men därefter inträdde en uppåtgående prisrörelse, så att priset i januari 1916 var c:a 29 % högre än i juli 1914.

Under januari och februari uppvisade priset å smör en del smärre fluktuationer, höll sig sedermera oförändrat till i början av juli, då en stark prisstegring vidtog, vilken varade till mitten av oktober. Därefter inträdde ett plötsligt prisfall, varefter priset under november och december höll sig oförändrat å en prisnivå, som låg ungefär 1/3 högre än före krigsutbrottet.

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1914, s. 949, 1190, 1287; årg. 1915, s. 305, 424, 570, 619, 785, 902, 1010.

Ostpriserna stego oavbrutet under första hälften av 1915 med en total stegring av c:a 20 %, och med avbrott av en mindre prissänkning fortgick den uppåtgående prisrörelsen även under andra halvåret.

Ägg- och potatispriserna hava företett de vanliga säsongfluktuationerna; dock har prisläget i genomsnitt varit något högre än år 1914.

Nedanstående tabell utvisar den procentiska stegringen dels i större, dels i mindre städer av priserna å ovan berörda varuslag den första januari 1915 och 1916 samt den första juli 1915 i förhållande till priserna omedelbart före krigsutbrottet.

Varuslag	Höjning (+) eller sänkning (−) sedan juli 1914					
	Större städer			Mindre städer		
	1:a jan. 1915	1:a juli 1915	1:a jan. 1916	1:a jan. 1915	1:a juli 1915	1:a jan. 1916
	%	%	%	%	%	%
Nötkött, inhemskt	+ 12	+ 45	+ 44	+ 7	+ 38	+ 37
» importerat	+ 25	+ 60	+ 61	+ 18	+ 51	+ 50
Färkött, inhemskt	+ 11	+ 38	+ 38	+ 6	+ 33	+ 31
» importerat	+ 24	+ 55	+ 58	+ 18	+ 48	+ 47
Skinka	+ 9	+ 20	+ 34	+ 5	+ 15	+ 28
Fisk	+ 51	+ 78	+ 119	+ 31	+ 51	+ 75
Mjöl	+ 18	+ 46	+ 46	+ 23	+ 51	+ 52
Bröd	+ 18	+ 48	+ 45	+ 14	+ 38	+ 39
Te	+ 14	+ 29	+ 49	+ 13	+ 26	+ 48
Socker	+ 69	+ 70	+ 97	+ 65	+ 65	+ 89
Mjölk	+ 6	+ 11	+ 30	+ 7	+ 9	+ 28
Smör, färskt	+ 12	+ 15	+ 32	+ 16	+ 15	+ 36
» salt	+ 10	+ 15	+ 30	+ 14	+ 17	+ 33
Ost	+ 10	+ 34	+ 32	+ 10	+ 33	+ 32
Margarin	+ 5	+ 5	+ 8	+ 4	+ 4	+ 6
Ägg	+ 62	+ 27	+ 108	+ 65	+ 20	+ 102
Potatis	− 11	+ 4	0	− 22	− 8	− 10
Samtliga varuslag	**+ 19**	**+ 35**	**+ 47**	**+ 17**	**+ 30**	**+ 42**

Minuthandelspriser å livsmedel i England under januari 1916. Minuthandelspriserna företedde under januari en genomsnittlig stegring av omkring 1·5 %. Den mest betydande stegringen undergingo under månaden priserna å mjöl och bröd, vilka stego med omkring 6 %. I fråga om övriga livsmedel hade fisk och socker att uppvisa den starkaste ökningen med omkring 5 %. Ost steg med omkring 4 %, margarin med 3 %. Importerat kött företedde en stegring av 2 à 3 %. Potatis och ägg uppvisade med säsongen sammanhängande prisuppgång och prisfall av 2 resp. 17 %. Priserna på inhemskt kött, skinka, mjölk, smör och te undergingo ingen väsentlig förändring.

I jämförelse med priserna under juli månad 1914 företedde fisk en uppgång av 106 och socker av 103 %. Mjöl hade stigit med 58 och bröd med 51 %. Te uppvisade en stegring av 48 %. Priserna på inhemskt och importerat kött ställde sig 40 à 60 % högre än under juli 1914. Av övriga varuslag hade ost stigit med 37 %, skinka, mjölk och smör med omkring 30 % samt margarin med 10 %, under det att potatis undergått en obetydlig prissänkning.

Med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för ett arbetarhushåll kan den allmänna prisstegringen å livsmedel sedan krigsutbrottet beräknas till 49 % i de större städerna och 44 % i mindre städer och byar.

(Labour Gazette.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Januari månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under januari månad.

Översikt av verksamheten under *januari* månad år 1916.

Januari	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 822	1 566	1 366	2 079	1 927	998	4 901	3 493	2 364
Stockholms län	776	923	376	98	156	45	874	1 079	421
Uppsala län	453	484	183	198	189	120	651	623	303
Södermanlands län	424	355	213	259	176	99	683	531	312
Östergötlands län	728	517	331	577	373	219	1 305	890	550
Norrköping	836	333	304	346	235	160	1 182	568	464
Jönköpings län	238	200	107	275	170	127	513	370	234
Kronobergs län	45	49	28	68	50	34	113	99	62
Norra Kalmar län	67	84	33	58	80	36	125	164	69
Södra Kalmar län	92	57	49	79	26	19	171	83	68
Gottlands län	61	37	24	35	43	11	96	80	35
Blekinge län	502	217	171	321	192	137	823	409	308
Kristianstads län	244	212	141	287	146	98	531	358	239
Malmöhus län. Malmö	1 382	471	424	940	486	369	2 322	957	793
Malmöhus län. Lund	331	58	51	97	43	29	428	101	80
Malmöhus län. Landskrona	130	58	44	37	29	17	167	87	61
Malmöhus län. Hälsingborg	472	148	114	277	146	103	749	294	217
Malmöhus län. Ystad	98	25	25	72	36	27	170	61	52
Malmöhus län. Trälleborg	108	37	31	52	25	21	160	62	52
Malmöhus län. Eslöv	96	39	28	51	39	29	147	78	57
Malmöhus län. Skurup	44	29	26	17	21	12	61	50	38
Hallands län	166	93	63	101	80	52	267	173	115
Göteb. o. Bohus län	147	107	65	157	92	48	304	199	113
Göteborg	1 633	1 463	1 360	812	815	591	2 445	2 278	1 951
Älvsborgs län	296	256	164	33	51	13	329	307	177
Skaraborgs län	93	104	61	83	90	47	176	194	108
Värmlands län	142	202	107	97	117	72	239	319	179
Örebro län	339	496	200	268	185	122	607	681	322
Västmanlands län	392	358	183	245	250	134	637	608	317
Kopparbergs län	197	203	133	170	146	104	367	349	237
Gävle stad och län	357	218	151	138	71	47	495	289	198
Västernorrlands län	406	294	283	79	58	48	485	352	331
Jämtlands län	127	112	83	203	98	61	330	210	144
Västerbottens län	142	139	96	94	97	46	236	236	142
Norrbottens län	98	88	65	109	105	77	207	193	142
Tillsammans jan. 1916	14 484	9 982	7 083	8 812	6 843	4 172	23 296	16 825	11 255
» » 1915	20 548	8 149	6 448	9 272	6 635	4 020	29 820	14 784	10 468
» dec. 1915	11 129	9 601	7 764	6 469	5 973	4 196	17 598	15 574	11 960
» jan. 1914	10 408	7 388	5 202	6 863	6 399	3 658	17 271	13 787	8 860
» » 1913	10 020	5 013	3 653	6 591	5 810	3 289	16 611	10 823	6 942

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 23 296 ansökningar om arbete, varav 14 484 av män och 8 812 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 16 825 lediga platser, nämligen 9 982 för män och 6 843 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 11 255, av vilka 7 083 besattes med män och 4 172 med kvinnor.

I jämförelse med januari 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 787 (7·5 %), därav 635 manliga och 152 kvinnliga. Denna ökning beror givetvis på den rikligare arbetstillgång, som detta år förefunnits. Antalet arbetssökande har å andra sidan varit avsevärt mindre än föregående år. Samtliga förskjutningar i här förevarande avseenden hava, såsom av förestående tabell framgår, varit mest framträdande å manliga avdelningen.

Vid jämförelse med december 1915 framträder en minskning av antalet tillsatta platser, trots att såväl efterfrågan som tillgång å arbete var mindre under december än under januari. Att förmedlingsresultatet sålunda även relativt sett blivit sämre än under december, torde få tillskrivas det förhållandet, att ett stort antal platser, som under sistnämnda månad funnos tillgängliga, avsågo arbete av brådskande men helt tillfällig art, varför så stor hänsyn ej behövde tagas till de arbetssökandes kvalifikationer.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad fram-

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. **Jordbruk och skogshushållning m. m.**	2 571	3 546	1 662	458	629	228	**3 029**	**4 175**	**1 890**	78	45
II. **Gruvdrift och malmförädling**	50	91	76	1	—	—	**51**	**91**	**76**	56	84
III. **Industri och hantverk m. m.**	5 509	1 888	1 358	961	392	254	**6 470**	**2 275**	**1 612**	284	71
IV. **Handel och samfärdsel**	2 121	1 193	904	1 415	989	631	**3 536**	**2 182**	**1 535**	162	70
V. **Husligt arbete**	1	2	—	5 768	4 792	3 032	**5 769**	**4 794**	**3 032**	120	63
VI. **Allmän och litterär verksamhet**	39	42	37	68	37	25	**107**	**79**	**62**	135	78
VII. **Arbete, ej hänförligt till annan grupp**	4 193	3 225	3 046	141	4	2	**4 334**	**3 229**	**3 048**	134	94
Summa för jan. 1916	**14 484**	**9 982**	**7 083**	**8 812**	**6 843**	**4 172**	**23 296**	**16 825**	**11 255**	**138**	**67**
» » » 1915	20 548	8 149	6 448	9 272	6 635	4 020	29 820	14 784	10 468	202	71
» » » 1914	10 408	7 388	5 202	6 863	6 399	3 658	17 271	13 787	8 860	125	64
» » » 1913	10 020	5 013	3 653	6 591	5 810	3 289	16 611	10 823	6 942	153	64

träder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Jan. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Jan. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916
Män	106	84	*73*	54	61	*47*
Kvinnor	71	84	*73*	38	44	*36*
Tillsammans	**100**	**84**	*73*	**50**	**59**	*45*
Övriga näringsgrenar						
Män	306	125	*185*	89	86	*84*
Kvinnor	146	110	*134*	63	72	*63*
Tillsammans	**225**	**119**	*160*	**76**	**80**	*74*
Samtliga yrkesgrenar						
Män	252	116	*145*	79	81	*71*
Kvinnor	140	108	*129*	61	70	*61*
Tillsammans	**202**	**113**	*138*	**71**	**77**	*67*

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 138 ansökningar om arbete, gentemot 113 ansökningar under näst föregående månad och 202 under januari 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 67, gentemot 77 under näst föregående månad och 71 under januari 1915.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 840 platser, varav 619 manliga och 221 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 850, 627 och 223 samt under nästlidna månad resp. 837, 674 och 163. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	35	—	—	390	891	335	160	317	86
Därav kvinnor	5	—	—	16	37	12	11	30	8
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	3	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	19	—	—	7	2	2	10	—	—
B Metall- och maskinindustri	294	106	67	32	7	4	17	9	7
Därav kvinnor	21	14	6						
C Trävaruindustri	34	18	10	20	5	5	11	3	3
Därav kvinnor	2	1	—						
D Byggnadsverksamhet	782	65	62	99	5	5	42	—	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	12	8	5	—	—	—	—	1	1
Därav kvinnor	3	—	—						
F Textilindustri	8	—	—	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	—	—						
G Beklädnadsindustri	182	82	45	—	—	—	9	1	1
Därav kvinnor	159	80	45						
H Närings- och njutningsämnesindustri	241	30	16	13	10	7	28	1	1
Därav kvinnor	189	25	13	3	3	2	10	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	20	10	9	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	12	10	9						
J Trämasse- och pappersindustri	19	28	17	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	15	19	14						
K Grafisk industri	18	4	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	3	3						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	60	27	23	9	—	—	7	1	—
Därav kvinnor	5	3	1						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	103	35	22	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	58	21	13						
B Butiks- o. magasinspersonal.	308	141	104	15	13	12	10	4	3
Därav kvinnor	94	48	22	2	2	1	1	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	209	209	103	9	5	2	15	14	9
Därav kvinnor	172	201	97	7	5	2	14	14	9
D Landtransport	304	315	207	17	2	1	19	7	3
Därav kvinnor	24	28	13				1	—	—
E Vattentransport	50	3	3	10	1	—	3	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	15	20	15	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	17	13						
V. Husligt arbete	1 279	1 443	740	67	108	27	160	143	101
Därav kvinnor	1 278	1 442	740	67	108	27	160	143	101
VI. Allmän och litterär verksamhet	41	84	26	7	5	5	2	1	1
Därav kvinnor	24	11	7	3	1	1	1	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	868	915	887	165	25	16	157	121	87
Därav kvinnor	5	4	2						
Summa för jan. månad år 1916	4 901	3 493	2 364	874	1 079	421	651	623	368
Därav kvinnor	2 079	1 927	998	98	156	45	198	189	120
» » » månad år 1915	8 376	2 931	1 904	1 046	432	281	628	409	246
Därav kvinnor	2 684	1 903	1 035	80	96	40	213	158	114

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
151	219	87	114	125	107	294	399	209	115	126	46	28	20	17	79	91	47	I.
22	34	8	4	15	3	48	79	29	21	28	8	9	6	4	12	18	5	
—	—	—	4	1	1	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
4	—	—	12	—	—	21	2	—	2	12	7	1	10	2	3	—	—	*A*
30	15	14	46	8	7	28	13	6	35	22	12	2	12	2	5	2	—	*B*
16	6	4	28	21	18	30	32	19	11	11	8	2	7	5	3	1	—	*C*
48	9	9	282	7	6	86	15	14	21	1	1	4	—	—	14	3	3	*D*
—	—	—	2	2	2	1	—	—	2	16	10	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	85	18	13	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			82	15	11	2	—	—										
—	—	—	18	4	2	18	4	2	6	16	13	1	1	—	—	—	—	*G*
			8	3	2	17	4	2	5	15	12	1	1	—				
1	3	1	29	20	15	22	9	5	17	9	8	—	—	—	4	1	—	*H*
—	2	1	11	13	9	14	7	4	7	2	2				—	1	—	
—	—	—	1	1	1	—	—	—	5	—	—	—	5	1	29	29	26	*I*
												—	5	1	12	11	11	
—	—	—	2	4	3	—	1	1	4	1	1	—	—	—	—	—	—	*J*
			—	1	—				3	—	—							
—	—	—	8	5	4	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			1	3	3													
42	19	10	10	5	4	9	1	1	10	2	2	—	—	—	5	20	—	*L*
7	4	2																
																		IV.
—	—	—	2	1	1	19	7	6	8	1	1	—	—	—	2	1	—	*A*
			1	—	—	9	2	2	3	—	—				1	—	—	
3	1	—	28	8	6	17	4	3	8	3	3	4	—	—	8	3	2	*B*
3	—	—	7	1	1	9	3	2	6	3	3	2	—	—	6	—	—	
25	14	9	38	14	7	47	21	15	20	18	14	7	6	5	11	5	4	*C*
24	12	9	34	13	7	39	19	14	16	17	13	7	5	4	9	4	3	
27	11	8	44	33	24	62	25	16	12	12	8	2	2	2	8	4	4	*D*
8	1	1	8	5	5	27	8	5	1	1	1				2	—	—	
10	5	5	52	16	16	11	3	3	3	—	—	—	—	—	5	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
						1	1	1										
191	120	76	104	165	118	407	246	159	211	103	87	49	33	25	95	72	86	V.
191	120	76	104	165	118	407	246	159	211	103	87	49	33	25	95	72	86	
4	3	2	2	1	1	8	7	3	2	1	1	—	—	—	1	1	1	VI.
4	3	2	2	1	1	7	4	1	2	1	1							
131	106	87	271	109	108	214	98	85	19	16	12	13	3	3	24	14	14	VII.
			184	—	—	2	—	—										
683	581	312	1 182	568	464	1 805	890	550	513	370	284	113	99	62	296	247	187	
259	176	99	346	235	160	577	373	219	275	170	127	68	50	34	137	106	55	
671	446	269	1 114	431	336	1 445	754	432	431	297	167	151	89	57	442	244	140	
223	162	95	316	286	146	550	313	182	185	139	77	41	41	28	176	128	71	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**24**	**37**	**10**	**126**	**135**	**87**	**183**	**197**	**114**	**68**	**27**	**18**
Därav kvinnor	4	16	1	31	34	19	56	57	30	15	5	2
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	**25**	**23**	**6**	**18**	**14**	**1**	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**1**	**1**	—	**98**	**6**	**6**	**16**	**4**	**2**	**15**	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**1**	—	—	**17**	**11**	**7**	**7**	**5**	**1**	**58**	**21**	**11**
Därav kvinnor										3	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	**4**	—	—	**2**	**2**	**2**	**32**	**8**	**8**
Därav kvinnor										13	4	4
D Byggnadsverksamhet	**1**	—	—	**76**	**9**	**6**	**12**	—	—	**477**	**145**	**145**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**30**	—	—
Därav kvinnor										9	—	—
F Textilindustri	—	—	—	**1**	—	—	**2**	—	—	**22**	—	—
Därav kvinnor										18	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**1**	—	—	**4**	**2**	**2**	**76**	**26**	**21**
Därav kvinnor							3	2	2	61	24	20
H Närings- och njutningsämnesindustri	**1**	**1**	—	**15**	**3**	**1**	**12**	**3**	**2**	**56**	**16**	**13**
Därav kvinnor	1	1	—	2	—	—	1	—	—	36	15	12
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**7**	—	—
Därav kvinnor										7	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**11**	**1**	—
Därav kvinnor										11	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**1**	—	—	**1**	—	—	**3**	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**2**	—	—	**14**	**3**	**3**	**1**	—	—	**144**	**24**	**21**
Därav kvinnor				—	1	1				27	10	10
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**62**	**7**	**3**
Därav kvinnor										38	4	2
B Butiks- och magasinspersonal	**2**	—	—	**19**	**2**	**2**	**10**	**1**	**1**	**116**	**18**	**8**
Därav kvinnor				12	2	2	8	1	1	72	10	6
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	—	**1**	—	**25**	**28**	**21**	**22**	**11**	**11**	**70**	**35**	**25**
Därav kvinnor	—	1	—	24	28	21	22	10	10	61	33	24
D Landtransport	**2**	**1**	**1**	**28**	**12**	**12**	**4**	**5**	**2**	**164**	**151**	**105**
Därav kvinnor				6	4	4	1	—	—	72	81	57
E Vattentransport	—	—	—	**35**	**10**	**10**	**1**	**1**	**1**	**34**	**2**	**2**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**30**	**25**	**10**	**246**	**123**	**90**	**196**	**76**	**55**	**488**	**297**	**230**
Därav kvinnor	30	25	10	246	123	90	196	76	55	488	297	230
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	—	**3**	**3**	**7**	**3**	**2**
Därav kvinnor										7	3	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**32**	**14**	**14**	**119**	**42**	**40**	**52**	**30**	**29**	**379**	**181**	**181**
Summa för jan. månad år 1916	**96**	**80**	**35**	**823**	**409**	**308**	**581**	**358**	**239**	**2 322**	**957**	**798**
Därav kvinnor	35	43	11	321	192	137	287	146	98	940	486	369
» » » månad år 1915	—	—	—	773	422	307	524	372	250	3 192	852	684
Därav kvinnor	—	—	—	237	178	104	210	158	95	1 144	544	418

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
106	48	30	232	162	111	65	56	32	93	66	57	83	57	22	85	21	9	I.
9	5	4	32	37	18	8	16	6	22	7	2	33	16	6				
5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	5	5	6	4	II.
																		III.
10	—	—	2	—	—	12	—	—	58	6	4	44	3	3	24	4	2	*A*
									1	—	—							
24	4	1	39	12	9	10	12	7	145	100	92	—	—	—	17	8	6	*B*
									3	1	—							
4	3	1	12	5	5	3	5	2	59	37	32	—	1	—	1	—	—	*C*
									1	—	—							
106	32	27	170	9	9	45	20	17	178	173	167	10	30	19	145	170	111	*D*
11	—	—	10	2	1	1	—	—	6	8	7	—	—	—	—	—	—	*E*
6	—	—	3	—	—				—	1	—							
5	3	1	3	—	—	1	4	2	16	27	22	—	—	—	10	18	18	*F*
4	3	1	1	—	—				10	21	17							
10	4	2	8	2	—	5	—	—	32	10	7	4	—	—	3	2	—	*G*
7	2	—	3	1	—	2	—	—	29	6	4	3	—	—	—	2	—	
80	6	3	50	2	2	7	1	1	42	15	6	1	5	2	6	2	2	*H*
43	5	3	12	2	2				27	6	1	—	2	1	1	—	—	
1	3	3	—	—	—	—	—	—	8	7	7	5	—	—	—	5	—	*I*
									5	—	—	1	—	—				
3	2	2	—	—	—	1	—	—	20	21	15	—	—	—	5	—	—	*J*
—	2	2							8	8	4							
1	—	—	1	—	—	—	—	—	15	6	3	—	—	—	—	—	—	*K*
22	6	5	26	7	6	—	—	—	5	3	3	—	—	—	2	3	1	*L*
2	—	—	2	—	—													
																		IV.
—	—	—	1	1	1	1	—	—	16	18	13	—	1	—	2	1	1	*A*
									—	2	1							
13	5	3	10	3	3	3	1	—	142	76	69	5	2	2	2	—	—	*B*
9	3	1	6	—	—	2	—	—	43	18	17							
36	30	20	16	18	17	9	10	8	57	74	37	12	6	3	3	3	2	*C*
32	29	19	13	17	16	8	10	8	50	69	34	12	6	3	2	2	1	
47	20	13	59	20	18	8	4	2	167	203	145	20	2	—	9	1	1	*D*
15	4	1	13	3	3	3	1	1	11	22	11	14	—	—				
39	17	17	7	—	—	4	—	—	74	52	52	1	3	3	3	—	—	*E*
3	—	—																
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	14	11	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—													
146	93	72	240	133	96	78	51	35	596	654	500	93	66	36	30	46	12	V.
146	93	72	240	133	96	78	51	35	596	653	500	93	66	36	30	46	12	
1	—	—	1	1	1	1	4	4	11	2	1	2	2	2	—	1	—	VI.
1	—	—				—	2	2	6	1	—	1	2	2	—	1	—	
79	18	17	245	62	61	12	5	5	704	706	701	24	16	16	22	16	13	VII.
749	294	217	1 183	439	340	267	178	115	2 445	2 278	1 951	304	199	118	320	307	177	
277	146	103	326	193	135	101	80	52	812	815	591	157	92	48	38	51	13	
935	403	321	1 483	632	538	297	207	147	2 669	2 100	1 759	399	289	174	315	204	132	
305	142	96	375	212	155	95	92	51	889	815	550	150	123	47	7	15	5	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	71	111	45	72	156	68	118	277	66	189	295	103
Därav kvinnor	5	28	5	6	13	4	30	52	15	44	68	26
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	3	5	3	—	10	10	4	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	5	5	5	—	—	—	12	2	—	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	1	—	—	9	87	4	33	9	7
C Trävaruindustri	—	—	—	6	2	1	3	1	1	8	2	—
D Byggnadsverksamhet	2	2	2	12	7	3	54	6	4	50	8	4
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	2	—	—	3	10	—	1	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	1	—	—	—	—	—	18	3	3	—	1	—
Därav kvinnor	1	—	—				3	2	2	—	1	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	7	7	2	1	2	1	7	4	3	11	7	4
Därav kvinnor	5	7	2	1	1	1	3	3	3	5	5	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	2	—	—	17	4	2	8	11	10
Därav kvinnor							5	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	1	—	—	2	1	1	21	5	5	14	2	2
Därav kvinnor	1	—	—				9	2	2	8	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	6	6	4	9	15	10	30	26	23	26	30	19
Därav kvinnor	5	5	3	9	14	9	25	25	22	22	30	19
D Landtransport	3	1	1	4	3	2	13	19	11	19	13	6
Därav kvinnor							2	5	5			
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	66	50	37	80	87	56	189	95	72	166	146	87
Därav kvinnor	66	50	37	80	87	56	189	95	72	166	146	87
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	1	2	2	3	1	1	—	—	—
Därav kvinnor				1	2	2	2	1	1			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	13	12	12	42	39	32	106	131	117	107	84	75
Summa för jan. månad år 1916	176	194	108	239	319	179	607	681	322	637	608	317
Därav kvinnor	83	90	47	97	117	72	268	185	122	245	250	134
» » » månad år 1915	183	192	76	231	248	188	684	514	295	750	547	321
Därav kvinnor	76	77	38	85	87	57	251	210	122	288	248	148

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta plat ser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
34	88	38	27	54	24	3	18	11	71	98	68	44	72	35	10	12	8	I.
4	5	3	5	2	—	1	2	2	6	8	4	2	8	2	2	3	2	
15	16	14	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
14	17	8	18	2	2	8	1	1	2	—	—	1	—	—	1	1	1	*B*
13	6	5	78	37	13	5	—	—	1	—	—	27	27	26	4	3	2	*C*
11	2	1	22	3	2	55	33	33	9	—	—	13	11	7	12	7	6	*D*
—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	*E*
2	2	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
2	2	2																
—	—	—	5	—	—	1	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	*G*
			2	—	—	1	1	1	1	—	—							
5	3	3	17	—	—	7	—	—	1	2	1	—	1	—	2	—	—	*H*
3	2	2	11	—	—				1	2	1	—	1	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	*J*
2	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
			1	1	1													
—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	—	—	3	4	4	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	*L*
																		IV.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	2	—	—	1	1	1	*A*
									1	1	1	2	—	—				
6	2	2	4	3	3	3	—	—	7	1	1	3	1	—	2	—	—	*B*
4	2	2	1	1	1	2	—	—	7	1	1	2	1	—	2	—	—	
12	19	18	17	8	6	10	9	9	74	37	26	29	26	14	34	29	22	*C*
10	13	12	16	7	5	8	9	9	67	29	20	26	25	14	28	25	19	
21	12	11	28	23	18	6	3	1	14	4	3	14	7	6	6	13	9	*D*
			5	1	1													
1	—	—	105	—	—	42	8	8	—	—	—	1	1	—	—	—	—	*E*
						1	1	1										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
146	120	81	94	58	39	66	45	35	117	57	34	62	62	30	77	77	56	V.
146	120	81	94	58	39	66	45	35	117	57	34	62	62	30	77	77	56	
1	2	2	4	1	—	—	—	—	3	—	—	4	4	4	—	—	—	VI.
1	2	2	3	1	—				3	—	—							
83	60	52	61	90	85	275	234	232	28	10	10	33	22	20	56	50	37	VII.
367	349	237	495	289	198	485	352	331	330	210	144	236	236	142	207	196	142	
170	146	104	138	71	47	79	58	48	203	98	61	94	97	46	109	105	77	
453	312	235	781	361	275	1 071	640	621	254	127	84	246	151	95	276	178	134	
150	128	76	152	107	58	68	49	33	114	89	52	105	105	62	108	85	65	

Livsmedelspriser under januari månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 226—231), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de för de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

De för socialstyrelsens ombud gällande föreskrifterna rörande insamlandet av minuthandelspriserna hava emellertid vid årsskiftet undergått någon omarbetning. Listan på varor, å vilka prisuppgifter skola inhämtas, har sålunda utökats med uppgifter å potatispriset per hektoliter, varmed avses att erhålla en fortlöpande jämförelse mellan priset å denna viktiga hushållsartikel i minut och i något större partier. Varulistan är i övrigt oförändrad; däremot har tillhörande promemoria i fråga om flera varuslag betydligt utökats i avsikt att noggrannare fastställa de kvaliteer, varå prisuppgifter böra inhämtas. Särskilt gäller detta i fråga om de olika slagen av bröd, vilket haft till följd, att å vissa orter de från och med början av detta år erhållna siffrorna ej äro fullt jämförbara med de tidigare. Någon väsentligare olägenhet härav torde dock ej uppkomma.

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 226—227), så befinnas prisstegringar hava inträffat i jämförelse med decemberpriserna å 31 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas potatis, de olika slagen av kött, färskt fläsk, kaffe, socker samt lyse och bränsle. Prisnedgång är att anteckna för 11 varuslag, bland annat smör, ägg, 90-% rågsiktmjöl samt salt fläsk. Oförändrade äro genomsnittspriserna å 14 varuslag, såsom mjölk, vetemjöl, sammalet rågmjöl samt de olika slagen av rågbröd.

En närmare granskning av prisförhållandena på de olika orterna (tab. sid. 228—231) giver delvis samma resultat, som flera gånger förut i dessa månadsöversikter påpekats, nämligen att de skilda orterna och landsdelarna tämligen olikformigt drabbats av den allmänna prisstegringen. Dock har tendensen under den senaste tiden avgjort gått i utjämnande riktning, särskilt vad beträffar övre Norrlands orter, där uppgången förut varit mindre än i övriga delar av riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tab. å sid. 221, där januaripriserna återgivas, jämförda med decemberpriserna 1915 och januaripriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under januari 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

[1] »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Jan. 1916	Dec. 1915	Jan. 1915	Jan. 1914	Höjning (+) eller sänkning (−) från jan. 1914 till jan. 1916	Höjning (+) eller sänkning (−) från jan. 1915 till jan. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	17	17	15	14	+ 21·4	+ 13·3
handskummad	»	10	10	8	8	+ 25·0	+ 25·0
separerad	»	8	8	6	6	+ 33·3	+ 33·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	305	318	275	239	+ 27·6	+ 10·9
mat- (lands)	»	270	278	244	215	+ 25·6	+ 10·7
Margarin, växt-	»	184	183	158	138	+ 33·3	+ 16·5
Ägg, färska	tjog	253	254	261	210	+ 20·5	— 3·1
Potatis: gammal	5 l.	29	28	33	27	+ 7·4	— 12·1
Ärter, gula	kg.	56	56	51	30	+ 86·7	+ 9·8
Bruna bönor	»	102	98	63	46	+ 121·7	+ 61·9
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	31	+ 22·6	0
råg-, svenskt, bästa sort	»	30	30	28	21	+ 42·9	+ 7·1
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	[1] 32	[1] 33	35	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	48	53	36	+ 36·1	— 7·5
ris-, bästa sort svenska (»R.T.»)	»	47	47	44	40	+ 17·5	+ 6·8
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	48	41	+ 26·8	+ 8·3
mjukt: limpa, söt	»	48	48	44	38	+ 26·3	+ 9·1
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	37	37	34	31	+ 19·4	+ 8·8
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	88	87	83	75	+ 17·3	+ 6·0
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	52	53	47	44	+ 18·2	+ 10·6
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	65	65	63	60	+ 8·3	+ 3·2
Nötkött, färskt: stek	»	150	148	116	121	+ 24·0	+ 29·3
soppkött	»	129	128	96	100	+ 29·0	+ 34·4
Kalvkött, stek: gödkalv	»	168	165	136	132	+ 27·3	+ 23·5
spädkalv	»	100	99	73	73	+ 37·0	+ 37·0
Fårkött: färskt, stek	»	175	168	133	131	+ 33·6	+ 31·6
salt, svenskt	»	161	153	120	117	+ 37·6	+ 34·2
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	220	219	141	132	+ 66·7	+ 56·0
salt, svenskt	»	228	230	149	139	+ 64·0	+ 53·0
Sill, salt: fetsill	»	79	79	45	45	+ 75·6	+ 75·6
Kaffe (obränt), prima Santos	»	165	163	161	161	+ 2·5	+ 2·5
Socker, bit-	»	68	66	66	64	+ 6·3	+ 3·0
Fotogen, Water White	l.	25	24	22	20	+ 25·0	+ 13·6
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3310	3240	2710	2600	+ 27·3	+ 22·1
barr-, » »	»	2630	2580	2170	2070	+ 27·1	+ 21·2
Bränntorv	100 kg.	364	365	260	203	+ 79·3	+ 40·0
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	711	683	430	394	+ 80·5	+ 65·3
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	472	453	269	228	+ 107·0	+ 75·5
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	263	260	167	156	+ 68·6	+ 57·5
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	305	304	199	183	+ 66·7	+ 53·3

[1]) 90 % utmalning.

Vad först *mjölken* beträffar, så har genomsnittspriset hållit sig oförändrat för så gott som samtliga rapportorter. Priserna å såväl *mejeri-* som *landssmör* hava under januari företett nedgång, mejerismöret med 13 och landssmöret med 7 öre. Denna alltsedan oktober konstaterade sjunkande tendens har ytterligare fortfarit under januari och endast på ett fåtal orter är priset å mejerismör numera nämnvärt högre än 3·00 kr. per kg.[1] Prisförhöjningen å helfet *ost* har under januari varit mindre kraftig än föregående månader. Genomsnittspriset å *växtmargarin*, som under november och december varit underkastat avsevärda stegringar, har under januari ytterligare stigit med 1 öre per kg. Priset å *ägg* har endast gått tillbaka från december med 1 öre per tjog, och av de olika veckorna under januari är det endast den sista, med 2·47 kr. per tjog, som utmärker sig för nämnvärt lägre priser än december, vilket är anmärkningsvärt för denna årstid, då prissänkningen eljest brukar vara ganska kraftig.

De prissänkningar å *mjöl*, som inträffat å åtskilliga orter såsom en följd av de förut (Soc. Medd. 1916, sid. 25) omnämnda underhandlingarna mellan statens livsmedelskommission och minuthandlarna, hava icke förmått ändra de för samtliga orter beräknade genomsnittspriserna, med undantag för 90-% rågsiktmjöl, som sjunkit med 1 öre per kg. — *Havregrynen* hava åter, liksom under december, stigit med 1 öre per kg., medan *risgrynen* denna månad visa oförändrat prisläge. *Bröd*priserna hava i det allra närmaste hållit sig konstanta.

De olika slagen av färskt *kött* hava under januari visat en svag tendens till stegring. Störst har ökningen varit på fårkött. Genomsnittspriset på salt *fläsk* kännetecknas av en även för januari fortgående om ock ringa prissänkning, och för färskt fläsk har det för december i jämförelse med tidigare månader gällande låga priset i det närmaste bibehållits. För de tre senaste veckorna av januari hava på begäran av statens livsmedelskommission uppgifter lämnats från samtliga ombudsorter utom Sundsvalls sågverksdistrikt rörande det för ortsförbrukning till producenterna betalade priset å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter). Priserna synas i allmänhet vara högst i Skåne, medan de västra och norra delarna av riket kännetecknas av lägre priser, vilket i det hela överensstämmer med prisfluktuationerna å färskt fläsk i minuthandeln. De erhållna prisuppgifterna äro sammanförda i tabellen å nästföljande sida.

Å de olika slagen av färsk och salt *fisk* har prisuppgången fortsatt under januari med undantag för sill och färsk strömming, som utmärkas av stillastående eller något tillbakagående priser.

Priset på *potatis* har under januari stigit på åtskilliga orter över hela landet, och medelpriset för samtliga rapportorter gick upp med 1 öre per 5 lit. till 29 öre. Det från och med denna månad inhämtade hektoliterpriset å potatis har befunnits utgöra 4·61 kr., vilket motsvarar ett pris per 5 liter av 23·1 öre, alltså nära 20 % under minutpriset för denna kvantitet. En

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1916, sid. 24, sista stycket.

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under januari 1916.

Orter	9/1—15/1	16/1—22/1	23/1—29/1	Medelpris	Orter	9/1—15/1	16/1—22/1	23/1—29/1	Medelpris
	öre per kg.					öre per kg.			
Stockholm	190	190	190	**190**	Vänersborg	175	175	175	**175**
Södertälje	175	170	175	**173**	Borås	179	174	173	**175**
Uppsala	178	168	170	**172**	Tidaholm	180	183	182	**182**
Nyköping	190	185	190	**188**	Karlstad	173	175	170	**173**
Eskilstuna	190	190	190	**190**	Örebro	175	170	175	**173**
Linköping	178	180	176	**178**	Kopparberg	185	185	185	**185**
Norrköping	186	186	189	**187**	Västerås	168	165	165	**166**
Motala	180	180	179	**180**	Falun	180	180	180	**180**
Jönköping	180	181	178	**180**	Domnarvet och Borlänge	170	170	170	**170**
Växjö	176	174	172	**174**	Ludvika	170	—	—	**170**
Kalmar	180	173	173	**175**	Gävle	170	168	169	**169**
Västervik	190	195	195	**193**	Söderhamn	—	183	178	**181**
Visby	178	178	176	**177**	Sundsvall (staden)	170	170	180	**173**
Karlskrona	186	183	183	**184**	Nyland	160	160	160	**160**
Kristianstad	193	193	198	**195**	Östersund	—	178	178	**178**
Malmö	205	205	205	**205**	Umeå	165	165	160	**163**
Lund	190	198	195	**194**	Luleå	173	173	172	**173**
Landskrona	188	200	203	**197**	Boden	163	163	162	**163**
Hälsingborg	205	200	197	**201**	Malmberget och Gällivare	175	175	178	**176**
Ystad	200	205	210	**205**	Kiruna	163	—	—	**163**
Halmstad	183	181	178	**181**	**Samtliga orter**	**180**	**180**	**180**	**180**
Göteborg	187	180	182	**183**					
Lysekil	180	175	175	**177**					

jämförelse ort för ort av priserna på de bägge här berörda kvantiteterna av potatis visar synnerligen växlande prisförhållanden. Det är sålunda intet ovanligt, att av tvenne varandra närliggande orter hektoliterpriset är högre i den ena, men priset per 5 liter avsevärt lägre. Förklaringen torde sannolikt i allmänhet vara att finna däri, att priset för mindre kvantiteter hålles proportionsvis högt å sådana orter, där inköpen gemenligen ske i större partier. En närmare granskning av dessa priser skall företagas, sedan noteringar hunnit inkomma för flera månader. — Genomsnittspriset å *bruna bönor* visar en uppgång från 98 till 102 öre per kg., beroende därpå, att de dyrare holländska bönorna å allt flera orter åter börjat föras i marknaden. *Socker* har stigit med 2 öre per kg., till följd av att svenska sockerfabriksaktiebolaget höjt sitt utförsäljningspris. Medelpriset å *kaffe* har likaledes höjts med 2 öre pr kg.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under januari priset på fotogen stigit med 1 öre per lit. Såväl vedpriser som kol- och kokspriser hava ytterligare stigit något, och å sistnämnda varuslag har brist rapporterats från flera håll.

Beträffande de av styrelsen redovisade *kreaturspriserna* har vid årsskiftet en avsevärd utvidgning vidtagits, i det att styrelsen genom välvilligt tillmötesgående även från de offentliga slakthusen i Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona och Hälsingborg numera erhåller vissa uppgifter rörande deras verksamhet. För januari månad hava sålunda noteringar erhållits från Eskilstuna, från och med februari även från Norrköping. Genomsnittspriser komma dock tillsvidare att liksom hittills uträknas blott för Stockholm, Malmö och Göteborg. Uppgifter om tillförseln erhållas från samtliga ovannämnda slakthus och komma hädanefter att månatligen offentliggöras. Slutligen meddelas upplysningar rörande den beräknade konsumtionen av kött i de nämnda städerna med undantag för Göteborg. Dessa siffror, vilka givetvis icke kunna göra anspråk på absolut exakthet, men som dock för jämförelser mellan olika tidpunkter äro av synnerligt intresse, komma även att meddelas månadsvis.

Noteringarna i Stockholm, Eskilstuna, Malmö och Göteborg återfinnas i tabellen å sid. 234—235, varjämte de beräknade medelpriserna för Stockholm, Malmö och Göteborg redovisas å sid. 232—233. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att i allmänhet en uppåtgående tendens varit rådande under månaden för såväl nötkreatur och kalvar som får och svin.

Uppgifterna rörande tillförsel och konsumtion återfinnas å sid. 236.

Även med avseende på meddelandet av *fiskpriser* har från och med början av år 1916 en förändring inträtt, i det att numera noteringarna vid fiskhamnsauktionerna i Göteborg ställts till styrelsens förfogande och för framtiden komma att jämsides med Stockholmsnoteringarna redovisas för varje månad. Beträffande jämförbarheten mellan dessa noteringar hänvisas till anmärkningen å sid. 238.

Göteborgspriserna hava uträknats även för samtliga månader av år 1915 och utvisa liksom Stockholmspriserna, ehuru i ännu högre grad än dessa, en

fortgående, synnerligen kraftig prisstegring. De i detta häfte ofullständiga uppgifterna rörande tillförseln skola snarast möjligt kompletteras.

Under förra hälften av år 1915 höllo sig fiskpriserna i Göteborg ännu vid en i allmänhet oförändrad nivå, men under hösten inträffade en oerhört kraftig stegring, som nått sin hittillsvarande höjdpunkt under sistlidne januari. Flertalet noterade fiskslag företedde under denna månad minst dubbelt så höga priser som ett år tidigare, och särskilt de sorter, som tidigare synbarligen slumpats bort såsom mindervärdiga, t. ex. småsill samt liten kolja och torsk, hade gått upp ännu betydligt mera. Detta står i samband med den i hög grad minskade tillförseln — när tillgången blir otillräcklig måste även sådan vara, som eljest har svårt att vinna avsättning, tillvaratagas. I januari 1915 infördes till Göteborgs fiskhamnsauktioner sammanlagt något över 50 000 lådor fisk, ett år senare föga mer än femtedelen därav. Den huvudsakliga anledningen till denna nedgång uppgives vara minfaran, som har förmått fiskefartygen att mot nätterna söka hamn, samt övriga med kriget sammanhängande svårigheter.

Stockholmspriserna å västkustfisk kunde man vänta skulle ligga betydligt högre än Göteborgsnoteringarna. Så är dock icke fallet, åtminstone ej genomgående, vartill förklaringen torde få sökas däri, att leveranser från Göteborg till Stockholm förekommit huvudsakligen de dagar, då tillförseln i den förra staden varit rikligast och priserna därför förhållandevis låga.

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (landa-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	» färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	118	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39	41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2300	2080	2520	2280	2280	2300
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. tre, för okt. fem och för nov. sju orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser pris-

(jan. 1915—jan. 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan.[11]) 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	15	15	16	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17	1
8	8	9	8	8	8	8	9	9	9	9	9	9	10	10	10	2
6	6	7	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	3
236	239	292	275	264	266	269	275	277	281	296	308	342	334	318	305	4
218	218	260	244	238	244	249	254	255	252	265	269	291	283	278	270	5
164	162	197	166	169	171	173	177	184	194	206	217	228	235	241	246	6
121	119	149	122	125	127	128	135	138	145	154	166	176	182	187	186	7
58	60	82	63	68	66	71	71	70	78	85	91	103	110	109	110	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	158	166	173	174	171	167	167	167	167	168	176	183	184	11
159	171	198	261	226	188	150	155	160	172	181	180	207	244	254	253	12
187	151	169	200	174	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	461	14
28	30	36	33	35	40	44	44	42	41	35	29	27	28	28	29	15
46	80	87	—	—	—	—	—	—	131	43	—	—	—	—	—	16
31	35	57	51	58	62	62	61	59	59	58	56	51	56	56	56	17
48	49	75	63	65	73	72	71	71	70	71	70	80	93	98	102	18
31	33	40	38	39	39	43	43	43	43	43	39	38	38	38	38	19
22	23	32	28	31	32	35	35	34	34	34	31	30	30	30	30	20
27	29	39	35	37	38	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 32	21
36	42	52	53	55	56	56	55	53	52	51	49	47	47	48	49	22
41	41	46	44	45	46	47	47	46	47	46	46	46	46	47	47	23
41	43	54	48	51	53	55	56	56	56	56	53	53	53	52	52	24
38	40	48	44	45	46	48	49	50	50	50	49	49	48	48	48	25
30	31	38	34	35	36	38	39	39	39	40	39	38	38	37	37	26
76	78	88	83	84	87	89	91	90	90	91	89	88	88	87	88	27
43	46	53	47	50	51	53	55	55	55	55	54	54	53	53	52	28
60	61	67	63	65	66	68	68	69	68	69	69	67	66	65	65	29
122	116	140	116	118	120	127	135	148	155	157	155	151	149	148	150	30
100	95	119	96	100	100	106	115	127	132	135	134	130	128	128	129	31
131	130	154	136	136	139	145	150	159	164	165	165	162	163	165	168	32
72	70	87	73	74	75	79	84	88	90	93	95	96	97	99	100	33
133	130	158	133	138	144	153	158	168	171	169	168	163	164	168	175	34
114	118	139	120	124	126	133	134	138	142	145	146	153	152	153	161	35
119	121	140	130	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	[8]) 149	170	171	36
133	129	191	141	146	155	171	179	188	197	208	226	233	230	219	220	37
140	137	198	149	154	160	177	183	194	204	215	232	238	235	230	228	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	80	82	84	77	71	73	77	79	82	88	86	90	91	40
108	110	117	115	114	116	103	98	110	116	120	124	125	127	134	142	41
34	35	45	34	32	32	34	38	34	49	50	55	58	64	65	62	42
38	39	43	40	37	36	36	37	39	42	41	44	49	54	56	55	43
55	57	62	61	60	61	59	57	58	61	61	64	66	69	71	78	44
79	81	89	85	83	83	81	80	83	90	89	91	95	102	105	116	45
45	[9]) 45	[9]) 57	[9]) 45	[9]) 45	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	[9]) 77	[9]) 79	[9]) 79	46
30	31	36	31	30	30	31	31	32	32	34	38	43	47	48	51	47
56	58	72	61	61	62	63	65	68	69	74	77	82	86	90	91	48
76	77	91	79	80	80	81	81	82	85	90	96	106	112	114	119	49
170	159	161	161	161	161	161	161	162	162	161	161	161	162	163	165	50
67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	68	51
—	10	10	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	53
20	21	23	22	22	22	22	22	22	22	22	23	24	24	24	25	54
2560	2630	2890	2710	2720	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	55
2040	2110	2310	2170	2150	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	56
196	220	290	260	266	263	251	254	261	272	301	307	322	355	365	364	57
401	411	531	430	443	447	449	454	468	489	567	614	657	671	683	711	58
234	242	367	269	291	317	327	333	341	358	392	442	438	445	453	472	59
165	157	211	167	172	173	184	186	205	216	229	239	250	255	260	263	60
189	190	248	199	208	213	221	221	231	244	259	279	296	299	304	305	61

siffrorna avse »salt sill». — [6]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [8]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [9]) Sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för uppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning. — [11]) Preliminära siffror.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm	4 Södertälje	5 Uppsala	6 Nyköping	7 Eskilstuna	8 Linköping	9 Norrköping	10 Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	15	16	15	17	16
2	handskummad	»	10	—	10	7	8	10	9	9
3	separerad	»	10	10	10	6	7	7	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	301	306	307	300	300	300	317	309
5	mat- (lands-)	»	279	278	263	256	253	262	290	281
6	Ost: helfet, okryddad	»	263	250	253	250	251	245	288	228
7	halvfet, »	»	207	190	189	163	190	190	250	170
8	skummjölks-, »	»	—	—	140	120	115	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	184	190	182	186	188	180	187	179
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	305	278	258	262	248	248	265	235
11	» konserverade	»	178	—	183	—	—	—	205	180
12	Potatis: gammal	5 l.	35	25	31	23	25	27	27	20
13	»	hl.	567	400	425	368	400	422	475	357
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	59	56	46	49	48	49	50	49
16	Bruna bönor	»	107	—	110	120	100	105	120	75
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	36	37	37	36	37	37
18	råg-, » » »	»	30	29	28	30	29	28	29	28
19	rågsikt-,[2]) » » »	»	33	32	31	31	31	29	31	31
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	45	46	48	48	50	50	47
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	50	46	48	45	46	50	43
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	47	48	46	46	54	47	48
23	mjukt, limpa, söt	»	63	59	58	41	51	54	54	44
24	» » sur	»	51	—	41	43	—	49	40	38
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	107	96	99	84	79	81	103	—
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	70	54	57	44	64	49	48	45
27	ligaste sort » » mjölk	»	88	70	61	57	74	57	67	65
28	Nötkött, färskt: stek	»	177	156	150	160	165	152	160	173
29	soppkött	»	145	135	130	128	142	142	149	145
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	197	188	173	188	199	184	189	163
31	spädkalv	»	125	89	111	—	119	—	—	111
32	Fårkött: färskt, stek	»	193	180	175	174	217	194	193	164
33	salt, svenskt	»	183	180	155	—	—	165	167	150
34	Renkött, färskt, stek	»	181	—	—	—	207	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	259	222	222	263	245	222	255	220
36	salt, svenskt »	»	254	243	223	—	250	227	257	226
37	*Fisk, färsk: abborre	»	110	—	94	72	93	108	90	93
38	gädda	»	182	147	126	138	148	145	150	151
39	sill	»	72	60	44	56	55	54	60	60
40	strömming	»	48	49	42	48	54	50	42	60
41	torsk	»	90	93	90	85	100	85	94	80
42	rödspotta (»spätta»)	»	139	157	98	—	—	100	138	120
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1])	»	81	65	78	80	80	76	76	80
44	strömming	»	60	—	53	55	—	50	50	52
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	101	83	92	97	100	87	90	81
46	» » » rundskuren	»	—	—	108	—	110	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	182	173	170	163	155	159	163	153
48	Socker, bit-	»	68	68	69	68	68	67	68	67
49	Salt (matsalt)	»	12	12	12	10	12	12	11	12
50	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	7	6	8
51	Fotogen, Water White	»	25	24	25	25	25	23	22	25
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	4500	3800	3300	3380	3590	3200	3730	3190
53	barr- 3·56 kbm.)	»	3500	2900	2550	2360	2840	2800	3000	2300
54	Bränntorv	100 kg.	390	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	750	700	750	750	750	710	650	650
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	475	—	—	450	413	475	400	508
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	235	300	300	245	240	283	258	275
58	engelsk kamin- » hemkörd	»	270	300	—	275	300	265	280	275

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala kolja 80 à tunga 150 och vitling 60—90 öre; för Halmstad kolja 80 à 100, lake 125 à 150 och vitling 60 à 80 allmännast förekommande sillsorten. — [2]) 90 % utmalning. — [3]) För alved har betalats i Visby under kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	15	18	16	16	17	17	19	17	18	16	17	17	20	18	17	1
9	10	9	—	8	12	9	12	—	8	8	8	10	11	11	11	2
7	6	7	6	6	8	6	9	8	7	6	5	8	10	—	9	3
297	288	313	300	300	300	300	297	300	300	299	300	300	290	300	324	4
257	239	287	287	264	266	276	277	276	269	268	—	278	274	261	272	5
210	265	261	250	271	230	230	278	240	261	262	265	239	239	238	220	6
159	198	—	200	—	196	165	226	170	150	192	216	198	—	—	—	7
—	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
189	184	180	186	186	185	194	186	171	190	192	185	185	185	195	183	9
239	232	243	226	245	243	245	238	242	229	221	242	252	273	251	249	10
200	—	—	—	180	200	215	200	190	—	203	—	200	205	210	190	11
25	20	29	32	25	31	35	29	25	25	27	25	30	35	25	30	12
387	362	425	375	300	475	415	463	400	400	431	375	515	625	500	500	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
56	58	55	56	53	62	62	60	51	66	61	60	60	55	59	50	15
—	100	115	70	106	125	108	111	103	100	117	115	120	106	—	—	16
36	38	37	37	39	40	36	40	39	39	39	39	38	37	38	38	17
29	30	28	—	28	30	28	33	30	32	30	31	30	29	29	31	18
31	32	30	31	34	33	30	35	33	34	32	33	31	31	32	34	19
48	46	48	50	52	50	55	50	50	55	51	53	50	48	45	50	20
48	45	44	47	47	49	45	49	46	52	49	51	47	48	45	48	21
57	51	55	58	45	51	62	63	59	68	67	63	55	51	49	58	22
48	39	37	45	40	43	34	32	39	40	41	38	38	48	44	53	23
39	31	31	—	33	33	28	25	27	28	29	28	30	32	35	—	24
99	80	76	86	92	84	77	81	—	88	93	80	75	77	81	93	25
58	42	45	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	48	50	46	26
65	53	54	70	56	69	78	57	60	63	56	66	63	54	60	61	27
154	141	151	170	130	150	129	154	149	146	148	145	152	154	160	150	28
145	125	134	142	123	135	112	140	122	131	138	127	137	144	140	135	29
155	165	150	160	143	174	141	170	193	175	175	156	163	170	160	163	30
83	122	94	104	120	124	99	125	108	119	100	103	122	105	89	85	31
—	162	157	171	161	174	175	205	200	203	199	169	176	178	163	200	32
—	155	180	145	156	160	178	170	—	200	—	—	167	—	—	—	33
—	—	—	—	185	—	—	—	180	—	200	—	233	195	—	—	34
220	207	235	230	221	230	227	236	241	214	232	225	215	226	220	200	35
220	203	229	225	222	234	246	280	—	230	245	259	236	245	240	220	36
—	88	80	69	—	66	94	105	—	—	—	117	—	125	—	—	37
150	121	158	138	168	114	148	177	156	150	155	148	158	175	—	—	38
58	—	67	—	—	—	—	66	—	65	54	39	71	77	59	60	39
41	58	59	40	46	42	28	—	—	—	57	39	66	69	—	67	40
77	77	73	82	90	66	61	79	78	67	72	54	85	93	53	80	41
—	94	110	—	—	130	106	138	152	102	120	133	124	181	60	—	42
70	81	79	80	83	74	83	93	60	93	94	100	77	91	93	80	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
97	—	95	90	86	100	—	100	—	—	100	—	105	80	100	85	45
—	—	—	—	—	125	—	138	—	118	125	145	125	—	—	—	46
153	159	161	153	178	160	160	181	162	171	174	182	168	166	158	163	47
68	70	69	69	70	70	68	68	69	68	69	68	69	68	68	68	48
12	12	12	12	13	13	6	8	12	10	10	11	8	12	12	10	49
6	7	6	7	6	8	6	6	5	6	6	5	7	10	8	7	50
25	25	23	24	28	25	22	24	22	24	24	22	22	24	24	24	51
3230	2740	2700	2820	4060	2890	2960	4690	4170	4460	3470	4170	[3]3210	4830	4000	3500	52
2400	1930	2360	2120	[3]3340	—	2140	4290	3770	4190	2980	2140	2650	3980	2980	2600	53
—	245	—	—	—	—	280	443	392	400	325	275	325	600	—	—	54
667	700	700	—	700	633	700	—	675	—	600	—	600	650	—	—	55
525	—	—	400	—	450	500	450	488	—	407	—	450	450	400	450	56
235	—	240	—	275	230	315	220	210	230	230	225	—	255	—	225	57
325	275	275	—	—	278	—	265	304	325	300	265	305	345	300	—	58

90 öre; för Nyköping vitling 70 à 80 öre; för Norrköping hälleflundra 175, kolja 75 à 110, lake150, sjöre. — [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort jan. 35·00 kr. per famn. — [4]) I Halmstad har under jan. betalats för bokved 35·20 och för ribbved 18·00

	Varuslag	Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	17	16	18	17	16	18	18	16
2	handskummad	»	10	8	9	—	8	9	10	8
3	separerad	»	8	6	8	7	8	8	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	313	300	296	300	350	300	301	295
5	mat- (lands-)	»	260	278	270	262	270	277	280	272
6	Ost: helfet, okryddad	»	226	235	240	275	238	245	250	248
7	halvfet, »	»	175	—	170	200	—	198	—	—
8	skummjölks-, »	»	126	88	—	—	120	113	—	—
9	Margarin, växt-	»	180	190	185	188	183	176	186	185
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	237	227	242	250	225	270	261	230
11	» konserverade	»	172	—	195	200	175	—	—	200
12	Potatis: gammal	5 l.	32	30	33	25	30	25	25	25
13	»	hl.	484	364	500	400	440	375	457	408
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	62	60	61	55	52	52	52	57
16	Bruna bönor	»	83	—	110	—	—	100	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	38	37	38	36	38	37
18	råg-, » » »	»	30	30	30	29	29	29	29	28
19	rågsikt-,[3]) » » »	»	32	32	32	31	33	31	35	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	50	49	46	49	45	50	49
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	55	50	47	46	43	43	44	45
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	55	63	50	46	44	46	47	45
23	mjukt, limpa, söt	»	50	50	47	49	47	47	54	52
24	» » sur	»	—	—	41	—	—	—	45	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	75	75	93	90	90	96	101	97
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	54	—	50	50	59	43	49	47
27	ligaste sort } » » mjölk	»	62	60	62	73	78	59	70	69
28	Nötkött, färskt: stek	»	152	180	139	162	146	163	161	167
29	soppkött	»	120	150	129	128	126	137	129	126
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	170	187	157	168	165	172	172	160
31	spädkalv	»	90	81	105	113	94	106	101	99
32	Fårkött: färskt, stek	»	172	170	185	194	164	203	176	170
33	salt, svenskt	»	163	170	—	180	—	—	—	170
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	170	160	180	160	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	202	214	222	235	205	231	221	213
36	salt, svenskt »	»	207	220	230	235	215	232	233	230
37	*Fisk, färsk: abborre	»	100	—	96	89	—	97	114	100
38	gädda	»	144	—	149	156	160	158	153	144
39	sill	»	60	76	70	53	52	65	72	—
40	strömming	»	66	70	65	60	53	56	63	53
41	torsk	»	82	93	90	85	80	95	78	80
42	rödspotta (»spätta»)	»	—	97	—	107	120	—	121	125
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[2])	»	75	80	84	75	76	70	73	70
44	strömming	»	—	—	80	60	53	50	48	43
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	90	90	96	95	82	78	93	100
46	» » » rundskuren	»	100	—	—	125	—	—	121	123
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	158	160	167	160	160	161	160	165
48	Socker, bit-	»	68	68	70	68	67	65	68	67
49	Salt (matsalt)	»	10	10	12	12	12	10	10	10
50	Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	7
51	Fotogen, Water White	»	24	28	26	25	24	23	24	24
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	3320	2440	3400	4440	2730	3650	3010	2780
53	barr- }	»	2570	1710	2710	3270	2020	2900	2100	2040
54	Bränntorv	100 kg.	350	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	658	750	—	725	700	750	875	750
56	eng. hushålls (fyrkol) } körd	»	463	500	—	450	—	500	650	550
57	Koks: gasverks- (okrossad)	»	—	—	285	260	—	240	—	—
58	eng. kamin- »	»	325	325	350	325	275	283	344	300

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande, fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja 80 för Umeå lake 65 à 75 och sik 115 à 125 öre; för Luleå sik 100 öre; för Boden sik 100 à 110 öre. — kommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) 90 % ut- à 4·60 kr. per kbm. (16·20 kr. per famn). — [5]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under jan. till- 15·10 kr. per famn samt i Kiruna björkved till 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn, antracitkol till 5·20

under januari månad 1916. (Forts.

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter. Jan. 1916	Dec. 1915	Nov. 1915	Okt. 1915	
Medelpris (öre)																
17	20	19	20	17	16	20	16	17	17	18	19	**17**	17	17	17	1
8	10	10	12	11	—	14	10	10	10	—	—	**10**	10	10	9	2
—	8	8	10	9	8	—	8	—	8	—	—	**8**	8	7	7	3
300	316	360	325	314	300	285	300	295	310	298	298	**305**	318	334	342	4
271	284	280	278	284	289	268	237	253	250	259	264	**270**	278	288	291	5
225	245	229	248	242	243	246	250	260	248	225	236	**246**	241	235	228	6
190	180	180	170	178	—	160	160	—	—	190	—	**186**	187	182	176	7
—	—	—	100	100	—	80	—	—	—	—	—	**110**	109	110	103	8
184	185	185	188	181	190	180	173	177	165	172	173	**184**	183	176	168	9
226	250	247	292	271	304	270	265	279	289	253	260	**253**	254	244	207	10
200	200	158	225	215	220	200	—	—	—	—	—	**196**	206	198	174	11
31	25	25	33	30	35	29	35	38	40	35	35	**29**	28	28	27	12
535	347	500	569	560	500	500	667	550	650	—	661	**461**	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	14
57	54	52	56	56	53	55	62	61	53	60	60	**56**	56	56	51	15
—	70	100	95	105	—	—	80	—	—	68	—	**102**	98	93	80	16
37	37	38	39	38	38	37	38	38	38	39	39	**38**	38	38	38	17
30	30	29	31	31	30	30	31	30	30	32	31	**30**	30	30	30	18
35	33	31	34	33	33	32	34	33	33	35	36	**32**	33	33	33	19
45	46	47	48	46	45	49	50	49	49	47	49	**49**	48	47	47	20
45	46	42	50	45	50	45	48	49	45	48	47	**47**	47	46	46	21
45	46	45	51	48	51	50	47	51	51	55	55	**52**	52	53	53	22
55	47	50	50	49	62	50	54	59	55	50	53	**48**	48	48	49	23
—	38	39	45	50	—	51	—	—	—	—	—	**37**	37	38	38	24
91	91	68	91	79	89	88	87	85	92	105	[1] 85	**88**	87	88	88	25
63	53	45	61	—	70	42	53	54	60	—	90	**52**	53	53	54	26
82	59	62	80	70	—	72	70	—	—	—	—	**65**	65	66	67	27
153	153	153	154	148	120	150	128	125	135	124	128	**150**	148	149	151	28
127	135	133	129	121	97	120	95	107	115	109	107	**129**	128	128	130	29
170	183	177	165	163	—	170	151	—	—	148	136	**168**	165	163	162	30
—	112	91	99	82	73	85	94	88	89	75	80	**100**	99	97	96	31
167	174	175	173	154	126	150	178	—	—	115	126	**175**	168	164	163	32
—	150	—	148	140	—	150	—	—	—	120	133	**161**	153	152	153	33
200	155	185	166	—	130	150	137	161	150	139	144	**171**	170	149	[6] 139	34
203	220	210	208	206	203	220	202	198	200	196	190	**220**	219	230	233	35
220	210	225	210	205	210	220	213	210	203	201	235	**228**	230	235	238	36
110	100	105	79	75	—	96	50	—	60	--	66	**91**	90	86	83	37
160	161	118	125	120	125	138	125	100	106	85	93	**142**	134	127	125	38
—	53	65	—	—	—	70	—	100	—	—	60	**62**	65	64	58	39
53	43	60	67	66	60	71	60	70	68	60	40	**55**	56	54	49	40
80	74	78	75	—	70	70	75	62	70	60	70	**78**	71	69	66	41
125	125	103	90	—	—	88	68	—	—	—	94	**116**	105	102	95	42
69	74	72	82	63	75	93	78	81	83	61	77	**79**	79	77	74	43
45	47	—	50	43	—	60	48	—	—	38	50	**51**	48	47	48	44
85	95	90	85	85	—	80	75	—	—	—	—	**91**	90	86	82	45
—	123	120	108	110	—	100	—	—	—	—	—	**119**	114	112	106	46
158	161	150	178	171	150	158	178	165	168	177	170	**165**	163	162	161	47
67	67	70	69	67	65	68	70	65	70	69	69	**68**	66	66	66	48
10	11	10	14	10	7	12	9	10	10	10	10	**11**	11	11	10	49
7	7	8	7	5	5	8	9	10	7	7	9	**7**	7	7	7	50
25	25	24	26	25	24	26	30	25	25	25	27	**25**	24	24	24	51
[1] 3050	4000	2590	3410	2940	2600	2900	2600	2390	2100	[5] 2270	[5] 2390	**3310**	3240	3160	3100	52
1950	3530	2140	2840	2270	[4] —	2140	2170	2050	1880	[5] 2020	[5] 2140	**2630**	2580	2520	2450	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**364**	365	355	322	54
700	675	750	750	—	—	840	750	750	—	—	[5] 700	**711**	683	671	657	55
—	425	450	475	—	—	—	—	450	—	—	600	**472**	453	445	438	56
300	280	—	275	—	—	400	300	—	—	—	—	**263**	260	255	250	57
350	275	325	300	—	—	—	—	310	—	—	450	**305**	304	299	296	58

à 90 öre; för Falun kolja 75 à 80 och vitling 75 à 90 öre; för Domnarvet kolja 80 och vitling 70 öre; [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej föremalning. — [4]) För avfallsved har betalats: i Ludvika 16·40 kr. per famn, i Nyland (s. k. »klant») 4·50 handahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget björkved till 22·10 och barrved till samt ångkol till 2·75 kr. per hl. — [6]) Prisuppgiften avser fem orter.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	58	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[6]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[7])	—	53	54	52	50	51	51	58	58	55
Äldre, » [7])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	78	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för jan.—aug., okt., nov. och för 1911 och för jan.—april, juni, aug. och okt.—dec. 1915 samt jan. 1916 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. borg, för juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—jan. 1916.

(jan. 1915—jan. 1916) för alla tre orterna.

1915	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	70	71	75	81	91	100	102	111	—	121	119	95	107
77	60	62	64	68	76	80	82	89	86	88	88	82	87
71	55	57	60	64	72	75	76	83	77	79	79	74	74
58	41	43	46	50	58	63	58	66	58	54	54	50	59
98	76	77	80	87	97	102	105	112	110	94	90	90	87
80	65	67	69	74	81	86	87	93	90	84	81	83	83
65	54	55	58	62	69	73	69	76	71	66	64	66	66
90	73	76	79	81	91	96	98	102	88	101	99	90	98
82	67	69	71	74	82	87	88	93	88	90	90	84	89
76	63	64	66	69	77	82	82	87	81	83	84	79	83
60	50	50	54	57	64	69	67	69	62	59	58	64	66
92	71	73	74	80	—	96	—	99	—	121	119	96	104
78	63	65	67	70	77	82	85	91	89	85	81	85	85
66	55	56	58	61	67	73	72	78	73	68	66	68	70
87	77	79	81	82	88	90	88	90	92	91	93	90	91
79	69	73	75	76	81	82	78	80	83	83	86	84	85
69	61	60	62	64	71	74	69	72	73	71	73	75	76
70	60	60	62	66	72	75	74	74	71	72	73	78	81
62	50	52	62	64	68	71	64	64	64	60	61	66	69
129	94	99	109	119	127	131	130	141	151	162	146	144	151
131	94	99	111	120	130	135	133	143	154	166	148	144	150
122	82	93	105	116	125	126	121	132	144	157	136	129	138

Stockholm och Malmö, för jan.—aug., okt.—dec. 1915 samt jan. 1916 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. dec. 1915 samt jan. 1916 Stockholm och Malmö, för sept. 1915 endast Stockholm. — [5]) Uppgifterna avse år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göte- Göteborg samt för mars—juni 1915 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Eskilstuna,

Medelpris under novem-

Kreatursslag.	Stockholm								Eskilstuna		
	Nov. 1915	Dec. 1915	30/12–5/1	6/1–12/1	13/1–19/1	20/1–26/1	27/1–2/2	Jan. 1916	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:											
Extra prima	—	—	—	[5])—	[5])—	[5])—	[5])—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	80	83	85	85	85	80	80	83	—	—	82
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	75	78	80	80	80	75	75	78	—	—	78
» 3. Mindre feta	51	54	56	56	56	51	51	54	—	—	60
» 4. Magra, simpla	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	—	—	[1])—
Kvigor (och stutar):											
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	84	88	91	91	91	86	86	89	—	—	84
» 2. Mindre feta	68	72	75	75	75	70	70	73	—	—	—
» 3. Magra, simpla	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	—	—	[2])—
Tjurar:											
Extra prima	83	87	90	[5])—	[5])—	[5])—	[5])—	90	—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	80	83	86	86	86	81	81	84	—	—	83
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	78	81	84	84	84	79	79	82	—	—	80
» 3. Mindre köttiga	60	64	67	67	67	62	62	65	—	—	—
» 4. Magra, simpla	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	—	—	—
Oxar:											
Extra prima	—	—	—	[5])—	[5])—	[5])—	[5])—	—	—	—	88
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	84	88	91	91	91	86	86	89	—	—	75
» 2. Mindre feta	68	72	75	75	75	70	70	73	—	—	—
» 3. Magra, simpla	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	—	—	[4])—
Kalvar:											
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	93	100	100	100	100	100	100	100	—	—	100
» (70—90 »)									—	—	95
Skummjölkskalvar	75	86	87	87	87	87	87	87	—	—	85
Får:											
Yngre, feta	76	82	83	83	83	83	83	83	—	—	78
Äldre, »	71	77	78	78	78	78	78	78	—	—	70
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:											
Slakterisvin (85—100 kg.)	153	158	158	158	158	158	158	158	—	—	145
Rena, större svin (100—150 kg.)	153	153	148	148	148	148	148	148	—	—	138
Suggor	147	142	142	142	142	142	142	142	—	—	132

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under nov. 110 kr., dec. 113 kr. samt jan. 118 kr. (medelpris under nov. 140 kr., dec. 138 kr. samt jan. 120 kr. (medelpris under fjärde och femte veckorna av jan. kr., dec. 148 kr. samt jan. 153 kr. (medelpris per vecka under jan. resp. 155, 155, 155, 150 och 150 kr.): för första och andra veckorna av jan. 135 kr., för tredje veckan samt för fjärde och femte veckorna vecka under jan. resp. 165, 165, 165, 160 och 160 kr.). — [4]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under och 200 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 175 kr. — [5]) För export har försålts den 6/1—19/1 till 105, den sålts den 5/1—11/1 till 93, den 12/1—18/1 till 98, den 19/1—25/1 till 90 och den 26/1—1/2 till 95 öre per kg. —11/1 för 65 samt den 12/1—1/2 till 63 öre per kg. — [8]) För konservering har försålts den 29/12—4/1 till ning. För export har försålts den 5/1—11/1 till 98, den 12/1—18/1 till 102, den 19/1—25/1 till 99 och den [11]) För platsförbrukning. För export har försålts till 93 öre per kg.

priser

rande vikt)

Malmö och Göteborg.

ber 1915—januari 1916.

Malmö								Göteborg						
Nov. 1915	Dec. 1915	29/12—4/1	5/1—11/1	12/1—18/1	19/1—25/1	26/1—1/2	Jan. 1916	Nov. 1915	Dec. 1915	3/1—8/1	10/1—15/1	17/1—22/1	24/1—29/1	Jan. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
119	95	105	105	108	105	112	107	—	—	—	—	—	—	—
106	85	95	99	103	99	105	100	78	77	[10])78	[10])78	[10])78	78	78
98	81	90	[6])75	[6])78	[6])76	[6])—	80	63	64	65	65	65	65	65
57	62	[7])65	[7])65	[7])63	[7])63	[7])63	64	85	85	—	—	—	—	—
[1])—	[1])—	[8])—	[8])—	[8])—	[8])—	[8])—	[1])—	—	—	—	—	—	—	—
90	90	90	85	88	85	88	87	—	—	—	—	—	—	—
78	81	78	78	79	78	78	78	81	80	81	81	81	81	81
64	65	68	64	64	63	63	64	60	61	62	62	62	62	62
[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	—	—	—	—	—	—	—
115	93	105	100	105	102	112	105	—	—	—	—	—	—	—
107	86	93	93	98	94	108	97	84	84	[11])85	[11])85	[11])85	85	85
98	79	85	85	91	88	103	90	76	77	78	78	78	78	78
55	64	68	68	65	63	68	66	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
119	96	100	103	108	105	—	104	—	—	—	—	—	—	—
79	84	95	[9])79	[9])79	[9])79	[9])78	82	81	82	[11])83	[11])83	[11])83	83	83
65	68	73	73	68	68	68	70	64	65	66	66	66	66	66
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
93	88	90	90	90	88	88	89	92	92	92	92	92	92	92
86	83	85	85	85	83	83	84	85	85	85	85	85	85	85
72	68	70	70	70	68	68	69	72	72	72	72	72	72	72
78	78	83	83	83	83	—	83	70	75	76	76	76	80	77
55	55	60	60	60	60	—	60	58	67	68	68	68	73	69
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
145	140	—	—	155	155	160	157	141	134	138	138	138	138	138
145	140	—	—	155	155	160	157	146	140	144	144	144	144	144
125	115	—	—	135	140	145	140	136	120	133	133	133	133	133

per vecka under jan. resp. 120, 120, 120, 115 och 115 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 125 kr.; i *Malmö* 120 kr., de tre första veckorna ingen tillförsel). — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under nov. 145 i *Eskilstuna* under jan. 158 kr: i *Malmö* under nov. 125 kr., dec. 128 kr. samt jan. 128 kr. (medelpris 120 kr.). — [3]) Medelpris *per styck:* under nov. 155 kr., dec. 159 kr. samt jan. 163 kr. (medelpris per nov. 195 kr., dec. 198 kr. samt jan. 203 kr. (medelpris per vecka under jan. resp. 205, 205, 205, 200 [26]/1—[26]/1 till 103 och den [27]/1—[2]/2 till 112 öre per kg. — [6]) För platsförbrukning. För export har för- — [7]) För platsförbrukning. För export har försålts den [29]/12—[4]/1 till 85 öre, för konservering den [29]/12 55, den [5]/1—[11]/1 till 58, den [12]/1—[25]/1 till 53 och den [26]/1—[1]/2 till 58 öre per kg. — [9]) För platsförbruk- [2]/1—[1]/2 till 103 öre per kg. — [10]) För platsförbrukning. För export har försålts till 90 öre per kg. —

Tillförseln till offentliga slakthus.

Januari 1916.

Kreatursslag	Stock-holm	Eskils-tuna	Norr-köping	Karls-krona	Malmö	Hälsing-borg[1])	Göteborg
Tjurar	223	10	15	31	2 877	50	214
Kalvkor	88	—	—	267		—	1 231
Övriga nötkreatur	2 787	261	776	113		1 463	478
Gödkalvar	770	227	—	31	[2]) 739	130	532
Spädkalvar	244	210	—	199	[3]) 150	—	
Får och lamm	53	15	—	21	62	40	87
Svin	1 001	132	1	463	2 143	98	319
Spädgrisar	24	6	—	—	6	—	227
Hästar och föl	123	28	38	12	118	184	125

Beräknad konsumtion

å vissa orter med offentligt slakthus.

Januari 1916.

Kroppar av	Stock-holm	Eskils-tuna	Norr-köping	Karls-krona	Malmö	Hälsing-borg
Nötkreatur	3 715	201	436	531	786	557
Gödkalvar	3 919	184	[2]) 368	161	[2]) 853	374
Spädkalvar	4 892	314	[3]) 423	543	[3]) 584	459
Får och lamm	1 752	23	66	247	119	190
Svin	3 614	123	220	346	1 527	543
Spädgrisar	202	5	19	6	8	20
Hästar och föl	246	31	34	12	92	53

[1]) Tillförseln till kreatursmarknaden.
[2]) Större kalvar.
[3]) Mindre kalvar

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *jan.* 1915—*jan.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor . .	kg.	85	88	91	89	59	78	78	79	93	90	90	90	118
små . .	»	64	61	74	56	41	58	60	57	80	80	80	80	80
Braxen	»	39	—	60	60	58	60	63	64	75	78	—	—	65
Gråsej	»	22	—	—	38	31	45	55	57	65	75	—	75	75
Gädda, levande .	»	—	—	—	65	101	115	120	100	131	132	—	—	—
slaktad .	»	89	86	85	69	61	65	68	70	—	—	—	144	110
Gös	»	139	140	110	116	108	110	110	119	—	—	169	180	—
Hälleflundra, stor	»	119	101	96	115	113	109	113	105	114	124	127	141	148
små	»	80	80	73	65	70	70	70	65	90	90	—	—	102
Id	»	50	60	60	53	55	60	60	60	—	80	—	—	60
Kolja, svensk .	»	75	68	66	60	55	58	65	61	68	72	74	70	90
norsk . .	»	38	41	45	43	30	30	30	—	—	—	55	53	51
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	65	61	60	51	49	50	—	41	70	74	74	—	—
Lake, stor . .	»	69	—	—	68	40	—	—	67	78	80	81	100	86
insjö- små . .	»	76	84	85	25	41	40	48	63	—	—	—	—	110
Lax, färsk . .	»	188	250	—	223	310	201	196	328	275	395	250	280	310
Långa	»	—	65	65	58	55	50	57	65	70	73	81	90	63
Piggvar	»	—	—	160	130	127	125	—	—	—	265	180	—	—
Röding	»	140	145	115	133	165	165	—	155	170	165	168	175	—
Rödspotta, stor .	»	69	64	65	61	55	60	71	71	73	82	90	87	99
små .	»	65	—	55	55	—	—	—	65	—	—	—	—	—
Sik, stor . . .	»	—	—	—	100	102	110	118	120	119	119	106	110	—
små . . .	»	86	85	78	87	83	—	—	—	112	—	—	—	110
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	67	70	40	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2]	2238	2150	1350	1500	2100	—	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520
» » . . .	kg.	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	37
Sjötunga, stor .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» liten .	»	60	—	89	81	65	88	93	85	79	105	99	95	120
Slätvar	»	—	—	115	103	92	90	—	—	—	150	—	120	—
Strömming . .	låda[3]	1188	850	925	1125	1200	—	—	—	—	—	—	2350	2500
» . .	kg.	28	21	18	22	18	32	33	28	44	34	39	39	35
Torsk, *m.* huvud	»	40	40	40	35	30	35	35	38	44	51	49	55	40
svensk huvudlös	»	73	60	63	59	54	64	75	73	88	95	98	99	107
Torsk, norsk . .	»	44	35	38	40	—	—	40	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk . . .	»	30	35	35	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	39	36	40	31	34	35	35	34	41	40	48	50	66
små . .	»	32	26	30	25	24	25	25	32	30	30	30	—	50
Ål, levande, stor	»	—	140	—	228	185	175	180	177	—	—	—	—	250
små	»	—	—	—	—	—	—	—	127	—	—	—	—	170
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	1940	2000	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	650	690	750	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	118	91	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	123	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	105	80	85	96	95	88	91	73	85	95	90	—	120
kokta små . .	»	100	—	—	—	57	63	59	—	—	68	43	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

30/12—5/1:	tillgång god,	efterfrågan medelmåttig,	tendens fast.
6/1—12/1:	»	otillräcklig,	»	livlig,	»	stigande.
13/1—19/1:	»	»	»	»	»	fast.
20/1—26/1:	»	»	»	»	»	stigande.
27/1—2/2:	»	riklig,	»	»	»	svävande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg. [3]) Vikt omkring 50 kg

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *jan.* 1915—*jan.* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner).

Slag	Jan. 1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor . .	20·96	19·96	17·42	—	—	—	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72
» blandad .	11·03	9·85	10·88	10·14	—	—	—	—	—	—	—	23·38	27·83
» små . . .	4·71	3·46	3·44	3·35	—	—	—	20·13	—	—	—	10·75	23·17
	Öre per kg.												
Kolja, stor . .	45	42	59	51	44	43	52	47	60	52	68	66	75
» halvstor	31	62	34	39	31	32	37	45	55	43	53	58	68
» liten . .	23	26	27	20	17	19	26	35	47	23	38	40	57
Vitling	21	15	22	16	18	17	20	17	22	22	39	43	66
Torsk, stor . .	43	38	44	38	37	43	42	48	63	67	70	56	80
» liten . .	18	23	25	21	18	19	22	22	32	37	45	40	43
Långa	41	25	40	39	39	41	49	36	50	63	61	54	57
Gråsik	27	29	37	30	30	30	32	38	48	59	63	52	50
Tunga, röd . .	—	145	123	76	46	66	59	73	105	115	141	144	160
» äkta . .	280	200	209	170	210	—	—	—	—	438	314	202	394
Rocka	—	—	—	6	—	—	9	6	—	—	—	—	—
Piggvar	148	128	152	140	143	108	142	181	188	193	177	188	298
Slätvar	135	81	92	91	—	—	—	98	75	125	103	121	233
Rödspotta . . .	75	71	68	51	50	—	62	60	64	80	86	95	130
Hälleflundra . .	88	103	108	108	131	114	109	110	116	124	129	134	154
Havskatt . . .	—	—	39	42	45	40	49	40	—	60	72	—	—
Marulk	—	—	—	17	34	42	52	37	—	62	67	63	—
Kummel . . .	—	—	—	—	35	56	60	54	91	64	66	55	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	—	—	[1]	[1]	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	—	18	19	—	19	—	—	—
Stör	—	160	—	—	155	—	—	—	160	—	—	—	200
Tillförsel:													
Antal båtar .	844	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	362	351
» lådor .	51 481	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	22 411	11 414

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr.

Arbetsmarknaden under februari 1916.

Arbetsmarknadens läge har under februari månad 1916 i allmänhet undergått en förbättring och betecknas på de flesta orter såsom, med hänsyn till årstiden, tillfredsställande.

Minst goda synas konjunkturerna hava varit i Skåne, där arbetsbristen inom byggnadsindustrien gjort sig mer gällande än vid motsvarande årstid under normala år, medan man där å andra sidan icke haft till förfogande den rikliga arbetstillgång, som i andra landsdelar erbjudits vid skogsavverkningen. Inom sistnämnda bransch har, i likhet med föregående månad, efterfrågan å arbetskraft vid flertalet arbetsförmedlingsanstalter vida överstigit tillgången. Detta utesluter dock icke, att samtidigt viss arbetslöshet förefunnits bland städernas grovarbetare, enär dessa, såsom erfarenheten tydligt visat, otta äro oanvändbara för skogsarbetet. I mellersta Norrland har viss stagnation uppstått vid skogsavverkningen på grund av en konflikt mellan timmerleverantörer och timmertummare. Å andra sidan har kolningen här givit ovanligt goda förtjänster. Trots detta synas arbetslönernas höjning ej överallt motsvarat de fördyrade levnadskostnaderna, och uppgives av denna orsak flyttning från västra Norrland till Norge hava ägt rum. Däremot synes någon mera anmärkningsvärd emigration till de krigförande länderna icke hava inträtt, trots de rykten därom, som emellanåt framkommit.

Vid de lappländska malmfälten har, på grund av de begränsade exportmöjligheterna, överproduktion börjat inträda, varför driften där vid månadens slut ånyo måste inskränkas till fem dagar i veckan, i likhet med vad under förra sommaren var fallet. Inom järnindustrien har däremot, liksom under hela det föregående året, förefunnits synnerligen riklig arbetstillgång, och detsamma torde även varit fallet med de flesta övriga industrigrenar, med undantag för stenindustrien, där det alltjämt tryckande nödläget påkallat särskilda åtgärder från statsmakternas sida.[1] Mindre goda synas konjunkturerna hava varit i Malmö, där det uppgives, att fabrikerna hava användning endast för yngsta möjliga arbetskraft. Inom beklädnadsindustrien har arbetstillgången i Göteborg fortfarande varit mycket god och i Stockholm avsevärt bättre än under januari månad.

Inom transportverksamheten torde, liksom inom skogshanteringen, en ganska stor del av de arbetslösa säsongarbetarna hava fått sysselsättning, dels vid hamnarna och dels vid järnvägarna, där särskilt snöskottningen fordrat mycket arbete, som allra minst under nu rådande trafikintensitet kunnat utföras av den ordinarie personalen.

Behovet av arbetslöshetsunderstöd har, såsom av redogörelsen å sid. 241 framgår, varit tämligen ringa. Kommunala arbeten för beredande av ökad

[1] Jfr »Soc. Medd.», häft. 2, sid. 167—169.

arbetstillgång hava, efter vad i arbetsförmedlingsanstalternas rapporter omförmälts, anordnats i Visby, Malmö, Lund, Halmstad och Karlstad.

Inom jordbruket har, såsom redan vid föregående tillfällen förebådats, förmärkts synnerligen stark efterfrågan å arbetskraft till vårflyttningen. I Skåne synas arbetsgivarna, då tillgången till arbetsfolk från Galizien även detta år torde bliva stängd, hava varit särskilt angelägna att i god tid tillförsäkra sig arbetskraft för betskötseln, och till Gottland hava arbeterskor för detta ändamål genom arbetsförmedlingen efterskrivits från fastlandet.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 124. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	**145**	150	133	127	181	**124**
Mars	83	71	90	—	119	119	165	—	119	110	107	147	—
April	66	59	80	—	108	101	150	—	104	97	91	125	—
Maj	72	71	85	—	106	98	126	—	106	99	93	118	—
Juni	71	68	81	—	122	112	147	—	119	112	104	135	—
Juli	77	82	95	—	116	103	144	—	118	107	99	134	—
Augusti	87	95	105	—	101	156	130	—	101	96	133	122	—
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	-
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	-

Som härav framgår, har överskottet av arbetskraft varit i det närmaste lika stort som under motsvarande månad 1914, men avsevärt mindre än vid samma tid 1915 och likaledes understigit medeltalet för åren 1902—1913. I jämförelse med sistlidna januari månad har även en förbättring av arbetstillgången tydligt gjort sig märkbar.

Växlingarna å arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna*, i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1313	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	8·0	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	—
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·2	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	—
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	—	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11 2	—	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	—	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3 5	3·7	2·6	3·2	6·7	—	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 februari 1916. Arbetslösheten var då, som synes, mindre än vid motsvarande tidpunkt under något av de föregående år, för vilka statistik föreligger.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

I. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under *februari månad 1916* har understöd till arbetslösa utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

a) enligt *k. kungörelsen den 28 september 1914* (till arbetslösa i allmänhet):

Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.	Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Vaxholm	373	—	Tjärnö	301	—
Vätö	10	10	Bro	827	739
Norrköping	6 143	6 082	Borås	252	—
Linköping	766	648	Örebro	33	33
Jönköping	3	—	Arbrå	119	39
Karlskrona	39	9	Härnösand	1 213	216
Jämshög	167	167	Umeå	53	—
Kyrkhult	25	—	Byske	244	70
Malmö	5 778	4 644	Luleå	237	185
Lund	3 406	1 065	Gällivare	95	95
Ystad	223	146	Jukkasjärvi	709	49
Halmstad	625	69	Piteå	385	190
Skee I	1 488	846	Summa februari 1916	24 038	15 352
Skee II	321	—	» januari 1916	10 088	4 235
Hogdal	50	50	» februari 1915	183 131	91 685
Lommelanda	153	—			

b) enligt *k. kungörelsen den 10 april 1915* (till tobaksarbetare):

Kommun	Summa	Kommun	Summa
Stockholm	2 032	Billeberga	26
Uppsala	198	Göteborg	242
Karlshamn	30	Gävle	589
Kristianstad	274	Hudiksvall	46
Ivetofta	867	Härnösand	186
Fjälkinge	49	Summa *februari 1916*	**5 114**
Hälsingborg	625	» januari 1916	**12 440**

Kungörelsen av den 10 april 1915 har, såsom i »Sociala Meddelanden» förut är omnämnt,[1] från och med den 1 mars 1916 upphört att gälla, varför några understöd av detta slag ej vidare komma att utbetalas.

[1] Jfr »Soc. Medd.», häft. 2, sid. 163 och 194.

Kungl. proposition till riksdagen angående anslag till arbetslöshetens bekämpande.[1] Av 1914 års riksdag hade, i överensstämmelse med en av Kungl. Maj:t den 1 september 1914 framlagd proposition, anvisats ett anslag av förslagsvis 5 000 000 kronor såsom bidrag till understödjande av arbetslösa. Av detta anslag, vars användning sedermera reglerats genom k. kungörelsen den 28 september 1915, torde omkring den 1 februari 1916 cirka 430 000 kronor hava tagits i anspråk. Ungefär 4 570 000 kronor skulle sålunda fortfarande finnas för ändamålet disponibla. I proposition den 25 februari 1916 har Kungl. Maj:t hemställt om bemyndigande att för arbetslöshetens bekämpande dels fortfarande disponera detta återstående belopp, dels därutöver av tillgängliga medel förskjuta ytterligare ett belopp av högst 5 000 000 kronor. Såsom stöd för ifrågavarande anslagskrav har Kungl. Maj:t åberopat en från statens arbetslöshetskommission efter samråd med socialstyrelsen under januari månad inkommen framställning om vissa ytterligare åtgärder från statens sida till förebyggande av arbetslöshet och mildrande av dennas verkningar.

Kommissionen har härvidlag bland annat anfört, hurusom det av det allmänna bedrivna hjälparbetet för de arbetslösa i realiteten kommit att, i motsats mot vad man avsett, huvudsakligen basera sig på lämnandet av understöd och tyvärr endast i mindre grad bestått i förebyggande åtgärder. Enligt kommissionens mening måste emellertid denna faktiska utveckling anses mindre lämplig och lycklig. De under det gångna året vunna erfarenheterna hava nämligen yttermera bestyrkt riktigheten av dess uppfattning, att tyngdpunkten bör läggas på de förebyggande åtgärderna och det direkta understödet betraktas väsentligen såsom en kompletterande anordning för de fall, då på grund av oförutsedda händelser, speciella yrkesförhållanden e. d., anordnandet av arbeten eller andra förebyggande åtgärder icke medhinnas eller leda till målet.

Det kan ej heller förnekas, att de tillämpade hjälpanordningarna, vilka väsentligen planerats för mera exceptionella lägen och då hava sin naturliga motivering, lätt komma att te sig olämpliga, då, såsom hittills i stort sett varit förhållandet, de beräknade förutsättningarna icke till fullo förelegat.

Det var också för mera tillfälliga svårigheter eller för ett verkligt nödläge, som storleken av understödet blivit tillmätt. För långvarig arbetslöshet under ett läge sådant som det nuvarande måste beloppen däremot, åtminstone å orter med dyrare levnadskostnader, bliva för ringa.

Understödssystemet har icke heller visat sig kunna i alla fall, där det verkligen behövt anlitas, bringas att fungera i erforderlig omfattning. Särskilt hava stora svårigheter gjort sig gällande i vissa stenhuggeridistrikt i Blekinge och Bohuslän, där en mycket stor procent av befolkningen träffats av arbetslöshet, och kommunerna, som genom stenindustriens nedläggande sett sina skatteinkomster betänkligt minskade, så gott som urståndsatts att åvägabringa de icke obetydliga belopp, som för kommunens del erfordras för understödssystemets fungerande.

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 713.

Nu anförda och andra skäl hava föranlett arbetslöshetskommissionen att till förnyad prövning upptaga frågan, på vilka vägar en mera *effektiv förebyggande hjälpverksamhet* må kunna anordnas, så att understödslämnandet kommer att intaga sin rätta plats såsom ett mera supplerande led i serien av olika slags hjälpåtgärder. Bland dessa bör sålunda särskild omsorg ägnas åt *tillhandahållandet av arbetstillfällen*, såvitt möjligt sådana som göra det möjligt för de arbetslösa att bibehålla sin lönestandard och som förhindra deras successiva utarmande under mera långvariga arbetslöshetsperioder.

I de fall, där oöverstigliga hinder möta för startande av erforderliga arbetsföretag gives emellertid fortfarande tydligen ingen annan utväg än det direkta understödslämnandet för att bringa hjälp åt de arbetslösa. Såsom förut är framhållet, äro de hitintills utgående understödsbeloppen otvivelaktigt allt för knappt tilltagna för längre arbetslöshetsperioder, då förutom det dagliga uppehället tillkomma vissa större utgifter, som icke kunna allt för länge uppskjutas. Därtill kommer den avsevärda prisstegring å livsmedel, som inträtt, sedan understödsbeloppen år 1914 fastställdes. Kommissionen har med hänsyn härtill ansett, att dessa belopp böra förhöjas med 20 à 25 %, såsom nedanstående tablå utvisar:

	Nuvarande belopp		Nu föreslaget belopp	
	Statens andel Öre	Hela beloppet Öre	Statens andel Öre	Hela beloppet Öre
För man och hustru tillhopa	60	120	75	150
» ensam person som fyllt 18 år	40	80	50	100
» » » » » 15 men ej 18 år	25	50	30	60
» varje inom eller utom äktenskapet fött barn	12½	25	15	30

Det har i många fall visat sig, att hinder för familjeförsörjares anställande i arbete på annan ort mött därigenom, att hans arbetsförtjänst icke räckt till för de ökade kostnaderna till följd av familjemedlemmarnas vistelse på tvenne orter. Då det tydligen är av vikt att undanröja denna svårighet och sålunda stödja försörjares strävanden att finna utkomst av eget arbete, har kommissionen tänkt sig möjligheten av att i sådana fall något understöd skulle kunna lämnas familjen genom hjälporganet på den ort, där denna uppehåller sig. Under förutsättning att vederbörande organ undersöker mannens inkomst och finner densamma otillräcklig för honom jämte familjen, skulle sålunda understöd kunna lämnas den senare, t. ex. på sådant sätt att hustrun i understödshänseende betraktas såsom ensamstående person. Genom sådan ändring bleve det i många fall lättare att förflytta arbetare och därigenom ej blott motverka arbetslösheten utan också tillgodose det, åtminstone för närvarande på vissa orter, starkt framträdande behovet av arbetskraft.

Ifrågasättas kan vidare, om icke även på en annan punkt någon lindring nu bör ske i de hittills gällande understödsprinciperna, vilka i den situation,

som förelåg vid statsmakternas beslut i frågan, måste avfattas mycket strängt. Detta skulle ske genom tillmötesgående på lämpligt sätt av det från arbetsgivar- och arbetarhåll gjorda, samt jämväl från vissa lokala hjälporgan framförda önskemålet, att vid prövning av fråga om arbetslöshetsunderstöd hänsyn icke skulle tagas till den omständigheten, att sökande åtnjuter understöd från sin arbetsgivare eller fackförening. Det är nämligen otvivelaktigt, att såväl åtskilliga arbetsgivare som ock arbetarorganisationer avhållits från att lämna arbetslöshetsunderstöd just genom vetskapen om, att arbetarna i sådant fall gingo förlustiga sin rätt till det av staten anordnade understödet. Genom att bereda möjlighet till samtidigt understöd från båda hållen skulle sålunda kraftigare hjälp kunna beredas vissa grupper av arbetslösa, utan att hela maximiunderstödet från stat och kommun behövde utgå. Kommissionen vill därför hemställa, att i de fall, då arbetslösa av arbetsgivare eller av arbetarorganisations- eller annan arbetslöshetskassa uppbära understöd, därutöver av det allmännas arbetslöshetsunderstöd så stort tillägg må kunna utgå, att det sammanlagda understödet uppgår till högst 70 % av den för vederbörande ort och fack vanliga lönen.

I överensstämmelse med vad här ovan sagts bör givetvis även sådan tillämpning av understödsbestämmelserna bliva tillåten, att icke understödsrätt betages arbetare, vilka varit sparsamma och förtänksamma på annat sätt än genom inbetalningar till arbetslöshetskassa. Det allmännas understöd bör sålunda kunna utgå även till sådana, som äga eget hem, lösören eller smärre besparingar i annan form. I den mån avsevärd avkastning erhålles av sådana tillgångar, bör densamma dock tagas i betraktande vid prövningen av deras större eller mindre behov.

Beträffande bestridandet av kostnaderna för understödsväsendet vidhåller kommissionen som allmän regel principen, att staten icke skall deltaga med mer än högst hälften av dessa kostnader. På anförda skäl ifrågasätter kommissionen emellertid, att i vissa undantagsfall och efter Kungl. Maj:ts särskilda prövning kostnaderna skulle till mer än hälften kunna ersättas av statsmedel, under förutsättning att sådant extra bidrag från staten ej finge överskrida vad av landstingsmedel för ändamålet ställts till förfogande. Detta bidrag skulle enligt vad kommissionen åsyftat, vid beräknande av statens vanliga bidrag, betraktas som om det av vederbörande kommun blivit tillskjutet. I följd härav skulle staten kunna komma att bekosta $^3/_4$ av understödet mot endast $^1/_4$ från orten.

Enligt vad regeringen haft tillfälle konstatera, lärer emellertid även en sådan eventuell lindring i villkoren icke vara tillfyllest för att möjliggöra understödsverksamhetens bedrivande i erforderlig mån i stendistrikten. De av vederbörande landsting för arbetslöshetens bekämpande under innevarande år anvisade medlen äro nämligen redan till stor del tagna i anspråk för ändamålet. Vid sådant förhållande har Kungl. Maj:t ansett nödigt begära riksdagens medgivande att, när särskilda skäl därtill föreligga, av statsmedel bestrida hela kostnaden för oundgängliga understöd under tiden intill den 1 oktober, från vilken tidpunkt landstingen bliva i tillfälle att vidtaga ytterligare åtgärder.

2. Statens livsmedelskommission.[1]

Detaljpris å mjöl och bröd. Till fullständigande av de å sid. 172 och 173 i andra häftet av innevarande årgång lämnade meddelandena rörande mjöl-, bröd- och spannmålspris införas här de med Sveriges minuthandlares riksförbund och Sveriges bageriidkareförening den 26 november resp. 30 december 1915 träffade överenskommelserna.

»Vid sammanträde den 26 november 1915 mellan representanter för statens livsmedelskommission och livsmedelsråd samt Sveriges minuthandlares riksförbund hava de senare förbundit sig att uti allt vad på riksförbundet ankommer verka dels för att *vete-* och *rågmjöl* av alla slag skola i detaljhandeln tillhandahållas till ett pris, som icke får överstiga priset hos kvarnarna jämte eventuell fraktkostnad med mer än 10 %, därvid dock bråkdel av öre, som uppgår till minst ett halvt öre höjes till helt, men mindre bråkdel bortfaller, dels för att å ort, där lokal livsmedelskommission finnes, överenskommelse med tillämpande av dessa bestämmelser mellan denna och representanter för detaljhandeln på platsen träffas såväl om de detaljpriser å dessa varor, som på platsen skola gälla och vilka priser skola i handlandenas butiker anslås, som även om eventuell ytterligare erforderlig kontroll över dessa bestämmelsers noggranna efterlevnad, börande sistnämnda kontroll även avse de salubjudna varornas beskaffenhet.

Vad vidare beträffar priset på grovt, *hårt bröd* (spisbröd) har det däremot befunnits, att, på grund av de stora olikheterna mellan skilda orter i detta avseende, förhållandet mellan engrospriset och detaljpriset för riket i dess helhet icke lämpligen kan fastställas, men förordades, att minuthandlandena å alla orter borde förklara sig beredda att med den lokala livsmedelskommissionen överenskomma om ett lägsta möjliga pris, till vilket detta bröd skall tillhandahållas i detaljhandeln.

Slutligen överenskoms även att minuthandlandena å alla orter skola anmodas förklara sig beredda att med den lokala livsmedelskommissionen å orten överenskomma om lämplig priskontroll även å andra varor».

Överenskommelse i fråga om reglering av brödpriserna.

1. Beträffande det s. k. 1915 års bröd förbinder sig Sveriges bageriidkareförening att verka för, att detsamma fortfarande skall tillhandahållas i bageriernas huvudbutiker samt i övrigt i den utsträckning, som kan vara erforderlig och varom å varje ort överenskommelse kan komma att träffas. Priset, vilket icke får överstiga 19 öre för 1/2 kg. och 37 öre för 1 kg., under förutsättning av nuvarande mjölpriser, bör för de orter, inom vilka bageriyrket kan drivas med lägre tillverkningskostnader än i Stockholm eller Göteborg, bestämmas genom överenskommelse mellan de lokala livsmedelskommissionerna och bageriidkarna med iakttagande därav att, i enlighet med den ursprungliga överenskommelsen den 21 sistlidne april, försäljning skall ske till det ungefärliga självkostnadspriset.

2. Vidare förbinder sig Sveriges bageriidkareförening att verka för att i bageriernas huvudbutiker och i övrigt i den utsträckning, som kan vara erforderlig och varom å varje ort överenskommelse kan komma att träffas, skall tillhandahållas en ny större vetebrödstyp av samma ingredienser som de nuvarande s. k. slätfranska bröden, d. v. s. av vetemjöl (av minst s. k. bagerimjölstyp) och vatten. Priset på detta bröd, vilket icke får överstiga 25 öre för 1/2 kg. och 48 för 1 kg. under förutsättning av nuvarande mjölpriser, bör för de orter, inom vilka bageriyrket kan drivas med lägre tillverkningskostnader än i Stockholm eller Göteborg, bestämmas genom överenskommelse mellan de lokala livsmedelskommissionerna och bageriidkarna.

[1] För en del frågor, särskilt sådana, som röra exportförbud eller stå i samband med varuförmedlingsbyråns verksamhet, redogöres endast kvartalsvis.

3. Vad beträffar priset på grovt hårt bröd (spisbröd) har det däremot befunnits, att, på grund av de stora olikheterna mellan skilda orter i detta avseende, ett för riket i dess helhet gemensamt maximipris icke lämpligen kan fastställas, men överenskoms att bageriidkarna borde, där så av lokal livsmedelskommission påkallas, med dem träffa avtal om ett lägsta möjliga pris per kg., till vilket sådant bröd skall tillhandahållas.

4. För att möjliggöra nödig kontroll över att de träffade överenskommelserna efterlevas, skola uppgifter om minutpriserna å de brödsorter, som omfattas av överenskommelserna, anslås i bageributikerna; angående ytterligare kontrollföreskrifter, som härför kunna befinnas erforderliga, böra därjämte avtal träffas mellan de lokala livsmedelskommissionerna och bageriidkarna; och bör för varje ort tillsättas en särskild *kontrollnämd* med representanter för såväl den lokala livsmedelskommissionen som bageriidkarna för övervakande av de träffade överenskommelsernas noggranna efterlevnad.

Mars 1916.

Speciell levnadskostnadsundersökning. Då det ur flera synpunkter och ej minst med hänsyn till kommissionens verksamhet vore av vikt att i görligaste mån få utrönt, huruvida och i så fall i vilken omfattning den betydande prisstegringen å vissa livsmedel efter krigsutbrottet medfört en omläggning av förbrukningen, särskilt bland de mindre bemedlade klasserna, och då, enligt vad kommissionen hade sig bekant, för en dylik undersökning erforderligt jämförelsematerial, avseende levnadskostnaderna under tiden närmast före krigsutbrottet, redan vore för handen och under bearbetning i socialstyrelsen, hemställde kommissionen i skrivelse till socialstyrelsen den 21 februari 1916, huruvida styrelsen skulle omedelbart kunna igångsätta en undersökning av ovanberörda slag och i sinom tid delgiva kommissionen resultatet därav. I anledning härav har socialstyrelsen i skrivelse den 8 innevarande mars hemställt hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att anordna en dylik undersökning; och har Kungl. Maj:t i skrivelse den 17 mars bifallit nämnda hemställan.

Import av råvaror för margarinindustrien. Till kommissionens kännedom hade kommit, att i Nederländerna exportförbud utfärdats å vissa för vår margarinindustri nödvändiga växtfetter, särskilt olja och fett av kokos. Då dessa varor icke kunde undvaras eller ersättas vid tillverkningen av växtmargarin och deras uteblivna import till vårt land sålunda skulle innebära ökade svårigheter för denna viktiga livsmedelsproduktion, vilken beträffande tillförseln av andra råvaror redan arbetade under betydande störningar, hemställde kommissionen i skrivelse den 21 februari 1916 till utrikesdepartementet, att departementet ville söka utverka tillstånd för de svenska margarinfabrikerna att från Nederländerna hitföra sitt behov av angivna varuslag.

I ny skrivelse den 28 februari 1916 hemställde kommissionen härjämte, att tillstånd måtte utverkas för utförsel från Frankrike och Portugal av de kvantiteter kokos samt vissa för margarintillverkningen erforderliga oljor, varav landets margarinfabriker hade behov, men vilket behov enligt från Frankrike ingångna underrättelser för närvarande icke kunde tillfredsställas.

Till underlättande av importen av råvaror från Amerika för margarinindustrien har kommissionen efter avtal med de större margarinfabrikerna beslutat för deras räkning verkställa erforderliga inköp och i eget namn be-

frakta hela ångare för varornas införande till Sverige. Denna kommissionens verksamhet handhaves av dess spannmålsbyrå.

Import av superfosfat. Med anledning av framställning från svenska lantmännens riksförbund angående inköp genom kommissionens försorg från utlandet av 100 000 à 150 000 säckar superfosfat att tillhandahållas den inhemska marknaden till pris och försäljningsvillkor överensstämmande med dem, vartill svenskt fabrikat av motsvarande slag här samtidigt försåldes, har kommissionen i häröver den 9 mars 1916 avgivet yttrande hemställt om nådigt bemyndigande att genom kommissionens fodermedelsbyrå i utlandet inköpa intill 5 000 ton superfosfat att av kommissionen i lämplig ordning försäljas till av kommissionen fastställt pris, dels ock att täcka den förlust, som eventuellt kunde uppstå å denna försäljning, med medel, som av Kungl. Maj:t ställts eller framdeles kunde komma att ställas till kommissionens förfogande.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 mars 1916 blev kommissionens ovanberörda hemställan bifallen, dock med åläggande för kommissionen att, sedan varan inkommit till landet, underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om det pris, vartill varan av kommissionen komme att försäljas till inhemsk förbrukning.

Import av foderämnen. Statens livsmedelskommissions mjölkkommitté, som tillsatts för utredande av frågan, vilka åtgärder kunde och borde vidtagas för att garantera särskilt de större städernas tillförsel av mjölk för direkt konsumtion till rimliga priser, hade, enligt vad den meddelat kommissionen, vid sina överläggningar funnit, att en av de viktigaste faktorerna för vinnande av nämnda syftemål vore att trygga ladugårdsägarnas behov av *äggviterika kraftfodermedel.* Därest den nuvarande knappa tillgången å dylika fodermedel skulle fortfara, hade man, enligt kommitténs mening, med säkerhet att till våren emotse en väsentlig nedgång i mjölktillgången. Endast genom en import i erforderlig utsträckning av kraftfoder kunde mjölkproduktionen hållas uppe i normalt omfång.

Med anledning av denna kommitténs framställning ingick kommissionen med skrivelse den 9 mars 1916 till chefen för jordbruksdepartementet, vari kommissionen, under framhållande av, att den vid upprepade tillfällen tillåtit sig att hos statsrådet framhålla nödvändigheten av, att alla åtgärder till här berörda syftes vinnande måtte vidtagas och på det kraftigaste understödjas, ånyo fäste statsrådets uppmärksamhet på denna frågas utomordentliga vikt. Enligt en av kommissionen för annat ändamål verkställd utredning uppginge importbehovet av oljekakor, det fodermedel, som här närmast torde komma i betraktande, under senare hälften av innevarande konsumtionsår (mars—augusti) till minst omkring 100 000 ton. Härav hade för närvarande endast obetydliga kvantiteter inköpts. Visserligen hade utförseltillstånd nyligen medgivits för export av 10 000 ton jordnötskakor från Frankrike till Sverige, men vårt behov av denna vara vore uppenbarligen

mycket större. Kommissionen ville därför understryka den utomordentliga betydelsen av, att ytterligare import av jordnötskakor från Frankrike snarast möjligt måtte kunna komma till stånd och hemställde, att statsrådet ville vidtaga omedelbara åtgärder i sådan riktning.

Undersökning rörande fraktkostnaden vid import av brödsäd och foderämnen. I skrivelse den 31 januari 1916 hade chefen för finansdepartementet anmodat kommissionen att inkomma med utredning rörande kommissionens behov av anslag för att, såvitt anginge kommissionens verksamhet, motväga verkningarna av de höga fraktsatserna.

Med anledning härav överlämnade kommissionen i skrivelse den 13 mars 1916 till finansministern såsom närmaste resultat av kommissionens utredning i frågan följande

P. M.

angående fraktkostnad för Sveriges import av brödsäd och kraftfoder.

1. Under krisen utgivna fraktbelopp.

En undersökning av fraktkostnaden för import under krisen av vissa varuslag torde, såvitt angår de på statens livsmedelskommissions förvaltning ankommande varor, lämpligen böra utgå från en beräkning av de fraktbelopp, som i verkligheten betalats för import till Sverige av de här ifrågakommande viktigaste varuslagen, nämligen:

vete,
råg,
majs,
kli och
oljekakor.[1]

Såsom grundval för en dylik beräkning skall här väljas dels de genom månadsstatistiken över import och export kända siffror för nettoinförseln (vilken under krisen tack vare exportförbuden i själva verket varit lika med bruttoinförseln) å de nyssnämnda varuslagen, dels ock för vete och råg de av kommissionen vid dess import — vilken sedan 1915 års början praktiskt taget motsvarat hela den verkliga importen — betalade genomsnittliga fraktbelopp samt för fodermedel de medelfrakter, som utgivits av den största importören, svenska lantmännens riksförbund.

En översikt av de fraktsatser, som enligt vad nu nämnts, betalats för de varor, vilka importerats under tiden januari 1915—februari 1916, gives av nedanstående tablå:

Fraktsatser, medeltal (kr.[2] per ton).

Importmånad 1915	Vete (råg) (Nord- o. Sydamerika)	Majs	Kli	Oljekakor[3] (Amerika)
Januari	30·—	27·76	31·85	27·30
Februari	31·37	45·50	50·05	36·40
Mars	38·—	45·50	50·05	38·—
April	46·34	54·60	59·15	46·34
Maj	52·—	59·15	63·70	52·—
Juni	41·82	72·80	77·35	41·82
Juli	51·—	72·80	—	51·—

[1] Kreatursfoder, andra slag, ha under krisen kunnat införas endast i begränsad mängd och ha därför här lämnats ur räkningen. Likaså, på grund av bristfälliga uppgifter, gödningsämnen.
[2] Kursreduktioner efter parikurs.
[3] För jordnötskakor från Marseille: mars 36·40, dec./jan. 50·05, febr. 60·— kronor.

Importmånad	Vete (råg) (Nord- o. Sydamerika)	Majs	Kli	Oljekakor (Amerika)
Augusti	43·91	68·25	72·80	43·91
September	45·21	68·25	72·80	45·21
Oktober	44·96	72·80	77·35	44·96
November	48·72	72·80	77·35	54·60
December	52·28	72·80	77·35	54·60
1916				
Januari	59·33	77·35	81·90	54·60
Februari	78·13	86·45	91·—	77·35

Läggas dessa fraktsatser till grund för beräkning av de för importen utgivna fraktbelopp, erhållas, med kännedom om importens månatliga storlek, de siffror, som redovisas i nedanstående tablå:

Fraktkostnad, verklig, för importerad brödsäd och kraftfoder januari 1915—februari 1916.

Importmånad	Vete kr.	Råg kr.	Majs kr.	Kli kr.	Oljekakor kr.
1915					
Januari	249 000	67 000	454 000	132 000	453 000
Februari	78 000	34 000	1 930 000	419 000	523 000
Mars	667 000	39 000	1 013 000	186 000	892 000
April	1 113 000	243 000	1 467 000	212 000	1 045 000
Maj	1 340 000	378 000	1 102 000	74 000	381 000
Juni	954 000	720 000	763 000	72 000	51 000
Juli	1 241 000	85 000	381 000	250 000	326 000
Augusti	941 000	—	273 000	110 000	442 000
September	636 000	1 000	236 000	81 000	526 000
Oktober	716 000	1 000	843 000	111 000	796 000
November	1 136 000	164 000	317 000	82 000	246 000
December	2 040 000	303 000	1 766 000	406 000	642 000
Summa	**11 111 000**	**2 035 000**	**10 545 000**	**2 135 000**	**6 323 000**
1916					
Januari	1 696 000	121 000	479 000	24 000	287 000
Februari	1 504 000	948 000	655 000	1 000	333 000

2. Fraktbelopp enligt normala fraktsatser.

För att erhålla en någorlunda tillförlitlig bild av, huru de nu redovisade fraktutgifterna förhålla sig till motsvarande fraktkostnader under normala tider, har i tablån å sid. 249 en liknande beräkning verkställts med utgångspunkt från samma importsiffror, som i nyss anförda tablå, men på grundval av gängse fraktrater under tiden före krisen. De noteringar, vilka härvid lagts till grund, äro för befraktning från nordamerikanska hamnar £ —. 3. 6 per vetequarter, från Sydamerika £ —. 17. 6 per ton och från Frankrike (Marseille) £ —. 13. – per ton.

Enligt normal frakt beräknad fraktkostnad för importerad brödsäd och kraftfoder januari 1915—februari 1916.

Importmånad	Vete kr.	Råg kr.	Majs kr.	Kli kr.	Oljekakor kr.
1915					
Januari	121 000	33 000	261 000	66 000	232 000
Februari	37 000	16 000	672 000	133 000	210 000
Mars	257 000	15 000	355 000	59 000	341 000
April	352 000	77 000	428 000	57 000	330 000
Maj	377 000	106 000	297 000	19 000	107 000
Juni	334 000	252 000	167 000	15 000	18 000
Juli	356 000	24 000	83 000	51 000	94 000
Augusti	314 000	—	64 000	24 000	147 000
September	206 000	1 000	289 000	18 000	170 000
Oktober	233 000	—	185 000	23 000	259 000
November	341 000	49 000	288 000	17 000	66 000
December	571 000	85 000	387 000	84 000	172 000
Summa	**3 499 000**	**658 000**	**3 476 000**	**566 000**	**2 149 000**
1916					
Januari	419 000	30 000	99 000	5 000	77 000
Februari	282 000	178 000	121 000	—	63 000

3. Fraktbelopp enligt de mot verklig kostnadsökning svarande fraktsatser.

Det torde emellertid vara önskvärt att icke allenast stanna vid den motsättning, som en jämförelse av de båda senast anförda tablåerna erbjuder. Det är uppenbart, att en

Ökade utgifter för:	Februari 1915 Ångarens värde 800 000 kr. Kr.	Februari 1916 Ångarens värde 1 500 000 kr. Kr.
Krigsförsäkring (kontant)	6 000	30 000
Avlöningar och olycksfallsförsäkringar	6 600	6 600
Fraktassurans (à 2 %)	6 300	10 400
Kosthållning	800	2 800
Bunkerkol	5 600	26 000
Övriga förnödenheter för fartygets drift	—	8 000
Lastnings- och lossningsavgifter	—	6 000
Längre restid (3 300 sh. à 18·20)	30 000	30 000
	55 800	**119 800**
Normal fraktinkomst (3/6 pr q.)	89 200	89 200
Mot verklig kostnadsökning svarande frakt	**144 500**	**209 000**
Verklig fraktinkomst	[1] 376 300	[2] 518 000
Ökad verklig inkomst per resa	*231 800*	*309 000*

[1] 14/— kr.
[2] 18·50 kr.

stegring av fraktsatserna under krisen måste vara motiverad — icke blott såsom en följd av den minskade tillgången på handelstonnage — utan även såsom en direkt ersättning för ökade kostnader.

I tablån nederst å sid. 250 lämnas ock några siffror såsom material för en dylik jämförelse. Därvid har valts såsom exempel fraktinkomst och kostnader för en ångare om 6 000 tons lastdryghet under en rundresa från Sverige till Nordamerika och åter. Utresan antages ske i barlast, hemresan med full last av spannmål (vete). Hela resan beräknas taga tre månader, varav högst tre veckor komma på ökad tidsutdräkt till följd av långsammare dispatch i hamnarna, visitering, saktad fart (minlinjer, släckta fyrar) o. s. v. Beräkningen (se den nedre tablån å sid. 250) har utförts för två resor, dels under februari 1915, dels ock samma månad år 1916.

Den verkliga frakten utgjorde sålunda i februari 1915 omkring 400 % och i februari 1916 omkring 580 % av den normala frakten. Den ökade verkliga fraktinkomsten på varje resa utgjorde i förra fallet omkring 260 % och i senare fallet omkring 350 %.

4. Jämförelse mellan verklig frakt, normal frakt och kostnadsfrakt.

De i det föregående anförda tablåer visa, att den utgift, som belöper sig på frakter för de under år 1915 införda kvantiteter brödsäd och kraftfoder, överstiger de summor, som enligt normala fraktrater skulle ha erlagts för samma importkvantiteter med nedanstående belopp:

	Verklig frakt överstiger normal frakt under år 1915 med Kr.
Vete	7 612 000
Råg	1 376 000
Majs	7 069 000
Kli	1 569 000
Oljekakor	4 154 000
Summa	**21 780 000**

Jämföres åter det verkligen betalda fraktbeloppet med den summa, som kan sägas svara mot den faktiska kostnadsökningen, en summa, som här för korthetens skull skall benämnas kostnadsfrakt, framgår av den i det föregående i detta hänseende meddelade kalkyl, att normalfrakten i februari 1915 utgjorde omkring 60 %, men ett år senare allenast omkring 40 % av kostnadsfrakten. Räknar man sålunda med, att kostnadsfrakten i genomsnitt utgjort den dubbla normalfrakten, erhållas följande jämförelsesiffror mellan verklig frakt och kostnadsfrakt under år 1915.

	Verklig frakt överstiger kostnadsfrakt under år 1915 med Kr.
Vete	4 113 000
Råg	717 000
Majs	3 593 000
Kli	1 003 000
Oljekakor	2 005 000
Summa	**11 431 000**

Ungefärligen halva det tonnage, som använts för ifrågavarande import, har varit svenskt, vadan sålunda *halva beloppet av de fraktsummor, som här redovisats, komma på svenska rederier*. Sålunda översteg den verkliga frakten för de under år 1915 på svensk köl införda kvantiteter brödsäd och fodermedel den normala frakten med 10 890 000 kr. och kostnadsfrakten med 5 716 000 kr.

5. Fraktkostnad för importen september 1915—augusti 1916.

Av nu meddelade siffror framgår den kostnad, som belöper på frakterna för importen av här ifrågavarande varuslag under år 1915. Till fullständigande härav torde emellertid en beräkning böra verkställas till belysande jämväl av fraktutgiften för importen under innevarande konsumtionsår, d. v. s. september 1915—augusti 1916. För sådant ändamål erfordras i första rummet en beräkning rörande storleken av återstående importbehov under nämnda period för brödsäd och kraftfoder. Med ledning av de i månads- och veckostatistiken tillgängliga siffror rörande importen för månaderna september 1915—februari 1916 och den enligt handelsstatistiken kända genomsnittsimporten för femårsperioden 1909/10—1913/14 (brödsäd) samt treårsperioden 1911/12—1913/14 (kraftfoder) erhållas följande tal:

	Importöverskott 1909/10—1913/14 ton	Import sept. 1915—febr. 1916 ton	Importbehov mars 1916—aug. 1916 ton
Vete	198 023	140 157	58 866
Råg	96 971	23 381	73 590
	1911/12—1913/14		
Majs	63 445	85 823	—
Kli	38 388	9 146	29 242
Oljekakor	166 690	55 148	111 542
Kreatursfoder, andra slag	28 324	4 429	23 895

För brödsäd skulle således enligt dessa siffror föreligga ett ytterligare importbehov under detta konsumtionsår av i runt tal 130 000 ton. Emellertid utgöres nära 60 % härav av råg. I betraktande av det nuvarande läget på rågmarknaden inom landet torde emellertid någon ytterligare införsel av utländsk råg knappast för närvarande kunna anses såsom behövlig men i stället böra ersättas med en något ökad veteimport, vadan importbehovet för brödsäd synes kunna reduceras till en *vete*kvantitet av omkring 90 000 ton.

*Majs*importen utvisar i förhållande till de tre åren före krisen ett överskott på omkring 13 000 ton, och skulle för denna vara således intet ytterligare importbehov föreligga. Men i stället är motsvarande behov för övriga slag av importerade kraftfoder så mycket större. Främst gäller detta *oljekakorna*, av vilka skulle krävas en införsel av ytterligare omkring *110 000 ton* för att årets behov skulle kunna anses fullt täckt. För kli och kreatursfoder, andra slag, är behovet omkring 53 000 ton. Av dessa varuslag torde emellertid någon ytterligare import i mera betydande omfattning näppeligen vara att emotse, vadan detta behov synes böra tillgodoses genom fortsatt majsimport. Då av denna vara nu föreligger ett beräknat importöverskott å 13 000 ton, torde det av nu anförda anledning ökade behovet av *majs* böra uppskattas till omkring *40 000 ton*.

Det ytterligare importbehov, som sålunda bör beräknas för tiden mars 1916—augusti 1916, kan anses uppgå till för:

Vete	90 000 ton
Majs	40 000 »
Oljekakor	110 000 »

Fraktutgiften för importen av nu angivna kvantiteter kan givetvis endast approximativt uppskattas. Det nuvarande läget på fraktmarknaden berättigar emellertid till det antagandet, att nu gällande fraktsatser skola bli bestående en avsevärd tid framåt och sannolikt i varje fall under de näraliggande månader, då fraktslut för den här ifrågavarande importen måste ske. I viss utsträckning ha dylika fraktslut redan nu skett och då, enligt vad som kunnat inhämtas, till dagens rater. Det torde sålunda vara väl motiverat att lägga nuvarande fraktnoteringar till grund vid beräkning av fraktutgifterna för importen av konsumtionsårets återstående behov av brödsäd och kraftfoder. Dessa noteringar äro: från Nordamerika 18: 50 kr. per vetequarter, från Sydamerika 125: — kr. per ton och från Frankrike (Marseille) 60: — kr. per ton.

Med dessa utgångspunkter erhållas de i tablån här nedan angivna siffror:

Fraktkostnad för importerad brödsäd och kraftfoder september 1915—augusti 1916.

	Brödsäd	Kraftfoder	Totalsumma
Verklig frakt sept. 1915/febr. 1916	9 265 000	7 830 000	17 095 000
Beräknad frakt mars 1916/aug. 1916	11 250 000	18 150 000	29 400 000
Beräknad frakt sept. 1915/aug. 1916	*20 515 000*	*25 980 000*	*46 495 000*
Skillnad mellan verkl. o. normal frakt sept. 1915/febr. 1916	6 871 000	5 510 000	12 381 000
Skillnad mellan beräkn. o. normal frakt mars 1916/aug. 1916	9 932 000	15 862 000	25 795 000
Skillnad mellan beräkn. o. normal frakt sept. 1915/aug. 1916	*16 803 000*	*21 372 000*	*38 176 000*
Skillnad mellan verkl. o. kostnadsfrakt sept. 1915/febr. 1916	4 477 000	3 190 000	7 666 000
Skillnad mellan beräkn. o. kostnadsfrakt mars 1916/aug. 1916	8 615 000	13 575 000	22 190 000
Skillnad mellan beräkn. o. kostnadsfrakt sept. 1915/aug. 1916	*13 092 000*	*16 765 000*	*29 856 000*

Av dessa siffror framgår, att den fraktkostnad, som med här angivna utgångspunkter kan beräknas för importen av den under konsumtionsåret 1915/16 erforderliga brödsäden, uppgår till i runt tal 20·5 miljoner och för kraftfodret till 26·0 miljoner kr. Skillnaden mellan dessa belopp och kostnadsfrakten utgör resp. 13·1 och 16·8 miljoner kr.

Av dessa sistnämnda summor komma — enligt förut angiven beräkningsgrundval — *på svenska rederier 6·7 miljoner kr. för brödsäd och 8·4 miljoner kr. för kraftfoder.* På den del av importen, som under konsumtionsåret redan verkställts, belöpa för fartyg på svensk köl 2·2 miljoner kr. för brödsäd och 1·6 miljoner kr. för kraftfoder; i fråga om den förstnämnda summan bör erinras om, att svenska rederier på grund av det med dem i november 1915 träffade, bekanta avtalet till statens livsmedelskommission hittills inbetalat omkring 0·7 miljoner kr. För den import, som måste ske till täckande av vårt ytterligare behov före nästa skörd, d. v. s. *för tiden mars—augusti 1916 kan på svenska fartyg beräknas komma en merutgift utöver kostnadsfrakten å 4·3 miljoner kr. för brödsäd och 6·8 miljoner kr. för kraftfoder eller sammanlagt 11·1 miljoner kr.*

Inrättandet av en fröbyrå. Genom nådigt beslut den 15 februari 1916 uppdrog Kungl. Maj:t, på hemställan av kommissionen, åt direktören för trädgårdsavdelningen å lantbruksakademiens experimentalfält Gustav Lind och fröhandlaren Erik Tjäder att i Tyskland hos vederbörande säljare och myndigheter göra framställning om och vidtaga åtgärder för införskaffande till Sverige av de, för vårsådden av köksväxter år 1916, nödiga kvantiteter fröer.

Vid de av ovannämnda personer i Tyskland bedrivna förhandlingar framgick emellertid, att behövliga fröer av alla slags köksväxter icke kunde anskaffas, enär tyska myndigheter icke under några förhållanden ville avstå från något frö av en hel del viktiga fröslag. Med anledning härav ingåvo direktör Lind och direktören vid statens trädgårdsskola i Alnarp Carl G. Dahl den 4 mars följande framställning till kommissionen:

»Köksväxterna ha under senaste åren fått en betydligt ökad användning som livsmedel även bland de bredare lagren av vårt lands befolkning. Genom den stora omfattning, som egnahems-, småbrukare- och koloniträdgårdsrörelsen uppnått, har köksväxtodlarnas antal ökats i en omfattning, som endast för något årtionde tillbaka torde ha ansetts omöjlig.

Köksväxtodlingen spelar under nuvarande kristider en ytterst viktig roll vid livsmedelsförrådens fyllande och om av någon orsak denna odling nu skulle behöva väsentligt inskränkas, skulle för landets hushållning högst betänkliga vådor därav bliva en given följd.

Beklagligt nog förefinnes just för närvarande en dylik orsak till köksväxtodlingens inskränkning, nämligen bristen på utsäde. Någon mera avsevärd odling av svenska köksväxtfrön förekommer icke, utan de svenska köksväxtodlarna ha sedan gammalt så gott som uteslutande varit hänvisade till utlandet, när det gällt att fylla behovet av köksväxtfrön.

I främsta rummet är det Tyskland, som hittills försett vårt land med köksväxtfrön. Mindre partier dylika frön importeras också från Danmark, Holland, England och Frankrike.

Sedan nu emellertid exportförbud å köksväxtfrön utfärdats såväl i Tyskland, Frankrike som England, har vår köksväxtodling att kämpa med stora svårigheter beträffande anskaffandet av det nödvändiga utsädesfröet.

Dessa allmänt kända svårigheter ha ock föranlett Kungl. Maj:t att, på underdånig framställning från statens livsmedelskommission den 15 februari d. å., uppdraga åt undertecknad Lind samt fröhandlaren Erik Tjäder att ofördröjligen avresa till Tyskland för att hos vederbörande säljare och myndigheter göra framställning om och vidtaga åtgärder för införskaffande till Sverige av för vårsådden av köksväxter innevarande år nödiga kvantiteter fröer.

Tyvärr ha icke på långt när behövliga fröer av alla slags köksväxter kunnat anskaffas. De tyska myndigheterna vilja nämligen icke under några förhållanden av en hel del viktiga fröslag avstå något frö, trots det att de i denna angelägenhet visat det allra största tillmötesgående mot Sverige. Orsakerna härtill äro flera. Dels vill man av vissa viktigare köksväxter reservera frö till utsäde under år 1917, dels har användningen av köksväxter på grund av förordningen om de s. k. kött- och fettlösa dagarna ökats i alldeles oerhört hög grad, varigenom odlingen måste högst väsentligt ökas och som följd därav även efterfrågan å frön blivit större. Frön av från livsmedelssynpunkt viktigare växter såsom bönor, kålrötter, spenat och dylikt vill man överhuvud taget icke alls exportera.

Slutligen är att märka, att de stora tyska fröodlarna hittills haft mycket vidsträckta fröodlingar i södra Frankrike framförallt i provinsen Provence. Under krigets första skede torde en del av dessa frön kommit sina tyska ägare till handa, men nu torde

frötillförseln från Frankrike kunna betraktas som alldeles slut. Slutligen komma svårigheterna att under kriget anskaffa kunnigt och erfaret folk till de tyska fröodlingarna.

Såsom av det anförda torde framgå, te sig utsikterna för oss att kunna erhålla köksväxtfrö från Tyskland nästa år mycket mörka. Då det emellertid med hänsyn till livsmedelsförrådens fyllande torde vara av allra största vikt för vårt lands befolkning, att köksväxtodlingen i vårt land under de närmaste åren väsentligt utökas, måste åtgärder oförtövat vidtagas för frambringande av svenskt utsäde.

Det är sålunda enligt vårt förmenande nödvändigt att från statens sida åtgärder omedelbart vidtagas till tryggande av vårt lands behov av köksväxtfrön.

Vi måste sålunda söka att redan under detta år få till stånd större köksväxtfröodlingar inom landet av våra viktigaste köksväxter såsom ärter, bönor, morötter, palsternackor, dill, spenat, kålrötter, vitkål, frilandsgurkor, persilja, rödbetor m. fl. Odlingarna böra huvudsakligast förläggas till Skåne och Halland och torde det icke vara uteslutet att där finna enskilda jordbrukare, som äro villiga att börja med fröodling, när de nämligen kunna beräkna att erhålla avsättning för fröna, något som nu under flera år framåt icke torde erbjuda några som helst svårigheter.

Men för att saken skall kunna realiseras torde det vara nödvändigt att det hela ställes under enhetlig ledning och detta torde näppeligen kunna ske annorledes än att en kommitté av sakkunniga personer tillsättes med uppdrag att ordna det hela. Denna kommitté skulle bestämma, vilka sorter som skulle odlas, träffa avtal med odlare, inköpa utsäde, övervaka såväl odlingarna som frönas rengöring, fastställa försäljningspriser o. s. v. Kommittén borde äga rätt att i sin tjänst anställa en i fröodling väl förfaren person för att utöva närmaste ledningen och tillsynen av odlingarna.

Kommitténs direkta utgifter, såväl för sin verksamhet som för avlöning av den omskrivne fröodlingstjänstemannen, torde böra bestridas av statsmedel. Däremot borde fröpriserna sättas så högt, att fröodlarna själva få full ersättning för sina utgifter.

Skall emellertid något hinna åtgöras redan i år, måste beslut i frågan fattas inom den allra närmaste tiden.

Med stöd av det anförda få vi alltså vördsamt hemställa,

att statens livsmedelskommission måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om bemyndigande att tillsätta en kommitté av sakkunniga personer med uppdrag att ordna och i största möjliga utsträckning igångsätta odlingar av vissa viktiga köksväxtfrön, samt

att under förutsättning av bifall härtill för bestridande av kostnaderna härför ett belopp av tiotusen (10 000) kronor måtte ställas till kommitténs förfogande.»

Med anledning härav och under överlämnande av den sålunda inkomna framställningen, hemställde kommissionen i skrivelse den 6 mars till chefen för jordbruksdepartementet om bemyndigande att tillkalla högst fyra sakkunniga personer att utgöra kommissionens fröbyrå för ordnande av denna angelägenhet, ävensom att ett belopp av 10 000 kr. måtte ställas till kommissionens förfogande för bestridande av de med detta arbete förenade kostnader.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 6 mars blev denna kommissionens hemställan bifallen, och utsågos till ledamöter av *statens livsmedelskommissions fröbyrå* följande personer, nämligen ovannämnda hrr Lind och Dahl samt fil. dr. H. Witte, Svalöv, och statskonsulenten A. Elofson, Uppsala.

Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1915.

I. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige, som år från år fått större omfattning, har även under år 1915 fortsatt denna sin gynnsamma utveckling. Detta har visat sig dels genom ökad frekvens vid de olika anstalterna, dels ock genom öppnandet av nya anstalter och kontor.

Vid 1915 års början funnos inalles 34 arbetsförmedlingsanstalter, av vilka 23 voro länsanstalter och de återstående 11 fristående kommunala anstalter. Bland de sistnämnda äro emellertid inräknade Malmöhus läns anstalter, 8 till antalet, vilka från länets landsting åtnjuta årligt anslag. Endast 3 anstalter kunna alltså anses vara uteslutande kommunala.

Länsanstalter funnos vid sagda tidpunkt i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings och Kronobergs län, Kalmar läns norra och södra landstingsområden, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Av vederbörande kommuner helt underhållna anstalter voro Stockholms, Norrköpings och Göteborgs, medan anstalterna i Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trälleborg, Eslöv och Skurup — alltså Malmöhus läns samtliga anstalter — väsentligen uppehöllos av kommunala anslag. Erinras bör, att dylika anslag utgå även till åtskilliga till länsanstalter hörande kontor, varjämte samtliga anstalter åtnjuta statsbidrag.

Vid slutet av år 1915 hade antalet arbetsförmedlingsanstalter stigit till 35, i det att en ny anstalt i Gottlands län under året begynt sin verksamhet. Länsanstalterna voro alltså vid årets slut 24, medan antalet kommunala anstalter var oförändrat.

Under år 1915 omfattade samtliga länsanstalter utom huvudkontor även ett eller flera avdelningskontor (filialkontor). Vid årets början uppgick antalet dylika kontor till 80, under året tillkommo 3 (i Älmhult, Sollefteå och Boden), vadan antalet vid årets slut utgjorde 83. Vad de kommunala anstalterna beträffar, är det alltjämt endast Stockholmsanstalten, som upprättat avdelningskontor.

Hela antalet offentliga arbetsförmedlingskontor utgjorde således vid årets utgång 118.

Några anstalter hava, utom filialkontor, även ett eller flera ombud anställda.

Tablån å sid. 258 visar, på vilka orter den offentliga arbetsförmedlingen under hela året 1915 eller någon del av detsamma hade kontor (huvud- eller

avdelningskontor). Det framgår av tablån, att offentliga arbetsförmedlingsanstalter vid 1915 års slut funnos inom rikets samtliga län.

Såsom supplement till tablån lämnas här nedan en kortfattad redogörelse för arbetsförmedlingens utveckling och nuvarande läge inom olika landsdelar.

Stockholms stad. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes sedan år 1905. Verksamheten bedrevs under flera år vid allenast *ett* kontor, beläget å Norrmalm, men år 1910 beviljades av stadsfullmäktige medel till upprättande av ett filialkontor å Södermalm, vilket öppnades under år 1911. — Stockholmsanstalten har sedan 1912 fungerat såsom distriktskontor, avseende den offentliga arbetsförmedlingen i Stockholms stad, Stockholms län, Uppsala län och Södermanlands län.

Stockholms län. Fråga om inrättande av offentlig arbetsförmedlingsanstalt i länet väcktes så tidigt, att den för ändamålet tillsatta kommittén redan till 1909 års landsting inkom med förslag i ämnet. Förslaget innebar, att landstinget skulle, under förutsättning av dels bifall av stadsfullmäktige i Stockholm och dels vederbörligt bidrag av länets hushållningssällskap, anordna en för Stockholms stad och län gemensam arbetsförmedling med Stockholms stads redan befintliga arbetsförmedlingsanstalt såsom huvudkontor, och under förutsättning jämväl av bidrag från vederbörande kommuner, med avdelningskontor även i Södertälje och Norrtälje, allt under benämning »Stockholms stads och läns arbetsförmedling». Sedan detta förslag år 1911 förkastats av hushållningssällskapet och frågan även år 1913 fallit, beslöt hushållningssällskapets förvaltningsutskott föreslå upprättandet av en för länet fristående offentlig arbetsförmedling med huvudkontor i Stockholm och minst två filialkontor inom länet, därav ett i Södertälje och ett i Norrtälje. Kostnaderna skulle bestridas av hushållningssällskapet och landstinget. Förslaget godkändes av båda parterna, och verksamheten begynte under år 1914 å ovannämnda tre platser.

Uppsala län. Uppsala stads och läns arbetsförmedling har varit i verksamhet sedan år 1908, till en början endast genom kontor i Uppsala men från och med år 1910 även genom avdelningskontor i Enköping, Skutskär och Tierp. Kostnaderna fördelas på landsting, hushållningssällskap och vederbörande kommuner.

Södermanlands län. Länsförmedling med huvudkontor i Eskilstuna och avdelningskontor i Nyköping och Flen trädde i verksamhet i början av år 1911. Under år 1914 öppnades ytterligare tre filialkontor, nämligen i Strängnäs, Katrineholm och Gnesta.

Östergötlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes i Norrköping sedan år 1906. — Östergötlands läns arbetsförmedling, upprättad av landstinget, med huvudkontor i Linköping samt filialkontor å ett fiertal platser inom länet (Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Östra Husby, Finspång och Borensberg), började sin verksamhet under år 1908. Anstalten, som samarbetar med Norrköpingskontoret, där en särskild avdelning för förmedling av jordbruksarbetare under säsongtiden finnes inrättad, underhålles av landstinget med bidrag från de flesta kommuner, dit kontor äro förlagda. — Huvudkontoret i Linköping har sedan år 1910 fungerat såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län.

Jönköpings län. Från och med år 1910 är Jönköpings läns arbetsförmedling i verksamhet. Huvudkontoret är förlagt till Jönköping, och avdelningskontor äro upprättade i Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo och Gislaved. Den 1 jan. 1916 öppnades ytterligare ett avdelningskontor, nämligen i Nässjö. Anslag lämnas av landstinget, hushållningssällskapet och Jönköpings stad.

Kronobergs län. Frågan om inrättande av offentlig arbetsförmedling för länet hade redan vid 1909 års landsting förekommit till behandling, men då avslagits. På grund av enskild motion

Översikt av Sveriges offentliga arbetsförmedling
å olika orter i riket vid början av år 1915.

Landsdel	*Kontor i verksamhet*
Stockholms stad	*Stockholm*, avdelningskontor å Södermalm.
Stockholms län	*Stockholm*, Södertälje, Norrtälje.
Uppsala »	*Uppsala*, Enköping, Skutskär, Tierp.
Södermanlands »	*Eskilstuna*, Nyköping, Strängnäs, Flen, Katrineholm, Gnesta.
Östergötlands »	*Norrköping; Linköping*, Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Ö. Husby, Finspång, Borensberg.
Jönköpings »	*Jönköping*, Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Gislaved, (Nässjö)[1].
Kronobergs »	*Växjö*, Ljungby, Älmhult.
Kalmar läns norra landstingsområde	*Västervik*, Vimmerby.
» » södra »	*Kalmar*, Nybro, Torsås.
Gottlands län	*Visby*.
Blekinge »	*Karlskrona*, Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg.
Kristianstads »	*Kristianstad*, Hässleholm, Ängelholm, Tomelilla, Åstorp.
Malmöhus »	*Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trelleborg, Eslöv, Skurup*.
Hallands »	*Halmstad*, Laholm, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka.
Göteborgs o. Bohus »	*Göteborg; Uddevalla*, Strömstad, Lysekil, Kungälv, Marstrand.
Älvsborgs »	*Vänersborg*, Alingsås, Borås, Trollhättan.
Skaraborgs »	*Skara*, Mariestad, Tidaholm, Vara.
Värmlands »	*Karlstad*, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Säffle.
Örebro »	*Örebro*, Askersund, Lindesberg, Karlskoga, Kopparberg.
Västmanlands »	*Västerås*, Köping, Arboga, Sala.
Kopparbergs »	*Falun*, Avesta, Mora, Leksand, Ludvika.
Gävleborgs »	*Gävle*, Hudiksvall, Söderhamn, Storvik, Ljusdal, Harmånger, Bollnäs.
Västernorrlands »	*Sundsvall*, Härnösand, Sollefteå.
Jämtlands »	*Östersund*, Strömsund, Sveg.
Västerbottens »	*Umeå*, Skellefteå.
Norrbottens »	*Luleå*, Piteå, Kiruna, Boden.

beslöt emellertid landstinget år 1910 att tillsätta en kommitté för fullständig utredning av frågan. Kommitterade avgåvo till 1911 års landsting förslag till inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Växjö och filialkontor i Ljungby. Under år 1915 trädde ytterligare ett avdelningskontor i verksamhet, nämligen i Älmhult. Förslaget bifölls av landstinget, under villkor att medel ansloges jämväl av hushållningssällskapet och staden Växjö. Anstalten började sin verksamhet i maj 1912.

Kalmar län. Inom länets norra landstingsområde är sedan början av år 1910 en offentlig arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Västervik. Kostnaderna härför fördelas lika mellan sta-

[1] Kontoret öppnades 1 jan. 1916.

den, länets landsting och hushållningssällskap samt nationalföreningen mot emigr tionen. Under år 1913 öppnades filialkontor i Vimmerby. — Inom länets södra landstin sområde har nämnda förening haft en arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Kalmar. Landstinget beviljade år 1910 anslag för utveckling av verksamheten vid denna anstalt samt till upprättande av filialer i Oskarshamn, Borgholm, Mönsterås, Nybro och Torsås. Av dessa trädde under år 1911 avdelningskontoren i Nybro och Torsås i verksamhet. Till kontoret i Kalmar hava medel anslagits jämväl av stadsfullmäktige i Kalmar.

Gottlands län. Sedan frågan om inrättande av offentlig arbetsförmedlingsanstalt för Gottlands län, efter att tidigare flera gånger hava behandlats, fallit på grund av 1910 års landstings beslut, har nämnda fråga där ej varit föremål för behandling förrän under år 1914. Under sommaren och hösten sistnämnda år inrättades av drätselkammaren i Visby en provisorisk arbetsförmedlingsanstalt, vilken dock snart upphörde. Vid årets landsting återupptogs frågan om inrättandet av anstalt för länet, varefter såväl landstinget som stadsfullmäktige i Visby beviljade anslag för år 1915 till anordnande av arbetsförmedlingsanstalt för Gottlands län, under förutsättning att jämväl erforderligt anslag av statsmedel till sådan anstalt kunde utverkas. Därjämte valdes styrelse för den blivande anstalten. Anstalten började sin verksamhet under loppet av år 1915.

Blekinge län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt upprättades i Karlskrona år 1906. Länsförmedling med huvudkontor i Karlskrona och avdelningskontor i Karlshamn trädde i verksamhet under år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner, och den kommunala anstalten i Karlskrona har uppgått i länsanstalten. Under år 1912 tillkom ett avdelningskontor, nämligen i Ronneby, samt under år 1914 ett i Sölvesborg.

Kristianstads län. Arbetsförmedlingen för länet trädde i verksamhet i början av år 1908 med huvudkontor i Kristianstad och avdelningskontor i Simrishamn, Ängelholm och Hässleholm. Den 1 april 1909 tillkommo ytterligare avdelningskontor i Tomelilla och Osby, vilket sistnämnda kontor likväl med 1911 års utgång indrogs. Under år 1913 indrogs kontoret i Simrishamn, varemot ett nytt kontor öppnades i Åstorp. Ombud äro anställda å skilda orter inom länet.

Malmöhus län. Kommunala arbetsförmedlingsanstalter finnas i Hälsingborg sedan 1902 samt i Malmö och Lund sedan 1905. Dessa erhålla emellertid numera bidrag även av landstinget. Under år 1909 beslöto vederbörande kommuner att med bidrag från landstinget inrätta arbetsförmedlingsanstalter i Ystad, Eslöv, Skurup, Landskrona och Trälleborg. I sistnämnda stad började verksamheten dock först under år 1911. Till centralanstalt för länets förmedlingskontor har bestämts den kommunala anstalten i Malmö, vilken jämväl fungerar som distriktskontor för Skåne och Blekinge.

Hallands län. Länsarbetsförmedling med huvudkontor i Halmstad och avdelningskontor i Falkenberg, Varberg och Kungsbacka jämte en del sockenombud trädde i verksamhet i början av år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner samt av nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1911 öppnades ett avdelningskontor även i Laholm.

Göteborgs och Bohus län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt är i Göteborg i verksamhet sedan år 1902. Under år 1912 började anstalten fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Göteborgs och Bohus, Hallands och Skaraborgs län. Den nyupprättade anstalten i Älvsborgs län tillhör ock Göteborgs-distriktet. — I enlighet med beslut av 1909 års landsting, trädde under år 1910 en länsförmedlingsanstalt i verksamhet med huvudkontor i Uddevalla, filialkontor i Strömstad, Lysekil och Kungälv samt ombud å ett flertal orter inom länet. Under år 1911 tillkom ännu ett filialkontor, nämligen i Marstrand.

Älvsborgs län. Allt sedan år 1907 hade fråga om inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet tid efter annan väckts, ehuru något beslut därom ej fattats. Av 1910 års landsting uppsköts frågan till följande år samt behandlades då ånyo av landstinget. Den för saken utredande år 1909 tillsatta kommittén hade i sitt betänkande föreslagit inrättandet av dylik anstalt med

kontor endast i Borås. Förslaget blev dock av landstinget avslaget. Detsamma blev fallet med ett till 1912 års landsting avgivet förslag om länsförmedling med huvudkontor i Borås och avdelningskontor i Trollhättan. Den av krigsutbrottet år 1914 förorsakade ekonomiska krisen gav likväl anledning till att länets södra hushållningssällskap i augusti sistnämnda år upprättade en huvudsakligen för skördearbete avsedd provisorisk förmedlingsanstalt i Borås, varjämte Trollhättans kommun ungefär samtidigt öppnade förmedlingskontor. Landstinget beslöt emellertid att med bidrag av vederbörande kommuner anslå medel till upprättandet av en provisorisk anstalt för länet med huvudkontor i Väfversborg samt avdelningskontor i Borås, Alingsås och Trollhättan. Anstalten började genast sin verksamhet. Vid 1915 års landsting tillsattes en kommitté för att till nästkommande sammanträde utreda frågan om dess överförande på ordinarie stat.

Skaraborgs län. Sedan en av hushållningssällskapet beslutad arbetsförmedlingsanstalt för länet med kontor i Skara under år 1910 trätt i verksamhet, beslöt samma års landsting att lämna understöd till densamma. Bidrag lämnas jämväl av Skara stad. Avdelningskontor öppnades under år 1911 i Lidköping och Vara, av vilka dock det förra fr. o. m. år 1912 tills vidare nedlades. Under år 1913 öppnades ett avdelningskontor i Mariestad, varjämte i samband med 1914 års kris kontor öppnades i Tidaholm. Sedan hösten 1914 har ett av nödhjälpskommittén Skövde och nationalföreningen mot emigrationen provisoriskt anordnat kontor tidvis fungerat i nämnda stad.

Värmlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 funnits i Karlstad. — Landstinget beslöt år 1910 att upprätta arbetsförmedlingsanstalt för länet under förutsättning av bidrag från hushållningssällskapet och vederbörande kommuner. Då hushållningssällskapet vägrade att lämna bidrag, kom under år 1911 ingen länsanstalt att träda i verksamhet. Frågan förekom ånyo vid 1911 års landsting, varvid landstinget beslöt inrätta arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Karlstad, avdelningskontor i Kristinehamn, Filipstad och Arvika samt ortsombud i Säffle och Norra Råda, allt under förutsättning av anslag från resp. kommuner. Länsförmedlingen med tillhörande avdelningskontor och ortsombud har från och med år 1912 trätt i verksamhet, varvid den kommunala anstalten i Karlstad uppgått i länsanstalten. Den i Norra Råda bedrivna verksamheten nedlades med 1913 års utgång.

Örebro län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har i Örebro varit i verksamhet sedan den 1 mars 1909. — Landstinget beslöt år 1911 upprätta en länsarbetsförmedling med centralanstalt i Örebro och med filialer i andra länets kommuner, där sådana kunde anses behövliga. Medel beviljades under förutsättning av anslag från vederbörande kommuner. Länsförmedlingen har från och med år 1912 trätt i verksamhet och den kommunala anstalten i Örebro uppgått i länsanstalten. Filialkontor öppnades under år 1913 i Askersund och Lindesberg samt under 1914 i Karlskoga och Kopparberg. — Örebroanstalten fungerar sedan 1912 som distriktskontor för den offentliga arbetsförmedlingen i Värmlands, Örebro och Västmanlands län.

Västmanlands län. En offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet började sin verksamhet i Västerås under november 1909 med understöd av landstinget och Västerås stad. Under år 1911 tillkommo två avdelningskontor, i Köping och i Arboga, och under år 1913 ett dylikt kontor i Sala.

Kopparbergs län. På förslag av de utav landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda kommitterade beslöt 1909 års landsting inrätta en offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Falun och 5 filialkontor (i Borlänge, Ludvika, Avesta Järna och Mora) under förutsättning av bidrag från hushållningssällskapet och vederbörande kommuner. Kontoret i Falun började sin verksamhet under år 1910, och avdelningskontor öppnades i Avesta, Mora och Leksand under loppet av år 1911, i Ludvika under år 1912.

Gäfleborgs län. I Gävle har sedan år 1907 funnits en kommunal arbetsförmedlingsanstalt. Av 1909 års landsting beslöts bl. a., att en provisorisk anstalt skulle inrättas på lämplig ort

inom länet, eventuellt gemensam med arbetsförmedlingsanstalten i Gävle. Sedan stadsfullmäktige i Gävle bifallit det framställda förslaget om samarbete med länsanstalten, har en dylik provisorisk länsförmedlingsanstalt varit i verksamhet fr. o. m. år 1910, med huvudkontor förlagt till den kommunala anstalten i Gävle samt avdelningskontor i Storvik, Söderhamn, Ljusdal och Hudiksvall. Avdelningskontor öppnades under år 1914 jämväl i Harmånger och Bollnäs. — Anstalten i Gävle började under år 1912 fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län.

Västernorrlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 varit i verksamhet i Sundsvall. — Till 1910 års landsting avgåvo särskilda kommitterade förslag om förmedlingsverksamhetens ordnande så, att anstalten i Sundsvall skulle under vissa villkor förändras till en centralanstalt för länet med avdelningskontor i Härnösand, Örnsköldsvik och Sollefteå samt med 12 ortsombud. Då de gjorda förutsättningarna ej i allo uppfylldes, kom under år 1911 ingen länsanstalt till stånd. Sistnämnda år beslöt landstinget emellertid medgiva, att till uppehållande av arbetsförmedlingsanstalten i Sundsvall, enligt för densamma godkänd plan i fråga om arbetssättet, finge under vissa villkor av redan beviljat årligt anslag å 3 000 kronor utgå 2 000 kronor under åren 1912, 1913, 1914 och 1915. På grund härav trädde länsförmedling med huvudkontor i Sundsvall i verksamhet från och med år 1912. Ett avdelningskontor öppnades, enligt landstingets beslut, under år 1913 i Härnösand. Under år 1915 öppnades ytterligare ett avdelningskontor, nämligen i Sollefteå.

Jämtlands län. Arbetsförmedling för länet började sin verksamhet i juni 1911 vid huvudkontoret i Östersund. Därjämte hava avdelningskontor öppnats i Ragunda, Strömsund och Sveg. Av dessa har emellertid kontoret i Ragunda under år 1913 indragits.

Västerbottens län. En av 1909 års landsting och av länets hushållningssällskap gemensamt tillsatt kommitté för utredning av frågan om inrättande av offentlig arbetsförmedling för länet hade för 1910 års landsting föreslagit upprättandet av dylik anstalt under förutsättning av bidrag från hushållningssällskap och vederbörande kommuner. Då emellertid beslut om lämnande av dylika bidrag ej förelågo, uppsköt landstinget frågan. Denna behandlades ånyo av 1911 års landsting, som därvid beslöt att, med villkor av anslag från hushållningssällskapet, år 1912 upprätta en offentlig länsarbetsförmedlingsanstalt med huvudkontor i Umeå och avdelningskontor eller ombud å lämpliga platser, ävensom att anslå medel härför. Sedan hushållningssällskapet beslutit lämna bidrag till föreslaget belopp, trädde länsförmedlingen i verksamhet i maj 1912. Avdelningskontor öppnades under samma år i Skellefteå.

Norrbottens län. Länsförmedling trädde i verksamhet vid början av år 1909 med huvudkontor i Luleå samt ombud i Boden, Malmberget och Kiruna. På grund av de obetydliga resultaten indrogos emellertid kontoret i Boden fr. o. m. den 1 oktober 1910 samt kontoret i Malmberget fr. o. m. 1912. Under sistnämnda år har avdelningskontor öppnats i Piteå. Under år 1915 öppnades ett för militär förmedling avsett kontor i Boden, vilket skall hållas öppet 1 månad under våren och 2 månader under hösten.

II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1915.

I redogörelsen för den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet under år 1914 (»Soc. Medd.» 1915, sid. 267) framhölls, att det betydande uppsving, som kunde konstateras under nämnda år, ingalunda vore att enbart tillskriva de genom krigsutbrottet tillskapade extraordinära förhållandena på arbetsmarknaden utan tvärtom till en väsentlig del vore att betrakta som ett naturligt led i den oavbrutna utveckling, som kännetecknat verksamheten under alla

föregående år. Detta omdömes riktighet bestyrkes till fullo av de uppgifter, som nu föreligga beträffande den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet under år 1915. Man finner nämligen, att frekvensen vid förmedlingsanstalterna under det gångna året varit fullt lika stor som under hösten 1914, och detta ehuru arbetsmarknaden under året undergått en högst betydlig förbättring efter de första krigsmånaderna. Visserligen hava under året konjunkturerna ställt sig mycket olika för de olika industrigrenarna och på grund härav arbetstillfällena fördelat sig rätt ojämnt, men i stort sett torde likväl 1915 få anses nära nog som ett normalt år med hänsyn till det allmänna läget å arbetsmarknaden och i alla händelser som ett mera normalt år än 1914. När man det oaktat finner, att frekvensen vid förmedlingsanstalterna under 1915 stegrats i ännu högre grad än under 1914, har man tydligen att konstatera en utveckling, som endast till en mindre del får skrivas på de extraordinära faktorernas konto, utan fastmera kan tagas som ett bevis för den offentliga arbetsförmedlingens tendens att i alltjämt ökad omfattning lägga arbetsmarknaden under sin reglerande verksamhet.

Huvudresultaten av 1915 års verksamhet, jämförda med motsvarande uppgifter för några föregående år, framgå av följande tablå:

	Män	*Kvinnor*	*Tillsammans*
Ansökningar om arbete år 1915 . . .	183 829	125 457	**309 286**
» » » » 1914 . . .	150 344	101 177	**251 521**
» » » » 1913 . . .	115 704	85 319	**201 023**
» » » » 1912 . . .	112 643	77 520	**190 163**
» » » » 1911 . . .	100 493	64 309	**164 802**
Lediga platser » 1915 . . .	121 355	98 039	**219 394**
» » » 1914 . . .	96 106	95 707	**191 813**
» » » 1913 . . .	83 680	89 047	**172 727**
» » » 1912 . . .	75 261	77 284	**152 545**
» » » 1911 . . .	59 564	65 460	**125 024**
Tillsatta platser » 1915 . . .	98 240	65 931	**164 171**
» » » 1914 . . .	77 398	60 764	**138 162**
» » » 1913 . . .	65 077	52 854	**117 931**
» » » 1912 . . .	59 043	45 989	**105 032**
» » » 1911 . . .	46 719	38 083	**84 802**

Siffrorna för 1915 visa på alla punkter en ganska betydande ökning av verksamheten. Den procentuella tillväxten under detta år, jämförd med ökningen under de båda närmast föregående åren, framgår av följande siffersammanställning:

	Män			Kvinnor			Tillsammans		
	1913	1914	1915	1913	1914	1915	1913	1914	1915
Arbetsansökningar	2·7	29·9	22·3	10·1	18·6	24·0	5·7	25·1	**23·0**
Lediga platser	11·2	14·8	26·3	15·2	7·5	2·4	13·2	11·0	14·4
Tillsatta platser	10·2	18·9	26·9	14·9	15·0	8·5	12·3	17·2	18·8

Antalet arbetsansökningar har sålunda under det sista året kraftigt ökats beträffande såväl män som kvinnor; för de senare var ökningen ej obetydligt

större än under 1914, för de förra däremot något mindre. Särskilt i fråga om de kvinnliga ansökningarna har deras stora antal delvis föranletts av den för erhållande av arbetslöshetsunderstöd stadgade skyldigheten för de understödssökande att anmäla sig å arbetsförmedlingsanstalt, och i all synnerhet har detta gällt tobaksarbeterskorna, av vilka en väsentlig del under årets lopp varit arbetslös. De anmälda lediga platserna för män hava till antalet ökats ännu mer än ansökningarna om arbete. De kvinnliga platserna hava likaledes ökats, ehuru i betydligt mindre grad än under 1914.

Mest belysande för arbetsförmedlingens effektivitet är emellertid antalet platser, som genom anstalterna blivit tillsatta. Under år 1914 stegrades detta antal med 17·2 % och under 1915 ytterligare med 18·8 %. Denna siffra kan givetvis icke hava påverkats av omförmälda anmälningsskyldighet men belyser däremot det synnerligen viktiga förhållandet, att förmedlingsverksamhetens effektivitet ökas i samma mån som dess omslutning.

Huru antalet arbetsansökningar samt lediga och tillsatta platser fördelade sig på årets olika månader, framgår av följande översikt:

Tab. A. Antalet arbetsansökningar, lediga och tillsatta platser under olika månader.

Månad	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser[1]	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser[1]	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser[1]	Tillsatta platser
Januari	20 548	8 149	6 448	9 272	6 635	4 020	29 820	14 784	10 468
Februari	18 705	8 830	6 957	9 249	6 589	4 135	27 954	15 419	11 092
Mars	18 578	9 826	7 544	10 904	10 166	5 895	29 482	19 992	13 439
April	15 654	10 330	7 784	11 016	11 013	6 437	26 670	21 343	14 221
Maj	12 098	9 380	7 392	9 289	8 757	5 396	21 387	18 137	12 788
Juni	12 341	8 872	7 040	10 101	7 707	4 958	22 442	16 579	11 998
Juli	13 231	9 990	7 706	9 108	6 713	4 030	22 339	16 703	11 736
Augusti	16 151	13 116	9 806	11 298	9 356	5 517	27 449	22 472	15 323
September	15 327	13 927	10 407	13 984	12 786	7 852	29 311	26 713	18 259
Oktober	16 091	15 284	11 239	14 150	12 293	8 403	30 241	27 577	19 642
November	13 976	10 426	8 153	10 617	7 045	5 092	24 593	17 471	13 245
December	11 129	9 601	7 764	6 469	5 973	4 196	17 598	15 574	11 960
Hela året	183 829	121 855	98 240	125 457	98 069	65 931	309 286	219 394	164 171

Det gångna året företer sålunda de normala fluktuationerna i frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna. Augusti, september och oktober, under vilka månader säsongen inträffar inom såväl jordbruket som flera industriella och kommersiella yrken samt för övrigt ombytet av anställning är som livligast, utvisa ett väsentligt större antal lediga och tillsatta platser än övriga månader. Av delvis samma skäl äro motsvarande siffror för april månad högre än för de övriga. Bortser man från årets tre första månader, var-

[1] Talen för varje särskild månad angiva hela det under månaden disponibla antalet lediga platser, således med inräknande även av dem, som kvarstått aktuella från föregående månad. Dessa sistnämnda platser hava däremot i siffrorna för hela året inräknats endast en gång, varav förklaras, att dessa äro mindre än de enskilda månadernas siffror tillsammantagna

under antalet arbetsansökningar i förhållande till årstiden var osedvanligt högt, vilket var beroende på understödsverksamheten för arbetslösa, förete samma månader, som ovan nämnts, april, augusti, september och oktober, de högsta siffrorna även i fråga om antalet dylika ansökningar.

Ännu tydligare belyses arbetsmarknadens läge under årets olika månader av de tal, som angiva proportionen mellan å ena sidan antalet lediga platser samt å andra sidan antalet arbetsansökningar och antalet tillsatta platser. Dessa proportionstal återfinnas i nedanstående tablå, som upptager motsvarande siffror jämväl för 1914:

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete						*Tillsatta platser*					
	Män		Kvinnor		Tillsammans		Manl.		Kvinnl.		Tillsammans	
	1914	1915	1914	1915	1914	1915	1914	1915	1914	1915	1914	1915
Januari . . .	141	252	107	140	**125**	**202**	70	79	57	61	**64**	**71**
Februari . . .	159	212	100	140	**127**	**181**	71	79	54	63	**62**	**72**
Mars	135	189	85	107	**107**	**147**	68	77	52	58	**59**	**67**
April	112	152	74	100	**91**	**125**	70	75	53	58	**60**	**67**
Maj	119	129	71	106	**93**	**118**	74	79	53	62	**62**	**71**
Juni	125	139	82	131	**104**	**135**	76	79	57	64	**67**	**72**
Juli	115	132	81	136	**99**	**134**	75	77	54	60	**65**	**70**
Augusti . . .	142	123	120	121	**133**	**122**	77	75	59	59	**69**	**68**
September . .	136	110	107	109	**121**	**110**	78	75	62	61	**70**	**68**
Oktober . . .	146	105	110	115	**128**	**110**	82	74	67	68	**75**	**71**
November . .	239	134	138	151	**192**	**141**	84	78	69	72	**77**	**76**
December . .	260	116	107	108	**182**	**113**	86	81	67	70	**76**	**77**
Hela året	**156**	**151**	**106**	**128**	**131**	**141**	**81**	**81**	**63**	**67**	**72**	**75**

Av tablån framgår, att under årets samtliga månader ett visst överskott av arbetskraft förelegat; störst var detta överskott under januari och februari, något mindre under mars, juni, juli och november samt minst under september och oktober. Särskilt anmärkningsvärt är, att ingen enda av årets månader utvisar brist på kvinnlig arbetskraft, vilket däremot under föregående år varit regel beträffande flertalet månader. Dyrtiden har drivit många arbetarhustrur att söka tillfälligt arbete med sömnad, såsom hjälphustrur o. dyl.; dessutom har under året ett stort antal tobaksarbeterskor av kända orsaker gått arbetslösa. I fråga om tillsättningsresultatet förete de olika månaderna ingen mera väsentlig olikhet. I mars och april tillsattes det relativt lägsta antalet platser 67 % samt i november och december det högsta antalet, resp. 76 och 77 %.

Upplysningar rörande verksamhetens omfattning vid de olika anstalterna inhämtas av tabellen å sid. 265. De största siffrorna gälla såsom vanligt Stockholms stads anstalt. Närmast komma Göteborgs stads och Malmö stads anstalter. En jämförelse med 1914 års siffror visar, att samtliga anstalter med undantag av de i Lund och Trälleborg under år 1915 nått högre slutresultat d. v. s. större antal tillsatta platser.

Förhållandet under år 1915 mellan å ena sidan de lediga platsernas antal och å andra sidan dels antalet ansökningar om arbete, dels antalet tillsatta platser vid de olika anstalterna framgår av tablån å sid 266.

Tab. B. Översikt över verksamheten under år 1915.

Anstalter	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad . .	42 832	21 163	18 384	32 772	24 649	15 250	75 604	45 812	33 634
Stockholms län . . .	9 960	6 985	5 471	1 334	1 837	741	11 294	8 822	6 212
Uppsala län	5 222	4 659	3 333	2 680	2 578	1 960	7 902	7 237	5 293
Södermanlands län .	5 255	4 278	3 190	2 848	2 402	1 496	8 103	6 680	4 686
Östergötlands län . .	11 240	7 666	5 927	7 565	5 338	3 698	18 805	13 004	9 625
Norrköping	7 513	3 721	3 380	3 970	3 320	2 107	11 483	7 041	5 487
Jönköpings län . . .	2 738	2 110	1 472	2 401	1 697	1 251	5 139	3 807	2 723
Kronobergs län . .	629	381	241	852	737	521	1 481	1 118	762
Norra Kalmar län .	929	697	449	734	767	463	1 663	1 464	912
Södra Kalmar län .	1 183	785	672	1 233	958	660	2 416	1 743	1 332
Gottlands län	455	344	191	328	341	135	783	685	326
Blekinge län	5 519	3 001	2 413	3 689	2 530	1 938	9 208	5 531	4 351
Kristianstads län . .	4 412	3 859	3 036	3 482	3 032	2 010	7 894	6 891	5 046
Malmöhus län. Malmö	15 025	6 950	6 003	14 899	8 087	6 371	29 924	15 037	12 374
Malmöhus län. Lund	3 213	1 435	1 340	1 511	747	651	4 724	2 182	1 991
Malmöhus län. Landskrona . . .	1 877	1 075	897	1 054	547	339	2 931	1 622	1 236
Malmöhus län. Hälsingborg . . .	5 859	2 522	2 161	3 955	2 387	1 769	9 814	4 909	3 930
Malmöhus län. Ystad	1 590	649	600	1 247	500	427	2 837	1 149	1 027
Malmöhus län. Trälleborg	1 344	1 060	855	494	421	306	1 838	1 481	1 161
Malmöhus län. Eslöv	1 939	1 442	1 318	706	576	478	2 645	2 018	1 796
Malmöhus län. Skurup	783	646	552	366	323	264	1 149	969	816
Hallands län	2 255	1 926	1 287	1 541	1 510	1 002	3 796	3 436	2 289
Göteb. och Bohus län	2 376	1 784	1 409	1 872	1 576	782	4 248	3 360	2 191
Göteborg	20 603	18 921	17 175	12 590	13 494	9 288	33 193	32 415	26 463
Älvsborgs län . . .	2 238	1 382	929	203	271	140	2 441	1 653	1 069
Skaraborgs län . . .	1 333	1 311	801	919	964	505	2 252	2 275	1 306
Värmlands län . . .	1 392	1 635	1 152	1 254	1 513	957	2 646	3 148	2 109
Örebro län	4 453	4 288	2 953	3 500	2 847	1 950	7 953	7 135	4 903
Västmanlands län .	5 448	4 830	2 829	3 292	3 322	2 123	8 740	8 152	4 952
Kopparbergs län . .	2 472	2 282	1 604	2 238	2 225	1 441	4 710	4 507	3 045
Gävle stad och län .	3 864	2 554	2 125	2 264	1 325	1 037	6 128	3 879	3 162
Västernorrlands län .	3 621	2 096	1 840	2 534	1 051	795	6 155	3 147	2 635
Jämtlands län . . .	1 422	1 064	836	2 021	1 600	1 089	3 443	2 664	1 925
Västerbottens län .	1 371	885	653	1 754	1 354	1 029	3 125	2 239	1 682
Norrbottens län. . .	1 434	969	762	1 355	1 213	958	2 789	2 182	1 720
Tillsammans år 1915	**183 829**	**121 855**	**98 240**	**125 457**	**98 089**	**65 931**	**309 286**	**219 894**	**164 171**
» » 1914	150 344	96 106	77 398	101 177	95 707	60 764	251 521	191 813	138 162

Förmedlingen av arbetskraft till jordbruket och därmed sammanhängande yrkesgrenar har sedan länge utgjort en av den offentliga arbetsförmedlingens viktigaste uppgifter. Förmedlingsverksamhetens omfattning i detta hänseende under år 1915 framgår av tabellen å sid. 267. Tabellen visar, att av de under året gjorda 309 286 arbetsansökningarna 51 366 eller 16·6 % gällde jordbruket, samt att 24·3 % av de lediga platserna och 22·5 % av de tillsatta avsågo nämnda näringsgren. En jämförelse med närmast föregående års siffror giver vid handen, att jordbruksförmedlingens andel i den totala verksamheten 1915 ytterligare något minskats, ehuru alltjämt dess absoluta omfattning stiger år från år. Anmärkningsvärt är emellertid, att såväl antalet till jordbruket arbetssökande kvinnor som antalet inom detta område ledigan-

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Män	Kvinnor	Tillsammans	Manl.	Kvinnl.	Tillsammans
Stockholms stad	202	133	**165**	87	62	**73**
Stockholms län	143	73	**128**	78	40	**70**
Uppsala län	112	104	**109**	72	76	**73**
Södermanlands län	123	119	**121**	75	62	**70**
Östergötlands län	147	142	**145**	77	69	**74**
Norrköping	202	120	**163**	91	63	**78**
Jönköpings län	130	141	**135**	70	74	**72**
Kronobergs län	165	116	**132**	63	71	**68**
Norra Kalmar län	133	96	**114**	64	60	**62**
Södra Kalmar län	151	129	**139**	86	69	**76**
Gottlands län	132	96	**114**	56	40	**48**
Blekinge län	185	146	**167**	80	77	**79**
Kristianstads län	114	115	**115**	79	66	**73**
Malmöhus län. Malmö	216	184	**199**	86	79	**82**
Lund	224	202	**216**	93	87	**91**
Landskrona	175	193	**181**	83	62	**76**
Hälsingborg	232	166	**200**	86	74	**80**
Ystad	245	249	**247**	92	85	**89**
Trälleborg	127	117	**124**	81	73	**78**
Eslöv	134	123	**131**	91	83	**89**
Skurup	121	113	**119**	85	82	**84**
Hallands län	117	102	**110**	67	66	**67**
Göteb. och Bohus län	133	119	**126**	79	50	**65**
Göteborg	109	93	**102**	91	69	**82**
Älvsborgs län	162	75	**148**	67	52	**65**
Skaraborgs län	102	95	**99**	61	52	**57**
Värmlands län	85	83	**84**	70	63	**67**
Örebro län	104	123	**111**	69	68	**69**
Västmanlands län	113	99	**107**	59	64	**61**
Kopparbergs län	108	101	**105**	70	65	**68**
Gävle stad och län	151	171	**158**	83	78	**82**
Västernorrlands län	173	241	**196**	88	76	**84**
Jämtlands län	134	126	**129**	79	68	**72**
Västerbottens län	155	130	**140**	74	76	**75**
Norrbottens län	148	112	**128**	79	79	**79**
Tillsammans år 1915	**151**	**128**	**141**	**81**	**67**	**75**
» » 1914	156	106	131	81	63	72

mälda och tillsatta kvinnliga platser under året något stegrats. Det oaktat spelar alltjämt den kvinnliga jordbruksförmedlingen en relativt underordnad roll. Vid de olika anstalterna var jordbruksförmedlingen naturligen av mycket växlande omfattning. För länsanstalterna har densamma givetvis i regel varit av långt större betydelse än för kommunalanstalterna, ehuru även vissa bland dessa i stor utsträckning förmedlat jordbruksplatser. Såsom exempel härpå må nämnas anstalterna i Eslöv och Skurup, där de tillsatta jordbruksplatserna år 1915 utgjorde resp. 61·0 och 72·8 % av samtliga tillsatta, medan anstalterna i Stockholms stad och Göteborg med procentsiffrorna 0·6 och 4·1 kunna anföras såsom exempel på motsatsen. Bland länsanstalterna synes den med år 1914 tillkomna anstalten i Stockholms län stå främst i förevarande hänseende, i det att ej mindre än 79·7 % av de genom anstalten tillsatta platserna avsågo jordbruket. Vid ytterligare fem anstalter, i Uppsala, Östergötlands, södra Kalmar, Kristianstads och Skaraborgs län, utgjorde antalet förmedlade jordbruksplatser omkring hälften av samtliga förmedlade.

Tab. C. Omfattningen av förmedlingen till jordbruket.

Anstalter	Ansökningar om arbete			Lediga platser			Tillsatta platser		
	Hela antalet	Därav till jordbruket		Hela antalet	Därav till jordbruket		Hela antalet	Därav till jordbruket	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Stockholms stad . .	75 604	427	0·6	45 812	205	0·4	33 634	185	0·6
Stockholms län . . .	11 294	5 688	50·4	8 822	6 577	74·6	6 212	4 948	79·7
Uppsala län	7 902	3 107	39·3	7 237	3 539	48·9	5 293	2 491	47·1
Södermanlands län .	8 103	2 940	36·3	6 680	3 128	46·8	4 686	2 022	43·1
Östergötlands län . .	18 805	6 708	35·7	13 004	6 459	49·7	9 625	4 751	49·4
Norrköping	11 483	1 939	16·9	7 041	1 727	24·5	5 487	1 483	27·0
Jönköpings län . . .	5 139	1 277	24·8	3 807	1 143	30·0	2 723	626	23·0
Kronobergs län . . .	1 481	285	19·2	1 118	298	26·7	762	199	26·1
Norra Kalmar län . .	1 663	414	24·9	1 464	443	30·3	912	191	20·9
Södra Kalmar län . .	2 416	716	29·6	1 743	819	47·0	1 332	657	49·3
Gottlands län	783	321	41·0	685	339	49·5	326	147	45·1
Blekinge län	9 238	2 121	23·0	5 531	1 827	33·0	4 351	1 409	32·4
Kristianstads län . .	7 894	3 812	48·3	6 891	3 863	56·1	5 046	2 858	56·6
Malmöhus län. Malmö	29 924	1 763	5·9	15 037	1 837	12·2	12 374	1 308	10·6
Malmöhus län. Lund	4 724	1 000	21·2	2 182	835	38·3	1 991	708	35·6
Malmöhus län. Landskrona . . .	2 931	630	21·5	1 622	524	32·3	1 236	379	30·7
Malmöhus län. Hälsingborg . . .	9 814	1 486	15·1	4 909	1 075	21·9	3 930	858	21·8
Malmöhus län. Ystad	2 837	591	20·8	1 149	331	28·8	1 027	268	26·1
Malmöhus län. Trälleborg . . .	1 838	589	32·0	1 481	560	37·8	1 161	417	35·9
Malmöhus län. Eslöv	2 645	1 375	52·0	2 018	1 235	61·2	1 796	1 096	61·0
Malmöhus län. Skurup	1 149	820	71·4	969	694	71·6	816	594	72·8
Hallands län	3 796	1 213	32·0	3 436	1 437	41·8	2 289	848	37·0
Göteb. och Bohus län	4 248	1 178	27·7	3 360	994	29·6	2 191	534	24·4
Göteborg	33 193	1 218	3·7	32 415	1 476	4·6	26 463	1 086	4·1
Älvsborgs län . . .	2 441	261	10·7	1 653	282	17·1	1 069	122	11·4
Skaraborgs län . . .	2 252	1 038	46·1	2 275	1 197	52·6	1 306	625	47·9
Värmlands län . . .	2 646	630	23·8	3 148	971	30·8	2 109	574	27·2
Örebro län	7 953	1 871	23·5	7 155	2 211	31·0	4 903	1 346	27·5
Västmanlands län . .	8 740	3 470	39·7	8 152	4 158	51·0	4 952	2 258	45·6
Kopparbergs län . .	4 710	746	15·8	4 507	1 025	22·7	3 045	588	19·3
Gävle stad och län .	6 128	413	6·7	3 879	477	12·3	3 162	300	9·5
Västernorrlands län .	6 155	116	1·9	3 147	278	8·8	2 635	175	6·6
Jämtlands län . . .	3 443	682	19·8	2 664	840	31·5	1 925	584	30·3
Västerbottens län . .	3 125	406	13·0	2 239	429	19·2	1 682	269	16·0
Norrbottens län . . .	2 789	115	4·1	2 182	102	4·7	1 720	67	3·9
Samtliga anstalter	**309 286**	**51 866**	**16·6**	**219 894**	**53 335**	**24·3**	**164 171**	**36 971**	**22·5**
Därav: män	183 829	43 000	23·4	121 355	42 422	35·0	98 240	30 827	31·4
kvinnor . . .	125 457	8 366	6·7	98 039	10 913	11·1	65 931	6 144	9·3

Under det gångna årets lopp hava de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna fortfarande i betydande utsträckning tagits i anspråk för den omfattande understöds- och hjälpverksamhet, som från det allmännas sida igångsattes omedelbart efter krigsutbrottet 1914 och som alltjämt visat sig behövlig även under det senast tilländalupna året. Samarbetet mellan arbetsförmedlingsanstalterna å ena sidan samt arbetslöshetskommittéerna i länen och orterna å andra sidan har i huvudsak bedrivits enligt samma principer som under hösten 1914, för vilka redogörelse lämnats i »Soc. Medd.», årg. 1915, h. 3, sid. 273.

Till följd av den *ojämnhet* i fråga om arbetstillgången, beträffande såväl olika orter som skilda näringsgrenar, vilken i särskild grad kännetecknat den svenska arbetsmarknaden under det gångna året, har den *interlokala förmedlingen* fått ökad betydelse. Det har sålunda lyckats den offentliga arbetsförmedlingen att anvisa talrika arbetslösa stenhuggare arbete inom andra yrkesgrenar. Offentlighetens uppmärksamhet börjar också i stigande grad fästas på den stora roll, som en väl utvecklad och effektiv offentlig arbetsförmedling har för arbetsmarknadens rationella organisation, evad det gäller att utjämna den rubbade jämnvikten mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft eller för arbetslöshetens verksamma bekämpande uppspåra och utbjuda nya arbetstillfällen. Statsmakterna ha för första gången behjärtat dessa synpunkter på arbetsmarknadens problem genom att för *ostkustbanebygget* såsom villkor för statslån föreskriva bl. a., att anställning av arbetskraft skall i största möjliga utsträckning ske genom Sveriges offentliga arbetsförmedling.

De vidgade uppgifter, som under året tilldelats arbetsförmedlingen, ha också påkallat en förstärkning av tillsynsmyndighetens personal. På framställning av statens arbetslöshetskommission bemyndigade Kungl. Maj:t socialstyrelsen att fr. o. m. den 1 juli 1915 tills vidare hos sig anställa dels en extra byråassistent för handläggning av arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsfrågor i allmänhet, dels en med praktiska arbetsförhållanden förtrogen tjänsteman med uppgift bl. a. att vid förefallande behov biträda på arbetsplatserna. Till extra byråassistent har förordnats aktuarien Otto Järte samt till biträdande tjänsteman, extra tjänstemannen vid Stockholms stads arbetsförmedling Wiktor Karlsson.

Under år 1915 har den offentliga arbetsförmedlingen jämväl fått närmare befattning med anskaffning av volontärer och fast anställt manskap vid armén och marinen. Sålunda anbefallde Kungl. Maj:t i nådigt brev till arméförvaltningen den 3 september 1915, att dels den offentliga arbetsförmedlingen i största möjliga utsträckning skulle anlitas för rekryteringen, på det att kostnaderna för densamma måtte nedbringas och sålunda det av riksdagen beviljade anslaget för rekryteringen så mycket som möjligt komma manskapet till godo i form av ökad lega, dels uppgifterna angående vakanserna vid truppförbanden skulle från dessa till socialstyrelsen insändas enligt de anvisningar, styrelsen komme att lämna. Samtidigt ställdes till socialstyrelsens förfogande ett belopp av 1 500 kronor att under år 1915 användas till rekryteringens befrämjande genom annonsering. Genom särskilt nådigt brev till marinförvaltningen den 4 aug. 1915 hade Kungl. Maj:t förut till socialstyrelsen anvisat ett lika stort belopp att under 1915 användas för annonsering till befrämjande av rekryteringen vid marinen. Med ledning av uppgifterna om vakanserna vid de olika truppförbanden har socialstyrelsen varje månad utsänt en *volontärvakanslista* till de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1914.[1]

Den officiella undersökningen angående arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1914 har utförts efter samma plan som föregående år och på grundval av ett likartat primärmaterial. Detta material utgöres av tämligen utförliga frågeformulär, vilka besvarats av kommunalstämmornas ordförande i 2 209 landskommuner, motsvarande 94·0 % av de tillskrivna primärkommunerna på rikets landsbygd.

Tillgång på lantarbetare. Det för undersökningen använda frågeformuläret upptog såsom första punkt spörsmålet angående tillgång på lantarbetare inom resp. landsbygdskommuner. Svaret skulle innefatta ett allmänt omdöme om, huruvida de å orten bosatta eller dit regelbundet återkommande lantarbetarna kunde anses utgöra tillräcklig arbetskraft för de vid jordbruket förekommande arbetena, betraktade som ett helt, samt avgivas med användande av något av orden: god, tillräcklig eller otillräcklig. Det inkomna materialet utvisar, att av de uppgiftslämnande kommunerna 259 eller 11·7 % hade god arbetartillgång, 1 476 eller 66·8 % tillräcklig och 464 eller 21·0 % otillräcklig, medan 10 socknar eller 0·5 % av hela antalet ej ansett sig kunna lämna bestämt svar på frågan. I jämförelse med föregående år utvisa talen en väsentlig ökning i tillgången på lantarbetare, men enär denna stegring huvudsakligen är beroende på från industrien till jordbruket till följd av kristiden återbördad arbetskraft, torde den vid undersökningstillfället rådande situationen på jordbrukets arbetsmarknad få i huvudsak anses vara av mera tillfällig karaktär.

Tillgången på arbetskraft är mycket olika på olika orter. Emellertid tillåta icke de siffror, som angiva antalet kommuner i olika län, varest arbetskraften varit otillräcklig, att draga bestämda slutsatser rörande det större eller mindre antalet arbetare inom resp. län i förhållande till arealen av odlad jord. I dessa proportionstal återspeglas nämligen även i väsentlig mån jordbrukets mer eller mindre höga ståndpunkt i organisatoriskt hänseende inom olika bygder samt särskilt i lantarbetsgivarnas större eller mindre förmåga att genom arbetsbesparande maskiner och transportanordningar samt ekonomisk drift i allmänhet till fullo utnyttja och därigenom reda sig med förhandenvarande arbetskraft.

Arbetstid. De uppgifter, som i föreliggande framställning meddelas om arbetstidens längd och fördelning, avse endast arbetsdagen inom det egentliga

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet utav den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen med denna titel.

jordbruksarbetet, d. v. s. arbetet ute på fälten samt i lador, logar etc., men icke kreatursskötarnas avsevärt längre, ehuru till väsentlig del med passningsarbete utfyllda arbetstid i stallar och ladugårdar.

För de egentliga jordbruksarbetarna meddelas vidare blott sifferuppgifter rörande arbetstidens längd under sommaren. Denna har å formuläret satts lika med jordbrukets högsäsong eller de tre månader av sommarhalvåret, då arbetet i allmänhet börjar tidigast och slutar senast. I den mån dagsljuset avtager, förkortas inom jordbruket arbetsdagens längd, så att denna under vintern blir flera timmar kortare än under sommaren.

I medeltal för hela riket utgör per sommararbetsdag bruttoarbetstiden eller arbetstiden med inräknande av raster 12·6 timmar, rasternas längd 2·2 timmar samt arbetstiden med frånräknande av raster eller nettoarbetstiden sålunda 10·4 timmar. Under de fyra år lantarbetarundersökningarna pågått, har man knappast kunnat konstatera någon förändring i dessa, med jordbrukets hela arbetsorganisation sammanhängande och därför tämligen konstanta förhållanden.

Arbetstiden är till längd och fördelning ganska växlande i olika landsdelar. Fästes uppmärksamheten företrädesvis på nettoarbetstiden, förefinnas sålunda i Sverige tre områden, där arbetsdagen understiger (eller sammanfaller med) riksmedeltalet, av vilket det ena utgöres av de tre länen i Sydsverige samt Kalmar län, det andra av Göteborgs och Bohus län och det tredje av ett stort distrikt i mellersta delen av Sverige fr. o. m. Västernorrlands t. o. m. Östergötlands län. Övriga delar av riket utmärka sig för jämförelsevis lång arbetstid.

Arbetslön. Då förevarande framställning blott avser att giva en överblick för riket i dess helhet över de växlande företeelserna på jordbrukets arbetsmarknad, har i densamma huvudvikten lagts på det för hela vårt jordbruks arbetsförhållanden lika och gemensamma och icke på de avvikelser, som de särskilda bygderna uppvisa i fråga om lantarbetarnas arbetsvillkor. Härav har blivit en följd, att till behandling upptagits allenast löneförhållandena för ett mindre antal mera betydande lantarbetargrupper, vilka förekomma över hela eller åtminstone större delen av riket. Enär därjämte undersökningen vilar allenast på summariska genomsnittsuppgifter och icke på individualuppgifter, har densamma endast ansetts kunna giva en trogen bild av lönenivån för de lägst kvalificerade och lägst avlönade yrkesspecialiteterna inom dessa grupper, för vilka avlöningen i huvudsak regleras genom resp. orters sedvänja, men icke av löneförhållandena för de yrkes- eller förtroendemän, vilkas lön till väsentlig del avmätes i förhållande till vederbörande arbetares personliga duglighet.

De arbetspris, som i allmänhet äro gällande för de så avgränsade arbetargrupperna och arbetarspecialiteterna, växla i hög grad inom de olika länen. För landet i dess helhet te sig emellertid förhållandena på följande sätt.

Vad angår det mindre jordbrukets viktigaste arbetskraft, det ogifta tjänstefolket, utgår dess avlöningsförmåner i kontant årslön jämte fri kost och

logi. Löneförmånerna äro av mycket olika storlek i olika trakter, men i genomsnitt för riket utgör för manlig tjänare årslönen 332 kr., kostens uppskattade årsvärde 370 kr. (1·01 kr. per dag) och årsinkomsten sålunda 702 kr., medan för kvinnlig tjänare motsvarande riksmedeltal äro 202 kr., 299 kr. (0·82 kr. per dag) och 501 kr. Särskilt i Norrland givas utöver dessa löneförmåner klädespersedlar o. d. till stundom ganska högt värde.

För de i regeln gifta tjänare, vilka under namn av statare förekomma på större egendomar i de egentliga jordbruksbygderna, och som, förutom kontant årslön av i genomsnitt 334 kr., uppbära s. k. stat av mjölk, spannmål, potatis m. m. samt innehava för familj avsedd bostad, utgör arbetsinkomsten per år enligt uppgiftslämnarnas värdering i genomsnitt 811 kr. Häri ingår hyresvärdet av fri bostad, vilken i Sydsverige vanligen består av två rum och kök men i den övriga delen av riket i regeln av en enrumslägenhet, med 68 kr. samt det uppskattade värdet av fritt bränsle med 47 kr. i genomsnitt. Dessa lönesiffror avse dock allenast vanliga körkarlar, medan de statavlönade arbetare, som äro kreatursskötare, hava högre kontant årslön och stundom därjämte rikligare stat, varigenom deras beräknade medelårsinkomst uppgår till 862 kr.

Vid sidan av statarna förekomma fast anställda daglönare, vilkas lön icke alls eller blott till obetydlig del utgår in natura och i huvudsak i form av en i olika trakter mycket växlande dagspenning. I genomsnitt uppgår denna daglön till 2·62 kr. under sommaren och 1·97 kr. under vintern, men den är i medeltal resp. 0·82 och 0·72 kr. lägre, om arbetsgivaren tillhandahåller arbetaren fri kost.

Jämte dessa daglönare, vilka vanligen förbundit sig att under ett år eller åtminstone ett sommarhalvår arbeta hos en bestämd arbetsgivare, finnas lantarbetare, vilka taga arbete än hos den ena än hos den andra jordbrukaren, som behöver ökad arbetshjälp. Sommardagsverkspriset för dylika tillfälliga daglönare är i genomsnitt 3·02 kr. och vinterdagsverkspriset 2·24 kr., allt för arbetare i egen kost. Daglönen vid arbete i arbetsgivarens kost utgör i medeltal 2·10 kr. sommartid och 1·46 kr. vintertid.

Bland daglönarna finnas jämväl ett större antal kvinnor, vilka lejas som hjälp vid rotfruktsskötsel, hö- och sädesbärgning m. m. mot i genomsnitt 1·65 kr. per sommardag (eller c:a 1·10 kr., om fri kost erhålles), om de anses tillhöra gårdens fasta arbetsstyrka. Vid tillfällig arbetshjälp är arbeterskornas sommardagspenning något högre, nämligen i medeltal för hela riket 1·81 kr. utan och 1·24 kr. med fri kost. Under vintermånaderna nedsättes dagsverkspriset avsevärt för de kvinnliga daglönarna, liksom förhållandet är med deras manliga motsvarigheter.

En allmän jämförelse mellan 1914 års arbetspris och dem, som varit gällande under åren 1911—1913, visar, att — med undantag för statavlönade kreatursskötare, vilkas kontanta årslön hållit sig vid ungefär samma nivå — samtliga lantarbetarkategorier fått sina penninginkomster höjda med 1·5—3·8 % under tiden 1913—1914, med 4·4—9·8 % under tiden 1912—1914 och med 6·4—10·8 % under perioden 1911—1914. Särskilt markerad synes löneökningen

hava varit i fråga om daglönare och kvinnliga tjänare. Tages däremot hänsyn till hela avlöningen i kontant och in natura, har lönestegringen varit starkast framträdande för statare och andra lantarbetare, vilka till väsentlig del erhålla sin avlöning i form av naturaprodukter, enär prisen på flertalet livsförnödenheter under tiden 1913—1914 i samband med den rådande världskrisen kraftigt stegrats.

Värt att uppmärksamma är, att den relativt ökade tillgång på arbetskraft till jordbruket, som blev en följd av den under höstmånaderna 1914 på grund av världskriget inträdda rubbningen på den industriella arbetsmarknaden, icke, såsom man då allmänt var böjd att antaga, synes hava inverkat tryckande på lönenivån. Tvärtom har den årligen fortgående höjningen i lantarbetarnas avlöningsförmåner, även de kontanta, fortfarit även år 1914.

Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer åren 1912—1915.

Genom socialstyrelsens (förut kommerskollegii avdelnings för arbetsstatistik) årliga statistik över byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen, vilken statistik efter samråd med de av Kungl. Maj:t för utredning av de mindre bemedlades bostadsfråga tillkallade sakkunnige fördjupats och utvidgats samt för åren 1912 och 1913 utgivits i form av särskilda publikationer, är det numera möjligt att fastställa, huru bostadsbeståndet årligen förnyas och växer i våra städer, köpingar och municipalsamhällen. Sistnämnda publikationer, vilka huvudsakligen grundats på uppgifter från byggnadsnämnderna, offentliggjordes åren 1914 och 1915 under titeln »Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen åren 1912 och 1913 jämte översikt för åren 1904—1911» och avsågo närmare 250 orter.[1] Denna statistik ger vid handen, att gentemot den livliga byggnadsverksamhet, som utmärkte perioden 1904—1906, inträdde med den ekonomiska krisen år 1907 en kraftig reaktion, som under de följande åren reducerade högkonjunkturens siffra till ungefär hälften. Men ägnat att väcka särskild uppmärksamhet är, att byggnadsverksamheten eller rättare bostadsproduktionen i stort sett höll sig på samma nivå som åren 1908—1909 icke blott under år 1910 utan även under åren 1911—1913, som i fråga om industriell expansion och ekonomisk prosperitet till och med torde överträffat åren 1906 och 1907. Antalet nybyggda rum (och kök) per 10 000 invånare utgjorde nämligen:

År 1904	År 1905	År 1906	År 1907	År 1908	År 1909	År 1910	År 1911	År 1912	År 1913
243	247	238	196	136	119	133	127	146	142

Under år 1913 utgjorde bruttotillskottet av bostadslägenheter 2·2 % av hela bostadsbeståndet och nettotillskottet (tillkomna minus avgångna) 2·0 %.

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 331; årg. 1915, sid. 534.

Vad nu anförts, synes oförtydligt ge vid handen, att den stagnation på bostadsmarknaden, vilken under de senaste åren konstaterats även i andra länder, och som man till väsentlig del velat tillskriva kapitalets flykt från byggnadsverksamheten till den, särskilt under högkonjunktur, högre räntor betalande industrien, även sträckt sig till vårt land. Vilka än orsakerna må vara till denna företeelse, är den förtjänt av allvarligt övervägande. Det tjänar nämligen föga till att genom förbättrad bostadslagstiftning och utvecklad bostadsinspektion söka höja de mindre bemedlade klassernas bostadsstandard, därest man ej lyckas stimulera byggnadsverksamheten att tillhandahålla ett tillräckligt och helst årligen växande förråd av nya och moderna lägenheter i stället för de bofälliga och utdömda.

Lämnade sålunda byggnadsverksamheten åtskilligt övrigt att önska redan före utbrottet av den nuvarande politiska och ekonomiska *krisen*, har under dennas förlopp utvecklingen på bostadsproduktionens område givit anledning till uppkomsten av nya bostadssociala problem av vida mera brännande natur än de förutvarande. Medan det tidigare endast förelåg fara för, att byggnadsverksamhetens i förhållande till befolkningstillväxten alltför ringa progression skulle motverka en önskvärd höjning av vår stadsbefolknings i stort sett tämligen låga bostadsstandard, kan man nu hysa farhågor för, att den närmaste tiden skall medföra en direkt sänkning av de mindre bemedlade klassernas bostadsnivå.

Enligt vad socialstyrelsen kunnat konstatera, föreligga nämligen från många håll samstämmiga uppgifter om, att byggnadsverksamheten i väsentligt mindre grad än flertalet övriga näringsgrenar återhämtat sig från den förlamning, som vid stormaktskrigets utbrott drabbade vårt lands ekonomiska liv. Medan den övriga industrien i regel jämförelsevis snabbt vetat anpassa sig efter de förändrade förhållandena och företagsamheten delvis blivit ännu livligare än under fredstid, uppgives såväl i Sverige som i utlandet (Tyskland och England) byggnadsinitiativet i huvudsak ligga nere och byggnadsindustrien inskränka sig till fullbordandet av redan påbörjade företag. Huvudorsakerna härtill äro att söka dels i att byggnadsföretagens finansiering för närvarande möter ännu större svårigheter än vanligt på grund av den allmänna osäkerheten och låneräntornas stegring, dels däruti att den betydande prisökningen på byggnadsmaterial medfört, att den enskilda företagsamheten drager sig för att inlåta sig på nybyggnader, som vid återinträdande lägre materialpris med nödvändighet måste bliva oräntabla. Härigenom ökas alltjämt svårigheterna att nödtorftigt tillgodose den mindre bemedlade befolkningens bostadsbehov särskilt å sådana orter, där krigskonjunkturen medfört stegring av den industriella livaktigheten och därmed inflyttning av ett större antal nya arbetarfamiljer. Här står man sålunda inför bostadsbrist och i dennas spår följer, såsom redan i pressen meddelats från åtskilliga städer, i regel en mer eller mindre betydande hyresstegring. Det ligger i sakens natur, att en dylik ökning av hushållsbudgeten måste bliva synnerligen svår att bära för de mindre bemedlade, vilkas övriga utgiftsposter under krisperioden oavbrutet ökats genom den stora prisstegringen på födoämnen, kläder m. m.

Antal tillkomna bostadslägenheter under

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
		År 1912								År
Städer	Invånarantal den 31 dec. 1914	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök
1 Stockholm	386 270	306	629	542	284	419	**2 180**	593	916	680
2 Södertälje	12 808	3	2	4	—	1	**10**	6	7	10
3 Uppsala	27 773	38	53	59	25	53	**228**	14	23	33
4 Nyköping	10 781	6	11	10	6	—	**33**	1	9	13
5 Eskilstuna	29 167	18	98	39	15	24	**194**	9	47	9
6 Linköping	24 966	3	23	24	40	44	**134**	10	63	43
7 Norrköping	45 934	28	37	28	15	12	**120**	17	40	18
8 Jönköping	28 069	1	14	42	4	11	**72**	3	4	26
9 Kalmar	15 917	8	10	46	18	7	**89**	3	—	8
10 Västervik	11 007	3	2	4	2	2	**13**	2	3	5
11 Visby	10 061	2	1	5	3	6	**17**	—	—	3
12 Karlskrona	28 127	14	5	31	32	25	**107**	8	11	22
13 Kristianstad	11 858	10	—	12	8	10	**40**	4	5	38
14 Malmö	108 004	43	109	184	107	212	**655**	19	92	77
15 Lund	22 578	40	16	26	30	82	**194**	34	7	22
16 Landskrona	16 555	—	—	6	—	1	**7**	3	3	18
17 Hälsingborg	35 235	4	3	3	5	13	**28**	6	2	9
18 Ystad	11 998	14	17	24	19	15	**89**	9	12	33
19 Trälleborg	10 788	10	—	7	2	5	**24**	13	2	9
20 Halmstad	18 527	2	2	1	—	1	**6**	1	—	3
21 Göteborg	181 500	22	301	125	74	200	**722**	14	424	157
22 Uddevalla	13 261	2	5	4	8	11	**30**	2	10	4
23 Borås	23 158	9	—	9	7	16	**41**	12	44	34
24 Karlstad	18 673	3	9	3	1	7	**23**	2	5	2
25 Örebro	33 780	31	159	118	43	48	**399**	15	44	53
26 Västerås	23 227	4	14	17	12	10	**57**	2	80	17
27 Falun	12 068	10	6	14	4	2	**36**	6	4	10
28 Gävle	35 937	10	11	1	—	—	**22**	5	8	2
29 Söderhamn	11 591	.	.	.	.	.	.	—	4	1
30 Härnösand	10 040	3	5	—	—	1	**9**	7	9	1
31 Sundsvall	16 668	1	4	2	5	3	**15**	2	4	8
Samtliga	**1 246 826**	**648**	**1 546**	**1 890**	**769**	**1 241**	**5 594**	**822**	**1 882**	**1 368**

åren 1912—1915 i Sveriges större städer.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
1913			År 1914 (prel. siffror)						År 1915 (prel. siffror)						
3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl rum och kök	Summa	
221	410	**2 820**	280	731	532	182	548	**2 268**	327	359	313	111	318	**1 428**	1
10	9	**42**	5	4	4	4	5	**22**	6	20	7	4	1	**38**	2
18	26	**114**	4	21	18	10	5	**58**	12	33	23	4	26	**98**	3
1	2	**26**	6	18	10	—	12	**46**	18	12	7	1	—	**38**	4
4	9	**78**	6	67	14	3	7	**97**	1	3	2	2	—	**8**	5
21	41	**178**	19	10	29	15	56	**129**	—	8	10	—	18	**36**	6
19	12	**106**	19	77	34	18	13	**161**	9	39	22	7	16	**93**	7
5	19	**57**	—	31	32	14	16	**93**	2	4	8	5	21	**40**	8
4	8	**23**	3	6	2	4	15	**30**	1	6	14	13	25	**59**	9
2	8	**20**	3	2	3	2	3	**13**	2	1	3	—	—	**6**	10
3	—	**6**	1	1	2	4	5	**13**	2	1	—	1	—	**4**	11
11	9	**61**	7	22	21	9	20	**79**	—	3	6	3	6	**18**	12
31	5	**83**	7	2	26	13	—	**48**	6	20	32	5	5	**68**	13
74	162	**424**	2	89	32	67	64	**204**	5	7	15	7	3	**37**	14
6	25	**94**	16	21	25	3	15	**88**	9	1	5	—	6	**21**	15
—	4	**28**	.	.	.	.	.	.	8	5	7	4	7	**31**	16
8	8	**33**	3	5	5	12	11	**36**	1	2	4	3	2	**12**	17
8	29	**91**	7	20	29	5	4	**65**	6	20	17	9	6	**58**	18
9	17	**50**	1	—	—	1	—	**2**	1	—	—	—	1	**2**	19
4	1	**9**	8	—	1	5	4	**18**	—	1	1	6	1	**9**	20
53	209	**857**	41	376	127	97	235	**876**	62	339	160	80	145	**786**	21
7	6	**29**	6	10	16	3	8	**43**	—	6	9	3	16	**34**	22
13	14	**117**	13	34	47	13	43	**150**	18	34	72	21	38	**183**	23
2	4	**15**	—	17	24	11	4	**56**	—	2	3	—	2	**7**	24
21	51	**184**	16	62	40	12	33	**163**	—	18	18	4	6	**46**	25
19	12	**130**	11	111	30	21	40	**213**	4	14	17	5	11	**51**	26
4	8	**32**	12	6	8	6	5	**37**	6	14	6	15	9	**50**	27
2	2	**19**	1	11	5	—	19	**36**	18	10	7	3	20	**58**	28
1	3	**9**	—	4	1	—	11	**16**	—	—	—	—	3	**3**	29
—	—	**17**	—	—	—	—	2	**2**	11	4	5	7	2	**29**	30
6	2	**22**	9	6	10	3	5	**33**	2	15	11	1	9	**38**	31
587	**1 115**	**5 774**	**506**	**1 714**	**1 127**	**587**	**1 203**	**5 087**	**587**	**1 001**	**804**	**324**	**723**	**3 389**	

Med dessa konsekvenser för ögonen måste det anses vara av mycken betydelse att närmare undersöka byggnadsverksamhetens art och utvecklingstendenser under nuvarande krisperiod. Material för en dylik undersökning föreligger i de uppgifter rörande under åren 1914 och 1915 tillkomna och avgångna hus, lägenheter och rum, vilka av socialstyrelsen på samma sätt som föregående år införskaffats från byggnadsnämnderna och vissa andra myndigheter. Ehuru ifrågavarande material ännu ej befinner sig i fullständigt skick, har styrelsen dock ansett sig böra omedelbart underkasta detsamma en preliminär bearbetning i syfte att erhålla åtminstone en konturbild av de närvarande tendenserna och förhållandena på bostadsproduktionens område.

Resultatet av ifrågavarande undersökning föreligger i förestående tabell, vilken avser samtliga Sveriges större städer (med över 10 000 invånare), d. v. s. i huvudsak de orter i vårt land, där man kan tala om en verklig bostadsmarknad och varest en kontinuerlig, i huvudsak på spekulation anlagd byggnadsverksamhet äger rum.

I fråga om denna tabell, vilken för orterna i fråga utvisar antalet under åren 1912—1915 tillkomna bostadslägenheter av olika storlekstyper, må det anmärkas, att beträffande åren 1913 och 1915 uppgifter föreligga rörande samtliga 31 städer, medan för år 1912 uppgifter saknas för Söderhamn och för år 1914 för Landskrona. För full jämförbarhets vinnande måste sålunda dessa orter frånräknas.

I de 29 städer, rörande vilka uppgifter föreligga för de tre första undersökningsåren, tillkommo genom ny-, om- och tillbyggnad under år 1912 5 587 och under år 1913 5 737 bostäder, medan år 1914 lägenhetstillskottet var 5 071 eller 9·2 % lägre än 1912 och 11·6 % lägre än 1913. Å de 30 orter, beträffande vilka upplysningar föreligga för åren 1914 och 1915, åstadkommos under förstnämnda år tillsammans 5 087 bostäder men sistnämnda år endast 3 358, sålunda en nedgång med ej mindre än 34·0 %.

Framhållas må, att man här måst använda bruttotal, då tidens knapphet och vissa uppgifters bristande fullständighet icke medgivit beräkning av antalet bortrivna lägenheter och därigenom av bostadsproduktionens nettoresultat. De kalkyler av denna art, vilka, som ovan antytts, verkställts med avseende på åren 1912 och 1913, hava emellertid resulterat i, att totalantalet tillkomna bostäder bör nedskrivas med c:a 10 %, därest bruttotalen skola förvandlas till nettotal.

Tabellen ger dock vid handen, att byggnadsverksamhetens avmattning ingalunda skett likformigt på samtliga orter. I fråga om 9 städer, nämligen Södertälje, Uppsala, Kalmar, Kristianstad, Borås, Falun, Gävle, Härnösand och Sundsvall, var den t. o. m. större år 1915 än föregående år, ty medan å dessa orter år 1914 byggdes 416 lägenheter, utgjorde tillskottet år 1915 621 eller 33·0 % högre. I Trälleborg var byggnadsverksamheten densamma båda åren och åstadkom under vartdera endast 2 lägenheter. I övriga 20 städer, nämligen Stockholm, Nyköping, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Jönköping, Västervik, Visby, Karlskrona, Malmö, Lund, Hälsingborg, Ystad,

Halmstad, Göteborg, Uddevalla, Karlstad, Örebro, Västerås och Söderhamn, gick däremot bostadsproduktionen ansenligt tillbaka, från 4 669 bostäder år 1914 till endast 2 735, d. v. s. en nedgång med 41·4 %.

I sistnämnda grupp återfinnas våra trenne största städer, för vilka byggnadsverksamhetens facit kan åskådliggöras som följer:

	Antal tillkomna lägenheter år 1914	1915	Minskning: absolut	%
Stockholm	2 268	1 428	840	37·0
Göteborg	876	786	90	10·3
Malmö	204	37	167	81·9

Man får emellertid av dessa siffror icke draga den slutsatsen, att bostadsbristen i Stockholm och Malmö skulle vara mera svårartad än i Göteborg, ty förstnämnda båda städer torde vid krisens början förfogat över ett ganska stort antal outhyrda bostäder, medan för Göteborgs vidkommande ledighetsprocenten synes hava närmat sig noll.

Huvudtabellen ger jämväl möjlighet att undersöka, i vad mån de olika slagen av bostadslägenheter drabbats av byggnadsverksamhetens tillbakagång. Detta åskådliggöres genom följande tablå:

Av 100 nytillkomna lägenheter voro

	enkelkök, enkelrum o. d.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 o. fl. rum o. kök
År 1912	11·6	27·6	24·9	13·7	22·2
År 1913	14·2	32·6	23·7	10·2	19·3
År 1914	9·9	33·7	22·2	10·6	23·6
År 1915	15·9	29·5	23·7	9·6	21·3

Betecknar man lägenheterna t. o. m. 2 rum och kök, vilka utgöra bostäder för den stora huvudmassan av mindre bemedlade, såsom **smålägenheter**, befinnes antalet nytillkomna dylika under de fyra redogörelseåren hava utgjort resp. 64·1, 70·5, 65·8 och 69·1 % av hela lägenhetstillskottet. Man kan därför visserligen icke säga, att stagnationen i byggnadsverksamheten särskilt gått ut över smålägenheterna. Men produktionen av småfolksbostäder måste i alla händelser betecknas såsom alltför knapp, ty antalet smålägenheter utgör en väsentligt mindre del av det årliga bostadstillskottet än det utgör av totala bostadsbeståndet (enligt 1912—1914 års allmänna bostadsräkning 76·6 % å orter med över 5 000 inv.). Detta häntyder på det kända förhållandet, att de nya och moderna lägenheterna företrädesvis avses för de ekonomiskt bättre lottade, medan de mindre bemedlade hänvisas att efterträda dem i deras gamla, för den nya hyresgästklassen genom delning o. d. nödtorftigt avpassade bostäder.

Förslag angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden.

Den av Kungl. Maj:t den 18 juni 1915 tillsatta s. k. pensionsfondskommittén har den 4 mars 1916 avgivit betänkande jämte förslag till grunder för förvaltningen av ifrågavarande fond samt till reglemente för samma förvaltning. Kommittén har till ordförande haft f. d. generaldirektören A. Lagerheim samt till ledamöter f. d. kammarrättsrådet C. Carleson, professor D. Davidson, bankdirektören A. Hedenlund, generaldirektören A. af Jochnick, riksgäldsfullmäktigen greve G. Lagerbjelke, f. d. bankofullmäktigen frih. K. Langenskiöld, socialfullmäktigen H. Lindqvist samt statskommissarien P. Södermark.

För handläggande av frågor om placering av pensionsförsäkringsfondens medel skola enligt kommitténs förslag tillsättas särskilda fullmäktige, sju till antalet. Bland dessa skola ingå chefen för pensionsstyrelsen (ordförande), dennes ställföreträdare samt chefen för den byrå inom pensionsstyrelsen, som har att handlägga ärenden angående fonden eller, därest denne tillika är generaldirektörens ställföreträdare, den byråchef, som av Konungen förordnas. Av övriga fyra fullmäktige utses tre av Konungen samt en av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret gemensamt. Bland de av Konungen utsedda fullmäktige bör en äga insikt och erfarenhet i sociala frågor, medan de övriga platserna äro avsedda att besättas med på det finansiella området erfarna personer.

Fondens medel skola enligt förslaget redovisas i:

1) obligationer eller andra skuldförbindelser utfärdade eller garanterade av svenska staten;

2) Sveriges allmänna hypoteksbanks eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer;

3) obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svensk kommun, som till lånets upptagande eller garanterande erhållit Konungens tillstånd;

4) skuldförbindelser, för vilka fonden äger säkerhet genom inteckning i fast egendom inom 50 % av senast fastställt taxeringsvärde eller inom 60 % av sådant värde, som efter särskild värdering fastställes av fullmäktige;

5) skuldförbindelse, utfärdad av centralkassa för jordbrukskredit, vilken i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida;

6) sådana andra värdehandlingar, vilka Konungen i särskilda fall efter framställning av fullmäktige prövar erbjuda fullgod säkerhet;

7) fordringar hos bank i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas;

8) lån till sådana företag, som äro ägnade att i pensionsförsäkringens intresse befordra folkhälsan och enligt fullmäktiges prövning anses erbjuda nöjaktig säkerhet; samt

9) fastigheter, vilka med Konungens medgivande förvärvas för användning till förebyggande eller hävande av arbetsoförmåga hos befolkningen.

Av fondens medel skola enligt förslaget minst 1/6 redovisas på sätt under 1) angives, och må högst 1/4 redovisas på sätt under 8) omförmäles samt högst 1/30 såsom under 9) säges. Å andra sidan bör emellertid fullmäktige även vid andra placeringar, än de, under 8) och 9) angivna, särskilt söka tillgodose sådana allmännyttiga företag, som avse att i pensionsförsäkringens intresse befordra folkhälsan. Ävenså har kommittén ansett, att sådant överskott, som uppstår därigenom, att fondens storlek enligt sannolikhetsberäkning överstiger kapitalvärdet av alla dess framtida utbetalningar, bör användas för bestridande av kostnader, ägnade att förebygga eller häva arbetsoförmåga. I detta syfte har kommittén uppgjort förslag till nedanstående lagbestämmelse, avsedd att införas som tredje stycke i 12 § av pensionsförsäkringslagen, varest föreskrives, att pensionsfondens storlek i förhållande till de framtida utbetalningar, som därur skola bestridas, vart tionde år skall göras till föremål för en vetenskaplig undersökning:

»Framgår av denna utredning, att överskott förefinnes, må så stor del av överskottet, som Konungen bestämmer, användas till bestridande av kostnader för åtgärder, ägnade att i pensionsförsäkringens intresse förebygga eller häva arbetsoförmåga eller befordra folkhälsan».

Bestämmelse härom skall av Konungen utfärdas på framställning av pensionsstyrelsen och efter fullmäktiges hörande.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1914.

I riksförsäkringsanstaltens ämbetsberättelse av den 30 september 1915, avseende 1914 års verksamhet, meddelas uppgifter dels rörande den verksamhet, som är anvisad riksförsäkringsanstalten i lagen av den 5 juli 1901, dels ock rörande den särskilda för fiskare anordnade olycksfallsförsäkringen samt om riksförsäkringsanstaltens befattning med frågor angående ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring.

Vid berättelsen äro fogade dels en översikt över riksförsäkringsanstaltens år 1914 meddelade beslut i fråga om bestämmande av invaliditetsgrad, dels definitiva statistiska uppgifter rörande försäkringar, som börjat under år 1912 samt om de under försäkringstiden inträffade olycksfall, som berättigat till ersättning.

I. Den industriella olycksfallsförsäkringen.

Under år 1914 har riksförsäkringsanstalten *avslutat* eller *förnyat* kollektiva *försäkringar* till ett antal av 8 003 med ett sammanlagt provisionellt beräknat antal arbetare av 135 427. Dessutom hava 338 arbetare begagnat sig av den enskild arbetare medgivna rätten att erhålla försäkring i riksförsäkringsanstalten. Vid 1914 års utgång utgjorde antalet gällande kollektiva försäkringar 6 614 med ett provisionellt beräknat antal arbetare av 119 304. Antalet enskilt försäkrade arbetare uppgick vid samma tidpunkt till 317.

Jämfört med föregående år, visar det provisionellt beräknade antalet arbetare en ökning av 8 043 eller 6·31 % av föregående års antal. Oaktat de svåra förhållanden under vilka industrien till följd av det i augusti 1914 utbrutna världskriget under senare delen av nämnda år haft att kämpa, har sålunda tillslutningen till riksförsäkringsanstalten under året ökats om ock ej fullt så kraftigt som de närmast föregående åren.

Efter de till försäkringsinspektionen lämnade uppgifter angående i enskilda försäkringsanstalter försäkrade arbetare med rätt till ersättning enligt lagen av den 5 juli 1901, har riksförsäkringsanstalten i berättelsen lämnat följande tablå innefattande en jämförelse mellan antalet försäkrade i riksförsäkringsanstalten och i enskilda försäkringsanstalter:

Försäkringsanstalter	Antal försäkrade arbetare vid 1913 års slut	Antal försäkrade arbetare vid 1914 års slut	Ökning	Minskning
Riksförsäkringsanstalten	115 120	119 621	4 501	—
Aktiebolag	61 498	62 282	784	—
Ömsesidiga bolag	98 578	100 149	1 571	—
Föreningar	27 678	26 710	—	968
Utländskt bolag	11 102	4 470	—	6 632
Summa	313 976	313 232	6 856	7 600

För genom olycksfall i arbete skadade arbetare, vilka icke varit i riksförsäkringsanstalten försäkrade, hava *livräntor inköpts* i 52 fall. Beträffande skadans beskaffenhet jämte invaliditetsgraden hänvisas till den i berättelsen intagna tabellen. Sammanlagda antalet av i riksförsäkringsanstalten för skadade arbetare inköpta livräntor, som fortfarande utgingo vid 1914 års slut, uppgick till 1 586.

För änkor och barn efter genom olycksfall i arbete avlidna arbetare, som icke varit försäkrade i riksförsäkringsanstalten, hava under år 1914 i 10 fall inköpts livräntor, omfattande 9 änkor och 12 barn. Vid årets slut utgingo dylika livräntor till 245 änkor och 322 barn.

Sammanlagda antalet av invalider och efterlevande, som på grund av livränteinköp voro berättigade att uppbära livränta från riksförsäkringsanstalten, uppgick vid 1914 års slut till 2 153.

Under år 1914 *anmäldes* hos riksförsäkringsanstalten 10 596 olycksfall, som drabbat i anstalten försäkrade arbetare. Motsvarande antal för år 1913 utgjorde 9 101.

Världskrigets inverkan på den svenska industrien ger sig i någon mån, ehuru kanske mindre än som kunnat vara att vänta, till känna jämväl genom antalet av de till riksförsäkringsanstalten under krigsmånaderna anmälda olycksfallen. Medan det under juli månad år 1914 anmäldes 1 015 olycksfall och medelantalet av de under årets 7 första månader inkomna skadeanmälningarna utgjorde 875, anmäldes under augusti månad allenast 791 olycksfall. Sedermera ökades dock antalet skadeanmälningar, och medelantalet sådana anmälningar för årets sista 5 månader utgjorde 894. Mera tydligt framgår ifrågavarande inverkan, om man för de olika månaderna granskar den ökning, som antalet skadeanmälningar företer, jämfört med antalet dylika anmälningar under motsvarande tid år 1913. Under de 7 första månaderna av år 1914 utgjordes denna ökning av 145 skadeanmälningar för månad. Under augusti månad anmäldes däremot 3 olycksfall mindre än under samma månad år 1913, och under 1914 års 5 sista månader utgjorde ökningen i skadeanmälningarnas antal i medeltal endast 93 för månad.

Av de anmälda olycksfallen har 1 inträffat under år 1911, 3 under år 1912, 379 under år 1913 och 10 213 under år 1914. De under åren 1911 och 1912 inträffade olycksfallen prövades berättiga till ersättning. Ersättning har vidare beviljats i 345 fall från år 1913 och 8 799 fall från år 1914, och vid årets slut kvarstodo såsom oavgjorda 4 fall från år 1913 och 914 fall från år 1914. Ersättningsanspråken avslogos beträffande 12 av olycksfallen under år 1913 och 110 under år 1914, varjämte ersättningsanspråket återkallats eller ej fullföljts i 18 fall från år 1913 och 390 fall från år 1914.

Av de före ingången av år 1914 anmälda olycksfall, vilka med hänsyn till ersättningsfrågan vid nämnda års början voro oavgjorda, hava 588 föranlett beslut om ersättning. Riksförsäkringsanstalten har alltså under år 1914 tillerkänt ersättning i anledning av sammanlagt 9 736 olycksfall, vilka drabbat i anstalten försäkrade arbetare och vilka förut icke föranlett något anstaltens beslut om ersättning. Härvid har i 175 fall på grund av särskilda

försäkringsvillkor ersättning tillerkänts, ehuru olycksfallet inträffat utom arbetet.

Av förenämnda 9 736 olycksfall ha 9 287 fall (95·39 %) föranlett sjukhjälp men ej annan form av ersättning, 377 fall (3·87 %) livränta och 72 fall (0·74 %) dödsfallsersättning.

Den sjukhjälp, som sålunda tillkommit den genom olycksfallet skadade, hade i 9 255 fall tillerkänts i anledning av skada, som varit av övergående beskaffenhet, och hade i dessa fall vid årets slut upphört att utgå. I 32 fall, i vilka det vid nämnda tidpunkt icke kunde bedömas, om eller i vilken grad skadan skulle komma att medföra för framtiden bestående men, eller om den skulle hava döden till följd, utgick sjukhjälpen fortfarande vid årets slut. Av de 377 olycksfall, som medfört invaliditetsersättning, hava 343 jämväl under året föranlett sjukhjälp, vilket även varit förhållandet med 17 av de 72 dödsfallen.

Sammanlagda antalet fall, i vilka riksförsäkringsanstalten under år 1914 tillerkänt skadade arbetare sjukhjälp på grund av olycksfall, som före årets ingång icke föranlett ersättning, uppgick således till 9 647. I 128 av dessa fall har sjukhjälpsersättningen beräknats först från och med 61 dagen efter olycksfallet, medan i de övriga fallen ersättning utgått jämväl under karenstiden.

Såsom framgår av riksförsäkringsanstaltens ämbetsberättelse för år 1913, utgick vid nämnda års slut sjukhjälp fortfarande i 41 fall. I ett av dessa fall fortfor sjukhjälpen jämväl vid utgången av år 1914.

Under år 1914 har i 450 fall invalidränta tillerkänts skadade arbetare på grund av olycksfall, som medfört för framtiden bestående men och som före årets ingång icke medfört dylik ersättning. Dessa livräntor hava beviljats i anledning av olycksfall, som anmälts i 1 fall under år 1910, i 3 fall under år 1911, i 12 fall under år 1912, i 151 fall under år 1913 och i återstående 283 fall under år 1914. Av ifrågavarande livräntor hava 267 till sitt belopp under året fastställts för den skadades återstående livstid, s. k. definitiva livräntor, och 183 tillerkänts för viss tid, s. k. tillfälliga livräntor. Fall av ringa invaliditet (under 10 %) hava förekommit talrikast; i 68 fall var invaliditetsgraden jämt 10 %, under det att livränta på grund av fullständig invaliditet — 300 kronor — endast beviljats i 3 fall.

Med stöd av bestämmelserna i 21 § av lagen den 5 juli 1901 har riksförsäkringsanstalten i 8 fall låtit i stället för årlig livränta till livräntetagaren för en gång utbetala ett belopp, ungefärligen motsvarande livräntans kapitalvärde. De livräntor, som sålunda ersatts med kapitalbelopp, hava utgått i 1 fall med 36 kronor och i 7 fall med 30 kronor, allt för år räknat. De till utbetalning medgivna kapitalbeloppen hava uppgått tillhopa till 4 089 kronor 40 öre samt hava av riksförsäkringsanstalten utbetalts för att användas, i 6 fall till anskaffande eller förbättrande av eget hem eller avbetalning av skuld å fastighet e. d., i 1 fall till inköp av husgeråd för börjande av matserveringsrörelse och i 1 fall för genomgående av bokhållerikurs.

Sammanlagda antalet livräntetagare, som vid 1914 års slut på grund av försäkring i riksförsäkringsanstalten uppburo invalidräntor, uppgick till 2 166.

Under år 1914 har riksförsäkringsanstalten i 72 fall beviljat dödsfallsersättning i anledning av olycksfall, som drabbat i anstalten försäkrade arbetare. Av ifrågavarande olycksfall hava anmälts 1 under 1912, 8 under 1913 och 63 under 1914.

Av de 72 arbetare, i anledning av vilkas död riksförsäkringsanstalten under året beviljat dödsfallsersättning, hava 30 efterlämnat stärbhusdelägare, berättigade till allenast begravningshjälp samt 42 efterlämnat stärbhusdelägare med rätt till såväl begravningshjälp som livränta.

Antalet av de till livränta berättigade stärbhusdelägarna m. m framgår av följande sammanställning:

	Antal			
	stärbhus	änkor	barn	livräntetagare
Stärbhus utan barn	9	9	—	9
» med 1 »	9	7	9	16
» » 2 »	13	13	26	39
» » 3 »	4	4	12	16
» » 4 »	4	4	16	20
» » 5 »	3	3	15	18
Summa	42	40	78	118

Antalet av de livräntor, som tillerkänts i anledning därav, att i riksförsäkringsanstalten försäkrade arbetare avlidit till följd av olycksfall och som vid 1913 års slut fortfarande utgingo, utgjorde 560. Under år 1914 har 1 änka ingått nytt äktenskap, och 32 barn hava uppnått sådan ålder, att livränta icke vidare skall till dem utgå. Antalet av ifrågavarande livräntetagare uppgick alltså vid 1914 års slut till 645.

Sammanlagda antalet av de på grund av i riksförsäkringsanstalten tagen försäkring till invalid- samt dödsfallslivräntor berättigade utgjorde vid 1914 års slut 2 811.

Hela antalet livräntetagare på grund av såväl försäkringar som livräntinköp var vid samma tidpunkt 4 964.

Riksförsäkringsanstalten har under år 1914 i 448 fall avgivit utlåtande jämlikt bestämmelserna i 15 § av lagen den 5 juli 1901 angående i vad mån kroppsskada, som drabbat i riksförsäkringsanstalten icke försäkrad arbetare, borde anses hava åstadkommit nedsättning i den skadades arbetsförmåga. Av dessa utlåtanden hava 426 avgivits på grund av överenskommelse mellan arbetsgivare (inkl. statsmyndighet) och arbetare och 22 på begäran av domstol. Dessutom har riksförsäkringsanstalten i 11 fall, i vilka ersättning icke skolat utgå enligt bestämmelserna i nämnda lag, avgivit yttrande rörande invaliditetsgrad på begäran av domstol eller administrativ myndighet.

En upprättad förteckning över riksförsäkringsanstaltens beslut i fråga om bestämmande av invaliditetsgrad upptar sammanlagt 989 invaliditetsgradsättningar. I detta antal ingå dylika beslut dels för i riksförsäkringsanstalten försäkrade personer, dels i de fall, i vilka anstaltens utlåtande begärts, dels ock riksförsäkringsanstaltens beslut beträffande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, för så vitt dessa beslut avsett olycksfallsskador. De år 1914 verkställda invaliditetsgradsättningarna avse i

29 fall skada å huvudet med undantag av ögonskada,
236 » ögonskada,
106 » skada å skulderregion eller arm,
387 » hand- eller fingerskada,
133 » skada å höftregion eller ben,
27 » fot- eller tåskada,
26 » skada å bålens skelett- eller mjukdelar samt skada å bröst- eller bukhålans organ,
3 » bråckskada,
42 » skada å flera kroppsdelar.

Utlåtande enligt ovan berörda lagstadgande, huruvida det arbete, vari till följd av olycksfall skadad arbetare vid olycksfallet var stadd, varit sådant, som avses i lagen den 5 juli 1901, har av riksförsäkringsanstalten avgivits i 13 fall.

Antalet ortsombud uppgick vid 1914 års slut till 386, fördelade på 373 orter.

Besök hos ortsombuden för deras instruerande hava under 1914 förekommit till ett antal av 67 samt inspektioner av industriella företag till ett antal av 100.

Rörande försäkringsräkenskaperna år 1914 meddelas i berättelsen följande tablå:

Inkomster	Kronor	*Utgifter*	Kronor
Premier för försäkringar[1]	862 901·45	Utbetald sjukhjälp	288 829·80
Kapitalvärden av inköpta livräntor	110 286·25	Utbetald begravningshjälp	4 560·—
Räntor och kursvinster med avdrag av kursförluster	284 560·46	Utbetalda kapitalbelopp	4 707·21
		Utbetalda livräntebelopp	360 519·46
		Tillökning i de vid årets slut utanordnade men ej utbetalda ersättningsbelopp och regleringspremier	148·08
		Avsättning till fonder	598 983·66
Summa	1 257 748·16	*Summa*	1 257 748·16

Förvaltningskostnaderna hava under året uppgått till 194 691·93, varuti dock ingå anstaltens kostnader för såväl den industriella olycksfallsförsäkringen som för dess omhänderhavande av olycksfallsförsäkringen för fiskare.

Enligt till riksförsäkringsanstalten lämnad uppgift hava med tillämpning av bestämmelserna i nådiga brevet till styrelsen för postsparbanken den 30 juni 1913 angående förändrade bestämmelser i fråga om den till postspar-

[1] Efter avdrag av återreglerade regleringspremier. Under året hava inbetalts kr. 9 546·75, avseende från den 1 januari 1915 ikraftträdande försäkringar, vilket belopp ej häri medräknats.

banken utgående ersättning för uppbörd, förvaltning och utbetalning av medel för riksförsäkringsanstaltens räkning m. m. gottgjorts banken 29 483 kr. 33 öre, av vilket belopp 393 kr. 8 öre avser ersättning för kostnader för bankens bestyr med olycksfallsförsäkringen för fiskare.

Anstaltens tillgångar och skulder framgå av följande balansräkning för den 31 december 1914:

Tillgångar	Kronor	*Skulder*	Kronor
Kontant behållning:		Av postsparbanken förskotterade medel	2 105·24
i postsparbankens huvudkassa och vid postanstalterna	6 461·50	Vid årets slut utanordnade men ej utbetalda ersättningsbelopp och regleringspremier	6 447·46
å bankräkningar	28 361·67	Balanserade premier för försäkringar, började år 1915	9 546·75
Fordringar:		Premiereserv	217 100·—
Postverket	17 880·—	Ersättningsreserv	420 000·—
Fiskarförsäkringen	651·69	Livräntereserv	5 507 868·15
Räntebärande obligationer	4 321 155·88	Säkerhetsfond	348 914·77
Utlämnade kommunallån	1 531 450·86		
Landstingsförskrivningar	78 376·50		
Utlämnade inteckningslån	435 000·—		
Upplupna, ej förfallna räntor	92 644·77		
Summa	6 511 982·87	*Summa*	6 511 982·87

II. Försäkring för fiskare.

Inom denna gren av riksförsäkringsanstaltens verksamhet har under år 1914 meddelats 359 nya försäkringar samt förnyats 1 475 äldre försäkringar. Antalet gällande försäkringar vid årets slut utgjorde alltså 1 834. Av dessa berättigade 58 endast till s. k. lagersättning med den utsträckning däri, som särskilt tillkommer fiskare enligt kungl. kungörelsen den 2 oktober 1908, 640 medförde därutöver rätt till ersättning från och med femtonde dagen efter olycksfallet, 664 från och med fjärde dagen samt 472 från och med första dagen av läkarbehandlingen. Dessutom har åt 772 av de försäkrade, som ej idkade annat yrke än fiskeyrket, meddelats försäkring mot olycksfall utom arbetet, åt 3 mot olycksfall under fraktfart med annat fartyg än fiskebåt, åt 1 mot olycksfall under isupptagning, åt 1 mot olycksfall under arbete som eldare vid sockerbruk, åt 8 mot olycksfall under lossning och lastning samt åt 13 mot olycksfall i jordbruksarbetete.

Under år 1914 hava anmälts 125 olycksfall bland försäkrade fiskare. Av dessa olycksfall hava 110 inträffat år 1914 och 15 år 1913.

Av de under år 1914 anmälda olycksfallen hava 96 under samma år föranlett beslut om ersättning. Ersättningsanspråket har avslagits i 12 fall. I ett fall har ansökning om ersättning förfallit. I återstående 16 fall var ersättningsfrågan vid årets slut ännu ej prövad. Av de 18 under åren 1911, 1912 och 1913 anmälda olycksfallen, beträffande vilka ersättningsfrågan vid

1913 års slut ännu ej prövats, hava 6 under år 1914 föranlett beslut om ersättning, varjämte ansökan om ersättning i 8 fall förfallit.

Riksförsäkringsanstalten har alltså under år 1914 i 102 fall, där ersättningsfrågan förut ej varit föremål för prövning, tillerkänt försäkrade fiskare ersättning för skada till följd av olycksfall. I 96 av dessa fall har riksförsäkringsanstalten beviljat endast sjukhjälp, i 3 fall förutom sjukhjälp även livränta till den skadade och i 3 fall dödsfallsersättning.

Förutom ovan angivna olycksfall hava 2 under år 1913 prövade fall ånyo upptagits till prövning, därvid ytterligare ersättning beviljats. Antalet vid 1914 års slut utgående livräntor till fiskare utgjorde 19.

Såsom ersättning i anledning av dödsfall har under år 1914 beviljats förutom begravningshjälp, livräntor till 2 änkor och 2 barn. Vid 1914 års slut utgingo 38 livräntor, beviljade i anledning av dödsfall, 12 till änkor och 26 till barn.

Fiskarförsäkringens räkenskaper omfatta dels försäkring mot olycksfall under utövning av fiskeyrket enligt §§ 1—3 i kungl. kungörelsen den 2 oktober 1908, dels försäkring med rätt till ersättning under karenstiden samt vid olycksfall utom arbetet enligt §§ 4 och 5 i samma kungörelse.

Samtliga medel till fondernas täckande förvaltas av postsparbanken.

Av räkenskaperna framgår, att försäkringsrörelsen enligt §§ 1—3 i nyssnämnda kungörelse, med där fastställda årspremie av 5·50 kr., krävt ett statsbidrag av 5 293·29 kr. Riksförsäkringsanstaltens och postsparbankens förvaltningskostnader bestridas även av statsmedel.

Fiskarförsäkringens samtliga tillgångar utgjorde vid 1914 års slut, frånsett statens bidrag, 55 160·21 kr., huvudsakligen placerade i räntebärande obligationer.

Antalet ombud fördelade å samliga län utgjorde 174.

III. Ersättning vid kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Med åberopande av kungl. förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, samt angående tillämpning av denna förordning, har under år 1914 framställning i 271 fall blivit gjord om ersättning i anledning av kroppsskada eller sjukdom, som ådragits under militärtjänstgöring och som dessförinnan icke föranlett något riksförsäkringsanstaltens beslut om ersättning.

Antalet inkomna dylika framställningar uppgick

år	1910	till	55
»	1911	»	149
»	1912	»	212
»	1913	»	196

Den ganska betydande ökning i antalet framställningar om ersättning enligt nyssberörda kungl. förordning, som år 1914 sålunda företer, torde böra tillskrivas den omfattande mobilisering av landstorm och beväring, som för-

anletts av världskriget. Tydligast framgår detta förhållande vid granskning av antalet framställningar om ersättning, som gjorts under de olika månaderna av år 1914. Medelantalet av dessa utgjorde nämligen endast 13 under årets 9 första månader, under det att framställningar av förevarande art inkommo till ett antal under oktober månad av 57, under november månad av 61 samt under december månad av 36.

Enligt vad ovan uppgivits, uppgick antalet av de under hela året 1914 inkomna framställningarna om ersättning enligt kungl. förordningen den 18 juni 1909 till 271. Såsom framgår av riksförsäkringsanstaltens ämbetsberättelse för år 1913, voro vid nämnda års utgång 24 ärenden av ifrågavarande art under utredning. Riksförsäkringsanstalten har alltså under år 1914 haft till behandling 295 framställningar om ersättning i anledning av kroppsskada eller sjukdom, som ådragits under militärtjänstgöring och som före ingången av år 1914 icke föranlett något anstaltens beslut om ersättning. Den hos riksförsäkringsanstalten gjorda framställningen har i 1 fall blivit återkallad, i 72 fall avslagits, i 172 fall föranlett beslut om ersättning och i 50 fall vid årets slut varit under utredning.

I 172 fall, som före 1913 års utgång icke föranlett ersättning, har, såsom nyss angivits, riksförsäkringsanstalten under nämnda år förklarat vederbörande skadade eller sjuke berättigad till ersättning. I 3 av dessa fall hade emellertid före årets utgång arten av den ersättning (sjukhjälp eller invalidränta), som skulle tillkomma vederbörande, icke kunnat bestämmas.

Beträffande arten av den ersättning, som utgått i återstående 169 fall, m. m. hänvisas till nedanstående sammanställning:

Anledningen till nedsättningen i arbetsförmågan	Antal fall, i vilka ersättning utgått med sjukhjälp men ej annan form av ersättning	invalidränta	dödsfallsersättning	Summa
Olycksfall	43	37	14	94
Sjukdom	28	36	11	75
Summa	71	73	25	169

Utöver vad som framgår av ovanstående sammanställning, har sjukhjälp utgått i 8 fall, i vilka den skadade eller sjuke sedermera under året tillerkänts invalidränta, och i 1 fall, som under året föranlett jämväl dödsfallsersättning. Härjämte har riksförsäkringsanstalten i 5 fall, i vilka invalidränta under året blivit tillerkänd, beslutit att sjukhjälp skulle under viss tid utgå i stället för livränta. Sjukhjälp i anledning av kroppsskada eller sjukdom, som ådragits under militärtjänstgöring och som före ingången av år 1914 icke föranlett ersättning, har alltså under året tillerkänts i sammanlagt 85 fall.

Förutom i ovan intagna sammanställning angivna 73 fall, i vilka invalidränta tillerkänts den skadade eller sjuke, har sådan livränta beviljats i 3 fall, i vilka före år 1914 sjukhjälp men ej livränta utgått. Riksförsäkrings-

anstalten har således under året i 76 fall tillerkänt invalidränta i anledning av sjukdom eller olycksfall, som ådragits under militärtjänstgöring och som före årets början icke föranlett beslut om livränta. I 24 av nämnda fall ha definitiva livräntor och i 52 fall tillfälliga livräntor fastställts.

De sjukdomar, vilka föranlett beviljande av invalidräntor, hava varit i 19 fall kronisk lungsjukdom, i 9 fall hjärtsjukdom, i 3 fall reumatisk sjukdom, i 1 fall barnförlamning, i 1 fall öronsjukdom och i återstående 4 fall diverse sjukdomar.

Vid 1913 års slut uppgick antalet utgående livräntor till 240. Under 1914 hava 13 livräntetagare avlidit, till 1 livräntetagare har utbetalts kapitalbelopp motsvarande livräntan och beträffande 2 livräntetagare har, sedan riksförsäkringsanstaltens ämbetsberättelse för år 1913 avgivits, anmälts, att de avlidit under sistnämnda år. Dessutom hava sedan år 1910 i fråga om 38 livräntetagare sådana omständigheter förekommit, att deras rätt till livränta kan antagas hava upphört. Sammanlagda antalet av ifrågavarande livräntetagare utgjorde alltså vid 1914 års utgång 262.

Som redan nämnts, har riksförsäkringsanstalten i 25 fall under år 1914 tillerkänt ersättning i anledning av dödsfall, som ådragits under militärtjänstgöring och som före årets början icke föranlett något anstaltens beslut om ersättning. Därjämte har dödsfallsersättning beviljats i 5 fall, i vilka livränta på grund av sjukdom blivit före 1914 års ingång tillerkänd vederbörande. Riksförsäkringsanstalten har alltså under året i 30 fall beviljat dödsfallsersättning i anledning av sjukdom eller olycksfall, som ådragits under militärtjänstgöring.

Dödsorsaken vad angår olycksfallen har varit i 1 fall kvävning, i 5 fall skottskador, i 1 fall blodförgiftning, i 1 fall ryggradsbrott och skada å ryggmärgen, i 2 fall drunkning, i 2 fall skador ådragna vid överkörning av järnvägståg, i 1 fall skador förorsakade genom omkullridning och i 1 fall genom explosion vid salut. De sjukdomar, som medfört döden, hava varit i 7 fall lungtuberkulos, i 7 fall lunginflammation eller annan akut lungsjukdom, i 1 fall njurinflammation och i 1 fall tuberkulös hjärnhinneinflammation.

Ersättning har utgått i 22 fall med allenast begravningshjälp och i 9 fall med såväl begravningshjälp som livräntor till den avlidnes anhöriga. Livräntorna hava tillerkänts i 2 fall den avlidnes änka och efterlevande 2 barn, i 1 fall den avlidnes änka och efterlevande 1 barn, i 1 fall den avlidnes änka, i 3 fall den avlidnes föräldrar (gemensam livränta), i 1 fall den avlidnes moder och i 1 fall den avlidnes moder och 2 syskon. Antalet vid 1914 års slut utgående dödsfallslivräntor utgjorde 31.

De under året utbetalade ersättningarna motsvara följande kostnad:

	Kronor
Sjukhjälpsersättningar	20 322
Invaliditetsersättningar, utbetalda livräntebelopp	39 355
Dödsfallsersättningar, utbetald begravningshjälp samt livräntebelopp till änkor och minderåriga barn samt till föräldrar och minderåriga syskon	6 003

Kapitalvärdet av utgående livräntor utgjorde den 31 december 1914 i avrundat tal

för 262 invalidräntor	843 301	kr.
» 31 dödsfallslivräntor	56 434	»

Till bestridande av riksförsäkringsanstaltens kostnader under år 1914 med anledning av dess befattning med ifrågavarande militärersättningsfrågor har Kungl. Maj:t anvisat 4 500 kronor. Förvaltningskostnaderna hava under året uppgått till 4 632 kronor 22 öre.

Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor), damfrisersalonger och badinrättningar. (Forts.)

II. Arbetstidens längd vid damfrisersalonger.

1. Översikt av antalet undersökta damfrisersalonger och vid dem redovisad personal.

Enligt de i inledningen (»Soc. Medd.», sid. 1) omnämnda, genom Konungens befallningshavande i riket införskaffade förteckningar över damfrisersalonger uppgick hela antalet för resp. polismyndigheter i orterna vid slutet av år 1913 kända företag av detta slag till 502.[1] Fördelningen av dessa damfrisersalonger på olika landsdelar samt på städer och landsbygd framgår av nedanstående tablå:

	Antal damfrisersalonger	
	Absolut	%
Stockholms stad	125	24·9
Östra Sverige	59	11·7
Småland (och öarna)	38	7·6
Södra Sverige	100	19·9
Västra Sverige	129	25·7
Norra Sverige	51	10·2
Hela riket	**502**	**100·0**
Städer:		
25 000 inv. o. däröver	279	55·6
10 000—25 000 inv.	78	15·5
mindre än 10 000 inv.	97	19·3
Landsbygd	48	9·6

[1] Härtill komma ytterligare 11 företag, som samtidigt bedriva herr- och damfrisering.

Vad angår förekomsten av damfrisersalonger i de enskilda städerna, må anföras följande uppgifter, avseende de 11 största städerna. I Stockholm var antalet damfrisersalonger 125 (motsvarande 1 frisersalong per 3 057 inv.), i Göteborg 65 (1 per 2 739 inv.), i Malmö 38 (1 per 2 522 inv.), i Hälsingborg 9 (1 per 3 860 inv.), i Gävle 8 (1 per 4 467 inv.), i Jönköping 7 (1 per 3 964 inv.), i Norrköping 6 (1 per 7 697 inv.), i Uppsala 6 (1 per 4 553 inv.), i Karlskrona 6 (1 per 4 585 inv.), i Örebro 5 (1 per 6 622 inv.) och i Eskilstuna 4 (1 per 7 283 inv.). Av dessa städer uppvisade alltså Malmö det relativt till folkmängden största antalet damfrisersalonger och Norrköping det minsta.

Av ovan redovisade 502 damfrisersalonger hava i större eller mindre utsträckning *användbara uppgifter inkommit från 408 (81·3 %)*, medan innehavarna till 94 (18·7 %) av hithörande företag underlåtit att besvara de utsända frågeformulären. Av de inkomna svaren framgår, att rörelsen inom här ifrågavarande yrke vid flertalet företag bedrivits av innehavarna själva utan hjälp av någon anställd personal. Endast beträffande 157 damfrisersalonger, utgörande 38·5 % av hela antalet företag, för vilka användbara uppgifter inkommit, hava innehavarna uppgivit, att de i större eller mindre utsträckning haft särskild personal regelbundet anställd. Vid ett fåtal enstaka företag har dessutom förekommit, att personal varit anställd under en kortare del av året eller å särskilda veckodagar (lördagar) eller rent tillfälligt.

Hela antalet mindre damfrisersalonger, d. v. s. företag utan regelbundet anställd personal, utgjorde 251 eller 61·5 % av samtliga frisersalonger, för vilka användbara uppgifter föreligga. Antalet medelstora damfrisersalonger, d. v. s. företag med en personal av 1—2 personer, utgjorde 132 eller 32·4 % och antalet större damfrisersalonger, d. v. s. företag med en personal av 3 eller flera personer, 25 eller 6·1 %. De medelstora och större frisersalongerna voro huvudsakligen belägna i de större städerna. För de medelstora städerna hava dock redovisats 19 medelstora och 2 större frisersalonger, för de mindre städerna 15 medelstora frisersalonger och för landsbygden 1 medelstor frisersalong.

Den vid damfrisersalongerna anställda personalen har, så långt utredningen givit vid handen, uteslutande utgjorts av kvinnor. Med hänsyn till anställningsform och sysselsättning sönderfaller personalen i tvenne huvudgrupper, nämligen å ena sidan den fullt yrkesutbildade personalen eller biträdena och å andra sidan lärlingar.

Hela antalet redovisade *biträden* uppgick till 226 och antalet *lärlingar* till 54. Personalens fördelning på ovannämnda personalgrupper ävensom efter ålder över och under 18 år inom olika ortsgrupper framgår av tab. A.

Av hela antalet redovisad personal voro enligt i denna tabell meddelade siffror mer än fyra femtedelar (80·7 %) anställda såsom biträden, medan nära en femtedel (19·3 %) utgjordes av lärlingar.

I fråga om personalens fördelning efter *ålder över och under 18 år* framgår av tab. A, att hela antalet redovisad minderårig personal (under 18 år) belöpte sig till 10·8 % av hela den personal, för vilka åldersuppgifter förelegat. Vad särskilt biträdena beträffar, utgjordes bland dem 6·3 %

Tab. A. Översikt av personalen vid damfrisersalonger.

	Biträden				Lärlingar			Tillsammans			
	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Summa	Under 18 år	18 år och däröver	Okänd ålder	Summa
Stockholm	8	105	2	115	7	11	18	15	116	2	133
Övriga orter:											
25 000 inv. o. däröver . .	3	66	—	69	6	23	29	9	89	—	98
mindre än 25 000 inv. . .	3	38	1	42	3	4	7	6	42	1	49
Hela riket	**14**	**209**	**3**	**226**	**16**	**38**	**54**	**30**	**247**	**3**	**280**

av minderåriga, medan bland lärlingarna motsvarande procenttal uppgick till 29·6 %.

Vidkommande personalens fördelning efter *civilstånd* framgår av undersökningen, att av de 223 biträden, för vilka uppgifter i detta hänseende föreligga, endast 3 voro gifta samt 2 änkor.

2. Tiden för lokalens öppethållande vid damfrisersalonger med personal.

Enär arbetstidens början och slut vid damfrisersalonger i regel nära sammanfaller med tiden för lokalens öppnande och stängning, äro i främsta rummet uppgifterna angående lokalens öppethållande värdefulla för bedömandet av inom här ifrågavarande yrke rådande arbetstidsförhållanden. I överensstämmelse härmed hava också de å frågeformulären angivna uppgifterna angående lokalens öppnande och stängning främst underkastats särskild bearbetning.

A. Vardagar.

Användbara uppgifter angående lokalens öppethållande å vardagar hava erhållits från 133 damfrisersalonger med en personal av 246 personer, utgörande 84·7 % av hela antalet redovisade företag med personal och 87·9 % av vid dessa anställda biträden och lärlingar.

Närmare uppgifter angående tiden för lokalernas öppnande, stängning och totala expeditionstid meddelas i tab. B—D.

a) **Tiden för lokalens öppnande.** Enligt den första av dessa tabeller (tab. B, sid. 292), varav tablån å samma sida är ett sammandrag, öppnades lokalen vid

Tab. B. Tiden för lokalens öppnande å *vardagar* vid damfrisersalonger med personal.

	Företag, vid vilka lokalen *öppnas*								Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppnande	
	kl. 8 f. m.		kl. 8·30 f. m.		kl. 9 f. m.		kl. 10 f. m.			
	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm	6	23	19	45	29	52	2	2	**56**	**122**
Övriga orter:										
25 000 inv. o. däröver	15	30	5	9	29	49	—	—	**49**	**88**
mindre än 25 000 inv.	5	11	1	2	20	21	2	2	**28**	**36**
Hela riket	**26**	**64**	**25**	**56**	**78**	**122**	**4**	**4**	**133**	**246**

flertalet damfrisersalonger kl. 9 f. m. Ett stort antal damfrisersalonger, särskilt bland de större, öppnade dock lokalen redan kl. 8 eller 8·30 f. m.

Tid för lokalens öppnande å vardagar	Antal företag		Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Kl. 8 f. m.	26	19·5	64	26·0
» 8·30 »	25	18·8	56	22·8
» 9 »	78	58·7	122	49·6
» 10 »	4	3·0	4	1·6
Tillsammans	**133**	**100·0**	**246**	**100·0**

I de olika ortsgrupperna är fördelningen av företagen på olika tider för lokalens öppnande mycket varierande, såsom närmare framgår av i tab. B meddelade uppgifter. I Stockholm öppnades sålunda lokalen vid omkring en tredjedel av samtliga företag kl. 8·30 f. m., och i övriga större städer var åttaslaget öppningstid för nära en tredjedel av företagen. Inom samtliga redovisade ortsgrupper öppnades dock lokalen vid flertalet företag kl. 9 f. m.

b) **Tiden för lokalens stängning.** I fråga om lokalens stängning tillämpades ej genomgående samma tider å veckans fem första vardagar och å lördagar. Vid 1 damfrisersalong (med 1 biträde) förekom även å fredagar annan stängningstid än å veckans fyra första vardagar. Enligt tab. C (sid. 293) stängde dock det stora flertalet damfrisersalonger lokalen kl. 8 e. m. å samtliga vardagar. Avvikelser från dessa normala stängningstider

Tab. C. Tiden för lokalens stängning å *vardagar* vid damfrisersalonger med personal.

	Vardagar	Företag, vid vilka lokalen *stänges* kl. 6 e. m.		kl. 7 (7·30) e. m.		kl. 8 e. m.		kl. 8·30 e. m.		kl. 9 e. m.		kl. 10 e. m.		Företag med uppgift ang. tiden för lokalens stängning	
		Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm	Månd.—fred.	—	—	1	2	53	115	1	2	1	3	—	—	56	122
	Lördag	—	—	1	2	25	49	3	6	27	65	—	—		
Övriga orter:															
25 000 inv. o. däröver	Månd.—fred.	—	—	2	3	46	84	—	—	1	1	—	—	49	88
	Lördag	1	1	1	1	41	74	—	—	5	11	1	1		
mindre än 25 000 inv.	Månd.—fred.	1	1	8	10	18	24	—	—	1	1	—	—	28	36
	Lördag	1	1	2	2	20	27	1	1	4	5	—	—		
Hela riket	Månd.—fred.	**1**	**1**	**11**	**15**	**117**	**223**	**1**	**2**	**3**	**5**	—	—	133	246
	Lördag	**2**	**2**	**4**	**5**	**86**	**150**	**4**	**7**	**36**	**81**	**1**	**1**		

förekommo i den utsträckning, som framgår av nedanstående för olika veckodagar utarbetade tablå:

Tid för lokalens stängning	Antal företag		Antal personal	
Månd.—fred.	Absolut	%	Absolut	%
Före kl. 8 e. m.	12	9·0	16	6·5
Kl. 8 e. m.	117	88·0	223	90·7
Efter kl. 8 e. m.	4	3·0	7	2·8
Tillsammans	**133**	**100·0**	**246**	**100·0**
Lördag				
Före kl. 8 e. m.	6	4·5	7	2·8
Kl. 8 e. m.	86	64·7	150	61·0
Efter kl. 8 e. m.	41	30·8	89	36·2
Tillsammans	**133**	**100·0**	**246**	**100·0**

Av denna tablå framgår, att mycket stor enhetlighet råder i fråga om tiden för lokalens stängning, åtminstone beträffande veckans fem första vardagar. Endast å lördagar tillämpades vid ett mera betydande antal företag en senare stängningstid än kl. 8 e. m. Sålunda stängdes lokalen å sistnämnda dagar kl. 9 e. m. vid mer än en fjärdedel av samtliga redovisade företag.

Stängning av lokalen tidigare än kl. 8 e. m. förekom i nämnvärd utsträckning endast i de mindre och medelstora städerna och tillämpades i regel endast å veckans fem första vardagar.

Stängning av lokalen senare än kl. 8 e. m. förekom nästan undantagslöst endast å lördagar. Å dessa dagar hölls emellertid lokalen öppen till kl. 8·30 e. m. vid 3·0 % av de redovisade företagen, omfattande 2·8 % av personalen, och till kl. 9 e. m. (eller senare) vid 27·8 % av företagen, omfattande 33·3 % av personalen. Sena stängningstider å lördagar förekommo huvudsakligen i Stockholm och några enstaka större städer, särskilt i södra Sverige. I Stockholm stängdes lokalen kl. 9 e. m. vid 48·2 % av företagen, omfattande 53·3 % av personalen.

Stängning av lokalen senare än kl. 9 e. m. har endast förekommit vid en i Göteborg belägen damfrisersalong, som å lördagar uppgivits stänga lokalen kl. 10 e. m.

Ovan angivna tider för lokalens stängning å vardagskvällar tillämpades i regel under hela året. Vid åtskilliga damfrisersalonger förekom dock under sommaren (2—4 månader) tidigare stängning än under den övriga delen av året. I nedanstående tablå lämnas närmare uppgifter angående omfattningen av dessa avvikelser från de normala stängningstiderna vid 99 företag, representerande en personal av 199 personer:

Tidigare stängningstider under sommaren (2—4 mån.)	Antal företag		Antal personal	
Månd.—fred.	Absolut	%	Absolut	%
Tiden för lokalens stängning densamma under hela året	63	63·6	133	66·8
Tidigare stängningstider under sommaren:				
30 min.	3	3·1	9	4·5
60 »	32	32·3	56	28·2
120 »	1	1·0	1	0·5
Tillsammans	**99**	**100·0**	**199**	**100·0**
Lördag				
Tiden för lokalens stängning densamma under hela året	52	52·5	100	50·3
Tidigare stängningstider under sommaren:				
30 min.	2	2·0	7	3·5
60 »	39	39·4	82	41·2
120 »	6	6·1	10	5·0
Tillsammans	**99**	**100·0**	**199**	**100·0**

c) **Antal timmar, under vilka lokalen hålles öppen.** I tab. D (sid. 295) hava uppgifter lämnats angående det antal timmar lokalen hållits öppen för allmänheten under olika veckodagar.

Flertalet damfrisersalonger hava enligt denna tabell å samtliga vardagar hållit lokalen öppen i 11 (å $11^1/_2$) tim. Ett kort sammandrag av tabellens siffror, sådant detta verkställts i tablån nedanför tabellen, visar summariskt expeditionstidens längd å olika dagar.

Tab. D. Tiden för lokalens öppethållande å *vardagar* vid damfrisersalonger.

	Vardagar	Företag, vid vilka lokalen *hölles öppen i*														Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppethållande	
		9 tim.		10 tim.		11 tim.		11½ tim.		12 tim.		12½ tim.		13 tim.			
		Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm	Månd.—fred.	—	—	2	2	28	49	19	45	7	26	—	—	—	—	56	122
	Lördag	—	—	1	1	17	33	8	15	16	27	11	30	3	16		
Övriga orter:																	
25 000 inv. o. däröver	Månd.—fred.	—	—	2	3	26	45	5	9	16	31	—	—	—	—	49	88
	Lördag	—	—	2	2	26	46	5	9	11	20	—	—	5	11		
mindre än 25 000 inv.	Månd.—fred.	2	2	5	6	17	18	1	2	8	8	—	—	—	—	28	36
	Lördag	2	2	2	2	14	15	2	3	7	12	—	—	1	2		
Hela riket	Månd.—fred.	**2**	**2**	**9**	**11**	**71**	**112**	**25**	**56**	**26**	**65**	—	—	—	—	**133**	**246**
	Lördag	**2**	**2**	**5**	**5**	**57**	**94**	**15**	**27**	**34**	**59**	**11**	**30**	**9**	**29**		

Tid för lokalens öppethållande	Antal företag		Antal personal	
Månd.—fred.	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 11 tim.	11	8·3	13	5·3
11—11½ tim.	96	72·2	168	68·3
12 tim.	26	19·5	65	26·4
Tillsammans	**133**	**100·0**	**246**	**100·0**
Lördag				
Mindre än 11 tim.	7	5·3	7	2·8
11—11½ tim.	72	54·1	121	49·2
12—12½ »	45	33·8	89	36·2
13 tim.	9	6·8	29	11·8
Tillsammans	**133**	**100·0**	**246**	**100·0**

Den av dessa siffror konstaterade förlängning av tiden för lokalens öppethållande, som inträtt å lördagar, står givetvis i direkt samband närmast med den senare stängningstid, som är rådande å dessa dagar. Beträffande 1 företag (med 1 anställd person) har denna förlängning av lokalens öppethållande utom å lördagar även tillämpats å fredagar.

Öppethållande av lokalen mindre än 11 tim. per dag förekom, såsom framgår av de i tab. D meddelade siffrorna, endast i ringa omfattning och huvudsakligen å veckans fem första vardagar.

Lokalens öppethållande i mer än 11 tim. per dag har å veckans fem första vardagar huvudsakligen endast förekommit i några av de största städerna.

Öppethållande av lokalen i mer än 12 tim. per dag har endast förekommit å lördagar. Å dessa dagar hölls emellertid lokalen vid 15·0 % av samtliga redovisade företag öppen i 12½—13 tim. Dessa företag voro till största delen belägna i Stockholm. I denna stad höllo sålunda en fjärdedel av samtliga redovisade företag lokalen öppen i 12½—13 tim. Även i övriga större städer höllo enstaka företag lokalen öppen under motsvarande tidrymd.

B. Söndagar.

Användbara uppgifter angående lokalens öppethållande å *söndagar* hava erhållits från 131 damfrisersalonger med en sammanlagd personal av 243 personer, utgörande 83·4 % av hela antalet redovisade företag med personal och 86·8 % av de vid dessa anställda biträdena och lärlingarna.

De vid undersökningen erhållna resultaten angående lokalens öppnande, stängning och expeditionstid å söndagar hava sammanställts i tab. E—G.

Vid 125 damfrisersalonger, omfattande en ordinarie personal av 236 personer, hölls lokalen *öppen* å söndagar, medan lokalen å samma dagar hölls *stängd* vid endast 6 företag, omfattande en personal av 7 personer.

Tab. E. Tiden för lokalens öppnande å *söndagar* vid damfrisersalonger.

	Företag, vid vilka lokalen *öppnas*												Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppnande	
	kl. 8 f. m.		kl. 8·30 f. m.		kl. 9 f. m.		kl. 9·30 f. m.		kl. 10 f. m.		kl. 10—12 f. m.			
	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm	2	5	9	22	30	68	2	5	9	17	—	—	**52**	**117**
Övriga orter:														
25 000 inv. o. däröver .	7	10	—	—	35	61	—	—	5	13	2	4	**49**	**88**
mindre än 25 000 inv. .	—	—	—	—	14	21	2	2	8	8	—	—	**24**	**31**
Hela riket	**9**	**15**	**9**	**22**	**79**	**150**	**4**	**7**	**22**	**38**	**2**	**4**	**125**	**236**

a) **Tiden för lokalens öppnande.** Av ovanstående tab. E framgår, att mer än tre femtedelar av samtliga redovisade damfrisersalonger å söndagar öppnade lokalen kl. 9 f. m. I övrigt öppnades lokalen vid ett relativt stort antal företag (omkring ⅙ av samtliga) kl. 10 f. m. I vad mån avvikelser från dessa tider förekommo, framgår av efterföljande tablå:

Tid för lokalens öppnande å söndagar	Antal företag Absolut	%	Antal personal Absolut	%
Lokalen helt stängd	6	4·6	7	2·9
» öppnas kl. 8—8·30 f. m.	18	13·7	37	15·2
» » » 9 (9·30) » »	83	63·4	157	64·6
» » » 10 f. m.	22	16·8	38	15·6
» » » 11—12 f. m.	2	1·5	4	1·7
Tillsammans	**131**	**100·0**	**243**	**100·0**

b) **Tiden för lokalens stängning.** I fråga om lokalens stängning å söndagar föreligger ej samma enhetlighet som beträffande lokalens stängning å övriga veckodagar. Enligt efterföljande tab. F voro kl. 2 e. m. och kl. 7 e. m. de vanligaste stängningstiderna, avseende den förra omkring tre tiondedelar och den senare omkring två tiondedelar av samtliga redovisade företag. Ett summariskt sammandrag av i nämnda tabell meddelade uppgifter återfinnes nedanför tabellen.

Tab. F. Tiden för lokalens stängning å *söndagar* vid damfrisersalonger.

	Företag, vid vilka lokalen *stänges*														Företag med uppgift ang. tiden för lokalens stängning	
	kl. 11—12 f. m.		kl. 1 e. m.		kl. 2 e. m.		kl. 3 e. m.		kl. 4—6 e. m.		kl. 7 e. m.		kl. 7·30—8 e. m.			
	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm . . .	1	4	1	1	9	19	1	2	8	13	24	52	8	26	**52**	**117**
Övriga orter:																
25 000 inv. och däröver	2	2	2	3	23	43	17	32	3	5	2	3	—	—	**49**	**88**
mindre än 25 000 inv.	3	4	8	12	8	9	1	1	3	4	1	1	—	—	**24**	**31**
Hela riket . . .	**6**	**10**	**11**	**16**	**40**	**71**	**19**	**35**	**14**	**22**	**27**	**56**	**8**	**26**	**125**	**236**

Tid för lokalens stängning å söndagar	Antal företag Absolut	%	Antal personal Absolut	%
Lokalen helt stängd	6	4·6	7	2·9
» stänges kl. 11—12 f. m.	6	4·6	10	4·1
» » » 1—3 e. m.	70	53·4	122	50·2
» » » 4—6 »	14	10·7	22	9·1
» » » 7—8 »	35	26·7	82	33·7
Tillsammans	**131**	**100·0**	**243**	**100·0**

I de olika ortsgrupperna är fördelningen av företagen på olika stängningstider å söndagar mycket varierande, såsom närmare framgår av i tab. F meddelade uppgifter. Stängning av lokalen kl. 7 e. m. eller senare förekom nästan undantagslöst endast i Stockholm. I denna stad stängdes emellertid lokalen kl. 7 e. m. eller senare vid mer än hälften (61·5 %) av de redovisade företagen, omfattande mer än hälften (66·7 %) av personalen. I övriga större städer stängdes lokalen vid flertalet företag kl. 2—3 e. m. och i de medelstora och mindre städerna kl. 1—2 e. m.

c) **Antal timmar, under vilka lokalen hålles öppen.** I nedanstående tab. G hava uppgifter meddelats angående det antal timmar, under vilka lokalen å söndagar hållits öppen för allmänheten. Ett kort sammandrag av tabellens siffror, sådant detta verkställts i efterföljande tablå, visar summariskt expeditionstidens längd:

Tid för lokalens öppethållande å söndagar	Antal företag		Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Lokalen stängd	6	4·6	7	2·9
» öppen i mindre än 4 tim.	12	9·2	18	7·4
» » » 4—6½ tim.	66	50·4	115	47·3
» » » 7—9½ »	16	12·2	29	11·9
» » » 10—11½ »	31	23·6	74	30·5
Tillsammans	**131**	**100·0**	**243**	**100·0**

Vid en jämförelse mellan i denna tablå meddelade uppgifter och den å sid. 295 uppställda tablån angående tiden för lokalens öppethållande å vardagar framgår, att enhetligheten i fråga om expeditionstiden å söndagar synbarligen är väsentligt mindre än för vardagar. Medan för sistnämnda dagar en expeditionstid av 11—11 ½ tim. var tämligen dominerande, voro tiderna för lokalens öppethållande å söndagar mycket varierande.

Tab. G. Tiden för lokalens öppethållande

	Företag, vid vilka lokalen hålles stängd		Företag, vid vilka							
			2 tim.		3 tim.		4 (4½) tim.		5 (5½) tim.	
	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm	3	4	1	4	—	—	5	8	5	12
Övriga orter:										
25 000 inv. och däröver	—	—	—	—	5	7	3	10	18	33
mindre än 25 000 inv.	3	3	2	2	4	5	9	13	4	5
Hela riket	**6**	**7**	**3**	**6**	**9**	**12**	**17**	**31**	**27**	**50**

De olika ortsgrupperna uppvisa också i fråga om lokalens öppethållande å söndagar betydande skiljaktigheter. Av i tab. G meddelade siffror framgår sålunda, att i Stockholm lokalen hölls öppen i 10—11 ½ tim. vid 52·7 % av de redovisade företagen, omfattande 58·7 % av personalen. Å övriga orter hölls lokalen å söndagar öppen i mer än 6 tim. endast vid några enstaka företag. I de större städerna (utom Stockholm) hölls lokalen vid flertalet företag öppen i 5—6 tim. och i de medelstora och mindre städerna var ett öppethållande av lokalen i 4 tim. det allmännast förekommande.

I det föregående meddelade uppgifter angående tiden för lokalens öppethållande å söndagar hänföra sig till de under större delen av året rådande förhållandena vid de redovisade damfrisersalongerna. Under sommaren (2—4 mån.) förekommo emellertid vid ett stort antal av dessa företag inskränkningar i lokalens öppethållande å söndagar. Vanligast utgjordes anförda inskränkningar av en förkortning av tiden för lokalens öppethållande om 1—5 tim. Vid åtskilliga företag, som under den övriga delen av året höllo lokalen öppen å söndagar, var dessutom lokalen under sommaren helt stängd å dessa dagar. Omfattningen av ifrågavarande under sommaren genomförda inskränkningar i lokalens öppethållande å söndagar framgår av nedanstående tablå:

Inskränkningar i lokalens öppethållande å söndagar under sommaren (2—4 mån.)	Antal företag		Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Tiden för lokalens öppethållande densamma under hela året	41	42 3	72	39·3
Inskränkningar i lokalens öppethållande under sommaren:				
Lokalen öppen 1 tim. kortare tid	3	3·1	4	2·2
» » 2 » » »	18	13·4	26	14·2
» » 3 » » »	2	2·1	3	1·6
» » 4 » » »	8	8·2	23	12·6
» » 5 » » »	19	19·6	30	16·4
» stängd	11	11·3	25	13·7
Tillsammans	97	100·0	183	100·0

å *söndagar* vid damfrisersalonger.

lokalen *hålles öppen i*													Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppethållande	
6 tim.		7 (7½) tim.		8 tim.		9 (9½) tim.		10 (10½) tim.		11 (11½) tim.			
Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
3	4	1	2	3	6	5	10	20	45	9	26	55	131
16	26	2	4	1	1	2	4	1	2	1	1	49	88
3	4	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	27	34
22	34	3	6	5	8	8	15	21	47	10	27	131	243

Tab. H. Tiden för lokalens öppethållande per

	Företag, vid vilka											
	65 tim. o. därunder		66 (66½) tim.		68—69 tim.		70 (70½) tim.		71 (71½) tim.		72 73) tim.	
	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
Stockholm	1	1	3	4	2	5	3	6	3	9	3	3
Övriga orter:												
25 000 inv. och däröver	2	4	1	2	2	2	4	11	12	21	7	10
mindre än 25 000 inv.	6	6	3	4	1	1	6	6	4	4	2	2
Hela riket	**9**	**11**	**7**	**10**	**5**	**8**	**13**	**23**	**19**	**34**	**12**	**15**

C. Veckan.

Den olikhet, som råder i fråga om lokalens öppethållande å skilda veckodagar har gjort det önskvärt att verkställa en sammanställning av damfrisersalongerna efter det antal timmar per vecka, under vilken lokalen hållits tillgänglig för allmänheten. Endast på detta sätt har det nämligen varit möjligt att erhålla ett enhetligt mått för jämförelser angående lokalens öppethållande.

Fullständiga uppgifter till beräknande av veckans totala expeditionstid hava erhållits från 131 damfrisersalonger med en sammanlagd personal av 243 personer, utgörande 83·4 % av hela antalet redovisade företag med personal och 86·8 % av de vid dessa anställda biträdena och lärlingarna.

Hithörande siffermaterial har sammanställts i ovanstående tab. H.

Enligt denna tabell hade det stora flertalet frisersalonger lokalen öppen i 71—79 (79½) tim. per vecka. Av hela antalet redovisade företag med tillhörande personal höllo sålunda 79 (60·3 %) med en personal av 133 (54·7 %) lokalen per vecka öppen under en tidrymd, fallande inom ovan angivna gränser.

Fördelningen inom och utom dessa gränser framgår av efterföljande tablå.

Tid för lokalens öppethållande per vecka	Antal företag		Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 68 tim.	16	12·2	21	8·6
68—70½ tim.	18	13·7	31	12·8
71—73½ »	31	23·6	49	20·2
74—76½ »	20	15·3	36	14·8
77—79½ »	28	21·4	48	19·7
80—82½ »	12	9·2	36	14·8
83 tim. och däröver	6	4·6	22	9·1
Tillsammans	**131**	**100·0**	**243**	**100·0**

vecka **vid damfrisersalonger med personal.**

I lokalen per vecka *hålles öppen i*																		Företag med uppgift ang. tiden för lokalens öppethållande	
74 (74½) tim.		75 tim.		76 tim.		77 tim.		78 tim.		79 (79½) tim.		80 (80½) tim.		81—82 tim.		83 (83½) tim.			
Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal	Antal företag	Antal personal
2	3	2	4	4	7	10	13	2	4	5	10	8	22	2	9	5	21	**55**	**121**
3	3	2	4	3	5	—	—	5	12	5	8	—	—	2	5	1	1	**49**	**88**
1	1	2	4	1	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**27**	**34**
6	**7**	**6**	**12**	**8**	**17**	**11**	**14**	**7**	**16**	**10**	**18**	**8**	**22**	**4**	**14**	**6**	**22**	**131**	**243**

Det bör till dessa siffror framhållas, att den starka splittringen av företagen på olika tider för lokalens öppethållande per vecka till väsentlig del är att återföra på den bristande enhetlighet, som råder i fråga om lokalens öppethållande å söndagar.

Inom de olika ortsgrupperna framträder också en viss parallellism mellan lokalens öppethållande per vecka och å söndagar, såsom närmare framgår vid en jämförande granskning av de i tab. G och H (sid. 298—301) meddelade uppgifter. I Stockholm, där ett öppethållande av lokalen å söndagar i 10 tim. och däröver tillämpades vid flertalet företag, hölls sålunda lokalen per vecka öppen i 77 tim. eller mera vid mer än hälften av hela antalet redovisade företag. I de större städerna (utom Stockholm) var ett öppethållande av lokalen i 5—6 tim. å söndagar och 71—72 tim. per vecka det allmännast tillämpade. I de medelstora och mindre städerna slutligen, där ett öppethållande av lokalen i 4 tim. å söndagar var det relativt vanligaste, hölls lokalen vid flertalet företag öppen i högst 71 tim. per vecka.

Öppethållande av lokalen i 77 tim. eller mera per vecka har, på ett undantag när, endast förekommit i de större städerna. Av företag, som höllo lokalen öppen i 80 tim. eller mera per vecka, voro samtliga utom 3 belägna i Stockholm.

3. Tiden för arbetets avslutning å kvällarna vid damfrisersalonger med personal.

Med hänsyn till att undersökningen angående arbetstidens längd inom här ifrågavarande företag enligt Kungl. Maj:ts uppdrag närmast avsåg att beröra arbetstidens utsträckning å kvällarna, hava uppgifterna angående tiden för *arbetets* avslutning gjorts till föremål för en detaljerad bearbetning. En i stort sett vägledande uppfattning av hithörande spörsmål erhålles redan i den i föregående kapitel lämnade redogörelsen för lokalens stängning. På grund av att arbete i större eller mindre utsträckning förekommer även efter tidpunkten för lokalens stängning liksom också att personalens arbete vid enstaka före-

Tab. I. Tiden för arbetets avslutning å kvällarna vid damfrisersalonger.

	Veckodagar	Antal personal, för vilken arbetet avslutas						Antal personal med uppgift ang. tiden för arbetets avslutning
		före kl. 7 e. m.[1]	kl. 7–7·30 e. m.	kl. 7·30—8 e. m.	kl. 8–8·30 e. m.	kl. 8·30—9 e. m.	kl. 9–9·30 e. m	
Stockholm	Månd.—fred.	—	—	—	113	2	5	120
	Lördag	—	—	—	47	6	67	
	Söndag	43	51	7	19	—	—	
Övriga orter:								
25 000 inv. o. däröver	Månd.—fred.	—	7	—	80	—	1	88
	Lördag	1	5	—	71	—	11	
	Söndag	85	3	—	—	—	—	
mindre än 25 000 inv.	Månd.—fred.	—	10	—	22	—	2	34
	Lördag	—	2	—	25	1	6	
	Söndag	33	1	—	—	—	—	
Hela riket	Månd.—fred.	—	17	—	215	2	8	242
	Lördag	1	7	—	143	7	84	
	Söndag	161	55	7	19	—	—	

tag avslutas före stängningsdags, torde där meddelade uppgifter emellertid ej vara helt tillfredsställande för bedömandet av kvällsarbetets omfattning. I tab. I lämnas av sådan anledning närmare uppgifter om *tiden för arbetets avslutning å kvällarna.*

För att möjliggöra en direkt jämförelse mellan uppgifterna angående arbetets avslutning å kvällarna och de i föregående kapitel behandlade stängningstiderna har slutligen frågan om arbetets förlängning utöver expeditionstiden gjorts till föremål för en särskild undersökning. Svårigheten att exakt fastställa den utsträckning, i vilken arbete efter stängningsdags i medeltal förekommit, har emellertid varit starkt framträdande, ett förhållande, som även tagit sig uttryck däri, att de från personalen införskaffade uppgifterna *i detta hänseende* i avsevärd grad avvika från uppgifterna, inkomna från företagens innehavare. Med anledning härav hava beträffande denna del av undersökningen även ovannämnda från personalen inhämtade uppgifter bearbetats.

Vad först angår uppgifterna från företagens innehavare, har jämförelsen mellan tidpunkten för arbetets avslutning och expeditionstidens slut på grund av materialets beskaffenhet begränsats beträffande vardagar till 70 företag med 137 anställda personer (44·6 % av företagen och 48·9 % av personalen) och beträffande söndagar till 86 företag med 145 anställda personer (54·8 % av företagen och 51·8 % av personalen). Härvid har befunnits, att någon skillnad mellan lokalens stängningstid och arbetets upphörande endast registrerats å vardagar för 3 damfrisersalonger med en personal av 5 personer och å söndagar för 2 damfrisersalonger med 4 anställda personer. Vid 1 företag (med 1 anställd person) har arbetet efter stängningsdags å samt-

[1] I denna kolumn redovisas jämväl 7 personer, anställda vid företag, som å söndagar hade lokalen stängd.

liga vardagar uppgivits omfatta 60 min. och vid 1 företag (med 2 anställda personer) 90 min. Dessutom har 1 företag (med 2 anställda personer) å lördagar registrerat en förlängning av arbetstiden utöver expeditionstiden med 15 min. Å söndagar har arbetet efter stängningsdags vid 1 företag (med 2 anställda personer) uppgivits omfatta 30 min. och vid 1 företag (med 2 anställda personer) 60 min.

De från personalen inhämtade uppgifterna angående här ifrågavarande jämförelse mellan tidpunkten för arbetets avslutning och expeditionstidens slut hava sammanställts i nedanstående tablå, omfattande 60 företag med en sammanlagd personal av 100 personer.

Arbetstid efter expeditionstidens slut enligt uppgifter från personalen	Antal företag		Antal personal	
Månd.—fred.	Absolut	%	Absolut	%
Arbetstidens slut sammanfaller med stängningstiden[1]	45	75·0	71	71·0
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	7	11·7	15	15·0
30 »	6	10·0	10	10·0
45 » eller mera	2	3·3	4	4·0
Tillsammans	60	100·0	100	100·0
Lördag				
Arbetstidens slut sammanfaller med stängningstiden[1]	39	65·0	62	62·0
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	5	8·3	9	9·0
30 »	10	16·7	20	20·0
45 » eller mera	6	10·0	9	9·0
Tillsammans	60	100·0	100	100·0
Söndag				
Arbetstidens slut sammanfaller med stängningstiden[1]	49	81·7	72	72·0
Arbetstid efter stängningstiden omkring 15 min.	5	8·3	15	15·0
30 »	2	3·3	5	5·0
45 » eller mera	4	6·7	8	8·0
Tillsammans	60	100·0	100	100·0

Vid en jämförelse av de sålunda erhållna resultaten iakttages, hurusom arbete efter tidpunkten för lokalens stängning av företagens innehavare endast undantagsvis registrerats, medan dylik förlängning av arbetstiden utöver expeditionstidens slut av personalen uppgivits äga rum i viss utsträckning vid åtskilliga företag. Även enligt personalens uppgifter förekom emellertid beträffande det stora flertalet företag och personal ingen skillnad mellan lokalens stängningstid och tiden för arbetets upphörande, såsom närmare framgår av de i ovanstående tablå meddelade siffror. Där en dylik skillnad registrerats, betyder den dessutom i regel endast en mindre utök-

[1] Till denna grupp hava jämväl räknats de enstaka företag, vid vilka personalens arbete avslutas före stängningsdags.

ning av arbetstiden; å lördagar har dock denna förlängning av arbetstiden utöver expeditionstidens slut för en avsevärd del av personalen uppgivits omfatta 30 min. eller mera. Beträffande söndagar bör slutligen framhållas, att den i omstående tablå redovisade förlängningen av arbetstiden utöver expeditionstidens slut endast delvis har avseende på i detta kapitel avhandlade spörsmål, enär lokalen blott vid ett mindretal företag (huvudsakligen belägna i Stockholm) hålles öppen å söndagskvällar. Arbete under längre tid än 30 min. efter lokalens stängning har registrerats endast för några enstaka företag och detta huvudsakligen beträffande lördagar (och söndagar). Då arbete efter tidpunkten för lokalens stängning sålunda i allmänhet endast gäller ett i och för sig obetydligt tidsmått, har det icke synts nödvändigt att vid förevarande utredning, i vidare mån än här skett, taga hänsyn till denna omständighet vid undersökningen av kvällsarbetstidens längd inom nu ifrågavarande yrke.

4. Den ordinarie arbetstidens längd vid damfrisersalonger.

Den huvudfråga, på vilken här föreliggande utredning avsett att giva svar, torde i stort sett kunna anses besvarad genom den utredning, för vars resultat redogjorts i de föregående kapitlen.

Emellertid har det synts synnerligen önskvärt att för en allsidigare belysning av det ifrågavarande spörsmålet om kvällsarbetstidens längd jämväl bereda en något mera ingående kännedom angående arbetstidens längd och gestaltning över huvud för personalen inom det yrke, som här är föremål för undersökning.

Av sådan anledning begärdes, i det till grund för utredningen liggande frågeformuläret, uppgifter även rörande tiden för det dagliga arbetets början och slut samt angående förekomsten av raster. Med ledning av dessa uppgifter har en undersökning verkställts beträffande såväl brutto- som nettoarbetstidens längd för här ifrågavarande arbetspersonal.

Såsom nettoarbetstid har därvid räknats hela den tid personalen är skyldig närvara å arbetslokalen, oavsett om tillströmningen av kunder lämnar arbete under kortare eller längre tidrymd. Även i de fall och beträffande de veckodagar, då måltiderna intagas å arbetslokalen, när tillfälle gives, hava de härvid uppkomna pauserna icke ansetts böra frånräknas. Vid beräknandet av nettoarbetstiden, frånräknas från bruttoarbetstiden sålunda endast sådana raster, under vilka personalen har rätt att lämna arbetslokalen.

A. Vardagar.

Användbara uppgifter angående personalens brutto- och nettoarbetstid å vardagar hava inkommit för resp. 242 och 199 anställda personer, utgörande de förra 86·4 % och de senare 71·1 % av hela den redovisade personalen. Anledningen till, att beträffande nettoarbetstiden användbara uppgifter endast föreligga för ett betydligt lägre antal personal än beträffande bruttoarbetstiden, är att söka i det förhållandet, att vid beräknandet av nettoarbetstiden

blott sådana besvarade frågeformulär kunnat utnyttjas, vilka samtidigt innehållit uppgifter såväl angående arbetets början och slut som angående rasternas omfattning å olika veckodagar.

a) **Bruttoarbetstiden (arbetstiden per dag med inräknande av raster).** Bruttoarbetstiden sammanfaller, såsom av det föregående torde framgå, i det närmaste med den expeditionstid, som tidigare redovisats för här ifrågavarande företag.

Den allmännast förekommande bruttoarbetstiden per dag har varit 11—12 tim. Å lördagar tillämpades dock i nästan lika stor utsträckning en bruttoarbetstid av 12—13 tim. Även å övriga vardagar var bruttoarbetstiden för ett avsevärt antal av personalen 12—13 tim. Andra bruttoarbetstider än de ovan för olika veckodagar angivna hava, såsom närmare framgår av nedanstående tablå, endast tillämpats beträffande ett fåtal personal.

Bruttoarbetstid per dag	Månd.—fred. Antal personal		Lördag Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 11 tim.	29	12·0	23	9·5
11—12 tim.	162	66·9	104	43·0
12—13 »	51	21·1	101	41·7
13 tim. o. däröver	—	—	14	5·8
Tillsammans	242	100·0	242	100·0

b) **Nettoarbetstiden (arbetstiden per dag med frånräknande av raster).** Den ur flera synpunkter lämpligaste mätaren på arbetstidens längd torde emellertid vara nettoarbetstiden per dag, d. v. s. den dagliga ordinarie arbetstiden med frånräknande av raster. (Rörande rasterna, se närmare sid. 310—311.)

I tab. J lämnas uppgifter angående den ordinarie nettoarbetstidens längd per dag i olika ortsgrupper.

Tab. J. Nettoarbetstiden å *vardagar* vid damfrisersalonger.

	Vardagar	Antal personal, för vilken arbetstiden per dag, med frånräknande av raster utom arbetslokalen, varit					Antal personal med uppgift angående nettoarbetstidens längd
		mindre än 10 tim.	10—11 tim.	11—12 tim.	12—13 tim.	13 tim. o. däröver	
Stockholm	Månd.—fred.	21	55	19	—	—	95
	Lördag	13	17	59	6	—	
Övriga orter:							
25 000 inv. o. däröver	Månd.—fred.	16	36	16	10	—	78
	Lördag	17	28	18	6	9	
mindre än 25 000 inv.	Månd.—fred.	9	12	4	1	—	26
	Lördag	8	10	7	1	—	
Hela riket	Månd.—fred.	**46**	**103**	**39**	**11**	—	**199**
	Lördag	**38**	**55**	**84**	**13**	**9**	

Den allmännast förekommande nettoarbetstiden per dag är 10—11 tim. å veckans fem första vardagar och 11—12 tim. å lördagar. I huru stor relativ omfattning ovan angivna nettoarbetstider tillämpats beträffande den vid damfrisersalongerna anställda personalen, framgår av nedanstående tablå.

Nettoarbetstid per dag	Månd.—fred. Antal personal		Lördag Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%
Mindre än 10 tim.	46	23·1	38	19·1
10—11 tim.	103	51·8	55	27·6
11—12 »	39	19·6	84	42·2
12 tim. och däröver	11	5·5	22	11·1
Tillsammans	**199**	**100·0**	**199**	**100·0**

Vid en närmare granskning av denna tablå framgår till en början, att den förlängning av arbetstiden, som inträtt å lördagar, gör sig ännu mera gällande beträffande nettoarbetstidens längd än beträffande bruttoarbetstidens, beroende på den ojämna förekomsten av raster och deras olika omfattning. Den anmärkningsvärt långa nettoarbetstiden av 12 timmar och däröver, som å veckans fem första vardagar tillämpats beträffande 11 anställda och å lördagar beträffande 22 anställda, utgörande resp. 5·5 och 11·1 % av den redovisade personalen, har genomgående betingats, utom av den sena stängningstiden, av fullständig frånvaro av raster.

I de olika ortsgrupperna har nettoarbetstidens längd varierat högst väsentligt. Stockholm uppvisar emellertid en relativt stor enhetlighet, i det att omkring tre femtedelar av den redovisade personalen haft en nettoarbetstid av 10—11 tim. å veckans fem första vardagar och 11—12 tim. å lördagar. I övriga orter är i regel en nettoarbetstid av 10—11 tim. den allmännast tillämpade å samtliga vardagar, även om såväl längre som kortare nettoarbetstid är relativt rikligt förekommande. En nettoarbetstid av 12 tim. och däröver har, på ett undantag när, endast förekommit i några av de största städerna och i större utsträckning endast å lördagar.

B. Söndagar.

Såsom redan framgår av de i kap. 2 meddelade uppgifterna angående lokalens öppethållande å söndagar, förekom söndagsarbete i större eller mindre utsträckning vid mer än 95 % av samtliga där redovisade damfrisersalonger. Användbara uppgifter angående personalens brutto- och nettoarbetstid å söndagar hava inkommit för resp. 236 och 209 anställda personer, utgörande de förra 84·3 % och de senare 74·6 % av hela den redovisade personalen. Det minskade antalet användbara uppgifter beträffande nettoarbetstiden är förorsakad av den ofullständighet med vilken de inkomna frågeformulären äro besvarade med avseende på måltidsrasternas antal och längd.

I ovan angivna antal redovisad personal beträffande resp. brutto- och nettoarbetstiden ingå jämväl de 7 personer, som enligt den å sid. 298 meddelade tablån voro anställda vid företag, vid vilka lokalen å söndagar hölls helt stängd. Samtliga återstående redovisade personer utförde söndagsarbete. Av hela antalet här redovisad personal, omfattande 236 personer, voro följakt-

ligen 229 (97·0 %) underkastade söndagsarbete i större eller mindre utsträckning, medan 7 (3·0 %) personer helt och hållet voro befriade från dylikt arbete.

a) **Bruttoarbetstiden (arbetstiden per dag med inräknande av raster).** Bruttoarbetstiden sammanfaller å söndagar liksom å övriga dagar i det närmaste med den expeditionstid, som tidigare redovisats för här ifrågavarande företag.

För att möjliggöra en direkt jämförelse mellan bruttoarbetstidens längd med den i det följande redovisade nettoarbetstidens meddelas nedanstående översikt av bruttoarbetstidens längd å söndagar.

Bruttoarbetstid å söndag	Antal personal Absolut	%
Intet söndagsarbete	7	3·0
Arbete i 2—4 tim.	19	8·0
» » 4—6 »	75	31·8
» » 6—8 »	39	16·5
» » 8—10 »	20	8·5
» » 10—11 »	55	23·3
» » 11—12 »	21	8·9
Tillsammans	236	100·0

b) **Nettoarbetstiden (arbetstiden per dag med frånräknande av raster).** Vid de damfrisersalonger, där tiden för lokalens öppethållande å söndagar endast omfattar ett fåtal timmar, förekomma å dessa dagar i allmänhet ej några raster i egentlig mening, d. v. s. raster med rätt för personalen att lämna arbetslokalen. På grund härav sammanfaller i dessa fall arbetstidens (såväl brutto som netto) längd i det allra närmaste med expeditionstidens. Vid företag, som även å söndagar hålla lokalen öppen ett större antal timmar, inträder däremot i vissa fall en skillnad mellan expeditions- och nettoarbetstidens längd, beroende på förekomsten av måltidsraster. (Rörande rasterna, se närmare sid. 310—311.)

Tab. K. Nettoarbetstiden å *söndagar* vid damfrisersalonger.

	Antal personal utan söndagsarbete	Antal personal, för vilken arbetstiden å söndag med frånräknande av raster utom arbetslokalen, varit						Antal personal med uppgift angående nettoarbetstidens längd
		2—4 tim.	4—6 tim.	6—8 tim.	8—10 tim.	10—11 tim.	11—12 tim.	
Stockholm	4	4	20	7	39	25	2	101
Övriga orter:								
25 000 inv. o. däröver	—	11	41	25	2	1	—	80
mindre än 25 000 inv.	3	10	10	4	1	—	—	28
Hela riket	7	25	71	36	42	26	2	209

Närmare uppgifter angående nettoarbetstidens längd inom olika ortsgrupper meddelas i förestående tab. K. Ett kort sammandrag av tabellens siffror, sådant detta verkställts i efterföljande tablå, visar summariskt nettoarbetstidens längd å söndagar.

Nettoarbetstid å söndag	Antal personal	
	Absolut	%
Intet söndagsarbete	7	3·3
Arbete i 2—4 tim.	25	12·0
» » 4—6 »	71	34·0
» » 6—8 »	36	17·2
» » 8—10 »	42	20·1
» » 10—11 »	26	12·4
» » 11—12 »	2	1·0
	Tillsammans **209**	**100·0**

Såsom närmare framgår av de i tab. K meddelade siffrorna är splittringen på olika arbetstider långt mindre framträdande inom de olika ortsgrupperna än för riket i dess helhet, ett förhållande som står i direkt samband med motsvarande företeelse i fråga om lokalens öppethållande å söndagar. I Stockholm hade sålunda 63·4 % av den redovisade personalen en nettoarbetstid av 8—11 tim.; i övriga större städer var nettoarbetstiden för 82·5 % av personalen 4—8 tim. och i de medelstora och mindre städerna hade 71·4 % av personalen en arbetstid av 2—6 tim.

C. Veckan.

Den utpräglade olikhet, som särskilt beträffande nettoarbetstiden råder å olika veckodagar, har medfört, att ett enhetligt mått för jämförelser angående arbetstiden ej erhållits genom angivandet av arbetstidens längd per dag. Vissa förhållanden, vilka icke komma till synes vid angivandet av den ordinarie arbetstiden per dag, göra sig däremot vederbörligen gällande, när arbetstiden utmätes i timmar per vecka.

Särskilt med hänsyn till de inskränkningar i den dagliga ordinarie arbetstiden, som enskilda medlemmar av personalen kommit i åtnjutande av, antingen i form av hela fridagar eller förkortad arbetstid å enstaka, regelbundet återkommande dagar, har det visat sig nödvändigt att komplettera de meddelade uppgifterna angående nettoarbetstiden per dag med uppgifter angående nettoarbetstiden per vecka. Den utsträckning, i vilken här berörda särskilda ledighet förekommit, framgår av nedanstående tablå.

Särskild ledighet å enstaka, regelbundet återkommande dagar	Antal personal	
	Absolut	%
Ingen särskild ledighet	59	27·6
Förkortning av den ordinarie arbetstiden:		
1—3 tim. per vecka	26	12·1
3—6 » » »	55	25·7
6—9 » » »	46	21·5
9 » » » eller mera	28	13·1
	Tillsammans **214**	**100·0**

Av i denna tablå redovisad personal erhöllo 78 personer hela fridagar, därav 19 en fridag per vecka, 32 en fridag per två veckor, 20 en fridag per tre veckor och 7 en fridag per fyra veckor (en månad).

Arbetstiden per vecka omfattar vid här ifrågavarande undersökning även söndagsarbete; emellertid har hänsyn ej tagits till den förkortning av arbetstiden per vecka, som inträder på grund av förekomsten av helgdagar och övriga, årligen återkommande allmänna fridagar. Vidare avses här den verkliga nettoarbetstiden per vecka, alltså arbetstiden med frånräknande av måltidsraster och ovan redovisade, regelbundet återkommande ledigheter. Dock frånräknas endast sådana raster, under vilka personalen ägt rätt att lämna arbetslokalen.

På grundval av föreliggande material rörande veckoarbetstiden har nedanstående tab. L utarbetats. Enligt denna hade flertalet personal en nettoarbetstid per vecka av 60—69 tim. Av hela antalet redovisade personer hade sålunda 58·3 % en arbetstid, fallande inom nämnda gränser.

Tab. L. Nettoarbetstiden per *vecka* vid damfrisersalonger.

	Antal personal, för vilken arbetstiden per vecka (med frånräknande av raster och regelbundet återkommande ledighet) varit								Antal personal med uppgift angående nettoarbetstidens längd
	mindre än 57 tim.	57—60 tim.	60—63 tim.	63—66 tim.	66—69 tim.	69—72 tim.	72—75 tim.	75 tim o. däröver	
Stockholm	1	14	20	32	13	2	7	3	92
Övriga orter:									
25 000 inv. o. däröver . .	6	9	7	13	9	10	12	3	69
mindre än 25 000 inv. . .	2	1	4	5	2	4	1	—	19
Hela riket	**9**	**24**	**31**	**50**	**24**	**16**	**20**	**6**	**180**

Fördelningen inom och utom dessa gränser framgår av efterföljande tablå.

Nettoarbetstid per vecka	Antal personal	
	Absolut	%
Mindre än 57 tim.	9	5·0
57—60 tim..	24	13·3
60—63 »	31	17·2
63—66 »	50	27·8
66—69 »	24	13·3
69—72 »	16	8·9
72—75 »	20	11·1
75 tim. o. däröver	6	3·4
Tillsammans	180	100·0

Den relativt allmännast förekommande nettoarbetstiden per vecka har varit 65—66 tim. berörande 21 (11·7 %) anställda personer. Därnäst kommer en

nettoarbetstid av 63—64 tim. per vecka, som tillämpades beträffande 17 (9·4 %) personer, och 66—67 tim., som tillämpades beträffande 16 (8·9 %) personer.

Ovanligt kort arbetstid, varmed i detta sammanhang förstås en nettoarbetstid per vecka, understigande 60 tim., förekom, enligt vad tab. L utvisar, för sammanlagt 33 anställda personer, utgörande 18·3 % av hela antalet. Av dessa hade 5 en nettoarbetstid per vecka, understigande 54 tim., och 4 en nettoarbetstid av 54—57 tim. För 1 anställd person räknade arbetsveckan 57—58 tim., för 11 personer 58—59 tim. och för 12 personer 59—60 tim.

Det motsatta förhållandet eller en *ovanligt lång arbetstid*, varmed här förstås en nettoarbetstid av minst 72 tim. per vecka, har, såsom närmare framgår av tab. L, uppgivits för 26 vid damfrisersalonger anställda personer, utgörande 14·5 % av samtliga redovisade. Av dessa hade 6 en nettoarbetstid per vecka av 75 tim. och däröver. För 9 anställda personer var nettoarbetstiden per vecka 74—75 tim., för 6 personer 73—74 tim. och för 5 personer 72—73 tim.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att någon avgörande olikhet i fråga om arbetstidens längd per dag eller per vecka mellan å ena sidan den yrkesutbildade personalen eller biträdena och å andra sidan lärlingarna ej kunnat fastställas. Lärlingarnas ringa antal (i jämförelse med biträdenas) har emellertid gjort det omöjligt att i här berörda hänseende draga några säkra slutsatser.

5. Måltidsraster vid damfrisersalonger.

Uppgifter angående måltidsraster föreligga beträffande vardagar för 199 anställda personer och beträffande söndagar för 202 anställda personer. Dessa fördelade sig allt efter rasternas antal per dag på sätt nedanstående tablå giver vid handen.

Måltidsrasternas antal	Mån.—fred. Antal personal		Lördag Antal personal		Söndag Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Två raster per dag	38	19·1	38	19·1	9	4·4
En rast » »	112	56·3	102	51·3	67	33·2
Inga raster	49	24·6	59	29·6	126	62·4
Tillsammans	**199**	**100·0**	**199**	**100·0**	**202**	**100·0**

Såsom raster hava härvid räknats endast sådana uppehåll i arbetet, under vilka personalen äger rätt att lämna arbetslokalen. I de fall och beträffande de veckodagar, då måltiderna intagas i arbetslokalen, när tillfälle gives, hava de härvid uppkomna pauserna icke ansetts böra betraktas såsom verkliga raster och ingå följaktligen ej i de i tablåerna redovisade måltidsrasterna.

Av tablån framgår, att å samtliga vardagar mer än hälften av den redovisade personalen erhöllo en måltidsrast och nära en femtedel två måltidsraster per dag. Omkring en fjärdedel (å lördagar omkring tre tiondedelar) av den redovisade personalen saknade å samma dagar helt och hållet måltidsraster, under vilka de hade rätt att lämna arbetslokalen. Den olikhet i

fråga om måltidsrasternas antal per dag, som råder mellan lördagar och övriga vardagar, beror på, att en del personal, som under veckans första vardagar åtnjuter en måltidsrast, å lördagar är hänvisad att intaga måltiderna å arbetslokalen. Vad slutligen angår den ringa förekomsten av måltidsraster å söndagar, sammanhänger densamma med att flertalet damfrisersalonger å dessa dagar hålla lokalen öppen endast ett fåtal timmar, av vilken anledning den vid dessa företag anställda personalen ej erhåller några raster.

De dagliga rasternas sammanlagda längd å olika veckodagar framgår av nedanstående tablå:

Måltidsrasternas sammanlagda längd	Må nd.—fred. Antal personal		Lördag Antal personal		Söndag Antal personal	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
2 tim. o. däröver	15	7·6	11	5·5	5	2·5
1½—2 tim.	58	29·1	52	26·2	23	11·4
1—1½ tim.	67	33·7	67	33·7	39	19·3
½—1 tim.	10	5·0	10	5·0	9	4·4
Inga raster	49	24·6	59	29·6	126	62·4
Tillsammans	**199**	**100·0**	**199**	**100·0**	**202**	**100·0**

Omkring en tredjedel av den redovisade personalen erhöll sålunda å samtliga vardagar måltidsraster med en sammanlagd längd av 1—1½ tim. Mer än en fjärdedel av personalen erhöll under samma veckodagar måltidsraster om 1½—2 tim. Måltidsraster med en sammanlagd längd av 2 tim. och däröver förekommo däremot endast i ringa utsträckning. I de fall, då personalen å söndagar erhöllo måltidsraster, omfattade desamma i regel en längd av 1—1½ tim.

(Forts.)

Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1916.

Genom beslut den 11 februari 1916 har Kungl. Maj:t fördelat det av riksdagen beviljade anslaget av 192 000 kronor till understöd för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningskurser i folkbildningssyfte, varvid nedanstående anstalter och föreningar tilldelats följande belopp för år 1916:

	Kr.
i Stockholms stad:	
Stockholms arbetarinstitut 1 400 kronor och till filial vid Värtan 300 kronor	1 700
Stockholms arbetarförening	1 200
Stockholms borgarskola	1 300
Södermalms arbetarinstitut	750
Brännkyrka föreläsningsanstalt	325
i Stockholms län:	
Södertälje arbetarinstitut	450
Norrtälje föreläsningsförening	375
Österhammars föreläsningsanstalt	250
Öregrunds föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 80 kronor)	330
Spånga föreläsningsanstalt	375
Djursholms folkbildningsförening	325
Solna föreläsningsförening	300
Nacka folkbildningsförening	250
Botkyrka föreläsningsförening	300
Ekerö föreläsningsförening	250
Saltsjöbadens föreläsningsningsförening	250
Länna föreläsningsanstalt	250
Bromma föreläsningsförening	300
Vaxholms föreläsningsanstalt	275
Ösmo föreläsningsanstalt	200
Nynäshamns föreläsningsanstalt	300
Sigtuna föreläsningsanstalt	275
Lidingö föreläsningsanstalt	250
Stocksunds föreläsningsförening	250
Västerhanninge föreläsningsanstalt	275
Ljusterö föreläsningsanstalt	250
Turinge föreläsningsförening	250
Sollentuna föreläsningsförening	200
Sånga-Stenhamra föreläsningsförening	250
Rimbo föreläsningsanstalt	250
Dalarö föreläsningsansalt	200

	Kr.
i Uppsala län:	
Uppsala arbetarinstitut	725
Enköpings arbetarföreläsningsförening	350
Tiunda folkbildningsförening	350
Österby bruks föreläsningsanstalt	250
Söderfors bruks föreläsningsanstalt	250
Vattholma föreläsningsanstalt	250
Gimo bruks föreläsningsanstalt	250
Lövsta bruks föreläsningsanstalt	250
Dannemora gruvors föreläsningsanstalt	250
Tobo bruks föreläsningsanstalt	250
Älvkarleby föreläsningsförening	400
Veckholms pastorats föreläsningsanstalt	300
Karlholms bruks föreläsningsanstalt	250
Skutskärs föreläsningsanstalt	300
i Södermanlands län:	
Katrineholms föreläsningsförening	550
Eskilstuna arbetarinstitut	725
Torshälla och Nyby bruks föreläsningsförening	375
Kila föreläsningsanstalt	200
Lunda föreläsningsanstalt	250
Floda föreläsningsförening	450
Bettna föreläsningsanstalt	225
Oxelösunds föreläsningsförening	400
Malmköpings föreläsningsförening	250
Nyköpings föreläsningsanstalt	450
Sköldinge föreläsningsanstalt	300
Julita templares och kyrkliga ungdomsrörelses föreläsningsanstalt	275
Lerbo föreläsningsanstalt	225
Flens föreläsningsanstalt	325
Östra Vingåkers föreläsningsanstalt	325

	Kr.
Sparreholms föreläsningsanstalt	200
Västra Vingåkers föreläsningsanstalt	450
Strängnäs föreläsningsanstalt	300
Lilla Mellösa föreläsningsanstalt	275
Vrena föreläsningsanstalt	250

i Östergötlands län:

Norrköpings arbetarinstitut	1 300
Linköpings föreläsningsanstalt	550
Motala stads och verkstads med omnejd föreläsningsanstalt	500
Mjölby föreläsningsanstalt	500
Vadstena föreläsningsanstalt	450
Boxholms föreläsningsanstalt	325
Åtvids föreläsningsförening	450
Hällestads föreläsningsförening	400
Kvillinge föreläsningsanstalt	275
Skänninge och Allhelgona föreläsningsförening	300
Kisa föreläsningsanstalt	300
Finspångs föreläsningsförening	400
Östra Eneby föreläsningsanstalt	250
Vreta Klosters och Ljungs föreläsningsanstalt	325
Östra Husby föreläsningsanstalt	275
Bjälbo föreläsningsanstalt	200
Klockrike föreläsningsanstalt	200
Veta föreläsningsanstalt	275
Kullerstads föreläsningsanstalt	250
Valdemarsviks föreläsningsanstalt	275
Kimstads sockens föreläsningsförening	225
Reijmyre folkbildningsförening	225
Ringarums föreläsningsanstalt	250
Vikingstads föreläsningsanstalt	250

i Jönköpings län:

Jönköpings arbetarinstitut	500
Eksjö föreläsningsförening	375
Gränna stads- och landsförsamlings föreläsningsanstalt	350
Huskvarna arbetarinstitut	425
Tranås-Säby föreläsningsanstalt	300
Vetlanda föreläsningsförening	375
Norrahammars föreläsningsförening	375
Värnamo föreläsningsanstalt	400
Smålands Annebergs föreläsningsanstalt	325
Gislaveds föreläsningsförening	350
Nässjö föreläsningsförening	325
Mariannelunds föreläsningsanstalt	300
Bruzaholms föreläsningsanstalt	325

	Kr.
Forserums föreläsningsanstalt	225
Sävsjö föreläsningsanstalt	300
Vaggeryds föreläsningsanstalt	275
Tenhults föreläsningsanstalt	275
Anderstorps föreläsningsanstalt	250
Reftele föreläsningsförening	250
Norra Sandsjö föreläsningsförening	250
Burseryds föreläsningsanstalt	200
Villstads föreläsningsanstalt	250
Malmbäcks föreläsningsanstalt	250
Hylte bruks föreläsningsanstalt	275

i Kronobergs län:

Växjö föreläsningsanstalt	425
Alvesta föreläsningsanstalt	575
Lessebo föreläsningsanstalt	350
Älmhults föreläsningsförening	325
Kosta föreläsningsförening	250
Strömsnäs bruks föreläsningsanstalt	250
Ljungby föreläsningsanstalt	275
Vislanda föreläsningsanstalt	250
Nottebäcks föreläsningsförening	250
Markaryds föreläsningsanstalt	250
Skatelövs föreläsningsanstalt	225
Tingsås föreläsningsanstalt	250
Hovmantorps föreläsningsförening	275
Åsheda föreläsningsförening	250
Östra Torsås föreläsningsförening	250
Hemmesjö föreläsningsförening	250
Stenbrohults i Diö föreläsningsförening	250
Älghults föreläsningsanstalt	275
Moheda föreläsningsförening	250

i Kalmar län:

Kalmar föreläsningsinstitut	725
Oskarshamns föreläsnings- och biblioteksförening	425
Västerviks föreläsningsanstalt	675
Borgholms föreläsningsanstalt	250
Tjusts föreläsningsanstalt i Gamleby	375
Odensvi föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 82 kronor)	482
Överums föreläsningsanstalt	325
Ljungby föreläsningsanstalt	375
Nybro och Madesjö föreläsningsanstalt	325
Lofta föreläsningsförening	300
Västra Eds sockens föreläsningsförening	300
Gunnebo föreläsningsanstalt	275
Emmaboda föreläsningsanstalt	275
Vissefjärda föreläsningsanstalt	275

	Kr.
Mönsterås föreläsningsanstalt	250
Dörby föreläsningsanstalt	250
Högsby föreläsningsanstalt	250
Ryssby föreläsningsanstalt	275
Föreläsningsföreningen Johan Skytte i Ålem	250
Hagby föreläsningsanstalt	275
Lönneberga föreläsningsanstalt	250
Torsås föreläsningsförening	250
Hjorteds föreläsningsanstalt	275
Arby föreläsningsanstalt	250
Karlslunda föreläsningsförening	250
Storebro föreläsningsförening	250
Örsjö föreläsningsförening	250
Fagerhults föreläsningsförening	225
Södra Vi föreläsnings- och biblioteksförening	250
Mörbylånga köpings föreläsningsförening	275
Vimmerby föreläsningsanstalt	300
Virserums föreläsningsanstalt	250
Hultsfreds föreläsningsförening	275
Gärdserums föreläsningsförening	250
Ottenby föreläsningsanstalt	250
Hallingebergs föreläsningsförening	300
Fågelfors föreläsningsförening	250
Halltorps föreläsningsförening	250
Kråksmåla föreläsningsförening	250

i Gottlands län:

Visby arbetarförenings föreläsningsanstalt	450
Roma föreläsningsförening	325

i Blekinge län:

Karlskrona föreläsningsförening	725
Karlshamns föreläsningsförening	400
Ronneby föreläsningsförening	425
Olovströms föreläsningsförening	250
Bräkne-Hoby församlings föreläsningsanstalt	250
Johannishus föreläsningsanstalt	250
Kyrkhults föreläsningsförening	250
Lyckeby föreläsningsanstalt	300
Mjällby föreläsningsanstalt	275
Blekinge godtemplares folkhögskoleförenings föreläsningsanstalt	850
Sölvesborgs föreläsningsförening	275

i Kristianstads län:

Kristliga föreningens av unga män i Kristianstad föreläsningsanstalt	525
Ängelholms föreläsningsanstalt	475
Simrishamns föreläsningsanstalt	350
Hässleholms föreläsningsanstalt	375
Klippans föreläsningsanstalt	300
Vinslövs föreläsningsanstalt	250
Knislinge föreläsningsanstalt	275
Riseberga föreläsningsanstalt	275
Tollarps med omnejd föreläsningsanstalt	250
Åhus församlings föreläsningsanstalt	300
Båstads föreläsningsanstalt	250
Åstorps föreläsningsanstalt	250
Tomelilla föreläsningsanstalt	275
Degebergaortens föreläsningsanstalt	250
Östra Sönnarslövs föreläsningsanstalt	250
Örkelljunga föreläsningsanstalt	250
Perstorps föreläsningsanstalt	250
Hammenhögsortens föreläsningsanstalt	250
Kvidinge föreläsningsanstalt	275
Ivetofta sockens föreläsningsanstalt	275
Broby och Emitslövs föreläsningsförening	275
Simris och Östra Nöbbelövs föreläsningsanstalt	300
Maglehemsortens föreläsningsanstalt	250
Osby föreläsningsförening	250
Barkåkra föreläsningsanstalt	250
Önnestads föreläsningsförening	250
Hyllinge föreläsningsanstalt	275
Bjärnums föreläsningsanstalt	250
Torekovs föreläsningsanstalt	275
Munka Ljungby föreläsningsanstalt	250

i Malmöhus län:

Malmö biblioteks- och föreläsningsförening	1 500
Sofielunds föreläsningsförening	325
Landskrona föreläsningsanstalt	775
Hälsingborgs föreläsningsförening	500
Ystads föreläsningsanstalt	400
Lunds arbetarinstitut	325
Trälleborgs föreläsningsanstalt	375
Eslövs föreläsningsanstalt	325
Billesholm-Bjuvs föreläsningsanstalt	450
Höganäs föreläsningsanstalt	375
Hörby föreläsningsanstalt	250
Limhamns biblioteks- och föreläsningsförening	325
Svedala föreläsningsförening	400
Örtofta föreläsningsförening	250
Arlövs föreläsningsanstalt	350
Lackalänga föreläsningsanstalt	275
Kävlinge föreläsningsanstalt	275
Härslövs föreläsningsanstalt	275
Jordberga föreläsningsanstalt	275
Skurups föreläsningsanstalt	300
Reslövs föreläsningsanstalt	325

	Kr.
Hörs föreläsningsanstalt	325
Lomma föreläsningsanstalt	300
Allerums föreläsningsanstalt	300
Svalövs föreläsningsförening	275
Dalby föreläsningsanstalt	250
Röstånga föreläsningsanstalt	250
Barsebäck-Hofterups föreläsningsanstalt	250
Sjöbo med omnejd föreläsningsanstalt	250
Vellinge föreläsningsanstalt	250
Mörarps och omnejd föreläsningsanstalt	250
Anderslöv-Grönby föreläsningsanstalt	250
Asks föreläsningsanstalt	250
Teckomatorpsortens föreläsningsförening	275
Billeberga föreläsningsanstalt	225
Billinge föreläsningsanstalt	200
Skivarps föreläsningsanstalt	275
Kågeröds föreläsningsförening	250
Norra Vrams föreläsningsanstalt	275
Mjöhults föreläsningsanstalt	250
Kvistofta föreläsningsanstalt	300
Löberöds föreläsningsanstalt	200
Kastberga föreläsningsanstalt	225
Öveds föreläsningsanstalt	200
Stora Köpinge föreläsningsanstalt	250
Torna-Hällestads föreläsningsanstalt	250
Östra Grevie-Slågarps föreläsningsanstalt	250
Sövestads och Bromma föreläsningsförening	250
Södra Sallerups föreläsningsförening	200
Sydslättens föreläsningsanstalt	200
Skanör och Falsterbo föreläsningsanstalt	200

i Hallands län:

Halmstads föreläsningsanstalt	775
Himle föreläsningsanstalt	600
Varbergs föreläsningsanstalt	550
Kungsbacka föreläsningsanstalt	250
Oskarsströms föreläsningsanstalt	375
Harplinge föreläsningsanstalt	500
Falkenbergs föreläsningsanstalt	500
Getinge föreläsningsanstalt	250
Renneslövs föreläsningsförening	325
Ätradalens föreläsningsanstalt	300
Slöinge och närgränsande socknars föreläsningsförening	400
Morups föreläsningsförening	275
Laholms föreläsningsanstalt	325
Tjärby föreläsningsanstalt	250
Östra Karups, Skummeslövs och Hasslövs föreläsningsanstalt	275
Eldsberga föreläsningsanstalt	250
Trönninge föreläsningsanstalt	250

	Kr.
Söndrums föreläsningsanstalt	250
Rydö föreläsningsanstalt	250
Vinbergs föreläsningsanstalt	250
Ullareds föreläsningsförening	250
Stafsinge föreläsningsanstalt	250
Gunnarps föreläsningsförening	250
Knäreds föreläsningsanstalt	250
Ysby föreläsningsanstalt	250

i Göteborgs och Bohus län:

Göteborgs arbetarinstitut 1 400 kronor och till en filial 250 kronor	1 650
Göteborgs fögderis föreläsningsförening	1 300
Lundby arbetarinstitut	550
Gårda föreläsningsförening	425
Krokslätts föreläsningsförening	500
Kungälvs föreläsningsförening	325
Jonsereds föreläsningsförening	275
Uddevalla samhällsförbunds föreläsningsförening	400
Godtemplarnas i Gräbbestad föreläsningsförening	307
Tjörns godtemplares föreläsningsförening	400
Vendelsbergs föreläsningsförening	325
Marstrands föreläsningsförening	375
Munkedals föreläsningsförening	425
Bovallstrands föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 16 kronor)	266
Ljungskile föreläsningsanstalt	200
Kville föreläsningsförening	250
Nya Varvets föreläsningsanstalt	200
Strömstads föreläsningsförening	300
Tanums föreläsningsanstalt	250
Lysekils föreläsningsförening	550

Älvsbor län:

Borås arbetarinstitut	650
Vänersborgs arbetarinstitut	500
Åmåls arbetarinstitut	500
Ulricehamns arbetarinstitut	350
Trollhättans föreläsningsinstitut	450
Kinna-Örby föreläsningsanstalt	400
Rånnums föreläsningsinstitut	325
Melleruds föreläsningsförening	350
Mjöbäcks pastorats föreläsningsförening	325
Lilla Edets föreläsningsförening	325
Herrljunga föreläsningsförening	300
Bollebygds härads föreläsningsanstalt	275
Brändefors föreläsningsanstalt	225
Svenljunga föreläsningsanstalt	325
Limmareds föreläsningsanstalt	275

	Kr.
Örsås med omnejd föreläsningsanstalt	250
Östra Frölunda föreläsningsförening	250
Torrskogs föreläsningsanstalt	250
Lerums föreläsningsanstalt	250
Rölanda församlings föreläsningsanstalt	200
Bäcke föreläsningsförening	250
Kretslogen Riksgränsens föreläsningsanstalt	250
Brålanda föreläsningsanstalt	225

i Skaraborgs län:

Skövde föreläsningsanstalt	525
Mariestads föreläsningsanstalt	400
Falköpings föreläsningsanstalt	350
Lidköpings föreläsningsanstalt	325
Hjo föreläsningsanstalt	325
Styrelsens för Vulcans skol- och biblioteks hus i Tidaholm föreläsningsanstalt	325
Stora Hovtraktens föreläsningsförening	450
Karlsborgs föreläsningsanstalt	300
Ullervad-Leksberg-Utby föreläsningsanstalt	250
Skara föreläsningsförening	375
Excelsiorförbundets föreläsningsanstalt i Skaraborgs län	475
Excelsiorföreningen Facklans i Vara föreläsningsanstalt	300

i Värmlands län:

Karlstads föreläsningsanstalt	625
Kristinehamns föreläsningsanstalt	325
Filipstads bergslags föreläsningsanstalt	550
Arvika föreläsningsanstalt	425
Eds sockens föreläsningsanstalt	400
Grums föreläsningsförening	325
Säffle föreläsningsförening	300
Hagfors föreläsningsförening	300
Forshaga föreläsningsförening	350
Hammarö föreläsningsförening	325
Nyeds föreläsningsförening	275
Östra Fågelviks föreläsningsförening	250
Millesvik-Ölseruds föreläsningsförening	200
Kils föreläsningsförening	250
Ransäters föreläsningsförening	275
Nedre Ulleruds föreläsningsförening	200
Silbodals föreläsningsförening	250
Töcksmarks föreläsningsanstalt	250
Nykroppa föreläsningsanstalt	300
Storfors föreläsningsanstalt	350
Karlanda föreläsningsanstalt	200
Eda sockens föreläsningsanstalt	325
Järnskog-Skillingmarks föreläsningsförening	275
Glava föreläsningsförening	200
Värmlands godtemplares folkhögskoleförenings föreläsningsanstalt	400
Edsvalla föreläsningsanstalt	200
Fryksände föreläsningsanstalt	300
Väse föreläsningsanstalt	200

i Örebro län:

Örebro föreläsningsanstalt	675
Kumla föreläsningsförening	450
Bofors godtemplares föreläsningsförening	300
Askers föreläsningsanstalt	250
Fellingsbro föreläsningsanstalt	325
Glanshammars m. fl. socknars föreläsningsförening	250
Nora godtemplares föreläsningsanstalt	350
Degerfors föreläsningsanstalt	275
Lindesbergs föreläsningsanstalt	500
Kopparbergs föreläsningsförening	400
Tysslinge m. fl. socknars föreläsningsanstalt	250
Hallsbergs föreläsningsförening	325
Askersunds föreläsningsanstalt	375
Vikers föreläsningsanstalt	250
Laxå föreläsningsanstalt	375
Bo föreläsningsanstalt	250
Sköllersta-Ekeby-Gällersta föreläsningsanstalt	300
Hammars föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 11 kronor)	511
Götlunda föreläsningsanstalt	325
Stora Mellösa fosterländska förening	200
Fjugesta föreläsningsanstalt	250
Hällefors sockens föreläsningsanstalt	275
Lerbäcks föreläsningsanstalt	325
Ramsbergs föreläsningsförening	250
Nora sockens föreläsningsanstalt	400
Kungl. Svea trängkårs nykterhetsförenings föreläsningsanstalt, Örebro	200
Järnboås föreläsningsförening	225
Karlskoga föreläsningsförening	550
Hasselfors föreläsningsanstalt	200
Guldsmedshytte föreläsningsanstalt	250
Kungl. Livregementets grenadjärers föreläsningsförening, Örebro	250

i Västmanlands län:

Västerås arbetarinstitut	850
Köpings föreläsningsförening	350
Arboga föreläsningsanstalt	350

	Kr.
Norbergs arbetarinstitut	550
Sala stads föreläsningsförening	425
Ramnäs föreläsningsförening	275
Sura sockens föreläsningsförening	250
Västanfors föreläsningsförening	500
Kungsörs föreläsningsförening	350
Skultuna föreläsningsförening	350
Kolbäcks, Svedvi och Bergs föreläsningsförening	700
Väster-Lövsta föreläsningsförening	350
Kumla föreläsningsförening	300
Siende härads jämte närgränsande socknars föreläsningsförening	600
Björskogs föreläsningsförening	250
Malma och Bro föreläsningsförening	325
Väster-Våla föreläsningsförening	250
Skinnskattebergs föreläsningsanstalt	300
Karmansbo föreläsningsförening	225
Norrby föreläsningsförening	250
Kila-Fläckebo föreläsningsförening	250
Säterbo och Arboga socknars föreläsningsanstalt	275
Odensvi föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 29 kronor)	279
Vittinge församlings föreläsningsanstalt	250
Östervåla föreläsningsanstalt	250
Gunnilbo föreläsningsförening	250

i Kopparbergs län:

Falu föreläsningsförening	500
Hedemora föreläsningsanstalt	450
Avesta-Grytnäs föreläsningsförening	500
Mora föreläsningsanstalt	500
Borlänge föreläsningsanstalt	250
Husby föreläsningsanstalt	475
Leksands föreläsningsförening	375
Lima föreläsningsförening	325
Sävsnäs föreläsningsanstalt	300
Transtrands föreläsningsförening	300
Näs föreläsningsanstalt	300
Norrbärke föreläsningsanstalt	300
Domnarvets föreläsningsanstalt	275
Orsa centralkommittés föreläsningsanstalt	300
Malungs föreläsningsanstalt	300
Grangärde föreläsningsförening	350
Stora Tuna föreläsningsförening	250
Ås föreläsningsanstalt	300
Krylbo föreläsningsanstalt	250
Järna föreläsningsanstalt	275
Vika-Hosjö föreläsningsanstalt	275
Venjans kommuns föreläsningsanstalt	250
Vikmanshytte—Turbo föreläsningsförening	250
Säters föreläsningsanstalt	300
Vansbro föreläsningsanstalt	300
Sollerö föreläsningsförening	250

i Gävleborgs län:

Gävle arbetarinstitut	1 050
Söderhamns arbetarinstitut	600
Hudiksvalls arbetarinstitut	675
Norra Hälsinglands föreläsningsförening	300
Bomhus föreläsningsanstalt	575
Hanebo föreläsningsanstalt	300
Ockelbo föreläsningsförening	325
Strömsbro föreläsningsförening	325
Valbo föreläsningsförening	275
Forsbacka föreläsningsförening	250
Hamrånge föreläsningsanstalt	250
Bollnäs föreläsningsanstalt	325
Ljusne-Ala föreläsningsanstalt	250
Ovansjö-Torsåkers föreläsningsförening	425
Vallviks föreläsningsförening	250
Färila föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 39 kronor)	339
Ovanåkers föreläsningsförening	300
Öster Färnebo föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 13 kronor)	263
Årsunda föreläsningsanstalt	200

i Västernorrlands län:

Sundsvalls föreläsningsförening	600
Alnösundets föreläsningsförening	775
Gudmundrå föreläsningsförening	625
Sollefteå föreläsningsförening	350
Torps föreläsningsförening	350
Ånge föreläsningsanstalt	325
Örnsköldsviks föreläsnings- och biblioteksförening	250
Alby föreläsningsförening	325
Fjällsjö föreläsningsförening	300
Matfors föreläsningsförening	250
Stöde föreläsningsförening	250
Bodums föreläsningsförening	200
Nora sockens föreläsningsförening	225
Härnösands föreläsningsförening	425
Njurunda föreläsningsanstalt	300
Attmars föreläsningsförening	250

i Jämtlands län:

Östersunds arbetarinstitut	900
Jämtlands läns ungdomsförbunds föreläsningsförening	400
Järpens föreläsningsanstalt	300

	Kr.
Näskotts föreläsningsförening	200
Bräcke föreläsningsanstalt	275
Ragunda-Hällesjö-Stuguns föreläsningsanstalt	300
i Västerbottens län:	
Föreläsningsföreningen Minerva i Umeå	500
Förläsningsföreningen Iduna i Sandvik	325
Robertsfors-Sikeå föreläsningsförening	275
Nordmalings föreläsningsanstalt	400
Lycksele föreläsningsanstalt	525
Åsele folkbildnings- och hembygdsförenings föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 68 kronor)	393
Hörnefors föreläsningsanstalt	300
Jörns föreläsningsanstalt	250
Bureå föreläsningsanstalt	300
Vindelns föreläsningsförening	250
Skellefteå föreläsningsanstalt	300
Mo ångsågs föreläsningsanstalt	250
Burträsks föreläsningsanstalt	250
Vännäs föreläsningsanstalt	250
i Norrbottens län:	
Tekniska skolans i Luleå föreläsningsanstalt	280
Malmbergets föreläsningsförening	550
Bodens föreläsningsanstalt	725
Kiruna föreläsningsanstalt	425
Piteå föreläsningsförening	450
Gällivare föreläsningsanstalt	550
Koskullskulle föreläsningsanstalt	325
Svartö föreläsningsanstalt	350
Haparanda föreläsningsanstalt	300
Råneå föreläsningsanstalt	275
Murjeks föreläsningsanstalt	250
Abisko föreläsningsanstalt	250
Riksgränsens föreläsningsanstalt	250
Jockmocks föreläsningsanstalt	300

Vidare har Kungl. Maj:t till centralbyråer och andra sammanslutningar för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar för år 1916 beviljat understöd med följande belopp:

till	Folkbildningsförbundet i Stockholm, därav 400 kronor till en instruktionskurs i Uppsala	kr. 4 400
»	Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar	» 2 400
»	Västra Sveriges folkbildningsförbund i Göteborg	» 1 700
»	Norrbottens läns föreläsningsförbund i Luleå	» 350
»	Västerbottens läns föreläsningsförbund i Umeå	» 300
»	Värmlands föreläsningsförbund i Karlstad	» 250
»	Excelsiorförbundets folkbildningsbyrå i Skövde	» 150
»	Örebro läns föreläsningsförbund i Hallsberg	» 250
»	Västmanlands läns föreläsningsförbund i Strömsholm	» 150
»	Östergötlands läns föreläsningsförbund i Norrköping	» 200
»	Jämtlands läns föreläsningsförbund i Östersund	» 100
»	Norra Kalmar läns föreläsningsförbund i Västervik	» 200
»	Södra Kalmar läns föreläsningsförbund i Kalmar	» 250
»	Jönköpings läns föreläsningsförbund i Sävsjö	» 200
»	Hallands föreläsningsförbund i Halmstad	» 200
»	Södermanlands läns föreläsningsförbund i Åsa, Kantorp	» 100
»	Blekinge läns föreläsningsförbund i Ronneby	» 100
»	Kronobergs läns föreläsningsförbund i Växjö	» 150
»	Dalarnas föreläsningsförbund i Mora	» 200

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1915.

(Preliminär redogörelse.)

Fjärde kvartalet.

Under fjärde kvartalet av år 1915 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 17 arbetsinställelser, varav 10 påbörjade under oktober, 2 under november och 5 under december. Härtill komma 2 under september månad utbrutna konflikter, rörande vilka uppgift ännu ej inkommit vid tiden för utarbetande av föregående kvartalsredogörelse. Inalles berörde dessa 19 arbetsinställelser 29 arbetsgivare och 732 arbetare. Av konflikterna voro 4 lockouter och 15 strejker.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 19 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp	Antal arbetsinställelser	Antal arbetsgivare	Antal arbetare
Malmbrytning och metallindustri	3	3	98
Jord- och stenindustri	1	1	52
Trävaruindustri	3	3	151
Pappers- och grafisk industri	2	2	54
Livsmedelsindustri	1	1	110
Textil- och beklädnadsindustri	1	1	6
Läder-, hår- och gummivaruindustri	2	10	34
Byggnadsverksamhet	4	4	124
Land- och sjötransport	2	4	103
Summa	**19**	**29**	**732**

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till 13 000.

Arbetsgivarna voro i 12 fall *organiserade* och i 7 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 15 fall helt eller delvis facklig organisation; i 4 fall voro de däremot oorganiserade.

Av arbetsinställelserna, som samtliga haft lokal karaktär, hava 4 inträffat i Kalmar län, 3 i Gävleborgs län, 2 i vartdera av Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Norrbottens län och 1 i vartdera av Stockholms, Östergötlands, Malmöhus och Kopparbergs län.

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Huvudorsaker	Resultat: Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss: Huvuds. ag:s villk.	Kompromiss: Huvuds. a:s fordr.	Kompromiss: Lika efter gift	Oavgjort eller okänt	Summa
Begäran om löneförhöjning	2	2	—	2	3	—	9
Lönesänkning	—	—	—	—	1	—	1
Andra lönefrågor	1	—	—	—	—	1	2
Arbetets ledning	—	—	—	—	—	1	1
Arbetstiden	1	—	1	—	—	—	2
Personliga förhållanden	—	—	—	—	1	—	1
Arbetares antagande och avskedande	1	2	—	—	—	—	3
Summa	**5**	**4**	**1**	**2**	**5**	**2**	**19**

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Fjärde

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
62	10 sept.	29 sept.	20	Strejk.	Cementarbetare.	Kalmar.	Arbetares avskedande.
63	10 sept.	—	—	Strejk.	Byggnadsarbetare (trä- o. grovarb.).	Kalmar.	Sympatistrejk (se ovan). Dessutom begäran om ersättning för förlorad arbetstid, löneförhöjning m. m.
64	1 okt.	11 okt.	11	Strejk.	Sadelmakare och tapetserare.	Hälsingborg.	Löneförhöjning.
65	1 okt.	4 nov.	35	Lockout.	Chaufförer.	Göteborg.	Begäran om löneförhöjning eller event. ökade beklädnadsförmåner.
66	4 okt.	7 nov.	4	Strejk.	Sadelmakare.	Simrishamn.	Missnöje med tillämpningen av utfärdade ordningsregler.
67	5 okt.	—	—	Strejk.	Vattenledningsarbetare.	Fagersta (Västm. l.).	Missnöje med avlöningsförhållandena och arbetets ledning.
68	8 okt.	18 okt.	11	Lockout.	Bokbindare.	Göteborg.	Vägran att utföra övertidsarbete, intill dess begärd löneförhöjning beviljats.
69	9 okt.	12 dec.	65	Strejk.	Stuveriarbetare.	Kalmar.	Löneförhöjning.
70	11 okt.	18 okt.	8	Strejk.	Gjutare.	Fagersta (Västm. l.).	Löneförhöjning.
71	13 okt.	23 okt.	11	Strejk.	Sågverksarbetare.	Törefors (Norrb. l.).	Löneförhöjning.
72	16 okt.	17 okt.	1	Strejk.	Textilarbetare.	Norrköping.	Löneförhöjning.
73	23 okt.	26 okt.	4	Lockout.	Arbetare vid tapetfabrik.	Sickla (Stockh. l.).	Arbetstidens förlängning med en timme på lördagar.

i Sverige, påbörjade under år 1915.

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	7	—	Nej.	Ja.	De avskedade a. bereddes av ag. annat arbete.	a., fm.	[62]) *Statens förlikningsman medlade.*	62
1	22	—	Ja.	Ja.	Konflikten ännu olöst i mars 1916. Arbetet fortsättes med nyantagna a.	ag., a., fm.	[63]) 16 murare, som indragits i konflikten, återupptogo arbetet den $^{6}/_{12}$, efter att av skiljenämnd havn blivit tillerkända viss skadeersättning.	63
9	21	—	Delvis.	Ja.	Löneförhöjning beviljades, varemot övertidsbetalningen något sänktes.	a., fm.	[64]) *Statens förlikningsman medlade.*	64
1	—	28	Nej.	Nej.	A. erhöllo samma beklädnadsförmåner som hos övriga ag. i staden.	ag., fm.		65
1	13	—	Nej.	Ja.	Överenskommelse träffades om ordningsreglernas tillämpning.	ag., a.		66
1	31	—	Nej.	Ja.	Arbetet har på grund av vinterns inbrott måst tillsvidare nedläggas.	ag., a.	[67]) Strejken riktade sig mot en entreprenör, vilken a. önskade avlägsnad för att få utföra arbetet utan mellanhand.	67
1	—	33	Ja.	Delvis.	A. erhöllo provisorisk löneförhöjning (dyrtidstillägg).	ag., a., fm.	[68]) *Statens förlikningsman* åvägabragte uppgörelse om nytt kollektivavtal att tillämpas efter kriget.	68
3	75	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., fm.	[69]) *Statens förlikningsman medlade.*	69
1	16	—	Ja.	Ja.	Provisorisk löneförhöjning med 10 % av förutvarande löner.	ag., a.	[70]) Ny prislista skall fastställas vid gjuteriets förestående förflyttning till annan plats.	70
1	117	—	Ja.	Delvis.	A. återgingo till arbetet mot löfte om tillfälligt dyrtidstillägg.	ag., a.	[71]) Strejken igångsattes av minderåriga a.	71
1	6	—	Ja.	Nej.	Nya a. antogos.	ag., a., omb.		72
1	—	21	Nej.	Ja.	A:gs villkor. Kollektivavtal upprättades.	ag., a.	[73]) Ag. anslöt sig under konflikten till Centrala arbetsg.-förb.	73

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Fjärde

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr.	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
74	20 nov.	24 nov.	5	Strejk.	Arbetare vid makadamfabrik.	Åstorp (Krist. l.).	Arbetares avskedande.
75	22 nov.	23 nov.	2	Strejk.	Sågverksarbetare.	Luleå.	Lönesänkning.
76	2 dec.	11 dec.	10	Strejk.	Byggnadsarbetare (trä- o. grovarb.).	Sandviken (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
77	8 dec.	9 dec.	1	Strejk.	Arbetare vid margarinfabrik.	Kalmar.	Arbetares avskedande.
78	11 dec.	13 dec.	2	Strejk.	Sågverksarbetare (minderåriga).	Norrsundet (Gävleb. l.).	Missnöje med minskade inkomster vid ett nytt ackords tillämpning.
79	13 dec.	30 dec.	18	Lockout.	Gruvarbetare.	Grängesberg (Kopparb. l.).	Förändring av arbetstid och skiftindelning.
80	17 dec.	18 dec.	2	Strejk.	Elektriker (vid järnverk).	Sandviken (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.

Båda de fall, vilka betecknats som oavgjorda, avse strejker, igångsatta av s. k. syndikalistiska arbetarorganisationer, med vilka någon uppgörelse ännu (i mars 1916) icke kommit till stånd.

Statens förlikningsmän hava i 4 fall medverkat vid biläggande av konflikter. *Skiljedomsförfarande* har i 1 fall kommit till användning.

För övrigt kan anmärkas, att, enligt de föreliggande uppgifterna, 8 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 11 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott hava enligt endera eller båda parternas uppgift förekommit vid 4 arbetsinställelser. I 2 fall beskylla parterna varandra ömsesidigt för avtalsbrott; övriga 2 fall avse avtalsbrott enbart å arbetarnas sida. Arbetsgivarnas avtalsbrott uppgivas hava bestått ena gången i obefogat avskedande av en fackföreningsfunktionär och andra gången däri, att arbetsgivaren med orätt angivit vissa arbetare som strejkande och därigenom hindrat dessa att få arbete å annan plats. Arbetarna uppgivas i samtliga angivna fall hava begått avtalsbrott genom att nedlägga arbetet utan iakttagande av

i Sverige, påbörjade under år 1915. (Forts.)
kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
1	52	—	Ja.	Ja.	A. återgingo till arbetet utan att hava utverkat den avskedades återtagande.	ag.		74
1	18	—	Nej.	Nej.	Kompromiss.	ag.	[75]) Enl. ag:s uppgift hade överenskommelse mellan parterna förut träffats om timlönens nedsättning under vintersågningen.	75
1	64	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		76
1	110	—	Ja.	Ja.	Den avskedade a. återtogs i annan befattning.	ag., a.		77
1	16	—	Ja.	Nej.	De strejkande återgingo till arbetet på tillskyndan av de äldre organiserade a.	ag., a.		78
1	—	67	Ja.	Ja.	Den av ag. bestämda skiftindelningen godkändes med vissa jämkningar.	ag., a.	[79]) Förhandlingar om kollektivavtal hava inletts efter arbetets återupptagande.	79
1	15	—	Ja.	Delvis.	Arbetet återupptogs på villkor, att förhandlingar om ny prislista omedelbart skulle upptagas.	ag., a.		80

gällande förhandlingsordning. Från arbetarnas sida har i 2 fall medgivits, att strejken igångsatts utan inhämtande av samtycke från vederbörande fackförbund, medan i ett fall uppgivits, att de organiserade arbetarna ofrivilligt indragits i konflikten; i fjärde fallet igångsattes däremot arbetsnedläggelsen under medverkan av fackförbundets förtroendeman.

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 13 fall, endast från arbetare i 2 fall och från arbetsgivare i 4 fall.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

25. En banvakt J., som var ute på inspektion, åkande på sin tralla, mötte därunder ett bantåg i en kurva. Lokomotivföraren signalerade och tillsatte samtidigt vacuum- och ångbromsarna, varvid J. observerades stiga av trallan och försöka avlasta tvenne lådor från densamma. Medan han var sysselsatt med den andra lådan, vilken synbarligen var honom för tung, blev han påkörd av lokomotivet, med den påföljd, att han fick ena benet avklippt ovanför fotleden och dessutom ett tungt slag i huvudet av den kvarvarande lådan. J. upplyftes på tåget och medfördes till lasarettet i närmaste stad, där han avled samma dag utan att hava återfått medvetandet. Av ögonvittnens utsago framgick, att J. mycket väl kunnat rädda sig, om han lämnat tralla och lådor i sticket, enär bromsningen av tåget började på ett avstånd från olycksplatsen ungefär lika med dubbla avståndet mellan tvenne telefonstolpar.

26. Under reparationsarbete ombord å en i torrdocka liggande ångare nedföll en arbetare O. och skadade sig så svårt, att han avled efter två dagar. O. hade fraktat ombord maskindelar och var på återväg till kajen, varvid han icke begagnade sig av den för ändamålet utlagda landgången, utan gick på en stege, som användes som stöd för vattenslangar. Enär stegen var c:a 10 m. lång och mycket smäcker samt dessutom hade det ena sidostycket bräckt, var den riskabel att gå på, och när O. hunnit en bit på densamma, tillropade förmannen honom att vända om. O. stod i begrepp att åtlyda befallningen, då stegen i detsamma brast och O. föll c:a 13 m. ned till dockans botten, där han slog huvudet mot ett bleckspann. Olyckan får helt och hållet tillskrivas O:s oförsiktighet, enär han visste, att stegen var bristfällig.

27. Vid stensprängning förolyckades en arbetare P. Ett hål var borrat, i vilket c:a $^1/_3$ kg. dynamit nedförts jämte stubin och tändhatt, varefter laddarbasen H. som förladdning nedförde jord, vilken frambars med händerna av P. och en annan arbetare L. Jorden i hålet packades sedan av H. med tillhjälp av en s. k. laddstake, vilken enligt föreskrift skall vara av trä. Vid liknande tillfällen hade H. ibland setts använda ett stålborr, ett ytterst farligt tillvägagångssätt, enär gnistor ofta uppstå vid borrets nedförande i hålet, orsakande tändning av skottet. Då L. ett ögonblick vände ryggen till, gick skottet plötsligt av, och när han gick fram till stenen låg H. vid sidan därav, svårt sårad, under det att P. först efter en stunds letande återfanns, till oigenkännlighet massakrerad, i skogen på andra sidan vägen. Vid samma dag företagen polisundersökning lyckades man ej konstatera, huruvida ett stålborr använts vid förladdningens nedförande eller ej. L. observerade på platsen, efter skottet, både en träladdstake och ett borr.

28. Tvenne smidesarbetare, A. och F., som arbetat i en växelkur vid en järnväg, voro på väg tillbaka till fabriken i staden och passerade därför utefter järnvägen, gående mittemellan dubbelspåren. Komna c:a 200 m. från stadens bangård, mötte de ett därifrån på norra spåret utgående godståg, och för att undvika tåget gingo de närmare södra spåret, gående efter varandra med A. före utmed inre rälsen. Efter att hava passerat det mötande lokomotivet och ett par vagnar vände F. sig om för att efterse,

att ingen fara hotade bakifrån och upptäckte då ett med stark fart gående tåg alldeles nnpå sig. På grund av tågets fart och omedelbara närhet lyckades han ej vika undan, utan fick av lokomotivet en så kraftig stöt å vänstra armen, att han föll omkull och blev liggande mellan de olika spåren. Huru det gått för A. hann F. icke uppfatta, men av med ögonvittnen anställt förhör framgick, att lokomotivets buffert träffade A. och slungade honom under godstågets vagnar, som överkörde och dödade honom. Som orsak till olyckan kan anföras, att järnvägen vid olycksplatsen går i stark kurva och att de starka ångstötarna från godstågets lokomotiv hindrade de skadade att höra bullret av det bakifrån kommande tåget.

29. En stationskarl S. blev överkörd och dödad av ett inkommande snälltåg. S. gick norröver i det spår, å vilket tåget skulle komma, och i dettas färdriktning. Lokomotivföraren gav varningssignal, när han med lokomotivet befann sig c:a 40 m. från S., varvid denne vände sig om och började springa baklänges, synbarligen förvirrad och icke vetande åt vilket håll han skulle rädda sig. Efter att hava stigit över den östra skenan åtrade han sig och sprang över spåret åt västra sidan, men blev då upphunnen av lokomotivet, som kastade honom framåt flera meter, varvid han blev liggande mellan västra skenan och perrongen. Någon av vagnarna släpade in honom under tåget och massakrerade honom fullständigt. Enligt talrika ögonvittnens utsago hade S. lätt kunnat undkomma, om han icke så totalt förlorat besinningen.

30. Under arbete med skjutning av järnvägsvagnar å en fabriksgård blev en arbetare N. så svårt skadad, att han avled efter c:a fyra timmar. Vagnarna framskötos till en trång passage, där avståndet mellan rälsen och väggen var endast 75 cm., för att vidare befordras genom nämnda passage. N., som sköt på med axeln mot en av de främre buffertarna, var av förmannen tillsagd att stiga undan, när vagnar kommo fram till passagen, men uraktlät detta och blev klämd mellan vagnen och väggen, varvid han erhöll svåra skador i bäckenpartiet. Tillskyndande kamrater försökte lösgöra honom, men misslyckades på grund av det korta avståndet mellan vagnen och väggen (c:a 20 cm.), varför vagnen först måste backas ut. N., som hela tiden jämrade sig högljutt, blev omedelbart forslad till lasarettet, där han, som ovan nämnts, avled. Yrkesinspektören har föreskrivit vidtagande av sådana anordningar, att det fria rummet vid passagens ena sida skulle bliva tillräckligt stort.

31. Ett lokomotiv, som av föraren D. vid 1/29-tiden på kvällen framfördes på ett sidospår å en bangård, kolliderade med en under byggnad varande lyftkran å en kolbrygga, varvid förarhytten ramponerades och D. erhöll så svåra skador i underlivet, att han avled följande dag. Ovannämnda sidospår var tidigare ur trafik, men hade vid tillfället måst användas, enär huvudspåret till vändskivan var uppbrutet till följd av vatten- och kloakledningsarbeten. Kranen var insvängd över kolbryggan, enär den ännu ej var tagen i bruk, men förregling saknades och på grund av den för tillfället rådande starka stormen hade den svängt ut över det nyss nämnda sidospåret, varigenom olyckan förorsakades.

32. En grindvakterska L. blev under tjänstgöring överkörd och dödad av ett bantåg. Huru olycksfallet tillgått har icke kunnat med bestämdhet utrönas, men troligen har L. gått in i vaktkuren och där avvaktat tågets ankomst samt, då hon hört detta nalkas, haft för avsikt att springa över till banans andra sida, där hon reglementsenligt skulle posta. Därvid har hon, som vid tillfället var iklädd träskor, troligen halkat på den hala banan och icke hunnit undan lokomotivet. Detta fördes baklänges med tendern före, och som banan här gör en skarp krök och det vid olyckstillfället rådde mörker, förklarar det, att varken föraren eller eldaren observerat L. På grund av att ovannämnda kurva går genom ett skogsområde är det troligt, att L. först i sista stund hört tåget komma.

33. Under stensprängning vid vägbyggnadsarbete omkom en arbetare F. Han hade tillsammans med en kamrat K. borrat ett hål, c:a 60 cm. djupt, och därefter infört en dynamitpatron, som avskjutits i ändamål att verkställa s. k. urbränning av hålets nedre del. Detta upprepades tvenne gånger, varefter F. med en laddstake av trä förvissade sig om att hålet var tillräckligt stort. Sedan började han ladda hålet för att spränga stenen, varvid K. stod bredvid och räckte honom patronerna. Under det laddningen pågick, brann skottet plötsligen av med påföljd, att F., som satt lutad över borrhålet, kastades upp i luften och troligen ögonblickligen dödades. Han befanns mycket söndertrasad å huvud och hals, hade högra benet avbrutet samt båda händerna skadade med fingrarna å vänstra handen bortslitna. K. kastades av skottet baklänges i marken, men kunde själv resa sig. Ena ögat var så svårt skadat, att det senare måste uttagas, varjämte högra överarmen söndersargats av laddstaken. Orsaken till olyckshändelsen har icke kunnat utrönas, men troligt är, att dynamiten först varit frusen och sedan upptinats.

34. En stationskarl J. blev överkörd och dödad av ett backande lokomotiv. Olyckshändelsen inträffade mittemot den hållplats, som J. förestod. Vid olyckstillfället rådde skymning och stark snöyra, varför varken föraren eller eldaren sågo J. Huruvida J. observerat lokomotivet, om vars ankomst han var underrättad, och försökt komma över spåret, eller om han blivit överraskad av detsamma, har icke kunnat utrönas.

35. Under tillsyn av en transformatorstation råkade en elektrisk montör H. på oförklarligt sätt komma i kontakt med högspänningsledningen med påföljd, att han genast avled. Upplivningsförsök företogos omedelbart, ehuru utan resultat.

36. En arbetare A., som var anställd vid en sulfitfabrik och för tillfället var sysselsatt med lastning av massabalar i magasinet, kom därvid under ett par nedrasande balstaplar och fick huvudet fullständigt krossat. Huru staplarna, som reste sig till en höjd av c:a 6 m. uppefter en vägg och voro de sista i sin avdelning av magasinet, kommo att rasa, har icke kunnat med säkerhet konstateras, ty ingen rörde vid dem och lastningen hade en stund tidigare upphört. Staplarnas jämvikt var troligen så labil, att t. ex. en för arbetarna omärklig skakning av magasinet var tillräcklig att bringa dem på fall. Yrkesinspektören föreskrev med anledning av olyckshändelsen uppsättande på lämpliga ställen i magasinet av anslag med påbud, att rivningen av balar vid lastning skall ske trappformigt.

37. En tågmästare E., som å en bangård var sysselsatt med vagnupptagning, kom därvid ut i det spår, å vilket inkommande godståg passerade, greps av lokomotivet och släpades med c:a 100 m. Efter att hava löstagits inbars han i väntsalen, men var vid framkomsten dit redan död på grund av svåra krossår i huvudet.

38. Under arbete vid en masugn dödades en krossarförman E. genom olyckshändelse. E. hade för omreglering av bromsen i krosspelet avstängt vattnet i turbinen och, innan spelet fullständigt stannat, börjat sitt arbete, varvid en kuggväxel fick fatt i hans kläder och indrog honom. Han erhöll svåra inre skador i buken och avled på vägen till lasarettet, som låg c:a 2 km. därifrån.

Yrkesinspektören, som med anledning av olycksfallet besökte arbetsstället, fann, att alla de vid ett tidigare besök föreskrivna skyddsåtgärderna vidtagits, varför olyckan får helt tillskrivas E:s oförsiktighet att krypa under skyddsräcket och börja arbetet, innan spelet stannat.

39. En yngling P., c:a 14½ år gammal, omkom genom olyckshändelse under arbete i en sulfatfabrik. Hans uppgift var att medelst en handskopa med långt skaft avskumma uppflytande såpa ur en cistern av 3 m. djup, till ⅔ fylld med s. k. svartlut

av 70° temperatur. För detta ändamål stod han på en 4 dm. över cisternen anbragt landgång av 3 m. längd och 0·43 m. bredd, försedd med ett räcke, bestående av en långsgående bräda, 15 × 3·5 cm., på en höjd av 65 cm. över landgången, men ej i grad med dennas kant, utan 10 cm. utanför. Av någon anledning halkade P. på den genom arbetet nedsåpade landgången, och som denna ej var försedd med fotbräda, gled han under räcket ned i cisternen. En arbetare, som åsåg olycksfallet, tillkallade hjälp, varefter P. efter c:a 5 min. förlopp uppdrogs, men var han då redan död.

Som väsentligen bidragande till olyckan torde få anses frånvaron av fotbräda. Yrkesinspektören har dock i tidigare meddelade föreskrifter påpekat, att där skyddsräck äro uppsatta vid golvöppningar, bassiner i golvplan, gallerier, landgångar o. d., dessa även böra förses med fotbräda.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Statens industrikommission. På framställning av statens industrikommissions arbetsutskott har Kungl. Maj:t den 4 februari innevarande år beslutat att inom industrikommissionen upprätta en s. k. bränslebesparingsbyrå med syfte att, på grund av de stegrade kolprisen och svårigheten att erhålla kol, från utlandet vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån begränsa den å olika områden förefintliga misshushållningen med bränsle. För detta ändamål skall genom byråns försorg utarbetas och spridas broschyrer, påvisande såväl betydelsen för staten av bränslebesparing som de åtgärder, vilka av bränsleförbrukare kunna vidtagas för vinnande av sådan besparing. Vidare skall byrån anordna särskilda kurser för eldare för att bibringa dessa en rätt uppfattning om vikten av besparingar i bränsleförbrukningen. Yrkesinspektionens befattningshavare hava erhållit befogenhet att vid besök å arbetsställen lämna råd rörande bränslebesparing samt äro ålagda att till ledning för byråns direkta ingripande insända vissa uppgifter till densamma angående besökta arbetsställen. Till föreståndare för byrån har Kungl. Maj:t förordnat byråchefen i socialstyrelsen Th. Fürst.

— Kollektivavtal m. m. —

Kollektivavtal i Danmark.[1] Det statistiske departement i Danmark har offentliggjort en undersökning över de i Danmark den 1 augusti 1915 gällande kollektivavtalen. Materialet till undersökningen har insamlats av statens förlikningsmän, och har departementet sedermera i mån av behov kompletterat detsamma genom hänvändelser till resp. arbetsgivar- och arbetarorganisationer.

Enligt undersökningen i fråga uppgick antalet den 1 augusti 1915 i kraft varande kollektivavtal till 1 127. Dessa avtal voro godkända av c:a 14 100 arbetsgivare och reglerade arbetsförhållandena för 120 938 arbetare (105 589 män och 15 349 kvinnor).

Avtalen och därav berörda arbetare och arbetsgivare fördela sig på olika huvudgrupper av näringsgrenar, på sätt nedanstående sammanställning utvisar:

	Antal kollektivavtal	Därav berörda arbetsgivare	Därav berörda arbetare
Livsmedelsindustri	327	2 051	20 710
Textilindustri	82	90	4 980
Beklädnadsindustri m. m.	48	2 118	11 526
Byggnads- och möbelindustri	175	4 631	26 721
Trävaruindustri	39	829	3 420
Läderindustri	12	31	546
Sten-, ler- och glasindustri	83	886	7 678
Metallindustri	116	—	17 789
Kemisk-teknisk industri	81	70	3 541
Pappersindustri	9	4	1 094
Grafisk industri	10	614	5 893
Handel och transport m. m.	195	1 828	17 040
Summa	1 127	—	120 938

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg 1913, sid. 859.

Med hänsyn till giltighetsområde indelas avtalen i fyra grupper. Som riksavtal betecknas 48 avtal omfattande 53 822 arbetare, som distriktsavtal 36 omfattande 4 680 arbetare och som ortsavtal 317 omfattande 37 924 arbetare, medan 726 omfattande 24 512 arbetare angivas gälla enskilda arbetsplatser. Av de 401 avtal, som sålunda beröra flera arbetsplatser, hava 269 avtal med 92 112 arbetare träffats av arbetsgivarorganisationer och 132 avtal med 4 814 arbetare av organiserade arbetsgivare.

Avtalens fördelning efter giltighetstid framgår av nedanstående sammanställning:

Giltighetstid:	Under 1 år	1—2 år	2—3 år	3—4 år	4—5 år	5 år o. däröver	Obestämt antal år
Antal kollektivavtal .	70	186	272	195	250	41	113
» arbetare . . .	1 786	11 309	32 350	19 399	40 802	8 439	6 858

En avsevärd del av avtalen (848 avtal, omfattande 98 021 arbetare) utgå under loppet av år 1916.

Av de i undersökningen ingående avtalen innehålla 605 avtal med 26 544 arbetare uteslutande bestämmelser om tidlön; 72 avtal med 13 151 arbetare fastställa enbart stycklöner, varemot 442 avtal med 79 020 arbetare medgiva tillämpning av båda löneformerna; 8 avtal, omfattande 2 223 arbetare, äro i saknad av alla lönebestämmelser.

Bestämmelser om semester förefinnas i 317 avtal, omfattande 25 714 arbetare. Föreskrifter om sjukhjälp och olycksfallsersättning, i större omfattning än vad lagen stadgar, innehålles i 310 avtal berörande 18 144 arbetare. Bestämmelser om biläggande av arbetstvister finnas i 587 avtal, omfattande 95 058 arbetare. Härav äro 269 avtal med 37 318 arbetare upprättade i enlighet med den s. k. överenskommelsen av den 17 aug. 1908. Stadganden om uppsägningstid för det personliga arbetsavtalet förefinnas i 267 avtal med därav berörda 24 773 arbetare; i ett flertal fall är uppsägningstiden en vecka.

(Statistiske Meddelelser IV: 49, häft. II.)

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Finland under åren 1913 och 1914.[1] Under år 1913 påbörjades i Finland 70 arbetsinställelser med 235 direkt berörda arbetsgivare och 5 557 berörda arbetare. År 1914 var antalet arbetsinställelser 37 med 100 berörda arbetsgivare och 6 217 arbetare. Beträffande under år 1913 inträffade arbetsinställelser förelågo i 27 fall uppgifter från både arbetsgivare och arbetare, i 27 fall endast från arbetsgivare, i 15 fall endast från arbetare samt i 1 fall från vederbörande stadsmyndighet. År 1914 erhöllos i 19 fall uppgifter från både arbetsgivare och arbetare, i 12 fall enbart från arbetsgivare samt i 6 fall endast från arbetare.

Arbetsinställelsernas antal och omfattning under de senaste sex åren framgår av nedanstående sammanställning:

År.	Antal påbörjade arbetsinställelser	Antal direkt berörda arbetsgivare	Antal direkt berörda arbetare	Antal förlorade arbetsdagar
1909	51	171	3 908	251 960
1910	54	188	4 361	170 950
1911	51	277	5 822	290 570
1912	59	269	11 281	529 340
1913	70	285	5 557	74 400
1914	37	100	6 217	876 260

Av arbetskonflikterna under år 1913 voro 64 strejker, 2 lockouter samt 4 av blandad karaktär. Motsvarande siffror för år 1914 voro 30, 5 och 1. Därtill kom år 1914 en konflikt, som av arbetsgivarna betecknades såsom strejk och av arbetarna såsom lockout.

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1913, sid. 510.

Under såväl 1913 som 1914 inträffade största antalet konflikter bland såg- och brädgårdsarbetarna, (15 med 1 771 arbetare år 1913 samt 10 med 3 026 arbetare år 1914). Därefter följde under förstnämda år sten- och tegelarbetare med 8 konflikter och 704 arbetare, byggnadsarbetare med 8 konflikter och 160 arbetare samt metallarbetare med 6 konflikter och 231 arbetare. År 1914 var ordningen näst efter såg- och brädgårdsarbetare följande: sten- och tegelarbetare med 8 arbetsinställelser och 526 arbetare, skog- och flottningsarbetare med 4 konflikter och 506 arbetare samt metallarbetare och skrädderiarbetare med vardera 3 arbetstvister och 437 resp. 427 arbetare. Antalet förlorade arbetsdagar beräknades år 1913 för såg- och brädgårdsarbetare till 24 940, för sten- och tegelarbetare till 11 140 samt för lastnings- och lossningsarbetare till 10 180. År 1914 voro motsvarande siffror för såg- och brädgårdsarbetare 260 520, för skoarbetare 57 770 samt för sten- och tegelarbetare 12 500. Beträffande arbetarnas organisation förelågo år 1913 uppgifter om 3 066 och år 1914 om 3 766 arbetare, av vilka det förstnämnda året 51·6 % och det sistnämnda året 49·9 % voro anslutna till organisationer.

Arbetsinställelsernas fördelning efter huvudorsaken framgår av nedanstående sammanställning:

	1913		1914	
	Antal	%	Antal	%
Löneförhållanden	51	49·0	26	51·1
Grunden eller ordningen för löneutbetalningen	8	7·7	—	—
Tvist om arbetstiden	11	10·6	6	11·8
Tvist om ackordsarbete	1	1·0	2	3·9
Personliga förhållanden	7	6·7	3	5·9
Tariffavtal	18	17·3	9	17·6
Arbetslokaler	1	1·0	1	1·9
Arbetssättet eller ordningsregler	6	5·7	3	5·9
Organisationsfrågor	1	1·0	—	—
Brist på råmaterial	—	—	1	1·9
Summa	**104**	**100·0**	**51**	**100·0**

Resultaten av arbetsinställelserna under de senaste sex åren framgå av nedanstående procentsiffror:

Arbetsinställelser avslutade	1909 %	1910 %	1911 %	1912 %	1913 %	1914 %
på arbetsgivarnas villkor	58·8	57·4	49·0	47·5	35·7	37·8
enligt arbetarnas fordringar	9·8	16·7	17·7	10·1	24·3	5·4
genom ömsesidiga eftergifter	31·4	25·9	33·3	42·4	40·0	56·8
Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Arbetsinställelserna under år 1913 hava, såsom synes av tablån, utfallit relativt gynnsamt för arbetarna; år 1914 var däremot resultatet mindre fördelaktigt. Under år 1913 lyckades arbetarna i 17 fall genomföra sina fordringar, i 28 fall kom en kompromiss till stånd och i 25 fall antogos arbetsgivarnas villkor. Under år 1915 voro motsvarande siffror 2, 21 och 14. Antalet arbetare, som lyckades genomdriva sina fordringar, uppgick år 1913 till 927 (16·7 %) och år 1914 till 156 (2·5 %), medan antalet arbetare, som nödgades gå in på arbetsgivarnas villkor, utgjorde förstnämnda år 1 566 (28·2 %) och sistnämnda år 677 (10·9 %). Genom kompromiss avslutades konflikterna år 1913 för 3 064 arbetare (55·1 %) och år 1914 för ej mindre än 5 384 arbetare (86·6 %).

I medeltal per arbetsinställelse utgjorde varaktigheten under år 1913 13·8 dagar och antalet förlorade arbetsdagar 1 063. Motsvarande siffror för år 1914 utgjorde 35·1 och 10 169. På varje i arbetsinställelse deltagande arbetare kom år 1913 i medeltal 13·4 och år 1914 60·5 förlorade arbetsdagar.

(Arbetsstatistisk tidskrift.)

— Arbetarskyddslagstiftning m. m. —

Yrkesinspektionen i Danmark år 1914. Den danska yrkesinspektionen avser tillsyn över efterlevandet av fabrikslagen den 29 april 1913 och bagerilagen den 8 juni 1912 samt inspektion av vissa ångpannor och kontroll över kokare. Därjämte biträder yrkesinspektionen vid övervakandet av tillämpningen av lagen angående användandet av utländska arbetare (»galizier»).

Den 31 december 1914 stodo under yrkesinspektionens uppsikt 15 547 fasta och 2 043 ambulerande företag samt 3 227 bagerier eller sammanlagt 20 817 företag. Därav voro 17 225 industriella och 1 549 andra fasta företag samt 2 043 rörliga maskinerier.

Vid 1913 års slut hade yrkesinspektionen att öva tillsyn över 29 279 företag eller 8 462 flera än vid 1914 års utgång. Minskningen beror på, att den nya fabrikslagen befriar yrkesinspektionen från den direkta kontrollen över maskinerier med drivkraft understigande 16 hkr., såsom jordbruksmaskiner och mindre kvarnar, en del till affärsföretag o. d. hörande maskiner, hiss- och pumpverk m. m. Tillsynen över sådana maskinella anordningar utövas av kommunala maskinuppsyningsmän, som instrueras av yrkesinspektionen. Antalet av dessa uppsyningsmän uppgick vid årets slut till 1 677, vartill ytterligare kom ett ungefär lika stort antal suppleanter. Under året hade yrkesinspektörerna 417 möten med de kommunala tillsyningsmännen för dessas instruerande.

Under året verkställdes av yrkesinspektionen 20 755 inspektioner å fasta arbetsställen eller omkring 5 400 mindre än föregående år. Minskningen beror på tillkomsten av den kommunala inspektionen. Överträdelse av fabrikslagen åtalades i 148 fall, och förseelser mot bagerilagen beivrades i 109 fall.

Den nya fabrikslagen bemyndigar inrikesministeriet att undantaga vissa statliga företag från yrkesinspektionens tillsyn, därest vederbörande myndighet själv tillser, att lagens föreskrifter bliva iakttagna å sådana arbetsställen. Dylikt undantag har meddelats beträffande till hären, flottan och statsbanorna hörande industriella företag.

Vid slutet av år 1914 voro även 6 884 ångpannor, därav 4 498 fasta, 2 386 rörliga samt 358 kokare och 102 förvärmare underkastade kontroll av yrkesinspektionen. Förutom dessa, som samtliga voro i bruk, funnos 247 ångpannor, 15 kokare och 3 förvärmare, som för tillfället ej användes men delvis voro brukbara. Å pannorna verkställdes under året 2 649 besiktningar med tryckprov och 6 778 årsinspektioner; å 100 pannor kommo 153 besiktnings- och inspektionsförrättningar. I 65 fall åtalades överträdelser av ångpannelagen; 17 pannor befunnos vara i sådant skick, att förbud utfärdades mot deras vidare användning, innan bristerna blivit avhjälpta.

(Beretning om Arbejds- og Fabriktilsynets Virksomhed i Aaret 1914.)

— Socialförsäkring i allmänhet. —

Försäkringsverksamheten i Danmark år 1914. I Danmark uppgingo de erlagda försäkringspremierna under år 1914 till sammanlagt omkring 80 450 000 kr. Huru dessa premier fördelade sig på de olika försäkringsbranscherna framgår av efterföljande tablå:

Brandförsäkring	18 300 000 kr.	Arbetslöshetskassor	1 750 000 kr.
Livförsäkring	32 500 000 »	Sjöförsäkring	6 750 000 »
Olycksfallsförsäkring	8 250 000 »	Kreatursförsäkring	5 000 000 »
Sjukkassor	6 500 000 »	Hagelskadeförsäkring	400 000 »
Begravningskassor	1 000 000 »	Summa	80 450 000 kr.

Den sammanlagda försäkringssumman av de vid 1914 års slut tecknade brandförsäkringarna belöpte sig till omkring 11 400 000 000 kr., varav c:a 6 100 000 000 kr. i lösöreförsäkring och c:a 5 300 000 000 kr. i försäkring av fast egendom. Antalet brandförsäkringsbolag uppgick till 92, av vilka 82 försäkrade lösöre och 10 fast egendom. Dessutom funnos 50 utländska brandförsäk-

ringsagenturer, vilka till övervägande del bedrevo lösöreförsäkring. De i dessa utländska bolag tecknade brandförsäkringarna uppgingo till c:a 1 252 000 000 kr.

Den sammanlagda summan av i Danmark tecknade livförsäkringar uppgick till c:a 910 000 000 kr., varav 900 000 000 kr. utgjordes av kapitalförsäkring och 10 000 000 kr. av livränteförsäkring. Utav kapitalförsäkringarna voro c:a 825 000 000 kr. tecknade i danska och c:a 75 000 000 kr. i utländska livförsäkringsbolag. (Statistiske Efterretninger.)

De kommunala hjälpkassornas verksamhet i Danmark räkenskapsåret 1914—1915. De kommunala hjälpkassorna i Danmark hava under räkenskapsåret 1914—1915 utbetalat sammanlagt 5 744 000 kr. i understöd mot 1 537 000 kr. under året 1913—1914. I ordinarie understöd (enl. lagen av den $^{29}/_{4}$ 1913)[1] utgingo 1 549 000 kr., i understöd med anledning av extra ordinarie inkallelser till hären och flottan[2] 3 363 000 kr. samt i understöd med anledning av extraordinär arbetslöshet[2] 832 000 kr. Administrationskostnader m. m. belöpte sig till omkring 47 000 kr. Kassornas inkomster uppgingo till 5 834 000 kr., varav statsbidrag 2 908 000 kr., bidrag från kommunerna 2 781 000 kr., vissa böter 15 000 kr. samt diverse inkomster, såsom gåvor, räntor, avgifter m. m. 180 000 kr. Hjälpkassornas sammanlagda förmögenhet uppgick den 31 mars 1915 till något över 300 000 kr. mot c:a 264 000 kr. den 31 mars 1914.

(Statistiske Efterretninger.)

— Olycksfallsförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under januari och februari månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 92 511 (80 500 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 2 191 olycksfall anmälts till anstalten (1 699 år 1915), till begravningshjälp för 15 dödsfall har utanordnats 900 kronor (år 1915 420 kronor för 7 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 94 205 kronor (84 736 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 66 971 kronor (52 574 år 1915), tillsammans 162 076 kronor (137 730 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 11 (34 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare hava avgivits i 70 fall (55 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 404 fall (4 389 år 1915).

— Arbetsförmedling. —

En central platsförmedlingsanstalt för affärsanställda. Å ett möte i Stockholm den 6 december 1915 konstituerades Sveriges köpmäns och affärsanställdas platsförmedlingsförening, till vilken förberedelserna förut varit föremål för omnämnande i denna tidskrift.[3] Det av Sveriges allmänna handelsförening och riksförbundet för affärsanställda gemensamt utarbetade stadgeförslaget[3] blev med en del smärre ändringar å mötet godtaget.

(Sveriges allmänna handelsförenings månadsskrift.)

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsfrågan i Göteborg. På grund av den stora prisförhöjning, som under senare tiden inträtt å olika slag av byggnadsmaterialier samt svårigheten att överhuvud taget få köpa sådana materialier, har bostadsberedningen i Göteborg hemställt, att stadsfullmäktige ville ingå till Kungl. Maj:t med underdånig framställning att vidtaga åtgärder, som bereda byggnadsverksamheten i rikets städer och därmed jämförliga orter tillräcklig tillgång på byggnadsmaterialier till skäliga priser.

[1] Se »Soc. Meddel.», årg. 1913, sid. 415.
[2] Se »Soc. Meddel.», årg. 1914, sid. 889.
[3] Se »Soc. Meddel.», årg. 1914, sid. 680.

— Fattigvård m. m. —

Fattigvården i Stockholm under år 1914.[1] Ur den nyligen utgivna statistiska redogörelsen för Stockholms stads fattigvård år 1914 meddelas i det följande en del uppgifter av mera allmänt intresse. Samtliga till fattigvården hörande anstalter uppgå till ett antal av 24 och kunna samtidigt härbärgera 6 836 personer.

Efterföljande tabell visar antalet understödstagare under de senare åren, såväl absolut som i förhållande till medelfolkmängden, jämte fördelningen mellan direkta understödstagare (personer över 15 år samt barn, som icke vårdas av föräldrarna) och indirekta (barn under 15 år, som vistas i hemmet och anses få del av föräldrarnas understöd):

	Understödstagare			1 % av medelbefolkningen		
	Tills.	Dir.	Indir.	Tills.	Dir.	Indir.
1914	34 188	26 486	7 702	8·90	6·89	2·01
1913	32 163	25 076	7 087	8·48	6·61	1·87
1912	29 253	22 887	6 366	8·39	6·56	1·83
1911	28 191	21 974	6 217	8·17	6·37	1·80
1910	28 395	21 808	6 587	8·28	6·36	1·92
1906—1910. Medeltal	27 139	20 580	6 559	8·05	6·10	1·95

Med hänsyn till understödets beskaffenhet eller sättet för dess meddelande fördelas understödstagarna på följande tre klasser:

	1 9 1 4		1906—1910 Medeltal	
	Antal	%	Antal	%
I fattigvårdsanstalter intagna	9 186	26·9	8 316	30·6
Utackorderade	4 034	11·8	2 059	7·6
I sina hem understödda	20 968	61·3	16 764	61·8
Hela antalet understödstagare	34 188	100·0	27 139	100·0

De 9 186 i fattigvårdsanstalter intagna år 1914 fördela sig på följande sätt:

Sabbatsbergs ålderdomshem	909
Rosenlunds »	1 814
Guldbröllopshemmet	172
Försörjningsinrättningen	3 788
Arbetsinrättningen	1 730
Asylerna för husvilla	921
Spädbarnshemmet	108
Uppfostringsanstalten för gossar (vid Skrubba)	88
» » flickor	55
Barnhärbärget	106

Utgifterna för Stockholms stads fattigvård belöpte sig under år 1914 till 4 617 728·79 kr., vilka fördela sig sålunda:

[1] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1912, sid. 240 ff.; årg. 1914, sid. 598 ff.; årg. 1915, sid. 300 ff.

	1914	1906—1910 Medeltal
Summa utgifter	**4 617 728**·79	**3 136 104**·73
Fastigheter och inventarier	205 068·07	167 192·45
Understöd	2 861 124·35	1 822 780·43
Arbetsmaterialier	315 549·71	292 045·87
Avlöningar och pensioner	571 399·69	395 599·64
Andra utgifter	664 586·97	458 486·34

Inkomsterna uppgingo till 4 887 574·51 kr., varav 423 321·18 kr. härröra från försäljningen av understödstagares arbeten.

Kostnaderna för full försörjning med inräknande av utgifterna för undervisning, och utan avdrag för värdet av understödstagares arbeten, utgjorde, beräknade per individ:

	1914		1906—1910 Medeltal	
	Dagskostnad Öre	Årskostnad Kr.	Dagskostnad Öre	Årskostnad Kr.
Sabbatsbergs ålderdomshem	84·58	308·73	67·22	245·35
Rosenlunds ålderdomshem och guldbröllopshemmet	86·61	316·14	65·76	240·04
Försörjningsinrättningen	153·91	561·78	132·14	482·32
Uppfostringsanstalten för gossar (vid Skrubba)	225·39	822·69	214·00	781·09
» » flickor	180·70	659·57	164·10	598·96
Barnhärbärget	116·83	426·44	102·85	375·42
Utackorderingsbyrån	59·81	218·32	50·62	184·76
Medelkostnad	97·53	356·00	89·32	326·02

Totalutgifterna för stadens fattigvård hava från föregående år stigit med 1·72 % och det för understöd utgivna beloppet med 4·86 %, under det att antalet understödstagare ökats med 6·30 %.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Februari månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under februari månad.

Översikt av verksamheten under *februari* månad år 1916.

Februari	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 863	1 688	1 464	1 904	1 896	1 103	4 767	3 584	2 567
Stockholms län	856	983	566	109	144	48	965	1 127	614
Uppsala län	422	387	188	120	143	81	542	530	269
Södermanlands län	360	373	219	267	190	121	627	563	340
Östergötlands län	779	563	365	615	427	250	1 394	990	615
Norrköping	707	324	218	334	261	153	1 041	585	371
Jönköpings län	196	160	82	265	204	130	461	364	212
Kronobergs län	37	38	24	92	91	43	129	129	67
Norra Kalmar län	47	53	25	69	84	29	116	137	54
Södra Kalmar län	68	48	38	117	68	53	185	116	91
Gottlands län	40	24	18	22	59	14	62	83	32
Blekinge län	436	219	177	368	255	175	804	474	352
Kristianstads län	213	243	141	264	197	121	477	440	262
Malmöhus län. Malmö	1 150	489	416	979	517	414	2 129	1 006	830
Malmöhus län. Lund	334	115	102	109	66	39	443	181	141
Malmöhus län. Landskrona	151	97	82	32	42	19	183	139	101
Malmöhus län. Hälsingborg	323	160	124	221	157	107	544	317	231
Malmöhus län. Ystad	95	41	38	106	38	22	201	79	60
Malmöhus län. Trelleborg	123	79	48	51	32	23	174	111	71
Malmöhus län. Eslöv	109	94	77	40	29	17	149	123	94
Malmöhus län. Skurup	48	48	36	39	37	24	87	85	60
Hallands län	162	177	124	115	93	66	277	270	190
Göteb. o. Bohus län	189	156	102	120	99	45	309	255	147
Göteborg	1 702	1 655	1 511	803	819	578	2 505	2 474	2 089
Älvsborgs län	273	284	151	51	52	32	324	336	183
Skaraborgs län	112	149	65	100	113	49	212	262	114
Värmlands län	120	134	83	89	127	70	209	261	153
Örebro län	367	724	237	237	224	128	604	948	365
Västmanlands län	347	368	154	207	243	130	554	611	284
Kopparbergs län	177	204	108	163	132	82	340	336	190
Gävle stad och län	383	260	203	152	80	59	535	340	262
Västernorrlands län	343	198	155	114	72	49	457	270	204
Jämtlands län	90	111	60	146	125	87	236	236	147
Västerbottens län	89	74	60	113	109	67	202	183	127
Norrbottens län	94	89	66	105	109	72	199	198	138
Tillsammans febr. 1916	13 805	10 809	7 527	8 638	7 884	4 500	22 443	18 143	12 027
» » 1915	18 705	8 830	6 957	9 249	6 589	4 135	27 954	15 419	11 092
» jan. 1916	14 484	9 982	7 088	8 812	6 843	4 172	23 296	16 825	11 255
» febr. 1914	9 195	5 779	4 086	6 984	6 986	3 740	16 129	12 715	7 826
» » 1913	8 907	5 467	3 930	6 278	5 935	3 121	15 180	11 402	7 051

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 22 443 ansökningar om arbete, varav 13 805 av män och 8 638 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 18 143 lediga platser, nämligen 10 809 för män och 7 334 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 12 027, av vilka 7 527 besattes med män och 4 500 med kvinnor.

I jämförelse med februari 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 935 (8·4 %), därav 570 manliga och 365 kvinnliga. Denna ökning beror givetvis på den rikligare arbetstillgång, som detta år förefunnits. Antalet arbetssökande har å andra sidan varit avsevärt mindre än föregående år. Samtliga förskjutningar i här förevarande avseenden hava, såsom av förestående tabell framgår, varit mest framträdande å manliga avdelningen.

Vid jämförelse med januari månad innevarande år framträder en ökning av antalet lediga och tillsatta platser, varemot antalet ansökningar om arbete varit mindre än föregående månad. Förmedlingsresultatet har sålunda, från de arbetssökandes synpunkt sett, avgjort förbättrats.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 898	4 167	2 098	518	883	357	**3 416**	**5 050**	**2 455**	68	49
II. Gruvdrift och malmförädling	75	75	46	—	—	—	**75**	**75**	**46**	100	61
III. Industri och hantverk m. m.	4 935	2 218	1 582	824	559	401	**5 759**	**2 777**	**1 983**	207	71
IV. Handel och samfärdsel	1 950	1 377	949	1 344	886	548	**3 294**	**2 263**	**1 497**	146	66
V. Husligt arbete	2	—	—	5 756	4 965	3 177	**5 758**	**4 965**	**3 177**	116	64
VI. Allmän och litterär verksamhet	24	38	31	62	36	13	**86**	**74**	**44**	116	59
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 921	2 934	2 821	134	5	4	**4 055**	**2 939**	**2 825**	138	96
Summa för febr. 1916	**13 805**	**10 809**	**7 527**	**8 638**	**7 334**	**4 500**	**22 443**	**18 143**	**12 027**	**124**	**66**
» » » 1915	18 705	8 880	6 957	9 249	6 589	4 135	27 954	15 419	11 092	181	72
» » » 1914	9 195	5 779	4 086	6 934	6 986	3 740	16 129	12 715	7 826	127	62
» » » 1913	8 907	5 467	3 930	6 273	5 935	3 121	15 180	11 402	7 051	133	62

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Febr. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Febr. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916
Män	99	73	*70*	56	47	*50*
Kvinnor	65	73	*59*	37	36	*40*
Tillsammans	**92**	**73**	***68***	**52**	**45**	***49***
Övriga näringsgrenar						
Män	265	185	*164*	90	84	*82*
Kvinnor	150	134	*126*	66	63	*64*
Tillsammans	**209**	**160**	***145***	**78**	**74**	***73***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	212	145	*128*	79	71	*70*
Kvinnor	140	129	*118*	63	61	*61*
Tillsammans	**181**	**138**	***124***	**72**	**67**	***66***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 124 ansökningar om arbete, gentemot 138 ansökningar under näst föregående månad och 181 under februari 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 66, gentemot 67 under näst föregående månad och 72 under februari 1915.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 065 platser, varav 802 manliga och 263 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 920, 679 och 241 samt under nästlidna månad resp. 840, 619 och 221. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	32	10	10	517	954	537	184	336	152
Därav kvinnor	6	1	1	16	42	12	14	33	10
II. Gruvdrift och malmförädling	1	4	4	3	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	18	7	6	10	—	—	6	4	3
Därav kvinnor	1	4	4						
B Metall- och maskinindustri	285	138	92	17	5	4	13	1	—
Därav kvinnor	27	24	12						
C Trävaruindustri	48	23	9	9	11	6	7	9	5
Därav kvinnor	1	2	1						
D Byggnadsverksamhet	801	88	79	96	9	7	38	1	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	8	4	2	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	2	1						
F Textilindustri	4	8	5	2	7	7	—	—	—
Därav kvinnor	4	4	3						
G Beklädnadsindustri	148	182	153	1	—	—	14	—	—
Därav kvinnor	134	172	144						
H Närings- och njutningsämnesindustri	167	42	19	19	3	3	28	7	6
Därav kvinnor	126	33	11	5	1	1	10	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	27	15	14	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	12	12	11						
J Trämasse- och pappersindustri	15	13	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	10	2						
K Grafisk industri	17	—	—	1	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	3	—	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	47	20	20	12	1	1	5	—	—
Därav kvinnor	3	8	8	1	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	101	32	16	—	—	—	—	3	—
Därav kvinnor	60	15	8						
B Butiks- o. magasinspersonal	349	150	113	19	6	4	12	3	3
Därav kvinnor	79	28	9	2	2	1	2	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	235	179	105	4	5	4	8	10	8
Därav kvinnor	203	163	92	4	5	4	8	10	8
D Landtransport	265	287	160	19	3	3	12	22	3
Därav kvinnor	11	27	5				1	—	—
E Vattentransport	50	23	15	8	2	2	2	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	9	24	12	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	17	10	1	—	—			
V. Husligt arbete	1 189	1 361	777	75	94	30	85	97	60
Därav kvinnor	1 187	1 361	777	75	94	30	85	97	60
VI. Allmän och litterär verksamhet	37	35	24	7	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	28	10	2	5	—	—			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	914	939	929	142	27	6	127	37	29
Därav kvinnor	6	3	2						
Summa för febr. månad år 1916	4 767	3 584	2 567	965	1 127	614	542	530	269
Därav kvinnor	1 904	1 896	1 103	109	144	48	120	143	81
» » » månad år 1915	8 042	2 770	2 064	817	528	354	655	580	374
Därav kvinnor	2 418	1 474	907	99	100	39	207	184	114

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
181	280	126	123	144	73	402	462	261	88	113	37	34	53	26	68	118	59	I.
27	36	12	2	20	7	56	92	47	15	32	11	14	20	6	8	50	28	
—	1	1	—	2	2	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
3	—	—	7	2	—	16	12	10	—	7	7	—	—	—	—	—	—	*A*
29	22	18	32	11	5	23	9	8	18	20	7	—	1	—	7	4	3	*B*
5	6	5	20	31	27	10	27	13	14	11	6	2	2	2	4	2	1	*C*
37	8	8	217	34	30	33	12	4	19	3	3	4	—	—	4	4	2	*D*
—	—	—	4	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
						—	—	—										
—	—	—	81	11	4	7	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			30	5	3	6	—	—										
1	1	1	21	8	4	25	9	7	4	11	10	—	—	—	—	—	—	*G*
1	1	1	11	7	4	25	7	7	4	11	10							
3	9	5	19	11	10	17	3	1	11	7	5	1	2	1	8	5	2	*H*
1	8	4	8	9	8	7	3	1	8	6	5	1	2	1	6	3	1	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8	—	17	15	15	*I*
												—	8	—	3	3	3	
—	1	—	6	7	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	1	—	—	1	—				1	—	—							
—	1	1	9	4	3	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	1	1	1	4	3	1	—	—										
33	22	21	9	1	—	9	2	2	8	1	1	—	—	—	4	—	—	*L*
7	4	4																
																		IV.
—	—	—	3	1	1	11	5	5	7	4	4	—	—	—	4	—	—	*A*
			1	1	1	8	4	4	2	1	1				1	—	—	
9	4	3	21	15	8	14	6	6	5	3	2	2	—	—	4	1	1	*B*
9	2	1	6	4	3	6	1	1	2	1	1	2	—	—	2	—	—	
25	18	10	29	19	11	52	33	22	20	17	15	7	6	4	12	7	5	*C*
24	10	8	26	19	11	50	32	22	19	17	15	7	6	4	12	5	4	
13	10	5	39	35	19	60	34	24	9	8	6	—	—	—	3	2	2	*D*
4	3	2	7	6	3	31	4	4	1	1	1							
3	—	—	49	2	1	7	1	1	5	—	—	—	—	—	1	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	*F*
189	121	85	113	183	110	417	278	161	210	134	86	67	52	32	153	91	51	V.
189	121	85	113	183	110	417	278	161	210	134	86	67	52	32	153	91	51	
5	3	3	3	2	—	7	7	5	3	1	—	1	3	—	2	—	—	VI.
5	3	3	3	2	—	6	5	3	3	1	—	1	3	—	1	—	—	
91	52	48	235	61	60	216	88	84	33	24	23	11	2	2	9	4	4	VII.
			126	—	—	2	—	—										
627	563	340	1 041	585	371	1 394	990	615	461	364	212	129	129	67	301	253	145	
267	190	121	334	261	158	615	427	250	265	204	130	92	91	43	186	152	82	
617	474	316	1 104	492	388	1 553	943	581	417	326	195	161	91	55	387	233	147	
188	153	84	294	256	152	546	374	222	219	166	108	70	58	35	204	124	74	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	19	36	11	171	180	125	203	268	145	86	68	45
Därav kvinnor	4	25	4	71	71	46	46	75	84	17	16	10
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	7	7	6	15	6	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	1	1	101	18	11	2	—	—	7	1	1
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	1	—	15	21	21	4	7	—	91	26	16
Därav kvinnor										11	2	2
C Trävaruindustri	—	—	—	1	2	1	1	1	1	25	8	9
Därav kvinnor										9	5	5
D Byggnadsverksamhet	2	—	—	42	18	18	4	1	1	345	88	87
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	1	1	1	—	—	12	3	2
Därav kvinnor										3	1	1
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	2	—	—	17	2	2
Därav kvinnor										14	2	2
G Beklädnadsindustri	—	—	—	6	—	—	3	2	2	74	39	32
Därav kvinnor				3	—	—	3	2	2	56	38	31
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	2	—	9	3	2	9	4	3	48	9	8
Därav kvinnor	—	2	—				3	1	1	31	6	5
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	1	—	—	1	—	—	7	4	3
Därav kvinnor										7	4	3
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	2
Därav kvinnor										7	2	2
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	1	1	1	6	2	2
Därav kvinnor										2	2	2
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	15	2	1	—	1	1	123	40	36
Därav kvinnor				2	—	—				30	18	16
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	1	—	—	—	—	—	55	3	2
Därav kvinnor										36	3	2
B Butiks- och magasinspersonal	4	—	—	6	2	1	8	4	2	145	16	11
Därav kvinnor	1	—	—	3	2	1	8	4	2	89	7	4
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	2	2	1	24	31	23	36	24	17	78	27	22
Därav kvinnor	2	2	1	23	31	23	34	21	16	60	25	20
D Landtransport	2	1	—	26	12	9	6	4	4	142	134	70
Därav kvinnor							1	1	1	59	56	33
E Vattentransport	—	—	—	25	—	—	2	—	—	38	1	1
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
V. Husligt arbete	15	30	9	266	150	104	169	98	65	548	326	275
Därav kvinnor	15	30	9	266	150	104	169	98	65	548	326	275
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	1	1	—	3	2	5	4	1
Därav kvinnor				—	1	1				5	4	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	16	10	10	98	36	32	19	12	12	277	203	206
Därav kvinnor												
Summa för febr. månad år 1916	62	88	32	804	474	352	477	440	262	2 129	1 006	880
Därav kvinnor	22	59	14	368	255	175	264	197	121	979	517	414
» » » månad år 1915	—	—	—	843	451	331	572	475	305	2 949	1 032	876
Därav kvinnor	—	—	—	380	211	137	262	238	130	1 066	500	393

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
84	61	40	279	277	163	64	86	40	68	57	49	73	89	37	24	24	5	I.
9	12	1	40	69	81	11	14	4	9	6	3	26	22	8				
7	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—	II.
																		III.
4	—	—	3	2	2	15	—	—	78	26	25	85	18	17	18	1	—	*A*
									1	—	—							
31	7	3	34	17	12	9	12	5	138	77	60	2	2	1	23	12	5	*B*
									1	1	—							
2	3	—	14	10	9	3	5	4	60	119	116	1	—	—	—	—	—	*C*
62	12	12	183	43	42	50	45	44	188	137	132	3	27	17	143	201	120	*D*
3	—	—	5	3	2	2	1	—	3	2	1	—	—	—	1	—	—	*E*
			2	—	—													
3	1	1	5	—	—	1	1	1	14	10	3	1	—	—	6	5	5	*F*
2	1	1	3	—	—				11	8	1							
4	3	2	15	5	4	6	—	—	34	11	4	1	—	—	—	—	—	*G*
4	2	2	10	3	2	3	—	—	19	3	3	1	—	—				
37	6	4	23	10	10	4	12	9	56	20	16	3	2	—	8	—	—	*H*
22	5	3	1	1	1				22	6	3	—	2	—				
—	9	8	—	—	—	—	—	—	4	12	9	2	—	—	—	10	—	*I*
									2	1	—							
1	1	—	2	1	1	1	—	—	12	25	20	—	—	—	3	3	1	*J*
			—	1	1				7	18	8							
1	—	—	1	1	1	—	—	—	16	4	3	—	—	—	—	—	—	*K*
14	10	10	14	2	2	1	1	—	7	7	6	—	—	—	4	3	1	*L*
—	6	6	3	1	1													
																		IV.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	12	18	9	1	—	—	2	—	—	*A*
11	2	2	16	8	7	7	1	1	128	98	77	3	—	—	2	—	—	*B*
5	—	—	7	—	—	6	1	1	40	15	11	1	—	—				
26	28	17	19	10	9	12	10	7	65	68	28	5	14	5	—	3	—	*C*
23	27	16	14	10	9	12	10	7	60	61	25	5	14	5	—	3	—	
39	31	14	55	18	15	12	7	4	107	197	110	16	14	10	8	6	3	*D*
22	5	4	11	1	1	3	1	1	2	18	6	6	—	—				
28	23	23	10	—	—	1	—	—	55	183	181	1	—	—	2	—	—	*E*
2	—	—																
—	—	—	—	—	—	—	4	4	1	3	3	—	—	—	—	—	—	*F*
132	97	72	286	158	98	80	67	53	627	681	518	81	61	32	51	49	32	V.
132	97	72	286	158	98	80	67	53	627	681	518	81	61	32	51	49	32	
—	—	—	—	1	—	1	3	3	4	4	2	—	—	—	—	—	—	VI.
									2	1	—							
54	23	23	272	151	149	8	15	15	827	720	717	31	28	28	23	14	11	VII.
—	2	2																
544	317	231	1 287	718	527	277	270	190	2 505	2 474	2 089	309	255	147	324	336	183	
221	557	107	877	244	144	115	98	66	808	819	578	120	99	45	51	52	32	
764	322	244	1 356	681	532	307	215	148	2 716	2 198	1 847	376	276	177	212	175	97	
269	180	126	898	235	158	109	91	66	972	876	605	177	109	52	6	81	6	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**109**	**178**	**70**	**68**	**103**	**44**	**140**	**428**	**75**	**214**	**309**	**115**
Därav kvinnor	17	48	14	12	25	9	28	57	14	40	71	31
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**3**	**5**	**3**	**1**	**20**	**8**	**5**	**6**	**5**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**3**	**10**	**3**	—	—	—	**10**	**6**	**5**	—	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**4**	**2**	**1**	**1**	**2**	**1**	**12**	**128**	**4**	**26**	**27**	**18**
C Trävaruindustri	—	—	—	**3**	**5**	**1**	**4**	**18**	**5**	**2**	**10**	**5**
D Byggnadsverksamhet	**1**	—	—	**10**	**4**	**4**	**43**	**8**	**7**	**37**	**8**	**2**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**26**	**11**	**8**	**2**	**4**	**2**
Därav kvinnor							5	6	3	2	3	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	**10**	**5**	**3**	**3**	**3**	**2**	**8**	**5**	**4**	**5**	**13**	**7**
Därav kvinnor	8	4	2	—	1	—	3	3	3	1	6	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	—	**1**	**1**
Därav kvinnor										—	1	1
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor										1	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	**17**	**13**	**12**	**6**	**4**	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	**1**	—	—	—	—	—	**18**	—	—	**9**	**3**	**2**
Därav kvinnor	1	—	—				2	—	—	5	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**5**	**4**	**1**	**11**	**19**	**13**	**25**	**12**	**12**	**15**	**19**	**11**
Därav kvinnor	5	3	1	11	18	12	20	10	10	13	17	10
D Landtransport	**4**	**1**	—	**2**	**5**	**3**	**8**	**18**	**8**	**18**	**15**	**5**
Därav kvinnor				1	3	2	—	2	1	1	—	—
E Vattentransport	—	—	—	**4**	—	—	**5**	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**69**	**58**	**32**	**65**	**80**	**47**	**179**	**143**	**96**	**144**	**142**	**82**
Därav kvinnor	69	58	32	65	80	47	179	143	96	144	142	82
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	—	—	—	—	—	—	**3**	**1**	—	**1**	—
Därav kvinnor							—	3	1	—	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**4**	**4**	**4**	**38**	**35**	**35**	**113**	**184**	**119**	**67**	**48**	**28**
Summa för febr. månad år 1916	**212**	**262**	**114**	**209**	**261**	**153**	**604**	**948**	**365**	**554**	**611**	**284**
Därav kvinnor	100	118	49	89	127	70	237	224	128	207	243	130
» » » månad år 1915	164	229	73	266	300	199	734	658	386	759	627	370
Därav kvinnor	79	88	34	96	111	65	292	286	162	263	239	146

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
39	110	41	32	67	37	9	60	30	49	108	60	45	46	32	11	16	10	I.
5	7	3	6	4	—	2	2	1	8	18	7	7	17	6	2	3	2	
26	6	5	3	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			—	1	1													
24	40	22	26	6	5	8	9	3	1	4	1	3	3	2	5	2	2	*B*
8	17	8	40	51	42	11	3	—	1	—	—	7	7	7	8	2	2	*C*
12	3	2	30	19	12	41	12	10	4	—	—	4	8	1	9	6	5	*D*
—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
2	—	—	3	1	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
2	—	—	2	—	—													
1	—	—	3	2	2	2	2	2	—	—	—	1	2	1	1	—	—	*G*
1	—	—	1	1	1	1	2	2				1	2	1	1	—	—	
3	1	1	16	6	4	29	12	11	5	4	2	3	3	2	—	—	—	*H*
			10	5	4	22	11	11	4	4	2	1	2	1				
—	—	—	—	3	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
			—	3	3	—	1	1										
—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
			1	—	—													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	—	—	8	25	19	3	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	1	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	1	—	—	*A*
									1	1	1							
6	3	3	6	1	1	8	—	—	3	—	—	4	1	1	1	—	—	*B*
4	2	2	2	1	1	6	—	—	3	—	—	3	1	1	1	—	—	
17	19	18	11	8	7	9	4	4	43	45	34	23	24	17	29	26	18	*C*
16	18	17	10	7	6	6	4	4	41	48	32	22	23	16	26	25	17	
11	11	9	42	15	14	15	6	5	9	3	—	6	5	3	10	17	11	*D*
			12	2	1							—	1	—				
—	—	—	183	—	—	28	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
						2	—	—										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
135	105	60	108	56	42	75	52	30	85	63	44	76	62	41	74	81	58	V.
135	105	60	108	56	42	75	52	30	85	63	44	76	62	41	74	81	53	
—	—	—	1	—	—	1	—	—	4	1	1	3	2	1	1	—	—	VI.
									4	1	1	3	1	1	1	—	—	
52	21	21	65	72	69	216	107	106	28	5	3	27	20	19	47	47	36	VII.
340	336	190	585	340	262	457	270	204	236	236	147	202	183	127	190	198	138	
163	132	82	152	80	59	114	72	49	146	125	87	113	109	67	105	109	72	
340	276	187	561	270	196	600	370	339	202	124	92	233	129	90	247	174	129	
171	141	88	175	99	56	64	41	25	121	78	56	82	70	45	82	81	60	

Livsmedelspriser under februari månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 348—353), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 348—349), så befinnas prisstegring hava inträffat, i jämförelse med januaripriserna, å 24 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad mjölk, margarin, nötkött, färskt fårkött, färskt fläsk, sill, kaffe samt ved och koks. Prisnedgång är att anteckna för 14 varuslag, bland andra smör, ägg, salt fårkött, salt fläsk samt kol. Oförändrade äro genomsnittspriserna å 19 varuslag, såsom handskummad och separerad mjölk, potatis, mjöl, gryn, socker, svagdricka och fotogen.

En närmare granskning av prisförhållandena på de olika orterna (tabellen sid. 350—353) giver delvis samma resultat, som flera gånger förut i dessa månadsöversikter påpekats, nämligen att de skilda orterna och landsdelarna tämligen olikformigt drabbats av den allmänna prisstegringen. Dock har tendensen under den senaste tiden avgjort gått i utjämnande riktning, särskilt vad beträffar övre Norrlands orter, där uppgången förut varit mindre än i övriga delar av riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 345, där februaripriserna återgivas, jämförda med januaripriserna 1916 och februaripriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under februari 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har priset åter stigit för några rapportorter, vilket förorsakat, att genomsnittspriset för oskummad mjölk kommit att höjas från 17 till 18 öre per liter. Å de bägge slagen av skummad mjölk är medelpriset däremot tills vidare oförändrat. Priserna å såväl *mejeri-* som *landssmör* förete under februari en sänkning, mejerismöret med 3 och landssmöret med 2 öre, och endast på ett fåtal orter är priset å mejerismör numera nämnvärt högre än 3 kr. per kg. Genomsnittspriset å *växtmargarin*, som under de senaste månaderna varit underkastat avsevärda stegringar, har under februari ytterligare stigit med 4 öre per kg. Priset å *ägg* har gått tillbaka från januari med 31 öre per tjog. Medelpriset, 2·22 kr. per tjog, ligger visserligen över de före kristiden vid denna årstid gängse, men innebär å andra sidan någon nedgång i jämförelse med prisläget motsvarande månad

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Febr. 1916	Jan. 1916	Febr. 1915	Febr. 1914	Höjning (+) eller sänkning (−) från febr. 1914 till febr. 1916	Höjning (+) eller sänkning (−) från febr. 1915 till febr. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	18	17	15	14	+ 28·6	+ 20·0
handskummad	»	10	10	8	8	+ 25·0	+ 25·0
separerad	»	8	8	6	6	+ 33·3	+ 33·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	302	305	264	234	+ 29·1	+ 14·4
mat- (lands-)	»	268	270	238	210	+ 27·6	+ 12·6
Margarin, växt-	»	188	184	166	138	+ 36·2	+ 13·3
Ägg, *färska*	tjog	222	253	226	175	+ 26·9	— 1·8
Potatis: gammal	5 l.	29	29	35	27	+ 7·4	— 17·1
	hl.	463	463	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	56	56	58	31	+ 80·6	— 3·4
Bruna bönor	»	106	102	65	46	+ 123·9	+ 58·5
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	39	31	+ 22·6	— 2·6
råg-, svenskt, bästa sort	»	30	30	31	21	+ 42·9	— 3·2
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	[1]) 32	[1]) 32	37	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	49	55	36	+ 36·1	— 10·9
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	47	47	45	40	+ 17·5	+ 4·4
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	51	41	+ 26·8	+ 2·0
mjukt: limpa, söt	»	48	48	45	38	+ 26·3	+ 6·7
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	38	37	35	30	+ 26·7	+ 8·6
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	88	88	84	75	+ 17·3	+ 4·8
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	58	52	50	44	+ 20·5	+ 6·0
mjukt, billigaste sort, bakat med mjölk	»	65	65	65	60	+ 8·3	0
Nötkött, färskt: stek	»	151	150	118	120	+ 25·8	+ 28·0
soppkött	»	130	129	100	99	+ 31·3	+ 30·0
Kalvkött, stek: gödkalv	»	169	168	136	131	+ 29·0	+ 24·3
spädkalv	»	100	100	74	73	+ 37·0	+ 35·1
Fårkött: färskt, stek	»	179	175	138	133	+ 34·6	+ 29·7
salt, svenskt	»	158	161	124	118	+ 33·9	+ 27·4
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	221	220	146	131	+ 68·7	+ 51·4
salt, svenskt	»	227	228	154	138	+ 64·5	+ 47·4
Sill, salt: fetsill	»	80	79	45	46	+ 73·9	+ 77·8
Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	165	161	160	+ 6·3	+ 5·6
Socker, bit-	»	68	68	66	64	+ 6·3	+ 3·0
Fotogen, Water White	l.	25	25	22	20	+ 25·0	+ 13·6
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3360	3310	2720	2600	+ 29·2	+ 23·5
barr-, » »	»	2650	2630	2150	2060	+ 28·6	+ 23·3
Bränntorv	100 kg.	360	364	266	209	+ 72·2	+ 35·3
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	708	711	443	395	+ 79·2	+ 59·8
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	466	472	291	228	+ 104·4	+ 60·1
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	265	268	172	154	+ 72·1	+ 54·1
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	306	305	208	184	+ 66·3	+ 47·1

[1]) 90 % utmalning.

föregående år. Såväl *mjöl-* som *grynpriser* äro oförändrade. *Bröd*priserna hava också i det allra närmaste hållit sig konstanta.

De olika slagen av färskt *kött* hava liksom föregående månad visat en svag tendens att stiga. Den sedan flera månader tillbaka iakttagna prissänkningen av *salt fläsk* kännetecknas genom en även för februari fortgående, om ock ringa prissänkning, varemot för *färskt fläsk* det redan förut höga priset ytterligare stegrats med 1 öre per kg. Liksom för januari hava uppgifter lämnats från samtliga ombudsorter (utom Sundsvalls sågverksdistrikt) jämväl rörande det till producenterna betalade priset å prima *fläsk i hela kroppar*, slaktad vikt (med huvud och fötter). Medelpriset för hela månaden, 179 öre per kg., skiljer sig obetydligt från januaripriset, 180 öre, och liksom under föregående månad synas priserna i Skåne vara relativt höga, medan västra och norra delarna av riket kännetecknas av lägre priser, vilket i det hela överensstämmer med prisfluktuationerna å färskt fläsk i minuthandeln. De erhållna prisuppgifterna å fläsk i hela kroppar äro sammanförda i tabellen sid. 347.

Priset å *potatis*, såväl per 5 liter som per hl., har bibehållits oförändrat, resp. 29 öre och 4·63 kr. Potatispriset synes i allmänhet vara högst i norra och västra Sverige, medan de östra och södra delarna av riket hava lägre priser.

Priset å *kaffe* har stigit å nästan alla orter i riket. Medelpriset å *socker*, som föregående månad, på grund av svenska sockerfabriksaktiebolagets förhöjning av utförsäljningspriset, steg med 2 öre per kg., har sedan icke varit underkastat några förändringar.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har priset å fotogen bibehållits oförändrat, medan priset å ved och koks ytterligare stigit något. Kolpriserna ha visat en svag tendens att sjunka.

Kreaturspriserna i Stockholm, Malmö, Göteborg, Eskilstuna och Norrköping under månaderna januari—februari redovisas i tabellen å sid. (356—358), varjämte de beräknade medelpriserna för de tre förstnämnda orterna tillsammantagna återfinnas å sid. (354—355). Bägge dessa tabeller giva vid handen, att i allmänhet en uppåtgående tendens varit rådande under månaden för priserna å såväl nötkreatur som får och svin.

Rörande tillförseln till de offentliga slakthusen i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt köttkonsumtionen å dessa orter med undantag av Göteborg meddelas uppgifter i tabellen å sid. (359).

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under februari 1916.

(Obs.! *Ej* s. k. kompensationsvaror.)

Ort	30/1—5/2	6/2—12/2	13/2—19/2	20/2—26/2	Medelpris.	Ort	30/1—5/2	6/2—12/2	13/2—19/2	20/2—26/2	Medelpris.
	öre per kg.						öre per kg.				
Stockholm	190	190	190	185	**189**	Vänersborg	175	175	175	175	**175**
Södertälje	175	175	175	178	**175**	Borås	178	175	173	177	**176**
Uppsala	168	168	168	163	**167**	Tidaholm	179	179	178	179	**179**
Nyköping	188	188	190	195	**190**	Karlstad	168	170	170	172	**170**
Eskilstuna	180	178	175	175	**177**	Örebro	173	170	170	173	**172**
Linköping	179	178	179	180	**179**	Kopparberg	185	185	185	185	**185**
Norrköping	184	181	182	178	**181**	Västerås	165	163	163	163	**164**
Motala	168	176	177	179	**175**	Falun	179	176	175	176	**177**
Jönköping	176	177	175	177	**176**	Domnarvet och Borlänge	172	172	175	175	**174**
Växjö	171	173	172	174	**173**	Ludvika	—	180	180	—	**180**
Kalmar	173	163	168	168	**168**	Gävle	168	168	170	170	**169**
Västervik	195	183	188	177	**186**	Söderhamn	180	178	178	178	**179**
Visby	171	172	174	173	**173**	Sundsvall (staden)	185	185	185	185	**185**
Karlskrona	179	173	172	178	**176**	Nyland	160	160	170	170	**165**
Kristianstad	198	199	198	199	**199**	Östersund	174	173	173	173	**173**
Malmö	205	205	203	203	**204**	Umeå	160	160	160	163	**161**
Lund	200	198	190	190	**195**	Luleå	173	173	—	170	**172**
Landskrona	203	198	190	200	**198**	Boden	163	163	—	170	**165**
Hälsingborg	185	190	194	197	**192**	Malmberget och Gällivare	176	174	174	170	**174**
Ystad	210	210	210	210	**210**	Kiruna	—	185	—	—	**185**
Halmstad	183	186	188	186	**186**	**Samtliga orter**	**179**	**179**	**179**	**179**	**179**
Göteborg	185	184	183	187	**185**						
Lysekil	175	175	175	—	**175**						

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	33
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	118	124	125	121	123	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39	41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1890
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	378	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. tre och för okt. fem orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser prisuppgiften

(febr. 1915—febr. 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan.[11]) 1916	Febr.[11]) 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	15	16	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17	18	1
8	8	9	8	8	8	9	9	9	9	9	9	10	10	10	10	2
6	6	7	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	3
236	239	292	264	266	269	275	277	281	296	308	342	334	318	305	302	4
213	218	260	238	244	249	254	255	252	265	269	291	283	278	270	268	5
164	162	197	169	171	173	177	184	194	206	217	228	235	241	246	250	6
121	119	149	125	127	128	135	138	145	154	166	176	182	187	186	188	7
58	60	82	68	66	71	71	70	78	85	91	103	110	109	110	106	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
185	144	170	166	173	174	171	167	167	167	167	168	176	183	184	188	11
159	171	198	226	188	150	155	160	172	181	180	207	244	254	253	222	12
137	151	169	174	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	463	463	14
28	30	36	35	40	44	44	42	41	35	29	27	28	28	29	29	15
46	80	87	—	—	—	—	—	131	43	—	—	—	—	—	—	16
31	35	57	58	62	62	61	59	59	58	56	51	56	56	56	56	17
48	49	75	65	73	72	71	71	70	71	70	80	93	98	102	103	18
31	33	40	39	39	43	43	43	43	43	39	38	38	38	38	38	19
22	23	32	31	32	35	35	34	34	34	31	30	30	30	30	30	20
27	29	39	37	38	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 32	[10]) 32	21
36	42	52	55	56	56	55	53	52	51	49	47	47	48	49	49	22
41	41	46	45	46	47	47	46	47	46	46	46	46	47	47	47	23
41	43	54	51	53	55	56	56	56	56	53	53	53	52	52	52	24
38	40	48	45	46	48	49	50	50	50	49	49	48	48	48	48	25
30	31	38	35	36	38	39	39	39	40	39	38	38	37	37	38	26
76	78	88	84	87	89	91	90	90	91	89	88	88	87	88	88	27
43	46	53	50	51	53	55	55	55	55	54	54	53	53	52	53	28
60	61	67	65	66	68	68	69	68	69	69	67	66	65	65	65	29
122	116	140	118	120	127	135	148	155	157	155	151	149	148	150	151	30
100	95	119	100	100	106	115	127	132	135	134	130	128	128	129	130	31
181	180	154	136	139	145	150	159	164	165	165	162	163	165	168	169	32
72	70	87	74	75	79	84	88	90	92	95	96	97	99	100	100	33
133	130	158	138	144	153	158	168	171	169	168	163	164	168	175	179	34
114	118	139	124	126	133	134	138	142	145	146	153	152	153	161	158	35
119	121	140	137	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	36
133	129	191	146	155	171	179	188	197	208	226	233	230	219	220	221	37
140	137	198	154	160	177	183	194	204	215	232	238	235	230	228	227	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	82	84	77	71	73	77	79	82	83	86	90	91	97	40
108	110	117	114	116	103	98	110	116	120	124	125	127	134	142	144	41
34	35	45	32	32	34	38	34	49	50	55	58	64	65	62	53	42
38	39	43	37	36	36	37	39	42	41	44	49	54	56	55	51	43
55	57	62	60	61	59	57	58	61	61	64	66	69	71	78	75	44
79	81	89	83	88	81	80	83	90	89	91	95	102	105	116	109	45
45	[8]) 45	[8]) 57	[8]) 45	[8]) 46	[8]) 48	[8]) 47	[8]) 47	[8]) 48	[8]) 62	[8]) 68	[8]) 74	[8]) 77	[8]) 79	[8]) 79	80	46
30	31	36	30	30	31	31	32	32	34	38	43	47	48	51	52	47
56	58	72	61	62	63	65	68	69	74	77	82	86	90	91	91	48
76	77	91	80	80	81	81	82	85	90	96	106	112	114	119	121	49
170	159	161	161	161	161	161	162	162	161	161	161	162	163	165	170	50
67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	68	68	51
—	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	53
20	21	23	22	22	22	22	22	22	22	23	24	24	24	25	25	54
2560	2630	2890	2720	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	55
2040	2110	2310	2150	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	56
196	220	290	266	263	251	254	261	272	301	307	322	355	365	364	360	57
401	411	531	443	447	449	454	468	489	567	614	657	671	683	711	708	58
284	242	367	291	317	327	333	341	358	392	442	488	445	453	472	466	59
165	157	211	172	178	184	186	205	216	229	239	250	255	260	263	265	60
189	190	248	208	213	221	221	231	244	259	279	296	299	304	305	306	61

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [8]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [9]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning. — [11]) Preliminära siffror.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm	4 Södertälje	5 Uppsala	6 Nyköping	7 Eskilstuna	8 Linköping	9 Norrköping	10 Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	15	16	15	17	16
2	handskummad	»	10	—	10	7	8	10	9	9
3	separerad	»	10	10	10	6	7	7	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	298	300	305	300	300	300	309	304
5	mat- (lands-)	»	272	279	261	265	270	265	277	273
6	Ost: helfet, okryddad	»	265	250	264	250	263	247	266	236
7	halvfet, »	»	205	185	206	168	190	193	233	170
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	120	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	186	190	190	189	198	190	194	181
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	259	240	236	191	214	202	224	216
11	» konserverade	»	164	—	167	170	—	—	200	180
12	Potatis: gammal	5 l.	36	25	31	23	25	27	26	22
13	»	hl.	533	438	470	400	400	407	467	357
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	56	56	45	46	48	49	48	48
16	Bruna bönor	»	119	—	108	—	—	—	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	38	36	37	37	36	37	37
18	råg-, » » »	»	29	29	28	29	29	28	29	28
19	rågsikt-,[2]) » » »	»	33	32	31	31	31	29	31	30
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	45	46	48	48	50	50	48
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	51	50	46	50	50	48	50	43
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	46	47	48	46	54	47	49
23	mjukt, limpa, söt	»	63	57	55	41	50	53	54	48
24	» » sur	»	51	—	41	43	—	49	—	39
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	102	98	103	84	77	87	103	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	71	54	68	45	64	50	48	46
27	ligaste sort } » » mjölk	»	87	70	68	57	74	61	67	66
28	Nötkött, färskt: stek	»	174	158	146	158	166	152	160	171
29	soppkött	»	137	137	128	127	141	142	149	145
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	191	188	175	190	200	180	184	164
31	spädkalv	»	126	90	88	—	120	—	—	99
32	Fårkött: färskt, stek	»	197	199	180	164	216	200	197	174
33	salt, svenskt	»	—	180	175	—	—	175	173	150
34	Renkött, färskt, stek	»	181	—	160	163	200	—	180	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	259	228	208	257	239	218	258	215
36	salt, svenskt »	»	253	243	220	240	240	228	256	220
37	*Fisk, färsk: abborre	»	117	95	87	73	103	93	93	100
38	gädda	»	172	146	143	140	144	149	150	161
39	sill	»	71	50	48	56	50	48	52	53
40	strömming	»	42	43	44	49	48	42	38	51
41	torsk	»	84	88	95	83	103	78	80	95
42	rödspotta (»spätta»)	»	118	113	96	100	—	103	105	105
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1])	»	81	77	76	80	80	84	78	80
44	strömming	»	64	75	48	—	—	55	50	50
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	101	—	93	98	100	91	86	80
46	» » » rundskuren	»	120	—	118	—	120	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	196	173	174	170	164	170	174	158
48	Socker, bit-	»	68	68	70	68	68	67	68	67
49	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	11	12
50	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	7	6	8
51	Fotogen, Water White	»	25	26	25	25	25	25	24	25
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	4500	3800	3600	3350	3590	3500	3700	3190
53	barr- } 3·56 kbm.)	»	3500	2700	2800	2370	3020	2780	3230	2350
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	680	713	738	750	750	710	650	658
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	470	—	—	425	488	525	400	483
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	235	272	320	245	240	298	258	275
58	engelsk kamin- » } hemkörd	»	270	—	—	275	325	—	280	275

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Nyköping vitling öre; för Halmstad kolja 70 à 100, lake 60 à 150 och vitling 50 à 75 öre. — [1]) Å ort, där sill av sorten. — [2]) 90 % utmalning. — [3]) För alved har betalats i Visby under febr. 36·50 kr. per famn. —

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	15	18	16	16	17	17	19	17	18	16	17	17	20	18	17	1
9	10	9	—	8	12	9	12	—	8	8	8	10	11	11	11	2
7	6	7	6	6	8	6	9	8	7	6	5	8	10	—	9	3
298	285	300	300	300	300	300	295	300	300	299	300	300	290	300	300	4
262	244	273	266	259	264	280	278	281	268	267	280	274	268	260	254	5
211	275	263	250	272	238	240	279	245	273	266	263	241	244	243	230	6
157	195	—	175	—	199	169	221	173	—	197	205	200	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
189	185	190	195	190	185	198	190	180	190	185	190	188	185	195	188	9
221	173	191	209	209	192	180	205	177	198	189	193	195	233	190	201	10
—	—	—	—	—	163	153	160	—	—	163	150	—	180	165	180	11
27	20	26	32	25	30	32	29	25	29	29	25	28	35	25	35	12
400	370	417	375	300	500	410	438	413	400	458	400	454	620	—	613	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
56	58	53	59	53	61	62	60	54	63	60	63	55	55	61	54	15
87	100	—	—	104	125	108	111	102	103	118	115	121	105	—	75	16
37	38	37	37	39	40	36	39	38	39	37	38	36	37	38	38	17
29	29*	28	29	28	30	28	32	30	32	29	31	28	29	29	30	18
30	32	30	31	34	33	30	35	33	34	31	35	30	31	32	31	19
48	47	48	50	51	50	53	50	50	55	48	50	48	46	49	50	20
46	45	44	45	47	48	45	51	47	53	49	50	47	44	50	43	21
54	54	57	58	45	51	62	64	60	65	68	63	52	51	49	60	22
48	39	36	45	40	43	34	32	40	41	40	38	38	48	48	58	23
40	30	31	—	33	34	28	25	27	29	28	28	29	32	36	—	24
100	80	74	86	92	84	77	81	—	88	93	80	75	77	79	88	25
57	42	43	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	48	50	47	26
66	53	54	70	56	61	78	57	59	63	57	64	63	55	60	58	27
155	147	150	174	135	151	129	150	151	145	144	145	151	158	160	155	28
145	126	133	141	125	135	115	140	122	130	134	131	138	141	140	142	29
155	168	153	172	144	175	143	170	196	181	173	165	162	165	160	162	30
83	121	94	105	—	126	96	133	107	123	100	98	125	105	89	85	31
170	166	157	172	161	180	179	229	200	207	217	176	176	186	160	197	32
—	155	180	145	150	169	178	—	—	—	—	—	170	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	200	173	—	200	—	250	180	—	—	34
220	204	232	238	221	230	240	235	241	224	228	234	215	225	210	204	35
220	200	225	237	221	228	246	276	—	227	242	250	231	240	240	220	36
—	89	80	69	—	70	90	118	—	—	—	125	125	135	—	—	37
150	126	157	140	159	122	159	177	157	150	151	150	165	194	—	—	38
43	—	60	—	45	—	—	55	—	41	50	55	58	68	54	58	39
40	53	57	43	45	28	28	—	—	—	51	55	60	53	—	59	40
80	79	63	70	88	47	51	65	71	70	65	61	68	74	54	60	41
—	101	91	—	125	111	102	103	108	90	101	155	107	138	73	—	42
70	81	79	80	87	74	87	100	73	95	92	100	84	91	88	80	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
95	—	105	83	91	100	—	100	—	—	93	—	—	85	100	85	45
—	120	—	120	—	125	—	125	—	125	125	145	129	—	—	100	46
162	168	166	158	180	175	165	187	165	176	181	188	168	176	158	165	47
68	70	69	69	70	70	68	69	69	68	68	68	69	68	68	68	48
12	12	12	12	14	13	6	8	11	10	10	11	8	12	12	10	49
6	7	6	7	6	8	6	6	5	6	7	5	7	10	9	7	50
25	25	24	25	28	25	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	51
3530	2930	2700	2850	4080	2880	2960	4790	3970	4460	3470	3970	[4])3210	4880	4000	3500	52
2800	2060	2250	2160	[3]) —	—	2140	4390	3690	4190	2980	2140	2650	3980	3000	2600	53
—	300	—	—	—	—	285	450	388	400	325	290	357	500	—	—	54
656	700	658	—	700	633	700	—	650	—	600	—	700	650	—	—	55
500	—	—	400	463	450	500	445	450	467	447	—	480	475	400	450	56
235	—	240	—	300	230	315	220	210	230	230	225	—	255	—	225	57
275	275	265	—	—	278	—	280	294	315	300	265	295	345	300	—	58

60 à 80 öre; för Norrköping kolja 80 à 100 och vitling 60 à 80 öre; för Visby kolja 75 och vitling 75
märket »KKK» ej förekommer. avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sill-
[4]) I Halmstad har under febr. betalats för bokved 35·20 och för gibbved 18·00 kr. per famn.

1.		2	27	28	29	30	31	32	33	34
	Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	18	16	18	17	17	18	18	16
2	handskummad	»	11	8	9	—	8	9	10	8
3	separerad	»	9	6	8	7	8	8	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	297	300	350	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	264	280	268	257	270	278	279	275
6	Ost: helfet, okryddad	»	228	233	245	286	242	247	249	237
7	halvfet, »	»	174	—	—	195	180	203	—	180
8	skummjölks-, »	»	113	92	—	—	—	105	—	—
9	Margarin, växt-	»	190	195	194	194	191	183	189	193
10	Ägg: svenska, färska	tjog	203	214	231	217	219	233	256	235
11	» konserverade	»	167	—	180	200	—	—	173	213
12	Potatis: gammal	5 l.	32	30	27	25	30	25	28	25
13	»	hl.	494	386	500	400	500	375	457	408
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Arter, gula	kg.	58	60	62	45	52	48	60	57
16	Bruna bönor	»	83	—	110	—	—	110	—	100
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	38	37	38	36	38	37
18	råg-, » » »	»	30	30	30	29	29	28	29	28
19	rågsikt-,[3]) » » »	»	31	31	32	31	32	31	34	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	50	49	46	49	45	50	49
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	54	50	46	45	44	45	45	42
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	55	65	50	46	45	46	46	45
23	mjukt, limpa, söt	»	50	50	48	44	47	47	53	54
24	» » sur	»	—	48	41	—	—	—	50	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	75	75	93	90	90	96	109	105
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	54	—	50	46	—	44	50	45
27	ligaste sort } » » mjölk	»	62	60	62	73	78	59	68	63
28	Nötkött, färskt: stek	»	156	178	140	159	148	164	163	159
29	soppkött	»	122	149	130	126	128	137	132	127
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	171	183	158	170	159	173	176	164
31	spädkalv	»	92	79	105	116	93	109	107	100
32	Fårkött: färskt, stek	»	174	176	200	200	166	213	178	160
33	salt, svenskt	»	170	166	—	—	—	—	180	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	200	166	160	178	160	160
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	203	212	225	235	205	228	221	223
36	salt, svenskt »	»	206	224	225	235	207	229	223	—
37	*Fisk, färsk: abborre	»	100	—	100	94	100	92	124	110
38	gädda	»	149	—	150	156	150	147	155	155
39	sill	»	43	59	61	56	36	49	60	60
40	strömming	»	59	60	59	59	48	48	58	50
41	torsk	»	63	86	88	79	85	88	80	78
42	rödspotta (»spätta»)	»	123	99	—	110	120	118	124	—
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[3])	»	75	80	88	75	74	72	65	70
44	strömming	»	—	—	—	60	55	50	45	47
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	91	94	102	95	84	79	90	110
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	122	123
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	160	180	174	170	162	170	173	170
48	Socker, bit-	»	68	68	70	68	68	66	67	67
49	Salt (matsalt)	»	10	10	12	12	12	10	10	11
50	Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	7
51	Fotogen, Water White	»	24	28	26	26	26	25	25	25
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	3540	2470	3470	4350	2770	3940	3200	2950
53	barr- }	»	2630	1800	2590	3220	2020	3010	2500	2160
54	Bränntorv	100 kg.	330	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	650	750	700	725	700	738	867	750
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	458	500	—	450	—	—	—	500
57	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	300	—	275	260	—	240	—	—
58	eng. kamin- » }	»	323	325	—	325	275	288	350	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja 80 Ludvika kolja 90 öre; för Umeå lake 70 à 75 och sik 115 à 125 öre; för Luleå sik 100 öre; för Boden »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — i Nyland (s. k. »klant») 4·55 kr. per kbm. (16·20 kr. per famn). — [5]) Luossavaara—Kiirunavaara aktie- 21·40 och barrved till 15·10 kr. per famn samt i Kiruna björkved till 23·90 och barrved till 21·10 kr.

under februari månad 1916. (Forts.)

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter. Febr. 1916	Jan. 1916	Dec. 1915	Nov. 1915	
Medelpris (öre)																
17	20	19	20	18	16	20	16	17	17	19	19	18	17	17	17	1
8	10	10	12	11	—	14	10	10	10	—	—	10	10	10	10	2
—	8	8	9	9	8	—	8	—	8	—	—	8	8	8	7	3
300	312	349	319	308	290	281	300	296	300	312	288	302	305	318	334	4
271	282	280	274	279	270	253	237	255	253	252	260	268	270	278	283	5
234	249	230	251	242	257	248	250	257	237	247	250	250	246	241	235	6
—	200	175	168	182	—	—	160	—	170	200	—	188	186	187	182	7
—	—	—	103	100	—	—	—	—	—	—	—	106	110	109	110	8
188	187	184	190	184	190	182	180	177	169	174	177	188	184	183	176	9
243	236	255	274	269	265	248	250	258	261	236	248	222	253	254	244	10
200	200	155	213	197	200	200	190	197	—	—	—	181	196	206	198	11
32	25	25	35	31	35	40	35	38	40	35	35	29	29	28	28	12
555	364	490	600	560	500	500	667	550	650	—	—	463	463	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
57	54	52	61	56	60	55	60	60	53	58	58	56	56	56	56	15
—	—	—	110	113	105	—	80	—	—	69	—	103	102	98	93	16
37	38	38	39	38	38	37	38	38	38	39	39	38	38	38	38	17
30	30	29	32	31	30	30	31	30	30	32	31	30	30	30	30	18
35	34	—	34	34	33	32	—	33	33	—	35	32	32	33	33	19
45	45	47	48	46	50	49	53	49	48	47	48	49	49	48	47	20
45	45	42	50	46	50	47	50	49	48	49	48	47	47	47	46	21
45	46	45	51	49	50	53	47	52	51	55	52	52	52	52	53	22
55	47	50	50	48	64	50	56	59	57	50	53	48	48	48	48	23
—	38	39	45	50	—	51	—	—	—	—	—	38	37	37	38	24
91	92	66	90	80	90	88	87	85	91	105	85	88	88	87	88	25
63	53	42	61	—	70	48	53	54	62	—	[1]) 90	53	52	53	53	26
82	62	63	76	60	—	72	69	—	—	—	—	65	65	65	66	27
156	156	160	149	155	123	150	128	133	143	124	130	151	150	148	149	28
130	158	139	129	123	100	120	105	113	119	106	111	130	129	128	128	29
169	183	179	169	162	—	170	135	—	—	150	140	169	168	165	163	30
—	110	100	99	90	74	85	95	89	90	81	82	100	100	99	97	31
—	174	179	171	168	125	150	—	—	148	158	138	179	175	168	164	32
—	150	160	150	140	—	150	—	130	—	123	125	158	161	153	152	33
200	161	—	160	—	135	150	150	160	—	142	143	172	171	170	149	34
214	219	208	226	212	203	205	198	199	200	202	192	221	220	219	230	35
220	210	225	226	198	—	210	200	210	203	218	228	227	228	230	235	36
110	103	100	75	—	—	100	—	—	—	60	65	97	91	90	86	37
160	158	125	143	133	125	130	129	100	100	84	92	144	142	134	127	38
50	45	45	49	—	45	58	—	—	—	60	80	58	62	65	64	39
50	40	50	64	63	60	55	60	73	73	61	40	51	55	56	54	40
85	76	73	77	—	72	70	75	70	70	60	70	75	78	71	69	41
135	125	104	96	—	—	90	—	—	—	—	92	109	116	105	102	42
69	74	78	70	69	78	93	80	78	85	65	75	80	79	79	77	43
45	51	—	52	48	—	60	—	55	—	45	40	52	51	48	47	44
86	93	85	88	90	—	75	75	—	—	—	—	91	91	90	86	45
—	134	121	108	110	—	100	—	120	—	—	—	121	119	114	112	46
158	163	163	179	170	153	166	182	171	173	178	176	170	165	163	162	47
68	68	70	69	67	70	68	70	68	70	69	70	68	68	66	66	48
12	11	10	13	11	7	12	10	10	10	10	10	11	11	11	11	49
7	7	8	7	6	6	8	9	10	7	7	9	7	7	7	7	50
27	25	26	28	26	24	28	30	28	28	25	27	25	25	24	24	51
3020	3800	2870	3400	2900	2750	2900	2770	2420	2110	[5])2380	[5])2390	3300	3310	3240	3160	52
1950	[4])3180	2140	2960	2390	[4]) —	2020	2200	2080	1920	[5])1880	[6])2140	2650	2630	2580	2520	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	360	364	365	355	54
700	675	750	750	—	—	840	—	750	—	—	[3]) —	708	711	683	671	55
—	425	450	475	—	—	—	—	—	—	—	600	466	472	453	445	56
300	275	—	275	—	—	400	300	—	—	—	—	265	263	260	255	57
350	275	313	350	—	—	—	—	310	—	—	450	306	305	304	299	58

öre; för Falun kolja 80 och vitling 70 à 80 öre; för Domnarvet kolja 75 och vitling 70 à 80 öre; för sik 100 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket [3]) 90 % utmalning. — [4]) För avfallsved har betalats: i Gävle (»seknnda björkved») 84·00 kr. per famn, bolag har under febr. tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget björkved till per famn, antracitkol till 5·20 samt koks till 3·45 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	58	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[2])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[2])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	58	—	47	50	58	68	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	59	64	68	68	60	61	60	68	78	67
» (70—90 kg.)[6]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[7])	—	53	54	52	50	51	51	58	58	55
Äldre, » [7])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	78	66	56	69	77	64	78	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	78	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stock- år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för febr.—aug. Stockholm och Stockholm och Malmö samt för febr. 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och för febr.— uppgifterna Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för juli och aug. mars—juni 1915 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—febr. 1916.

(febr. 1915—febr. 1916) för alla tre orterna.

1915	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	71	75	81	91	100	102	111	—	121	119	95	107	121
77	62	64	68	76	80	82	89	86	88	88	82	87	94
71	57	60	64	72	75	76	83	77	79	79	74	74	75
53	43	46	50	58	63	58	66	58	54	54	50	59	62
93	77	80	87	97	102	105	112	110	94	90	90	87	89
80	67	69	74	81	86	87	93	90	84	81	83	83	87
65	55	58	62	69	73	69	76	71	66	64	66	66	69
90	76	79	81	91	96	98	102	88	101	99	90	98	121
82	69	71	74	82	87	88	93	88	90	90	84	89	99
76	64	66	69	77	82	82	87	81	83	84	79	83	93
60	50	54	57	64	69	67	69	62	59	58	64	66	70
92	73	74	80	—	96	—	99	—	121	119	96	104	117
78	65	67	70	77	82	85	91	89	85	81	85	85	86
66	56	58	61	67	73	72	78	73	68	66	68	70	72
87	79	81	82	88	90	88	90	92	91	93	90	91	89
79	73	75	76	81	82	78	80	83	83	86	84	85	83
69	60	62	64	71	74	69	72	73	71	73	75	76	72
70	60	62	66	72	75	74	74	71	72	73	78	81	87
62	52	62	64	68	71	64	64	64	60	61	66	69	77
129	99	109	119	127	131	130	141	151	162	146	144	151	154
131	99	111	120	130	135	133	143	154	166	148	144	150	153
122	93	105	116	125	126	121	132	144	157	136	129	138	142

holm och Malmö, för febr.—aug., okt.—dec. 1915 samt jan. och febr. 1916 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1915, för jan. 1916 april, juni, aug. och okt.—dec. 1915 samt jan. och febr. 1916 endast Malmö. — [4]) Fr. o. m. år 1908 avse 1915 Stockholm och Göteborg. — [5]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa

Medelpris under decem-

Kreatursslag.	Stockholm							Eskils-		
	Dec. 1915	Jan. 1916	3/2—9/2	10/2—16/2	17/2—23/2	24/2—1/3	Febr. 1916	Jan. 1916	31/1—5/2	7/2—12/2
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima	—	—	[5])—	[5])—	—	[5])—	—	—	87	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	83	83	85	85	85	90	86	82	82	82
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	78	78	80	80	80	85	81	78	77	77
» 3. Mindre feta	54	54	56	56	56	61	57	60	60	58
» 4. Magra, simpla	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—
Kvigor (och stutar):										
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	88	85	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	88	89	94	94	94	99	95	84	80	82
» 2. Mindre feta	72	73	78	78	78	83	79	—	67	58
» 3. Magra, simpla	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	—	[2])—
Tjurar:										
Extra prima	87	90	[5])—	[5])—	—	[5])—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	83	84	89	89	89	94	90	83	82	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	81	82	87	87	87	92	88	80	77	77
» 3. Mindre köttiga	64	65	70	70	70	75	71	—	—	—
» 4. Magra, simpla	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	[3])—	—	—	—
Oxar:										
Extra prima	—	—	[5])—	[5])—	—	[5])—	—	83	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	88	89	94	94	94	99	95	75	80	—
» 2. Mindre feta	72	73	78	78	78	83	79	—	—	—
» 3. Magra, simpla	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	[4])—	—	—
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	100	100	100	100	100	100	100	100	102	98
» (70—90 »)								95	92	88
Skummjölkskalvar	86	87	87	87	87	87	87	85	80	82
Får:										
Yngre, feta	82	83	93	93	93	93	93	78	75	78
Äldre, »	77	78	88	88	88	88	88	70	65	70
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:										
Slakterisvin (85—100 kg.)	158	158	158	158	158	175	162	145	138	138
Rena, större svin (100—150 kg.)	153	148	148	148	148	175	155	138	132	132
Suggor	142	142	142	142	142	155	145	132	130	130

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under dec. 113 kr., jan. 118 kr. samt febr. 123 kr. (medelpris kr. (medelpris per vecka under febr. resp. 125, 125, 125 och 140 kr.); i *Norrköping* under febr. 120 kr. pris per vecka under febr. resp. 120, 130, 130 och 130 kr.). — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* un- 170 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 158 kr. samt febr. 135 kr. (medelpris under de tre sista veckorna av delpris för varje vecka 120 kr.); i *Malmö* under dec. 128 kr. jan. 128 kr. samt febr. 120 kr. (medelpris febr. 173 kr. (medelpris per vecka under febr. resp. 170, 170, 170 och 180 kr.). — [4]) Medelpris *per styck:* 210, 210, 210 och 220 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 175 kr. — [5]) För export har försålts den 3/2—9/2 port har försålts den 4/2—17/2 till 100 och den 25/2—2/3 till 112 öre per kg. — [7]) För platsförbrukning. delpris *per styck* 200 kr. — [9]) För platsförbrukning. För export har försålts den 2/2—8/2 till 108, den För konservering har försålts den 2/2—15/2 till 64, den 16/2—22/2 till 68 och den 23/2—29/2 till 69 öre per 60 öre per kg. — [12]) För export har försålts till 109 öre per kg. — [13]) För platsförbrukning. För ex- 127 öre per kg. — [14]) Uppgifter saknas.

priser

vande vikt)

orter i riket.

ber 1915—februari 1916.

tuna			Norrköping						Malmö						
14/2—19/2	21/2—26/2	Febr. 1916	Jan.[14]) 1916	4/2—10/2	11/2—17/2	18/2—24/2	25/2—2/3	Febr. 1916	Dec. 1915	Jan. 1916	2/2—8/2	9/2—15/2	16/2—22/2	23/2—29/2	Febr. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	87	—	80	80	80	90	83	95	107	117	113	122	130	121
82	82	82	—	[6])75	[6])75	75	[6])75	75	85	100	113	109	118	126	117
77	75	77	—	[7])70	[7])70	70	[7])70	70	81	80	[9])73	[9])73	[9])80	[9])80	77
58	58	59	—	[8])—	[8])—	[8])—	[8])—	[8])—	62	64	[10])64	[10])64	[10])68	[10])69	66
[1])—	[1])—	[1])—	—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[1])—	[11])—	[11])—	[11])—	[11])—	[1])—
—	90	88	—	—	—	—	—	—	90	87	88	88	90	90	89
82	82	82	—	80	80	80	82	81	81	78	83	83	83	84	83
58	58	60	—	73	73	73	73	73	65	64	63	65	68	68	66
[2])—	[2])—	[2])—	—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—	[2])—
—	—	—	—	—	—	—	90	90	93	105	117	112	123	133	121
88	88	85	—	[6])84	[6])84	85	[6])82	84	86	97	113	[13])—	118	128	120
82	78	79	—	[7])75	[7])75	75	[7])75	75	79	90	108	106	114	123	118
—	—	—	—	65	65	65	65	65	64	66	68	68	70	70	69
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	104	116	113	123	—	117
—	—	80	—	[6])83	[6])83	85	[6])90	85	84	82	[12])78	78	80	80	79
—	—	—	—	[7])72	[7])72	72	[7])72	72	68	70	68	68	70	70	69
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	94	98	—	100	100	100	98	100	88	89	86	83	83	88	'85
88	88	89	—	85	100	100	98	96	83	84	81	78	78	83	80
82	80	81	—	70	70	70	70	70	68	69	65	58	58	65	62
78	—	77	—	72	72	72	72	72	78	83	83	—	—	83	83
70	70	60	—	65	65	65	65	65	55	60	65	—	—	65	65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263	263
138	138	138	—	135	135	135	145	138	140	157	160	150	155	170	159
132	132	132	—	135	135	135	145	138	140	157	160	150	155	170	159
130	130	130	—	125	125	125	135	128	115	140	145	135	140	155	144

per vecka under febr. resp. 120, 120, 120 och 130 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 125 kr. samt febr. 129 (medelpris för varje vecka 120 kr.); i *Malmö* under dec. 138 kr., jan. 120 kr. samt febr. 128 kr. (medelder dec. 148 kr., jan. 153 kr. samt febr. 163 kr. (medelpris per vecka under febr. resp. 160, 160, 160 och febr. resp. 130, 130 och 145 kr., första veckan ingen tillförsel); i *Norrköping* under febr. 120 kr. (meför varje vecka under febr. 120 kr.). — [8]) Medelpris *per styck:* under dec. 159 kr., jan. 163 kr. samt i *Stockholm* under dec. 198 kr., jan. 203 kr. samt febr. 213 kr. (medelpris per vecka under febr. resp. till 113, den 10/2—16/2 till 118 och den 24/2—1/3 till 152 öre per kg. — [6]) För platsförbrukning. För ex- För export har försålts den 4/2—10/2 till 90, den 11/2—17/2 till 88 och den 25/2—3/3 till 102 öre per kg. — [8]) Me- 9/2—15/2 till 106, den 16/2—22/2 till 113 och den 23/—29/2 till 121 öre per kg. — [10]) För platsförbrukning. kg. — [11]) För konservering har försålts: den 2/2—8/2 till 55, den 9/2—15/2 till 58 och den 16/2—29/2 till port har försålts: den 2/2—8/2 till 113, den 9/2—15/2 till 110, den 16/2—22/2 till 118 och den 23/2—29/2 till

Kreatursprisər

(per kg. levande vikt)

för vissa orter i riket. (Forts.)

Medelpris under december 1915—februari 1916.

Kreatursslag.	Göteborg						
	Dec. 1915	Jan. 1916	31/1—5/2	7/2—12/2	14/2—19/2	21/2—26/2	Febr. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	[1])—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	77	78	78	78	[2])78	80	79
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	64	65	65	65	65	67	66
» 3. Mindre feta	85	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	80	81	81	81	81	83	82
» 2. Mindre feta	61	62	62	62	62	64	63
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	[1])—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	84	85	85	85	85	88	86
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	77	78	78	78	78	80	79
» 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	[1])—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	82	83	83	83	[3])83	85	84
» 2. Mindre feta	65	66	66	66	66	68	67
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	92	92	92	92	92	92	92
» (70—90 »)	85	85	85	85	85	85	85
Skummjölkskalvar	72	72	72	65	65	65	67
Får:							
Yngre, feta	75	77	80	80	80	95	84
Äldre, »	67	69	73	73	78	88	77
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (85—100 kg.)	134	138	138	138	143	143	141
Rena, större svin (100—150 kg.)	140	144	144	144	148	148	146
Suggor	129	133	133	133	138	138	136

[1]) För export har försålts till 110 öre per kg. — [2]) För platsförbrukning. För export har försålts till 100 à 102 öre per kg. — [3]) För platsförbrukning. För export har försålts till 102 à 105 öre per kg.

Tillförseln till offentliga slakthus.

Februari 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	264	10	687	13	3 196	78	195
Kalvkor	84	—		118		1 847	607
Övriga nötkreatur	2 315	231		41		244	1 063
Gödkalvar	836	267	516	21	[1]) 639	204	548
Spädkalvar	222	159	162	197	[2]) 110		
Får och lamm	26	8	18	13	22	20	102
Svin	943	142	94	501	1 369	240	233
Spädgrisar	36	6	8	—	5	—	224
Hästar och föl	120	25	25	6	93	183	123

Beräknad konsumtion

å vissa orter med offentligt slakthus.

Februari 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	3 492	218	386	346	854	583
Gödkalvar	4 755	223	625	121	735	229
Spädkalvar	3 831	233	364	581	[1]) 429	334
Får och lamm	1 582	13	49	142	[2]) 75	88
Svin	4 650	124	260	459	1 630	227
Spädgrisar	255	6	8	4	6	14
Hästar och föl	262	33	39	8	103	23

[1]) Större kalvar.
[2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *febr.* 1915—*febr.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor	kg.	88	91	89	59	73	78	79	93	90	90	90	118	124
små	»	61	74	56	41	58	60	57	80	80	80	80	80	85
Braxen	»	—	60	60	58	60	63	64	75	78	—	—	65	—
Gråsej	»	—	—	38	31	45	55	57	65	75	—	75	75	—
Gädda, levande	»	—	—	65	101	115	120	100	131	132	—	—	—	—
slaktad	»	86	85	69	61	65	68	70	—	—	—	144	110	119
Gös	»	140	110	116	108	110	110	119	—	—	169	180	—	178
Hälleflundra, stor	»	101	96	115	113	109	113	105	114	124	127	141	148	148
små	»	80	73	65	70	70	70	65	90	90	—	—	102	110
Id	»	60	60	53	55	60	60	60	—	80	—	—	60	—
Kolja, svensk	»	68	66	60	55	58	65	61	68	72	74	70	90	70
norsk	»	41	45	43	30	30	30	—	—	—	55	53	51	55
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra	»	61	60	51	49	50	—	41	70	74	74	—	—	—
Lake, sjö- stor	»	—	—	68	40	—	—	67	78	80	81	100	86	90
Lake, sjö- små	»	84	85	25	41	40	48	63	—	—	—	—	110	103
Lax, färsk	»	250	—	223	310	201	196	328	275	395	250	280	310	387
Långa	»	65	65	58	55	50	57	65	70	73	81	90	63	—
Piggvar	»	—	160	130	127	125	—	—	—	265	180	—	—	175
Röding	»	145	115	133	165	165	—	155	170	165	168	175	—	—
Rödspotta, stor	»	64	65	61	55	60	71	71	73	82	90	87	99	90
små	»	—	55	55	—	—	—	65	—	—	—	—	—	70
Sik, stor	»	—	—	100	102	110	113	120	119	119	106	110	—	—
små	»	85	78	87	83	—	—	—	112	—	—	—	110	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	67	70	40	—	—	—	—
Sill, färsk	låda[2]	2150	1350	1500	2100	—	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500
» »	kg.	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	37	—
Sjötunga, stor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155
liten	»	—	89	81	65	88	93	85	79	105	99	95	120	—
Slätvar	»	—	115	103	92	90	—	—	—	150	—	120	—	150
Strömming	låda[3]	850	925	1125	1200	—	—	—	—	—	—	2350	2500	1550
»	kg.	21	18	22	18	32	33	28	44	34	39	39	35	20
Torsk, m. huvud	»	40	40	35	30	35	35	38	44	51	49	55	40	57
Torsk, svensk huvudlös	»	60	63	59	54	64	75	73	88	95	98	99	107	91
Torsk, norsk	»	35	38	40	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—
Ur, färsk	»	35	35	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	36	40	31	34	35	35	34	41	40	48	50	66	50
små	»	26	30	25	24	25	25	32	30	30	30	—	50	40
Ål, levande, stor	»	140	—	228	185	175	180	177	—	—	—	—	250	—
små	»	—	—	—	—	—	—	127	—	—	—	—	170	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	—	—	2000	1940	2000	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	650	690	750	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	—	118	91	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	123	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	80	85	96	95	88	91	73	85	95	90	—	120	95
kokta små	»	—	—	—	57	63	59	—	—	68	43	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

3/2—9/2:	tillgång god,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens	svävande.	
10/2—16/2:	»	»	»	»	»	»
17/2—23/2:	»	»	»	»	»	»
24/2—1/3:	»	knapp,	»	livlig,	»	fast.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg. [3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *febr.* 1915—*febr.* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner).

Slag	Febr. 1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr.[2] 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	19·96	17·42	—	—	—	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90
» blandad	9·85	10·88	10·14	—	—	—	—	—	—	—	23·38	27·88	25·59
» små	3·46	3·44	3·35	—	—	—	20·13	—	—	—	10·75	23·17	15·20
	Öre per kg.												
Kolja, stor	42	59	51	44	43	52	47	60	52	68	66	75	59
» halvstor	62	34	39	31	32	37	45	55	43	53	58	68	49
» liten	26	27	20	17	19	26	35	47	23	38	40	57	39
Vitling	15	22	16	18	17	20	17	22	22	39	43	66	40
Torsk, stor	38	44	38	37	43	42	48	63	67	70	56	80	60
» liten	23	25	21	18	19	22	22	32	37	45	40	43	46
Långa	25	40	39	39	41	49	36	50	63	61	54	57	58
Gråsik	29	37	30	30	30	32	38	48	59	63	52	50	54
Tunga, röd	145	123	76	46	66	59	73	105	115	141	144	160	203
» äkta	200	209	170	210	—	—	—	—	438	314	202	394	343
Rocka	—	—	6	—	—	9	6	—	—	—	—	—	9
Piggvar	128	152	140	143	108	142	181	188	193	177	188	298	280
Slätvar	81	92	91	—	—	—	98	75	125	103	121	233	187
Rödspotta	71	68	51	50	—	62	60	64	80	86	95	130	103
Hälleflundra	103	108	108	131	114	109	110	116	124	129	134	154	186
Havskatt	—	39	42	45	40	49	40	—	60	72	—	—	56
Marulk	—	—	17	34	42	52	37	—	62	67	63	—	30
Kummel	—	—	—	35	56	60	54	91	64	66	55	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	18	19	—	19	—	—	—	10
Stör	160	—	—	155	—	—	—	160	—	—	—	200	135
Tillförsel:													
Antal båtar	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	362	351	434
» lådor	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	22 411	11 414	22 795

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr.
[2]) Preliminära siffror.

Producentpriser å lantbruksprodukter under november 1915.

Det har tidigare i »Sociala Meddelanden» omnämnts,[1] att socialstyrelsen efter initiativ från Kristianstads läns hushållningssällskap hemställt till samtliga hushållningssällskap om deras medverkan till erhållande av månatliga noteringar rörande de priser, som av lantbrukare och vissa andra producenter erhållits vid försäljning av deras varor.

Sedan svar ingått från flertalet hushållningssällskap och desamma givit vid handen, att tillräcklig anslutning vunnits för ifrågavarande prisnoteringar, utsändes på hösten frågeformulär till samtliga de hushållningssällskap, vilkas medverkan utlovats, ävensom till de sällskap (Östergötlands, Jönköpings samt Göteborgs och Bohus läns), från vilka svar ännu icke förelågo, med anhållan, att prisuppgifter måtte införskaffas, avseende mitten av november månad, och därefter tillställas styrelsen. Uppgifter hava erhållits för samtliga avsedda orter inom förenämnda sällskaps verksamhetsområden med undantag för Norrköping. Sedan uppgifterna inom styrelsen undergått förberedande granskning och sammanställts i tabellform, utsändes korrekturavdrag av tabellen till samtliga uppgiftslämnare för ytterligare granskning och komplettering.

Resultatet av denna förberedande undersökning föreligger i tabellen å sid. 364—366, där jämväl genomsnittspriser för de redovisande 28 orterna återfinnas (sista kolumnen å sid. 366).

I den promemoria, som åtföljde de till hushållningssällskapen utsända frågeformulären, betonades särskilt vikten av att priserna alltid avsåge, vad producenten själv erhölle, således med bortseende från alla mellanhandsvinster. Däremot borde noteringarna i jämförbarhetens intresse avse försäljning icke i producenternas egen ort, utan i de i tabellen upptagna 28 orterna. Endast till varor, frambragta inom resp. orts vanliga tillförselområde, borde hänsyn tagas.

De erhållna uppgifterna förete emellertid även efter undergången granskning och korrigering, en betydlig olikformighet såväl i fråga om fullständighet som med avseende å redovisade prishöjder. Det torde därför vara nödvändigt att här ytterligare betona, att de redovisade siffrorna äro att betrakta såsom preliminära och att desamma sannolikt, vid fortsatt rapportering, måste komma att undergå ej obetydliga förändringar, innan tillfredsställande jämförbarhet de olika orterna emellan kan ernås.

Med denna reservation torde härefter en närmare granskning av priserna på de olika varuslagen kunna företagas.

Det största intresset torde härvid otvivelaktigt knyta sig till mjölkpriserna, särskilt till dem å *oskummad mjölk*. Dels äro nämligen med avseende på denna vara svårigheterna att erhålla tillfredsställande noteringar mindre än beträffande flertalet andra, dels ock är här jämförbarheten med den för

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 421.

konsumtion färdiga varan fullständig. Jämföras nu de i efterföljande tabell redovisade producentpriserna å oskummad mjölk med de enligt styrelsens minuthandelsprisstatistik[1] samtidigt rådande utförsäljningspriserna, befinnes den största ojämnhet vara rådande.

Producentpriset växlade mellan högst 17·1 öre (Östersund) och lägst 10·8 öre (Luleå). Genomsnittspriset har beräknats till 14 öre per liter. De lägsta priserna noterades i allmänhet i Skåne och vissa andra sydliga orter samt i övre Norrland. Häremot svara visserligen i allmänhet lägre utförsäljningspriser å de sydsvenska orterna (ej å de övre norrländska), men den beräknade marginalen mellan lantbrukarens och konsumentens pris visar synnerligen starka skiljaktigheter. Å en ort (Luleå) översteg densamma 6 öre per liter, å fyra (Stockholm, Södertälje, Malmö och Lysekil) låg den mellan 5·1 och 6 öre och å en ort (Göteborg) mellan 4·1 och 5 öre. Därefter följa tio orter med en differens av från 3·1 till 4 öre, fyra liggande mellan 2·1 och 3 öre, fem orter, där distributionen bestreds för 2 öre per liter och slutligen 3 (Linköping, Motala och Nyland), där ett öre ansågs tillräckligt. Den skummade mjölken företer likaledes stora inbördes prisavvikelser.

Vad därefter beträffar övriga varor, torde särskilt vara att uppmärksamma, hurusom priset på exportvarorna (särskilt smör, kött och fläsk) höll sig högre i de landsdelar, som deltaga i utförseln, än i de övriga. Denna iakttagelse motsvaras till fullo av en liknande tendens med avseende på minuthandelspriserna.

Potatisen åter uppvisade en avgjort lägre prisnivå i de sydligare landsdelarna än längre norrut. De noterade *spannmåls*priserna förete så stora skiljaktigheter (uppgifterna insamlades innan maximipriser fastställdes), att det kan ifrågasättas, huruvida icke i vissa fall kvalitetsskillnader föreligga. Exempelvis kunna jämföras kornpriserna i Kristianstad och Malmö med dem å övriga sydsvenska orter. Noteringar å *ärter* saknas å ganska många orter, men förete på de platser, där de förekommit, likaledes stora inbördes skiljaktigheter, från 36 till 50 kr. per 100 kg.

*Ved*priserna däremot äro jämnare å skilda orter än med hänsyn till de för denna vara stora transportkostnaderna och de växlande minuthandelspriserna varit att vänta.

Noteringar å färsk *sill* och *strömming* slutligen föreligga endast tämligen ofullständigt.

Med avseende på den fortsatta rapporteringen av här ifrågavarande priser synes denna första undersökning hava givit ett tämligen gott resultat, om ock, av naturliga skäl, åtskilliga svårigheter äro att övervinna. Uppgifter insamlas emellertid numera periodiskt inom samtliga de i efterföljande tabell medtagna orterna utom de i Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län belägna, och skola de för årets första kvartal erhållna priserna i ett följande häfte meddelas.

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1916, sid. 128 ff.

Partipriser å lantbruksprodukter m. m.

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Linköping	Motala	Jönköping
			öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad, okontrollerad	l.	15	15	17	14	14	15
2	handskummad	»	6	9	7·8	8	6	—
3	separerad	»	5·5	7	6·8	6	4	5
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
4	Smör: mejeri-	kg.	3·10	2·90	2·95	3·50	3·52	3·00
5	lands-	»	2·75	2·50	2·65	2·70	—	2·48
6	Ost: helfet, okryddad	»	2·10	2·00	—	2·20	2·10	1·70
7	halvfet, »	»	1·80	1·50	—	1·10	1·70	1·45
8	skummjölks-, »	»	1·00	0·70	—	0·90	1·20	0·95
9	Ägg: färska	tjog	2·10	2·00	2·00	2·00	—	2·34
10	Potatis: (mat-), gammal	hl.	4·00	4·00	4·68	4·00	3·21	3·57
11	färsk	»	—	—	—	—	—	—
12	Vete (torr och väl rensad, prima vara)	100 kg.	22·33	23·00	21·00	22·00	23·00	23·00
13	Råg (torr och väl rensad, prima vara)	»	22·33	23·50	21·25	23·00	24·25	23·00
14	Korn (torr och väl rensad, prima vara)	»	20·00	22·50	19·00	21·00	22·00	—
15	Havre (torr och väl rensad, prima vara)	»	17·25	17·50	16·50	16·00	17·25	17·50
16	Ärter, gula (torr och väl rensad, prima vara)	»	45·33	45·00	36·00	40·00	40·00	—
17	Nötkött: hel eller halv kropp, prima	kg.	1·25	1·30	1·02	1·35	1·20	1·10
18	» » » » sekunda	»	0·80	0·80	0·85	0·90	1·00	0·80
19	Kalvkött: sötmjölkskalv, hel kropp	»	1·33	1·30	1·25	1·35	1·40	1·30
20	skummjölkskalv, » »	»	1·05	1·10	0·98	1·00	1·10	1·20
21	spädkalv, » »	»	0·78	0·75	0·73	0·85	0·80	0·75
22	Fårkött: hel kropp, prima	»	1·35	1·50	1·38	1·40	1·50	1·15
23	» » sekunda	»	1·25	1·20	1·23	1·20	1·25	—
24	Fläsk: hel eller halv kropp, prima, med huvud och fötter	»	1·87	1·85	1·78	2·08	1·95	1·75
25	hel eller halv kropp, prima, utan huvud och fötter	»	1·92	2·00	1·83	2·13	2·05	1·80
26	hel eller halv kropp, sekunda, med huvud och fötter	»	1·83	1·50	—	2·00	—	—
27	hel eller halv kropp, sekunda, utan huvud och fötter	»	1·83	1·75	—	2·05	—	—
28	Ved: björk-, osågad (per storfamn):	famn	32·00	30·00	29·50	27·00	26·50	27·00
29	barr-, 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.	»	25·70	20·00	24·50	21·00	18·30	18·00
30	Fisk: sill, färsk	100 kg.	—	—	—	—	—	—
31	strömming, färsk	»	33·50	25·00	—	30·00	—	—

under november månad år 1915.

Växjö	Kalmar	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Tidaholm	Karlstad	Gävle	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
13	14	14	14	13·5	13·6	13·5	14·1	12·5	13·1	14	15·4	12·8	12	14	16	1
9	—	7	10	—	—	—	—	4·5	8	8	7·8	7	9	—	7	2
5	—	5	6	6	5·8	5	4·5	3·5	4	5·5	6·5	5	6	6	6	3
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
3·00	3·00	3·48	3·30	3·68	3·65	3·60	3·55	—	3·60	3·50	—	3·00	3·20	3·06	3·20	4
2·50	2·50	2·88	2·50	3·00	—	—	—	—	2·80	2·60	2·92	2·55	2·80	2·49	2·70	5
2·30	1·95	2·25	1·90	1·90	2·30	—	—	—	2·00	2·15	—	—	2·20	2·04	2·20	6
1·65	—	*1·53*	*1·47*	—	—	—	—	—	*1·40*	*1·80*	—	*1·70*	*1·60*	*1·60*	*1·55*	7
—	—	—	0·75	—	—	—	—	—	1·00	0·85	—	1·25	1·25	—	0·60	8
2·00	2·15	2·23	1·90	2·55	2·48	2·30	2·35	2·20	2·20	2·35	2·75	2·20	1·50	2·00	2·10	9
2·86	3·61	2·81	3·15	3·50	3·50	3·60	3·50	2·80	3·50	4·50	4·15	4·62	4·62	3·87	3·50	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	23·00	21·50	23·00	23·50	23·25	22·50	22·75	22·50	22·50	22·50	23·00	22·50	—	23·00	23·50	12
21·00	23·75	22·33	23·50	24·50	25·00	22·25	21·00	22·50	22·50	24·00	23·25	23·00	—	23·50	23·50	13
21·00	21·00	20·17	21·00	25·00	25·50	21·75	22·50	22·00	22·00	23·00	22·00	—	—	—	21·00	14
17·50	18·50	17·33	18·00	22·00	19·50	18·00	18·00	18·50	18·50	19·50	18·25	15·50	19·14	18·50	17·00	15
—	40·50	39·33	—	—	50·00	—	—	—	45·00	50·00	49·00	—	—	—	50·00	16
1·25	1·00	1·00	1·00	1·00	1·18	1·10	1·28	—	1·25	1·05	1·02	0·90	—	0·92	1·10	17
1·00	0·90	0·92	0·85	0·75	0·95	0·90	0·75	—	1·00	0·95	0·77	0·83	—	0·72	1·00	18
1·20	1·33	1·08	1·20	1·30	1·30	1·20	1·00	—	1·35	1·30	1·28	1·10	—	1·25	1·45	19
1·00	0·85	0·97	1·10	1·10	1·10	0·85	0·85	—	1·10	1·08	1·10	0·70	—	1·00	1·20	20
0·90	0·60	0·90	0·85	0·80	0·80	0·70	0·73	—	0·80	0·85	0·85	0·55	0·60	0·60	0·85	21
1·25	1·28	1·18	1·20	1·60	1·55	1·55	1·00	—	1·75	1·58	1·87	0·90	—	1·40	1·30	22
—	1·10	1·10	1·00	1·50	1·25	1·45	0·80	—	1·50	1·15	1·07	—	—	1·29	1·20	23
1·70	1·88	1·72	1·95	1·75	2·20	1·85	2·15	—	2·00	1·83	1·85	1·75	1·90	1·70	1·80	24
1·80	1·94	1·82	—	2·00	—	—	2·25	—	2·10	1·98	—	1·93	2·00	1·80	1·85	25
1·60	1·80	1·62	—	—	1·80	—	—	—	1·80	1·78	1·77	1·65	1·80	1·55	1·70	26
1·70	1·85	1·70	—	1·80	—	—	—	—	1·85	—	—	1·78	—	1·60	1·75	27
20·80	23·80	22·90	21·00	26·50	—	—	—	—	26·00	25·00	—	26·00	22·70	28·20	30·00	28
15·10	18·00	19·00	14·00	22·70	—	—	—	—	18·00	21·00	—	22·00	16·40	20·70	22·00	29
—	—	—	—	—	—	32·50	—	—	40·00	40·00	—	25·00	—	—	—	30
—	44·64	40·00	40·18	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	45·00	31

Partipriser å lantbruksprodukter m. m. under november månad år 1915.
(Forts.)

	Varuslag	Kvantitet	Söderhamn	Sundsvall	Nyland	Östersund	Luleå	Boden	Samtliga orter
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad, okontrollerad	l.	15	16	15	17·1	10·8	13·5	14
2	handskummad	»	9	9·5	—	12·5	—	—	8
3	separerad	»	7	8	7	11·3	—	—	6
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
4	Smör: mejeri-	kg.	2·60	2·87	2·65	2·93	—	—	3·20
5	lands-	»	2·50	2·46	2·10	2·64	—	—	2·60
6	Ost: helfet, okryddad	»	1·50	1·91	1·80	2·20	—	—	2·04
7	halvfet, »	»	1·00	1·48	1·40	—	—	—	1·51
8	skummjölks-, »	»	0·60	0·75	0·80	0·65	—	—	0·88
9	Ägg: färska	tjog	2·10	2·41	2·60	2·43	—	—	2·21
10	Potatis: (mat-), gammal	hl.	3·93	4·77	5·50	4·29	5·00	4·91	3·91
11	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—
12	Vete (torr och väl rensad, prima vara)	100 kg.	—	—	22·00	—	—	—	22·63
13	Råg (torr och väl rensad, prima vara)	»	25·00	—	21·00	—	21·00	23·50	22·94
14	Korn (torr och väl rensad, prima vara)	»	22·50	20·00	21·90	18·00	19·00	18·00	21·33
15	Havre (torr och väl rensad, prima vara)	»	17·00	18·33	20·00	—	19·00	—	18·08
16	Ärter, gula (torr och väl rensad, prima vara)	»	—	46·67	44·00	—	—	—	44·35
17	Nötkött: hel eller halv kropp, prima	kg.	1·00	1·30	0·95	1·05	0·85	0·83	1·08
18	» » » » sekunda	»	—	1·10	0·75	0·86	0·78	0·78	0·87
19	Kalvkött: sötmjölkskalv, hel kropp	»	1·25	0·98	1·25	1·25	0·90	—	1·23
20	skummjölkskalv, » »	»	1·00	0·90	0·65	0·80	0·62	—	0·97
21	spädkalv, » »	»	0·60	0·65	0·50	0·55	0·57	0·55	0·72
22	Fårkött: hel kropp, prima	»	1·25	1·18	1·00	1·10	1·02	1·13	1·30
23	» » sekunda	»	—	—	0·85	—	—	1·00	1·18
24	Fläsk: hel eller halv kropp, prima, med huvud och fötter	»	2·00	1·90	1·60	—	1·72	1·73	1·85
25	hel eller halv kropp, prima, utan huvud och fötter	»	—	1·93	2·00	1·90	1·78	1·75	1·98
26	hel eller halv kropp, sekunda, med huvud och fötter	»	—	—	1·55	—	—	—	1·71
27	hel eller halv kropp, sekunda, utan huvud och fötter	»	—	—	1·40	—	—	—	1·76
28	Ved: björk-, osågad (per storfamn):	famn	25·00	26·50	24·00	21·80	20·90	16·60	25·60
29	barr-, 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.	»	18·00	21·60	20·00	17·00	17·20	13·40	19·30
30	Fisk: sill, färsk	100 kg.	—	—	—	—	—	—	34·38
31	strömming, färsk	»	40·00	43·00	50·00	—	—	—	39·13

Arbetsmarknaden under mars 1916.

Den förbättring av arbetsmarknadens läge, som redan under februari kunde konstateras, har under mars månad alltjämt fortskridit. Den ökade efterfrågan å arbetskraft är fortfarande i huvudsak att tillskriva dels den rikliga arbetstillgången inom de flesta grenar av industrien, dels ock det starka behov av mera tillfällig arbetskraft, som förefunnits på vissa arbetsområden. Särskilt synes den tyska minspärrningen i Öresund hava vållat åtskilliga förskjutningar i fråga om samfärdseln till sjöss samt den därav betingade arbetstillgången i hamnstäderna. Inom stuveribranschen har sålunda arbetstillgången vid västkusten ytterligare förbättrats, medan den i flertalet östersjöstäder i motsvarande mån minskats. Ett undantag härifrån synes i viss mån Norrköping utgöra, där tillgången på arbete av mera tillfällig art under månaden uppgives hava varit synnerligen god. Den under hela kristiden permanenta överbelastningen av järnvägarna har genom östersjöfartens ökade svårigheter givetvis ännu mera skärpts.

Inom byggnadsfacken synas utsikterna även för den stundande säsongen vara mindre goda. Den ökade efterfrågan å arbetskraft, som vid vårens början kunnat skönjas, torde i många fall endast avsett tillfälliga reparationsarbeten i samband med vårflyttningen o. d.

De speciella vintersäsongarbetena, skogsavverkning å landsbygden samt snöskottning i städerna, togo även under mars månad mycken arbetskraft i anspråk.

Inom jordbruket har det, i likhet med vad vid senaste höstflyttningen var fallet, i allmänhet icke mött någon svårighet att besätta lediga statplatser, varemot ogifta drängar och tjänsteflickor varit föremål för livlig efterfrågan. I jämförelse med februari månad har dock tillgången på arbetssökande förbättrats. I Skåne och å Gottland hava arbetsförmedlingsanstalterna liksom under föregående månad livligt tagits i anspråk för tryggande av betodlarnas behov av arbetsfolk; bland annat har dylikt arbete anvisats åt en del av den arbetslösa befolkningen i Blekinge stenhuggeridistrikt. I Kalmar län och Halland synes däremot efterfrågan å betskötare varit mindre än förra året, vilket dock delvis tillskrives den omständigheten, att arbetsgivarna redan föregående år vidtalat sina gamla arbetare att återkomma nästa kampanj. Ett jordbruket närstående arbetsområde, som visat sig hava stort behov av ökad arbetskraft, är torvindustrien.

Trots den ringa företagsamheten inom den enskilda byggnadsverksamheten med ty åtföljande brist på arbetstillfällen har den goda arbetstillgången inom de näringsgrenar, som gynnats av krigskonjunkturen, dock påtagligen, ehuru ej på ett statistiskt gripbart sätt, absorberat många arbetslösa, som

eljest skulle ha belastat arbetsmarknaden. Som ett anmärkningsvärt faktum förtjänar alltjämt framhållas, att understödsverksamhet under förfluten vinter varken behöft förekomma i Stockholm eller i Göteborg. Fram på våren befaras allmänt, att brist på arbetskraft skall bli rådande på flera områden.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 109. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	*74*	119	119	165	*121*	119	110	107	147	*109*
April	66	59	80	—	108	101	150	—	104	97	91	125	—
Maj	72	71	85	—	106	98	126	—	106	99	93	118	—
Juni	71	68	81	—	122	112	147	—	119	112	104	135	—
Juli	77	82	95	—	116	103	144	—	118	107	99	134	—
Augusti	87	95	105	—	101	156	130	—	101	96	133	122	—
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Som härav framgår, har tillgången å arbetskraft varit något större än under motsvarande månad 1914, men ej fullt så stor som 1913 och avsevärt mindre än vid samma tid 1915 samt likaledes understigit medeltalet för åren 1902—1912. I jämförelse med sistlidna februari månad har även en förbättring av arbetstillgången tydligt gjort sig märkbar.

Växlingarna å arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1313	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	8·0	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	—
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·2	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	—
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	*6·6*	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	—	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	—	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	—	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 mars 1916. Arbetslösheten var då, som synes, mindre än vid motsvarande tidpunkt under något av de föregående år, för vilka statistik föreligger.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

2. Statens livsmedelskommission.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet januari—mars 1916. Den 26 februari 1916 utgick det med de under offentlig kontroll stående exportslakterierna och kommunala slakthusen den 27 november 1915 upprättade avtalet om *fläskexportbegränsning*. Efter inom varuförmedlingsbyrån med representanter för slakterierna och slakthusen förda förhandlingar blev på hemställan av statens livsmedelskommission nytt avtal den 25 februari av Kungl. Maj:t stadfästat att gälla för tiden 27 februari—27 maj 1916. Enligt detta avtal, som i huvudsak är byggt på samma principer som närmast föregående, är fläskexporten begränsad till 300 000 kg. per vecka, varav 265 000 komma på exportslakterierna och 35 000 på de kommunala slakthusen. Till varuförmedlingsbyråns förfogande skola de avtalsbundna slakterierna, liksom förut, ställa fläsk till en myckenhet motsvarande den exporterade kvantiteten. För detta s. k. kompensationsfläsk har en prisnedsättning ägt rum, i det priset fastställts till 1·40 kr. per kg. för färskt och 1·50 kr. för lätt saltat fläsk mot 1·50 resp. 1·60 kr. enligt föregående avtal.

Under förra avtalsperioden visade det sig, att priset på fläsk i öppna marknaden, särskilt inom vissa delar av landet, höll sig betydligt över den nivå, som vid avtalets tillkomst förutsattes. Detta gav anledning till att i det nya avtalet inrycktes en bestämmelse, enligt vilken skyldighet åligger slakterierna att i mån av behov tillhandahålla den öppna, inhemska marknaden fläsk till ett pris ej överstigande kr. 1·80 kr. per kg. Rätten att rekvirera detta s. k. regulatorsfläsk är inom den genom avtalet givna ramen obegränsad, vilken rätt dock i jämförelsevis ringa omfattning tagits i bruk. Under mars månad har rekvirerats endast 296 060 kg. regulatorsfläsk.

Export och kompensation av fläsk utgjorde under tiden $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{3}$ 1916 (i kg.):

Exportslakterierna

	Export		Kompensation	
Januari	423 296		735 980	
Februari	1 728 080		902 614	
Mars	1 494 604	3 645 980	1 493 962	3 132 556

Kommunala slakthusen

	Export		Kompensation	
Januari	127 062		86 373	
Februari	65 941		125 013	
Mars	295 389	488 392	190 923	402 309
Kompensation i fläsk för exporterat kött		—		110 550
Summa summarum		4 134 372		3 645 415

Exporten av *nötkreatur* har liksom tidigare varit koncentrerad på de kommunala slakthusen med offentliga kreatursmarknader. Exportslakterierna ävensom enskilda exportörer ha därför icke beviljats några licenser. Undantag från denna regel har av vissa skäl gjorts för gränstrafiken på Norge.

Licenserna ha huvudsakligen omfattat utförsel av levande nötkreatur, kött och konserver. Exporten har till övervägande del utgjorts av djur i levande tillstånd. Med hänsyn till önskvärdheten av att hudar och köttavfall kvarstanna inom landet, har framställning utgått till de kommunala slakthusen att så vitt möjligt utföra djuren i slaktat tillstånd.

Den ledande principen vid beviljande av köttlicenser var under exportförbudets första 5 månader att hålla utförseln inom ramen av normalexporten under motsvarande månad åren närmast före krigsutbrottet. Med januari månads utgång ägde på grund av de alltjämt stigande priserna på kött en ytterligare begränsning rum. Exporten för februari bestämdes till 80 % och under mars till 75 % av normalexporten.

Tidigare har i vissa fall kompensationen utgått i fläsk. Men då på sista tiden efterfrågan på kött blivit större, har som regel påfordrats kompensationens fullgörande i prima nötkött. För de i levande eller slaktat tillstånd exporterade djuren har kompensationen utgjort 50 % av den beräknade slaktade vikten, varierande mellan 200—300 kg. per djur, beroende på djurens uppfödningsort.

Konserverna ha kompenserats med 50 % av bruttovikten. Vid export på Norge har icke någon kompensation ifrågasatts med undantag för yrkesexportörer. Priset på kompensationskött har hela tiden utgjort 0·85 kr. per kg.

Export och kompensation utgjorde under tiden $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{3}$ 1916 (i kg.):

	Export		Kompensation	
Januari	1 134 274		563 550	
Februari	987 400		445 150	
Mars	1 129 417	3 251 091	607 750	1 616 450

I likhet med vad tidigare varit fallet, har vid behandling av ansökningar om licens för *utförsel av ägg* hänsyn tagits dels till den under närmaste tiden före krigsutbrottet vanliga avsättningen på utlandet och dels till importens faktiska förlopp. Vid fördelningen av licenserna ha i första hand och i proportion till deras export under normala förhållanden tillgodosetts exportörer, som sedan länge bedriva exportaffärer i ägg.

Vid export av färska svenska ägg har kompensationen utgjort 50 % av samma kvalitet. Konserverade svenska ävensom ryska ägg ha kompenserats med 50 % av samma kvalitet eller 30 % av färska svenska ägg. Vid transitering har beräknats en kompensation av 20 %.

Kompensationspriserna under ifrågavarande tid framgå av efterföljande tablå (i kr.):

	färska svenska ägg	konserverade sv. ägg	ryska ägg
Januari	1·55	1·30	1·35
Februari	1·50—1·45	—	—
Mars	1·45—1·40	—	—

Exporten och kompensationen av ägg — alla kvaliteter sammanförda — utgjorde under tiden 1/1—31/3 1916:

	Export		Kompensation	
Januari	2 718 720 st.		1 086 480 st.	
Februari	6 802 960 »		2 440 568 »	
Mars	3 648 960 »	13 170 640	1 647 360 »	5 174 408

Under tiden 1/1—31/3 ha ytterligare förbud för *utförsel av fisk* utfärdats, bland annat den 19/2 å vissa slag av *färsk saltsjöfisk:* hälleflundra, kolja, makrill, torsk, gråsej, långa, vitling. För att på ett tillfredsställande sätt reglera den genom licensers beviljande medgivna exporten härav har statens livsmedelskommission tillsatt en fiskexportnämnd i Göteborg.

Denna nämnd har av Kungl. Maj:t erhållit tillstånd att, utan hinder av gällande exportförbud å färsk saltsjöfisk, exportera sådan vara. Det åligger nämnden att i samråd med statens livsmedelskommission reglera exporten till den omfattning, som med hänsyn till tillförseln och den inhemska marknadens läge kan anses skälig. Dessutom tillkommer det nämnden att inkomma med yttrande i ärenden, som av statens livsmedelskommission till densamma remitteras.

I kompensation har vid utförsel av salt sill lämnats 25 % av samma kvalitet, som exporterats till ett pris av 22 kronor per tunna. Beträffande färsk sill ävensom för all annan fisk har kompensationsskyldigheten bestämts till 20 % av den exporterade kvantiteten, dock med rätt för exportörer att i stället erlägga en kontant avgift av 1 krona per låda. Exportörerna ha utan undantag valt det senare alternativet.

Export och kompensation utgjorde under tiden 1/1—31/3 1916:

Färsk sill

	Export		Kompensation	
Januari	97 243 lådor		97 243 kr.	
Februari	99 944 »		99 944 »	
Mars	55 452 »	252 639	55 452 »	252 639

	Export		Kompensation	
Salt sill				
Januari	503 tunnor		126 tunnor	
Februari	12 641 »		3 160 »	
Mars	25 226 »	38 370	6 307 »	9 593
Annan fisk				
Januari	—		—	
Februari	438 lådor		438 kr.	
Mars	—		—	
	438		438	

Genom varuförmedlingsbyråns fiskavdelning har under tiden 1/1—31/3 1916 förmedlats inköp av färsk fisk, färsk sill och strömming, enligt vidstående tablå, alla fiskslagen sammanförda.

Januari	593 lådor
Februari	1 273 »
Mars	1 773 »
	3 639

Omfattningen av byråns förmedlingsverksamhet framgår av nedanstående uppgifter:

Inkomna licensansökningar ang. kreatur, kött, konserver och fisk		Inkomna rekvisitioner av kompensationsvaror		Utgående post i form av brev, brevkort, postförskott och telegram	
Januari	203	Januari	847	Januari	3 231
Februari	267	Februari	1 052	Februari	4 913
Mars	245	Mars	2 259	Mars	7 345
	715		4 158		15 489

Mjöl- och spannmålspris. Aprilavtalet 1916. Till ernående av ny överenskommelse rörande pris å vete- och rågmjöl efter den 1 maj 1916, från vilken tid nu i kraft varande, motsvarande avtal uppsagts att gälla, sammanträdde kommissionen den 11 april 1916 med representanter för kvarnföreningen, varvid enighet uppnåddes om följande överenskommelse:

»Kvarnföreningens medlemmar förbinda sig för tiden från och med den 1 maj till och med den 31 augusti 1916:

att vid försäljning av sin produktion av *vetemjöl* ej hålla högre pris än 31 kronor för bagerivetemjöl, 33 kronor för kärnmjöl och 29 kronor för flormjöl, allt per 100 kilogram, med skyldighet därjämte att till dessa pris i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning till och med den 15 september 1916;

att i mån av efterfrågan tillhandahålla av bagerimjöl och flormjöl tillsammans minst lika mycket som av kärnmjöl;

att vid försäljning av sin produktion av *rågmjöl* ej hålla högre pris än 30 kronor för finsikt, 28 kronor för samsikt, 26 kronor för 90-% rågsikt och 24 kronor 50 öre

för sammalet rågmjöl, allt per 100 kilogram, med skyldighet därjämte att till dessa pris i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning till och med den 15 september 1916;

att vid försäljning av sin produktion av *kli* ej hålla högre pris än 17 kronor per 100 kilogram med skyldighet att på effektivt sätt, bland annat genom annonser, bringa gällande klipris till allmänhetens kännedom samt vidare att vid försäljning av kli till återförsäljare icke medgiva längre uttagningstid än 30 dagar från försäljningsavtalets datum ävensom att vid samtidig rekvisition av kli från dels lantbrukare eller kooperativa lantbrukarsammanslutningar och dels återförsäljare lämna de förra företräde och att överhuvud tillhandahålla viss del av sin kliproduktion direkt till lantbrukarna;

att vid bestämmandet av klipriset inom nyss angiven övergräns taga hänsyn till angelägenheten av att upprätthålla en sådan relation mellan prisen å kli och å brödspannmål, att lantbrukarna icke föranledas använda brödsäd i stället för kli till utfodring av kreatur.

Statens livsmedelskommission förbinder sig att under tiden från och med den 1 maj till och med den 31 augusti 1916 i mån av tillgång försälja till kvarnföreningens medlemmar sammanlagt 60 000 ton utländskt vete och 12 000 ton utländsk råg, fördelade med lika kvantitet för varje månad med rätt dock för kvarnarna att beträffande vete från en föregående till en efterföljande månad eller tvärtom överflytta en kvantitet av intill 5 000 ton och beträffande råg att inom den medgivna maximikvantiteten uttaga intill 4 000 ton per månad.

Priset beräknas för vetet till 23 kronor 40 öre fritt å fartyg vid föreningskvarns hamnplats, dit allmän sjöfartsväg leder, vid leverans direkt från inkommande ångare. För rågen beräknas priset till 22 kronor 50 öre fritt å fartyg, dit importångare kunnat av livsmedelskommissionen erhållas. Vid leverans av inom riket magasinerad spannmål erlägger köparen därutöver, utom eventuellt förekommande uttagnings- och transportkostnader, jämväl de av kommissionen vid magasineringen utgivna lossnings- och upptagningskostnader.

Tillika medgiver statens livsmedelskommission kvarnföreningens medlemmar rätt att under avtalstiden till nyss angivna pris för vete ytterligare utfå en kvantitet om högst 5 500 ton utländskt vete, svarande mot halva den mängd, vilken icke av kvarnföreningen disponerats av föreningen, enligt nu gällande avtal, tillkommande maximikvantitet.»

Med anledning härav hemställde kommissionen i skrivelse den 12 april 1916 till chefen för jordbruksdepartementet, att ovan angivna förslag till överenskommelse med kvarnföreningen måtte av Kungl. Maj:t godkännas och kommissionen bemyndigas att till föreningens medlemmar i enlighet med förslagets bestämmelser försälja där åberopade kvantiteter spannmål. Slutligen anhöll kommissionen jämväl om bemyndigande att på samma villkor och till samma pris till utom kvarnföreningen stående kvarnar under avtalstiden försälja intill 10 000 ton utländskt vete och intill 6 000 ton utländsk råg. Kommissionens förslag godkändes av Kungl. Maj:t den 28 april.

Import av kol och koks. För importen av antracitkol till Sverige träffades i november 1915 särskilda anordningar, i det att kommissionen med stöd av därom mellan svenska och engelska regeringarna träffat avtal omhändertog hela denna import och anförtrodde dess närmaste handhavande åt en särskild inom kommissionen inrättad kolbyrå. Av denna byrås hittillsvarande verksamhet har emellertid framgått, att efterfrågan å de engelska antracitkolen varit relativt ringa, framför allt på grund av det höga pris de be-

tingat. Hushållskonsumtionen av bränsle har därför ock i den största utsträckning vänt sig till andra, prisbilligare varor, och införseln av antracitkol har stannat vid en jämförelsevis mycket låg siffra.

Då goda skäl talade för, att motsvarande förhållanden skulle komma att kännetecknа även den instundande bränslesäsongen, till vilken anordningar redan nu borde träffas och för vilken inköp av kol i varje fall till viss del plägade ske under våren och försommaren, syntes det kommissionen angeläget att söka underlätta anskaffandet för hushållsbruk av annat kolbränsle än den engelska antraciten, vilken dessutom i vissa delar i vårt land — särskilt de sydliga landskapen — överhuvud icke användes annat än i mycket begränsad omfattning. För sådant ändamål vore det helt visst av den största betydelse, om kommissionen kunde erhålla tillförsel från Tyskland av kol och koks av för hushållsbränsle lämpliga kvaliteter. Talrika framställningar till kommissionen från de lokala livsmedelsnämnderna visade även, att efterfrågan å dylikt bränsle vore mycket stor och att kommissionens kolbyrå här finge en viktig uppgift att fylla, om den sattes i tillfälle att förmedla inköp från Tyskland av här ifrågavarande bränslesorter för de lokala nämndernas räkning.

Med anledning härav ingick kommissionen med skrivelse den 28 mars 1916 till chefen för jordbruksdepartementet, vari kommissionen under åberopande av ovan angivna skäl och under erinran därom, att i Tyskland exportförbud gällde för de varuslag, om vilka här vore fråga, hemställde att statsrådet ville träffa nödiga åtgärder i syfte att bereda kommissionen möjlighet att under instundande bränslesäsong förse de lokala livsmedelsnämnderna med deras behov av kol och koks av tyskt ursprung.

Yttrande angående hr Perssons i Norrköping m. fl. motion angående anslag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor. I skrivelse den 10 april 1916 har kommissionen avgivit yttrande på grund av riksdagens statsutskotts begäran om utredning i anledning av hr Perssons i Norrköping m. fl. motion om anslag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

Kommissionen anförde härvid följande:

»I den remitterade motionen har föreslagits, att riksdagen skulle anvisa ett förslagsanslag av tjugu millioner kronor att i mån av behov utbetalas av tillgängliga medel redan under år 1916 för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel enligt beslut i varje särskilt fall av Eders Kungl. Maj:t och på förslag av statens livsmedelskommission samt på villkor av kommunal kontroll i fråga om syftets ernående. De för nämnda förslagsanslags täckande nödiga medlen hava motionärerna, såsom inhämtas av en jämväl utav dem väckt och till bevillningsutskottet hänvisad motion (n:r 193 i andra kammaren), tänkt borde anskaffas genom en utvidgad krigskonjunkturbeskattning.

I motiveringen till de båda motionerna finnes ej närmare angivet, vare sig huru den tillfänkta krigskonjunkturbeskattningen skulle anordnas, i vilken omfattning den åsyftade prisregleringen skulle ske eller enligt vilka grunder den skulle träda i verket. Livsmedelskommissionen är, icke minst med hänsyn till den korta tid, som blivit anvisad för ärendets behandling, icke heller i tillfälle att i berörda hänseenden nu framlägga

någon plan eller framställa något förslag. Skulle Eders Kungl. Maj:t och riksdagen finna den av motionärerna föreslagna utvägen lämplig och ändamålsenlig, är kommissionen emellertid naturligtvis beredd att, i vad på kommissionen kan ankomma, söka bidraga till att statsmakternas beslut må på lämpligaste sätt bliva tillämpade.

För egen del kan kommissionen emellertid icke förorda motionärernas förslag. Kommissionen ställer sig visserligen ingalunda avvisande gent emot tanken att genom skatter eller avgifter lagda på vissa näringar, vilka genom krigsläget tillskyndas mera betydande vinster, bereda medel för reglering av prisen på den inhemska marknaden av vissa viktigare livsförnödenheter. Såsom motionärerna erinrat, har detta redan i ganska stor omfattning och med framgång tillämpats inom betydande områden av folknäringen. Huvudsakligen samma tanke synes även ligga till grund för den i årets statsverksproposition bebådade särskilda beskattningen av rederinäringen. Hittills har man dock i allmänhet förfarit så, att prisregleringen fått avse de avgiftspliktiga näringarnas egen produktion, varvid näringsidkarna fått avstå en del av den uppkommande vinsten för att därigenom bereda en motsvarande nedsättning i priset å de förnödenheter, om vilkå det i varje fall varit fråga, till förmån för de mindre bemedlade. Detta tillvägagångssätt, rätt och med iakttagande av nödig försiktighet tillämpat, synes kommissionen motsvara rättvisans och billighetens krav.

Annorlunda ter sig emellertid saken, därest man vill söka bekämpa dyrtiden genom statsanslag till obegränsade belopp, avsedda att nedbringa priset på de mindre bemedlades levnadsomkostnader i allmänhet. Även om man, såsom i föreliggande fall tyckes vara avsikten, söker anskaffa de härför nödiga medlen genom någon beskattning av krigskonjunkturvinster och även om man, såsom motionärerna jämväl föreslå, gör varje prisreglering beroende av särskilt beslut från Eders Kungl. Maj:ts sida, saknar man dock fasta hållpunkter för bedömande av prisnedsättningarnas lämpliga omfattning såväl i fråga om förnödenheternas natur och beskaffenhet som i fråga om de pris, till vilka man vill komma. Det synes otvivelaktigt, att ett dylikt system, enligt vilket en dyrtid, som gör sig gällande på snart sagt alla områden, skulle bekämpas genom statsanslag till på förhand icke närmare avgränsade belopp, skulle, oavsett vad däremot i övrigt med fog kunde erinras, vara alldeles särskilt ägnat att framkalla överdrivna anspråk på statens ingripande så väl för närvarande som för framtiden.

Obestridligt torde för övrigt vara, att dyrtiden i vårt land, trots dess hårda tryck, i stort sett är mindre framträdande än i flertalet andra neutrala länder. Redan av denna anledning synes det kommissionen ej tillrådligt att nu tillgripa en ur såväl social som ekonomisk synpunkt så vittomfattande och till sina konsekvenser så oöverskådlig åtgärd, som den av motionärerna föreslagna.»

Från detta kommissionens beslut anmälde dess ledamöter Fryxell och Elmquist, med vilka ledamöterna av livsmedelsrådet Sederholm och Svensson instämde, avvikande mening och anförde därvid följande:

»Då i motionen icke närmare angivits, för vilka ändamål det ifrågasatta anslaget skulle användas, och det, oavsett den begränsade tid, som stått till kommissionens förfogande för avgivande av yttrande över motionen, i frågans nuvarande läge icke torde tillkomma kommissionen att utarbeta en plan för användningen av ett eventuellt dylikt anslag, äro vi för vår del icke beredda att avgiva slutligt utlåtande och förslag i anledning av den remitterade motionen.

Utan att inlåta oss på statsfinansiella och andra kommissionen icke vidkommande synpunkter, anse vi oss emellertid böra göra ett uttalande rörande motionens förenlighet med den hittills i vårt land förda livsmedelspolitiken.

I och för sig torde den åtgärd, som i motionen ifrågasättes för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor, icke stå i strid med det system, som under rådande kristid från det allmännas sida tillämpats för vinnande av samma syfte.

I detta system har en av centralpunkterna utgjorts av den tanken, att genom skatter

och avgifter, lagda på vinster, som blivit gjorda på grund av de genom världskriget skapade säregna förhållandena eller genom motsvarande prestanda in natura, bereda utväg för reglering av prisen på den inhemska marknaden av vissa viktigare livsförnödenheter, resp. bereda tillgång till prisbilligare varor för de mindre bemedlade. Denna princip kan ock sägas innefatta underlaget för den i kommissionens utlåtande omförmälda till bevillningsutskottet remitterade motionen n:r 193 i andra kammaren.

Till belysande av den rådande livsmedelspolitikens innebörd i nu ifrågavarande avseende tillåta vi oss vidare erinra därom, att chefen för finansdepartementet i skrivelse den 31 januari 1916 anmodat statens livsmedelskommission att inkomma med utredning rörande kommissionens behov av anslag för att, såvitt anginge kommissionens verksamhet, motväga verkningarna av de höga fraktsatserna, samt att kommissionen i en med skrivelse till chefen för finansdepartementet den 13 mars 1916 överlämnad P. M. angivit de belopp, som erfordras för att genom statens mellankomst priserna på brödsäd, foderämnen och gödselmedel skulle intill utgången av augusti innevarande år kunna hållas vid vissa, såsom skäliga ansedda pris.

Erinras må även om det sedan i höstas tillämpade s. k. kompensationssystemet, varigenom exportörer av vissa slag av livsmedel (kött, fläsk, konserver, ägg och fisk) mot erhållande av exporträtt tillförbundits att mot fastställda lägre priser avstå vissa kvantiteter av sin vara för den inhemska konsumtionens och i främsta rummet de mindre bemedlades behov.

Ur kommissionens synpunkt bör det givetvis vara ett önskemål att erhålla medel att nedbringa prisen även på andra förnödenheter än de ovan angivna, särskilt sådana lantmannaprodukter, å vilka kompensationssystemet icke med fördel eller åtminstone icke utan avsevärda olägenheter låter sig använda.»

Utöver vad sålunda anförts ville hr Elmquist, med vilken hr Svensson instämde, hänvisa till efterföljande P. M., däri han närmare utvecklade sin uppfattning i den föreliggande frågan.

P. M.

Såsom i motionen påpekas, har redan i åtskilliga fall den principen kommit till uttryck i statens livsmedelspolitik under kristiden, att prisreglering å vissa viktiga livsförnödenheter åstadkommits genom anlitande av medel antingen anslagna direkt av Kungl. Maj:t eller åvägabragta genom uttagande av särskilda avgifter eller motsvarande prestanda in natura. Bortsett från det s. k. kompensationssystemet, med uttagande av produkter in natura, har staten sålunda för nedbringande av priset å vetemjöl under en del av år 1915 tillhandahållit det genom dess försorg importerade vetet till pris, som vid prisets fastställande kunde beräknas komma att åsamka staten en högst avsevärd förlust, och för samma syfte har sedermera kommit till användning vissa belopp, som ställts till livsmedelskommissionens förfogande av svenska rederier. För reglering av priserna å färsk saltsjöfisk tillskjutes f. n. vid lokala livsmedelsnämnders inköp av denna vara av statens livsmedelskommission en viss procent av inköpspriset. De medel, som på detta sätt komma till användning, härflyta från avgifter, som erläggas såsom kompensation vid export av färsk sill. Vid sidan av kompensationssystemet och i sådana fall, där kompensation in natura icke lämpligen kunnat ske men en prisreglering varit av behovet påkallad, har man sålunda redan i flera fall använt sig av utvägen att tillskjuta kontanta medel resp. försälja varan till ett lägre pris än statens kostnader för dess anskaffande.

Enahanda princip har kommit till uttryck även uti det av riksdagen nyligen fattade beslut, varigenom anvisats 200 000 kronor för underlättande av möjligheten att under instundande konsumtionsår genom statens livsmedelskommission eller annorledes till-

handahålla den mindre bemedlade befolkningen ved från allmänna skogarna till billigast möjliga priser. I årets statsverksproposition anmäler vidare herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, under påpekande av *dels* att kristiden medfört en prisstegring, som är högst kännbar för den mindre bemedlade delen av befolkningen och påkallande åtgärder i skilda riktningar, *dels* de svårigheter, som gjort sig gällande med avseende å införseln till Sverige av livsmedel och andra förnödenheter, att han igångsatt undersökningar, huruvida icke sjöfartsnäringen borde underkastas en särskild skatt, »vars avkastning skulle användas till mildrande av de för landet i det hela uppkomna olägenheterna». Denna åtgärd synes vara ett uttryck för samma tankegång, som ligger till grund för motionen, ehuru i densamma ifrågasättes, att medlen skulle erhållas genom beskattning även av andra genom krisen uppkomna konjunkturvinster än sjöfartsnäringens. Slutligen må även erinras därom, att statens livsmedelskommission, i anledning av statsrådets och chefens för kungl. finansdepartementet därom gjorda anmodan, helt nyligen förebragt en detaljerad utredning rörande kommissionens behov av anslag för att, såvitt anginge kommissionens verksamhet, motväga verkningarna av de höga fraktsatserna, vilken utredning utvisat, att för sagda ändamål erfordrades högst avsevärda belopp avsedda att hålla nere *prisen å spannmål (mjöl och bröd) samt fo*dermedel och gödningsämnen.

Då motionärerna nu föreslagit, att ett större belopp skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för beredande av lindring av de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel, synes detta stå i full överensstämmelse med och utgöra en konsekvent utveckling av den livsmedelspolitik, som under kristiden i vårt land blivit följd och tidigare vunnit såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens godkännande.

Utomordentliga förhållanden kräva utomordentliga åtgärder, och den nu rådande kristiden har ju i mångahanda avseenden givit anledning till sådana. Även om det må erkännas, att dyrtiden i vårt land haft mindre menliga verkningar än i vissa främmande länder, tack vare goda konjunkturer på flertalet arbetsområden och tack vare även de åtgärder i prisreglerande syfte, som från det allmännas sida redan blivit vidtagna, så lärer väl å andra sidan ingen vilja bestrida, att de rådande prisen på levnadsförnödenheter äro *i högsta grad onormala* samt att allt vad göras kan för att bereda särskilt de mindre bemedlade lindring i dyrtidens tryck, också bör göras. Till vad motionärerna anfört om levnadskostnadernas fördyring — till ytterligare belysning av kristidens verkningar på livsmedelsprisen hänvisas till bifogade tablå[1] — har nu tyvärr kommit en på sina håll redan inträdd och annorstädes allvarligt hotande höjning å en huvudpost i budgeten, som hittills lämnats tämligen oberörd av kristiden, nämligen *kostnaden för bostad.* Obestridligt är även, att stora befolkningslager, om de också icke, såsom vid krisens början var att befara, direkt drabbats av arbetslöshet, dock icke fått någon inkomstökning utan varit hänvisade till att med i bästa fall sin för normala förhållanden avpassade arbetsförtjänst uppehålla sig och sin familj under den månad för månad allt mer tryckande dyrtiden. Det ligger i öppen dag, att svårigheterna måste bliva allt större, ju längre kristiden varar, och att just i denna kristidens långvarighet — även *utan* en ytterligare fortgående prisstegring, vilken dock å vissa varor icke helt torde kunna undgås — ligger en allvarlig fara för en högst betänklig försämring av de mindre bemedlades levnadsförhållanden, för en gradvis fortgående sänkning av deras levnadsstandard. Att med alla till buds stående medel söka motverka denna samhällsfara, synes vara en angelägenhet av den allra största betydelse, och det allmänna måste därför, ju längre krisen fortgår, allt kraftigare ingripa för att mildra dess menliga verkningar.

Med hänsyn till de intressen, statens livsmedelskommission närmast har att företräda, synes det därför vara synnerligen önskvärt, att, såsom motionären föreslagit, ett avsevärt belopp ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av *ytterligare åtgär-*

[1] Se sid. 497 (medelprisen för mars).

der till mildrande av dyrtidens tryck. En betydande del av det i motionen ifrågasatta anslaget torde då, på sätt Kungl. Maj:t och kommissionen redan tidigare förutsatt, böra ställas till kommissionens förfogande för att motväga de höga fraktsatsernas inverkan å prisen å spannmål (och därmed indirekt även på mjölet och brödet) samt å foder- och gödningsämnen. Om de medel, som riksdagen anvisat för bränslefrågans ordnande, är redan erinrat, men uteslutet är icke, att ytterligare anslag kunna bliva erforderliga för de mindre bemedlades förseende med bränsle till något så när rimliga priser. Även därutöver borde emellertid ett betydligare belopp stå till Kungl. Maj:ts förfogande för att komma till användning på sätt motionärerna under åberopande av förfogandena i Danmark (liknande åtgärder äro även å bane i Norge, enligt vad framgår av en nyligen för stortinget framlagd regeringsproposition) tänkt sig, nämligen enligt beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t på förslag av statens livsmedelskommission och på villkor av kommunal kontroll i fråga om syftets ernående, d. v. s. lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel. I första hand och där så ske kan, torde denna utväg för motverkande av dyrtidens tryck komma till användning i fråga om sådana varor, lantmannaprodukter och andra, å vilka det s. k. kompensationssystemet icke med fördel kan tillämpas.

Visserligen lärer en detaljerad plan för de sålunda eventuellt anvisade medlens användning icke kunna på förhand uppgöras; men en sådan synes under nuvarande förhållanden knappast vara behövlig eller ens lämplig. Ty erkänner man, att prisen å snart sagt alla livsförnödenheter ur konsumenternas synpunkt äro *för höga* och att varje lindring i desamma, särskilt för de mindre bemedlade, är önskvärd, så lärer, även med vida större anslag av allmänna medel än som nuvarande stora anspråk på statskassan för olika ändamål torde möjliggöra, på denna väg någon prisnedsättning i olämplig omfattning ingalunda kunna ifrågakomma. Även i valet av varuslag torde man vara begränsad till vissa viktigare varor, ehuru, som ovan antytts, i främsta rummet sådana torde böra komma i betraktande, för vilka det s. k. kompensationssystemet icke med fördel eller åtminstone icke utan svårighet kan komma till användning (såsom t. ex. *mjölk, ärter och gryn, hushållskol, islandssill o. d.*). Och på grund av den oförutsedda utveckling, kristiden kan komma att taga, samt framför allt de å skilda orter rådande väsentligt olika förhållanden och olika behov, vore ett dylikt på förhand träffat detaljerat bestämmande av varuslagen, prishöjden och övriga regler för medlens användning knappast ens lämpligt.

Däremot torde — även om en borgen mot befarade överdrivna anspråk på statens ingripande redan ligger däri, att t. o. m. mycket stora anslag icke skulle förslå för att helt undanröja dyrtidens menliga verkningar och att följaktligen Kungl. Maj:t och statens livsmedelskommission kunna förutsättas endast efter den mest omsorgsfulla prövning från fall till fall komma att förfoga över för ändamålet eventuellt anslagna medel — det vara nödvändigt föreskriva som ett oeftergivligt villkor, att i sådana fall, då icke staten själv genom livsmedelskommissionen eller eljest anskaffar varorna och tillhandahåller dem till lägre pris än självkostnadspriset (såsom i fråga om spannmål, foder- och gödningsämnen, ved o. d.), utan detta sker genom kommunernas livsmedelsorgan, en viss andel av kostnaden skall bestridas av vederbörande kommun för att bidrag av statsmedel skall kunna utgå.

I fråga om det redan under det första krisåret utgående arbetslöshetsunderstödet har ju som bekant varit föreskrivet, att staten skulle vidkännas halva kostnaden (intill en viss maximigräns), mot det att den andra hälften bestredes av kommunen själv. I prop. n:r 92 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t nu föreslagit riksdagen, att denna regel fortfarande skall upprätthållas, men att undantagsvis efter prövning i varje särskilt fall större bidrag från statens sida skall kunna vara att påräkna, då resp. kommuners ekonomiska bärkraft icke räcker till för att bära utgifterna för understödsverksamheten. Därjämte torde ock i detta sammanhang vara förtjänt uppmärksammas, att för vissa fall nu även skulle medgivas — och för stenarbetarna redan medgivits — att understöd skall kunna utgå även till *icke* arbetslösa i vissa fall, nämligen då

vid familjeförsörjares anställning på annan ort hans arbetsförtjänst icke räcker till för de ökade kostnaderna till följd av familjemedlemmarnas vistelse på skilda orter.

Under nu rådande kritiska förhållanden synes det lika naturligt medgiva bidrag av statsmedel till kommuner för bestridande av viss del av deras kostnader för lindrande av dyrtidens tryck å de mindre bemedlade *i* arbetsanställning, ehuru med i förhållande till de oerhört stegrade levnadskostnaderna otillräcklig arbetsförtjänst, som att lämna sådant bidrag till understödjande av direkt arbetslösa, under villkor i båda fallen, att hjälpen icke får karaktären av fattigunderstöd. Men dylikt bidrag bör som sagt uppenbarligen icke vara att påräkna utan vidare, utan bör vara beroende av omsorgsfull prövning i varje fall från Kungl. Maj:ts sida, *att* den vidtagna åtgärden är av behovet påkallad och i övrigt kan anses lämplig, samt *att* den dyrtidshjälp, som lämnas, verkligen endast kommer mindre bemedlade till godo och bland dem endast sådana, i första hand familjeförsörjare, som på grund av kristiden fått sina levnadsförhållanden avsevärt försämrade. En effektiv kontroll till förhindrande av missbruk måste därför föreskrivas och av vederbörande kommunala organ ordentligt utövas. I fråga om storleken av statens andel i kostnaderna för de sålunda vidtagna kommunala föranstaltningarna torde hänsyn, förutom till nyssnämnda faktorer, även böra tagas till kommunens egenskap av dyrort, större arbetarsamhälle samt dess ekonomiska bärkraft. Som regel torde statsbidraget böra begränsas till hälften, resp. i vissa fall en fjärdedel, av kommunens egna kostnader för ändamålet, men i vissa fall torde detsamma kunna utgå med en något större andel, kanske i intet fall dock högre än tre fjärdedelar av totalkostnaden, vare sig nu återstoden bestrides direkt av kommunala medel eller av medel, som ställts till kommunens förfogande av korporationer eller enskilda.

Redan i det föregående har framhållits, att de sålunda eventuellt anslagna statsmedlen, där de icke av staten måste tagas i anspråk i allmänt, prisreglerande syfte, i främsta rummet synts böra med fördel komma till användning för att de mindre bemedlade skola kunna tillhandahållas sådana varor till billigare pris, för vilka det s. k. kompensationssystemet icke med fördel eller åtminstone icke utan svårighet kan komma till användning. Även om några berättigade invändningar icke torde kunna göras mot det sätt, varpå det s. k. kompensationssystemet hittills tillämpats, må icke förbises, att detta system alltid har sin givna begränsning uti nödvändigheten att icke störande inverka på produktionen och därför måste tillämpas med den största försiktighet. Icke heller lärer det med fördel kunna användas i fråga om andra varor än sådana, för vilka export till vissa kvantiteter alltjämt kan och måste medgivas. Att ensidigt beskatta jordbruksnäringens (och fiskerinäringens) vinster av kristiden kan icke heller vara lämpligt, i all synnerhet då även dessa näringsidkare under krisen åsamkats avsevärt ökade kostnader för upprätthållande av sin produktion.

Särskilt torde *mjölkfrågan* under krisens fortsättning flerstädes komma att bereda svårigheter. Knapphet och en avsevärd ytterligare prisförhöjning å denna nödvändighetsvara torde på sina håll kunna emotses. Hellre än att här ingripa med maximipris eller kompensationssystem eller bådadera, kan det komma att visa sig mest ändamålsenligt att låta prisförhöjning inträda intill en viss gräns och i stället lämna en del kommuner ett direkt statsbidrag till de kostnader, de ikläda sig för att till billigt pris tillhandahålla mjölk till de mindre bemedlades *barn*. En liknande anordning för tillhandahållande av *hushållskol* till de mindre bemedlade särskilt i rikets södra delar, kan till äventyrs komma att visa sig behövlig och mest ändamålsenlig. Även torde kunna ifrågakomma och böra uppmuntras genom bidrag av statsmedel utförsäljning till de mindre bemedlade av andra, av kommunen å den öppna marknaden inköpta varor till billigare pris än självkostnadspris såsom exempelvis *ärter*, *gryn*, *margarin*, *bröd*, *sill*, *fläsk*, *fotogen* m. m. Uteslutet bör ej heller vara, att genom bidrag av dessa statsmedel kommuner böra uppmuntras att anordna *folkkök*, en utvidgad *barnbespisning*, att tillhandahålla prisbilligare *skodon* och *skolagning* företrädesvis åt barn i barnrika familjer (möjligen även andra beklädnadsartiklar). Slutligen torde även *hyreshjälp* åt stora och barnrika familjer på sina håll bliva behövlig, vilken hjälp under

dessa tider icke bör få karaktären av fattighjälp, då den nog även kan komma att behöva anlitas av familjeförsörjare, som aldrig legat fattigvården till last. Uteslutet borde icke heller vara, att en mindre del av anslaget skulle kunna få användas för en ordnad *upplysningsverksamhet* om huru levnadskostnaderna kunna nedbringas genom dyrare varors utbytande mot prisbilligare sådana med samma eller t. o. m. högre näringsvärde, om tillagande och tillvaratagande av olika matvaror o. s. v.

Över huvud taget synas, närmast genom kommunal försorg, en mängd föranstaltningar utöver redan vidtagna kunna förekomma, olika på olika orter, för mildrande av dyrtidens tryck å de mindre bemedlade. Bl. a. av skäl som motionärerna anfört, lärer emellertid en livligare verksamhet i sådant avseende icke vara att vänta med mindre kommunerna, på sätt i motionen föreslagits, kunna påräkna statens hjälp i viss utsträckning för de av en sådan verksamhet föranledda kostnader. Mäktar staten därför åtaga sig en dylik utgift, synas några betänkligheter av principiell innebörd icke böra möta, då nu inga andra utvägar för ett kraftigare mildrande av dyrtidens menliga verkningar i fråga om vissa nödvändighetsvaror lära stå till buds.

Statens livsmedelskommissions konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna tillträdde sin befattning den 1 februari 1916. Hans tid upptogs till en början väsentligen med omarbetandet av den broschyr: »De lokala livsmedelskommissionernas verksamhet», vilken under hösten 1914 av kommissionen utgivits. I sitt nya skick utkom broschyren under mars månad 1916 och har spritts till samtliga livsmedelsnämnder och såsom livsmedelsnämnder fungerande kommunalnämnder. Då densamma utom direkta råd rörande nämndernas verksamhet o. d. även innehåller en uppsats med upplysningar angående olika födoämnens pris och näringsvärde (författad av föreståndarinnan för statens skolköksseminarium i Stockholm), har den även ansetts lämpad att utdelas vid hushållskurser och i övrigt spridas bland allmänheten; ett antal lokala nämnder har också rekvirerat av densamma för detta ändamål.

Den viktigaste delen av konsulentens verksamhet har i övrigt bestått i resor för samråd med och instruktion av de lokala livsmedelsnämnderna m. m.

Sålunda företogs av honom den 17—21 februari en resa till Umeå med huvudsyfte att undersöka ordnandet av renexportfrågan i Västerbottens län. Sammanträde hölls även med Umeå stads livsmedelsnämnd.

Den 3—8 mars besöktes Karlstad, Kristinehamn, Filipstad och Örebro. I Karlstad hölls föredrag inför representanter för 8 livsmedelsnämnder, huvudsakligen från västra Värmland. En livlig diskussion följde. I de övriga städerna ägde överläggning rum endast med nämnderna på ort och ställe.

Nästa resa hade till mål det sydligaste Sverige. Från den 17 mars till den 5 april avlades besök i Halmstad och samtliga städer samt några andra orter i Skåne. Vid därstädes hållna föredrag och diskussioner närvoro i allt representanter för 135 livsmedelsnämnder. — I Halmstad undersöktes vidare ortens mjölkfråga, varjämte under resan vissa andra uppdrag i kommissionens tjänst uträttades.

Slutligen besökte konsulenten under sista veckan av april (25—29) städerna Falköping, Tidaholm, Hjo och Skövde. Han kom härunder i tillfälle att diskutera livsmedelsfrågorna med representanter för inalles 38 nämnder.

Under dessa föredrag och diskussioner hava alla sidor av nämndernas verksamhet berörts, men särskild vikt har ansetts böra läggas dels på att förmå nämnderna att på sitt program upptaga upplysningsverksamhet i olika former, dels på att i orterna få de av kommissionen träffade riksavtalen rörande minuthandelspriserna å mjöl och bröd m. fl. varuslag genomförda. Olika detaljer rörande hemtagandet och distributionen av kompensationsvaror hava naturligtvis även berörts — ett stort antal nämnder har koncentrerat hela sin verksamhet på detta område.

Slutligen har konsulenten haft att sköta en brevväxling med de lokala nämnderna, som under sista tiden tenderat att tilltaga i livlighet, varjämte en del statistiskt material och andra uppgifter angående nämndernas verksamhet av honom införskaffats.

Exportförbud, utfärdade på framställning av statens livsmedelskommission 1 jan.—30 april 1916. På framställning av kommissionen ha under perioden januari—april 1916 exportförbud utfärdats på följande i tulltaxan under nedannämnda positioner upptagna varor, nämligen:

		Förbud i kraft fr. o. m.
64 N, P, R, U, X, ur Z	*Fisk, färsk*, hälleflundra (N); kolja (P); makrill (R); torsk (X); gråsej, långa, vitling (ur Z)	19/3 1916
73 A	*Tarmar*	(delvis redan 6/5 1915) 24/3 1916
100	*Pepparrot*	11/3 1916
101—103	*Rötter, ätbara*, ej särskilt nämnda, med blast (101); utan blast, färska (102); skurna och torkade (103) . .	11/3 1916
108	*Frukter* (av träd) och *bär*, torkade: äpplen i skivor eller bitar, från vilka skal och kärnhus icke borttagits (s. k. chopped apples till beredning av läskedrycker) samt kärnhus och skal av äpplen	16/3 1916
109 A-D	*Frukter* och *bär*, torkade: plommon, sviskon och bruneller (A); fikon (B); dadlar (C); apelsinskal, citronskal och pomeransskal, även saltade (D)	16/3 1916
110 A o. B	*Frukter* och *bär*, torkade: russin (A); korinter (B) . . .	16/3 1916
115 A-F	*Frukter* och *bär*, andra slag, ej särskilt nämnda ävensom saltade, ätbara: blåbär (A); körsbär (B); nypon (C); päron (D); äpplen (E); andra (F)	16/3 1916
120 A	*Lök*, färsk	11/3 1916
120 B	*Vitkål*, färsk	11/3 1916
121 A	*Blomkål*, färsk	11/3 1916

		Förbud i kraft fr. o. m.
121 B	*Köksväxter, färska*, andra slag (än meloner, gurkor, tomater, sparris, lök, vitkål och blomkål), ej särskilt nämnda	11/3 1916
Ur 127 D	*Foderbetor, rovor och fodermorötter*	11/3 1916
136	*Torrmjölk* (mjölk i torr form)	1/3 1916
153	*Kakaopulver*	16/2 1916
154	*Choklad* (även kakao i block)	16/2 1916
155, 156 A	*Kaffe*, obränt (155); bränt eller rostat, även malet (156 A)	20/2 1916
Ur 156 B	*Kaffesurrogat*, framställt av cikorierot	13/1 1916
173 A o. B	*Peppar:* omalen: krydd (A), annan (B)	16/3 1916
Ur 174	*Peppar:* malen	16/3 1916
Ur 236 B	*Stav*, sågad, av bok, avsedd för smördrittlar	16/3 1916
Ur 240	Tomma smördrittlar, härunder inbegripna även för smördrittlar avsedda lagg- och bottenstävor, helt eller delvis hyvlade eller så färdigarbetade, att de kunna omedelbart till kärl sammansättas	16/3 1916
Ur 1170	*Kalciumkarbid*	1/4 1916
1228	*Karbidkväve* (kalkkväve)	1/4 1916

Ny kreatursräkning. Efter framställning av lantbruksstyrelsen uppdrog Kungl. Maj:t den 6 juli 1915 åt statistiska centralbyrån att å högst en fjärdedel av det område, varå jordbruksstatistiska lokalundersökningar under åren 1913 och 1914 utförts, verkställa räkning av antalet husdjur samt att på grundval härav inkomma med beräkning av det dåvarande inom landet befintliga antalet husdjur.

Denna beräkning avlämnades av centralbyrån den 10 september 1915. (Jfr rörande resultaten bl. a. statens livsmedelskommissions årsberättelse 1914/15, sid. 78 ff.) Då emellertid densamma icke lämnade tillförlitlig upplysning om det nuvarande antalet husdjur inom landet, ansåg sig kommissionen, med hänsyn till såväl produktionens som konsumtionens krav, den 3 april 1916 böra hos Kungl. Maj:t göra framställning om förnyad räkning av husdjuren i riket, vilken räkning kommissionen efter samråd med statistiska centralbyrån fann böra göras så vittomfattande och fullständig som möjligt. I fråga om räknandet av antalet hästar hade kommissionen under hand erfarit att även-ledes generalstaben funne det synnerligen önskvärt, att en så exakt räkning som möjligt bleve verkställd. På grund härav hemställde kommissionen, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt statistiska centralbyrån, att i enlighet med plan, som av byrån måtte uppgöras, utföra en räkning av landets samtliga husdjur.

Sedan statistiska centralbyrån med anledning härav ingivit begärt förslag till Kungl. Maj:t, har byrån erhållit uppdrag att verkställa den ifrågasatta räkningen.

Export av torvströ. För möjliggörande av att torvströ komme de svenska jordbrukarna till handa till billigaste pris, träffades av kommissionen under april en överenskommelse med rikets torvströfabriker, enligt vilken dels

utförseltillstånd utan kompensation skulle medgivas för de kvantiteter, som före exportförbudet av fabriken sålts till pris om högst 1 kr. per bal vid fabriken, vilket pris skulle styrkas genom företeende av originalhandlingar, dels ock utförsel tillsvidare skulle beviljas för ytterligare kvantiteter mot skyldighet för fabriken att tillhandahålla hemmarknaden motsvarande kvantitet till högst kr. 1·40 per bal.

Maximipris å potatismjöl. I skrivelse den 12 april anmodade chefen för jordbruksdepartementet, under framhållande bl. a. av vissa förhållanden på potatismjölsmarknaden, kommissionen att utreda därmed sammanhängande frågor samt inkomma med de förslag, vartill utredningen kunnat giva anledning.

Av de undersökningar, som kommissionen på grund härav verkställde, framgick, att priset å potatismjöl, trots den under konsumtionsåret relativt mycket rikliga potatisskörden och vid i stort sett i förhållande till föregående år oförändrade pris å varan hos producenterna, varit föremål för en osedvanligt stark prisstegring i partihandeln, sannolikt föranledd av större uppköp i spekulativt syfte. Medan sålunda engrospriset under förra vintern varit i genomsnitt ungefärligen 28 kronor per 100 kg. inkl. säck vid tillverkarens station, hade varan under de senaste månaderna betingat pris, som icke understigit men i flera fall icke oväsentligt överstigit 40 kronor per 100 kg. En dylik prisstegring, vilken för närvarande ingalunda syntes hava avstannat, kunde icke sägas vara föranledd av reala skäl och komme allenast ett mindre antal mellanhänder till del. Den hade emellertid föranlett en förhöjning av varans minutpris med omkring 20 % — i Stockholm hade detta sålunda stigit från 50 till 60 öre per kg. — ävensom i priset å den av potatismjöl tillverkade pressjästen och betungade således omedelbart eller indirekt den stora allmänhetens konsumtion.

Då det måste vara ett tvingande önskemål att söka i görligaste mån begränsa varje ytterligare stegring i vårt folks levnadsvillkor och den nu åberopade prishöjningen, om ock i och för sig icke hörande till de kännbaraste, ej syntes vara betingad av några som helst hållbara grunder, fann kommissionen sig i skrivelse till jordbruksministern den 26 april böra förorda fastställande av maximipris för varan. Med avseende på de prissatser, som i detta hänseende borde komma i tillämpning, hänvisade kommissionen till sin skrivelse den 13 februari 1915, vilken innehöll förslag till nådig förordning om högsta försäljningspris å potatismjöl (jfr kommissionens årsberättelse 1914/15, sid. 88 ff.). De prissiffror, som där föreslogos, voro 26 kr. vid försäljning av tillverkaren, 28 vid försäljning av annan, med tillägg av 10 %, om den försålda mängden icke uppginge till mera än 5 kg. (minutförsäljning), allt per 100 kg. inkl. emballage men med tillägg av transportkostnader från tillverkningsorten till försäljningsstället, och fann kommissionen ingen anledning föreligga att nu frånträda de då föreslagna prisen.

I behandlingen av förevarande ärende hade deltagit kommissionens samtliga ledamöter ävensom ledamöterna av livsmedelsrådet Sederholm och Svensson.

Ordföranden, med vilken Sederholm förenat sig, anmälde reservation mot kommissionens beslut och hade ansett, att framställning om fastställande av maximipris

å potatismjöl icke nu bort ske, enär dels varans betydelse för konsumtionen vore jämförelsevis ringa, dels ock de omständigheter, som föranledde kommissionens motsvarande förslag under år 1915, icke nu förelåge.

3. Statens industrikommission.

Bränslebesparingsbyrån.

Genom beslut den 4 februari 1916 har Kungl. Maj:t medgivit ett tillfälligt inrättande inom industrikommissionen av en bränslebesparingsbyrå samt till föreståndare för samma byrå utsett byråchefen i socialstyrelsen Th. Fürst. De grundlinjer, som uppdragits för byråns verksamhet, kunna sammanfattas sålunda: väckande av allmänhetens intresse för en ökad hushållning med bränsle, lämnande av råd och anvisningar till industrien rörande ekonomisk eldning samt åstadkommande av en mera varaktig ekonomisering genom anordnande av ett antal eldarkurser. Till bestridande av de med verksamheten förenade kostnaderna har Kungl. Maj:t till byråns förfogande ställt ett belopp av 16 000 kronor, varjämte uppdragits åt yrkesinspektionens befattningshavare att biträda byrån med en del arbeten.

Sedan till sakkunnigt biträde inom byrån antagits ingenjör E. Spetz, har av honom utarbetats dels ett flygblad med råd rörande bränslebesparing i hemmen och dels en broschyr »Spara bränsle», avsedd för industrien. Den förra har av landets dagliga tidningar antingen återgivits in extenso eller i sammandrag samt i 70 000 exemplar från byrån kostnadsfritt utsänts till folkskolor i städer och större samhällen, samtliga flickskolor, statsbanorna och enskilda järnvägar samt en mängd större industriella verk, under anhållan om flygbladets utdelning. Intresset för flygbladets distribuering har framgått av de många rekvisitioner å ökat antal exemplar, som inkommit till byrån.

Broschyren »Spara bränsle» har i omkring 10 000 exemplar genom yrkesinspektörerna spritts till samtliga ångpanneägare inom landet.

Då det för byråns fortsatta arbete var av vikt att erhålla närmare kännedom om en del på bränsleekonomien inverkande faktorer samt de förhållanden i övrigt, varunder ångpanneanläggningarna drevos, utarbetades inom byrån ett formulär för uppgifters insamlande, varjämte uppdrogs åt yrkesinspektionens befattningshavare att i samband med besök å arbetsplatserna insamla de i formuläret intagna uppgifterna. Samtidigt skulle befattningshavarna gå arbetsgivarna tillhanda med råd och anvisningar rörande bränsleekonomien vid ångpanneanläggningarna, och har av byrån till ledning utarbetats en P. M. rörande de vanligast förekommande missförhållandena samt dessas avhjälpande.

De i programmet för verksamheten upptagna eldarkurserna äro avsedda att till ett antal av 10 eller 12 avhållas å skilda orter i landet. Dessa kurser komma att omfatta dels en teoretisk dels en praktisk kurs. Det praktiska arbetet är planerat att förläggas till vissa, å de olika platser, där kurserna avhållas, belägna ångcentraler, som lämpa sig för ändamålet, varvid arbetet kommer att ledas och övervakas av särskilda instruktionseldare.

Den första kursen avhålles i Stockholm den 2—8 maj 1916 och, av ingångna anmälningar om deltagande att döma, synes densamma komma att omfattas med intresse. Nästa kurs är ej ännu till tiden bestämd, men torde komma att förläggas till Göteborg.

Kunglig proposition rörande obligatorisk olycksfallsförsäkring samt yttranden häröver.

Den 10 april överlämnades till riksdagen Kungl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till *lag om försäkring för olycksfall i arbete* jämte förslag till vissa härav betingade lagändringar. Enär propositionen i huvudsak är baserad på ålderdomsförsäkringskommitténs förslag i ämnet, vilket utförligt refererats i »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1089 ff., anslutes den följande framställningen till nämnda redogörelse, i det att endast de punkter, vari propositionen medfört en ändring i kommittéförslaget, här nedan upptagas till behandling.

Försäkringens omfattning. Bland de av kommittén föreslagna begränsningarna i försäkringens omfattning har propositionen uteslutit bestämmelsen om 5 000 kronors årsinkomst som maximigräns, varigenom sålunda lagen i princip kommer att erhålla en väsentligt vidgad tillämpning. Denna utvidgning kommer emellertid att reduceras i praktiken till följd av en bestämmelse, att Konungen från tillämpning av lagen äger undantaga arbetare, som användas till arbete för statens eller kommuns räkning och vilka på grund därav tillförsäkrats ersättning vid olycksfall i arbete, som finnes väsentligen motsvara ersättning enligt lagen, ävensom arbetare, vilka användas till arbete av synnerligen ofarlig beskaffenhet.

Yrkessjukdomar. Kommitténs förslag att som olycksfall i arbete räkna jämväl sjukdom, som förorsakats av särskilt giftiga, vid arbetet begagnade ämnen, hade från många håll mötts av allvarliga erinringar, särskilt från handelskamrarna och svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd, och har på grund härav Kungl. Maj:t funnit lämpligt att utesluta hela paragrafen angående yrkessjukdomar. Denna anordning är emellertid endast avsedd att vara ett provisorium, och ämnar Kungl. Maj:t ånyo upptaga frågan till behandling, sedan ytterligare utredning förebragts av den nyligen tillsatta sjukförsäkringskommittén.

Karenstid. Den fråga, som föranlett de flesta erinringarna mot kommitténs förslag, har varit frågan om karenstiden, vilken kommittén alldeles velat borttaga. För en sådan anordning har kommittén endast vunnit anslutning

från riksförsäkringsanstaltens sida, under det från de flesta andra håll förordats en längre karenstid med direkt ersättningsplikt för arbetsgivaren, intill dess en obligatorisk sjukförsäkring hunnit införas. Kungl. Maj:t har emellertid ej funnit skäl att frångå kommittéförslaget i större utsträckning, än att karenstiden nu föreslås till 4 dagar, så att sjukpenningen skulle börja utfalla från femte dagen, olycksfallsdagen inberäknad.

Arbetsförtjänsten. Till de av kommittén föreslagna bestämmelserna har Kungl. Maj:t fogat ett tillägg, vari stadgas, att i de fall, där den skadade under någon tid av året, på grund av tillfälligt övertidsarbete eller annat särskilt förhållande, åtnjutit väsentligt högre avlöning, eller, på grund av sjukdom eller annan oförvållad anledning, väsentligt lägre avlöning, än vad som å den givna orten och i det givna yrket kan anses vara normalt, ävensom i de fall, där den skadade endast tillfälligtvis använts till det arbete, varvid olycksfallet inträffat, och där den skadade är minderårig, årslönen skall beräknas med ledning av de å orten och inom yrket rådande normala förhållandena eller eljest på sätt, som med hänsyn till omständigheterna kan prövas skäligt.

Försäkringsavgifterna. Propositionen innebär i detta hänseende endast ringa ändring i kommittéförslaget, i det Kungl. Maj:t föreslår ett tillägg av innehåll, att avdrag för understöd, som utgått från enskild försäkringskassa, endast får göras i det fall, att arbetsgivaren till minst en tredjedel bidragit till kostnaden för denna försäkring.

Särskilda bestämmelser. Den enda egentliga ändringen i de av kommittén föreslagna specialbestämmelserna gäller frågan om eventuell förlust av ersättningsrätt. Kungl. Maj:t föreslår nämligen i detta hänseende en ny bestämmelse av innehåll, att ersättning må kunna nedsättas eller helt indragas i det fall, att den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande anordning eller föreskrift om åtgärder för undvikande av olycksfall, ävensom i det fall, att den skadade vid olyckstillfället varit av starka drycker berusad.

Propositionen åtföljes av utlåtanden från vissa centrala ämbetsverk, från samtliga rikets länsstyrelser ävensom från en del arbetsgivarorganisationer och industriella föreningar. Den följande framställningen är avsedd att antyda de huvudsakliga synpunkter, som i de mera betydande av dessa utlåtanden blivit framlagda.

Socialstyrelsen.

I socialstyrelsens utlåtande, vartill fogats yttranden från yrkesinspektörer och bergmästare, från landssekretariatet och vissa fackförbund samt från Sveriges allmänna sjukkasseförbund ävensom redogörelse för ärendets behandling i sociala rådet, framhålles till en början, att förslaget i jämförelse med nu gällande lagstiftning innebär följande viktigare nyheter, nämligen ersättningspliktens utbytande mot försäkringstvång, lagstiftningens utsträckande från den egentliga industrien till i huvudsak allt lönearbete, skadeersättningarnas fastställande efter de skadades faktiska arbetsinkomst samt borttagandet av den nuvarande karenstiden av 60 dagar.

Beträffande *försäkringstvånget* uttalar styrelsen den uppfattningen, att detsamma torde vara en förutsättning för utvidgandet av lagstiftningens giltighetsområde och ersättningsbeloppens höjande. Då emellertid försäkringen är ett medel, som icke bör anlitas mer än nödigt är för vinnande av tillräcklig trygghet, anser styrelsen onödigt utsträcka densamma till de statens och kommuners funktionärer, som redan genom arten av sin anställning äro tillförsäkrade minst samma förmåner, som lagen avser lämna.

Såsom en av förslagets största förtjänster betecknas lagens mycket vidsträckta läggning, vilken giver densamma karaktären av en allmängiltig lag om försäkring för olycksfall i arbete. Med hänsyn härtill hade det varit önskvärt, att under förslagets räckvidd kunnat inbegripas alla, som ur social synpunkt äro i behov av dylik försäkring, sålunda även sådana självständiga små företagare som hantverkare, torpare m. fl., vilka äro lika beroende av sin arbetsförmåga som arbetarna i gemen. Ej heller en i ekonomiskt avseende så svag grupp som hemarbetarna hade medtagits inom försäkringen. Ur social synpunkt kunde det anses mindre påkallat att tvångsförsäkra vissa av förslaget omfattade grupper, såsom t. ex. kontorspersonal, där risken för olycksfall i arbete vore ringa. Särskilt vid högre inkomstlägen upp emot 5 000 kronor kunde starkare sociala grunder knappast åberopas, men finner styrelsen dock övervägande skäl tala för bibehållandet av den angivna inkomstgränsen. Ehuru styrelsen anser beklagligt, att de små företagarna lämnats utanför, vill styrelsen dock ej nu påyrka deras inbegripande under den obligatoriska försäkringen, då möjligen sådan omarbetning av förslaget kunde äventyra lagens ikraftträdande vid avsedd tid.

I samband härmed framhåller styrelsen, att det överväldigande stora antalet försäkringstagare och försäkrade nödvändiggör en strävan att så vitt möjligt åvägabringa ett enkelt försäkringsförfarande. Med hänsyn härtill ifrågasättes, att de uppgifter, som erfordras för försäkringsavgifternas bestämmande, kunde lämnas i samband med avgivande av deklaration för taxering samt avse förhållandena under nästföregående kalenderår ävensom att försäkringsavgifterna kunde uppbäras tillsammans med kronoutskylderna. Under övervägande borde även tagas, huruvida ej avgifterna för vissa stora grupper av arbetstagare, som icke äro utsatta för avsevärd olycksfallsrisk, exempelvis kontorspersonal och tjänarinnor, skulle kunna på ett mera allmängiltigt sätt fixeras och sålunda icke behöva i de särskilda fallen fastställas av försäkringsanstalten. En närmare utveckling av dessa synpunkter lämnas i en vid betänkandet fogad, av byråchefen Fürst utarbetad promemoria.

Styrelsen påpekar, att stadgandet om *sjukpenningens bestämmande* till $^2/_3$ av arbetsförtjänsten i tillämpningen kommer att betyda $^4/_5$, enär nämligen vid beräkningen av sjukpenningens belopp endast arbetsdagarna skulle tagas i betraktande, men sjukpenningen utgå jämväl för sön- och helgdagar. Ett så högt belopp förekommer icke i något annat land och kunde tänkas medföra en strävan hos den skadade att uppskjuta tidpunkten för livräntans fastställande för att så länge som möjligt få åtnjuta den förmånligare sjukpenningen. Principiellt riktigast vore sålunda att låta sjukpenningen utgå endast för dagar, för vilka den skadade faktiskt skolat uppbära avlöning.

Det påpekas vidare att bestämmelserna för *livräntebeloppens* fastställande kunna enligt förslaget bliva mycket oförmånliga för unga personer, som stått på ett utbildningsstadium och därför haft låg löneinkomst. För sådana invalider borde av billighetsskäl ersättningen utgå med ett belopp, som beredde dem möjlighet att existera utan att anlita offentlig eller enskild barmhärtighet.

Beträffande *karenstiden* erinrar styrelsen om frågans tidigare historia, som otvetydigt hänvisade de kortvariga olycksfallen till sjukförsäkringens område. I överensstämmelse härmed hade ock i den nu gällande sjukkasselagen fastslagits, att de registrerade sjukkassorna, som nu äga inemot 600 000 medlemmar, skola under alla förhållanden vid olycksfall lämna sjukhjälp för de första 60 dagarna. Sociala rådets sektion för sjukkasseväsen samt svenska sjukkasseförbundet hava i sina yttranden förordat, att frågan om ersättningen för de kortvariga olycksfallen samt det första skedet av de mera långvariga olycksfallen skulle, i avvaktan på den obligatoriska sjukförsäkringen, dit denna

ersättning naturligen hörde, lösas genom en provisorisk anordning. Enligt styrelsens åsikt står ersättningen under karenstiden i direkt samband med sjukförsäkringen och kan icke utan allvarliga olägenheter, icke minst för olycksfallsförsäkringen, skiljas från den förstnämnda försäkringen. Då frågan om sjukförsäkringens ordnande nu överlämnats till en kommitté, kunde tillsvidare arbetsgivaren förpliktas själv ansvara för ersättning under karenstiden. Genom att sålunda i fråga om den stora mängden kortvariga olycksfall nu utbyta försäkringsplikten mot ersättningsplikt skulle jämväl vinnas en mycket väsentlig förenkling i olycksfallsförsäkringens organisation. Styrelsen föreslår även enklare bestämmelser till förekommande av att vissa grupper av arbetstagare, som enligt legostadgan eller sjölagen äga rätt till visst understöd vid olycksfall i arbete, skola därjämte få full ersättning genom olycksfallsförsäkringen.

Beträffande *organiserandet* av den sociala olycksfallsförsäkringen erinrar socialstyrelsen, att enligt kommitténs förslag den direkta försäkringsverksamheten skulle fördelas mellan en central statsanstalt, riksförsäkringsanstalten, samt ömsesidiga försäkringsanstalter, upprättade av avbetsgivare. Såsom sammanhållande organ över dem alla skulle inrättas ett nytt ämbetsverk, försäkringsrådet,med uppgift att sörja för enhetlighet på detta område, i en framtid jämväl i fråga om hela socialförsäkringen. Socialstyrelsen anser nödigt att för hithörande judiciella uppgifter inrättas en sådan högre instans, enär dessa uppgifter kräva särskild sakkunskap och böra avgöras hastigare samt ur mera praktiska synpunkter än som kan förväntas vid handläggning enligt eljest gällande regler. En sådan riksförsäkringsnämnd kunde efter hand få sin verksamhet utsträckt till även annan socialförsäkring.

Övriga för hela den sociala olycksfallsförsäkringen gemensamma angelägenheter synas på grund av konkurrensförhållandet till arbetsgivaranstalterna knappast kunna omhänderhavas av riksförsäkringsanstalten, varför styrelsen ansluter sig till kommitténs uppfattning om en särskillnad på denna punkt. I olikhet med kommittén anser styrelsen hithörande uppgifter ej böra sammanföras med den dömande verksamheten utan kunna anförtros åt något av de andra sociala ämbetsverken. Styrelsen erinrar här vidare, att de föreslagna förenklingarna i avseende å karenstiden, samt debiteringen och uppbörden av försäkringsavgifter skulle högst väsentligt inverka på organisationens dimensioner; av betydelse blir här även, i vilken omfattning arbetsgivarna upprätta egna anstalter.

Efter en ingående detaljgranskning sammanfattar därefter styrelsen sin mening i det uttalandet, att förslaget i stort sett synes tillfredsställande och bör utan dröjsmål genomföras.

Till utlåtandet hava föredraganden, byråchefen *Andersson*, samt socialfullmäktige *von Sydow* och *Lindqvist* avgivit särskilda yttranden. Byråchefen *Andersson*, med vilken herr *Lindqvist* förenat sig, delar icke styrelsens uppfattning om, att förslaget bort omfatta även s. k. självständiga, samt betvivlar möjligheten av förenkling i fråga om debiterings- och uppbördssystemet. Han uttalar även en i vissa avseenden från kommittén och styrelsen avvikande mening i fråga om organisationen.

Herr *Lindqvist* reserverar sig vidare mot karenstidsförsäkringens utbytande mot ersättningsplikt för arbetsgivarna samt mot förslaget att sjukpenning skulle utgå allenast för arbetsdagar.

Herr *von Sydow* vill likaledes icke medtaga självständiga eller enligt styrelsens antydan ordna debiteringen och uppbörden av försäkringsavgifterna. Han anser därjämte ersättning för yrkessjukdomar icke böra ingå under olycksfallsförsäkringen, samt meddelar, att han i arbetsgivarföreningarnas blivande yttrande ämnar framställa vissa ytterligare erinringar mot förslaget.

Riksförsäkringsanstalten.

Enligt riksförsäkringsanstaltens mening lämpar sig det föreliggande förslaget i det hela väl för att läggas till grund för en blivande lagstiftning i ämnet. På grund härav

och med hänvisning till den gällande olycksfallslagens brister framhåller riksförsäkringsanstalten det trängande behovet av, att revisionen av nämnda lag ofördröjligen äger rum, och erinrar anstalten tillika om, att Sverige på nu ifrågavarande område intager en synnerligen efterbliven ståndpunkt i jämförelse med andra europeiska länder.

Vid utlåtandets utarbetande har riksförsäkringsanstalten rådfört sig med medicinskt och kameralt sakkunnige, varjämte dess chef och ledamöter besökt ett flertal större försäkringstagare och andra arbetsgivare i olika delar av landet för samråd angående förslaget.

Beträffande försäkringens *omfattning* förklarar sig riksförsäkringsanstalten intet hava att erinra mot den allmänna principen att i regel envar arbetare skall enligt lagen vara försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbete. Beträffande tjänare (hemtjänare eller tjänare i hushåll) anser riksförsäkringsanstalten lämpligt, att de omfattas av försäkringen, då de måste anses såsom kroppsarbetare, och risken för dem icke torde vara mindre än för en del andra arbetare.

För sin del anser riksförsäkringsanstalten, att lagstiftningen, åtminstone för närvarande, icke lämpligen bör erhålla alldeles den omfattning, som kommittén föreslagit. Enligt riksförsäkringsanstaltens mening, bör olycksfallsförsäkring givetvis omfatta alla, som kunna anses som »arbetare» enligt gängse språkbruk och i den mening detta uttryck tages enligt 1901 års lag. Däremot synes försäkringen icke böra omfatta arbetstagare, såsom ämbets- och tjänstemän, lärare, personal å banker och kontor m. fl., vilka i regel hava övervägande intellektuellt arbete. Naturligtvis kan man dock icke här pröva varje fall för sig, utan måste gränserna dragas mera i stort. Riksförsäkringsanstalten föreslår därför, att i lagen intagas bestämmelser därom, att Konungen må äga medgiva undantag från försäkringen för arbete, som ej är att anse såsom kroppsarbete och som bedrives under sådana förhållanden, att faran för olycksfall är synnerligen ringa. I händelse av bifall härtill anser riksförsäkringsanstalten den i förslaget angivna avlöningsgränsen av 5 000 kronor böra bortfalla.

Bestämmelsen, att minderårig, som icke fyllt 12 år, ej skall anses som arbetare, anser anstalten böra bortfalla särskilt med hänsyn till försäkringens utsträckning till jordbruket, där det ofta torde inträffa, att minderåriga användas till arbete.

Riksförsäkringsanstalten föreslår ett stadgande i lagen om att personer i militärtjänst tillsvidare ej skola anses såsom arbetare i lagens mening.

Bestämmelsen om tillfälliga arbetare anser anstalten mången gång kunna leda till uppenbara missförhållanden, varför anstalten föreslår sådan ändring av detta stadgande, att såsom arbetare enligt lagen icke skall anses den, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som ej i rörelse, industriell eller icke, använder arbetare.

Riksförsäkringsanstalten biträder föreslaget, att även sjöfarten skall inbegripas under försäkringen. De ytterligare bestämmelser utöver lagförslaget, som härför kunna bliva erforderliga, anser anstalten framdeles kunna utfärdas.

Vad *organisationen* beträffar, bör det, enligt riksförsäkringsanstaltens mening, tagas under ingående prövning, huruvida ej starka skäl tala för att låta all försäkring äga rum i en enda offentlig anstalt, såsom i flera andra länder är fallet. Som skäl härför anföres bland annat följande. Ur de försäkrades synpunkt kan man befara, att om enskilda försäkringsinrättningar tillåtas konkurrera med riksförsäkringsanstalten, detta kommer att leda till nedpressande av de från de enskilda försäkringsinrättningarna utgående ersättningarna, så att dessa, för att kunna erbjuda lägre premier än riksförsäkringsanstalten, frestas att i genomsnitt giva mindre ersättningar än denna. Om försäkringen kommer att ske även i arbetsgivarbolag, av vilka en del komma att bli rätt små, kan ej heller förbises, att säkerheten för ersättningstagarna att utfå sina ersättningar enligt lagen måhända ej alltid blir tillräckligt betryggande.

Vidare kommer riksförsäkringsanstalten i konkurrensen med enskilda försäkringsinrättningar i vissa avseenden i väsentligt sämre ställning än dessa. Då riksförsäkringsanstalten är pliktig att emottaga alla försäkringar utan rätt till sådant urval, som tillkommer enskilda försäkringsinrättningar, kan man i likhet med vad i Schweiz och

Holland framhållits, befara, att de enskilda försäkringsinrättningarna draga till sig de goda riskerna och lämna de dåliga åt riksförsäkringsanstalten, till följd varav riksförsäkringsanstaltens premier i genomsnitt belastas högre än de enskilda inrättningarnas. En annan ogynnsam omständighet för riksförsäkringsanstalten enligt den föreslagna lagen är den, att, då alla arbetare, som ej försäkras i arbetsgivarbolag, utan vidare anses försäkrade i riksförsäkringsanstalten, denna mycket ofta får stå olycksfallsrisken utan att erhålla någon som helst premie, i synnerhet vid tillfälliga arbeten som byggnadsarbeten, skogsarbete m. m. Dock har riksförsäkringsanstalten ingalunda förbisett, att bland de viktigaste av dess uppgifter är den, att övertaga sådana risker, som eljest ej kunde finna försäkringsgivare, åtminstone ej utan oskälig premie, ävensom att bereda varje arbetare, som omfattas av lagen, garanti för att han vid olycksfall erhåller sin ersättning, om än arbetsgivaren försummat fullgöra sina skyldigheter i avseende å försäkringen. Men just dessa uppgifter, som göra en statsanstalt oumbärlig, förutsätta, försäkringstekniskt sett, att riksförsäkringsanstalten får överta hela försäkringen enligt lagen.

På anförda skäl hemställer därför riksförsäkringsanstalten, att försäkringen enligt den föreslagna lagen endast skall äga rum i riksförsäkringsanstalten. Detta skulle dock ej utesluta, att arbetsgivare må kunna, på sätt kommittén föreslagit, stå sin egen risk.

Därest detta förslag emellertid icke skulle vinna bifall, föreslås, att riksförsäkringsanstalten skall äga att även beträffande i riksförsäkringsanstalten icke försäkrade arbetare bestämma invaliditetsgraden. Som skäl härför anföres, att det torde kunna befaras, att de föreslagna enskilda försäkringsinrättningarna mången gång komma att sakna erforderlig kompetens härför.

Riksförsäkringsanstalten biträder kommitténs förslag, att lagen skall omfatta även vissa slag av *yrkessjukdomar*, nämligen sådana, som förorsakas av särskilt giftiga, vid arbetet begagnade ämnen, men härutöver vill anstalten under lagen inbegripa jämväl vissa sjukdomar, såsom mjältbrand, koppor och rots, som kunna uppstå genom hanteringen eller blotta beröringen av själva arbetsmaterialet.

Kommitténs förslag om, att även de *kortvariga olycksfallen* skola falla under olycksfallsförsäkringen, biträdes av riksförsäkringsanstalten, som erinrar om att redan nu de flesta försäkringar i riksförsäkringsanstalten gälla från 4:de dagen av läkarbehandlingen. Med stöd av sin hittills på området förvärvade erfarenhet, förklarar riksförsäkringsanstalten, att geromförandet av detta förslag icke skulle medföra några större praktiska svårigheter. Dock anser riksförsäkringsanstalten, att det till undvikande av allt för stora kostnader blir nödvändigt att i stor utsträckning begagna sig av lokala organ vid utbetalandet av ersättning samt för kontroll, att den sjuke erhåller erforderlig vård och att sjuktiden ej obehörigen förlänges. I sådant avseende kunna användas sjukkassa, vederbörande arbetsgivare eller riksförsäkringsanstaltens ombud. Påståendet, att de skadade, genom sjukhjälpens utbetalande av en centralanstalt, skulle få vänta alltför länge på sin ersättning, bemöter riksförsäkringsanstalten på det bestämdaste.

Likaså framhåller riksförsäkringsanstalten, att förvaltningskostnaderna icke behöva bliva så stora som antytts, och påpekar anstalten i detta sammanhang, att om sjukkassorna verkligen skulle få hand om de kortvariga olycksfallen, detta i allt fall icke kan ske utan en betydande ökning av kassornas förvaltningskostnader.

Beträffande tiden, från vilken *sjukpenning* bör utgå, föreslår riksförsäkringsanstalten i kommitténs förslag den modifikation, att sjukpenning skall utgivas från och med fjärde dagen efter dagen för olycksfallet i stället för från och med dagen efter olycksfallets dag; detta för undvikande av att en skadad, som i verkligheten varit hindrad att arbeta i en, två eller tre dagar efter olycksfallsdagen, skall frestas göra allt för att anses sjuk på fjärde dagen, då han ju erhåller sjukpenning för fyra dagar, under det han eljest icke erhåller någon kontant ersättning. Enligt kommitténs förslag skall sjukpenning utgå även för helgdag. Till följd härav kan den skadade komma att erhålla ända till 82·9 % av arbetsförtjänsten såsom ersättning under sjuktiden, och just de mest kortvariga olycksfallen medföra i procent taget den största ersättningen, nämligen så ofta det

under de första sex dagarna inträffar en söndag. Därest emellertid riksförsäkringsanstaltens förslag, att sjukpenningen i intet fall skall utgå tidigare än från och med fjärde dagen efter olycksfallsdagen, vinner bifall, undergår emellertid, som anstalten visat, procenttalet en väsentlig reducering. Sålunda uppgår ersättningen för skador med t. ex. tre veckors sjuktid till högst 66·7 % av den beräknade arbetsförtjänsten. Riksförsäkringsanstalten föreslår därför icke någon ändring av förslaget i denna del.

I likhet med kommittén anser riksförsäkringsanstalten, att ersättning vid invaliditet alltid skall tillerkännas i form av *livräntа*. Mot det av kommittén föreslagna beloppet av livräntа har riksförsäkringsanstalten intet att erinra.

Emot det av kommitten föreslagna beloppet av *begravningshjälp* har riksförsäkringsanstalten ur principiell synpunkt intet att erinra. Av praktiska skäl anser dock anstalten begravningshjälpen böra fixeras till ett av arbetsförtjänsten oberoende belopp, förslagsvis 100 kronor.

Förslaget om livräntor till änka och barn samt änkling biträdes av anstalten.

Kommittén har icke funnit tillräckliga skäl att föreslå medgivande av *utbyte av olycksfallslivräntа mot kapital*, för såvitt den ersättningsberättigade är svensk medborgare. Ehuru riksförsäkringsanstalten för sin del ej skulle vilja ställa sig avvisande mot förslag om sådant utbyte, anser sig anstalten emellertid, med hänsyn till de skäl kommittén anfört, ej böra framställa något yrkande i ämnet.

Förslaget om inrättandet av ett *försäkringsråd* biträdes av riksförsäkringsanstalten under framhållande av att man genom rådets inrättande skulle erhålla en på den sociala försäkringens område sakkunnig myndighet, som kunde verka för åstadkommande av enhetlighet, likformighet och intim samverkan mellan socialförsäkringens olika grenar.

Riksförsäkringsanstalten finner, att en *olycksfallsstatistik*, byggd på sådana primäruppgifter, som nu för ändamålet ingå till socialstyrelsen, ej kan erhålla den fullständighet, att den kan användas för försäkringstekniska beräkningar eller eljest bliva till något praktiskt värde. Riksförsäkringsanstalten anser därför, att den olycksfallsstatistik, som grundar sig på arbetsgivares till socialstyrelsen avgivna uppgifter, bör helt och hållet upphöra. Om, såsom kommittén föreslagit, obligatorisk försäkring införes, måste det enligt anstaltens mening, anses uteslutet, att den allmänna olycksfallsstatistiken grundas på andra handlingar och uppgifter än de till försäkringen hörande. Endast härigenom kan sannolikhet vinnas för att statistiken blir så vitt möjligt fullständig och över huvud taget användbar för försäkringstekniska beräkningar. Riksförsäkringsanstalten tillstyrker därför kommitténs förslag, att utarbetandet av den officiella olycksfallsstatistiken skall ske hos riksförsäkringsanstalten.

Riksförsäkringsanstalten gör vidare en del detaljanmärkningar mot förslaget.

Sålunda föreslås bland annat, att arbetsgivare skola åläggas skyldighet att även utan särskild begäran av försäkringsinrättningen verkställa erforderliga anmälningar och lämna nödiga uppgifter rörande arbetets beskaffenhet, arbetarnas antal, arbetstid, avlöningsförhållanden o. d. ävensom rörande betydelsefullare förändringar i dessa förhållanden. Detta skulle egentligen gälla endast större arbetsgivare; för de mindre med föga växlande verksamhet torde i stort sett tillräckliga uppgifter kunna erhållas ur mantalslängderna.

Riksförsäkringsanstalten påyrkar, att i lagen inrymmes befogenhet för anstalten att själv företaga inspektioner av arbetsföretag.

Uppbörden av försäkringspremier bör enligt anstaltens mening, vad de större arbetsgivarna framför allt inom industrien och samfärdseln beträffar, liksom hittills ske genom postsparbanken. För smärre arbetsgivare, såsom mindre jordbrukare, hantverkare och handlande ävensom husbönder för tjänare, vilka arbetsgivare hava att erlägga en mindre år från år växlande premie, föreslås däremot uppbörd i samband med kronouppbörden.

I fråga om *försäkringsfondens förvaltning* anser riksförsäkringsanstalten, att man, innan bestämmelse därom utfärdas, bör avvakta resultatet av den kommittés arbete, vilken för närvarande är sysselsatt med utredning om den allmänna pensionsfondens

förvaltning. Riksförsäkringsanstalten framhåller emellertid vikten av att fonden förvaltas så, att den i möjligaste mån kommer att tjäna den sociala olycksfallsförsäkringens ändamål samt vara till stöd för landets näringar.

I likhet med kommittén anser riksförsäkringsanstalten, att uttrycket *grov vårdslöshet* ej bör intagas i den nya lagen men föreslår i stället ett stadgande om, att ersättning enligt lagen må indragas, om den skadade själv vållat olycksfallet genom uraktlåtenhet att ställa sig till efterrättelse av arbetsgivaren eller arbetsföreståndare givna och behörigen upprätthållna föreskrifter till förhindrande av olycksfall.

Kommerskollegium.

Kollegium, som jämte eget utlåtande bifogar yttranden i ämnet jämväl från rikets handelskamrar och sjömanshusdirektioner samt från vissa enskilda sammanslutningar, framhåller inledningsvis, att någon egentlig invändning icke rests mot den direkta ersättningspliktens utbyte mot *försäkringsplikt* och att ej heller kollegium häremot har något att erinra.

Beträffande den av kommittén föreslagna *utsträckningen* av försäkringsplikten meddelar kollegium, att i de inkomna yttrandena stora verksamhetsområden föreslagits ställda utanför lagens tillämpning, och särskilt hava dessa anmärkningar riktat sig mot försäkringen av kontorspersonal samt butiks- och handelsbiträden. Kollegium finner emellertid, att kommittén förebragt giltiga skäl för försäkringens utsträckning jämväl till dessa personalgrupper, och tillstyrker sålunda förslaget, i vad angår lagens omfattning.

Kommitténs förslag att så gott som helt och hållet borttaga *karenstiden* har i flertalet yttranden mött livliga invändningar, och även kollegium avstyrker en sådan anordning. Framhållande å ena sidan faran för dubbelförsäkring och å andra sidan nödvändigheten av en synnerligen vidlyftig förvaltningsapparat för de lättare olycksfallens reglering, ifrågasätter kollegium, huruvida icke i stället för obligatorisk försäkring en direkt ersättningsplikt kan åläggas arbetsgivaren under karenstiden, som under sådana förhållanden borde bibehållas till 60 dagar. För att säkerställa arbetarens fordran på ersättning kunde man till yttermera säkerhet tänka sig en statsgaranti för arbetsgivarens förpliktelser i detta avseende.

Vad beträffar *ersättningsbeloppen*, finner kollegium skäl föreligga för en gradering av livräntebeloppet med hänsyn till den skadades försörjningsplikt. Rätt för änkling att erhålla livränta efter hustruns död bör enligt kollegii mening inträda endast i det fall, att änklingen är varaktigt oförmögen till arbete eller för sin existens varit väsentligt beroende av hustruns arbete. För det av kommittén föreslagna utbetalandet av livräntas kapitalbelopp till änkling eller änka, som träder i nytt gifte, finner kollegium skäl ej föreligga.

Beträffande försäkringens *organisation* förklarar sig kollegium sakna anledning tillstyrka kommitténs förslag att förlägga olycksfallsförsäkringen uteslutande till riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga arbetsgivarbolagen. Som grund för sin avvikande mening härutinnan framhålles dels de menliga följder, som en utebliven konkurrens kunde tänkas medföra för de försäkrades intressen, dels önskvärdheten av att riksförsäkringsanstaltens arbetsbörda i största möjliga mån blir lättad. När kollegium sålunda föreslår, att även de vanliga olycksfallsförsäkringsbolagen tilldelas rätt att teckna i lagens mening slutgiltiga försäkringar, förutsättes dock, att ersättningstagarnas intressen i allo tillgodoses, exempelvis genom särskilt för ifrågavarande försäkringar hos offentlig myndighet deponerad säkerhet.

Frågan om *sjöfolkets olycksfallsförsäkring* ägnar kommerskollegium en särskild undersökning. Sålunda framhålles, att intresset av en enhetlig lagstiftning icke får bortskymma nödvändigheten av att hänsyn tages till de egenartade omständigheter, varunder sjöfartsyrket utövas. Kollegium finner, att de i kommittéförslaget upptagna be-

stämmelserna på området blivit ganska knapphändiga, varjämte åtskilliga förhållanden, som beröra sjöfartsyrket, i viktiga hänseenden lämnats oreglerade. Särskilt beträffande i utrikes fart anställt sjöfolk skulle enligt kollegii mening lagens tillämplighet i vissa fall kunna bliva föremål för delade meningar. Dessutom påpekas den inkonsekvens, som ligger däruti, att, medan den föreslagna lagen endast avser olycksfall i arbete, sjölagen åter förpliktar redare att gälda varje under tjänstgöringstiden inträffad skada, vare sig densamma inträffat under arbete eller ej.

Järnvägsstyrelsen.

Järnvägsstyrelsen riktar sina huvudsakliga anmärkningar mot den del av kommitténs motivering, vari utvecklas skälen för att icke undantaga staten från *försäkringsplikt* för sin personal. Genom en särskild utredning påvisas, att statens järnvägars personal i regel redan nu äro tillförsäkrade förmåner vid olycksfall i arbete, som fullt motsvara och i vissa fall t. o. m. överträffa dem, som enligt den föreslagna försäkringen skulle utgå. Vad som i allmänhet talade för ett system, byggt på försäkringsplikt, i motsats till en anordning, innebärande en arbetsgivarnas omedelbara ersättningsplikt, vore enligt styrelsens mening dels hänsynen till arbetarnas säkerhet att utfå ersättning, dels önskvärdheten av att fördela olycksfallsrisken på ett flertal arbetsgivare. Då inga av dessa synpunkter enligt styrelsens åsikt göra sig gällande och då, som styrelsen påvisat, inga nämnvärda fördelar vare sig för statsbaneförvaltningen eller för dess personal vore att vinna genom den ifrågasatta anordningen utan densamma snarare måste anses medföra onödig omgång vid ersättningsfrågornas behandling, uttalar sig styrelsen på det bestämdaste mot att statsbaneförvaltningen ålägges försäkringsplikt beträffande sin personal.

Järnvägsstyrelsen upptager därefter frågan, huruvida de föreslagna bestämmelserna angående *ersättning* böra äga tillämpning på statens järnvägars personal. I fråga om ersättningen åt den skadade själv har styrelsen intet att invända mot kommitténs förslag, men beträffande ersättningen åt efterlevande föreslås som villkor för änklings rätt att erhålla livränta efter sin hustru, att han är varaktigt oförmögen till arbete eller i övrigt för sitt uppehälle varit väsentligt beroende av hustruns arbete.

Till utlåtandet är fogat en reservation av föredraganden med två instämmanden, vari påyrkas att olycksfall, som direkt förorsakats genom den skadades egen *vårdslöshet* eller åsidosättande av givna föreskrifter, *undantagas från all ersättning*.

Vattenfallsstyrelsen.

Styrelsen finner, att *statens och kommunernas ställning* som arbetsgivare i kommitténs förslag blivit alltför litet beaktad. De skäl, som anförts till förmån för ersättningspliktens utbyte mot försäkringsplikt, anknyta sig i främsta rummet till frågan om arbetsgivarens solvens och äro sålunda icke tillämpliga på staten, knappast heller på kommunerna. Emellertid förefinnes enligt styrelsens mening möjlighet att reglera denna fråga, utan att man därför behöver gå utom ramen av det föreliggande lagförslaget. Bestämmelserna borde omarbetas därhän, att statsverkens ersättningsplikt bibehålles, varvid de förmåner, som tillförsäkras personalen, borde göras likvärdiga med dem, som lagförslaget avsåge att giva. Vattenfallsstyrelsen anser sålunda, att statsverken som hittills böra själva få reglera olycksfallsersättningen för sin personal, dock att frågan om invaliditetsgradens fastställande bör hänskjutas till riksförsäkringsanstalten.

Beträffande *yrkessjukdomarna* finner styrelsen, att den av kommittén föreslagna begränsningen är allt för snäv, och vill under försäkringen inbegripa jämväl vissa akuta sjukdomar, som äro en direkt följd av de yttre förhållanden, varunder arbetet utföres, exempelvis frostskador och förkylningssjukdomar, uppkomna under arbete utomhus.

I fråga om *karenstiden* framhåller styrelsen, att den mest praktiska lösningen av denna fråga vore att överlåta åt arbetsgivaren själv att under en längre karenstid — förslagsvis 30 eller nu lagbestämda 60 dagar — utgiva ersättning direkt till arbetaren, intill dess frågan kan ordnas genom obligatorisk sjukförsäkring. Det förefaller styrelsen mer än olämpligt att endast för en kortare tid överlämna bestyret med de skadades vård och ersättnings utgivande åt en försäkringsinrättning, som vid organiserandet av denna verksamhet måste vidkännas både besvär och kostnader.

Sjukpenningens storlek finner styrelsen alltför högt tilltagen och på grund därav ägnad att fresta till simulation. Det ifrågasättes, huruvida icke det föreslagna beloppet lämpligen borde reduceras, åtminstone på det sätt, att icke-familjeförsörjare tillerkändes mindre sjukpenning än familjeförsörjare, förslagsvis hälften av den skadades dagsförtjänst. Även mot kommitténs förslag, att sjukpenning skall utgå jämväl för sön- eller helgdagar, ställer sig styrelsen på grund av egna erfarenheter mycket tveksam.

Vad beträffar det föreslagna *livräntebeloppet*, kan styrelsen icke värja sig för den föreställningen, att den skadade här fått en så rikligt tilltagen ersättning, att den så småningom mer än motväger de ekonomiska påföljderna av olycksfallet. På denna grund borde möjlighet beredas att verkställa en jämkning i den en gång fastställda livräntan så, att man icke kväver den skadades intresse att genom arbete skaffa sig ökade inkomster.

Vad slutligen beträffar möjligheterna att få livränta utbytt mot kapital, vill vattenfallsstyrelsen hava desamma utvidgade därhän, att en invalid eller en änka, som skall söka att på ett nytt verksamhetsfält vinna sin utkomst, må kunna beredas tillgång till ett litet rörelsekapital, vilket för detta fall vore av väsentligt större värde än en årlig livränta.

Telegrafstyrelsen.

Telegrafstyrelsen inskränker sig till att yttra sig över frågan om de lättare olycksfallens reglering, i vad angår dess egen personal. Riksförsäkringsanstaltens ingripande redan vid olycksfall, som medfört arbetsoförmåga under endast 4 dagar, komme i fråga om telegrafverkets arbetare att vålla onödig omgång utan någon fördel för arbetarna, enär dessa redan nu vore tillförsäkrade ersättning för olycksfall i arbete redan från dagen för olycksfallet. Styrelsen anser på grund härav mera praktiskt, att alla skador av övergående natur regleras genom styrelsens egen försorg, men att däremot vid skador, som vålla bestående men, riksförsäkringsanstalten anlitas för såväl fastställande som utbetalande av ersättning.

Lantbruksakademien.

Akademien ifrågasätter till en början, huruvida *försäkringspliktens utsträckande* så långt, som i kommitténs förslag skett, vore överensstämmande med nödig försiktighet, och hänvisar härvid till den utländska lagstiftningen, som enligt akademiens mening gått fram med vida större försiktighet särskilt i början. Akademien påyrkar också, att åtminstone att börja med kontorspersonal och därmed jämförliga, hustjänare samt tillfälliga arbetare utanför den egentliga industrien undantagas från försäkringsplikten, men vill därför icke underkänna dessa personalgruppers berättigande till ersättning i händelse av olycksfall i arbete. Sådan ersättning borde emellertid kunna beredas dem i annan ordning än den av kommittén föreslagna.

Karenstidens borttagande finner lantbruksakademien innebära en lockelse, om ej direkt till simulation, så dock till benägenhet att anse även obetydliga skador som orsak till arbetsoförmåga. Om även saknaden av obligatorisk sjukförsäkring förbjuder att sätta karenstiden så lång, som i 1901 års lag stadgas, vilket dock beträffande jordbruket skulle falla sig ganska naturligt, så synes det akademien likväl lämpligt att åtminstone bestämma, att rätt till ersättning för genom olycksfall förlorad arbetsförtjänst utginge

blott efter så pass lång karenstid, exempelvis en vecka, att mindre skador hunne gå över.

Beträffande den föreslagna storleken av *livränta* åt efterlevande påpekar akademien vissa oegentligheter, som skulle bliva en följd av det föreslagna beräkningssättet, och framhåller som ett önskemål, att bestämmelserna i denna punkt något mera kunde avpassa ersättningsrätten efter förhållandena, sådana de gestalta sig i det särskilda fallet.

Vad slutligen angår *premiebetalningen*, framhåller akademien, att det från jordbrukets synpunkt vore önskvärt, att avgifterna finge bestämmas och erläggas efter försäkringsårets slut, såsom förhållandet vore vid länens brandstodsbolag m. fl. ömsesidiga försäkringsbolag. Särskilt vid jordbruket vore det nämligen omöjligt att för ett kommande år beräkna åtgången av tillfällig arbetskraft, varemot det vid årets slut vore lätt att redovisa densamma.

Lantbruksstyrelsen.

Ehuru styrelsen finner såväl humanitära som praktiska skäl tala för att de försäkrades avgifter erläggas av arbetsgivaren, vill den dock ej lämna oanmärkt, att enligt vad erfarenheten visat olycksfall ej sällan förekomma, där arbetaren själv genom slarv eller ohörsamhet mot givna anvisningar är den direkta orsaken därtill.

Styrelsen anser en icke alltför kort *karenstid* vara av omständigheterna påkallad, därest icke genom simulation och liknande orsaker missbruk skall uppstå.

Lagförslaget tager enligt styrelsens förmenande alltför liten hänsyn till de för *jordbruket* säregna löneformerna med lön och stat, och särskilt vore behövligt, att ett stadgande tillades, varigenom vid inträffat olycksfall förhållandet mellan arbetsgivaren och sålunda anställda arbetare med hänsyn till avlöningen reglerades, och varigenom bl. a. kunde förekommas, att arbetaren under den tid olycksfallsersättning utgår anser sig berättigad att utan vederlag åtnjuta, helt eller delvis, de i staten ingående förmånerna.

Den i kommittébetänkandet föreslagna beräkningen av *livränta* åt efterlevande anser lantbruksstyrelsen böra ändras därhän, att om möjligt en stor efterlevande familj kunde erhålla en jämförelsevis högre ersättning än den föreslagna, även om detta måste ske på de mindre familjernas bekostnad.

De svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd.

Förtroenderådet representerar svenska arbetsgivarföreningen, centrala arbetsgivarförbundet, Sveriges redareförening och svenska lantarbetsgivarföreningarnas fullmäktige, varjämte även Sveriges industriförbund och Sveriges verkstadsförening i särskilda skrivelser anslutit sig till förtroenderådets yttrande.

Beträffande försäkringens *omfattning* finner förtroenderådet, att kommittéförslaget går allt för långt. Sålunda ifrågasättes, huruvida det vore lämpligt att låta lagen även omfatta tjänarna i familjerna och påpekas, att en så vidsträckt försäkringsplikt icke finnes i något annat land. I fråga om tillfälliga arbetare förordas den i England gällande regeln, att en person, vars arbete är av tillfällig art och som är sysselsatt på annat sätt än för arbetsgivarens näringsfång eller affär, icke omfattas av försäkringen. Slutligen finner rådet den föreslagna lönegränsen alltför hög och anser det vara skäl att överväga, huruvida icke densamma borde sänkas till 3 000 kronor.

Gent emot *yrkessjukdomarnas* inbegripande i försäkringen uttalar sig förtroenderådet på det bestämdaste. Sjukdomar höra enligt rådets mening, även om de förorsakats av förhållanden vid arbetet, till sjukförsäkringen, och ginge man nu med på att hänföra de s. k. yrkessjukdomarna under olycksfallsförsäkringslagen, riskerade man att så småningom en mängd sjukdomar, såsom tuberkulos och andra, vilka kunde antagas hava

uppkommit eller förvärrats genom förhållandena å arbetsplatsen, komme att skjutas under olycksfallsförsäkringen och sålunda i försäkringshänseende vila uteslutande på arbetsgivaren.

Vad beträffar *karenstiden*, vill förtroenderådet icke förneka, att det vore en obillighet, att arbetaren skulle gå miste om ersättning under så lång tid som 60 dagar, men är dock av den övertygelsen, att det skulle vara en mycket olycklig utväg att på sätt kommittén föreslagit hänvisa alla de kortvariga olycksfallen till olycksfallsförsäkringen. Dessa olycksfall anser rådet självfallet tillhöra sjukförsäkringen, men, då hos oss en obligatorisk sjukförsäkring ännu saknas, föreslår rådet, att arbetsgivaren i avvaktan på dylik lagstiftning ålägges en direkt ersättningsplikt under de 60 första dagarna av invaliditetstiden.

I fråga om *ersättningsbeloppen* medgiver förtroenderådet, att den nuvarande lagen är alltför njugg och att sålunda en höjning av beloppen vore av behovet påkallad, men finner å andra sidan det framlagda lagförslaget alltför frikostigt. Industrien skulle, om förslaget i oförändrat skick antoges, få vidkännas en merkostnad för försäkringen, uppgående till omkring 5 millioner kronor, och skulle denna utgiftsökning enligt rådets mening bliva ytterst betungande, särskilt för stenindustrien och vissa andra näringsgrenar.

Förtroenderådet föreslår sålunda, att sjukpenningen enligt kommitténs förslag fixeras till $^2/_3$ av dagsförtjänsten, men att denna senare beräknas till $^1/_{365}$ av årsinkomsten i stället för till $^1/_{300}$, som av kommittén föreslagits. Livräntans maximibelopp föreslår förtroenderådet sänkt från föreslagna 1 200 till 1 000 kronor, varjämte förordas en viss reduktion i beloppet för arbetare, som närma sig ålderdomsförsäkringens ikraftträdande. Beträffande möjligheten att få livränta utbytt mot viss summa en gång för alla, vill förtroenderådet utvidga de föreslagna bestämmelserna därhän, att exempelvis en yngre arbetare kunde beredas tillfälle att genom besittningen av ett kapital till studier eller startande av ett litet företag skapa sig en tryggare existens, än den livränta skulle medföra.

Till slut protesterar förtroenderådet mot kommitténs förslag att utestänga de vanliga olycksfallsförsäkringsbolagen från rätten att teckna i lagens mening slutgiltiga försäkringar ävensom emot den enligt rådets mening oegentliga bestämmelsen, att full ersättning för olycksfall i arbete skall utgå även för det fall, att olyckan vållats genom arbetarens uppenbara vårdslöshet eller åsidosättande av givna föreskrifter.

Socialstyrelsens utlåtande angående statsanslag till husmodersskolor.

Genom nådiga remisser den 4 och 16 oktober 1915 samt den 2 februari 1916 hade socialstyrelsen anbefallts avgiva underdåniga utlåtanden rörande särskilda framställningar från dels centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening, dels styrelsen för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, dels ock vederbörande styrelser för vissa av moderata kvinnoförbundets lokalavdelningar, vilka framställningar samtliga avse vidtagandet av åtgärder från statens sida för den kvinnliga ungdomens utbildning i husliga göromål och barnavård m. m.

I sitt den 9 mars 1916 häröver avgivna utlåtande har socialstyrelsen anfört bland annat följande:

Den under de senare decennierna pågående industriella utvecklingen i vårt land har inom de flesta samhällsgrupper så gott som fullständigt omlagt såväl hemmens ekonomi som deras arbetsmetoder. Behovet av arbetskraft inom hemmet har väsentligen minskats, icke blott därför att en stor del av det arbete, som förr utfördes i hemmen, nu överflyttats på fabrikerna, utan även därigenom, att de moderna tekniska hjälpmedlen även på hemmets område utövat sitt inflytande och minskat behovet av sådant arbete, som måste utföras för hand. Det sålunda minskade och till sina metoder omlagda husliga arbetet ansågs till en början fordra föga eller ingen yrkesskicklighet, och kom detsamma till följd härav att jämställas med de s. k. olärda arbeten, som ej fordra någon utbildning. Helt naturligt har denna omständighet menligt inverkat såväl på det husliga arbetets anseende som på dess utövares skicklighet.

De minskade kunskaperna i husligt arbete måste även i ej oväsentlig grad tillskrivas de betydligt större krav, som det nutida livet ställer även på flickornas utbildning och som under uppväxtåren taga deras tid så hårt i anspråk, att hemmen ofta, även där dessa äro fullt skickade därtill, ej ha tillfälle att bibringa dem de husmoderliga kunskaperna.

Den utveckling, vårt samhällsliv tagit och av allt att döma fortfarande kommer att taga, gör det i de allra flesta fall till en lika bjudande plikt för flickan som för gossen att så fort som möjligt kunna försörja sig själv, och det är vid sådant förhållande klart, att hennes huvudintresse redan därigenom skall läggas på den uppgift, som är henne närmast d. v. s. förvärvsarbetet, alldeles frånsett det faktum, att hon i regeln ej räknar husmoderns uppgift som något yrke, för vilket vissa kunskaper och färdigheter äro nödvändiga.

Uppenbarligen hava de husmoderliga kunskaperna ej följt med utvecklingen i övrigt, och följderna härav bli på alla områden allt kännbarare. En hel del sociala, hygieniska och ekonomiska missförhållanden måste säkerligen tillskrivas den omständigheten, att den husmoderliga yrkesskickligheten är i sjunkande eller ej har kunnat tillräckligt anpassa sig efter nutida förhållanden.

Styrelsen erinrar härefter om, hurusom det första anslaget till undervisning i husligt arbete i skolan beviljades av riksdagen år 1892. Detta anslag, som utgick med ett belopp av 5 000 kronor, var avsett till utbildning av lärarinnor i ämnet. År 1896 beviljades det första anslaget till undervisning i huslig ekonomi i flickskolor. 1906 anvisades liknande anslag till folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor och år 1912 till lanthushållsskolor. Av statsmedel utgå för närvarande över 280 000 kronor till undervisning i huslig ekonomi.

Om man frånräknar anslagen till lärarinneutbildningen — 41 000 kronor — och till lanthushållskurserna — 62 000 kronor —, går så gott som hela den återstående delen eller närmare 180 000 kronor till barnskolan. Två tredjedelar av våra högre flickskolor samt ett fåtal högre samskolor, enskilda och kommunala mellanskolor (sammanlagt ungefär 60 skolor) hava infört

undervisning i huslig ekonomi. Kursen omfattar vanligen en arbetsdag i veckan under två terminer.

I folkskolan ställa sig förhållandena i här ifrågavarande avseende betydligt sämre, i det att endast 421 dylika skolor, därav 148 i städerna och 273 på landsbygden, hava infört detta ämne. Anslaget till undervisning i huslig ekonomi i folkskolorna, som 1907 utgick med 39 300 kronor, har sedermera stigit med varje år och utgår för närvarande med c:a 140 000 kronor. Härifrån måste dock en del frånräknas, som användes till kurser för vuxna dels vid folkhögskolor, dels vid s. k. vandrande skolkök. Kurserna vid folkskolan utgöras antingen av en arbetsdag per vecka under 1—2 terminer eller också av en sammanhängande kurs på 6—7 veckor.

Socialstyrelsen redogör vidare för, hurusom frågan om den husliga fackutbildningen varit föremål för behandling av tre av staten tillsatta kommittéer, nämligen kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande, kommittén för ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen samt folkundervisningskommittén. De uttalanden om utbildning i husligt arbete, som förekomma i dessa kommittéers förslag, gruppera sig efter huvudsakligen två linjer, nämligen den mer eller mindre obligatoriska utbildning i husligt arbete, som kan anses vara det minimum av kunskap, som varje kvinna har behov av, samt den frivilliga mera *yrkesmässiga* utbildningen på området.

Dessa båda linjer framträda även i de till styrelsens behandling föreliggande framställningarna. Den senare typen är representerad förnämligast i det av styrelsen för svenska skolköksläraringinnornas förening framlagda förslaget, som utmynnar i en hemställan om särskilda anslag av statsmedel dels till understöd åt husmodersskolor med barnavård, avsedda för städernas och industrisamhällenas kvinnliga ungdom, dels ock till understöd åt obemedlade eller mindre bemedlade elever vid dylika skolor.

Styrelsens för fackskolan för huslig ekonomi framställning ansluter sig såtillvida till skolköksläraringinnornas, att även däri begäres statsanslag till husmodersskolor av visst angivet slag. I framställningen från fackskolan går man emellertid ett steg längre och ifrågasätter, om icke samhället — vid det förhållandet att denna husmoderliga yrkesutbildning just utgöres av de viktiga kunskaper och färdigheter, som en mor och husmor behöver och således borde vara tillgänglig för alla Sveriges unga kvinnor — i sitt eget och kvinnornas välförstådda intresse borde göra inhämtandet av sådan undervisning obligatorisk för landets alla kvinnor inom angiven ålder 18—25 år eller åtminstone omedelbart vidtaga nödiga åtgärder, för att undervisning i huslig ekonomi i vidsträckt mening må vid denna ålder vara tillgänglig för alla unga kvinnor, som önska begagna sig därav.

Vad slutligen beträffar moderata kvinnoförbundets framställningar, ansluta de sig däremot helt till den första typen och hemställes däri, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida enkla hemvårdskurser, omfattande undervisning i matlagning, födoämneslära, utgiftsberäkning, tvätt, sömnad, allmän hygien och teoretisk barnavård kunde i nödig utsträckning genom lag göras obligatoriska för den kvinnliga ungdomen, medan den högre

skoltypen av ekonomiska skäl tillsvidare endast torde kunna bliva en valfri yrkesskola.

Innan socialstyrelsen går att framlägga sina egna synpunkter i föreliggande ämne, erinrar styrelsen, att även riksdagen framhållit betydelsen av husmodersutbildning ehuru i ett väsentligen annat sammanhang, nämligen i skrivelse till Kungl Maj:t den 30 april 1912 (n:r 80) angående åtgärder för motarbetande av missbruk utav tobak och kaffe.

Dessutom anmärker styrelsen, att de senaste årens livsmedelsförhållanden bidragit till att göra frågan om husmödrarnas utbildning ännu mera aktuell, särskilt i städer och industrisamhällen. Då det vidare är anledning antaga, att livsmedelsproblemet, varav den föreliggande frågan påtagligen utgör en viktig del, även efter den nu pågående krisens slut kommer att påkalla en avsevärt större uppmärksamhet än före krisens utbrott, synes tiden just nu vara lämplig för vidtagande av åtgärder i förevarande syfte. Frågans vikt för såväl individen som samhället i dess helhet, dess stora räckvidd och ekonomiska konsekvenser synas enligt styrelsens mening göra det till en bjudande plikt för staten att söka medverka till dess lösning, även om därmed skulle följa icke obetydliga ekonomiska uppoffringar för statens vidkommande.

Någon obligatorisk yrkesutbildning för husmödrar av det slag, som av moderata kvinnoförbundet ifrågasatts, finner sig emellertid socialstyrelsen för det närvarande ej kunna föreslå. Styrelsen anser nämligen, att en dylik utbildning, såsom även av kvinnoförbundet framhållits, måste tänkas förlagd till skolåldern och även i övrigt ej kan få karaktär av annat än en förundervisning. Frågan om anordnande av dylik utbildning bör av hänsyn härtill upptagas i samband med spörsmålet om folkundervisningens höjande i övrigt.

Den närmaste uppgiften skulle i stället enligt styrelsens mening böra bliva att genom lämpligen avvägda bidrag från statens sida söka åstadkomma ett system av frivilligt upprättade skolor, där den kvinnliga ungdomen i städer och liknande samhällen kunde erhålla utbildning å det husliga området. Då emellertid denna undervisning, enligt vad styrelsen redan framhållit, måste avse en verklig yrkesutbildning, böra med statsbidragens tillgodonjutande förknippas sådana villkor i fråga om undervisningsplan, lärotid och inträdesålder m. m., att just denna yrkessynpunkt blir bestämmande i fråga om det praktiska anordnandet av ifrågavarande skolor.

Vad först utbildningens omfattning beträffar, synes en dylik yrkeskurs för husmödrar böra omfatta övningar och undervisning i följande ämnen:

I. *Praktisk undervisning:* a) matlagning, bakning, tillvaratagande av slakt i den utsträckning det låter sig göra; b) konservering av såväl animaliska som vegetabiliska födoämnen; c) tvätt och städning samt övriga rengöringsarbeten; d) sömnad av linne och barnkläder och om möjligt något klädsömnad; e) barnavård.

II. *Teoretisk undervisning:* a) närings- och födoämneslära; b) enkel bokföring och beräkning av hushållsutgifter lämpade efter olika inkomstbelopp;

c) hälso- och sjukvårdslära (med demonstrationer och övningar); d) spädbarnsvård och barnuppfostran; e) medborgarkunskap.

Ovanstående arbetsplan är i avseende å ämnesval fullständigt överensstämmande med de i skolkökslärarinnornas och fackskolans för huslig ekonomi skrivelser skisserade planerna endast med tillägg av ämnet medborgarkunskap, vilket enligt styrelsens åsikt jämväl bör ingå i undervisningen.

Beträffande ämnet praktisk barnavård torde det icke vara möjligt att överallt medtaga detta på grund av svårigheterna att särskilt för ändamålet anordna eller eljest få tillgång till spädbarnshem. Såvitt möjligt bör emellertid även praktisk barnavård ingå i undervisningen och givas tillräckligt utrymme å arbetsplanen. Helst bör kursen däri, såsom även skolkökslärarinnornas förening föreslagit, omfatta en tid av tre månader, vilket i betraktande av att den inhämtade kunskapen i detta ämne bör kunna användas i förvärvsarbete torde ungefär motsvara behovet.

Inträdesåldern bör enligt socialstyrelsens mening här liksom vid lanthushållsskolorna sättas till 16 år. Möjlighet för yngre flickor att få komma in i husmodersskolan bör dock tills vidare hållas öppen.

Kursernas varaktighet torde ej böra understiga ett år (11 månaders effektiv utbildning). Därest emellertid husmodersskola uteslutande är avsedd för elever, som genomgått högre flickskola eller motsvarande undervisningsanstalt, torde lärotiden möjligen kunna i någon mån reduceras. Dels torde man nämligen kunna beräkna, att elever av denna kategori genomgå skolan först vid 17 eller 18 års ålder, dels har deras föregående utbildning givit dem större förutsättningar för att kunna snabbare tillgodogöra sig undervisningen. Lärotiden, vars längd i det särskilda fallet skall vara beroende av tillsynsmyndighetens prövning, bör dock under inga omständigheter understiga 8 månader.

Vid varje skola bör vara anställd en i skolan boende föreståndarinna, som leder och deltager i undervisningen, varjämte övriga lärarkrafter anställas till det antal, undervisningens behöriga upprätthållande kräver.

En särskild styrelse bör enligt socialstyrelsens åsikt jämväl finnas vid varje skola. Lämpligen bör minst halva antalet styrelseledamöter utgöras av på orten bosatta, för denna verksamhet intresserade kvinnor, vilka på det sättet skulle bliva i tillfälle att utöva inflytande på skolans ledning och uppsikt över dess arbete.

För en husmoderskurs av här ifrågavarande slag med 11 månaders effektiv undervisning samt med 16 à 20 elever skulle sammanlagda kostnaden enligt styrelsens mening kunna anslås till ungefär 6 000 kronor eller per elev i genomsnitt något över 300 kronor. Med hänsyn till de med en husmodersskolas anordnande förenade kostnader finner styrelsen sig böra förorda, att det årliga statsbidraget (grundanslaget) fastställes till 2 000 kronor för skola utan praktisk barnavård samt till 2 800 kronor till skola, i vars undervisning även nyssnämnda ämne ingår. Med ett minimiantal av 16 elever skulle sålunda den särskilda del av statsbidraget, som avsåge praktisk barnavård, uppgå till 50 kronor per elev och kurs.

Såsom villkor för statsbidragets tillgodonjutande har styrelsen funnit skäligt föreslå:

att antalet elever vid varje kurs uppgår till minst 16,

att inom orten — av vederbörande landsting, hushållningssällskap, kommun eller av enskilda — tillskjutes ett belopp, som, med inberäknande av elev- och krubbavgifter, uppgår till minst samma belopp som grundanslaget, samt

att av nämnda elevantal minst 12 äro frielever.

För övriga elever skulle skola givetvis vara berättigad upptaga elevavgifter, men synas dessa med hänsyn till skolornas allmännyttiga karaktär icke gärna böra överstiga 50 kronor för varje elev, eventuell avgift för kosthållet dock ej inberäknad.

Enär det ju icke är otänkbart, att de lokala förhållandena understundom kunna vara sådana, att de icke påkalla skola av sådan storlek som den av styrelsen här föreslagna standardtypen, synes det vara ändamålsenligt att lämna möjlighet till statsbidrag även för mindre skolor. Vid dylika mindre skolor bör emellertid rätten till statsbidrag vara beroende på prövning i varje särskilt fall, varförutom bidragets belopp och det obligatoriska antalet frielever fastställas i förhållande till elevernas totalantal.

För att uppmuntra till ett fullt utnyttjande av skolas undervisningsmöjligheter vill socialstyrelsen vidare föreslå, att ytterligare statsbidrag utgår med 100 kronor per elev och kurs i skola utan barnavård samt med 150 kronor per elev och kurs i skola med barnavård för varje elev utöver 20 elever, dock fortfarande under förutsättning att samma belopp tillskjutes från orten. Detta tilläggsstatsbidrag bör dock icke överstiga i förra fallet 600 kronor och i senare fallet 900 kronor per skola. Av de elever, för vilkas undervisning tilläggsstatsbidrag utgår, bör minst hälften vara frielever.

Statsanslaget till här ifrågavarande skolor skulle sålunda kunna uppgå till högst 3 700 kronor per kurs, vilket bidrag, jämfört med anslaget till lanthushållskurser, som utgår med högst 1 800 kronor för en 3 månaders kurs med 12 elever, varav endast 3 frielever, ej torde kunna anses oskäligt i betraktande av att det här gäller ettårig kurs med 26 elever, varav 12 frielever.

Såsom ofta sker vid de nuvarande husmodersskolorna, synes det icke böra anses föreligga något hinder för de statsunderstödda skolorna att mottaga matgäster. Tvärtom kan mottagandet av dylika i viss omfattning bidraga till att giva eleverna nödig övning och färdighet i matlagning. Att i likhet med vad som skett i fråga om folkskolor m. m. fixera ett maximiantal matgäster torde i detta fall ej vara lämpligt, utan bör det kunna överlämnas åt tillsynsmyndigheten att tillse, att antalet matgäster ej överskrider, vad som är förenligt med och ändamålsenligt för undervisningen.

För att obemedlade och mindre bemedlade må kunna i så stor utsträckning som möjligt använda sig av den nu ifrågasatta undervisningen, har styrelsen ansett sig tillika böra till obemedlade eller mindre bemedlade elever vid dessa skolor förorda studieunderstöd av statsmedel utgående med 10 resp. 5 kronor per månad.

Till husmodersskolor, som i huvudsak stödja sin ekonomi på elevavgifter, må kunna utgå statsbidrag (grundanslag) med hälften så stort belopp som till de förutnämnda, kommunala skolorna, d. v. s. med 1000 kronor till sådan skola utan praktisk barnavård samt 1400 kronor till skola, som medtagit nyssnämnda ämne på undervisningsplanen. Några ytterligare villkor för statsbidrags tillgodonjutande i detta fall har styrelsen icke ansett lämpligt föreslå i annan mån än att elevavgifterna icke skäligen böra överstiga 200 kronor.

Då det måste ligga i statens intresse, att de statsunderstödda husmoderskolornas undervisningsmöjligheter så långt möjligt utnyttjas, bör enligt socialstyrelsens åsikt statsbidrag även kunna utgå för mera kortvariga kurser, som vid dessa skolor anordnas, till tjänst för flickor, som ej äro i tillfälle att deltaga i en mera utsträckt undervisning. Samma förmån bör även tillkomma specialkurser, avsedda att giva de elever, som förut tillgodogjort sig den allmänna husmodersutbildningen, ökad insikt och skicklighet i vissa husliga yrken, såsom bakning, strykning etc.

I fråga om tillsynsmyndighet för husmodersskolorna har socialstyrelsen ansett det lämpligast att ej träffa något definitivt avgörande, då frågan om övriga yrkesskolors förläggning ännu ej är slutbehandlad. Därest det emellertid på grund därav, att dessa skolor otvivelaktigt hava en mera utpräglad social karaktär än yrkesskolor i allmänhet och närmast åsyfta en förbättring av arbetarnas levnadsförhållanden, skulle befinnas ändamålsenligt att tillsvidare förlägga tillsynen över desamma till socialstyrelsen, så har styrelsen ingenting att däremot erinra. För en sådan anordning talar även den omständigheten, att styrelsen vid handläggningen av hithörande ärenden skulle hava att tillgå den sakkunskap, som den nuvarande yrkesinspektrisen under sin föregående verksamhet förvärvat på ifrågavarande område.

Då det givetvis är omöjligt att nu bedöma, i vilken utsträckning dels redan existerande husmodersskolor komma att inordna sig under här föreslagna system, dels ock nya skolor komma att anordnas, låter det sig icke göra att mera exakt beräkna, huru stort statsanslag kan för ändamålet bliva erforderligt. Med hänsyn till det ringa antalet av nu i verksamhet varande dylika skolor synes det emellertid icke vara sannolikt, att skolornas antal under det första året kommer att överstiga 20 à 25. Då vidare en del av dessa kunna förväntas bliva skolor med betalande elever och med statsbidrag sålunda, som icke överstiger 1 000 à 1 400 kronor, torde ett anslag av 50 000 kronor åtminstone under det första året vara tillräckligt, däri även inberäknat kostnaden för statens tillsyn. Anslaget torde dock böra givas karaktären av förslagsanslag.

Sedermera har Kungl. Maj:t avlåtit proposition i ämnet till riksdagen, och därvid i huvudsak upptagit socialstyrelsens ovanstående förslag. Då det emellertid syntes lämpligt, att husmoderskolorna till en början organiserades för sitt egentliga ändamål och de av socialstyrelsen ifrågasatta mera tillfälliga kurserna upptoges på arbetsprogrammet, först sedan någon närmare erfarenhet vunnits å området, har i propositionen något statsbidrag icke förordats att utgå till dessa tillfälliga kurser.

Socialstyrelsens yttrande i bemanningsfrågan.

Sedan socialstyrelsen av justitieombudsmannen lämnats tillfälle att yttra sig i anledning av ifrågasatt lagändring rörande bemanningen ombord å svenska handelsfartyg, avlät styrelsen vid mitten av sistlidne december månad ett yttrande i frågan, som här nedan in extenso återgives.

Efter det ändringar i sjölagen blivit vid 1914 års riksdag antagna, utarbetades genom i vederbörande departement tillkallade sakkunnige förslag till förordning angående vissa säkerhetsåtgärder vid nyttjande av fartyg, vilket förslag av Kungl. Maj:t den 1 april 1915 remitterats för gemensamt yttrande av kommerskollegium och socialstyrelsen.

Vid de förhandlingar, som fördes med tillkallade sakkunnige, företrädande olika intresseområden, såväl som vid ämbetsverkens gemensamma överläggningar, hävdades från styrelsens sida behovet av närmare föreskrifter rörande fartygs bemanning, än vad i förslaget funnes intagna.

Sedan emellertid upplysts, att initiativ för ett gemensamt upptagande av frågan de tre skandinaviska länderna emellan kunde vara att förvänta, ansåg sig ämbetsverket för det dåvarande ej böra vidhålla kravet på ett upptagande av frågan ensamt för Sveriges del, utan böra uttala sig för ett uppskjutande i avbidan på gemensam utredning de tre länderna emellan.

Den av styrelsen slutförda delen av undersökningen rörande sjömansyrket i Sverige hade även så nyligen utkommit, att vissa för ett närmare belysande av bemanningsförhållandena i Sverige erforderliga beräkningar, som kunde utföras på grundvalen av berörda undersökning, ej vid ifrågavarande tidpunkt kunnat medhinnas. Sedan dess har emellertid inom styrelsen verkställts sådana beräkningar, i sammanhang varmed en särskild undersökning utförts rörande de riktlinjer, åtgärder i berörda syfte böra följa, och har resultatet av ifrågavarande arbete meddelats i form av en »P. M. rörande bemanningsfrågan». Då av denna P. M. otvetydigt framgår behovet av närmare föreskrifter rörande bemanningen ombord å svenska handelsfartyg och det väntade initiativet till frågans upptagande styrelsen veterligt ännu ej kommit till stånd, har styrelsen ansett sig böra framhålla lämpligheten av, att åtgärder för upptagande av gemensamma överläggningar mellan Sverige, Norge och Danmark rörande upprättandet av likartade föreskrifter beträffande bemanningen ombord å fartyg snarast vidtagas från Sveriges sida.

Den i styrelsens yttrande omförmälda »P. M. rörande bemanningsfrågan» är i huvudsakliga delar av följande lydelse:

För att kunna med någon säkerhet bedöma bemanningsfrågans betydelse och innebörd torde det i främsta rummet vara nödvändigt få en inblick i, huru bemanningsförhållandena i verkligheten ställa sig å svenska handelsfartyg. Att härvid gå längre tillbaka i tiden än till sjöfartssäkerhetskommitténs betänkande, som avgavs den 16 december 1910 torde ej vara påkallat.

I bilagorna V—VIII av nämnda betänkande lämnas en del uppgifter av ganska stor betydelse för bedömandet av fartygsbesättningarnas tillräcklighet. Undersökningen, som i huvudsak baserats på uppgifter från sjömanshusen, omfattade 132 lastångare i storlekar från 5 400 till 200 bruttoton, 29 passagerarångare på 2 000—300 ton samt 170 segelfartyg varierande i storlek från 2 000 till 35 bruttoton. Dessutom återfinnes i berörda bilagor en tabell, utvisande kolförbrukningen per eldare och dygn å ett antal ångare.

Som ett allmänt omdöme, grundat på dessa uppgifter, kan sägas, att däcksbesättningarna å ångfartygen synas i de flesta fall till antalet hava varit tillfredsställande (en del undantag finnas likväl), varemot de i kvalitativt hänseende lämnat mycket övrigt att önska. Detta är i synnerhet fallet med de medelstora och mindre ångarna, där antalet av de mindre väl kvalificerade sjömännen ej står i något rimligt förhållande till de fullbefarna. Kolförbrukningen per eldare och dygn uppgives variera mellan 5 och 1·67 ton, och medelförbrukningen kommer upp till nära 3 ton per man.

Segelfartygens bemanning giver i allmänhet anledning till samma uttalanden, som ovan gjorts om däcksbesättningarna å ångfartygen; de äro oftast till numerären tillräckliga men otillfredsställande i fråga om kompetens.

Av synnerligen stort värde i förevarande fall är den statistiska undersökning, som, igångsatt av kommerskollegium och slutförd av socialstyrelsen, resulterat i den av sistnämnda ämbetsverk sistlidna vår utgivna publikationen »Sjömansyrket i Sverige». Primäruppgifterna äro härvidlag lämnade av yrkesutövarna själva och måste tillskrivas större betydelse och värde än om de uppsamlats genom mellanhänder (sjömanshusen o. a.).

I kapitel 5 behandlas särskilt bemanningsfrågan, som dessutom närmare klarlägges i en del tabeller, 1 a—1 c. Bland de uttalanden, som här förekomma, torde följande vara av intresse att anföra:

»Beträffande *lastångfartyg i nordsjö- och oceanfart om 700 bruttoton och däröver*, vilka tillsammans uppgingo till ett antal av 361 eller 77·6 % av samtliga redovisade ångfartyg av nämnda storlek, har särskild undersökning verkställts för utrönande av förhållandet mellan antalet matroser och mindre väl kvalificerad däckspersonal, såsom jungmän och lättmatroser. Resultatet härav har blivit, att av ifrågavarande ångfartyg ej mindre än 48, eller 13·3 % av samtliga under 2 500 bruttoton, icke hade påmönstrat någon matros ombord, medan antalet lättmatroser och jungmän växlade mellan 4 och 6. Tillsammans 133 (36·8 %) ångfartyg hade 1 matros anställd ombord samt 3—5 lättmatroser och jungmän. Å 110 (30·5 %) funnos 2 matroser samt minst 2 och högst 6 lättmatroser och jungmän. Å 38 (10·5 %) ångfartyg hade påmönstrats 3 matroser samt 1 och 8 lättmatroser och jungmän. Ombord å övriga 32 ångfartyg uppgick antalet matroser till minst 4 och högst 6 med växlande antal lättmatroser och jungmän (högst 8 å ett fartyg om 7 500—8 000 bruttoton).»

För att på ett överskådligare sätt bereda inblick i bristerna i bemanningen hava sammanställts närslutna trenne tabeller (tab. A, B och C), som äro grundade på siffror, hämtade ur ovannämnda publikation.

Å de 500 fartyg, som ingingo i undersökningen och voro sysselsatta i *kust- och inre fart*, funnos, enligt tab. A, anställda 1 389 besättningsmän, tillhörande däckspersonalen. Detta gör ett medeltal av 2·8 man per fartyg, och utgjordes nästan hela antalet, eller 1 357 man, av okvalificerade sjömän, hänförliga under rubriken »annan däckspersonal».

Beträffande *Östersjöfarten* framgår av tabellen, att 132 fartyg varit föremål för undersökning. Å dessa fartyg tjänstgjorde en däckspersonal av sammanlagt 530 man,

Tab. A. Däcksmanskapet å svenska handelsångfartyg, fördelat på dräktighetsgrupper och farter.

(O = Oceanfart, N = Nordsjöfart, Ö = Östersjöfart, K = Kust- och inre fart.)

Bruttoton	Fart	Antal fartyg	Hela däcksbesättningen		Fullbefaret manskap			Ej fullbefaret manskap		
			Summa	Medeltal per fartyg	Summa	Medeltal per fartyg	% av däcksbesättningen	Summa	Medeltal per fartyg	% av däcksbesättningen
20— 100	Ö	17	8	0·47	—	—	—	8	0·47	100·0
	K	185	272	1·47	—	—	—	272	1·47	100·0
100— 200	N	2	7	3·50	1	0·50	14·3	6	3·00	85·7
	Ö	32	97	3·03	38	1·19	39·3	59	1·84	60·7
	K	214	646	3·02	—	—	—	646	3·02	100·0
200— 300	O	1	4	4·00	1	1·00	25·0	3	3·00	75·0
	N	19	69	3·63	24	1·26	34·7	45	2·37	65·3
	Ö	25	101	4·04	36	1·44	35·6	65	2·60	64·4
	K	52	202	3·88	—	—	—	202	3·88	—
300— 400	N	27	107	3·96	30	1·11	28·0	77	2·85	72·0
	Ö	13	53	4·07	9	0·69	17·0	44	3·38	83·0
	K	15	59	3·93	—	—	—	59	3·93	—
400— 500	O	3	26	8·67	17	5·67	65·4	9	3·00	34·6
	N	22	94	4·27	17	0·77	18·0	77	3·50	82·0
	Ö	13	62	4·77	28	2·15	45·1	34	2·62	54·9
	K	6	35	5·83	—	—	—	35	5·83	100·0
500— 700	O	1	6	6·00	3	3·00	50·0	3	3·00	50·0
	N	35	144	4·11	38	1·09	26·4	106	3·03	73·6
	Ö	16	83	5·19	30	1·88	36·2	53	3·31	63·8
	K	19	119	6·26	10	0·53	8·5	109	5·74	91·5
700—1 000	O	6	30	5·00	11	1·83	36·6	19	3·17	63·4
	N	48	247	5·15	78	1·63	31·7	169	3·52	68·3
	Ö	13	84	6·46	41	3·15	48·8	43	3·31	51·2
	K	7	42	6·00	1	0·14	2·3	41	5·86	97·7
1 000—2 000	O	96	583	6·07	205	2·14	35·2	378	3·94	64·8
	N	136	825	6·07	342	2·51	41·4	483	3·55	58·6
	Ö	1	7	7·00	3	3·00	22·9	4	4·00	57·1
	K	2	14	7·00	12	6·00	85·7	2	1·00	14·3
2 000—3 000	O	33	238	7·21	123	3·73	51·7	115	3·48	48·3
	N	14	105	7·50	50	3·57	47·6	55	3·93	52·4
	Ö	1	7	7·00	5	5·00	71·4	2	2·00	28·6
Över 3 000	O	41	396	9·66	215	5·24	54·3	181	4·41	45·7
	N	1	12	12·00	6	6·00	50·0	6	6·00	50·0
	Ö	2	28	14·00	26	13·00	92·9	2	1·00	7·1
Summa	—	**1 118**	**4 812**	—	**1 400**	—	—	**3 412**	—	—

Tab. B. Maskinpersonalen (utom befälet) å svenska handelsångfartyg, fördelad på dräktighetsgrupper och farter.

(O = Oceanfart, N = Nordsjöfart, Ö = Östersjöfart, K = Kust- och inre fart.)

Bruttoton	Fart	Antal fartyg	Hela maskinmanskapet		Därav eldare			Kolförbrukning per eldare och dygn i ton	Hästkrafter per eldare
			Summa	Medeltal per fartyg	Summa	Medeltal per fartyg	% av maskinmanskapet		
Under 100	Ö	17	30	1·76	30	1·76	100·0	1·81	102
	K	185	166	0·90	164	0·89	98·8	2·32	102
100— 200	N	2	4	2·00	4	2·00	100·0	1·75	65
	Ö	32	63	1·97	60	1·87	95·2	2·17	84
	K	214	339	1·58	335	1·57	98·8	2·58	101
200— 300	O	1	2	2·00	2	2·00	100·0	2·25	90
	N	19	37	1·95	37	1·95	100·0	1·56	61
	Ö	25	58	2·32	58	2·32	100·0	2·00	83
	K	52	107	2·06	107	2·06	100·0	2·97	136
300— 400	N	27	71	2·63	70	2·59	98·6	1·86	88
	Ö	13	30	2·31	29	2·23	96·7	2·58	114
	K	15	36	2·40	36	2·40	100·0	3·90	195
400— 500	O	3	14	4·67	14	4·67	100·0	2·18	136
	N	22	54	2·46	54	2·45	100·0	2·18	100
	Ö	13	36	2·77	36	2·77	100·0	2·80	129
	K	6	14	2·33	14	2·33	100·0	3·54	144
500— 700	O	1	4	4·00	4	4·00	100·0	2·75	100
	N	35	102	2·91	93	2·66	91·2	2·52	137
	Ö	16	52	3·25	51	3·19	98·1	3·15	181
	K	19	63	3·32	61	3·21	96·8	3·00	151
700—1 000	O	6	23	3·83	21	3·50	91·3	2·45	121
	N	48	182	3·79	168	3·50	92·3	2·46	128
	Ö	13	53	4·08	49	3·77	92·5	3·06	161
	K	7	27	3·86	24	3·43	88·9	3·33	150
1 000—2 000	O	96	505	5·26	346	3·60	68·5	3·22	188
	N	186	659	4·85	497	3·65	75·4	3·15	167
	Ö	1	6	6·00	3	3·00	50·0	4·33	209
	K	2	17	8·50	16	8·00	94·1	2·33	151
2 000—3 000	O	33	215	6·52	120	3·64	55·8	4·35	271
	N	14	94	6·71	51	3·64	54·3	5·02	285
	Ö	1	6	6·00	3	3·00	50·0	5·33	367
Över 3 000	O	41	459	11·20	266	5·51	58·0	4·08	281
	N	1	11	11·00	6	6·00	54·5	4·75	317
	Ö	2	40	20·00	24	12·00	60·0	7·57	479
Summa	—	**1 118**	**3 579**	—	**2 353**	—	—	—	—

Tab. C. Däcksmanskapet å svenska segelfartyg, fördelat på dräktighetsgrupper och farter.

(O = Oceanfart, N = Nordsjöfart, Ö = Östersjöfart, K = Kust- och inre fart.)

Bruttoton	Fart	Antal fartyg	Hela däcksbesättningen		*Fullbefaret manskap*			*Ej fullbefaret manskap*		
			Summa	Medeltal per fartyg	Summa	Medeltal per fartyg	% av däcksbesättningen	Summa	Medeltal per fartyg	% av däcksbesättningen
Under 100 . .	N	4	6	1·50	4	1·00	66·7	2	0·50	33·3
	Ö	402	307	0·76	63	0·16	20·5	244	0·61	79·5
	K	302	146	0·48	83	0·27	56·8	63	0·21	43·2
100— 200 . .	N	20	56	2·80	11	0·55	19·6	45	2·25	80·4
	Ö	171	406	2·37	53	0·31	13·1	353	2·06	86·9
	K	21	37	1·76	7	0·33	18·9	30	1·43	81·1
200— 300 . .	O	4	16	4·00	2	0·50	12·5	14	3·50	87·5
	N	36	143	3·97	26	0·72	18·2	117	3·25	81·8
	Ö	58	218	3·76	38	0·66	17·4	180	3·10	82·6
300— 400 . .	O	8	36	4·50	6	0·75	16·7	30	3·75	83·3
	N	35	168	4·80	31	0·89	18·5	137	3·91	81·5
	Ö	22	97	4·41	20	0·91	20·6	77	3·50	79·4
400— 500 . .	O	6	34	5·67	12	2·00	35·3	22	3·67	64·7
	N	16	92	5·75	17	1·06	18·5	75	4·69	81·5
	Ö	7	37	5·29	7	1·00	18·9	30	4·29	81·1
500— 700 . .	O	5	38	7·60	9	1·80	23·7	29	5·80	76·3
	N	8	54	6·75	10	1·25	18·5	44	5·50	81·5
	Ö	1	6	6·00	2	2·00	33·3	4	4·00	66·7
700—1 000 . .	O	7	59	8·43	18	2·57	30·5	41	5·86	69·5
	N	4	38	9·50	12	3·00	31·6	26	6·50	68·4
Över 1 000 . .	O	2	35	17·50	12	6·00	34·3	23	11·50	65·7
	N	4	48	12·00	15	3·75	31·2	33	8·25	68·8
Summa	—	1 143	2 077	—	458	—	—	1 619	—	—

utgörande i medeltal 4 man per fartyg. Räknar man båtsmän, timmermän och matroser till fullt kvalificerad personal (fullbefarna sjömän) samt lättmatroser, jungmän och annan däckspersonal såsom mindre kvalificerade, utgör den förra kategorien 40·7 % och den senare 59·3 % av alla i Östersjöfart anställda däcksbesättningsmän.

Inom *Nordsjöfarten* omfattade undersökningen 304 fartyg med ett däcksmanskap av sammanlagt 1 610 personer, eller 5·3 man per fartyg. Enligt samma grunder som vid beräkningen för Östersjöfarten utgöres den fullt kvalificerade däckspersonalen av 36·4 % medan den mindre kvalificerade uppgår till 63·6 %.

I *Oceanfart* sysselsattes 181 fartyg med en sammanlagd däckspersonal av 1 283 man, eller 7·1 man per fartyg. Den fullt kvalificerade personalen utgör 44·8 % och övriga anställda 55·2 % av däcksbesättningen.

Av samtliga 4 812 anställda äro 1 400 eller 29 % att hänföra till fullt kvalificerad personal, under det 3 412 eller 71 % måste räknas som mindre kvalificerad.

Tab. B över maskinpersonalen å ångare omfattar samma antal fartyg som tabellen rörande däcksmanskapet.

I *kust- och inre fart* sysselsattes å 500 fartyg 769 personer eller i medeltal 1·5 man per fartyg. Av de anställda voro 757 eller 98·4 % eldare och 12 eller 1·6 % kollämpare. Donkeymän och smörjare funnos icke å denna grupp fartyg.

I *Östersjöfart* voro å 133 fartyg anställda 374 man tillhörande maskinpersonalen, vilket gör 2·8 man per fartyg. Manskapets fördelning på olika kategorier ställer sig som följer: donkeymän 5 eller 1·3 %, smörjare 12 eller 3·2 %, eldare 343 eller 91·7 % samt kollämpare 14 eller 3·8 %.

Inom *Nordsjöfarten* omfattade undersökningen 304 fartyg med en sammanlagd maskinpersonal av 1 214 man, eller 4 man per fartyg. Av de anställda voro 52 eller 4·3 % donkeymän, 55 eller 4·5 % smörjare, 980 eller 80·7 % eldare samt 127 eller 10·5 % kollämpare.

I *Oceanfart* sysselsattes 181 fartyg med en maskinpersonal av 1 222 man, vilket giver ett medeltal av 6·8 per fartyg. De skilda manskapskategorierna uppvisa följande fördelning: donkeymän 85 eller 7 %, smörjare 131 eller 10·7 %, eldare 773 eller 63·3 % samt kollämpare 233 eller 19·0 %.

De fyra sista kolumnerna i tabellen angiva kolförbrukningen per eldare och dygn, uttryckt i ton, ävensom maskinstyrkan uppdelad per individ av samma kategori besättningsmän.

Här ifrågavarande undersökning omfattade, jämlikt tab. C, 1 143 segelfartyg, av vilka 323, samtliga under 200 ton, nyttjades i *kust- och inre fart*. Hela däckspersonalen av manskapsgrad utgjordes på dessa fartyg av 183 man, eller 0·6 man per fartyg. Med samma indelning, som tillämpats i fråga om ångfartygen, omfattar det fullbefarna manskapet 49 % och det mindre kvalificerade 51 % av hela däcksbesättningen.

I *Östersjöfart* sysselsattes 661 fartyg med en däckspersonal av sammanlagt 1 071 personer eller i medeltal av 1·6 man per fartyg. Det fullbefarna manskapet omfattar endast 17 %, medan det mindre kvalificerade motsvarar 83 % av hela den i Östersjöfart anställda däcksbesättningen.

Beträffande *Nordsjöfarten* ingingo i undersökningen 127 segelfartyg med en besättning av 605 eller 4 8 man per fartyg. Den fullt kvalificerade personalen utgör 20 8 % och övriga 79·2 % av hela besättningsantalet i denna grupp fartyg.

I *Oceanfart* sysselsattes 32 segelfartyg med en sammanlagd besättningsstyrka av 218 man eller 6·8 man per fartyg. Fullbefaret manskap utgör 27 % och övriga 73 % av samtliga däcksbesättningen i denna fart.

I motsats till vad fallet var inom ångfartygsflottan, finner man bland besättningarna å segelfartygen i kust- och inre fart sjömän i ordets egentliga bemärkelse, och bland dem fullt kvalificerade till ungefär halva antalet. I övriga farter synes däremot förhållandet mellan fullbefaret och mindre väl kvalificerat sjöfolk vara ännu sämre än på ångfartygen. De fullbefarna uppgingo sålunda till i Oceanfart knappast en fjärdedel av hela besättningen och i Nord- ooh Östersjöfart ännu mindre.

Som ett sista led i utredningen rörande bemanningen å svenska fartyg må anföras den direkta undersökning, som socialstyrelsen innevarande höst låtit företaga ombord å en del ångare, varav framgår, att bemanningen, särskilt i kvalitativt hänseende, på en del fartyg är synnerligen undermålig.

Den svenska lagstiftningen på området är ganska ofullständig och innefattas dels i sjölagen, dels i lagen om tillsyn å fartyg och dels i olika kungl. förordningar.

Sålunda innehåller § 5 a sjölagen en bestämmelse, att fartyg skall vara bemannat på ett *betryggande sätt*, samt vissa mera allmängiltiga föreskrifter rörande besättningens

tillräcklighet för fördelning på två vakter. I § 32 ålägges befälhavaren en del skyldigheter rörande vakthållningen ombord, vilka måste anses förutsätta viss bemanning. § 37 föreskriver, att skeppsdagboken bland annat skall innehålla uppgift på bemanningen vid avgång från hamn, samt om och i vilken utsträckning främmande arbetsbiträde användes (vid lastning och lossning, samt vid fartygs ankomst till, avgång från eller förflyttning inom hamn).

Lagen om tillsyn å fartyg har till ändamål att bereda kontroll å efterlevnaden av sjölagens § 5 a och faller sålunda vad som i sjölagen finnes förordnat om bemanningen jämväl inom den förra lagens räckvidd. Dessutom finnes i lagens § 2 en särskild bestämmelse om sjömanshusombudsmännens tillsynsskyldighet i förevarande avseende.

Bland de kungl. förordningar, som äro avsedda att på ett eller annat sätt reglera bemanningen, bör måhända först nämnas befälsförordningen den 29 mars 1912, men då dess bestämmelser ej falla inom ramen för här ifrågavarande förhållanden, torde de i detta sammanhang ej behöva beröras.

I kungl. förordningen den 13 juli 1911 angående sjömanshusen i riket samt sjöfolks på- och avmönstring m. m. återfinnes i § 36 b föreskrift om, att befälhavaren vid mönstring skall lämna uppgift på, huru stor besättning av skilda slag fartyget minst skall medföra på resa. Denna besättningsstyrka, varom uppgifter införas i sjömansrullan, skall enligt § 41 sedermera uppehållas.

I § 2 av den nådiga förordningen med närmare föreskrifter angående tillsyn å fartyg den 31 december 1914 ålägges socialstyrelsen att i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet medverka vid tillsyn å bland annat fartygs bemanning. Vidare ålägges genom förordningens § 18 sjömanshusombudsmännen, att vid sjöfolks påmönstring söka utröna, huruvida fartyget är behörigen bemannat, samt till fartygsinspektionen anmäla eventuella uppenbara brister häri. I § 19 lämnas motsvarande bestämmelser för svenska konsuler i utlandet. Förordningens sjätte kapitel föreskriver slutligen, att vid inspektion av fartyg må undersökas, huru sig förhåller med bemanning och arbetsförhållanden m. m. ombord.

Som sjöfartens verksamhet är av synnerligen internationell karaktär, torde det vara av intresse att få en inblick i främmande lagstiftning i ämnet. En kort sammanfattning därav lämnas här nedan.

England. I detta land har man utgått från den princip, att ett fartyg, som är underbemannat, anses icke sjövärdigt och på denna grund kan kvarhållas i hamn såsom osäkert. Någon egentlig bemanningsskala finnes ej fastslagen uti lag, men Board of Trade har i form av instruktioner till fartygsinspektörerna givit anvisning om vad som skall fordras i avseende å bemanning. Sålunda fordras, att ångfartyg i utrikes fart av mer än 200 fots längd eller minst 700 tons bruttodräktighet skall under resa hava utom befälhavare och två styrmän, ett tillräckligt antal fullt tjänstedugliga (efficient) personer på däck för tjänstgöring i två varandra avlösande vakter, varje vakt inbegripande minst en kompetent man vid rodret, en man på utkik och en för uträttande av olika göromål. För ångare på över 2 500 bruttoton eller över 320 fots längd fordras en däcksbesättning av minst 8 man, och detta antal ökas till 10 man, då tonnaget överstiger 5 500 bruttoton eller längden 420 fot.

I »Merchant Shipping Act 1906» fastslås vissa kompetensfordringar för att vinna anställning som matros (A. B. — able bodied seaman). Här föreskrives nämligen i § 58, att för behörighet därtill fordras minst tre års föregående tjänstgöring »för om masten», av vilken tid högst två år må hava tillbringats ombord å däckat fiskefartyg. Mönstringsförrättare har att med stöd av sjömännens papper tillse, att denna förordning följes, och är skyldig neka mönstring som matros, i fall omnämnda fordringar ej äro uppfyllda. I fråga om maskinpersonalen finnas inga närmare föreskrifter och på segelfartyg skola inspektörerna ingripa, endast om besättningen till antal och beskaffenhet är väsentligen underlägsen den enligt allmän praxis vanliga.

Om alltså de engelska föreskrifterna rörande fartygs bemanning ej äro så vittgående (som synes äro de dock betydligt strängare än de svenska), har man dock i

praktiken kommit ganska långt, i det man i många fall tillämpar de synpunkter, som framställts av 1896 års bemanningskommitté, vilken bland mycket annat även utarbetade förslag till formlig bemanningsskala för såväl ångare som segelfartyg.

Då en jämförelse med bemanningsförhållandena å de engelska handelsfartygen vid tiden för kommitténs verksamhet onekligen är ganska betydande för förevarande frågas innebörd, återgivas här några siffror ur den av kommittén lämnade officiella rapporten. År 1891 voro å brittiska fartyg i utrikes sjöfart anställda 54 572 personer, tillhörande den egentliga däcksbesättningen. Av dessa voro 9 309 eller 17 % båtsmän och timmermän, 40 625 eller 75 % matroser, 3 431 eller 6 % lättmatroser samt 1 207 eller 2 % jungmän. Om de första båda kategorierna räknas som fullbefaret manskap och de övriga som mindre kvalificerade, blir relationen resp. 91 % och 9 %. Den svenska ångbåtsflottan uppvisar som motsvarande siffror: fullbefarna 29 %, mindre kvalificerade 71 %. De senare talen omfatta visserligen alla farter, då de engelska däremot endast avse utrikes fart, men disproportionen är i alla fall synnerligen stor.

Enligt uppgifter, som från den engelska centralregistreringsbyrån för sjömän ställdes till de kommitterades förfogande, voro medeltalen av ombord å lastångfartyg anställda personer i däckstjänst följande:

Å ångfartyg om	600—800 bruttoton . . .	6 matroser
» »	800—1 000 » . . .	6 »
» »	1 000—1 500 » . . .	6 » , 1 lättmatros
» »	1 500—2 000 » . . .	1 timmerman, 7 matroser
» »	2 000—3 000 » . . .	1 » , 7 » , 1 lättmatros
» »	över 3 000 bruttoton	ytterligare en matros för varje överskjutande 1 000 ton

Trots att nu berörda bemanningsförhållanden i alla avseenden kunna anses betydligt bättre än motsvarande å svenska fartyg, höllo de engelska kommitterade dock före, att en bemanningslag var önskvärd och nödvändig.

Eldarepersonalens numerär borde enligt kommitterades förslag regleras med hänsyn till kolförbrukningen. Å ångfartyg, som gjorde resor inom tropikerna, borde sålunda anställas en eldare för varje $2^1/_2$ tons kolförbrukning per dygn och på övriga farvatten en eldare för varje 3 tons förbrukning.

Tyskland. I tyska sjölagen (avdelningen »Seemannordnung») finnes ingen föreskrift om besättningens antal utan endast om såväl däcks- som maskinpersonalens indelning i två vakter — maskinpersonalen å ångfartyg i transatlantisk fart skall dock vara indelad i tre vakter. Emellertid har Seeberufsgenossenschaft lämnat en något närmare föreskrift, i det man från den engelska rätten hämtat bestämmelsen om tre man på varje däcksvakt. Dock gäller detta endast i långfart och atlantisk fart.

Frankrike. I form av administrativa förordningar bestämmes, att däcksbesättning skall vara indelad i minst två, och maskinbesättning i minst tre vakter. Rörande antalet sjömän på varje vakt har man endast föreskrivit som direktiv, att det skall finnas minst en eldare för tre eldstäder. I övrigt regleras bemanningsfrågan indirekt genom diverse föreskrifter om arbetstidens längd och indelning.

De *danska* föreskrifterna i ämnet överensstämma i det stora hela med de svenska, vilket även är förhållandet med de *norska*. I Norge har emellertid bemanningsfrågan sedan flera år tillbaka varit föremål för stor uppmärksamhet, och 1898 års sjöfartssäkerhetskommitté (kommissionen för utarbetande av förslag till lag om statskontroll av fartygs sjövärdighet) har i allt väsentligt följt den engelska kommitténs förslag till bemanningsförordning.

Sjömansyrkets egna utövare, sjömännen — befäl såväl som manskap — hava sedan lång tid tillbaka närt den önskan, att en reglering av bemanningen i både kvalitativt och kvantitativt hänseende måtte komma till stånd. I främsta rummet värda uppmärksamhet i denna sak torde vara de yttranden, som kommit till synes i den förut

omnämnda publikationen »Sjömansyrket i Sverige». Att ej ännu flera direkta »erinringar och önskemål» rörande bemanningen framställts vid ifrågavarande undersökning torde bero därpå, att befälhavarna å sina frågeformulär haft tillfälle att uppgiva besättningarnas storlek och kvalifikationer för varje särskilt fartyg, och att de ansett dessa uppgifter tala tillräckligt för sig själva utan ytterligare kommentarier. Av betydelse för frågans bedömande torde också vara de framställningar och uttalanden, vilka vid olika tillfällen gjorts av Sveriges fartygsbefälsförening, ångfartygsbefälhavaresällskapet och svenska maskinistförbundet.

Men det är ej allenast de i aktiv tjänst varande sjömännen av alla grader, som påyrkat en bemanningslag. Även andra personer inom skilda samhällsklasser hava ivrat för denna sak, så väl i form av motioner i riksdagen som eljest i tal och skrift. Herrar Kinnmans och Smiths vid 1901 och 1902 års riksdagar i andra kammaren framlagda förslag till statskontroll å fartyg, i vilka motioner även bemanningsfrågan berördes, må sålunda här omnämnas.

Även i sjöfartssäkerhetskommitténs betänkande (sid. 155), fastslås, att »det synes tvivelaktigt, huruvida befogade anspråk på besättningens lämplighet och utbildning inom de olika delarna av skeppstjänsten, och särskilt på ett rätt förhållande mellan antalet fullt utbildade sjömän och yngre årsklasser, kunna anses skäligen tillgodosedda.» Emellertid kom kommitténs majoritet till den slutsatsen, att några mera ingående bestämmelser rörande bemanningens reglering ej vore av nöden, mot vilket uttalande likväl tre av ledamöterna, herrar Gummesson, Hök och Lindley, reserverade sig.

Sjömanshusen i riket äro de institutioner, som komma i den närmaste beröringen med sjömännen, och torde det vara av denna anledning, som justitieombudsmannen från en del sjömanshusdirektioner infordrat yttranden rörande önskvärdheten eller behovet av en lagändring i avseende å bemanningsfrågan.

Av de inkomna skrivelserna framgår, att de flesta sjömanshusen ej anse någon skärpning av nuvarande bestämmelser erforderlig, och att man framför allt bör se tiden an och avvakta, huru den nu anordnade kontrollen kommer att verka. Ett sådant uppskjutande av bemanningsfrågans närmare reglering synes dock betänklig med hänsyn till de faror, för vilka sjömännen utsättas genom bristfällig bemanning. Huruvida uttrycket »betryggande bemanning» kan komma att vinna i tydlighet genom praxis, torde även vara tvivelaktigt. Bland uttalandena från sjömanshusen saknas för övrigt ej sådana, som giva vitsord om behövligheten av skärpta bestämmelser, och ett par av sjömanshusdirektionerna framhålla bemanningens otillräcklighet i allmänhet.

Trots att, som ovan nämnts, sjömanshusen stå i en ganska intim beröring med sjömännen, lär man dock ej behöva tillerkänna deras gjorda uttalanden allt för stor betydelse. Med undantag av sjömanshusen i Hälsingborg och Stockholm hava för övrigt inga protokoll över förhandlingarna i frågan insänts, varför man ej kan utröna, huruvida direktionernas uttalanden varit enhälliga eller om reservationer av en eller annan art avgivits. Detta är naturligtvis i viss mån ägnat att förringa värdet av de gjorda uttalandena.

Undertecknad kan icke dela sjömanshusdirektionernas uppfattning, att en skärpning i nu gällande bestämmelser rörande bemanningen å svenska handelsfartyg är obehövlig — detta först och främst ur säkerhetssynpunkt, enär ett fartyg med underhaltig bemanning ej endast utsätter sig själv för fara, utan även utgör ett hot för andra fartyg, som befinna sig i dess väg.

Det nu sagda gäller framför allt däcksbesättningen, under det eldarpersonalens antal och kompetens ej kan sägas vara av samma betydelse för säkerheten. Då en ångare är under gång, erbjuder däckstjänsten så många olika faser, att det, förutom de oavvisligen nödvändiga männen till rors och på utkik, måste finnas någon för utförande av de otaliga mer eller mindre viktiga göromål, som alltjämt förekomma. En del av dessa sysslor må uppräknas här: tändning och putsning av signal- och andra lantärnor; avläsning av loggen; tillsyn och iordningställande av båttaljor, lod etc.; tillvaratagande och fastsurrande av föremål, som till följd av fartygets rörelse komma i drift; bras-

sande av ventilatorer; tillsyn av luckskalkningar; uträttande av allehanda ärenden på order av vakthavande befäl; purrning av frivakten m. m. Är det dåligt väder, storm, tjocka eller regn, ökas naturligtvis göromålens arter och omfattning.

En av de allra viktigaste förutsättningarna för ett fartygs säkerhet under tjocka och osiktbart väder är ett oavbrutet tagande av lodskott, då förhållandena så tillåta. Att besättningens antal och kompetens härvid äro av betydelse, kan väl knappast bestridas, liksom ej heller olägenheten av att under en längre tid hålla frivakten i arbete med lodet. Följden av bristande bemanning blir emellertid ofta, att lodningen åsidosättes och att fartyget går på grund.

Av lika stor vikt i säkerhetshänseende är, att däcksbesättningen är tillräcklig för handhavande av livbåtarna. Det kan mången gång behövas, att vakten på däck skall vara i stånd att utan andras biträde sätta ut en båt för att rädda ett människoliv — skall frivakten först purras ut, kommer hjälpen oftast för sent.

Även och icke minst från arbetarskyddssynpunkt måste en mer effektiv reglering av bemanningen tillmätas stor betydelse, enär en till antal och kompetens underhaltig besättning lätt blir utsatt för överansträngning. Huru ofta händer det ej att fartyg sticka till sjöss sent på kvällen, sedan besättningen mäst arbeta hela dagen. Man kan gott tänka sig, att den del av manskapet, som får den första sjövakten sig anförtrodd, ej heller kan vara så synnerligen vaksam och lämpad att navigera fartyget genom mången gång starkt trafikerade farvatten.

Även för disciplinen ombord är en tillfyllestgörande bemanning av stor betydelse. För en otillräcklig eller inkompetent besättning blir arbetet för drygt och inkräktar på fritiden, varigenom oförnöjsamhet, split och oordning ofta bli följden.

Slutligen må framhållas, att en bättre reglering av bemanningsförhållandena säkerligen skulle komma att verka hämmande på den avsevärda emigrationen av svenska sjömän till utlandet, där de, som förhållandena nu te sig, lättare än i Sverige vinna sådan anställning, som de på grund av sin föregående sjötjänst kunna göra anspråk på. I och med skyldighet att å svenska fartyg föra ett visst antal fullbefarna matroser, skulle helt visst en stor del av dessa, som nu ej här kunna vinna anställning i överensstämmelse med sin kompetens, stanna kvar inom landet och komma vår handelsflotta till godo.

Av de skäl, som, särskilt från redarhåll, anförts mot en lagstiftning i frågan torde det i synnerhet vara trenne, som fordra ett närmare beaktande.

För det första har man sålunda sagt, att verklig brist på sjömän råder i Sverige, och att på grund härav närmare bemanningsföreskrifter skulle komma att visa sig utan någon nämnvärd verkan i åsyftat avseende. Det är utan tvivel riktigt, att en viss brist på *dugligt* sjöfolk förefinnes, men granskar man något närmare orsakerna härtill, finner man, att bot härför i avsevärd mån skulle kunna rådas av redarna själva genom att förbättra sjömännens ställning ombord. Detta tillsammans med skärpta bemanningsbestämmelser skulle säkert bidraga till att hålla vårt folk kvar å svenska fartyg.

Det andra skälet gäller de svårigheter, som för oss skulle uppstå i konkurrensen med våra grannländer, om skärpta bemanningsföreskrifter antoges i Sverige. Dessa svårigheter synas betydligt överdrivna, men önskvärt torde vara, att de helt avlägsnades genom en överenskommelse mellan de tre länderna om likartade bestämmelser i ämnet.

Kommer så den tredje invändningen, vilken går ut på att bevisa obehövligheten av bemanningsfrågans reglering på den grund, att inga sjöolyckor kunnat visas hava inträffat till följd av otillräcklig eller olämplig bemanning. Det får väl förutsättas, att detta påstående stödjer sig på företagna undersökningar, utförda med ledning av de sjöförklaringar, som under gångna år hållits rörande timade sjöolyckor. Men med kännedom om, att den nautiska sakkunskapen vid sådana tillfällen i vårt land varit synnerligen illa representerad, kan man ej fästa alltför stort avseende vid ett bevismaterial, som på sådant sätt åvägabragts och vilket dessutom är mycket bristfälligt på

den grund, att sjöförklaring endast avgivits vid svårare olycksfall och i de fall, då det gällt personskador, endast vid förlust av människoliv. Av denna uppfattning var även sjöfartssäkerhetskommittén, som yttrar, att »av undersökningen framgår endast de yttre orsakerna, men däremot ej i vad mån beskaffenheten av fartygs material, utrustning, *bemanning* och lastning till olyckan bidragit».

Om alltså starka skäl synas tala för skärpning av nu gällande bestämmelser rörande bemanningen å svenska handelsfartyg, gör sig emellertid å andra sidan en viss tvekan gällande beträffande den rätta formen därför. Att i lag fastställa en bemanningsskala, grundad på fartygens storlek torde dels medföra orättvisor och dels komma att i praktiken möta stora svårigheter, då den svenska sjöfarten bedrives under en sådan mångfald olika former. Lämpligare synes vara, att nödiga bestämmelser i ämnet meddelas av Kungl. Maj:t i administrativ väg, då därvid de säregna förhållanden, som råda i avseende å olika farter och fartygstyper, bättre kunna beaktas, samt eventuellt erforderliga ändringar lättare kunna åstadkommas, än om regleringen fastställes genom lag. Dylika administrativa författningar med fastställande av en bemanningsskala, som ovan berörts, torde emellertid helst böra utfärdas efter samråd de skandinaviska länderna emellan.

Vissa åtgärder för åstadkommande av ett enhetligt bedömande från tillsynsorganens sida av vad som må anses som betryggande bemanning torde, intill dess förordning på angivet sätt kommit till stånd, kunna vidtagas genom fartygsinspektionens chefsmyndighet.

Att här framlägga något mer fullständigt förslag till en bemanningsförfattning torde knappast vara på sin plats, utan må i sådant avseende endast anföras några grundlinjer, som synas böra komma till beaktande vid utarbetandet av en sådan författning.

Först och främst torde vara nödvändigt att skilja på ångfartyg och segelfartyg, då besättningens såväl antal som kompetens å dessa båda kategorier av fartyg ej lära kunna bestämmas enligt samma grunder.

Som allmän regel bör i enlighet med den engelska kommitténs förslag fastställas, att ingen ångare får gå till sjöss med mindre däcksbesättning — utom befälhavaren och styrmän — än sex man, varav minst fyra skola vara fullbefarna sjömän (timmermän, båtsmän eller matroser). Tjänstgöringen till sjöss skall indelas på minst två vakter med minst tre män på varje vakt. Från denna regel bör emellertid undantagas fartyg under ett visst tonnage, vilka idka sjöfart å kust- och inre farvatten. Eldarnas antal bör regleras efter kolförbrukningen, så att en eldare skall finnas för varje viss angiven vikt av kolkonsumtionen per dygn; vid fart i tropikerna bör emellertid motsvarande vikt per man minskas.

Å segelfartygen bör tonnaget såväl som segelarean samt fartygens egenskap av råseglare eller ej läggas till grund för bemanningsberäkningen. Som det torde bliva svårt att, med så många olika omständigheter att beakta, fixera en bemanningsskala, synes det böra överlämnas åt kontrollmyndigheterna att i varje särskilt fall tillse, att besättningen uppfyller erforderliga krav med hänsyn till säkerhet och arbetarskydd. Som en oeftergivlig fordran bör dock stipuleras ett minsta förhållande mellan fullbefarna sjömän och besättningen i dess helhet.

Varje skärpning av bemanningsföreskrifterna, den må nu komma till stånd enligt här ovan angivna grunder eller i form av en mera definitiv skala, förutsätter emellertid ett fastställande av kompetensfordringarna för anställning i de olika befattningarna ombord. Det norska kommittéförslaget innehåller i detta avseende följande. För att kunna vinna anställning som fullbefaren sjöman fordras att hava uppnått 19 års ålder samt hava fullgjort minst 3 års sjötjänst på däck i utrikes fart. Motsvarande fordringar för vinnande av anställning som lättmatros avse en ålder av 18 år och 24 månaders sjötjänst, eller ock att aspiranten genomgått av staten fastställda utbildningskurser å skolskepp eller i sjömansskolor. Det torde dock böra ifrågasättas, huruvida man i likhet med det norska förslaget bör räkna tjänst å örlogsfartyg som likvärdig med anställning å kofferdifartyg.

Det vore önskvärt, att i kompetensfordringar för däcksmanskap även upptages någon tids tjänst å segelfartyg, men med den begränsning, segelflottan numera har, lär det vara svårt ifrågasätta en sådan åtgärd.

För att med de ökade kompetensfordringarna kunna tillgodose behovet av sjömän, synes det vara nödvändigt, att staten, i likhet med vad förhållandet är i England och Tyskland, anskaffar skolskepp för utbildning av ynglingar, som önska ägna sig åt sjömansyrket. Dessa skolskepps verksamhet, som lämpligast borde förläggas till sommaren och med fördel kunde utgöra en fortsättning på en föregående vinterutbildning i sjömansskola i land, skulle huvudsakligen inriktas på att bibringa eleverna sådana kunskaper, att de kunde vinna anställning som lättmatroser å handelsfartyg.

Ett skärpande av bemanningsföreskrifterna torde även påkalla en utsträckt kontroll över deras iakttagande. I första hand lär denna kontroll fortfarande böra åläggas sjömanshusombudsmännen, då dessa vid påmönstring av sjöfolk, bäst äro i tillfälle att iakttaga och rätta eventuella brister i bemanningen — förutsatt att de äga tillräcklig sakkunskap och föregående praktisk erfarenhet i frågan. Att emellertid denna kontroll ej kan bliva tillfyllest, då den endast är effektiv vid påmönstring av hela besättningar, torde vara tydligt och framhålles även i ett par av yttrandena från sjömanshusen. Ej heller med fartygsinspektörernas medverkan torde tillsynen kunna förväntas bliva tillfyllestgörande, då en del av dessa inspektörer knappast äga erforderlig sakkunskap på området, och dessutom besiktningar och inspektioner ofta företagas, då icke någon besättning är inmönstrad, eller då över huvud taget ingen av manskapet finnes ombord.

Lämpligaste sättet att komplettera den i det föregående berörda kontrollen från sjömanshusens och fartygsinspektionens sida torde vara att enligt engelskt mönster upprätta ett centralregister för sjömän. Den nytta en sådan anordning skulle medföra kan sammanfattas i följande punkter:

1) En vidsträckt möjlighet till kontroll ernås, i det varje sjöman kan följas från fartyg till fartyg under hela sin tjänstetid. Man kan sålunda när som helst få en överblick över hela den svenska sjömanskåren och av bemanningen å varje särskilt fartyg.

2) Sjömännens värnpliktsförhållanden komma att framträda på överskådligt sätt, varigenom förbättrad kontroll jämväl i detta avseende möjliggöres. Enligt inhämtade upplysningar skulle en sådan kontroll bliva av särskild betydelse för marinens mobilisering.

3) Tillförlitliga uppgifter kunna erhållas över vid sjöolyckor omkomna sjömän.

4) Sjömännens anhöriga och andra kunna om deras vistelseort m. m. få upplysningar, som enligt det nuvarande systemet ej stå att erhålla.

5) Av polismyndigheterna efterspanade individer, vilka söka undkomma genom att gå till sjöss, kunna lättare än nu befordras till laga näpst.

6) Sjömän, som förlorat sin sjöfartsbok och övriga papper kunna genom hänvändelse till centralregistret få intyg om fullgjord tjänstgöring.

7) En betydande skriftväxling mellan de olika sjömanshusen — nu ofta resultatlös — kommer att bortfalla som obehövlig.

8) Registret kommer att lämna synnerligen gott material för statistiska utredningar rörande sjömansyrket.

I centralregistret skulle enligt insända meddelanden från sjömanshus och konsulat föras anteckningar över alla å svenska fartyg anställda — eventuellt endast påmönstrade — sjömän.

Beträffande registreringsarbetets förläggning synes socialstyrelsen bäst lämpad att handhava detsamma. Oavsett dess allmänna sociala uppgifter äger ju detta ämbetsverk enligt förordningen angående tillsyn å fartyg att uppmärksamma bl. a. fartygens bemanning. Dessutom torde socialstyrelsens egenskap av centralmyndighet för den offentliga arbetsförmedlingen i riket jämväl starkt tala härför.

Stockholm den 13 december 1915. *Th. Fürst.*

Bostadskommissionens yttrande och förslag i hyresfrågan.

Den 10 april ingav statens bostadskommission till civilministern ett förslag till kommunal reglering av hyresmarknaden dels genom *medlingsnämnder* för vissa hyrestvister, dels genom *offentlig bostadsförmedling* för smålägenheter. Förslaget utgör en komplettering av kommissionens skrivelse av den 22 sistlidna mars, varuti framlagts resultaten av kommissionens utredning rörande de allmänna orsakerna till den hotande bostadsbristen.

Bostadskommissionen angiver som den föreslagna offentliga hyresregleringens ändamål att under nuvarande dyrtid söka förhindra den ytterligare sänkning av de mindre bemedlades levnadsstandard, som hyresförhöjningar, motiverade endast av fastighetsägarens vinningslystnad, kunna förorsaka. Den uppgift, som här föreligger, har föga gemensamt med den offentliga prisregleringen för livsmedel i form av maximipris. Den hyresreglerande myndigheten kan icke ingå på någon granskning av hyrespriserna i och för sig, utan blir dess uppgift endast att bilda sig en uppfattning om i vad mån en ifrågasatt hyresstegring kan anses motiverad av ökade utgifter för fastigheten under krisen.

Efter att hava motiverat sitt beslut att frångå exemplet från Norge och England, där regleringsorganen äro utrustade med befogenhet att fälla rättsligt bindande skiljedomar, föreslår kommissionen, att hyresregleringens lokala organ skola fungera som *förlikningsnämnder* med uppgift att medla i tvister om hyresförhöjningar. Kommissionen anser, att dessa organ, därest de erhålla en lämplig sammansättning, snart nog skola förvärva en auktoritativ ställning och ett bestämmande inflytande på hyresmarknaden. Deras verksamhet kommer att giva dem en synnerligen grundlig kännedom om de olika ekonomiska och sociala förhållanden, av vilka hyresprisen bero, och det torde därför kunna antagas, att deras medlingsförslag i de flesta fall skulle komma att godkännas. Möjligheten av att nämnden offentliggör sitt förslag och därmed brännmärker en i strid mot detta förslag vidtagen hyresförhöjning såsom oskälig, skulle för övrigt innebära ett nog så verksamt tryck på fastighetsägarna, för vilka det bleve svårt att enbart av vinningslystnad förkasta ett på goda grunder fotat förlikningsanbud.

De lokala förlikningsorganens arbete för att befrämja en av förnuftiga ekonomiska och sociala grunder bestämd utveckling av hyresmarknaden synes kommissionen i hög grad kunna underlättas genom en kombination med en rationellt ordnad *bostadsförmedling*. Någon på enskilt initiativ beroende bostadsförmedling finnes som bekant knappast vad smålägenheter angår, och den vanliga annonseringen i tidningspressen utgör blott en ofullkomlig ersättning för denna brist. Kommissionen har emellertid kommit till den slutsatsen, att, därest förmedlingen skall kunna vinna den omfattning, som är

nödvändig för dess effektivitet, den bör grunda sig på ett *anmälningstvång*, en plikt för hyresvärdarna att till förmedlingsmyndigheten anmäla inträffad hyresledighet och skedd uthyrning. Som en ytterligare fördel med en sådan anordning framhåller kommissionen, att den vore ägnad att lämna ett statistiskt material av synnerligen stort värde, framför allt för den kommunala bostadspolitiken.

Till sitt yttrande bifogar kommissionen förslag till förordning om medling i vissa hyrestvister m. m. ävensom förslag till instruktion för hyresnämnder, av vilka det förstnämnda förslaget här nedan återgives in extenso.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts nådiga förordning om medling i vissa hyrestvister m. m.

Om hyresnämnder.

§ 1.

Mom. 1. Yppas i stad brist på smålägenheter eller fara för hyresstegring å sådana, skall efter beslut av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan för hela staden eller delar därav tillsättas en eller flera hyresnämnder med uppgift att medla i hyrestvister mellan husägare och hyresgäster.

Mom. 2. Med smålägenhet förstås i denna förordning lägenhet, i vilken högst tre boningsrum och kök ingå.

§ 2.

Mom. 1. Hyresnämnd utgöres av ordförande och två ledamöter jämte suppleanter.

Mom. 2. Ordföranden och hans suppleant, vilka skola vara lagfarne, förordnas av K. B. för en tid av högst ett år, K. B. dock obetaget att återkalla förordnandet. I stad med flera hyresnämnder må samma person förordnas till ordförande eller suppleant för ordförande i mer än en av dem.

Mom. 3. Av de övriga ledamöterna skall den ene vara i byggnadsverksamhet kunnig och den andra äga på erfarenhet grundad kännedom om de mindre bemedlades bostadsförhållanden. De utses jämte suppleanter av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan för en tid av ett år.

Mom. 4. Stadsläkare och bostadsinspektör, där sådan finnes, äga att med yttranderätt deltaga i hyresnämnds sammanträden, om vilka de i god tid böra underrättas.

Mom. 5. Om valbarhet till hyresnämnd samt om rätt för den, som blivit utsedd till ledamot eller suppleant av sådan nämnd, att avsäga sig uppdraget gäller vad om hälsovårdsnämnd är stadgat.

§ 3.

Mom. 1. Fråga om medling i hyrestvist må hyresnämnd företaga till avgörande endast, när den är fulltalig. Som nämndens beslut gäller den mening flertalet omfattar eller, där rösterna falla lika för skilda meningar, den av ordföranden uttalade meningen.

Mom. 2. Vid nämndens sammanträde föres protokoll, upptagande nämndens beslut, och skall riktigheten av detta protokoll senast vid nästa sammanträde granskas. Så snart dylik granskning skett, äger envar av protokollet taga del.

Mom. 3. Nämnden äger uppdraga åt någon sin ledamot, suppleant eller tjänsteman att meddela beslut i särskilt angivna, mindre viktiga ärenden.

Mom. 4. Nämndens ordförande skall på lämpligt sätt göra kunnigt, när och varest han för allmänheten är att träffa i nämndens ärenden, så ock av vem, när och varest till nämnden ställda skrifter emottagas.

§ 4.

Frågor om arvoden åt hyresnämnd, om tjänstebefattningar hos nämnden samt om avlönande av deras innehavare, så ock om övriga för bestridande av nämndens utgifter erforderliga medel avgöras av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan.

I enahanda ordning bestämmes sättet för antagande och entledigande av nämndens tjänstebiträden.

§ 5.

Mom. 1. Hyresnämnd äger, för vinnande av upplysningar uti av densamma handlagd hyrestvist, kalla envar i staden bosatt person, som för egen räkning eller såsom vice värd för annan uthyr smålägenhet, likasom envar i staden bosatt hyresgäst att inställa sig inför nämnden personligen eller där nämnden finner sådant utan olägenhet kunna ske, genom befullmäktigat, i saken kunnigt ombud. Sådan kallelse, i vilken må utsättas vite för uteblivande från två till och med etthundra kronor, bör, där så kan ske, delgivas senast dagen förut.

Mom. 2. Parter i hyrestvist vare skyldiga lämna de upplysningar, som av nämnden äskas. Tredskas part härutinnan, äge nämnden lägga honom vite före till ett belopp som ovan sagts.

Mom. 3. Där i hyrestvist part, av vilken hyresnämnd äskat upplysning, emot bättre vetande lämnar oriktig uppgift, straffes med böter av fem till och med femhundra kronor.

§ 6.

De uppgifter, som lämnas hyresnämnd av hyresvärd eller hyresgäst vid behandlingen av hyrestvist må ej mot vederbörande uppgiftslämnares önskan, upptagas i nämndens protokoll i vidare mån, än som för avfattande av nämndens beslut är oundgängligen erforderligt. Ej heller må de i annan mån av nämndens ledamöter eller tjänstemän för utomstående yppas.

Om medling i hyrestvister.

§ 7.

Hyresnämnd skall, efter framställning av hyresvärd eller hyresgäst, söka medla i tvist rörande ifrågasatt förhöjning av hyra för smålägenhet, nämnden dock obetaget att till behandling upptaga jämväl tvist om förhöjning av hyra för större lägenhet, där nämnden finner sådant påkallat med hänsyn till hos nämnden anhängig tvist om smålägenhet.

§ 8.

Mom. 1. Vid sådan medling har hyresnämnden att söka utreda, i vad mån ökade utgifter för fastigheten (räntor, underhåll och andra omkostnader) skäligen giva fog för

en hyresstegring, söka sammanjämka de olika meningarna och, där så kräves, framställa förslag i sådant syfte till parternas beprövande.

Mom. 2. Medlingen bör, såvitt utan allvarliga olägenheter för någon av parterna kan ske, företagas vid muntliga förhandlingar inför nämnden samt med iakttagande av nödig skyndsamhet.

Mom. 3. Äro hos nämnden anhängiga flera hyrestvister rörande samma hyresvärd, böra de om möjligt företagas på samma dag och i följd efter varandra.

§ 9.

Kan icke genom hyresnämnds medling enighet åvägabringas i av nämnden behandlad hyrestvist, skall i nämndens protokoll i korthet återgivas parternas ståndpunkter och nämndens medlingsförslag.

Parterna äro berättigade att avgiftsfritt erhålla utdrag ur nämndens protokoll.

Om förmedling av uthyrning av smålägenheter.

§ 10.

Mom. 1. I den ordning 75 § av förordningen om kommunalstyrelse i stad stadgar, må för stad eller viss del därav bestämmelse meddelas om förpliktelse för envar, som för egen räkning eller som vice värd för annan uthyr inom det angivna området belägen smålägenhet, att till hyresnämnd anmäla hyresledighets inträde eller upphörande.

Om tiden och sättet för sådan anmälan må i samma ordning närmare föreskrifter lämnas.

Mom. 2. För uraktlåtenhet att fullgöra stadgad anmälningsplikt må föreskrivas böter från fem till och med femtio kronor.

§ 11.

Där sådant anmälningstvång gäller, åligger det hyresnämnd att med stöd av inkommande anmälningar söka förmedla uthyrning av hyreslediga smålägenheter.

Nämnden skall därvid i främsta rummet söka anskaffa bostäder åt familjer med många barn.

§ 12.

Anmälan om hyresförmedling, varom ovan stadgats, får icke förenas med någon avgift för hyresvärd eller hyressökande.

Om vissa områden å landet.

§ 13.

Vad i denna förordning är stadgat om stad skall äga motsvarande tillämpning för köping, så ock för annan ort å landet, för vilken lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning gäller, dock att å sådan ort ordförande i hyresnämnd och dennes suppleant ej behöva vara lagfarne.

Allmänna bestämmelser.

§ 14.

Böter och viten, vilka enligt denna förordning ådömas, tillfalla stadens kassa. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

§ 15.

Förseelse mot denna förordning skall av allmän åklagare atalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut vad i allmänhet angående besvär i brottmål är förordnat.

Denna förordning träder i kraft den

En norsk levnadskostnadsundersökning.

I april månad 1912 erhöll Kristiania kommunala statistiska kontor i uppdrag att verkställa en statistisk undersökning rörande levnadskostnaderna inom huvudstadens mindre bemedlade befolkningslager. Denna undersökning skulle utgöra det första försöket på ifrågavarande område inom ramen av den för kontoret uppgjorda arbetsplanen, på samma gång den även skulle bliva den första egentliga levnadskostnadsundersökning, som över huvud taget blivit utförd i Norge.[1] Den ursprungliga planen för undersökningen blev emellertid snart väsentligt utvidgad, i det man fann, att intresset i hög grad skulle ökas, om samtidigt liknande undersökningar igångsattes även i andra norska städer. Sålunda kom undersökningen efter framställning till vederbörande magistrater att omfatta, förutom Kristiania, jämväl Bergen, Trondhjem, Drammen, Kristianssand och Hamar.

Undersökningen baserades på hushållsboksmetoden. Med biträde av norska arbetsgivarföreningen och arbetarnas fackliga landsorganisation utvaldes 281 inom nämnda städer bosatta familjer, tillhörande arbetarnas eller de lägre tjänstemännens klass, vilka åtogo sig att föra den av statistiska kontoret utarbetade hushållsboken under ett helt års tid. Av de utlämnade böckerna återkommo i slutfört skick 193, eller 68·6 %, och härav visade sig 174, eller 90·2 %, användbara för bearbetning. Undersökningens material kom sålunda att omfatta 174 hushållsböcker, fördelade med 105 på Kristiania, 32 på Bergen, 12 på Trondhjem, 12 på Drammen, 9 på Kristianssand och 4 på Hamar.[2] Samtliga dessa böcker påbörjades under loppet av september 1912 och avslutades under samma månad 1913. Ersättning för arbetet med varje slutförd

[1] En mindre undersökning, omfattande endast 12 hushåll, utfördes redan 1906—1907 genom Det Statistiske Centralbyraa.

[2] Tre hushållsböcker, med en utgiftssumma på över 4 000 kronor, ingå emellertid icke i huvudundersökningen.

hushållsbok utbetalades i Hamar med 20 kronor och i de övriga städerna med 25 kronor; dessutom utdelades 11 premier på belopp från 20 till 100 kronor för de bäst förda böckerna.

Beträffande de viktigare resultaten av huvudundersökningen må följande anföras.

De redovisade hushållen fördelas till en början med hänsyn till totalutgifternas storlek på tre grupper, som av nedanstående tablå framgår:

Stad	Utgiftsgrupp 1 200—1 750 kr. Antal	%	1 750—2 500 kr. Antal	%	2 500—4 000 kr. Antal	%	Samtliga hushåll Antal	%
Kristiania	31	30·1	54	52·4	18	17·5	103	100·0
Bergen	20	62·5	8	25·0	4	12·5	32	100·0
Trondhjem	3	27·3	7	63·6	1	9·1	11	100·0
Drammen	5	41·7	7	58·3	—	—	12	100·0
Kristianssand	2	22·2	6	66·7	1	11·1	9	100·0
Hamar	1	25·0	3	75·0	—	—	4	100·0
Summa	**62**	**36·3**	**85**	**49·7**	**24**	**14·0**	**171**	**100·0**

Årsutgiften var i genomsnitt något under 2 000 kr.

Vad beträffar ifrågavarande hushållsföreståndares samhällsställning, finner man, att 109 tillhörde arbetarklassen och 59 utgjordes av lägre tjänstemän, medan 3 voro självständiga yrkesutövare. Bland arbetarna voro byggnadsindustrien samt därnäst metall- och maskinindustrien talrikast representerade. Av tjänstemännen tillhörde i Kristiania flertalet järnvägs-, post- och tullväsendet, i provinsstäderna åter polis- och brandväsendet.

De i huvudundersökningen redovisade familjerna omfattade tillsammans 895 personer, varav 408 vuxna och 487 barn. Av familjerna räknade 16·9 % 2 eller 3 medlemmar, 24·6 % 4 medlemmar, 18·7 % 5 medlemmar, 19·3 % 6 medlemmar samt 20·5 % 7 medlemmar eller fler. Det genomsnittliga medlemsantalet per familj utgjorde för den lägsta utgiftsklassen 4·81, för den mellersta 5·24 och för den högsta 6·37 samt för alla tillsammantagna 5·23.

I nedanstående tablå finner man hushållens fördelning efter bostadens storlek, varvid hänsyn även tagits till förut omnämnda tre utgiftsklasser:

Bostadens storlek	Utgiftsgrupp per 1 200—1 750 kr. Antal	%	1 750—2 500 kr. Antal	%	2 500—4 000 kr. Antal	%
1 rum med del i kök	1	1·6	1	1·2	—	—
1 » » kök	17	27·4	7	8·2	—	—
2 » » »	38	61·3	37	43·5	5	20·8
3 » » »	6	9·7	34	40·0	10	41·7
4 » » »	—	—	6	7·1	7	29·2
5 » » »	—	—	—	—	2	8·3
Summa	**62**	**100·0**	**85**	**100·0**	**24**	**100·0**

Inom den lägsta utgiftsklassen omfattade i flertalet fall (88·7 %) bostaden 1 å 2 rum och kök, inom den mellersta bebodde 83·5 % av familjerna lägen-

heter om 2 à 3 rum och kök, inom den högsta slutligen förekommo inga lägenheter på mindre än 2 rum och kök, medan fyra femtedelar omfattade 3 eller flera rum och kök.

Om familjer med mer än 2 personer per rum (inklusive kök) räknas som trångbodda, framgår av undersökningen, att i genomsnitt 28·7 % av samtliga lägenheter voro överbefolkade; den lägsta procentsiffran, 22·2, hade Kristianssand och den högsta, 45·5, Trondhjem.

Inneboende eller spisgäster förekommo i 44 % av Kristianiafamiljerna, men i något mindre utsträckning inom landsortsfamiljerna.

Fast anställda tjänstflickor hade endast 19 familjer, eller 11·1 % av samtliga redovisade, vartill kommo 28 familjer, eller 16·4 %, med tillfälligtvis anställda tjänstflickor.

De redovisade hushållens genomsnittliga totalbudget (inklusive de tre hushållen med över 4 000 kronors årsutgift) framgår av nedanstående översikt:

	Utgiftsgrupper				
	1 200—1 750 kr.	1 750—2 500 kr.	2 500—4 000 kr.	4 000—6 000 kr.	Samtliga
Inkomster . .	1 579·29 kr.	2 065·98 kr.	3 000·52 kr.	4 611·46 kr.	2 020·65 kr.
Utgifter . . .	1 528·30 »	2 024·06 »	3 030·32 »	4 785·25 »	1 985·52 »
Balans[1] . . .	+ 50·99 »	+ 41·87 »	— 29·80 »	— 173·79 »	+ 35·13 »

De lägre utgiftsgrupperna utvisa sålunda ett överskott i årsbudgeten, medan de högre synas utvisa brist. Detta sistnämnda förhållande tillskrives den omständigheten, att inkomsterna inom de högre utgiftsgrupperna i regel blivit mindre fullständigt uppgivna, en erfarenhet som gjorts även vid föregående levnadskostnadsundersökningar.

På de olika huvudposterna fördelade sig de genomsnittliga inkomsterna inom varje utgiftsgrupp på sätt, som följande tablå utvisar:

Inkomstposter	Utgiftsgrupper							
	1 200—1 750 kr.		1 750—2 500 kr.		2 500—4 000 kr.		Samtliga	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Samtliga inkomster	**1 579·29**	**100·0**	**2 065·98**	**100·0**	**3 000·52**	**100·0**	**2 020·65**	**100·0**
I. Inkomst av arbete . . .	1 488·32	94·3	1 862·41	90·1	2 585·41	86·1	1 828·25	90·5
1. Mannens huvudinkomst	1 380·28	87·4	1 704·98	82·5	2 187·91	72·9	1 655·04	81·9
2. Mannens biinkomst . .	47·06	3·0	55·64	2·7	114·82	3·8	60·83	3·0
3. Hustruns arbetsförtjänst	49·14	3·1	29·98	1·4	56·34	1·9	40·63	2·0
4. Barnens bidrag	11·84	0·8	71·81	3·5	226·34	7·5	71·75	3·6
II. Inkomst av inackordering och uthyrning	43·25	2·7	84·68	4·1	149·42	5·0	78·74	3·9
III. Utbetalta försäkringar . .	9·70	0·6	11·52	0·6	12·30	0·4	10·97	0·5
IV. Gåvor	19·99	1·3	21·80	1·1	71·35	2·4	28·10	1·4
V. Övriga inkomster	18·03	1·1	85·52	4·1	182·04	6·1	74·59	3·7

Av denna tabell framgår, att inkomsten av arbete relativt taget sjunker i förhållande till totalinkomsterna, på samma gång dessa senare absolut ökas. Med stigande totalinkomst spela däremot inkomst av uthyrning och inackor-

[1] Överskott +, brist —.

dering samt »övriga inkomster» en alltmer betydande roll. Vad beträffar de olika poster, som ingå under huvudposten »inkomst av arbete», ser man, att mannens huvudinkomst ingår till en mindre, barnens bidrag åter till en större del i dessa inkomster, allteftersom totalinkomsterna stiga.

Det största intresset vid undersökningar av förevarande slag knyter sig givetvis till frågan om de olika utgiftsposternas absoluta och relativa storlek inom hushåll med olika totalbudgeter, och återfinnas i nedanstående tablå de huvudsakliga resultat, vartill den norska undersökningen i detta hänseende kommit:

Utgiftsposter	Utgiftsgrupper: 1 200—1 750 kr.		1 750—2 500 kr.		2 500—4 000 kr.		Samtliga hushåll	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Samtliga utgifter	**1 528·30**	**100·0**	**2 024·06**	**100·0**	**3 030·32**	**100·0**	**1 985·52**	**100·0**
Matvaror	732·86	48·0	890·30	44·0	1 195·00	39·4	875·97	44·1
Dryckesvaror och tobak	31·24	2·0	42·81	2·1	45·34	1·5	38·98	2·0
Beklädnad	193·40	12·7	308·19	15·2	457·48	15·1	287·53	14·5
Bostad	239·24	15·7	334·42	16·5	472·43	15·6	319·28	16·1
Bränsle och lyse	82·25	5·4	101·11	5·0	142·07	4·7	100·02	5·0
Tvätt och renhållning	24·22	1·6	34·03	1·7	64·51	2·1	34·76	1·7
Inventarier	30·38	2·0	38·43	1·9	60·56	2·0	38·61	1·9
Läkare och medicin	17·05	1·1	18·80	0·9	67·72	2·2	25·03	1·3
Utgifter för tjänare	1·66	0·1	6·66	0·3	22·51	0·7	7·07	0·4
Förenings- o. försäkringsavgifter	69·70	4·6	73·93	3·7	173·80	5·7	86·41	4·4
Skatter	20·22	1·3	32·59	1·6	63·01	2·1	32·37	1·6
Gåvor	16·77	1·1	20·80	1·0	35·49	1·2	21·15	1·1
Utgifter för intell. ändamål	20·47	1·3	31·94	1·6	73·54	2·4	33·61	1·7
Nöjen och förströelser	11·11	0·7	17·96	0·9	27·30	0·9	16·78	0·8
Lottsedlar	3·36	0·2	6·67	0·3	11·13	0·4	6·10	0·3
Resor	25·29	1·6	47·80	2·4	83·33	2·8	44·62	2·2
Övriga utgifter	9·08	0·6	18·12	0·9	35·10	1·2	17·23	0·9

Tablån bekräftar sålunda de genom föregående levnadskostnadsundersökningar konstaterade allmänna lagarna för utgiftsposternas inbördes förhållande inom olika grupper av hushållsbudgeter. Först och främst gäller detta utgifterna för matvaror, vilka här som över allt eljest visa avgjord tendens att procentuellt sjunka med stigande totalutgifter. Samma förhållande gäller i allmänhet även beträffande utgifterna för bostad, ehuru detta ej med tillräcklig tydlighet av tabellen framgår. Begränsar man sig däremot till det mera enhetliga material, som utgöres av de från Kristiania enbart härstammande uppgifterna, så finner man lagen bekräftad, i det att bostadshyran här utgjorde inom den lägsta utgiftsgruppen 18·4 %, inom den mellersta 17·5 % och inom den högsta 16·0 % av totalutgifterna.

Ej heller det förut iakttagna förhållandet, att utgifterna för beklädnad förete en motsatt tendens, m. a. o. procentuellt stiga med ökade totalutgifter, framträder fullt tydligt i huvudundersökningens resultat men väl, om man liksom beträffande bostadshyran begränsar sig till uppgifterna från Kristiania.

Man finner då nämligen, att utgiftsprocenten för beklädnad stiger från 9·4 % i den lägsta till 15·4 % i den högsta utgiftsgruppen.

Sammanslår man samtliga de utgiftsposter, som falla utom huvudposterna: föda, kläder, bostad, bränsle och lyse, till en post, så finner man att densamma för den lägsta utgiftsgruppen kommer att utgöra 16·2 %, för den mellersta gruppen 17·2 % och för den högsta 23·7 % av totalutgifterna. Dessa utgifter, vilka i jämförelse med de förstnämnda avse tillfredsställandet av mindre trängande behov, intaga sålunda ett alltmera betydande rum i budgeten, alltefter som denna senares storlek utvisar ett större ekonomiskt välstånd.

Efter att till en början hava rört sig med genomsnittssiffror för samtliga familjer inom varje utgiftsgrupp övergår redogörelsen sedan till att införa konsumtionsenheten i stället för familjen som beräkningsgrund. Reduktionstalen för personer av olika kön och i olika åldrar återgivas i nedanstående tabell:

Åldersår	Konsumtionsenheter Män	Kvinnor
0—3	0·1	0·1
4—6	0·2	0·2
7—9	0·3	0·3
10—12	0·4	0·4
13—14	0·5	0·5
15—16	0·7	0·6
17—18	0·9	0·7
19 år och däröver	1·0	0·8

Ehuru dessa konsumtionsenheter närmast äro tillämpliga i fråga om utgifterna för föda, hava de likväl ansetts kunna användas jämväl vid övriga utgiftsposter, utan att resultatet därigenom bleve i nämnvärd mån felaktigt. Nedanstående tablå angiver sålunda den genomsnittliga årsutgiften per konsumtionsenhet, varvid hushållen fördelats på samma tre utgiftsgrupper, som i det föregående, samt utgifterna på vissa större huvudposter:

Utgiftsposter	Utgiftsgrupper 1 200—1 750 kr.		1 750—2 500 kr.		2 500—4 000 kr.		Samtliga hushåll	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Matvaror	295·33	48·1	303·97	43·9	339·53	38·7	307·50	43·9
Dryckesvaror och tobak	12·81	2·1	15·10	2·2	13·46	1·5	14·08	2·0
Beklädnad	78·74	12·8	107·67	15·6	134·54	15·4	102·96	14·7
Bostad	88·28	14·4	102·57	14·8	119·54	13·6	101·10	14·5
Bränsle och lyse	32·34	5·3	34·81	5·0	40·70	4·7	35·02	5·0
Övriga utgifter	106·73	17·3	128·30	18·5	228·81	26·1	139·51	19·9
Samtliga utgifter	614·23	100·0	692·42	100·0	876·58	100·0	700·17	100·0

Även i denna tabell återfinner man sålunda samma förhållanden, som kännetecknade tablån å sid. 420, ehuru i mindre utpräglad grad. Man finner nämligen, att även utgifterna per konsumtionsenhet för föda procentuellt sjun-

ker med stigande totalutgifter, medan samtidigt posten »övriga utgifter» visar både absolut och relativ stegring.

Ett av förevarande undersöknings huvudsyften var att anskaffa material för en jämförelse mellan levnadskostnaderna å olika orter. För detta ändamål uträknades först de genomsnittliga konsumtionsmängderna av varje vara inom ett genomsnittshushåll,[1] framkonstruerat på grundval av samtliga redovisade hushåll utan hänsyn till boningsort. Vidare fastslogs det genomsnittliga detaljpriset för varje vara inom varje redovisad ort, och slutligen kunde man genom att multiplicera konsumtionskvantiteterna med motsvarande genomsnittspris för varje särskild ort samt hopsummera de sålunda uppkomna produkterna ortsvis komma fram till vissa slutsummor, vilka skulle utgöra ett mått på levnadskostnadernas storlek inom de olika orterna. De utgiftsposter, som ansetts vara bestämmande för levnadskostnaderna, voro: matvaror, dryckesvaror, tobak, bränsle och lyse, tvätt och rengöring, bostadshyra samt skatter. I efterföljande tablå hava dessa utgiftsposters belopp för genomsnittshushållet satts lika med 100, vadan alltså motsvarande belopp för de olika orternas genomsnittshushåll uttryckas i procent av förstnämnda belopp:

	Utgiftsposter							
Ort	Matvaror	Dryckesvaror	Tobak	Bränsle och lyse	Tvätt och strykning	Bostadshyra[2]	Skatter	Samtliga
Samtliga städer	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
Kristiania	104·6	100·7	100·6	104·9	96·4	105·9	82·5	103·8
Bergen	93·8	102·3	100·5	106·7	114·9	96·2	130·8	97·1
Trondhjem	96·9	104·9	103·7	93·4	101·8	99·7	97·0	97·6
Drammen	100·3	97·8	93·3	93·6	104·6	84·0	140·7	97·6
Kristianssand	99·1	97·3	104·1	95·7	134·3	73·7	135·9	94·7
Hamar	97·1	91·1	101·4	102·7	90·6	80·8	109·6	93·8

Denna beräkning giver alltså vid handen, att levnadskostnaderna ställde sig högst i Kristiania, nämligen 3·8 % över genomsnittet, samt lägst i Hamar, 6·2 % under samma genomsnitt.

Ett annat syftemål med undersökningen var att fastställa levnadskostnadernas stegring under den senast förflutna tidrymden, och lät man för den skull bearbeta 5 hushållsräkenskaper, härrörande från en av Det Statistiske Centralbyraa åren 1906—1907 genomförd mindre budgetsundersökning, så att jämförelse kunde etableras med 5 hushållsböcker från den senaste undersökningen. I båda fallen utgjordes materialet av uppgifter från Kristianiafamiljer inom utgiftsgruppen 1 200—1 500 kronor.

För att ännu tydligare belysa den försiggångna prisstegringens inverkan på en till sin slutsumma oförändrad arbetarbudget har man även på grundval av de genom den tidigare undersökningen fastställda kvantitetstalen samt Kristianiapriserna 1912—1913 beräknat, vad ett hushåll med samma kon-

[1] Detta genomsnittshushåll bestod av 5·23 personer, och dess totala utgiftssumma uppgick till 1 985·52 kr.

[2] Dessa uppgifter avse en lägenhet om 3 rum och kök och härröra från 1910 års folkräkning.

sumtion som åren 1906—1907 skulle kostat åren 1912—1913. Nedanstående tablå innehåller en dylik jämförelse mellan förhållandena vid nämnda båda tidpunkter. De olika utgiftsposterna inom genomsnittshushållet från 1906—1907 hava härvid satts lika med 100, varigenom de båda övriga kolumnerna komma att direkt utvisa de olika posternas verkliga resp. beräknade procentuella stegring eller minskning.

Utgiftsposter	1906—1907	1912—1913 Verkligt belopp	1912—1913 Beräknat belopp
Matvaror	100·0	107·9	115·0
Dryckesvaror och tobak	100·0	44·7	104·6
Beklädnad	100·0	70·7	117·2
Bostadshyra	100·0	111·5	132·4
Bränsle och lyse	100·0	101·1	132·2
Tvätt och rengöring	100·0	89·5	105·8
Förenings- och försäkringsutgifter	100·0	253·2	253·2
Övriga utgifter	100·0	89·4	100·0
Summa utgifter	**100·0**	**108·0**	**120·5**

Det visar sig sålunda, att utgifterna i verkligheten stegrats med endast 2·9 %, medan de enligt beräkningen bort ökats med ej mindre än 20·5 %. Detta resultat har givetvis ej kunnat uppnås utan ganska genomgripande inskränkningar och förändringar i konsumtionen. Vad de olika utgiftsposterna beträffar, så finner man till en början, att utgifterna för matvaror stegrats med 7·8 % mot beräknade 15·0 %. Att stegringen sålunda kunnat begränsas till hälften av den beräknade beror på vissa förändringar i kosthållningen, varvid särskilt är att märka en rätt väsentlig minskning av köttkonsumtionen samt en motsvarande ökning i konsumtionen av fisk, bröd, mjöl, gryn och grönsaker. I utgifterna för dryckesvaror och tobak samt för kläder hava avsevärda inskränkningar måst företagas; till bränsle och lyse användes däremot ungefär samma belopp, ehuru de förbrukade kvantiteterna minskats i samband med bostadens inskränkning. Åren 1906—1907 bodde alla fem familjerna i lägenheter om 2 rum och kök, 1912—1913 däremot måste två familjer nöja sig med 1 rum och kök. Utgifterna för försäkrings- och föreningsavgifter hava stegrats kraftigast såväl absolut som relativt taget, men i gengäld har man måst inskränka utgifterna för tvätt och renhållning ävensom den sista posten, »övriga utgifter», såsom avseende de mindre nödvändiga utgifterna för nöjen, intellektuella ändamål, resor o. s. v.

Den norska levnadskostnadsundersökningen anställer till slut en del intressanta jämförelser med föregående utländska undersökningar av samma slag. Nedanstående översikt utvisar sålunda de viktigaste utgiftsposternas fördelning inom ett arbetarhushåll med ungefär samma totala utgiftsbelopp i Berlin, Helsingfors, Köpenhamn, Stockholm och Kristiania:

	Berlin 1907	Helsingfors 1908—1909	Köpenhamn 1909	Stockholm 1907—1908	Kristiania 1912—1913
Antal hushåll	25	25	76	92	74
Genomsnittligt antal medlemmar	4·4	4·3	4·6	4·3	4·3
Årlig utgift per hushåll kr.	**1 705**	**1 726**	**1 759**	**1 818**	**1 834**
Därav: Närings- och njutningsmedel %	51·1	47·7	48·2	46·5	45·8
Bostadshyra %	16·7	15·8	14·4	18·9	18·2
Beklädnad %	8·0	12·6	9·9	10·0	12·8
Bränsle och lyse %	3·9	3·7	4·7	4·5	5·3
Skatter %	1·2	0·9	1·3	4·0	1·5
Övriga utgifter %	19·1	19·3	21·5	16·1	16·4

Närings- och njutningsmedlen visa det högsta procenttalet för Berlin och det lägsta för Kristiania. Den näst största utgiftsposten, bostadshyran, kräver den relativt minsta utgiften i Köpenhamn och den högsta i Stockholm. I fråga om såväl bränsle och lyse som beklädnad visar Kristiania det högsta procenttalet, men beträffande skatterna kommer Stockholm långt framför de övriga städerna. I stort sett överensstämma förhållandena i Stockholm och Kristiania tämligen väl; dessa båda städer förete sålunda de högsta levnadskostnaderna, medan Köpenhamn utvisar de lägsta.

Mellan Stockholm, Kristiania och Bergen har en detaljerad jämförelse anställts beträffande konsumtionen av de olika slagen av kött och fisk. Den första av nedanstående tablåer angiver de olika köttslagens procentuella andel i hela utgiften för köttfödan:

Kött	Stockholm 1907—1908	Kristiania 1912—1913	Bergen 1912—1913
Färskt oxkött	30·2	39·3	43·2
» kalvkött	13·6	4·7	3·0
» fårkött	5·9	12·2	20·1
Annat färskt kött	2·2	7·6	5·0
Salt kött	5·1	4·1	9·2
Färskt och konserverat fläsk	43·0	32·1	19·5
Färskt och konserverat kött tillsammans	**100·0**	**100·0**	**100·0**

I ögonen fallande är, att Stockholmsfamiljerna konsumerade betydligt mindre ox- och fårkött, däremot mycket mera fläsk än de norska familjerna. I de flesta avseenden förete särskilt Stockholm och Bergen en högst väsentlig skillnad.

En motsvarande jämförelse beträffande fiskfödans fördelning i de tre städerna meddelas i följande tablå:

Fiskslag	Stockholm 1907—1908	Kristiania 1912—1913	Bergen 1912—1913
Färsk småsill (strömming)	15·4	2·1	1·4
Annan färsk sill	3·3	3·4	6·8
Färsk flundra (rödspotta)	2·2	1·2	0·7
Annan färsk saltvattenfisk	10·1	37·0	50·9
Färsk sötvattenfisk	19·9	0·5	0·3
Salt torsk (kabeljo)	3·1	4·1	9·2
Salt sill	24·8	7·3	3·5
Annan saltad fisk	17·0	33·3	17·3
Torkad fisk (lutfisk)	3·5	6·0	6·1
Rökt fisk	0·7	5·1	3·8
Fisk tillsammans	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Även här framträda vissa karakteristiska skiljaktigheter, speciellt om man jämför Stockholm och Bergen. I Stockholm konsumerades nämligen betydligt mera strömming, färsk sötvattenfisk och salt sill än i Bergen, medan däremot beträffande »annan färsk saltvattenfisk», kabeljo samt torkad och rökt fisk förhållandet var det motsatta.

Dyrtidshjälp under kristiden.

Preliminär redogörelse. (Forts.)

Uppgifter angående under kristiden anordnad dyrtidshjälp hade intill april 1916 till socialstyrelsen inkommit från inalles 538 arbetsgivare. Dessas fördelning på olika näringsgrupper framgår av efterföljande sammanställning:

	Antal arbetsgivare, som utanordnat dyrtidshjälp				
	utan hänsyn till försörjningsplikt	med högre belopp till fam.-försörj.	endast till familjeförsörjare	enligt ej angivna grunder	Summa
Enskilda arbetsgivare:					
Metallindustri	26	47	22	—	95
Jord- och stenindustri	1	7	—	—	8
Trävaruindustri	5	11	4	3	23
Pappers- och grafisk industri	8	9	10	2	29
Livsmedelsindustri	52	73	10	4	139
Textil- och beklädnadsindustri	14	10	5	3	32
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	5	9	2	—	16
Kemisk-teknisk industri	1	12	9	—	22
Byggnadsverksamhet	3	—	—	1	4
Belysning, renhållning m. m.	—	2	—	—	2
Handel och varulager	56	7	1	6	70
Land- och sjötransport	3	37	3	—	43
Bank- och försäkringsrörelse	15	5	2	2	24
Annan yrkesrörelse	2	2	1	—	5
Allmänna arbeten	9	6	11	—	26
	Summa 200	237	80	21	538

Inom industrien liksom vid allmänna arbeten har, efter vad av tablån framgår, hänsyn i flertalet fall tagits till arbetarnas försörjningsplikt, medan inom grupperna handel och varulager, bankrörelse m. m. hänsyn mindre ofta tagits till familjeförhållanden.

Dyrtidshjälpen har i 363 fall utgått som gratifikation, i 188 fall som lönetillägg samt i 110 fall i form av varuförmedling. Ett flertal arbetsgivare hava, som av dessa siffror framgår, vid dyrtidshjälpens anordnande jämsides använt sig av olika understödsformer.

Aktiebolaget Stockholmssystemets verksamhet under år 1915.

I den redogörelse för den individuella kontrollen vid brännvinsutminuteringen, som lämnades i förra årgången av »Sociala Meddelanden», meddelades bland annat en översikt över det kontrollsystem, som av aktiebolaget Stockholmssystemet från och med år 1914 införts vid brännvinsförsäljningen i Stockholm.[1] I sin förvaltningsberättelse för år 1915 har bolagets styrelse ytterligare redogjort för de åtgärder, som under bolagets verksamhet befunnits påkallade med hänsyn till det nykterhetsfrämjande ändamål, som bolaget jämlikt brännvinsförsäljningsförordningens 15 § har att fullfölja. Bolagets strävanden härutinnan hava under det sista verksamhetsåret avsevärt underlättats genom de reformer, som vidtagits i fråga om brännvinslagstiftningen, varigenom flera av bolaget på eget initiativ vidtagna åtgärder gjorts obligatoriska för hela landet.

Den nya lagstiftningen i fråga om utminuteringen har följaktligen för Stockholmssystemets vidkommande ej nödvändiggjort någon omläggning av kontrollsystemet. Däremot hava på grund av vunna erfarenheter vissa förändringar vidtagits i fråga om motbokskontrollen. Rätten att på en gång uttaga större partier eller verkställa inköp med smärre mellanrum, än såsom regel är medgivet, har sålunda gjorts beroende av nya villkor, som börjat tillämpas från och med år 1916. De s. k. stjärnböckerna hava ersatts med partiböcker, vilka medgiva uttagande av samma årskvantitet som vanliga motböcker, dock i högst fyra inköp. Åt person, som själv anhållit att få begränsa sin inköpsrätt till 30 liter per år, utlämnas s. k. halv partibok, å vilken inga som helst inskränkande bestämmelser rörande antalet uttagningar eller tiden för dessa äro föreskrivna. Den maximikvantitet, som per år kan uttagas å motbok, har nedsatts från 64 till 60 liter. Samtidigt har medgivits att uttaga 1/3 liter varannan dag, medan vid inköp av hel liter 6 dagar måste hava förflutit sedan senaste inköp. Den mängd brännvin, som inom viss tidrymd å motbok kan inköpas, blir alltså densamma, vare sig den uttages i större eller mindre partier.

Antalet allt sedan systemets början utlämnade motböcker uppgick vid 1915 års slut till 103 574. Därav hade under år 1915 utlämnats 18 097 mot-

[1] »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 387.

böcker till män och 1 199 till kvinnor. Ansökningar om motböcker, som avslagits eller rörande vilka beslut uppskjutits, voro under redogörelseåret 6 369. Härav hava dock 1 281 efter särskild undersökning bifallits. Antalet under året indragna motböcker uppgick till 7 048, varav 1 083 indragits på grund av innehavarens död, c:a 1 500 på grund av avflyttning från orten, 1 288 på grund av fylleriförseelse, 1 145 på grund av framställning från offentlig myndighet och 624 på grund av namnförfalskning, radering e. d.

Av de förvaltningsberättelsen bifogade statistiska uppgifterna rörande omsättningen i spritdryckshandeln i Stockholm framgår, att systembolagets i Stockholm försäljning under åren 1877/78—1915 i förhållande till stadens mantalsskrivna folkmängd uppgått till följande kvantiteter:

Antal försålda liter per år och invånare

Försäljningsår	Samtliga slag av spritdrycker			Därav renat brännvin à 50 %		
	å utskänkningsställena	å utminuteringsställena	Summa	å utskänkningsställena	å utminuteringsställena	Summa
1877/78—1879/80	13·25	11·47	**24·72**	11·54	10·10	**21·64**
1880/81—1884/85	10·29	10·14	**20·43**	8·85	8·89	**17·74**
1885/86—1889/90	7·02	8·70	**15·72**	6·12	7·60	**13·72**
1890/91—1894/95	6·17	7·66	**13·83**	5·02	6·74	**11·76**
1895/96—1899/00	7·00	8·73	**15·73**	5·56	7·84	**13·40**
1/10 1900—1901	6·27	10·22	**16·49**	4·87	9·29	**14·16**
1/10 1901—1902	5·98	9·90	**15·88**	4·64	9·02	**13·66**
1/10 1902—1903	5·94	8·88	**14·82**	4·57	7·65	**12·22**
1/10 1903—1904	5·62	9·45	**15·07**	4·41	8·17	**12·58**
1/10 1904—1905	5·82	9·55	**14·87**	4·27	8·29	**12·56**
1/10 1905—1906	4·74	9·96	**14·70**	3·80	8·67	**12·47**
1/10 1906—1907	2·79	8·44	**11·23**	2·16	7·21	**9·37**
1/10—31/12 1907	2·27	10·77	**13·04**	1·66	9·05	**10·71**
1908	2·07	10·51	**12·58**	1·51	8·85	**10·36**
1909	1·94	8·69	**10·63**	1·47	7·23	**8·70**
1910	2·24	10·62	**12·86**	1·78	8·45	**10·23**
1911	2·21	11·63	**13·84**	1·75	9·16	**10·91**
1912	2·21	13·59	**15·80**	1·75	10·23	**11·98**
1913	1·70	14·26	**15·96**	1·33	10·71	**12·04**
1914	1·84	7·79	**9·13**	1·02	5·74	**6·76**
1915	0·84	8·02	**8·86**	0·47	5·30	**5·77**

Redogörelseåret har, som synes, medfört en alltjämt fortskridande minskning av försäljningen. Denna utveckling skulle emellertid tagit sig ännu starkare uttryck, därest icke utminuteringen av vissa slags finare spirituosa ökats i jämförelse med år 1914. Denna stegring är dock närmast att betrakta som en återgång från de säregna förhållanden, som rådde under sistnämnda

år, då köpare av finare spirituosa i stor utsträckning anlitade privata vinhandlare, hos vilka motbokskontrollen då ännu ej var fullt genomförd. Under år 1915 har däremot omsättningen i den överlåtna utminuteringen nedgått i vida högre grad, än bolagets egen försäljning ökats, såsom framgår av nedanstående sammanställning, avseende totalomsättningen i olika slags spritförsäljningsrörelser i Stockholm under åren 1908—1915:

År	Antal försålda liter per invånare				
	i bolagets utskänkningsrörelse	i bolagets utminuteringsrörelse	i överlåten utskänkningsrörelse	i överlåten utminuteringsrörelse	Summa
1908	2·1	10·5	2·6	7·2	**22·4**
1909	1·9	8·7	2·3	7·7	**20·6**
1910	2·2	10·6	2·5	7·7	**23·0**
1911	2·2	11·6	2·6	7·0	**23·4**
1912	2·2	13·6	2·8	5·4	**24·0**
1913	1·7	14·3	2·8	5·6	**24·4**
1914	1·3	7·8	2·5	6·2	**17·8**
1915	0·8	8·0	2·7	4·7	**16·3**

Av ovanstående framgår jämväl, att den ökning av bolagets egen utminutering, som under åren 1912 och 1913 var starkt framträdande, motsvarades av en nedgång i den överlåtna utminuteringen, ett förhållande, som är att tillskriva förbudet mot de s. k. vinhandlarnas försäljning av billig konjak.

Till belysande av resultatet av bolagets i nykterhetsfrämjande syfte vidtagna reformer meddelas till sist några uppgifter angående förekomsten av de svåraste slagen av alkoholmissbruk i Stockholm under de senaste åren. Antalet fylleriförseelser, som under åren 1901—1911 i årligt medeltal uppgick till c:a 15 500 och ytterligare steg till 16 800 år 1912 samt 17 700 år 1913, minskades 1914 till 11 878 och 1915 till endast 11 323. Sistnämnda siffra innebär en minskning med 36 % från 1913. Antalet å Katarina sjukhus intagna deliranter har under samma tid minskats med 42 % och antalet av distriktsläkarna anmälda fall av kronisk alkoholsjukdom bland medellösa patienter, som föregående år i genomsnitt utgjort 2·4 % av samtliga sjukdomsfall, nedgick till 1·4 % år 1914 och 0·8 % år 1915. I första distriktet — staden mellan broarna — uppgick antalet dylika sjukdomsfall år 1915 till endast $^1/_7$ av antalet fall år 1911.

Konsumtionsföreningsrörelsens utveckling i Sverige åren 1912—1915.

För nybildningen av konsumtionsföreningar i Sverige under åren 1897—1911 har förut i »Soc. Medd.» redogjorts (årg. 1912, sid. 642 ff.) i sammanhang med motsvarande redogörelse beträffande övriga arter av ekonomiska föreningar. Med avseende på konsumtionsföreningarna uppvisades därstädes, att antalet nybildade företag, som under det första årtiondet höll sig vid omkring 50 per år, vid slutet av detta årtionde började i hög grad ökas. Åren 1907 och 1908 registrerades sålunda resp. 189 och 190 nya konsumtionsföreningar. Bland storstrejkens följder var även en kraftig nedgång i detta hänseende, vilken framgår av talserien 121, 73 och 45, som betecknar nyregistreringar under åren 1909, 1910 och 1911. Med sistnämnda år hade emellertid vågdalens botten blivit nådd, och en visserligen till en början långsam uppgång har åter framträtt. Såsom av efterföljande tabell framgår, var hela antalet nya föreningar år 1912 60 stycken, år 1913 70 och år 1914 74. De tryckande prisförhållandena under kristiden hava medfört ett starkt uppsving; år 1915 registrerades sålunda ej mindre än 136 nya konsumtionsföreningar.

Upplösningsfrekvensen kan ej på lika tillfredsställande sätt avläsas ur de officiella siffrorna, vilket även förut framhållits. Grunden härtill är, att ett stort antal föreningar underlåta att till föreningsregistret anmäla, när de upphöra med sin verksamhet. Det är därför snarare tendensen, som kan konstateras, än ett mått givas på hela antalet upplösningar. Tendensen torde emellertid vara ganska klar. Efter de föregående årens i allmänhet låga tal, sammanlagt under de elva åren 1897—1907 endast 113 anmälda upplösningar, utmärkas åren 1908—1910 av mycket höga siffror, resp. 33, 45 och 43 stycken. År 1911 hade antalet officiellt kända upplösningar åter nedgått till 25, 1912 till 24, 1913 till 21, 1914 till 19 och 1915 till 14, sålunda ett jämt sjunkande samtidigt med stigande antal nybildningar. I allt hade till och med år 1915 registrerats 1 527 konsumtionsföreningar, av vilka 337 eller 22·1 % anmält upplösning. Kvarstående skulle sålunda hava varit 1 190 föreningar, vilken siffra dock av förut angivna skäl torde böra ytterligare ganska starkt reduceras. Omkring 900 konsumtionsföreningar kunna emellertid antagas vid senaste årsskifte hava varit i verksamhet.

De landsdelar, som under åren 1912—1915 kraftigast deltagit i föreningsbildandet, äro västra Sverige samt framför allt Dalarna och södra Norrland. Av de 340 nya föreningarna registrerades sålunda inom Jämtlands län 38, inom Västernorrlands län 36 och inom Kopparbergs län 35. Därefter följa Älvsborgs län med 22 nya föreningar, Gävleborgs med 21, Värmlands med

Registrerade och upplösta konsumtionsföreningar åren 1912—1915.

Län	1897—1911			1912		1913		1914		1915		1897—1915		
	Registrerade	Upplösta	Kvarstående	Registrerade	Upplösta	Registrerade	Upplösta	Registrerade	Upplösta	Registrerade	Upplösta	Registrerade	Upplösta	Kvarstående
Stockholms stad . .	19	6	13	2	—	3	—	—	—	3	—	27	6	21
Stockholms län	64	8	56	5	2	—	1	1	1	—	1	70	13	57
Uppsala »	20	5	15	1	—	1	1	1	—	2	—	25	6	19
Södermanlands »	53	9	44	1	—	5	—	1	1	4	—	64	10	54
Östergötlands »	55	11	44	2	2	1	1	2	1	6	3	66	18	48
Jönköpings »	39	12	27	5	1	1	2	1	1	3	1	49	17	32
Kronobergs »	32	4	28	—	—	—	—	1	1	2	—	35	5	30
Kalmar »	43	9	34	2	3	4	1	2	2	4	—	55	15	40
Gottlands »	19	4	15	—	—	1	2	1	1	—	—	21	7	14
Blekinge »	22	4	18	3	—	1	—	—	1	2	2	28	7	21
Kristianstads »	34	10	24	4	1	1	—	5	—	4	—	48	11	37
Malmöhus »	102	20	82	2	3	—	1	3	1	5	2	112	27	85
Hallands »	28	4	24	1	—	2	—	4	—	6	2	41	6	35
Göteborgs o. Bohus »	67	24	43	4	1	4	2	5	—	2	—	82	27	55
Älvsborgs »	44	10	34	5	—	3	—	6	—	8	1	66	11	55
Skaraborgs »	23	6	17	—	1	3	—	4	—	6	—	36	7	29
Värmlands »	59	17	42	4	—	6	—	3	2	5	—	77	19	58
Örebro »	39	7	32	3	1	3	1	—	—	3	—	48	9	39
Västmanlands »	45	9	36	—	1	3	—	—	—	2	—	50	10	40
Kopparbergs »	93	20	73	5	5	12	—	7	—	11	1	128	26	102
Gävleborgs »	100	21	79	2	—	7	1	2	2	10	1	121	25	96
Västernorrlands »	87	17	70	6	1	3	4	10	3	17	—	123	25	98
Jämtlands »	28	4	24	3	1	5	2	10	1	20	—	66	8	58
Västerbottens »	23	8	15	—	—	—	—	1	1	3	—	27	9	18
Norrbottens »	49	10	39	—	1	1	2	4	—	8	—	62	13	49
Summa	1 187	259	928	60	24	70	21	74	19	136	14	1 527	337	1 190

18 samt Göteborgs och Bohus med 15 eller inalles för dessa sju län 185 (54·4 % av samtliga nyregistreringar). Påfallande små siffror visa däremot bland andra Stockholms, Södermanlands, Malmöhus och Västmanlands län, där rörelsen långt tidigare fått kraftigt insteg, men där otvivelaktigt ännu plats för nybildningar finnes. Malmöhus län, som vid 1912 års början enligt de officiella uppgifterna hade det största antalet föreningar, hade också vid 1915 års utgång sjunkit ned till fjärde platsen.

Jämte uppsvinget i konsumtionsföreningsrörelsen har kristiden även medfört bildandet av ett stort antal s. k. delningslag, konsumentsammanslutningar med samma syfte som konsumtionsföreningarna, men vilka söka nå detsamma på delvis andra vägar. Under det att konsumtionsföreningarna i de flesta fall ålägga sina medlemmar insatsplikt och dessutom genom fondering söka stärka sitt rörelsekapital, arbeta delningslagen principiellt utan kapital och sälja därför varorna utan att beräkna, att därpå något överskott skall uppstå. Även bland de s. k. »reguljära» konsumtionsföreningarna finnas emellertid företag, som arbeta efter delningslagens principer, och överhuvud äro de senare den ursprungliga formen av konsumentkooperation, som ständigt kvarlevat vid sidan av de mera utvecklingsdugliga, efter Rochdalesystemet arbetande konsumtionsföreningarna. Delningslagen hava här i landet vunnit sin största utbredning i Stockholm, där det uppgives, att sedan krisens utbrott uppstått c:a 75 stycken med omkring 15 000 medlemmar. I landet för övrigt hava de spelat en vida mindre roll och huvudsakligen bildats vid en del större arbetsplatser på initiativ av arbetsgivare, som ställt till förfogande fri lokal och andra förmåner.

Hamnarbetaryrket i Sverige.[1]

I serien av arbetsstatistiska specialundersökningar har socialstyrelsen utfört en undersökning av hamnarbetaryrket i Sverige, med särskilt avseende fästat vid hithörande förhållanden i Göteborg, vilken undersökning i dagarna offentliggjorts. I fråga om tiden hänför sig densamma huvudsakligen till oktober och november 1914.

Allmänna förhållanden inom stuveriyrket. Av den allmänna undersökningen hava berörts 69 företag, som bedriva stuverirörelse. Några av dessa företag representera flera firmor än en. Antalet redovisade firmor uppgår därför till 76 eller omkring 85 % av samtliga i riket verksamma. Alla rikets kustlän och tre inlandslän äro representerade vid undersökningen. Materialet för undersökningen måste i fråga om fullständighet betecknas som synnerligen tillfredsställande.

Arbetssäsongen pågick hela året om i Stockholm och i flertalet på sydligare breddgrad belägna kusthamnar. I hamnarna inne i landet och Norrland avstannade arbetet vissa tider under den kallare delen av året. Jämväl under pågående arbetssäsong visar sig arbetstillgången vara betydligt växlande under olika månader. I allmänhet synes rörelsen vara livligast under april och oktober.

För att på lämpligt sätt fylla det växlande behovet av arbetskraft voro *arbetarna vanligen indelade i ordinarie och extra.* Sammanlagda antalet redovisade arbetare uppgick till 9 583, av vilka 6 083 eller 63·5 % voro ordinarie och 3 500 eller 36·5 % extra. De anförda siffrorna, i synnerhet vidkommande antalet extra arbetare, måste

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet av den i dagarna av socialstyrelsen i serien »Sveriges officiella statistik: socialstatistik» utgivna publikationen *Hamnarbetaryrket i Sverige.*

emellertid anses såsom approximativa. Användandet av extra arbetskraft fluktuerade synnerligen starkt vid olika företag och under olika månader.

Av samtliga redovisade arbetare arbetade 6 626 eller över två tredjedelar enligt bestämmelser i kollektivavtal. Av de ordinarie arbetarna voro 692 anställda genom personliga kontrakt, och hade flertalet av dessa sistnämnda eller 642 anställning i Göteborg vid därvarande hamnarbetskontor.

Hamn- och stuveriarbetarna i Göteborg voro, liksom vid flertalet övriga hamnar, indelade i ordinarie och extra arbetare. De ordinarie arbetarna hava i särskilda kontrakt förbundit sig att under närmare angivna villkor utföra dem anvisat lossnings- och lastningsarbete. De extra arbetarna voro fördelade i två grupper, benämnda »mässingsbrickor» och »pappersnummer», av vilka den förra gruppens arbetare voro tilldelade visst nummer, präglat å en mässingsbricka, och vid arbetsuttagningen gingo före den senare gruppen arbetare, som hade sitt nummer tryckt å ett pappersblad.

Vid samtliga redovisade företag räknades en bestämd tid av dagen som *ordinarie arbetstid*. Arbete, som måste utföras på andra tider av dygnet, betraktades som extraarbete. Under arbetstiden inskötos vid olika tider på dagen raster, vilkas sammanlagda längd varierade mellan $1^1/_2$ och $3^1/_2$ timmar inom olika företag. Frånräknas rasterna från den ordinarie bruttoarbetstiden, erhålles nettoarbetstiden, d. v. s. antalet faktiska ordinarie arbetstimmar per dag. Nettoarbetstiden vid olika företag belyses genom följande sammanställning:

Ordinarie arbetstid per dag (*netto*), timmar	Företag	Arbetare Antal	Arbetare %
9	2	470	4·9
$9^1/_2$	9	2 592	27·0
$9^3/_4$	4	548	5·7
10	51	5 832	60·9
$10^1/_2$	3	141	1·5
	Summa 69	9 583	100·0

Nettoarbetstiden per dag varierade sålunda från lägst 9 till högst $10^1/_2$ timmar. Den inom stuveriyrket vanligast tillämpade arbetsdagen, som förekom vid 48 företag med sammanlagt 5 757 arbetare (60·1 %), började kl. 6 f. m. och pågick med avbrott av 2 timmars raster till kl. 6 e. m., alltså under 10 timmar netto.

Arbete på *icke ordinarie arbetstid* uppdelas vanligen i tre kategorier, nämligen övertidsarbete, nattarbete samt sön- och helgdagsarbete.

Som övertidsarbete räknades i regel det arbete, som utfördes under de närmaste timmarna efter den ordinarie arbetstidens slut. Arbete, som utfördes under påföljande tid till den ordinarie arbetstidens början nästkommande dags morgon, betraktades som nattarbete. Vid 27 företag (2 434 arb.) gjordes emellertid icke denna skillnad, utan hänfördes allt arbete, som pågick under tiden från den ordinarie arbetstidens slut ena dagen till den ordinarie arbetstidens början påföljande vardag, till övertidsarbete.

De angivna tiderna för övertids- resp. nattarbete gällde emellertid i regel icke tiden från den ordinarie arbetstidens slut under lördag (eller dag före helgdag) till den ordinarie arbetstidens början nästföljande måndag (eller dag näst efter helgdag). För arbete, som utfördes under loppet av denna tid, s. k. sön- och helgdagsarbete, gällde vid 39 företag särskilda bestämmelser.

Hamnarbetarnas *avlöning* utgår dels som tidlön, dels efter ackord.

Ackordsbetalning var, endast med undantag för ett Stockholmsföretag samt för Göteborg, den inom stuveriyrket företrädesvis begagnade formen för avlöning i södra och mel-

lersta Sverige. Flertalet av de timavlönade arbetarna hade sin sysselsättning i Norrland, d. v. s. i hamnarna norr om Gävle.

Vad *ordinarie timpenning* beträffar, förekom lägre sådan än 50 öre endast vid fem mindre företag i mellersta Sverige. I alla övriga hamnar söder om Stockholm — däribland Göteborgs hamn — och inne i landet betalades 50 öre per timme. Norrut från *och med Stockholm betalades arbetet i hamnarna nästan undantagslöst antingen efter* högre timlön än 50 öre eller efter enligt vissa grunder varierande timlöner.

Vid 16 norrländska företag med 2 062 arbetare (21·5 %) förekommo varierande timlöner. Dessa variationer berodde dels på arbetarnas yrkesvana och flit, dels på godsets beskaffenhet. Beträffande det förstnämnda förhållandet avveko dessa företag från den inom yrket vanliga principen att betala alla arbetare efter en och samma timpenning, oberoende av yrkesvana och skicklighet.

Såväl timpennings- som ackordsarbete *under icke ordinarie tid* betalades efter högre taxa än arbete under ordinarie arbetstid. Vidare gottgjordes vid flertalet företag, där över huvud taget åtskillnad gjordes mellan övertids-, natt- resp. sön- och helgdagsarbete, arbete under sön- och helgdagar efter högre taxa än nattarbete och detta i sin tur efter högre taxa än övertidsarbete.

Extra ersättning för ackordsarbete under icke ordinarie arbetstid beräknades efter tvenne olika principer inom olika företag, nämligen dels så, att arbetarna erhöllo vissa öre per timme utöver det fastställda ackordspriset, dels så, att ackordstaxan procentuellt höjdes.

Vidkommande olycksfallsersättning tillförsäkrades arbetarna vid alla företag utom ett (16 arb.) sådan även under den s. k. karenstiden. Jämväl i övrigt var den ersättning, som vid olycksfall utbetalades till den skadade eller hans rättsinnehavare, i allmänhet högre, än den lagen föreskriver.

Slutligen bör nämnas, att arbetarna i en del företag tillerkändes vissa extra förmåner, såsom fri läkarvård, bidrag till sjukkassor, gratifikationer och fria kommunalutskylder.

Arbetsförhållandena inom stuveriyrket äro i stor utsträckning reglerade genom *kollektivavtal* mellan arbetsgivare och arbetare. Före utgången av år 1914 voro 41 till styrelsen inkomna avtal gällande. Antalet av dessa berörda arbetare uppgick till 6 694, däri inbegripet även extra arbetare.

Lönestatistiska m. fl. uppgifter rörande hamnarbetarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle. Särskilda lönestatistiska uppgifter hava erhållits rörande de ordinarie hamnarbetarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle. Vidkommande Stockholm och Malmö meddelas uppgifter för tvenne företag å vardera orten.

Undersökningen berör 2 073 *ordinarie* arbetare, nämligen i Stockholm 712, i Malmö 195, i Göteborg 867 samt i Gävle 299. Antalet av undersökningen berörda extra arbetare (s. k. mässingsbrickor) i Göteborg uppgick till 847. Arbetarna äro med hänsyn till antalet utgjorda arbetsdagar i vissa fall indelade i tvenne huvudgrupper, nämligen helarbetare och delarbetare. Till den förra gruppen hava hänförts de arbetare, vilkas sammanlagda antal utgjorda arbetsdagar uppgick till minst $^{11}/_{12}$ av hela antalet söckendagar under säsongen, sålunda till minst 222 dagar beträffande de i Gävle sysselsatta hamnarbetarna och till minst 278 dagar beträffande arbetarna i de tre andra hamnstäderna. Till gruppen delarbetare hava hänförts övriga arbetare.

Vad angår det genomsnittliga antalet utgjorda arbetsdagar, framgår, att detta antal för delarbetarnas vidkommande varierade ganska betydligt inom olika företag. Helarbetarna åter arbetade under mera stabila och likformiga förhållanden i förevarande hänseende. Vid Gävleföretaget var antalet arbetsdagar helt naturligt på grund av säsongens längd mindre än i de andra företagen, uppgående i genomsnitt till 238·4 dagar. Vid de övriga företagen varierade arbetstiden endast från lägst 293 dagar (vid Stockholmsföretaget B) till högst 298·7 dagar (vid Malmöföretaget B).

Det av helarbetare utgjorda genomsnittliga antalet arbetstimmar visar sig hava varit störst i Stockholmsföretaget B eller i genomsnitt 3 273·1 timmar. Närmast i ordningen kom Göteborgsföretaget med 2 528·8 timmar. Minsta genomsnittliga antalet arbetstimmar, 1 819·8 timmar, uppvisade Gävleföretaget.

Delarbetarna hade helt naturligt uppnått ett mindre antal arbetstimmar än helarbetarna vid resp. företag. Det högsta genomsnittliga antalet arbetstimmar för delarbetare eller 2 028·9 uppvisade Stockholmsföretaget B.

Den fastställda timpenningen för arbetare under ordinarie arbetstid utgjorde i de båda Stockholmsföretagen och i Gävle 55 öre och vid de tre övriga företagen 50 öre. I Göteborg erhöllo emellertid arbetarna för full arbetsdag, d. v. s. 9½ timmar, ett tillägg på 25 öre, så att dagsinkomsten sålunda uppgick till jämt 5 kr. och timpenningen till cirka 52·6 öre.

Den verkliga timförtjänsten visar sig vid samtliga företag hava varit ungefär lika för hel- och delarbetare. I det följande fästes därför avseende endast vid den förra arbetargruppens genomsnittliga timförtjänst. Beträffande Malmöföretaget B saknas uppgift om antalet utgjorda arbetstimmar. Den genomsnittliga timförtjänsten i detta företag har följaktligen icke kunnat beräknas på grundval av de här behandlade primäruppgifterna.

Timförtjänsten befinnes hava varit lägst i Göteborg, där den uppgick till 54·6 öre, varvid emellertid gratifikationer och bidrag till kommunalutskylder ej medräknats (se nedan); närmast i ordningen kom Stockholmsföretaget B med en medelförtjänst av 60·0 öre per timme. Den högsta timförtjänsten erhölls vid Stockholmsföretaget A och i Gävle, där den uppgick till 80·0 resp. 81·3 öre. Timförtjänsten var högst vid de företag, där endast ackordsarbete förekom, och lägst vid de företag, som uteslutande betalade efter tidlön.

Till den ovan angivna timförtjänsten i Göteborg böra emellertid läggas de förmåner, arbetarna erhöllo i form av gratifikationer och bidrag till kommunalutskylderna. Fördelas dessa belopp på antalet arbetstimmar, uppgick helarbetarnas sammanlagda timförtjänst till i genomsnitt 57 öre. Delarbetarnas timförtjänst var cirka 1½ öre lägre. »Mässingsbrickorna» i Göteborg hade en genomsnittlig timförtjänst av 55·6 öre.

Den genomsnittliga årsförtjänsten för helarbetare varierade ganska betydligt inom olika företag. Den lägsta förtjänsten eller 1 194·61 kronor var att finna vid Malmöföretaget B. Närmast i ordningen kom Göteborgs hamnarbetskontor med 1 379·55 kronor. Läggas härtill de kontanta extra förmånerna, uppgick den sammanlagda genomsnittliga årsförtjänsten i Göteborg till 1 440·62 kronor. Vid Gävleföretaget var motsvarande belopp 1 481·08 kronor. Vid Stockholmsföretaget A och Malmöföretaget A var medelförtjänsten för en helarbetare ungefär lika, d. v. s. resp. 1 796·52 och 1 745·31 kronor. Högsta medelförtjänsten eller 1 963·30 kronor hade arbetarna i Stockholmsföretaget B.

Hamnarbetarnas i Göteborg personliga förhållanden m. m. Å ett för ändamålet upprättat frågeformulär införskaffades vissa uppgifter rörande hamnarbetarnas i Göteborg personliga förhållanden. Dessa uppgifter inhämtades från varje enskild arbetare genom anställda ombud. Tillhopa inkommo 940 besvarade formulär, av vilka 486 berörde kontraktsanställda arbetare, 231 s. k. »mässingsbrickor» och 223 de med namnet »pappersnummer» betecknade arbetarna. Resultatet bör anses som gott.

Vidkommande arbetarnas *ålder* må nämnas, att största antalet arbetare (44·5 %) befann sig i åldern 25—40 år. Närmast högre 15-årsgrupp uppvisade emellertid likaledes ett jämförelsevis stort antal arbetare, motsvarande 38·0 %.

Vad angår arbetarnas *civilstånd*, visar sig äktenskapsfrekvensen hava varit störst bland kontraktsanställda arbetare och minst bland »pappersnummerna». Bland vuxna arbetare voro sålunda av kontraktsanställda 9·3 %, av »mässingsbrickor» 29·7 % och av »pappersnummer» 47·0 % ogifta.

Vidkommande den *tid, arbetarna haft sysselsättning vid hamnen i Göteborg*, kan anföras, att närmare hälften (48·8 %) arbetat därstädes under minst 10 års tid. Inom de äldre åldersgrupperna var sagda relationstal än större. Arbetarna inom stuveriyrket i Göteborg synas, i motsättning mot förhållandet inom flera förut undersökta yrkesgrenar, hava kvarstannat på arbetsplatsen under relativt lång tid.

Uppgifterna om arbetarnas *förutvarande yrke* utvisa, att hamnarbetarna i Göteborg företrädesvis rekryterats bland industriarbetare, sjömän och grovarbetare.

Till belysande av arbetarnas *bostadsförhållanden* hava lämnats vissa uppgifter om bostadens allmänna beskaffenhet. Mer än tre fjärdedelar av arbetarna eller 730 förhyrde till bostad omöblerad lägenhet. Den vanligaste bostadstypen för dessa arbetare utgjordes av lägenheter om ett rum och kök, som disponerades av 584 arbetare (80·0 %) mot en genomsnittlig årshyra av 203 kronor.

Möblerat rum, förhyrt för egen del eller tillsammans med andra personer, disponerades av 39 arbetare (4·2 %). Tjugu arbetare bebodde hus, som ägdes av dem själva eller deras föräldrar. Icke mindre än 150 arbetare (15·9 %) saknade egentlig bostad och förhyrde endast sovplats. Denna förhyrdes i 126 fall hos släktingar eller andra personer och i 24 fall på s. k. ungkarlshotell eller logihus. Genomsnittshyran per år för sistnämnda sovplatser uppgick till det anmärkningsvärt höga beloppet av 180 kronor.

Under år 1913 hade bland arbetarna, enligt deras egna uppgifter, inträffat 148 *sjukdomsfall* med sammanlagt 5 293 sjukdagar. De flesta sjukdomsfallen voro av reumatisk natur eller rubricerades som influensa (förkylning!), nämligen resp. 35 och 30 fall. Ungefär en fjärdedel av antalet sjukdagar berodde på de förstnämnda sjukdomarna. Över halva antalet arbetare hava uppgivit sig vara besvärade av reumatism, och tilltog utbredningen av sådana åkommor synbarligen avsevärt med stigande yrkesålder.

Beträffande timade *olycksfall* utsträcktes undersökningen till att omfatta tidsperioden $^1/_1$ 1912—$^1/_7$ 1914, alltså $2^1/_2$ år. Uppgifter lämnades om sammanlagt 271 olycksfall i arbetet. Fördelningen av dessa olycksfall under de olika åren och på det under resp. år sysselsatta antalet redovisade arbetare belyses av följande sammanställning.

År	Antalet redovisade arbetare	Olycksfall	
		Antal	Per 100 arbetare
1912	817	77	9·4
1913	853	128	15·4
1914 ($^1/_1$—$^1/_7$)	940	66	7·0

Av olycksfallen hade 77 (28·4 %) förorsakats av hissredskapen (vinschar och kranar) och 71 (26·2 %) av sammanstörtande, nedstörtande eller kullfallande föremål. I 87 fall (32·1 %) hade olycksfallen förorsakat fingerskador samt i 83 fall (30·6 %) skador å ben och fötter.

Genom hela antalet olycksfall förlorades sammanlagt 11 703 arbetsdagar eller i genomsnitt cirka 43 dagar per olycksfall. Till belysande av, huru pass allvarliga de timade olycksfallen varit, har meddelats, att 215 olycksfall (79·3 %) förorsakat den skadade mer än 2 veckors arbetslöshet och att därav 118 olycksfall (43·5 %) under mer än en månad urståndsatt den skadade att arbeta.

De anförda siffrorna synas utvisa, att olycksfallsfrekvensen var osedvanligt hög bland här berörda arbetare.

Förslag till anordnande inom K. Socialstyrelsen av vissa alkoholstatistiska undersökningar.

P. M. av förste aktuarien *Bertil Nyström*.

I. Utredningsuppdragets tillkomst.

I underdånig skrivelse den 4 juni 1915 anhöll nykterhetskommittén bl. a., att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt socialstyrelsen att, i samråd med kommittén och i huvudsaklig överensstämmelse med i skrivelsen angivna riktlinjer, verkställa vissa statistiska undersökningar beträffande alkoholbrukets skadeverkningar i socialt avseende, nämligen rörande

1:o) alkoholbrukets inverkan på fattigvårdsbehovet,
2:o) alkoholbrukets inverkan på brottsligheten,
3:o) alkoholbrukets inverkan på familjelivet i vissa avseenden,
4:o) alkoholbrukets samband med lösdriveri,
5:o) alkoholbruket som orsak till olycksfall,
6:o) alkoholbruket som orsak till självmord,
7:o) fylleriförseelserna och vissa i samband därmed stående förhållanden samt
8:o) förbrukningen av utminuteringsvis sålt brännvin efter yrkesgrupper och inkomstklasser.

Genom nådig remiss den 9 juli s. å. anmodade Kungl. Maj:t socialstyrelsen att inkomma med yttrande angående nykterhetskommitténs ifrågavarande framställning, varvid särskilt borde angivas, huru de ifrågasatta undersökningarna syntes böra anordnas, för att tidsutdräkt och kostnader ej måtte överstiga det för ändamålet nödvändiga eller ökas utöver, vad som fullt motsvarades av stegrad säkerhet hos undersökningsresultatet.

I sitt med anledning härav den 9 aug. avgivna utlåtande förklarade sig styrelsen, likhet med nykterhetskommittén, anse, att alkoholstatistiska undersökningar av i huvudsak den art och omfattning, som i kommitténs framställning angivits, vore behövliga för den allsidiga utredning rörande allmänt rusdrycksförbud, som kommittén fått sig ålagd att utföra, och förklarade sig styrelsen jämväl beredd att verkställa dessa undersökningar, därest för ändamålet nödiga medel och arbetskrafter ställdes till dess förfogande. Styrelsen framhöll tillika önskvärdheten av, att ifrågavarande undersökningar, därest desamma befunnes böra komma till stånd, igångsattes snarast möjligt, enär åstadkommandet av dylik statistik krävde avsevärd tid, då densamma endast till ringa del kunde utarbetas på grundval av redan tillgängligt material, utan huvudsakligen måste grundas på uppgifter, avgivna under kommande tidsperioder och insamlade efter hand under dessas förlopp.

Vad åter anginge den styrelsen anbefallda förhandsprövningen av de särskilda av nykterhetskommittén ifrågasatta alkoholstatistiska undersökningarna med avseende på det inbördes förhållandet mellan å ena sidan undersökningarnas resultat samt å andra sidan den tidsutdräkt och de kostnader, som desamma komme att medföra, vore en sådan prövning givetvis förbunden med de största svårigheter. Dessa undersökningar avsåge ju en omfattande och ingående utforskning av i huvudsak sådana samhällsområden, vilka i vårt land ännu endast i mycket begränsad omfattning gjorts till föremål för socialstatistisk forskning, vadan undersökningarnas gång och resultat till väsentlig del måste bliva beroende av okända och på förhand oberäkneliga faktorer, vilkas arbets-

tekniska och ekonomiska konsekvenser först efter hela utredningsarbetets slutförande med full säkerhet kunde bedömas. Med hänsyn härtill vore det, särskilt innan styrelsen haft tillfälle att i samråd med tillkallade sakkunniga uppgöra detaljerade planer för undersökningarna, icke möjligt att, endast på grundval av de i nykterhetskommitténs framställning innehållna uppgifterna angående de särskilda undersökningarnas syftemål, omfattning och utförande samt styrelsens allmänna erfarenhet av socialstatistiska utredningar, uppgöra ens en ungefärlig beräkning av, vilken tidsutdräkt och vilka kostnader kunde krävas för ifrågavarande utredningsarbeten. I detta frågans läge ansåge sig styrelsen vara hänvisad till att, huvudsakligen med ledning av erfarenheterna från i Danmark och Norge nyligen verkställda utredningar av motsvarande slag, med avseende på var och en av de ifrågasatta undersökningarna söka bilda sig en uppfattning om, i vad mån den genom utredningen vunna ökade insikten beträffande vissa betydelsefulla samhällsförhållanden kunde anses uppväga det arbete och de kostnader, som erfordrades för åvägabringandet av densamma, ävensom beträffande de vägar, på vilka enligt styrelsens förmenande det för nykterhetskommitténs arbete erforderliga undersökningsresultatet kunde uppnås med minsta möjliga utgifter och tidsutdräkt.

Efter att hava verkställt ifrågavarande prövning, uttalade styrelsen såsom sin mening, att de av nykterhetskommittén under 1:o, 2:o, 4:o och 7:o föreslagna statistiska undersökningarna rörande *alkoholbrukets samband med resp. fattigvårdsbehov, brottslighet*, lösdriveri och fylleriförseelser måste anses vara av grundläggande betydelse för åvägabringande av rätt uppfattning av och säker kunskap om alkoholbrukets sociala skadeverkningar i vårt land. Styrelsen tillmätte därför den genom desamma förväntade ökade insikten beträffande vissa synnerligen viktiga samhällsförhållanden så stor betydelse, att därigenom mer än väl borde uppvägas det betydande arbete och de stora kostnader, *som torde krävas för dessa utredningars anordnande och verkställande.* Vad beträffade de övriga ifrågasatta statistiska undersökningarna, fann styrelsen jämväl dessa ur socialstatistisk synpunkt vara av stort intresse, men var styrelsen icke alldeles övertygad om, att även härvidlag undersökningsresultaten fullt skulle motsvara undersökningskostnaderna.

Genom nådigt brev den 27 augusti 1915 förordnade därefter Kungl. Maj:t, att — med iakttagande därav, att, i den mån ske kunde, undersökningarna så anordnades, att tidsutdräkt och kostnader ej måtte överstiga det för ändamålet nödvändiga eller ökas utöver vad som fullt motsvarades av stegring i undersökningsresultatets säkerhet och värde — statistiska undersökningar rörande dels alkoholbruk och brottslighet, dels alkoholbruk och lösdriveri, dels ock fylleriförseelser ävensom sådana kompletterande statistiska undersökningar rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov, som vid granskning av de av rusdrycksmedelskommittén och fattigvårdslagstiftningskommittén meddelade uppgifter kunde finnas erforderliga, skulle genom socialstyrelsens försorg bringas till utförande. För detta ändamål ägde styrelsen att, i samråd med nykterhetskommittén och, där så prövades nödigt, andra sakkunniga personer, uppgöra och efter hand till Kungl. Maj:t inkomma med fullständiga planer till de särskilda undersökningarnas anordnande, med angivande tillika, huru lång tid desamma kunde antagas komma att kräva samt av det ungefärliga beloppet av därmed förenade kostnader.

II. De anbefallda utredningarnas betydelse för och plats inom en svensk socialstatistik i alkoholfrågan.

Den sociala alkoholstatistikens uppgift. *Av alla de samhällsskadliga följder, som* alkoholbruket medför, äro de ekonomiska konsekvenserna de först i ögonen fallande. Också har från nykterhetsvänligt håll, såväl i pressen som i motioner i riksdagen och i Stockholms stadsfullmäktige, framhållits, att medan den ekonomiska vinst rusdrycks-hanteringen bereder det allmänna tämligen exakt framgår av den officiella statistiken,

kunna de utgifter till polisväsen, sjuk- och fattigvård m. m., som alkoholkonsumtionen direkt eller indirekt förorsakar, endast med största svårighet eller icke alls utläsas därur, varför det är av nöden att vidtaga åtgärder för att statistiskt belysa jämväl denna »alkoholens skuldsumma».[1] De försök, som i vårt land, särskilt från den s. k. rusdrycksmedelskommitténs sida, gjorts att i siffror beräkna, vilken ökning i fattigvårds-, sjukvårds- och fångvårdskostnaderna alkoholbruket förorsakar, synas emellertid hava ådagalagt, att det är ett i det närmaste olösligt problem att söka statistiskt gripa, värdera och hopsummera alla de små och stora förluster alkoholen ständigt tillfogar samhället. Så samhällsviktig är också striden mot alkoholmissbruket och så genomgripande alkoholkonsumtionens verkningar på samhällslivets alla områden, att alkoholfrågan måste betraktas och bedömas i främsta rummet som en social fråga, vilken i sin tid bör lösas på det mest ändamålsenliga sätt, även om denna lösning från rent ekonomisk ståndpunkt icke skulle befinnas fullt tillfredsställande. Denna fördjupade syn på alkoholspörsmålet synes böra läggas till grund icke allenast för nykterhetspolitiken och nykterhetslagstiftningen utan även för den sociala alkoholstatistiken, för så vitt denna vill åsyfta att belysa alkoholfrågan i dess helhet och icke blott de sidor av densamma, som kunna anses aktuella i ett givet ögonblick.

För en alkoholstatistik av förstnämnda art ligger tyngdpunkten i studiet av alkoholförbrukarna själva, av yttringarna utav deras alkoholmissbruk samt av de, företrädesvis socialt betingade orsaker, som ligga bakom detsamma.

Alkoholförbrukare och alkoholmissbrukare. Härvid uppställer sig genast spörsmålet, vad som rätteligen bör förstås med de i växlande betydelser och sammanställningar använda begreppen alkoholist och alkoholmissbrukare.

En utförlig utredning beträffande olika kategorier av alkoholkonsumenter föreligger i det betänkande i alkoholfrågan, som år 1912 avgavs av svenska läkarsällskapets kommitterade.[2] Denna klassificering utgår från, att skiljemärket mellan måttligt och omåttligt alkoholförtärande, mellan bruk och missbruk är, att det senare åstadkommer skada för individen eller samhället, det förra, så vitt man känner, icke. Med hänsyn härtill skiljes mellan å ena sidan måttliga alkoholförbrukare (såväl tillfälliga förbrukare som personer med regelbundna alkoholvanor), å den andra alkoholmissbrukare, vartill hänföras dels de personer, som endast dricka på grund av infall, vanor o. d. eller m. a. o. av psykologiskt behov, dels de individer, vilka hava ett rent fysiskt behov av alkohol, ett verkligt spritbegär. Till förstnämnda undergrupp hänföras såväl de i vårt land så talrika »tillfällighetssuparna», »lördagssuparna» o. d. som personer med omåttliga dagliga alkoholvanor, medan den andra undergruppen bildas dels av de egentliga alkoholisterna, vilkas spritbegär försvinner efter några dagars abstinens, dels av sådana själssjuka individer, vilka utmärkas av ett permanent eller periodiskt behov av alkohol som narkotiskt medel.

Huru stort intresse denna klassificering än måste tillmätas från läkarvetenskaplig ståndpunkt, synes densamma icke helt kunna läggas till grund för den ifrågasatta socialstatistiken i alkoholfrågan, enär denna, därest stora svårigheter vid primäruppgifternas insamling skola undvikas, i väsentligt högre grad måste taga hänsyn till det språkbruk, som på detta område utbildat sig, särskilt inom lagstiftningen och den officiella statistiken.

Bland alkoholmissbrukarna (i nyss angiven bemärkelse) böra då till en början utskiljas tvenne huvudgrupper, den ena omfattande de personer, som äro begivna på starka drycker och mer eller mindre permanent tillfredsställa detta sitt spritbegär, den andra dem, vilka blott tillfälligtvis göra sig skyldiga till alkoholmissbruk (fylleri).

---

[1] Utredning angående möjligheterna för en fullständig alkoholstatistik rörande Stockholm, verkställd av Stockholms stads statistiska kontor, Stockholm 1908, s. 5.

[2] Alkoholen och samhället. Betänkande angående de samhällsskadliga inflytanden bruket av rusdrycker medför jämte förslag till systematiska åtgärder för deras bekämpande i Sverige. På uppdrag av svenska läkarsällskapet avgivet av utsedda kommitterade. Stockholm 1912. (Särskilt s. 72 ff.).

Inom den förstnämnda gruppen kunna, allt efter graden av deras alkoholmissbruk, utskiljas åtskilliga kategorier. De individer, hos vilka rusdrycksmissbruket fortskridit så långt, att det medfört bestämda själsliga eller kroppsliga sjukdomstecken, kunna betecknas som kroniska alkoholister. Detta begrepp har alltsedan Magnus Huss' tid företrädesvis använts som beteckning på personer, lidande av kronisk alkoholsjukdom, och torde fortfarande i denna betydelse brukas i den officiella rättsstatistikens primäruppgifter (jfr nedan). Något vidare är begreppet vanedrinkare, vilket torde omfatta alla de personer, som äro »hemfallna åt dryckenskap», såsom termen lyder i 1913 års (ännu ej ikraftträdda) lag om behandling av alkoholister. Denna lag berör emellertid endast vissa särskilt samhällsskadliga drinkarkategorier, nämligen personer, som i följd av sitt alkoholmissbruk äro farliga för annans personliga säkerhet eller eget liv, utsätta hustru eller barn för nöd eller uppenbar vanvård eller ligga fattigvården eller sin familj till last. Allmänt synes man emellertid vara ense om att såsom vanedrinkare beteckna samtliga de individer, hos vilka begivenheten på starka drycker medfört nedsatt arbetsförmåga, ihållande arbetsovillighet eller svårighet att erhålla arbete. Det torde jämväl vara en ganska utbredd uppfattning, att till denna kategori även äro att hänföra sådana personer, hos vilka alkoholbruket uppträtt som en skadeorsak av huvudsakligen ekonomisk art, i det att hushållsbudgetens osedvanligt stora belastning med alkoholutgifter undergrävt eller väsentligt försvagat familjens ekonomi. Såväl sistnämnda kategori som de i alkoholmissbruket mera fortskridna »vanedrinkarna» och »kroniska alkoholisterna» kunna anses ingå under rubriken permanenta alkoholmissbrukare, varmed sålunda skulle förstås de personer, vilka regelmässigt pläga förtära alkoholhaltiga drycker i så stora kvantiteter, att detta deras alkoholbruk medfört uppenbar nedsättning av deras själs- eller kroppsförmögenheter eller undergrävt eller väsentligt försvagat deras ekonomi. Denna definition sammanfaller tämligen nära med den, som använts vid de nyligen slutförda socialstatistiska alkoholundersökningarna i Norge, varvid som alkoholist betecknats den, som förtärt spirituosa i övermått, d. v. s. på sådant sätt, att hans göromål, husliga förhållanden eller hälsa ögonskenligen lidit därav.[1]

Den andra huvudgruppen, de tillfälliga alkoholmissbrukarna, utgöres av personer, vilka i veckor och månader utan olägenhet eller avsaknad kunna undvara alkoholen men därpå, vid given anledning, göra sig skyldiga till fylleri eller annat alkoholmissbruk. Dylika »tillfällighetssupare» äro, som bekant, synnerligen vanliga särskilt bland vårt lands lantbefolkning och arbetarungdom.

Direkta undersökningar av alkoholmissbrukare (nykterhets- eller lokalundersökningar). Huvudföremålet för den sociala alkoholstatistiken blir nu att studera alla dessa alkoholmissbrukare i deras växelverkan med samhällsförhållanden av olika slag. Den frågan reser sig då, på vilket sätt detta studium lämpligen bör ske.

Den norske statistikern Eilert Sundt, som kanske tidigare än någon annan insett betydelsen av socialstatistiska alkoholundersökningar, utgav år 1859 en utredning angående nykterhetstillståndet i Norge. I och för denna undersökning använde sig Sundt av folkskollärarna, och från dem lyckades han erhålla uppgifter tillräckliga för att fördela $^3/_4$ av landsbygdens och $^1/_6$ av städernas befolkning på de tre nykterhetskategorierna »nyktra», »icke säkra» och »förfallna». Med »osäkra» förstod Sundt de förenämnda »tillfällighetssuparna», som »ofta berusa sig, då tillfälle gives, t. ex. vid gästabud och på stadsresor», medan de »förfallna» voro de verkliga drinkarna, som »taga till det starka både ute och hemma och liksom söka sin tröst i flaskan».

Sundts undersökning vilade på den då säkerligen, åtminstone på landsbygden, rådande uppfattningen, att ingen borde känna sig förnärmad »om en bra karl i sina stilla tankar eller på sin höjd i samtal med en annan bra karl genomgick ortens hela

[1] N. Rygg: Undersøkelser angaaende drikfældigheden og dens sociale følger i Norge, Kristiania 1914, s. 110*.

befolkning och så nedskrev icke drinkarnas namn utan blott deras antal». Men när man fyrtio år senare för Kristianias vidkommande sökte upprepa Sundts nykterhetsundersökning, synes i detta avseende en förändring hava ägt rum i den allmänna meningen, varav undersökningsresultatet rönte avsevärd inverkan. År 1900 företog sig nämligen en privat kommitté att genom särskilda husbesökare verkställa en representativ undersökning, avseende att utreda nykterhets- och alkoholkonsumtionsförhållandena inom olika köns-, ålders-, yrkes- och inkomstklasser bland invånarna vid vissa gator, utvalda inom olika stadsdelar och bebodda av c:a 10 000 personer.[1] Undersökningen fick emellertid röna häftigt motstånd, speciellt från vissa tidningars sida, och följden blev, att uppgifter rörande nykterhetsförhållandena endast kunde införskaffas för 1 329 män och 1 566 kvinnor, sålunda ett ganska magert resultat, särskilt om hänsyn tages till, att kvinnornas egen alkoholkonsumtion är så ringa, att den i socialt avseende spelar föga roll. Utgången torde hava bidragit till, att inga direkta nykterhetsundersökningar kommo att ingå i den år 1910 tillsatta norska alkoholkommissionens eljest så omfattande sociala utredningsprogram.

Också i vårt land synas sympatier föreligga för dylika direkta undersökningar av alkoholförbrukarna i deras rätta levnads- och arbetsmiljö. Den förut nämnda läkarkommittén föreslår, vid sidan av undersökningar av typiska alkoholfall, att sociologiskt undersöka vissa samhällen med särskild hänsyn till inom desamma rådande alkoholvanor, d. v. s. att kartlägga de sociala levnadsvillkor, varunder alla individer vid undersökningstillfället leva inom vissa naturliga områden, såsom mindre orter, ett eller flera kvarter av ett större samhälle, olika yrken o. s. v. Kommittén håller dock före, att de organ, som skola insamla dylikt statistiskt material, jämväl böra vara utrustade med befogenhet att ingripa mot de av rusdryckerna förorsakade missförhållanden, som därvid komma till synes, och förutsätter därför särskilda lokala alkoholnämnder, delvis motsvarande de nykterhetsnämnder, som skola tillkomma genom 1913 års alkoholistlag.[2] — Jämväl nykterhetskommittén lägger i sin förberörda skrivelse till Kungl. Maj:t stor vikt vid deskriptiva undersökningar av lämpligt valda lokala områden, varigenom skulle erhållas en konkret och fyllig bild av alkoholbrukets sociala skadeverkningar, sådana de i sitt sammanhang te sig i det verkliga livet. På grund av svårigheten att finna för uppgiften fullt kvalificerade personliga krafter har kommittén emellertid icke för närvarande ansett sig kunna föranstalta om utförande av dylika bygdeundersökningar.

Det kan icke förnekas, att det från teoretisk statistisk ståndpunkt ligger något bestickande i tanken på att inom ett begränsat område ägna ett ingående studium åt alkoholismen i totaliteten av dess sociala verkningar. Men de praktiska svårigheter, som resa sig mot förverkligandet av denna tanke och åt vilka kommittéerna delvis givit uttryck, äro så stora, att de, åtminstone för närvarande, icke synas vara överkomliga. Vill man förverkliga dessa undersökningars syfte, får man icke nöja sig med på alkoholfrågan inriktade journalist- eller turistskildringar, utan måste man söka åstadkomma en ingående analys ur alkoholsynpunkt av undersökningsområdets hela mindre bemedlade befolkning, verkställd genom personliga iakttagelser av rusdryckernas verkningar beträffande de särskilda personerna och hushållen. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, huruvida en sådan undersökning skulle mötas av det intresse och förtroende, som är en nödvändig förutsättning för ett gott resultat. Särskilt inom stadssamhällena, vilka ju ur alkoholsynpunkt äro av väsentligt större intresse än landsbygden, är stämningen inom vida kretsar i förevarande avseende, som bekant, ganska irriterad. Med hänsyn härtill är det under nuvarande förhållanden allvarligt att frukta, att det av

---

[1] Statistiske undersøkelser vedkommende ædruelighedsforhold og forbrug av alkoholholdige drikke i Kristiania 1900, efter foranstaltning af en privat komité udgivne ved A. Th. Kiær. Kristiania 1909.

[2] »Alkoholen och samhället», s. 103.

någon obetydlig anledning, någon oförsiktighet av en undersökare o. d., lätt kan uppväckas en storm mot dylika ingående lokalundersökningar nog stark att äventyra hela den påbegynta alkoholstatistiken och kanske även att skada de socialstatistiska undersökningarna överhuvud.

För att verkligen motsvara sitt ändamål kräva de alkoholstatistiska lokalundersökningarna såsom förutsättning icke blott en väsentlig förändring i allmänna uppfattningen beträffande den enskildas ansvar gent emot alkoholen och samhällets rätt och plikt att ingripa mot dess skadeverkningar, utan även en betydande utveckling av den ännu på sitt begynnelsestadium stående tekniken och metodiken inom denna nya gren av den socialstatistiska forskningen, vilken utveckling lämpligen synes böra äga rum inom sådana undersökningsområden, där följderna av eventuella missgrepp och misstag torde bliva av väsentligt mindre betydelse. De ifrågasatta lokalundersökningarna torde *därför snarare böra betraktas som en slutprodukt än som ett begynnelseled i den* sociala alkoholstatistiken.

Indirekta undersökningar av alkoholmissbrukare (bland fattigunderstödda, brottslingar, lösdrivare, fylleristor o. d.). De betydande praktiska olägenheter, vilka äro förknippade med de direkta nykterhetsundersökningarna, särskilt på grund av det av *dem nödvändiggjorda inträngandet på ett enligt erfarenhetens vittnesbörd synnerligen* känsligt område av privatlivet, kunna emellertid till huvudsaklig del undvikas, därest man använder sig av en mera indirekt metod. Härvid inskränker man sig till att undersöka de alkoholmissbrukare, vilka blivit »statistiskt gripbara», emedan de av olika anledningar redan blivit föremål för samhällsmyndigheternas uppmärksamhet och av dem underkastats förhör eller prövningar, som, därest de skriftligen upptecknas, normaliseras och i vissa punkter fördjupas, kunna lämna primärmaterial jämväl för ganska djupgående socialstatistiska analyser. Föremålen för undersökningar enligt denna metod bliva förnämligast fattigunderstödda, brottslingar (eller fångar), lösdrivare och fylleristor. I praktiken komma forskningar av detta slag att gestalta sig som undersökningar av vissa sidor av alkoholbrukets sociala skadeverkningar och sålunda att sammanfalla med de av Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen uppdragna utredningarna angående alkoholbrukets samband med fattigvårdsbehov, brottslighet, lösdriveri och fylleriförseelser. Härav framgår huvudanledningen till, att styrelsen ansett just dessa undersökningar vara av grundläggande betydelse för åvägabringande av rätt uppfattning av och säker kunskap om alkoholbrukets sociala skadeverkningar i vårt land.

Det måste emellertid med styrka framhävas, att undersökningar av detta slag ingalunda uttömma ämnet, utan att de hava sin bestämda begränsning. Arbetsovillighet, sjukdom och nöd finnas sålunda i många hem som följder av alkoholmissbruk, utan att man tar sin tillflykt till fattigvården, och förbrytare bliva blott en mindre del av dem, hos vilka dryckenskapen framalstrat råhet, opålitlighet eller osedlighet. Mellan de hem, som helt gå fria från alkoholmissbrukets följder, och dem, där dessa följder lett till förhållanden, som statistiken kan räkna, såsom förbrytelser, fattigvård o. d., finnes ett brett bälte av hem, som på ett eller annat sätt få lida av detta missbruks konsekvenser och från vilka man icke får se bort, när frågan gäller alkoholbrukets skadeverkningar.

Men å andra sidan torde grupper, såsom fattigunderstödda, brottslingar o. d., inom vilka i skärpt form framträda de förhållanden, som utgöra orsaker till och följder av den, särskilt för vårt lands mindre bemedlade befolkning, så skadebringande alkoholismen, utgöra de lämpligaste undersökningsföremålen för en nygrundad socialstatistik i alkoholfrågan, ty denna måste åtminstone på sitt begynnelsestadium lägga huvudvikten på *grova mått och tydliga kausalsammanhang och har blott i ringa utsträckning möjlighet* att åskådliggöra finare nyanser och klarlägga invecklade orsakskombinationer.

Den sociala alkoholstatistikens särställning och utvecklingsmöjligheter. Då, såsom av det förut sagda torde framgå, t. o. m. en mycket omfattande alkoholsta-

tistik blott kan ge en ofullkomlig bild av rusdrycksbrukets skadeverkningar, bör man icke vänta sig alltför mycket av de fyra alkoholstatistiska undersökningar, vilka Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att verkställa. Likväl torde man kunna utgå ifrån, att dessa undersökningar skola klarställa alkoholismens betydelse inom samhällslivet på ett helt annat sätt, än som sker genom den nuvarande officiella statistiken, av vars uppgifter om alkoholförbrukningens följdverkningar i vissa avseenden nykterhetskommittén låtit verkställa en särskild sammanställning.[1] I vårt land meddelar den av statistiska centralbyrån hittills utarbetade fattigvårdsstatistiken — vilken statistik emellertid av Kungl. Maj:t förutsatts skola i sinom tid överflyttas till socialstyrelsen[2] — inga som helst upplysningar rörande fattigdomsorsakerna och sålunda ej heller beträffande alkoholbrukets pauperiserande inflytande, men torde planer vara å bane att, särskilt med ledning av fattigvårdslagstiftningskommitténs undersökningar, utvidga statistiken till att avse jämväl fattigvårdsbehovets orsaker. Beträffande brottslighetens samband med rusdrycksbruket hava alltsedan år 1887 vissa uppgifter meddelats i fångvårdsstyrelsens årsberättelser, varjämte den officiella rättsstatistiken, som under mer än ett halvsekel redovisat inträffade fylleriförseelser, sedan den nyligen övertagits av statistiska centralbyrån jämväl börjat ägna uppmärksamhet åt alkoholmissbrukets roll vid vissa andra lagöverträdelser. Till de ofullständigheter och bristfälligheter, som från här avhandlade synpunkt vidlåda berörda slag av statistik, torde det bliva tillfälle att återkomma i annat sammanhang. Här skall blott uppmärksamheten fästas på, att även om ifrågavarande statistiska branscher skulle i angiven riktning kompletteras och utvidgas på sådant sätt, att efterforskning av alkoholmissbrukets pauperiserande, kriminaliserande o. s. v. inflytande, från att såsom nu antingen icke alls förekomma eller blott vara en bisak, gjordes till en integrerande del av arbetet, så komme dock alkoholmissbrukets särskilda yttringar att bokföras inom olika slag av statistik och dessas representanter att iakttaga och kommentera anförda yttringar var från sin speciella ståndpunkt, utan att man erhölle den för varje fördjupat inträngande i den sociala alkoholfrågan nödiga överblicken över och inblicken i alkoholmissbrukets orsaker och yttringar i deras sammanhang såväl sinsemellan som med samhällsförhållanden av olika slag. Sådan kunskap torde endast stå att vinna genom en på studium av alkoholismen, dess orsaker och följder direkt inriktad statistik, framträdande som ett gentemot övriga statistiska forskningsområden relativt självständigt och avgränsat helt. Med hänsyn till syftemål, undersökningsområde och arbetsmetoder bör en sådan alkoholstatistik närmast betraktas som en gren av socialstatistiken och sålunda påvila socialstyrelsen, som ju också enligt sin instruktion bl. a. har att handlägga ärenden rörande nykterhetsverksamheten samt inom hithörande områden verkställa statistiska och andra utredningar. I sitt förslag till upprättande av en särskild socialstyrelse framhöllo även departementalkommitterade och kommerskollegiikommittén[3], dels att en genomförd »nykterhetsstatistik» borde upprättas, dels att denna statistik, om och när den komme till stånd, borde förläggas till den övriga socialstatistiken och dels slutligen, att ifrågavarande statistik borde omfatta bl. a. även »inverkan av rusdrycksmissbruk på brottslighet, hälsovårds- och dödlighetsförhållanden m. m.» I Kungl. Maj:ts proposition till 1912 års riksdag om inrättandet av socialstyrelsen förutsättes jämväl[4], att meraberörda statistik skulle förläggas till socialstyrelsen. Att några av alkoholbrukets yttringar redan upptagits till viss, mera summarisk behandling inom annan statistik torde, under förutsättning av nödigt samarbete mellan vederbörande ämbetsverk, icke behöva föranleda mera dubbelarbete eller dubbelpublicering på detta område än på andra, där socialstatistiken för

[1] Nykterhetskommittén VI: 4. Uppgifter angående rusdrycksförsäljningsrättigheterna år 1911 och villkoren för deras utövande samt rörande rusdrycksförbrukningen i Sverige och dess följdföreteelser i vissa avseenden, utarbetade och sammanställda av Einar J:son Thulin. Stockholm 1914.

[2] Kungl Maj:ts proposition till 1912 års riksdag n:r 108, s. 86.

[3] Kommerskollegiikommitténs betänkande I (avgivet gemensamt med departementalkommitterade). Socialstyrelsen m. m. (Stockholm 1911), s. 132.

[4] S. 88.

sina syftemål använder sig av uppgifter från befolkningsstatistiken, näringsstatistiken o. s. v.

Det vore ur här berörda synpunkter synnerligen önskvärt, om de av Kungl. Maj:t på nykterhetskommitténs inititativ åt socialstyrelsen uppdragna alkoholstatistiska undersökningarna kunde planläggas och anordnas på sådant sätt, att de bleve grundval och utgångspunkt för upprättande av en regelbundet återkommande (och, vad särskilt fylleriförseelserna beträffar, årligen fortlöpande) socialstatistik på alkoholfrågans område. I vårt land som i andra torde nämligen ett enda, ett visst kortare tidsavsnitt avseende system av undersökningar icke, även om utredningarna läggas än så ingående och omfångsrika, kunna fullständigt belysa och klarlägga alla de invecklade och svårutredda förhållanden, som betingas av alkoholmissbruket som en social företeelse, stående i växelverkan med en stor del andra samhälleliga missförhållanden, såsom bostadsnöd, fattigdom, brottslighet m. m. Blott så småningom kan man närma sig detta mål, och vägen dit går genom regelbundet anställda iakttagelser, varigenom de vid den grundläggande undersökningen inhämtade kunskaperna efter hand korrigeras, kompletteras och vidare utvecklas.

Den danska nykterhetskommissionen av år 1903, som själv föranstaltat ganska omfattande alkoholstatistiska utredningar, har särskilt betonat, av vilken betydelse en dylik permanent statistik är för alkoholforskningen i dess helhet. I betänkandet uppräknas de mångahanda uppgifter, som föreligga för densamma, såsom att utforska alkoholkonsumtionens storlek inom olika orter, socialgrupper och inkomstklasser, att ställa alkoholutgifterna i förhållande till arbetslöner och livsmedelspris, att undersöka mortaliteten, morbiditeten, kriminaliteten m. m. hos absolutister, inom vissa alkoholyrken o. s. v. Kommissionen fäster emellertid uppmärksamheten på, att frågan om, vad man inom dessa områden på statistisk väg kan få svar på och hur svaren lämpligen skola inhämtas, är ett spörsmål, som kräver lång erfarenhet och nästan utgör en vetenskap för sig. Alkoholstatistiken måste visserligen i mycket röra sig med flytande begrepp (såsom alkoholmissbruk o. d.) och ungefärliga siffror, men ju mera allsidig och synpunktsrik statistiken blir, desto pålitligare bliva resultaten, och ett offentliggörande med korta mellanrum av alkoholstatistiska uppgifter bör hos befolkningen väcka ett intresse för och en kunskap om ifrågavarande spörsmål, varav kommande enquêter kunna draga nytta.[1]

Vad vårt land vidkommer, föreligga även särskilda omständigheter, vilka i en ej alltför avlägsen framtid torde möjliggöra alkoholstatistiska undersökningar rörande vissa, i nykterhetskommitténs förenämnda underdåniga skrivelse delvis berörda förhållanden, vilka emellertid för närvarande måste anses som i huvudsak »statistiskt ogripbara».

Under loppet av år 1916 väntas sålunda 1913 års alkoholistlag träda i kraft och därmed en stark impuls och ett lagligt stöd givas åt tillskapandet av kommunala nykterhetsnämnder med uppgift bl. a. att inhämta upplysningar om resp. orters alkoholförhållanden och särskilt om alkoholmissbrukarna. Det kan förväntas, att dessa nämnder efter hand skola, såsom den förenämnda läkarkommittén förutsatt, visa sig vara lämpliga organ för vissa alkoholstatistiska undersökningar, särskilt av mera lokal och ingående natur. Vidare torde 1915 års brännvinsförsäljningslagstiftning nödvändiggöra för våra systembolag att, i och för det individuella kontrollsystemets genomförande, upprätta ganska ingående anteckningar rörande kundkretsens storlek och sammansättning samt angående kvantiteterna av till olika personer utminuterat brännvin. Under förutsättning att dessa anteckningar å de särskilda orterna ordnas och avfattas på ett likformigt och överskådligt sätt, torde på grundval av det sålunda efter hand samlade materialet kunna utarbetas statistik ej blott över olika socialgruppers sätt att utnyttja sin inköpsrätt, varigenom de växlande alkoholvanorna inom olika yrkes- och inkomstklasser delvis skulle bliva klarlagda, utan även rörande de skiljaktigheter i personligt, ekonomiskt och socialt avseende, som förefinnas mellan å ena sidan de inköps-

[1] Betænkning afgiven af den af Indenrigsministeriet den 25 juni 1903 nedsatte Kommission til Overvejelse af Foranstaltninger til Ædruelighedens Fremme, Köpenhamn 1907, s. 16 ff.

berättigade av en viss orts befolkning, å den andra de, i regel på grund av föregående alkoholmissbruk, icke inköpsberättigade. Det ligger emellertid i sakens natur, att under de närmaste årens övergångstid en dylik statistik mera måste få karaktären av en förvaltningsstatistik, som belyser verkningarna av vidtagna och ändrade kontroll- och restriktionsåtgärder, än av en socialstatistik, som gör anspråk på att åskådliggöra inom olika socialgrupper rådande alkoholvanor m. m.

Det torde sålunda finnas möjligheter för, att vårt land efter hand skall kunna erhålla en rationellt ordnad nykterhetsstatistik. Och det inses jämväl, av huru stor betydelse det skulle vara för statsmakternas ställningstagande till ifrågasatta nykterhetspolitiska åtgärder, om de på detta område hade tillgång till en pålitlig statistik och icke, såsom nu, huvudsakligen vore hänvisade till lösa antaganden och mer eller mindre grundade beräkningar.

III. Utredningarnas anordnande och verkställande.

1. Undersökningarnas föremål och innehåll.

a. Samtliga undersökningar.

När det för den danska nykterhetskommissionen gällde att åstadkomma en bild av alkoholbrukets omfattning och följder, hade den att välja mellan två vägar, nämligen antingen att inhämta summariska omdömen från personer, vilkas sysselsättning eller samhällsställning kunde anses giva deras uppfattning i denna sak särskild betydelse, eller också att insamla statistiskt material till alkoholfrågans belysning. Då kommissionen icke valde den förra utvägen, var orsaken bl. a. den, att det ansågs vara tillräckligt bekant, i vilken riktning på detta sätt inhämtade meningsyttringar i stort sett skulle gå, medan vad som behövdes just var att se dessa meningsyttringar understödda med bevismaterial.[1]

Bland de statistiska uppgifter, som kommissionen meddelat angående dryckenskapens inflytande på vissa sociala förhållanden, erbjuda de det mesta intresset, vilka belysa alkoholbrukets inflytande på fattigdom och på förbrytelser.[2] I förstnämnda avseende har emellertid kommissionen icke gjort några särskilda undersökningar, utan hämtat sitt material ur en av statens statistiska byrå verkställd undersökning av de fattigunderstödda i Danmark år 1901. Här meddelas bl. a. en på uppgifter från fattigvårdsstyrelserna byggd framställning av de olika fattigdomsorsakerna, bland vilka i Danmark begivenhet på starka drycker (»drikfældighed») intager en mycket framskjuten plats.[3] För att närmare belysa alkoholens inflytande på förbrytelser anordnade kommissionen i samråd med justitiedepartementet en särskild undersökning på så sätt, att landets domstolar ålades att under tiden 1 okt. 1903—1 okt. 1904 ifylla ett formulär för varje person, som blev dömd (eller på grund av berusning frikänd) för någon förbrytelse (inräknat bettleri och lösdriveri samt vissa politiförseelser). Var sålunda undersökningen nog så vid, gick den i stället föga på djupet. Sålunda skulle varje särskilt fall redan på formuläret inordnas under en av åtta angivna brottskategorier, varjämte de, förbrytarens alkoholbruk avseende frågepunkterna endast kunde besvaras med »ja», »nej» eller »tvivelaktigt eller otillräckligt upplyst».[4] På grundval av det insamlade materialet kunde också endast konstateras, att alkoholbruk och brottslighet mycket ofta sammanträffa, men icke i någon mån avgöras, i vilken grad det är alkoholismen, som förökar kriminaliteten, eller kriminaliteten, som förökar alkoholismen. Att närmare

[1] Betænkning, s. 2.
[2] Bilag til Betænkning, s. 400, 339.
[3] Statistiske Meddelelser 4 R. 15 och 18 Bd. Fattigvæsenet i Danmark i Aaret 1901.
[4] Formuläret återgivet i Bilag til Betænkning, s. 388.

utreda orsakssammanhanget i detta och andra fall avsågo ej heller undersökningarna, ty deras syftemål var blott att giva en allmän uppfattning av alkoholbrukets skadeverkningar på vissa samhällsområden, och för detta ändamål nöjde man sig med summariska primäruppgifter, ägnade att helt tillgodogöras i tabellform.

Från en helt annan uppfattning av den sociala alkoholstatistikens uppgifter och metoder utgår däremot den svenska läkarkommittén i sitt meranämnda betänkande.[1] Huvudvikten lägges här på konstaterandet av kausalsammanhanget, men, heter det, »att utröna orsaker till mänskliga handlingar är i det bestämda fallet icke möjligt utan en noggrann kännedom om den enskildes karaktär och de omständigheter, under vilka han levat och utfört den handling, vars psykologiska förklaring sökes». I enlighet härmed lägger kommittén huvudvikten vid ingående undersökningar av vissa, efter varierande normer utvalda individer, vilkas föregående liv man bör söka rekonstruera och vilkas närvarande förhållanden man bör lära känna genom inhämtande av upplysningar, ev. även genom att följa samma individer under viss tid; och meddela också kommitterade i sitt betänkande en intressant kasuistik, omfattande 83 detaljerat beskrivna alkoholfall ur deras läkarpraktik. Kommittén framhåller vidare, att dylika längdsnitt genom vissa, i särskilda hänseenden karakteristiska individers liv lämpligen böra kompletteras medelst sociala tvärsnitt genom vissa naturligt begränsade stycken av samhället, d. v. s. detaljerade lokalundersökningar av valda byggnadskvarter, småorter o. d. (jfr ovan).

Från statistisk synpunkt torde det mest betydelsefulla i läkarkommitténs uttalanden ligga i dess starka framhävande av, att endast den, som fördjupat sig i studiet av många enskilda fall, som så att säga inifrån deras ståndpunkt, som han studerat, försökt förstå deras handlingssätt, endast den, som har blicken öppen för de av individuella förhållanden betingade avvikelserna från den sociala regelbundenheten, har möjlighet att på statistisk väg med framgång fastställa orsakerna till likartat handlingssätt hos större grupper av samhällsmedlemmar. Däremot förefaller det, som om kommitterade, på grund av sin naturvetenskapliga utbildning och sin verksamhet som läkare, föranletts att överskatta betydelsen av experiment och individualundersökningar på det sociala området samt att underskatta resultaten av statistiska massiakttagelser, genom vilka likväl så stora resultat nåtts på andra områden av socialvetenskaplig forskning.

Sistnämnda synpunkt har bestämt hävdats vid den norska alkoholkommissionens, under ledning av professor N. Rygg, utförda undersökningar angående dryckenskapen och dess sociala följder i Norge, och kunna dessa utredningar i viss mån anses representera en syntes av de båda förenämnda principiellt motsatta uppfattningarna av den sociala alkoholstatistikens syftemål och arbetsmetoder.

»Varje enskild individs historia måste kännas, för att fallet skall kunna förstås», heter det i ovannämnda norska betänkande. »Människans handlingar och väsen bestämmas av en rad sammansatta motiv, och det är ej lätt att urskilja de trådar, som hopsnodda leda tillbaka till begynnelsen. Det är inre och yttre omständigheter, som verka, närvarande och förutvarande förhållanden, nedärvda anlag och förvärvade egenskaper, uppfattningar insugna under barnaåren, inflytelser från umgängeskamrater och omgivningen i det hela. Men vår förmåga att mäta dessa företeelser är begränsad. Ofta kunna vi blott skönja yttersidan och icke tränga innanför, och bliva vi då hänvisade till att draga slutsatser på grundval av allmänna erfarenheter»[2]. I enlighet med denna principiella utgångspunkt synes tanken ursprungligen hava varit att belysa alkoholbrukets sociala skadeverkningar genom tvenne varandra inbördes kompletterande slag av utredningar, nämligen å ena sidan summariska, hela eller större delen av landet omfattande undersökningar, vilka skulle ge en konturbild av, huru förhållandena i allmänhet gestaltade sig, å den andra på djupet gående analyser av särskilda individer och orter. Vid utredningarnas genomförande i praktiken kommo emellertid de extensiva undersökningarna att intaga ett vida större rum än de intensiva, för vilka det, på grund

[1] »Alkoholen och samhället», s. 98 ff.

[2] Indstilling til lov om salg og skjænkning av brændevin, øl, vin, fruktvin og mjød, utarbeidet av alkoholkommissionens flertal, Kristiania 1915, s. 142.

av deras synnerligen krävande natur, visade sig svårt att finna lämpliga organ. Endast inom ett område, nämligen vid utredningen angående alkoholbruk som orsak till fattigvårdsbehov, kunde en fruktbringande växelverkan anordnas mellan intensiva och extensiva undersökningar, medan kommissionen i övriga fall ej lyckades erhålla den sakkunniga hjälp, som var av nöden, t. ex. när den ville komplettera sin mera summariska undersökning om sambandet mellan alkoholbruk och brottslighet medelst en individuell undersökning av vissa förbrytare, avseende att närmare klargöra förhållandet mellan alkoholism och kriminalitet.[1]

I sin ovannämnda skrivelse till Kungl. Maj:t har den svenska nykterhetskommittén bestämt uttalat sin anslutning till den nu skildrade norska undersökningsmetoden, vad beträffar undersökningen av alkoholbrukets inverkan på fattigvårdsbehovet, och torde kommittén ej heller hava någon erinran emot metodens tillämpning jämväl på övriga ifrågasatta undersökningsområden, i den mån jämförliga förhållanden där råda. Med hänsyn härtill synas de socialstyrelsen anbefallda statistiska undersökningarna angående vissa av alkoholbrukets sociala skadeverkningar böra läggas på sådant sätt, att man söker åstadkomma

1:o) omfattande summariska undersökningar, avseende att giva en, visserligen något schematiserad, konturbild av de allmänna tendenserna och förhållandena på ifrågavarande område, samt

2:o) mot denna bakgrund inpassade, vissa mindre delar av de extensiva undersökningarnas områden avseende analyser, åsyftande att genom djupgående studier av enskilda individer söka närmare klargöra den växelverkan, som råder mellan alkoholismen å ena sidan samt vissa sociala (och individuella) förhållanden å den andra.

Vad först beträffar de i detta system ingående *extensiva* undersökningarna, böra dessa ingalunda anses såsom alltför grunda och blott innebärande sammanhopande av dött siffermaterial, utan hava de, därest de rätt bedrivas, sin otvivelaktigt mycket stora betydelse. På det sociala området, i motsats till det naturvetenskapliga, torde man nämligen sällan kunna ernå några större och mera beståndande resultat allenast genom individual- eller typundersökningar, ty vad som verkligen är typiskt kan i förra fallet endast avgöras efteråt, sedan erfarenheten vidgats genom mera omfattande, om än ej så ingående utredningar. På grund härav kan ett förallmänligande av drag och synpunkter, framgångna vid undersökning av ett fåtal mer eller mindre på måfå utvalda individer eller orter, lätt giva anledning till svåra misstag. Ett exempel skall tydliggöra detta. Den norska alkoholkommissionens noggranna undersökningar på grundval av dödsattester, uppgifter om fattigunderstödda m. m. ådagalägga klart, att alkoholmissbruket i stort sett knappt spelar hälften så stor roll på landet som i städerna, och alla tecken tyda på, att samma motsatsförhållande föreligger jämväl i vårt land, där ju landsbygden redan nu i mycket stor utsträckning är »torrlagd». Emellertid synas de av rusdrycksmedelskommittén i 9 städer och 10 landskommuner föranstaltade undersökningarna rörande alkoholbruket såsom orsak till fattigvårdsbehov giva vid handen, att alkoholens pauperiserande inflytande hos oss skulle vara ungefärligen detsamma på landet som i städerna och, som nykterhetskommittén påpekar i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, maximisiffran (68 %) t. o. m. nås i en, visserligen industrialiserad, landskommun (Skön).[2] Emellertid hava, på grund av undersökningsorternas ringa antal, tillfälliga omständigheter här tydligen spelat in i så stor utsträckning, att de undanskymt den allmänna tenden-

[1] Flertalsindstilling, s. 155.

[2] Underdånigt betänkande avgivet den 29 dec. 1911 av kommittén för verkställande av utredning rörande statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från ekonomiskt beroende av rusdrycksmedlen. Stockholm 1912. Bil. 2 (av A. Lindblom) och 3 (av G. H. von Koch). — Då redogörelsen för särskilt denna senare undersökning i kommittébetänkandet blivit i viss mån ofullständig, har hr von Koch anhållit att få påpeka, att flera av de landskommuner, som genom rusdrycksmedelskommittén blevo föremål för undersökning, förete alldeles säregna förhållanden, som icke kunna anses typiska för landsbygden i allmänhet. På grund härav, och då antalet undersökta kommuner är särdeles obetydligt, kunna givetvis inga slutsatser dragas angående antalet alkoholfall bland de understödda på landet i jämförelse med dem i staden.

sen, vars överensstämmelse med de norska förhållandena bekräftas bl. a. genom fattigvårdslagstiftningskommitténs avsevärt grundare, men betydligt mera omfattande undersökningar.[1]

Erfarenheten synes emellertid hava givit vid handen, att på förevarande område, såväl som å många andra sociala forskningsgebit, de enbart extensivt bedrivna undersökningarna mången gång torde hava en mera negativ uppgift, nämligen att i görligaste mån förebygga obehöriga generaliseringar, medan nya positiva resultat bäst stå att vinna genom en kombinering av dessa extensivundersökningar med till sitt omfång begränsade men till sitt innehåll så mycket rikhaltigare intensivundersökningar. Endast forskningar av sistnämnda slag kunna nämligen giva studiet av alkoholisten den centrala ställning det, såsom ovan framhållits, bör intaga ej mindre inom alkoholstatistiken än inom alkoholforskningen över huvud. Intensivundersökningar böra därför alltifrån början beredas en mera framskjuten plats på de svenska alkoholstatistiska utredningarnas program, än som skett på de norska. Av största vikt är emellertid härvid att för ifrågavarande arbeten förvärva de bäst kvalificerade krafter.

Det skall i det följande närmare utredas, på vilket sätt nu berörda principer skola kunna förverkligas med avseende på var och en av de anbefallda undersökningarna.

b. Undersökningen om alkoholbruk och fattigvårdsbehov.

Såsom förut omnämnts, har Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att, i samråd med nykterhetskommittén, bl. a. anordna sådana kompletterande statistiska undersökningar rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov, som vid granskning utav de av rusdrycksmedelskommittén och fattigvårdslagstiftningskommittén meddelade uppgifter kunde finnas erforderliga. Med anledning härav synes det vara lämpligt att till en början underkasta ifrågavarande, redan tidigare i annat sammanhang berörda undersökningar en närmare prövning. Härvid göres början med de utredningar, som anordnats av sistnämnda kommitté, enär desamma, ehuru först senare publicerade, blivit planlagda och utförda tidigare än de genom den förstnämnda kommitténs föranstaltande tillkomna.

Såsom ett led i sina omfattande statistiska utredningar rörande den svenska fattigvården anordnade *fattigvårdslagstiftningskommittén* en, på uppgifter från samtliga fattigvårdsstyrelser grundad undersökning av orsakerna till understödstagarnas fattigvårdsbehov år 1907. Bland fattigvårdsorsaker hade jämväl upptagits dryckenskap, och ger det insamlade materialet vid handen, att, vad beträffar äldre personer (med eller utan tillhörande barn), nämnda faktor uppgivits såsom fattigvårdsorsak för 7·5 % av samtliga understödstagare i städerna och för 1·1 % på landsbygden, medan för direkt understödda barn (under 15 år) procentsiffrorna för faderns (eller moderns) dryckenskap voro resp. 7·6 och 2·2 %. På grund av sättet för deras erhållande kunna emellertid, såsom utredningarnas ledare, byråchefen Th. Andersson, också framhållit, dessa sifferuppgifter icke utan vidare läggas till grund för ett bedömande av dryckenskapens betydelse för fattigvården i vårt land, ty därför äro de uppenbarligen alltför låga och summariska.

Anledningen till detta mindre goda undersökningsresultat synes i främsta rummet böra tillskrivas frågeformulärets uppställning och sättet för dess utfyllande.[2]

Formuläret utgjordes till huvudsaklig del av tvenne tabeller, den ena avsedd för direkt understödda barn, den andra för äldre understödstagare; i förspalten till dessa tabeller funnos 12 särskilda fattigvårdsorsaker angivna, medan understödstagarna skulle inprickas, fördelade på man- och kvinnkön m. m., i vissa efterföljande kolumner. Då härvid som särskilda fattigvårdsorsaker upptagits bl. a. »sjukdom, orkeslöshet o. d.» samt »knapp inkomst och talrik familj», blev emellertid, såsom ock i utredningen framhålles,

[1] Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkanden II: 3. Statistiska undersökningar rörande den svenska fattigvården, på kommitténs föranstaltande utförda av Theophil Andersson. Stockholm 1915.

[2] Formuläret återgives i betänkandet II: 3, s. 15.

följden den, att i regel den stora mängden av fattigvårdsfall utan vidare undersökning hänfördes till dessa mera allmänna och mindre skarpt avgränsade rubriker, medan endast sådana fall, där, enligt vad allmänt var bekant, alldeles särskilda omständigheter förelågo, rubricerades under häremot svarande speciella fattigvårdsorsaker (såsom dryckenskap etc.). I vad mån åter orkeslöshet, sjukdom o. d. kunde anses hava sin egentliga rot i dryckenskapen, som undergrävt vederbörandes hälsa och förstört hans ekonomi, beaktades icke närmare vid uppgifternas avgivande och måste därför vid statistikens utarbetande lämnas å sido.[1]

Oavsett frågeblankettens ur här avhandlade synpunkt mindre lyckliga formulering, måste det emellertid framhållas, att en statistik, som grundar sig på tabellariska sammandrag, utarbetade av lokala myndigheter, vilka sakna statistiskt tränad personal, aldrig kan nå erforderlig tillförlitlighet. Också har man efter hand, såväl i Sverige som i utlandet, alltmera övergått till metoden med individuella nominativa uppgifter, varigenom jämväl möjliggöres en väsentligt större specialisering av de statistiska uppgifterna.

Därest sistnämnda metod skulle tillämpas med avseende på fattigvårdsorsaksstatistiken, torde det emellertid av arbetstekniska och ekonomiska skäl vara nödvändigt att inskränka undersökningen till att avse icke samtliga rikets fattigvårdsamhällen utan allenast en viss mindre del av desamma. Ledaren av fattigvårdslagstiftningskommitténs utredningar har jämväl haft ögonen öppna för de fördelar i fråga om djupare inträngande i ämnet m. m., som kunde vinnas genom en dylik representativ undersökning, varvid ett visst antal kommuner i skilda delar av landet skulle utväljas och underkastas en noggrann och ingående statistisk observation. Men han framhåller även, att så olika till storleken, som de svenska fattigvårdskommunerna äro, och med de skiftande ekonomiska och andra förhållanden, som råda i olika delar av riket, den representativa undersökningen för att verkligen fylla sin uppgift med nödvändighet måste utsträckas till ett mycket betydande antal fattigvårdssamhällen, både bland städerna och på landsbygden.[2]

I viss mån ett försök att på detta område tillämpa den representativa metoden innebära de undersökningar, som av *rusdrycksmedelskommittén* anordnats i syfte att införskaffa material för bedömande av frågan, i vad mån samhällets utgifter för bl. a. fattigvård kunde vara beroende på bruket av rusdrycker. Att denna undersökningarnas närmaste uppgift av förut anförda skäl måste anses som, åtminstone i siffermässig form, olösbar,[3] har givetvis mäst ogynnsamt påverka undersökningarnas hela gång och resultat, och intrycket härav förstärkes genom det mycket summariska och delvis ofullständiga sätt, på vilket i kommittébetänkandet redogörelse lämnats för ifrågavarande utredningsarbeten. Utsträckes granskningen till att avse icke blott de publicerade tabellerna, utan jämväl de använda frågeformulären och sättet för deras besvarande, befinnas emellertid åtskilliga lärdomar vara att hämta från detta första egentliga försök i vårt land att tränga sambandet mellan alkoholbruk och fattigvårdsbehov närmare inpå livet.

I syfte att föranstalta en utredning dels i vilken utsträckning bruket av alkohol orsakat fall av fattigunderstöd, dels ock vilka kostnader därav föranletts, hänvände sig kommittén till fattigvårdsstyrelserna i några städer, där rikligt statistiskt material ansågs stå att vinna, nämligen Stockholm, Göteborg, Norrköping, Hälsingborg, Sundsvall och Halmstad. Genom dessa myndigheters försorg, men på kommitténs bekostnad och efter dess anvisningar, insamlades nödigt undersökningsmaterial med avseende på år 1909. Undersökningen stod under överinseende av fattigvårdsinspektören i Stockholm

[1] A. a., s. 121.
[2] A. a., s. 10.
[3] Medtar man alla fattigvårdsfall, där alkoholbruk spelat in, får man uppenbarligen för höga tal, medan siffrorna åter bliva för låga, om man blott fäster sig vid de fall, där det klart framgår, att alkoholbruket varit den utslagsgivande faktorn.

A. Lindblom, vilken själv ledde undersökningen i huvudstaden och med avseende på övriga orter lämnade nödiga råd och anvisningar.

Undersökningens huvudresultat kan, i vad den avser relativa antalet av genom alkoholbruk helt eller delvis orsakade fattigvårdsfall, sammanfattas i följande uppställning:

		Stockholm	Göteborg	Norrköping	Hälsingborg	Sundsvall	Halmstad
Hela antalet fattigvårdsfall		16 977	7 906	2 575	965	852	1 484
Därav alkoholbruk	huvudorsak	18·5 %	18·7 %	17·4 %	25·8 %	21·7 %	36·6 %
	bidragande orsak	10·8 %	12·2 %	16·3 %	10·6 %	13·5 %	

Åtminstone vad Stockholm beträffar, där undersökningen grundades på i fattigvårdsnämndens personalhandlingar förefintliga undersökningsrapporter, visade det sig emellertid ofta mycket svårt att avgöra, om alkoholbruk förelegat eller ej, då naturligtvis vederbörande tillsyningsman vid en vanlig undersökning rörande fattigvårdsbehovet huvudsakligen lägger märke till och anger de orsaker, som närmast föranlett understödsansökan, men icke observerar, att alkoholbruket i ett mycket stort antal fall är den egentliga fattigdomsorsaken, ehuru liggande längre tillbaka i tiden eller så att säga bakom de omedelbara orsakerna. I syfte att klarställa dessa förhållanden såväl som för att kunna draga under prövning jämväl sådana slag av understödstagare, för vilka undersökningsrapporter saknades (företrädesvis å försörjnings- och arbetsinrättningarna vårdade personer), ansågs det lämpligt att anordna en specialundersökning. För detta ändamål utarbetades ett särskilt frågeformulär jämte en detsamma belysande P. M., varuti särskilt framhölls nödvändigheten att vid prövningen av fattigvårdsbehovets orsak icke blott beakta understödstagarens alkoholbruk utan även alkoholbruk hos närstående personer, såsom man, hustru, föräldrar m. fl., ävensom att söka i korthet sammanfatta fattigvårdsfallets historia. Under tiden jan.—mars 1911 ifylldes genom särskilt instruerade personer (14 fattigvårdstillsyningsmän, 1 läkare vid försörjningsinrättningen och 1 kontorist vid arbetsinrättningen) ett exemplar av detta formulär för varje inträffat understödsfall. Vid undersökningsperiodens slut förelågo 4 389 besvarade frågeblanketter, vilka utvisade, att alkoholbruket i 28·4 % av fallen varit huvudorsak och i 22·0 % bidragande orsak till fattigvårdsbehovet. Korrigerades 1909 års undersökning med ledning av de sålunda vunna resultaten, skulle alkoholbruket i 21·8 % av samtliga fall varit huvudorsak och i 17·0 % bidragande orsak till fattigvårdsbehovet.

Granskar man närmare undersökarnas instruktioner vid specialundersökningen och, med ledning av de ifyllda formulären, det sätt, på vilket dessa anvisningar tillämpats, erhåller man emellertid en ganska bestämd uppfattning av, att de erhållna siffrorna äro alltför höga, för så vitt de skola åskådliggöra icke alkoholbrukets omfattning hos fattigvårdens understödstagare och deras försörjningspliktiga, utan i vad mån detta alkoholbruk verkligen kan anses såsom orsak till fattigvårdsbehovet. Undersökarnas uppmärksamhet synes nämligen så ensidigt hava blivit riktad på att uppspåra alla olika former av alkoholbruk, att de ofta nog synas hava förbisett, att endast sådana fattigvårdsfall böra föras på alkoholens konto, där verkligt orsakssammanhang mellan alkoholbruk och fattigvårdsbehov kan konstateras, men icke alla de fall, där alkoholbruk äger rum eller på lösa grunder misstänkes såsom orsak till fattigvårdsbehovet. Rättvisligen må det erkännas, att sistnämnda synpunkt ligger nära till hands för en fattigvårdsman, vilken ofta torde uppfatta det som sin rätt och plikt att i görligaste mån tillse, att det meddelade understödet verkligen användes till livets nödtorft och icke till spritdrycker och annan lyxkonsumtion.

Under fortgången av nu berörda utredningsarbete befanns det lämpligt att utsträcka undersökningarna till att avse jämväl vissa andra orter, nämligen tre mindre städer samt tio landskommuner, och överlämnades denna del av arbetet åt svenska fattigvårdsförbundets sekreterare, redaktör G. H. v. Koch.

Enligt dennes rapport försiggick undersökningen på sådant sätt, att vederbörande kommunalnämnd eller fattigvårdsstyrelse sammanträdde tillsammans med undersökningsförrättaren, varvid upplysningar, så långt ske kunde, av de närvarande lämnades om samtliga understödstagares förhållanden, särskilt deras ställning ur alkoholsynpunkt. Alla därvid inhämtade upplysningar, som endast i undantagsfall kunde kontrolleras genom protokoll och journaler, nedskrevos, varefter den så erhållna förteckningen å kommunernas »alkoholfall» lades till grund för en statistik, vars huvudresultat för städerna meddelas här nedan:

		Eslöv	Lidköping	Arboga
Hela antalet fattigvårdsfall		68	225	118
Därav alkoholbruk	huvudorsak	22·0 %	32·0 %	38·1 %
	bidragande orsak	11·8 %	6·2 %	0·8 %

För landsbygden var förhållandet följande:

		Bettna (Södermanl. l.)	Dunker (Södermanl. l.)	Västra Ryd (Östergötl. l.)	Oppmanna (Krist. l.)	Farhult (Malm. l.)	Myckleby (Göteb. o. Bohus l.)	Munktorp (Västmanl. l.)	Ore (Kopparb. l.)	Skön (Västern. l.)	Sveg (Jämtlands l.)
Hela antalet fattigvårdsfall		58	42	63	47	15	61	44	53	656	60
Därav alkoholbruk	huvudorsak	8·5 %	14·3 %	17·4 %	6·4 %	46·7 %	10·0 %	9·1 %	26·4 %	51·6 %	43·3 %
	bidragande orsak	13·9 %	28·5 %	28·6 %	17·0 %	6·7 %	8·0 %	15·9 %	17·0 %	16·6 %	11·7 %

Beträffande grunderna för fattigvårdsfallens klassificering har i berättelsen anförts, att när meningarna varit delade eller uppgifterna osäkra i fråga om en persons alkoholbruk, har detta räknats såsom bidragande fattigvårdsorsak, att, om inga underrättelser kunnat inhämtas om vederbörandes alkoholbruk, understödsbehovet tillskrivits annan orsak samt att i övrigt vid utredningen följts den vid specialundersökningen i Stockholm använda P. M. Med hänsyn härtill torde man vara berättigad att, i fråga om arten av de ur förstnämnda undersökning framgångna sifferresultaten, fälla i huvudsak samma omdöme, som ovan skett med avseende på procenttalen i den senare.

Förestående granskning av de utredningar rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov, som verkställts av å ena sidan fattigvårdslagstiftningskommittén, å den andra rusdrycksmedelskommittén, torde till fullo ådagalägga, att ifrågavarande undersökningar icke äro av den art, att de, efter införskaffande av kompletterande uppgifter, kunna sammanarbetas till en pålitlig och allmängiltig skildring av alkoholbrukets samband med fattigvårdsbehovet i vårt land. För detta ändamål kräves en helt ny utredning, och denna måste söka tillgodogöra sig erfarenheterna ej mindre från nämnda båda undersökningar än även från de ovan berörda utredningar i detta ämne, som nyligen verkställts i Danmark och Norge.

Såsom förut omnämnts, använde sig 1903 års *danska* nykterhetskommission av en av statens statistiska byrå (numera »Det Statistiske Departement») verkställd undersökning rörande bl. a. fattigdomsorsakerna i landet, och denna utredning har nyligen upprepats med avseende på året 1911—1912.[1] Dessa undersökningar äro ur här avhandlade

[1] Statistiske Meddelelser 4 R. 46 Bd 2 H. Fattigvæsenet i Danmark i Aaret 1911—12. Köpenhamn 1915. De använda formulären återgivas sid. 168 ff.

synpunkter av särskilt intresse därigenom, att de synas visa, att alkoholens pauperiserande inflytande kan tillbörligt värdesättas jämväl vid en allmän fattigvårdsundersökning, för så vitt formuläret avfattas på sådant sätt, att det nödgar uppgiftslämnarna att företaga en verklig uppskattning av och avvägning mellan inbördes jämförbara och varandra uteslutande fattigvårdsorsaker.

I vad mån begivenhet på starka drycker (»drikfældighed») kan anses såsom orsak till fattigvårdsbehovet belyses av de båda undersökningarna på följande sätt:

		Köpenhamn	Landsortsstäderna	Landskommunerna	Hela landet
Av de manliga huvudpersonerna voro följande (i %) understödda på grund av begivenhet på starka drycker	1901 . . .	13·0	24·1	15·0	17·0
	1911 . . .	8·2	21·3	15·2	15·1

Ehuru alkoholbruket under tioårsperioden sålunda avsevärt gått tillbaka såsom fattigvårdsorsak, utgör det dock jämte därav förorsakad arbetsovillighet och slöhet (»dovenskab») för männens vidkommande fortfarande den vanligaste fattigvårdsorsaken, åtminstone i landsortsstäderna och på landsbygden.

Av ännu större principiell betydelse är, som förut framhållits, den undersökning angående begivenhet på starka drycker (»drikfældighed») som fattigvårdsorsak, vilken professor N. Rygg utfört för 1910 års *norska* alkoholkommission.[1]

Undersökningen innebar att ur här avhandlade synpunkt komplettera de individuella upplysningar rörande fattigvårdens understödstagare, vilka i Norge årligen insändas till statistiska centralbyrån, och den utfördes på så sätt, att nominativa förteckningar över de år 1910 understödda huvudpersonerna år 1911 tillställdes resp. fattigvårdsstyrelser med anmodan att genomgå samtliga fattigvårdsfall samt därefter meddela vissa begärda upplysningar beträffande dem av dessa, för vilka vid närmare prövning begivenhet på starka drycker visat sig spela in som orsak till understödsbehovet. För att undvika missförstånd betonades det tillika, att man icke skulle medtaga alla de fall, där alkoholbruk ägde rum, utan blott de tillfällen, där bruk av rusdrycker försiggick i så stor utsträckning, att man kunde tala om missbruk; det skulle, med andra ord, blott redovisas sådana fall, där det var sannolikt, att vederbörande familjs fattigdom i större eller mindre grad sammanhängde med alkoholförtäringen (»drikken»).

Det på detta sätt insamlade materialet sammanarbetades därpå med de förut tillgängliga uppgifterna rörande understödstagarnas kön, ålder, civilstånd, yrke m. m. till en utförlig och belysande statistik, vars huvudresultat kunna återgivas på följande sätt:

Område	Antal fall (%), där alkoholmissbruk numera äger rum	Därav som		Antal fall (%), där alkoholmissbruk under tidigare år varit medverkande orsak till fattigvårdsbehovet	Hela antalet alkoholfall (%)
		huvudorsak till fattigvårdsbehovet	bidragande orsak till fattigvårdsbehovet		
Städerna	6·6	4·8	1·8	2·0	8·6
Landsbygden	2·0	1·2	0·8	2·5	4·5
Hela riket	4·1	2·8	1·3	2·2	6·3

Rörande värdet av de sålunda erhållna talen framhålles i undersökningen, att begrepp, sådana som »begivenhet på starka drycker» (»drikfældighed») och »alkoholmissbruk», kunna

[1] N. Rygg: Undersökelser, s. 83* ff., frågeformulär s. 168. Jfr Alkoholkommissionens flertalsindstilling, s. 159 ff.

uppfattas mer eller mindre strängt och att resultaten därför kunna bliva väsentligt olika, allt efter den synpunkt man väljer. Undersökningen ger i detta avseende huvudsakligen uttryck åt den å resp. orter rådande uppfattningen, och detta gäller även i fråga om klassificeringen av de fattigunderstödda, ty denna har i regel icke verkställts på grundval av en ingående analys av dessa familjers liv utan endast med ledning av fattigvårdsmyndigheternas allmänna kännedom om dem.

Av dessa och andra skäl fann kommissionen det nödigt att söka komplettera den extensiva undersökningen genom *intensiva* forskningar med avseende på vissa individer och orter. Sex undersökningar av sistnämnda slag synas också, i regel på kommissionens föranstaltande, hava kommit till stånd. De omfatta tillsammans c:a 260 »alkoholfall» och avsågo Kristiania, Bergen, Trondhjem och tvenne mindre städer samt verkställdes i fem fall av läkare (i regel fattigläkare) och i ett fall av en präst. De giva undantagslöst högre tal än extensivundersökningen för alkoholmissbruket som fattigvårdsorsak, i det från c:a 20 % ända till 70 % och däröver av fattigvårdsfallen betecknas som direkta eller indirekta följder av alkoholmissbruk. Visserligen framhålles det, att man lätt kommer till maximital, om man uppför på alkoholens konto alla de fall, där alkoholmissbruk varit den ursprungliga fattigvårdsorsaken, utan att draga ifrån de fall, där sedermera andra orsaker kommit till, som ändå skulle medfört behov av understöd. Men även där undersökningsförrättarna sökt i görligaste mån verkställa en dylik subtraktion och sålunda endast som säkra »alkoholfall» bokfört de personer, vilka enligt deras övertygelse icke skulle hava fallit samhället till last, om de ej haft anledning att skaffa sig alkohol, synas uppgifterna likväl giva vid handen, att den av kommissionen insamlade statistiken givit allt för låga resultat. Med hänsyn härtill anser professor Rygg, att ett visst tillägg bör göras, åtminstone för städernas vidkommande, till de genom den summariska undersökningen vunna procenttalen, men storleken av denna ökning anser han endast kunna avgöras på ett ungefär. Han tror sig emellertid komma det verkliga förhållandet tämligen nära, om man antar att inalles c:a 12 % av samtliga understödstillfällen i städerna äro förorsakade genom alkoholmissbruk. Emellertid är detta endast ett medeltal, och i de största städerna torde förhållandet antagligen ställa sig än sämre.

Den utredning, vilken *socialstyrelsen* anbefallts att utföra rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov, synes av förut anförda skäl böra utgöras dels av en omfattande extensiv undersökning, dels av denna kompletterande djupgående analyser beträffande vissa delar av forskningsområdet, ävensom i övrigt anordnas efter i huvudsak samma riktlinjer som motsvarande norska utredning.

Vad först beträffar den *extensiva undersökningen*, må till en början framhållas, att undersökningens tyngdpunkt vid utarbetandet av frågeformulären lagts på konstaterande av kausalsammanhanget mellan alkoholbruk och fattigvårdsbehov. Härvid har det ansetts lämpligast att undvika termen »alkoholmissbruk». Det torde nämligen, särskilt med hänsyn till de senaste årens diskussion i alkoholfrågan, icke utan skäl kunna befaras, att användandet av denna beteckning hos många uppgiftslämnare skulle leda tankarna på allenast den alkoholförtäring, som från läkarvetenskaplig ståndpunkt måste betraktas som missbruk, d. v. s. det mera permanenta och ymniga alkoholbruk, som självligt eller kroppsligt verkar skadligt och alltså på denna väg, vad arbetarklassen beträffar, skapar eller bidrager till arbetsoduglighet eller arbetslöshet. Emellertid torde i vårt land, med hänsyn till folkkaraktärens allmänna läggning, näringslivets gestaltning (speciellt säsongarbetets utbredning) och kanske även nykterhetslagstiftningens karaktär, alkoholmissbruket i stor utsträckning äga rum på ett sådant sätt, att dess skadeverkningar mindre bliva skönjbara på det medicinska än på det sociala och ekonomiska området. På grund härav har förevarande undersökning ansetts böra, såsom nykterhetskommittén framhållit i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, inriktas även på sådana fall av fattigvårdsbehov, där alkoholbruket uppträder som en orsak av uteslutande ekonomisk art, i det hushållsbudgetens osedvanligt stora belast-

ning med rusdrycksutgifter vållat den understöddes ekonomiska obestånd. Självfallet får detta ej fattas så, att alla de fattigvårdsfall, där alkoholbruk äger rum, skola föras på alkoholens konto, liksom givetvis ej heller sådana fall böra medtagas, där alkoholbruk endast på lösa grunder misstänkes såsom orsak till fattigvårdsbehovet. Utan endast sådana fall böra redovisas, där verkligt orsakssammanhang mellan alkoholbruket och fattigvårdsbehovet vid noggrann undersökning prövats äga rum.

Däremot synes man, framför allt ur synpunkten av primärmaterialets möjligast skyndsamma införskaffande, vid den svenska undersökningen böra fasthålla grundsatsen från den norska att insamla uppgifter icke för det löpande året utan för det föregående, i detta fall år 1915. Visserligen är man härvidlag så till vida sämre ställd än i Norge, att inga förteckningar kunna utsändas å de understödstagare, vilkas ställning till alkoholfrågan skall undersökas, men lära även inom vårt lands fattigvårdssamhällen liggare eller förteckningar över dem, som å resp. orter åtnjuta fattigvårdsunderstöd, föras i så stor utsträckning, att den föreslagna statistiken likväl kan förväntas ernå nödig fasthet och pålitlighet.

Liksom i Norge böra även i Sverige uppgifterna avgivas, enligt särskilda för ändamålet utarbetade formulär, av vederbörande fattigvårdsstyrelser, men synes det icke erforderligt att även i vårt land, med dess ytterst talrika fattigvårdssamhällen, låta undersökningen avse samtliga dessa utan, såsom nykterhetskommittén ock föreslagit, allenast en viss, lämpligen utvald del av dem. Med hänsyn till de skiftande förhållanden, som råda i vårt vidsträckta land, torde det dock vara nödigt att göra undersökningsområdet så stort, att det omfattar åtminstone ett par hundra städer, köpingar och landskommuner.

Vad beträffar *intensivundersökningarna* på hithörande område, synas dessa, av förut angivna skäl, böra beredas en mera framskjuten plats på det svenska än på det norska utredningsprogrammet. Medan de extensiva undersökningarna företrädesvis avse att hopbringa ett större antal likformiga och inbördes jämförbara statistiska data och uppgifter, lämpliga att bearbetas i tabellform, åsyfta de intensiva undersökningarna att genom noggrann utforskning av enskilda, ur alkoholsynpunkt intressanta fattigvårdsfall vinna ökad kunskap om och nya synpunkter på det samband, som i skiftande gestaltning förefinnes mellan alkoholbruk och fattigdom. Då undersökarnas uppgift i senare fallet huvudsakligen kommer att bestå i att lära känna de undersökta personernas nuvarande liv och rekonstruera deras föregående, ligger det i sakens natur, att undersökarna icke böra klavbindas genom särskilda formulär utan allenast förberedas för uppgiften genom en lämplig instruktionskurs, vars huvudsynpunkter kunna sammanfattas i en P. M. Härvid böra undersökarna närmare orienteras såväl rörande problemet i dess helhet som särskilt beträffande de sidor av detsamma, varom man genom intensivundersökningar hoppas vinna ökad kunskap. Sålunda böra undersökarna särskilt söka klarställa alkoholbrukets ekonomiska skadeverkningar genom att inhämta noggranna uppgifter rörande rusdrycksutgifternas storlek såväl absolut som i förhållande till övriga utgifter och till inkomsterna under olika skeden av de undersökta personernas liv. Vidare böra de genom noggranna iakttagelser söka bilda sig en bestämd uppfattning om, huruvida det i det enskilda fallet verkligen är alkoholbruket, som förorsakat fattigvårdsbehovet, eller om såväl alkoholism som fattigdom äro att hänföra till en gemensam grund (t. ex. konstitutionell defekthet) eller slutligen om alkoholbruket mera är att anse som en följd utav genom andra anledningar framkallad misär.

Av vad nu sagts, torde framgå, att vid undersökningar av denna art resultaten huvudsakligen bliva beroende av, i vad mån man lyckas erhålla lämpliga undersökare. Personfrågan bör därför tillmätas den allra största betydelse och urvalet först ske efter samråd med personer och institutioner med omfattande personalkännedom på området (t. ex. svenska fattigvårdsförbundet). Vid sidan härav är utväljandet av lämpliga undersökningsorter av mindre betydelse, blott man fasthåller grundsatsen, att endast sådana orter kunna komma i fråga, som jämväl beröras av den extensiva under-

sökningen, ty i så fall föreligger alltid möjlighet att giva dylika detaljanalyser deras riktiga proportioner och inordna dem i deras rätta sammanhang.

c. Undersökningen om alkoholbruk och brottslighet.

Sambandet mellan alkoholbruk och brottslighet har sedan närmare trettio år varit uppmärksammat av vår officiella statistik, nämligen i *fångvårdstyrelsens* årliga berättelser. På generaldirektör S. Wieselgrens initiativ ålades nämligen år 1886 fängelseprästerna att fr. o. m. påföljande år till styrelsen årligen inkomma med uppgifter om, huru många av de i fängelserna intagna, till straffarbete eller urbota fängelsestraff dömda fångar, som begått sitt brott i rusigt tillstånd eller före brottets begående varit begivna på dryckenskap. De sålunda erhållna uppgifterna hava sedermera sammanställts i tabellform, varvid hänsyn tagits såväl till de olika slagen av fångar som till de arter av brott, vartill de gjort sig skyldiga.[1] Ett sammandrag av den senast publicerade årgången av denna statistik meddelas här nedan:[2]

	Av 100 vid årets slut kvarvarande fångar hade följande			
	begått sitt brott i rusigt tillstånd		före brottets begående varit begivna på dryckenskap	
	män	kvinnor	män	kvinnor
Straffarbetsfångar	53·4	14·3	13·5	4·2
Fängelsefångar	48·0	12·5	14·2	—

Mot denna statistik, som i de flesta fall grundas å fångarnas egna uppgifter, kunna åtskilliga invändningar göras. Sålunda äro de båda grupperna »begått sitt brott i rusigt tillstånd» och »före brottets begående varit begiven på dryckenskap» icke av den art, att de utesluta varandra, ty många av dem, som begått brottet i berusat tillstånd, kunna förut hava varit hemfallna åt dryckenskap. Men även om statistiken fullkomnades i detta avseende, måste den alltid komma att bliva utsatt för vissa, dess verklighetstrohet i hög grad störande inflytelser. Av fångarna torde nämligen många icke hava något emot att på ett tillfälligt rus överflytta en del av sin skuld, medan de i allmänhet icke torde vara benägna att själva beteckna sig som begivna på dryckenskap.

Visar sålunda den officiella fångvårdsstatistiken tendens att något överdriva sambandet mellan brottsligheten och vissa *alkoholbrukets former*, synes ett motsatt förhållande komma att gälla i fråga om *rättsstatistiken*. Sådan denna hittills förelegat i chefens för justitiedepartementet ämbetsberättelser, har den visserligen icke uppmärksammat förhållandet mellan alkoholbruk och lagöverträdelser på annat sätt än genom att bokföra inträffade fylleriförseelser.[3] Fr. o. m. årgången 1913 lär emellertid den kriminalstatistiska delen av rättsstatistiken komma att, i samband med överflyttningen från justitiedepartementet till statistiska centralbyrån, bliva föremål för en genomgripande omläggning i huvudsaklig överensstämmelse med av statistiska kommittén uppdragna riktlinjer.[4] Enligt dessa skola ur brottmålsstatistiken, såsom denna ovidkommande, hädanefter uteslutas hela massan av där förefintliga uppgifter rörande sådana smärre lagöverträdelser, vilka icke antyda någon brottslig böjelse hos gärningsmannen och ej heller i allmänna medvetandet betraktas som verkliga förbrytelser. Särskiljandet

[1] En sammanfattning av denna statistik för åren 1887—1911 meddelas i nykterhetskommitténs betänkande VI:4, s. 175 ff.
[2] Sveriges officiella statistik. Fångvården år 1913 av k. fångvårdsstyrelsen, Stockholm 1915, s. 49.
[3] Bidrag till Sveriges officiella statistik. Rättsväsendet. Ny följd LV:1, 2. Stockholm 1913.
[4] Statistiska kommitténs betänkande, s. 288 ff.

mellan grövre och ringare brott bör icke såsom hittills ske efter strafflagens bestämmelser om de straff, som kunna ådömas, utan med hänsyn till de verkligen ådömda straffen. Gränsen synes lämpligen böra fastställas sålunda, att brottmålsstatistiken redogör för de personer, som dömts till fängelse eller svårare straff (inkl. tvångsarbete för lösdriveri) eller, i stort sett, de kategorier av sakfällda, om vilka uppgifter enligt lagen den 17 okt. 1900 med däri den 24 juli 1914 gjorda ändringar skola avgivas till det i fångvårdsstyrelsen (förut justitiedepartementet) förda straffregistret. Primäruppgifterna till brottmålsstatistiken, vilken efter berörda begränsning endast torde komma att omfatta c:a 5 000—6 000 personer i st. f. förut 80 000—90 000, skola nämligen utgöras av avskrifter utav ifrågavarande straffregisteruppgifter, och kriminalstatistiken kan sålunda icke komma att återgiva mer, än vad dessa innehålla. — De under tiden 1900—1914 använda formulären till straffuppgifter lämnade i stort sett förhållandet mellan alkoholism och brottslighet obeaktat, men i de nya formulär, som genom kungl. kungörelsen den 26 nov. 1914 fastställts att användas fr. o. m. år 1915, har saken berörts i ett par punkter. Under rubriken »särskilda omständigheter» skola nämligen vid straffuppgiftens avgivande markeras, huruvida vid brottets begående spelat in någon eller några av vissa angivna faktorer (inalles tio), däribland »rusigt tillstånd» och »kronisk alkoholism». Med hänsyn dels till dessa rubrikers något undanskymda placering, dels till frånvaron av alla, eljest nog så behövliga, upplysningar rörande de använda termernas rätta betydelse och inbördes sammanhang (jfr ovan) samt dels slutligen därtill, att förhållanden som dessa, om uppmärksamheten ej särskilt inriktas på dem, måste bliva mycket sparsamt och ojämnt belysta i rättsakterna, kan man emellertid a priori antaga, att för klargörandet av här avhandlade spörsmål värdet av sålunda erhållna uppgifter måste bliva tämligen ringa. Detta antagande har också bekräftats vid den, visserligen flyktiga, granskning av ett större antal straffuppgifter, jag varit i tillfälle att företaga.

Av vad nu anförts, torde framgå, att jämväl efter år 1915 den officiella kriminalstatistiken endast torde kunna lämna ett ringa bidrag till belysningen av frågan om alkoholbrukets inverkan på brottsligheten. Bättre resultat är däremot att förvänta av en, som ett led i en mångsidig socialstatistisk utredning i alkoholfrågan inordnad, specialundersökning av i huvudsak samma typ som de, vilka nyligen anordnats i Danmark och Norge.

Vad först beträffar den av den *danska* nykterhetskommissionen för tiden 1 okt. 1903—1 okt. 1904 vid landets underdomstolar verkställda undersökningen om alkoholens inflytande på förbrytelser, har redan tidigare en redogörelse därför lämnats i annat sammanhang. Under hänvisning till denna må här endast framhållas, att undersökningens stora förtjänst ligger i påvisandet av, att en tillförlitlig bild av sambandet mellan alkoholism och brottslighet vida lättare kan erhållas vid domstolarna, där riktigheten av erhållna uppgifter kan prövas på mångahanda sätt, än i fängelset, där de ifrågavarande personernas upplysningar om sig själva äro svåra att kontrollera och med nödvändighet måste starkt påverkas genom inflytelser från den helt förändrade miljön.

Den danska undersökningen, som omfattade 4 741 män och 506 kvinnor, visade klart, vilken nära förbindelse förefinnes mellan alkohol och brott. Hälften av alla förbrytare, heter det, är begiven på starka drycker, och av återstoden begår en fjärdedel förbrytelsen under inverkan av alkohol; två tredjedelar av förbrytarna äro antingen begivna på starka drycker eller begå brottet under inverkan av alkohol, och två tredjedelar av de mer än en gång straffade äro kroniska alkoholister. Men att närmare angiva arten av den sålunda konstaterade växelverkan mellan alkoholism och kriminalitet, därtill var den danska undersökningen, på grund av dess summariska natur, icke i stånd, och däruti ligger, som förut påpekats, dess svaghet.

Den *norska* alkoholkommissionens huvudsakliga bidrag till belysning av frågan om alkohol och brott utgöres av en specialundersökning angående förbrytares dryckenskap, berusade tillstånd m. m., byggd på de norska landsfängelsernas »räknekort» för femårspe-

rioden 1 april 1903 till 1 april 1908.[1] Dessa »räknekort», av vilka ett av fängelsedirektören insändes till fångvårdsstyrelsen för varje nyinkommen fånge, som dömts till minst 6 månaders fängelse, upptaga nämligen, förutom uppgifter om fångens personliga förhållanden, bl. a. uppgifter om, huruvida han är begiven på starka drycker (drikfældig) eller vid förbrytelsens begående varit berusad. Den på detta — ytterst till rättsakterna eller fångarnas egna uppgifter återgående — material grundade statistiken, som omfattade 1 653 män och 195 kvinnor, utvisar, att av de undersökta personerna ungefär hälften av männen och fyra tiondelar av kvinnorna voro begivna på starka drycker, att ungefär sex tiondelar av männen och tre tiondelar av kvinnorna voro berusade vid brottets begående samt att procenttalet berusade genomgående var mycket högre bland de fångar, som voro begivna på starka drycker, än bland dem, som icke voro det.

Kommissionen var emellertid väl medveten om, att den på denna väg ej kunde rycka problemet alkohol och brott närmare in på livet, och den har därför sökt nå målet även på andra vägar, vilka erbjuda mycket av intresse, särskilt ur principiell ståndpunkt. Sålunda har redan förut omnämnts, hurusom kommissionen hade för avsikt att komplettera sin summariska undersökning rörande alkohol och brott genom individualundersökningar av vissa förbrytare, ehuru visserligen i brist på sakkunnig medverkan inga dylika analyser kommo till stånd. Ett annat initiativ av stor räckvidd togs av kommissionen därigenom, att den hos socialdepartementet samt justitie- och politidepartementet utverkade, att det uppdrogs åt statistiska centralbyrån att söka åvägabringa statistisk belysning av förhållandet mellan alkoholmissbruk och kriminalitet genom en härpå inriktad specialundersökning av alla de brottmål, som komme att slutligt avdömas under loppet av år 1915 och därvid att straffas som förbrytelser (icke som förseelser). Undersökningen skulle ske på sådant sätt, att själva domshandlingarna i resp. mål insändes till statistiska centralbyrån, vilken därefter ur dem hade att excerpera, vad som kunde vara av betydelse för att klarställa sambandet mellan å ena sidan den sakfälldes alkoholmissbruk eller berusade tillstånd, å den andra den brottsliga handlingen. För att åvägabringa tillförlitligt material i detta avseende fäste justitieministern och riksadvokaten redan i mars månad 1914 genom särskilda cirkulär resp. underdomares och åklagares uppmärksamhet på nödvändigheten av att beakta dessa spörsmål vid utredningen av de brottmål, som kunde väntas bliva avdömda under loppet av följande år. Den hösten 1914 inträffade krisen och dess återverkan såväl på näringslivet som, genom utfärdade restriktioner, på alkoholkonsumtionen ansågs emellertid göra året 1915 mindre lämpligt som »normalår», och man har därför låtit den beslutade undersökningen tills vidare anstå.

Vad som anförts, synes häntyda på, att den lämpligaste formen för den åt *socialstyrelsen* uppdragna utredningen om alkoholbrukets inverkan på brottsligheten är en omfattande extensiv undersökning, på vissa punkter kompletterad genom undersökningar av mera djupgående natur.

Den extensiva undersökningen torde, såsom nykterhetskommittén i sin skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit och socialstyrelsen i sitt däröver avgivna yttrande understrukit, böra verkställas på sådant sätt, att primärmaterialet insamlas genom rikets underdomstolar, vilka få sig ålagt att för varje person, som under förloppet av ett år sakfälles för grövre brott, ifylla ett för ändamålet upprättat formulär. Som härav framgår, avser undersökningen ingalunda alla lagöverträdelser utan bortser den, i överensstämmelse med den förut berörda utvecklingen inom kriminalstatistiken, från hela massan av de för smärre förbrytelser sakfällda och inriktar sig helt på de grövre brottslingarna, vilka kunna antagas avgiva lämpligt material för studiet av den inbördes växelverkan mellan alkoholism och brottsliga böjelser. Även om undersökningen, som avsett är, utsträckes till rikets samtliga civila och militära domstolar i första instans, torde därför antalet primäruppgifter icke kunna komma att överstiga 5 000.

[1] N. Rygg: Undersökelser, s. 46* ff.

Då sålunda det arbete, som för ändamålet kan påfordras av varje särskild domstol, i regel torde bliva föga betydande i kvantitativt avseende, bör man kunna hoppas på, att vederbörande domare- och åklagaremyndigheter skola bliva i tillfälle att ägna så mycket större intresse åt kvaliteten av de lämnade uppgifterna. Visserligen har det från sakkunnigt håll erinrats om, att den svenska brottmålsprocessen, på grund av åtskilliga omständigheter, såsom sättet för förundersökningarnas bedrivande m. m., mindre väl än den danska eller norska skulle ägna sig som ram för socialstatistiska utredningar av här ifrågavarande art. Häremot må dock framhållas, att eventuella bristfälligheter i det förberedande utredningsarbetet, när det är fråga om en undersökning som denna, till avsevärd del kunna kompletteras genom utnyttjande av den omfattande personalkännedom, som i regel finnes ej mindre hos rättens ledamöter (rådmän, nämndemän) än även hos åtals- och polismyndigheterna (länsmän, fjärdingsmän, polismän).

När det gäller att närmare belysa alkoholbrukets inverkan på brottsligheten, böra undersökningar av mera intensiv natur tillmätas den största betydelse, ty endast genom sådana torde man hava möjlighet att närma sig frågans kärnpunkt, nämligen huruvida alkoholbruket i de fall, då dryckenskap eller berusning kunnat konstateras, varit orsak till förbrytelsen på sådant sätt, att den ej skulle hava begåtts, om alkoholen ej varit medverkande faktor. Full visshet i detta avseende torde man väl aldrig kunna nå, men även en viss grad av sannolikhet är härvidlag av mycket värde. Med hänsyn härtill, torde man vara berättigad att förvänta värdefulla upplysningar om alkoholens roll för framkallande av brottsliga handlingar, om man anordnar ingående undersökningar med avseende på vissa brottslingar, varvid undersökarnas huvudsyfte skulle bliva att, genom hörande av anhöriga och bekanta e. d., förvärva så noggrann kännedom som möjligt om personerna i fråga och deras levnadsomständigheter. Ifrågavarande analyser skulle i övrigt anordnas på samma sätt, som ovan angivits beträffande motsvarande undersökningar rörande alkohol och fattigvårdsbehov. Det viktigaste spörsmålet blir sålunda, i förra fallet som i det senare, att finna lämpliga undersökningsförrättare. Värdefullt bistånd vid personurvalet torde emellertid kunna påräknas från vissa sakkunniga myndigheter och föreningar, varibland i främsta rummet må nämnas fångvårdsstyrelsen och svenska kriminalistföreningen.

d. Undersökningen om alkoholbruk och lösdriveri.

Inskränker man, såsom lämpligt synes, denna undersökning till att avse icke samtliga de personer, som anhållits för sysslolöst kringstrykande och bettlande, utan allenast dem av dessa, som enligt lösdriverilagen (eller fattigvårdsförordningen) dömts till tvångsarbete, synes densamma böra anordnas i närmaste samband med utredningen om alkoholbruk och brottslighet. Ett sådant betraktelsesätt, villket, som förut antytts, tillämpats vid den danska undersökningen om alkohol och brott samt fr. o. m. år 1915 jämväl vid den svenska officiella brottmålsstatistiken, stödes därav, att tvångsarbete i viss mån är att anse som ett verkligt straff, ehuru detsamma i vårt land icke ådömes av de vanliga domstolarna utan av konungens befallningshavande och poliskamrarna i vissa större städer.

Den extensiva undersökningen av sambandet mellan alkoholbruk och lösdriveri synes därför lämpligen böra grundas på under loppet av ett år från nämnda myndigheter införskaffade uppgifter, vilka böra avgivas med användande av ett särskilt formulär (i förevarande fall detsamma som det för undersökningen om alkoholbruk och brottslighet avsedda formuläret). På detta sätt torde uppgifter komma att erhållas om inemot 1 000 manliga och kvinnliga lösdrivare.

Lösdrivarna äro som bekant i mycket stor utsträckning alkoholister, men vill man tränga spörsmålet om sambandet mellan alkoholbruk och lösdriveri närmare in på livet, reser sig frågan, huru många av de till tvångsarbete dömda, som lida av medfödda defekter, och huru många, som kunna antagas under alkoholfria förhållanden hava blivit nyttiga medborgare. En för norska alkoholkommissionens räkning verkställd under-

sökning av 458 å Kristiania tvångsarbetsanstalt intagna personer gav såsom resultat, att 72 % av dem borde hänföras till den förra och 28 % till den senare gruppen.[1] Det vore givetvis av mycken betydelse att jämväl för vårt lands tvångsarbetsanstalter (Svartsjö och Karlskrona för män, Norrköping och Landskrona för kvinnor) söka åstadkomma några dylika undersökningar av mera intensiv natur, verkställda av personer med ingående kännedom om tvångsarbetsfångarna, såsom direktörer, läkare eller präster vid nämnda anstalter e. d.

e. Undersökningen om fylleriförseelser och vissa i samband därmed stående förhållanden.

Sedan gammalt hava enligt strafflagen kap. 18 § 15 avdömda fylleriförseelser på grundval av summariska uppgifter från domstolarna redovisats i vår kriminalstatistik och utgjort huvudparten (år 1912 c:a 57 000) av där upptagna förseelser.[2] Avsikten är att jämväl i den fr. o. m. år 1913 omlagda rättsstatistiken fortsätta dessa tabeller, men med hänsyn till, att fylleriförseelserna äro att anse som ett utslag icke av moralisk depravation utan av rådande alkoholvanor, hava ifrågavarande uppgifter ansetts böra överflyttas från den egentliga brottmålsstatistiken till den del av rättsstatistiken, som redogör för domstolarnas arbete m. m. Vad man kan vänta av denna statistik är emellertid endast uppgifter om, huru många fylleriförseelser, som avdömts inom särskilda jurisdiktioner, samt möjligen de hittills felande kompletterande upplysningarna om det verkliga antalet sakfällda personer, en beräkning, vartill material torde föreligga i domstolarnas till kammarrätten inkommande saköreslängder.

Den stora betydelse fylleristatistiken i vårt land måste tillmätas för det praktiska lagstiftnings- och upplysningsarbetet i nykterhetsfrågan har emellertid medfört, att man sedan länge, genom mera djupgående undersökningar, sökt komplettera den officiella statistikens knapphändiga uppgifter, särskilt vad beträffar våra större städer.

För *Stockholms* vidkommande utfärdade polismästare Semmy Rubenson den 30 dec. 1887 en polisorder av innehåll, att fr. o. m. nästföljande år skulle å varje polisstation särskilda frågor framställas till samtliga därstädes för fylleri anmälda personer samt anteckningar göras över de därvid erhållna svaren. Dessa infördes på ett tabellformulär, vilket upptog särskilda rubriker för anteckning om tidpunkten för anhållandet, den anhållnes yrke eller titel, kön, ålder, civilstånd, födelseort, hemort och nationalitet, ävensom huruvida personen i fråga anmälts endast för fylleri eller jämväl för annan förseelse samt om han å polisstationen frigivits, häktats eller överlämnats till militärbefäl eller annan förman. Fr. o. m. den 1 okt. 1896 tillkom en ny fråga och en ny kolumn å formuläret, nämligen rörande stället, varest den anhållne bekommit sitt rus. Av utrymmesskäl skulle svaren på samtliga frågor angivas medelst vissa tecken, vilkas art belyses genom de föreskrivna signaturerna för sistnämnda frågepunkt: B = ruset förvärvat å något av utskänkningsbolagets ställen, N = å s. k. nykterhetsvärdshus (sedermera ändrat till maltdrycksutskänkningsställe), P = i privat bostad eller ute i det fria samt F = genom besök å olika ställen, tillhörande två eller flera av kategorierna B, N och P.[3]

På detta material grundade sig de i A.-B. Göteborgssystemets i Stockholm styrelseberättelser för åren 1888—1912 förefintliga översikterna över de för fylleri anhållnas hem- och födelseorter, fylleristernas fördelning efter kön, ålder, yrke och bildningsgrad m. m. samt fylleriförseelsernas gruppering efter de månader och dagar, då de inträffat,

[1] Alkoholkommissionens flertalsindstilling, s. 156.

[2] Ett sammandrag av dessa uppgifter för tiden 1877 (1866)—1911 finnes i nykterhetskommitténs betänkande VI: 4, s. 188 ff.

[3] Order och formulär finnas avtryckta i publikationen »Stockholms utskänkningsaktiebolag, dess organisation och tjugofemåriga verksamhet» av K. Key-Åberg (Stockholm 1902), bil. 34, 35 (s. 135 ff.)

och efter de ställen, där de anhållna berusat sig.[1] Dessa tabeller hava sedermera i sin ordning av Stockholms stads statistiska kontor delvis använts vid utarbetandet av den i dess statistiska årsbok ingående fylleristatistiken,[2] men erhåller kontoret därjämte från polismyndigheten fortlöpande uppgifter om antalet fylleriförseelser inom olika församlingar, vilka offentliggöras i »Statistisk månadsskrift». På nästföljande sida återgives ett sammandrag för tiden 1902—1911 av ifrågavarande statistik ur den synpunkt, som från nykterhetspolitisk ståndpunkt torde erbjuda det mesta intresset:

År	Ställen, där den druckne enligt uppgift berusat sig:					Fylleriförseelser, där kännedom saknas om, varest den druckne berusat sig	Summa
	å spirituosautskänkningsställen:		å maltdrycksutskänkningsställen	inom enskild bostad eller ute i det fria	å flera ställen, tillhörande olika av förestående fyra kategorier		
	utskänkningsbolagets	andra					
1902	3 245	189	116	860	5 231	2 377	**12 018**
1903	3 685	139	352	1 123	5 045	2 740	**13 084**
1904	3 301	139	466	998	5 353	3 363	**13 620**
1905	3 563	163	547	767	6 343	3 033	**14 416**
1906	3 733	121	422	702	6 288	1 546	**12 762**
1907	1 790	159	523	2 392	6 143	3 535	**14 542**
1908	1 036	159	760	2 871	6 077	5 095	**15 998**
1909	1 174	194	652	5 443	5 343	2 603	**15 409**
1910	915	200	554	6 742	5 592	2 854	**16 857**
1911	646	204	485	6 635	4 185	2 206	**14 361**

Denna tabell visar med mycken tydlighet, huru starkt »krogsupningen» (kol. 2) nedgått under A.-B. Göteborgssystemets regim, men belyser tillika, hurusom under samma tid »litersupningen» (kol. 5) ökats på ett sätt, som gav anledning till den djupgående utminuteringsreform, i och för vars genomförande A.-B. Göteborgssystemet år 1913 ersattes med A.-B. Stockholmssystemet.

Sistnämnda bolag har icke ansett sig böra fullfölja sin företrädares statistik, och i förvaltningsberättelsen för dess första verksamhetsår (1914) återfinnas endast vissa ur »Statistisk månadsskrift» hämtade summariska uppgifter rörande antalet fylleriförseelser. Emellertid har bolaget väl insett, vilket gagn det i sin verksamhet skulle kunna hava av en efter moderna grunder anlagd fortlöpande fylleristatistik, och nyligen har av bolagets verkställande direktör, dr Ivan Bratt, en hemställan i detta avseende gjorts hos överståthållarämbetet. Det torde också icke kunna förnekas, att den gamla, i samverkan mellan Stockholms polismyndigheter och A.-B. Göteborgssystemet tillkomna fylleristatistiken numera måste anses som till väsentliga delar föråldrad, såväl beträffande det sätt, på vilket den utnyttjat det insamlade materialet i och för belysning av det rådande nykterhetstillståndet, som framför allt med avseende på formen för primäruppgifternas införskaffande. De bristfälligheter, vilka, som förut nämnts, alltid måste vidlåda statistik, baserad icke på individualuppgifter utan på tabellsammandrag, ökas nämli-

[1] En sammanställning av denna statistik för åren 1888 (1897)—1901 finnes i det i föregående not nämnda arbetet s. 275 ff., vilken för tiden 1901—1911 fortsatts i nykterhetskommitténs betänkande VI: 4, s. 193 ff.

[2] Statistisk årsbok för Stockholms stad 1914, (Stockholm 1915), tab. 104—106.

gen ytterligare därigenom, att härvidlag de grundläggande anteckningarna icke göras med tydliga ord utan medelst ett system av inbördes lätt förväxlingsbara tecken.

Det är emellertid icke blott i huvudstaden, som polisens rapportböcker rörande fylleriförseelserna statistiskt utnyttjats, utan jämväl i åtskilliga andra städer, såsom Göteborg, Malmö, Södertälje, Sundsvall m. fl. Särskilt under de senaste åren har intresset för dylik statistik märkbart ökats, enär man därigenom ansett sig kunna erhålla en lämplig mätare på nykterhetseffekten av det å allt flera platser vid brännvinsförsäljningen införda och vid 1915 års riksdag för hela landet lagfästa individuella kontrollsystemet.

Ur denna synpunkt är framför allt av intresse den i *Göteborg* på direktör Ernst Andrées initiativ tillkomna och i A.-B. Göteborgssystemets styrelseberättelser publicerade fylleristatistiken. Dess huvudresultat återges i efterföljande tabell, varuti fylleriförseelserna uppdelats med hänsyn till, huru den anhållne sist intagit förtäring:

År	Bolagskrogar	Restauranger	Ölvärdshus	Brännvin ur butelj	Konjak, inköpt hos vinhandlare	Denaturerad sprit	Privata samkväm	Vin eller öl ur butelj	Berusningssätt ej uppgivet	Hela antalet fylleriförseelser
1912	976	651	1 979	4 149	132	103	1 076	—	1 037	**10 103**
1913	581	793	2 297	1 605	1 563	225	970	49	770	**8 853**
1914	324	707	2 779	996	1 575	343	887	46	760	**8 417**

Fr. o. m. 1 okt. 1912 bestämdes, att å A.-B. Göteborgssystemets utminuteringsställen spirituosa icke finge utlämnas annorledes än mot uppvisande av särskilda anmälningsbevis. Resultatet av denna åtgärd blev under den följande tiden en kraftig nedgång av de genom »litersupning» förorsakade fylleriförseelserna, men nykterhetseffekten härav uppvägdes delvis genom stegrad användning av andra berusningsmedel, såsom maltdrycker, konjak och denaturerad sprit. Det må emellertid framhållas, att alltför säkra slutsatser i detta avseende icke få dragas av denna statistik, då det ju långt ifrån alltid torde varit den senast intagna förtäringen, som huvudsakligen åstadkommit ruset.

Riktas därefter uppmärksamheten på, i vad mån fylleriförseelserna beaktats vid de alkoholstatistiska undersökningarna i våra grannländer, finner man, att den *danska* nykterhetskommissionen alldeles lämnat dem å sido vid sitt utredningsarbete. Anledningen härtill är, att på grund av formen för alkoholkonsumtionen fyllerierna icke hava samma symtomatiska betydelse för nykterhetstillståndet i Danmark som i Sverige och Norge, ty, som kommissionen påpekar, medan i förstnämnda land den mesta spriten förtäres till måltiderna jämte maten, är i de båda andra länderna det dagliga alkoholbruket långt sällsyntare, varemot tillfälligtvis så stora spirituosakvantiteter ofta intagas, att berusning följer.[1]

Också har vid de *norska* alkoholundersökningarna stor uppmärksamhet ägnats åt fylleriförseelserna såsom ett betydelsefullt utslag av alkoholmissbruket.[2] Den för alkoholkommissionens räkning av professor N. Rygg utarbetade statistiken inledes med en historisk-retrospektiv del, som på grundvalen av kriminalstatistikens uppgifter redogör för under åren 1866—1910 inträffade fylleriförseelser och de periodiska svängningar i deras antal, som betingas av å ena sidan växlingar i de ekonomiska konjunkturerna och alkoholkonsumtionen, å den andra nykterhetslagstiftningens skärpning och polisväsendets

[1] Betænkning, s. 20.
[2] N. Rygg: Undersökelser, s. 1* ff.

utveckling. Därefter följer en redogörelse för en, hela landet avseende specialundersökning rörande fylleriförseelser under år 1911, vilken utfördes på sådant sätt, att justitiedepartementet anmodade polismyndigheterna att ifylla ett tämligen utförligt frågeformulär för varje under året inträffad fylleriförseelse. Medtagas skulle samtliga de fall, då personer antingen insatts i arrest (»drukkenskapsarrest») för fylleri (enbart eller i förening med andra förseelser) eller därför ådömts straff, utan att anhållande (»arrestation») skett; också de fall borde medtagas, då polisen släppt vederbörande med varning, men icke de, som man låtit falla av brist på bevis e. d.

Sistnämnda undersökning ger vid handen, att år 1911 ej mindre än 41 342 fylleriförseelser ägde rum i Norge. Sedan redogörelse lämnats för dessa förseelsers fördelning efter månader och veckodagar m. m., skärskådas närmare de individer, som gjort sig skyldiga till sådana lagöverträdelser. Då det är många personer, som under ett års förlopp anhållas flera gånger, blir antalet förseelser avsevärt (ungefär 1·5 gånger) större än antalet personer. Fyllerister äro mycket vanligare bland män än bland kvinnor samt bland stadsbor än bland landsbor. Fördelas de personer, som begått fylleriförseelser, efter hemort, utgjorde de nämligen för städernas vidkommande 93·4 ‰ för män och 4·0 ‰ för kvinnor, medan beträffande landsbygden motsvarande siffror voro 17·3 och 0·2 ‰. Undersökningen belyser därefter dessa personers ålders-, civilstånds- *och yrkesfördelning. Härvid fästes bl. a. uppmärksamheten på, att alkoholmissbrukets* betydelse och omfattning är mycket olika ej blott inom skilda samhällsklasser utan även inom olika arbetargrupper, i det exempelvis industriarbetare äro vida gynnsammare ställda än lösarbetare, som livnära sig av allehanda tillfälliga sysselsättningar. De slutsatser, som härav kunna dragas rörande alkoholismens utbredning inom olika socialgrupper, stödas ytterligare genom undersökningens uppgifter rörande huru många av de för fylleri anhållna, som ansågos vara begivna på starka drycker (»ha hang til drukkenskap»). Det framhålles emellertid, att man genom fylleristatistiken allenast når en del av alkoholisterna, ty det finnes många, som äro hemfallna åt dryckenskap, utan att de behöva råka i kollision med polisen.

När det gäller att med ledning av de erfarenheter, som kunna hämtas från nu berörda arbeten, närmare planera den undersökning *socialstyrelsen* anbefallts utföra rörande fylleriförseelserna och vissa i samband därmed stående förhållanden, reser sig först spörsmålet, huruvida nödiga primäruppgifter skola införskaffas genom domstolarnas eller genom polismyndigheternas försorg.

För den förra utvägen talar, att de uppgifter om fylleriförseelser, som hittills publicerats i den officiella statistiken, grunda sig på rapporter från domstolarna, ävensom att erfarenheten visat, att vid polisförhören lämnade uppgifter ofta korrigeras inför rätta. I fråga om förseelser av här ifrågavarande art måste emellertid sistnämnda förhållande tillmätas ganska ringa betydelse, enär ett mycket stort antal av de för fylleri åtalade aldrig personligen infinna sig vid domstolen, varför dennas befattning med dylika mål ofta blir av rent formell art. Därjämte skulle en statistisk uppgiftsplikt rörande hela massan av småförseelser högst betydligt öka domstolarnas arbetsbörda och därigenom måhända minska deras intresse för och snedvrida deras uppfattning av den undersökning rörande *sambandet mellan alkoholbruk och brottslighet, för vars utförande deras intresserade med*verkan av förut angivna orsaker måste tagas i anspråk. Av dessa skäl synes det böra tillrådas, att arbetet med införskaffande av de för den anbefallda undersökningen av fylleriförseelserna nödiga primäruppgifterna uppdrages åt polismyndigheterna, vilka, som förut nämnts, i vissa städer, på eget initiativ eller på föranledande av brännvinsförsäljningsbolag eller andra intresserade, redan upprättat en fylleristatistik, som i många avseenden är av intresse.

Synas sålunda övervägande skäl tala för att i första hand taga polismyndigheterna i anspråk, när det gäller att utveckla lokalstatistiken i detta ämne till en riksstatistik, bör det i samband härmed tagas under omprövning, huruvida det icke kan anses lämpligare att utvidga undersökningen till att avse icke blott, såsom den officiella statistiken,

de fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda, utan samtliga dem, för vilka personer blivit av polisen anhållna. Skillnaden mellan dessa båda grupper är, åtminstone i vissa städer, högst betydlig. I Stockholm anhöllos sålunda år 1912 inalles 17 010 personer för fylleri, men av dem sakfälldes endast 14 515 vid domstol.[1] Anledningen till denna betydande differens, som sålunda uppgick till c:a 2 500 personer eller 15 % av hela antalet anhållna, är i endast få (år 1912 c:a 30) fall att tillskriva frikännande från domstolens sida och beror i regel på svårigheten för polisen att återfinna och inför rätta inställa alla dem, som vid anhållandet uppge oriktig adress eller sakna fast bostad. Skulle denna grupp helt lämnas å sido, är det därför att befara, att statistiken komme att bliva betänkligt ofullständig och missvisande, särskilt med avseende på vissa lösa befolkningslager, som ur alkoholstatistisk synpunkt erbjuda mycket av intresse. Att på föreslaget sätt komplettera fylleristatistiken synes ur statistisk synpunkt knappast kunna möta några betänkligheter, då bland de anhållna högst sällan torde förekomma personer, som icke äro märkbart berusade. Och med avseende på alkoholmissbrukets omfattning särskilt bland de kroppsarbetande klasserna lämnar jämväl en sålunda utvidgad statistik allenast minimisiffror, ty många personer kunna vara märkbart berusade utan att bliva anhållna, och ett stort antal notoriska drinkare uppträda aldrig eller högst undantagsvis synbart berusade på offentlig plats och bliva därför ej heller anhållna. För vinnande av full jämförbarhet med den officiella statistikens uppgifter rörande antalet lagförda fylleriförseelser bör emellertid å formuläret efterfrågas, huruvida anhållen sakfällts eller ej, liksom det jämväl bör beaktas, att det icke så sällan torde inträffa, särskilt å landsbygden, att personer bötfällas för fylleri utan att förut hava varit därför anhållna.

Huru ovan berörda synpunkter i detalj tillämpats, framgår närmare av de utarbetade förslagen till frågeformulär. Särskilt fästes uppmärksamheten på det ur nykterhetspolitisk synpunkt mycket betydelsefulla försöket att erhålla en tillförlitligare och fylligare bild än vid de förenämnda Stockholms- och Göteborgsundersökningarna av, huru den anhållne bekommit sitt rus, nämligen genom att efterfråga såväl av vilka slags alkoholhaltiga drycker han huvudsakligen berusat sig, som å vilka ställen han erhållit desamma. Genom att i anvisningarna till formulären framhålla önskvärdheten av att under »anmärkningar» lämna närmare upplysningar rörande sådana fyllerifall, som erbjuda särskilt intresse, har man velat hålla möjligheten öppen att även på detta område anordna ett slags intensivundersökningar, som, därest de läggas i rätta händer, kunna lämna värdefulla bidrag till belysning av alkoholmissbruket såsom en källa till råhet och familjelivets förgiftande.

Det må vidare framhållas, att man bemödat sig om att göra formuläret så kortfattat och lättbesvarat som möjligt, enär ju detsamma måste ifyllas i ett mycket stort antal exemplar. Ur synpunkten av formulärens bekväma handhavande torde det även visa sig ändamålsenligt att sammanfoga ett visst antal blanketter till häften (blocknotes), på vilkas omslag anvisningarna lämpligen kunde tryckas.

Det finnes särskild anledning till att ägna planläggningen av denna undersökning all möjlig uppmärksamhet, ty den berör det område av alkoholforskningen, inom vilket en fortlöpande statistik torde kunna upprättas med största fördel och minsta kostnad. Och först om det, åtminstone i våra större städer, anordnas en periodisk (årlig eller månatlig), efter likformiga grunder upprättad fylleristatistik, kan denna uppfylla syftemålet att vara en någorlunda tillförlitlig mätare av nykterhetstillståndet i vårt land.

2. Undersökningarnas omfattning.

Såsom i det föregående redan antytts, böra de extensiva undersökningarna rörande alkoholbrukets samband med brottslighet och med lösdriveri lämpligen omfatta *hela riket*. Ty därest desamma, såsom föreslagits, inskränkas till att avse allenast sådana

[1] Statistisk årsbok 1914, tab. 105 och 101.

personer, om vilka uppgifter skola avgivas till straffregistret, d. v. s. företrädesvis grövre brottslingar, resp. till tvångsarbete dömda lösdrivare, kommer primäruppgifternas antal antagligen icke att överstiga resp. 5 000 och 1 000. Dessa tal äro knappast så stora, att de utan större olägenhet kunna nedbringas, för så vitt desamma skola ligga till grund för statistiska massiakttagelser.

Vad däremot beträffar de undersökningar av extensiv natur, som skola anordnas angående alkoholbrukets inverkan på fattigvårdsbehovet, har redan föreslagits, att desamma icke skola avse hela riket utan allenast vissa delar därav, dock utvalda på sådant sätt, att de sammantagna giva en *representativ* bild av, huru förhållandena gestalta sig inom landet i dess helhet. Så vidsträckt är emellertid vårt land och så olikartade natur, näringsliv och sedvänjor inom dess olika delar, att undersökningsområdet, därest det skall uppfylla nyssnämnda förutsättning, måste tilltagas tämligen stort.

Givetvis underlättas härigenom urvalet av de särskilda undersökningsorterna, ty det ligger i sakens natur, att konsekvenserna av ev. misstag härvid bliva av väsentligt mindre betydelse, när det är fråga om många orter, än om man endast skulle undersöka ett fåtal. En god utgångspunkt vid valet har man i den ortsförteckning, som uppgjorts i och för de omfattande bostadsräkningar, som enligt särskilda, på hemställan av socialstyrelsen (kommerskollegium) och bostadskommittén utfärdade kungl. kungörelser i samband med mantalsskrivningarna för åren 1913 och 1914 anordnades på ett större antal orter. Visserligen kan det befaras, att ett hopande av socialstatistiska undersökningar på en viss ort, medan grannorten går fri, skulle kunna giva anledning till missnöje. I förevarande fall är det dock knappast att frukta, ty arbetet med primäruppgifternas insamlande kommer nu att påvila helt andra myndigheter och personer än vid bostadsräkningen (nu fattigvårdsstyrelse och polismyndighet, då magistrat eller kommunalnämnd och fastighetsägare). Tyngre synes det väga, att den socialstatistiska forskningen icke blott underlättas utan även fördjupas, om socialstyrelsen vid sina undersökningar i görligaste mån använder sig av samma typorter, ty därigenom samlas så småningom pålitligt material för ingående lokalundersökningar, vid vilka särskilda sociala förhållanden och faktorer kunna belysas i deras inbördes växelverkan. Att speciellt kunskap om bostädernas beskaffenhet å en viss ort måste vara av stort gagn vid en alkoholstatistisk undersökning av densamma, framgår klart, om man överväger, huru ofta trångboddhet och i allmänhet dåliga bostadsförhållanden föranleda den nedtryckta sinnesstämning och önskan att fly bort från ögonblickets lidanden, som är en av dryckenskapens huvudorsaker.

Det är synpunkter som dessa, vilka föranlett, att å den för undersökningen rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov upprättade ortsförteckningen medtagits till väsentlig del samma orter, som berörts av de bostadsstatistiska undersökningarna. Ifrågavarande orter utgöras av 54 städer, 17 köpingar samt 157 landskommuner, vilka senare innesluta 39 municipalsamhällen [1] samt 29 brukssamhällen o. d. tättbebyggda orter. I slutet av år 1914 utgjorde invånarantalet i städerna 1 391 392, i köpingarna 49 333 och i landskommunerna 638 835 eller tillsammans 2 079 560 personer. Då rikets hela folkmängd vid samma tidpunkt uppgick till 5 679 607 individer, varav 1 533 173 i städerna och 4 146 434 på landsbygden (inkl. köpingar), skulle det föreslagna undersökningsområdet sålunda omfatta 36·6 % av landets hela folkmängd, nämligen 90·8 % av städernas och 16·6 % av landsbygdens invånarantal. Att städerna sålunda skulle bliva väsentligt starkare företrädda än landsbygden, motiveras därigenom, att de, som förut nämnts, ur alkoholstatistisk synpunkt erbjuda vida mera av intresse än landsbygden, vars typorter dock, jämnt fördelade som de äro på de olika länen samt innefattande såväl industrialiserade kommuner som rena jordbrukssocknar, torde vara tillräckligt många för att giva en pålitlig bild av förhållandena i allmänhet på den svenska landsbygden.

Även om allmänna synpunkter sålunda kunna tala för att låta de alkoholstatistiska

[1] Häri ingå dock bl. a. Nässjö, numera stad, och Ljusdal, numera köping.

undersökningarna avse till stor del samma orter som bostadsräkningarna, vinner ett dylikt betraktelsesätt sitt fulla berättigande först om det kan uppvisas, att ifrågavarande orter äro att anse som representativa jämväl ur alkoholfrågans synpunkt. Tyvärr saknas dock nästan fullständigt kriterier, utvisande i vad mån så är förhållandet. Icke blott uppgifter om nykterhetstillståndet och alkoholvanorna å olika orter fela sålunda, utan även så gott som alla lokalsiffror rörande konsumtionen av alkoholhaltiga drycker. De enda statistiska uppgifter, som kunna användas för ifrågavarande ändamål, äro de för nykterhetskommittén gjorda sammanställningarna av rusdrycksförsäljningsrättigheterna år 1911.[1] Ehuru dessa uppgifter numera äro delvis föråldrade, torde de dock få anses giva ett i stort sett riktigt uttryck för det i fråga om det allmänna nykterhetstillståndet betydelsefulla förhållandet, huruvida tillgången till alkoholhaltiga drycker å en viss ort är lätt eller svår. För var och en av de föreslagna undersökningsorterna har nu antecknats antalet rättigheter av olika slag och på grundval därav uppgjorts följande tabell:

	Antal orter	Därav orter, som år 1911 hade ständiga brännvinsförsäljningsrättigheter[1]	ständiga vin- och öl- (men ej brännvins-)försäljningsrättigheter	endast tillfälliga försäljningsrättigheter	inga försäljningsrättigheter
Städer	54	52	1	—	1
Köpingar	17	7	10	—	—
Landskommuner	157	8	66	9	74
Samtliga	228	67	77	9	75

[1] Samt andra slags rättigheter

I hela riket voro 93 städer »brännvinsstäder» och 3 »vin- och ölstäder», medan 1 (Huskvarna) var »torrlagd». Av landskommunerna (inkl. köpingar) tillhörde 61 (2·5 %) första gruppen och 723 (30·0 %) den andra, medan 201 (8·3 %) endast hade tillfälliga försäljningsrättigheter och 1 424 (59·2 %) alldeles saknade sådana. Jämföras dessa tal med dem, som ovan meddelats med avseende på undersökningsorterna, befinnes överensstämmelsen vara tillräckligt stor för att undanröja varje som helst misstanke om, att ortsurvalet rönt inverkan av någon viss ståndpunkt till nykterhetsfrågan.

Under förutsättning att undersökningsorterna bliva de föreslagna, må det närmare efterses, huru många personer därigenom skulle komma att beröras av de ifrågasatta utredningarna.

Vad först beträffar undersökningen om alkohol och fattigvård, hava ur den officiella fattigvårdsstatistiken uppgifter hämtats rörande antalet fattigunderstödda å undersökningsorterna år 1913 och dessa uppgifter sammanställts i nedanstående tabell:

	Antal fattigunderstödda år 1913: äldre personer	tillhörande barn	barn, direkt understödda	summa
Städer och köpingar	55 810	26 770	13 966	**96 546**
Landskommuner	16 491	7 091	3 645	**27 227**

Då inga särskilda uppgifter skola avgivas för de indirekt understödda barnen, befinnes antalet av de fattiga, vilkas förhållande till alkoholbruket skall prövas, uppgå till sammanlagt 89 912, varav 69 776 i städerna och 20 136 på landsbygden. Antages bland dem procenttalet »alkoholfall» vara så högt som 20 % i städerna och 10 % på

[1] Betänkande VI: 4, s. 8 ff.

landsbygden, skulle antalet individualuppgifter till alkoholundersökningen uppgå till 13 955 i städerna och 2 014 i landskommunerna eller inalles 15 969, därest 1913 års siffror ännu ägde giltighet.

Uteslutet är emellertid icke, att fattigvårdsundersökningen, på grund av det betydande arbete, som är förenat med primäruppgifternas avgivande, med avseende på de största orterna, måste göras representativ även inom de särskilda samhällena så till vida, att uppgifter endast lämnas för vissa typiska fattigvårdsdistrikt. Så torde för Stockholms vidkommande exempelvis Storkyrkans, Katarina, Adolf Fredriks och Bränntkyrka distrikt tillsammantagna giva en ungefärlig miniatyrbild av huvudstaden från fattigvårdssynpunkt. I städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping uppgick antalet fattigvårdsfall (oberäknat »tillhörande barn») år 1913 till sammanlagt 39 936, varför en minskning av dessa med resp. 50 och 75 % (till resp. 19 968 och 9 984) skulle nedbringa totalsiffrorna för hela undersökningsområdet till resp. 69 944 och 59 960 samt »alkoholfallen» till resp. 11 975 och 9 978.

Vad därefter angår undersökningen rörande fylleriförseelser, måste denna av förut angivna skäl ansluta sig till rikets judiciella indelning. Gjordes även denna undersökning representativ, skulle härav följa, att såsom självständiga undersökningsområden endast kunde behållas de av ovan angivna orter, vilka utgöras av städer med egen jurisdiktion, medan övriga platser finge representeras av de domsagor, i vilka de ingå. Under denna förutsättning skulle undersökningen komma att beröra 48 städer med egen jurisdiktion, 22 domsagor, vari bl. a. ingå städer under landsrätt och köpingar samt 108 domsagor, enbart bestående av landskommuner. Inom dessa 178 jurisdiktionsområden hade enligt den officiella rättsstatistiken sammanlagt 54 911 personer under år 1912 sakfällts för förseelser mot strafflagen. Samma år utgjorde i hela riket antalet för förseelser sakfällda 60 570, och av dessa hade 56 622 eller 93·5 % dömts för fylleri. Antages samma relation råda inom undersökningsområdet, skulle på detta komma 51 842 avdömda fylleriförseelser, medan till de icke undersökta delarna av riket blott vore att hänföra 5 280. Med hänsyn till denna på fylleriförseelsernas koncentration till städerna och särskilt till storstäderna beroende relation, vilken kan uttryckas genom procenttalen 90·7 och 9·3 %, kan det starkt ifrågasättas, huruvida någon nämnvärd ökning av undersökningskostnaderna skulle äga rum genom utredningens, ur fullständighetens och pålitlighetens synpunkt synnerligen önskvärda utsträckning till att avse riket i dess helhet. Det blir visserligen ett högst betydligt antal primäruppgifter, som kunna förväntas inkomma till den sålunda föreslagna fylleristatistiken, särskilt om man tager hänsyn till, att utöver de avdömda fyllerimålen jämväl skola redovisas det säkerligen ganska betydande antal fyllerifall, som varit föremål för polisens ingripande, ehuru de av olika skäl icke fullföljts inför rätten. Men å andra sidan torde det för denna statistik uppgjorda frågeformuläret få anses tämligen lätt såväl att besvara som att bearbeta.

I det föregående har endast varit tal om omfattningen av de ifrågasatta undersökningarna av extensiv natur. Vad beträffa de föreslagna *intensivundersökningarna*, torde nämligen knappast någon förhandsberäkning kunna göras med avseende på omfång och undersökningsorter, då dessa förhållanden, som förut omtalats, måste bliva beroende av, vilka och huru många undersökare man för ändamålet kan förvärva. Dock måste man fasthålla vid den grundsatsen, att härvid endast sådana orter kunna komma i fråga, som jämväl beröras av extensivundersökningarna.

3. Undersökningsperioder och undersökningskostnader.

Därest de alkoholstatistiska undersökningarna skola kunna fylla sin uppgift att utgöra ett led i nykterhetskommitténs utredningsarbete, böra de givetvis snarast möjligt komma till stånd. I sitt yttrande till Kungl. Maj:t över kommitténs framställning har

socialstyrelsen jämväl betonat detta, under framhållande av, att åstadkommande av dylik statistik måste kräva avsevärd tid, då densamma huvudsakligen måste grundas på uppgifter, insamlade efter hand under kommande tidsperioder.

I det föregående har man utgått därifrån, att primäruppgifterna till undersökningen rörande alkoholbruk och fattigvård skulle kunna avgivas med avseende på år 1915 och sålunda insamlas i början av år 1916, varemot i och för utredningarna rörande brottslighet, lösdriveri och fylleriförseelser fortlöpande observationer måste anställas under loppet av ett år. Med hänsyn till nödvändigheten att därförut vidtaga vissa förberedande åtgärder torde denna undersökningsperiod knappast kunna taga sin början tidigare än den 1 april 1916.

Då det är fråga om att från det allmännas sida verkställa omfattande och kostsamma undersökningar, av vilka flertalet knappast kunna förväntas bliva upprepade förrän efter många års förlopp, bör det emellertid noggrant prövas, huruvida det för dem valda tidsavsnittet kan anses vara av sådan art, att det kan förväntas giva en normal bild av undersökningsföremålen. Därest man med »normal» menar förhållandena i allmänhet, sådana de ungefärligen voro före den nuvarande världskrisen, måste det erkännas, att så icke är fallet, ty härför har stormaktskrigets återverkan på näringsliv och konsumtion även i vårt land varit av alltför genomgripande natur. Vad emellertid särskilt förtäringen av alkoholhaltiga drycker beträffar, tyda tillgängliga uppgifter på, att konsumtionen härav, åtminstone hittills, företett väsentligt mindre rubbningar, än man kunnat vara böjd att antaga. Vidare hava de restriktioner beträffande rusdrycksförsäljningen, vilka under den senaste tiden genomförts i vårt land, mindre utgjort för krisperioden avsedda interimsåtgärder än led i en bestående nykterhetslagstiftning, avseende att för framtiden förebygga, att förhållandena på alkoholmissbrukets område bleve i nyss angiven bemärkelse »normala» — man tänker då närmast på 1915 års, den 1 jan. 1916 ikraftträdande lagstiftning rörande rikets indelning i kontrollområden samt införande av individualiserad försäljningskontroll.[1] Med stöd härav torde man kunna våga göra det uttalandet, att tidsförhållandena icke synas motivera ett uppskjutande till en oviss framtid av förevarande, såsom brådskande betecknade, utredningsarbeten.

Av undersökningarnas innehåll och omfång bestämmes i stort sett, huru lång tid de kunna erfordra och vilka kostnader de komma att draga. Enär Kungl. Maj:t anmodat socialstyrelsen att föranstalta närmare utredning rörande dessa förhållanden, har i det följande ett försök gjorts att uppgöra en ungefärlig beräkning av, vilken tidsutdräkt och vilka kostnader kunna antagas krävas för de anbefallda utredningsarbetena. Det må dock starkt framhållas, att ifrågavarande kalkyl icke gör anspråk på att vara annat och mera än ett preliminärt överslag, som verkligheten lätt kan komma att rubba. Ty, som det framhålles i socialstyrelsens yttrande över nykterhetskommitténs framställning, dessa utredningar äro av den art, att de i högre grad än andra måste bliva beroende av okända och på förhand oberäkneliga faktorer.

Därest det är möjligt att avgiva primäruppgifter till den extensiva fattigvårdsundersökningen med avseende på år 1915, böra desamma kunna insamlas i början av år 1916, varefter återstoden av året torde åtgå för deras bearbetning. Materialet till undersökningarna rörande brottslighet, lösdriveri och fylleriförseelser, vilket är avsett att inhämtas genom observationer under tiden 1 april 1916—31 mars 1917, kan i sin helhet ej införväntas förrän efter sistnämnda tidpunkt. Den definitiva bearbetningen av ifrågavarande uppgifter torde ej kunna bliva avslutad förrän tidigast i slutet av 1917 eller början av 1918, då även det genom de intensiva undersökningarna erhållna materialet bör kunna föreligga i färdigt skick. Dock torde preliminära översikter över resultaten kunna meddelas väsentligt tidigare.

[1] Sedan ovanstående skrivits, har den 15 februari 1916 utfärdats kungl. kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl att gälla fr. o. m. den 24 febr. tillsvidare intill den 1 oktober 1916.

Under förutsättning att oförutsedda omständigheter icke komma att i någon mera väsentlig mån fördröja arbetet, torde man för detsamma kunna uppgöra följande preliminära kostnadsberäkning:

	Kronor
Kostnader för primäruppgifternas införskaffande { vid de extensiva undersökningarna . . .	4 000
» » intensiva » . . .	8 000
Arvode till en e. o. tjänsteman (biträdande ledare) i 18 månader efter 325 kr. per månad	5 850
Arvode till 4 extra skriv- och räknebiträden i 18 månader efter 100 kr. per månad	7 200
Ersättning till särskilt tillkallade sakkunniga	1 500
Oförutsedda utgifter	450
Summa	27 000

Rörande ovanstående kalkyl må anmärkas, att i summan icke ingår arvode till arbetets närmaste ledare, ej heller kostnader för tryckning av frågeformulär, berättelse över undersökningen m. m. Vidare hava utgifterna för primäruppgifternas införskaffande beräknats under förutsättning, att vid de extensiva undersökningarna materialet till de hela riket avseende utredningarna rörande alkoholbrukets samband med lösdriveri, brottslighet och fylleriförseelser skulle avgivas av vederbörande myndigheter utan några nämnvärda utgifter för staten, varemot i fråga om den representativa undersökningen rörande alkoholbrukets inverkan på fattigvårdsbehovet det torde vara nödigt att bereda någon ersättning åt de undersökningsförrättande fattigvårdsmyndigheterna, åtminstone vad angår större kommuner. Beträffande de intensiva undersökningarna har förutsatts, att till samtliga undersökare skulle utgå efter arbetets storlek och kvalitet avpassade arvoden.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

om särskilt avdrag vid 1916 års taxering till bevillning för inkomst av kapital eller arbete;

given Stockholms slott den 24 mars 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, på därom av riksdagen i skrivelse den 21 innevarande mars gjord anhållan, efter kammarrättens hörande funnit gott förordna, att vid 1916 års taxering till bevillning för inkomst av kapital eller arbete följande skall lända till efterrättelse:

Om skattskyldig svensk medborgare eller, i fråga om äkta makar, dessa tillhopa icke för året taxeras enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för ett taxerat belopp av minst 2 400 kronor, och den skattskyldige har att på grund av försörjningsplikt att underhålla minst tre barn, vilkas ålder vid taxeringsårets början understiger femton år, må taxeringsmyndighet, efter prövning av behovet i varje särskilt fall, medgiva nedsättning av den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort enligt gällande förordning angående bevillning av fast egendom samt av inkomst beskattningsbara inkomsten med följande procent, nämligen,

om den skattskyldiges eller, i fråga om äkta makar, deras sammanlagda i mantalsskrivningsorten bevillningstaxerade inkomst uppgår till

belopp understigande	1 200	kr.,	med	högst	80	procent
1 200 kr. men ej till	1 800	»	»	»	50	»
1 800 » » » »	2 400	»	»	»	30	»

Det åligger taxeringsnämnden att i inkomstlängdens kolumn för anteckningar införa uppgift om beloppet av det enligt denna förordning medgivna avdraget.

Denna förordning träder i kraft genast efter utfärdandet.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 24 mars 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Finansdepartementet.) *Axel Vennersten.*

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

40. Vid en större nybyggnad användes en ångkran för uppfordring av byggnadsmaterial. Kranen var uppsatt å en 12 m över marken belägen plattform, som uppbars av ställningar. Till kranen kom man upp på tvenne trappor, av vilka den ena ledde till en mindre plattform c:a 7 m. över marken och den andra från sistnämnda plattform upp till kranen. Trapporna hade korta steg av i byggen vanligt slag, samt enlediga räcken å ömse sidor. Kranföraren L., som var på väg upp till kranen för att efterse fyren, föll därvid ned till marken och slog sig så svårt mot en del stockar och stenar, att han avled efter c:a fem timmar. Huru själva olycksfallet tillgått vet man ej, men att döma av den plats, där L. slog ned, har han halkat i den övre trappan och fallit ut under ledstången.

41. En i ett spinneri anställd skiftare G., som ännu ej fyllt 14 år, blev ihjälklämd mellan taket å en varuhiss och fabriksgolvet. Å hissgrindarna stod målat förbud mot hissens användande för personbefordran, och senast samma dag olyckan hände, hade arbetsbefälet muntligen inskärpt förbudet, men en del yngre arbetare aktade ej mera härpå, än att de vid arbetets slut begagnade hissen. Då förmannen skyndade till för att hindra dem att åka ned, sattes hissen i gång. G. sökte då hoppa in i densamma, men misslyckades, som ovan nämnts. Han dog efter tre timmar av sönderklämning av bröstkorgen jämte inre förblödning.

Att hissen vid detta tillfälle trots det nyligen skärpta förbudet användes berodde därpå, att den elektriska personhissen stod under reparation. Då luckorna till varuhissens schakt ej uppfyllde vederbörliga säkerhetskrav, erhöll arbetsgivaren uppmaning att ombesörja rättelse.

42. Vid ett sågverk inträffade en olyckshändelse, som kostade en timmersorterare L. livet. Han var jämte tre kamrater sysselsatt med att från en större timmervälta nedtaga timmer, som skulle uppfordras till sågen. Tvenne jämnhöga vältor lågo bredvid varandra och av försiktighetsskäl hade L. ställt sig i skydd framför den ena, medan han med en lång spak nedrev timret från den andra. En av de lösryckta

stockarna hade emellertid större längd än de övriga, varför den nådde fram till den välta, där L. stod, och nedrev från densamma en stock, som så våldsamt träffade L. i huvudet, att döden ögonblickligen följde.

43. En gruvarbetare N. återfanns av sökande kamrater liggande död i ett rullschakt, 20 m. under N:s arbetsplats. Av omständigheterna att döma hade N. märkt, att luftledningen till borrmaskinen var otät och därför försökt genom vridning av en rördel gänga fast densamma vid nästa del. Därvid lossnade förstnämnda del helt och hållet och den utströmmande luften synes hava släckt N:s lampa. Förmodligen har N. ämnat i mörkret stänga luftrörskranen, men stigit miste och nedfallit i rullschaktet. Dödsorsaken var brott å skallens ben. Vid undersökning befunnos gängorna i ovannämnda rörskarv vara felaktiga, vadan detta förklarar otätheten i skarven och den utströmning av luft, som föranledde N. att söka reparera ledningen. Ett räck på 1 m. höjd var anbragt vid schaktöppningen till förhindrande av liknande olycksfall, men det synes, som om N. fallit under detsamma.

44. En gruvarbetare E., som för tillfället tjänstgjorde som smörjare vid ett s. k. paternosterverk, blev därvid så svårt skadad, att döden följde. Paternosterverket bestod av ett c:a 0·5 m. brett band, som löpte över järnrullar och användes att transportera malm från malmbacken upp till anrikningsverket. Som det på olycksfallsdagen rådde stark köld, fastnade ofta grus och »malmsylta» på bandet, varför det ålåg E. att med en järnstång lösskrapa detsamma. Han hade för detta ändamål tydligen ställt sig vid bandets övre ända och av någon anledning fallit över detsamma samt blivit indragen. Verket stannade, och vid efterforskningar rörande orsaken härtill funno hans kamrater honom fastklämd uppe mellan taket över transportbanan och den översta spännrullen. Vid läkarbesiktningen befanns han hava inre skador i huvudet, fraktur å ett revben å höger sida samt å högra lårbenet, skada å högra lungan jämte blånader och ytliga sår. Döden torde hava följt så gott som omedelbart.

45. Under arbete med sönderskjutning av malmskutor i ett gruvfält blev en arbetare I. så svårt skadad, att döden omedelbart följde. Han skulle, när han vid 10-tiden på kvällen började sitt skift, tända två skott, men när han börjat tända det andra, avlägsnade han sig från platsen av fruktan för att det först antända skulle brinna utav. Sedan detta skott gått utav, återvände han till arbetsplatsen i uttalad avsikt att tända det andra skottet. När han kommit intill malmskutan, brann nämnda skott plötsligt av, och I. träffades av kringflygande stenar, som fullständigt söndertrasade honom.

46. En kolningsarbetare N. hade jämte sin broder gått till sitt arbete vid en kolmila. När de ej återvände hem inom utlovad tid, begåvo sig ett par personer till milan för att efterse orsaken, och vid öppnandet av dörren till en invid milan belägen koja slog starkt os och rök emot dem. På golvet lågo bröderna sanslösa, antagligen till följd av inandning av koloxid, som utströmmat från milan. Sedan de utburits, påbörjades upplivningsförsök, vilka blevo resultatlösa beträffande N., som efter några timmar konstaterades vara död. Försöken fortsattes ännu ihärdigare med brodern med det resultat, att han 16 timmar efter olycksfallets upptäckt återfick medvetandet. Enligt en sjuksköterskas vittnesmål till polisprotokollet hade den tillfrisknade säkert också avlidit, om ej behandlingen pågått så länge, ty »vid minsta uppehåll blev han stel och händerna knötos».

47. Under arbete i ett järnverk blev klensmeden M. överkörd av en rälsvagn och därvid så svårt skadad å huvudet, vänstra sidan av bröstkorgen och vänstra lungan, att döden följde efter en kvarts timme. Rälsvagnarna framföras för hand, tills de komma till sluttningen mellan götverket och nedre järnverksgården, vilken sluttning

vagnarna passera på grund av sin egen tyngd. Innan transportbanan användes, ringes i en klocka, vilken signal höres över hela verket. Vid ifrågavarande tillfälle ringdes som vanligt, vagnen framfördes till sluttningen, och innan den började fara utför, förvissade sig vagnföraren om, att banan var klar. När vagnen satt sig i rörelse nedåt, steg M. plötsligt in på banan, och då han ej vände trots kamraternas varningsrop, rusade en arbetare J. fram för att draga honom tillbaka, men M. stretade emot och blev överkörd. Varför M. icke tog notis om varningsropen och dessutom motsatte sig J:s ingripande är svårt att förstå; möjligen berodde det därpå att M., som börjat vid järnverket samma dag, trott att varningarna och J:s åtgärd endast voro utslag av kitslighet mot nykomlingen.

48. I ett järnverk var en arbetare S. sysselsatt med undanskyffling av sand och slagg intill en götstapel, bestående av 19 stycken göt. Den förbipasserande förmannen H. varnade S. för att gräva alltför nära stapeln, och H. fick den uppfattningen att S., som var av en inskränkt och inbunden natur, förstått tillsägelsen, ehuru han icke gav något svar. När H. hunnit ett stycke därifrån, hörde han ett ras samt rörelser och skrik från arbetarna, varför han skyndade tillbaka och fann då, att S. låg på marken med 4 à 5 göt över sig. Dessa avlyftes så fort som möjligt och med största försiktighet, men S. var redan död och behäftad med svåra krosskador över hela kroppen. Vid av H. företagen undersökning visade det sig, att ett av göten glidit ned i den fördjupning, som uppstått genom S:s grävning, och därigenom förorsakat stapelns fall.

49. Under växling av järnvägsvagnar klämdes en lokomotivputsare F. så svårt, att döden inträdde efter en kort stund. Från ett inkommet tågsätt skulle vagnen närmast lokomotivet frånkopplas, varvid F., som fann att kopplet var sträckt, på brukligt sätt kommenderade till föraren »kom för koppel». Lokomotivet backades så att vagnarna gingo något undan och sammanträffade med ett annat å spåret stående lokomotiv. I detta ögonblick hade F. gått in mellan vagnarna för att koppla ifrån, och i stället för att bocka sig under buffertarna gått rak emellan dem, varför han vid sammanstötningen med det stillastående lokomotivet blev klämd över bröstkorgens nedre del med ovannämnda påföljd.

50. Vid en större järnvägsstation var en vagnsstäderska T. sysselsatt med rengöring av en vagn, som medföljt ett nyss inkommet tåg, vilket skulle kvarstanna å stationen. På grund av rådande trafikförhållanden gavs åt stationsinspektoren order att låta ovannämnda tåg avgå som extratåg, då ordinarie tåget ej kunde inväntas. Passagerarna fingo i all hast byta tåg, post- och resgodsfinkor kvarlämnades, och tåget avblåstes. På T. tänkte ingen, och när hon c:a 200 m. från stationen av den alltmer ökade farten förstod, att det icke var fråga om växling, hoppade hon av tåget, hållande sina skyfflar och borstar i händerna och hamnade i snövallen vid banan, men föll sedan in under tåget och massakrerades.

51. En hantlangare N., anställd vid en turbinfabrik, omkom genom drunkning. Tillsammans med några kamrater hade han fått i uppdrag att spetta bort is, som samlats på och framför skibordet till dammen vid turbinprovningsanstalten. I ivern att få loss så mycket som möjligt gick han ut på skibordet, som överströmmades av vatten, och när han stått där några minuter, sågo kamraterna, huru hans fötter gledo undan, så att han föll omkull och av vattnet fördes över bordet och under isen. Kamraterna började på flera ställen spetta hål på isen, som här var flera fot tjock, men först efter två timmars ihärdigt arbete lyckades de finna N., som, av läget att döma, av den starka strömmen tryckts mot en sten i botten och där legat fullkomligt fastklämd. Arbetsledaren uppgav, att det var order till arbetarna att vid dylika tillfällen använda säker-

hetslina, men vid olyckstillfället hade detta uraktlåtits. Med anledning av det inträffade har ovannämnda order skärpts.

52. Under rivning av en ställning råkade arbetaren Å. stiga miste och falla från en höjd av c:a 1 m., varvid han slog magen och ljumsken mot en stock. Å. hade förut något bråck, som gjorde, att det eljest tämligen ofarliga fallet efter några dagar fick döden till följd.

53. En banarbetare C., som slutat sitt arbete vid en station, åkte på kvällen därifrån på sin dressin för att begiva sig till sin bostad. Kommen c:a 400 m. från denna, upphanns han av ett tåg, som senare lämnat samma station, vid vilken C. arbetat, och blev jämte dressinen kastad i diket, varvid han ådrog sig så svåra krossår i huvudet, att döden genast följde. Tåget framfördes med en hastighet av endast 20 km. i timmen, men då det var rätt mörkt, upptäckte icke föraren dressinen förrän på 30 m. avstånd, varför han icke, trots alla ansträngningar, lyckades hejda tåget, innan olyckan inträffat. Den av föraren givna varningssignalen torde icke hava uppfattats av C., som var en smula döv och, vad av vittnesmål framgått, dessutom tidigare på dagen förtärt någon spirituosa. Uteslutet är ej heller, att C. drabbats av slaganfall, enär han förut haft dylika, eller ock att han somnat på dressinen, som just passerat en svag sluttning å banan och då ej behövde drivas, utan rullade av egen tyngd.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Utredning angående utom äktenskapet födda barn i Sverige. Statistiska centralbyrån har i »Statistiska Meddelanden», band I: 5 publicerat resultaten av en specialutredning avseende dels år 1889 utom äktenskapet levande födda barn och barn av okända mödrar, dels under samma år av trolovade mödrar födda barn, vilka tvenne grupper även följas till den tid, då barnen nått myndig ålder. Utredningen är baserad på från pastorsämbetena införskaffade uppgifter.

Av undersökningen framgår, att år 1889 11 978 kvinnor nedkommit med sammanlagt 12 100 levande födda oäkta barn. Utav dessa kvinnor voro 173 (1·44 %) gifta, 409 (3·41 %) änkor eller frånskilda samt 11 396 (95·15 %) ogifta. Efter yrken fördela sig ifrågavarande kvinnor i enlighet med efterföljande tablå:

	Antal	%
Hemmadöttrar av medelklass (eller högre)	873	7·29
Övriga av medelklass (eller högre)	76	0·63
Sömmerskor, tvätterskor och mejerskor	368	3·07
Uppasserskor och städerskor	45	0·38
Tjänarinnor	5 846	48·81
Arbeterskor	524	4·37
Hemmadöttrar av arbetarklass	1 263	10·54
Inhyses- och fattighjon	363	3·03
Kringstrykerskor och tatterskor	32	0·27
Utan uppgivet yrke men namngivna	1 794	14·98
Okända mödrar	794	6·63
Summa	11 978	100·00

Som synes rekryteras de oäkta barnens mödrar i första rummet bland tjänarinnor, i det att ej mindre än 48·81 % tillhöra denna kategori. Därnäst talrikast representerade äro hemmadöttrar av arbetarklass med 10·54 %. Till medelklass (eller högre) höra 7·92 % samt till arbetarklass 92·08 %.

Vad de oäkta barnens fäder beträffar, föreligga uppgifter endast beträffande de 2 217 fäder, som ingått äktenskap med respektive barnamödrar. Av dessa tillhöra 81·64 % arbetarklassen, 16·92 % medelklassen samt 1·44 % de s. k. högre klasserna. Att på basis av denna klassfördelning sluta sig till den sociala ställningen för fäder i allmänhet till oäkta barn låter sig knappast göra, men torde dock fäder ur de högre klasserna och medelklassen, procentiskt taget, vara avsevärt talrikare representerade, än vad sist anförda siffra utvisar.

Bland de mödrar, som ingått äktenskap med sina oäkta barns fäder, tillhöra 88·63 % arbetarklassen och 11·37 % medelklassen. Då motsvarande siffror för samtliga mödrar äro 92·08 och 7·92 %, synas oäkta mödrar tillhörande medelklassen hava blivit gifta med sina oäkta barns fäder i större utsträckning än de, som tillhöra arbetarklassen.

Beträffande den ömsesidiga levnadsställningen för de oäkta barnens föräldrar meddelar utredningen upplysningar endast i fråga om dem, som sedermera ingått äktenskap med varandra. Utav ifrågavarande äktenskap hava 75·24 % ingåtts mellan man av arbetarklass och kvinna av arbetarklass, 13·44 % mellan man av medelklass och kvinna av arbetarklass, 6·40 % mellan man av arbetarklass och kvinna av medelklass samt 4·92 % mellan man av medelklass och kvinna av medelklass.

Utav de 12 100 år 1889 levande födda oäkta barnen voro 7 907 födda i landsförsamling samt 4 189 i stadsförsamling. I förhållande till samtliga år 1889 levande födda utgjorde de oäkta å landsbygden 7·46 %, i städerna 16·11 % samt i hela riket 9·16 %.

I kyrkböckerna har man lyckats följa 8 955 (74·01 %) av de ifrågavarande oäkta barnen fram till slutet av år 1910 eller till dess de avlidit eller legitimerats. Av de 3 145 fall, där barnen förlorats ur sikte, bero 719 på emigration.

Genom föräldrarnas giftermål hade intill slutet av år 1910 legitimerats 2 144 barn (17·72 % av den behandlade årskullen). Å landsbygden utgjorde legitimeringsprocenten 17·74 samt i städerna 17·67. Stockholm uppvisade en legitimeringssiffra av 19·27 %. En jämförelse mellan de olika länen ådagalägger, att Jämtlands län med 28·00 % har den högsta legitimeringssiffran samt Gottlands län med 9·80 % den lägsta. Över huvud taget visar det sig, att i de län, där oäkta födelser äro fåtaliga, är även legitimeringen ringa. Flertalet legitimeringar inträffa under de allra första åren efter födelsen. Under det första året ske 34·19 % och under de fem första åren 83·49 % av samtliga legitimeringar.

Genom moderns giftermål med annan än barnafadern hade intill utgången av år 1910 inalles 2 075 barn (17·15 % av den behandlade årskullen) erhållit styvfader. Av de å landsbygden födda oäkta barnen erhöllo 21·56 % styvfader, medan motsvarande siffra för städerna endast uppgår till 8·82 %.

Beträffande de oäkta barnens uppfostringsförhållanden ger undersökningen vid handen, att de legitimerade barnen före föräldrarnas giftermål i allmänhet vistas hos modern eller hos föräldrarnas anhöriga samt efter giftermålet så gott som undantagslöst uppväxa i föräldrahemmen. De ej legitimerade oäkta barnens uppfostringsförhållanden belysas av följande översikt:

Uppfostrare	Barn som erhållit styvfader		Övriga ej legitimerade barn[1]		Samtliga ej legitimerade barn[1]	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Föräldrarna, företrädesvis modern, utan uppgift om hjälp av anhöriga . . .	1 223	59·08	1 422	27·45	2 645	36·48
Modern med hjälp av anhöriga . . .	29	1·40	111	2·14	140	1·93
Föräldrarnas anhöriga	159	7·68	316	6·10	475	6·55
Andra enskilda personer	127	6·13	545	10·52	672	9·27
Barnhus eller barnhem utan uppgift om utackordering	8	0·39	58	1·12	66	0·91
Fattigvård utan uppgift om utackordering	25	1·21	162	3·12	187	2·58
Ej känt uppfostringssätt	499	24·11	2 567	49·55	3 066	42·28
Summa	2 070	100·00	5 181	100·00	7 251	100·00

Större delen av de barn, som erhålla styvfader, uppfostras före moderns äktenskap av henne själv. Efter moderns giftermål torde de barn, som uppfostrats av henne, i regel bliva upptagna i styvfaderns familj, varemot detta endast mera sällan inträffar, om barnen äro utackorderade hos anhöriga och främlingar, och så gott som aldrig, om de äro intagna å barnhus eller annan dylik inrättning. Beträffande övriga ej legitimerade barn står modern som uppfostrare för vid pass hälften av de barn, för vilka dylika uppgifter föreligga, och tyder väl detta på, att denna uppfostringsform även för dessa barn är den vanligaste.

I utredningen hava sammanförts en del uppgifter rörande fattigvårdsunderstöd åt oäkta barn. Därav framgår, att år 1907, det enda år, för vilket dylika uppgifter beträffande alla oäkta barn föreligga, de oäkta barnen åtnjöto fattigvårdsunderstöd i fyra gånger så stor utsträckning som de äkta.

För att utröna, i vad mån brottsligheten kan anses betingad av börden, har i utredningen gjorts en sammanställning angående den utsträckning, i vilken utom äktenskapet födda sakfällts för grövre brott. Därav framgår, att bland de under årtiondet 1901—1910 för grövre brott sakfällda 11·56 % voro födda utom äktenskapet. Då av samtliga under 1861—1890 levande födda, till vilka årskullar flertalet av sagda brottslingar hör, endast 9·13 % voro födda utom äktenskapet, torde man kunna påstå, att brottslighcten är avsevärt större bland de utom än bland de inom äktenskapet födda. Detta gäller i synnerhet kvinnorna, bland vilka av de för grövre brott fällda, ej mindre än 14·07 % voro födda utom äktenskapet. En jämförelse mellan olika kategorier av brott ådagalägger, att de oäkta födda äro mer än vanligt talrikt representerade, när fråga är om så grova brott som rån (18·66 %), våldtäkt (15·54 %) och mord (13·64 %).

[1] Tabellen avser endast de barn, som upplevat det första halvåret och under denna tid kunnat följas i kyrkböckerna.

Vad den oäkta fruktsamheten bland de utom äktenskap födda kvinnorna beträffar, ger utredningen vid handen, att denna är nära nog dubbelt så hög som bland kvinnor i allmänhet, och i åldern under 17 år t. o. m. mer än dubbelt så hög.

Vid 1910 års folkräkning kvarlevde i landet av de år 1889 utom äktenskapet födda 5 160 personer, som intill denna kunnat följas i kyrkböcker. Av de genom folkräkningen erhållna yrkesuppgifterna framgår, att 88·95 % av dessa utom äktenskapet födda äro att räkna till arbetarklassen samt 11·05 % till medelklassen eller de högre klasserna. Procenttalet för de till arbetarklassen hörande är ej oväsentligt lägre för kvinnokönet, 85·80 %, än för mankönet, 92·03 %, och beror detta uteslutande på att ett femtiotal kvinnor genom sitt giftermål kommit in i en högre klass. En jämförelse mellan yrkessiffrorna för legitimerade och icke legitimerade barn ådagalägger, att bland de förra de till medelklassen eller de till de högre klasserna hörande utgöra ej mindre än 16·98 %, medan motsvarande tal för styvbarn och övriga ej legitimerade uppgå till 9·32 resp. 9·20 %.

I fråga om barn av okända mödrar omfattar utredningen förutom de år 1889 födda jämväl de fem årskullarna 1901—1905. Utredningen ger vid handen, att dessa barn växa upp under synnerligen ogynnsamma förhållanden. Endast 6·32 % uppfostras av föräldrarna eller föräldrarnas anhöriga, under det att 70·76 % uppfostras av andra enskilda personer, 8·68 % på barnhus eller genom fattigvården samt 14·29 % av ej känd uppfostrare. Att den behandling, som kommer barn av okända mödrar till del, lämnar mycket övrigt att önska, framgår bland annat därav, att dödligheten bland dem är synnerligen hög. Under första levnadsåret avlider bland dylika barn omkring en fjärdedel, medan motsvarande dödstal för inom äktenskapet födda barn utgjorde 8·45 % samt bland de utom äktenskapet födda 13·22 %. Mot dödstalet 114·2 à 120·5 ‰ för hela åldersgruppen 0—5 år bland barn av okända mödrar svara under årtiondet 1901—1910 28·4 ‰ bland barn i allmänhet.

Utredningen angående trolovade mödrar ger vid handen, att år 1889 1 171 trolovade kvinnor nedkommit med sammanlagt 1 188 levande barn. Utav mödrarna voro 893 kyrkoskrivna å landsbygden och 278 i städerna; 988 (84·59 %) hava sedermera ingått äktenskap med barnafadern, 30 (2·56 %) hava ingått äktenskap med annan än barnafadern och 127 (10·85 %) hava alls icke ingått äktenskap. En jämförelse mellan dessa siffror och motsvarande för mödrar med oäkta barn ådagalägger, att ingåendet av äktenskap mellan föräldrarna är vid pass fyra gånger så vanligt, när desamma vid barnets födelse äro trolovade med varandra, som när trolovning icke föreligger.

— Arbetarskyddslagstiftning m. m. —

Förbud mot nattarbete i bagerier i Spanien. Den spanska regeringen framlade den 6 nov. 1914 inför cortes ett lagförslag rörande förbud mot nattarbete i bagerier. Ifrågavarande lagförslag innehåller, sedan en särskild kommitté i detsamma vidtagit vissa ändringar, i huvudsak följande bestämmelser.

I bagerier och brödfabriker, vid brödtillverkning i hotell och restaurationer samt vid tillverkning av konditorivaror m. m. förbjudes allt nattarbete under 6 på varandra följande timmar mellan kl. 8 e. m. och 6 f. m.

Beträffande arbetstiden för övrigt, kunna arbetarna och arbetsgivarna fritt överenskomma. Avtal, som fastställa en uppenbarligen oskäligt lång arbetstid, äro dock ogiltiga. Tvister rörande ingångna arbetsavtal avgöras av industriella skiljedomstolar.

Dispens från förbud mot nattarbete kan med anledning av högtider m. m. erhållas genom kommunalrådets ordförande under sammanlagt högst 30 dagar per år, varje gång dock ej för längre tid är sex dagar i följd. Dylik dispens erhålles även, om det allmännas intresse så erfordrar, för utförande av militära leveranser samt i och för avhjälpande av fel, som lägga hinder i vägen för påföljande dags arbete.

Ett exemplar av lagen skall å synlig plats anslås i varje arbetslokal.

Överträdelser av lagen straffas med böter från 25—125 pesetas.

Lagen träder i kraft 4 månader efter kungörandet. Ytterligare uppskov med ikraftträdandet kan beviljas av regeringen och institutet för sociala reformer.

När lagen tillämpats under 1½ år, verkställes en utredning över de vunna erfarenheterna, och skall, om dessa äro gynnsamma, förbudet mot nattarbete, sedan två år från lagens ikraftträdande förflutit, utsträckas från 6 till 7 och sedermera till 8 timmar.

(Soziale Rundschau.)

Ändring av förordningen om yrkesnämnder för hemarbete i Tyskland. I förbundsrådsförordningen den 18 juni 1914[1] angående upprättande av yrkesnämnder i Tyskland stadgas, att medlemmarna i dessa nämnder skola vara tyska medborgare, hava fyllt 30 år samt att dessutom arbetsgivarnas samtliga representanter och de valda arbetarrepresentanterna under minst ett år skola haft sin verksamhet förlagd till den industrigren, för vilken yrkesnämnden i fråga är upprättad.

Det sistnämnda villkoret har emellertid helt nyligen upphävts av förbundsrådet, och kunna numera tyska medborgare, som fyllt 30 år, utan inskränkning väljas till både arbetsgivar- och arbetarrepresentanter i yrkesnämnder.

Yrkesinspektionen i Österrike åren 1913 och 1914.[2] Enligt de av yrkesinspektörerna i Österrike avgivna berättelserna utgjorde antalet av dem inspekterade arbetsställen under år 1913 40 704 med sammanlagt 1 340 888 arbetare, varav 777 barn under 14 år, 86 300 minderåriga mellan 14 och 16 år samt 901 580 vuxna män och 352 231 vuxna kvinnor. År 1914 uppgingo de inspekterade arbetsställena till 30 137 med 1 038 540 sysselsatta arbetare. Antalet barn under 14 år utgjorde 334, de minderåriga mellan 14 och 16 år 63 454, de vuxna manliga arbetarna 687 820 samt de vuxna kvinnliga arbetarna 286 932.

Under år 1913 inkommo till yrkesinspektörerna anmälningar om 85 557 olycksfall i arbete, av vilka 663 med dödlig utgång. Motsvarande siffror för år 1914 voro 66 555 och 493.

Skriftliga anvisningar till avhjälpande av iakttagna missförhållanden hava av yrkesinspektörerna meddelats år 1913 i 6 718 och år 1914 i 4 875 fall.

Av yrkesinspektörerna gjordes under år 1913 1 488 anmälningar till åtal, avseende sammanlagt 2 972 förseelser. År 1914 voro anmälningarna 596 och förseelserna 1 008 till antalet.

Beträffande åtgärder till skydd mot olycksfall lämna ett flertal yrkesinspektörer i sina berättelser för år 1913 ingående redogörelser för säkerhetsåtgärder vid transmissioner m. m., för bromsanordningar samt för skyddsanordningar vid träarbetningsmaskiner. I 1914 års berättelser redogöres bland annat för talrika skyddsåtgärder vid kraftanläggningar och vid kraftöverföring ävensom för säkerhetsanordning vid pressar och träarbetningsmaskiner.

I fråga om faran för ohälsa framhålles, att förståelsen för ändamålsenliga ventilationsanordningar ännu icke vunnit önskad utbredning. Anordningar för dammuppsugning synas dock vinna en alltjämt ökad utbredning.

Ävenså påpekas, att de av arbetsgivarna till arbetarnas förfogande ställda boningsrummen i stor utsträckning givit anledning till klagomål. Särskilt har detta varit fallet vid tegelbruken ävensom vid kvarnarna och sågverken. I 1913 års berättelse framhålles de inom bryggerierna förekommande osnygga, fuktiga och i strid med byggnadsförordningen inrättade boningsrummen i bryggerierna. I 1914 års berättelse påpekas, att bostadsförhållandena inom bagerierna samt hotellen och restauranterna lämna mycket övrigt att önska.

Antalet av yrkesinspektörerna påträffade olagligt sysselsatta personer uppgick år 1913 till 1 926 (737 män och 1 189 kvinnor) samt år 1914 till 1 606 (414 män och 1 192 kvinnor). Utav dessa olagligt sysselsatta voro under förstnämnda år 568 och under sistnämnda år 289 ej fyllda 14 år.

Under 1913 gjorde sig liksom under föregående år, i synnerhet vid mindre verkstäder, svårigheter gällande att tillfredsställande rekrytera lärlingskåren; dock konstaterades från en del håll en stark tillströmning av lärlingar för utbildning till klensmeder, mekanici samt elektriska montörer. År 1914 rådde däremot till följd av den minskade industriella verksamheten ingen brist på lärlingar.

(Soziale Rundschau).

---

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 933.
[2] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1913, sid. 435.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet m. m. —

Arbetsmarknaden i England under februari 1916. De gynnsamma förhållandena på arbetsmarknaden hävdades till fullo under månaden, och arbetslöshetssiffran bland fackföreningarnas medlemmar var den lägsta, som någonsin inrapporterats. Till följd av det stora antal manliga arbetare, som inkallats till krigstjänstgöring, gjorde sig en viss brist på arbetskraft gällande, varför särskilda åtgärder vidtagits för att öka tillgången på kvinnliga arbetare inom såväl jordbruket som industrien.

Vid kolgruvorna, liksom över huvud taget inom hela gruvindustrien, var arbetstillgången alltjämt mycket god. Även inom tackjärnsindustrien var arbetstillgången god, ehuru den i allt högre grad begynte hämmas genom bristen på råmaterial; vid stål- och järnverken arbetades på övertid i stor utsträckning. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna fortsatte att arbeta under högtryck, åtföljda med mycket övertidsarbete. Med undantag av järn- och stålbleckindustrien, som led av materialbrist och transportsvårigheter, voro de flesta övriga metallindustrierna mycket livliga. Inom bomullsindustrien blev bristen på arbetskraft alltmera kännbar, och inom ylle- och trikåvaruindustrierna var arbetstillgången fortfarande god. Linneindustrien visade förbättring utom vad beträffar Irland, där ställningen fortfarande var tryckt. Inom alla övriga textilindustrier var ställningen tillfredsställande. Skoindustrien var alljämt mycket livaktig, och brist på arbetskraft började förmärkas. Inom läderindustrien ökades arbetstillgången, och i flera distrikt arbetades på övertid. Inom beställningsskrädderierna medförde årstiden en viss förbättring, men arbetstillgången var dock tämligen ringa; inom konfektionsindustrien däremot voro konjunkturerna fortfarande relativt goda. Byggnadsindustrien företedde alltjämt föga livaktighet, särskilt vad beträffar privata företag; vid regeringens företag fanns dock full sysselsättning för de arbetare, som icke övergått till andra industrigrenar. Såväl tegel- som cementindustrien utvisade någon försämring. Arbetstillgången inom möbelindustrien var fortfarande tämligen god, och inom trävaruindustrierna var läget på det hela taget tillfredsställande. Inom boktryckeri- och bokbinderibranschen förbättrades läget, och inom pappersindustrien var det fortfarande gott. Glas- och lervaruindustrierna voro fortfarande väl sysselsatta. Näringsämnesindustrierna led brist på såväl arbetskraft som råmaterial samt påverkades av transportsvårigheter men hade dock mycket god sysselsättning. Inom åkerbruket hindrades arbetet av den ostadiga väderleken, vilket i någon mån uppvägde bristen på arbetskraft. Hamnarbetarna hade fortfarande goda arbetstillfällen, och tillgången på sjömän för handelsflottan motsvarade i stort sett icke efterfrågan.

I jämförelse med januari 1915 utvisade arbetsmarknaden en avgjord förbättring inom samtliga viktigare industrigrenar.

Fackorganisationer med 947 104 medlemmar rapporterade 4 972 eller 0·5 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av februari 1916 mot 0·6 % vid slutet av januari 1916 och 1·6 % vid slutet av februari 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i England under mars 1916. De goda konjunkturer på arbetsmarknaden, som karakteriserat de närmast föregående månaderna, fortforo även under mars, och trots den stegrade förmedlingen av kvinnlig arbetskraft till industrien, var alltjämt bristen på arbetskraft mycket kännbar.

Vid kolgruvorna var tillgången på arbete fortfarande god, och samma förhållande gällde för övrigt inom hela gruvindustrien med undantag av järngruvorna, där en viss försämring gjorde sig gällande. Tackjärnsindustrien hade fortfarande full sysselsättning men led brist på råmaterial. Såväl maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna som ock samtliga metallindustrier arbetade under högtryck och med användande av övertidsarbete i stor utsträckning. Inom vissa branscher av bomullsindustrien förekom stoppning av driften till följd av bristande arbetskraft, men i det stora hela var sysselsättningen tillfredsställande. Ylle- och trikåvaruindustrierna voro alltjämt livligt sysselsatta, men linneindustrien var fortfarande tryckt på Irland. Inom de övriga textilindustrierna var ställningen god. Skoindustrien var mycket livaktig, men rubbningar uppkommo

på vissa håll på grund av bristande arbetskraft. Inom läderindustrien var arbetstillgången god och arbetades i stor utsträckning på övertid. Inom beställningsskrädderierna inträdde ånyo en försämring, men inom konfektionsindustrien ävensom inom övriga beklädnadsindustrier voro konjunkturerna relativt goda. Byggnadsindustrien arbetade fortfarande under tryckta förhållanden, men de överflödiga arbetarna fingo med lätthet sysselsättning i andra yrken. Tegelindustrien undergick någon försämring, cementindustrien åter en avsevärd förbättring med brist på arbetskraft och övertidsarbete. Inom möbelindustrien och trävaruindustrierna var läget fortfarande i stort sett tillfredsställande. Såväl boktryckeri- och bokbinderibranscherna som pappersindustrien rapportera god arbetstillgång och brist på arbetskraft. Glasindustrien var fortfarande väl sysselsatt, och lervaruindustrien utvisade till och med en ytterligare förbättring. Inom näringsämnesindustrierna var arbetsmarknadens läge i stort sett gynnsamt. Inom jordbruket fortforo ogynnsamma väderleksförhållanden att i någon mån neutralisera den allmänna bristen på arbetskraft. Arbetstillgången för hamnarbetarna försämrades något, men beträffande sjömän för handelsflottan motsvarades tillgång och efterfrågan rätt väl.

I jämförelse med mars 1915 utvisade månaden en betydligt lägre arbetslöshetssiffra.

Fackorganisationer med 944 527 medlemmar rapporterade 5 178 eller 0·5 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av mars 1916 mot 0·5 % vid slutet av februari 1916 och 1·3 % vid slutet av mars 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1916. Situationen på arbetsmarknaden var under februari 1916 med undantag för textil- och beklädnadsindustrierna i många avseenden väsentligt gynnsammare än under samma månad föregående år. Under normala förhållanden plägar februari för flera yrken innebära ett uppsving i jämförelse med närmast föregående månad, men dylika förändringar bliva mindre påfallande under krigstiden, då tillverkningen för krigsändamål giver arbetsmarknaden dess karaktär. De mera betydande krigsindustrierna, som sedan månader varit strängt upptagna, hade under februari lika god sysselsättning som förut.

Gruvindustrien brukar ofta under februari vara mindre upptagen än under januari, men den utomordentligt livliga verksamhet, som rådde inom denna bransch i januari 1916, fortfor i oförminskad omfattning och erbjöd i de flesta fall rikligare arbetstillfällen än under februari förra året. Avsättningen av koks genom Rhen-westfaliska kolsyndikatet steg under januari till en dittills ouppnådd höjd; gå grund av orgelbunden vagntillgång ökades ej försändelsernas storlek ytterligare under februari, men produktionen i koldistrikten var dock därunder något större än under närmast föregående månad. Inom metall- och maskinindustrien ävensom inom den elektriska industrien var arbetstillgången i allmänhet lika god som under januari och i det hela rikligare än vid samma tid förra året; inom dessa branscher, liksom även inom den kemiska industrien och träindustrien, gjorde sig delvis förbättringar gällande jämväl gent emot närmast föregående månad. Byggnadsverksamheten visade ännu intet tecken till återuppvaknande.

Av sjukkassornas redovisningar framgår, att deras i arbete varande medlemmar den 1 mars minskats för männens, men ökats för kvinnornas vidkommande sedan februari månads ingång. Minskningen för de förra uppgick till 29 855 och ökningen för de senare till 19 388.

Av 815 196 medlemmar av fackförbunden voro under februari 22 987 eller 2·8 % arbetslösa mot 2·6 % under januari. Siffrans ökning beror på tilltagande arbetslöshet bland textil- och byggnadsarbetare, vilken ej uppvägdes av att arbetslösheten inom metall-, maskin-, trä- och läderindustrierna avtog. Arbetslöshetsprocenten för februari 1916 är dock avsevärt lägre än motsvarande siffra för samma månad 1915 (5·1 %) och 1914 (3·7 %).

Arbetsförmedlingens statistik uppvisar för februari månad i jämförelse med januari, såväl för män som kvinnor, en obetydlig ökning av utbudet på arbetskraft. På 100 lediga platser för män kommo nämligen 86 arbetssökande mot 84 i januari och på 100 lediga platser för kvinnor 167 arbetssökande mot 163 under föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1916. Den livliga verksamhet, som under de föregående månaderna rått inom de industrier, som arbeta för krigsändamål, stegrades under mars

ytterligare, så att läget å arbetsmarknaden under denna månad kan betecknas som i stort sett gynnsammare än under såväl februari detta år som under mars 1915.

Den utomordentligt starka efterfrågan, som sedan någon tid rått vid kolgruvorna, fortfor även under mars. Inom metall- och maskindustrien ävensom inom den kemiska industrien var verksamheten livligare än under februari månad i år och mars månad 1915, och den elektriska industrien och träindustrien hade i år gynnsammare ställning än under samma tid föregående år. Inom närings- och njutningsämnesindustrien minskade bryggerier och köttvarufabriker sin tillverkning. Inom beklädnadsindustrien fortfor den rikliga arbetstillgång, som sedan någon tid rått inom damkonfektionen och skoindustrien. Inom byggnadsindustrien förmärktes ännu intet tecken till återuppvaknande.

Enligt sjukkassornas redovisningar för sina i arbete varande medlemmar ökades dessa under tiden från den 1 mars till den 1 april med 44 412 (0·5 %). Ökningen faller dock endast på de kvinnliga arbetarna, vilkas antal under månaden växte med 64 311 (1·57 %), under det att de arbetande männen minskades med 19 899 (0·42 %).

Bland 835 017 fackförbundsmedlemmar voro 18 721 eller 2·2 % arbetslösa mot 2·8 % närmast föregående månad, 3·3 % i mars 1915 och 2·8 % i mars 1914.

Arbetsförmedlingsstatistiken utvisar för mars i jämförelse med februari avtagande utbud av arbetskraft såväl för kvinnornas som för männens vidkommande. På 100 lediga platser för män kommo 81 arbetssökande mot 86 under februari och på 100 lediga platser för kvinnor 155 arbetssökande mot 167 under närmast föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Behovet av arbetskraft vid statens skogar. Då det under hösten 1915 av flera tecken visade sig, att skogsarbeten under den stundande avverkningssäsongen skulle komma att i större omfattning än vanligt bedrivas av såväl staten som enskilda skogsägare, vände sig socialstyrelsen, efter samråd med statens arbetslöshetskommission, till domänstyrelsen med en framställning om införskaffande av uppgifter angående det antal arbetare, som vid de olika revirförvaltningarna ansåges erforderliga utöver den redan till buds stående arbetarstammen. Syftet med denna framställning var i främsta rummet att möjliggöra samarbete mellan arbetsförmedlingsanstalterna och respektive arbetschefer, så att de förstnämnda till den tidpunkt, då så krävdes, måtte kunna tillhandahålla lämpliga arbetare i erforderligt antal.

De begärda uppgifterna hava av domänstyrelsen infordrats från samtliga revirförvaltare i södra delen av riket (intill södra Dalarna), och har därvid behov av extra arbetskraft inrapporterats från 18 revir, omkring 1/3 av hela antalet inom ifrågavarande landsdelar. Antalet inom de olika reviren erforderliga arbetare framgår av nedanstående översikt:

Gävle—Dala distrikt	
Kopparbergs revir	14 à 16
Bjurfors skolrevir	22
Bergslagsdistriktet	
Arvika revir	10
Kristinehamns revir	30
Grönbo »	125
Västerås »	12
Östra distriktet	
Gripsholms revir	40
Karlsby »	10
Gullbergs »	20
Gottlands »	10
Smålands distrikt	
Värends revir	10
Kosta »	23
Västra distriktet	
Kinne revir	11 à 12
Slättbygds revir	6 à 8
Hunnebergs »	10 à 20
Uddevalla »	32
Södra distriktet	
Blekinge revir	20
Halmstads »	10
Summa arbetare	**415 à 430**

Från de flesta jägmästare har vid uppgifternas insändande uttryckligen framhållits, att revirförvaltningarna endast vore betjänta med fullt duglig och vid skogsarbete van arbetskraft, enär erfarenheten visat, att otränade eller opålitliga arbetare vore mera till besvär än till nytta, och därtill i de flesta fall visade sig oförmögna att med gällande ackordspris förvärva sig någorlunda tillfredsställande arbetsförtjänst.

En olägenhet, som av åtskilliga revirförvaltare i detta sammanhang betonats, är bristen på lämpliga arbetarbostäder å statens skogar. Den otillräckliga tillgången härpå omöjliggör i många fall en ur andra synpunkter önskvärd ökning av arbetsstyrkan å kronoparkerna.

Att beredа arbetarna inkvartering hos enskilda, i trakten bosatta personer möter vanligen även stora svårigheter, särskilt då fråga är om arbetare från andra orter, som av befolkningen bemötas med misstroende eller betraktas som obehöriga konkurrenter om arbetsförtjänsten.

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark räkenskapsåret 1914—1915.[1] Vid slutet av räkenskapsåret 1914—1915 (31 mars 1915) funnos i Danmark 57 registrerade arbetslöshetskassor eller 2 mer än under närmast föregående räkenskapsår. Antalet obemedlade, aktiva medlemmar i dessa kassor uppgick den 31 mars 1915 till 139 505, därav 121 943 män och 17 562 kvinnor. Medlemsantalet hade under räkenspsåret ökats med 8 392. I 20 kassor erlade 11 517 medlemmar, de flesta kvinnor, ej full avgift. Av samtliga medlemmar kommo 63 375 (45·4 %) på Köpenhamn med Frederiksberg, 53 060 (38 %) på landsortsstäderna och 22 305 (16 %) på landsbygden; för återstoden eller 765 (0·6 %) var uppehållsorten ej känd.

Under räkenskapsåret uppgingo kassornas inkomster till sammanlagt 3 252 186·49 kr., varav 1 548 225·23 kr. utgjordes av ordinarie och 110 423·09 kr. av extra medlemsavgifter, 5 864·93 kr. av passiva medlemmars avgifter, 138 455·34 kr. av räntor, 986 529·77 kr. av statsbidrag för 1913—1914 och förskott å statsbidrag för 1914—1915, 448 700·98 kr. av kommunala bidrag för 1913—1914 och resten, 13 987·15 kr., av gåvor och böter. Av de ordinarie och extra avgifterna kommo i genomsnitt 12·26 kr. på varje medlem, av de ordinarie ensamt 11·44 kr. Utgifterna under räkenskapsåret belöpte sig till sammanlagt 3 078 532·59 kr., varav 2 688 278·79 kr. gingo till egentligt och 111 566·06 kr. till tillfälligt understöd (hjälp till resor och flyttning, julhjälp och understöd in natura) samt 278 687·74 kr. till kassornas administration. Av understödet kom en summa av i genomsnitt 20·69 kr. per medlem mot 14·24 kr. under närmast föregående år, motsvarande en merkostnad av sammanlagt omkring 800 000 kr. Det årliga understödet per understödd medlem utgjorde för åren 1913—1914 och 1914—1915 resp. 48·57 och 62·73 kr.

Kassornas tillgångar uppgingo den 31 mars 1914 till 3 137 162·12 kr. och den 31 mars 1915 till 3 310 826·02 kr. Tillgångarna ökades alltså under året med sammanlagt 173 663·90 kr.

Under räkenskapsåret understöddes 50 013 arbetslösa medlemmar under sammanlagt 1 891 136 understödsdagar eller under 14 dagar i genomsnitt per medlem mot i medeltal 11 dagar under närmast föregående räkenskapsår. Av samtliga arbetslöshetsdagar täcktes över 51 % genom understöd.

Att utgifterna avsevärt ökats, beror väsentligen på den av kristiden förorsakade arbetslösheten, som enligt vad som även framgår av kassornas räkenskaper under räkenskapsåret steg inom alla yrkesgrupper, särskilt inom den grafiska industrien samt textil- och beklädnadsindustrierna, och som förorsakade arbetslöshetskassorna betydligt större utgifter än annars. Men man finner även kassor, som ansträngts mindre än under föregående år, beroende därpå att krigstillståndet skapat goda konjunkturer inom de fack, vartill de äro knutna. Sådana kassor äro exempelvis sadelmakarnas, skoarbetarnas och garvarnas. Mindre arbetslöshet än under föregående år rådde även inom närings- och njutningsmedelsindustrien med undantag för tobaksbranschen, inom vilken arbetslösheten var så utbredd, att ifrågavarande industrigrupp i sin helhet visar ett något ogynnsammare läge än under räkenskapsåret 1913—1914.

(Social Forsorg.)

---

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1911, sid. 790; 1912, sid. 332; 1913, sid. 251; 1915, sid. 159.

— Kooperation. —

Kooperativa förbundets omsättning under första kvartalet 1916. Förbundets försäljningssumma uppgick under första kvartalet till *5 048 060 kronor*. Utvecklingen under de två senaste åren belyses genom nedanstående sammanställning:

Ökning i jämförelse med motsvarande kvartal föregående år:

	Kronor	Kronor	%
1:a kvartalet 1916	5 048 060	1 435 855	39·8
4:e » 1915	5 309 840	1 959 792	58·5
3:e » »	4 187 318	1 727 602	70·2
2:a » »	3 388 278	1 265 139	59·6
Summa	**17 933 496**	**6 388 388**	**55·3**

Sistförflutna kvartal visar sålunda något lägre omsättningssiffra än fjärde kvartalet 1915, en i och för sig naturlig sak, enär det sista kvartalet under året alltid plägar förete den högsta försäljningssumman. Förhållandet tyder emellertid på, att den språngvisa uppgång av förbundets omsättning, som utmärkt det sista året, numera börjat något avmattas.

— Bostadsförhållanden. —

Bostadskommissionens yttrande i bostadsfrågan. De sakkunnige, vilka i januari 1912 tillkallats för att verkställa utredning och avgiva förslag med avseende å de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden, hava i slutet av sistlidne mars till civilministern ingivit en skrivelse, vari framläggas kommissionens synpunkter och förslag rörande de speciellt för närvarande aktuella bostadsfrågorna.

Kommissionen framhåller, hurusom de av socialstyrelsen i samverkan med kommissionen anordnade bostadsstatistiska undersökningarna givit vid handen, att den livliga byggnadsverksamhet, som utmärkte perioden 1904—1906, åtföljts från och med 1907 av en kraftig reaktion, som under de följande åren reducerat högkonjunkturens produktionssiffra till ungefär hälften. Kommissionen har funnit det vara av största intresse, att utreda orsakerna till denna företelse, i synnerhet som den redan förut konstaterade tendensen till avmattning inom bostadsproduktionen under den nuvarande krisperioden synes ha antagit dimensioner, som innebära ett allvarsamt hot om en direkt sänkning av de mindre bemedlade klassernas bostadsstandard.

För att klarlägga detta spörsmål hava de sakkunnige närmare undersökt byggnadsverksamhetens art och utvecklingstendenser under nuvarande krisperiod, varvid som material fått tjäna de uppgifter rörande byggnadsverksamheten i Sveriges större städer, som genom socialstyrelsen införskaffats för åren 1914 och 1915. Härav framgår, att i de 29 städer, rörande vilka uppgifter föreligga för åren 1912—1914, genom ny-, till- och ombyggnad tillkommit resp. 5 582, 5 737, 5 071 bostäder under vart och ett av de tre åren. Lägenhetstillskottet var under sistnämnda år sålunda 9·2 % lägre än under 1912 och 11·6 % lägre än under 1913. Å de 26 orter, beträffande vilka uppgifter föreligga för åren 1914 och 1915, åstadkommos under förstnämnda år 4 856 bostäder men under sistnämnda endast 3 246, sålunda en nedgång med ej mindre än 33·2 %. Produktionen av småfolksbostäder betecknas i synnerhet såsom alltför knapp. Ledighetsprocenten för smålägenheter har nämligen i flera av våra större städer visat sig uppgå till endast 1 à 1½ %, medan 2 à 3 % plägar anses normalt.

Beträffande orsakerna till den av kommissionen skisserade utvecklingen framhålles i första hand *kapitalfrågan*. Kommissionen erinrar om att den allmänna räntefoten under kristiden stegrats med minst 1 % men anser dock, att denna räntestegring icke kan tagas som intäkt för en *allmän* hyresstegring, enär en avsevärd del av fastighetslånen äro bundna för en längre tid och sålunda tillsvidare okänsliga för penningmarknadens fluktuationer.

En annan omständighet, som i hög grad bidrager till att försvåra och fördyra den nuvarande bostadsproduktionen, är den allmänna *prisökningen på byggnadsmaterial*. I genomsnitt beräknas sålunda ett ordinärt bostadshus av sten för smålägenheter numera ställa sig omkring 23 % dyrare än före kriget, varvid dock räknats med oförändrade arbetslöner. Ej heller detta förhållande kan enligt kommissionens mening motivera en allmän hyresstegring men måste dock otvivelaktigt göra sig starkt gällande beträffande nybyggda hus.

De svåra sociala missförhållanden, vilka ovillkorligen måste bliva en följd av en ifrågasatt allmän hyresstegring, finner bostadskommissionen vara av den art, att de påkalla ett ingripande från det allmännas sida i syfte dels att stimulera den avstannade byggnadsverksamheten, dels att såvitt möjligt söka motverka och reglera en förhöjning av bostadshyrorna.

Vad *kapitalfrågan* beträffar finner kommissionen självklart, att en bestående lösning av densamma endast kan vinnas på grundval av en djupgående reform av hela fastighetskredit- och inteckningsväsendet, för vilken åter krävas grundliga och tidsödande förarbeten. Det enda medel, som synes ägnat att nu i en hast gjuta nytt liv i den avstannade byggnadsverksamheten, vore enligt kommissionens mening, att erforderliga penningmedel på billigast möjliga villkor ställdes till bostadsproduktionens förfogande. Utan tvivel tillkommer det i första hand kommunerna att vidtaga i detta hänseende nödiga åtgärder, men samtidigt borde även från statens sida lämnas anvisning, huru kommunerna skola erhålla behövliga lånemedel till skälig ränta. I detta hänseende riktas uppmärksamheten i främsta rummet på pensionsförsäkringsfondens utlåning och föreslås, att redan innan reglemente för fondens förvaltning fastställes, bestämmelser meddelas i syfte att vid utlåning lämna företräde åt kommunallån för byggnadsändamål.

Även den betydande *prisförhöjningen å byggnadsmaterial* synes kommissionen påkalla ett skyndsamt ingripande från det allmännas sida, närmast i form av en sakkunnig utredning av ifrågavarande spörsmål. Härvid borde särskilt uppmärksammas möjligheten av att i fråga om sådana byggnadsämnen, som i större utsträckning exporteras, såsom exempelvis trävaror, tillämpa det inom livsmedelshandeln under nuvarande krisperiod med fördel använda kompensationssystemet.

Bostadskommissionen har sedermera kompletterat ovan refererade yttrande med ett särskilt förslag till hyresfrågans reglering, för vilket redogörelse lämnats å annan plats i detta häfte.

Svenska stadsförbundets bostadskonferens. Sedan civilministern anmodat svenska stadsförbundet att sammankalla representanter för städerna för att överlägga om kommunala kristidsåtgärder i bostadsfrågan, avhölls på stadsförbundets inbjudan en konferens i Stockholm den 14 och 15 april innevarande år.

Den första dagens program var ägnat åt stadskommunernas ställning till bostadsproduktionen, under nuvarande kristid. Ledaren av socialstyrelsens bostadsundersökningar, förste aktuarien B. Nyström, lämnade en statistisk överblick över det aktuella läget å bostadsmarknaden, varefter svenska stadsförbundets sekreterare, doktor Y. Larsson, höll ett föredrag om olika former för kommunalt ingripande i syfte att höja produktionen av smålägenheter, och lantegendomsnämndens direktör, kapten C. Meurling, talade över ämnet »Kommunernas ställning till smålägenheternas kreditfråga». Andra dagen under konferensen höll rådman A. Cederborg föredrag om statens bostadskommissions förslag angående inrättande av kommunala hyresnämnder, med uppgift att medla i hyrestvister samt eventuellt att handhava kommunal bostadsförmedling.

De förda överläggningarna i fråga om stadskommunernas åtgärder emot bostadsbristen sammanfattades på följande av konferensen godkända sätt.

I anslutning till de båda inledningsföredragen betonades allmänt, att den mångenstädes rådande knappheten å smålägenheter genom byggnadsverksamhetens avstannande hotade att övergå i bostadsbrist. Vid övervägande av de kommunala åtgärder, som med hänsyn härtill äro av nöden, borde framför allt behovet av att redan till oktoberflyttningen i år kunna förfoga över ett ökat antal lediga småläggenheter beaktas. Nödiga byggnadsarbeten borde därför igångsättas senast instundande maj månad.

Där icke bostadsföretag av här angiven art redan äro planerade och omedelbart kunna påbörjas, syntes, med hänsyn till behovet av skyndsamhet, provisoriska åtgärder böra vidtagas. I detta

Länseende föreslogs uppförande av enkla trähus, eventuellt utom det stadsplanerade området, varvid erinrades om möjligheten att genom föreskrifter enl. 41 § stadsplanelagen utan den tidsutdräkt, som medföljer stadsplanens upprättande, reglera byggnadsverksamheten. Jämväl ifrågasattes, huruvida icke smålägenheternas antal kunde ökas genom uppdelning av lediga större lägenheter i mindre jämte andra liknande åtgärder i befintliga byggnader.

I fråga om formerna för kommunernas verksamhet i bostadsfrågan enades konferensen om följande grundsatser.

Så väl av finansiella skäl som ock med hänsyn till behovet av praktiska förvaltningsformer, bör det kommunala ingripandet ske i samverkan med arbetsgivare eller andra enskilda intresserade, så långt detta är möjligt utan att kommunens kontroll äventyras. I detta hänseende är främst att anbefalla kommunalt understöd åt kooperativa bostadsföreningar eller allmännyttiga bostadsbolag. Detta understöd kan lämpligen lämnas i form av billig byggnadsmark, aktie- eller andelsteckning samt lån eller låneborgen. Därest det icke visar sig möjligt att med erforderlig skyndsamhet ernå önskat resultat å här angivna vägar, torde direkt kommunal byggnadsverksamhet böra igångssättas.

Stadskommunernas representanter å konferensen voro emellertid eniga därom, att de ovan angivna kommunala åtgärderna i högsta grad försvårades av läget inom byggnadsindustrien och å penningmarknaden. Allmänt framhölls önskvärdheten av att genom statens försorg anstalter kunde träffas i syfte att åt den allmännyttiga byggnadsverksamheten tillhandahålla byggnadsmateriel till drägligare priser än de nu gällande. Uppmärksamheten fästes även på möjligheten för kommunerna att befria allmännyttiga bostadsföretag från den omedelbara bördan av att förränta materialstegringskostnaden, exempelvis genom att lämna tillsvidare räntefria lån eller genom att ingå i företaget med motsvarande belopp. Likaledes syntes den kommunala upplåningen för bostadsändamål böra från statens sida effektivt understödjas, därest kommunernas ingripande skulle kunna giva nödig omfattning och räckvidd. I detta hänseende framhölls särskilt, att lån borde kunna utlämnas till kommunerna från pensionsförsäkringsfonden mot en ränta, något understigande den öppna lånemarknadens. Jämväl påpekades lämpligheten av samarbete mellan kommunerna och enskilda penninginrättningar, särskilt sparbanker, för erhållande av nödigt kapital till uppförande av billiga bostäder.

Den kommunala bostadsförmedlingen i Malmö. Den med den offentliga arbetsförmedlingen i Malmö sedan år 1913 förenade bostadsförmedlingen uppvisade under år 1914, det sista, för vilket fullständiga uppgifter föreligga, en ganska gynnsam utveckling. Förmedlingsresultatet framgår av nedanstående tablå:

	Antal lägenheter			Antal uthyrda lägenheter per 100	
	lediga	efterfrågade	uthyrda	lediga	efterfrågade
Bostadslägenheter	2 659	2 331	1 002	*38*	*43*
därav 1 rum och kök	650	999	376	*58*	*38*
2 » » »	426	539	194	*46*	*36*
3 » » »	234	184	56	*24*	*30*
flera » » »	207	42	13	*6*	*31*
omöbl. enkelrum	142	134	49	*32*	*37*
möbl. »	1 000	433	314	*31*	*73*
Övriga lägenheter	241	93	31	*13*	*33*
Summa 1914	**2 900**	**2 424**	**1 033**	*36*	*43*
1913	2 242	1 510	579	*26*	*30*

Under de tre första kvartalen av år 1915 utgjorde antalet lediga lägenheter 2 129 och antalet efterfrågade 2 347, varav 753 förmedlade.

Såvitt man av dessa siffror får döma, har hyresmarknaden i Malmö, liksom i de flesta andra städer under senaste år, utmärkts av en i förhållande till tillgången betänkligt stegrad efterfrågan å bostadslägenheter. Antalet genom bostadsförmedlingen uthyrda lägenheter torde i verkligheten varit större än vad av statistiken framgår, då många kunder försumma att underrätta om förmedlingens resultat. Bostadsförmedlingens anknytning till arbetsförmedlingen har visat sig vara av särskilt värde därigenom, att till staden inflyttade personer kunnat erhålla anvisning på lämpliga bostäder, samtidigt som de skaffat sig arbete.

— Levnadskostnader. —

Särskild levnadskostnadsundersökning under kristiden. Kungl. Maj:t har den 17 mars innevarande år uppdragit åt socialstyrelsen att omedelbart verkställa utredning rörande den omfattning, i vilken den betydande prisstegringen å vissa livsmedel efter krigsutbrottet medfört en omläggning av förbrukningen, särskilt bland de mindre bemedlade samhällsklasserna.

Kommunal dyrtidshjälp i Finland. Enligt »Finsk kommunaltidskrift» utgå kommunala dyrtidstillägg i Helsingfors och Åbo efter i huvudsak följande grunder.

I Helsingfors erhålla stadens tjänstemän och betjänte, vilkas årliga inkomster icke överstiga 4 800 mark, från den 1 okt. 1915 dyrtidstillägg i enlighet med nedanstående tablå:

Årsinkomst	Lönetillägg för personer, *försörjande utom sig själva*: minst 5 personer	2—4 personer	högst 1 person
	%	%	%
Till och med 1 800 mark	30	20	10
1 801—2 400 mark	25	15	5
2 401—3 000 »	20	10	—
3 001—3 600 »	15	5	—
3 601—4 200 »	10	—	—
4 201—4 800 »	5	—	—

I Åbo utbetalas sedan slutet av november 1915 till vid stadens arbeten anställda arbetare, vilkas veckoinkomst, beräknad efter 10 timmars arbetsdag, icke överstiger 50 mark, ett lönetillägg av 20 penni per arbetsdag. Dessutom utbetalas samma belopp för hustru, som ej är stadd i stadens tjänst, för varje barn under 18 år, som saknar arbetsförtjänst, samt för andra på grund av ålder eller sjukdom icke arbetsföra personer, vilka av arbetaren underhållas. Lönetillägget får tillsammans med veckolönen dock ej överstiga 50 mark.

(Statistisk Månadsskrift.)

Uppodlande av i träde liggande jordområden i Österrike. Den 3 mars 1915 utfärdades i Österrike en förordning angående uppodlande av i träde liggande jordområden, varigenom kommunerna erhöllo rätt att under år 1915 å dylika områden, varest den 15 april 1915 inga förberedande åtgärder för vårsådden voro vidtagna av de därtill berättigade, låta odla växter, som lämpa sig till föda för människor eller djur. Om vederbörande kommun ej intill den 23 april 1915 begagnat sig av denna rätt, kunde de civila distriktsmyndigheterna medgiva grannkommunerna eller annan person att efter skördekommissionens[1] anvisningar och under dess uppsikt

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 1245.

uppodla områdena ifråga. Varje kommun ålåg, att senast den 25 april 1915 till de civila distriktsmyndigheterna lämna en förteckning över i träde liggande jordområden.

Förevarande bestämmelser skulle icke alls eller blott delvis komma till användning, om resp. ägare före den 31 mars 1915 meddelat de civila distriktsmyndigheterna, att jordområdet i fråga under år 1915 skulle odlas eller användas för ändamål, som över huvud taget eller från en bestämd tidpunkt omöjliggjorde egendomens uppodlande.

Ovan anförda stadganden hava genom en förordning av den 21 oktober 1915 utsträckts att med vederbörliga ändringar gälla även för år 1916.

(Soziale Rundschau.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Mars månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under mars månad.

Översikt av verksamheten under *mars* månad år 1916.

Mars	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 655	1 690	1 454	2 083	2 647	1 307	4 738	4 337	2 761
Stockholms län	869	762	540	113	202	78	982	964	618
Uppsala län	443	381	219	229	289	174	672	670	393
Södermanlands län	330	338	218	232	228	117	562	566	335
Östergötlands län	754	632	427	658	628	304	1 412	1 260	731
Norrköping	686	384	336	356	319	182	1 042	703	518
Jönköpings län	163	205	80	288	287	175	451	492	255
Kronobergs län	44	79	31	118	107	73	162	186	104
Norra Kalmar län	43	52	24	59	97	46	102	149	70
Södra Kalmar län	93	98	77	119	108	69	212	206	146
Gottlands län	35	17	11	37	64	24	72	81	35
Blekinge län	596	346	309	487	388	296	1 083	734	605
Kristianstads län	313	333	222	330	308	199	643	641	421
Malmöhus län. Malmö	1 080	555	444	1 028	826	571	2 108	1 381	1 015
Malmöhus län. Lund	280	141	116	139	92	56	419	233	172
Malmöhus län. Landskrona	106	81	58	45	48	26	151	129	84
Malmöhus län. Hälsingborg	366	224	157	245	270	142	611	494	299
Malmöhus län. Ystad	114	52	45	151	72	40	265	124	85
Malmöhus län. Trälleborg	101	87	66	29	52	23	130	139	89
Malmöhus län. Eslöv	96	80	60	62	64	44	158	144	104
Malmöhus län. Skurup	60	53	39	43	48	36	103	101	75
Hallands län	146	198	97	140	182	114	286	380	211
Göteb. o. Bohus län	143	149	117	142	133	73	285	282	190
Göteborg	1 606	1 587	1 424	970	1 206	812	2 576	2 793	2 236
Älvsborgs län	200	197	113	39	69	15	239	266	128
Skaraborgs län	163	220	116	126	188	74	289	408	190
Värmlands län	129	184	124	138	199	96	267	383	220
Örebro län	292	563	199	292	337	169	584	900	368
Västmanlands län	373	373	177	281	349	167	654	722	344
Kopparbergs län	200	214	134	263	264	148	463	478	282
Gävle stad och län	488	213	176	181	119	101	619	332	277
Västernorrlands län	377	178	134	159	95	59	536	273	193
Jämtlands län	58	55	46	139	132	97	197	187	143
Västerbottens län	103	73	57	155	157	74	258	230	131
Norrbottens län	87	77	62	137	147	92	224	224	154
Tillsammans mars 1916	**18 542**	**10 871**	**7 909**	**10 013**	**10 721**	**6 078**	**23 555**	**21 592**	**13 982**
» febr. 1916	*13 805*	*10 809*	*7 527*	*8 638*	*7 334*	*4 500*	*22 443*	*18 143*	*12 027*
» mars 1915	18 578	9 826	7 544	10 904	10 166	5 895	29 482	19 992	13 439
» » 1914	9 373	6 935	4 733	8 015	9 384	4 836	17 388	16 319	9 569
» » 1913	8 926	6 047	4 210	7 498	8 872	4 424	16 424	14 919	8 634

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 23 555 ansökningar om arbete, varav 13 542 av män och 10 013 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 21 592 lediga platser, nämligen 10 871 för män och 10 721 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 13 982, av vilka 7 909 besattes med män och 6 073 med kvinnor.

I jämförelse med mars 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 543 (4·0 %), därav 365 manliga och 178 kvinnliga. Denna ökning beror givetvis på den rikligare arbetstillgång, som detta år förefunnits. Antalet arbetssökande har å andra sidan varit avsevärt mindre än föregående år. Samtliga förskjutningar i här förevarande avseenden hava, såsom av förestående tabell framgår, varit mest framträdande å manliga avdelningen.

Vid jämförelse med februari månad innevarande år framträder en ökning av antalet såväl ansökningar om arbete som lediga och tillsatta platser. Förmedlingsresultatet har, från de arbetssökandes synpunkt sett, förbättrats.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 271	4 073	2 287	782	1 394	593	**4 053**	**5 467**	**2 880**	74	53
II. Gruvdrift och malmförädling	88	87	66	—	—	—	**88**	**87**	**66**	101	76
III. Industri och hantverk m. m.	4 612	2 194	1 595	657	623	366	**5 269**	**2 817**	**1 961**	187	70
IV. Handel och samfärdsel	1 830	1 567	1 145	1 370	1 178	676	**3 200**	**2 745**	**1 821**	117	66
V. Husligt arbete	3	2	—	6 962	7 463	4 395	**6 965**	**7 465**	**4 395**	93	59
VI. Allmän och litterär verksamhet	27	42	37	83	52	34	**110**	**94**	**71**	117	76
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 711	2 906	2 779	159	11	9	**3 870**	**2 917**	**2 788**	133	96
Summa för mars 1916	**13 542**	**10 871**	**7 909**	**10 018**	**10 721**	**6 073**	**23 555**	**21 592**	**13 982**	**109**	**65**
» » » 1915	18 578	9 826	7 544	10 904	10 166	5 895	29 482	19 992	13 439	147	67
» » » 1914	9 373	6 935	4 783	8 015	9 384	4 836	17 388	16 319	9 569	107	59
» » » 1913	8 926	6 047	4 210	7 498	8 872	4 424	16 424	14 919	8 634	110	58

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Mars 1915	Febr. 1916	Mars 1916	Mars 1915	Febr. 1916	Mars 1916
Män	99	70	*80*	61	50	*56*
Kvinnor	62	59	*56*	47	40	*43*
Tillsammans	**90**	**68**	***74***	**57**	**49**	***53***
Övriga näringsgrenar						
Män	240	164	*151*	86	82	*83*
Kvinnor	113	126	*99*	60	64	*59*
Tillsammans	**165**	**145**	***121***	**70**	**73**	***69***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	189	128	*125*	77	70	*73*
Kvinnor	107	118	*93*	58	61	*57*
Tillsammans	**147**	**124**	***109***	**67**	**66**	***65***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 109 ansökningar om arbete, gentemot 124 ansökningar under näst föregående månad och 147 under mars 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 65, gentemot 66 under näst föregående månad och 67 under mars 1915.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 462 platser, varav 978 manliga och 484 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 326, 899 och 427 samt under nästlidna månad resp. 1 065, 802 och 263. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**26**	**5**	**2**	**595**	**772**	**516**	**232**	**303**	**152**
Därav kvinnor	5	2	—	36	78	32	30	58	19
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**1**	—	—	**1**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**21**	**12**	**6**	**3**	—	—	**8**	—	—
Därav kvinnor	2	9	3						
B Metall- och maskinindustri	**265**	**159**	**97**	**28**	**3**	**2**	**12**	**5**	**2**
Därav kvinnor	26	29	21						
C Trävaruindustri	**37**	**38**	**26**	**8**	**12**	**9**	**4**	**15**	**12**
Därav kvinnor	—	2	2						
D Byggnadsverksamhet	**761**	**95**	**88**	**91**	**8**	**4**	**35**	**4**	—
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**10**	**7**	**5**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	2	2						
F Textilindustri	**3**	**3**	**3**	**4**	**5**	**5**	—	—	—
Därav kvinnor	3	3	3						
G Beklädnadsindustri	**99**	**114**	**76**	**1**	—	—	**7**	—	—
Därav kvinnor	91	111	74	1	—	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	**96**	**71**	**36**	**9**	**5**	**2**	**11**	**6**	**6**
Därav kvinnor	61	65	33	2	3	1	2	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**16**	**55**	**44**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	8	39	29						
J Trämasse- och pappersindustri	**26**	**50**	**18**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	24	45	15						
K Grafisk industri	**17**	**13**	**3**	**5**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	11	2						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**53**	**17**	**13**	**9**	**2**	**2**	**8**	**13**	**7**
Därav kvinnor	2	—	—				1	—	—
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**111**	**57**	**32**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	65	30	19						
B Butiks- o. magasinspersonal.	**331**	**204**	**156**	**12**	**3**	**3**	**10**	**9**	**7**
Därav kvinnor	87	37	17	1	—	—	3	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**229**	**223**	**113**	**10**	**6**	**5**	**11**	**15**	**9**
Därav kvinnor	209	210	106	10	5	4	11	12	9
D Landtransport	**243**	**327**	**220**	**10**	**5**	**3**	**12**	**15**	**8**
Därav kvinnor	10	35	9				3	2	2
E Vattentransport	**54**	**20**	**17**	**10**	—	—	**1**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**8**	**34**	**24**	—	—	—	—	**1**	—
Därav kvinnor	—	31	22				—	1	—
V. Husligt arbete	**1 446**	**1 967**	**937**	**63**	**116**	**41**	**179**	**214**	**142**
Därav kvinnor	1 445	1 966	937	63	116	41	179	214	142
VI. Allmän och litterär verksamhet	**45**	**41**	**33**	**2**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	29	12	7						
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**841**	**825**	**812**	**121**	**27**	**26**	**141**	**70**	**48**
Därav kvinnor	8	8	6						
Summa för mars månad år 1916	**4 738**	**4 337**	**2 761**	**982**	**964**	**618**	**672**	**670**	**398**
Därav kvinnor	2 088	2 647	1 807	118	202	78	229	289	174
» » » månad år 1915	7 862	3 691	2 371	922	576	438	746	789	495
Därav kvinnor	2 398	2 293	1 184	73	146	61	254	274	168

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
192	250	130	161	156	127	451	511	306	80	143	43	43	72	40	72	142	73	I.
31	41	19	5	17	5	54	111	47	23	47	23	27	27	23	15	56	29	
—	—	—	3	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
3	1	1	6	2	2	18	10	8	5	3	3	—	6	1	7	2	2	*A*
21	21	16	38	11	7	19	15	4	21	38	17	1	6	1	11	6	6	*B*
6	10	9	14	20	18	10	33	17	5	11	4	5	10	2	2	9	8	*C*
19	8	8	181	20	19	68	28	24	19	15	10	3	—	—	3	2	2	*D*
—	—	—	4	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
			1	—	—	—	1	—										
1	—	—	86	10	6	3	2	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	*F*
			32	6	4	1	—	—	1	—	—							
2	1	1	16	7	3	15	8	4	4	6	5	—	2	—	—	—	—	*G*
1	1	1	6	7	3	13	8	4	4	6	5	—	2	—				
4	9	2	20	9	5	17	6	2	8	6	4	1	1	—	2	2	1	*H*
3	8	2	9	8	4	9	6	2	4	4	4	1	1	—	1	1	—	
—	—	—	3	—	—	—	—	—	5	6	2	—	—	—	20	20	20	*I*
			2	—	—				—	4	—				10	10	10	
—	1	1	5	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	1	1							1	—	—							
—	—	—	7	4	3	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	*K*
			2	4	3													
16	9	6	7	4	4	6	1	1	10	4	3	1	—	—	5	10	9	*L*
2	1	1																
																		IV.
—	—	—	2	—	—	4	3	2	5	2	2	—	—	—	2	—	—	*A*
						1	1	—	3	2	2				1	—	—	
6	1	1	18	22	12	17	17	10	7	3	3	5	2	2	6	1	1	*B*
4	—	—	10	5	2	11	8	2	4	2	2	3	1	1	3	1	1	
8	10	6	39	27	16	39	54	31	20	34	17	9	12	9	15	12	6	*C*
7	8	5	35	26	16	36	49	27	18	32	15	9	12	9	18	9	5	
16	12	10	35	38	21	63	34	24	4	6	4	—	—	—	11	5	3	*D*
7	4	4	7	8	4	33	4	3	1	1	1				1	—	—	
1	—	—	42	46	46	4	7	2	—	—	—	—	—	—	5	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
						—	1	—										
176	164	84	96	236	140	489	435	216	226	185	119	76	64	40	133	128	70	V.
176	164	84	96	236	140	489	435	216	226	185	119	76	64	40	133	128	70	
1	—	—	1	2	1	10	5	4	3	4	4	2	—	—	1	1	1	VI.
1	—	—	1	2	1	10	4	3	3	4	4	2	—	—	1	—	—	
90	69	60	258	89	88	167	89	76	24	22	12	16	11	9	19	15	14	VII.
			150	—	—	1	—	—										
562	566	335	1 042	703	518	1 412	1 260	781	451	492	255	162	186	104	314	355	216	
232	228	117	856	319	182	658	628	304	288	287	175	118	107	73	178	205	115	
654	542	319	1 096	664	395	1 750	1 210	750	447	363	214	163	114	81	329	357	248	
261	215	107	302	348	164	706	576	314	262	226	135	81	88	56	179	241	161	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**30**	**40**	**14**	**335**	**323**	**268**	**275**	**342**	**202**	**132**	**128**	**80**
Därav kvinnor	8	24	5	155	164	137	66	108	51	26	36	24
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	**10**	**10**	**23**	**31**	**23**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**1**	**1**	**1**	**152**	**47**	**46**	**6**	**1**	**1**	**3**	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**3**	—	—	**21**	**13**	**12**	**6**	**5**	**2**	**63**	**37**	**25**
Därav kvinnor										6	5	5
C Trävaruindustri	—	—	—	—	**1**	**1**	**2**	**7**	**3**	**21**	**7**	**2**
Därav kvinnor										9	—	—
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**33**	**13**	**13**	**12**	**4**	**4**	**315**	**64**	**63**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**15**	**8**	**6**
Därav kvinnor										5	4	3
F Textilindustri	—	—	—	**1**	—	—	**2**	—	—	**15**	**1**	**1**
Därav kvinnor										12	1	1
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**3**	**1**	**1**	**3**	**2**	**2**	**76**	**46**	**30**
Därav kvinnor				1	—	—	3	2	2	59	44	28
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	**4**	**2**	**1**	**14**	**6**	**6**	**44**	**10**	**8**
Därav kvinnor				1	2	1	4	2	2	34	10	8
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**7**	**1**	**1**
Därav kvinnor										6	1	1
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—	**3**	**3**	**2**
Därav kvinnor										3	2	2
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**8**	**2**	**2**
Därav kvinnor										2	2	2
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**7**	—	—	**1**	**1**	—	**121**	**37**	**32**
Därav kvinnor				1	—	—				41	19	19
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**55**	**9**	**7**
Därav kvinnor										36	4	4
B Butiks- och magasinspersonal	**1**	—	—	**8**	**3**	**2**	—	**1**	—	**115**	**21**	**14**
Därav kvinnor				7	3	2				65	6	5
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**2**	**1**	**1**	**17**	**21**	**18**	**24**	**16**	**11**	**96**	**50**	**35**
Därav kvinnor	2	1	1	16	21	18	21	13	9	79	47	34
D Landtransport	**1**	—	—	**10**	**14**	**9**	**4**	**5**	**2**	**96**	**124**	**43**
Därav kvinnor				1	2	2				38	70	29
E Vattentransport	—	—	—	**31**	**7**	**7**	**2**	—	—	**34**	**1**	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**	**3**	**4**
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**27**	**39**	**18**	**305**	**195**	**185**	**286**	**188**	**185**	**606**	**572**	**404**
Därav kvinnor	27	39	18	305	195	185	286	188	185	606	572	404
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	**3**	**3**	—	—	—	**1**	**3**	**2**
Därav kvinnor				—	1	1				1	3	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**7**	—	**1**	**156**	**80**	**78**	**33**	**36**	**29**	**280**	**254**	**254**
Därav kvinnor												
Summa för mars månad år 1916	**72**	**81**	**35**	**1 083**	**784**	**605**	**643**	**641**	**421**	**2 108**	**1 881**	**1 015**
Därav kvinnor	37	64	24	487	388	296	330	308	199	1 028	826	571
» » » månad år 1915	—	—	—	998	711	499	684	612	439	2 849	1 527	1 210
Därav kvinnor	—	—	—	468	379	278	330	314	205	1 281	764	568

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
97	104	51	312	359	201	88	154	63	89	88	48	85	94	37	29	33	4	I.
4	20	3	65	114	42	15	44	17	10	12	2	38	29	1				
7	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	II.
																		III.
1	—	—	12	23	18	23	—	—	67	16	16	50	10	10	13	1	—	*A*
									1	—	—							
24	11	10	22	9	7	8	24	11	154	129	118	—	22	22	19	19	8	*B*
1	—	—	7	6	2	2	9	7	48	46	38	1	—	—	1	—	—	*C*
75	26	24	160	21	20	13	13	9	160	117	111	17	22	20	80	107	79	*D*
5	2	1	5	4	3	—	—	—	7	3	1	—	—	—	—	—	—	*E*
1	1	1	—	1	1													
5	3	2	6	—	—	2	8	3	18	11	5	1	—	—	—	4	1	*F*
3	2	1	3	—	—	1	2	2	10	5	1							
10	9	5	11	10	9	5	2	—	21	12	1	—	2	2	1	—	—	*G*
6	7	4	9	10	9	5	—	—	11	10	1							
29	16	5	14	8	5	3	3	3	31	30	16	2	4	2	1	—	—	*H*
12	11	4	5	5	5	—	1	1	6	17	8	—	2	1				
2	6	6	1	—	—	—	—	—	9	18	18	2	—	—	1	—	—	*I*
									3	2	2	1	—	—				
4	2	—	1	1	1	—	—	—	3	26	15	1	—	—	1	5	2	*J*
1	1	—							1	14	5	1	—	—				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	8	6	4	1	—	—	—	—	—	*K*
13	9	9	24	16	16	—	—	—	12	6	6	—	2	2	—	—	—	*L*
			3	2	2													
																		IV.
—	—	—	1	—	—	2	1	—	10	16	11	—	—	—	1	2	2	*A*
9	6	5	12	8	5	2	1	—	137	117	94	2	2	2	—	—	—	*B*
7	6	5	5	2	1	1	1	—	44	21	11							
32	25	11	19	18	11	13	11	9	88	91	46	14	18	12	1	—	—	*C*
27	24	11	15	12	10	10	9	7	78	79	35	14	18	12				
30	40	14	44	24	22	8	17	7	129	186	102	9	—	—	11	9	6	*D*
12	8	2	18	1	1	1	2	1	3	20	4	6	—	—				
33	7	7	9	—	—	3	—	—	86	183	180	1	—	—	8	1	1	*E*
1	—	—																
—	1	1	—	—	—	—	4	3	1	14	13	—	—	—	1	—	—	*F*
—	1	1							—	1	1							
171	185	107	351	228	153	107	121	84	787	1 025	741	82	81	59	39	69	15	V.
171	185	107	349	228	153	107	121	84	787	1 024	741	82	81	59	39	69	15	
—	1	—	2	1	1	—	3	3	22	6	5	—	4	1	—	—	—	VI.
—	1	—	2	1	1	—	2	2	16	1	1	—	3	—				
62	37	37	213	139	135	7	9	9	689	647	647	17	21	21	27	16	10	VII.
—	3	3																
611	494	299	1 226	870	609	286	380	211	2 576	2 798	2 236	285	282	190	239	266	128	
245	270	142	469	376	225	140	182	114	970	1 206	812	142	133	73	89	69	15	
922	514	349	1 386	846	616	391	321	214	2 910	2 772	2 206	549	399	251	212	217	186	
340	256	158	463	352	221	192	178	119	1 096	1 259	840	242	168	85	15	40	12	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**112**	**216**	**78**	**74**	**137**	**74**	**115**	**423**	**73**	**229**	**349**	**133**
Därav kvinnor	21	59	16	14	42	10	17	110	12	49	88	28
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**4**	**10**	**8**	**4**	**11**	**5**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**5**	**11**	**5**	**3**	**2**	**2**	**11**	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**6**	**3**	**2**	**5**	**7**	**4**	**14**	**91**	**8**	**41**	**12**	**8**
C Trävaruindustri	**2**	**2**	**2**	**2**	**5**	**2**	**2**	**12**	**6**	**4**	**14**	**5**
D Byggnadsverksamhet	**22**	**18**	**18**	**6**	**2**	**2**	**31**	**7**	**6**	**40**	**10**	**10**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**1**	—	—	**26**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor							12	1	1	1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	**8**	**12**	**2**	—	—	—	**8**	**2**	**2**	**4**	**5**	**2**
Därav kvinnor	6	11	2				5	2	2	3	5	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	**5**	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	**14**	**18**	**12**	**7**	**5**	—
Därav kvinnor							3	5	4			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**6**	**3**	**3**	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	1	1									
B Butiks- o. magasinspersonal	**5**	**2**	**1**	—	—	—	**8**	**2**	**2**	**3**	**5**	**4**
Därav kvinnor	3	1	—				5	1	1	—	2	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**6**	**6**	**4**	**10**	**15**	**12**	**27**	**22**	**13**	**19**	**37**	**21**
Därav kvinnor	6	5	4	8	13	10	18	15	8	18	37	21
D Landtransport	**2**	**2**	**1**	**3**	**4**	**2**	**11**	**25**	**13**	**10**	**16**	**6**
Därav kvinnor	—	1	—				4	10	4	—	1	—
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	**4**	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**88**	**110**	**51**	**111**	**140**	**73**	**228**	**192**	**137**	**210**	**216**	**115**
Därav kvinnor	88	110	51	111	140	73	228	192	137	210	216	115
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	—	—	**5**	**4**	**3**	—	**1**	—	—	—	—
Därav kvinnor				5	4	3	—	1	—			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**26**	**23**	**23**	**46**	**67**	**46**	**79**	**93**	**86**	**80**	**36**	**34**
Summa för mars månad år 1916	**289**	**408**	**190**	**267**	**383**	**220**	**584**	**900**	**368**	**654**	**722**	**344**
Därav kvinnor	126	188	74	138	199	96	292	337	169	281	349	167
» » » månad år 1915	188	259	106	250	303	192	786	649	356	780	741	401
Därav kvinnor	92	134	55	125	175	92	341	373	178	319	338	199

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
88	131	58	46	51	38	6	40	12	33	43	35	13	36	10	13	22	12	I.
38	47	23	12	6	4	2	8	3	5	13	8	7	24	6	4	9	4	
25	15	12	5	5	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
2	—	—	1	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	A
			1	—	—													
19	32	16	19	11	6	12	10	1	—	1	—	—	1	—	3	—	—	B
11	13	9	36	35	32	8	8	4	4	7	6	9	6	6	6	5	5	C
16	17	12	49	17	11	53	17	15	1	—	—	34	22	22	13	8	7	D
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	F
			1	—	—				—	2	—							
—	—	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	2	2	—	2	1	1	G
						2	—	—				1	1	—	2	1	1	
2	9	3	6	7	6	18	1	—	—	2	—	2	1	1	—	—	—	H
1	6	1				10	1	—	—	1	—							
—	—	—	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I
			4	2	2													
—	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
			1	—	—													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
4	4	4	17	11	8	4	3	2	1	1	1	4	2	—	1	—	—	L
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	A
									1	—	—							
3	—	—	7	—	—	7	1	1	5	3	3	8	4	4	6	—	—	B
2	—	—	2	—	—	5	1	1	5	3	3	5	1	1	5	—	—	
20	24	20	21	27	23	18	12	8	43	55	39	44	31	20	34	36	23	C
19	23	19	20	25	22	13	12	8	42	50	36	40	29	19	31	34	21	
15	14	13	31	15	11	14	6	3	4	2	1	13	8	5	6	9	5	D
			5	—	—				1	—	—	—	1	—				
—	—	—	103	16	16	84	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	E
						1	1	1				1	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
201	181	100	135	85	72	126	72	46	83	60	48	93	99	47	95	103	66	V.
201	181	100	135	85	72	126	72	46	83	60	48	93	99	47	95	103	66	
2	7	5	1	1	1	—	—	—	2	3	2	9	4	2	—	—	—	VI.
2	7	5	—	1	1				2	3	2	8	2	1				
53	31	30	131	48	47	197	101	99	20	8	8	26	14	14	44	40	35	VII.
463	478	282	619	382	277	596	273	193	197	187	143	258	230	131	224	224	154	
268	264	148	181	119	101	159	95	59	139	132	97	155	157	74	137	147	92	
445	531	259	536	311	231	697	314	231	311	203	114	360	233	166	259	223	152	
247	367	144	172	126	81	167	101	48	192	158	87	183	151	102	123	131	88	

Livsmedelspriser under första kvartalet 1916.

I efterföljande tabeller (sid. 504—515) meddelas en översikt för första kvartalet 1916 av livsmedelspriser för de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, av kreaturspriser i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö och Göteborg samt av tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus. För livsmedelspriserna under januari och februari hava förut i »Soc. Medd.» (årg. 1916, sid. 220 ff. och sid. 344 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 504—505), visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna liksom under föregående kvartal till följd av krisen undergått betydande förändringar. *Oförändrade* under de tre månaderna hava endast förblivit priserna å handskummad och separerad mjölk, vetemjöl, havregryn, råg- och vetebröd (med undantag av vetebröd, bakat med vatten, som stigit obetydligt), färskt fläsk, salt strömming, socker, salt och svagdricka.

Prisnedgång har noterats å mejerismör, ägg, sammalet rågmjöl, gula ärter, de flesta slagen av färsk fisk samt bränntorv och antracit.

Övriga noterade varuslag förete *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas prisstegringen å oskummad mjölk, landssmör, ost, margarin, potatis, risgryn, samtliga slag av kött, salt fläsk, salt sill, kaffe samt lyse och de flesta slag av bränsle. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett följande sammanhang. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å nästföljande sida, där marspriserna 1916 återgivas, jämförda med februaripriserna 1916 och marspriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under mars 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen hava de redovisade varuslagens beräknade medelpriser under första kvartalet år 1913, då varulistan i sitt nuvarande skick först började användas, vart för sig satts = 100, och medelpriserna för de följande kvartalen reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för 1913 års första kvartal = 100. Resul-

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Mars 1916	Febr. 1916	Mars 1915	Mars 1914	Höjning (+) eller sänkning (−) från mars 1914 till mars 1916	Höjning (+) eller sänkning (−) från mars 1915 till mars 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	18	18	16	14	+ 28·6	+ 12·5
handskummad	»	10	10	8	8	+ 25·0	+ 25·0
separerad	»	8	8	6	6	+ 33·3	+ 33·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	301	301	266	233	+ 29·2	+ 13·2
mat- (lands-)	»	276	268	244	210	+ 31·4	+ 13·1
Margarin, växt-	»	188	188	173	138	+ 36·2	+ 8·7
Ägg, färska	tjog	203	222	188	138	+ 47·1	+ 8·0
Potatis: gammal	5 l.	30	29	40	27	+ 11·1	− 25·0
	hl.	477	462	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	55	56	62	31	+ 77·4	− 11·3
Bruna bönor	»	103	103	73	46	+ 123·9	+ 41·1
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	39	31	+ 22·6	− 2·6
råg-, svenskt, bästa sort	»	29	30	32	21	+ 38·1	− 9·4
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	35	[1]) 32	38	26	+ 34·6	− 7·9
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	49	56	36	+ 36·1	− 12·5
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	49	47	46	39	+ 25·6	+ 6·5
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	53	41	+ 26·8	− 1·9
mjukt: limpa, söt	»	48	48	46	39	+ 23·1	+ 4·3
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	37	38	36	31	+ 19·4	+ 2·8
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	88	88	87	75	+ 17·3	+ 1·1
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	53	52	51	44	+ 20·5	+ 3·9
mjukt, billigaste sort, » » mjölk	»	65	65	66	60	+ 8·3	− 1·5
Nötkött, färskt: stek	»	155	151	120	120	+ 29·2	+ 29·2
soppkött	»	134	130	100	99	+ 35·4	+ 34·0
Kalvkött, stek: gödkalv	»	173	169	139	132	+ 31·1	+ 24·5
spädkalv	»	104	100	75	73	+ 42·5	+ 38·7
Fårkött: färskt, stek	»	188	179	144	135	+ 39·3	+ 30·6
salt, svenskt	»	167	158	126	118	+ 41·5	+ 32·5
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	220	221	155	130	+ 69·2	+ 41·9
salt, svenskt	»	231	227	160	137	+ 68·6	+ 44·4
Sill, salt: fetsill	»	81	80	46	45	+ 80·0	+ 76·1
Kaffe (obränt), prima Santos	»	172	171	161	159	+ 8·2	+ 6·8
Socker, bit-	»	68	68	66	64	+ 6·3	+ 3·0
Fotogen, Water White	l.	26	25	22	20	+ 30·0	+ 18·2
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3420	3360	2720	2590	+ 32·0	+ 25·7
barr-, » »	»	2760	2650	2170	2080	+ 32·7	+ 27·2
Brä ntorv	100 kg.	361	360	263	209	+ 72·7	+ 37·3
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	700	708	447	395	+ 77·2	+ 56·6
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	475	466	317	227	+ 109·3	+ 49·8
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	272	265	173	158	+ 72·2	+ 57·2
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	312	306	213	182	+ 71·4	+ 46·5

[1]) 90 % utmalning.

Varugrupper	1:a kvartalet 1913	4:e kvartalet 1913	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	105	102	111	113	115	125	142	144
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	99	108	117	123	134	132	123	123
Kött (8 varuslag)	100	103	99	96	107	123	138	141	145
Fisk (9 varuslag)	100	105	105	105	106	105	122	146	154
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	96	100	109	124	131	125	126	133
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	100	105	106	110	117	132	148	156

tatet av uträkningen framgår av ovanstående tabell. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och brännтorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt och potatis i hl., som icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till det närmast föregående ökade priser i samtliga grupper med undantag av den andra (omfattande mjöl, bröd och gryn), vilken visar oförändrat indextal. De under kvartalet inträffade förändringarna äro emellertid genomgående av mindre betydelse, än vad förut under pågående kristid varit vanligt.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under 1916 års första kvartal, finner man, att den förut påpekade tendensen till utjämning de olika landsdelarna emellan allt starkare gjort sig gällande.

Vad först *mjölken* beträffar, så har oskummad mjölk, som från år 1906 till och med juni 1914 oförändrat hållit sig vid 14 öre per liter, och som i oktober 1915 stigit till 17 öre, under februari kommit upp till ett pris av 18 öre per liter. Såväl den handskummade som den separerade mjölken hava undergått motsvarande prisförhöjning under föregående kvartal men hava dock under första kvartalet 1916 bibehållit sig oförändrade vid resp. 10 och 8 öre per liter.

I olikhet med föregående kvartal hava *smör*priserna denna gång ej varit underkastade starka växlingar. På grund av den överenskommelse, som genom åtgöranden från det allmännas sida kommit till stånd med de mejerier, som bedriva tillverkning för export, och varigenom dessa förbundit sig att för platsförbrukning tillhandahålla smör till sådant pris, att varan i minuthandeln skulle kunna säljas till ett pris av högst 3 kr. per kg., har priset å mejerismör, med undantag av ett fåtal orter, å vilka tillförselsvårigheter yppat sig, gått ned till ungefär 3 kr. Priset å landssmör har i allmänhet hållit sig omkring 2·70 kr. per kg.

Ost har under kvartalet visat en bestämd uppåtgående tendens, men stegringen har dock icke varit av mera anmärkningsvärd omfattning.

Den under senvintern vanliga nedgången av priserna å *färska ägg* började någon tid efter årsskiftet och har sedan fortsatt. Under det att genomsnittspriset för sista veckan av december noterades till 2·55 kr. per tjog, sjönk detsamma, så att det sista veckan av januari utgjorde 2·47 kr., sista veckan av februari 2·11 kr. och sista veckan av mars 2·03 kr. per tjog. Sänkningen har sålunda varit betydlig, men dock icke så stor som föregående år. Under det att januari- och februaripriserna i år varit i det närmaste lika med motsvarande priser under 1915, äro till följd av den osedvanligt kalla våren priserna under sista veckan av mars 1916 23 öre högre per tjog än föregående år. Under de första veckorna av april har endast en svag nedgång kunnat noteras, vilket delvis torde bero på den i år sent inträffande påskhelgen. *Konserverade ägg* synas börja taga slut, såsom alltid sker under de första månaderna av året.

Priset å *växtmargarin* har under kvartalet gått upp från 1·84 till 1·88 kr. per kg. Orsaken till denna ytterligare prisstegring torde huvudsakligen hava sin grund i stegrade material- och bränslepriser.

Medelprisen å de olika slagen av *mjöl* hava i stort sett bibehållits oförändrade. På ett flertal orter hava dock såväl vete- som rågmjöl gått tillbaka i pris, vilket i allmänhet torde vara att tillskriva den förut omnämnda överenskommelse (»Soc. Medd.» 1916, sid. 121), som i november 1915 träffades mellan statens livsmedelskommission och Sveriges minuthandlares riksförbund angående detaljhandelspriserna på mjöl m. m. Under här berörda kvartal hava nämligen de lokala livsmedelsnämnderna å ett betydande antal orter med vederbörande affärsmän träffat avtal i överensstämmelse med nämnda överenskommelse. Sålunda har prissänkning med ett à två öre per kg. å en eller flera mjölsorter noterats i t. ex. Stockholm, Visby, Malmö, Lund, Hälsingborg, Falun m. fl. orter. På andra ställen såsom Karlskrona och Landskrona äro dock mjölpriserna oförändrade, ehuru de redan före nyssnämnda prisreglering därstädes voro anmärkningsvärt höga. Från och med mars hava på grund av det i början av februari upphävda rågsiktningsförbudet åter uppgifter börjat insamlas å finsikt i stället för såsom tidigare å 90-% rågsikt. Prisskillnaden mellan dessa två mjölsorter synes å många orter ej vara så betydande, som man skulle kunna förmoda på grund av kvarnföreningens priser (27 kr. för 100 kg. 90-% rågsikt och 31 kr. för finsikt) utan belöper sig stundom till endast 2 à 3 öre per kg., även detta sannolikt i ett flertal fall att tillskriva livsmedelsnämndernas reglerande verksamhet. *Bröd*priserna hava under kvartalet i stort sett bibehållit sig oförändrade.

Å *havre-* och *risgryn* har en prisförhöjning iakttagits av 1 öre per kg. från december till januari för det förstnämnda, och av 2 öre från februari till mars för det sistnämnda varuslaget.

De olika slagen av färskt *kött* hava under kvartalet varit underkastade oavbruten prisförhöjning. Särskilt påfallande hög har denna varit från februari till mars, under vilken tid såväl nöt- som kalvkött stigit med 4 öre och fårkött med 9 öre per kg.

Fläsk, såväl färskt som salt, som under föregående kvartal företett av-

sevärd prissänkning, har under de tre månaderna av detta år bibehållit sig i huvudsak oförändrat. Från och med andra veckan av januari hava på begäran av statens livsmedelskommission uppgifter lämnats från samtliga ombudsorter, utom Sundsvalls sågverksdistrikt, rörande det för ortsförbrukning till producenterna betalade priset å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter). Prisuppgifterna för mars, vilka återfinnas å tabellen å sid. 501, giva vid handen att norra och västra delarna av riket hava låga priser, medan dessa äro relativt höga i Skåne, vilket i det hela överensstämmer med prisfluktuationerna å färskt fläsk i minuthandeln.

Den under senare delen av 1915 inträffade prisförhöjningen av *fisk* har för vissa sorter, såsom färsk sill och strömming, torsk och rödspotta, nått höjdpunkten på priskurvan ungefär vid årsskiftet, för övriga noterade fisksorter har prisförhöjningen fortfarit under hela kvartalet.

*Potatis*priset har från december till januari stigit från 28 till 29 öre och under mars kommit upp till 30 öre per 5 lit. På grund av fjolårets synnerligen goda potatisskörd är priset å denna viktiga vara i år betydligt lägre än föregående år. Priset per 5 lit. belöpte sig i mars 1915 till ej mindre än 40 öre. Det från och med januari inhämtade hektoliterpriset å potatis har befunnits utgöra 4·58 kr. för januari, 4·62 kr. för februari och 4·77 kr. för mars, vilket motsvarar ett pris per 5 lit. av resp. 23, 23 och 24 öre.

Då det visat sig vara av intresse att något närmare undersöka, huru potatispriset ställer sig i olika delar av riket, har följande sammanställning gjorts för prisförhållandena under mars månad:

Potatispris vid köp av	Stockholm	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
5 liter	35	26	28	30	31	33	30
1 hektoliter	533	410	390	465	526	527	477
Hektoliterpriset per 5 liter .	27	21	20	23	26	26	24

Beträffande landsdelsindelningen hänvisas till »Soc. Medd.» 1915, sid. 64—65. En jämförelse av priserna å de bägge här berörda kvantiteterna av potatis visar synnerligen växlande prisförhållanden. Särskilt av intresse torde det vara att undersöka, huru 5-literspriset ställer sig till hektoliterpriset, förvandlat till 5 liter. I Stockholm belöper sig skillnaden för dessa pris till ej mindre än 8 öre, sammalunda är ock förhållandet i området Småland och öarna. För såväl östra som västra Sverige är denna skillnad endast 5 öre. Vid inköp i minut av 5 liter är priset 4 öre dyrare i Stockholm än i västra Sverige, vid inköp i parti är skillnaden blott 1 öre. På en del orter särskilt i sydöstra Sverige är skillnaden mellan 5-literspriset och det reducerade hektoliterpriset synnerligen stor. I Kristiansstad belöper den sig till 12, i Västervik till 12 och i Visby till 10 öre per 5 lit. Liknande förhållanden råda å en del orter i Norrland såsom Nyland och Östersund. På flera rapportorter äro motsatta förhållanden rådande. Priset är där icke underkastat

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under mars 1916.

(Obs.! *Ej* s. k. kompensationsvaror.)

Ort	27/2–4/3	5/3–11/3	12/3–18/3	19/3–25/3	26/3–1/4	Medelpris
	öre per kg.					
Stockholm	185	185	185	185	185	**185**
Södertälje	170	173	170	178	178	**174**
Uppsala	163	163	178	178	173	**171**
Nyköping	188	190	195	185	183	**188**
Eskilstuna	175	175	175	175	180	**176**
Linköping	175	178	181	184	184	**180**
Norrköping	181	190	194	193	194	**190**
Motala	183	185	187	190	188	**187**
Jönköping	180	185	187	190	190	**186**
Växjö	179	182	188	190	190	**186**
Kalmar	168	168	170	178	180	**173**
Västervik	177	178	180	180	180	**179**
Visby	174	173	175	179	176	**175**
Karlskrona	182	185	184	185	182	**184**
Kristianstad	208	213	213	213	198	**209**
Malmö	210	215	215	215	215	**214**
Lund	190	190	190	185	190	**189**
Landskrona	200	205	223	223	215	**213**
Hälsingborg	—	—	—	—	—	—
Ystad	210	215	225	230	223	**221**
Halmstad	186	186	185	176	185	**184**
Göteborg	190	190	191	189	186	**189**
Lysekil	—	—	178	175	175	**176**
Vänersborg	175	173	173	173	173	**173**
Borås	178	176	178	183	183	**180**
Tidaholm	179	179	179	178	178	**179**
Karlstad	174	178	182	187	185	**181**
Örebro	171	171	177	180	178	**175**
Kopparberg	185	185	185	185	185	**185**
Västerås	168	168	168	168	168	**168**
Falun	176	176	176	176	177	**176**
Domnarvet och Borlänge	175	177	177	176	176	**176**
Ludvika	180	—	—	—	—	**180**
Gävle	170	173	172	172	173	**172**
Söderhamn	175	173	173	175	173	**174**
Sundsvall (staden)	183	183	178	178	175	**179**
Nyland	170	175	175	175	175	**174**
Östersund	173	175	178	180	180	**177**
Umeå	165	160	167	165	165	**164**
Luleå	170	170	170	168	168	**169**
Boden	170	170	163	163	163	**166**
Malmberget och Gällivare	172	175	175	172	171	**173**
Kiruna	—	—	—	—	—	—
Samtliga orter	**180**	**181**	**183**	**183**	**182**	**182**

någon nämnvärd minskning, även om ett större parti tages. Såsom exempel på sådana orter kunna nämnas Växjö, Ystad, Umeå m. fl.

Gula ärter hava i stort sett bibehållit sig oförändrade. Priset å *bruna bönor* visar en fortgående stegring, beroende därpå, att holländska bönor numera åter börjat att ganska allmänt föras i handeln i stället för de, under förra vintern förekommande, billigare amerikanska bönorna.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, har under januari priset å fotogen gått upp med 1 öre per liter och under mars ytterligare stigit till i medeltal 26 öre. Vedpriserna hava likaledes fortfarande stigit avsevärt över hela landet, och kol- och kokspriserna hava alltjämt fortsatt att skjuta i höjden. Från åtskilliga håll rapporteras brist å sistnämnda varuslag, och även tillförseln av ved har å flera orter varit förenad med svårigheter.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under första kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 516—517 uppgifter å medelpris för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg tillsammantagna, under det att i tabellen å sid. 518—520 sammanställts månadspriser under första kvartalet och för mars jämväl veckomedelpriser för dessa tre städer samt för Eskilstuna och Norrköping, från vilka orter genom tillmötesgående från de offentliga slakthusen noteringar ävenledes insänts.

En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att den tendens till sjunkande priser, som utmärkte fjärde kvartalet 1915, upphört, och att samtliga noterade kreatursslag med undantag av oxar, oavbrutet stigit i pris under de tre månaderna av år 1916. Särskilt anmärkningsvärd är prisförhöjningen å de bättre kvaliteterna av kor och tjurar, som belöper sig till 40 resp. 52 öre per kg. levande vikt, räknat från jan. till mars. Synnerligen kraftig är likaledes prisförhöjningen å samtliga slag av svin.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 518—520, prisrörelsen inom de fem orter, varifrån noteringar erhållas, framgår det, att densamma varit synnerligen olikformig i fråga om nötkreatur. För Stockholm hava priserna stigit med 8 à 10 öre för samtliga kvaliteter, medan de i Eskilstuna äro stillastående eller t. o. m. tillbakagående. I Malmö har prisuppgången varit mycket kraftig särskilt beträffande de högre kvaliteterna, under det att i Göteborg priserna endast stigit obetydligt. Vid årsskiftet voro priserna ungefär lika höga i Stockholm och Malmö, samt något lägre i Eskilstuna och framför allt i Göteborg. Till följd av prisrörelsens olikformighet äro de nu i Malmö betydligt högre än å de övriga orterna, medan de i Eskilstuna, Norrköping och Göteborg äro väsentligt lägre över hela linjen. — Fårpriset har stigit mest i Stockholm och Göteborg, på vilka platser också det högsta prisläget noterats. — Svinpriset har varit underkastat avsevärda stegringar å samtliga orter med undantag av Eskilstuna. I Stockholm har slakterisvinen stigit i pris från jan. till mars med 22 och i Malmö med 19 öre per kg. levande vikt.

Rörande tillförsel och konsumtion av kött och fläsk hava från och med årets början uppgifter börjat insamlas från fyra nya orter med offentligt

slakthus, varför dessa uppgifter numera omfatta Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg (endast tillförsel). Uppgifterna rörande tillförseln till de offentliga slakthusen hava närmast till ändamål att belysa styrkan av omsättningen å en ort under olika tidpunkter, men äro icke avsedda för jämförelse emellan olika städer.

Uppgifterna angående konsumtionen av kött- och fläskvaror måste naturligtvis betraktas såsom endast ungefärliga. Vissa mängder av dessa varor såväl tillföras som bortföras från resp. städer utan att komma till vederbörandes kännedom. Detta torde speciellt gälla de förmedelst ångbåtar transporterade varorna; dock har från sakkunnigt håll upplysts, att de icke registrerade varumängderna kunna anses såsom jämförelsevis små, samt att till- och utförsel i här berörda avseende ungefär uppväga varandra. Att de här offentliggjorda siffrorna giva en ganska god föreställning om den verkliga platsförbrukningen torde framgå därav, att konsumtionssiffrorna för såväl nötkreatur som svin under kvartalet i förhållande till folkmängden ställa sig ungefär likartade för de olika orterna. Ett undantag härifrån göra dock Karlskronasiffrorna, vilka synas vara anmärkningsvärt höga i jämförelse med övriga städer.

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	160	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1]) 31	[1]) 31	[1]) 32	[1]) 33	[1]) 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2]) 57	[2]) 58	[2]) 59	[2]) 59	[2]) 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	128
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	128	114	121	129	120	128
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	118	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3]) 38	[3]) 40	[3]) 41	[3]) 38	[3]) 37	39	39	41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4]) 115	[4]) 117	[4]) 116	[4]) 116	[4]) 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 18	[5]) 18	17	15	17
55	Ved: björk-, osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2080	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·8 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6]) 70	[6]) 70	[6]) 78	[6]) 80	[6]) 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[4]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för
sept. tre och för okt. fem orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser prisuppgiften

(mars 1915—mars 1916) för samtliga orter.

Åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	16	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18	1
8	8	9	8	8	9	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	2
6	6	7	6	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	3
236	239	292	266	269	275	277	281	296	308	342	334	318	304	301	301	4
213	218	260	244	249	254	255	252	265	269	291	283	278	270	268	276	5
164	162	197	171	173	177	184	194	206	217	228	235	241	245	249	251	6
121	119	149	127	128	135	138	145	154	166	176	182	187	185	187	190	7
58	60	82	66	71	71	70	78	85	91	103	110	109	110	106	113	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	173	174	171	167	167	167	167	168	176	183	184	188	188	11
159	171	198	188	150	155	160	172	181	180	207	244	254	253	222	203	12
137	151	169	169	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	174	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	14
28	30	36	40	44	44	42	41	35	29	27	28	28	29	29	30	15
46	80	87	—	—	—	—	131	43	—	—	—	—	—	—	—	16
81	85	57	62	62	61	59	59	58	56	51	56	56	56	56	55	17
48	49	75	73	72	71	71	70	71	70	80	93	98	102	103	103	18
31	33	40	39	43	43	43	43	43	39	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	32	35	35	34	34	34	31	30	30	30	30	30	29	20
27	29	39	38	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 32	[10]) 32	35	21
36	42	52	56	56	55	53	52	51	49	47	47	48	49	49	49	22
41	41	46	46	47	47	46	47	46	46	46	46	47	47	47	49	23
41	43	54	53	55	56	56	56	56	53	53	53	52	52	52	52	24
38	40	48	46	48	49	50	50	50	49	49	48	48	48	48	48	25
30	31	38	36	38	39	39	39	40	39	38	38	37	37	38	37	26
76	78	88	87	89	91	90	90	91	89	88	88	87	88	88	88	27
43	46	53	51	53	55	55	55	55	54	54	53	53	52	52	53	28
60	61	67	66	68	68	69	68	69	69	67	66	65	65	65	65	29
122	116	140	120	127	135	148	155	157	155	151	149	148	150	151	155	30
100	95	119	100	106	115	127	132	135	134	130	128	128	129	130	134	31
131	130	154	139	145	150	159	164	165	165	162	163	165	168	169	173	32
72	70	87	75	79	84	88	90	92	95	96	97	99	100	100	104	33
133	130	158	144	153	158	168	171	169	168	163	164	168	175	179	188	34
114	118	139	126	133	134	138	142	145	146	153	152	153	161	158	167	35
119	121	140	140	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	174	36
133	129	191	155	171	179	188	197	208	226	233	230	219	220	221	220	37
140	137	198	160	177	183	194	204	215	232	238	235	230	228	227	231	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	84	77	71	73	77	79	82	83	86	90	91	97	101	40
108	110	117	116	103	98	110	116	120	124	125	127	134	142	144	152	41
34	35	45	32	34	38	34	49	50	55	58	64	65	62	53	54	42
38	39	43	36	36	37	39	42	41	44	49	54	56	55	51	51	43
55	57	62	61	59	57	58	61	61	64	66	69	71	78	75	75	44
79	81	89	83	81	80	83	90	89	91	95	102	105	116	109	107	45
45	[9]) 45	[9]) 57	[9]) 46	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	[9]) 77	[9]) 79	[9]) 78	[9]) 80	[9]) 81	46
30	31	36	30	31	31	32	32	34	38	43	47	48	52	52	52	47
56	58	72	62	63	65	68	69	74	77	82	86	90	91	91	93	48
76	77	91	80	81	81	82	85	90	96	106	112	114	119	121	121	49
170	159	161	161	161	161	162	162	161	161	161	162	163	165	171	172	50
67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	68	68	68	51
—	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	53
20	21	23	22	22	22	22	22	22	23	24	24	24	25	25	26	54
2560	2630	2890	2720	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	55
2040	2110	2310	2170	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	56
196	220	290	263	251	254	261	272	301	307	322	355	365	364	360	361	57
401	411	531	447	449	454	468	489	567	614	657	671	683	711	708	700	58
284	242	367	317	327	333	341	358	392	442	438	445	453	472	466	475	59
165	157	211	178	184	186	205	216	229	239	250	255	260	263	265	272	60
189	190	248	213	221	221	231	244	259	279	296	299	304	305	306	312	61

gifterna avse »salt sill». — [6]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [8]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [9]) sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning.

1	Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm Jan.	4 Stockholm Febr.	5 Stockholm Mars	6 Södertälje Jan.	7 Södertälje Febr.	8 Södertälje Mars	9 Uppsala Jan.	10 Uppsala Febr.	11 Uppsala Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	21	21	21	21	21	21	20	20	20
2	handskummad	»	10	10	10	—	—	—	10	10	10
3	separerad	»	10	10	10	10	10	9	10	10	10
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	301	298	300	306	300	300	307	305	306
5	mat- (lands-)	»	279	272	280	278	279	279	263	261	272
6	Ost: holfet, okryddad	»	263	265	260	250	250	245	253	264	266
7	halvfet, »	»	207	205	209	190	185	205	189	206	223
8	skummjölks-, »	»	—	—	140	—	—	—	140	—	—
9	Margarin, växt-	»	184	186	185	190	190	189	182	190	189
10	Ägg: svenska, färska	tjog	305	259	220	278	240	209	258	236	199
11	» konserverade	»	178	164	164	—	—	—	183	167	163
12	Potatis: gammal	5 lit.	35	36	35	25	25	25	31	31	31
13	»	hl.	533	533	533	400	438	408	425	470	470
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	59	56	56	56	56	55	46	45	44
16	Bruna bönor	»	107	119	120	—	—	—	110	108	108
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	37	37	38	38	38	36	36	36
18	råg-, » » »	»	30	29	28	29	29	29	28	28	28
19	rågsikt-, [1]) » » »	»	33	33	35	32	32	36	31	31	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	48	48	45	45	47	46	46	46
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	50	51	51	50	50	50	46	46	46
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	51	50	47	46	46	48	47	47
23	mjukt, limpa, söt	»	63	63	62	59	57	58	53	55	55
24	» » sur	»	51	51	51	—	—	—	41	41	41
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	107	102	98	96	98	98	99	103	103
26	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	70	71	72	54	54	56	57	63	64
27	ligaste sort / » » mjölk	»	88	87	85	70	70	74	61	68	69
28	Nötkött, färskt: stek	»	177	174	178	156	158	159	150	146	151
29	soppkött	»	145	137	141	135	137	139	130	128	136
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	197	191	192	188	188	195	173	175	175
31	spädkalv	»	125	126	125	89	90	93	111	88	89
32	Fårkött: färskt, stek	»	193	197	198	180	199	211	175	180	190
33	salt, svenskt	»	183	—	200	180	180	193	155	175	184
34	Ronkött, färskt, stek	»	181	181	182	—	—	—	—	160	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	259	259	260	222	228	226	222	208	215
36	salt, svenskt »	»	254	253	256	243	243	230	223	220	223
37	*Fisk, färsk: abborre	»	110	117	150	—	95	—	94	87	—
38	gädda	»	182	172	214	147	146	149	126	143	147
39	sill	»	72	71	66	60	50	54	44	48	48
40	strömming	»	48	42	42	49	43	42	42	44	46
41	torsk	»	90	84	80	93	88	82	90	95	95
42	rödspotta (»spätta»)	»	139	118	120	157	113	116	98	96	98
43	salt: sill, fetsill (»KKK») [2])	»	81	81	84	65	77	80	78	76	76
44	strömming	»	60	64	62	—	75	50	53	48	49
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	101	101	100	83	—	90	92	93	93
46	» » » rundskuren	»	—	120	—	—	—	—	108	118	118
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	182	196	184	173	173	195	170	174	174
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	69	70	68
49	Salt (matsalt)	»	12	12	13	12	12	12	12	12	12
50	Svagdricka	lit.	10	10	10	9	9	9	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	25	25	25	24	26	26	25	25	25
52	Ved: björk- \ osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4500	4500	4500	3800	3800	3870	3300	3600	3600
53	barr- /	»	3500	3500	3500	2900	2700	3000	2550	2800	2800
54	Bränntorv	100 kg.	390	—	370	—	—	350	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	750	680	650	700	713	650	750	738	738
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	475	470	475	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	235	235	235	300	272	268	300	320	320
58	eng. kamin- »	»	270	270	274	300	—	—	—	—	200

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under Norrköping hälleflundra under jan. 175 och mars 200 öre, lake under jan. 150 öre, vitling under jan. sjötunga under jan. 150 och mars 250 öre; för Jönköping kolja under jan. 75 à 80, sik 80 à 90 och »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
15	15	15	16	16	16	15	15	15	17	17	17	16	16	16	17	17	17	1
7	7	7	8	8	8	10	10	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	2
6	6	6	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	7	7	7	3
300	300	300	300	300	300	300	300	300	317	309	300	309	304	302	297	298	297	4
256	265	294	253	270	290	262	265	291	290	277	295	281	273	277	257	262	266	5
250	250	263	251	263	266	245	247	247	266	266	266	228	236	229	210	211	213	6
163	168	168	190	190	189	190	195	181	233	233	233	170	170	170	159	157	153	7
—	—	—	115	120	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
186	189	190	188	198	200	180	190	191	187	194	192	179	181	181	189	189	188	9
262	191	180	248	214	200	248	202	180	265	224	192	235	216	183	239	221	208	10
—	170	160	—	—	—	—	—	—	205	200	170	180	180	—	200	—	—	11
23	23	25	25	25	23	27	27	28	27	26	26	20	22	23	25	27	30	12
368	400	400	400	400	400	422	407	407	475	467	422	357	357	400	387	400	417	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
49	46	45	48	48	47	49	49	49	50	48	48	49	48	46	56	56	52	15
120	—	110	100	—	—	105	—	106	120	—	—	75	—	—	—	87	90	16
37	37	37	37	37	37	36	36	36	37	37	37	37	37	37	36	37	37	17
30	29	29	29	29	29	28	28	28	29	29	29	28	28	28	29	29	29	18
31	31	35	31	31	34	29	29	34	31	31	35	31	30	33	31	30	35	19
48	48	48	48	48	48	50	50	50	50	50	49	47	48	48	48	48	48	20
48	50	50	45	50	50	46	48	49	50	50	50	43	43	47	48	48	53	21
46	48	49	46	46	46	54	54	51	47	47	45	48	49	50	57	54	56	22
41	41	41	51	50	51	54	53	58	54	54	54	44	48	47	48	48	46	23
43	43	42	—	—	—	49	49	—	40	—	—	38	39	39	39	40	35	24
84	84	84	79	77	77	81	87	90	103	103	102	—	—	—	99	100	100	25
44	45	45	64	64	64	49	50	49	48	48	48	45	46	45	58	57	58	26
57	57	57	74	74	74	57	61	54	67	67	66	65	66	67	65	66	64	27
160	158	157	165	166	170	152	152	160	160	160	164	173	171	178	154	155	165	28
128	127	126	142	141	148	142	142	150	149	149	152	145	145	151	145	145	156	29
188	190	190	199	200	198	184	180	182	189	184	188	163	164	175	155	155	165	30
—	—	—	119	120	123	—	—	—	—	—	—	111	99	109	83	83	91	31
174	164	177	217	216	222	194	200	209	193	197	217	164	174	195	—	170	169	32
—	—	—	—	—	—	165	175	184	167	173	—	150	150	165	—	—	—	33
—	163	—	207	200	200	—	—	—	—	180	—	—	—	—	—	—	183	34
263	257	255	245	239	236	222	218	217	255	258	252	220	215	220	220	220	226	35
—	240	240	250	240	234	227	228	231	257	256	260	226	220	224	220	220	230	36
72	73	74	93	103	108	108	93	—	90	93	98	93	100	100	—	—	—	37
138	140	147	148	144	152	145	149	155	150	150	163	151	161	169	150	150	159	38
56	56	50	55	50	56	54	48	42	60	52	50	60	53	57	58	43	50	39
48	49	43	54	48	56	50	42	44	42	38	41	60	51	48	41	40	37	40
85	83	89	100	103	103	85	78	82	94	80	80	80	95	86	77	80	77	41
—	100	104	—	—	—	100	103	102	138	105	103	120	105	107	—	—	122	42
80	80	80	80	80	80	76	84	84	76	78	78	80	80	80	70	70	70	43
55	—	60	—	—	—	50	55	53	50	50	50	52	50	50	—	—	—	44
97	98	95	100	100	100	87	91	91	90	86	90	81	80	84	97	95	96	45
—	—	—	110	120	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
163	170	173	155	164	170	159	170	170	163	174	174	153	158	156	158	162	163	47
68	68	68	68	68	68	67	67	67	68	68	68	67	67	67	68	68	68	48
10	12	12	12	12	12	12	12	12	11	11	11	12	12	12	12	12	12	49
8	8	8	8	8	8	7	7	7	6	6	6	8	8	8	6	6	6	50
25	25	25	25	25	25	23	25	25	22	24	24	25	25	25	25	25	25	51
3380	3350	4000	3590	3590	3720	3200	3500	3500	3730	3700	4000	3190	3190	3280	3230	3530	3730	52
2360	2370	3200	2840	3020	3090	2800	2780	2800	3000	3230	3400	2300	2350	2390	2400	2800	3200	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	340	340	320	—	—	—	—	—	—	54
750	750	750	750	750	750	710	710	710	650	650	650	650	658	667	667	656	700	55
450	425	425	413	488	489	475	525	525	400	400	400	508	483	467	525	500	550	56
245	245	295	240	240	240	283	298	295	258	258	258	275	275	280	235	235	235	57
275	275	325	300	325	335	265	—	—	280	280	280	275	275	300	325	275	325	58

jan. kolja 80 à 90 öre; för Nyköping vitling under jan. 70 à 80, febr. 60 à 80 och mars 70 öre; för 60 à 90, febr. 60 à 80 och mars 70 à 80 öre, kolja under jan. 75 à 110, febr. och mars 80 à 100 öre samt lake 65 öre. — [1]) Uppgifterna för jan. och febr. avse 90 % utmalning. — [2]) Å ort, där sill av märket

	1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	18	18	18	16	16	16
2	handskummad	»	10	10	10	9	9	9	—	—	—
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	288	285	302	313	300	300	300	300	301
5	mat- (lands-)	»	239	244	277	287	273	283	287	266	294
6	Ost: helfet, okryddad	»	265	275	267	261	263	267	250	250	262
7	halvfet, »	»	198	195	195	—	—	—	200	175	175
8	skummjölks-, »	»	113	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	184	185	185	180	190	185	186	195	195
10	Ägg: svenska, färska	tjog	232	173	170	243	191	174	226	209	175
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	20	20	20	29	26	28	32	32	35
13	»	hl.	362	370	368	425	417	430	375	375	437
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	58	58	58	55	53	50	56	59	58
16	Bruna bönor	»	100	100	98	115	—	115	70	—	70
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	37	37	37	37	37	37
18	råg-, » » »	»	30	29	29	28	28	28	29	29	29
19	rågsikt-,[1]) » » »	»	32	32	36	30	30	35	31	31	32
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	46	47	47	48	48	48	50	50	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	45	45	46	44	44	46	47	45	45
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	54	54	55	56	56	58	58	58
23	mjukt, limpa, söt	»	39	39	39	37	37	37	45	45	45
24	» » sur	»	31	30	30	31	31	31	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	80	80	78	76	74	74	86	86	86
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	42	42	42	45	43	43	47	47	47
27	ligaste sort } » » mjölk	»	53	53	53	54	54	56	70	70	70
28	Nötkött, färskt: stek	»	141	147	155	151	150	155	170	174	178
29	soppkött	»	125	126	138	134	133	137	142	141	143
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	165	168	170	150	153	163	160	172	168
31	spädkalv	»	122	121	122	94	94	97	104	105	100
32	Fårkött: färskt, stek	»	162	166	172	157	157	166	171	172	171
33	salt, svenskt	»	155	155	165	180	180	180	145	145	145
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	180
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	207	204	213	235	232	226	230	238	228
36	salt, svenskt »	»	203	200	215	229	225	224	225	237	225
37	*Fisk, färsk: abborre	»	88	89	97	80	80	—	69	69	69
38	gädda	»	121	126	135	158	157	175	138	140	141
39	sill	»	—	—	—	67	60	55	—	—	—
40	strömming	»	58	53	53	59	57	56	40	43	40
41	torsk	»	77	79	69	73	63	70	82	70	73
42	rödspotta (»spätta»)	»	94	101	99	110	91	80	—	—	—
43	salt: sill, fetsill (»KKK») [2])	»	81	81	90	79	79	88	80	80	80
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	95	105	105	90	88	88
46	» » » rundskuren	»	—	120	120	—	—	—	—	120	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	159	168	169	161	166	174	153	158	160
48	Socker, bit-	»	70	70	70	69	69	69	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	12	12	12
50	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	25	25	25	23	24	24	24	25	25
52	Ved; björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2740	2930	2920	2700	2700	2700	2820	2850	3040
53	barr-	»	1930	2060	2060	2360	2250	2250	2120	2160	2400
54	Bränntorv	100 kg.	245	300	300	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	700	700	700	700	658	600	—	—	—
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	400	400	400
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	240	240	240	—	—	—
58	eng. kamin- » hemkörd	»	275	275	275	275	265	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Visby kolja avse 90 % utmalning. — [2]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å 35·00 och under febr. 36·50 kr. per famn.

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
16	16	16	17	17	17	17	17	17	19	19	19	17	17	17	18	18	18	1
8	8	8	12	12	12	9	9	9	12	12	12	—	—	—	8	8	8	2
6	6	6	8	8	8	6	6	6	9	9	9	8	8	8	7	7	7	3
300	300	300	300	300	300	300	300	300	297	295	295	300	300	300	300	300	300	4
264	259	263	266	264	264	276	280	280	277	278	278	276	281	283	269	268	270	5
271	272	286	230	238	245	230	240	250	278	279	278	240	245	260	261	273	268	6
—	—	—	196	199	204	165	169	177	226	221	220	170	173	178	150	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
186	190	190	185	185	185	194	198	200	186	190	190	171	180	180	190	190	190	9
245	209	183	243	192	195	245	180	193	238	205	194	242	177	169	229	198	162	10
180	—	—	200	163	—	215	153	153	200	160	—	190	—	—	—	—	—	11
25	25	25	30	30	30	35	32	33	29	29	29	25	25	30	25	29	30	12
300	300	300	475	500	500	415	410	415	463	438	450	400	413	492	400	400	438	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
53	53	54	62	61	61	62	62	58	60	60	60	51	54	54	66	65	63	15
106	104	106	125	125	125	108	108	110	111	111	116	103	102	105	100	103	100	16
39	39	38	40	40	40	36	36	36	40	39	38	39	38	38	39	39	39	17
28	28	28	30	30	30	28	28	28	33	32	32	30	30	30	32	32	32	18
34	34	37	33	33	37	30	30	34	35	35	36	33	33	34	34	34	36	19
52	51	50	50	50	50	55	53	53	50	50	50	50	50	50	55	55	55	20
47	47	53	49	48	49	45	45	45	49	51	53	46	47	45	52	53	51	21
45	45	45	51	51	51	62	62	63	63	64	65	59	60	60	68	65	64	22
40	40	40	43	43	43	34	34	35	32	32	32	39	40	39	40	41	39	23
33	33	33	33	34	34	28	28	28	25	25	25	27	27	27	28	29	28	24
92	92	92	84	84	84	77	77	78	81	81	81	—	—	—	88	88	88	25
45	45	45	—	—	—	67	67	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
56	56	56	69	64	64	73	73	73	57	57	57	60	59	59	63	63	61	27
130	135	146	150	151	171	129	129	138	154	150	150	149	151	152	146	145	146	28
128	125	135	135	135	153	112	115	122	140	140	140	122	122	124	131	130	130	29
143	144	148	174	175	190	141	143	159	170	170	170	193	196	203	175	181	180	30
120	—	—	124	126	136	99	96	113	125	133	130	108	107	113	119	123	123	31
161	161	169	174	180	197	175	179	182	205	229	233	200	200	212	208	207	229	32
156	150	155	160	169	188	178	178	177	170	—	—	—	—	—	200	—	—	33
185	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	200	180	173	180	—	—	—	34
221	221	232	230	230	234	227	240	245	286	255	225	241	241	232	214	224	223	35
222	221	235	234	228	232	246	246	254	280	276	284	—	—	—	230	227	250	36
—	—	—	66	70	76	94	90	89	105	118	126	—	—	—	—	—	—	37
168	159	150	114	122	130	148	159	163	177	177	176	156	157	176	150	150	150	38
—	45	52	—	—	—	—	—	—	66	55	51	—	—	—	65	41	37	39
46	45	36	42	28	25	28	28	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
90	88	76	66	47	55	61	51	54	79	65	66	78	71	73	67	70	69	41
—	125	111	130	111	102	106	102	100	138	103	100	152	108	114	102	90	81	42
83	87	88	74	74	75	83	87	90	93	100	113	60	73	80	93	95	91	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
86	91	98	100	100	100	—	—	—	100	100	100	—	—	—	—	—	—	45
—	—	—	125	125	125	—	—	—	138	125	125	—	—	—	118	125	118	46
178	180	180	160	175	176	160	165	165	181	187	183	162	165	168	171	176	181	47
70	70	70	70	70	70	68	68	68	68	69	68	69	69	69	68	68	68	48
13	14	15	13	13	13	6	6	6	8	8	8	12	11	11	10	10	10	49
6	6	6	8	8	8	6	6	7	6	6	6	5	5	6	6	6	6	50
28	28	28	25	25	25	22	24	24	24	24	24	22	24	24	24	24	24	51
4060	4080	4100	2890	2880	2880	2960	2960	3020	4690	4790	4790	4170	3970	4020	4460	4460	4460	52
[3]3840	[3])—	3020	—	—	—	2140	2140	2140	4290	4390	4390	3770	3690	3690	4190	4190	4190	53
—	—	—	—	—	—	280	285	305	443	450	450	392	388	388	400	400	—	54
700	700	725	633	633	617	700	700	700	—	—	700	675	650	650	—	—	—	55
—	463	475	450	450	450	500	500	500	450	445	458	488	450	488	—	467	450	56
275	300	300	230	230	230	315	315	305	220	220	240	210	210	210	230	230	295	57
—	—	—	278	278	278	—	—	—	265	280	290	304	294	310	325	315	325	58

under febr. 75 och mars 70 öre, vitling under febr. och mars 75 öre — [1]) Uppgifterna för jan. och febr. ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [3]) För alved har betalats i Visby under jan.

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	17	17	17	17	17	17
2	handskummad	»	8	8	8	8	8	8	10	10	10
3	separerad	»	6	6	6	5	5	5	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	299	299	299	300	300	300	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	268	267	270	—	280	280	278	274	279
6	Ost: helfet, okryddad	»	262	266	264	265	263	263	239	241	239
7	halvfet, »	»	192	197	196	216	205	205	198	200	190
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	192	185	185	185	190	192	185	188	190
10	Ägg: svenska, färska	tjog	221	189	182	242	193	167	252	195	187
11	» konserverade	»	203	163	—	—	150	—	200	—	160
12	Potatis: gammal	5 lit.	27	29	30	25	25	25	30	28	28
13	»	hl.	431	458	488	375	400	475	515	454	478
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	61	60	60	60	63	63	60	55	55
16	Bruna bönor	»	117	118	117	115	115	125	120	121	107
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	39	37	37	39	38	38	38	36	36
18	råg-, » » »	»	30	29	29	31	31	31	30	28	28
19	rågsikt-,[1]) » » »	»	32	31	35	35	35	35	31	30	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	51	48	48	53	50	50	50	48	48
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	49	49	50	51	50	53	47	47	47
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	67	68	68	63	63	67	55	52	52
23	mjukt, limpa, söt	»	41	40	40	38	38	37	38	38	38
24	» » sur	»	29	28	28	28	28	28	30	29	29
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	93	93	93	80	80	80	75	75	79
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	ligaste sort » » mjölk	»	56	57	57	66	64	64	63	63	59
28	Nötkött, färskt: stek	»	148	144	149	145	145	154	152	151	159
29	soppkött	»	138	134	139	127	131	146	137	138	145
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	175	173	181	156	165	167	163	162	170
31	spädkalv	»	100	100	113	103	98	105	122	125	132
32	Fårkött: färskt, stek	»	199	217	261	169	176	207	176	176	189
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	167	170	180
34	Renkött, färskt, stek	»	200	200	200	—	—	—	233	250	250
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	232	228	232	225	234	242	215	215	215
36	salt, svenskt »	»	245	242	253	259	250	255	236	231	234
37	*Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	117	125	125	—	125	—
38	gädda	»	155	151	172	148	150	150	158	165	172
39	sill	»	54	50	50	39	55	55	71	58	58
40	strömming	»	57	51	50	39	55	55	66	60	59
41	torsk	»	72	65	64	54	61	60	85	68	66
42	rödspotta (»spätta»)	»	120	101	99	133	155	155	124	107	97
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[2])	»	94	92	95	100	100	100	77	84	86
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	100	93	93	—	—	—	105	—	—
46	» » » rundskuren	»	125	125	125	145	145	145	125	129	133
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	174	181	177	182	183	181	168	168	170
48	Socker, bit-	»	69	68	68	68	68	68	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	10	10	10	11	11	11	8	8	10
50	Svagdricka	lit.	6	7	7	5	5	5	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	24	24	24	22	24	24	22	24	22
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	3470	3470	3470	4170	3970	3970	3210	3210	3490
53	barr-	»	2980	2980	2980	2140	2140	2310	[3])2650	[3])2650	[3])3020
54	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	275	290	315	325	357	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	600	600	775	—	—	—	600	700	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	407	447	447	—	—	415	450	480	490
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	230	230	230	225	225	225	—	—	—
58	eng. kamin- » hemkörd	»	300	300	300	265	265	265	305	295	295

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad kolja under vitling under jan. 60 à 80, febr. 50 à 75 och mars 50 à 70 öre samt dessutom under mars braxen 100, havskatt 100 à 150 och stenbit 125 à 150 öre. — [1]) Uppgifterna för jan. och febr. avse 90 % utmalning. — [2]) Å förekommande sillsorten. — [3]) För bokved har betalats under jan. och febr. 35·20 och under mars 39·90

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			Lysekil			Vänersborg			Borås			Tidaholm			Karlstad			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
20	20	21	18	18	18	17	17	17	17	18	18	16	16	16	18	18	19	1
11	11	12	11	11	11	11	11	11	10	11	11	8	8	8	9	9	9	2
10	10	11	—	—	—	9	9	9	8	9	9	6	6	6	8	8	9	3
290	290	290	300	300	315	324	300	300	313	300	300	300	300	300	296	297	300	4
274	268	285	261	260	275	272	254	285	260	264	284	278	280	284	270	268	278	5
239	244	247	238	243	235	220	230	241	226	228	228	285	233	240	240	245	251	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	174	174	—	—	—	170	—	200	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	113	113	88	92	94	—	—	—	8
185	185	185	195	195	195	183	188	188	180	190	191	190	195	197	185	194	194	9
273	233	205	251	190	176	249	201	200	237	203	196	227	214	200	242	231	211	10
205	180	180	210	165	—	190	180	—	172	167	—	—	—	—	195	180	—	11
35	35	35	25	25	31	30	35	33	32	32	32	30	30	30	33	27	28	12
625	620	635	—	—	—	500	613	600	484	494	494	364	386	404	500	500	500	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
55	55	55	59	61	59	50	54	58	62	58	54	60	60	60	61	62	62	15
106	105	112	—	—	—	—	75	—	88	83	101	—	—	—	110	110	103	16
37	37	37	38	38	38	38	38	37	38	38	38	39	39	39	38	38	38	17
29	29	29	29	29	29	31	30	29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	18
31	31	35	32	32	35	34	31	35	32	31	35	32	31	37	32	32	35	19
48	46	46	45	49	50	50	50	50	47	47	47	50	50	50	49	49	49	20
43	44	48	45	50	50	43	43	46	55	54	54	50	50	50	47	46	46	21
51	51	51	49	49	49	58	60	61	55	55	54	63	65	65	50	50	50	22
48	48	48	44	43	43	53	53	53	50	50	51	50	50	50	47	48	48	23
32	32	32	35	36	35	—	—	—	—	—	—	—	48	48	41	41	41	24
77	77	77	81	79	79	93	88	87	75	75	83	75	75	75	93	93	95	25
48	48	48	50	50	50	46	47	47	54	54	55	—	—	—	50	50	50	26
54	55	55	60	60	61	61	58	59	62	62	67	60	60	60	62	62	62	27
154	153	167	160	160	160	150	155	155	152	156	167	180	178	175	139	140	147	28
144	141	147	140	140	140	135	142	133	120	122	129	150	149	147	129	130	137	29
170	165	173	160	160	172	163	162	160	170	171	178	187	183	187	157	158	167	30
105	105	113	89	89	97	85	85	85	90	92	98	81	79	80	105	105	110	31
178	186	215	163	160	172	200	197	191	172	174	181	170	176	175	185	200	198	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	163	170	—	170	166	170	—	—	—	33
195	180	183	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	34
226	225	225	220	210	215	200	204	200	202	203	207	214	212	216	222	225	234	35
245	240	240	240	240	240	220	220	220	207	206	219	220	224	224	230	225	240	36
125	135	141	—	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	—	96	100	89	37
175	194	200	—	—	—	—	—	—	144	149	147	—	—	—	149	150	156	38
77	68	52	59	54	56	60	53	59	60	43	58	76	59	60	70	61	57	39
69	53	54	—	—	—	67	59	63	66	59	60	70	60	58	65	59	60	40
93	74	77	53	54	59	80	60	69	82	63	62	93	86	91	90	88	85	41
181	138	129	60	73	80	—	—	123	—	123	122	97	99	97	—	—	112	42
91	91	92	93	88	98	80	80	80	75	75	77	80	80	80	84	88	88	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	—	—	44
80	85	91	100	100	100	85	85	90	90	91	98	90	94	94	96	102	102	45
—	—	—	—	—	—	—	100	100	100	—	—	—	—	—	—	—	—	46
166	176	174	158	158	178	163	165	165	158	160	160	160	180	180	167	174	174	47
68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	70	70	70	48
12	12	12	12	12	12	10	10	10	10	10	10	10	10	10	12	12	12	49
10	10	10	8	9	9	7	7	7	8	8	8	6	6	6	8	8	8	50
24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	28	28	28	26	26	26	51
4880	4880	4900	4000	4000	4000	3500	3500	3400	3320	3540	3650	2440	2470	2520	3400	3470	3570	52
3980	3980	4050	2980	3000	3000	2600	2600	2500	2570	2630	2660	1710	1800	1830	2710	2590	2770	53
600	500	500	—	—	—	—	—	—	350	330	350	—	—	—	—	—	—	54
650	650	650	—	—	—	—	—	675	658	650	669	750	750	750	—	700	700	55
450	475	500	400	400	450	450	450	—	463	458	—	500	500	500	—	—	475	56
255	255	255	—	—	—	225	225	250	—	300	322	—	—	—	285	275	275	57
345	345	325	300	300	335	—	—	—	325	323	292	325	325	325	350	—	338	58

jan. 80 à 100 samt febr. och mars 70 à 100 öre, lake under jan. 125 à 150, febr. 60 à 150 och mars 60 à 100 öre, 60 à 100, hälleflundra 250, id 100, långa 80 à 150, piggvar 160 à 250, sik 150, sjötunga 225 à 350, slätvar ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast kr. per famn samt för ribbved under jan. och febr. 18·00 samt mars 18·30 kr. per famn.

	1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
	Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	17	17	17	16	17	17	18	18	18
2	handskummad	»	—	—	—	8	8	8	9	9	9
3	separerad	»	7	7	7	8	8	8	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	300	—	—	—	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	262	257	284	270	270	274	277	278	284
6	Ost: helfet, okryddad	»	245	255	255	238	242	240	245	247	245
7	halvfet, »	»	185	190	190	—	180	178	198	203	195
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	120	—	100	113	105	100
9	Margarin, växt-	»	188	194	194	183	191	188	176	183	184
10	Ägg: svenska, färska	tjog	250	217	189	225	219	201	270	233	206
11	» konserverade	»	200	200	—	175	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	25	25	25	30	30	40	25	25	25
13	»	hl.	400	400	400	440	500	700	375	375	375
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	55	45	45	52	52	49	52	48	47
16	Bruna bönor	»	—	—	100	—	—	—	100	110	90
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	38	38	37	36	36	36
18	råg-, » »	»	29	29	29	29	29	28	29	28	28
19	rågsikt-,[1]) » »	»	31	31	35	33	32	36	31	31	35
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	46	46	46	49	49	49	45	45	45
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	46	45	45	43	44	45	43	45	48
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	46	46	46	44	45	44	46	46	46
23	mjukt, limpa, söt	»	49	44	46	47	47	47	47	47	47
24	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	90	90	90	90	90	96	96	96
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	50	46	51	59	—	44	43	44	43
27	ligaste sort } » » mjölk	»	73	73	70	78	78	78	59	59	60
28	Nötkött, färskt: stek	»	162	159	160	146	148	152	163	164	163
29	soppkött	»	128	126	131	126	128	131	137	137	138
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	168	170	170	165	159	160	172	173	174
31	spädkalv	»	113	116	113	94	93	94	106	109	113
32	Fårkött: färskt, stek	»	194	200	204	164	166	176	203	213	219
33	salt, svenskt	»	180	—	—	—	—	177	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	170	166	169	160	160	160	180	178	172
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	235	235	235	205	205	205	231	228	225
36	salt, svenskt »	»	235	235	235	215	207	210	232	229	226
37	*Fisk, färsk: abborre	»	89	94	89	—	100	93	97	92	80
38	gädda	»	156	156	171	160	150	159	158	147	169
39	sill	»	53	56	62	52	36	41	65	49	48
40	strömming	»	60	59	58	53	48	49	56	48	47
41	torsk	»	85	79	84	80	85	87	95	88	77
42	rödspotta (»spätta»)	»	107	110	112	120	120	113	—	118	94
43	salt: sill, fetsill (»KKK») [2])	»	75	75	78	76	74	73	70	72	70
44	strömming	»	60	60	60	53	55	50	50	50	50
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	95	95	97	82	84	87	78	79	86
46	» » » rundskuren	»	125	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	160	170	163	160	162	164	161	170	171
48	Socker, bit-	»	68	68	68	67	68	68	65	66	66
49	Salt (matsalt)	»	12	12	12	12	12	12	10	10	10
50	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	25	26	26	24	26	26	23	25	25
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4440	4350	4350	2730	2770	2900	3650	3940	4160
53	barr-	»	3270	3220	3220	2020	2020	2140	2900	3010	3090
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	725	725	725	700	700	700	750	738	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	450	450	425	—	—	—	500	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	260	260	235	—	—	315	240	240	260
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	325	325	325	275	275	—	288	288	300

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja 80 öre samt vitling under jan. 75 à 90, febr. 70 à 80 och mars 80 öre; för Domnarvet kolja under jan. 80, under febr. 90 öre. — [1]) Uppgifterna för jan. och febr. avse 90 % utmalning. — — [2]) Å ort, där sill av. sorten. — [3]) *För avfallsved har i Ludvika under jan. betalats 18·40 kr. per famn; i Gävle (»sekunda*

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			Domnarvet o. Borlänge			Ludvika			Gävle			Söderhamn			Sundsvall: staden			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
18	18	18	16	16	16	17	17	17	20	20	20	19	19	19	20	20	20	1
10	10	10	8	8	8	8	8	8	10	10	11	10	10	10	12	12	12	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	8	8	8	8	10	10	10	3
301	300	300	295	300	299	300	300	324	316	312	308	360	349	330	325	319	320	4
280	279	280	272	275	270	271	271	275	284	282	280	280	280	280	278	274	274	5
250	249	239	248	237	243	225	234	234	245	249	248	229	230	231	248	251	252	6
—	—	—	—	180	—	190	—	—	180	200	200	180	175	—	170	168	187	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	103	120	8
186	189	189	185	193	188	184	188	188	185	187	188	185	184	184	188	190	188	9
261	256	246	230	235	228	226	243	222	250	236	230	247	255	236	292	274	241	10
—	173	—	200	213	180	200	200	200	200	200	175	158	155	155	225	213	—	11
25	28	28	25	25	26	31	32	32	25	25	25	25	25	25	33	35	35	12
457	457	475	408	408	510	535	555	555	347	364	375	450	450	450	569	600	600	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
52	60	60	57	57	53	57	57	57	54	54	54	52	52	52	56	61	57	15
—	—	88	—	100	95	—	—	—	70	—	—	100	—	100	95	110	125	16
38	38	37	37	37	37	37	37	37	37	38	38	38	38	38	39	39	39	17
29	29	28	28	28	28	30	30	29	30	30	30	29	29	28	31	31	31	18
35	34	34	34	34	34	35	35	35	33	34	36	31	—	36	34	34	38	19
50	50	48	49	49	48	45	45	47	46	45	45	47	47	47	48	48	49	20
44	45	44	45	42	46	45	45	46	46	45	45	42	42	43	50	50	52	21
47	46	46	45	45	45	45	45	45	46	46	45	45	45	45	51	51	51	22
54	53	55	52	54	51	55	55	55	47	47	47	50	50	50	50	50	51	23
45	50	50	—	—	—	—	—	—	38	38	38	39	39	40	45	45	45	24
101	109	109	97	105	101	91	91	90	91	92	89	68	66	68	91	90	92	25
49	50	49	47	45	54	63	63	62	53	53	50	45	42	42	61	61	62	26
70	68	67	69	68	73	82	82	82	59	62	58	62	63	66	80	76	77	27
161	163	164	167	159	158	158	156	158	158	156	154	153	160	159	154	149	149	28
129	132	133	126	127	135	127	130	133	135	138	135	133	139	139	129	129	129	29
172	176	174	160	164	161	170	169	178	183	183	183	177	179	180	165	169	168	30
101	107	109	99	100	97	—	—	140	112	110	114	91	100	98	99	99	99	31
176	178	185	170	160	166	167	—	180	174	174	175	175	179	182	173	171	170	32
—	180	184	170	—	190	—	—	—	150	150	150	—	160	—	148	150	159	33
160	160	163	—	160	—	200	200	—	155	161	171	185	—	200	166	160	160	34
221	221	221	213	223	221	203	214	193	220	219	219	210	208	207	208	226	224	35
233	223	228	230	—	230	220	220	220	210	210	207	225	225	225	210	226	223	36
114	124	122	100	110	110	110	110	114	100	103	105	105	100	100	79	75	100	37
158	155	160	144	155	160	160	160	170	161	158	182	118	125	121	125	143	141	38
72	60	67	—	60	55	--	50	50	53	45	46	65	45	40	—	49	50	39
63	58	58	53	50	50	53	50	50	43	40	43	60	50	51	67	64	62	40
78	80	80	80	78	80	80	85	88	74	76	76	73	73	75	75	77	74	41
121	124	125	125	—	90	125	135	138	125	125	115	103	104	108	90	96	95	42
73	65	69	70	70	68	69	69	71	74	74	75	72	78	75	71	70	72	43
43	45	46	43	47	45	45	45	45	47	51	50	—	—	—	50	52	58	44
93	90	95	100	110	100	85	86	86	95	93	93	90	85	90	85	88	100	45
121	122	121	123	123	125	—	—	—	123	134	133	120	121	120	108	108	123	46
160	173	170	165	170	170	158	158	158	161	163	166	150	163	165	178	179	182	47
68	67	67	67	67	67	67	68	68	67	68	68	70	70	70	69	69	70	48
10	10	11	10	11	11	10	12	12	11	11	11	10	10	10	14	14	14	49
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	7	7	8	50
24	25	25	24	25	25	25	27	27	25	25	25	24	26	26	26	28	29	51
3010	3200	3260	2780	2950	3010	3050	3020	3000	4000	3800	3800	2590	2870	3090	3410	3410	3410	52
2100	2500	2720	2040	2160	2270	*)1950	1950	1950	3530	*)3180	3280	2140	2140	2330	2840	2960	2900	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
875	867	700	750	750	700	700	700	650	675	675	675	750	750	750	750	750	750	55
650	—	—	550	500	500	—	—	—	425	425	550	450	450	450	475	475	475	56
—	—	—	—	—	—	300	300	300	280	275	275	—	—	—	275	275	275	57
344	350	350	300	325	325	350	350	350	275	275	275	325	313	325	300	350	350	58

under jan. 80 à 90, febr. 80 och mars 80 à 100 öre; för Falun kolja under jan. 75 à 80, febr. och mars febr. 75 och mars 80 öre samt vitling under jan. 70, febr. 70 à 80 och mars 75 öre; för Ludvika kolja märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillbjörkved») under febr. 34·00 kr. per famn.

1	Varuslag	2 Kvantitet	111 Sundsvall: sågverksdistriktet Jan.	112 Febr.	113 Mars	114 Nyland Jan.	115 Febr.	116 Mars	117 Östersund Jan.	118 Febr.	119 Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	17	18	18	16	16	16	20	20	20
2	handskummad	»	11	11	11	—	—	—	14	14	14
3	separerad	»	9	9	9	8	8	8	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	314	308	298	300	290	—	285	281	285
5	mat- (lands-)	»	284	279	273	289	270	263	268	253	262
6	Ost: helfet, okryddad	»	242	242	242	243	257	257	246	248	247
7	halvfet, »	»	178	182	193	—	—	—	160	—	—
8	skummjölks-, »	»	100	100	—	—	—	—	80	—	—
9	Margarin, växt-	»	181	184	185	190	190	190	180	182	183
10	Ägg: svenska, färska	tjog	271	269	289	304	265	236	270	248	222
11	» konserverade	»	215	197	—	220	200	200	200	200	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	30	31	33	35	35	35	29	37	37
13	»	hl.	560	560	600	500	500	500	500	500	500
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	56	56	57	53	60	60	55	55	55
16	Bruna bönor	»	105	113	113	—	105	110	—	—	—
17	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	38	38	38	37	37	37
18	råg-, » »	»	31	31	30	30	30	30	30	30	31
19	rågsikt,[1]) » »	»	33	34	33	33	33	36	32	32	36
20	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	46	46	46	45	50	50	49	49	49
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	45	46	46	50	50	50	45	47	49
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	48	49	48	51	50	50	50	53	50
23	mjukt, limpa, söt	»	49	48	47	62	64	64	50	50	50
24	» » sur	»	50	50	50	—	—	—	51	51	51
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	79	80	88	89	90	95	88	88	88
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	—	—	—	70	70	70	42	48	48
27	ligaste sort » » mjölk	»	70	60	60	—	—	—	72	72	72
28	Nötkött, färskt: stek	»	148	155	151	120	123	124	150	150	150
29	soppkött	»	121	123	122	97	100	101	120	120	120
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	163	162	165	—	—	—	170	170	170
31	spädkalv	»	82	90	87	73	74	75	85	85	85
32	Fårkött: färskt, stek	»	154	168	165	126	125	—	150	150	150
33	salt, svenskt	»	140	140	140	—	—	—	150	150	150
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	162	130	135	138	150	150	150
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	206	212	214	203	203	203	220	205	202
36	salt, svenskt »	»	205	198	210	210	—	—	220	210	230
37	*Fisk, färsk: abborre	»	75	—	—	—	—	—	96	100	100
38	gädda	»	120	133	129	125	125	—	138	130	120
39	sill	»	—	—	50	—	45	57	70	58	54
40	strömming	»	66	63	58	60	60	59	71	53	54
41	torsk	»	—	—	—	70	72	65	70	70	70
42	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	88	90	90
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[2])	»	68	69	69	75	85	82	93	93	94
44	strömming	»	43	48	55	—	—	—	60	60	63
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	85	90	90	—	—	—	80	75	75
46	» » » rundskuren	»	110	110	115	—	—	—	100	100	100
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	171	170	172	150	153	157	158	166	171
48	Socker, bit-	»	67	67	68	65	70	70	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	10	11	11	7	7	7	12	12	12
50	Svagdricka	lit.	5	6	6	5	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	25	26	26	24	24	26	26	28	28
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2940	2900	2520	2600	2750	3000	2900	2900	2900
53	barr-	»	2270	2390	2020	[4]) —	[4]) —	[4]) —	2140	2020	2020
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	—	—	—	—	—	—	840	840	840
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	400	400	400
58	eng. kamin- »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå, lake för Luleå, sik under jan., febr. och mars 100 öre; för Boden, sik under jan. 100 å 110 febr. och mars från övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande klant) under jan. 4·50 å 4·60 kr., febr. 4·55 kr. samt under mars 4·50 kr. per kbm. (resp. 16·20, 16·20 och följande priser: i Malmberget björkved under jan. 22·10 och febr. 21·40, barrved under jan. och febr. 21·10 kr. per famn, antracitkol under jan. och febr. 5·20, ångkol under jan. 2·75 samt koks under febr.

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			**Luleå**			**Boden**			**Malmberget o. Gällivare**			**Kiruna**			**Samtliga orter**			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
16	16	16	17	17	17	17	17	17	18	19	20	19	19	19	17	18	18	1
10	10	10	10	10	10	10	10	10	—	—	—	—	—	—	10	10	10	2
8	8	8	—	—	—	8	8	8	—	—	—	—	—	—	8	8	8	3
300	300	300	295	296	287	310	300	299	298	312	307	298	288	291	304	301	301	4
237	237	245	253	255	258	250	253	262	259	252	261	264	260	262	270	268	276	5
250	250	243	260	257	261	248	237	255	225	247	248	236	250	252	245	249	251	6
160	160	160	—	—	—	—	170	—	190	200	—	—	—	160	185	187	190	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	106	113	8
173	180	179	177	177	175	165	169	176	172	174	180	173	177	177	184	188	188	9
265	250	239	279	258	223	289	261	218	253	236	217	260	248	237	253	222	208	10
—	190	193	—	197	185	—	—	—	—	—	—	—	—	—	196	181	174	11
35	35	35	38	38	37	40	40	38	35	35	35	35	35	35	29	29	30	12
667	667	667	550	550	526	650	650	563	—	—	—	661	—	—	458	402	477	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
62	60	60	61	60	60	53	53	60	60	58	60	60	58	56	56	56	55	15
80	80	80	—	—	125	—	—	—	68	69	69	—	—	65	102	108	108	16
38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	39	39	39	39	39	38	38	38	17
31	31	31	30	30	30	30	30	30	32	32	30	31	31	30	30	30	29	18
34	—	36	33	33	36	33	33	36	35	—	37	36	35	36	32	32	35	19
50	53	53	49	49	48	49	48	50	47	47	48	49	48	48	49	49	49	20
48	50	50	49	49	50	45	48	50	48	49	52	47	48	47	47	47	49	21
47	47	47	51	52	52	51	51	51	55	55	55	55	52	52	52	52	52	22
54	56	56	59	59	60	55	57	57	50	50	53	53	53	53	48	48	48	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	38	37	24
87	87	87	85	85	85	92	91	90	105	105	105	85	85	83	88	88	88	25
53	53	53	54	54	55	60	62	62	—	—	—	[3])90	[3])90	[3])90	52	52	53	26
70	69	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	65	65	27
128	128	126	125	133	136	135	143	142	124	124	125	128	130	130	150	151	155	28
95	105	104	107	113	117	115	119	120	109	106	106	107	111	111	129	130	134	29
151	135	141	—	—	—	—	—	—	148	150	147	136	140	146	168	169	173	30
94	95	93	88	89	90	89	90	91	75	81	81	80	82	86	100	100	104	31
178	—	—	—	—	—	—	148	150	115	153	132	126	138	137	175	179	188	32
—	—	—	—	130	—	—	—	—	120	123	122	133	125	125	161	158	167	33
137	150	150	161	160	160	150	—	—	139	142	139	144	143	141	171	172	174	34
202	198	201	198	199	196	200	200	200	196	202	196	190	192	188	220	221	220	35
213	200	205	210	210	200	203	203	—	201	218	215	235	228	228	228	227	231	36
50	—	—	—	—	100	60	—	—	—	60	—	66	65	69	91	97	101	37
125	129	150	100	100	100	106	100	100	85	84	90	93	92	94	142	144	152	38
—	—	—	100	—	88	—	—	—	—	60	40	60	80	60	62	58	54	39
60	60	60	70	73	74	68	73	70	60	61	55	40	40	45	55	51	51	40
75	75	75	62	70	70	70	70	70	60	60	60	70	70	65	78	75	75	41
68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	92	87	116	109	107	42
78	80	80	81	78	80	83	85	83	61	65	66	77	75	73	78	80	81	43
48	—	—	—	55	—	—	—	—	38	45	—	50	40	45	52	52	52	44
75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	91	93	45
—	—	—	—	120	115	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	121	121	46
178	182	180	165	171	177	168	173	166	177	178	178	170	176	181	165	171	172	47
70	70	70	65	68	68	70	70	70	69	69	70	69	70	70	68	68	68	48
9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	10	10	10	11	11	11	49
9	9	9	10	10	10	7	7	7	7	7	8	9	9	9	7	7	7	50
30	30	30	25	28	28	25	28	30	25	25	30	27	27	29	25	25	26	51
2600	2770	2750	2390	2420	2460	2100	2110	2210	2270	2330	2270	2390	2390	2390	3810	3860	3420	52
2170	2200	2230	2050	2080	2110	1880	1920	1990	2020	1880	1890	[5])2140	[5])2410	[5])2140	2690	2650	2760	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	864	860	861	54
750	—	—	750	750	750	—	—	—	—	—	—	700	—	—	711	708	700	55
—	—	—	450	—	—	—	—	—	—	—	—	600	600	600	472	466	475	56
300	300	308	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	268	265	272	57
—	—	—	310	310	310	—	—	—	—	—	—	450	450	450	305	308	312	58

under jan. 65 à 70, febr. och mars 70 à 75, sik under jan. och febr. 115 à 125 samt mars 125 à 150 öre; 100 öre. — [1]) Uppgifterna för jan. och febr. avse 90 % utmalning. — [3]) Icke av samma kvalitet som bröd gavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [4]) För avfallsved har betalats: i Nyland (för s. k. 16·00 kr. per famn). — [5]) Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag har tillhandahållit sin personal bränsle till 15·10 kr. per famn samt Kiruna björkved under jan. och febr. 23·90 och barrved under jan. 21·00 och febr. till 3·45 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	58	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	58	60	59	52	55	58	68	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sotmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	78	67
» (70—90 kg.)[6]) .	58	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[7])	—	53	54	52	50	51	51	58	58	55
Äldre, » [8])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	78	66	56	69	77	64	78	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	78	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för mars—aug. Stockholm och Stockholm och Malmö samt för febr. och mars 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för 1911 och år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för borg, för mars—juni 1915 samt för mars 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—mars 1916.

(mars 1915—mars 1916) för alla tre orterna.

1915	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	75	81	91	100	102	111	—	121	119	95	107	121	147
77	64	68	76	80	82	89	86	88	88	82	87	94	104
71	60	64	72	75	76	83	77	79	79	74	74	75	78
53	46	50	58	63	58	66	58	54	54	50	59	62	65
93	80	87	97	102	105	112	110	94	90	90	87	89	92
80	69	74	81	86	87	93	90	84	81	83	83	87	89
65	58	62	69	73	69	76	71	66	64	66	66	69	72
96	79	81	91	96	98	102	88	101	99	90	98	121	150
82	71	74	82	87	88	93	88	90	90	84	89	99	108
76	66	69	77	82	82	87	81	83	84	79	83	93	102
60	54	57	64	69	67	69	62	59	58	64	66	70	76
92	74	80	—	96	—	99	—	121	119	96	104	117	—
78	67	70	77	82	85	91	89	85	81	85	85	86	88
66	58	61	67	73	72	78	73	68	66	68	70	72	74
87	81	82	88	90	88	90	92	91	93	90	91	89	90
79	75	76	81	82	78	80	83	83	86	84	85	83	84
69	62	64	71	74	69	72	73	71	73	75	76	72	72
70	62	66	72	75	74	74	71	72	73	78	81	87	90
62	62	64	68	71	64	64	64	60	61	66	69	77	87
129	109	119	127	131	130	141	151	162	146	144	151	154	168
131	111	120	130	135	133	143	154	166	148	144	150	153	171
122	105	116	125	126	121	132	144	157	136	129	138	142	157

Stockholm och Malmö, för mars—aug., okt.—dec. 1915 samt jan.—mars 1916 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1915, för jan. för mars och april, juni, aug. och okt.—dec. 1915 samt jan. och febr. 1916 endast Malmö. — [4]) Fr. o. m. juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [5]) *Uppgifterna för åren* 1906—1909 avse endast Göte-

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa
Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm							Eskils-			
	Jan. 1916	Febr. 1916	2/3–8/3	9/3–15/3	16/3–22/3	23/3–29/3	Mars 1916	Jan. 1916	Febr. 1916	28/3–4/3	6/3–11/3
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	[5]) —	[5]) —	—	—	—	—	87	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	83	86	90	90	90	90	90	82	82	82	[6]) 82
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	78	81	85	85	86	86	86	78	77	75	[7]) 78
» 3. Mindre feta	54	57	61	61	61	61	61	60	59	58	62
» 4. Magra, simpla	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —
Kvigor (och stutar):											
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	88	88	90	90
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	89	95	99	99	99	99	99	84	82	82	82
» 2. Mindre feta	73	79	83	83	83	83	83	—	60	58	62
» 3. Magra, simpla	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —
Tjurar:											
Extra prima	90	—	[5]) —	[5]) —	—	—	—	—	—	—	[5]) —
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	84	90	94	94	94	94	94	83	85	88	[5]) —
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	82	88	92	92	92	92	92	80	79	78	[7]) 82
» 3. Mindre köttiga	65	71	75	75	80	80	80	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	[3]) —	[3]) —	[3]) —	[3]) —	[3]) —	[3]) —	[3]) —	—	—	—	—
Oxar:											
Extra prima	—	—	[5]) —	[5]) —	—	—	—	83	—	—	[5]) —
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	89	95	99	99	99	99	99	75	80	—	[5]) —
» 2. Mindre feta	73	79	83	83	83	83	83	—	—	—	[7]) —
» 3. Magra, simpla	[4]) —	[4]) —	[4]) —	[4]) —	[4]) —	[4]) —	[4]) —	[4]) —	—	—	—
Kalvar											
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	100	100	100	100	100	100	100	100	98	94	94
» (70—90 kg.)								95	89	88	84
Skummjölkskalvar	87	87	87	87	87	87	87	85	81	80	80
Får:											
Yngre, feta	93	96	93	93	93	93	93	78	77	—	—
Äldre, »	78	88	88	88	88	88	88	70	69	70	78
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:											
Slakterisvin (85—100 kg.)	158	162	177	182	182	180	180	145	138	138	138
Rena, större svin (100—150 kg.)	148	155	177	182	182	180	180	138	132	132	135
Suggor	142	145	157	165	165	165	163	132	130	130	130

[1]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under jan. 118 kr., febr. 123 kr. samt mars 153 kr. (medelpris samt mars 140 kr. (medelpris för varje vecka under mars 140 kr.); i *Norrköping* under febr. och mars — [2]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under jan. 153 kr., febr. 163 kr. samt mars 170 kr. (medelpris (medelpris per vecka under mars resp. 145, 145, 145, 145 och 135 kr.); i *Norrköping* under febr. och mars 120 kr. kr. (medelpris för varje vecka under mars 125 kr.). — [3]) Medelpris *per styck: i Stockholm* under jan. i *Eskilstuna*, tjurar kl. 3, den 27/3—1/4 155 kr. — [4]) Medelpris *per styck:* i *Stockholm* under jan. 203 i *Eskilstuna* under jan. 175 kr. — [5]) För export har försålts: i *Stockholm* den 3/3—8/3 till 155 och den [6]) För platsförbrukning. För export har försålts: i *Eskilstuna* den 6/3—11/3 till 125 och den 20/3—25/3 1/3—7/3 till 148, den 8/3—14/3, den 15/3—22/3 och den 23/3—28/3 till 135 öre per kg. — [7]) För platsförbruki *Norrköping* den 10/3—16/3 och den 17/3—23/3 till 108 öre per kg. — [8]) Medelpris *per styck* 200 kr. — samt den 22/3—28/3 till 138 öre per kg. — [10]) För platsförbrukning. För konservering har försålts den och den 6/3—14/4 till 65 öre per kg. — [12]) Uppgifter saknas.

priser

vande vikt)

orter i riket.

jan.—mars 1916.

tuna				Norrköping							Malmö						
13/3–18/3	20/3–25/3	27/3–1/4	Mars 1916	Jan.[12]) 1916	Febr. 1916	3/3–9/3	10/3–16/3	17/3–23/3	24/3–30/3	Mars 1916	Jan. 1916	Febr. 1916	1/3–7/3	8/3–14/3	15/3–21/3	22/3–28/3	Mars 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	83	100	100	100	100	100	107	121	153	147	142	—	147
82	[6]) 82	82	82	—	75	75	[6]) 75	[6]) 75	75	75	100	117	145	140	138	138	140
78	[7]) 76	75	76	—	70	70	[7]) 70	[7]) 70	70	70	80	77	[9]) 80	[9]) 80	[9]) 80	[9]) 80	80
62	62	60	61	—	[8]) —	[8]) —	[8]) —	[8]) —	[8]) —	[8]) —	64	66	[10]) 68	[10]) 68	68	70	69
[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	—	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[1]) —	[11]) —	[11]) 50	45	50	48
90	90	—	90	—	—	—	—	—	90	90	87	89	90	90	93	95	92
82	82	82	82	—	81	82	82	82	82	82	78	83	84	84	85	85	85
62	64	64	62	—	78	73	75	75	75	75	64	66	68	68	68	70	69
[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	—	[9]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —	[2]) —
—	[5]) —	—	—	—	90	105	100	100	100	101	105	121	155	150	145	—	150
—	[5]) —	—	88	—	84	80	[6]) 85	[6]) 85	85	84	97	120	145	143	138	138	141
82	82	82	81	—	75	75	[7]) 75	[7]) 75	75	75	90	118	135	135	133	133	134
—	—	[3]) —	[3]) —	—	65	65	65	65	65	65	66	69	70	70	70	78	72
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	[5]) —	—	—	—	—	105	100	100	100	101	104	117	—	—	—	—	—
85	[5]) —	—	85	—	85	95	[6]) 95	95	95	95	82	79	[6]) 80	[6]) 80	[6]) 80	[6]) 80	80
—	—	78	78	—	72	72	[7]) 72	72	72	72	70	69	70	70	70	70	70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	95	95	94	—	100	98	98	105	105	102	89	85	88	88	88	88	88
84	85	85	85	—	96	98	95	95	95	96	84	80	83	83	83	83	83
80	80	78	80	—	70	75	75	75	75	75	69	62	65	65	65	65	65
—	—	—	—	—	72	72	75	75	75	74	88	88	—	—	85	85	85
78	78	78	76	—	65	65	65	65	65	65	90	65	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	268	—	—	150	—	150
138	138	143	139	—	138	155	155	155	155	155	157	159	170	182	180	170	176
135	135	138	135	—	138	145	145	145	145	145	157	159	170	182	180	170	176
130	130	132	130	—	128	140	140	140	145	141	140	144	158	168	165	160	163

per vecka under mars resp. 130, 130, 175 och 175 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 125 kr., febr. 129 kr. 120 kr. (medelpris för varje vecka under mars 120 kr.); i *Malmö* under jan. 120 kr. och febr. 128 kr. för varje vecka under mars 170 kr.); i *Eskilstuna* under jan. 158 kr., febr. 135 kr. samt mars 143 kr. (medelpris för varje vecka under mars 120 kr.); i *Malmö* under jan. 128 kr., febr. 120 kr. och mars 125 163 kr., febr. 173 kr. samt mars 203 kr. (medelpris per vecka under mars resp. 180, 180, 225 och 225 kr.); kr., febr. 213 kr. samt mars 248 kr. (medelpris per vecka under mars resp. 220, 220, 275 och 275 kr.); 9/3—15/3 till 145 öre per kg.; i *Eskilstuna* den 6/3—11/3 till 125 och den 20/3—24/3 till 114 öre per kg. — till 114 öre per kg.; i *Norrköping* den 10/3—16/3 och den 17/3—23/3 till 116 öre per kg.; i *Malmö* den ning. För export har försålts: i *Eskilstuna* den 6/3—11/3 till 110 och den 20/3—25/3 till 102 öre per kg.; [9]) För platsförbrukning. För export har försålts den 1/3—7/3 till 135, den 6/3—14/3 till 180, den 15/3—21/3 1/3—7/3 till 69 och den 8/3—14/3 till 74 öre per kg. — [11]) För konservering har försålts den 1/3—7/3 till 60

Kreatursprisser

(per kg. levande vikt)

för vissa orter i riket. (Forts.)

Medelpris under jan.—mars 1916.

Kreatursslag	Göteborg							
	Jan. 1916	Febr. 1916	28/3–4/3	6/3–11/3	13/3–18/3	20/3–25/3	27/3–1/4	Mars 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	78	79	[1] 80	80	[1] 80	82	85	81
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	65	66	67	67	67	69	73	69
» 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	81	82	83	83	83	85	87	84
» 2. Mindre feta	62	63	64	64	64	66	68	65
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	[2] —	—	[2] —	—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	85	86	[2] 88	88	[6] 88	90	93	89
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	78	79	80	80	80	82	85	81
» 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	[4] —	—	[4] —	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	83	84	[5] 85	85	[6] 85	85	89	86
» 2. Mindre feta	66	67	68	68	68	70	72	69
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	92	92	92	92	92	92	92	92
» (70—90 »)	85	85	85	85	85	85	85	85
Skummjölkskalvar	72	67	65	65	65	65	65	65
Får:								
Yngre, feta	77	84	95	95	95	90	90	93
Äldre. »	69	77	88	88	88	83	83	86
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (85—100 kg.)	138	141	143	148	148	150	150	148
Rena, större svin (100—150 kg.)	144	146	148	153	153	168	158	156
Suggor	133	136	138	143	143	148	148	144

[1]) För platsförbrukning. För export har försålts den 28/3—4/3 till 118 och den 13/3—18/3 till 135 öre per kg. — [2]) För export har försålts den 28/3—4/3 till 130 och den 13/3—18/3 till 144 öre per kg. — [3]) För platsförbrukning. För export har försålts till 120 öre per kg. — [4]) För export har försålts den 28/3—4/3 till 135 och den 13/3—18/3 till 144 öre per kg. — [5]) För platsförbrukning. För export har försålts till 122 öre per kg. — [6]) För platsförbrukning. För export har försålts till 140 öre per kg.

Tillförseln till offentliga slakthus.

Januari—mars 1916.

Kreatursslag	Mars 1916							Januari—mars 1916						
	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	379	49	816	30	140	108	354	866	69	2 320	74	9 551	236	763
Kalvkor	143	15		218	2 170	—	1 328	315	15		603		1 847	3 166
Övriga nötkreatur	2 838	165		80	1 168	3 058	568	7 940	657		294		4 765	2 169
Gödkalvar	948	—	622	31	817	242	529	2 554	494	1 667	83	2 195	576	1 751
Spädkalvar . . .	202	—	252	310	142		147	668	369	608	706	402		
Får och lamm . .	95	—	10	12	108	62	124	174	23	56	46	192	122	313
Svin	1 920	225	322	665	2 529	52	371	3 864	499	507	1 629	6 041	390	923
Spädgrisar . . .	35	1	2	—	6	—	425	95	31	8	—	17	—	876
Hästar och föl .	138	162	19	8	74	177	111	381	215	62	52	285	534	359

Beräknad konsumtion

av fläsk- och köttvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Januari—mars 1916.

Kroppar av	Mars 1916						Januari—mars 1916					
	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 458	297	536	447	1 006	418	11 665	716	1 358	1 324	2 646	1 558
Gödkalvar	6 110	275	765	155	979	514	14 784	682	1 758	437	2 567	1 117
Spädkalvar	5 009	275	529	794	627	384	13 732	822	1 316	1 918	1 640	1 177
Får och lamm	2 012	16	51	149	169	120	5 346	52	166	588	363	398
Svin	7 206	368	452	549	1 194	188	15 470	986	1 266	1 354	4 351	958
Spädgrisar	243	6	7	3	11	8	700	17	34	13	25	42
Hästar och föl	274	33	32	9	99	44	782	97	105	29	294	120

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *mars* 1915—*mars* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor	kg.	91	89	59	73	78	79	93	90	90	90	118	124	153
små	»	74	56	41	58	60	57	80	80	80	80	80	85	105
Braxen	»	60	60	58	60	63	64	75	78	—	—	65	—	—
Gråsej	»	—	38	31	45	55	57	65	75	—	75	75	—	—
Gädda, levande	»	—	65	101	115	120	100	131	132	—	—	—	—	—
slaktad	»	85	69	61	65	68	70	—	—	—	144	110	119	140
Gös	»	110	116	108	110	110	119	—	—	169	180	—	178	188
Hälleflundra, stor	»	96	115	113	109	113	105	114	124	127	141	148	148	149
små	»	73	65	70	70	70	65	90	90	—	—	102	110	108
Id	»	60	53	55	60	60	60	—	80	—	—	60	—	68
Kolja, svensk	»	66	60	55	58	65	61	68	72	74	70	90	70	87
norsk	»	45	43	30	30	30	—	—	—	55	53	51	55	42
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsfundra	»	60	51	49	50	—	41	70	74	74	—	—	—	74
Lake, stor	»	—	68	40	—	—	67	78	80	81	100	86	90	90
insjö- små	»	85	25	41	40	48	63	—	—	—	—	110	103	110
Lax, färsk	»	—	223	310	201	196	328	275	395	250	280	310	387	440
Långa	»	65	58	55	50	57	65	70	73	81	90	63	—	85
Piggvar	»	160	130	127	125	—	—	—	265	130	—	—	175	175
Röding	»	115	133	165	165	—	155	170	165	168	175	—	—	—
Rödspotta, stor	»	65	61	55	60	71	71	73	82	90	87	99	90	90
små	»	55	55	—	—	—	65	—	—	—	—	—	70	70
Sik, stor	»	—	100	102	110	113	120	119	119	106	110	—	—	—
små	»	78	87	83	—	—	—	112	—	—	—	110	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	67	70	40	—	—	—	—	—
Sill, färsk	låda[2]	1350	1500	2100	—	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000
» »	kg.	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	37	—	—
Sjötunga, stor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	153
liten	»	89	81	65	88	93	85	79	105	99	95	120	—	—
Slätvar	»	115	103	92	90	—	—	—	150	—	120	—	150	150
Strömming	låda[3]	925	1125	1200	—	—	—	—	—	—	2350	2500	1550	1900
»	kg.	18	22	18	32	33	28	44	34	39	39	35	20	27
Torsk, m. huvud	»	40	35	30	35	35	38	44	51	49	55	40	57	59
svensk huvudlös	»	63	59	54	64	75	73	88	95	98	99	107	91	90
Torsk, norsk	»	38	40	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	35	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
Vitling, stor	»	40	31	34	35	35	34	41	40	48	50	66	50	58
små	»	30	25	24	25	25	32	30	30	30	—	50	40	40
Ål, levande, stor	»	—	228	185	175	180	177	—	—	—	—	250	—	—
små	»	—	—	—	—	—	127	—	—	—	—	170	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	—	2000	1940	2000	—	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	650	690	750	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	118	91	—	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	128	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	85	96	95	88	91	73	85	95	90	—	120	95	88
kokta små	»	—	—	57	63	59	—	—	68	43	—	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

2/8—8/8:	tillgång knapp,	efterfrågan livlig,	tendens fast.			
9/8—15/8:	»	»	»	»	»	»
16/8—22/8:	»	god,	»	»	»	»
23/8—29/8:	»	»	»	»	»	»

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg. [3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *mars* 1915—*mars* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Mars 1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	17·42	—	—	—	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90	36·64
» blandad	10·88	10·14	—	—	—	—	—	—	—	23·38	27·88	25·59	27·89
» små	3·44	3·35	—	—	—	20·18	—	—	—	10·75	23·17	15·20	24·50
	Öre per kg.												
Kolja, stor	59	51	44	43	52	47	60	52	68	66	75	59	—
» halvstor	34	39	31	32	37	45	55	43	53	58	68	49	75
» liten	27	20	17	19	26	35	47	23	38	40	57	39	55
Vitling	22	16	18	17	20	17	22	22	39	43	66	40	53
Torsk, stor	44	38	37	43	42	48	63	67	70	56	80	60	58
» liten	25	21	18	19	22	22	32	37	45	40	43	46	51
Långa	40	39	39	41	49	36	50	63	61	54	57	58	76
Gråsik	37	30	30	30	32	38	48	59	63	52	50	54	51
Tunga, röd	123	76	46	66	59	73	105	115	141	144	160	203	228
» äkta	209	170	210	—	—	—	—	438	314	202	394	348	315
Rocka	—	6	—	—	9	6	—	—	—	—	—	9	—
Piggvar	152	140	143	108	142	181	188	193	177	188	298	280	238
Slätvar	92	91	—	—	—	98	75	125	103	121	233	187	223
Rödspotta	68	51	50	—	62	60	64	80	86	95	130	103	108
Hälleflundra	108	108	131	114	109	110	116	124	129	134	154	186	166
Havskatt	39	42	45	40	49	40	—	60	72	—	—	56	77
Marulk	—	17	34	42	52	37	—	62	67	63	—	30	—
Kummel	—	—	35	56	60	54	91	64	66	55	—	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	18	19	—	19	—	—	—	10	—
Stör	—	—	155	—	—	—	160	—	—	—	200	135	170
Tillförsel:													
Antal båtar	·	·	·	·	·	·	·	·	·	362	351	434	421
» lådor	·	·	·	·	·	·	·	·	·	22 411	11 414	22 795	31 763

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik införas, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till pensionsstyrelsen angående användningen av de för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel.

GUSTAF &c. &c. Vår ynnest &c. I skrivelse den 28 maj 1915, n:r 6, har riksdagen anmält, bland annat, att riksdagen på extra stat för år 1916 anvisat ett anslag av 200 000 kronor att i enlighet men de föreskrifter, som av Oss meddelades, användas för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Därefter hava Vi genom nådigt beslut den 18 juni 1915 ställt ovannämnda anslag av 200 000 kronor till Edert förfogande att, jämlikt de föreskrifter, som av Oss komme att meddelas, användas för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet ävensom anbefallt Eder att till Oss inkomma med förslag till föreskrifter rörande användningen av dessa medel.

I underdånig skrivelse den 28 december 1915 har Ni avgivit förslag i ämnet.

Vid underdånig föredragning av detta ärende hava Vi funnit gott föreskriva, att för användningen av omförmälda, för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel skola gälla följande villkor och bestämmelser:

I. Finnes skälig anledning antaga, att person, som vid varaktig oförmåga till arbete är berättigad till pension eller understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, inom en nära framtid skall drabbas av sådan oförmåga, därest icke för ändamålet lämplig läkarbehandling eller sjukvård beredes honom, eller kan det förmodas, att person, som på grund av redan inträffad arbetsoförmåga tillerkänts pension eller understöd enligt nämnda lag, genom sådan behandling eller vård åter kan bliva till arbete förmögen, vare sig helt eller delvis, äger Ni föranstalta om beredande åt dylik person av behandling eller vård, i den mån sådan eljest ej kan antagas komma till stånd.

II. Behandling och vård, som ovan sägs, må meddelas allenast i de fall, då genom undersökning av person, som är behörig att utöva läkarkonsten, dessförinnan blivit utrönt, att goda förutsättningar förefinnas att genom bringande av dylik hjälp förebygga, häva eller minska arbetsoförmågan.

Innan beslut om sådan behandling eller vård genom Eder försorg meddelas, bör tagas under omprövning, huruvida icke bidrag i sådant hänseende av kommun, sjukkassa eller enskild person bör kunna påräknas och göras till villkor för Edert ingripande.

III. Uti ifrågavarande avseende må följande kostnader bestridas av ovanberörda, för ändamålet anvisade medel, nämligen för läkarundersökning och läkarintyg, läkarbehandling och vård å sjukhus eller annan därmed jämförlig anstalt samt, där så med uppenbar fördel kan ske och anstaltsvård icke kan erhållas, för vård i hemmet eller eljest hos enskilda, för anskaffande av bandage, konstgjorda lemmar och dylikt samt av nödvändig utrustning av kläder och dylikt under vårdtiden, yrkesutbildning inom arbetsgren, som lämpar sig för personen i fråga, ävensom, där så prövas oundgängligen nödigt, utgifter ej mindre för den sjukes och honom åtföljande vårdares resor till och från läkare och sjukvårdsanstalt samt underhåll under resorna än ock för lämnande av bidrag till underhåll åt sjukbehandlad persons familj.

Kostnad, som här avses, må i regel icke för en och samma person överstiga 300 kronor för år, däri likväl icke inräknat vad som åtgår till läkarundersökning, anskaffande av läkarintyg, resekostnad samt bidrag till underhåll åt sjukbehandlad persons familj. Dylikt bidrag må, såsom redan antytts, icke utgå i annat fall än, då sådant oundgängligen erfordras för att sjukvårdsåtgärd, som här avses, över huvud skall komma till stånd, och må ej heller för en och samma

familj överstiga 150 kronor för år; åliggande det Eder att ägna noggrann uppmärksamhet åt att missbruk i avseende å förmånen av dylikt bidrag icke äger rum.

IV. När Ni finner omständigheterna sådant påkalla, äger Ni besluta, att pågående vård eller behandling skall upphöra.

V. De närmare föreskrifter, som utöver vad sålunda stadgats kunna finnas erforderliga i avseende å sättet för ifrågavarande ärendens handläggning, medverkan från sjukkassors sida m. m., må meddelas av Eder. Vilket Eder till kännedom och efterrättelse härigenom i nåder meddelas. Stockhols slott den 31 december 1915.

GUSTAF.

(Civildepartementet.) OSCAR VON SYDOW.

Arbetsmarknaden under april 1916.

Såsom redan i föregående månadsöversikt förebådades, har efterfrågan å arbetskraft under april blivit ytterligare skärpt. I främsta rummet är detta tydligen att tillskriva vårsäsongens inträde för byggnads- och jordbruksarbetare. Vad den förra kategorien beträffar, har arbetstillgången i jämförelse med normala förhållanden visserligen på de flesta orter varit tämligen begränsad. Några större olägenheter i form av arbetslöshet torde dock ej på grund härav göra sig gällande, då större delen av den övertaliga arbetarstammen numera haft tillfälle att finna sysselsättning inom andra näringsgrenar. Uppåtgående konjunkturer inom byggnadsverksamheten inrapporterades särskilt från Stockholm, Linköping och Göteborg; inom Älvsborgs län var tillgången på byggnadsarbetare mycket knapp, trots en reducering av arbetsstyrkan vid kanalarbetena i Trollhättan och Vänersborg, och samma förhållande har tidtals även gjort sig gällande i Kopparbergs län. Delvis torde byggnadsverksamhetens igångsättande hava försvårats genom lönerörelser (Landskrona, Hälsingborg). I Gävleborgs och Västernorrlands län gingo ett stort antal järnvägsbyggnadsarbetare arbetslösa i väntan på ostkustbanebygget. Detta såväl som avbrottet i sjöfarten synes hava vållat, att ställningen å norrlandskusten blivit mindre tillfredsställande än inom landet i övrigt.

För jordbrukets vidkommande synas svårigheterna att tillgodose det vid vårens inträde uppkommande behovet av arbetskraft hava varit ännu större än eljest. I Malmöhus län uppgivas dock daglönare och äldre drängar hava haft svårt att få anställning, medan yngre folk och framför allt betskötare varit livligt efterfrågade. Från betodlarnas sida hava framförts allvarliga farhågor för, att det till följd av otillräckliga arbetskrafter skall bliva nödvändigt att åter minska betarealen, som innevarande år torde vara större än 1915. Såsom orsak till bristen på arbetare har bland annat framhållits, att de småländska betskötarna, som föregående år delvis måste återvända utan att hava fått sysselsättning, nu i stor utsträckning föredragit att söka annat arbete; särskilt har vid torvmossarna en stor arbetsstyrka tagits i anspråk.

Inom industrien har, i likhet med de föregående månaderna, i nästan alla fack förefunnits god arbetstillgång och mångenstädes brist på arbetskraft. Som det enda anmärkningsvärda fall, där en tillfällig depression gjort sig märkbar, torde vara att nämna ljus- och tvålindustrien i Stockholm, där man, till följd av råvarubrist, varit nödsakad företaga en del avskedanden. Dessutom rådde givetvis fortfarande arbetslöshet inom stenindustrien, ehuru möjligheterna att bereda stenhuggarna annan tillfällig sysselsättning (skogsodling m. m.) med den varmare årstidens inbrott otvivelaktigt ökats.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 90. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	*151*	144	209	*145*	*150*	133	127	181	*124*
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	*58*	108	101	150	*101*	104	97	91	125	*90*
Maj	72	71	85	—	106	98	126	—	106	99	93	118	—
Juni	71	68	81	—	122	112	147	—	119	112	104	135	—
Juli	77	82	95	—	116	103	144	—	118	107	99	134	—
Augusti	87	95	105	—	101	156	130	—	101	96	133	122	—
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Som härav framgår, har tillgången å arbetskraft varit ungefär lika stor som 1914, men relativt mindre än övriga år, för vilka jämförelsetal föreligga. Arbetsförmedlingsanstalterna uppgivas å en del orter i östra och södra delarna av riket hava varit mindre starkt frekventerade än under motsvarande månad föregående år. Däremot synes omsättningen hava varit mycket livlig i Göteborg och vissa mellansvenska län. — I Värmland har antalet lediga platser fördubblats, men hava av dessa ej heller ens hälften kunnat tillsättas. I Västmanlands län ökades antalet lediga platser med 40 %, medan antalet arbetssökande minskades med 18 %, och antalet tillsatta platser var ungefär lika med föregående år.

Växlingarna å arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	—
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	—
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	[1] 5·5	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	—	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	—	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 april 1916. Arbetslösheten var då, som synes, mindre än vid motsvarande tidpunkt under något av de föregående år, för vilka uppgifter förefinnas.

[1] Preliminär uppgift.

Arbetstillgången under första kvartalet 1916

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetstillgången grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 19 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regel sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 600. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket föreligga även rapporter från socialstyrelsens ombud, vilka rapporter innehålla dels en kort allmän karakteristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter, med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 267 arbetsgivare med 286 742 arbetare, varav *2 246* arbetsgivare med *277 505* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetningen av de inkomna svaren har det visat sig, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 732 arbetsgivare med 106 274 arbetare (38 %), såsom *oförändrad* av 1 291 arbetsgivare med 152 633 arbetare (55 %) samt som *sämre* av 223 arbetsgivare med 18 598 arbetare (7 %).

För bedömande av arbetstillgången under första kvartalet 1916 inom industri och hantverk kan i övrigt följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god	god eller medelgod	mindre än medelgod
1916.				
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
1:sta kv.	*277 505*	*33*	*61*	*6*
1915.				
4:de kv.	267 912	29	64	7
3:dje »	269 636	29	63	8
2:dra »	271 210	20	68	12
1:sta »	249 403	20	65	15
1914.				
4:de kv.	245 003	13	64	23
3:dje »	251 145	7	61	32
2:dra »	262 988	18	76	6
1:sta »	253 324	16	76	8
1913.				
4:de kv.	257 916	17	78	5
3:dje »	273 375	20	75	5
2:dra »	266 560	21	76	3
1:sta »	250 336	20	74	6
1912.				
4:de kv.	200 918	19	75	6
3:dje »	203 578	21	74	5
2:dra »	202 407	18	77	5
1:sta »	184 711	13	75	12
1911.				
4:de kv.	186 685	10	79	11
3:dje »	186 259	11	74	15
2:dra »	178 446	10	77	13
1:sta »	163 200	9	78	13

Med ledning av tabellen å sid. 534—35, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under första kvartalet 1916.

Gruppen *malmbrytning och metallindustri* uppvisade liksom under föregående kvartal synnerligen gynnsamma siffror. Arbetstillgången betecknades nämligen av 219 arbetsgivare med 53 828 arbetare (53 %) som mycket god, av 302 arbetsgivare med 44 397 arbetare (43 %) som god eller medelgod och av allenast 25 arbetsgivare med 4 003 arbetare (4 %) som mindre än medelgod. Av de sistnämnda voro flertalet, c:a 2 800, sysselsatta å de lappländska malmfälten, där driften, såsom i den preliminära månadsöversikten för februari redan är omnämnt, måst inskränkas till fem dagar i veckan. Vid järn- och stålverken betecknades arbetstillgången i likhet med föregående kvartal undantagslöst som minst medelgod. Inom järn- och stålmanufakturen var det blott en del plåtslagerier, som arbetade under mindre goda konjunkturer. Vad mekaniska verkstäderna och metallindustrien i övrigt angår, hade, liksom under hela förra året, svårigheter i åtskilliga fall uppstått på grund av bristen på råvaror och arbetskraft, medan arbetstillgången inom de flesta branscher varit mer än tillräcklig. Som ett anmärkningsvärt undantag härifrån kan dock nämnas, att tillverkningen av järnvägsvagnar varit avsevärt reducerad, enär järnvägarna, trots den kännbara bristen å dylik materiel, på grund av de höga tillverkningskostnaderna icke ansett sig kunna göra några större beställningar.

Inom *jord- och stenindustrien* gjorde sig även i jämförelse med närmast föregående kvartal någon förskjutning i gynnsam riktning märkbar. Arbetstillgången betecknades emellertid fortfarande av 83 arbetsgivare med 6 249

arbetare (29 %) som mindre än medelgod, medan 131 arbetsgivare med 11 663 arbetare (55 %) karakteriserade den som god eller medelgod och 22 arbetsgivare med 3 299 arbetare (16 %) ansågo den mycket god. Vid kolgruvor och glasbruk var arbetstillgången undantagslöst minst lika god som under 1915 års första kvartal. Tegel-, kakel- och porslinsindustrierna uppvisade även i jämförelse med samma tidpunkt i stort sett förbättrade konjunkturer, medan krisens verkningar inom granitindustrien alltjämt blivit mera kännbara, såsom även framgått av de förut publicerade redogörelserna för vidtagna nödhjälpsåtgärder. Den tillfälliga försämring av arbetstillgången, som i vissa fall angivits råda inom torvindustrien, synes väsentligen vara att tillskriva det förhållandet, att all sedan sistliden kampanj tillgänglig torv redan under förra kvartalet blivit försåld och distribuerad. Inom denna bransch liksom vid en del kalkbruk m. m. har även bristen på järnvägsvagnar gjort sig kännbar. Den gottländska kalkindustrien, som för sin avsättning är beroende av sjökommunikationer, hade ävenledes känning av transportsvårigheter, i detta fall beroende på minfaran.

Inom *trävaruindustrien* inrapporterade 55 arbetsgivare med 6 117 arbetare (19 %) mycket god arbetstillgång, 291 arbetsgivare med 25 334 arbetare (77 %) god eller medelgod och 32 arbetsgivare med 1 330 arbetare (4 %) mindre än medelgod arbetstillgång. Sistnämnda kategori utgjorde förra kvartalet 10 % av arbetarantalet, varför även inom denna grupp en förbättring av arbetstillgången kan konstateras. Den av ett flertal sågverk framhållna bristen å arbetskraft har i främsta rummet haft avseende å skogsarbetare till de från sågarna igångsatta avverkningarna. Efter vad från flera håll anmärkts, har en avsevärd prisstegring å sågade trävaror gjort sig gällande, vilket i sin tur medfört ökad belastning å snickerifabrikernas råvarukonton. Från åtskilliga kombinerade träförädlingsverk har också inrapporterats ökning av arbetsstyrkan och produktionen vid sågningen, medan snickeritillverkningen i motsvarande mån inskränkts. Som orsak till sistnämnda åtgärd har i vissa fall särskilt angivits svårigheten att från England erhålla för import erforderliga licenser.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* betecknades arbetstillgången av 41 arbetsgivare med 3 553 arbetare (12 %) som mycket god, av 194 arbetsgivare med 24 843 arbetare (86 %) som god eller medelgod och av 12 arbetsgivare med 432 arbetare (2 %) som mindre än medelgod. Av trämassefabrikerna voro en del besvärade av vattenbrist; i flertalet fall kunde arbetsstyrkan dock hållas i full sysselsättning med skogsavverkning. Vid pappersbruken var arbetstillgången liksom under föregående kvartal undantagslöst tillfredsställande. Vid flertalet bokbinderier var arbetstillgången bättre än under motsvarande kvartal 1915; även inom grafiska industrien hade en avsevärd konjunkturförbättring framträtt, ehuruväl arbetstillgången, åtminstone vid de mindre boktryckerierna, synes hava varit mindre riklig än under förra årets sista kvartal.

Inom *livsmedelsindustrien* betecknades arbetstillgången som mycket god av 15 arbetsgivare med 952 arbetare (7 %), som god eller medelgod av 181 ar-

betsgivare med 11 794 arbetare (85 %) och som mindre än medelgod av 28 arbetsgivare med 1 049 arbetare (8 %). Till sistnämnda kategori hänfördes sistlidet kvartal endast 4 % av arbetarna, vadan alltså någon konjunkturförsämring synes hava gjort sig gällande. Till en del är denna försämring beroende på en vanlig säsongföreteelse: betkampanjens avslutande vid sockerbruken. Minskad arbetstillgång framträdde även vid åtskilliga kvarnar och bryggerier, vad de sistnämnda beträffar delvis till följd av vidtagna restriktioner i fråga om maltdrycksförsäljningen. Genomgående god arbetstillgång rådde däremot inom tobaksindustrien.

Textil- och beklädnadsindustrien uppvisade i det närmaste samma siffror som föregående kvartal. Arbetstillgången betecknades som mycket god av 66 arbetsgivare med 11 107 arbetare (31 %), som god eller medelgod av 150 arbetsgivare med 23 133 arbetare (66 %) och som mindre än medelgod av 14 arbetsgivare med 1 111 arbetare (3 %). Bomulls- och linnefabrikerna rapporterade i de allra flesta fall mer än medelgod arbetstillgång och undantagslöst minst lika goda konjunkturer som under 1915 års första och fjärde kvartal. Inom ylleindustrien var ställningen däremot icke så oblandat tillfredsställande, beroende i främsta rummet på svårigheten att erhålla råvaror. I jämförelse med föregående år uppvisade åtskilliga fabriker förbättring, andra däremot försämring. Vad konfektionsindustrien beträffar, måste antalet arbetsgivare, som betecknat arbetstillgången såsom bättre än under närmast föregående kvartal, anses anmärkningsvärt stort, i betraktande av att här ifrågavarande månader för denna bransch icke utgöra högsäsong.

Läder-, hår- och gummivaruindustrien har lika litet som föregående grupp undergått någon större förändring under redogörelseperioden. Arbetstillgången betecknades som mycket god av 21 arbetsgivare med 2 380 arbetare (20 %), som god eller medelgod av 73 arbetsgivare med 9 030 arbetare (74 %) och som mindre än medelgod av 18 arbetsgivare med 744 arbetare (6 %). Inom garveriindustrien hade, jämfört med förra kvartalet, försämring i några fall gjort sig gällande, medan inom skoindustrien ställningen var ungefärligen oförändrad vid det stora flertalet fabriker; industriens utveckling uppgives allt fortfarande väsentligen beroende av exporten. Gummivarufabrikerna arbetade under tämligen utpräglad högkonjunktur, trots en kännbar råvarubrist, som dock under kvartalets senare del synes hava i viss mån avhjälpts. Borstfabrikerna klagade likaledes allmänt över materialbrist på grund av i England utfärdat exportförbud. Handskindustrien uppvisade mycket ojämna konjunkturer, pälsvaruindustrien hade däremot en ganska god säsong, och reseffektindustrien synes, åtminstone i jämförelse med de föregående månaderna, haft tämligen tillfredsställande arbetstillgång.

Inom *kemisk-tekniska industrien* betecknades arbetstillgången av 21 arbetsgivare med 7 801 arbetare (55 %) som mycket god, av 57 arbetsgivare med 6 292 arbetare (44 %) som god eller medelgod och av endast 2 arbetsgivare med 66 arbetare (knappt 1 %) som mindre än medelgod. Denna grupp är tydligen

den, som jämte metallindustrien arbetat under mest utpräglade högkonjunkturer. I jämförelse med motsvarande tid föregående år har arbetstillgången vid 3 större fabriker betecknats som försämrad. Som orsak angives i tvänne fall råvarubrist; det tredje avser en statens ammunitionsfabrik, där arbetet förra året av naturliga skäl var ovanligt starkt forcerat. Den bransch, som uppvisat den allra livligaste arbetstillgången, var alltjämt tändsticksindustrien.

Arbetstillgången inom *byggnadsverksamheten* har å de flesta orter varit knapp. Utpräglat goda konjunkturer inrapporterades endast från Göteborg, där det delvis rådde brist på duglig arbetskraft. Såsom jämförelsevis god eller åtminstone bättre än vid samma tid föregående år betecknades i övrigt arbetstillgången i Nyköping, Malmö, Landskrona, Hälsingborg, Falkenberg, Varberg, Borås, Vänersborg och Falun.

Transportarbetarna hade under kvartalet god arbetstillgång i de flesta större hamnar i mellersta och södra Sverige, såsom Stockholm, Oxelösund, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg, Halmstad och Göteborg. Mindre tillfredsställande betecknades däremot konjunkturerna i Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg, Ystad och Landskrona. Norrlandshamnarna voro under hela detta vinterkvartal avstängda från trafik.

Skogsavverkningen erbjöd, såsom redan i de preliminära månadsberättelserna framhållits, under sistliden vinter synnerligen rikliga arbetstillfällen i nästan hela riket. De starka snöfallen uppgåvos i vissa delar av Norrland hava vållat visst avbräck i arbetet, men i södra Sverige desto mer bidragit till dettas underlättande.

Medan *jordbruksarbetarna* i sådana trakter, där tillfälle funnits till sysselsättning i skogarna, i allmänhet torde haft god arbetstillgång, betecknades ställningen i Skåne som mindre god och sämre än vid samma tid föregående år. Å andra sidan hava från skilda delar av landet yppats farhågor för, att det skall bliva svårare än vanligt att tillgodose det under andra kvartalet uppstående behovet av arbetskraft för vår- och sommararbeten.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft:

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

	1:sta kvartalet 1916			4:de kvartalet 1915			1:sta kvartalet 1915		
	mars	febr.	jan.	dec.	nov.	okt.	mars	febr.	jan.
Jordbruket m. m.	74	68	73	84	84	75	90	92	100
Övriga näringsgrenar . .	121	145	160	119	165	127	165	209	225
Samtliga . . .	109	124	138	113	141	110	147	181	202

Inom jordbruket har, efter dessa siffror att döma, arbetsmarknadens läge under hela kvartalet varit tämligen konstant, medan inom övriga näringsgrenar det under årets första månad befintliga, tämligen stora överskottet av arbetskraft avsevärt reducerats under de senare månaderna.

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	48	11 369	7	2 095	28	5 471	9	889	2	1 208
Malmförädlingsverk	79	24 033	30	12 762	38	10 223	11	1 048	—	—
Järn- och stålmanufaktur	88	9 029	34	3 981	40	4 704	3	41	7	199
Mekaniska verkstäder	226	36 502	105	23 747	100	10 618	17	1 539	3	587
Skeppsvarv	23	7 101	14	4 476	8	2 540	1	85	—	—
Elektromekanisk industri	24	7 894	9	4 892	6	987	5	1 952	4	63
Annan metallindustri	58	6 300	20	1 875	29	3 873	7	427	2	125
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	3 115	4	1 083	4	1 234	2	798	—	—
Torvindustri	23	372	1	11	9	171	9	143	3	33
Stenhuggerier	51	5 721	1	36	6	289	6	292	13	568
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	19	2 862	1	890	8	1 705	4	124	2	55
Tegelbruk	74	2 194	2	65	24	1 328	23	387	11	307
Glasbruk	28	3 541	10	1 043	15	2 053	3	445	—	—
Annan jord- och stenindustri	31	3 406	3	171	11	1 514	7	1 180	10	541
Trävaruindustri:										
Sågverk	206	23 095	19	3 523	114	11 465	59	7 536	11	525
Snickerifabriker och annan träförädling	167	9 321	35	2 457	81	4 243	33	1 862	8	383
Korkfabriker	5	365	1	137	3	174	1	54	—	—
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	76	11 489	10	1 132	45	7 605	18	2 554	3	198
Pappersbruk	36	8 057	10	1 292	20	5 699	6	1 066	—	—
Bokbinderier	27	1 395	6	292	13	864	7	209	—	—
Boktryckerier och litografiska anstalter	108	7 887	15	837	55	5 007	30	1 839	7	192
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	21	1 048	1	68	8	503	10	329	2	148
Bagerier	45	1 599	3	138	19	752	20	687	2	33
Sockerindustri	24	3 304	—	—	8	1 983	9	935	7	386
Choklad- och konfektfabriker	16	1 858	3	202	10	1 609	2	41	1	6
Bryggerier och brännerier	73	3 546	1	26	36	2 464	25	677	8	306
Tobaksfabriker	4	833	2	279	2	554	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	41	1 607	5	239	20	912	12	398	2	26
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	37	11 220	13	3 745	20	5 865	4	1 610	—	—
Jute- och linneindustri	10	2 653	5	1 238	4	1 258	1	157	—	—
Ylleindustri	59	8 184	13	1 674	26	4 267	13	1 389	2	109
Trikåfabriker	15	3 098	4	442	6	532	4	2 081	1	43
Annan textilindustri	35	2 249	14	871	15	1 013	5	306	—	—
Skrädderi- och sömnadsyrket	44	5 601	10	2 414	22	2 337	8	731	2	49
Annan beklädnadsindustri	30	2 346	7	723	16	1 214	6	373	—	—
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	23	1 677	6	429	8	467	6	570	2	164
Skofabriker	51	6 901	7	1 243	29	4 436	4	771	9	140
Gummivarufabriker	6	1 886	2	416	4	1 470	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	32	1 690	6	292	17	1 104	5	212	2	38
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	29	1 751	3	125	16	1 060	8	500	2	66
Tändsticksfabriker	16	8 333	12	7 353	4	980	—	—	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	35	4 075	6	323	23	2 868	6	884	—	—
Byggnadsverksamhet	86	6 173	5	870	17	1 935	33	2 278	14	837
Handel och varulager	46	1 523	4	92	22	862	16	492	3	65
Land- och sjötransport	28	5 117	4	521	12	3 057	3	277	2	140
Kraft-, belysnings- och vattenverk	33	4 185	4	1 724	12	1 287	12	802	5	372
Summa 1:sta kv. 1916	**2 246**	**277 505**	**477**	**92 244**	**1 083**	**126 556**	**478**	**40 920**	**152**	**7 912**
» 4:de » 1915	2 204	267 912	436	76 777	1 035	129 079	463	42 813	162	12 014
» 3:dje » »	2 209	269 686	407	77 373	1 051	130 149	504	40 375	176	14 726
» 2:dra » »	2 210	271 210	321	54 611	994	128 030	587	57 782	210	17 859
» 1:sta » »	2 188	249 403	253	50 968	821	105 100	571	54 589	325	23 068

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
2	1 706	14	3 054	32	6 609	2	1 706	11	2 534	36	8 704	1	131
—	—	34	11 398	43	11 873	2	762	13	5 018	65	18 965	1	50
4	104	38	4 110	42	4 574	8	345	14	1 577	68	7 079	6	373
1	11	129	22 554	91	13 304	6	644	90	15 812	133	20 519	3	171
—	—	8	2 512	15	4 589	—	—	13	5 133	9	1 774	1	194
—	—	13	6 923	9	923	2	48	6	4 181	15	2 042	3	1 671
—	—	30	4 027	25	2 186	3	87	13	1 046	45	5 254	—	—
—	—	5	2 122	5	993	—	—	6	2 146	4	969	—	—
1	14	4	50	14	255	5	67	1	10	22	362	—	—
25	4 536	6	344	18	908	27	4 469	1	13	21	1 072	29	4 636
4	88	6	2 155	11	682	2	25	2	1 161	12	1 377	5	324
14	107	11	983	53	1 112	10	99	1	3	64	2 088	9	103
—	—	5	822	23	2 719	—	—	3	118	25	3 423	—	—
—	—	6	822	19	2 214	6	370	3	334	23	2 742	5	330
3	46	66	9 469	128	13 119	12	507	20	4 306	173	17 655	13	1 134
10	376	78	3 987	75	4 701	14	633	21	1 266	137	7 784	9	271
—	—	2	159	3	206	—	—	—	—	5	365	—	—
—	—	31	3 669	45	7 820	—	—	9	1 575	64	9 347	3	567
—	—	16	2 841	19	5 180	1	36	6	1 199	30	6 858	—	—
1	30	15	883	11	482	1	30	2	167	25	1 228	—	—
1	12	36	3 004	63	4 699	9	184	4	408	94	6 977	10	502
—	—	3	100	15	787	3	161	1	10	17	822	3	216
1	39	8	299	34	1 191	3	109	2	100	40	1 862	3	137
—	—	1	460	22	2 802	1	42	1	70	19	3 023	4	211
—	—	6	647	9	1 205	1	6	—	—	14	1 612	2	246
3	73	5	198	58	2 957	10	391	3	62	62	2 932	8	552
—	—	4	833	—	—	—	—	—	—	4	833	—	—
2	32	6	212	29	1 307	6	88	1	15	35	1 318	5	279
—	—	10	2 232	27	8 988	—	—	10	3 791	27	7 429	—	—
—	—	3	990	7	1 663	—	—	1	412	8	2 147	1	94
5	745	18	1 938	29	4 609	12	1 637	6	842	49	6 614	4	728
—	—	4	456	8	2 527	3	115	2	1 651	13	1 447	—	—
1	59	13	862	20	1 291	2	96	4	221	31	2 028	—	—
2	70	13	1 151	24	3 828	7	622	7	621	35	4 890	2	90
1	36	4	290	24	1 975	2	81	1	30	28	2 280	1	36
1	47	6	417	15	1 086	2	174	2	86	18	1 371	3	220
2	311	3	469	35	5 827	13	605	—	—	46	5 953	5	948
—	—	2	416	4	1 470	—	—	—	—	6	1 886	—	—
2	44	13	864	16	759	3	67	7	362	23	1 269	2	59
—	—	5	664	23	828	1	259	—	—	26	1 605	3	146
—	—	4	1 414	12	6 919	—	—	2	1 145	14	7 188	—	—
—	—	7	624	26	2 939	2	512	2	150	31	3 618	2	307
17	253	24	3 266	39	2 378	23	529	2	368	55	4 721	29	1 084
1	12	5	147	35	1 261	6	115	3	89	38	1 319	5	115
7	1 122	5	617	14	2 159	9	2 841	1	210	19	3 643	8	1 264
—	—	7	820	22	2 729	4	636	—	—	24	2 971	9	1 214
111	**9 873**	**732**	**106 274**	**1 291**	**152 633**	**223**	**18 598**	**297**	**58 242**	**1 752**	**200 860**	**197**	**18 403**
108	7 229	788	116 934	1 191	135 927	225	15 051	261	48 612	1 750	198 700	193	20 600
71	7 013	837	134 092	1 127	115 347	245	20 197	364	68 866	1 688	184 049	157	16 721
98	12 928	427	73 985	1 257	186 364	526	60 861	188	37 705	1 769	204 345	253	29 160
168	15 678	384	65 176	1 108	122 078	646	62 149	95	22 287	1 593	180 897	450	46 219

Ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 530, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 277 505 arbetarna 33 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, under det att 6 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1915 20 och 15 %, 1914 16 och 8 %, 1913 20 och 6 %, 1912 13 och 12 % samt 1911 9 och 13 %. Procenttalen för 1916 voro, som härav framgår, avgjort gynnsammare än något år förut. Särskilt anmärkningsvärt var det stora procenttalet arbetare, för vilka arbetstillgången angivits som mycket god, en siffra, som saknar föregående motstycke till och med under de kvartal, då arbetstillgången i regel är som bäst.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1916.

I arbetslöshetsrapporteringen för de tre första månaderna av år 1916 hava liksom föregående kvartal deltagit 30 fackförbund. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1916 utgjorde resp. 65 614, 64 855 och 64 218. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 7·7, 8·0 och 6·7 %. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år, denna undersökning pågått, framgå av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915		1916	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa. %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7
April . .	65 280	10·4	58 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	—	—
Maj . . .	57 883	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	—	—
Juni . . .	56 389	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	—	—
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	—	—
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	—	—
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	—	—
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	—	—
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 078	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	—	—
December.	44 589	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	—	—

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 537 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1916.

Fackförbund	Januari			Februari			Mars		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	901	69	7·7	955	76	8·0	353	14	4·0
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 427	69	4·8	1 332	157	11·8	1 368	215	15·7
» bokbindare »	662	8	1·2	670	21	3·1	281	—	—
» bryggeriarbetare »	1 254	28	2·2	1 282	23	1·8	1 196	31	2·6
De förenade förbunden	2 060	242	11·7	2 159	65	3·0	2 138	79	3·7
Sv. gjutare förbundet	2 504	15	0·6	2 696	32	1·2	2 470	17	0·7
» grov- och fabriksarbetare »	7 817	1 409	18·0	8 122	1 674	20·6	7 754	1 187	15·3
» gruvarbetare »	281	—	—	566	—	—	297	1	0·3
» handskarbetare »	162	—	—	162	—	—	162	—	—
» hattarbetare »	97	14	14·4	65	2	3·1	63	2	3·2
» kakelugnsmakare »	135	6	4·4	55	13	23·6	41	13	31·7
» kommunalarbetare »	3 471	126	3·6	3 835	144	3·8	3 968	104	2·6
Intern. litografiska »	263	9	3·4	268	11	4·1	271	7	2·6
Sv. metallindustriarbetare »	23 678	517	2·2	23 889	473	2·0	24 453	505	2·1
Därav:									
Järnbruksarbetare	4 528	47	1·0	4 771	18	0·4	5 477	34	0·6
Mek. verkstadsarbetare	19 155	470	2·5	19 118	455	2·4	18 976	471	2·5
Sv. murare förbundet	1 211	454	37·5	906	342	37·7	1 011	375	37·1
» måleriarbetare »	1 333	398	29·5	1 120	399	35·6	1 210	361	29·8
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	847	27	3·2	877	113	12·9	931	36	3·9
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	1 220	12	1·0	1 321	22	1·7	1 462	22	1·5
» skrädderiarbetare »	754	17	2·3	727	114	15·7	786	68	8·6
» stenindustriarbetare »	2 324	719	30·9	2 245	504	22·4	2 106	407	19·3
» sågverksindustriarbetare »	4 641	113	2·4	3 620	154	4·3	4 517	117	2·6
» transportarbetare »	223	33	14·8	201	45	22·4	195	15	7·7
» träarbetare »	4 557	575	12·6	4 346	683	15·7	4 531	582	12·8
» varuutkörare- och handelsarbetare »	939	8	0·9	949	11	1·2	217	—	—
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	405	168	41·5	364	65	17·9	360	73	20·3
» elektriska arbetare »	478	10	2·1	435	7	1·6	501	23	4·6
» slakteri- och charkuteriarbetare »	162	2	1·2	359	5	1·4	265	4	1·5
» stuckatör »	26	12	46·2	20	12	60·0	20	9	45·0
» textilarbetare »	1 054	19	1·8	887	5	0·6	899	62	6·9
» typograf »	728	10	1·4	422	8	1·9	442	6	1·4
Summa	65 614	5 084	7·7	64 855	5 180	8·0	64 218	4 330	6·7

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	14	806	38	57	901
» bleck- och plåtslagare »	43	1 179	248	—	1 427
» bokbindare »	7	322	68	272	662
» bryggeriarbetare »	18	773	30	451	1 254
De förenade förbunden	29	1 653	140	267	2 060
Sv. gjutare förbundet	75	2 218	276	10	2 504
» grov- och fabriksarbetare »	89	7 035	338	444	7 817
» gruvarbetare »	8	281	—	—	281
» handskarbetare »	6	120	—	42	162
» hattarbetare »	4	85	2	10	97
» kakelugnsmakare »	6	126	9	—	135
» kommunalarbetare »	49	3 361	94	16	3 471
Intern. litografiska »	11	243	20	—	263
Sv. metallindustriarbetare »	46	—	—	—	23 678
Därav: Järnbruksarbetare	18	—	—	—	4 523
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	19 155
Sv. murare förbundet	21	1 194	17	—	1 211
» måleriarbetare »	19	1 258	75	—	1 333
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	23	703	130	14	847
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	740	186	294	1 220
» skrädderiarbetare »	24	562	31	161	754
» stenindustriarbetare »	64	2 059	265	—	2 324
» sågverksindustriarbetare »	58	4 024	617	—	4 641
» transportarbetare »	5	114	2	107	223
» träarbetare »	53	4 275	282	—	4 557
» varuutkörare- och handelsarbetare »	24	704	42	193	939
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	8	405	—	—	405
» elektriska arbetare »	14	421	57	—	478
» slakteri- och charkuteriarbetare »	9	132	30	—	162
» stuckatör »	1	26	—	—	26
» textilarbetare »	13	770	20	264	1 054
» typograf »	17	528	178	27	728
Summa	775	[2] —	[2] —	[2] —	65 614

[1] Jfr noten å sid. 587. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 januari 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under december 1915			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
60	4	5	69	7·7	69	—	22	—	53	—	75	9	804	69	1 397
66	3	—	69	4·8	67	2	46	—	115	1	162	18	1 049	69	1 425
2	1	5	8	1·2	8	—	16	3	19	—	38	2	409	7	138
3	—	25	28	2·2	28	—	50	—	12	—	62	3	158	6	144
153	30	59	242	11·7	238	4	64	—	44	—	108	5	369	10	131
14	1	—	15	0·6	15	—	95	—	143	1	239	6	409	7	113
1 371	26	12	1 409	18·0	1 152	257	280	2	331	266	879	44	3 801	1 064	19 448
—	—	—	—	—	—	—	6	—	14	1	21	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—	—	—	—
8	—	6	14	14·4	14	—	—	3	4	—	7	2	44	14	387
6	—	—	6	4·4	6	—	1	—	2	—	3	1	18	5	70
121	5	—	126	3·6	72	54	140	—	128	32	300	4	291	83	878
8	1	—	9	3·4	9	—	1	—	16	—	17	4	183	9	189
—	—	—	517	2·2	—	—	—	—	—	—	—	26	6 114	136	2 111
—	—	—	47	1·0	—	—	—	—	—	—	—	11	3 203	47	445
—	—	—	470	2·5	—	—	—	—	—	—	—	15	2 911	89	1 666
453	1	—	454	37·5	448	6	17	—	40	—	57	13	883	333	7 222
368	25	—	393	29·5	353	40	3	17	35	1	56	13	1 038	305	6 785
26	1	—	27	3·2	27	—	19	—	46	—	65	9	312	25	262
10	2	—	12	1·0	11	1	19	—	38	2	59	6	564	10	209
4	1	12	17	2·3	17	—	20	—	19	1	40	5	318	16	317
622	97	—	719	30·9	658	61	133	6	134	308	581	23	894	498	7 086
53	60	—	113	2·4	105	8	117	—	234	6	357	11	1 012	113	2 372
33	—	—	33	14·8	33	—	6	—	—	1	7	2	86	33	723
560	15	—	575	12·6	454	121	169	3	144	3	319	38	3 243	522	8 284
8	—	—	8	0·9	8	—	12	—	29	1	42	4	433	8	266
168	—	—	168	41·5	133	35	25	—	6	11	42	8	405	168	2 498
9	1	—	10	2·1	10	—	6	—	33	2	41	4	307	10	278
2	—	—	2	1·2	2	—	—	—	5	—	5	1	31	1	26
12	—	—	12	46·2	12	—	—	—	—	—	—	1	26	12	288
3	—	16	19	1·8	17	2	47	—	30	3	80	4	346	18	147
7	2	1	10	1·4	10	—	17	—	57	6	80	5	302	8	190
¹ —	¹ —	¹ —	5 084	7·7	¹ —	¹ —	¹ —	¹ —	¹ —	¹ —	¹ —	271	23 844	3 559	63 874

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	15	831	87	37	955
» bleck- och plåtslagare »	41	1 090	242	—	1 332
» bokbindare »	7	344	54	272	670
» bryggeriarbetare »	19	820	29	433	1 282
De förenade förbunden	31	1 721	189	249	2 159
Sv. gjutare förbundet	72	2 396	290	10	2 696
» grov- och fabriksarbetare »	85	7 222	317	583	8 122
» gruvarbetare »	8	566	—	—	566
» handskarbetare »	6	120	—	42	162
» hattarbetare »	3	63	2	—	65
» kakelugnsmakare »	4	54	1	—	55
» kommunalarbetare »	52	3 710	107	18	3 835
Intern. litografiska »	11	242	26	—	268
Sv. metallindustriarbetare »	50	—	—	—	23 889
Därav: Järnbruksarbetare	24	—	—	—	4 771
Mek. verkstadsarbetare	26	—	—	—	19 118
Sv. murare förbundet	18	890	16	—	906
» måleriarbetare »	14	1 058	62	—	1 120
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	24	731	132	14	877
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 000	128	193	1 321
» skräddderiarbetare »	28	528	43	156	727
» stenindustriarbetare »	65	1 964	281	—	2 245
» sågverksindustriarbetare »	46	3 380	240	—	3 620
» transportarbetare »	5	199	2	—	201
» träarbetare »	81	4 075	261	10	4 346
» varuutkörare- och handelsarbetare »	25	712	36	201	949
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	5	364	—	—	364
» elektriska arbetare »	14	413	22	—	435
» slakteri- och charkuteriarbetare »	8	277	43	39	359
» stuckatör »	1	20	—	—	20
» textilarbetare »	18	686	19	182	887
» typograf »	9	292	109	21	422
Summa	772	[2] —	[2] —	[2] —	64 855

[1] Jfr noten å sid. 537. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 februari 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under januari 1916			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
63	11	2	76	8·0	74	2	24	—	50	1	75	11	869	72	1 845
144	13	—	157	11·8	157	—	32	5	70	4	111	22	1 028	156	2 945
8	—	13	21	3·1	2	19	46	—	32	1	79	1	378	21	24
9	1	13	23	1·8	23	—	58	—	17	—	75	5	210	14	301
42	—	23	65	3·0	65	—	44	15	79	3	141	6	848	63	828
28	4	—	32	1·2	17	15	107	—	180	—	287	9	640	26	244
1 582	53	39	1 674	20·6	1 337	337	303	1	342	64	710	38	4 208	1 503	30 554
—	—	—	—	—	—	—	26	8	23	—	57	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	6	—	—	—	—
2	—	—	2	3·1	2	—	—	3	3	—	6	1	13	2	44
13	—	—	13	23·6	13	—	—	—	1	—	1	2	36	13	250
143	1	—	144	3·8	66	78	181	—	192	—	373	4	331	80	1 496
9	2	—	11	4·1	11	—	2	—	10	—	12	3	180	11	254
—	—	—	478	2·0	—	—	—	—	—	—	—	18	5 307	74	1 582
—	—	—	18	0·4	—	—	—	—	—	—	—	4	858	5	83
—	—	—	455	2·4	—	—	—	—	—	—	—	14	4 449	69	1 449
341	1	—	342	37·7	329	13	8	28	37	—	73	10	536	219	5 190
380	19	—	399	35·6	399	—	4	17	29	—	50	11	1 005	353	8 227
112	1	—	113	12·9	63	50	14	—	31	—	45	11	543	113	1 861
22	—	—	22	1·7	22	—	14	—	30	1	45	10	704	22	541
61	7	46	114	15·7	111	3	22	2	19	1	44	11	464	111	1 626
420	84	—	504	22·4	444	60	134	21	127	247	529	21	761	284	6 797
145	9	—	154	4·3	117	37	89	17	132	12	250	10	718	126	2 779
45	—	—	45	22·4	45	—	3	—	3	—	6	2	91	45	1 495
661	22	—	683	15·7	642	41	152	—	145	1	298	47	3 194	622	11 951
11	—	—	11	1·2	11	—	11	—	29	2	42	5	489	11	245
65	—	—	65	17·9	65	—	29	—	17	4	50	5	364	65	1 296
4	3	—	7	1·6	5	2	6	—	11	4	21	5	283	7	182
4	1	—	5	1·4	5	—	1	—	4	9	14	2	256	4	54
12	—	—	12	60·0	12	—	—	—	—	—	—	1	20	12	298
5	—	—	5	0·6	5	—	35	—	27	5	67	3	420	4	78
6	1	1	8	1·9	8	—	14	—	30	3	47	4	291	7	187
[1]—	[1]—	[1]—	5 180	8·0	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	278	24 187	4 040	88 024

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	9	318	16	19	353
» bleck- och plåtslagare »	39	1 121	247	—	1 368
» bokbindare »	5	134	21	126	281
» bryggeriarbetare »	16	731	29	436	1 196
De förenade förbunden	30	1 705	184	249	2 138
Sv. gjutare förbundet	67	2 192	268	10	2 470
» grov- och fabriksarbetare »	83	6 797	328	629	7 754
» gruvarbetare »	7	297	—	—	297
» handskarbetare »	6	120	—	42	162
» hattarbetare »	3	61	2	—	63
» kakelugnsmakare »	3	40	1	—	41
» kommunalarbetare »	51	3 848	120	—	3 968
Intern. litografiska »	11	247	24	—	271
Sv. metallindustriarbetare »	51	—	—	—	24 453
Därav: Järnbruksarbetare	28	—	—	—	5 477
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	18 976
Sv. murare förbundet	19	1 005	6	—	1 011
» måleriarbetare »	16	1 141	69	—	1 210
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	24	779	138	14	931
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 041	163	258	1 462
» skrädderiarbetare »	23	589	34	163	786
» stenindustriarbetare »	63	1 847	259	—	2 106
» sågverksindustriarbetare »	54	4 113	403	1	4 517
» transportarbetare »	5	191	4	—	195
» träarbetare »	80	4 235	286	10	4 531
» varuutkörare- och handelsarbetare »	6	139	8	70	217
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	6	360	—	—	360
» elektriska arbetare »	16	463	38	—	501
» slakteri- och charkuteriarbetare »	3	191	23	51	265
» stuckatör »	1	20	—	—	20
» textilarbetare »	12	689	34	176	899
» typograf »	10	308	113	21	442
Summa	786	[2] —	[2] —	[2] —	64 218

[1] Jfr noten å sid. 537. — [2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 mars 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under februari 1915			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
11	1	2	14	4·0	14	—	4	—	24	5	33	5	273	11	341
210	5	—	215	15·7	211	4	27	—	83	1	111	29	1 284	213	4 276
—	—	—	—	—	—	—	8	—	10	2	20	—	—	—	—
5	—	26	31	2·6	27	4	62	—	17	1	80	4	417	9	221
66	—	13	79	3·7	69	10	88	—	96	2	186	6	930	76	515
15	2	—	17	0·7	17	—	109	—	165	—	274	6	588	11	124
1 007	16	164	1 187	15·3	1 015	172	244	—	320	26	590	41	4 204	1 107	22 808
1	—	—	1	0·3	—	1	5	—	20	—	25	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	6	—	—	—	—
2	—	—	2	3·2	2	—	—	4	3	—	7	1	13	2	50
13	—	—	13	31·7	13	—	—	—	1	—	1	2	22	13	176
104	—	—	104	2·6	18	86	189	1	200	—	390	3	326	25	582
7	—	—	7	2·6	7	—	2	—	14	—	16	2	132	7	170
—	—	—	505	2·1	—	—	—	—	—	—	—	19	4 604	64	1 223
—	—	—	34	0·6	—	—	—	—	—	—	—	5	1 383	8	65
—	—	—	471	2·5	—	—	—	—	—	—	—	14	3 221	56	1 158
375	—	—	375	37·1	371	4	13	42	44	—	99	13	734	271	6 770
340	21	—	361	29·8	361	—	2	17	34	—	53	12	1 016	293	6 990
35	1	—	36	3·9	36	—	24	—	47	1	72	11	518	32	633
21	1	—	22	1·5	22	—	27	—	39	—	66	9	715	22	471
45	—	18	63	8·6	60	3	18	—	15	3	36	13	535	61	1 224
342	65	—	407	19·3	407	—	149	—	128	280	557	22	763	277	7 975
113	4	—	117	2·6	117	—	89	4	186	15	294	8	610	114	2 749
15	—	—	15	7·7	15	—	2	—	5	—	7	1	31	15	90
573	9	—	582	12·8	557	25	164	3	200	1	368	45	3 179	521	9 879
—	—	—	—	—	—	—	2	—	7	1	10	—	—	—	—
73	—	—	73	20·3	73	—	18	—	18	2	38	4	307	63	1 621
20	3	—	23	4·6	23	—	19	1	31	1	52	8	372	23	568
3	—	1	4	1·5	4	—	—	—	2	—	2	1	234	4	70
9	—	—	9	45·0	9	—	—	—	—	—	—	1	20	9	224
15	—	47	62	6·9	58	4	37	—	23	9	69	5	492	62	123
4	1	1	6	1·4	6	—	14	—	27	3	44	4	291	5	121
[2] —	[2] —	[2] —	4 330	6·7	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	275	22 610	3 310	69 494

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.
(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. *Under mars och april månader 1916* har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 28 september 1914 utbetalts å följande orter med nedan angivna belopp:

Mars månad.

Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.	Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Vaxholm	451	—	Tjärnö	55	—
Vätö	58	—	Bro	328	195
Norrköping	7 068	6 955	Borås	240	—
Linköping	811	779	Hudiksvall	35	12
Karlskrona	29	11	Arbrå	60	—
Jämshög	346	346	Härnösand	1 351	176
Kyrkhult	35	—	Umeå	6	—
Malmö	7 514	—	Byske	267	—
Lund	2 784	802	Luleå	144	97
Ystad	462	293	Gällivare	87	87
Halmstad	32	32	Jukkasjärvi	830	159
Skee I	2 334	421	Piteå s:n	80	65
Skee II	1 383	—	Summa mars 1916	27 463	10 860
Hogdal	500	430	» februari 1916	24 038	15 852
Lommelanda	173	—	» mars 1915	157 228	86 038

April månad.

Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.	Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Vaxholm	19	—	Lommelanda	796	—
Norrköping	3 538	3 514	Tjärnö	10	—
Linköping	46	46	Bro	663	101
Jämshög	277	277	Borås	95	—
Kyrkhult	30	—	Hudiksvall	35	12
Hjortsberga	36	—	Härnösand	695	—
Lund	141	72	Byske	171	—
Ystad	202	98	Luleå	59	31
Halmstad	32	—	Gällivare	85	85
Uddevalla	179	—	Jukkasjärvi	441	68
Skee I	867	—	Piteå s:n	20	20
Skee II	1 435	—	Summa april 1916	10 162	4 324
Hogdal	290	—	» april 1915	139 821	86 779

Mars månad uppvisade, som synes, någon stegring av understödsverksamheten, varemot densamma under april åter minskats till ungefär samma storlek som under årets första månad. I jämförelse med föregående år voro understödssiffrorna alltjämt obetydliga.

Åtgärder mot arbetslösheten inom stenindustrien. I Sociala Meddelanden har förut återgivits den ämbetsskrivelse, som av statsrådet och chefen för civildepartementet den 4 februari avlåts till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen i syfte att undersöka, huruvida medverkan från kommuner och väghållningsdistrikt vore att påräkna för vissa ifrågasatta åtgärder till bekämpande av arbetslösheten bland stenhuggarna.[1] I denna skrivelse ställdes i utsikt, att de kommuner, som genom beställningar å gatsten o. d. bidrogo till ökad arbetstillgång vid stenhuggerierna, skulle för likviderande av dessa beställningar erhålla statsunderstöd i form av lån på billiga villkor. Härmed avsågs att möjliggöra en fortsatt drift vid stenhuggerierna, vilka eljest på grund av bristande avsättning befarades bliva nödsakade att inom den närmaste framtiden helt inställa arbetet. En dylik åtgärd måste, även om arbetarna efter hand kunde erhålla annan sysselsättning, bliva av ytterst ödesdiger verkan för den framtida utvecklingen av denna industri, för vilken förefintligheten av en yrkesvan och skicklig arbetarstam är av största betydelse. Därtill kom, att en stor del av stenhuggarna av hänsyn till sina hem och familjer ej kunde uppsöka de arbetstillfällen, som i andra landsdelar möjligen erbjödes. Detta arbete — väg- och vattenbyggnader, skogs- och betodling, m. m. — var för övrigt till stor del av sådan art, att detsamma ej med fördel kunde bedrivas under den kallare årstiden, och för den stora massan av stenhuggarna skulle sålunda under alla omständigheter en ny arbetslöshetsperiod under nästkommande vinter vara att emotse, då någon ökad gatstensexport säkerligen icke vore att förvänta under innevarande år.

Såsom förutsättning för, att det berörda arbetslöshetsproblemet skulle på den föreslagna vägen erhålla en någorlunda effektiv lösning, fordrades givetvis en ganska allmän anslutning från landets kommuner. Resultatet av de genom länsstyrelserna gjorda framställningarna måste även i stort sett anses tillfredsställande. Av 192 kommuner, inom vilka ärendet varit föremål för behandling, hava 122 lämnat avböjande svar, därav 23 av finansiella skäl, 15 på den grund, att de själva bedriva stentillverkning för egen förbrukning, 43 av andra orsaker samt 41 utan att angiva skäl för avslaget. Däremot hava 70 kommuner, bland vilka flertalet av rikets större städer, förklarat sig villiga göra rekvisitioner på de i cirkulärskrivelsen angivna villkor. Sammanlagda värdet av den sålunda rekvirerade stenen uppgår till c:a 3 125 000 kronor.

För att i enlighet med den gjorda utfästelsen kunna bereda kommunerna lån av statsmedel för likviderande av nämnda leveranser, har riksdagen, i överensstämmelse med en av Kungl. Maj:t den 7 april 1916 framlagd proposition, avsatt en lånefond å 3 500 000 kronor, från vilken fond lån må på

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1916, sid. 167.

högst 6 år och mot 3 % ränta utan amorteringsskyldighet tilldelas städer, köpingar, landskommuner, municipalsamhällen och väghållningsdistrikt, för inköp av gatsten enligt en i det propositionen bifogade statsrådsprotokollet framlagd plan. Denna ansluter sig i huvudsak till ett av statens arbetslöshetskommission utarbetat förslag.

Arbetslöshetskommissionen hade, för att utröna leverantörernas uppfattning rörande det lämpligaste ordnandet av stenleveranserna, i vad på dem ankomme, haft åtskilliga överläggningar med västra Sveriges gatstensindustriidkareförbund, omfattande de större exportfirmorna vid västkusten, av vilka en därjämte behärskar en stor del av gatstensindustrien i Blekinge. Såsom utgångspunkt för dessa förhandlingar har tjänat den i ämbetsskrivelsen till Kungl. Maj:ts befallningshavande angivna förutsättningen, att leverantörerna skulle tillhandahålla stenen till ett pris, motsvarande självkostnaden, eller till ett å avsändningsplats omkring 20 % billigare pris än det före kriget gällande normala. Självkostnadspriset skall, enligt vad härvid fastställts, utgöras av arbetslöner jämte ett tilläggsbelopp, omfattande övrig produktionskostnad (berghyra, ammunition och annan materiel) samt allmänna omkostnader (arbetsledning o. d.). För tilläggsbeloppets beräknande skall leverantör ställa räkenskaper och övriga erforderliga upplysningar till förfogande för opartisk granskning.

Då ändamålet med statens mellankomst är att motverka arbetslösheten bland stenarbetarna, ligger det i sakens natur, att genom leveranserna måste garanteras motsvarande nyproduktion av gatsten. Ur kontrollsynpunkt har det även synts kommissionen nödvändigt att som regel fasthålla, att leveranserna skola fullgöras medelst för ändamålet särskilt tillverkad sten. Från stenhuggeriernas sida har emellertid framhållits önskvärdheten av, att undantag härutinnan i vissa fall måtte kunna medgivas, särskilt i så måtto, att stenhuggerierna finge fullgöra leveranserna med å lager befintlig, för den inhemska marknaden avsedd sten, medan motsvarande nytillverkning igångsattes av för export lämpade stensorter. Efter kriget torde nämligen industrien ännu mer än förut bliva hänvisad att arbeta på utlandet, enär den inrikes marknaden genom de nu ifrågavarande leveranserna sannolikt blir tillgodosedd för flera år framåt.

Då den av kommunala leveranser föranledda nytillverkningen är avsedd att ingå allenast som ett led i en enhetlig plan för stenarbetarnas sysselsättning under kristiden, har ett reglerande ingripande synts kommissionen nödigt även beträffande tiden för denna tillverknings bedrivande. Detta arbete är, i motsats mot vissa andra ifrågasatta åtgärder — skogsodling, väg- och vattenbyggnader — av den art, att detsamma kan bedrivas även under den kallare årstiden, och torde fördenskull såsom villkor för leverans få föreskrivas, att arbetet åtminstone i viss utsträckning må förläggas till denna årstid. Ävenledes bör föreskrift kunna intagas om det antal arbetare, som för arbetet må användas, samt därom, att vid uttagande av ifrågavarande arbetsstyrka hänsyn må tagas till sådana arbetare, som på grund av för-

sörjningsplikt eller andra orsaker icke kunna förflyttas till andra arbetsplatser.

Med såväl arbetsgivar- som arbetarrepresentanter har vidare dryftats frågan om lönevillkoren för de arbetare, som genom berörda tillverkning beredas sysselsättning, och har därvid i stort sett rått enighet om att vidhålla före krisen tillämpade lönenormer. Med hänsyn till de svårigheter, som möta för att nu bereda arbetstillfällen i erforderlig omfattning, har dock ansetts nödvändigt att fortfarande bibehålla en viss begränsning av arbetarnas maximiförtjänst, i överensstämmelse med vad som allt sedan krisens utbrott med arbetarnas samtycke tillämpats av ett flertal arbetsgivare. Inkomsten per månad har härvidlag i allmänhet begränsats till högst 60 kronor för familjeförsörjare och 40 kronor för övriga arbetare. Då dessa belopp givetvis äro alldeles otillräckliga för att under längre tid upprätthålla en dräglig levnadsstandard, har kommissionen ansett sig böra föreslå en avsevärt högre inkomstgräns, nämligen 90 kronor per månad för familjer om högst fyra medlemmar och 100 kronor för större familjer.

De inom stenindustrien gällande kollektivavtalen äro i allmänhet avfattade i överensstämmelse med svenska arbetsgivarföreningens formulär, enligt vilket uppstående meningsskiljaktigheter skola göras till föremål för förhandling mellan parternas organisationer, varemot skiljedomsförfarande icke är föreskrivet. Då det emellertid enligt kommissionens mening icke borde få förekomma, att under berörda arbete uppstående rättstvister avgjordes genom kraftmätning mellan parterna, hade kommissionen med representanterna för vederbörande organisationer överenskommit därom, att i avtalen skulle införas en tilläggsbestämmelse om inrättande av skiljenämnder för slitande av tvister om tolkningen av gällande avlönings- och avtalsbestämmelser.

För ordnande av förhållandet mellan staten, kommuner, leverantörer och arbetare skall enligt förslaget inrättas en leveranscentral, med uppgift att bl. a. fastställa i det föregående omförmälda självkostnadspris, att avsluta försäljningskontrakt med kommunerna, att fördela leveranser på de olika stenhuggerierna, att i fråga om arbetarantal och tider för arbetenas utförande i samråd med leverantören planlägga leveransers effektuerande, att kontrollera att arbetarna erhålla avtalsmässig arbetsinkomst samt att i erforderliga fall biträda med ordnande av transporter och priset härför. Beslutanderätt bör i alla frågor uteslutande tillkomma centralens chef, vilken tillika bör hava till uppgift att speciellt företräda statsintresset. Vid sin sida skall denne hava rådgivande representanter för de tre övriga intressenterna, kommuner, leverantörer och arbetare, även dessa utsedda av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande. Som centralens arbetsorgan skall upprättas en byrå under närmaste ledning av en för uppdraget kvalificerad person, vilken i såväl ekonomiskt som annat avseende står fullt opartisk till förekommande leveransfrågor. I övrigt bör leveranscentralen på lämpligt sätt anknytas till statens arbetslöshetskommission. Kostnaderna för hela organisationen skola bestridas av staten.

Statens verkliga utgifter för ordnande av stenleveranserna skulle enligt arbetslöshetskommissionens beräkningar uppgå till c:a 450 000 kronor, varav 30 000 kronor för de nämnda organisationskostnaderna och återstoden i beräknad ränteförlust. Detta utgiftsbelopp, ehuru i och för sig betydligt, måste dock anses ringa i förhållande till den hjälp, som skulle beredas stenarbetarna. För den händelse i stället arbetslöshetsunderstöd av statsmedel skulle lämnas, skulle kostnaden härför uppgå till inemot 1 400 000 kronor, efter en beräkning av i genomsnitt 2 kronor 10 öre per dag; företrädesvis familjeförsörjare med i medeltal två oförsörjda barn skulle nämligen i sådant fall komma ifråga. Även ur synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel torde alltså den föreliggande planen få anses ändamålsenlig.

I anledning av den i Sociala Meddelanden förut omnämnda propositionen den 25 februari,[1] har riksdagen i skrivelse den 13 april 1916 bemyndigat Kungl. Maj:t att för arbetslöshetens bekämpande använda och av tillgängliga medel mot framtida anmälan till ersättande förskjuta ett belopp, uppgående, jämte redan för understödjande av arbetslösa under innevarande år förskjutna medel, till 5 millioner kronor.

Framställning om anslag av ifrågavarande medel för anordnande av arbetstillfällen åt arbetslösa stenhuggare har sedermera ingivits dels av skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, dels ock av skogssällskapet. De av sistnämnda organisation föreslagna arbetena skola enligt ingiven plan avse skogsodling å allmänningar inom Jönköpings, Kronobergs, Hallands samt Göteborgs och Bohus län. Dessa framställningar hava av Kungl. Maj:t den 2 maj 1916 så till vida bifallits, att till skogsvårdsstyrelsen för berörda ändamål anvisats ett belopp av för närvarande högst 600 000 kronor och till skogssällskapet högst 24 000 kronor.

För dessa anslag skola bland annat gälla följande villkor:

Arbetena skola planläggas och utföras i samråd med statens arbetslöshetskommission, vilken även skall äga bekomma alla erforderliga upplysningar och i övrigt utöva den kontroll å arbetena, vartill kommissionen kan finna anledning.

Alla de kostnader för arbetenas bedrivande, som erfordras utöver arbetslönerna till arbetslösa, skola bestridas av vederbörande markägare eller andra intresserade.

Vederbörande markägare skall skriftligen utfästa sig att beträffande de planterade skogsbeståndens framtida vård ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, som av skogsvårdsstyrelsen kunna anses erforderliga.

Endast försörjningspliktiga arbetslösa stenhuggare samt i begränsad omfattning deras kvinnliga eller minderåriga familjemedlemmar må användas för arbetenas utförande.

---

[1] »Soc. Medd.», årg. 1916, sid. 242.

I de fall, då arbetare sysselsättas utom hemorten, skola anordningar vidtagas för, att viss del av arbetsinkomsten kommer arbetarens familj till godo.

Av statens arbetslöshetskommission har vidare den 17 maj 1916 föreslagits, att anslag av ifrågavarande medel måtte anvisas för vägbyggnadsarbeten i Göteborgs och Bohus län. Vid dylika arbeten äro för närvarande, enligt av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet lämnad uppgift, sysselsatta c:a 650 stenhuggare, alla familjeförsörjare. De pågående arbetena beräknas bliva i huvudsak avslutade vid utgången av nästkommande juli månad. Emellertid synes det kommissionen önskvärt, att arbetarna även under återstoden av sommaren kunde beredas sysselsättning med likartat arbete, i vars utförande de nu förvärvat vana och färdighet, så att de i det föregående omnämnda nödhjälpsarbetena å kommunala stenleveranser finge reserveras till den oblida årstiden. Kommissionen har därför hemställt, att regeringen omedelbart ville låta företaga den utredning, som bör föregå ett eventuellt beslut om igångsättande av nya vägbyggnadsarbeten. För detta ändamål framhållas särskilt vissa planerade automobilvägar mellan stationer å bohuslänska längdbanan och på större avstånd därifrån belägna samhällen vid kusten.

2. Statens livsmedelskommission.

Export av kalkkväve. Sedan exportförbud den 31 mars 1916 utfärdats å bl. a. kalkkväve, hemställde kommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 maj, att ansökningar rörande export av nämnda vara måtte beviljas allenast på villkor, att exportören tillförbands att ställa till kommissionens förfogande, att av kommissionen före den 1 oktober 1916 disponeras, en kvantitet kalkkväve motsvarande en sjättedel av den till export medgivna mängden till pris av kr. 1·40 per procentkilogram kväve fritt mottagarens station. Innan utförselbevis utfärdades, borde således här ifrågavarande exportörer avgiva en förbindelse med nu angivna villkor, en förbindelse, som för andra exportörer än varans fabrikanter skulle åtföljas av nödig säkerhet (eventuell bankgaranti) för dess fullgörande.

I behandling av förevarande ärende hade deltagit kommissionens samtliga ledamöter ävensom ledamoten av livsmedelsrådet Sederholm.

Från ovanstående beslut anmälde hr Flach, med instämmande av hr Sederholm, avvikande mening och anförde härvid för sin del följande:

»Då frågan om exportförbud å kalkkväve inom livsmedelskommissionen bragtes på tal, sökte jag att i samråd med sakkunnige på området verkställa utredning, i vad mån den sedan krigsutbrottet inträffade stegringen i priset å nämnda gödselmedel föranleddes av dyrare tillverkningskostnader. Det visade sig därvid, att ett pris, överstigande kr. 1·25 per procent kväve vid köparens station, icke syntes vara av förhållandena påkallat.

Efter exportförbudets utfärdande uppdrog kommissionen åt kommerserådet Dillner, godsägaren Sederholm och mig att söka ännu närmare utreda nämnda prisfråga. Av den utredning, vi på grund av detta uppdrag i samråd med sakkunnige verkställde,

bestyrktes, att vid en förhöjning av priset till ovan angivna belopp, de ökade tillverkningskostnaderna fullt täcktes.

Med de höga pris, som för närvarande äro gällande på den utländska marknaden för såväl kalciumkarbid som kalkkväve, synes mig billigt och rättvist, att fabrikanterna av dessa varor, mot rättigheten att få utnyttja förmånen av export av dem, böra tillhandahålla de svenska lantmännen deras behov av kalkkväve till nämnda pris.

På grund av det sålunda anförda har jag ansett mig böra vidhålla mitt yrkande, att det pris, till vilket vederbörande exportörer för erhållande av exportlicens å kalciumkarbid och kalkkväve skola tillhandahålla landets jordbruk kalkväve, måtte bestämmas till kr. 1·25 per procent kväve.»

Yttrande angående Malmöhus läns fiskeristyrelses framställning angående upphävande av exportförbudet å färsk saltsjöfisk. Till kommissionen hade från Malmöhus läns fiskeristyrelse framställning inkommit angående upphävande av exportförbudet å färsk saltsjöfisk. Med anledning härav ingick kommissionen den 26 april 1916 med skrivelse till Kungl. Maj:t, vari kommissionen, med överlämnande av den inkomna framställningen jämte däröver av kommissionen inhämtade yttranden från fiskexportnämnden i Göteborg ävensom Hälsingborgs stads livsmedelsnämnd, hemställde, att framställningen icke måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Från kommissionens ovanstående beslut, fattat av kommissionens ordförande Hamilton samt ledamöter Fryxell och Elmquist, anmälde konmmissionens ledamot Flach avvikande mening och anförde i sådant hänseende följande:

»I min reservation till livsmedelskommissionens hemställan den 2 februari 1916 angående exportförbud å vissa slag av färsk fisk framhöll jag bl. a. de svårigheter, som genom ett dylikt förbud skulle uppstå för särskilt torskfisket i Öresund och därintill belägna vatten. Av Malmöhus läns fiskeristyrelse nu gjorda framställning framgår otvetydigt, att mina då uttalade farhågor voro berättigade samt att exportförbudet varit och är till kännbar skada för idkarna av detta fiske utan att samtidigt medföra några som helst fördelar för den inhemska konsumtionen. Redan tidigare har fiskeriintendenten i södra distriktet, doktor Swenander, riktat min uppmärksamhet på ifrågavarande missförhållanden samt uttalat önskvärdheten av att från lantbruksstyrelsens sida åtgärder bleve vidtagna för deras undanröjande.

I det från Hälsingborgs stads livsmedelsnämnd infordrade yttrandet över fiskeristyrelsens framställning framhålles bl. a., att tillgången på färsk fisk i någon mån minskats och att, vad särskilt trakten kring Hälsingborg angår, detta delvis berott på den stora konkurrens, som ute till sjöss bedrivits av tyska uppköpare och som föranlett, att fiskefångsten, som eljest skulle kommit vårt land till godo, direkt övertagits av tyskarna och förts till tyska hamnar. Det tyckes mig ligga nära till hands att antaga, att denna för den inhemska konsumtionen allt annat än fördelaktiga försäljning av färsk fisk ute till havs torde stå i ett visst sammanhang med exportförbudet, på grund av vilket fiskarena givetvis, såvitt det låter sig göra, undvika att ilandföra sin fångst i svensk hamn.

Av den redogörelse ovannämnda livsmedelsnämnd lämnar rörande Råå-fiskarenas obenägenhet att sälja sina fångster till stadens fiskhall, synes tydligt framgå, att denna obenägenhet uteslutande är beroende på, att fiskhallens styrelse söker tvinga ned priserna till de lägsta möjliga, något som fiskarena av lätt insedda skäl varken kunna eller vilja utan vidare underkasta sig.

På grund av det sålunda anförda har jag icke kunnat biträda majoritetens hemställan om avslag å den gjorda framställningen, utan får jag för min del hemställa, att den måtte bifallas åtminstone i vad ifrågavarande exportförbud gäller torsk.

Vägande skäl synas mig ock föreligga för att exportförbudet samtidigt upphäves jämväl för hälleflundra och långa, vilka fiskslag, enligt mig lämnade meddelanden, icke äro att anse som svensk exportvara utan importeras hit.»

Vid föredragning den 23 maj 1916 har Kungl. Maj:t i enlighet med kommissionens hemställan funnit den gjorda framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vedtillgångens tryggande. För utredande av frågan, vilka åtgärder från det allmännas sida borde vidtagas för ordnande av vedförhållandena och om möjligt tryggande av tillgången på denna nödvändighetsvara för närmast instundande bränslesäsong, hade av kommissionen tillkallats fyra sakkunniga och på området förfarna personer, nämligen jägmästaren W. Ringstrand, sysslomannen och föreståndaren för Stockholms stads arbetsinrättning H. M. Petri, stadsfullmäktigen W. E. Karlsson, samtliga i Stockholm, samt borgmästaren J. Fr. Bååth, Hälsingborg.

I skrivelse till kommissionen den 29 april 1916 överlämnade de sakkunnige preliminär utredning i frågan av i huvudsak följande lydelse:

»Med anledning av riksdagens underdåniga skrivelse nr 62 av den 5 innevarande april hava undertecknade på kallelse av Statens livsmedelskommission sammanträtt för övervägande av åtgärder, vilka i anslutning till sagda skrivelse borde vidtagas.

Härunder har framhållits nödvändigheten av att snarast erhålla en så fullständig uppgift som möjligt rörande bränslebehovet för hushållsändamål i städer och stadsliknande samhällen för instundande vinter, ävensom å dessa orter befintliga lager av bränslematerial.

Därjämte synes från Domänstyrelsen böra begäras uppgift på omfattningen av de å statsskogarna verkställda avverkningarna av bränsleved, vilken uppgift borde omfatta *dels* de avverkade kvantiteterna av olika slag av ved, löv- eller barrved, *dels* vilka mängder, som nu vore framkörda till olika järnvägsstationer eller lastageplatser, *dels ock* huru mycket utav nu i skogarna kvarliggande ved, som komme att under sommarens lopp till olika exportleder framföras. Likaledes borde i denna uppgift angivas de olika prisen å veden, uppdelade uti det före kristiden rådande normalpriset och den sedermera genom ökade arbetskostnader tillkomna förhöjningen.

Ävenledes torde genom Kungl. Maj:ts befallningshavande i resp. län böra verkställas utredning om de ungefärliga tillgångarna av upphuggen ved från enskildas skogsmarker.

Önskvärt synes även vara, att ved upptoges bland de varor, rörande vilka enligt kungl. kungörelserna den 16 november 1915 samt 10 mars 1916 särskilda uppgifter skola avgivas.

För att under alla förhållanden så långt möjligt trygga tillgången å husbehovsbränsle, borde forcerad avverkning av såväl brännved som kolved ofördröjligen igångsättas å kronoparker samt enskildas skogar, där så lämpligen kan ske, varvid i händelse av brist på arbetskrafter ett anlitande av militär handräckning borde allvarligt ifrågasättas.

Då i anledning av nuvarande höga kolpriser industrien i stor utsträckning begagnar sig av ved för fyllande av sitt bränslebehov, borde även verkställas utredning, huruvida icke förbud i viss omfattning kunde utfärdas för veds användande till drivande av industriella företag samt järnvägar och ångbåtar, ävensom huruvida icke en del av detta behov skulle kunna fyllas genom igångsättande av stubbrytning i stor skala.

Enligt vad vi erfarit lära mellanhänder hava i stor utsträckning uppträtt på vedmarknaden och genom spekulationer drivit priserna i höjden på ett oroväckande sätt.

För neutraliserande av dylika spekulationer torde det vara nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder.

Härvid torde i första hand böra komma i åtanke upprättandet av en särskild vedbyrå, sorterande under Statens livsmedelskommission, med uppgift bl. a. *att* bland de lokala livsmedelsnämnderna fördela den i statsskogarna avverkade veden, *att* i den mån så kan befinnas lämpligt förmedla köp och försäljning av ved, *att* etablera samarbete mellan de olika livsmedelsnämnderna samt mellan vedhandlare, så att konkurrens vid uppköpen så vitt möjligt undvikes, *att* genom publicerande av noteringar söka inverka reglerande å marknadspriset, *att* tillhandagå livsmedelsnämnder och affärsmän med råd och upplysningar i bränslefrågor, samt *att* i övrigt söka vidtaga åtgärder för tryggande av landets bränslebehov.

I syfte att reglera vedprisen skulle möjligen vara lämpligt, att av den i statsskogarna avverkade veden uttoges en kvantitet av några tusen famnar, som tillfördes Stockholms vedmarknad och där hölles till salu till låga, av vedbyrån fastställda pris genom vedhandlare under förbindelse från dem, att sedermera tillhandahålla Statens livsmedelskommission en motsvarande kvantitet. För att en sådan åtgärd skulle hava önskad verkan, synes det nödvändigt, att den ofördröjligen verkställes.

Då under normala förhållanden inemot hälften av Stockholms bränslebehov fylles genom import från Finland, men denna import för närvarande är stängd, så skulle det vara av stor betydelse för reglerande av priset på Stockholms vedmarknad, som i sin ordning visat sig i huvudsak vara normerande för bränslepriset i landet i övrigt, om licens för vedexport från Finland kunde utverkas.

Förutom angivna åtgärder, som avse instundande vinter, böra mått och steg redan nu vidtagas för att planera ökad vedavverkning till fyllande av behovet vintern 1917—1918, enär bränslefrågan, efter allt att döma, kommer att under en längre tid framåt kräva synnerlig omtanke från statsmyndigheternas sida.

Slutligen torde det vara lämpligt, att i cirkulär till samtliga livsmedelsnämnder i riket framhålla vikten av att livsmedelsnämnderna omedelbart träda i förbindelse med de affärsmän, som handla med bränsle å resp. orter, för uppgörande av gemensamma planer till mötande av vinterns bränslebehov. Härvid borde det särskilt påpekas, att vedbyrån kommer att till tämligen låga pris från kronoskogarna tillhandahålla livsmedelsnämnderna ved att försäljas till mindre bemedlade och att Statens livsmedelskommission ämnar söka utverka fraktnedsättning å järnvägarna för vedtransporter. På samma gång borde särskilt livsmedelsnämnderna erinras om vikten av att ej genom allt för forcerade inköp i den öppna marknaden bidraga till vedprisens höjande.»

Med anledning av den sålunda inkomna utredningen beslöt kommissionen inrättandet av en särskild under kommissionen sorterande byrå, *statens livsmedelskommissions vedbyrå*, vilken skulle hava att under kommissionens överinseende och i enlighet med dess instruktioner handhava hithörande frågor. Till ledamöter i nämnda byrå utsåg kommissionen herrar Ringstrand, Petri och Karlsson, med herr Bååth som suppleant. Av dessa skulle herr Petri vara byråns verkställande ledamot. Sedan emellertid herr Petri senare avgått ur byrån, har till verkställande ledamot i byrån uttsetts ledamoten av riksdagens andra kammare redaktör A. C. J. Christiernson, Hälsingborg.

För att under kommande vinter sätta byrån i stånd att tillhandahålla särskilt de mindre bemedlade ved till rimligt pris har kommissionen i skrivelse den 15 maj 1916 till chefen för jordbruksdepartementet hemställt, att den ved från de allmänna skogarna, som funnes tillgänglig eller kunde åstadkommas, måtte utan hinder av bestämmelserna i förordningen den 17 novem-

ber 1893 angående statens upphandlings- och entreprenadväsende i första hand reserveras för kommissionens räkning att av denna tillhandahållas de lokala livsmedelsnämnderna till pris, motsvarande de i resp. orter under tiden närmast före den nu rådande krisens början gällande medelprisen på ungefär motsvarande vara, med tillägg allenast för de av vedens framförande ur skogen eventuellt betingade ökade omkostnader, även om härigenom priset komme att understiga det för sådan vara eljest i orten vid försäljningstillfället gällande.

Samtidigt härmed har kommissionen i skrivelse den 15 maj 1916 till domänstyrelsen anhållit, att styrelsen ville med det snaraste och om möjligt före maj månads utgång till kommissionen inkomma med uppgift på omfattningen av de å såväl statsskogarna som ecklesiastika boställsskogarna verkställda avverkningarna av bränsleved, varvid önskligt vore, att i uppgifterna särskilt angåves dels de avverkade kvantiteterna av olika slag av ved, med angivande av de vedmängder, som redan nu framkörts till station eller lastageplats, ävensom huru mycket av nu i skogarna kvarliggande ved under sommarens lopp ytterligare komme att till olika transportleder framföras, dels ock de olika prisen å veden, som, under förutsättning av att kommissionens ovanberörda hemställan vunne Kungl. Maj:ts bifall, för nästkommande konsumtionsår komme att fastställas, uppdelade uti det före kristiden rådande normalpriset och den sedermera genom ökade arbetskostnader tillkomna förhöjningen.

Då det vidare vid nuvarande förhållanden på vedmarknaden vore önskligt, att största möjliga kvantitet ved kunde ställas till kommissionens förfogande för att under alla förhållanden så långt möjligt trygga tillgången på bränsle för hushållsändamål, ville kommissionen därjämte hemställa, huruvida ej lämpligt vore, att forcerad avverkning av såväl brännved som kolved oförd röjligen igångsattes, varvid, i händelse av brist på arbetskrafter, enligt kommissionens mening ett anlitande av militär handräckning borde allvarligt ifrågasättas.

Vidare har kommissionen, i syfte att erhålla en såvitt möjligt tillförlitlig kännedom om storleken av de i landet vid maj månads utgång år 1916 tillgängliga förråd av ved, i skrivelse den 15 maj hemställt, att Kungl. Maj:t ville, i likhet med vad som skedde föregående år, uppdraga åt överståthållareämbetet i Stockholm samt länsstyrelserna i rikets samtliga län att skyndsammast inskaffa och tillhandahålla kommissionen uppgifter rörande dels storleken av de invid de allmänna samfärdselederna förefintliga, ävensom i städer och större samhällen i vedgårdar eller på annat sätt upplagda vedförråd, avsedda till försäljning, dels ock uppfattningen i olika orter om tillgången å ved för hushållsbruk för instundande vinter i jämförelse med föregående år.

Då det jämväl vore av vikt, att kommissionen även för framtiden bereddes möjlighet att överblicka vedmarknaden och variationerna i bränsletillgången, har kommissionen därjämte hemställt, att i den inventering av landets förråd av vissa för industrien behövliga varor, som jämlikt kungörelserna den 16

Uppgift från ..... livsmedelsnämnd.

Angiv benäget i kubikmeter löst mått eller i famn om ..... *kubikfot:* (det ej använda måttet överstrykes):	Björk		Barr		Al		Bok		Bland- eller annan ved		Utskott	Summa
	1:a	2:a	1:a	2:a	1:a	2:a	1:a	2:a	1:a	2:a		
1) Den kvantitet **ved**, som erfordras för täckande av bränslebehovet för hushållsändamål inom nämndens verksamhetsområde under instundande konsumtionsår, räknat fr. o. m $^{1}/_{8}$ 1916—$^{31}/_{5}$ 1917 . .												
Härav finnes redan nu disponibelt												
2) Hur mycket av den för täckande av **de mindre bemedlades behov** under nyssnämnda period beräknade vedkvantitet, som nämnden avser att tillhandahålla *genom egen medverkan*												
Av denna kvantitet kan *genom egna åtgärder* av nämnden anskaffas												
och vore önskligt att av den för Statens livsmedelskommission *reserverade veden i kronoskogarna*, i den mån sådan finnes eller kan åstadkommas, för täckande av återstoden av nyssnämnda, de mindre bemedlades behov kunde erhållas . . .												
3) Meddela benäget huruvida och i så fall i vad utsträckning ved kan utbytas mot kol, koks och torv såsom bränsle för hushållsändamål												

4) Meddela jämväl den kvantitet **kol** (i hektoliter) som Ni avser att för hushållsändamål under här ifrågavarande period tillhandahålla *genom Eder medverkan*	Antracitkol	Kol av andra slag	Koks	Anmärkningar (till blankettens *samtliga* frågor)
Av denna kvantitet kan genom *nämndens egna åtgärder* anskaffas				
och vore önskligt att genom *Statens livsmedelskommissions försorg*, i den mån så är möjligt, för täckande av återstående behovet, levererades .				

... . den ..... 1916.

.....

Ordförande i ..... livsmedelsnämnd.

november 1915 och 10 mars 1916 var tredje månad äger rum, uppgifter jämväl måtte medtagas å inom riket befintliga förråd av ved.

Slutligen har kommissionen i syfte att jämväl från de lokala livsmedelsnämnderna erhålla så vitt möjligt tillförlitliga uppgifter rörande dels det på varje ort förefintliga bränslebehovet, dels ock de vedkvantiteter, som i vare sig privat eller allmän ägo å resp. orter funnos disponibla, för täckande helt eller delvis av nämnda behov, i cirkulärskrivelse den 18 maj 1916 anmodat de lokala livsmedelsnämnderna att genom ifyllande och insändande av förestående cirkulär till kommissionen inkomma med svar å däri begärda uppgifter.

Den offentliga arbetsförmedlingens fortsatta utveckling.

Socialstyrelsens utlåtande d. 17 april 1916. Genom nådigt beslut den 3 december 1915 hade socialstyrelsen blivit av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva yttrande beträffande erfarenheterna av statens medverkan vid den offentliga arbetsförmedlingens utveckling samt rörande frågan, huruvida någon omläggning eller jämkning härutinnan kunde vara lämplig. I samband härmed skulle ock övervägas verkningarna och lämpligheten av de hos styrelsen sommaren 1915 vidtagna provisoriska åtgärderna för ordnandet av samarbetet mellan de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.[1]

Efter att från de särskilda arbetsförmedlingsanstalternas styrelser hava inhämtat uttalanden rörande vissa i detta sammanhang föreliggande frågor, har socialstyrelsen den 17 april 1916 till Kungl. Maj:t avgivit det infordrade utlåtandet.

Styrelsen framhåller häri, att de sist förflutna tio åren utgjort en *grundläggningens* och yttre *organisationens* period för Sveriges offentliga arbetsförmedling. Det är det vidare *utbyggandets* period, som nu förestår. De krav, som därvid komma att göras gällande, torde förestavas *dels* av utvecklingen av den offentliga arbetsförmedlingens egen verksamhet, *dels ock* av de särskilda uppgifter, som tillfalla arbetsförmedlingen i samhällets kamp mot arbetslösheten.

Styrelsen som förut vid flera tillfällen uttalat sig om önskvärdheten och behovet av införandet av offentlig arbetslöshetsförsäkring, har därvid icke förbisett och ej heller underlåtit att betona, att, hur nödvändig och nyttig arbetslöshetsförsäkringen än må vara, kan den dock icke påverka förhållandena på arbetsmarknaden, det vill säga själva *orsaken till arbetslösheten* kan därigenom icke upphävas eller mildras. Arbetslösheten såsom sådan måste bekämpas på sitt eget gebit: arbetsmarknaden. En högt utvecklad offentlig arbetsförmedling innebär för samhället arbetsmarknadens enhetliga

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 1863.

rationella organisation med alla de fördelar, som därav följa, särskilt ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande.

I skrivelse till arbetsförmedlingsstyrelserna hade socialstyrelsen framhållit, att, då det gällde frågan om den offentliga arbetsförmedlingens utveckling, torde främst böra övervägas

1. *dels* de olika anstalternas utrustande med flera kontor;
2. *dels* de redan existerande kontorens stärkande till större effektivitet;
3. *dels* tryggande av anstalternas förseende med lämplig personal;
4. *dels* åtgärder för främjandet av samarbetet mellan anstalterna och därmed den interlokala förmedlingsverksamheten;
5. *dels* åtgärder för spridande av allmännare kännedom om och bättre förståelse för arbetsförmedlingens ändamål och arbetssätt.

Beträffande dessa och därmed sammanhängande spörsmål framhölls i ovannämnda skrivelse, att det vore av vikt att särskilt erfara, i vad mån behov av förändringar i fråga om statens ledning och kontroll av arbetsförmedlingen eller i övrigt oavvisliga krav på arbetsförmedlingens egen utveckling framträtt under anstalternas verksamhet och inom deras område. Då styrelserna grupperat sina svar kring ovanstående fem frågor, torde det vara ändamålsenligt att även i efterföljande framställning bibehålla samma indelningsgrund.

Den första fråga, som härvid möter, är *behovet av nya avdelningskontor m. m.* Med nuvarande fördelning av anstalter inom landets olika delar framträda ganska stora olikheter i fråga om antalet kontor. I vissa län finnas sådana anordnade på många platser, t. ex. Östergötlands län, annorstädes endast å några få större orter, t. ex. Stockholms län. Somliga län ha endast självständiga kommunala anstalter (Malmöhus län), under det ett annat län (Västerbottens) har ett huvudkontor i Umeå och blott ett avdelningskontor i Skellefteå, men däremot ett tjugotal ombud ute i orterna. Dessa skiljaktigheter bero givetvis på växlande orsaker, såsom tillgängliga ekonomiska resurser, befolknings- och kommunikationsförhållanden o. s. v. I allmänhet torde emellertid det svenska arbetsförmedlingsnätet motsvara det krav, som Norrköpingsanstaltens styrelse uppställer, då den fordrar inrättandet av *kontor på alla orter, som i jordbrukshänseende utgöra ett centrum för kringliggande landsbygd.*

Såsom ett oeftergivligt krav måste dock göras gällande, att avdelningskontor ej få inrättas i större utsträckning, än att de kunna erhålla en utrustning, som förmår motsvara kundkretsens berättigade anspråk. Särskilt olämpligt är, om anslaget är så knappt tilltaget, att vid valet av personal, lokal, mottagningstid o. d. hänsyn måste tagas till annat än rena lämplighetssynpunkter.

Intill dess att nödiga anslag kunnat erhållas för dylika filialkontor, torde man med fördel kunna använda sig av platsombud, hos vilka ombud såväl

arbetsgivare som arbetssökande har tillfälle att anmäla sitt behov av arbetskraft eller arbete, vilka beställningar omedelbart inrapporteras till närmaste arbetsförmedlingskontor. Detta ombud bör endast i enklare fall själv få förmedla platser, men kan vara till stor nytta genom att anskaffa upplysningar och uppgifter från såväl arbetsgivare som arbetssökande, vilka på grund av de stora avstånden icke kunna besöka arbetsförmedlingens kontor. Under senare år har också ombudssystemet på flera håll blivit mera anlitat. (I Bohuslän finnas 12, i Västerbottens län 20 ombud).

Frågan om anstalternas stärkande till större effektivitet är, såsom av det nyss sagda framgår, ett spörsmål av kanske ännu större betydelse för den offentliga arbetsförmedlingens framgångsrika utveckling än dess rent lokala landvinningar. En aldrig så förträfflig gestaltning av den yttre organisationen är värdelös utan en motsvarande ändamålsenlig inre organisation. Det har därvid särskilt synts angeläget, att kontoren hållas öppna varje dag, att expeditionstiden ej är alltför kort och att särskilda expeditioner och väntrum finnas för åtminstone män och kvinnor o. s. v.

Redan vid den första arbetsförmedlingskonferensen i december 1906 enades man om uttalanden i angiven riktning. Vid de större kontoren har ock utvecklingen i mån av tillgångar följt dessa linjer, så att efter hand specialisering delvis kunnat genomföras. Från olika näringsorganisationers sida hava emellertid allt starkare krav efter hand framställts på *fackarbetsanvisningar.*

I främsta rummet torde härvidlag böra ifrågakomma inrättande av särskilda avdelningar för jordbrukets behov. En sådan jordbruksavdelning finnes sålunda i Malmö, Norrköping och även i Stockholm genom det sätt, varpå samarbetet där ordnats mellan stadens och länets arbetsförmedling. Efter mellan representanter för länet och socialstyrelsen förda underhandlingar har man enats om, att länsförmedlingens huvudkontor skulle begränsa sin rörelse till att omfatta allenast grupperna jordbruk och skogshushållning jämte binäringar, och att stadens anstalt skulle avstå från förmedlandet inom dessa grupper. Denna uppdelning av förmedlingsarbetet — ett första steg till en mera effektiv specialisering — har slagit synnerligen väl ut, visande sig bland annat i ett allt flitigare anlitande av såväl den kommunala anstalten som länsförmedlingens huvudkontor.

Fackarbetsanvisningar för särskilda industrier torde ej kunna ifrågasättas annat än vid de större städernas arbetsförmedlingsanstalter. Inom byggnadsverksamheten och närstående branscher (bleck- och plåtslagerier) förefinnes intresse för dylika fackarbetsanvisningar.

Arbetsförmedlingsanstalternas personalfråga är enligt allmänt gjorda erfarenheter av största vikt för rörelsens utveckling. Med den eminenta betydelse, som den personliga fallenheten och intresset äga för arbetsförmedlings-

arbetet, måste det givetvis vara angeläget att tillse, att vederbörande befattningshavares osäkra ställning och låga avlöning på särskilt mindre orter blir förändrad till det bättre. Något särskilt statsingripande eller statsbidrag för detta syfte torde dock icke för närvarande behöva påkallas, så mycket mindre som den växande förståelsen för ifrågavarande tjänstemäns svåra och betydelsefulla arbete säkerligen kommer att för vederbörande styrelser underlätta strävandena att bereda dem en däremot svarande ställning. Ett visst stöd i dessa avseenden torde också socialstyrelsen kunna under hand lämna, för den händelse inrättandet av fackarbetsanvisningar inom en nära framtid vinner större omfattning. Detta kommer nämligen att medföra vissa förändringar beträffande personalens ställning, vilkas verkningar först torde böra avvaktas, innan frågan om funktionärernas ställning inom den offentliga arbetsförmedlingen upptages till mera ingående prövning.

I samband med frågan om *interlokal förmedling och arbetsförmedlingens centralisering* hava från åtskilliga anstalter framförts önskemål om vissa förändringar i fråga om riksvakanslistans redigering. Bland annat har framhållits, att de för listan avsedda uppgifterna borde från varje anstalt insändas direkt till socialstyrelsen, för undvikande av den tidsutdräkt, som är förbunden med den nuvarande omgången genom distriktskontoren. En sådan centralisering har emellertid synts socialstyrelsen vara för långt driven, enär det i allmänhet torde vara ur praktisk synpunkt fördelaktigast, att först tillse, huruvida icke behovet av arbetskraft till en viss plats kan tillgodoses inom det egna distriktet, innan därom annonseras över hela landet.

Däremot anser socialstyrelsen det ävenledes framställda förslaget, att anlita telefon eller telegraf för insändande av uppgifterna till riksvakanslistan, vara förtjänt att tagas under övervägande.

Såsom totalomdöme av enquêten bland arbetsförmedlingsstyrelserna kan socialstyrelsen konstatera, att från intet håll någon erinran framkommit emot de organisationsprinciper, som ligga till grund för den offentliga arbetsförmedlingen. Det är inom härav berörda kretsar tvärtom en rotfast övertygelse, att de principer för dess organisation och verksamhet, som staten enhetligt fixerat såsom villkor för statsunderstöds åtnjutande, just utgjort den bärkraftiga grunden för arbetsförmedlingens snabba utveckling. Den samverkan mellan kommunala institutioner och en statens myndighet, som på detta sätt åvägabragts, har slagit synnerligen väl ut.

Socialstyrelsen finner ej heller förhållandena kräva någon ändring av de organisatoriska grundprinciperna för den offentliga arbetsförmedlingen, utan anser det angeläget, att den offentliga arbetsförmedlingen allt framgent bibehåller sin kommunala karaktär. Detta är även nödvändigt ur den synpunkten, att arbetsmarknaden genom sin natur främst är *lokal* (d. v. s. kommunal), varför ansvaret för dess reglering ej lämpligen bör fråntagas de kommunala myndigheterna.

Med stöd av de erfarenheter, som på vissa håll gjorts beträffande de fackliga förliknings- och skiljenämnderna, skulle emellertid socialstyrelsen vara benägen att föreslå förstärkande av det opartiska elementet i arbetsförmedlingsstyrelserna till tre personer, varigenom, särskilt i de större städerna, arbetsförmedlingen skulle få större möjlighet att utvecklas till ett organ och centrum för hela den kommunala socialpolitiken. För närvarande har emellertid yrkande härom ej framställts, enär de förändringar, som det nedan föreslagna systemet för fackarbetsanvisningar otvivelaktigt kommer att medföra beträffande styrelsernas sammansättning, först torde böra avvaktas. Med hänsyn till önskvärdheten att åstadkomma ett närmare praktiskt samarbete mellan arbetsförmedlingen och de kommunala affärsdrivande verken synes det vidare vara lämpligt att bland arbetsgivarrepresentanterna i arbetsförmedlingsstyrelserna invälja någon av arbetscheferna inom vederbörande kommuner.

Genomförandet av enhetliga och rationella organisations- och förvaltningsformer för den offentliga arbetsförmedlingen har möjliggjorts därigenom, att desamma uppställts såsom villkor för erhållande av statsbidrag. Denna utväg låter sig lika väl användas att leda de lokala anstalternas utveckling in på nya banor.

Vad det till arbetsförmedlingsanstalterna utgående statsbidraget beträffar, så har dess absoluta belopp visserligen oavbrutet stegrats, men dess relativa betydelse för den offentliga arbetsförmedlingens finansiering har icke ökats i samma grad. Under de sista fem åren, som bevittnat en sådan utveckling av anstaltsnätet och förmedlingsfrekvensen, och varunder den offentliga arbetsförmedlingens egenskap av riksangelägenhet blivit alltmer framträdande, har statsbidragets procentiska andel av totalinkomsterna endast höjts från 16·1 % år 1910 till 17·2 % år 1914. Detta innebär, att statsunderstödet, vilket, enligt socialstyrelsens åsikt, i och för sig är väl knappt med hänsyn till den offentliga arbetsförmedlingens stora, allmännyttiga betydelse, i pekuniärt hänseende icke hållit jämna steg med själva arbetsförmedlingens snabba uppsving under nämnda tidsperiod. Styrelsen har därför ock varit betänkt på att redan nu föreslå en sådan omläggning av villkoren för statsbidragets utgående, att detsamma åtminstone komme att belöpa sig till i genomsnitt en fjärdedel av anstalternas totalkostnader. Även om en sådan ökning redan inom en snar framtid också torde böra äga rum för att bland annat möjliggöra tillgodoseendet av nya avdelningskontor (ortsombud) och särskilda kvinnliga avdelningar å orter, där sådana befinnas erforderliga, men ej utan ett ökat statsbidrag kunna erhållas, synes dock med beviljandet av särskilt statsanslag för dylika ändamål, annat än mera undantagsvis och med mindre belopp, tillsvidare kunna anstå.

Bland nya syften för statsbidrag, vilkas främjande ifrågasatts, synes däremot för närvarande *inrättandet av fackarbetsanvisningar* vara av natur att påkalla omedelbara åtgärder från statens sida. Såväl arbetsförmedlingsanstalterna, vilket nogsamt framgår av deras till styrelsen inkomna uttalanden, som parterna på arbetsmarknaden hysa livligt intresse för detta spörsmål. Ett huvudvillkor för frågans upptagande är också enligt socialstyrelsens upp-

fattning, att först underhandlingar inledas med arbetsgivar- och arbetarorganisationerna i de fack, inom vilka vissa anordningar för specialisering antingen begärts av vederbörande själva eller ock ur allmän synpunkt befunnits önskvärda. Skulle därvid enighet uppnås om själva syftemålet, torde det allmänna (stat och kommun) böra utfästa sig att gratis tillhandahålla lokaler, funktionärer, expeditionsmateriel och telefonsamtal samt att låta delegerade från vardera partens organisationer deltaga i arbetsförmedlingsstyrelsens överläggningar och beslut, när dessa gälla fackarbetsanvisningen. I övrigt organiseras fackarbetsanvisningen i enlighet med den offentliga arbetsförmedlingens principer, varav utan vidare följer, att densamma står öppen för alla arbetsgivare och arbetare inom facket.

Att bidrag av statsmedel särskilt bör beräknas till anordningar av detta slag, motiveras av hänsyn till fackarbetsanvisningens mera centraliserade organisation och utpräglade karaktär av riksangelägenhet. Detta gäller tydligen icke alla specialiseringsanordningar, utan endast fackavdelningar för *yrkesutbildade arbetare och arbeterskor*. Dessa, som i regel äro på ett helt annat sätt eftersökta av arbetsgivarna än okvalificerade grovarbetare, utgöra en över hela landet »fungibel vara», för vilken en centraliserad arbetsmarknad låter sig lättare konstituera.

Av nationalekonomiska skäl bör också statsunderstöd alltjämt erhållas för de särskilda anordningar, som vidtagas för jordbruksförmedlingen.

I nära samband med frågan om arbetsförmedlingens specialisering står spörsmålet om arbetsförmedlingens utsträckande till att omfatta andra yrkesgrupper än dem, som hittills plägat anlita anstalterna. Försök med specialiseringsanordningar för sådana fack torde, enligt socialstyrelsens uppfattning, icke leda till någon framgång, förrän underhandlingar inletts med vederbörandes huvudorganisationer, där sådana finnas, och förrän även dessa fackarbetsanvisningar föreslagits bliva av samma typ, som skisserats i det föregående. En ledande och sammanhållande ställning måste därvid givetvis tillfalla anstalten å den ort, där yrket har sitt huvudsäte inom landet. Å denna specialexpedition torde böra anställas särskilt kvalificerad person, varigenom på grund av sakens egen natur fackarbetsanvisningens tyngdpunkt blir förlagd till denna expedition.

Bland de större yrken, som torde komma att göra anspråk på speciella sådana anordningar, må först nämnas *sjöfarten*. Tidigare utövade offentliga organ, nämligen sjömanshusen, den maritima arbetsförmedlingen. Numera handhaves denna till stor del av Sveriges redarförenings förhyrningskontor av sjömän — som bekant landets enda fullt utbildade, av arbetsgivare helt behärskade fackarbetsanvisning. Från ledande håll inom redarföreningen har redan ifrågasatts, att denna förmedling efter hand borde övertagas av det allmänna.

Bland andra nya grenar, som borde upptagas av den offentliga arbetsförmedlingen, har även framhållits *lärlings-* och *skolbarnsanvisning*, anordnad under samverkan med hantverksorganisationer och folkskolan. Frågan om ett organiserat samarbete mellan skolmyndigheterna, den offentliga arbetsförmedlingen och arbetsgivarkorporationer har tidigare väckts på tal och

även på ett par orter föranlett praktiska försök. Hittills hava dock dessa ansatser icke motsvarat varken förväntningarna eller den stora vikt, som *yrkesvalet* har i socialt avseende. Denna fråga är i vårt land av desto mera betydelse, som Sverige, i motsats mot flertalet kulturländer, ännu ej äger en modern lärlingslagstiftning och ett ordnat yrkesskoleväsen. De härmed följande olägenheterna skulle åtminstone i någon mån kunna mildras, därest de minderåriga vid utträdet ur skolåldern hade tillgång till behövliga råd och upplysningar, varigenom de kunde avhållas att ägna sig åt redan överfyllda levnadsbanor eller nedsjunka i det lös- och grovarbetarproletariat, som är huvudorsaken till pauperismen i våra städer.

Ett steg i samma riktning skulle det också vara att bringa *arbetsförmedlingen av hamnarbetare* in under de offentliga anstalternas ledning och kontroll. Detta innebure blott ett återupplivande av en gammal, i viss mån ännu fortlevande tradition i vårt land, enligt vilken anordnandet av de s. k. dragarelagen i hamnarna var en offentlig angelägenhet. Den offentliga arbetsförmedlingens utsträckande till hamnarbetet vore ägnat att bringa detta i bättre kontakt med arbetsmarknaden i övrigt och sålunda råda någon bot för det svåra missförhållande, som alltid hemsöker hamnarbetet, nämligen den övertaliga reserven av arbetskraft.[1]

En annan arbetargrupp, som socialt lider till följd av den på dess arbetsmarknad härskande anarkin, är *järnvägsbyggnadsarbetarna*. Inom järnvägsbyggnadsarbetarförbundets ledning är man livligt intresserad av att i samverkan med arbetsgivarna inom branschen inrätta en till Sveriges offentliga arbetsförmedling hörande, paritetiskt ordnad fackarbetsanvisning. Kungl. Maj:ts åläggande för ostkustbanebygget att för rekrytering av sin arbetsstyrka anlita den offentliga arbetsförmedlingen är emellertid tillsvidare det enda steg, som i praktiken tagits för att organisera denna arbetsmarknad.

De grunder för arbetares antagande, som i nyssnämnda fall tillämpats, torde vid arbetsföretag av mer eller mindre utpräglad offentlig karaktär böra bliva allmän regel för det allmänna såsom arbetsgivare. I en del städer hava också de kommunala verken för vana att hänvända sig till den offentliga arbetsförmedlingsanstalten på orten. Inom området för statens affärsmässiga verksamhet åter har hittills endast postverket i sina entreprenader för uppförande av posthus under de sista åren bland annat föreskrivit, att vederbörande arbetsgivare skall, så långt ske kan, för anställande av arbetskraft anlita närmaste kontor av Sveriges offentliga arbetsförmedling. Det är ett socialpolitiskt önskemål att få en sådan »arbetsförmedlingsklausul» inryckt i alla avtal om offentliga entreprenader.

Såsom ett framtidsmål måste också de önskningar betecknas, som en del arbetsförmedlingsstyrelser uttalat om den offentliga arbetsförmedlingens övertagande av all rekrytering av fast anställt manskap för armén och marinen, liksom också det understundom framförda kravet på obligatorisk anmälan av alla lediga platser hos den offentliga arbetsförmedlingen.

[1] Se den av socialstyrelsen utgivna publikationen *Hamnarbetaryrket i Sverige* (»Soc. Medd.», årg. 1916, sid. 433).

Ett annat spörsmål, som socialstyrelsen har för avsikt att taga under utredning, är frågan om anvisande av lämpligt arbete åt *invalider och andra mindre arbetsföra personer*. I skrivelse till socialstyrelsen den 13 november 1915 har svenska vanföreanstalternas centralkommitté hemställt, att styrelsen måtte taga detta under övervägande.

De i det föregående berörda arbetsuppgifterna hava huvudsakligen avseende på den offentliga arbetsförmedlingens primära verksamhet: arbetsanvisningen i teknisk-merkantil mening. Men den offentliga arbetsförmedlingen har även en annan uppgift, vilken syftar till att giva arbetsmarknaden en rationellt börsmässig organisation. Förutsättningen härför är *arbetsförmedlingens centralisering genom arbetsförmedlingsinspektionens inom socialstyrelsen förstärkande med erforderliga arbetskrafter*.

Nödvändigheten av arbetsförmedlingsinspektionens förstärkande med arbetskraft har av naturliga skäl gjort sig särskilt starkt påmind under den nuvarande krisen. Alltifrån dess utbrott och sedermera än mera genom understödsverksamheten för de arbetslösa har den offentliga arbetsförmedlingen tagits i anspråk för nya och större uppgifter, där tillsynsmyndighetens vägledande och dirigerande insats varit av särskild betydelse. Detta har medfört väsentligt ökat arbete, vilket måst delvis utföras av förordnade eller tillfälligt anlitade tjänstemän.

Ett betydelsefullt steg till avhjälpande av dessa svårigheter togs, då Kungl. Maj:t, på framställning av statens arbetslöshetskommission och med styrelsens tillstyrkan, genom beslut den 28 maj 1915 provisoriskt förstärkte arbetsförmedlingsinspektionen inom socialstyrelsen genom anställande av dels en extra byråassistent för handläggning av arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsfrågor i allmänhet, dels ock en med praktiska arbetsförhållanden förtrogen tjänsteman, som kunde efter omständigheterna biträda på arbetsplatserna. Under de sista tre kvartalen har den offentliga arbetsförmedlingens interlokala och utjämnande verksamhet, vilken stått under enhetlig ledning av det sålunda tillskapade centralorganet inom socialstyrelsen, nått beaktansvärda resultat samt åvägabragt en omflyttning av arbetskraft av hittills okänd omfattning i vårt land.

Behovet av socialstyrelsens permanenta utrustning med arbetskrafter, som kunna odelat ägna sig åt förevarande uppgifter, är emellertid icke enbart beroende av det faktiska tillstånd, som nu förefinnes och som lång tid även efter kriget kan befaras bliva rådande på arbetsmarknaden. Om än den ojämnhet i fråga om arbetstillgång, som är så karakteristisk för nuvarande, mer krisartade tillstånd, kommer att mildras, så är likväl under normala tider ställningen på arbetsmarknaden aldrig så enhetlig, att en centraliserad arbetsförmedling behöver sakna uppgifter att utjämna differenser mellan de olika näringsgrenarna. Denna uppgift blir så mycket mera maktpåliggande, som, i brist på offentlig arbetslöshetsförsäkring, arbetsförmedlingen tills vidare är det svenska samhällets enda organ att positivt bekämpa arbetslösheten.

Socialstyrelsens utlåtande i hyresfrågan.

Sedan statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet genom remiss den 17 april anmodat socialstyrelsen avgiva yttrande över bostadskommissionens, i föregående häfte av »Soc. Medd.» refererade utlåtande och förslag rörande medling i vissa hyrestvister m. m., har socialstyrelsen i skrivelse den 29 april i frågan anfört följande:

Bostadskommissionens förslag avser inrättandet av lokala nämnder med uppgifter att, såsom i berörda förslag till förordning angives, medla i hyrestvister rörande smålägenheter samt förmedla uthyrning av sådana lägenheter. Med avseende å medlingen i hyrestvister åsyftas emellertid ej något ingripande i egentliga rättstvister. Enligt §§ 7 och 8 i förslaget skulle nämnden, efter framställning från någondera parten, söka medla i de fall, då förhöjning av hyra ifrågasatts, och därvid utreda, i vad mån ökade utgifter för fastigheten (räntor, underhåll och andra omkostnader) skäligen giva fog för en hyresstegring. Den senare uppgiften har av kommissionen fattats såsom ett naturligt underlag och komplement till den förra — nämnderna skulle genom hyresförmedlingen få en fullständig överblick över hyresmarknaden och i viss mån även en möjlighet att bereda effektivitet åt sina förlikningsförslag genom anvisande av annan lägenhet.

När kommissionen på sätt som skett angivit nämndernas uppgift, har den tydligen haft för ögonen den tyska lagstiftningen på detta område, vilken även eljest i viktiga punkter tjänat till förebild för dess förslag. Nämnda lagstiftning vilar emellertid på väsentligt andra förutsättningar än de i vårt land rådande och har även ett annat syfte.

Såsom av närlagda redogörelse[1] för det tyska förlikningsväsendet i hyresfrågor framgår, hava de tyska hyresförlikningsnämnderna upprättats i syfte att, till förmån för bägge parterna i hyresavtalet, avveckla de svårigheter, som uppstodo för de till krigstjänst inkallades anhöriga och de genom mobiliseringen arbetslösa m. fl. att erlägga avtalad hyra. För att avhjälpa de värsta svårigheterna utfärdades först ett slags moratorium för behövande gäldenärer. Härmed var emellertid endast en övergående lättnad skapad. Hyresgästernas förpliktelse att erlägga hyra kvarstod fortfarande, och allt efter som tiden skred fram, hopades skulderna på varandra. Samtidigt växte givetvis fastighetsägarnas svårigheter att fullgöra sina förpliktelser gentemot inteckningshavarna, och från detta håll klagades allmänt över att det medgivna anståndet missbrukades av hyresgäster, som vore i burgen ställning och med lätthet kunnat erlägga avtalad hyra. Det blev därför nödvändigt att söka åstadkomma en mera definitiv reglering av de svävande hyresfrågorna, varigenom å ena sidan behövande hyresgäster bereddes skälig hjälp, å andra sidan bättre situerade förmåddes att så långt möjligt fullgöra sina hyresförpliktelser. Det gällde sålunda att efter prövning av vad som kunde anses rätt och billigt söka åstadkomma uppgörelse mellan parterna i hyresavtalet och undvika, att hyresvärden för utfående av sin rätt i sista hand hänvände sig till domstol, eller att, där så redan skett, likväl på grund av de inhämtade upplysningarna få till stånd en förlikning.

På grund av sin uppgift att medla i hyrestvister hava de tyska hyresförlikningsnämnderna även fått sig anförtrodda vissa andra med hyresförhållandet sammanhängande göromål, såsom att förvalta de av kommunerna lämnade hyresbidragen och bestämma dessas storlek, att anvisa lämpliga bostäder o. s. v. Att märka är, att nämnderna

[1] Här utesluten.

jämväl hava till uppgift att medla mellan inteckningsborgenärer och inteckningsgäldenärer.

Av ovanstående kortfattade redogörelse torde framgå den betydande skillnad, som i avseende å grund och ändamål finnes mellan det tyska hyresförlikningsväsendet och den hyresreglering, som föreslås av bostadskommissionen. I det förra fallet torde det i regel vara fråga om att för undvikande av rättegång vid domstol söka åstadkomma förlikning i hyrestvister, i det senare fallet åter att ingripa mot oskälig förhöjning av hyran i blivande kontrakt. I Tyskland har det gällt avgöra, huruvida och i vad mån till bägge parternas förmån en jämkning bör komma till stånd i avtalade hyresvillkor, i Sverige åter är fråga om att i hyresgästernas intresse ingripa reglerande på hyrespriserna.

Enligt socialstyrelsens uppfattning torde den läggning, bostadskommissionen i den föreslagna nådiga förordningen givit åt ifrågavarande nämnders uppgift, ej riktigt väl överensstämma med de krav på ingripande från kommunernas sida, som synes påkallat i avseende å de mindre bemedlade klassernas bostadsfråga. Ej heller lärer den fullt motsvara kommissionens avsikter. I kommissionens förslag till instruktion för hyresnämnderna, § 1, angives sålunda nämnd böra med uppmärksamhet följa bostadsförhållandena och byggnadsverksamheten inom staden samt till stadsfullmäktige göra de framställningar, som den i detta sammanhang finner påkallade. Även nämndernas sammansättning, med ledamöter kunniga i byggnadsverksamhet, respektive med kännedom om de mindre bemedlades bostadsförhållanden i stället för representerande de bägge partsidorna i hyresförhållandet, tyder på en åsyftad mer vidsträckt uppgift för dessa nämnder.

Prisbildningen på hyresmarknaden är som bekant väsentligen beroende av tillgången på lägenheter, d. v, s. av byggnadsverksamheten. För dennas främjande och ledande i önskvärd riktning hava kommunerna i åtskilliga fall redan åtagit sig funktioner, och sannolikt komma dessa fall att betydligt ökas. Kommunerna lära med andra ord bliva nödgade att föra en på olika områden utgrenad, målmedveten bostadspolitik. Härför torde, såsom även på sina håll är ifrågasatt eller t. o. m. genomfört, åtminstone för de större stadssamhällena krävas ett speciellt organ, en bostadsnämnd.

I enlighet härmed skulle styrelsen vilja förorda, att den av kommissionen föreslagna beteckningen »hyresnämnd» utbytes mot »bostadsnämnd». Åt denna nämnd borde tydligtvis tillmätas en mer allmängiltig uppgift i förhållande till bostadsfrågan, innefattande bland annat de tvenne i den föreslagna nådiga förordningen upptagna befogenheterna för hyresnämnderna.

En dylik utsträckning av nämndernas uppgift synes möjligen påkalla ökad kompetens inom nämnden. Det torde sålunda kunna ifrågasättas, om ej ledamöternas antal borde vara *minst* tre. Med ett ledamotsantal av fem kunde ej blott fastighetsägare och hyresgäster få var sin representant, utan även samhällets intressen bliva mer tillfyllestgörande företrädda inom nämnden.

Kommissionen har, såsom förut nämnts, som förnämsta uppgift för nämnderna angivit åliggandet att söka medla i tvister rörande ifrågasatt höjning av hyra för smålägenhet. Enligt styrelsens mening torde en dylik till tvister mellan hyresvärdar och hyresgäster begränsad förlikningsverksamhet ej bliva av någon större omfattning eller betydelse. I måhända flertalet fall torde nämligen hyresökningen ej giva anledning till någon tvist — den uppsagda hyresgästen ser sig utan vidare om efter en annan lägenhet eller hyresvärden hyr omedelbart ut lägenheten åt ny hyresgäst. För att kunna utöva det vidsträckta inflytande på hyresprisen, som måste åsyftas, torde det därför vara nödvändigt att utsträcka nämndernas reglerande verksamhet i förevarande avseende. De böra sålunda, utan att någon hyrestvist föreligger, äga att upptaga till behandling frågor om hyresstegring. I främsta rummet skulle väl då nämnderna komma att vända sig till fastighetsägarföreningar samt fastighetsbolag och andra större fastighetsägare, som utöva ett mer normgivande inflytande på hyresprisbildningen.

För det fall att här framställda erinringar skulle vinna beaktande av Kungl. Maj:t, torde en väsentlig omredigering av den ifrågasatta nådiga förordningen jämte därtill anknutna författningsförslag bliva nödvändig. Styrelsen anser sig med hänsyn härtill ej hava anledning att ingå i någon detaljgranskning av nämnda författningar. I ett par avseenden skulle dock styrelsen vilja ifrågasätta ändring. Definitionen på »smålägenhet» i förordningens § 1 mom. 2 synes ej fullt tillfredsställande. Att, såsom bostadskommissionen enligt sin specialmotivering gjort, låta detta begrepp omfatta alla slag av lägenheter, sålunda även de största affärslägenheter, så snart de innefatta högst 3 boningsrum och kök, torde ej vara motiverat. Fråga torde även vara, om anledning finnes att under smålägenheter i förevarande bemärkelse inbegripa lägenheter på ett, två eller tre rum, som ej äro avsedda för familjer, d. v. s. som sakna anordningar för matkokning. Vidare synes det styrelsen tvivelaktigt, om det kan vara lämpligt att, såsom förordningens § 2 mom. 2 stadgar, fordra, att nämndens ordförande och suppleanten för honom under alla förhållanden skola vara lagfarna. Möjligheten att för dessa uppdrag finna intresserade och i övrigt lämpliga kandidater skulle nämligen genom en sådan bestämning, synnerligast för mindre orter, onekligen i betänklig mån kringskäras.

Ehuru socialstyrelsen sålunda med de förändringar, som här ovan angivits, anser sig böra förorda bostadskommissionens förslag i ämnet, har styrelsen likväl ej funnit sig kunna underlåta att framhålla, att det enligt styrelsens uppfattning torde kunna på sina håll förekomma sådana förhållanden, att det måste anses påkallat att utrusta de ifrågasatta nämnderna med en mer vittgående befogenhet i avseende å hyresregleringen. Styrelsen åsyftar härmed, att nämnderna, i likhet med vad som redan genomförts i England och Norge samt är föreslaget i Danmark (se bifogade redogörelser [1] därför) skulle äga att träffa bindande beslut i fråga om hyrespris. Då en dylik anordning, såsom även påpekats av bostadskommissionen, emellertid måste anses medföra en avsevärt ökad risk för hämmande inverkan på byggnadsverksamheten, torde densamma böra begränsas till att avse allenast den rådande kristiden och förutsätta bemyndigande av Kungl. Maj:t för varje särskild nämnd.

Socialstyrelsen får alltså hemställa, att utöver förut avhandlade, av bostadskommissionen framlagda förslag jämväl måtte tagas under omprövning, huruvida ej möjlighet borde beredas att på nyss angivna sätt skärpa de ifrågasatta nämndernas befogenhet.»

Samtidigt med att styrelsen ansluter sig till bostadskommitterades uppfattning om behovet av sakkunniga lokala organ för bostadsfrågan, anser sig styrelsen böra erinra om den verksamhet i detta syfte, som under krisen redan i viss mån fullföljts av arbetslöshets- och hjälpkommittéerna. I det nådiga cirkuläret den 18 augusti 1914 rörande inrättandet av sådana kommunala kommittéer angavs dessas uppgift vara »att ena och sammanhålla alla de strävanden för arbetslöshetens bekämpande och nödens avhjälpande, vilka å varje ort kunna ifrågakomma». Denna vidsträckta formulering kunde givetvis omfatta även anordningar i fråga om de mindre bemedlades bostadsfråga. Av sammanhanget torde emellertid framgå, att man här närmast tänkte på den nöd, som kunde framkallas av arbetslöshet. Endast i dylika fall torde också hjälpkommittéer hava tagit någon befattning med bostadsfrågor och även här endast i ringa omfattning.

I stort sett torde hjälpkommittéerna hittills hava tagit befattning med arbetslösas bostadsbekymmer endast vid sitt handhavande av understödsverksamheten. Vid de undersökningar, som gjorts för att pröva arbetslösas behov av understöd, har hänsyn tagits till bland annat deras hyresskulder. I ganska stor utsträckning torde också förekommit, att antingen viss del av understödsbeloppen innehållits för att användas till hyresbetalning eller ock understöd förskottsvis utlämnats på en gång för sådan betalning; i båda fallen har plägat uppställas fordran, att den understödde skulle förete kvitto å inbetalt

[1] Här uteslutna.

belopp för styrkande av medlens användning till det avsedda ändamålet. I vissa fall torde hjälpkommitté hava medverkat till att anstånd lämnats med hyresbetalning, åtminstone skedde detta i Stockholm beträffande kommunens egna hyreslägenheter. I Stockholm ställdes jämväl till hjälpkommitténs förfogande särskilda medel för att i ömmande fall användas såsom hyresbidrag. Vidare må erinras, att länshjälpkommittéerna i Blekinge och Bohuslän fått från Drottningens centralkommitté mottaga medel för att såsom lån tillhandahållas arbetslösa stenarbetare till betalning av skatter eller låneräntor för förhindrande av exekutiv försäljning av deras egna hem.

På grund av krisens långvarighet har bostadsfrågan efter hand fått en mera framträdande betydelse vid arbetet för arbetslöshetens bekämpande. I den promemoria, som arbetslöshetskommissionen den 20 september 1915 utsände till behandling inom alla lokala hjälporgan, intog denna fråga också en ganska framträdande plats. Bland de olika hjälpformer, som å respektive orter borde övervägas, framhölls sålunda: beredande av husrum och lämnande av hyresbidrag. Nämnda organ uppmanades vidare undersöka *dels* grunderna för eventuella hyresbidrag, *dels* vilka åtgärder, som vore erforderliga för beredande av härbärge för husvilla (disponibla lokaler för ändamålet, erforderlig utrustning m. m.), *dels* slutligen behovet av byråer för rättshjälp och rådgivning, hyrestvister m. m.

Åt de talrika arbetslösa inom byggnadsfacket torde berörda hjälporgan böra bereda understöd genom att främja byggnadsverksamheten och sålunda skaffa dem arbetstillfällen.

Vad nu anförts torde belysa vikten av att, därest hyresprisregleringen och övrig hjälpverksamhet i bostadsfrågan avskiljes såsom ett särskilt arbetsområde, erforderligt samarbete kommer till stånd med de redan existerande arbetslöshets- och hjälpkommittéerna. Bostadskommittérade, som något berört detta spörsmål, hava vidare erinrat om, att under viss förutsättning hyresnämnderna även skulle komma att få viss befattning med den understödsverksamhet för mobiliserades familjer, som nu i första hand tillhör pensionsnämnderna. Det bör även påpekas, att på de orter i riket, där offentlig bostadsförmedling finnes anordnad, densamma är samorganiserad med vederbörande arbetsförmedlingsanstalt och ledes av dess styrelse. Någon anledning att enbart för ett tillfälligt ingripande för hyresprisens reglerande föranleda förändringar i redan genomförda, ändamålsenligt verkande kommunala anordningar synes icke föreligga.

Vid organiserandet i orterna av hyresprisregleringen och det därmed sammanhängande arbetet i bostadsfrågan bör därför all omsorg ägnas åt, att icke onödigtvis rubbningar åstadkommas samt att nödig kontakt upprätthålles med organ, som verka i likartat syfte. Det bör ej heller i detta sammanhang förbises, att åtskilliga beröringspunkter föreligga med fattigvårdsstyrelses verksamhet, i vad angår de sämst situerades bostadsförhållanden, samt livsmedelsnämndernas arbete för skyddandet av de mindre bemedlades levnadsstandard.

Med tanke på den mängd av kommunala organ, som sålunda hava sig anförtrodda sociala uppgifter under kristiden, kan socialstyrelsen icke underlåta att påpeka vikten av å ena sidan rationell arbetsfördelning, å andra sidan erforderligt samarbete dem emellan. I enlighet med de i nådiga cirkuläret den 18 augusti 1914 givna anvisningar synas dessa syften i förevarande fall måhända enklast tillgodoses därigenom, att de ifrågasatta nämnderna tillika fungera såsom vederbörande lokala hjälpkommittéers sektion för bostadsfrågor.

Socialstyrelsen anser sig slutligen böra fästa uppmärksamheten på ett spörsmål, som av bostadskommitterade ej berörts men vilket torde vara av stor betydelse för ernående av det med kommitterades framställning åsyftade målet. Vunna erfarenheter under den förflutna delen av kristiden hava oförtydbart givit vid handen, att lokala strävanden och organisativa anordningar äro i behov av stöd och ledning från en central statsmyndighet. Visserligen hava bostadsmarknadens problem och särskilt hyresprisregleringen

i högre grad än flertalet andra spörsmål, som under kristiden blivit föremål för det allmännas omsorger, en lokal karaktär. Detta utesluter dock icke, att på ifrågavarande liksom andra områden det för de lokala organen är av synnerlig vikt att från ett lämpligt centralt statsorgan erhålla upplysningar och råd i synnerhet då det gäller spörsmål, som icke tillförene påkallat kommunalt ingripande och rörande vilka någon samlad erfarenhet i allmänhet icke föreligger. För de lokala hyresnämnderna skulle det därför otvivelaktigt vara till stor nytta, om de kunde få påräkna stöd och hjälp från en central myndighet med uppgift att samla och pröva uppslag från olika håll, själv taga initiativ samt delgiva hyresnämnderna, vad den funnit lämpligt och vad annorstädes prövats med gott resultat. Denna myndighet skulle vidare hava att följa bostadsmarknadens utveckling samt därav hämta ledning för bedömandet av möjligen erforderliga ytterligare åtgärder. I sådant avseende har styrelsen redan framhållit frågan om bemyndigande för nämnderna att meddela bindande beslut i frågor rörande hyresregleringen i sådana orter, där en dylik ökad befogenhet av särskilda förhållanden vore påkallad.

Såsom styrelsen redan antytt, lärer effektiviteten av den föreslagna formen för hyresreglering väsentligen bliva beroende av den förståelse för de mindre bemedlades svåra läge, som kan vara att påräkna från fastighetsägarna samt den hållning i detta avseende, som kommer att intagas av de ledande fastighetsägarföreningarna. Därest dessa, såsom sannolikt är, anse sig böra överenskomma om en principiellt enhetlig politik, lära förhandlingarna med dem få en avgörande betydelse. Jämväl med hänsyn härtill torde ett centralt organ på förevarande verksamhetsområde vara önskvärt.

Antagligen skulle ett dylikt organ även kunna fylla en viktig uppgift genom att å ena sidan söka få till stånd överenskommelser med centrala organ för fastighetskrediten, försäkringsanstalter och andra kassor om lämnande av bostadslån på billiga villkor och genom att å andra sidan lämna de kommunala myndigheterna vägledning och råd i deras strävanden att åstadkomma billiga bostäder. Därest genom statligt ingripande tillgång till billigare byggnadsmaterialier kan beredas, lärer för ändamålet en särskild förmedlingsbyrå böra upprättas, förlagd till berörda centralorgan. Hos ett dylikt organ skulle sammanföras arbetet med alla utredningar och verkställighetsåtgärder, som betingas av statens åtgöranden med hänsyn till bostadsfrågan under kristiden.

I enlighet med sin instruktion har socialstyrelsen såväl förut som under kristiden sökt följa företeelserna på bostadsväsendets område. De av styrelsen verkställda utredningarna i hithörande ämnen torde väsentligt hava bidragit att vidga kännedomen om bostadsmarknaden och hava jämväl legat till grund för bostadskommitterades förevarande och närmast föregående framställning. Styrelsen, som sålunda enligt sin instruktion har att i fråga om bostadsärenden taga de initiativ och fylla de uppgifter, som kunna finnas påkallade, disponerar emellertid icke tillräckligt allsidig sakkunskap eller erforderliga arbetskrafter för att motsvara de stora anspråk, som måste ställas på det ovan omförmälda centralorganet. Den enklaste utvägen för att fylla denna brist utan rubbning av styrelsens övriga uppgifter vore därför, att styrelsen för ändamålet erhölle en tillfällig förstärkning i arbetskrafter och sakkunskap, i sistnämnda avseende genom inkallande, jämlikt styrelsens instruktion, av några särskilda bostadssakkunnige ävensom genom det sociala rådets utökande med en särskild sektion för bostadsfrågor. Skulle emellertid Kungl. Maj:t finna ändamålsenligare att, såsom tidigare under kristiden skett inom andra områden, överlämna dessa uppgifter åt en för ändamålet särskilt inrättad tillfällig statskommission av några få personer (därest så finnes erforderligt med ett råd vid dess sida) eller eventuellt åt en redan existerande kommission med likartat uppdrag, böra givetvis föreskrifter lämnas till betryggande av nödig samverkan med styrelsen och de statens tillfälliga organ, som handhava andra delar av hjälparbetet under kristiden. I ena som andra fallet torde självfallet böra sörjas för, att den förtrogenhet med hithörande spörsmål, som bostadskommitterade haft tillfälle förvärva, på lämpligt sätt kan tillgodogöras för arbetet.

Mot styrelsens berörda beslut anmäldes avvikande mening av byråchefen Rabenius, som yttrade:

Gentemot styrelsens utlåtande, i vad detsamma ifrågasätter en tvångsvis skeende reglering av hyresbeloppen, får jag anföra min reservation. Redan den omständigheten att den speciellt sakkunniga institution, bostadskommittén, vars förslag fört frågan fram, ställt sig avvisande mot en sådan anordning manar den icke sakkunnige till försiktighet. Härtill kommer för mig rent principiella skäl. Har man nämligen såsom jag en viss tvekan att utsträcka statens reglerande och icke alltid livgivande hand till alltför vida områden av privatlivet, ställer sig en tvångsreglering av här ifrågavarande slag mycket litet tilltalande. Och då de faktiska förhållanden, som för närvarande föreligga i det ekonomiska livets gestaltning, enligt min tro komma att fortfara lång tid framåt och således samma skäl, vilka nu skulle driva fram en tvångsreglering, alltjämt för denna längre tid framåt skulle göra sig gällande, synes den möjligheten icke utesluten, att vad man än så gärna vill göra till en provisorisk anordning utvecklar sig till en permanent. Med hänsyn jämväl till de allvarsamma konsekvenser detta helt visst skulle medföra för den enskilda byggnadsverksamhetens utveckling och för den under nuvarande vanskliga tider beträngda fastighetskrediten, kan jag ej ens som en reservutväg tillstyrka detta. Helt annorlunda ställer sig däremot förhållandet, om vårt land skulle indragas i krigiska förvecklingar eller åtminstone en mera omfattande krigsmobilisering skulle äga rum. Det verkliga nödtvång, som då inom förevarande liksom många andra områden kan göra sig gällande, bör kunna medföra anordningar av den längst gående karaktär i avseende å inskränkningar i det privatekonomiska livets gestaltning. Detta har också bostadskommittén påpekat. Men liksom kommittén finner jag frågan i sådant läge vara av väsentligt annan karaktär än i det nu föreliggande. Förberedelserna för dess lösning äro då snarast att betrakta såsom en bland de många krigsberedskapsåtgärder, samhället icke bör försumma. Men dessa synas mig då också ankomma på härför närmast inrättade institutioner.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

om medling i vissa hyrestvister m. m.;

given Stockholms slott den 5 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av därom gjord framställning och efter vederbörandes hörande, funnit gott i nåder förordna som följer:

Om hyresnämnder.

§ 1.

Mom. 1. Yppas i stad brist på småiägenheter eller fara för hyresstegring å sådana, må, efter beslut av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan, för hela staden eller delar därav tillsättas en eller flera hyresnämnder med uppgift att medla i sådana hyrestvister mellan husägare och hyresgäster, varom i denna förordning sägs, ävensom att i övrigt genom lämpliga åtgärder söka motverka oskälig hyresförhöjning beträffande småiägenheter.

Mom. 2. Med småiägenhet förstås i denna förordning lägenhet om högst fyra rum, kök däri inbegripet.

§ 2.

Mom. 1. Hyresnämnd utgöres av ordförande och två ledamöter jämte suppleanter.

Mom. 2. Ordföranden och hans suppleant, vilka skola vara lagfarna, skola, efter anmälan av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan, förordnas av Kungl. Maj:ts befallningshavande för viss tid, dock ej längre än till den 1 oktober 1917, Kungl. Maj:ts befallningshavande obetaget att när som helst återkalla förordnandet. I stad med flera hyresnämnder må samma person förordnas till ordförande eller suppleant för ordförande i mer än en sådan nämnd.

Mom. 3. Av de övriga ledamöterna skall den ene vara i byggnadsverksamhet kunnig och den andre äga på erfarenhet grundad kännedom om de mindre bemedlades bostadsförhållanden. De utses jämte suppleanter av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan för tid, som i mom. 2 sägs.

Mom. 4. Stadsläkare ävensom bostadsinspektör, där sådan finnes, äga att med yttranderätt deltaga i hyresnämnds sammanträden, om vilka de i god tid böra underrättas.

Mom. 5. Om valbarhet till hyresnämnd samt om rätt för den, som blivit utsedd till ledamot eller suppleant av sådan nämnd, att avsäga sig uppdraget gäller vad i enahanda avseenden är om hälsovårdsnämnd stadgat.

§ 3.

Mom. 1. Fråga om medling i hyrestvist må hyresnämnd företaga till avgörande endast när den är fulltalig. Som nämndens beslut gäller den mening flertalet omfattar eller, där rösterna falla lika för skilda meningar, den av ordföranden uttalade meningen.

Mom. 2. Vid nämndens sammanträde föres protokoll, upptagande nämndens beslut, och skall riktigheten av detta protokoll senast vid nästa sammanträde granskas. Så snart dylik granskning skett, äger envar av protokollet taga del.

Mom. 3. Nämndens ordförande skall på lämpligt sätt göra kunnigt, när och varest han för allmänheten är att träffa i nämndens ärenden, så ock av vem, när och varest till nämnden ställda skrifter emottagas.

§ 4.

Frågor om arvoden åt hyresnämnd, om tjänstebefattningar hos nämnden samt om avlönande av deras innehavare, så ock övriga frågor om anvisande av för nämndens verksamhet erforderliga medel avgöras av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan.

I enahanda ordning bestämmes sättet för antagande och entledigande av nämndens tjänstebiträden.

§ 5.

Mom. 1. Hyresnämnd äger, för vinnande av upplysningar uti av densamma handlagd hyrestvist, kalla envar i staden bosatt person, som för egen räkning eller såsom vice värd för annan uthyr smålägenhet, likasom envar i staden bosatt hyresgäst att inställa sig inför nämnden personligen eller, där nämnden finner sådant utan olägenhet kunna ske, genom befullmäktigat, i saken kunnigt ombud. Sådan kallelse, i vilken må utsättas vite för uteblivande från och med två till och med etthundra kronor, bör, såvitt möjligt, delgivas senast dagen förut.

Mom. 2. Där i hyrestvist part, av vilken hyresnämnd äskat upplysning, emot bättre vetande lämnar oriktig uppgift, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

§ 6.

De uppgifter, som lämnas hyresnämnd av hyresvärd eller hyresgäst vid behandlingen av hyrestvist, må ej mot vederbörande uppgiftslämnares önskan upptagas i nämndens

protokoll i vidare mån, än som för avfattande av nämndens beslut är oundgängligen erforderligt. Ej heller må de i annan mån av nämndens ledamöter, suppleanter eller tjänstemän yppas.

Den, som överträder i denna § stadgat förbud, böte från och med fem till och med femhundra kronor.

Om medling i hyrestvister.

§ 7.

Hyresnämnd skall, efter framställning av hyresvärd eller hyresgäst, söka medla i tvist rörande ifrågasatt förhöjning av hyra för smålägenhet eller del av sådan, nämnden dock obetaget att till behandling upptaga jämväl tvist om förhöjning av hyra för större lägenhet, där nämnden finner sådant påkallat med hänsyn till hos nämnden anhängig tvist om smålägenhet.

§ 8.

Mom. 1. Vid sådan medling, som i § 7 omförmäles, har hyresnämnden att, med stöd av parternas uppgifter eller eljest kända förhållanden, söka utreda, i vad mån ökade utgifter för fastigheten (räntor, underhåll och andra omkostnader) skäligen giva fog för en hyresstegring, söka sammanjämka de olika meningarna och, där så kräves, framställa förslag i sådant syfte till parternas beprövande.

Mom. 2. Medlingen bör, såvitt utan allvarliga olägenheter för någon av parterna kan ske, företagas vid muntliga förhandlingar inför nämnden samt med iakttagande av nödig skyndsamhet.

Mom. 3. Äro hos nämnden anhängiga flera hyrestvister rörande samma hyresvärd, böra de om möjligt företagas på samma dag och i följd efter varandra.

§ 9.

Kan icke genom hyresnämnds medling enighet åvägabringas i av nämnden behandlad hyrestvist, skall i nämndens protokoll i korthet återgivas parternas ståndpunkter och nämndens medlingsförslag.

Parterna äro berättigade att avgiftsfritt erhålla utdrag ur nämndens protokoll.

Om förmedling av uthyrning av smålägenheter.

§ 10.

Därest av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan så beslutes, har hyresnämnd att genom offentligt kungjorda anmaningar till hyresvärdar att lämna uppgift om hyresledige smålägenheter eller på annat sätt, som må finnas lämpligt, förskaffa sig kännedom om de smålägenheter, som vid varje tid äro att tillgå, samt att söka förmedla uthyrning av lediga lägenheter, därvid nämnden bör i främsta rummet söka anskaffa bostäder i sådana fall, då ömmande omständigheter föreligga, såsom åt mindre bemedlade familjer med många barn.

Om vissa områden å landet.

§ 11.

Vad i denna förordning är stadgat om stad skall äga motsvarande tillämpning för köping, så ock för municipalsamhälle, där lagen den 31 augusti 1907 angående stads-

plan och tomtindelning gäller, dock att å sådan ort ordförande i hyresnämnd och dennes suppleant ej behöva vara lagfarna.

Allmänna bestämmelser.

§ 12.

Böter och viten, vilka ådömas enligt denna förordning eller enligt densamma meddelad särskild föreskrift, tillfalla stadens, köpingens eller municipalsamhällets kassa.

Saknas tillgång till gäldande av nämnda böter och viten, skola de förvandlas enligt allmän lag.

§ 13.

Förseelse mot denna förordning eller mot enligt densamma meddelad särskild föreskrift skall av allmän åklagare åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut vad i allmänhet angående besvär i brottmål är förordnat.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt däråmeddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till den 1 oktober 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 5 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(*Civildepartementet.*) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående förbud mot användande av kvinna under tjuguett år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg;

given Stockholms slott den 7 april 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, efter socialstyrelsens hörande, funnit gott att, med tillämpning av 21 och 52 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 förordna som följer:

§ 1.

Kvinna under tjuguett år må icke ombord å däckat fartyg med en nettodräktighet av 80 registerton eller därutöver användas till lastning, stuvning eller lossning av varor.

§ 2.

Arbetsgivare, som använder kvinna i arbete, varom i § 1 sägs, åligger att efter anfordran ofördröjligen tillhandahålla vederbörande befattningshavare inom yrkesinspektionen behörigt bevis om kvinnans ålder.

§ 3.

Bryter arbetsgivare mot det i § 1 stadgade förbud, straffes med böter från och med tio till och med femhundra kronor. Var kvinnan, som användes i ifrågavarande arbete, under aderton år, och har förseelsen skett med hennes faders eller målsmans vetskap och vilja, vare jämväl fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med tjugu kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i denna § förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

§ 4.

Ställer sig arbetsgivare ej till efterrättelse vad som föreskrives i § 2, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

§ 5.

Förseelse, varom i denna kungörelse förmäles, skall åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare, eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

§ 6.

Beträffande verksamhet, som bedrives av staten eller kommun, skall vad i denna kungörelse är stadgat om arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Denna kungörelse träder i kraft den 10 maj 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 7 april 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Socialstyrelsens förslag till förbud mot arbetarvärvning till utlandet.

Genom beslut den 5 december 1914 hade Kungl. Maj:t givit socialstyrelsen i uppdrag att inkomma med utredning och förslag till förändrad lagstiftning rörande emigrationen ävensom till därmed sammanhängande åtgärder i övrigt. Sedermera hade Kungl. Maj:t ävenledes förordnat byråchefen i styrelsen L. Rabenius att som Sveriges representant deltaga i ett med danska och norska regeringarna avtalat samarbete på ifrågavarande lagstiftningsområde. Resultatet av detta samarbete torde komma att föreläggas 1917 års riksdag. Med hänsyn till de kritiska förhållanden, som genom världskriget uppstått på den europeiska arbetsmarknaden, har emellertid socialstyrelsen utan avbidan å fullbordande av det slutliga förslaget, till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till en provisorisk förordning, innefattande förbud att värva till anställning å ort utom riket.

Socialstyrelsen framhåller i sin skrivelse härom, att vårt land redan haft vissa känningar av de krigförande makternas försök att från neutrala länder skaffa ersättning för de under kriget lidna förlusterna av mänsklig arbetskraft. Om denna värvning också hittills inskränkt sig till jämförelsevis obetydliga dimensioner, är dock ej uteslutet, att densamma i fortsättningen kan komma att antaga större mått. Att hindra dylik emigrationsvärvning måste anses påkallat ej blott av själva landets intresse, utan ock, efter vad vissa erfarenheter ådagalagt, med hänsyn till de risker, som kunna möta de arbetssökande utvandrarna. Styrelsen har därför ej tvekat att hemställa, att förbud mot sådan värvning i vidsträcktaste omfattning må komma till stånd.

Förbudet skulle sålunda icke begränsas blott till den egentliga kroppsarbetande folkklassen, utan även beröra socialt högre stående folklager. Det skulle jämväl avse enstaka försök till sådan övertalning, ej blott en mera ordnad verksamhet. Undantag från förbudet bör i sådana fall, där detta kan anses av särskilda omständigheter påkallat, kunna meddelas av länsstyrelserna.

Kungl. Maj:t skall enligt socialstyrelsens förslag jämväl äga befogenhet att utfärda förbud mot sådan värvningsrörelse, som kan hava till syfte att, med Sverige som utgångspunkt, locka arbetskraft från ett främmande land till ett annat. Syftet med denna klausul har varit att underlätta ett på ömsesidighet grundat samarbete rörande denna angelägenhet, närmast med Danmark och Norge, men eventuellt även med andra främmande länder.

Å överträdelse av det sålunda uppställda värvningsförbudet har styrelsen föreslagit bötesstraff, därvid maximum satts så högt som till 2 000 kronor.

Med hänsyn till lagstiftningens provisoriska karaktär föreslås densamma erhålla giltighet blott till utgången av mars månad 1917.

Arbetsförhållandena inom torvindustrien.

Uti en till statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet ställd skrivelse av den 1 juni 1915 hemställde statens industrikommissions arbetsutskott, att, särskilt med hänsyn till önskvärdheten att den inhemska bränsleberedningen underlättades under den genom kristiden försvårade åtkomsten av utländska brännämnen, åtgärder måtte vidtagas för beredande av lättnader i fråga om tillämpningen av lagen om arbetarskydd inom den gren av torvindustrien, som omfattar torvens vändning och kupning. Såsom motiv för denna hemställan anfördes, att lagens föreskrifter om läkarundersökning av minderåriga arbetare begränsade möjligheten för företagen att till vändning och kupning av torv förvärva lämplig arbetskraft, som annars kunde stå till buds, men att ifrågavarande föreskrifter vore onödiga beträffande arbete av denna art, alldenstund dylik sysselsättning ej borde jämställas med industriell verksamhet utan vore att hänföra till jordbruksarbete.

Vidare inkom svenska mosskulturföreningen den 14 juli 1915 till Konungen med en skrivelse, i vilken framhölls, att inom vissa grenar av torvtillverkningen och särskilt vid torvens vändning och kupning minderåriga i stor utsträckning användes, ävensom att arbetet ej fordrade någon större ansträngning, men att arbetarskyddslagens giltighet i dess fulla utsträckning ofta varit en hämsko på ett mera allmänt nyttjande av yngre arbetskrafter. Med stöd av vad som sålunda blivit anfört hemställde mosskulturföreningen, att det måtte tagas i övervägande, huruvida ej bränntorvs- och torvströfabrikationen kunde med hänsyn till lagen om arbetarskydd likställas med arbete inom jordbruket.

Sedan nämnda båda skrivelser remitterats till socialstyrelsen för yttrande, fann styrelsen det önskvärt att erhålla upplysning om de förhållanden, varunder omskrivna arbete bedrives, för att bliva satt i tillfälle bedöma, huruvida och i vilken utsträckning undantag från arbetarskyddslagens föreskrifter skäligen borde kunna ifrågakomma. Med anledning därav lät styrelsen utarbeta och tillställa företagen frågeformulär, avsedda att av arbetsgivarna eller deras ställföreträdare ifyllas. I dessa formulär begärdes för år 1915 uppgifter dels om driftens omfattning och årstillverkningens storlek, dels beträffande var och en av fabrikationens huvudgrenar om arbetets varaktighet, den dagliga arbetstidens längd och antal arbetare, med fördelning efter kön och ålder över eller under 18 år, och dels slutligen huruvida nattarbete förekommit. Ifyllandet av formulären försiggick under överinseende av yrkesinspektörerna, vilka ock insamlade och återsände dem till socialstyrelsen. De inkomna formulären äro till största delen daterade i november 1915. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för undersökningens resultat.

Vad först *bränntorvtillverkningen* beträffar, hava svar ingått från i det närmaste alla företag av någon betydelse inom landet eller från 51 med en årlig tillverkning av 61 835 ton och med ett använt kraftbelopp av 1 255 hästkrafter. Bränntorvindustrien förekommer företrädesvis inom Kronobergs län, inom vilket nära hälften av årsproduktionen frambringades. I andra rummet kom Kristianstads län med omkring en niondel av årstillverkningen. Huru denna fördelar sig på de olika länen framgår närmare av efterföljande sammanställning:

Län	Antal fabriker	Årstillverkningen 1915
Kronobergs	6	28 300 ton
Kristianstads	3	6 878 »
Malmöhus	3	4 230 »
Älvsborgs	3	4 437 »
Östergötlands	3	3 250 »
Gottlands	1	5 000 »
Övriga	6	9 740 »
Summa	**25**	**61 835** ton

För underlättande av bedömandet av arbetsförhållandena inom bränntorvindustrien torde en beskrivning av själva tillvägagångssättet vid fabrikationen, sådan denna f. n. inom vårt land i allmänhet bedrives, lämpligen kunna lämnas.

Sedan råtorven medelst spade eller grävmaskin upptagits i torvgraven, kastas den omedelbart i en till arbetsplatsen ledande elevator, som befordrar densamma till den utom graven befintliga torvmaskinen, en cylindrisk, mot främre ändan koniskt avsmalnande gjutjärnskropp, i vilken en med knivar eller snäckor eller bådadera försedd axel roterar mot på mantelns innersida anbragta kontraknivar. Genom en tratt införes råtorven i cylindern, där den undergår en kraftig bearbetning, varpå den genom ett munstycke utpressas i en ändlös sträng av rektangulär genomskärning. Framför munstyckets mynning finnes ett s. k. rullbord, å vilket torvsträngen upptages på ungefär meterlånga brädlappar, vilka på rullarna av torvsträngen föras fram mot bordets ända, där de avlyftas och överföras på torvvagnarna, sedan torvsträngen å rullbordet först blivit avdelad i lämpliga stycken. Å torvvagnarna utforslas dessa på fältet för torkning.

Elevator och torvmaskin utgöra tillsammans torvverket, som alltid är maskindrivet.

Sedan de på torkfältet utlagda torvstyckena i den ursprungliga ställningen hårdnat så mycket, att de vid beröring ej falla sönder, resas de eller ställas på kant, en procedur, som benämnes vändning, resning eller kantning. I detta läge torkar torven ytterligare någon tid, varpå den kupas. Kupningen, kuvningen eller kullningen består däri, att torvstyckena uppläggas i mindre, bikupsformiga stackar om cirka en meters höjd. I kuporna fortsätter torkningen, tills torven bliver färdig för bärgningen, vid vilken torvstyckena på bår eller rallvagn transporteras till på själva fältet belägna större stackar eller särskilda torvlador. Denna del av torvhanteringen kallas stackning. I stacken eller ladan fortgår torkningsprocessen. Vid lämplig väderlek kan emellertid torven erhålla den nödiga torrhetsgraden redan i kuporna, så att stackningen bliver överflödig.

Såsom av denna redogörelse framgår, kan bränntorvberedningen uppdelas i tre stadier, nämligen arbetet vid torvverket, vändningen och kupningen samt bärgningen. De två sistnämnda äro i många avseenden rätt likartade, under det att torvverkets skötsel kräver arbete av helt annan karaktär.

Det är självklart, att torvtillverkningen är en utpräglad säsongindustri och i väsentlig grad beroende av väderleksförhållandena. Därmed sammanhänger också den omständigheten, att så gott som allt arbete inom denna industri utföres på ackord. Det betalas per vagn, ton, bal eller kubikmeter torv, vändningen och kupningen vanligen per 1 000 styck. Endast för hantlangare vid maskinerna kan någon gång avlöningsformen vara timpenning.

Så snart mossen efter vinterns slut blivit tillräckligt torr, begynner **arbetet i torvverken**. Enligt de på frågeformulären lämnade svaren började detta arbete år 1915 i allmänhet vid slutet av april eller början av maj samt pågick till medio av augusti. Den vid torvverken sysselsatta personalen uppgick till sammanlagt 892 personer, därav 675 män och 31 kvinnor över samt 176 män och 10 kvinnor under 18 år. Det är sålunda huvudsakligen vuxna män, som arbeta inom denna gren av bränntorvtillverkningen. Minderåriga, vanligen i åldern 13 à 14 år, bruka användas till torvsträngens passning och rullbordets skötsel, i regel till ett antal av 3 vid varje torvverk. Driften vid torvverken kan fortgå tämligen oberoende av väderleken, och arbetstiderna äro bestämda. Inom 4 län utgjorde den dagliga arbetstiden i genomsnitt 10 timmar för såväl vuxna som minderåriga, inom samtliga län 9·7 timmar i medeltal för de förra och 9·4 timmar för de senare samt inom Kronobergs län resp. 9·3 och 9 timmar.

Vändningen och kupningen däremot kan endast utföras vid tjänlig väderlek och i alla händelser ej under eller omedelbart efter avsevärd nederbörd. Men å andra sidan måste arbetet därmed forceras, då torven nått den lämpliga torrheten, dels därför att det är av vikt, att så mycket som möjligt bliver undangjort under kortast möjliga tid, och dels emedan det ofta är nödvändigt att använda torkfältet för utläggande av torv ett par gånger under samma år. På grund av dessa omständigheter måste den till förfogande stående arbetsstyrkan uppgå till ett relativt betydligt antal personer, färdiga att ingripa när väderleks- och andra förhållanden sådant påfordra, varemot de vid andra tillfällen bava intet eller blott jämförelsevis litet på torkfälten att uträtta. De som efter-

sökas och själva söka sig till detta arbete äro sålunda sådana, som vid sidan av någon annan och för dem mera väsentlig sysselsättning hava tid att ägna sig åt arbetet på torvmossen för vinnande av biförtjänst. Det är också hustrur och barn till torvverkets ordinarie arbetarstam samt kringboende jordbruksbefolkning, som företrädesvis åtaga sig detta arbete. Flera arbetsgivare hava givit uttryck åt svårigheten att erhålla minderårig arbetskraft bland lantbefolkningens ungdom på grund av arbetarskyddslagens föreskrifter om att de minderåriga skola undergå läkarundersökning, i det att många sådana hellre underlåta att taga anställning än underkasta sig densamma. En arbetsgivare har meddelat, att han till vändning och kupning ej använder minderåriga på grund av de många besvär, som han ansåg vara förenade därmed; andra torde sätta sig över lagens föreskrifter, fullt medvetna om att de därför kunna ställas till laga ansvar.

Enligt de ingångna svaren på de utsända frågeformulären tog vändningen och kupningen i allmänhet sin början vid slutet av april eller de första veckorna i maj samt slutade i september eller början av oktober. Antalet med vändning och kupning sysselsatta arbetare uppgick enligt företagarnas uppgifter till 475, därav 186 över och 289 under 18 år. Av den förra kategorien voro 140 kvinnor och endast 46 män, av den senare 145 män och 144 kvinnor. Av arbetsstyrkan utgjordes sålunda ej fullt en tiondel av vuxna män, och ej heller dessa torde i allmänhet hava varit personer i de bästa arbetsåren utan män vid mera framskriden ålder. Utom de nu nämnda personerna torde emellertid även åtskilliga andra hava deltagit i detta arbete, vilka då de ej äro av arbetsgivarna avlönade icke äro i uppgifterna avsedda, nämligen barn i skolåldern, som medfölja föräldrar eller andra anhöriga och under deras uppsikt biträda vid arbetet, samt stundom även vuxna personer, som mot betalning anställas av de av arbetsgivarna direkt avlönade. Till dessa medhjälpare bliver nedan tillfälle att återkomma.

På frågan huru länge den med vändning och kupning sysselsatta personalen plägade arbeta per dag, hava arbetsgivarna i allmänhet svarat 9 à 10 timmar. För samtliga företag har den dagliga arbetstidens längd beräknats till i genomsnitt 8·8 timmar för vuxna och 8·1 timmar för minderåriga. Dessa siffror torde dock ej giva en fullt tillförlitlig föreställning om arbetstiden, enär de säkerligen närmast avse förhållandena under de dagar, då arbetet forceras. Å flera frågeformulär hava också arbetsgivarna givit uttryck åt den svårighet, som de funnit det erbjuda att uppskatta arbetstidens längd, som vanligen ej kontrolleras. Beträffande minderårigas arbetstid yttrar yrkesinspektören i fjärde distriktet, att dess längd vid de därstädes belägna företagen, vid vilka nära hälften av all bränntorv inom landet tillverkas och vilka alla han har besökt för att närmare studera arbetsförhållandena, växlade mellan 1 à 2 och 8 timmar per dag. Yrkesinspektören fortsätter: »I enstaka fall kan arbetstiden för dessa minderåriga uppgå till 10 timmar, men detta inträffar näppeligen 2 dagar i följd. Mången gång händer det exempelvis, att en minderårig efter ett par dagars arbete på mossen ej visar sig där på flera dygn. Av avlöningslistorna för en av torvfabrikerna framgick, att under juni månad den längsta arbetstiden för en och samma minderårig utgjorde sammanlagt 100 timmar. På 25 arbetsdagar kommo alltså i genomsnitt 4 arbetstimmar per dag. De 5 första arbetsdagarna i juli utvisade 30 timmar, d. v. s. i genomsnitt 6 timmar per dag. I det förra fallet var den minderårige en gosse om 15 år, i det senare en 14-års flicka.»

Rörande de faror i hygieniskt avseende som kunna möta den minderårige uti detta arbete yttrar yrkesinspektören följande: »Då vistelsen på mossen bliver relativt kort och enär arbetet kan bedrivas endast vid vackert eller åtminstone ej allt för regnigt väder, synes detsamma ej böra i nämnvärd grad kunna inverka skadligt på den minderåriges hälsa. Mossarna måste dessutom, för att arbetet skall kunna äga rum, vara väl avdikade och för torkningens skull fritt belägna, vadan den fuktighet, som vid torvens torkning uppstår, hastigt bortföres av vinden.»

Bärgningen verkställes under ungefär samma förhållanden som vändningen och kupningen. En relativt betydande arbetsstyrka måste stå till förfogande, men då arbetet är tyngre än vändningen och kupningen, är denna arbetsstyrka huvudsakligen sammansatt av vuxna män, ofta av lantbrukare samt av torvverkets arbetare, vilka

sedan torvtagningen avslutats blivit lediga för annan sysselsättning. Kvinnor och minderåriga komma till användning, om ock i relativt ringa omfång, för torvstyckenas uppläggande på vagnen eller torvbåren samt vid stackens uppbyggande. Bestämd arbetstid förekommer vid bärgningen lika litet som vid vändningen och kupningen.

Under år 1915 började bärgningen i allmänhet i juni eller juli, vid några företag i början av augusti, samt var avslutad vid början eller mitten av oktober. Med densamma sysselsattes 327 personer, därav 287 män och 40 kvinnor. Av de förra voro 273 över och 14 under, av de senare 33 över och 7 under 18 år. Endast 21 minderåriga användes sålunda vid bärgningen. Den genomsnittliga arbetstiden per dag har på grundval av arbetsgivarnas uppgifter beräknats till 9·6 timmar för de vuxna och 9·1 timmar för de minderåriga.

Under den brådaste torvtagningstiden förekom nattarbete vid torvverket vid 5 företag, därav 1 i Uppsala, 3 i Kronobergs och 1 i Gottlands län.

Rörande *torvströtillverkningen* hava uppgifter inkommit från 106 företag med ett använt kraftbelopp av 2 757 hästkrafter och en årstillverkning av sammanlagt 3 085 000 balar. Fabrikationen av torvströ bedrives företrädesvis i de sydöstra delarna av landet, särskilt inom Kristianstads län, men även i ej ringa omfattning i västra Sverige. Efterföljande tablå giver en översikt över, huru årsproduktionen vid de av denna undersökning berörda torvströfabrikerna fördelar sig på olika delar av landet:

Län	Antal fabriker	Årstillverkningen 1915
Jönköpings	13	533 766 balar
Kronobergs	9	212 385 »
Kristianstads	18	815 278 »
Skaraborgs	9	403 290 »
Örebro	14	355 247 »
Övriga	43	765 734 »
Summa	**106**	**3 085 700** balar

Vad beträffar tillvägagångssättet vid tillverkningen av torvströ är först och främst att märka, att varan i olikhet med vad förhållandet är inom bränntorvfabrikationen ej bliver färdig samma år som bearbetningen begynner utan först under det följande. Torvtagningen påbörjas också först på eftersommaren, varpå den fortsätter, till dess vinterns inträde omöjliggör vidare arbete i mossen. Vid upptagningen skäres råtorven med spade i stycken av lämplig storlek, vilka omedelbart utläggas på torkfältet, där de få kvarligga till följande sommar. Först då vändas och kupas de på alldeles samma sätt som bränntorven, varefter de stackas på torkfältet eller inbärgas i lada. Efter bärgningen vidtager torvens maskinella behandling, som består däri, att den sönderdelas i en rivmaskin, till vilken den från ladan plägar forslas genom transportör. Efter rivningen bortrensas torvmullen genom siktning av massan, som därpå pressas i balar. Därmed är produkten färdig.

Torvskärningen kräver vuxna män. I stor utsträckning åtaga sig jordbrukare att utföra densamma under den tid, då de äro lediga från sitt jordbruksarbete. År 1915 tog den i allmänhet sin början i juli och augusti månader. Den med skärning sysselsatta arbetsstyrkan vid de av undersökningen berörda företagen uppgick till 1 872 personer, därav 884 män och 70 kvinnor. Av de förra voro 872 över och 12 under 18 år. Av de senare var endast 1 minderårig. Kvinnor och barn torde i allmänhet sysselsättas med torvstyckenas utläggande på torkfältet. Den genomsnittliga arbetstiden per dag har för samtliga arbetsställen beräknats till 9 timmar för de vuxna och 8·3 timmar för de minderåriga.

Vändningen och kupningen av torvströ började under år 1915 i allmänhet i maj eller i början av juni, i några fall redan vid slutet av april, eller i stort sett något tidigare än samma procedur för bränntorvens vidkommande. Arbetet måste forceras ännu mera inom torvströ- än inom bränntorvfabrikationen. Medan ännu vändningen och kupningen av bränntorv pågick som livligast, var också bärgningen av torvströet i allmänhet redan avslutad. Den försiggick vid de flesta företag i augusti eller september, men i de viktigaste torvströdistrikten inom Kristianstads län var den avslutad redan den 1 augusti.

Enligt arbetsgivarnas uppgifter sysselsattes vid vändningen, kupningen och stackningen av torvströ sanmanlagt 4 871 personer, därav 3 556 män och 1 315 kvinnor. Av de förra voro 2 327 över och 1 229 under samt av de senare 812 över och 503 under 18 år. Den genomsnittliga arbetstiden per dag har beräknats till 9·1 timmar för de vuxna och 8·2 timmar för de minderåriga. Jämföras dessa medeltal med motsvarande för vändning och kupning av bränntorv, finner man, att de förra äro något högre än de senare, ett förhållande, som måhända sammanhänger dels med den ovan påpekade nödvändigheten att verkställa arbetet under kortare tid inom torvströ- än inom bränntorvindustrien, dels därmed, att vändning och kupning av den till strö avsedda torven i allmänhet försiggick under försommaren under den tid mellan vårarbetets avslutande och slåtterns påbörjande, då en period av relativ vila inom jordbruket är rådande och dess arbetskrafter i större utsträckning än annars under sommaren kunna tagas i anspråk på annat håll, varemot vändningen ooh kupningen av bränntorv mera sammanföll med den tid, då det intensivaste skördearbetet plägar pågå. Vad exaktheten av de om arbetstiden lämnade uppgifterna beträffar, gäller samma reservation, som förut anförts i fråga om bränntorvindustrien.

Rivningen av torvströ, som torde utgöra den mest fabriksmässiga grenen av torvindustrien, kan, då den försiggår inomhus, verkställas oberoende av väderleksförhållandena och bedrivas året om. Enligt arbetsgivarnas uppgifter sysselsattes vid fabrikerna under år 1915 sammanlagt 954 arbetare, därav 872 män över och 12 under 18 år, samt 70 kvinnor, av vilka endast 1 var under 18 år. De minderåriga i fabrikerna pläga användas till torvtransportörens matning, klippning av järntråd till balarna samt andra lättare göromål. Den genomsnittliga arbetstiden per dag uppgick för samtliga fabriker till 9·1 timmar för de vuxna och till 9 timmar för de minderåriga. För Kristianstads län ensamt äro motsvarande medeltal resp. 9·4 och 9·1 timmar.

Nattarbete uppgavs hava förekommit vid 1 torvströföretag i Jönköpings, 1 i Kronobergs och 1 i Örebro län.

Uppgifterna rörande de inom torvindustrien sysselsatta personernas antal, kön och ålder sammanfattas i följande tablå:

	Antal sysselsatta arbetare												
	över 18 år				under 18 år				Summa				
	män		kvinnor		män		kvinnor		över 18 år		under 18 år		Samtliga
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Bränntorvtillverkning	994	*58·68*	185	*10·92*	354	*20·90*	161	*9·50*	1 179	*69·60*	515	*30·40*	1 694
Torvströtillverkning	4 852	*63·04*	1 306	*16·97*	1 007	*13·08*	532	*6·91*	6 158	*80·01*	1 539	*19·99*	7 697
Summa	**5 846**	***62·25***	**1 491**	***15·88***	**1 361**	***14·49***	**698**	***7·38***	**7 337**	***78·13***	**2 054**	***21·87***	**9 891**
Därav med vändning, kupning och stackning sysselsatta . .	2 646	*46·64*	1 383	*24·38*	990	*17·45*	654	*11·53*	4 029	*71·02*	1 644	*28·98*	5 673

Såsom av sammanställningen framgår gåvo de av denna undersökning berörda torvföretagen under år 1915 sysselsättning åt sammanlagt 9 391 personer, därav 7 337 (78·13 %) över och 2 054 (21·87 %) under 18 år. Emellertid torde antalet i verkligheten hava varit något lägre, enär — såsom av det föregående framgår — somliga arbetare använts inom mer än en av torvindustriens olika grenar och sålunda blivit i primäruppgifterna dubbelräknade. Av nämnda personal arbetade 5 673 med vändning, kupning och stackning, och av dessa voro 4 029 (71·62 %) vuxna och 2 898 (28·98 %) minderåriga. Av de 2 184 kvinnor, som arbetade inom torvhanteringen voro 2 037 sysselsatta inom sistnämnda grenar av densamma.

Det har ovan framhållits, att utom den av arbetsgivarna avlönade personalen även av denna senare anställda vuxna personer samt framför allt barn i skolåldern under målsmäns eller anhörigas direkta tillsyn deltaga i arbetet med torvens vändning och kupning. Yrkesinspektören i fjärde distriktet har meddelat, att av honom intet fall vore känt, då inom detta distrikt någon person, som erhållit arbete å ackord, till hjälp antagit barn, som han i sin tur fått avlöna. Inspektören, som å vissa arbetsplatser inom distriktet verkställt beräkningar av medhjälparnas antal, fann detta vid en småländsk torvströfabrik under sista hälften av juni månad, då de med vändning och kupning sysselsatta, av arbetsgivaren direkt avlönade utgjorde 70 personer, uppgå till 55, därav 35 under och 20 över 18 år.

Beslut angående arbetarskyddslagstiftningens tillämpning.

Undantag från bestämmelserna om minderårigas och kvinnors nattarbete.

(Forts. fr. 1915, sid. 33.)

12. Hos Kungl. Maj:t hade *trävarubolaget Svartvik* gjort ansökning om sådan eftergift från förbudet mot minderårigas användande till nattarbete, att 28 minderåriga av mankön, vilka fyllt 16 år under tiden från och med den 1 maj till och med den 30 november 1915 finge med en arbetstid av 10 timmar av dygnet användas till arbete vid bolagets sågverk vid Svartvik och Stockvik å tid mellan kl. 7 e. m. och 6 f. m. under varannan vecka.

Socialstyrelsen erinrade uti und. utlåtande den 29 mars samma år, att sökandebolaget förut två år i rad erhållit eftergift av ungefär enahanda beskaffenhet som den sökta, därvid dock tidrymden för eftergiftens tillgodonjutande utlöpt med den 31 oktober. Med hänsyn till att nattarbetet under november månad med då rådande mörker och kyla kunde befaras hava en mera ogynnsam inverkan i hygieniskt avseende, tillstyrkte styrelsen bifall till ansökningen allenast för tiden från och med den 1 maj till och med den 31 oktober. För eftergiftens tillgodonjutande borde bolaget ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, styrelsen kunde finna påkallade med hänsyn till de minderårigas användande.

Genom resolution den 16 april 1915 beviljade Kungl. Maj:t bolaget eftergift i enlighet med socialstyrelsens förslag.

13. *Aktiebolaget Landskrona svinslakteri* hade med åberopande av 4 § i lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag anhållit att under en tid av 12 månader från den 4 maj 1915 få använda kvinnor till nattarbete vid bolagets konservfabrik i Landskrona. Ifrågavarande

arbeterskor skulle uteslutande användas till bearbetning av köttkonserver, och vore det av stor vikt, att det färska köttet bleve behandlat utan dröjsmål.

Socialstyrelsen framhöll i infordrat utlåtande den 12 maj 1915, att styrelsen visserligen tidigare förklarat sig ej vilja avstyrka en liknande framställning från sökandebolaget, men att styrelsen, som ansett det vara tvivelaktigt, om ifrågavarande företag vore sådant, att den åberopade undantagsbestämmelsen vore tillämplig, gjort detta under hänvisning till önskvärdheten att motverka den rådande arbetsbristen. Detta motiv hade ej numera samma styrka. Dessutom borde det i förevarande fall, förmodligen i olikhet med det föregående, icke möta större svårighet för bolaget, som hade svinslakteri på samma plats som konservfabriken, att anpassa slaktningen efter arbetet i konservfabriken och sålunda undvika att utsätta det uppslaktade köttet för försämring. Socialstyrelsen förklarade sig sålunda ej kunna förorda bifall till ansökningen.

Genom beslut den 28 maj 1915 avslog Kungl. Maj:t ansökningen.

14. *Dynäs aktiebolag* hade i två till Kungl. Maj:t ställda ansökningar anhållit att till nattarbete i nio och en halv timmars skift få använda minderåriga av mankön, vilka fyllt 16 år, vid bolagets sågverk i Väija under tiden den 15 februari 1916 tillsvidare samt vid bolagets sågverk i Dynäs den 1 maj till den 31 oktober samma år. Till stöd för den sökta eftergiften hade bolaget åberopat önskvärdheten av att nedbringa kolförbrukningen vid en bolaget tillhörig sulfatfabrik, där kolet skulle kunna ersättas med träavfall från sågverken.

I avgivet yttrande i ärendet uppgav sig vederbörande yrkesinspektör hava inhämtat, att därest båda sågverken ginge även nattetid, genom en sådan besparingsåtgärd som den av bolaget tilltänkta skulle kunna inbesparas halva kolförbrukningen vid bolagets sulfatfabrik eller cirka 20 ton per dygn.

Socialstyrelsen framhöll i infordrat utlåtande den 21 januari 1916, att den sökta eftergiften ej kunde anses innebära något alltför stort avsteg från arbetarskyddslagstiftningens regler. Ifrågavarande arbete hade varit inbegripet bland de slag av verksamhet, varå den sista övergångsbestämmelsen till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 ägt tillämpning, och hade sålunda arbetsgivare intill utgången av år 1915 utan särskild eftergift ägt använda minderåriga av mankön, vilka fyllt 15 år, till sådant arbete å nattetid, under förutsättning att arbetet varit indelat på skift på visst sätt. Vunne en av socialstyrelsen den 15 december 1915 avlåten framställning om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, komme jämväl under de närmaste två åren arbetsgivare att hava dylik rätt, ehuru begränsad till minderårig, som fyllt 16 år, eller den ålder som avsåges i bolagets föreliggande ansökningar. Den skiftindelning på tre skift och två arbetslag, som vid berörda övergångsbestämmelses tillämpning huvudsakligen förekommit, hade av yrkesfarekommittén ansetts från skyddssynpunkt sämre än den arbetsindelning, som föresloges i ifrågavarande ansökningar. Vad anginge den åberopade möjligheten att inbespara kol, måste en sådan besparing som den ifrågasatta under de rådande förhållandena, då ej blott priset på kol vore exceptionellt högt utan verklig brist på denna vara måhända kunde befaras, tillmätas stor betydelse.

Genom resolution den 18 februari 1916 beviljade Kungl. Maj:t den sökta eftergiften i avseende å bolagets sågverk i Väija för tiden intill utgången av år 1916 och för sågverket i Dynäs för tiden den 1 maj till den 31 oktober 1916. Bolaget skulle emellertid, såsom socialstyrelsen föreslagit, hava att ställa sig till efterrättelse de begränsningar, villkor och övriga bestämmelser, socialstyrelsen kunde finna påkallade.

Yrkesinspektionens verksamhet
under *januari—mars* år 1916.

Den 1 nästlidna januari förflyttades en underinspektör från 4:e till 1:a distriktet i vakans efter dess underinspektör, som avled i december 1915. I dennes ställe antogs den 1 mars en ny underinspektör med tjänstgöringsskyldighet i 2:a distriktet. En underinspektör i 5:e distriktet har på grund av sjukdom varit förhindrad att fullgöra sina åligganden under en månad.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för januari—mars 1916.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnes-inspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
inspekterade arbetsställen	82	72	74	60	163	80	69	95	26	10	55	786
med sammanlagt arbetarantal	11 634	5 293	2 675	3 149	7 604	3 241	4 621	4 916	2 508	489	3 497	49 627
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	11 047	28 773	5 897	6 485	13 720	11 959	10 842	56 216	26 782	874	—	172 595
förrättnings- och resedagar: för yrkesinspektören .	63	26	36	24	56	40	31	40	27	23	25	391
» assistenten	6	19	5	21	30	10	16	10	7	—	10	134
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	18	61	50	43	121	58	32	50	23	36	7	499
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	32	43	23	37	57	35	27	35	18	4	—	311
mindre » . . .	62	87	67	70	73	108	69	143	81	3	—	768
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	3	—	—	14	1	14	19	2	—	—	—	53
mindre » . . .	—	1	—	—	2	2	—	—	18	—	—	23
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	63	18	6	13	174	203	111	2	2	—	—	592
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	507	629	358	398	1 096	937	661	1 030	789	9	—	6 364
därav med dödlig utgång	1	7	3	6	9	12	7	10	7	—	—	62
framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	2	—	2	4	2	5	5	—	—	—	20
anmälningar till åtal . .	—	1	—	8	9	32	7	3	15	—	1	76
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för januari—mars 1916.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	53	37	43	160	97	88	99	4	581
Använda eff. hästkrafter . .	—	1 067	636	937	1 933	866	919	754	56	7 168
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	66	92	15	34	177	121	69	80	12	666
Sysselsatta arbetare	271	333	33	93	437	290	140	146	36	1 779
Använda eff. hästkrafter . .	182	330	40	54	876	239	176	212	26	2 135
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	66	51	205	94	197	211	94	129	15	1 062
Sysselsatta arbetare	739	166	1 536	473	1 281	3 443	243	359	49	8 289
Använda eff. hästkrafter . .	311	403	3 714	756	2 772	584	1 617	2 006	202	12 365
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	182	196	257	171	534	429	251	308	31	2 309
Sysselsatta arbetare [1]	1 010	499	1 569	566	1 718	3 733	383	505	85	10 068
Använda eff. hästkrafter . .	493	1 800	4 390	1 747	5 581	1 689	2 712	2 972	284	21 668
Förrättnings- och resedagar . .	44	61	81	64	153	115	73	79	21	691
Lämnade skriftliga meddelanden	1	12	41	10	38	48	26	52	2	230
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	3	53	63	36	16	13	14	17	7	222
mindre »	4	25	79	36	43	23	44	33	24	311

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för januari—mars 1916.

Antal	Bergmästaren i						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
	distriktet						
inspekterade arbetsställen	—	22	20	5	4	9	60
med sammanlagt antal arbetare	—	1 280	661	230	272	1 091	3 534
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	—	6 243	2 100	876	1 130	1 616	11 965
förrättnings- och resedagar: för bergmästaren	—	17	3	6	4	5	35
» gruvingenjören	—	8	9	—	—	7	24
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	—	5	—	1	2	8
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	—	—	—	2	—	—	2
inkomna anmälningar om olycksfall	91	160	32	129	21	164	597
därav med dödlig utgång	—	4	2	—	—	1	7

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

54. En arbetare L. var jämte några kamrater sysselsatt med fastgöring av presenningar å en järnvägsvagn, som lastats för en snickerifabriks räkning och stod på ett sidospår tätt intill den vid spårets slut anbragta stoppbommen. När arbetet var i det närmaste avslutat, erhöll lokomotivet signal att backa ned och hämta vagnen, varvid arbetarna samtidigt tillsades att akta sig. Denna uppmaning synes icke hava uppfattats av L., som uppehöll sig mellan vagnen och stoppbommen, och när lokomotivet strax före hopkopplingen gav vagnen en lindrig knuff, blev L. så svårt klämd över bröstet av bufferten, att han omedelbart förlorade medvetandet. Tillkallad läkare, som konstaterade blodflöde genom näsa och mun, vilket förorsakats av inre skador, gav order om skyndsam transport till närmaste lasarett, men var L. vid framkomsten dit redan död.

55. En vid en mekanisk verkstad anställd 13-årig springgosse S., ådrog sig under arbete så svåra skador, att han avled två dagar efter olycksfallet. S. hade bl. a. till uppgift att elda i en kamin i verkstadskontoret och använde därvid som bränsle avfall från modellverkstaden. Större avfallsbitar skulle klyvas med handyxa, och var S. enligt uppgift strängeligen förbjuden att använda den bredvid huggkubben stående klyvsågen. Olycksfallsdagen skulle S. efter slutat arbete klyva en brädstump och använde härför klyvsågen. Brädstumpen, som var sur, fattades av klingan, kastades upp mot skyddet över densamma, föll så åter ned på klingan och slungades av denna mot S., som träffades i magtrakten. S. gick själv hem, varefter läkare tillkallades. Denne kunde ej konstatera någon skada, men påföljande dag fick S. plötsligt uppkastningar, varför han forslades till lasarettet, där han kort efteråt avled. Vid företagen obduktion visade det sig, att dödsorsaken var tarmbristning.

Sågen var försedd med såväl skyddstak som klyvkniv, men däremot oinskyddad under sågbordet, varför yrkesinspektören lämnade anvisning härom. Enär den minderårige saknade intygsbok och ej heller var införd i förteckningen över de minderåriga vid arbetsstället, har arbetsgivaren anmälts till åtal.

56. Under vagnväxling å en bangård överkördes en vagnkarl L., då han var sysselsatt med reparation av kopplet å en vagn. Växlingsledaren hade givit order om uttagande från ett färdigväxlat tågsätt av en vagn, som skulle tillkopplas ett senare tåg. Då denna order skulle verkställas, meddelades, att kopplingsanordningen å en annan vagn i samma tågsätt var sönder, varför denna vagn först inrangerades på ett sidospår, dit förstnämnda vagn kort därefter inskjutsades. Vid sammanstötningen mellan dessa båda vagnar blev L., som arbetade vid andra ändan av den trasiga vagnen, omkullknuffad och fick högra axeln överkörd. Han transporterades medelst extratåg till närmaste lasarett, men avled under vägen.

Som väsentligen bidragande orsaker till olyckan torde antecknas dels att den rikliga förekomsten av snö dämpade ljudet från den senast inskjutsade vagnen, dels att L. påbörjade reparationen utan växlingsledarens vetskap, då han ansåg att några få minuter voro tillräckliga för densammas utförande, varför växlingsledaren icke tänkte på att giva någon varning.

57. Å en bangård inträffade under vagnväxling ett olycksfall, som kostade en stationskarl K. livet. K., som tjänstgjorde som växlingsledare, skulle från ett tågsätt avkoppla en vagn, som skulle förflyttas till ett bredvidliggande spår. Innan tågsättet backat, hade K. tydligen gått emellan för att frånkoppla den sista vagnen och snavat, men fasthållit sig en stund, medan tåget var i rörelse, och sedan fallit, varefter han, så fort tåget hann stoppas, påträffades fastklämd mellan marken och stagen å en tysk boggievagn. Av undersökning framgick att K., som vid framdragandet var död, hade släpat med under vagnen omkring 8 m.

Vid de undersökningar, som företogos av dels polismyndigheten och dels yrkesinspektören, fastställdes, att olyckans förnämsta orsak låg uti de snö- och ismassor, som funnos mellan spåren och minskade det fria rummet under vagnarna. Hade spåren varit rena från is och snö, hade K. säkert kunnat kravla sig fram mellan vagnarna vid tågsättets minimala hastighet, eller ock kunnat kvarligga mellan rälsen utan fara att bliva ihjälklämd. Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade ålagt stationsinspektoren att hålla järnvägsspår, där växling äger rum, fria från snö och issamlingar.

58. Vid en torvströfabrik skadades en 16-årig arbetare A. så svårt, att han avled efter en halv timme. Åsyna vittnen till olyckan funnos ej, men har densamma tydligen tillgått på följande sätt. Frammatningsverket i torvladan hade stannat och A., som misstänkte, att huvudremmen till verket slirat av, äntrade uppför en stolpe, som var försedd med tvärsöver påspikade ribbor, för att denna väg nå remmen. Härunder har han fallit ned från en höjd av c:a 5 m. och slagit huvudet mot en utefter golvet gående träbalk.

Vid av yrkesinspektören några dagar senare företagen undersökning visade det sig, att ribborna avlägsnats från ovannämnda stolpe, då huvuddrivremmen kunde nås på bekvämare sätt genom att man gick uppför huvudtrappan i fabriken. Denna väg var ock endast obetydligt längre. Förut lämnade anvisningar rörande skyddsanordningar hade följts på ett tillfredsställande sätt. Däremot hade lagens föreskrifter beträffande minderårigas användande ej blivit följda med avseende på den förolyckade, varför arbetsgivaren för denna förseelse anmäldes till åtal.

59. Under lossning av en timmerlastad järnvägsvagn inträffade ett olycksfall, som förorsakade en arbetares död. Vid vagnen, som lossades för en tändsticksfabriks räkning och stod på fabriksgården, arbetade den sedermera förolyckade K. jämte några kamrater. Arbetet bedrevs sålunda, att då vagnen började lossas, lyftes de överst liggande lättare stockarna över vagnsstolparna åt den ena sidan, och en del av de tyngre rullades över till vagnens motsatta sida, varefter stolparna borttogos och kilar inlades mellan de nedersta, ytterst liggande stockarna, för att förhindra ras av lasten. K. skulle just sticka in en av dessa kilar, då ras inträffade, med påföljd att han blev omkullkastad, varvid en av stockarna rullade över honom och en annan blev liggande på honom. Vid hans rop på hjälp skyndade kamraterna till och befriade K., som då befanns hava förlorat medvetandet, varefter han uti tillkallad ambulansvagn forslades till lasarettet. Vid framkomsten dit var han dock redan död tillföljd av kontusion av bröstkorgen jämte inre skador.

Yrkesinspektören påpekade för arbetsgivaren, att hade kilarna inlagts mellan stockarna innan stolparna borttogos, hade olyckan troligen icke inträffat.

60. Vid en sulfatfabrik blevo tvenne arbetare H. och L. skållade till döds av het lut. Olyckan inträffade i den första av de fem avdunstningsapparater, som voro uppställda i fabriken. Ovannämnda apparat var avstängd för rengöring, vilken utfördes av H. och L., som för ändamålet befunno sig inuti apparaten. Samtliga kranar och ventiler voro stängda, en del med blindfläns. Rengöringslagets förste man W. skulle

packa om boxen till en ventil, belägen på avloppsledningen från apparat 1 till apparat 2, vilken ledning även stod i förbindelse med tilloppsledningen för lut till apparat 2, och öppnade den 3/4 varv, varvid den heta luten strömmade över till apparat 1 och översköljde de båda arbetarna samt skållade dem så svårt, att de avledo, L. efter 4 1/2 timma och H. efter 8 timmar. Vid polisförhöret upplyste W., som var fullt förtrogen med apparaternas skötsel, att han hade trott, att samtliga kranar till apparat 1 voro blindflänsade, ett förhållande, varom han dock bort övertyga sig, innan han öppnade ventilen.

Yrkesinspektören har till förhindrande av ett upprepande av dylika olycksfall föreslagit, att samtliga ång- och lutrör skulle avstängas med dubbla låsbara ventiler eller, där detta på grund av utrymmesskäl ej låter sig göra, att samtliga dessa rör vid frånkoppling av en apparat skulle blindflänsas eller helt och hållet avkopplas.

61. Under inspektion av järnvägslinje blev en banvakt R. överkörd och dödad av ett ankommande tåg. På grund av att banan i närheten av olycksplatsen går i stark kurva och dessutom järnkonstruktionerna till den i närheten liggande järnvägsbron hindrade utsikten, synes föraren icke förrän försent hava observerat R., som åkte på sin dressin, och kort efter sedan två skarpa signaler givits med ångvisslan, skedde sammanstötningen. R. slungades av lokomotivet några steg åt sidan och ljöt troligen en ögonblicklig död. Han befanns hava tre djupa krossår i huvudet. Som bidragande orsak till olyckan må anföras, att den starka dimma, som på morgonen legat över trakten, ännu icke var fullständigt skingrad.

62. En arbetare H. vid en sulfitfabrik blev under sysselsättning med rengöring i vedränseriet så svårt skadad, att han avled på vägen till lasarettet, dit han omedelbart forslades, sedan tillkallad läkare anlagt ett första förband. Han hade, trots skriftligen utfärdat förbud mot rengöring i närheten av oskyddade roterande transmissionsdelar, under arbetet gått innanför lagerbocken för drivaxeln till en spånledning och kommit att beröra den krysspinne, som fasthåller drivremskivan vid axeln. Härvid hade högra rockärmen fastnat och H. indragits mellan remskivan och lagerbocken och följt med axeln några varv runt, tills dess remmen slirat av och axeln jämte spånledningen stannat. Förmannen, som observerade att verket stoppade, gick då fram och fann H. ligga sanslös under axeln med kläderna lindade omkring densamma. Han lösgjordes omedelbart. Vid företagen undersökning befanns han hava högra armen avbruten på flera ställen, ett gapande sår i högra skuldran och dessutom bristning av inre organ.

Yrkesinspektören föreskrev, för att förebygga ett upprepande av olycksfallet, att nämnda axel jämte tillhörande transmissionsdelar skulle medelst ett kraftigt räcke helt inskyddas.

63. Under arbete vid en damm till en elektrisk kraftstation drunknade en maskinist F. under nedan angivna omständigheter. På grund av att vattnet i älven stigit, var det nödvändigt att genom borttagandet av några sättplankor i skibordet låta en del av vattnet få avlopp. Skibordet består av på stengrund anbragta fällbara, 1.1 m. höga järnbockar på c:a 3 m. avstånd från varandra mellan vilka bockar sättplankor äro horisontalt anbragta, med sina ändar löpande i vinkeljärn. Vid upptagandet av plankorna användas särskilt konstruerade, 1.5 m. långa nycklar av järn, vilka fastgöras, en vid vardera ändan av plankan, medelst s. k. bajonettfattning, så beskaffad, att nyckeln ej kan lösgöras med mindre densamma vrides 1/4 varv. Ovanpå bockarna ligger en 0.8 m. bred gångbana, på den nedre kanten försedd med en 2 cm. hög fotlist. Vid olyckstillfället voro F. och en annan maskinist K. sysselsatta med upptagning av sättplankorna, varvid de måste tillse att båda ändarna lyftes i jämnhöjd med varandra. När den tredje plankan skulle lyftas, råkade F. lyfta högre på sin sida, med påföljd att plankan åkte ur sina spår och rycktes med av strömmen. Där-

vid slogo nycklarna mot gångbanan och kastade sina övre ändar, i vilka de båda arbetarna höllo fast, uppåt älven med sådan fart, att dessa ej hunno släppa taget, utan följde med från gångbanan ned i vattnet ovan skibordet. K. lyckades taga sig upp på isen, men F. fördes av strömmen över skibordet ned i forsen och drunknade.

För att förhindra ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att ett stadigt tvåledigt räcke skulle anbringas på gångbanans nedre sida och en 5 cm. hög fotlist på dess övre sida, varjämte vid arbete med upp- och nedförande av sättplankorna säkerhetslina jämte livbälte skulle användas.

64. Vid ett sågverk inträffade ett olycksfall, varvid 75-årige remlagaren G. så svårt sårades, att han en kort stund därefter avled i sitt hem, dit han skyndsamt fördes. G. hade av en annan arbetare anmodats att laga en drivrem till en stavklyvsåg, belägen i sågverkets underhus. För ändamålet hade G., som i 28 års tid varit anställd vid sågverket och städse iakttagit stor försiktighet, måst gå innanför det skyddsräcke, som är uppsatt runt om samtliga transmissioner i underhuset. Drivaxeln med den klyvsågen drivande remskivan stoppades ej, utan remmen lades över en bleckplåt, anbragt på lagerbocken invid remskivan. Enligt egen uppgift hade G., som märkte, att remmen låg och skavde mot remskivan, med en c:a 1.2 meter lång bräda försökt att maka undan remmen, varvid brädan kommit emot en eker eller en skarvfläns på skivan och slungats emot G:s mage, varvid han fallit till golvet och förlorat medvetandet. Dödsorsaken var bristning av inre organ i bukhålan.

Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade föreskrivit, att skyddsräcket skulle ändras därhän, att varje särskild axel eller transmission förskyddades med räcken, så att aldrig någon skulle behöva gå innanför desamma, under det maskineriet är i gång. Vid arbete innanför räckena måste transmissionerna stoppas, för vilket ändamål signalanordning till maskinrummet skulle uppsättas och platsen för tryckknappar e. d. tydligt utmärkas.

65. Å en bangård blev extra bromsaren P. överkörd och dödad under växling av järnvägsvagnar. Han stod på främre fotsteget till tredje vagnen från slutet, och när tågsättet gick framåt, kände växelledaren O., som stod på sista vagnens fotsteg, att vagnen började hoppa, varför han, när han fick se en kropp utsträckt tvärs över ena skenan, gav stoppsignal. Framkommen till den förolyckade fann O., att det var ovannämnde P., som synbarligen fallit av fotsteget och ramlat över skenan med huvudet och överkroppen utanför. Trots att tre vagnar gått över honom, andades han ännu svagt, men avled efter en kort stund. Dödsorsaken var krossning av bäckenet jämte inre förblödning.

66. Under skogsarbete skadade sig arbetaren L., genom att yxan vid kvistning av en gran råkade slinta och träffa vänstra benets insida strax nedanför knäet. En av kamraterna ville förbinda såret, men detta förvägrades av L. under påstående, att såret vore ofarligt. Efter att hava fortsatt sitt arbete ännu en stund gingo båda till den 1 km. därifrån belägna kojan, och vid framkomsten var L. mycket matt och svimmade. Övriga kamrater sökte förbinda honom, men han avled inom kort av förblödning. Vid undersökning framgick, att pulsådern var skadad.

67. En stationskarl J., som i avsikt att lämna rapport passerade över ett spår på bangården, blev därvid överkörd och dödad. Ett på spåret kommande lokomotiv, som gick med tendern före, observerades ej av J., förrän kamrater medelst tillrop gjorde honom uppmärksam på faran. J. försökte komma upp på en vid spåret belägen plattform, men halkade och fick en stöt av tenderns buffert i sidan med påföljd, att han föll över ena skenan och överkördes. Båda låren krossades och magen sönderslets, så att inälvorna runno ut. Döden torde hava varit ögonblicklig. Det var omöjligt för

lokomotivet, även med den ringa fart det hade, att stanna i tid på grund av det korta avståndet till den förolyckade, varför det hela måste anses vara ren olyckshändelse.

68. Vid en transformatorstation dödades en murerihantlangare B. genom elektrisk ström. I övre delen av transformatorhuset var med två spåntade brädväggar ett fyrkantigt, mindre rum, dit en kraftledning om 10 000 volt var inledd, avskilt från det stora rummet, där bl. a. instrumenteringen, som för tillfället var strömlös, hade installerats. Den ena spåntväggen gick fram till en öppen fönsterglugg sålunda, att en öppen, 1 dm. bred springa uppstod mellan väggen och gluggkanten på 1·5 m. höjd över golvet. B. var sysselsatt med putsning i närheten av gluggen, då en 9 mm. koppartråd av 2·8 m. längd, böjd i rät vinkel med det ena benet 0·3 m. långt, under ett skede i arbetet låg i vägen för honom. Han tog tråden för att sätta undan densamma i ett hörn, men råkade vid lyftandet skjuta ut densamma genom den smala springan, där det kortare vinkelbenet kom i kontakt med högspänningsledningen, varvid han erhöll strömmen genom kroppen. B. var väl instruerad om var fara förelåg, varjämte säkerhetsanordningarna av statens elektriska inspektör betecknats som tillfredsställande, varför det hela måste betraktas som ren olyckshändelse.

69. Under taktäckningsarbete förolyckades en arbetare S. Han halkade på taket, förlorade jämvikten och föll till marken, varvid ett i snön nedsatt järnspett inträngde i underlivet. Till följd av sönderslitning av inre organ synes döden hava inträtt efter en kort stund.

Kortare meddelanden.

Penningtillgången i riket under krigstiden. Bankinspektionen har, huvudsakligen på grundval av meddelanden från bankbolag och sparbanker, verkställt en utredning rörande penningtillgången i landet från tiden närmast före krigstillståndets inträdande och till utgången av november månad 1915.

Bankbolagens insättningsräkningar, som den 31 juli 1914 uppgingo till 1 779 491 812 kr., minskades under den första krigsmånaden med bortåt 14·5 mill. kr. Men därpå började en sedan oavbruten stegring av insättningsräkningarna, som den 30 november 1915 belöpte sig till 2 021 071 899 kr. Under de 17 månaderna juli 1914—november 1915 ökades beloppet med över 241·5 mill. kr. eller med 14·3 %. För jämförelse kan nämnas, att de 17 månader, som föregingo halvårsskiftet 1914, förete en motsvarande stegring om allenast 7 %. Bland de särskilda länen framträda Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län med de utan jämförelse mest betydande ökningssiffrorna å insättningsräkningarna, nämligen 36·6 % för det förra länet och 33·9 % för det senare. Stockholm kommer med 14·7 % långt efter dessa län. Värmland, Västmanland, Dalarna och Norrlandslänen ligga väsentligt under medeltalet för hela riket.

Rörande den ekonomiska ställningen i landet inom olika samhällslager giva bankernas meddelanden värdefulla upplysningar. Kreditbehovet betecknas i allmänhet såsom normalt, från åtskilliga håll såsom minskat; avvikelser förekomma emellertid, särskilt i fråga om vissa exportindustrier, som haft svårigheter, bland annat att indraga sina utländska tillgodohavanden, samt beträffande smärre inkomsttagare. Betalningsförmågan karakteriseras från flertalet håll som god. Från landets alla delar framhålles den ovanligt rikliga penningtillgången för jordbrukarna, under det att mindre löntagare, pensionärer och arbetare överallt hava svårare än vanligt att fullgöra sina inbetalningar. Högkonjunkturen inom rederinäringen märkes naturligtvis av bankerna, och de kunna även konstatera goda tider bland fiskarbefolkningen.

Som bekant greps allmänheten vid krigsutbrottet av en oro, som åstadkom rusning till sparbankerna. Lugnet återvände emellertid snart, och 1915 betecknas av de flesta sparbanker med avseende på tillväxten av insättarnas behållningar såsom gott.

Den 31 december 1914 utgjorde insättarbehållningen i sparbankerna 986·6 mill. kr., vilken summa den 30 november 1915 stigit till 1 015·8 mill. kr. eller med 29·2 mill. kr. Härvid är att märka, att under året upplupna räntor, vilka torde komma att uppgå till bortåt 45 mill. kr., givetvis icke äro medräknade i summan för den 30 november 1915. Då med all sannolikhet december månad icke åstadkommit någon större minskning av de i sparbankerna insatta medlen, kan man fastställa, att en så kraftig ökning i överskottet av insättningar utöver uttagningar som under år 1915 hittills icke förekommit. Främst komma sparbankerna i Göteborgs och Bohus län samt Hallands län, inom vilka insättarbehållningarna under de 11 första månaderna av år 1915 tillvuxit med ej mindre än resp. 9 % och 8·6 %. Södermanlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län visa minskning.

Beträffande utlåningen anse de flesta sparbanker, att denna under år 1915 försiggått under normala förhållanden. En mycket stark minoritet gör emellertid gällande, att efterfrågan på lån varit mindre än vanligt, medan endast ett försvinnande fåtal konstaterar ökning i kundernas lånebehov. Allmänhetens förmåga att i rätt tid fullgöra sina inbetalningar av räntor och amorteringar finner flertalet sparbanker vara oförändrad, under det att ett sjuttiotal anser den bättre och nästan lika många som sin mening uttala, att den försämrats. De förra äro så gott som uteslutande belägna i jordbruksdistrikt, under det att de senare räkna sina kunder huvudsakligast bland kroppsarbetare och mindre löntagare.

Av det sagda framgår, att landets rörliga kapital under krigstiden i avsevärd grad ökats. Bankinspektionen framhåller emellertid, att det härvid icke får förbises, att den rikliga penningtillgången, sådan den avspeglar sig i bankbolagens och sparbankernas uppgifter, i stor utsträck-

ning är en följd av realisering av varulager, fartyg m. m. och den decimering av häst- och boskapstillgången i landet, som särskilt under år 1915 ägt rum. Penningtillgången torde alltså till väsentlig del kunna sägas hava sin orsak mindre i tillkomsten av nyskapat kapital än i förvandling av förut bundet kapital till flytande sådant. Och det bör vidare icke förbises, att *ett inre samband förefinnes* mellan allmänhetens stegrade insättningar i bankerna och dessas ökade tillgodohavanden i utlandet, tillgodohavanden, mot vilkas indragande på det för landet förmånligaste sättet, nämligen i form av varor, stora svårigheter som bekant resa sig. Som sammanfattande omdöme om den ekonomiska ställningen i landet uttalar emellertid bankinspektionen, att den, såvitt utredningen giver vid handen, »i stort sett synes icke hava ofördelaktigt påverkats av världskrisen. Ökningen på de olika penninginrättningarnas flesta insättningsräkningar tyder snarare på en, vad vårt land angår, gynnsam utveckling.»

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Tyskland under kriget (1 augusti 1914—31 december 1915).[1]
Den minskning av antalet arbetskonflikter, som omedelbart efter krigsutbrottet gjorde sig märk-

Näringsgrupper	Antal arbetsinställelser	Antal berörda		Antal förlorade arbetsdagar	Orsaker			Resultat		
		arbetsg.	arbetare		Arbetslön	Arbetstid	Övriga	Arb.-g. villk.	Arbet. fordr.	Kompromiss
Strejker:										
Gruvdrift	24	25	5 713	15 784	23	8	1	10	4	10
Jord- och stenindustri	3	3	260	794	1	1	2	1	2	—
Metallindustri	10	10	243	914	7	4	1	5	5	—
Mekanisk industri	26	27	3 074	11 886	20	1	11	20	4	2
Kemisk-teknisk industri	1	1	11	11	1	—	1	1	—	—
Fett- och lysämnesindustri	3	3	37	111	3	—	1	2	—	1
Textilindustri	5	5	489	978	5	—	—	3	1	1
Pappersindustri	2	2	198	1 188	1	—	2	1	1	—
Läderindustri	4	5	61	375	3	—	5	3	—	1
Trävaruindustri	4	5	216	906	3	—	1	1	—	3
Livsmedelsindustri	16	16	965	4 058	11	4	7	7	4	5
Beklädnadsindustri	2	2	35	35	2	1	—	—	1	1
Byggnadsverksamhet	35	42	1 601	7 544	35	2	12	21	5	9
Grafisk industri	1	1	7	609	—	—	1	1	—	—
Handel och varulager	13	36	547	1 526	12	—	3	8	3	2
Land- och sjötransport	10	15	207	833	8	2	2	4	1	5
Restaurangrörelse	3	6	43	360	2	—	2	3	—	—
Teater	1	1	16	16	1	—	—	—	—	1
Tillsammans	*163*	*205*	*13 723*	*47 928*	*138*	*23*	*52*	*91*	*31*	*41*
Därav år 1915	137	178	11 639	41 838	115	17	41	76	24	37
Lockouter (samtliga år 1915)	*4*	*7*	*1 227*	*3 673*	*3*	—	*1*	*2*	—	*2*
Summa	167	212	14 950	51 601	141	23	53	93	31	43

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 665.

bar, fortfor under hela året. Inalles hade under de tolv första krigsmånaderna inträffat 114 arbetsinställelser, motsvarande 4·4 % av genomsnittliga antalet konflikter per år under de närmast föregående fem åren. Arbetsinställelserna voro även ledes i stort sett av mindre omfattning än förut; antalet berörda arbetare uppgick blott till 3·2 % och antalet förlorade arbetsdagar till 0·3 % av medeltalet för åren 1909—1913. På varje strejkande eller utestängd arbetare kom i medeltal 3·53 förlorade arbetsdagar mot 34·16 dagar under nyssnämnda femårsperiod. Arbetsinställelsernas genomsnittliga varaktighet var 5·27 dagar; endast i två fall pågick strejk längre tid än en månad. Karakteristiskt var även, att flertalet konflikter berörde endast en arbetsgivare, och att antalet fall, där arbetsgivar- eller arbetarorganisationer medverkat vid arbetsinställelser, varit relativt lågt.

Hela antalet arbetsinställelser under år 1915 utgjorde 141. Inalles hade under tiden från krigets utbrott till 1915 års slut inträffat 167 konflikter. Dessas fördelning på olika näringsgrupper framgår av tabellen å föregående sida.

Arbetsinställelsernas resultat i jämförelse med föregående år framgår av nedanstående översikt:

Resultat	Arbetsinställelser		Berörda arbetare	
	1909—1913	1/8 1914—1915	1909—1913	1/8 1914—1915
	%	%	%	%
Arbetsgivarens villkor . . .	36·3	55·7	42·5	35·3
Arbetarnas fordringar . . .	15·7	18·6	6·8	19·6
Kompromiss	48·0	25·7	50·7	45·1
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0

Antalet arbetare, som fått sina fordringar beviljade, har, efter vad härav framgår, under kriget varit jämförelsevis stort, varemot, om hänsyn tages allenast till arbetsinställelsernas antal, arbetsgivarnas framgångar framstå som mer än vanligt talrika.

Arbetsplatser, vid vilka arbete bedrevs för försvarsväsendets räkning, berördes i minst 31 fall av arbetsinställelser.

(Streiks und Aussperrungen im Jahre 1915. Statistik des Deutschen Reichs, Band 280).

— Olycksfallsförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets fyra första månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 118 238 (103 291 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 4 356 olycksfall anmälts till anstalten (3 708 år 1915), till begravningshjälp för 26 dödsfall har utanordnats 1 560 kronor (år 1915 1 020 kronor för 17 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 98 837 kronor (89 298 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 131 062 kronor (114 546 år 1915) tillsammans 231 459 kronor (204 865 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 34 (44 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare hava avgivits i 127 fall (131 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 782 fall.

Olycksfallsförsäkringen i Norge. Den sedan några år pågående revisionen av de norska lagarna om olycksfallsförsäkring har nu slutförts och resulterat i tre i augusti 1915 promulgerade lagar.

Olycksfallsförsäkringen för industriarbetare (lag den 13 aug. 1915). Försäkringen har utvidgats till att omfatta sådant lantbruksarbete, vid vilket mekanisk drivkraft användes. Denna utvidgning motiveras med att dylik drivkraft under de senaste åren börjat komma mera allmänt i bruk, i det att små vattenfall blivit utnyttjade till leverans av elektrisk energi för belysning, tröskverk, höpressar, hackelsemaskiner, små kvarnar och sågar samt förrenserier. På grundval av österrikisk erfarenhet har man satt belastningen för tröskverk och hackelsemaskiner

till 60 promille av arbetslönen och för små sågar till 40 promille. — Till industriarbetarförsäkringen hava vidare prämtransporter blivit hänförda; dessa inräknades förut under olycksfallsförsäkringen för sjömän.

I fråga om ersättningen har införts den viktiga nyheten, att invalidräntor om högst 10 % må kunna på ansökan av den ersättningsberättigade inlösas med sitt kapitalvärde, minskat med 20 %; denna bestämmelse får även retroaktiv verkan på livräntor, som tillerkänts före lagens ikraftträdande. Riksförsäkringsanstalten är emellertid icke skyldig att bevilja kapitalutbetalning i stället för livränta, utan äger att i detta avseende taga hänsyn till vad i varje särskilt fall synes lämpligast. Då c:a 45 % av samtliga livräntor utgå med endast 5—10 %, väntas ifrågavarande bestämmelse medföra lättnader i förvaltningen.

Förhållandet mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna har hittills varit så ordnat, att sjukförsäkrad person vid olycksfall erhållit understöd i 28 dagar från sjukförsäkringen och först därefter från olycksfallsförsäkringen. För att minska den börda, som till följd härav vilat på sjukkassorna, har nämnda tid nedsatts från 28 dagar till 10 dagar. Icke sjukförsäkrade personer erhålla fortfarande olycksfallsersättning fr. o. m. dagen för olycksfallet.

Olycksfallsförsäkringen för sjömän (tilläggslag den 6 aug. 1915). Enligt den nya lagen omfattar försäkringen alla norska segelfartyg om minst 50 samt alla ång- och motorfartyg om minst 25 reg. tons bruttodräktighet. Fiske- och fångstfartyg av ifrågavarande storlek, vilka hittills tillhört fiskarförsäkringen, överföras alltså nu till sjömansförsäkringen. I försäkringen skall även inbegripas restaurangpersonalen ombord, varvid redaren betraktas som arbetsgivare och alltså har att erlägga premien. — Enligt den nya lagen skola fartygen i riskavseende kunna indelas i olika klasser med olika premier. Hittills hava gemensamma premiesatser varit gällande för samtliga fartyg, nämligen kr. 0·22 pr ton och 20 promille av de försäkrades arbetsförtjänst.

För olycksfall, som förorsakas av nu pågående krig, erhålla sjömännen enligt en särskild kunglig resolution en förhöjd ersättning på så sätt, att de lönesatser, som läggas till grund för ersättningsberäkningen, förhöjas med 500 kr.

Olycksfallsförsäkring för fiskare och personer i den mindre skeppsfarten (tilläggslag den 6 aug. 1915). Hit räknas alla fartyg, som icke hänföras till sjömansförsäkringen (se ovan). Såväl premierna som ersättningsbeloppen hava blivit höjda. Premien utgör kr. 2·00 (förut kr. 1·50). Ersättning för hel invaliditet samt dödsfallsersättning till änka utgå med 2 000 kr. (förut 1 000 kr.). Dödsfallsersättning, som utgår till annan person än änkan, utgöres endast av 1 000 kr. Vid dödsfall utgår i allmänhet 200 kr. till varje barn under 15 år.

(Social Forsorg).

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under april 1916. Under april voro samtliga mera betydande industrigrenar väl sysselsatta; ett flertal arbetade till och med under högtryck. Den fortgående rekryteringen för arméns behov ställde alltmer ökade krav på tillgången av kvinnlig arbetskraft och syntes påkalla särskilda åtgärder för den kvinnliga arbetarvärvningen.

Jämfört med de goda konjunkturerna under april 1915 utvisade månaden en viss sänkning i antalet sysselsatta arbetare, däremot en ökning i den genomsnittliga arbetsförtjänsten.

Vid kolgruvorna, liksom överhuvud taget inom gruvindustrien, var arbetstillgången fortfarande god. Tackjärnsindustrien var trots svårigheten att erhålla arbetskraft och råmaterial väl sysselsatt. Vid järn- och stålverken samt inom de flesta metallindustrierna var arbetstillgången mycket god; arbetet forcerades och bedrevs i stor utsträckning på övertid. Samma var förhållandet beträffande maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna. Inom bomullsindustrien rapporterades stor brist på arbetskraft beträffande spinneribranschen, däremot matt verksamhet vid väverierna.

Inom ylle- och trikåvaruindustrierna var efterfrågan på arbetskraft över allt mycket stor. Linneindustrien utvisade förbättring i Irland men var för övrigt fortfarande matt. Skoindustrien arbetade alltjämt under högtryck med mycket övertidsarbete, och läderindustrien var i stort sett väl sysselsatt. För beställningsskrädderierna medförde säsongen en förbättring i läget; inom konfektions- och modevaruindustrierna rådde gynnsamma konjunkturer, inom hattfabrikatio-

nen medelmåttiga. Den privata byggnadsverksamheten var fortfarande matt, men tack vare den stora överflyttningen av arbetare till andra yrken, hade de kvarvarande god sysselsättning. Tegelindustrien visade förbättring, och cementindustrien hade fortfarande full sysselsättning med övertidsarbete i stor utsträckning. Möbelindustrien var mycket väl sysselsatt, och även inom trävaruindustrierna var läget tillfredsställande. Boktryckeribranschen försämrades något, men god sysselsättning rådde fortfarande, och övertidsarbete förekom särskilt i London. Inom pappers- och bokbinderibranscherna rapporterades god sysselsättning och brist på arbetskraft. Glas- och lervaru- ävensom näringsämnesindustrierna voro fortfarande väl sysselsatta. Inom jordbruket ökades arbetstillgången tack vare gynnsam väderlek. För hamnarbetarna försämrades läget något men var alltjämt tillfredsställande. Beträffande sjömän för handelsflottan motsvarades tillgång och efterfrågan i stort sett väl.

Fackorganisationer med 940 698 medlemmar rapporterade 5 119 eller 0·5 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av april 1916 mot 0·5 % vid slutet av mars 1916 och 1·2 % vid slutet av april 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1916. Läget å arbetsmarknaden var under april 1916, om man undantager textil- och beklädnadsindustrierna, i stort sett bättre än under samma månad 1915 och i jämförelse med mars 1916 med få undantag oförändrat, i vissa fall bättre.

Vid kolgruvorna bedrevs verksamheten i lika stort omfång som under föregående månader; här förekom övertidsarbete. Inom järn-, metall- och maskinindustrierna rådde livligare sysselsättning än under april 1915 och i vissa fall även mars innevarande år. Bättre arbetstillfällen än under april 1915 erbjödo nästan genomgående även de elektriska och kemiska industrierna; i fråga om några grenar av den sistnämnda kunde jämväl i jämförelse med närmast föregående månad en stegring av verksamheten förmärkas. Inom textilindustrien och vissa grenar av beklädnadsindustrien hade läget under april försämrats sedan mars. Inom byggnadsverksamheten visade sig ingen väsentlig förbättring; blott i södra Tyskland kunde vissa ansatser till återuppvaknande förmärkas.

Av sjukkassornas redogörelser framgår, att deras i arbete varande medlemmar under april ökades med 192 049 eller med 2·32 % mot 0·50 % under mars. De arbetande männen ökades med 2·30 %, varemot svarar en minskning om 0·42 % under mars, och för kvinnornas vidkommande tillväxte antalet med 2·34 % mot 1·57 % under föregående månad.

Inom fackförbunden, vilka under april redovisat för 824 399 medlemmar, tilltog arbetslösheten något, i det att 18 997 eller 2·3 % voro utan sysselsättning vid slutet av april mot 2·2 % vid utgången av närmast föregående månad. För april 1915 är motsvarande procentsiffra 2·9 och för april 1914 2·8.

Även arbetsförmedlingsstatistiken visar tilltagande utbud av arbetskraft, såväl beträffande manlig som i fråga om kvinnlig sådan. På 100 lediga platser för män kommo under april 87 arbetssökande mot 81 under mars, och mot 100 lediga platser för kvinnor svarade i april 162, i mars 155 arbetssökande.

(Reichsarbeitsblatt).

Arbetslösheten i Danmark under år 1915.[1] I likhet med de närmast föregående åren har »Det statistiske Departement» bearbetat de uppgifter rörande arbetslösheten under sistlidet år, som av »De samvirkende Fagforbund» införskaffats från olika fackorganisationer.

Redogörelsen avser, liksom förhållandet varit under de föregående åren, endast sådan arbetslöshet, som icke förorsakats av arbetskonflikter, och omfattar blott organiserade arbetare. Undantagna äro funktionärer i kommunens tjänst, järnvägsmän samt sjömän.

Av hela antalet redovisade arbetare, som i medeltal per månad belöpte sig till 134 300, voro i genomsnitt 10 400 eller 7·7 % arbetslösa hela året. Antalet förlorade arbetsdagar har beräknats till sammanlagt 2 714 000 eller i genomsnitt 20 dagar per arbetare under året.

Arbetslösheten var, liksom under år 1914, något större i landsorten än i Köpenhamn. Antalet arbetslösa i förhållande till hela antalet arbetare var nämligen resp. 8·2 och 7·1 %. Även antalet

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1914, sid. 453; årg. 1915, sid. 566.

förlorade arbetsdagar var, i motsats mot föregående år, störst i landsorten, där förlusten pr arbetare utgjorde 20·8 dagar, mot 19·5 i Köpenhamn.

Arbetslöshetens växlingar under de sex år, för vilka statistik föreligger, framgår av nedanstående översikt, där man av hänsyn till den tvära övergången från juli till augusti 1914 valt en annan tidsindelning än den vanligen använda:

	Arbetslöshetsprocent					
	1910	*1911*	*1912*	*1913*	*1914*	*1915*
Januari—mars	15·2	15·9	13·8	12·7	13·7	15·7
April—juli	7·2	6·8	4·1	4·1	4·6	4·1
Augusti—september	7·1	4·7	3·7	3·8	10·6	3·6
Oktober—december	13·2	9·8	8·8	9·4	12·7	7·7
Hela året	10·7	9·5	7·6	7·5	9·9	7·7

Under första kvartalet av år 1915 var arbetslösheten, som synes, visserligen något större än motsvarande tid åren 1912—1914, men ingalunda svårare än det jämförelsevis gynnsamma året 1911. Under 1915 års senare del sjönk arbetslöshetsprocenten lägre än något föregående år.

Arbetslösheten inom olika yrkesgrupper under åren 1911—1915 belyses av följande sammanställning, där grupperna ordnats efter arbetslöshetsfrekvensens storlek under år 1915:

	Arbetslöshetsprocent				
	1911	*1912*	*1913*	*1914*	*1915*
Byggnads- och möbelindustri	16·9	12·8	12·2	15·3	15·2
Grovarbetare	10·9	8·5	9·0	12·5	9·9
Grafisk industri	5·6	4·8	4·6	7·3	6·5
Beklädnadsindustri	3·6	4·6	4·6	6·0	5·3
Jord- och stenindustri	1·1	2·4	1·7	3·0	3·8
Trävaruindustri	5·3	5·3	5·3	5·8	3·5
Metallindustri	5·9	4·8	4·6	5·5	2·9
Livsmedelsindustri	6·6	5·3	3·5	4·2	2·5
Textilindustri	3·5	2·5	2·9	6·2	2·1
Läderindustri	2·2	3·4	3·5	3·2	1·8
Pappersindustri	0·2	0·3	0·5	0·8	0·2
I medeltal	9·2	7·6	7·5	9·9	7·7

Med undantag av jord- och stenindustrien förete samtliga grupper mindre arbetslöshet under år 1915 än föregående år. Särskilt stark var minskningen inom textilindustrien. I övrigt företeddo de olika industrierna med hänsyn till arbetslöshetsfrekvensen samma inbördes ordning som under år 1914.

Av de olika fackförbunden hade murarna under år 1915 den högsta arbetslöshetsprocenten eller 21·9 %. Därefter kommo måleriarbetare med 18·8 %, timmermän med 13·1 %, snickare med 12 % och grovarbetare med 11·2 %. Sist stodo pappersindustriarbetarna med 0·2 % och bryggeriarbetarna med 1 %.

(Statistiske Efterretninger.)

— Ut- och invandring. —

Den transoceana utvandringen från Sverige under år 1915. Förut har socialstyrelsen publicerat uppgifter angående den transoceana utvandringen från Sverige över svenska och norska hamnar under år 1915. Sedan numera jämväl uppgifter rörande samma utvandring över Danmark av Det statistiske Departement i Köpenhamn tillställts socialstyrelsen, kan man erhålla kännedom rörande hela omfattningen av den svenska utvandringen över havet under förlidet år.

Vad först beträffar den svenska transoceana utvandringen över danska hamnar under år 1915, uppgick densamma till 621 personer, av vilka 507 (81·6 %) män och 114 (18·4 %) kvinnor. Detta är nära 1 400 personer mindre än under år 1914 och betydligt mindre än under något av de föregående 13 åren, för vilka uppgifter föreligga.

Samtliga svenska utvandrare under år 1915 befordrades via Köpenhamn; 424 män och 101 kvinnor befordrades direkt med danska fartyg till Amerika, medan 83 män och 13 kvinnor över dansk hamn reste vidare över annan europeisk hamn till sin bestämmelseort.

Sammanställas siffrorna för utvandringen över Danmark med de förut publicerade siffrorna för utvandringen över svenska och norska hamnar, blir resultatet för de senaste sju åren, såsom nedanstående översikt utvisar:

År	Antal utvandrare över svenska hamnar	norska hamnar	danska hamnar	Summa
1909	15 802	2 212	2 376	20 390
1910	20 162	3 853	3 619	27 634
1911	13 413	2 422	2 798	18 633
1912	11 615	1 854	2 160	15 629
1913	13 595	2 750	3 043	19 388
1914	7 212	1 739	2 015	10 966
1915	2 988	1 140	621	4 699
Summa	**84 737**	**15 970**	**16 632**	**117 339**

Hela den transoceana utvandringen enligt förenämnda uppgifter belöpte sig under år 1915 till sammanlagt 4 699 personer och var sålunda mindre än hälften mot år 1914. Man får i själva verket gå tillbaka ända till åren kring mitten av 1870-talet för att finna en absolut taget lägre utvandringssiffra än under fjolåret.

Under olika kvartal ter sig utvandringen under de senaste fem åren på följande sätt:

År	januari—mars	april—juni	juli—september	oktober—december	Summa
1911	4 448	6 917	4 728	2 540	18 633
1912	2 657	4 729	5 105	3 138	15 629
1913	4 014	6 894	5 360	3 120	19 388
1914	2 562	4 500	2 156	1 748	10 966
1915	995	1 419	1 290	995	4 699

Som synes, var emigrationen över havet under alla fem åren utom 1912 störst under andra kvartalet. Månaderna mars, april och maj hade i regel att uppvisa de högsta emigrationssiffrorna och januari och december de lägsta. Under de tre åren 1911—13 kom i genomsnitt följande procent av samtliga utvandrare på de olika kvartalen, nämligen 20·7, 34·6, 28·3 och 16·4, medan motsvarande siffror för 1914 voro 23·4, 41·0, 19·7 och 15·9 samt för fjolåret 21·2, 30·2, 27·4 och 21·2.

Av utvandrarna under år 1915 voro 2 594 eller 55·2 % män och 2 105 eller 44·8 % kvinnor. Under år 1914 var männens antal 62·6, under år 1913 64·9, år 1912 59·1, år 1911 62·5, år 1910 66·8 och år 1909 66·7 % av hela utvandringen. Det fanns sålunda bland utvandrarna under år 1915 ett jämförelsevis mycket större antal kvinnor än under något av de föregående sju åren.

Beträffande utvandrarnas fördelning efter kön förefinnas betydande skiljaktigheter mellan utvandringen över svenska hamnar å ena samt norska och danska hamnar å andra sidan. Männens andel i procent av hela utvandringen över ovannämnda hamnar framgår av efterföljande översikt:

	Män i procent av utvandringen över svenska hamnar	norska hamnar	danska hamnar
1909—1913	59·1	73·9	84·4
1914	54·4	74·6	81·7
1915	47·9	59·7	81·6

Av utvandrarna under femårsperioden 1909—13 över svenska hamnar utgjorde sålunda männen nära tre femtedelar men över norska hamnar bortåt tre fjärdedelar och över danska hamnar mer än fem sjättedelar. Männens starkt framträdande övertalighet bland den av norska och i synnerhet danska myndigheter redovisade utvandringen bestyrker det kända förhållandet, att utvandringen över Norge och särskilt över Danmark till stor del varit av olaglig natur. Under 1914 sjönk männens andel av utvandringen över svenska och danska hamnar och var ungefär densamma över norska hamnar som genomsnittet för de föregående fem åren. För år 1915 visade procentsiffran för männens andel av utvandringen över svenska och norska hamnar en betydande nedgång men var för samma utvandring över Danmark lika stor som år 1914. Som bekant vidtog Kungl. Maj:t i början av år 1915 vissa åtgärder för att förhindra utvandring av män i värnpliktsåldern, som skäligen kunde antagas avflytta från riket utan att vederbörligt tillstånd därtill utverkats. Från ungefär samma tid öva även vederbörande norska myndigheter — efter hemställan från svenska regeringen — kontroll över emigrationen från Sverige i avsikt att förekomma den olagliga utvandringen härifrån. Att denna skärpta tillsyn över den manliga utvandringen ej varit utan effekt, torde förestående siffror oförtydbart giva vid handen.

Utvandringen från Sverige under första kvartalet 1916. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under innevarande års första kvartal varit något större än under motsvarande tid förlidet år, i det den uppgick till 961 personer mot 788 samma tid i fjol.

Av utvandrarna under första kvartalet 1916 hade 778 emigrerat till främmande världsdelar över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt 183 över Kristiania, Trondhjem och Bergen. Dessutom hava under samma tid 313 personer från annat land utvandrat över svenska hamnar.

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under detta års tre första månader befordrats från ovannämnda svenska och norska hamnar i följande antal:

	1916			1915	
	januari	februari	mars	Summa	januari—mars
Stockholm	38	51	67	156	119
Malmö	34	55	110	199	131
Hälsingborg	—	18	21	39	49
Göteborg	28	222	134	384	230
Kristiania	40	37	59	136	175
Trondhjem	10	7	29	46	84
Bergen	—	1	—	1	—
Summa	**150**	**391**	**420**	**961**	**788**

Utvandringen under första kvartalet år 1915 över svenska hamnar har i jämförelse med samma tid i år ökats från 529 till 778 personer eller med 47·1 %, men över norska hamnar minskats från 259 till 183 personer eller med 29·3 %. Av utvandrarna under första kvartalet i år befordrades 167 personer med Svenska Amerikalinjens ångfartyg »Stockholm» till Amerika.

Av de 961 svenska emigranter, som under första kvartalet utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar voro 580 män och 381 kvinnor.

Emigrationen från Sverige under första kvartalet av åren 1915 och 1916 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska och norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

Län	Över svenska hamnar	Över norska hamnar	Över svenska och norska hamnar	
	År 1916	År 1916	År 1916	År 1915
Stockholms stad	79	6	85	52
Stockholms län	11	—	11	9
Uppsala »	4	—	4	8
Södermanlands »	8	—	8	8
Östergötlands »	32	2	34	25

Län	Över svenska hamnar År 1916	Över norska hamnar År 1916	Över svenska och norska hamnar År 1916	Över svenska och norska hamnar År 1915
Jönköpings län	23	—	23	26
Kronobergs »	42	—	42	21
Kalmar »	93	4	97	64
Gottlands »	4	—	4	1
Blekinge »	30	—	30	21
Kristianstads »	38	1	39	39
Malmöhus »	86	—	86	38
Hallands »	66	1	67	37
Göteborgs och Bohus »	62	5	67	46
Älvsborgs »	68	14	82	75
Skaraborgs »	31	5	36	25
Värmlands »	29	54	83	110
Örebro »	13	8	21	26
Västmanlands »	7	3	10	8
Kopparbergs »	14	11	25	18
Gävleborgs »	17	10	27	34
Västernorrlands »	17	22	39	36
Jämtlands »	2	20	22	18
Västerbottens »	1	7	8	25
Norrbottens »	1	10	11	18
Hela riket	778	183	961	788
Från annat land	313			
Summa	1 091			

Från och med innevarande års början hava de månatliga uppgifterna angående emigrationen över svenska och norska hamnar kompletterats med uppgifter om utvandrarnas ålder i femårsgrupper. Utvandrarnas fördelning på vissa större åldersgrupper framgår av nedanstående översikt:

Åldersgrupper	Män	Kvinnor	Summa
Absoluta tal			
Under 15 år	61	33	94
15—20 »	299	113	412
20—30 »	94	153	247
30—40 »	68	52	120
40—50 »	38	17	55
50 år och däröver	20	13	33
Summa	580	381	961
Relativa tal			
Under 15 år	10·5	8·7	9·8
15—20 »	51·6	29·7	42·9
20—30 »	16·2	40·1	25·7
30—40 »	11·7	13·6	12·5
40—50 »	6·6	4·5	5·7
50 år och däröver	3·4	3·4	3·4
Summa	100·0	100·0	100·0

Av samtliga 961 utvandrare över svenska och norska hamnar under årets första kvartal tillhörde icke mindre än 412 eller 42·9 % åldersgruppen 15—20 år, 247 eller en fjärdedel gruppen

20—30 år och 120 eller en åttondel gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde en tiondel av hela antalet, och närapå lika många (9·1 %) hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. Mer än hälften (51·6 %) av männen tillhörde åldersgruppen 15—20 år men endast tre tiondelar (29·7 %) av kvinnorna. Åldersgruppen 20—30 år var talrikast representerad bland kvinnorna eller med 40·1 % mot 16·2 % av männen. Inom övriga åldersgrupper var skillnaden i detta hänseende mindre betydande.

Av de 457 män, som utvandrat över svenska hamnar, voro 9·6 % barn under 15 år, mer än hälften eller 52·5 % tillhörde åldersgruppen 15—20 år, 13·8 % åldersgruppen 20—30 år och inemot en fjärdedel (24·1 %) hade uppnått 30 års ålder. För de 123 män, som emigrerat över Norge, utgjorde motsvarande siffror resp. 13·8, 47·9, 25·1 och 13·2 %. Den talrikaste åldersgruppen var sålunda 15—20-åringarna med ungefär hälften av samtliga utvandrare över resp. hamnar. Åldersgruppen 20—30 år var däremot relativt taget ungefär dubbelt så talrikt företrädd bland utvandrarna över norska som över svenska hamnar, medan förhållandet var rakt motsatt beträffande de utvandrare, som uppnått 30 års ålder.

Kontrollbestämmelser rörande norsk utvandring över Sverige. Norska socialdepartementet hade den 15 mars 1915 ålagt samtliga utvandringsagenter i Norge ävensom de övriga personer därstädes, som voro underkastade bestämmelserna om emigrantkontroll, att icke taga befattning med svenska undersåtar, som hade för avsikt att utvandra, med mindre de vore i besittning av vederbörligen styrkt bevis om tillstånd att utvandra, varjämte norska justitiedepartementet den 20 i samma månad anmodat vederbörande polismyndigheter att av svenska värnpliktiga, som från norsk hamn avreste till utlandet, avfordra företeende av utvandringstillstånd från svenska myndigheter och att förbjuda utvandring, därest dylik attest ej kunde företes. Med anledning härav fäste härvarande norske minister utrikesdepartementets uppmärksamhet därå, att liknande kontroll ej utövades från svensk sida beträffande norska undersåtar, som utvandrade över svensk hamn, och hemställde om åtgärders vidtagande i ändamål att norska manliga undersåtar i åldern 20—45 år icke måtte tillåtas avresa över svensk hamn till utländsk världsdel, innan de inför behörig myndighet företett antingen utvandringstillstånd från norsk utskrivningsmyndighet eller ett av militärmyndighet utfärdat intyg, utvisande att de äro befriade från värnpliktens fullgörande.

Med anledning härav har Kungl. Maj:t, sedan socialstyrelsen avgivit yttrande över berörda framställning, den 28 april detta år beslutat dels att, därest med norsk manlig undersåte i åldern 20—45 år upprättats kontrakt angående utvandring över svensk hamn, kontraktet icke får av polismyndighet eller magistrat enligt bestämmelsen i § 6 av förordningen den 4 juni 1884, om vad med avseende å utvandrares fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör, förses med påteckning, att det är i vederbörlig ordning upprättat, såvida icke företes antingen av norsk polismyndighet lämnat tillstånd för den resande att utvandra eller värnpliktsbok, innehållande bevis om frikallelse från värnplikts fullgörande, eller fripass, dels ock att vederbörande polismyndigheter hava att i övrigt tillse, att norsk manlig undersåte i omförmälda ålder icke utan företeende av tillstånd till utvandring, värnpliktsbok eller fripass, på sätt förut nämnts, tillåtes medfölja fartyg, som från svensk hamn avgår till främmande världsdel antingen direkt eller med anlöpande av annan europeisk hamn.

— Bostadsförhållanden. —

Stockholms stad och bostadsproduktionen. I anledning av motioner i ämnet hemställde Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskott i slutet av april månad, att stadsfullmäktige måtte besluta dels om uppförande av sex bostadshus, nämligen tre i kvarteret Smedjan, två i kvarteret Båten samt ett i Ulvsunda villastad, dels om bemyndigande för drätselkammaren resp. lantegendomsnämnden att på vissa villkor till en för ändamålet särskilt bildad bostadsförening försälja vissa tomter i kvarteret Motorn samt i Bromma ävensom om bemyndigande för drätselkammaren att för ifrågavarande bostadsförening teckna garanti för lån mot inteckningar i fastig-

heten, liggande närmast efter kassalån å lägst 60 % av brandförsäkringsvärdet men inom 90 % av fastighetens uppskattade värde, dock högst för ett belopp av 200 000 kronor.

Stadsfullmäktige hava numera, genom beslut den 15 maj, i princip godkänt dessa förslag men återförvisat det förstnämnda till beredningsutskottet i och för verkställande av vissa detaljutredningar.

— Nykterhetsrörelsen. —

Kontrollföreskrifter för brännvinsinköp utom hemorten. Enligt 2 §, 2 mom. i brännvinsförsäljningsförordningen må innehavare av rättighet till detaljhandel ej utminutera brännvin till person, boende inom annat kontrollområde, därest ej det bolag, inom vars område personen är boende, därtill lämnat medgivande, med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen kan meddela.[1] Från den 1 mars 1917 gälla, enligt kontrollstyrelsens därom utfärdade cirkulär, i förevarande avseende följande föreskrifter:

Medgivande att utom hemortsbolagets kontrollområde inköpa brännvin kan lämnas beträffande

1) den, som på grund av offentligt uppdrag eller eljest på mera stadigvarande sätt uppehåller sig inom viss kommun utom hemortsbolagets kontrollområde, utan att kunna anses vara skyldig att inom denna kommun kyrkobokföras,

2) den, som på grund av kommunikationsförhållanden har bättre förbindelser med eller plägat förlägga sina affärsresor till ort, där bolag i angränsande kontrollområde finnes, och där han önskar till avhämtning inköpa brännvin,

3) den, som på grund av särskilda skäl under tillfällig vistelse utom hemortsbolagets kontrollområde önskar till avhämtning inköpa brännvin hos annat eller andra bolag, eller

4) den, som önskar från namngiven spirituosahandlare inom annat kontrollområde i myckenhet, som för varje särskilt fall av hemortsbolaget fastställes, till försändning inköpa sådant brännvin, som av dylik handlare må utminuteras.

Person tillhörande den *första* av ovan nämnda kategorier, äger på vanligt sätt hos bolaget inom det kontrollområde, varest han uppehåller sig, göra anmälan för erhållande av inköpsbevis, och tilldelas honom sådant, så snart medgivande därtill inhämtats av vederbörande hemortsbolag samt hans behörighet i övrigt prövats.

I övriga fall skall anmälan först göras hos hemortsbolaget. Därest fråga är om sådan person, som nämnes i *andra* momentet, utställer bolaget för honom ett enligt fastställt formulär avfattat s. k. transportkort, vilket översändes till det bolag, där personen i fråga önskar inköpa brännvin, och vilket berättigar honom att jämväl här verkställa inköp å det av hemortsbolaget utfärdade inköpsbeviset.

Person, tillhörande den *tredje* kategorien, erhåller, därest hans ansökan beviljas, ett s. k. namnbevis, vilket från transportkortet skiljer sig därutinnan, att dess giltighet ej är begränsad till visst namngivet bolag. Däremot skall å dylikt bevis angivas dels den maximikvantitet, som å detsamma må inköpas, och dels den tidrymd, ej överstigande fyra månader, varunder detsamma må gälla.

För det fall, som omförmäles i *fjärde* momentet, skall köparen å enligt särskilt formulär avfattad rekvisitionsblankett angiva de slag av spirituosa, han önskar inköpa, samt myckenheten därav, varefter hemortsbolaget medelst sin firmastämpel bestyrker, att medgivande lämnats till köpets verkställande. Samtidigt avstämplas motsvarande antal liter å kundens inköpsbevis.

(K. kontrollstyrelsens cirkulär n:r 10).

Stiftelsen Stockholms alkoholisthem Eolshäll. Sedan styrelsen för stiftelsen Stockholms alkoholisthem Eolshäll beslutat stiftelsens upplösning och samtliga dess tillgångars överlåtande till Stockholms stad för egendomen Eolshälls begagnande såsom kommunens alkoholistanstalt och sedan Stockholms stadsfullmäktige godkänt berörda överlåtelse, har Kungl. Maj:t, utan vars medgivande enligt stiftelsens stadgar det sålunda fattade beslutet ej må träda i tillämpning, den 5 maj 1916 förklarat sig icke hava något att häremot erinra.

[1] »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 769.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

April månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under april månad.

Översikt av verksamheten under *april* månad år 1916.

April	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 441	1 750	1 356	2 151	3 148	1 479	**4 592**	**4 898**	**2 835**
Stockholms län	739	929	559	140	346	95	**879**	**1 275**	**654**
Uppsala län	415	527	260	264	286	208	**679**	**813**	**468**
Södermanlands län	288	402	215	238	255	142	**526**	**657**	**357**
Östergötlands län	672	758	477	650	712	410	**1 322**	**1 470**	**887**
Norrköping	583	312	245	320	433	217	**903**	**745**	**462**
Jönköpings län	185	285	118	244	268	159	**429**	**553**	**277**
Kronobergs län	53	72	44	80	99	64	**133**	**171**	**108**
Norra Kalmar län	72	72	47	55	81	42	**127**	**153**	**89**
Södra Kalmar län	85	84	68	141	130	85	**226**	**214**	**153**
Gottlands län	23	54	7	54	100	24	**77**	**154**	**31**
Blekinge län	480	338	291	349	356	248	**829**	**694**	**539**
Kristianstads län	327	444	258	306	462	238	**633**	**906**	**496**
Malmöhus län. Malmö	843	518	429	1 199	1 052	747	**2 042**	**1 570**	**1 176**
Malmöhus län. Lund	224	136	118	135	83	68	**359**	**219**	**186**
Malmöhus län. Landskrona	123	121	94	41	41	26	**164**	**162**	**120**
Malmöhus län. Hälsingborg	369	239	192	241	306	181	**610**	**545**	**373**
Malmöhus län. Ystad	112	55	48	96	55	39	**208**	**110**	**87**
Malmöhus län. Trälleborg	94	82	68	36	49	31	**130**	**131**	**99**
Malmöhus län. Eslöv	113	105	83	69	73	52	**182**	**178**	**135**
Malmöhus län. Skurup	66	55	46	25	39	21	**91**	**94**	**67**
Hallands län	165	246	126	151	223	117	**316**	**469**	**243**
Göteb. o. Bohus län	167	227	123	131	209	62	**298**	**436**	**185**
Göteborg	1 870	1 986	1 767	907	1 506	858	**2 777**	**3 492**	**2 625**
Älvsborgs län	179	262	118	26	71	24	**205**	**333**	**142**
Skaraborgs län	126	242	94	99	176	69	**225**	**418**	**163**
Värmlands län	106	183	84	138	257	115	**244**	**440**	**199**
Örebro län	297	611	231	271	423	190	**568**	**1 034**	**421**
Västmanlands län	367	583	222	238	399	175	**605**	**982**	**397**
Kopparbergs län	204	187	126	316	334	203	**520**	**521**	**329**
Gävle stad och län	418	231	182	143	119	73	**561**	**350**	**255**
Västernorrlands län	313	197	168	187	165	98	**500**	**362**	**266**
Jämtlands län	87	59	42	159	182	140	**246**	**241**	**182**
Västerbottens län	75	67	38	147	181	105	**222**	**248**	**143**
Norrbottens län	72	75	45	133	157	103	**205**	**232**	**148**
Tillsammans april 1916	**12 753**	**12 494**	**8 389**	**9 880**	**12 776**	**6 908**	**22 633**	**25 270**	**15 297**
» mars 1916	*13 542*	*10 871*	*7 909*	*10 013*	*10 721*	*6 073*	*23 555*	*21 592*	*13 982*
» april 1915	15 654	10 330	7 784	11 016	11 013	6 437	26 670	21 343	14 221
» » 1914	10 120	9 046	6 292	8 656	11 662	6 139	18 776	20 708	12 431
» » 1913	10 361	8 622	6 021	8 668	10 939	5 638	19 029	19 561	11 659

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 22 633 ansökningar om arbete, varav 12 753 av män och 9 880 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 25 270 lediga platser, nämligen 12 494 för män och 12 776 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 15 297, av vilka 8 389 besattes med män och 6 908 med kvinnor.

I jämförelse med april 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 1 076 (7·6 %), därav 605 manliga och 471 kvinnliga. Denna ökning beror givetvis på den rikligare arbetstillgång, som detta år förefunnits. Antalet arbetssökande har å andra sidan varit avsevärt mindre än föregående år. Samtliga förskjutningar i här förevarande avseenden hava, såsom av förestående tabell framgår, varit mest framträdande å manliga avdelningen.

Vid jämförelse med mars månad innevarande år framträder en ökning av antalet lediga och tillsatta platser, varemot antalet ansökningar om arbete varit mindre än föregående månad. Förmedlingsresultatet har sålunda, från de arbetssökandes synpunkt sett, betydligt förbättrats.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 045	4 812	2 622	744	1 752	704	**3 789**	**6 564**	**3 326**	58	51
II. Gruvdrift och malmförädling	96	85	34	—	—	—	**96**	**85**	**34**	113	40
III. Industri och hantverk m. m.	4 220	2 894	1 924	567	559	313	**4 787**	**3 453**	**2 237**	139	65
IV. Handel och samfärdsel	1 730	1 640	1 058	1 335	1 667	799	**3 065**	**3 307**	**1 857**	93	56
V. Husligt arbete	4	2	—	7 025	8 725	5 052	**7 029**	**8 727**	**5 052**	81	58
VI. Allmän och litterär verksamhet	30	64	51	71	62	31	**101**	**126**	**82**	80	65
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 628	2 997	2 700	138	11	9	**3 766**	**3 008**	**2 709**	125	90
Summa för april 1916	**12 753**	**12 494**	**8 389**	**9 880**	**12 776**	**6 908**	**22 633**	**25 270**	**15 297**	**90**	**61**
» » » 1915	15 654	10 380	7 784	11 016	11 013	6 437	26 670	21 343	14 221	125	67
» » » 1914	10 120	9 046	6 292	8 656	11 662	6 139	18 776	20 708	12 431	91	60
» » » 1913	10 361	8 622	6 021	8 668	10 939	5 638	19 029	19 561	11 659	97	60

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	April 1915	Mars 1916	April 1916	April 1915	Mars 1916	April 1916
Män	88	80	*63*	67	56	*54*
Kvinnor	56	56	*42*	51	43	*40*
Tillsammans	**80**	**74**	***58***	**63**	**53**	***51***
Övriga näringsgrenar						
Män	193	151	*126*	81	83	*75*
Kvinnor	107	99	*83*	60	59	*56*
Tillsammans	**150**	**121**	***101***	**78**	**69**	***64***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	152	125	*102*	75	73	*67*
Kvinnor	100	93	*77*	58	57	*54*
Tillsammans	**125**	**109**	***90***	**67**	**65**	***61***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 90 ansökningar om arbete, gentemot 109 ansökningar under näst föregående månad och 125 under april 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 61, gentemot 65 under näst föregående månad och 67 under april 1915.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 721 platser, varav 1 203 manliga och 518 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 856, 1 361 och 495 samt under nästlidna månad resp. 1 462, 978 och 484. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**19**	**22**	**7**	**499**	**981**	**567**	**250**	**422**	**217**
Därav kvinnor	1	6	1	54	129	46	45	67	49
II. Gruvdrift och malmförädling	**1**	—	—	—	**15**	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**20**	**3**	**3**	**1**	**3**	—	**4**	**3**	—
Därav kvinnor	3	3	3						
B Metall- och maskinindustri	**230**	**119**	**60**	**18**	**8**	**3**	**14**	**18**	**3**
Därav kvinnor	27	30	12	1	—	—			
C Trävaruindustri	**32**	**28**	**13**	**16**	**12**	**8**	**4**	**12**	**8**
Därav kvinnor	1	2	2						
D Byggnadsverksamhet	**647**	**198**	**160**	**77**	**21**	**19**	**27**	**19**	**12**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**7**	**9**	**7**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	2	1						
F Textilindustri	**3**	**8**	**1**	—	**1**	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
G Beklädnadsindustri	**65**	**88**	**36**	**3**	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	57	86	35	3	—	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	**76**	**81**	**45**	**2**	**3**	**1**	**11**	**7**	**4**
Därav kvinnor	50	67	40				2	2	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**30**	**18**	**13**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	18	11	8						
J Trämasse- och pappersindustri	**11**	**19**	**6**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	8	17	6						
K Grafisk industri	**18**	**8**	**4**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	5	2						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**47**	**28**	**20**	**5**	**1**	**1**	**5**	**5**	**4**
Därav kvinnor	8	1	—						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**92**	**39**	**23**	**2**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	58	17	10						
B Butiks- o. magasinspersonal.	**287**	**257**	**144**	**1**	**1**	—	**9**	**2**	**1**
Därav kvinnor	80	74	19	—	1	—	1	1	1
C Hotell-, café- och restaurangrörelse	**213**	**375**	**127**	**4**	**11**	**3**	**18**	**23**	**14**
Därav kvinnor	185	356	116	1	8	1	18	20	12
D Landtransport	**279**	**309**	**142**	**9**	**4**	**1**	**9**	**18**	**6**
Därav kvinnor	11	27	4				2	2	2
E Vattentransport	**31**	**78**	**67**	**8**	**3**	**2**	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**9**	**39**	**28**	—	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor	—	37	28				—	1	1
V. Husligt arbete	**1 614**	**2 396**	**1 186**	**80**	**208**	**48**	**193**	**191**	**140**
Därav kvinnor	1 612	2 394	1 186	80	208	48	193	191	140
VI. Allmän och litterär verksamhet	**56**	**68**	**48**	**1**	—	—	**4**	**2**	**2**
Därav kvinnor	33	10	5	1	—	—	3	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**805**	**718**	**695**	**152**	**3**	**1**	**180**	**95**	**56**
Därav kvinnor	5	3	1						
Summa för april månad år 1916	**4 592**	**4 898**	**2 885**	**879**	**1 275**	**654**	**679**	**813**	**468**
Därav kvinnor	2 151	3 148	1 479	140	346	95	264	286	208
» » » månad år 1915	7 000	4 146	2 482	904	702	450	708	686	475
Därav kvinnor	2 637	2 780	1 348	118	214	66	297	292	218

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
136	209	97	99	172	118	383	573	331	67	163	64	52	80	48	85	133	79	I.
23	31	16	8	47	19	57	128	66	9	41	18	17	36	12	22	57	31	
—	—	—	3	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
1	—	—	9	—	—	8	22	9	8	47	7	1	4	—	—	—	—	*A*
									2	2	2							
18	19	16	47	7	4	27	21	14	21	44	11	8	7	8	5	4	1	*B*
5	28	18	15	2	1	7	27	19	6	5	2	—	—	—	8	8	1	*C*
			1	—	—													
15	20	11	136	43	33	52	30	16	12	13	7	2	2	1	5	11	8	*D*
—	1	1	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	1	1																
1	3	1	84	5	2	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			26	4	2	2	1	1										
1	1	1	15	3	1	16	10	3	6	3	1	1	3	—	—	—	—	*G*
1	1	1	5	3	1	12	7	2	6	3	1	1	—	—				
4	7	2	22	31	23	19	13	7	8	8	5	—	1	1	5	4	2	*H*
2	2	1	10	23	20	12	7	4	4	4	1	—	1	1	2	1	—	
—	—	—	2	—	—	1	—	—	6	1	1	—	—	—	29	30	30	*I*
						1	—	—	1	—	—				6	7	7	
1	—	—	6	5	4	—	—	—	4	2	1	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	15	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			2	5	4													
22	43	15	12	1	1	9	7	5	5	3	2	—	—	—	9	10	10	*L*
3	2	2				3	—	—										
																		IV.
—	—	—	2	—	—	2	2	2	1	—	—	—	—	—	4	—	—	*A*
			1	—	—	1	—	—							2	—	—	
8	1	1	17	22	21	13	6	4	3	—	—	—	—	—	6	1	1	*B*
4	—	—	3	4	3	9	5	3	2	—	—				6	—	—	
12	19	8	25	59	27	50	87	61	27	36	27	7	7	6	9	11	4	*C*
9	15	5	21	57	25	47	83	57	26	35	26	5	4	3	8	10	4	
11	11	8	28	36	13	74	56	27	8	6	5	3	2	1	8	1	—	*D*
5	2	2	5	12	6	36	13	5	—	1	1				2	1	—	
3	10	4	38	10	9	14	13	10	1	1	1	1	—	—	16	13	10	*E*
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	1																
190	200	113	106	277	136	466	454	260	192	179	114	55	57	48	148	135	85	V.
190	200	113	106	277	136	466	454	260	192	179	114	55	57	48	148	135	85	
1	—	—	—	2	1	3	7	5	2	3	1	2	1	—	—	—	—	VI.
1	—	—	—	1	1	3	6	4	2	3	1	2	1	—				
97	84	60	219	65	64	167	139	111	52	39	28	6	7	—	21	11	11	VII.
			132	—	—	1	8	8										
526	657	357	908	745	462	1 822	1 470	887	429	553	277	188	171	108	358	367	242	
238	255	142	320	438	217	650	712	410	244	268	159	80	99	64	196	211	127	
608	564	350	1 043	787	511	1 529	1 273	873	413	359	256	126	135	97	346	384	221	
220	205	110	361	409	211	646	593	386	199	178	124	85	90	69	166	216	111	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**13**	**89**	**6**	**231**	**201**	**215**	**284**	**480**	**221**	**126**	**185**	**126**
Därav kvinnor	4	50	2	100	147	101	64	167	50	35	66	44
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	4	4	21	30	20	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	1	6	—	119	57	54	11	30	21	2	4	4
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	3	1	1	12	18	16	8	7	1	49	36	33
Därav kvinnor										8	10	10
C Trävaruindustri	—	—	—	3	5	4	1	5	3	18	9	5
Därav kvinnor										7	2	2
D Byggnadsverksamhet	3	1	1	22	24	19	12	18	10	198	91	79
Därav kvinnor										—	1	1
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	10	2	1
Därav kvinnor										6	1	—
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	2	—	—	22	3	—
Därav kvinnor										18	2	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	2	3	2	69	44	31
Därav kvinnor							2	3	2	61	40	28
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	7	1	1	8	5	2	28	20	10
Därav kvinnor				1	1	1	2	2	1	21	20	10
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
Därav kvinnor										2	1	1
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	1	1	—	—	—	3	1	1
Därav kvinnor										2	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	14	—	—	1	1	1	112	42	39
Därav kvinnor				2	—	—				31	21	21
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	13	13
Därav kvinnor										31	8	8
B Butiks- och magasinspersonal	3	3	1	9	2	2	5	2	2	135	18	13
Därav kvinnor	2	1	1	3	1	1	2	2	2	87	16	11
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	1	1	—	22	20	15	51	63	45	118	105	74
Därav kvinnor	1	1	—	22	19	14	49	58	42	109	99	71
D Landtransport	2	4	—	14	11	8	5	3	1	111	126	56
Därav kvinnor				1	2	2				48	76	30
E Vattentransport	—	—	—	28	14	14	4	—	—	32	3	3
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**46**	**48**	**21**	**220**	**186**	**129**	**187**	**230**	**141**	**730**	**686**	**508**
Därav kvinnor	46	48	21	220	186	129	187	230	141	730	686	508
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1
Därav kvinnor	1	—	—							2	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3	—	—	124	60	57	31	29	26	229	178	177
Summa för april månad år 1916	**77**	**154**	**31**	**829**	**694**	**589**	**633**	**906**	**496**	**2 042**	**1 570**	**1 176**
Därav kvinnor	54	100	24	349	356	248	306	462	288	1 199	1 052	747
» » » månad år 1915	24	64	8	793	594	448	784	846	585	2 393	1 714	1 184
Därav kvinnor	5	27	1	310	287	206	344	418	249	1 310	947	616

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
104	177	133	353	372	249	120	265	133	143	179	118	87	145	56	16	49	5	I.
7	34	16	53	103	45	27	75	36	10	25	1	35	60	11				
20	2	2	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	15	—	2	—	—	II.
																		III.
4	8	8	10	46	43	29	3	3	93	17	16	54	19	14	23	3	2	*A*
									—	1	—							
26	8	4	25	19	13	9	19	12	184	88	69	4	14	8	11	9	2	*B*
									—	1	1							
2	1	—	4	3	2	—	—	—	65	50	47	2	3	—	5	1	1	*C*
68	19	19	78	45	39	8	7	2	167	230	222	18	39	22	86	101	65	*D*
11	4	4	20	10	8	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	*E*
10	4	4	1	2	1													
10	4	—	7	—	—	11	9	2	28	8	2	1	—	—	4	2	2	*F*
9	3	—	4	—	—	5	1	—	11	5	1				1	1	1	
12	4	1	10	9	5	3	—	—	23	14	5	1	—	—	1	—	—	*G*
5	4	1	9	8	5	3	—	—	5	9	4							
23	9	6	17	10	7	3	3	2	37	58	35	—	7	—	—	1	1	*H*
8	8	6	1	—	—	—	1	—	6	25	7	—	5	—				
2	7	7	—	1	1	—	—	—	8	33	32	2	—	—	—	—	—	*I*
									2	2	2							
3	—	—	1	1	1	—	—	—	3	16	5	3	—	—	3	5	—	*J*
1	—	—							1	7	—	1	—	—				
1	—	—	1	—	—	1	—	—	6	10	1	—	—	—	—	—	—	*K*
									—	3	—							
14	5	5	13	6	6	—	2	1	21	9	3	—	8	4	6	28	11	*L*
—	3	3	—	1	1													
																		IV.
—	—	—	1	—	—	1	—	—	10	11	4	—	—	—	—	—	—	*A*
8	3	3	10	4	3	4	2	2	106	146	121	6	6	4	—	—	—	*B*
5	3	3	5	1	1	3	2	2	80	27	14	2	—	—				
32	56	22	27	15	14	6	15	9	54	104	31	11	45	16	1	4	1	*C*
28	55	21	20	14	13	6	14	9	41	96	28	11	38	13	—	4	1	
32	30	12	54	26	21	11	16	9	120	182	72	7	5	4	6	4	2	*D*
12	6	2	17	3	3	4	6	6	2	25	2	4	—	—				
20	2	2	7	—	—	1	—	—	100	169	169	1	—	—	1	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22	20	—	—	—	—	—	—	*F*
									—	2	1							
156	185	124	294	208	168	103	124	64	789	1 277	797	78	102	38	25	62	22	V.
156	185	124	292	208	168	103	124	64	789	1 277	797	78	102	38	25	62	22	
—	2	2	—	—	—	—	2	2	14	4	3	—	4	—	—	4	—	VI.
—	1	1							10	1	—	—	4	—	—	4	—	
62	19	19	199	119	114	6	2	2	801	856	853	23	24	19	15	60	28	VII.
610	545	373	1 134	894	694	316	469	243	2 777	3 492	2 625	298	436	185	205	333	142	
241	306	181	402	340	237	151	223	117	907	1 506	858	181	209	62	26	71	24	
915	617	452	1 336	1036	834	382	514	302	2 615	2 879	2 167	377	270	179	179	195	66	
352	311	198	492	370	263	185	256	148	1 010	1 288	794	220	142	100	21	47	15	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	91	211	64	63	144	54	148	482	113	202	494	159
Därav kvinnor	14	45	12	23	71	25	29	121	24	31	109	26
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	5	5	3	4	11	3
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	4	10	4	9	13	13	8	4	2	2	4	1
B Metall- och maskinindustri	3	6	2	2	1	1	14	90	10	31	16	10
C Trävaruindustri	—	—	—	1	15	1	1	9	2	6	16	8
D Byggnadsverksamhet	15	18	14	1	5	1	25	17	10	36	50	29
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	2	5	2	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	1	—	15	4	3	1	—	—
Därav kvinnor				—	1	—				1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	7	18	6	2	1	1	11	5	3	8	11	5
Därav kvinnor	3	13	3				4	3	2	7	7	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2
Därav kvinnor										—	2	2
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	3	11	3	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	1	—	2	1	1	11	11	9	9	4	4
Därav kvinnor							—	3	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	3	1	1	2	1	1	—	—	—	1	—	—
B Butiks- o. magasinspersonal	1	—	—	3	3	1	5	1	—	5	6	4
Därav kvinnor				1	1	1	2	—	—	3	3	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	4	18	3	5	18	5	24	26	7	24	48	21
Därav kvinnor	4	12	3	5	18	5	17	22	6	23	42	20
D Landtransport	1	3	1	4	22	10	12	48	10	11	15	6
Därav kvinnor	1	1	1	2	3	1	1	3	1	1	4	4
E Vattentransport	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	77	105	50	107	168	88	217	267	155	172	229	114
Därav kvinnor	77	105	50	107	168	88	217	267	155	172	229	114
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	2	—	—	—	—	1	4	1	—	3	3
Därav kvinnor							1	4	1	—	3	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	18	30	18	33	36	22	71	116	93	90	74	28
Summa för april månad år 1916	225	418	163	244	440	199	568	1084	421	605	982	397
Därav kvinnor	99	176	69	138	257	115	271	428	190	288	399	175
» » » månad år 1915	161	219	109	227	303	185	692	676	400	736	699	408
Därav kvinnor	76	99	51	131	184	108	328	364	184	321	330	198

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
88	107	52	53	53	30	12	25	9	30	56	32	30	44	20	5	11	3	I.
40	52	26	6	11	3	6	16	5	6	27	10	15	25	12	3	6	2	
27	2	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	II.
																		III.
—	—	—	5	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
6	21	6	18	11	8	16	15	5	—	—	—	—	—	—	2	1	1	*B*
8	2	2	38	16	14	5	5	1	1	1	—	8	7	5	4	2	2	*C*
32	44	35	103	60	55	64	50	46	8	7	3	12	17	8	12	14	7	*D*
1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—				—	2	2							
—	2	2	4	3	1	2	—	—	3	—	—	3	1	1	—	—	—	*G*
—	2	2	1	1	—	2	—	—	1	—	—							
9	9	8	10	9	6	14	12	10	2	7	6	2	3	1	—	—	—	*H*
6	6	5	2	2	1	10	11	9	2	6	6	—	1	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
2	3	2	9	7	3	4	1	—	4	—	—	4	2	—	—	2	—	*L*
			1	—	—													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	1	—	—	*A*
4	1	1	3	3	3	5	1	—	3	1	—	8	7	6	2	—	—	*B*
4	1	1	2	1	1	1	1	—	3	1	—	3	1	1	1	—	—	
42	44	29	16	16	8	13	20	13	53	46	36	30	30	16	29	32	19	*C*
40	41	27	15	13	6	11	19	13	48	43	33	27	27	15	26	31	18	
10	9	7	24	25	17	13	7	6	11	4	1	9	6	3	11	19	8	*D*
			4	1	—	1	1	1				1	2	—				
—	—	—	54	11	9	20	11	5	—	—	—	1	—	—	1	—	—	*E*
						—	9	3										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
220	221	135	111	87	61	156	108	67	97	101	87	98	122	76	102	119	82	V.
220	221	135	111	87	61	156	108	67	97	101	87	98	122	76	102	119	82	
7	12	8	—	3	1	—	—	—	2	2	2	3	3	1	1	1	1	VI.
6	11	7	—	3	1				2	2	2	3	3	1	1	1	1	
64	41	40	107	46	39	163	107	104	30	13	13	14	6	6	34	31	25	VII.
520	521	329	561	350	255	500	362	266	246	241	182	222	248	143	205	232	148	
316	334	203	143	119	73	187	165	98	159	182	140	147	181	105	133	157	103	
530	494	348	496	260	204	520	300	203	349	237	166	284	204	135	200	186	123	
288	277	187	172	109	80	207	178	101	234	185	127	177	151	106	104	116	72	

Livsmedelspriserna under april månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 612—617), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 612—613), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med marspriserna, å 28 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas mejeri- och landssmör, ost, potatis, nöt- och kalvkött, sill, kaffe, salt och samtliga slag av bränsle. *Prisnedgång* är att anteckna för 10 varuslag, bland andra margarin, ägg samt de flesta slagen av färsk fisk. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 18 varuslag, såsom mjölk, mjöl, bröd, socker, svagdricka och fotogen.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen (sid. 614—617), av vilken framgår, att den tendens till utjämning av prisskiljaktigheterna i de olika landsdelarna, som under senaste tid konstaterats, allt fortfarande gör sig gällande.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 609, där aprilpriserna återgivas, jämförda med marspriserna 1916 och aprilpriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under april 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har priset stigit på ett flertal orter även denna månad för såväl oskummad som handskummad och separerad mjölk, ehuru medelpriset dock bibehållits oförändrat.

Priset å *mejerismör* har ytterligare stigit med 3 öre, till följd av att å ännu några orter den förut omnämnda överenskommelsen med exportmejerierna icke kunnat göra sig gällande med avseende på detaljhandelspriserna. *Landssmöret* har denna månad stigit med 8 öre per kg. i medeltal för samtliga rapportorter, medan för vissa orter prisstegringen varit så betydande, att speciellt å orter med otillräcklig tillförsel av mejerismör prisskillnaden mellan de båda smörsorterna i det närmaste försvunnit. Genomsnittspriset å *växtmargarin* har under april gått tillbaka med 1 öre. Priset å färska *ägg* har sjunkit med 7 öre och utgör i medeltal för månaden 1·96 kr. per tjog, vilket måste betraktas såsom synnerligen högt, i betraktande av att äggen alltid hava sin billigaste säsong under april och maj. (Medelpriset för april 1915 utgjorde 1·50 kr. och för april 1914 1·25 kr. per tjog.) Orsaken till

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	April 1916	Mars 1916	April 1915	April 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från april 1914 till april 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från april 1915 till april 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**18**	18	16	14	+ *28·6*	+ *12·5*
handskummad	»	**10**	10	8	8	+ *25·0*	+ *25·0*
separerad	»	**8**	8	7	6	+ *33·3*	+ *14·3*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**304**	301	269	229	+ *32·8*	+ *13·0*
mat- (lands-)	»	**284**	276	249	210	+ *35·2*	+ *14·1*
Margarin, växt-	»	**187**	188	174	138	+ *35·5*	+ *7·5*
Ägg, färska	tjog	**196**	203	150	125	+ *56·8*	+ *30·7*
Potatis: gammal	5 l.	**31**	30	44	28	+ *10·7*	— *29·5*
	hl.	**490**	477	—	—		—
Ärter, gula	kg.	**54**	55	62	30	+ *80·0*	— *12·9*
Bruna bönor	»	**105**	103	72	46	+ *128·3*	+ *45·8*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**38**	38	43	31	+ *22·6*	— *11·6*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**29**	29	35	21	+ *38·1*	— *17·1*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	**35**	35	41	26	+ *34·6*	— *14·6*
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**48**	49	56	36	+ *33·3*	— *14·3*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**50**	49	47	39	+ *28·2*	+ *6·4*
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**52**	52	55	41	+ *26·8*	— *5·5*
mjukt: limpa, söt	»	**48**	48	48	38	+ *26·3*	*0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**37**	37	38	30	+ *23·3*	— *2·6*
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	**88**	88	89	75	+ *17·3*	— *1·1*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**53**	53	53	43	+ *23·3*	*0*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**65**	65	68	60	+ *8·3*	— *4·4*
Nötkött, färskt: stek	»	**162**	155	127	120	+ *35·0*	+ *27·6*
soppkött	»	**140**	134	106	99	+ *41·4*	+ *32·1*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**178**	173	145	131	+ *35·9*	+ *22·8*
spädkalv	»	**107**	104	79	72	+ *48·6*	+ *35·4*
Fårkött: färskt, stek	»	**197**	188	153	136	+ *44·9*	+ *28·8*
salt, svenskt	»	**167**	167	133	118	+ *41·5*	+ *25·6*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**221**	220	171	129	+ *71·3*	+ *29·2*
salt, svenskt	»	**230**	231	177	136	+ *69·1*	+ *29·9*
Sill, salt: fetsill	»	**84**	81	48	44	+ *90·9*	+ *75·0*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**173**	172	161	158	+ *9·5*	+ *7·5*
Socker, bit-	»	**68**	68	66	64	+ *6·3*	+ *3·0*
Fotogen, Water White	l.	**26**	26	22	20	+ *30·0*	+ *18·2*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**3500**	3420	2740	2580	+ *35·7*	+ *27·7*
barr-, » »	»	**2780**	2760	2180	2060	+ *35·0*	+ *27·5*
Bränntorv	100 kg.	**370**	361	251	204	+ *81·4*	+ *47·4*
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	**707**	700	449	394	+ *79·4*	+ *57·5*
engelska hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	**486**	475	327	227	+ *114·1*	+ *48·6*
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	**275**	272	184	157	+ *75·2*	+ *49·5*
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	**322**	312	221	182	+ *76·9*	+ *45·7*

detta för årstiden osedvanligt höga pris torde huvudsakligen kunna sökas i den i år rådande kalla våren och den sent inträffande påskhelgen, efter vilken någon nedgång förmärktes.

Såväl *mjöl-* som *bröd*priserna äro oförändrade. Priset å *havregryn* har sjunkit med 1 öre per kg. men stigit å *risgryn* med samma belopp.

De olika slagen av färskt *kött* hava under månaden varit underkastade stark prisstegring, vilken särskilt drabbat orterna i södra och mellersta Sverige. Medelpriset å såväl salt som färskt *fläsk* har företett ringa förändring. Uppgifter rörande det till producenterna betalade priset å prima *fläsk i hela kroppar*, slaktad vikt (med huvud och fötter) återfinnas å tabellen sid. 611. Medelpriset utgör under april 1·79 kr. per kg., mot 1·82 under mars. Denna sänkning har delvis sin grund i att priserna sjunkit å ett flertal orter men beror även på att noteringar saknas för några skånska orter, varest numera fläsk i hela kroppar endast försäljas till export.

Priset å *potatis* har stigit med 1 öre för 5 liter och 13 öre för en hektoliter. Priserna äro liksom tidigare högst i Stockholm och norra Sverige, medan särskilt de sydöstra delarna av riket äro kännetecknade av lägre priser.

För de flesta slagen av *färsk fisk* (med undantag av sill och torsk) har en betydande prissänkning kunnat iakttagas. Gädda har minskat med 24 och abborre med 9 öre per kg.

*Socker*priset har under månaden bibehållit sig oförändrat, medan priset på *kaffe* stigit med ytterligare 1 öre per kg. Särskilt anmärkningsvärt hög är prisstegringen å *salt*. För några orter såsom Linköping, Västervik och Visby utgör priset för april 15 öre per kg., och medelpriset för riket har stigit från 11 till 12 öre. Denna uppgång är att tillskriva de höjda sjöfrakterna.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har priset å fotogen bibehållits oförändrat, medan priset å såväl ved som kol och koks ytterligare stigit något.

Kreaturspriserna i Stockholm, Malmö, Göteborg, Eskilstuna, Norrköping och Hälsingborg under månaderna mars—april redovisas i tabellen å sid. 620—623, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre förstnämnda orterna tillsammantagna återfinnas å sid. 618—619. I anledning av de förändrade noteringarna hava i tabellerna införts prisuppgifter å såväl exportvara som kreatur för inhemsk förbrukning. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att i allmänhet en uppåtgående tendens varit rådande under månaden för priserna å nötkreatur och får, medan priset å svin varit underkastat en ringa sänkning.

Rörande *tillförseln* till de offentliga slakthusen i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt *konsumtionen* av kött- och fläskvaror å dessa orter, med undantag av Hälsingborg och Göteborg, meddelas uppgifter i tabellen å sid. 624.

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under april 1916.

(Obs.! *Ej* s. k. kompensationsvaror.)

Ort	2/4–8/4	9/4–15/4	16/4–22/4	23/4–29/4	Medelpris
	öre per kg.				
Stockholm	185	185	185	182	**184**
Södertälje	175	178	175	173	**175**
Uppsala	175	165	165	160	**166**
Nyköping	185	170	175	160	**173**
Eskilstuna	180	180	180	180	**180**
Linköping	180	178	178	177	**178**
Norrköping	186	188	187	184	**186**
Motala	183	183	182	182	**183**
Jönköping	190	186	185	185	**187**
Växjö	186	183	181	184	**184**
Kalmar	180	183	183	183	**182**
Västervik	183	180	180	180	**181**
Visby	174	169	170	178	**173**
Karlskrona	180	180	181	181	**181**
Kristianstad	—	—	—	—	—
Malmö	—	—	—	—	—
Lund	188	180	180	183	**181**
Landskrona	208	213	208	210	**210**
Hälsingborg	—	—	200	195	**198**
Ystad	220	218	220	223	**220**
Halmstad	188	182	181	183	**184**
Göteborg	188	185	183	184	**185**
Lysekil	—	—	—	—	—
Vänersborg	173	175	178	178	**176**
Borås	175	177	181	180	**178**
Tidaholm	177	178	177	180	**178**
Karlstad	183	185	183	184	**184**
Örebro	164	163	163	168	**165**
Kopparberg	185	183	183	178	**182**
Västerås	168	168	168	168	**168**
Falun	176	176	177	177	**177**
Domnarvet och Borlänge	176	176	176	176	**176**
Ludvika	180	—	180	—	**180**
Gävle	175	171	166	166	**170**
Söderhamn	175	175	175	175	**175**
Sundsvall (staden)	170	175	175	175	**174**
Nyland	170	175	170	175	**173**
Östersund	180	180	180	180	**180**
Umeå	165	165	165	165	**165**
Luleå	168	163	168	165	**166**
Boden	163	165	163	168	**165**
Malmberget och Gällivare	168	177	177	177	**175**
Kiruna	—	—	—	—	—
Samtliga orter	**180**	**179**	**179**	**179**	**179**

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	113	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39	41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. tre och för okt. fem orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekommer, avser prisuppgiften

(april 1915—april 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	**15**	**16**	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18	18	1
8	**8**	**9**	8	9	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	2
6	**6**	**7**	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	3
236	**239**	**292**	269	275	277	281	296	308	342	334	318	304	301	301	304	4
213	**218**	**260**	249	254	255	252	265	269	291	283	278	270	268	276	284	5
164	**162**	**197**	173	177	184	194	206	217	228	235	241	245	249	251	254	6
121	**119**	**149**	128	135	138	145	154	166	176	182	187	185	187	190	193	7
58	**60**	**82**	71	71	70	78	85	91	103	110	109	110	106	113	123	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	**144**	**170**	174	171	167	167	167	167	168	176	183	184	188	188	187	11
159	**171**	**198**	150	155	160	172	181	180	207	244	254	253	222	203	196	12
137	**151**	**169**	149	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	174	160	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	490	14
28	**30**	**36**	44	44	42	41	35	29	27	28	28	29	29	30	31	15
46	**80**	**87**	—	—	—	131	43	—	—	—	—	—	—	—	—	16
31	**35**	**57**	62	61	59	59	58	56	51	56	56	56	56	55	54	17
48	**49**	**75**	72	71	71	70	71	70	80	93	98	102	103	103	105	18
31	**33**	**40**	43	43	43	43	43	39	38	38	38	38	38	38	38	19
22	**23**	**32**	35	35	34	34	34	31	30	30	30	30	30	29	29	20
27	**29**	**39**	41	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 32	[10]) 32	35	35	21
36	**42**	**52**	56	55	53	52	51	49	47	47	48	49	49	49	48	22
41	**41**	**46**	47	47	46	47	46	46	46	46	47	47	47	49	50	23
41	**43**	**54**	55	56	56	56	56	53	53	53	52	52	52	52	52	24
38	**40**	**48**	48	49	50	50	50	49	49	48	48	48	48	48	48	25
30	**31**	**38**	38	39	39	39	40	39	38	38	37	37	38	37	37	26
76	**78**	**88**	89	91	90	90	91	89	88	88	87	88	88	88	88	27
43	**46**	**53**	53	55	55	55	55	54	54	53	53	52	52	53	53	28
60	**61**	**67**	68	68	69	68	69	69	67	66	65	65	65	65	65	29
122	**116**	**140**	127	135	148	155	157	155	151	149	148	150	151	155	162	30
100	**95**	**119**	106	115	127	132	135	134	130	128	128	129	130	134	140	31
131	**130**	**154**	145	150	159	164	165	165	162	163	165	168	169	173	178	32
72	**70**	**87**	79	84	88	90	92	95	96	97	99	100	100	104	107	33
133	**130**	**158**	153	158	168	171	169	168	163	164	168	175	179	188	197	34
114	**118**	**139**	133	134	138	142	145	146	153	152	153	161	158	167	167	35
119	**121**	**140**	142	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	174	174	36
133	**129**	**191**	171	179	188	197	208	226	233	230	219	220	221	220	221	37
140	**137**	**198**	177	183	194	204	215	232	238	235	230	228	227	231	230	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	**76**	**80**	77	71	73	77	79	82	83	86	90	91	97	101	92	40
108	**110**	**117**	103	98	110	116	120	124	125	127	134	142	144	152	126	41
34	**35**	**45**	34	38	34	49	50	55	58	64	65	62	53	54	57	42
38	**39**	**43**	36	37	39	42	41	44	49	54	56	55	51	51	50	43
55	**57**	**62**	59	57	58	61	61	64	66	69	71	78	75	75	76	44
79	**81**	**89**	81	80	83	90	89	91	95	102	105	116	109	107	104	45
45	[9]) 45	[9]) 57	[9]) 48	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	[9]) 77	[9]) 79	[9]) 78	[9]) 80	[9]) 81	[9]) 84	46
30	**31**	**36**	31	31	32	32	34	38	43	47	48	52	52	52	53	47
56	**58**	**72**	63	65	68	69	74	77	82	86	90	91	91	93	94	48
76	**77**	**91**	81	81	82	85	90	96	106	112	114	119	121	121	121	49
170	**159**	**161**	161	161	162	162	161	161	161	162	163	165	171	172	173	50
67	**65**	**66**	66	66	66	66	66	66	66	66	66	68	68	68	68	51
—	**10**	**10**	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	52
6	**6**	**7**	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	53
20	**21**	**23**	22	22	22	22	22	23	24	24	24	25	25	26	26	54
2560	**2630**	**2890**	2740	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	55
2040	**2110**	**2310**	2180	2210	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	56
196	**220**	**290**	251	254	261	272	301	307	322	355	365	364	360	361	370	57
401	**411**	**531**	449	454	468	489	567	614	657	671	683	711	708	700	707	58
234	**242**	**367**	327	333	341	358	392	442	438	445	453	472	466	475	486	59
165	**157**	**211**	184	186	205	216	229	239	250	255	260	263	265	272	275	60
189	**190**	**248**	221	221	231	244	259	279	296	299	304	305	306	312	322	61

gifterna avse ›salt sill‹. — [4]) Uppgifterna avse ›brasilianskt‹ kaffe. — [5]) Uppgifterna avse ›prima fotogen‹. — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	17	16	16	17	16
2	handskummad	»	10	—	10	8	8	10	9	9
3	separerad	»	10	10	10	7	7	7	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	308	300	300	300	300	302
5	mat- (lands-)	»	282	280	281	296	289	290	296	279
6	Ost: helfet, okryddad	»	263	250	259	300	267	247	264	231
7	halvfet, »	»	200	209	210	180	189	181	233	170
8	skummjölks-, »	»	135	—	160	—	130	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	185	191	183	190	200	190	192	181
10	Ägg: svenska, färska	tjog	232	200	185	164	175	176	196	169
11	» konserverade	»	165	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	36	25	30	25	25	29	26	29
13	»	hl.	533	400	470	400	400	413	475	429
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	57	53	46	47	47	52	48	44
16	Bruna bönor	»	120	—	103	110	—	105	—	100
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	38	36	37	37	36	37	37
18	råg-, » » »	»	29	29	28	29	28	29	28	28
19	rågsikt-, » » »	»	35	36	34	35	34	35	35	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	48	46	48	48	50	50	48
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	55	55	48	51	50	51	50	49
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	46	48	47	46	48	45	49
23	mjukt, limpa, söt	»	62	58	54	42	50	57	53	48
24	» » sur	»	51	—	40	43	—	41	—	41
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	99	98	105	84	77	90	102	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	71	55	63	47	65	50	48	45
27	ligaste sort } » » mjölk	»	85	72	68	57	75	56	66	68
28	Nötkött, färskt: stek	»	192	169	153	165	178	175	175	185
29	soppkött	»	151	144	138	126	156	162	163	160
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	197	194	173	193	196	184	189	178
31	spädkalv	»	130	107	95	—	127	—	—	97
32	Fårkött: färskt, stek	»	239	228	190	167	231	224	226	213
33	salt, svenskt	»	203	187	175	—	—	178	—	160
34	Renkött, färskt, stek	»	193	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	267	233	222	246	231	221	253	222
36	salt, svenskt »	»	265	237	228	—	240	235	258	226
37	*Fisk, färsk: abborre	»	98	92	65	80	96	88	76	95
38	gädda	»	137	110	119	115	106	112	113	131
39	sill	»	70	50	50	—	50	—	—	—
40	strömming	»	40	45	49	36	50	41	32	45
41	torsk	»	81	88	99	83	100	89	85	100
42	rödspotta (»spätta»)	»	107	99	96	109	—	97	106	106
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1]	»	88	85	83	84	90	88	79	83
44	strömming	»	62	58	—	—	—	50	50	50
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	99	98	99	103	100	95	95	86
46	» » » rundskuren	»	120	—	124	—	110	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	186	178	182	174	165	170	174	159
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	67	69	67
49	Salt (matsalt)	»	13	14	14	12	12	15	11	12
50	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	7	6	8
51	Fotogen, Water White	»	28	26	25	25	25	29	24	25
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.) }	famn	4500	3870	3600	4000	3780	3500	4000	3550
53	barr- }	»	3530	3070	2800	3150	3150	2800	3400	—
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	650	650	738	750	750	710	650	667
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	525	—	—	450	488	525	465	488
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	235	250	320	260	240	300	258	300
58	engelsk kamin- » } hemkörd	»	325	—	—	325	335	—	280	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala asp 100 vitling 60 à 70 öre; för Halmstad hälleflundra 200 à 250, id 50 à 100, kolja 50 à 100, mört 25 à 50,

— [1]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort all-

— [3]) I Halmstad har under april betalats för bokved 38·70 och för ribbved 18·30 kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	16	18	16	16	18	17	19	17	18	16	18	18	21	18	18	1
9	11	9	—	8	13	9	12	—	8	8	9	10	12	11	12	2
7	7	7	6	6	9	6	9	8	7	6	6	8	11	—	10	3
300	305	300	300	300	300	300	295	300	300	299	300	300	294	315	300	4
281	287	293	296	265	277	280	278	290	271	277	280	285	296	294	295	5
211	267	263	262	287	245	266	281	257	267	267	264	252	250	240	238	6
153	195	—	188	—	204	185	218	180	—	195	203	195	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
188	185	186	194	190	185	195	190	180	186	185	192	190	185	195	188	9
190	166	175	169	185	164	181	198	167	182	183	171	181	198	165	173	10
—	—	—	—	—	—	155	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
30	20	30	35	30	31	38	30	30	30	30	25	28	35	35	35	12
413	368	480	469	320	517	460	458	490	450	483	425	457	630	—	625	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
54	56	52	55	55	60	57	60	54	63	60	63	55	55	59	53	15
88	98	115	70	105	138	113	120	100	100	117	125	113	118	—	100	16
36	38	37	37	38	40	36	38	38	38	37	38	36	37	37	37	17
29	29	27	—	28	30	28	32	30	30	29	31	28	29	29	29	18
36	36	35	34	36	37	34	36	34	35	35	35	34	35	35	35	19
48	47	48	50	50	50	50	50	50	50	48	50	48	46	50	50	20
52	47	46	46	53	50	45	51	48	50	50	53	47	49	45	47	21
56	54	56	55	45	51	62	68	60	67	65	70	50	51	49	61	22
46	39	37	45	40	43	35	32	38	39	40	37	38	48	41	53	23
39	30	31	—	33	34	28	25	28	28	28	28	29	32	34	—	24
96	78	74	86	92	84	78	81	—	88	89	80	79	77	78	89	25
58	42	43	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	48	50	50	26
65	53	55	70	56	65	73	57	59	60	57	64	59	55	61	61	27
179	159	156	177	161	177	145	161	172	151	163	164	169	181	178	169	28
165	140	136	144	146	160	127	151	148	137	153	150	154	158	158	146	29
175	175	164	169	154	200	160	175	220	186	186	173	178	178	185	168	30
98	125	94	106	—	136	120	131	132	125	119	111	136	115	98	95	31
176	185	169	178	176	205	184	250	230	241	250	204	192	225	200	200	32
—	165	180	165	150	188	178	160	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	250	190	—	—	34
230	220	225	223	232	233	241	238	220	223	224	225	218	225	—	209	35
230	218	229	225	240	234	256	293	—	—	248	255	234	240	240	235	36
80	83	75	66	125	71	83	99	92	—	85	125	110	135	—	75	37
128	83	126	113	149	120	126	146	138	150	135	150	129	138	—	119	38
50	—	—	50	—	—	—	51	—	37	69	55	66	65	—	62	39
37	59	58	25	35	20	25	—	—	—	57	55	60	51	—	67	40
74	71	68	71	79	41	53	68	68	68	59	60	65	72	57	71	41
98	92	93	—	107	100	90	99	106	91	127	140	93	127	80	119	42
80	86	88	80	84	75	97	109	98	90	95	113	88	93	100	80	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
90	—	90	83	93	—	—	—	—	—	100	—	100	95	110	95	45
—	120	—	—	—	125	—	—	—	110	125	145	133	—	—	—	46
157	173	175	160	180	176	167	178	165	178	182	188	171	173	180	166	47
68	70	69	69	70	70	68	68	69	68	68	68	69	68	68	68	48
12	14	12	15	15	13	6	10	12	10	10	12	12	12	12	10	49
6	7	6	7	6	8	7	6	6	6	7	5	7	10	9	8	50
25	25	24	25	28	25	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	51
3700	2900	2700	3200	4200	2880	3020	4790	3940	4460	3470	4590	3560	5080	4000	3650	52
—	2060	2250	2450	[2])3020	—	2140	4390	3640	4190	2980	2310	[3])2950	4200	3000	2600	53
—	317	—	—	—	—	305	450	400	—	325	320	—	500	—	—	54
700	700	700	700	750	608	700	—	658	575	775	—	700	650	—	700	55
550	—	—	400	—	450	500	490	513	450	464	398	500	500	450	—	56
235	—	250	—	300	230	310	240	210	230	230	225	—	255	—	250	57
325	300	265	—	—	300	—	292	311	310	300	265	295	325	335	350	58

à 120 och kolja 60 à 110 öre; för Norrköping hälleflundra 200, kolja 80 à 100, sjötunga 150 à 200 och piggvar 175 à 250, sik 150 à 175, sjötunga 300, slätvar 100 à 150, vitling 50 à 70 och ål 150 à 200 öre. männast förekommande sillsorten. — [2]) För alved har betalats i Visby under april 40·30 kr. per famn.

1.	2	27	28	29	30	31	32	33	34
Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Dommarvet och Borlänge
		Medelpris (öre)							
1 Mjölk: oskummad	l.	18	17	19	17	17	20	18	16
2 handskummad	»	11	9	9	—	9	11	10	8
3 separerad	»	9	7	9	7	—	9	—	—
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	304	300	—	300	300	300
5 mat- (lands-)	»	287	288	293	285	283	297	280	270
6 Ost: helfet, okryddad	»	228	245	247	250	236	250	256	247
7 halvfet, »	»	174	—	—	190	175	198	180	—
8 skummjölks-, »	»	113	102	—	125	100	105	—	—
9 Margarin, växt-	»	191	198	190	194	191	181	190	187
10 Ägg: svenska, färska	tjog	189	178	182	181	191	177	229	219
11 » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Potatis: gammal	5 l.	33	30	30	25	40	25	28	31
13 »	hl.	500	416	560	413	700	375	525	543
14 färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Ärter, gula	kg.	54	60	62	45	50	49	53	55
16 Bruna bönor	»	100	—	105	—	—	90	89	—
17 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	38	37	38	36	37	37
18 råg-, » » »	»	29	30	30	28	29	28	28	28
19 rågsikt-, » » »	»	35	37	36	35	35	35	35	35
20 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	50	49	46	49	45	48	48
21 ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	58	55	48	50	48	50	45	47
22 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	54	65	50	45	43	44	46	45
23 mjukt, limpa, söt	»	50	50	48	47	43	48	52	49
24 » » sur	»	—	48	41	—	—	—	53	—
25 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	83	75	95	90	90	95	108	103
26 mjukt, bil- } bakat med vatten	»	55	—	50	49	44	44	49	53
27 ligaste sort } » » mjölk	»	67	60	62	73	78	62	70	70
28 Nötkött, färskt: stek	»	171	177	155	163	153	170	167	166
29 soppkött	»	133	150	145	137	134	141	137	140
30 Kalvkött, stek: gödkalv	»	182	190	170	173	166	181	176	170
31 spädkalv	»	100	82	104	114	93	108	108	99
32 Fårkött: färskt, stek	»	185	177	200	225	200	228	186	171
33 salt, svenskt	»	—	172	—	—	175	—	193	185
34 Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	170	—	—	166	—
35 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	208	218	240	229	205	225	220	220
36 salt, svenskt »	»	226	224	240	230	230	227	223	—
37 *Fisk, färsk: abborre	»	93	100	92	79	88	90	112	96
38 gädda	»	125	125	136	113	129	114	148	136
39 sill	»	62	60	—	60	—	—	72	—
40 strömming	»	60	60	59	53	50	45	50	50
41 torsk	»	62	93	84	80	89	98	80	80
42 rödspotta (»spätta»)	»	118	98	106	100	110	95	121	120
43 salt: sill, fetsill (»KKK») [2]	»	78	80	94	78	76	75	74	70
44 strömming	»	—	—	—	—	57	50	51	45
45 kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	108	95	105	95	90	85	97	90
46 » » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	123	110
47 Kaffe (obränt), prima Santos	»	168	180	174	170	164	170	176	170
48 Socker, bit-	»	68	68	70	68	67	66	67	67
49 Salt (matsalt)	»	12	12	14	12	12	12	11	11
50 Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	7
51 Fotogen, Water White	»	24	28	26	26	26	25	26	27
52 Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	3860	2840	3700	4450	2840	4160	3080	3010
53 barr- { 3·56 kbm.)	»	2860	2020	2770	3310	2270	3160	2750	2260
54 Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55 Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	667	750	700	725	700	700	713	700
56 eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	475	500	—	450	—	—	—	500
57 Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	317	325	300	265	300	275	—	—
58 eng. kamin- » } hemkörd	»	—	—	317	325	—	313	356	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja 70 för Umeå, Luleå och Boden sik resp. 125, 100 och 100 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från varande ort allmännast förekommande sillsorten. — [2]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under april till 15·80 kr. per famn samt i Kiruna björkved till 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn, antracitkol

under april månad 1916. (Forts.)

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter April	Mars	Febr.	Jan.	
Medelpris (öre)																
17	21	19	21	18	18	20	16	18	18	20	19	**18**	18	18	17	1
8	11	10	14	12	—	14	10	11	11	—	—	**10**	10	10	10	2
—	8	8	11	9	9	—	8	—	9	—	—	**8**	8	8	8	3
348	302	323	338	314	—	300	300	294	300	308	298	**304**	301	301	304	4
290	287	280	288	279	281	280	269	273	285	268	273	**284**	276	268	270	5
234	248	230	252	246	257	245	287	272	255	244	252	**254**	251	249	245	6
—	198	—	193	198	—	—	—	—	—	215	—	**193**	190	187	185	7
—	—	—	140	—	—	—	—	—	—	—	—	**123**	113	106	110	8
188	188	184	188	187	190	185	180	180	169	180	178	**187**	188	188	184	9
215	227	222	241	241	242	227	229	222	227	217	237	**196**	203	222	253	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**160**	174	181	196	11
31	27	27	35	32	38	30	35	36	40	35	44	**31**	30	29	29	12
544	394	473	600	595	500	500	667	583	595	—	550	**490**	477	462	458	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	14
53	55	52	59	56	60	51	50	60	50	58	59	**54**	55	56	56	15
—	—	—	125	—	110	—	—	—	—	70	—	**105**	103	103	102	16
37	38	38	39	38	38	37	38	38	38	39	39	**38**	38	38	38	17
28	28	28	31	31	30	29	31	30	30	30	30	**29**	29	30	30	18
35	36	36	37	36	36	36	36	37	36	37	36	**35**	35	32	32	19
47	45	47	49	46	50	47	50	49	50	48	48	**48**	49	49	49	20
45	46	46	52	47	60	50	50	50	50	55	46	**50**	49	47	47	21
45	46	45	49	48	50	51	47	52	51	53	52	**52**	52	52	52	22
55	47	50	50	47	60	48	54	61	58	53	54	**48**	48	48	48	23
—	37	38	45	50	—	48	—	—	—	—	—	**37**	37	38	37	24
90	90	66	91	73	88	88	87	85	90	105	85	**88**	88	88	88	25
61	50	43	61	—	72	48	53	55	62	—	[1] 90	**53**	53	52	52	26
—	59	62	76	62	—	72	70	—	—	—	—	**65**	65	65	65	27
168	159	166	164	155	124	150	135	138	143	123	131	**162**	155	151	150	28
140	158	146	139	126	102	120	117	119	120	108	109	**140**	134	130	129	29
183	193	190	169	171	—	170	159	—	—	147	155	**178**	173	169	168	30
130	118	101	111	91	76	90	107	90	91	84	90	**107**	104	100	100	31
200	185	200	187	165	—	150	—	150	—	132	149	**197**	188	179	175	32
—	150	200	150	140	—	150	—	—	—	120	120	**167**	167	158	161	33
—	177	—	160	—	—	150	150	—	—	139	141	**174**	174	172	171	34
205	213	211	222	215	206	205	205	199	200	188	181	**221**	220	221	220	35
220	200	220	220	190	207	230	218	—	200	203	195	**230**	231	227	228	36
118	87	92	92	83	—	100	—	100	—	—	70	**92**	101	97	91	37
137	153	125	137	127	125	128	160	100	100	113	96	**126**	152	144	142	38
—	50	—	—	—	—	60	—	75	—	39	50	**57**	54	53	62	39
50	44	51	61	60	60	60	59	73	73	57	—	**50**	51	51	55	40
83	75	79	75	—	—	73	75	—	—	61	71	**76**	75	75	78	41
139	106	103	93	—	—	98	—	—	—	80	85	**104**	107	109	116	42
71	76	83	84	72	90	90	68	78	81	74	93	**84**	81	80	78	43
—	50	—	58	50	—	60	—	—	—	—	50	**53**	52	52	52	44
86	95	85	95	90	—	75	—	—	—	—	—	**94**	93	91	91	45
—	133	125	118	115	—	100	—	115	—	—	—	**121**	121	121	119	46
158	168	165	181	172	153	172	182	179	179	181	183	**173**	172	171	165	47
68	67	70	70	68	70	68	70	68	70	70	70	**68**	68	68	68	48
12	11	10	15	11	7	12	12	10	10	11	12	**12**	11	11	11	49
7	7	8	7	6	6	8	9	10	7	7	9	**7**	7	7	7	50
27	25	26	—	32	30	28	30	30	—	30	30	**26**	26	25	25	51
3000	4000	3060	3590	2960	—	2900	2800	2460	2250	[3] 2330	[3] 2390	**3500**	3420	3360	3310	52
1960	3250	2330	3060	2460	—	2140	2470	2130	2020	[3] 1890	[3] 2140	**2780**	2760	2650	2630	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**370**	361	360	364	54
650	675	750	750	825	—	840	—	750	—	[3] —	[3] 800	**707**	700	708	711	55
—	550	—	475	—	—	—	—	—	—	—	600	**486**	475	466	472	56
300	275	—	325	—	—	400	313	—	—	[3] —	[3] —	**275**	272	265	263	57
350	275	338	350	375	—	—	—	310	—	[3] —	[3] 450	**322**	312	306	305	58

à 90 öre; för *Falun* kolja och vitling 80 öre; för *Domnarvet* kolja 70 à 80 och vitling 75 à 80 öre; övriga orter. — [2]) Å ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågatillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i *Malmberget* björkved till 22·10 och barrved till 5·10, gasverkskoks till 2·40 och engelsk kaminkoks till 3·98 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[4])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[4])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[7]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[8])	—	53	54	52	50	51	51	53	58	55
Äldre, » [9])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	73	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse 1913 avse Stockholm och Malmö, för april—aug., okt.—dec. 1915 samt för jan.—april 1916 endast Malmö. Stockholm och Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1915. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för borg, för april—juni 1915 samt för mars och april 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—april 1916.

(april 1915—april 1916) för alla tre orterna.

1915	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	81	91	100	102	111	—	121	119	95	—	—	—	—
77	68	76	80	82	89	86	88	88	82	81	83	86	89
71	64	72	75	76	83	77	79	79	74	74	75	78	82
53	50	58	63	58	66	58	54	54	50	59	62	65	69
93	87	97	102	105	112	110	94	90	90	87	89	92	96
80	74	81	86	87	93	90	84	81	83	83	87	89	92
65	62	69	73	69	76	71	66	64	66	66	69	72	76
90	81	91	96	98	102	88	101	99	90	—	—	—	—
82	74	82	87	88	93	88	90	90	84	85	88	92	95
76	69	77	82	82	87	81	83	84	79	80	84	87	89
60	57	64	69	67	69	62	59	58	64	66	70	76	82
92	80	—	96	—	99	—	121	119	96	—	—	—	—
78	70	77	82	85	91	89	85	81	85	85	86	88	92
66	61	67	73	72	78	73	68	66	68	70	72	74	78
87	82	88	90	88	90	92	91	93	90	91	89	90	97
79	76	81	82	78	80	83	83	86	84	85	83	84	91
69	64	71	74	69	72	73	71	73	75	76	72	72	79
70	66	72	75	74	74	71	72	73	78	81	87	90	92
62	64	68	71	64	64	64	60	61	66	69	77	87	88
129	119	127	131	130	141	151	162	146	144	151	154	168	164
131	120	130	135	133	143	154	166	148	144	150	153	171	167
122	116	125	126	121	132	144	157	136	129	138	142	157	156

Stockholm och Malmö, för april—aug. samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [3]) Uppgifterna för år — [4]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för april—aug. — [6]) Uppgifterna för 1911, för april, juni, aug. samt okt.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Fr. o. m. juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göte-

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa
Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm						
	Febr. 1916	Mars 1916	30/3—5/4	6/4—12/4	13/4—19/4	22/4—28/4	April 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	128	150	135	140	141	145	140
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	86	90	90	90	93	96	92
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	81	86	86	86	89	92	88
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	57	61	61	61	64	67	63
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	95	99	99	99	104	107	102
» 2. Mindre feta	79	83	83	83	88	91	86
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	128	150	135	140	141	145	140
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	90	94	94	94	99	102	97
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	88	92	92	92	97	100	95
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	71	80	80	80	85	88	83
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	128	150	135	140	141	145	140
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	95	99	99	99	104	107	102
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	79	83	83	83	88	91	86
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	100	100	100	105	105	105	104
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	87	87	87	90	90	90	89
Får:							
Yngre, feta	93	93	93	98	98	98	97
Äldre, »	88	88	88	93	93	93	92
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	162	180	172	172	172	175	173
Rena, större svin (100—170 kg.)	155	180	172	172	172	175	173
Suggor	145	163	160	160	160	163	161
	Kr. per styck						
Medelpris per styck (kr.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	123	153	175	175	175	175	175
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	163	170	170	170	170	170	170
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	173	203	225	225	225	225	225
Oxar: kl. 3. » »	213	248	275	275	275	275	275

priser

vande vikt)

orter i riket.

febr.—april 1916.

Eskilstuna							Norrköping						
Febr. 1916	Mars 1916	3/4—8/4	10/4—15/4	17/4—22/4	25/4—29/4	April 1916	Febr. 1916	Mars 1916	31/3—6/4	7/4—13/4	14/4—20/4	21/4—27/4	April 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
87	—	—	—	—	—	—	83	100	100	100	100	100	100
—	—	115	110	—	—	113	—	—	123	129	120	120	123
82	82	82	82	82	82	82	75	75	75	75	80	80	78
—	120	115	110	—	—	113	—	116	122	118	115	115	118
77	76	72	75	75	75	74	70	70	70	70	70	70	70
—	106	105	100	—	—	103	—	108	—	—	—	—	—
59	61	60	60	60	60	60	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
88	90	—	—	—	—	—	—	90	90	90	90	90	90
82	82	82	82	82	82	82	81	82	82	82	82	82	82
60	62	72	75	75	75	74	73	75	75	75	75	75	75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	90	101	100	100	100	100	100
—	120	115	110	—	—	113	—	—	123	129	120	120	123
85	88	—	—	—	—	—	84	84	85	85	95	95	90
—	120	115	110	—	—	113	104	116	122	118	115	115	118
79	81	80	82	82	82	82	75	75	75	75	80	80	78
—	106	105	100	—	—	103	93	108	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	65	65	65	65	65	65	65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	101	100	100	105	105	103
—	120	115	110	—	—	113	—	—	123	129	120	120	123
80	85	—	—	—	—	—	85	95	95	95	95	95	95
—	120	115	110	—	—	113	104	116	122	118	115	115	118
—	78	78	78	78	78	78	72	72	72	72	72	72	72
—	106	105	100	—	—	103	93	108	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	94	98	98	98	98	98	100	102	105	105	105	105	105
89	85	88	88	88	88	88	96	96	95	95	95	95	95
81	80	78	78	78	78	78	70	75	75	75	75	75	75
77	—	—	—	—	—	—	72	74	75	75	85	85	80
69	76	78	85	85	85	83	65	65	65	65	75	75	70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
138	139	145	145	145	145	145	138	155	145	150	150	150	149
132	135	140	140	140	140	140	138	145	145	150	150	150	149
130	130	135	135	135	135	135	128	141	135	135	135	135	135
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	200	200	200	200	200	200	200
129	140	140	160	160	160	155	120	120	120	120	120	120	120
135	143	135	135	135	135	135	120	120	120	120	120	120	120
—	155	155	175	175	175	170	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Malmö							
	Febr. 1916	Mars 1916	29/3—4/4	5/4—11/4	12/4—18/4	19/4—25/4	26/4—2/5	April 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**121**	**147**	148	145	144	144	160	**148**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » » för export	**117**	**140**	143	141	142	142	154	**144**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**77**	**80**	80	85	85	85	85	**84**
» » » » för export	**112**	**133**	138	—	—	—	145	**142**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**66**	**69**	70	75	75	75	75	**74**
» 4. Magra simpla (*se även nedan*)	—	**48**	60	65	60	65	70	**64**
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	**89**	**92**	95	95	95	95	100	**96**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**83**	**85**	85	85	85	85	90	**86**
» 2. Mindre feta	**66**	**69**	70	75	75	75	80	**75**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**121**	**150**	148	148	144	144	160	**149**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	**117**	**141**	143	141	142	142	154	**144**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	—	—	—	—	88	—	—	**88**
» » » » » för export	**113**	**134**	138	137	138	138	145	**139**
» 3. Mindre köttiga	**69**	**72**	78	80	80	80	83	**80**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**117**	—	148	148	—	—	—	**148**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**79**	**80**	80	85	85	85	—	**84**
» » » för export	**117**	**138**	143	143	142	142	153	**145**
» 2. Mindre feta	**69**	**70**	75	75	75	75	—	**75**
» » för export	—	—	—	—	—	—	145	**145**
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**85**	**88**	93	98	93	98	98	**96**
» (70—90 »)	**80**	**83**	88	93	88	93	93	**91**
Skummjölkskalvar	**62**	**65**	70	75	75	80	80	**76**
Får:								
Yngre, feta	**83**	**85**	85	90	90	90	90	**89**
Äldre, »	**65**	—	—	—	—	—	—	—
Lamm	**263**	**150**	173	188	188	163	163	**175**
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	**159**	**176**	168	168	168	170	170	**169**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**159**	**176**	168	168	168	170	170	**169**
Suggor	**144**	**163**	158	158	158	160	160	**159**
För konservering (öre per kg.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	**66**	**72**	78	85	—	—	80	**81**
» 4. Magra simpla	**58**	**63**	70	75	—	—	73	**73**
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck							
Kor: kl. 4. Magra simpla	**128**	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra simpla	**120**	**125**	125	135	135	135	145	**135**

priser
vande vikt)
i riket. (Forts.)
febr.—april 1916.

Hälsingborg							Göteborg						
Febr. 1916	Mars 1916	5/4—11/4	12/4—18/4	19/4—25/4	26/4—2/5	April 1916	Febr. 1916	Mars 1916	3/4—8/4	10/4—15/4	17/4—22/4	25/4—29/4	April 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	144	—	—	158	**151**	**110**	—	—	—	—	—	—
—	—	88	90	88	88	**89**	**79**	**81**	85	85	85	85	**85**
—	—	139	140	143	154	**144**	**101**	**127**	126	123	142	145	**134**
—	—	78	83	83	83	**82**	**66**	**69**	73	73	73	73	**73**
—	—	137	135	139	149	**140**	—	—	118	115	138	138	**127**
—	—	73	73	73	78	**74**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	95	95	95	98	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	83	88	88	93	**88**	**82**	**84**	87	87	87	87	**87**
—	—	75	75	75	83	**77**	**63**	**65**	68	68	68	68	**68**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	145	—	148	160	**151**	**110**	**137**	135	132	150	150	**142**
—	—	—	—	—	—	—	**86**	**89**	93	93	93	93	**93**
—	—	139	140	144	153	**144**	—	**130**	127	124	145	145	**135**
—	—	—	—	—	—	—	**79**	**81**	85	85	85	85	**85**
—	—	—	135	139	148	**141**	—	—	120	117	138	138	**128**
—	—	—	—	80	88	**84**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	142	—	—	158	**150**	**110**	**140**	135	132	150	150	**142**
—	—	88	88	88	93	**89**	**84**	**86**	89	89	89	89	**89**
—	—	139	140	140	153	**143**	**103**	**131**	127	124	145	145	**135**
—	—	78	78	78	83	**79**	**67**	**69**	72	72	72	72	**72**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	117	138	138	**128**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	93	93	95	95	**94**	**92**	**92**	97	97	97	100	**98**
—	—	83	83	88	88	**86**	**85**	**85**	90	90	90	93	**91**
—	—	73	73	73	73	**73**	**67**	**65**	72	72	72	75	**73**
—	—	—	—	—	—	—	**84**	**93**	90	90	90	90	**90**
—	—	—	—	—	—	—	**77**	**86**	83	83	83	83	**83**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**141**	**148**	150	150	150	150	**150**
—	—	—	—	—	—	—	**146**	**156**	158	158	158	158	**158**
—	—	—	—	—	—	—	**136**	**144**	148	148	148	148	**148**
—	—	79	78	78	83	**80**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	130	130	150	163	**143**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

April 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	483	35	607	27	136	76	407
Kor	96	249		163	1 865	2 307	1 279
Övriga nötkreatur	2 702	46		50	1 145		391
Gödkalvar	837	[1] 294	[1] 597	27	632	219	399
Spädkalvar	332	[2] 206	[2] 216	433	100	—	171
Får och lamm	266	19	22	11	309	68	86
Svin	1 884	133	301	619	972	61	220
Spädgrisar	16	—	—	—	4	—	752
Hästar och föl	93	13	20	2	46	164	106

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

April 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 384	306	385	335	927	—
Gödkalvar	5 069	231	720	125	756	—
Spädkalvar	6 044	275	615	1 192	491	—
Får och lamm	1 999	16	71	186	408	—
Svin	6 657	385	497	340	867	—
Spädgrisar	158	6	10	3	4	—
Hästar och föl	189	32	30	4	59	—

[1]) Större kalvar.
[2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *april* 1915—*april* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1])														
Abborre, stor	kg.	89	59	73	78	79	93	90	90	90	118	124	153	114
små	»	56	41	58	60	57	80	80	80	80	80	85	105	83
Braxen	»	60	58	60	63	64	75	78	—	—	65	—	—	76
Gråsej	»	38	31	45	55	57	65	75	—	75	75	—	—	—
Gädda, levande	»	65	101	115	120	100	131	132	—	—	—	—	—	—
slaktad	»	69	61	65	68	70	—	—	—	144	110	119	140	98
Gös	»	116	108	110	110	119	—	—	169	180	—	178	188	163
Hälleflundra, stor	»	115	113	109	113	105	114	124	127	141	148	148	149	137
små	»	65	70	70	70	65	90	90	—	—	102	110	108	110
Id	»	53	55	60	60	60	—	80	—	—	60	—	68	74
Kolja, svensk	»	60	55	58	65	61	68	72	74	70	90	70	87	75
norsk	»	43	30	30	30	—	—	—	55	53	51	55	42	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra	»	51	49	50	—	41	70	74	74	—	—	—	74	80
Lake, stor	»	68	40	—	—	67	78	80	81	100	86	90	90	70
insjö- små	»	25	41	40	48	63	—	—	—	—	110	103	110	78
Lax, färsk	»	223	310	201	196	328	275	395	250	280	310	387	440	448
Långa	»	58	55	50	57	65	70	73	81	90	63	—	85	85
Piggvar	»	130	127	125	—	—	—	265	130	—	—	175	175	175
Röding	»	133	165	165	—	155	170	165	168	175	—	—	—	175
Rödspotta, stor	»	61	55	60	71	71	73	82	90	87	99	90	90	86
små	»	55	—	—	—	65	—	—	—	—	—	70	70	70
Sik, stor	»	100	102	110	113	120	119	119	106	110	—	—	—	114
små	»	87	83	—	—	—	112	—	—	—	110	—	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	67	70	40	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk	låda[2])	1500	2100	—	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—
» »	kg.	—	31	—	—	—	—	—	—	—	37	—	—	—
Sjötunga, stor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	153	155
liten	»	81	65	88	93	85	79	105	99	95	120	—	—	108
Slätvar	»	103	92	90	—	—	—	150	—	120	—	150	150	150
Strömming	låda[3])	1125	1200	—	—	—	—	—	—	2350	2500	1550	1900	1725
»	kg.	22	18	32	33	28	44	34	39	39	35	20	27	20
Torsk, m. huvud	»	35	30	35	35	38	44	51	49	55	40	57	59	53
svensk huvudlös	»	59	54	64	75	73	88	95	98	99	107	91	90	83
Torsk, norsk	»	40	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—
Vitling, stor	»	31	34	35	35	34	41	40	48	50	66	50	58	62
små	»	25	24	25	25	32	30	30	30	—	50	40	40	40
Ål, levande, stor	»	228	185	175	180	177	—	—	—	—	250	—	—	—
små	»	—	—	—	—	127	—	—	—	—	170	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	2000	1940	2000	—	—	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	650	690	750	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	118	91	—	—	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	123	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	96	95	88	91	73	85	95	90	—	120	95	83	85
kokta små	»	—	57	63	59	—	—	68	43	—	—	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

30/3—5/4:	tillgång	god,	efterfrågan	livlig,	tendens	fallande.	
6/4—12/4:	»	riklig,	»	medelmåttig,	»	fallande.	
13/4—19/4:	»	knapp,	»	»	»	svävande	
22/4—28/4:	»	»	»	»	»	»	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg. [3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *april* 1915—*april* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	April 1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	—	—	—	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90	36·64	39·13
» blandad	10·14	—	—	—	—	—	—	—	23·38	27·83	25·59	27·89	30·15
» små	3·35	—	—	—	20·13	—	—	—	10·75	23·17	15·20	24·50	23·71
	Öre per kg.												
Kolja, stor	51	44	43	52	47	60	52	68	66	75	59	—	71
» halvstor	39	31	32	37	45	55	43	53	58	68	49	75	66
» liten	20	17	19	26	35	47	23	38	40	57	39	55	52
Vitling	16	18	17	20	17	22	22	39	43	66	40	53	49
Torsk, stor	38	37	43	42	48	63	67	70	56	80	60	58	52
» liten	21	18	19	22	22	32	37	45	40	43	46	51	45
Långa	39	39	41	49	36	50	63	61	54	57	58	76	56
Gråsik	30	30	30	32	38	48	59	63	52	50	54	51	49
Tunga, röd	76	46	66	59	73	105	115	141	144	160	203	228	133
» äkta	170	210	—	—	—	—	438	314	202	394	343	315	350
Rocka	6	—	—	9	6	—	—	—	—	—	9	—	—
Piggvar	140	143	108	142	181	188	193	177	188	298	280	238	202
Slätvar	91	—	—	—	98	75	125	103	121	233	187	223	154
Rödspotta	51	50	—	62	60	64	80	86	95	130	103	108	79
Hälleflundra	108	131	114	109	110	116	124	129	134	154	186	166	144
Havskatt	42	45	40	49	40	—	60	72	—	—	56	77	65
Marulk	17	34	42	52	37	—	62	67	63	—	30	—	48
Kummel	—	35	56	60	54	91	64	66	55	—	—	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	18	19	—	19	—	—	—	10	—	—
Stör	—	155	—	—	—	160	—	—	—	200	135	170	—
Tillförsel:													
Antal båtar	·	·	·	·	·	·	·	·	362	351	434	421	312
» lådor	·	·	·	·	·	·	·	·	22 411	11 414	22 795	31 763	27 407

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. I frågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr.

Arbetsmarknaden under maj 1916.

Efterfrågan å arbetskraft har under maj månad alltjämt ökats. I Skåne har behovet av arbetare måhända icke varit fullt så stort som under april, då vårarbetet inom denna landsdel tog sin början. Å andra sidan har arbetstillgången i Norrland starkt förbättrats, särskilt genom igångsättandet av ostkustbanebygget, varvid de under vintern till dessa trakter överflyttade järnvägsarbetarna kunnat erhålla sysselsättning. Anmärkningsvärt är även, att brist å arbetskraft gjort sig gällande i Norrbotten, ehuru sjöfarten där ännu icke öppnats.

Inom jordbruket har, liksom under föregående månad, rått särskilt stark efterfrågan å ogifta drängar. I södra Sverige synes även under maj månad hava förefunnits ett visst överskott av äldre daglönsarbetare, varemot arbetskraft till betfälten varit synnerligen eftersökt. Mot månadens slut uppgives dock tillgången på arbetare åtminstone vid en del arbetsförmedlingsanstalter hava någorlunda motsvarat behovet. Såsom jordbrukets konkurrenter i fråga om landsbygdens arbetskraft hava särskilt nämnts träkolsindustrien i norra och torvindustrien i södra Sverige, vilka båda branscher till följd av stenkolsbristen arbeta under synnerligen goda konjunkturer.

Vad jord- och stenindustrien i övrigt beträffar, hava tegelbruken tagit ganska mycken arbetskraft i anspråk. Stenhuggerierna hava däremot fortfarande minskat sin arbetsstyrka, men torde de avskedade dock i ganska stor utsträckning hava fått sysselsättning vid de å västkusten igångsatta skogsplanteringarna. Byggnadsverksamheten uppgives i Stockholm och Göteborg hava varit ganska livlig, varemot i Malmö och Norrköping knapp arbetstillgång förefunnits inom hithörande fack. Å andra sidan har inom vissa delar av Öster- och Västergötland samt Skåne god tillgång å platser för byggnadsarbetare funnits på landsbygden. Den på grund av senaste årets ringa byggnadsverksamhet i åtskilliga städer uppkomna bostadsbristen har på en del orter (Eskilstuna, Göteborg) redan visat sig medföra kännbara olägenheter för industrien, enär bostäder ej kunnat tillförsäkras från andra trakter inflyttade arbetare. Icke minst torde denna olägenhet drabbat metallindustrien, som i nämnda städer, liksom i hela riket över huvud, haft synnerligen svårt att tillgodose sitt behov av äldre, yrkesskickliga arbetare.

Inom sockerindustrien har en försämring av arbetstillgången inträtt, därigenom att kampanjen vid raffinaderierna avslutats vid en tidigare tidpunkt, än eljest är fallet. I Malmöhus län inställde tvenne större raffinaderier driften redan under de sista dagarna av maj på grund av brist å råsocker, och vissa av sockerindustrien beroende näringsgrenar hava även mött svårigheter i form av råvarubrist.

Å den kvinnliga arbetsmarknaden har brist å arbetskraft yppats ej blott till husligt arbete i städer och på landet, utan även till de eljest tämligen

eftersökta platserna inom hotell- och restaurangrörelsen. Särskilt har brist å arbetskraft härvid gjort sig gällande vid sommarpensionat o. d. i Dalarna och Norrland. Likaledes har framhållits, att kvinnliga arbetssökande under nuvarande konjunkturer mindre gärna reflektera på platser inom textilindustrien.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 85. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	*55*	106	98	126	*93*	106	99	93	118	*85*
Juni	71	68	81	—	122	112	147	—	119	112	104	135	—
Juli	77	82	95	—	116	103	144	—	118	107	99	134	—
Augusti	87	95	105	—	101	156	130	—	101	96	133	122	—
September . . .	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November . . .	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Beträffande såväl jordbruket som övriga näringsgrenar äro, som synes, månadens siffror *lägre än vid någon tidpunkt under de föregående tre åren.* Samma förhållande framträder vid jämförelse med genomsnittstalen för perioden 1902—1912. Tillgången å arbetskraft måste sålunda, i förhållande till behovet därav, betecknas såsom mycket knapp.

Växlingarna å arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari . .	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli . . .	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	—
Februari .	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti . .	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	—
Mars . . .	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September .	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April . . .	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	[1] 5·5	Oktober . .	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	—	November .	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni . . .	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	—	December .	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 april 1916. Arbetslösheten var då, som synes, mindre än vid motsvarande tidpunkt under något av de föregående år, för vilka uppgifter förefinnas.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.
(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under *maj månad 1916* har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 28 september 1914 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:[1]

Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.	Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Norrköping	1 775	1 751	Borås	108	—
Karlskrona	15	—	Hudiksvall	17	9
Jämshög	62	62	Byske	103	—
Ystad	10	—	Luleå	64	37
Harplinge	147	—	Gällivare	190	190
Söndrum	164	—	Jukkasjärvi	965	97
Skee I	453	—	Piteå landskommun	25	—
Skee II	6	—	Summa maj 1916	**4 281**	**2 146**
Lommelanda	20	—	» april 1916	**10 162**	**4 824**
Bro	157	—	» maj 1915	**6 837**	**2 428**

Understödsverksamheten har, efter vad härav framgår, under maj månad alltjämt minskats. Den utbetalta understödssumman uppgick till ej fullt $^2/_3$ av motsvarande belopp under samma månad föregående år. Det stora understödsbehovet i Norrköping berodde på arbetslöshet bland äldre byggnadsarbetare, som icke kunde beredas arbete å annan ort. Med maj månads utgång har emellertid understödsverksamheten även där upphört.

Skogsodlingsarbetena i Bohuslän under hösten 1915. Göteborgs och Bohus läns landsting hade den 24 september 1915 beviljat länets skogsvårdsstyrelse ett anslag av 8 000 kronor till anordnande av skogsodlingsarbeten för beredande av arbetsförtjänst åt arbetslösa stenhuggare inom länet. Snart nog visade sig emellertid dessa medel otillräckliga för att längre giva de antagna arbetarna sysselsättning, och ingavs då av skogsvårdsstyrelsen framställning till Kungl. Maj:t om bekommande av 12 000 kronor statsmedel för att kunna ej endast hålla de redan antagna med arbete under ytterligare några veckor, utan även något öka arbetsstyrkan. Efter socialstyrelsens hörande beslöt Kungl. Maj:t den 20 oktober 1915 så till vida bifalla denna framställning, att till skogsvårdsstyrelsens förfogande ställdes ett anslag om 10 000 kronor, mot villkor, att av medel, som landstinget beviljat till arbetslöshetens bekämpande, anvisades de 2 000 kr., som ytterligare ansågos erforderliga. Därjämte föreskrev Kungl. Maj:t, att vid antagande av de stenarbetare, som utöver de redan antagna kunde få sysselsättning vid ifrågavarande ar-

[1] Kungl. Maj:t har den 19 maj 1916 med upphävande av kungörelsen den 28 sept. 1914 utfärdat nya bestämmelser angående understöd åt medellösa arbetslösa. Jfr sid. 656.

beten, samverkan så vitt möjligt skulle äga rum med Göteborgs och Bohus läns arbetsförmedlingsanstalt, samt att redogörelse för arbetenas gång och deras betydelse för arbetslöshetens avhjälpande skulle insändas till socialstyrelsen. Dylik redogörelse har i enlighet härmed den 13 juni 1916 ingivits av skogsvårdsstyrelsen.

Enligt vad denna redogörelse utvisar, pågingo arbetena från den 6 oktober till den 27 november 1915. Anmälningar inkommo från 410 arbetssökande, varav 234 över och 66 under 18 år, medan återstående 110 arbetare ej lämnat uppgift om ålder. Av varje arbetssökande fordrades intyg angående arbetslöshet, försörjningsplikt samt nykterhet och skötsamhet. Arbetarna delades i lag om 10—22 man, vilka under ledning av för arbetet anställda extra skogsplantörer anvisades arbete å kala ljungmarksarealer inom stenhuggeridistrikten (Sotenäs, Stångenäs, Tanums och Vette härad).

Den vid dessa arbeten sysselsatta arbetsstyrkans storlek i medeltal per dag under de veckor arbetet pågick, framgår av nedanstående översikt:

Veckan 6— 9 oktober	25 man	Veckan 1— 6 november	200 man
» 11—16 »	147 »	» 8—13 »	180 »
» 18—23 »	134 »	» 15—20 »	93 »
» 25—30 »	228 »	» 22—27 »	74 »

Sedan av landstingsmedel anslagits 1 000 kronor utöver det som villkor för statsanslaget fordrade beloppet, disponerade skogsvårdsstyrelsen för arbetets bedrivande inalles 21 000 kronor. Timpenningen utgjorde 30 öre för fullgoda arbetare över 18 år och 20 öre för yngre arbetare. Antalet presterade dagsverken à 10 timmar och kostnaden därför framgår av efterföljande tablå:

	Antal dagsverken			
Anslag utgående av	à 3 kr.	à 2 kr.	Summa	Kronor
statsmedel	2 864·45	703·3	**3 567·75**	*9 999·95*
landstingsmedel	1 747·05	427·1	**2 174·15**	*6 095·35*
Summa	**4 611·5**	**1 130·4**	**5 741·9**	*16 095·30*

För dessa dagsverken grophackades på 120 olika gårdar 391 hektar av ålder kal ljungmark. Kostnaden per hektar blev i genomsnitt kronor 41·16, vilken siffra är högre än den skogsvårdsstyrelsen vanligen brukar komma till, beroende på högre dagspenning än under normala förhållanden samt arbetarnas ovana.

Den hjälp, som genom här anförda skogsodlingsarbeten i form av arbetsförtjänst lämnats ett icke obetydligt antal stenhuggeriarbetare i norra Bohuslän, var att döma av de undersökningar, skogsvårdsstyrelsens personal under hösten företog, säkerligen mycket välkommen. Vintern stundade, och största behov av bränsle, mer närande föda, varma kläder, skodon m. m. förelåg. Det blev nu möjligt för ett avsevärt antal familjer att tack vare männens förtjänster under oktober och november i viss mån rusta sig och göra nödiga uppköp.

Statsanslag till vattenavledningsarbeten i Kronobergs och Hallands län. Arbetsstyrelsen för reglering av vissa inom nämnda län belägna delar av Krok-

ån hade hos Kungl Maj:t gjort framställning om anslag av statsmedel till utförande av sagda arbetsföretag, varvid företrädesvis arbetslösa stenarbetare skulle beredas sysselsättning. Statens arbetslöshetskommission, som blivit anbefalld att häröver yttra sig, har i ett den 16 juni 1916 avgivet utlåtande anfört, att nämnda arbete, vars utförande kommissionen redan förut haft under övervägande, måste anses av synnerligen stor betydelse för de därav berörda orterna, vilka endast på grund av bristande ekonomisk styrka hindrats att långt tidigare av egna medel bekosta detsamma. Då vidare arbetet med hänsyn till sin beskaffenhet synes väl ägnat för arbetslösa stenhuggare, anser kommissionen företaget böra närmast vara förtjänt att understödjas av de medel, som stå till förfogande för sysselsättande av dylika stenarbetare, därest ytterligare anordningar för detta ändamål nu böra vidtagas.

Beträffande sist berörda spörsmål har kommissionen inhämtat, att någon nämnvärd arbetslöshet icke för närvarande är rådande, enär flertalet stenhuggare, för vilka arbete inom deras eget yrke ej förefinnes, under nuvarande konjunkturer torde fått sysselsättning inom andra branscher. Då emellertid detta arbete ofta endast är av tillfällig art och stenhuggerierna dessutom alltjämt nödgas reducera sin arbetsstyrka, anser sig kommissionen hava grundad anledning förutsätta, att behov av ytterligare arbetstillfällen inom kort skall göra sig gällande, och synes det nu ifrågasatta företaget erbjuda lämplig utväg härför.

Krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

Sedan med anledning av den rådande kristiden till Kungl. Maj:t inkommit ett flertal framställningar från funktionärer vid statens verk och inrättningar, utverkade chefen för finansdepartementet Kungl. Maj:ts befallning till löneregleringskommittén att avgiva utlåtande, i anledning av vad samma framställningar innehölle om beredande av tillfälligt dyrtidstillägg åt befattningshavare. Kommittén avgav i frågan betänkande, i vilket den, med erkännande av behövligheten av ett tillfälligt understöd åt befattningshavare i statens tjänst till mötande av de i följd av världskriget betydligt ökade levnadskostnaderna, yttrade, att det för kommittén framstått som en bjudande nödvändighet, att hjälpen lämnas under sådana villkor, att dess fortsatta utbetalande icke må kunna med fog krävas, när kristiden en gång är över. För sådant ändamål och även av andra skäl syntes det kommittén angeläget, att hjälpen finge utgå icke i vissa procent å avlöningsförmånerna, utan i stort sett efter vad man brukar kalla behovsprincipen. Då vidare för närvarande statsverkets finansiella resurser äro hårt anlitade för andra oundvikliga utgifter och man sålunda måste utgå från det antagandet, att

endast ett relativt mindre belopp kan för ändamålet disponeras, tedde det sig för kommittén som riktigast att använda de disponibla medlen uteslutande till lindrande av svårigheterna för de av dyrtiden hårdast drabbade statstjänarna. Kommitténs avgivna betänkande utmynnade för övrigt i ett förslag av i huvudsak följande innehåll:

Krigstidshjälp utgår, med nedan angivna undantag, till

A. de befattningshavare i statens tjänst, vilka den 1 jan. 1916 ej mindre innehade ordinarie anställning med avlöning, som blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, än även på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder;

B. de i statens tjänst anställda icke ordinarie befattningshavare — arméns och marinens manskap inbegripet — vilka den 1 jan. 1916 ej mindre på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder än även innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen:
1:o) de, vilkas inkomst av befattningen i kontant eller in natura under år 1915 överstigit 2 000 kronor;
2:o) de, vilka enligt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som under år 1916 äger rum, hava att erlägga dylik skatt för högre belopp än 2 000 kronor, hustrus taxering däri inbegripen;
3:o) övningslärare vid de allm. läroverken samt vid högre lärarinneseminariet; och
4:o) gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes på sätt nedanstående tabell utvisar, i förhållande dels till storleken av de utav befattningshavaren under år 1915 åtnjutna avlöningsförmånerna i kontant och in natura, dels ock till antalet av de barn under 15 år, vilka befattningshavaren på grund av försörjningsplikt den 1 januari 1916 underhöll:

Värdet av avlöningsförmånerna under år 1915	Krigstidshjälp (i kr.) åt befattningshavare med				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 eller flera barn
Högst 1 200 kronor . .	80	160	240	320	400
från 1 200 t. o. m. 1 400 » . .	70	140	210	280	350
» 1 400 » » » 1 600 » . .	60	120	180	240	300
» 1 600 » » » 1 800 » . .	45	90	135	180	225
» 1 800 » » » 2 000 » . .	30	60	90	120	150

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till krigstidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning.

Då enligt förestående bestämmelser till krigstidshjälp berättigad befattningshavare under tiden efter ingången av augusti månad 1914 erhållit avlöningsförhöjning, som är att anse icke såsom ett tillägg för avlöningens uppbringande till belopp, stående i skäligt förhållande till ordinarie befattningshavares avlöningsförmåner, utan såsom särskilt dyrtidstillägg, skall beloppet av sådan förhöjning, beräknat från det den börjat utgå intill slutet av år 1915, vid utbetalning av krigstidshjälp från denna avdragas.

En ledamot av kommittén, herr N. A. Nilsson i Kabbarp, var av skiljaktig mening i så måtto, som han ansåg, att taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt borde läggas till grund ej blott för bestämmandet av den ekonomiska ställning, vid vilken befattningshavare uteslutes från delaktighet i krigstidshjälpen, utan även för bestämmandet av det belopp, som till vederbörande finge för varje barn utgå. Reservantens förslag skilde sig från kommitténs även därutinnan, att han indelade befattningshavarna i sex grupper med högsta beräknade belopp, för vilka inkomst- och förmögenhetsskatt utgår av resp. 1 000, 1 200, 1 400, 1 600, 1 800 och 2 000 kronor, samt att krigstidshjälpen för vart och ett barn till och med det femte av honom föreslogs till resp. 80, 70, 60, 50, 40 och 30 kronor, medan kommittén föreslog endast 5 grupper med en högsta avlöning av resp. 1 200, 1 400, 1 600, 1 800 och 2 000 kronor samt en ersättning för varje barn till och med det femte av resp. 80, 70, 60, 45 och 30 kronor.

Departementschefen uttalade sin huvudsakliga anslutning till kommitténs förslag, dock med följande ändringar:

Från åtnjutande av krigstidshjälp borde ej uteslutas övningslärarna vid de allmänna läroverken eller högre lärarinneseminariet, men däremot arbetarpersonalen vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggningsarbetena, arbetarpersonalen vid statens järnvägsbyggnader, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag samt personalen vid statens anstalter för sinnessjuka. Sistnämnda undantag motiverades därmed, att hospitalspersonalen redan förut av medicinalstyrelsen beviljats dyrtidstillägg, som, ehuru icke utgående efter samma grunder som det av löneregleringskommittén föreslagna, likväl kunde beräknas i genomsnitt uppgå till ungefär samma värde.

Därjämte borde till undvikande av missförstånd uttryckligen påpekas, att befattningshavare, som icke innehar ordinarie anställning och under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst tre månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, icke skall av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

I fråga om sättet för de till krigstidshjälp berättigades indelning i grupper, med hänsyn till det större eller mindre behovet av understöd, samt beträffande dessa understöds belopp anslöt sig departementschefen däremot, trots den avsevärt ökade kostnad, som därav bleve en följd, till reservantens, herr N. A. Nilssons förslag, som enligt departementschefens mening både rikligare och rättvisare utmätte understöden.

Den utgift för krigstidshjälp, vartill, i händelse av bifall till reservantens förslag, särskilda medel behövde å 1917 års riksstat beredas, beräknades av departementschefen till 3 953 000 kronor.

Den 17 april 1916 avlät Kungl. Maj:t i överensstämmelse med detta förslag proposition till riksdagen, vilken proposition jämte i ämnet väckta motioner hänvisades till statsutskottet.

I sitt den 30 maj 1916 avgivna utlåtande föreslog statsutskottet, under huvudsaklig anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, däruti följande förändringar:

Enligt propositionen skulle befattningshavare, som under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under mer än tre månader icke kunna ifrågakomma till erhållande av krigstidshjälp. Utskottet ansåg denna tids begränsning väl snävt tilltagen och föreslog dess utsträckande till sex månader. Likaså ansåg utskottet, att beträffande annan tjänstledighet sådan för allmänt uppdrag och för militärtjänstgöring även under längre tid än en månad icke borde medföra förlust i förevarande avseende.

Av skäl, som i från medicinalstyrelsen införskaffat yttrande anförts, ansåg utskottet vidare icke anledning förefinnas att från rätt till krigstidshjälp undantaga personalen vid statens anstalter för sinnessjuka, utan borde densamma, såsom av motionärer i båda kamrarna föreslagits, komma i åtnjutande av dylik hjälp.

Utskottet hemställde således, att riksdagen måtte godkänna följande allmänna grunder för krigstidshjälps utgående:

Krigstidshjälp utgår, med här nedan angivna undantag:

till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1916 innehade *ordinarie* anställning och på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder; samt

till de i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1916 ej mindre på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder än även innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen:

1:o) de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som under år 1916 äger rum, hava att erlägga dylik skatt för högre belopp än 2 000 kronor, hustrus taxering däri inbegripen;

2:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägsbyggnader, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag;

3:o) arbetarpersonalen vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggningsarbetena; samt

4:o) gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes, på sätt nedanstående tabell utvisar, i förhållande dels till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock till antalet av de barn under 15 år, vilka befattningshavaren på grund av försörjningsplikt den 1 januari 1916 underhöll:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1916 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.	Krigstidshjälp (i kr.) åt befattningshavare med				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 eller flera barn
Högst 1 000 kronor . .	80	160	240	320	400
från 1 000 t. o. m. 1 200 » . .	70	140	210	280	350
» 1 200 » » » 1 400 » . .	60	120	180	240	300
» 1 400 » » » 1 600 » . .	50	100	150	200	250
» 1 600 » » » 1 800 » . .	40	80	120	160	200
» 1 800 » » » 2 000 » . .	30	60	90	120	150

Då enligt förestående bestämmelser till krigstidshjälp berättigad icke ordinarie befattningshavare under tiden efter ingången av augusti månad 1914 erhållit avlöningsförhöjning, som är att anse icke såsom ett tillägg för avlöningens uppbringande till belopp, stående i skäligt förhållande till ordinarie befattningshavares avlöningsförmåner, utan såsom särskilt dyrtidstillägg, skall beloppet av sådan förhöjning, beräknat från det den börjat utgå intill utgången av år 1915, vid utbetalning av krigstidshjälp från denna avdragas.

Befattningshavare, som icke innehar ordinarie anställning, må icke på grund av tjänstledighet för allmänt uppdrag samt för inkallelse till annan militär tjänstgöring än den enligt § 27 värnpliktslagen åliggande för egen utbildning förlora rätten till krigstidshjälp.

Ej heller må icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst 6 månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Krigstidshjälpen utbetalas på därom gjord framställning i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

De av utskottet sålunda föreslagna grunderna för krigstidshjälps utgående blevo av riksdagen utan ändring godkända.

De mindre bemedlades bostadsförhållanden i Norrköping.[1]

I samråd med den s. k. bostadskommissionen har socialstyrelsen under de senaste åren verkställt dels mera summariska bostadsräkningar beträffande ett större antal orter, dels mera ingående beskrivningar av smålägenheter å ett mindre antal särskilt utvalda orter. Av sistnämnda bostadsbeskrivningar har i dagarna offentliggjorts den första, utgörande en representativ undersökning av de mindre bemedlades bostadsförhållanden i Norrköping. Denna redogörelse erbjuder ett särskilt intresse därigenom, att härmed såvitt bekant för första gången i vårt land gjorts ett försök att statistiskt utnyttja de värdefulla uppgifter om de mindre bemedlades bostadsförhållanden, som efter hand samlas i bostadsinspektionernas arkiv. För att undersökningen skulle giva en såvitt möjligt representativ bild av de mindre bemedlades bostadsförhållanden i staden, utvaldes vissa för äldre och nyare stadsdelar typiska gator eller gatudelar, vilkas hus vid förnyade personliga besök fullständigt undersöktes med avseende på sina smålägenheter, varvid de tidigare inhämtade uppgifterna korrigerades med hänsyn till under mellantiden inträffade förändringar samt kompletterades i flera avseenden.

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den i dagarna av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *Undersökningar rörande de mindre bemedlades bostadsförhållanden i vissa svenska städer. I. Norrköping.*

Vid tiden för den allmänna bostadsräkningen, som av socialstyrelsen utförts i nov. 1912, förefunnos i staden inalles 11 238 bebodda lägenheter, vilka helt eller delvis användes för bostadsändamål. Härav utgjorde småläge nheterna (t. o. m. 2 rum och kök) 9 668 eller 86·0 %, av vilka 2 004 eller 20·7 % blivit föremål för föreliggande bostadsbeskrivning. En orienterande redogörelse för sistnämnda lägenheters olika upplåtelseformer, rumsantal och gatubelägenhet lämnas i följande uppställning:

	Uthyrda lägenheter		Av ägaren begagnade lägenheter		Fritt upplåtna lägenheter		Summa lägenheter	Därav (i %) lägenheter om enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök
	Abs.	I %	Abs.	I %	Abs.	I %				
Samtliga begagnade småläge nheter . . .	**9 196**	*95·1*	**244**	*2·5*	**228**	*2·4*	**9 668**	*30·4*	*54·0*	*15·6*
Antal beskrivna lägenheter	**1 922**	*95·9*	**49**	*2·4*	**33**	*1·7*	**2 004**	*29·0*	*53·8*	*17·2*
Därav belägna vid:										
Nya Rådstugatan . .	25	*100·0*	—	—	—	—	**25**	—	*48·0*	*52·0*
Trädgårdsgatan . . .	198	*95·2*	3	*1·4*	7	*3·4*	**208**	*13·5*	*64·9*	*21·6*
Hospitalsgatan . . .	129	*97·7*	2	*1·5*	1	*0·8*	**132**	*24·3*	*43·9*	*31·8*
Hantverkaregatan . .	356	*95·0*	11	*2·9*	8	*2·1*	**375**	*33·4*	*47·7*	*18·9*
Södra S:t Persgatan .	293	*95·1*	12	*3·9*	3	*1·0*	**308**	*26·0*	*59·1*	*14·9*
Västra S:t Persgatan	261	*99·6*	1	*0·4*	—	—	**262**	*33·3*	*53·4*	*13·3*
Vattengatan	171	*94·5*	4	*2·2*	6	*3·3*	**181**	*28·8*	*54·1*	*17·1*
Broddgatan	58	*100·0*	—	—	—	—	**58**	*17·3*	*60·3*	*22·4*
Slottsgatan	341	*94·5*	13	*3·6*	7	*1·9*	**361**	*36·3*	*51·2*	*12·5*
Nelinsgatan	90	*95·7*	3	*3·2*	1	*1·1*	**94**	*37·2*	*58·5*	*4·3*

De fritt upplåtna och de av ägaren begagnade lägenheterna uppgå sammanlagt icke ens till 5 % av samtliga, varför det i den följande framställningen icke ansetts behövligt att redovisa ifrågavarande lägenhetskategorier var för sig, utan hava de sammanslagits med de uthyrda lägenheterna, vilka spela den avgjort dominerande rollen och helt sätta sin prägel på småläge nhetsbeståndet. Vid beräkning av hyran hava dock helt naturligt endast de uthyrda lägenheterna medräknats.

Över hälften av de undersökta lägenheterna (53·8 %) utgjordes av 1 rum och kök, vilka sålunda voro mera än tre gånger så talrikt företrädda som lägenheterna om 2 rum och kök (17·2 %). Av de övriga utgjordes 456 (22·8 %) av enkelkök och 124 (6·2 %) av enkelrum och dubbletter, av vilka 74 voro kakelugnsrum, under det att 50 försetts med s. k. kakelspis för att kunna möjliggöra matlagning och sålunda användning såsom familjebostäder.

Nära tre fjärdedelar (72 %) av bostäderna voro belägna i gatuhus och endast 28 % i gårdshus; 77·8 % voro belägna i stenhus och 22·2 % i trähus. Endast tre bostäder befunnos vara inredda i källarvåningar, under det att 98 lägenheter, de flesta enkelkök, voro belägna å vindar.

För att få full klarhet rörande bostädernas storleksförhållanden hava samtliga rum och kök blivit uppmätta och deras längd, bredd och höjd antecknats å frågeformuläret. Med anledning härav hava bostädernas totala golvyta och kubikinnehåll kunnat noggrant beräknas.

Genomsnittliga golvytan per boningsrum var 16·5 kvm. och per kök 12·0 kvm. För samtliga rum och kök utgjorde medelgolvytan 14·2 kvm.

Normala rumshöjden i bostäderna synes växla mellan 2·5 och 3 meter. För 139 lägenheter (6·9 %) nådde densamma icke upp till 2 meter.

Huvudresultatet av de gjorda uppmätningarna utgöres dock av lägenheternas kubikinnehåll eller luftrymden. Ehuru frågan om det hygieniskt nödvändiga bostadsutrymmet ej ännu torde vara slutgiltigt avgjord, synes man dock kunna fordra, att ett rum (eller kök) bör lämna plats åt två vuxna personer med en luftrymd av 20 kbm. vardera och sålunda mäta 40 kbm. samt i alla händelser hava ett minimiutrymme av 20 kbm. Uppdelas lägenheterna efter denna norm i tre grupper — normalt stora (40 kbm. och däröver per rum), små (20—40 kbm. per rum) och mycket små (under 20 kbm. per rum) —, erhållas följande resultat:

Antal lägenheter:	Mycket små		Små		Normalt stora	
	Absolut	I %	Absolut	I %	Absolut	I %
1 kök	55	*12·1*	244	*53·5*	157	*34·4*
1 kakelspisrum	—	—	10	*20·0*	40	*80·0*
1 kakelugnsrum	13	*19·7*	29	*43·9*	24	*36·4*
2 rum utan kök	—	—	3	*37·5*	5	*62·5*
1 rum och kök	62	*5·7*	563	*52·2*	454	*42·1*
2 rum och kök	8	*2·3*	136	*39·4*	201	*58·3*
Samtliga	**138**	*6·9*	**985**	*49·1*	**881**	*44·0*

Såsom mätare av bostadsutrymmet må även anföras medelluftrymden, varöver lämnas uppgifter i nedanstående uppställning beträffande såväl boningsrum och kök som lägenheter av olika rumsantal:

Lägenhetskategorier:		1 kök	1 kakelspisrum	1 kakelugnsrum	2 rum utan kök	1 rum och kök	2 rum och kök	Samtliga lägenheter
Medelluftrymd (i kbm.) per	boningsrum	—	47·5	33·1	45·7	44·2	46·0	**44·5**
	kök	34·3	—	—	—	30·1	31·8	**31·4**
	rum (inkl. kök)	—	—	—	—	37·1	41·3	**38·0**
	lägenhet	34·3	47·5	33·1	91·5	74·2	123·8	**71·7**

Knappast av mindre betydelse än luftrymden i bostaden äro belysningsförhållandena. De på undersökarnas subjektiva iakttagelser grundade uppgifterna därom giva vid handen, att belysningen i 1 096 (29·0 %) lägenheter var mycket god, i 1 582 (41·8 %) god, i 787 (20·8 %) tämligen god samt i 316 (8·4 %) lägenheter dålig.

Beträffande sättet för de olika lokalernas uppvärmning må nämnas, att samtliga kök voro försedda med järnspis. Av boningsrummen hade 94·0 % kakelugn, 2·7 % kakelspis, 1·2 % järnkamin, 1·1 % centraluppvärmning, under det att 6 rum (0·3 %) saknade varje anordning för uppvärmning och voro s. k. kallrum.

Icke mindre än 416 hushåll, mer än en femtedel av samtliga, voro hänvisade till avträden, gemensamma för 7 eller flera familjer, medan endast 125 bostäder (6·2 %) voro försedda med eget avträde.

Jämte insamlandet av ovannämnda fakta hade bostadsbesökarna till uppgift att med stöd av gjorda iakttagelser och verkställda förfrågningar avgiva ett mera allmänt omdöme om lägenheterna i olika avseenden, varav framgår, att 481 eller 24·0 % betecknats såsom kalla, 70 eller 3·5 % såsom mycket fuktiga, resp. 148 eller 7·4 % och 123 eller 6·1 % såsom illa eller mindre väl underhållna samt 287 eller 14·3 % såsom dåligt ventilerade. Vid studiet av ifrågavarande siffror må framhållas, att de såsom resultat av ett subjektivt bedömande i hög grad äro beroende av undersökarnas större eller mindre anspråk och såsom sådana mindre väl ägnade att ligga till grund för en jämförelse av förhållandena å olika orter.

Vid undersökningstillfället voro de undersökta lägenheterna bebodda av inalles 6 828 personer, d. v. s. något mera än 1/7 av stadens hela folkmängd. Ur bostadssocial synpunkt kunna de boende uppdelas i tvenne huvudgrupper, nämligen familjemedlemmar och främmande. Såsom familjemedlemmar hava ansetts makar, barn, barnbarn och föräldrar samt övriga närmare släktingar, vilka uppehålla sig i familjen utan att för sitt vivre erlägga kontant betalning. Såsom främmande hava räknats släktingar, vilka ej kunna anses såsom införlivade med familjen, och personer, som icke stå i något släktskapsförhållande till lägenhetsinnehavaren. Med hänsyn till de större eller mindre missförhållanden, som äro förknippade med mottagandet av icke familjemedlemmar i bostäderna, har en uppdelning skett i inhyrande och inneboende. Såsom inhyrande har härvid betecknats den person, vilken ensam eller tillsammans med kamrat förhyr rum i andra hand, och såsom inneboende den person, som endast förfogar över sovplats i familjeköket eller delar sovrum med någon av familjens egna medlemmar.

En fördelning av de boende efter ovannämnda principer samt på män, kvinnor och barn lämnas i nedanstående tablå:

	Antal personer		Därav					
			män		kvinnor		barn under 15 år	
	absolut	i %	absolut	i % av samtl.	absolut	i % av samtl.	absolut	i % av samtl.
Gifta par	2 366	34·7	1 183	50·0	1 183	50·0	—	—
Andra lägenhetsinnehavare	821	12·0	164	20·0	657	80·0	—	—
Övriga familjemedlemmar	3 301	48·3	495	15·0	763	23·1	2 043	61·9
Tjänare	74	1·1	—	—	74	100·0	—	—
Inhyrande	132	1·9	97	73·5	34	25·8	1	0·7
Inneboende	134	2·0	47	35·1	83	61·9	4	3·0
Summa boende	6 828	100·0	1 986	29·1	2 794	40·9	2 048	30·0

Särskilt i ögonen fallande är kvinnornas stora övertalighet över männen, vilket sammanhänger med stadens egenskap av huvudsäte för textilindustrien, som företrädesvis begagnar sig av kvinnlig arbetskraft.

Av lejd arbetshjälp förefunnos endast kvinnliga tjänare till ett antal av 74, av vilka ett flertal synas biträda vid viss yrkesutövning, såsom hembageri, tvätt och strykning m. m., medan hantverksgesäller, lärlingar eller annan manlig arbetshjälp i intet fall förekommit. De inhyrande och inneboende tillsammantagna uppgå endast till 3·9 % av samtliga boende. De förra utgöras till tre fjärdedelar av män, vilka sålunda föredraga att förhyra eget eller delat rum, under det att de jämförelsevis svagt avlönade kvinnliga yrkesarbetarna i de flesta fall måste nöja sig med att såsom inneboende dela sovrum med familjens egna medlemmar eller att få sovplats åt sig upplåten i familjeköket.

Av stor betydelse i bostadssocialt hänseende är individernas sammanslutning till större eller mindre hushåll. Av de 2 004 hushållen utgöras 281 eller 14·0 % av ensamboende personer, till ungefär fyra femtedelar kvinnor. De egentliga familjehushållen uppgå till ett antal av 1 449 eller 72·3 %. Efter familjens olika sammansättning hava dessa uppdelats i fem grupper, nämligen makar utan barn, makar med endast minderåriga barn, makar med både minderåriga och vuxna barn samt makar med endast vuxna barn, varjämte f. d. gifta och frånskilda med eller utan barn sammanförts till en särskild grupp. De blandade hushållen, d. v. s. sådana, som jämväl bestå av främmande personer, såsom tjänare, inhyrande eller inneboende, uppgå till ett antal av 274 eller 13·7 %.

Med hänsyn till hushållsföreståndarens yrke hava hushållen uppdelats i fem huvudgrupper, nämligen arbetare, tjänstemän, självständiga näringsidkare, pensionärer och understödstagare. Inom arbetarnas grupp hava redovisats sex undergrupper, nämligen arbetare inom textilindustrien, pappersfabrikationen och den litografiska industrien, stadens övriga industriarbetare, grovarbetare samt övriga arbetare. Inom de självständiga näringsidkarnas grupp hava särskilts handlande, hantverkare och övriga självständiga mindre näringsidkare.

I medeltal komma 3·4 personer per hushåll. Störst är denna genomsnittssiffra inom tjänstemannagruppen, nämligen 3·8, därefter komma arbetarhushållen med 3·7, de självständiga näringsidkarna med 3·2 och slutligen pensionärs- och understödstagaregrupperna med endast 2·5. Av samtliga hushåll utgjordes 14·0 % av ensamboende personer, 24·1 % av tvåpersonshushåll, 47·2 % av medelstora hushåll med 3—5 personer, 14·1 % av stora hushåll med 6—9 personer och 0·6 % av mycket stora hushåll om 10 personer och däröver. De stora hushållen utgöras så gott som uteslutande av familjer med barn.

Vid ett närmare klarläggande av boendeförhållandena i de undersökta lägenheterna ligger det närmast till hands att undersöka, huru hushållen fördela sig på lägenheter med olika rumsantal. Bostadstypen har härvid visat sig i hög grad växla för olika yrkesgrupper av hushåll. Rymligast bo tjänstemannahushållen, av vilka 42·0 % bebo lägenheter om två rum och kök, under det att av arbetarhushållen endast en tiondel innehava så pass stora lägenheter.

I det stora hela kan man dock säga, att befolkningen sökt avpassa sina bostäder efter familjens storlek. Sålunda hava ensamboende personer till $^{8}/_{10}$ befunnits förfoga över endast ett rum (eller kök). Av makar utan barn bo icke fullt en fjärdedel i så små lägenheter, för makar med endast minderåriga barn nedgår relativa antalet enrumslägenheter till 11·8 % och för makar med jämväl vuxna barn till endast 2·9 %. Beträffande lägenhetskategorien 2 rum och kök är förhållandet på det hela taget omvänt.

Med hänvisning till den förut konstaterade medelstorleken per rum av 38 kbm. kan det i stort sett anses riktigt, att *överbefolkning* inträder, när flera än 2 boende komma per rum. Enligt denna vedertagna grundsats skulle 27·3 % av de undersökta lägenheterna vara överbefolkade och 44·2 % av deras befolkning trångbodda.

För att kunna bedöma, i vad mån en lägenhet är i större eller mindre grad överbefolkad, måste man dock äga närmare kännedom såväl om bostadens kubikinnehåll som om de boendes fördelning på vuxna och barn. Vid bedömandet av, huru stort utrymme står till de boendes förfogande i en lägenhet, har man att hålla sig dels till golvytan och dels till luftrymden per person eller personenhet (varvid två barn under 15 år räknats såsom en personenhet).

Genomsnittliga *golvytan per person* befanns utgöra 7·9 kvm. och per *personenhet* 9·3 kvm. I huru hög grad utrymmet var utnyttjat i vissa småläghenheter framgår av, att i icke mindre än 47 lägenheter golvytan understiger 4 kvm. per personenhet, d. v. s. ett golvutrymme, som så gott som helt och hållet måste tagas i anspråk för beredande av erforderliga sängplatser.

Ett ännu bättre kriterium på trångboddheten erhålles av det kubiska utrymmet eller *luftutrymmet per person eller personenhet*. Detta utgör för samtliga undersökta lägenheter i genomsnitt 21·0 kbm. per person och 24·8 kbm. per personenhet. Åsikterna beträffande den minimiluftrymd, som bör tillkomma varje person, för att hygienens krav skola vara tillfredsställda, äro ganska växlande. Den allmänna åsikten torde dock vara, att minst 15 kbm. luftrymd bör komma på varje boende, om barn likställas med vuxna. Med tillämpande av denna måttstock befunnos 74·4 % av lägenheterna vara att beteckna såsom tillräckliga, 17·1 % såsom otillräckliga (10—15 kbm. per person) och 8·5 % såsom i hög grad otillräckliga (mindre än 10 kbm. per person).

Antagas vuxna personer erfordra större luftkub än barn, bör man omräkna de boende i *personenheter*. Utgår man ifrån, att minst 20 kbm. bostadsluftrymd böra komma på varje sådan personenhet (d. v. s. 20 kbm. per vuxen och 10 kbm. per barn under 15 år), befinnas 65·3 % av bostäderna erbjuda en tillräcklig, 17·8 % en otillräcklig (15—20 kbm.) och 16·9 % en i hög grad otillräcklig (under 15 kbm.) bostadsluftrymd per personenhet.

Ett ännu starkare intryck av det delvis otillräckliga luftutrymmet i bostäderna erhålles, om man räknar med personer i stället för med hushåll. Utgår man från luftrymden per *person*, befinnas av de boende 64·2 % förfoga över ett tillräckligt, 22·5 % över ett otillräckligt och 13·3 % över ett i

hög grad otillräckligt luftutrymme. Räknat per personenhet äro motsvarande relationstal resp. 56·8 %, 21·3 % och 21·9 %.

Granskas närmare ytterlighetsfallen, befinnes i fem barnrika arbetarfamiljer, därav fyra grov- och ett textilarbetarhushåll med tillsammans 29 hushållsmedlemmar, bostadsluftrymden icke ens nå upp till 5 kbm. per person, medan i 312 lägenheter, inrymmande 556 personer, ifrågavarande medelluftrymd överstiger 40 kbm.

Bostadsutrymmet har helt naturligt befunnits knappast tillmätt i de lägenheter, som inhysa stora familjer. För att erhålla en påtaglig bild av, vilken roll barnantalet spelar i fråga om bostadsutrymmets otillräcklighet, har uppgjorts följande tablå:

Hushåll bestående av makar med:	Relativa antalet personer, förfogande över en bostadsluftrymd per person av: under 10 kbm.	10—15 kbm.	15—20 kbm.	20 kbm. och däröver	per personenhet av: under 10 kbm.	10—15 kbm.	15—20 kbm.	20 kbm. och däröver
1 barn	3·3	11·1	14·1	71·5	2·4	7·3	12·2	78·1
2 »	6·1	17·0	24·3	52·6	3·0	12·2	13·9	70·9
3 »	16·1	22·2	41·6	20·1	4·0	15·4	23·5	57·1
4 och flera barn	30·7	40·3	19·0	10·0	9·1	30·2	32·0	28·7
Samtliga	**16·3**	**25·2**	**23·4**	**35·1**	**5·3**	**18·3**	**21·9**	**54·5**

Tablån belyser ganska väl en av bostadsfrågans allvarligaste sidor, nämligen hyresfrågan som barnfråga. Det visar sig nämligen, att medan i familjer med 1 barn endast c:a 3 % av de boende förfoga över en luftrymd per person om mindre än 10 kbm., är så förhållandet med nära en tredjedel av de boende i familjer med 4 eller flera barn. Beträffande relativa antalet boende med en luftkub per person av 20 kbm. eller mera är förhållandet omvänt och sjunker från 71·5 % i familjer med 1 barn till endast 10·0 % i familjer med 4 eller flera barn.

Räknas med personenheter, blir progressionen naturligtvis något avtrubbad, men dock stark nog för att även här tydligt åskådliggöra barnantalets stora inflytande på utrymmet i bostäderna. Tablån understryker nödvändigheten av, att de bostadssociala strävandena kraftigt böra inriktas på att förhjälpa de barnrika familjerna till rymliga och goda bostäder.

Det är även av stort intresse att undersöka luftutrymmet för olika yrkesgrupper av hushåll. Sämst ställda i detta avseende voro arbetarhushållen, där nära halva antalet boende förfoga över en luftrymd per person understigande 15 kbm. Huvudanledningen härtill har icke visat sig bero på större barnantal för arbetarnas vidkommande utan sammanhänger med, att de förhyra till rumsantal mindre lägenheter än hushållen inom övriga yrkesgrupper.

Det kan därför i detta sammanhang vara av intresse att närmare undersöka, vilken roll lägenheternas rumsantal spelar i fråga om bostadsutrymmet per person och personenhet, såsom skett i efterföljande uppställning:

Lägenhetskategorier:	Relativa antalet personer, förfogande över en bostadsluftrymd per person av: under 10 kbm.	10—15 kbm.	15—20 kbm.	20 kbm. och däröver	per personenhet av: under 10 kbm.	10—15 kbm.	15—20 kbm.	20 kbm. och däröver
1 kök	23·7	30·0	21·9	24·4	14·7	32·1	24·5	28·7
1 kakelspisrum .	4·0	23·8	14·8	57·4	4·0	6·9	26·7	62·4
1 kakelugnsrum	18·3	29·4	11·0	41·3	10·1	31·2	17·4	41·3
2 rum utan kök .	—	—	—	100·0	—	—	—	100·0
1 rum och kök .	14·0	24·5	23·8	37·7	4·7	16·5	23·4	55·4
2 rum och kök .	5·5	12·0	18·2	64·3	1·0	6·8	13·9	78·3
Samtliga	**13·3**	**22·5**	**21·9**	**42·3**	**5·3**	**16·6**	**21·3**	**56·8**

Härav synes, att de svåraste missförhållandena råda i enkelköken, där icke mindre än 53·7 % av de boende disponera en luftrymd, understigande 15 kbm. per person, under det att motsvarande procenttal för ett rum och kök samt två rum och kök nedgå till resp. 38·5 och 17·5 %.

Undersökas särskilt förhållandena i sovrummen och ställer man på sovluftrymden per person, resp. personenhet, samma krav, vilka förut ställts på bostadsluftrymden, befinnas med hänsyn till luftrymden per person 694 sovrum eller 24·7 % av samtliga uppvisa en otillräcklig (10—15 kbm.) och 422 eller 15·0 % en i hög grad otillräcklig (under 10 kbm.) luftrymd. Med hänsyn till sovluftrymden per personenhet te sig förhållandena ännu ofördelaktigare, i det att 643 eller 22·9 % av sovrummen förete en otillräcklig (15—20 kbm.) och 809 eller 28·8 % en i hög grad otillräcklig (under 15 kbm.) luftrymd.

Efter beskrivningen av själva lägenheterna och boendeförhållandena återstår att lämna en redogörelse för de pris dessa bostäder betinga, när de uthyras. Härvid komma endast de 1 922 uthyrda, uteslutande för bostadsändamål använda, lägenheterna att medräknas. Medelhyrorna för dessa lägenheter med uppdelning efter rumsantal och gatubelägenhet framgå av följande uppställning:

	Gator:	Nya Rådstugatan	Trädgårdsgatan	Hospitalsgatan	Hantverkaregatan	Södra S:t Persgatan	Västra S:t Persgatan	Vattengatan	Broddgatan	Slottsgatan	Nelinsgatan	Samtliga
Årsmedelhyra (i kr.) för lägenheter om	1 kök	—	100	104	109	120	109	107	127	100	105	**108**
	1 kakelspisrum .	—	125	150	146	141	133	140	—	150	—	**140**
	1 kakelugnsrum	—	107	94	86	100	110	128	97	98	—	**100**
	2 rum utan kök .	—	—	215	275	—	225	—	—	—	—	**248**
	1 rum och kök .	222	207	213	205	217	213	210	210	191	176	**206**
	2 rum och kök .	331	344	326	350	361	328	358	319	339	197	**351**
Årsmedelhyra per rum (boningsrum och kök) . . .		111	107	107	108	113	109	110	106	100	91	**107**

Då det gäller att bedöma hyreshöjden, bör man icke allenast taga hänsyn till hyrornas absoluta belopp utan jämväl till storleken av det utrymme, som erbjudes för en viss hyressumma. Bäst mätes hyrans förhållande till utrymmet genom beräknandet av hyrespriset per kbm. luftutrymme. Huru denna genomsnittssiffra ställer sig inom olika lägenhetskategorier, framgår av följande tablå:

Lägenhetskategorier:	1 kök	1 kakelspisrum	1 kakelugnsrum	2 rum utan kök	1 rum och kök	2 rum och kök	Samtliga lägenheter
Årsmedelhyra (i kr.) per kbm. luftrymd	3·14	2·94	3·03	2·71	2·77	2·74	2·81

Dyrast i förhållande till utrymmet äro de minsta lägenheterna, oaktat de med avseende på bekvämligheter, inredning, belägenhet o. s. v., som förut påpekats, äro de övriga lägenheterna avgjort underlägsna.

Hyran per kbm. luftrymd har även visat sig stå i ett omvänt förhållande till lägenheternas totala luftrymd. För lägenheter med en total luftrymd understigande 20 kbm. är sålunda genomsnittshyran 4·48 kr. per kbm., medan densamma för de största bostäderna om 150 kbm. och däröver knappast är mer än hälften så hög, nämligen 2·35 kr. Av de förra betingade icke mindre än 18 en hyra per kbm. av 5 kr. eller därutöver, och för en lägenhet betalades t. o. m. 8·18 kr. per kbm. luftutrymme.

En annan omständighet, som man redan a priori kan antaga vara av betydelse för hyresbildningen, är den tid hyresgästen innehaft sin bostad. Hyran för lägenheter, vilka under en längre tid innehafts av samma hyresgäst, har, såsom framgår av nedanstående uppställning, icke stegrats i samma raska tempo som för bostäder, vilka mera ofta bytt innehavare:

Boendetid:	Intill 1 år	1—2 år	2—5 år	5—10 år	10 år och däröver	Samtliga
Årsmedelhyra (i kr.) per kbm. luftrymd	3·00	2·82	2·78	2·75	2·69	2·81

Däremot har undersökningen icke lämnat något stöd för förmodandet, att husägarna skulle praktisera något slags riskpremier emot särskilt medlemsstarka eller barnrika familjer. Att undersökningen i detta avseende givit ett negativt resultat kan dock tänkas bero på, att de stora och små familjerna med avseende på de förhyrda lägenheternas rumsantal och beskaffenhet i övrigt uppvisa så betydande olikheter, att desamma kunna antagas utöva ett inflytande på hyrespriset, starkt nog att neutralisera den eventuella stegringen av hyrespriset per kbm. luftrymd i de särskilt starkt befolkade lägenheterna.

För att i någon mån eliminera bort dylika faktorer hava de hushåll, som bestå av makar med barn, utskiljts och fördelats med hänsyn till olika barnantal och medelhyra per kbm. luftrymd, såsom framgår av efterföljande uppställning:

	Hushåll, bestående av makar med nedanstående antal barn:						
	1	2	3	4	5	6 o. fl.	Samtliga
Årsmedelhyra (i kr.) per kbm. luftrymd för . . { 1 rum och kök . .	2·82	2·73	2·71	2·78	2·76	2·70	2·76
2 rum och kök . .	2·62	2·69	2·80	2·62	2·64	2·66	2·67

Av ovanstående siffror att döma synes icke någon speciell hyresbeskattning av de särskilt barnrika familjerna äga rum. Hyran per kbm. synes t. o. m. sjunka något vid stigande barnantal. Detta kan emellertid bero på, att de barnrika familjerna av omständigheterna ofta nödgats förhyra billiga och väl därför även i ena eller andra avseendet mindre goda bostäder.

Av ovan anförda absoluta hyresbelopp kan man svårligen bilda sig en riktig föreställning om, i huru hög grad utgifterna för hyra betunga hyresgästernas ekonomi. För detta ändamål måste hyran ställas i relation till inkomsten. Denna del av undersökningen erbjuder otvivelaktigt stort intresse men också betydande svårigheter, då tillförlitliga uppgifter rörande arbetarfamiljernas totalinkomster först efter en mycket sorgfällig undersökning kunna fastställas.

Vid föreliggande undersökning hava inkomstuppgifterna i första hand erhållits genom personlig utfrågning i bostäderna. I de fall, då den på så sätt erhållna inkomstuppgiften befunnits mindre tillförlitlig (särskilt allt för låg), har densamma utbytts emot den till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade årsinkomsten, där sådan kunnat erhållas.

Vid föreliggande bearbetning av hyra och inkomst hava endast medtagits familjer med känd inkomst, boende i uthyrda lägenheter, vilka helt användas såsom bostad, och i vilka icke mot betalning inhysas främmande personer.

Av de beräkningar, som verkställts för utrönande av förhållandet mellan hyra och inkomst, framgår, att i genomsnitt 18·0 % av hushållsföreståndarens inkomst och 15·1 % av hushållets totalförtjänst erlägges i hyra. Särskilt anmärkningsvärd är den stora skillnaden i relativ hyra för hushåll med olika familjesammansättning. För ensamboende personer utgör sålunda hyrans procentuella andel av inkomsten endast 13·0 %. För makar med blott minderåriga barn uppgår hyran till 17·5 % av mannens och 17·0 % av sammanlagda familjeinkomsten. Den nära överensstämmelsen mellan sistnämnda båda procenttal visar, vilken ringa roll hustruns och barnens förvärvsarbete spelar för ifrågavarande hushålls ekonomi. Den för gruppen i fråga konstaterade relativa hyran, c:a 17 %, torde kunna betecknas såsom den normala för en arbetare- eller småfolksfamilj i staden. För gruppen övriga hushåll utgör hyran i genomsnitt 19·0 % av hushållsföreståndarens inkomst och 14·2 % av totala familjeinkomsten.

Av de olika yrkesgrupperna uppvisa tjänstemannahushållen en anmärkningsvärt låg relativ hyra, nämligen 15·1 % av hushållsföreståndarens inkomst och 14·3 % av totala familjeinkomsten. Motsvarande siffror för arbetarhushållen äro resp. 18·2 och 14·8 %, för de självständiga näringsidkarnas grupp resp. 20·5 och 17·0 %, för gruppen pensionärer resp. 22·4 och 17·0 % och för understödstagarna resp. 20·2 och 16·0 %.

Av de undersökningar, som verkställts för utrönandet av den relativa hyran för familjer med olika barnantal, framgår å ena sidan, att småfolkets ekonomi i allmänhet icke medgiver en ökning av hyreskontot för att tillfredsställa det samtidigt med barnskarans tillväxt ökade kravet på bostadsutrymme, men å andra sidan har icke heller någon allmän minskning av hyreskontot kunnat påvisas såsom följd av de i och med barnskarans tillväxt betydligt stegrade utgifterna för matvaror och andra oundgängliga livsförnödenheter.

Byggnadsmaterialkommissionens betänkande.

I den utredning rörande orsakerna till den hotande bostadsbristen, som av statens bostadskommission den 22 mars 1916 ingavs till Kungl. Maj:t, föreslogs bland annat ett skyndsamt ingripande från statens sida mot prishöjningen å byggnadsmaterial. Såsom en första åtgärd i detta syfte bemyndigade Kungl. Maj:t den 28 mars civilministern att tillkalla fem sakkunnige för skyndsam utredning om lämpliga åtgärder att bereda byggnadsverksamheten tillgång på material till skäliga pris. Till sakkunnige utsågos förre auditören A. H. Fahlén (ordförande), byggmästare Fr. Dahl, ingenjör O. Hirsch, kapten C. H. F. Meurling och överingenjör Th. Thelander. Såsom sekreterare har tjänstgjort förste aktuarien i socialstyrelsen Bertil Nyström.

I det betänkande, som de sakkunnige den 16 maj avgivit till civilministern, lämnas till en början en ungefärlig beräkning av behovet av byggnadsmaterial för bostadsproduktionen i Sveriges stadssamhällen. Under normala förhållanden (1912—1913) utgjorde årsbehovet av trä c:a 254 000 kbm., av järn 6 000 ton, av tegel 106 millioner styck, av cement och kalk 616 000 hl., av sand och makadam 4·3 millioner hl., av oljor och färger 680 ton, av plåt 8·33 ton, av kakel 1·3 millioner styck, av fönsterglas 113 000 kvm. samt av tapeter 366 000 rullar. Under år 1915 hade konsumtionen på grund av nybyggnadsverksamhetens stagnation nedgått med c:a 40 %.

Denna nedgång är till väsentlig del beroende på den betydande prisstegringen å ifrågavarande material. Förhöjningen är mycket växlande för olika orter och varuslag, men för riket i dess helhet torde den ökade materialkostnaden kunna sättas till 30—40 % för ett stenhus och 33—43 % för ett trähus. Skillnaden mellan de bägge hustyperna är huvudsakligen beroende därpå, att teglet varit underkastat en jämförelsevis obetydlig fördyring, c:a 20 %, medan trävarorna stigit med 50—70 %; den proportionellt största steg-

ringen synes dock hava träffat de lägsta kvaliteterna, särskilt de vid såväl sten- som träbyggnader behövliga utskottsbräderna. I övrigt beräknas stegringen till 27 % för kakel, 30 % för cement, 40—50 % för kalk, 63 % för fönsterglas, 80—90 % för målerimaterial, 90 % för elektrisk installationsmaterial samt ej mindre än 110—140 % för svenskt smides- och byggnadsjärn, medan spik torde hållit sig vid en stegring av 50—100 % och tyskt byggnadsjärn vid 40 %. Den betydande skillnaden mellan prisstegringen på svenskt och tyskt järn är framför allt beroende på det inhemska järnets högre kvalitet, som särskilt under nuvarande förhållanden gjort detsamma synnerligen efterfrågat inom krigsmaterial- och annan metallindustri. Likväl torde den tyska varan, därest denna blott stode att erhålla i tillräcklig mängd, i stort sett motsvara byggnadsindustriens behov.

Enligt kommitterades uppfattning har prisstegringen i fråga om jord- och stenindustriens produkter, färger, installationsmaterial o. d. huvudsakligen förorsakats av ökade produktions- och inköpskostnader, medan den inom järn- och trävaruindustrierna väsentligen beror på en lönande export och exportprisens återverkan på den inrikes marknaden.

På grund härav hava kommitterade uttalat såsom sin mening, att i fråga om förstnämnda branscher fasta och jämförelsevis låga priser endast torde kunna åstadkommas, därest genom statens förmedling de nuvarande importsvårigheterna för vissa råvaror och förbrukningsartiklar underlättas samt en reglering sker av bränslepriset genom statsförmedling av kolleveranser eller genom ökad vedavverkning i statsskogarna och utnyttjande av där befintligt avfall. Enär emellertid nu antydda utvägar redan äro föremål för uppmärksamhet från vissa ämbetsverks och statskommissioners sida, hava kommitterade endast understrukit betydelsen av, att vid planerande av dylika åtgärder byggnadsämnesindustriens intressen i görligaste mån måtte tillgodoses, på samma gång som anstalter träffas för, att eventuellt erhållna lättnader i form av prisreduktioner verkligen komma byggnadsverksamheten till godo.

Inom järn- och trävaruindustrierna ligga förhållandena väsentligen annorlunda. Dessa industrier hava under kristiden ej blott förmått bibehålla sin normala export, utan åtminstone delvis ytterligare ökat densamma. Då dessutom prisen avsevärt stegrats, hava berörda branscher genom krisen tillförts ansenliga mervinster, som relativt litet reducerats genom kostnadsökningar å utländska förbrukningsartiklar, enär industrierna så gott som uteslutande äro baserade på tillgodogörande av inhemska naturtillgångar.

Även om det icke får lämnas ur sikte, att de för närvarande lysande konjunkturerna plötsligt kunna avskäras genom blockadåtgärder, prisfall eller andra rubbningar å den utländska marknaden, torde den ekonomiska situationen inom järn- och trävaruindustrierna få anses tillräckligt god, för att dessa industrier skulle kunna åläggas vissa ekonomiska förpliktelser för mildrande av de till väsentlig del genom prisstegringen å nämnda näringsgrenars produkter uppkomna olägenheterna för bostadsproduktionen inom landet.

Enär emellertid kommitterade hyst en viss tvekan att utan tvingande skäl utsträcka statens reglerande hand över nya områden av det ekonomiska livet, inriktades till en början arbetet på att söka åstadkomma en prisreglering, byggd på frivillig medverkan från industriens sida. Kommitterade hava i detta syfte gjort en hänvändelse till svenska trävaruexportföreningen. Detta försök måste emellertid uppgivas, närmast på grund av omöjligheten att med bevarande av frivillighetens princip rättvist fördela de erforderliga bördorna på de enskilda näringsidkarna.

I stället hava kommitterade ägnat sin uppmärksamhet åt en prisreglering av det slag, som plägar betecknas med uttrycket »kompensationssystemet». Detta innebär, såsom det under kristiden tillämpats vid livsmedelshandeln, i regel att licens för utförsel av vissa eljest exportförbjudna varor endast beviljas mot villkor, att exportören ställer en kvantitet av samma vara till den inhemska konsumtionens förfogande mot fastställt pris. I fråga om byggnadsmaterial torde dock icke exportförbud böra ifrågasättas, ej heller kan kompensationen lämpligen uttagas in natura. I stället bör exporten påläggas vissa kompensationsavgifter.

Dessa exportavgifter böra enligt kommitterades mening i första hand drabba den exporterade råvaran och få därför icke sättas högre, än att de utan svårighet kunna bäras jämväl av relativt oförädlade och därför billigare varuslag. I fråga om *trävaror* föreslås, att under nu rådande exceptionella förhållanden och så länge det nuvarande synnerligen höga prisläget äger bestånd, en tillfällig exportavgift av 25 öre per kbm. (c:a ½ % av nuvarande medelpris) åsättes ur riket exporterade trävaror. Såsom beskattning å den mervinst, som kommit skogsägarna till godo genom höjning av virkets rotvärde, föreslås dessutom en tillfällig kompensationsavgift av ½ % på den avverkade skogens enligt lagen om skogsaccis taxerade värde. Sistnämnda avgift beräknas inbringa c:a 0·6 millioner kronor och exportavgiften c:a 1·5 millioner, vadan hela årliga inkomsten av berörda beskattning skulle uppgå till något mer än 2 millioner kronor. Ställes detta belopp till förfogande för anskaffande av billigt trävirke, avsett att användas till byggnader innehållande smålägenheter, skulle byggnadsindustrien i städer och stadsliknande samhällen kunna påräkna att för sådant ändamål erhålla sitt virkesbehov till ett pris, som med c:a 30 % understege det nu gällande.

Vad *järnindustrien* beträffar, föreslås likaledes en lindrig exportavgift, 1 krona per ton, vilken avgift under ett år beräknats inbringa c:a 0·5 millioner kronor, ett tillräckligt belopp för att nedbringa det av kristiden föranledda överpriset å det för smålägenhetsproduktionen erforderliga byggnadsjärnet med 50 %, om svensk vara användes. Med hänsyn till den förut omnämnda, väsentliga prisskillnaden mellan svenskt och tyskt järn torde emellertid den utländska varan under nuvarande förhållanden i stor utsträckning vara att föredraga, helst som de svenska järnverken därigenom bliva oförhindrade att i största möjliga grad utnyttja de lysande exportkonjunkturerna för kvalitetsjärn. Den olägenhet, som eljest under nuvarande förhållanden plägar medfölja användningen av utländsk vara, därigenom att

densamma enligt av importören utfärdad förbindelse ej i någon form får komma fientlig makt till godo, är givetvis av mera underordnad betydelse, då det gäller husbyggnadsindustriens behov. För att ytterligare underlätta dylik import hava kommitterade föreslagit tullrestitution för sådant från utrikes ort infört järn, som användes till husbyggnadsarbeten (eventuellt även väg- och vattenbyggnadsarbeten). Undantag torde dock härvid möjligen böra göras för armatur o. d. artiklar, vilkas fria införsel möjligen skulle komma att skada vissa svenska specialindustrier.

Såsom kontrollorgan till förebyggande av missbruk av statshjälpen hava kommitterade föreslagit, att i varje kommun, där behov härav föreligger, inrättas en byggnadsmaterialnämnd, antingen såsom fristående institution eller inordnad i redan förefintliga organ för bostadsförhållandenas reglering. Dessa nämnder skola utröna arten och omfånget av den för de lokala bostadsbehovens tillfredsställande erforderliga byggnadsverksamheten, beräkna mängden av härför behövligt material och söka att anskaffa eller anvisa billigt sådant samt medverka vid den prisreglering för trä- och järnvaror, som är avsedd att åstadkommas genom de av kommitterade föreslagna kompensationsavgifterna.

Såsom överbyggnad på dessa nämnder inrättas en för hela riket gemensam byggnadsmaterialbyrå med en i byggnadsämnesbranschen väl förfaren person som chef. Denna byrå skall, i samarbete med de lokala nämnderna och med användande av de förut berörda kompensationsmedlen, söka nedbringa priset på de för byggnadsindustrien erforderliga trä- och järnvarorna. För fullföljande av denna sin uppgift bör centralbyrån såsom rörelsekapital förses med en statlig, helst räntefri kredit.

För utövande av den nödiga kontrollen över byråns verksamhet borde enligt kommitterades mening denna verksamhet förläggas under något sakkunnigt och opartiskt organ, vilket lämpligen skulle kunna inordnas i den nya statliga centralinstitution, dit bland annat socialstyrelsen föreslagit att sammanföra arbetet med alla de utredningar och verkställighetsåtgärder, som betingas av statens åtgöranden med hänsyn till bostadsfrågan under kristiden.[1]

[1] »Soc. Medd.», årg. 1916, sid. 566.

Socialstyrelsens utlåtande över förordningen om kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning.

Socialstyrelsen hade den 29 januari 1914 blivit av Kungl. Maj:t anbefalld inkomma med utlåtande över ett av kommerskollegium den 25 november 1912 framställt förslag rörande vissa ändringar i och tillägg till kungörelsen den 28 november 1884 angående kommissionärer för anskaffande åt tjänstehjon och andra av anställning inom eller utom riket, ävensom över Kungl. Maj:ts befallningshavandes efter vederbörandes hörande i ämnet avgivna utlatanden.[1] Vidare hade Kungl. Maj:t den 5 november 1915 anbefallt styrelsen avgiva utlåtande över en av Stockholms tjänarinneförening gjord framställning rörande vissa ändringar i berörda kungörelse.

I sitt med anledning härav den 15 april 1916 avgivna utlåtande erinrade styrelsen om, att 1884 års kungörelse tillkommit vid en tidpunkt, då förhållandena på arbetsmarknaden voro väsentligt annorlunda, än de sedermera utvecklat sig. Lagstiftningens närmaste syfte var då att åstadkomma kontroll över värvningen av svensk arbetskraft till utlandet. De senare årens utveckling har emellertid medfört ett ökat behov av reglering å arbetsmarknaden från statens sida. Styrelsen har även varit betänkt att i anslutning till kommerskollegii föreliggande framställning till behandling upptaga frågan om enhetlig lagstiftning angående förmedling av arbete. Då förhållandena likväl icke medgivit att nu till mera definitiv lösning upptaga denna fråga, har styrelsen inskränkt sig till att underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa särskilda, av kommerskollegium närmast åsyftade spörsmål, vilkas avgörande synes icke böra längre uppskjutas.

I första hand gäller detta frågan om, huruvida rätt till utövande av kommissionärskap bör kunna erhållas av varje svensk undersåte, som innehar föreskrivna formella kvalifikationer, eller huruvida tillstånd därtill bör göras beroende av, om behov av dylik förmedlingsverksamhet kan anses å orten föreligga. Genom den tolkning av härutinnan gällande bestämmelser, som hittills tillämpats, har kommissionärsverksamheten ofta, särskilt i större samhällen, kommit att splittras på så många händer, att en mera börsmässig organisation av utbud och efterfrågan å arbetskraft icke kunnat åstadkommas. Tillgänglig statistik för Stockholm visar sålunda, att vissa affärer kunna hava en uppsjö på arbetssökande, men få lediga platser, under det att vid andra förhållandet är det motsatta. Om rörelsen kunde koncentreras till ett mindre antal förmedlande organ, skulle givetvis en utjämning underlättas, varigenom även kundernas intresse främjades. En följd av den nuvarande splittringen är, att kunderna måste samtidigt anlita flera anstalter, vilket för såväl dem som kommissionärerna medför onödiga utgifter. Den skärpta

[1] »Soc. Medd.», årg. 1913, sid. 45; årg. 1914, sid. 224.

konkurrensen frestar även kommissionärerna till mindre lojala affärsmetoder, varav alla parter på ett eller annat sätt bliva lidande.

Anförda synpunkter synas styrelsen innebära fullgiltiga skäl för att i kommissionärsförfattningen vidtaga den ändring, att vid prövning av ansökan om tillstånd att utöva kommissionärsverksamhet hänsyn må tagas ej blott till sökandes kvalifikationer, utan ock till behovet å orten av den planerade verksamheten. Dylik rättighet bör av samma skäl även bindas vid viss stadsdel eller annan närmare angiven plats.

Från olika myndigheter har vidare framhållits, att kommissionärer ofta utkräva oskäligt höga och särskilt för de arbetssökande betungande utgifter, detta icke blott för verkställd förmedling av plats, utan även för enbart anmälningen, oavsett om denna lett till resultat eller ej. Den ovanberörda framställningen från Stockholms tjänarinneförening åsyftar närmast att råda bot mot sistnämnda missförhållanden, för vilket ändamål föreslås fastställande av en skälig taxa och borttagande av den s. k. inskrivningsavgiften. Att nu föreslå någon allmän taxa för dylik verksamhet har icke synts styrelsen lämpligt. Däremot har styrelsen ansett de framförda önskemålen böra så till vida tillgodoses, att kommissionär må åläggas jämte övriga ansökningshandlingar till Kungl. Maj:ts befallningshavande meddela uppgift å de avgifter, han vid utövande av sin verksamhet ämnar beräkna. Exemplar av denna taxa bör finnas anslagen å dörren till det rum, där verksamheten utövas.

På grund av vad sålunda anförts föreslog styrelsen följande ändrade lydelse av 2 § i kungörelsen:

»Tillstånd till sådan verksamhet, som i 1 § avses, sökes hos Konungens befallningshavande, med uppgift om stället, varest verksamheten skall utövas, samt om avgifter, som skola erläggas av kund, och må ej meddelas annan än svensk undersåte, som äger medborgerligt förtroende, råder över sig och sin egendom, gjort sig känd för ordentlighet och i övrigt finnes lämplig. Har sökanden för avsikt att utöva verksamheten utom det län, varest han är bosatt, skall sådant i ansökningen angivas.

Finnes ej anledning att genast avslå ansökningen, inhämte Konungens befallningshavande beträffande särskilt behovet i orten av den kommissionärsverksamhet, för vilken tillstånd sökes, utlåtande, i stad av magistrat och å landet av kommunalnämnd. I Stockholm inhämtas sådant utlåtande från underordnad polismyndighet.

Därest behov av kommissionärsverksamheten befinnes föreligga, må efter prövning av samtliga på ärendet inverkande förhållanden det sökta tillståndet beviljas. Tillståndet skall angiva visst ställe, där rörelsen må bedrivas, och lämnas tillsvidare samt kan av Konungens befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.»

En brist i nu gällande lagstiftning har varit, att detaljerade bestämmelser saknats angående de förteckningar över förmedlade platser, som kommissionärer äro ålagda att föra. Dessa förteckningar hava i anledning härav ofta blivit så bristfälligt förda, att vederbörande myndigheter ej av dem haft avsedd ledning vid utövande av kontroll över verksamheten. För avhjälpande härav borde den förändring genomföras, att kommissionärs skyldighet att göra anteckningar skall gälla beträffande varje person eller plats, som anmäles hos honom, samt att anteckningarna skola göras i enlighet med

formulär, som fastställes av socialstyrelsen. Därjämte bör kommissionär åläggas att varje månad avgiva summariska, på förteckningarna grundade statistiska uppgifter om sin verksamhet. Genom en sådan rapportskyldighet, som redan åligger de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, skulle arbetsmarknadsstatistiken erhålla en värdefull komplettering av även praktisk betydelse för arbetskraftens tillvaratagande och arbetslöshetens bekämpande.

I enlighet med vad sålunda anförts, syntes 9 § i kungörelsen böra erhålla följande ändrade lydelse:

»Kommissionär vare skyldig att föra förteckningar över ej mindre de personer, som genom honom söka anställning, än även de lediga platser, vilka hos honom anmälas, ävensom att för varje månad till vederbörande polismyndighet före den 5 nästpåföljande månad lämna uppgifter angående sin verksamhet.

Berörda uppgifter skola därefter av polismyndigheten omedelbart insändas till socialstyrelsen.

Förteckningar och uppgifter, varom nu sägs, skola upprättas enligt av socialstyrelsen fastställda formulär.»

Sedan berörda utlåtande avgivits, har Kungl. Maj:t den 5 maj 1916 utfärdat i det följande återgivna kungörelse angående kommissionärer, vari de av socialstyrelsen förordade förändringarna i huvudsak iakttagits.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning;

given Stockholms slott den 5 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av i ämnet gjord framställning och efter vederbörandes hörande, funnit gott att, med upphävande av nådiga kungörelsen den 28 november 1884 angående kommissionärer för anskaffande åt tjänstehjon och andra av anställning inom eller utom riket, i nåder förordna som följer:

§ 1.

Ej må någon yrkesmässigt utöva verksamhet såsom kommissionär för att åt tjänare eller andra anskaffa anställning inom eller utom riket utan att hava därtill erhållit tillstånd i den ordning, här nedan sägs.

§ 2.

Mom. 1. Tillstånd till sådan verksamhet, som i § 1 avses, sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, varest verksamheten skall utövas. I ansökningen skall lämnas uppgift om den lokal, där rörelsen är avsedd att bedrivas, samt om de avgifter, som skola erläggas av den, vilken anlitar kommissionären. Tillstånd må ej meddelas annan än svensk undersåte, som äger medborgerligt förtroende, råder över sig och sin

egendom, gjort sig känd för ordentlighet och i övrigt finnes lämplig för verksamhetens bedrivande.

Mom. 2. Finnes ej ansökan genast böra avslås, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att, beträffande särskilt behovet i orten av den kommissionärsverksamhet, för vilken tillstånd sökes, inhämta yttrande i stad av vederbörande polismyndighet eller magistrat och å landet av kommunalnämnd. Därest behov av kommissionärsverksamheten befinnes föreligga, må efter prövning av samtliga på ärendet inverkande förhållanden det sökta tillståndet beviljas. Tillståndet, som skall angiva viss lokal, där rörelsen må bedrivas, lämnas tills vidare och kan av Kungl. Maj:ts befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

§ 3.

Mom. 1. Önskar kommissionär vid utövningen av sin verksamhet begagna biträde av ombud, skall han, med uppgift om den person, han vill i sådan egenskap använda, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där biträde av ombudet åstundas; och pröve Kungl. Maj:ts befallningshavande, huruvida sådant uppdrag lämpligen må åt den uppgivna personen anförtros. Meddelad tillåtelse kan sedermera av Kungl. Maj:ts befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Mom. 2. Kommissionär är jämte ombudet i allo ansvarig för ombudets överträdelse av denna författning.

§ 4.

Mom. 1. Kommissionär må ej taga befattning med anskaffande av anställning å utrikes ort åt tjänare eller andra, med mindre han, innan han börjar sin verksamhet, hos den Kungl. Maj:ts befallningshavande, som enligt § 2 meddelar tillstånd, ställt säkerhet för fullgörande av den förpliktelse, varom i § 5 mom. 2 5:o förmäles. Säkerheten, som enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes bestämmande skall omfatta minst ett tusen, högst femtusen kronor, skall utgöras av penningar eller sådana värdehandlingar, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande godkännas.

Mom. 2. Återkallas tillståndet eller upphör eljest kommissionären med sin verksamhet, må i allt fall säkerheten ej återbekommas förrän två år efter slutet av det kalenderår, varunder verksamheten senast utövades. Är mot kommissionär ersättningspåstående framställt, skall även sedermera så stor del av säkerheten, som svarar mot det belopp, ersättningsanspråket avser, innehållas, intill dess ersättningsfrågan blivit slutligen avgjord.

§ 5.

Mom. 1. Då fråga är om tjänares anställning å utrikes ort, skall emellan kommissionär, å ena, samt tjänare, som uppnått myndig ålder, eller, å omyndigs vägnar, dennes målsman, å andra sidan, upprättas kontrakt i två exemplar, av vilka tjänaren erhåller ett samt kommissionären har att tillsända den blivande arbetsgivaren det andra; dock må kontraktet ej upprättas, förrän behörigt till främmande land ställt utflyttningsbetyg för tjänaren blivit företett.

Mom. 2. Kontraktet, som skall, i enlighet med denna författning bilagt formulär, avfattas på svenska språket och, då därigenom avses vinnande av anställning i annat främmande land än Danmark eller Norge, åtföljas av översättning till det främmande landets språk, skall innehålla:

1:o tjänarens namn, hemvist och födelseår;

2:o den blivande arbetsgivarens namn, yrke och hemvist;

3:o den åtagna tjänstens beskaffenhet samt tiden för anställningens början och slut;

4:o den överenskomna lönen, angiven i såväl svenskt som det främmande landets mynt, och övriga betingade förmåner; skolande därvid uttryckligen uppgivas, huruvida

kostnaden för resan till bestämmelseorten och underhållet under resan skall av tjänaren själv eller av arbetsgivaren gäldas;

5:o förpliktelse av kommissionären att, om tjänaren icke erhåller den betingade anställningen eller under den avtalade tjänstetiden icke bekommer utfäst lön och övriga förmåner eller innan samma tids utgång varder annorledes än på grund av laga skäl skild från anställningen, ersätta vad av den avtalade kontanta lönen ej bekommits, så ock att bekosta tjänarens hemresa; dock att denna skyldighet ej omfattar längre tid än högst sex månader från anställningens början, även om avtalet är uppgjort för längre tid, och att skyldigheten förfaller, så framt anspråket om gottgörelse framställes senare än ett år efter tjänarens ankomst till bestämmelseorten;

6:o vad tjänare, som anser sig ej hava kommit i åtnjutande av den rätt och de förmåner, som på grund av kontraktet bort tillkomma tjänaren, har jämlikt § 7 att iakttaga för erhållande av den gottgörelse, vartill fog må förefinnas;

7:o de särskilda villkor, som i övrigt kunna vara mellan vederbörande avtalade.

Mom. 3. Ej må kontraktet innefatta avtal, att kostnad för resa och underhåll skall å den utfästa lönen avdragas eller efter ankomsten till bestämmelseorten eljest avtjänas.

§ 6.

Mom. 1. Tjänare må ej genom kommissionärs försorg från riket befordras, innan tjänarens exemplar av det i § 5 omförmälda kontrakt och behörigt utflyttningsbetyg blivit hos vederbörande polismyndighet eller magistrat i avgångsorten uppvisade och kontraktet försett med anteckning, att det blivit i överensstämmelse med denna författning upprättat.

Mom. 2. För sålunda verkställd anteckning å kontraktet erlägges ej någon avgift.

§ 7.

Anser sig tjänare, som genom kommissionärs försorg blivit befordrad från riket, äga anledning till klagan över att ej hava fått åtnjuta den rätt och de förmåner, som på grund av det mellan kommissionären och tjänaren upprättade kontrakt bort tillkomma tjänaren, bör anmälan därom göras hos vederbörande konsul, så fort omständigheterna medgiva. Konsul har då att anställa noggrann undersökning angående den av tjänaren anmälda klagan och söka, såvitt ske kan, bereda tjänaren den gottgörelse, vartill fog må förefinnas. Kan sådan gottgörelse ej genom konsulns mellankomst tillvägabringas, uppsätter konsuln fullständig berättelse om förhållandet med uppgift å det ersättningsbelopp, tjänaren fordrar, och konsulns yttrande däröver. Önskar tjänaren att varda återsänd till hemorten, och har konsuln funnit sådana omständigheter hava förekommit, att enligt kontraktet kostnaden för tjänarens hemresa bör gäldas av kommissionären, äge konsuln att, där så ske kan, draga försorg om tjänarens fortskaffande till hemorten.

Konsulns berättelse och avskrift av kontraktet samt av verifikationer åtföljd räkning å de kostnader, konsuln må hava fått vidkännas, skola därefter överlämnas till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande, som har att efter kommissionärens hörande, med anlitande av den utav honom ställda säkerhet, bereda tjänaren ersättning, så ock konsuln gottgörelse för det gjorda förskottet.

§ 8.

Vad i §§ 5, 6 och 7 är stadgat i fråga om tjänare gälle ock beträffande arbetare och andra, som genom kommissionärs försorg erhålla anställning å utrikes ort.

§ 9.

Kommissionär vare skyldig att föra förteckning över de personer, som genom honom söka anställning, och de lediga platser, vilka hos honom anmälas, ävensom att för varje månad till vederbörande polismyndighet senast den femte dagen i nästpåföljande månad lämna uppgifter angående sin verksamhet.

Berörda uppgifter skola därefter av polismyndigheten omedelbart insändas till socialstyrelsen.

Förteckningar och uppgifter, varom nu sägs, skola upprättas enligt av socialstyrelsen fastställda formulär.

Vill kommissionär göra ändring beträffande de avgifter, som skola erläggas av den, vilken anlitar kommissionären, skall han, innan de förändrade avgifterna träda i tillämpning, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande.

§ 10.

Exemplar av denna författning samt taxa å avgifter, som av kommissionär uppbäras, skola städse finnas anslagna å dörren till det rum, varest kommissionären utövar sin verksamhet.

§ 11.

Mom. 1. Utövar någon sådan verksamhet, som i § 1 avses, utan att hava därtill jämlikt §§ 2 och 4 erhållit rättighet, eller fortsätter verksamheten, sedan tillståndet blivit återkallat, eller underlåter kommissionär att med tjänare eller annan, som genom hans försorg erhåller anställning å utrikes ort, upprätta sådant kontrakt, som i § 5 stadgas, eller låter kommissionär befordra tjänare eller annan, utan att kontrakt och utflyttningsbetyg blivit enligt § 6 uppvisade, böte från och med femtio till och med femhundra kronor.

Mom. 2. Begagnar kommissionär vid utövning av sin verksamhet biträde av ombud, vilket ej av Kungl. Maj:ts befallningshavande blivit i sådan egenskap godkänt, eller vilket i följd av Kungl. Maj:ts befallningshavandes återkallelse av förut meddelat tillstånd ej vidare får såsom ombud användas, straffes såväl kommissionären som ombudet med böter från och med tjugu till och med trehundra kronor.

Mom. 3. Beträdes någon med förseelse, varom i denna § sägs, äger allmän åklagare att av den brottsliges lösa egendom anhålla så mycket, som kan anses erforderligt till säkerhet för gäldande av det högsta bötesbelopp, som kan den brottslige ådömas; åliggande dock allmänna åklagaren att, om sådant beslag skall äga bestånd, åtal emot vederbörande ofördröjligen anställa.

§ 12.

Underlåter kommissionär att föra förteckning eller avlämna uppgift eller göra anmälan, som i § 9 sägs, eller ställer han sig icke till efterrättelse föreskrift i § 10, vare straffet böter, högst femtio kronor.

§ 13.

Böter enligt denna författning tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän lag.

§ 14.

Förseelse mot de i denna författning givna föreskrifter åtalas hos polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän

domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål, vad i allmänhet angående besvär i brottmål är förordnat.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juni 1916, dock att tillstånd, som jämlikt kungörelsen den 28 november 1884 meddelats att utöva verksamhet som kommissionär, må, så länge tillståndet ej återkallas, fortfarande vara gällande.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 5 maj 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Formulär till kontrakt,

som avses i § 5 i Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 5 maj 1916 angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning.

Jag N. N., av Kungl. Maj:ts befallningshavande i ..... län (överstathållarämbetet) godkänd kommissionär för att åt tjänare och andra anskaffa anställning å utrikes ort, antager härigenom N. N. från ..... stad (..... hemman i ..... socken och ..... län), född den 00 i ..... månad år ....., att hos ..... (*här införes den blivande arbetsgivarens namn, yrke och hemvist*) för tiden från den 00 i ..... månad år 19... till den 00 i ..... månad år 19... hava anställning ..... (*här införes beskaffenheten av den anställning, som är i fråga*) mot en lön för år (månad eller dag) av 00 kronor 00 öre, motsvarande i det främmande landets mynt 00 ....., samt följande övriga förmåner...(*här införas dessa*); med skyldighet för N. N. (*här införes efter avtalets beskaffenhet namnet antingen å den blivande arbetsgivaren eller å tjänaren eller arbetaren*) att gälda kostnaden för resan till bestämmelseorten och underhållet under resan.

I övrigt äro följande villkor överenskomna ..... (*här införas dessa i sin helhet, varvid iakttages, att avtalet ej får innehålla bestämmelse, att kostnad för resa och underhåll skall avdragas å den utfästa lönen eller efter ankomsten till bestämmelseorten eljest avtjänas*).

Jag N. N. (*kommissionärens namn*) förbinder mig att, om N. N. (*namnet å den, som skall erhålla anställningen*) icke erhåller den betingade anställningen eller under den avtalade tjänstetiden icke bekommer utfäst lön och övriga förmåner eller innan samma tids utgång varder annorledes än på grund av laga skäl skild från anställningen, ersätta vad av den avtalade kontanta lönen ej bekommits, så ock att bekosta hemresan, dock att denna skyldighet ej gäller utöver anställningstiden (ej omfattar längre tid än sex månader från anställningens början),[1] och att skyldigheten förfaller, så framt anspråket om gottgörelse framställes senare än ett år efter ankomsten till bestämmelseorten.

Anser N. N. (*namnet å den, som skall erhålla anställningen*), efter att hava blivit från riket befordrad, sig äga anledning till klagan över att ej hava fått åtnjuta den rätt och de förmåner, som på grund av detta kontrakt böra tillkomma honom

[1] Detta avser det fall, då anställningstiden är längre än sex månader.

(henne), bör anmälan därom göras hos vederbörande konsul så fort omständigheterna medgiva. Konsul anställer då noggrann undersökning angående nämnda klagan och söker, såvitt ske kan, bereda den gottgörelse, vartill fog må förefinnas. Kan sådan gottgörelse ej genom konsulns mellankomst tillvägabringas, uppsätter konsuln fullständig berättelse om förhållandet med uppgift å det ersättningsbelopp, som fordras, och konsulns yttrande däröver. Önskar N. N. (*namnet å den, som skall erhålla anställningen*) att varda återsänd till hemorten, och har konsuln funnit sådana omständigheter hava förekommit, att enligt kontraktet kostnaden för hemresan bör gäldas av kommissionären, äger konsuln att, där så ske kan, draga försorg om fortskaffandet till hemorten. Konsulns berättelse och avskrift av detta kontrakt överlämnas därefter till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som har att efter kommissionärens hörande, med anlitande av den utav honom ställda säkerhet, bereda ersättning åt vederbörande.

Detta kontrakt,[1] som av mig N. N. (*kommissionärens namn*) blivit ingånget, sedan för mig företetts till främmande land ställt utflyttningsbetyg för N. N. (*namnet å den, som skall erhålla anställningen*), är upprättat i två exemplar, av vilka N. N. (*namnet å den, som skall erhålla anställningen*) bekommer det ena och det andra skall av mig N. N. (*kommissionärens namn*) tillsändas den blivande arbetsgivaren.

(*Ort och dag, då kontraktet upprättats.*)

(*Kommissionärens namnteckning.*)

Ovanstående kontrakt antages. Ort och dag som ovan.

(*Namnteckning av tjänaren eller arbetaren eller vederbörande målsman.*)

Egenhändiga namnteckningarna intyga undertecknade, på en gång närvarande:

(*Två vittnen.*)

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill;

given Stockholms slott den 19 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes konung göra veterligt: att, sedan riksdagen, med anledning av Vår i ämnet gjorda framställning, medgivit, att med avseende å statens meddelande av understöd till arbetslösa finge tillämpas vissa förändrade bestämmelser, samt för ifrågavarande ändamål ställt medel till Vårt förfogande, hava Vi, med upphävande av nådiga kungörelsen den 28 september 1914 angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill, funnit gott förordna följande att lända till efterrättelse tills vidare:

§ 1.

Har av medel, som för ändamålet ställts till förfogande av kommun eller landsting, understöd jämlikt de i denna kungörelse innefattade bestämmelser tilldelats arbetslös person, må vederbörande kommun eller landsting, efter ty nedan stadgas, åtnjuta bidrag av statsmedel till sålunda utgivet understöd.

Statsbidrag må utgå allenast till understöd åt välfrejdad, inom landet bosatt svensk medborgare jämte hans familj under förutsättning, att han

[1] Då genom kontraktet avses anställning i annat främmande land än Danmark eller Norge, skall vid kontraktet fogas en översättning därav till det främmande landets språk.

1) fyllt 15 år;
2) är arbetsför;
3) under minst sex månader före det ansökan om understöd gjorts icke åtnjutit understöd av fattigvården, dock att statsbidrag må kunna utgå jämväl till sökande, som under angivna tid åtnjutit understöd av fattigvården, därest detsamma endast varit tillfälligt eller utgått i anledning av sökandens eller hans familjemedlemmars sjukdom, så ock i undantagsfall till sökande, som uppenbarligen sökt att efter bästa förmåga försörja sig och de sina, men till följd av särskilt betungande försörjningsplikt nödgats för familjens nödtorftiga uppehälle mottaga understöd av fattigvården;
4) hos organ för offentlig arbetsförmedling sökt, men ej erhållit arbete; samt
5) på grund av oförvållad arbetslöshet, som varat minst 6 arbetsdagar efter det ansökan om understöd gjorts, befunnits vara i behov därav.

Statsbidrag må ej utgå för tid före det ansökan blivit gjord.

§ 2.

Ansökan om understöd göres hos den jämlikt nådigt cirkulär den 18 augusti 1914 tillsatta arbetslöshets- och hjälpkommitté i den kommun, där sökanden uppehåller sig, eller, om sådan kommitté där ej finnes, hos kommunalnämnden eller däremot svarande kommunala myndighet.

Vid ingivande av ansökan skall tillika företes prästbetyg ävensom, där så finnes erforderligt, intyg om yrke samt, beträffande arbetstagare, om den sist innehavda anställningens art och varaktighet jämte arbetsgivarens namn. Sistnämnda intyg skall vara utfärdat av antingen vederbörande arbetsgivare, fackförening eller därmed jämförlig organisation eller ock två i orten välkända personer.

Är sökanden icke hemortsberättigad inom kommunen, och har han ej av den anledning erhållit understöd jämlikt § 7 eller 8 här nedan, må vederbörande kommitté eller kommunala myndighet hänvisa honom att söka understöd i den kommun, där han har hemortsrätt.

§ 3.

Då ansökan om understöd inkommit, skall vederbörande kommitté eller kommunala myndighet i första hand söka bereda sökanden lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete. Visar sig detta omöjligt, skall kommittén eller den kommunala myndigheten, efter inhämtande av de ytterligare upplysningar, som må finnas erforderliga, och efter omsorgsfull prövning av sökandens större eller mindre behov, skyndsamt meddela beslut, huruvida samt i så fall med vilket belopp, från vilken tidpunkt och på vilket sätt understöd skall utgå.

Vid prövning av sökandes behov bör hänsyn icke tagas till sådana tillgångar som bohag eller arbetsredskap eller, beträffande besparingar eller eget hem, till annat än avkastningen därav.

Erhåller sökande bidrag av arbetsgivare eller arbetslöshetskassa, må understöd likväl till honom utgå, dock med högst så stort belopp, att detsamma jämte nämnda bidrag uppgår till två tredjedelar av den i orten vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som sökanden.

§ 4.

Beviljat understöd utdelas genom vederbörande kommittés eller kommunala myndighets försorg och må efter omständigheterna utgå i kontanta penningar eller, helt eller delvis, i naturaförmåner, exempelvis livsmedel, arbetsredskap, beklädnadsplagg.

§ 5.

Om understödstagare erhåller arbete, bör understödet till honom upphöra att utgå. Bliver han åter arbetslös, ankommer det på vederbörandes prövning, från vilken tidpunkt och med vilket belopp understöd ånyo må tilldelas honom.

§ 6.

Befinnes understödstagare icke föra ett ordentligt och nyktert levnadssätt, äger vederbörande kommitté eller kommunala myndighet besluta om indragande av det honom beviljade understödet.

Understödstagare, som har att å därför utsatta tider anmäla sig hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen i orten, vare pliktig att mottaga arbete, som genom arbetsförmedlingen må anvisas honom, ävensom att hos densamma göra anmälan om arbete, som han annorledes må hava erhållit, och om avresa från orten, därest sådan av honom är tillämnad. Understödstagare vare även pliktig att efter anvisning av vederbörande kommitté eller kommunala myndighet samvetsgrant deltaga i lämplig kurs, som anordnats för att bereda arbetslösa utbildning. Iakttager understödstagare icke dessa bestämmelser, äger vederbörande kommitté eller kommunala myndighet jämväl i dessa fall att indraga vidare understöd.

Understödet må i nu nämnda fall efter omständigheterna indragas helt eller delvis samt tills vidare, för viss tid eller för alltid.

§ 7.

Understöd skall i regel meddelas allenast till sökande, som har hemortsrätt inom kommunen, men kan tilldelas annan person under förutsättning, att han har stadigvarande uppehåll i kommunen och kan antagas där hava större möjlighet till försörjning än i hemortskommunen.

Vägras understöd åt sådan person, som här avses, men prövas skäligt bistäcka honom kostnaden för hans resa till hemortskommunen, bidrager staten med hälften av berörda kostnad.

§ 8.

Har person, som icke äger hemortsrätt i den kommun, där han vistas, i denna kommun förvägrats understöd, må dylikt, där så prövas skäligt, tilldelas honom av den jämlikt åberopade nådiga cirkulär tillsatta arbetslöshets- och hjälpkommittén för länet (länshjälpkommitté), och skall understöd av statsmedel jämväl i detta fall utgå under de förutsättningar och enligt de grunder, som ovan angivits.

§ 9.

Understöd av statsmedel utgår för envar med enahanda belopp, till vilket understöd tilldelats honom utav de av kommun eller landsting för ändamålet anvisade medel, dock högst med:

75 öre per dag för man och hustru tillhopa;
50 » » » » ensam person, som fyllt 18 år;
30 » » » » » » » » 15, men ej 18 år; samt
15 » » » » varje inom eller utom äktenskapet fött barn;

skolande därvid iakttagas dels att understöd av statsmedel endast undantagsvis och efter prövning i varje fall av vederbörande kommitté eller kommunala myndighet bör tilldelas arbetslös person, som ej är familjeförsörjare, dels ock att, därest jämlikt § 3 eller 6 arbete på annan ort än hemorten beredes manlig familjeförsörjare, som i § 1 avses, mot avlöning, som är otillräcklig för att å hemorten jämväl underhålla familjen, understöd av statsmedel må efter sådan prövning, varom nyss är sagt, utgå för familjens samtliga å hemorten kvarvarande medlemmar med högst 50 öre för dag eller, där barn finnas och särskilt ömmande omständigheter föreligga, med högst 75 öre för dag.

Skulle vederbörande kommitté eller kommunala myndighet undantagsvis på grund av särskilda omständigheter anse understöd av statsmedel till understödjande av arbetslösa erforderligt, ändock att bidrag med enahanda belopp icke ställts till förfogande av kommun eller landsting, må framställning om dylikt understöd ske hos Konungen.

§ 10.

Understöd ävensom ovanberörda resekostnad skola förskjutas av vederbörande kommitté eller kommunala myndighet, men ersättas av statsmedel till den del, som enligt ovan angivna grunder skall utgå av sådana medel, dock allenast under förutsättning att vad i berörda hänseende av kommunala medel utgivits till sökande angivits icke vara fattigvårdsunderstöd.

Vederbörande kommitté eller kommunala myndighet äger att efter varje månads utgång efter ty nu är sagt av statsmedel utbekomma bidrag till de under månaden utlämnade understöd. Framställning om utbekommande av sådant bidrag insändes av kommunal kommitté eller myndighet till vederbörande länshjälpkommitté och överlämnas av denna med eget yttrande till Konungens befallningshavande i länet, hos vilken myndighet länshjälpkommitté ock har att begära statsbidrag till understöd, som utlämnats jämlikt § 8. Konungens befallningshavande har därefter att jämlikt ovan meddelade bestämmelser pröva, huruvida statsbidrag skall utgå, samt i sådant fall bestämma dess storlek och utanordna detsamma till den kommitté eller myndighet, som utgivit understödet. Vid dylik prövning skall noggrant tillses, att, där understöd utgått i naturaförmåner, oskäligt pris icke för dem beräknats.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling.[1]

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit.

Stockholms slott den 19 maj 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

om ändrad lydelse av § 3 i förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd);

given Stockholms slott den 19 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna, att § 3 i förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) skall erhålla följande ändrade lydelse:

Värnpliktig skall själv bidraga till det hans hustru eller barn tillkommande understödet med en femtedel av penningbidraget.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juni 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 19 maj 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Lantförsvarsdepartementet.) *B. B. E. Mörcke.*

---

[1] Kungörelsen utkom från trycket den 26 maj 1916.

Lag

om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

given Stockholms slott den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott i nåder förordna som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Har Konungen förklarat sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, och inträder inom kommun sådan prisstegring, som i nämnda paragraf sägs, i fråga om livsmedel, foder för kreatur eller vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, må, i den mån högsta pris för sådan vara ej är för kommunen gällande på grund av förordnande, som av Konungen jämlikt 1 § meddelats, Konungens befallningshavande, när så finnes nödigt, på förslag av livsmedelsnämnd, kommunalnämnd eller magistrat eller eljest, i erforderlig omfattning förordna, att vid detaljhandel med varan inom kommunen skäligt, av Konungens befallningshavande bestämt pris ej må överstigas. Från dylikt förordnande äge Konungens befallningshavande medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

Innan förordnande, som nu sagts, meddelas, skall livsmedelsnämnd eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd eller magistrat hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Konungens befallningshavandes förordnande skall ofördröjligen underställas Konungens prövning och fastställelse; gällande dock förordnandet omedelbart till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Konungen bestämt.

Förordnandet skall, så snart ske kan, uppläsas i kommunens kyrka eller kyrkor samt införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar i orten. Där sådant förordnande av Konungens befallningshavande återkallats eller av Konungen efter underställning eller eljest upphävts, skall även detta kungöras i den ordning, som nu angivits.

3 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, för vilken gäller av Konungen enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta, genom livsmedelsnämnds försorg eller i annan lämplig ordning, för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, där Konungens befallningshavande på grund av särskilda omständigheter så finner skäligt, till nämnda pris, minskat med högst tio procent.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena pakalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sadan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Har Konungen förklarat sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, skall det åligga envar att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning angående sitt innehav av vara, som i nämnda paragraf omförmäles, så ock om dennas myckenhet.

Där någon vid sådan förfrågan vägrar att lämna upplysning eller söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som nyss sagts, eller dennas myckenhet, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, som av honom innehaves, så ock därvid taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som verkställer sådan undersökning, må icke av vad vid densamma inhämtas yppa annat än som är erforderligt för vinnande av upplysning, som undersökningen avser.

6 §.

Då förklarande, som i 2 § sägs, av Konungen meddelats, äge Konungens befallningshavande, därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med vara, som i nämnda paragraf avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för handlande att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet att sälja visst slags vara efter vikt eller efter mått eller

angående förbud mot att, på en gång eller under viss tid, sälja till samme förbrukare eller samma hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara, eller att sälja av viss vara annorledes än mot avlämnande av skriftliga, av livsmedelsnämnd utfärdade anvisningar,

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskälig prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara.

I fråga om föreskrift, som ovan sägs, skall vad i 2 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. För förseelse mot dylik föreskrift äge Konungens befallningshavande bestämma böter från och med två till och med femhundra kronor.

Föreskrift, som i denna paragraf avses, skall, så snart ske kan, kungöras på sätt, i 2 § sista stycket sägs, ävensom insändas till jordbruksdepartementet. Vad nu är stadgat angående föreskrifts kungörande skall även tillämpas, då sådan föreskrift ändras eller återkallas.

7 §.

Den, som med vetskap därom, att för vara gäller enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu

för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där någon, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vägrar att lämna upplysning, som i 5 § sägs, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, varom i nämnda paragraf förmäles, söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som i 1 § avses, eller dennas myckenhet.

8 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift, fortsätter samma förseelse, skall, då han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse.

9 §.

Förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift skall åtalas av allmän åklagare.

Åtal för förseelse mot föreskrift, varom i 6 § förmäles, anhängiggöres i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol. Förseelse, som i 7 § sägs, åtalas vid allmän domstol. Om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål gälle vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

10 §.

Böter för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmäles, tillfalla kommunens kassa, men böter för förseelse, varom i 7 § sägs, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

11 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt däråa meddelad uppgift, utkommit från trycket i svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1917.[1] Av Konungen eller Konungens befallningshavande jämlikt denna lag givet förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag; skolande vad sålunda är stadgat gälla även i fråga om bestämmelser, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. Beträffande sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 6 eller 7 § avses, skall vad i lagen är stadgat fortfarande gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Justitiedepartementet.) *Berndt Hasselrot.*

[1] Lagen utkom från trycket den 31 maj 1916.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående tillämpningen av vissa bestämmelser i lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

given Stockholms slott den 30 maj 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan Vi denna dag utfärdat lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., Vi med avseende på tillämpningen av 2, 5 och 6 §§ i nämnda lag funnit gott förklara sådana förhållanden vara för handen, som i lagens 1 § avses.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i svensk författningssamling.[1]

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 maj 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Justitiedepartementet.) *Berndt Hasselrot.*

Lag

om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

given Stockholms slott den 9 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äge Konungen, på sätt i denna lag stadgas, påfordra, att egendom till kronan avstås eller eljest ställes till dess förfogande.

2 §.

Finnes med hänsyn till förhållanden, varom i 1 § förmäles, att genom fri föryttring eller förbrukning av vara, som är för krigsbruk erforderlig eller eljest av betydelse för det allmänna, eller ock genom undanhållande av sådan vara från förbrukning svårighet kan uppstå att tillgodose allmänt behov, vare innehavare av varan, om den uppenbarligen ej är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att, där Konungen så förordnar, mot ersättning avstå varan till kronan.

3 §.

Uppkommer fråga om förordnande, som i 2 § sägs, att vara skall avstås till kronan, äge Konungen låta beslagtaga varan. Har ej inom trettio dagar från beslagtagandet

[1] Kungörelsen utkom från trycket den 31 maj 1916.

Konungen förordnat om varans avstående, äge innehavaren av varan hos Konungens vederbörande befallningshavande göra framställning om beslagets hävande. Där ej Konungen inom fjorton dagar efter det sådan framställning skett meddelar förordnande, som nyss är sagt, skall ändå att Konungen icke förordnat om beslagets hävande, detsamma upphöra att gälla.

Innehavare av vara, som tagits i beslag, må under beslagstiden ej förfoga över varan annorledes än till bruk för sig och den, som av honom njuter kost eller stat, och är pliktig under samma tid taga vård om varan. Ersättning skall lämnas för nödig kostnad för varans uppläggning, förvaring och vård under beslagstiden. Häves beslaget eller upphör det eljest att gälla, skall ersättning lämnas för skada, som till följd av beslaget kan hava uppkommit å varan. Förordnar Konungen om varans avstående, skall ersättning enligt 2 § utgå med samma belopp som om förordnandet meddelats vid tiden för beslagtagandet.

4 §.

Finnes med hänsyn till förhållanden, varom i 1 § förmäles, erforderligt, att anläggning eller annan egendom, som är avsedd eller kan användas för tillverkning, beredning, reparation eller tillhandahållande av vara eller transportmedel eller ock för transport, tages i anspråk för tillgodoseende av allmänt behov, vare egendomens innehavare pliktig att, där Konungen så förordnar, mot ersättning såväl ställa egendomen med tillhörande inredning och utrustning till kronans förfogande eller med densamma utföra arbete för kronans räkning som ock tåla eller vidtaga den förändring eller förflyttning med avseende å egendomens inredning eller utrustning, som påkallas. Vad nu sagts gälle ock i fråga om byggnad, som erfordras till bostad för arbetare och annan driftspersonal, ävensom om mark eller byggnad för upplag.

5 §.

Ersättning, som i denna lag avses, skall utgå efter de grunder, varom i gällande lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov förmäles, och skall angående sätt och tid för ersättningens bestämmande och erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

6 §.

Har Konungen förklarat sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, skall det åligga en var att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning angående sitt innehav av vara, varom i 2 § förmäles, så ock om dennas myckenhet.

Där någon vid sådan förfrågan vägrar att lämna upplysning eller söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som nyss sagts, eller dennas myckenhet, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, som av honom innehaves, så ock därvid taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som verkställer sådan undersökning, må icke av vad vid densamma inhämtas yppa annat än som är erforderligt för vinnande av upplysning, som undersökningen avser.

7 §.

Har förordnande jämlikt 2 eller 4 § meddelats eller beslag enligt 3 § ägt rum, skall den, som med vetskap om förordnandet eller beslaget olovligen förfogar över, skadar eller förstör vara eller annan egendom eller underlåter att om vara taga vård, då sådant åligger honom, dömas till fängelse eller böter från och med etthundra till och med tiotusen kronor. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst två år dömas. Lag samma vare, där någon vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller kronobetjänt vägrar att lämna upplysning, varom i 6 § förmäles, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, som i nämnda § sägs, söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som i 2 § avses, eller dennas myckenhet.

Ådömda böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

8 §.

Genom denna lag göres ej inskränkning i den rätt till rekvisition, som enligt gällande författningar tillkommer militär myndighet.

9 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vad enligt lagen tagits i anspråk av kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1917.[1] Förordnande eller beslag, som meddelats jämlikt denna lag, skall ej gälla längre än till och med sistnämnda dag. Har samma dag vara, om vars avstående jämlikt 2 § förordnats, ännu icke blivit av kronan inlöst, eller ersättning, som i 3 eller 4 § omförmäles, ännu icke blivit i stadgad ordning gulden, skola stadgandena i 5 § fortfarande äga tillämpning i fråga om ersättningens bestämmande samt sätt och tid för ersättningens erläggande. I fråga om sådan under lagens giltighetstid begången förseelse, som i 7 § sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 9 juni 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.) *Steno Stenberg.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående tillämpningen av viss bestämmelse i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

given Stockholms slott den 9 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan Vi denna dag utfärdat lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, vi med avseende på tillämpningen av 6 § i nämnda lag funnit gott förklara sådana förhållanden vara för handen, som i lagens 1 § avses.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling[1]

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 9 juni 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Justitiedepartementet.) *Steno Stenberg.*

[1] Utkom från trycket den 10 juni 1916.

Lag om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter i Norge.

I den regeringsproposition, som låg till grund för den sistlidet år genomförda norska lagen om arbetstvister, funnos även bestämmelser om obligatorisk skiljedom i intressekonflikter av den art eller omfattning, att större samhällsintressen därigenom sattes i fara. Detta förslag, som också vann anslutning av majoriteten i stortingets socialkommitté, mötte emellertid starkt motstånd bland de organiserade arbetsgivarna och arbetarna. Landsorganisationen beslöt till och med att som protest mot skiljedomsparagrafens genomförande anordna generalstrejk av samtliga landets organiserade arbetare (c:a 70 000). Regeringen ansåg sig då, med hänsyn till den utrikespolitiska ställningen, icke kunna taga ansvaret för landets indragande i en sådan kris, utan hemställde, att stortinget måtte godkänna lagen med uteslutande av den omstridda skiljedomsklausulen. I detta skick blev lagen även genomförd.[1]

Emellertid hade den politiska generalstrejken knappt bilagts, innan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna i anledning av en under sommaren 1915 uppkommen konflikt inom byggnadsfacken ånyo hotade att igångsätta en arbetsinställelse av liknande dimensioner. Denna gång avvärjdes dock faran genom ingripande av en av regeringen förordnad förlikningsman.

I början av år 1916 hotade åter en större arbetsinställelse, närmast föranledd av en i nära fyra månader pågående konflikt vid bergverken. Dessutom uppstodo arbetstvister inom järnindustrien och vissa andra näringsgrenar; inalles voro inblandade 22 000 gruv- och järnarbetare. Landsorganisationen hade beslutat utvidga arbetsinställelsen genom att anordna sympatistrejk vid en del företag med sammanlagt 8 000 arbetare, och arbetsgivarföreningen svarade härpå den 18 maj med att förklara lockout för 40 000 arbetare inom ett flertal industrier från och med måndagen den 5 juni. Inalles skulle sålunda från och med denna dag minst 70 000 arbetare vara indragna i konflikt.

Under sådana förhållanden ansåg regeringen det nödvändigt att ånyo upptaga frågan om obligatorisk skiljedom, denna gång i form av ett förslag till provisorisk lag, avsedd att gälla så länge, som det pågående kriget varar. Lagen antogs den 9 juni av stortinget och promulgerades samma dag av konungen. Arbetsgivarföreningen hade i avvaktan härpå låtit den påbjudna lockouten anstå. Landsorganisationens representantskap proklamerade däremot den redan förut bebådade proteststrejken. Denna skulle enligt ett av 1914 års kongress fattat beslut igångsättas, så snart lagen blivit beslutad i odelstinget, samt pågå, intill dess frågan blivit slutbehandlad i lagtinget. Av hänsyn till inom vissa fack gällande uppsägningsbestämmelser kunde emeller-

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 875.

tid arbetsnedläggelsen ej verkställas förrän den 9 juni, samma dag, som lagen genomfördes. Proteststrejken pågick därefter till den 14 juni, då landsorganisationens för ändamålet inkallade extra kongress beslöt, att arbetet skulle återupptagas.

Den sålunda antagna lagen förbehåller åt konungen befogenhet att till skiljedom hänskjuta sådana arbetstvister, varigenom viktigare samhällsintressen utsättas för fara. Därest konungen bestämmer, att en dylik tvist skall avgöras genom skiljedom, äger han även utfärda förbud mot arbetsinställelse i anledning av ifrågavarande tvist. Intill dess skiljedom avkunnats, skola vid tvistens utbrott gällande arbets- och lönevillkor fortfarande tillämpas, för så vitt parterna ej annorlunda överenskommit.

Skiljedomstolen skall bestå av ordförande och fyra andra ledamöter jämte suppleanter. Enligt den för stortinget framlagda propositionen skulle samtliga ledamöter för varje särskilt mål förordnas av konungen. Detta ändrades emellertid av stortinget därhän, att konungen endast skall utnämna ordföranden och två andra ledamöter, medan landsorganisationen och norska arbetsgivarföreningen utse var sin ledamot. Därest berörda organisationer underlåta att begagna ifrågavarande rättighet, äger konungen tillsätta även dessa platser. Så har vid domstolens första konstituerande blivit fallet med den plats, som skulle tillsättas av landsorganisationen, enär dennas kongress beslutat att icke deltaga i nomineringen av skiljedomare.

Varje norsk medborgare är skyldig att mottaga uppdrag som ledamot av skiljedomstolen. Jäv mot ledamot må dock, utöver vad i allmän lag är föreskrivet, även kunna anföras i sådana fall, där särskilda omständigheter föreligga, som kunna vara ägnade att undergräva tilliten till ledamots opartiskhet. Ledamöterna åtnjuta arvode av staten.

Parterna äga inför domstolen inställa sig personligen eller genom ombud. Som ombud må, därest vederbörande departement ej annat medgivit, uppträda endast välfrejdade norska medborgare. Domstolen tillägges vidsträckt befogenhet att inkalla vittnen och sakkunnige, taga del av handelsböcker och andra dokument samt påkalla demonstration av maskiner och arbetsmetoder, i den mån så för målets bedömande erfordras. Då förenings- eller affärshemligheter beröras, skola förhandlingarna dock hållas inför slutna dörrar.

Ett av skiljedomstolen avkunnat utslag har i alla hänseenden samma rättsverkningar som ett kollektivavtal. Utslaget må icke, med mindre båda parterna därtill giva sitt bifall, tilläggas längre giltighetstid än tre år. För anordnande eller deltagande i lagstridig arbetsinställelse gäller samma strafflatitud som i 1915 års lag om arbetstvister, nämligen böter om 5—25 000 kronor. Domstolens utslag må av parterna hos högsta domstolen överklagas, endast för så vitt fråga är om ådömda straff. Den som, utan att vara part i målet, av domstolen ålägges att uppträda som sakkunnig eller vittne, äger däremot att även mot sådant åläggande anföra besvär.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.

(Preliminär redogörelse.)

Första kvartalet.

Under första kvartalet av år 1916 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 30 arbetsinställelser, varav 13 påbörjade under januari, 11 under februari och 6 under mars. Härtill kommer en arbetsinställelse, som utbröt redan i slutet av år 1915, men kvarstod olöst utöver årsskiftet och ej heller redovisats i föregående årsredogörelse. Inalles berörde dessa 31 arbetsinställelser 44 arbetsgivare och 2 510 arbetare. Av konflikterna voro 30 strejker och 1 av blandad karaktär.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 31 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp	Antal arbetsinställelser	Antal arbetsgivare	Antal arbetare
Malmbrytning och metallindustri	5	6	573
Jord- och stenindustri	4	4	108
Trävaruindustri	5	5	250
Pappers- och grafisk industri	3	3	31
Livsmedelsindustri	1	14	400
Läder-, hår- och gummivaruindustri	1	1	21
Kemisk-teknisk industri	1	1	107
Byggnadsverksamhet	9	8	681
Land- och sjötransport	2	2	339
Summa	**31**	**44**	**2 510**

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till 19 000, härvid dock frånsett de 4 konflikter, som ännu i juni månad kvarstodo olösta.

Arbetsgivarna voro i 22 fall *organiserade* och i 9 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde likaledes i 22 fall helt eller delvis facklig organisation; i 9 fall voro de däremot oorganiserade.

En av arbetsinställelserna, bromsarstrejken vid statens järnvägar, sträckte sina verkningar över tvenne län, Kopparbergs och Gävleborgs. I övrigt inträffade 4 arbetsinställelser inom vartdera av Malmöhus och Gävleborgs län, 3 inom Göteborgs och Älvsborgs län, 2 inom Stockholms stad, Stockholms län, Blekinge, Kristianstads, Västernorrlands och Jämtlands län samt 1 inom Kalmar, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län.

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Huvudorsaker	Resultat						
	Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss			Oavgjort eller okänt	Summa
			Huvuds. ag:s villk.	Huvuds. a:s fordr.	Lika eftergift		
Begäran om löneförhöjning	4	1	2	1	8	4	20
Lönesänkning	—	1	—	—	—	—	1
Andra lönefrågor	—	3	—	—	1	1	5
Begäran om kollektivavtal	—	—	—	1	—	1	2
Personliga förhållanden	1	—	—	—	—	—	1
Arbetares antagande och avskedande	1	1	—	—	—	—	2
Summa	6	6	2	2	9	6	31

Statens förlikningsmän hava i 4 fall medverkat vid biläggande av konflikter. För övrigt kan anmärkas, att enligt de föreliggande uppgifterna 13 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 18 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott hava enligt endera eller båda parternas uppgift förekommit vid 8 arbetsinställelser. I 1 fall beskylla parterna varandra ömsesidigt för avtalsbrott; övriga fall avse 6 avtalsbrott enbart å arbetarnas och 1 å arbetsgivarens sida. Arbetsgivarnas avtalsbrott uppgivas hava bestått ena gången i obefogat avskedande av arbetare och andra gången däri, att arbetsgivaren med vissa arbetare träffat överenskommelse, varigenom dessa berövats dem enligt kollektivavtal tillkommande förmåner. Arbetarnas avtalsbrott uppgives i 4 fall hava bestått i, att arbetet nedlagts utan hänsyn till i gällande kollektivavtal föreskriven förhandlingsordning, och i ett fall däruti, att strejk företagits i strid mot avgivna personliga förbindelser (bromsarna vid statens järnvägar). I ett fall anföres som avtalsbrott, att arbetarna vägrat mot timlön utföra visst arbete, varom ackordspris ej överenskommits, och vid en strejk har allenast gjorts gällande, att arbetarna begått avtalsbrott genom att begära förhöjning av förut muntligen överenskomna löner.

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 12 fall, endast från arbetare i 4 fall och från arbetsgivare i 14 fall samt från kommunalnämndens ordförande i 1 fall.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
1	20 dec. 1915	17 febr. 1916	60	Strejk.	Arbetare vid kanalombyggnad.	Lilla Edet (Älvsb. l.).	Löneförhöjning m. m.
2	3 jan.	8 jan.	6	Strejk.	Trålfiskare.	Göteborg.	Begäran om kollektivavtal, löneförhöjning m. m.
3	8 jan.	1 febr.	25	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Hälsingborg.	Arbetares avskedande.
4	8 jan.	—	—	Strejk.	Järnbruksarbetare.	Galtström (Västern. l.).	Begäran om kollektivavtal.
5	10 jan.	1 febr.	23	Strejk.	Murare.	Stockholm.	Innehållande av ackordsöverskott såsom vederlag för ofullbordat arbete.
6	11 jan.	—	—	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Göteborg.	Löneförhöjning.
7	13 jan.	30 jan.	18	Strejk.	Tapetfabriksarbetare.	Sickla (Stockh. l.).	Begäran om i kollektivavtal utfästad rescrsättning för vissa a.
8	14 jan.	17 jan.	4	Strejk.	Timmerhuggare.	Tönnebro (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
9	17 jan.	4 febr.	19	Strejk.	Stenhuggare.	Stockholm.	Ag:s vägran att godkänna gällande prislista.
10	19 jan.	20 febr.	33	Strejk.	Reparatörer vid sulfatfabrik.	Gävle.	Löneförhöjning.
11	21 jan.	24 jan.	3	Strejk.	Timmerhuggare.	Bensjö (Jämtl. l.).	Löneförhöjning.
12	22 jan.	23 jan.	2	Strejk.	Vattenledningsarbetare.	Raus (Malmöh. l.).	Löneförhöjning.
13	28 jan.	—	—	Strejk.	Arbetare vid isupptagning.	Södertälje.	Löneförhöjning.
14	28 jan.	—	—	Strejk.	Hamnarbetare.	Kalmar.	Tvist om ackordspris för visst arbete.
15	5 febr.	8 febr.	4	Strejk.	Dragare i kolgruva.	Gunnarstorp (Malmöh. l.).	Begäran om löneförhöjning och förbättrade transportvägar.

i Sverige, påbörjade under år 1916.
kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
1	79	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a., fm.	[1]) *Statens förlikningsman medlade.*	1
14	400	—	Delvis.	Ja.	Kollektivavtal med vissa löneförhöjn.	ag., a.	[2]) *Statens förlikningsman medlade.*	2
1	28	—	Ja.	Ja.	Den avskedade a. återtogs, varjämte skadestånd beviljades i konflikten inblandade a.	ag., a.	[3]) *Statens förlikningsman medlade.* 26 murare indirekt berörda (jämför arbetsinställelsen n:r 21).	3
1	20	—	Nej.	Delvis.	A. erhöllo anställning å annan ort.	a.	[4]) Driften nedlagd av brist på arbetskraft.	4
1	159	—	Ja.	Ja.	Kompromiss.	ag.	[5]) *Statens förlikningsman medlade.*	5
1	60	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag., omb.	[7]) Ag. hade med vidkommande a. träffat enskilt avtal, varigenom dessa frånsagt sig dem enligt kollektivavtalet tillkommande resecrsättning.	6
1	14	—	Ja.	Ja.	A. erhöllo begärd ersättning för resor till och från arbetsplatsen.	ag.		7
1	25	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	ag., a.	[8]) Jämför anm. 11).	8
1	23	—	Nej.	Delvis.	Ag. underskrev kollektivavtalet.	a.	[9]) Ag. var en firma från landsorten, som tillfälligt utförde ett arbete i Stockholm.	9
1	2	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag., a.	[10]) A. hade i anledning av ett inträffat olycksfall begärt förflyttning till mindre farligt arbete eller eventuellt löneförhöjning.	10
1	50	—	Ja.	Delvis.	Löneförhöjning för vissa a., som arbetade under försvårande förhållanden.	ag.	[11]) Strejken riktade sig närmast mot timmerköarna, vilka erhållit arbetet på entreprenad av sågverksbolaget.	11
1	45	—	Ja.	Nej.	Oförändrade ackordspris, men förhöjda timlöner.	ag.		12
1	40	—	Nej.	Nej.	Arbetet utfördes med anlitande av annan arbetskraft.	ag.		13
1	80	—	Ja.	Ja.	Konflikten ännu olöst i juni 1916.	ag., omb.	[14]) Nya a. hava antagits.	14
1	13	—	Ja.	Nej.	A. återupptogo arbetet mot löfte om vissa förbättringar.	ag.		15

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)
Första

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsn:r	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
16	8 febr.	11 febr.	3	Strejk.	Sågverksarbetare.	Lugnvik (Västern. l.).	Missnöje med ag:s ingripande mot a:s missbruk av rätten till fri ved.
17	9 febr.	13 febr.	4	Strejk.	Bromsare vid *statens järnvägar*.	Krylbo, Storvik, Bollnäs.	Löneförhöjning.
18	11 febr.	—	—	Strejk.	Gruvarbetare.	Hultebo och Västanfors (Västm. l.).	Löneförhöjning och arbetares avskedande.
19	15 febr.	17 febr.	3	Strejk.	Dragare vid kolgruva.	Ormastorp (Krist. l.).	Samma krav som vid arbetsinställelsen n:r 15.
20	15 febr.	19 mars.	34	Strejk.	Arbetare vid superfosfatfabrik.	Trollhättan.	Löneförhöjning.
21	16 febr.	19 febr.	4	Strejk.	Murare.	Hälsingborg.	Begäran om ersättning för förlorad förtjänst under en strejk bland hantlangarna.
22	16 febr.	27 mars.	41	Strejk o. lockout.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Ulricehamn–Gånghester.	Löneförhöjning.
23	19 febr.	21 febr.	3	Strejk.	Timmermän vid skeppsvarv.	Karlshamn.	Löneförhöjning
24	21 febr.	26 febr.	6	Strejk.	Valsverksarbetare.	Iggesund (Gävleb. l.).	Lönetillägg.
25	28 febr.	4 mars.	6	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Avesta.	Löneförhöjning.
26	2 mars.	Omkring 15 mars.	14	Strejk.	Timmerkörare.	Boda (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
27	7 mars.	—	—	Strejk.	Sortererskor vid pappersbruk.	Järpen (Jämtl. l.).	Löneförhöjning.
28	8 mars.	20 mars.	12	Strejk.	Sågverksarbetare.	Luleå.	Löneförhöjning.
29	8 mars.	—	—	Strejk.	Arbetare vid stålpressningsfabrik.	Olovström (Blek. l.).	Begäran om förhöjning av timlönerna samt medbestämmanderätt vid ackordspris.
30	13 mars.	18 mars.	6	Strejk.	Arbetare vid läderfabrik.	Ängelholm.	Begäran om återtagande av en avskedad a.
31	20 mars.	21 mars.	1	Strejk.	Byggnadsträarbetare.	Göteborg.	Av ag. företaget avdrag å a:s ackordsförtjänst.

i Sverige, påbörjade under år 1916. (Forts.)

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	75	—	Ja.	Nej.	A. återgingo till arbetet.	ag.		16
1	259	—	—	Nej.	A. återupptogo arbetet mot löfte om förhandling i lönefrågan.	ag., a.	[17]) Efter konflikten vidtogs av järnvägsstyrelsen reglering av lönerna, varigenom a:s fordringar i huvudsak bifölls.	17
2	196	—	Ja.	Delvis.	Konflikten ännu olöst i juni 1916.	ag., a.	[18]) Ilos en ag. (med 59 a.) pågick endast sympatistrejk under tiden 14 februari—25 mars.	18
1	32	—	Ja.	Ja.	Förhöjning av ackordspriset i ett visst vid prislistans upprättande ej förutsett fall.	ag.		19
1	107	—	Ja.	Delvis.	Arbetet återupptogs mot löfte om inledande av förhandling om koll.-avtal.	ag., a.	[20]) Indirekt berörda voro 2 byggnadsentreprenörer med 13 a.	20
1	36	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.	[21]) Jämför arbetsinställelsen n:r 3.	21
1	6	150	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., länsman.	[22]) Konflikten utvidgades till lockout den 22 mars.	22
1	17	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.		23
1	40	—	Nej.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag.	[24]) A. fordrade, att ag. skulle bekosta vid vissa *tillfällen behövlig extra* arbetskraft, vars avlöning förut utgått av arbetslagets gemensamma ackord.	24
1	84	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		25
1	75	—	Nej.	Nej.	En mindre eftergift från ag:s sida.	k.ordf.		26
1	15	—	Ja.	Delvis.	Konflikten ännu olöst i juni 1916.	ag., a.	[27]) Indirekt berörda voro 155 arbetare.	27
1	25	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., omb.	[28]) Indirekt berörda voro 22 trädgårdsarbetare.	28
1	300	—	Ja.	Delvis.	Konflikten ännu olöst i juni 1916.	a.	[29]) Indirekt berörda voro 30 plåtslageriarbetare.	29
1	21	—	Nej.	Delvis.	A. återgingo efterhand till arbetet.	ag., a.		30
1	34	—	Ja.	Ja.	Ag. utbetalade de omstridda lönebeloppen.	ag.		31

Olycksfall i arbete åren 1910, 1911 och 1912.[1]

Olycksfallen fördelade efter industrier. Hela antalet olycksfall i arbete, som inträffat åren 1910, 1911 och 1912 och som redovisats i den officiella olycksfallsstatistiken, utgjorde resp. 15 031, 15 482 och 18 857. Den starka ökningen i antalet olycksfall under år 1912 är sannolikt uteslutande att tillskriva en ökad noggrannhet vid anmälningsskyldighetens fullgörande men däremot icke en ökad olycksfallsrisk. Fördelningen på olika industrier har under de trenne åren samt år 1909 varit följande:

Yrkesgrupper	Antal olycksfall							
	1912		1911		1910		1909	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
A. Råämnesproduktion.								
I. Skogsbruk	494	2·6	409	2·6	386	2·6	469	3·5
II. Gruvdrift	1 422	7·6	1 161	7·5	1 169	7·8	1 006	7·4
III. Annan brytnings- och upptagningsindustri	1 207	6·4	988	6·4	897	5·9	844	6·2
Summa	**3 123**	**16·6**	**2 558**	**16·5**	**2 452**	**16·3**	**2 319**	**17·1**
B. Tillverknings- och förädlingsindustri.								
IV. Närings- och njutningsämnesindustri	617	3·3	692	4·5	671	4·5	679	5·0
V. Textilindustri	326	1·7	238	1·5	255	1·7	158	1·2
VI. Beklädnadsindustri	69	0·4	57	0·4	85	0·6	54	0·4
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri	86	0·4	60	0·4	47	0·3	49	0·4
VIII. Trävaruindustri	2 442	13·0	2 265	14·6	2 217	14·8	2 057	15·2
IX. Trämasse- och pappersindustri	1 330	7·1	1 102	7·1	1 108	7·4	977	7·2
X. Grafisk industri	78	0·4	47	0·3	60	0·4	48	0·4
XI. Malmförädlingsindustri	1 804	9·6	1 439	9·3	1 502	10·0	1 127	8·3
XII. Metallindustri	1 216	6·4	966	6·3	939	6·2	751	5·5
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	2 498	13·2	2 003	12·9	1 763	11·7	1 805	13·3
XIV. Mineralindusti	429	2·3	361	2·3	353	2·3	268	2·0
XV. Kemisk-teknisk industri	551	2·9	320	2·1	353	2·3	364	2·7
Summa	**11 446**	**60·7**	**9 550**	**61·7**	**9 353**	**62·2**	**8 337**	**61·6**
C. Byggnadsverksamhet, belysning m. m.								
XVI. Byggnadsindustri	1 228	6·5	982	6·3	977	6·5	906	6·7
XVII. Belysning, vattenledning m. m.	250	1·3	166	1·1	203	1·4	169	1·2
Summa	**1 478**	**7·8**	**1 148**	**7·4**	**1 180**	**7·9**	**1 075**	**7·9**
D. Handel och samfärdsel.								
XVIII. Handel och varulager	115	0·6	89	0·6	79	0·5	96	0·7
XIX. Landtransport	2 695	14·3	2 137	13·8	1 967	13·1	1 719	12·7
Summa	**2 810**	**14·9**	**2 226**	**14·4**	**2 046**	**13·6**	**1 815**	**13·4**
Inalles	**18 857**	**100·0**	**15 482**	**100·0**	**15 031**	**100·0**	**13 546**	**100·0**

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet i den uti serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utkomna publikationen: *Olycksfall i arbete åren 1910, 1911 och 1912.* Del I. (Del II, tabeller, har tidigare publicerats).

Vid jämförelse mellan siffrorna för olika år bör erinras om, att antalet olycksfall i arbete var ovanligt ringa år 1909 till följd av de under nämnda år inträffade omfattande arbetsinställelserna.

Olycksfallsfrekvensen, beräknad per 1 000 årsarbetare, framgår av efterföljande tablå, upptagande vissa industrier, för vilka årsarbetarantalet varit känt. För samtliga dessa näringsgrenar tillsammantagna utgjorde frekvensen åren 1909—1912 resp. 38·9, 38·2, 38·9 och 45·8, varvid den betydande stegringen för år 1912 uteslutande torde vara att tillskriva den förut anmärkta större noggrannhet, varmed olycksfallen nämnda år anmälts.

	Olycksfall per 1000 årsarbetare år			
Näringsgrenar	1912	1911	1910	1909
Gruvdrift	111·4	95·2	97·6	100·8
Stenbrott och stenhuggerier	90·1	72·3	69·0	76·4
Närings- och njutningsämnesindustri	21·0	23·3	23·7	24·7
Textilindustri	10·7	7·9	7·7	5·8
Beklädnadsindustri	3·4	2·9	4·7	3·5
Läder-, hår- och gummivaruindustri	20·4	14·9	11·4	13·3
Trävaruindustri	49·8	45·6	44·9	48·8
Trämasse- och pappersindustri	49·7	44·9	45·2	48·2
Grafisk industri	8·4	5·2	7·1	5·7
Malmförädlingsindustri	107·7	93·2	98·1	88·8
Metallindustri	42·7	35·1	35·3	31·7
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	60·2	51·4	47·0	51·4
Mineralindustri	22·8	20·0	19·7	16·7
Kemisk-teknisk industri	46·6	29·1	29·2	34·4
Gas- och elektricitetsverk	37·8	31·2	38·3	30·7
Spårvägar och järnvägar	52·4	42·8	40·3	41·7

Olycksfallen fördelade efter skadans tillkomst och förlopp. Olycksfallens fördelning efter de maskiner, redskap etc., vid vilka de inträffat, framgår av efterföljande sammanställning (s. 676). Såsom i berättelsen för år 1909 påpekades (Soc. Medd., årg. 1915, s. 1008), ägde nämnda år en förskjutning rum i olycksfallens fördelning efter skadans tillkomst, förorsakad därav, att årets stora arbetsinställelser icke i samma grad träffade alla näringsgrenar. Sålunda minskades antalet årsarbetare och olycksfall år 1909, i jämförelse med närmast föregående år, inom verkstads- och fabriksindustrien samt gruvdriften men däremot icke inom exempelvis järnvägsdriften. Detta förorsakade en minskning i det relativa antalet olycksfall vid arbetsmaskiner, verktyg samt redskap och arbetsanordningar men däremot en ökning i det relativa antalet olycksfall, förorsakade av järnvägsvagnar och liknande materiel. Enligt vad de här meddelade siffrorna för åren 1910 och 1911 utvisa, har det procentuella antalet olycksfall, förorsakade av arbetsmaskiner, därefter åter ökats, medan antalet olycksfall vid järnvägar relativt sett minskats, utan att dock i någotdera fallet samma proportion uppkommit som före år 1909. Siffrorna för år 1912 äro däremot icke fullt jämförbara med de tidigare årens, i det att den starka ökningen i antalet anmälda olycksfall år 1912 träffat skilda näringsgrenar i mycket olika grad.

Skadans orsak	Antal olycksfall år 1912		1911		1910		1909	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ångpannor och ångrör	128	0·68	100	0·65	85	0·56	90	0·66
Motorer	74	0·39	49	0·32	64	0·42	47	0·35
Transmissioner	177	0·94	143	0·92	219	1·46	178	1·31
Elektriska ledningar	40	0·21	35	0·23	43	0·29	16	0·12
Arbetsmaskiner	3 688	19·56	2 961	19·12	2 834	18·85	2 513	18·55
Uppvärmnings-, belysnings- och kemiska apparater	412	2·18	320	2·07	358	2·38	313	2·31
Handverktyg	2 745	14·56	2 325	15·02	2 229	14 83	2 176	16·07
Redskap och arbetsanordningar	1 699	9·01	1 419	9·16	1 497	9·96	1 306	9·64
Hissredskap och hissar	767	4·07	665	4·29	607	4·04	571	4·22
Åkdon och djur	323	1·71	296	1·91	291	1·94	305	2·25
Transportbanor	1 238	6 57	1 066	6·89	1 069	7·11	891	6·58
Spårvägar (för persontrafik)	178	0·94	151	0·98	129	0·86	97	0·72
Järnvägar	1 192	6·32	963	6·22	935	6·22	890	6·57
Sprängämnen	101	0 54	80	0·52	77	0·51	74	0·55
Lastning, lossning, bärning och lyftning (för hand)	3 739	19·83	2 997	19·36	2 908	19·35	2 687	19 83
Personers fall	705	3·74	552	3·56	549	3·65	534	3·94
Sammanstörtande eller nedfallande föremål	659	3·49	531	3·43	563	3 75	468	3·45
Här ej angiven eller okänd orsak	992	5·26	829	5·35	574	3·82	390	2 88
Summa	**18 857**	**100·00**	**15 482**	**100·00**	**15 031**	**100·00**	**13 546**	**100·00**

Olycksfallen fördelade efter skadans påföljd. De under åren 1910—1912 anmälda olycksfallen fördela sig med hänsyn till påföljden sålunda:

Skadans påföljd	År 1912 Antal av olycksfall träffade					
	män		kvinnor		inalles	
Övergående skada	Antal	%	Antal	%	Antal	%
5—15 dagar	7 721	42·1	198	38·1	7 919	42·0
16—30 »	5 453	29·7	160	30·8	5 613	29·8
31—60 »	2 803	15·3	81	15·6	2 884	15·3
61—90 »	501	2·7	17	3·3	518	2·7
91—120 »	183	1·0	4	0·8	187	1·0
121—180 »	139	0·8	1	0·2	140	0·7
181—270 »	55	0·3	1	0·2	56	0·3
271—360 »	15	0·1	—	—	15	0·1
361 dagar och däröver	17	0-1	—	—	17	0·1
Summa	**16 887**	**92·1**	**462**	**89·0**	**17 349**	**92·0**
Invaliditet						
Under 10 %	474	2·6	33	6·3	507	2·7
10—25 »	398	2·2	13	2·5	411	2·2
25—50 »	177	0·9	2	0 4	179	0·9
50—75 »	69	0·4	2	0·4	71	0·4
75—100 »	19	0·1	1	0·2	20	0·1
Summa	**1 137**	**6·2**	**51**	**9·8**	**1 188**	**6·3**
Döden	**267**	**1·4**	**4**	**0·8**	**271**	**1·4**
Okänd eller ej definitivt fastställd påföljd	**47**	**0·3**	**2**	**0·4**	**49**	**0·3**
Inalles	**18 338**	**100·0**	**519**	**100·0**	**18 857**	**100·0**

De flesta olycksfallen hava medfört övergående skada; endast resp. 7·4 7·2 och 6·2 % av desamma hava bland männen lett till invaliditet, medan för kvinnorna motsvarande tal äro resp. 10·3, 13·8 och 9·8 %. Dödlig utgång hava bland de förra resp. 1·5, 1·5 och 1·4 % av olycksfallen medfört samt bland de senare 0·5, 0·5 och 0·8 %. Som man finner, har relativa antalet invalider avsevärt sjunkit år 1912, vilket sannolikt är att anse såsom en följd av den starka ökning i antalet anmälda olycksfall, varom förut erinrats, och vilken ökning huvudsakligen gällt de lindrigare olycksfallen, beträffande vilka försumligheten att anmäla förut varit störst.

De skadades olycksfallsförsäkring. Av samtliga de personer, som under de trenne åren anmälts såsom skadade genom olycksfall i arbete, hava resp. 67·8, 67·4 och 68·0 % varit i olika anstalter försäkrade för ersättning enligt 1901 års lag. I återstående antal fall, omkring 32 %, hava arbetsgivarna i regel själva burit ersättningsrisken. I omkring en tredjedel av dessa fall har emellertid arbetsgivaren utgjorts av staten eller kommuner, vadan endast c:a 20 % av de hos enskilda personer eller firmor anställda skadade varit oförsäkrade. Av de lagförsäkrade skadade voro under treårsperioden resp. 30·0, 33·8 och 39·6 % försäkrade i riksförsäkringsanstalten, resp. 28·7, 24·0 och 19·7 % försäkrade i enskilda försäkringsbolag samt resp. 41·3, 42·2 och 40·7 % i arbetsgivarsammanslutningar. Såsom av dessa siffror framgår, har den sedan flera år tillbaka skeende relativa minskningen i de enskilda försäkringsan-

År 1911						År 1910					
Antal av olycksfall träffade						Antal av olycksfall träffade					
män		kvinnor		inalles		män		kvinnor		inalles	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
6 191	41·0	164	43·5	6 355	41·0	6 060	41·5	196	45·9	6 256	41·6
4 404	29·1	99	26·2	4 503	29·1	4 247	29·1	104	24·4	4 351	29·0
2 351	15·6	46	12·2	2 397	15·5	2 160	14·8	65	15·2	2 225	14·8
455	3·0	5	1·3	460	3·0	431	2·9	5	1·2	436	2·9
169	1·1	4	1·1	173	1·1	146	1·0	3	0·7	149	1·0
129	0·9	3	0·8	132	0·9	117	0·8	3	0·7	120	0·8
34	0·2	—	—	34	0·2	48	0·3	1	0·2	49	0·3
11	0·1	1	0·3	12	0·1	12	0·1	1	0·2	13	0·1
6	0·0	—	—	6	0·0	12	0·1	1	0·2	13	0·1
13 750	**91·0**	**422**	**85·4**	**14 072**	**90·9**	**13 233**	**90·6**	**379**	**88·7**	**13 612**	**90·6**
427	2·8	22	5·8	449	2·9	428	2·9	23	5·4	451	3·0
379	2·5	21	5·6	400	2·6	409	2·8	10	2·3	419	2·8
186	1·2	7	1·8	193	1·2	161	1·1	6	1·4	167	1·1
70	0·5	1	0·3	71	0·5	60	0·4	5	1·2	65	0·4
25	0·2	1	0·3	26	0·2	22	0·2	—	—	22	0·1
1 087	**7·2**	**52**	**13·8**	**1 139**	**7·4**	**1 080**	**7·4**	**44**	**10·3**	**1 124**	**7·4**
222	**1·5**	**2**	**0·5**	**224**	**1·4**	**223**	**1·5**	**2**	**0·5**	**225**	**1·5**
46	**0·3**	**1**	**0·3**	**47**	**0·3**	**68**	**0·5**	**2**	**0·5**	**70**	**0·5**
15 105	**100·0**	**377**	**100·0**	**15 482**	**100·0**	**14 604**	**100·0**	**427**	**100·0**	**15 031**	**100·0**

stalternas försäkringsstock fortgått även under de trenne här ifrågavarande åren, liksom å andra sidan den procentuella ökningen av antalet hos riksförsäkringsanstalten och i det stora hela även hos arbetsgivarsammanslutningarna försäkrade fortskridit. Beträffande antalet karensförsäkrade bland de skadade har även detta i det stora hela stegrats under här ifrågavarande trenne år. Antalet lagförsäkrade, vilka dessutom voro karensförsäkrade, utgjorde nämligen resp. 73·9, 73·7 och 75·2 % av de lagförsäkrade. Såsom av en särskild undersökning för år 1908 framgår, betalas icke alltid kostnaderna för denna tilläggsförsäkring av arbetsgivaren ensam, utan deltaga i en del fall arbetarna själva däri.

Berättelsen innehåller även en redogörelse för resultaten av den undersökning, som företagits rörande anmälda och icke anmälda olycksfall i arbete år 1908, och beträffande vilken hänvisas till publikationen i fråga.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

70. Vid ett järnverk voro tvenne arbetare E. och K. sysselsatta med avlastning av rör från en rälsvagn. Rören nedlades på en lutande ställning, varifrån de rullade fram till en vällugn för vidare behandling. Ett av dessa rör var krokigt och rullade icke undan, så att när nästa rör kom nedrullande, vippade det förstnämnda av sammanstötningen upp och slog E. i huvudet så hårt, att han förlorade medvetandet. Tillskyndande kamrater baddade hans huvud med vatten och återförde honom till sans, varefter han skyndsamt forslades till sjukstugan, där han påföljande dag avled, fjorton timmar efter olycksfallet, på grund av brott å huvudskålen.

71. En skogsarbetare J. blev under skogsavverkning ihjälslagen av ett fallande träd. Han hade just med sitt fordon anlänt till lastningsplatsen, då ett av tvenne kamrater avsågat träd, som stod på en mindre höjd, varifrån utsikten över lastningsplatsen var skymd av andra träd, föll åt icke beräknat håll och träffade J. i huvudet så våldsamt, att hjärnskålen intrycktes. När trädet var delvis genomsågat, hade en av de därmed sysselsatta arbetarna gått åt sidan för att se, om någon befann sig i farlig närhet av arbetsplatsen, men funnit att så ej var förhållandet. Några ögonblick innan trädet föll hade båda utstött varningsrop. J:s ankomst hade ej bemärkts, trots att hans häst var försedd med pingla.

72. Å en bangård blev en tillfällig stallarbetare B. överkörd och dödad av ett inkommande tåg. Han var jämte en kamrat A. på hemväg från stallet efter slutat arbete och styrde kosan mot stationen, gående mitt i ett spår, som vid olycksplatsen går i en skarp kurva. Sistnämnda omständighet bidrog till att föraren först sent upptäckte de båda arbetarna, vilka vid given varningssignal med ångvisslan skyndade att avlägsna

sig ur spåret. A. kastade sig åt höger och erhöll endast en knuff av lokomotivet, som kastade honom ett par steg åt sidan, under det att B. först ämnade springa ut ur spåret åt vänster, men ändrade sig och skyndade åt höger, varvid han kom under lokomotivet och erhöll svåra krossår i huvudet, av vilka han avled följande dag.

73. En bromsare L., som medföljde ett godståg, observerades av konduktören liggande i diket vid banan med vänstra knäet krossat. Han forslades skyndsamt till närmaste lasarett, där benet amputerades, men avled dock en timme efter operationen. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men den har av allt att döma tillgått så, att L., som skulle varsko föreståndaren vid en station att stanna tåget och på grund av att bromskupén befann sig på den sidan av vagnen, som var ifrån stationen, gått över koppelinrättningen för att ställa sig på ett fotsteg, halkat på nämnda fotsteg och blivit överkörd av ett vagnshjul, men dock haft kraft att genast rulla sig ned i diket, innan flera hjul hunnit gå över honom.

74. Utefter en järnvägslinje voro sju arbetare sysselsatta med byggnad av tvenne nya telefonlinjer. Fyra arbetare gingo något förut, med trådringarna upphängda snett över axeln, och lade upp tråden på stolparna, varefter de tre övriga arbetarna spände densamma vid var 8:e stolpe (spännstolpen). Arbetaren L., som såg ett tåg närma sig, beordrade kamraterna att sträcka den upprullade tråden och långsamt sänka den rätt ned, så att den kom ur vägen för tåget, samt att nedtaga trådringarna från axeln. Huruvida den senare ordern åtlyddes av alla, observerades ej av L. När tåget passerade förbi, hördes ett skrik, och arbetaren K., som hade trådringen på sig, sågs med våldsam fart slungas mot en stolpe, varvid han erhöll brott å huvudskålen och vänstra armen. Döden torde hava följt ögonblickligen.
Som orsak till olycksfallet torde få anses K:s uraktlåtenhet att avtaga trådringen vid tillsägelsen. Tack vare en kamrats rådighet att på rop om hjälp avklippa tråden undgick arbetaren J., som i likhet med K. hade trådringen kvar på axeln, att dela K:s öde.

75. Ett olycksfall, som var mycket säreget med hänsyn till den oväntade utgången, inträffade vid ett järnverk. Arbetarna därstädes brukade värma sitt tvättvatten genom att sätta hinkar på de varma slaggkakorna. Arbetaren R. skulle just bortlyfta en hink, då han råkade trampa genom det tunna skalet å slaggkakan och sjunka ned med foten i den glödande massan, ådragande sig brännskador av andra graden på halva fotryggen samt ett mindre område på båda sidor om Achillessenan. Efter regelrätt förband av brukets sjuksköterska besökte han läkaren, som godkände vidtagna åtgärder och sände honom till hemmet, för att sårläkningen skulle kunna försiggå ostörd. På kvällen klagade han över huvudvärk och kväljningar, natten blev sömnlös och hade han då ett par anfall av kräkningar och diarré. Följande dag var tillståndet försämrat så till vida, att han blev mer och mer slö Han avled på eftermiddagen två dagar efter olycksfallet. Någon klagan över smärta i den brända foten hade icke försports under vistelsen i hemmet. Vid likbesiktningen framgick, att brännsåren icke undergått någon förändring, att ingen rodnad eller svullnad fanns å benet samt att i övrigt intet anmärkningsvärt kunde iakttagas, varför dödsorsaken förklarades vara »chock på nervsystemet».

76. Å en bangård inträffade ett olycksfall, varvid stationskarlen K. ljöt en ögonblicklig död. Växlingen av ett tågsätt skulle just avslutas medelst sammankoppling av tvenne vagnar, av vilka den ena med sakta fart backades mot det stillastående sättet. K., som stod på en plattform bredvid spåret, steg ned mellan vagnarna för att koppla och synes hava halkat på den slippriga rälsen med påföljd, att han blev klämd mellan bufferterna och föll ned på rälsen, där ett hjulpar krossade hans vänstra ben. Ingen såg på, när själva olyckan inträffade, ty växlingsförmannen, med vilken K. ögonblicket

förut talat, vände sig åt annat håll, när K. skulle koppla. Av polisundersökningen framgår, att det hela måste anses som en ren olyckshändelse.

77. En 63-årig grindvakterska O., som skulle passa en järnvägsövergång, blev därvid av lokomotivet till ett passerande tåg så svårt skadad, att hon en stund senare avled i sitt hem, dit hon genast efter olyckshändelsen burits. Vid olyckstillfället rådde häftigt yrväder. Föraren W., som enligt reglementet skall hava sin uppmärksamhet riktad framåt, uppgav, att han ett stycke från järnvägsövergången observerat en kvinna, sittande i nedhukad ställning vid västra grinden. När avståndet mellan lokomotivet och järnvägsövergången var ungefär 10 m., reste sig kvinnan, som sedermera befanns vara O., hastigt upp och gick över spåret. W. slog lokomotivet back och tillsatte alla bromsar, men på grund av den höga farten stannade tåget ej förrän lokomotivet passerat vägövergången. O. träffades i huvudet av något järn på lokomotivet. Enligt ett ögonvittnes uppgift hade O. tämligen sent begivit sig till vägövergången och som hon var iklädd en schal, virad kring huvudet, är det troligt, att hon varken hört eller sett att tåget var så nära.

78. Inom ett kopparverks fabriksområde var en arbetare M. sysselsatt med växling av järnvägsvagnar. Tvenne dylika, som voro lastade med koks och voro av betydligt bredare typ än de vanliga, backades av lokomotivet ned mot ett upplag, vilket var kringgärdat av ett 1 m. högt plank, gående parallellt med spåret på ett avstånd av c:a $2^1/_4$ m. Samma dag hade under lossning vid upplaget använts en korrugerad takplåt, vilken kvarlåg å upplaget, horisontellt utskjutande över planket ett gott stycke in mot spåret, och var täckt med koks, varför den låg ganska fast. M. stod vid ett tillfälle på främre fotsteget till den första vagnen, och som vagnarna skymde dels lokets bakre lanternor, dels tvenne fasta lyktor, såg M. ej, att han var i fara, förrän han blev klämd mellan plåten och vagnen. Vid hans nödrop gavs genast stoppsignal till lokomotivet och M. omhändertogs av kamrater samt forslades till lasarettet, där han avled följande dag på grund av inre skador i bröstet och buken.

Ovanstående olycksfall utgör ett ytterligare bestyrkande av det faktum, att en mångfald olycksfall vid järnvägar hava sin orsak i bristfällig belysning.

79. En grovarbetare M., som var anställd vid en gödningsämnesfabrik och för tillfället var sysselsatt med lastning, nedföll därvid från lastbryggan och slog sig i huvudet så svårt, att han avled efter fem dygn utan att hava återfått medvetandet. På fabrikens lastbrygga, som var $1^2/_3$ m. bred och låg 4 m. över marken, var anbragt ett spår för rälsvagnar, och hade vid olyckstillfället en dylik vagn, lastad med lerjordskakor, framförts, varvid M. beordrades att medelst en lutande lastränna vidare befordra kakorna till en nedanför stående järnvägsvagn. Vid bryggans ytterkant låg en träbjälke av 15 cm. tjocklek, vid vilken smala träbjälkar voro uppsatta, med 45° lutning utåt, för uppbärande av taköverbyggnaden; på dessa träbjälkar var en planka fastspikad på tvären med 90 cm. höjd över bryggans ytterkant, vilken planka avsåg att skydda mot fall från bryggan. Av allt att döma har M. snavat och fallit mellan plankan och golvbjälken och slagit huvudet mot järnvägsvagnen. Då ovannämnda planka visat sig otillräcklig ur skyddssynpunkt, har ytterligare en planka spikats under den förutvarande, på halva avståndet till golvbjälken.

80. Å en ångare inträffade under lossning vid kaj ett olycksfall, varvid mätarförmannen A. ljöt döden. Han var sysselsatt med vägning och skrivning tätt intill en skrivställning, som var uppsatt å relingen åt kajen till, då ett sling med 4 säckar i vid upphivningen stötte emot luckkarmen och råkade i svängning. En av arbetarna utstötte flera varningsrop, vilka uppfattades av samtliga, dock tydligen sist av A., som

icke hann undan, ty när säckarna slogo mot skrivställningen, erhöll han en så kraftig stöt mot bröstet, att han föll ned på den c:a 3 m. nedanför liggande kajen, varvid han slog ryggen och huvudet så hårt, att han förlorade medvetandet. I eftertelefonerad bil forslades han till lasarettet, där han avled följande dag.

81. I ett gjuteri inträffade ett olycksfall, varvid en minderårig arbetare, elektrikern E., skadades så svårt, att döden följde senare på dagen. Olyckan inträffade under nedan angivna omständigheter. I gjuteriet användes tre st. traverskranar, varav två i den ena halvan av salen och en i den andra. Traverserna uppbäras av fyra st. bärbalkar, av vilka två löpa längs gjuteriets mittlinje på ett avstånd av 0·75 m. från varandra, och en utefter vardera långsidan. Höjden över golvet är 9 m. Emellan mittbalkarna uppskjuta pelare, som uppbära takkonstruktionen, och uppgår fria rummet mellan en pelare och vardera mittbalken till endast 0·17 m.; när kranen passerar en pelare, är ovannämnda fria rum endast 0·12 m. E. stod jämte en kamrat T. uppe på mittbalkarna för att mellan dessa montera en belysningsledning, och hade för olycksfalls undvikande till kranförarna givits sträng tillsägelse, att varje gång en kran skulle passera förbi E:s och T:s arbetsplats, skulle dessa två varskos genom tillrop. Vid olycksfallet voro båda kranarna i rörelse mot nämnda arbetsplats, varvid den ena kranen höll sig efter den andra. Enligt given order fingo kranarna, så länge monteringen pågick, icke gå jämsides. Varningsropen från den första kranföraren uppfattades av montörerna, vilka hukade sig ned under kranens passerande, men den andra kranförarens tillrop synes endast hava uppfattats av T., som kvarblev i sin nedhukade ställning, under det att E. reste sig upp och blev klämd mellan kranen och en av takpelarna med den påföljd, att han föll till marken. E. omhändertogs genast av kamraterna och forslades till sjukhuset, där han senare på dagen avled på grund av inre skador i bröstet och buken.

82. Under arbete med en transmission i torksalen vid en cellulosafabrik föll en arbetare J. medvetslös till golvet. Fyra kamrater försökte föra honom därifrån, men drabbades samtliga av svindel och måste i medtaget tillstånd utbäras av tillskyndande personal. J. blev sist utburen och avled, trots läkarhjälp, efter några timmar utan att hava återfått medvetandet. De övriga kvicknade till. Orsakerna till olycksfallet framgingo av en efteråt företagen undersökning, vars resultat voro i korthet följande.

Avfallsluten från kokningen, den s. k. svartluten, indunstas i fyra seriekopplade avdunstningspannor sålunda, att den i den första apparaten medelst färskånga av luten alstrade ångan ingår i nästa apparats ångrum och avlämnar sitt värme till luten; ångan härifrån går till den tredje apparaten o. s. v. Luten koncentreras härigenom, och ångorna från den sista apparatens lutrum gå till torkmaskinerna. Trots fyra avdestilleringar har icke luten blivit fullt fri från lättflyktiga ämnen, ty enligt vad analys givit vid handen, hava vid själva indunstningen av luten mindre mängder vätesvavla på okänt sätt frigjorts, som tillsammans med obetydliga mängder organiska svavelföreningar, såsom merkaptan och metylsulfid, medföljt ångan in i torkmaskinernas cylindrar. Dessa äro försedda med kondensvattenavledare, som hindra ångor och gaser att medfölja kondensatet, samt särskild ledning för direkt urblåsning, vilken ledning utmynnar under vattenytan i den avloppskanal, som ligger under torkmaskinsalen och är avsedd att upptaga vätska från torkmaskinernas våtpartier. I detta vatten absorberas gaserna. Emellertid hade vid olyckstillfället vattenståndet i avloppskanalen varit så lågt, att utblåsningsrörets mynning låg fri, varför gasen utströmmade direkt i kanalens luftrum, varifrån den inträngde genom öppningar i golvet till maskinsalen och åstadkom den bedövning, som ledde till J:s död.

Vid av en kemist utförda direkta försök har det visat sig, att metylsulfiden är den gas, som här varit verksam för åstadkommande av ovannämnda bedövning. För und-

vikande av dylika olycksfall hava å torkmaskincylindrarna vidtagits den anordningen, att kondensat och gaser avtappas samtidigt, vilka senare för närvarande avledas genom taket på fabrikens högst belägna byggnad, men sedermera komma att införas i skorstenen. En kraftigare ventilation av torkmaskinsalen har även anordnats.

83. Ett olycksfall med dödlig utgång inträffade i ett järnverk. Vid sidan av ett götvalsverk hade en snickare J. arbetat på ett underlag till ett trägolv, och återstod nu endast själva golvets påläggande. Under valsbordet befinner sig en hydraulisk anordning för götens förflyttande, och har dess kolvstång under arbetet en fram- och återgående rörelse. Framför kolvstången hade uppförts en provisorisk trävägg som stöd för en betongform, och vid vissa tillfällen gick kolvstången ända fram till denna vägg. Av någon anledning begav sig J. ned i »gropen», trots att arbetet där var avslutat, och hade antagligen på händer och fötter försökt passera det ställe, där kolvstången går fram, varvid han av densamma klämdes mot träväggen så hårt, att han omedelbart avled. Dödsorsaken var inre skador i bröstet. Att märka är, att han kunde bekvämare och utan risk nedstiga i gropen från dess motsatta sida. Sedan golvet numera pålagts, kan man icke vidare beträda gropen, varför faran för dylika olycksfall är undanröjd.

84. Vid ett elektricitetsverk inträffade ett olycksfall, varvid en maskinist S. skadades så svårt, att han genast avled. Ingen bevittnade själva olyckshändelsen, som inträffade i maskinrummet, men tvenne arbetare, vilka hade sysselsättning i samma rum, fingo sin uppmärksamhet väckt av en duns och vid efterforskning av orsaken funno de S. liggande död bredvid en låda, som stod intill den stora ånglokomobilen. Av polisundersökningen framgick, att olycksfallet sannolikt tillgått så, att S., som, stående på ovannämnda låda, var sysselsatt med att medelst en trasselsudd rentorka lokomobilen vid dess ena svänghjul, vilket samtidigt tjänstgjorde som drivremskiva, i ett obevakat ögonblick rest sig upp och då av remskarven tilldelats ett så hårt slag i huvudet, att hjärnskålen krossats.

85. En arbetare O. vid en mekanisk verkstad var sysselsatt ombord å en ångare, som för reparation var upplagd å slipen. Jämte tvenne kamrater var han av styrmannen anmodad att pålägga några luckor över en av fartygets lastrumsöppningar. Härunder har O. beträtt en lucka, som ej inlagts i sitt rätta läge, varför den tippade med påföljd, att O. jämte luckan störtade ned i lastrummet. O. ådrog sig därvid brott å halskotpelaren med skada å ryggmärgen samt avled följande dag å sjukhuset.

Kortare meddelanden.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna fem månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 129 255 (113 391 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 5 443 olycksfall anmälts till anstalten (4 618 år 1915), till begravningshjälp för 29 dödsfall har utanordnats 1 740 kronor (år 1915 1 440 kronor för 24 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 201 236 kronor (182 409 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 164 034

(142 444 år 1915), tillsammans 367 010 kronor (301 200 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 37 (48 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 160 fall (169 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 815 fall.

Pensionsförsäkringsfondens förvaltning. I anledning av en av Kungl. Maj:t den 25 april 1916 avlåten proposition har riksdagen antagit *Grunder för förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond.* I fråga om placeringen av fondens medel har riksdagen helt anslutit sig till det av kommitterade den 4 mars 1916 framlagda förslag, som förut refererats i Sociala Meddelanden.[1] I fråga om fullmäktiges sammansättning har däremot vidtagits den förändring i det ursprungliga förslaget, att samtliga de fyra fullmäktige, vilka ej såsom ledamöter av pensionsstyrelsen äro självskrivna, skola utses av Kungl. Maj:t.

Elektriska olycksfall 1906—1914. I den av kommerskollegium utgivna redogörelsen för elektriska inspektionens verksamhet under år 1914 har, förutom den i Sociala Meddelanden förut refererade berättelsen om under redogörelseåret inträffade olycksfall, även publicerats en undersökning av samtliga under åren 1906—1914 inträffade elektriska olycksfall.[2] Hela antalet sådana utgjorde under perioden 446. Av de skadade voro 422 anställda eller sysselsatta vid resp. anläggningar. Endast i 24 fall träffade sålunda olycksfallen utomstående personer, och av dessa hade 14 genom eget okynne, klättring i fackverksstolpar e. d., själva utsatt sig för faran. Den risk, som de elektriska ledningarna innebära för allmänheten, har sålunda hittills visat sig ringa.

Olycksfallens fördelning efter de delar av anläggningen, där de inträffat, framgår av efterföljande sammanställning:

	Antal	%
Driftslokal:		
Generator	9	2
Transformator	4	1
Ackumulator	5	1
Ställverk, lågspänning	39	9
» och ledningar, högspänning	90	20
Summa	**147**	*33*
Luftledning:		
Invid byggnad	19	4
På trästolpe	20	4
På järnstolpe	17	4
Annan luftledning	8	2
Summa	**64**	*14*
Järn- och spårväg	**27**	*6*

	Antal	%
Förbrukningsplats:		
Motor, fast	4	1
» flyttbar	7	2
Motorströmbrytare och pådrag	68	15
Lampa, fast	4	1
» flyttbar	27	6
Smältskydd	17	4
Annan apparat	16	4
Travers med kontaktledningar	12	3
Annan ledning	19	4
Jordkabel	7	1
Provrum	27	6
Summa	**208**	*47*
Hela antalet olycksfall	**446**	*100*

Av tabellen finner man, att nära hälften av samtliga olycksfall inträffat å förbrukningsplatser, d. v. s. i de lokaler, där den elektriska strömmen användes för belysning och drivkraft m. m. Tager man hänsyn till olycksfallens mer eller mindre allvarliga beskaffenhet, finner man, att faran å förbrukningsplatserna i främsta rummet härrör av motorströmbrytare och pådrag, flyttbara motorer och lampor samt traverskranar.

I driftslokaler, d. v. s. kraft- och transformeringsstationer etc., har ungefär 1/3 av olycksfallen inträffat, och här äro högspänningsställverken den ojämförligt viktigaste orsaken. De av luftledningar föranledda olycksfallen fördela sig ungefär jämnt på byggnader, trä- och järnstolpslinjer.

[1] Årg. 1916, sid. 278.
[2] »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 1003.

Grupperar man olycksfallen efter den strömart och spänning, som föranlett desamma, så erhåller man nedanstående sammanställning:

Strömart och spänning		Övergående skada	Invaliditet	Dödsfall	Summa
Likström 110, 2 × 110	volt	25	—	—	25
» 220, 2 × 220	»	52	—	—	52
» 300—600	»	33	1	—	34
3-fas växelström 190, 220	»	18	1	3	22
» » 380	»	95	—	25	120
» » 500—900	»	44	4	10	58
» » 1 000—9 000	»	38	4	15	57
» » 10 000—20 000	»	19	3	9	31
» » minst 30 000	»	16	10	21	47
	Summa	**340**	**23**	**83**	**446**

Man finner härav, huruvida de allvarligare olycksfallen, d. v. s. de som medföra döden eller invaliditet, i allmänhet förorsakas av växelström, och att faran ökas med stigande spänning Ett väsentligt undantag bildar emellertid 3-fas växelström med 380 volts spänning, vilken ensam föranlett mera än 1/4 av alla inträffade olycksfall och nära 1/3 av alla dödsfall. Denna spänning är således att betrakta som synnerligen farlig, och den borde enligt inspektionens mening undvikas överallt, där en lägre spänning är ekonomiskt möjlig. Där den förekommer, äro alldeles särskilda skyddsanordningar av nöden.

— Fattigvård. —

Kommunernas fattigvård under år 1914.[1] Antalet fattigvårdssamhällen (kommuner) uppgick enligt statistiska centralbyråns berättelse år 1914 till 2 510, varav 133 städer och köpingar samt 2 377 på landsbygden. Av dessa voro 150 indelade i rotar, vilka var för sig hade att ombesörja sin fattigvård. Distriktsindelning (med bibehållande av gemensam ekonomi) förekom i 310 samhällen, varav 59 stads- och 251 landskommuner.

Antalet fattigvårdsanstalter, mindre fattigstugor inräknade, uppgick till 4 058 med utrymme för 72 780 personer, nämligen:

1 412	fattighus	rymmande	28 862	personer
526	fattiggårdar	»	27 267	»
34	arbetshus	»	8 003	»
35	barnhem	»	1 250	»
2 051	mindre fattigstugor	»	7 398	»
Summa **4 058**	*fattigvårdsanstalter,*	*rymmande*	**72 780**	*personer*
Därav 3 799	» på landsbygden	»	53 009	»
» 259	» i städer och köpingar	»	19 771	»

Sedan 1913 hade antalet fattigvårdsanstalter minskats med 82, varemot det i dem befintliga utrymmet vidgats med 208 platser. Den största minskningen kommer som vanligt på de mindre fattigstugorna, vilkas antal nedgått med 80, varemot antalet fattiggårdar ökats med 9. I saknad av varje slags fattigvårdsanstalt voro 352 kommuner, därav största antalet eller 46 i Älvsborgs län.

Sammanlagda antalet personer i hela riket, vilka under år 1914 åtnjöto fattigunderstöd, utgjorde 251 850. Detta utvisar en ökning sedan näst föregående år av 5 589 personer. Av understödstagarna utgjorde landsbygdens fattigpersonal 57·5 % och stadskommunernas 42·5 %.

[1] Jfr »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 901.

Proportionen mellan antalet understödstagare och folkmängden har för år 1914 beräknats utgöra 4·43 % för hela riket, 3·54 % för landsbygden och 6·72 % för stadskommunerna. Procentsiffran för hela riket är den högsta sedan år 1906, och siffran för städerna överstiger motsvarande tal för åren 1903—1913, men bådadera procenttalen äro lägre än för de flesta äldre år, räknat från år 1874, för vilka uppgifter föreligga. Landsbygdens siffra är den lägsta hittills iakttagna med undantag för åren 1911 och 1913, av vilka det förra hade att uppvisa samma procenttal och det senare en något lägre siffra. En jämförelse mellan de särskilda länen ådagalägger, vad landsbygden beträffar, att Västernorrlands län under redogörelseåret intagit första platsen med 4·9 %, varefter närmast följt Norrbottens och Östergötlands län, under det Gottlands län liksom åren 1904—1913 intagit sista rummet med endast 1·8 %. De därnäst lägsta procentsiffrorna förekommo i de skånska länen. Av rikets städer företedde Örebro och Sala det relativt högsta antalet understödstagare (12·3 % vardera) och därnäst Norrköping (10·8 %). Eskilstuna uppvisade bland de större städerna den lägsta siffran (4 %). Å landsbygden uppgingo understödstagarna i fyra kommuner till mellan 10 och 11 %. Å andra sidan utgjorde understödstagarna i förhållande till folkmängden 1 % eller ännu mindre inom 131 fattigvårdssamhällen, därav det största antalet i Skåne, Västergötland och Gottland. Inom sju kommuner utgick intet understöd under året. Detta undantagsförhållande har i ett fall, Åkebäcks socken på Gottland, ägt rum alltifrån år 1907.

Beträffande understödstagarnas kön föreligga uppgifter endast i fråga om personer över 15 år samt direkt understödda barn. Dessa fördelade sig år 1914 å 72 381 mankön och 116 579 kvinnkön. Mot varje hundratal understödstagare av mankön svarade 161 av kvinnkön. Bland de understödda barnen var kvinnkönets antal något underlägset mankönets, varemot bland äldre personer kvinnorna utgjorde ett nära dubbelt så stort antal som männen, och uppnådde denna kvinnkönets övertalighet sin höjdpunkt inom gruppen änklingar, änkor och frånskilda, där mot 100 män svarade 342 kvinnor.

Efter ålder under eller över 15 år fördelas de direkta understödstagarna i 31 074 barn och 157 886 äldre personer. Dessutom understöddes indirekt 62 890 (»tillhörande barn»), av vilka 9 356 tillhörde ogifta kvinnor, 32 612 gifta personer och 20 922 änklingar, änkor eller frånskilda. Hela antalet direkt och indirekt understödda barn utgjorde 2 970 mer än år 1913.

Med hänsyn till understödets beskaffenhet eller sättet för dess meddelande märkes följande. I fattighus, fattiggårdar, arbetshus eller barnhem befintliga personer utgjorde under år 1914 sammanlagt 50 811, vilket är något mer än näst föregående år. Däremot hade antalet i mindre fattigstugor boende personer något nedgått och utgjorde endast 3 990. Samtliga personer, som under år 1914 erhöllo husrum, vare sig i egentliga fattigvårdsanstalter eller i mindre fattigstugor, utgjorde sålunda ett antal av 54 801 eller 21·8 % av understödstagarnas totalsumma. — Utackorderade på kommunernas bekostnad voro 29 372 personer eller 11·7 % av samtliga understödstagare. Detta sätt för fattigunderstödets meddelande användes företrädesvis beträffande minderåriga; antalet utackorderade äldre personer utgjorde blott 8 929, mot 9 343 föregående år. — Genom omgång (socken- eller rotegång) försörjda utgjorde som vanligt ett ringa antal, nämligen 39 personer, samtliga på landsbygden. — I sjukvårdsanstalter på kommunernas bekostnad vårdade personer hava uppgivits till ett antal av 14 211 eller 5·6 % av samtliga understödstagare. Då emellertid särskilda uppgifter härutinnan liksom föregående år saknas för Stockholm och Göteborg, är den uppgivna siffran givetvis för låg. — I sina hem understödda bildade den ojämförligt talrikaste klassen, 153 427 personer eller 60·9 % av hela antalet understödstagare.

Hela antalet fullt försörjda personer utgjorde under året 86 144 (34·2 %), delvis försörjda 116 804 (46·4 %) och tillfälligt försörjda 48 902 (19·4 %). För landsbygden uppgick antalet fullt försörjda till 38 %, men stannade för städerna vid 29 %. Medelvärdet för full fattigförsörjning uppgick till 178 kronor (på landsbygden 174 och i städerna 246 kronor). Sedan föregående år har den genomsnittliga kostnaden ökats med 7 kronor. Den lägsta uppgivna kostnaden träffades, vad landsbygden angår, i Lycksele (64 kronor) och för städernas vidkommande i Lidköping (109 kronor). Dyrast uppgives försörjningen hava varit i Hälsingborgs stads- och landskommuner med resp. 566 och 497 kronor.

— Arbets- och löneförhållanden. —

Begäran om utredning angående de kontors- och affärsanställdas arbetsförhållanden. Från riksförbundets av affärsanställda förvaltningsutskott har till socialstyrelsen inkommit en den 6 maj 1916 dagtecknad skrivelse, vari framhålles önskvärdheten av att få till stånd en statistisk utredning angående denna samhällsgrupps arbets- och löneförhållanden.

I skrivelsen betonas, att vid bedömandet av de affärsanställdas förhållande till resp. principaler i jämförelse med anställdas inom andra yrkesgrupper särskilt må beaktas de affärsanställdas väsentligt olika ställning. Deras arbete, som till sitt resultat är helt beroende på den enskildes intelligens, ordningssinne, säljareförmåga, kunskaper o. s. v., ställer sina utövare såväl gentemot principal som mot kamrater på en helt annan grund än de löntagare inom andra yrkesgrupper, där den erforderliga kunskapen är lättare förvärvad och man genom ackordsarbete kan gradera skickligheten. Lägges därtill, att man såsom genomgående drag hos handelns män har att räkna med den personliga viljan till framgång genom »att slå sig fram», kan man även lätt förstå, att allt organisationsarbete, som mera intimt berört deras förhållanden, mött avsevärda svårigheter. Varken de affärsanställda eller deras principaler skulle med blida ögon se en förening eller ett förbund, som fackföreningsmässigt handhade de anställdas angelägenheter. De föreningar av affärsanställda, som nu existera och varav många äro aktningsvärt livaktiga, ägna också sin huvudsakliga verksamhet åt klubbliv, bildandet av sjukkassor, understödskassor, språklektioner, bibliotek, föreläsningar o. d. till medlemmarnas nytta och nöje.

Den overksamhet inför flera viktiga frågor, vilka beröra de affärsanställda, som dessa föreningar iakttaga, skulle dock, framhåller förvaltningsutskottet, därest tillgång funnes till en allmän statistik, kunna i väsentlig grad upphävas. Frågor rörande t. ex. understöd vid sjukdom, löneförhållanden under värnpliktstjänst, uppsägningstid och semesterförmåner skulle med hjälp av en sådan statistik genom enskildas eller sammanslutningarnas försorg kunna bringas till större enhetlighet till belåtenhet för de affärsanställda. Försök, som från föreningars sida verkställts i syfte att genom enskilt initiativ åstadkomma en statistik, hava dock alla strandat och tydligt ådagalagt, att en större auktoritet, än den föreningarna innehava, är nödvändig för åstadkommande av en allmän statistik beträffande de affärsanställdas villkor. Att nyss nämnda försök strandat har varit beroende dels därpå, att föreningarna i och för sig äro till sitt medlemsantal allt för ringa för att kunna giva ett överskådligt och tillförlitligt utslag, dels även därpå att större delen av dem, som genom cirkulär blivit anmodade avgiva uppgifter till ledning för den planerade statistiken, på grund av sina anställningsförhållanden ansett sig vara förhindrade lämna några meddelanden.

Med tanke på vad som här berörts, är det icke svårt att förstå, att de affärsanställda även måste sakna sina förespråkare, när sådana ärenden varit under behandling, som berört de kårintressen, med avseende å vilka samling till gemensamt uppträdande varit omöjligt. Vid riksdagens behandling av butikstängningslagen (febr. 1908) höjdes visserligen enstaka röster, som betonade vikten utav, att den på många ställen oskäligt långa arbetstiden för affärsanställda måtte på laglig väg inskränkas. Det mest vägande och avgörande motivet för riksdagens då fattade beslut om skrivelse i ärendet var dock, efter vad som framgår av protokollen, mera tanken på att stävja den konkurrens, som så småningom hade utsträckt arbetstiden allt senare på kvällarna, än någon egentlig önskan att bispringa de många anställda i deras då med avseende på arbetstiden verkligt betryckta läge. En tillförlitlig statistik skulle vid detta tillfälle varit av stor betydelse.

Slutligen framhålles, att de åtgärder, som från statsverkets sida möjligen kunde vidtagas till förbättrande av de affärsanställdas villkor, synas motiverade därmed, att dessa åtgärder skulle komma att beröra en befolkningsgrupp av aktningsvärd numerär. I den motion angående butikstängningslagen, som här omnämnts, uppskattades de affärsanställda till 70 000 personer. Medräknas de kontorsanställda, torde den sammanlagda kåren, lågt uppskattad, uppgå till 80 à 90 000 personer, häri naturligtvis ej inberäknade familjemedlemmar och övriga, som i andra hand hava sitt uppehälle genom kontors- eller affärsarbete. Uppskattas antalet av Sveriges anställda i förhållande till totala folkmängden till samma procenttal, som den danska statistiken utvisar beträffande motsvarande yrkesgrupp, skulle antalet av de svenska affärsanställda snarare över- än understiga 90 000 personer (1·61 % av totala folkmängden).

Ej allenast ur de anställdas speciella synpunkt torde en allmän utredning rörande de anställdas villkor vara önskvärd. Utskottet förklarar sig genom vid flera tillfällen etablerat samarbete med enskilda köpmän och principalsammanslutningar hava blivit övertygat om, att även vår köpmanskår, som i allmänhet iakttager en god lojalitet gentemot sina underlydande, icke ogärna skulle se en utredning, varigenom otvivelaktigt förefintliga missförhållanden bliva konstaterade.

Därutöver skulle de affärsanställda i åstadkommandet av denna utredning se den enda tänkbara vägen, på vilken det är möjligt att till för dem lycklig lösning föra fram de frågor, varom enbart en tillförlitlig statistik kan giva grundläggande och nödvändig klarhet.

— Levnadskostnader. —

Minuthandelspriser å livsmedel i England under tiden januari—maj 1916. I efterföljande tabell redovisas detaljhandelsprisernas förändringar i England under månaderna januari—maj 1916 i jämförelse med julipriserna 1914, satta lika med 100. Dessutom är för erhållande av jämförelse den procentiska stegringen från juli 1914 till januari och juli 1915 upptagen i tabellen.

Varuslag	Indextal. Priserna under juli 1914 = 100													
	Större städer							Mindre städer och samhällen						
	Jan. 1915	Juli 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Jan. 1915	Juli 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916
Mjölk	106	111	130	131	132	133	137	107	109	128	129	129	130	130
Smör	111	115	131	130	131	133	134	115	116	135	134	136	136	135
Ost	110	134	132	137	141	144	150	110	133	132	137	141	145	149
Margarin	105	105	108	112	118	119	120	104	104	106	109	112	113	115
Ägg färska	162	127	208	174	148	139	123	165	120	202	165	150	132	117
Potatis	89	104	—	102	105	110	162	78	92	90	93	94	96	132
Mjöl	118	146	146	155	159	156	155	123	151	152	161	165	164	163
Bröd	118	143	145	156	159	156	155	114	138	139	146	149	148	148
Nötkött, engelskt	112	145	144	146	147	151	161	107	139	137	137	140	142	151
utländskt	125	160	161	162	165	170	181	118	151	150	154	155	159	169
Fårkött, engelskt	111	139	138	141	146	152	160	106	133	131	133	137	140	149
utländskt	124	155	158	163	170	181	193	118	148	147	154	158	166	178
Fläsk	109	120	134	135	136	138	141	105	115	128	129	129	130	133
Fisk	151	178	119	226	215	208	217	131	151	175	185	178	174	181
Te	114	129	149	149	149	149	150	113	126	148	148	148	148	149
Socker	169	170	197	207	225	235	258	165	165	189	200	212	220	246

Prisuppgifterna, vilka månatligen publiceras i »The Labour Gazette», hava inhämtats dels från samtliga städer med mer än 50 000 innevånare, dels från omkring 450 mindre städer och samhällen.

En granskning av tabellen giver vid handen, att den prisstegring, som ägt rum under 1915 och senare delen av 1914, även fortsatt så gott som oavbrutet månad för månad under innevarande år, vilket haft till följd, att ett flertal varor under maj 1916 betinga ett pris, som med mer än 50 % överstiger priserna omedelbart före krigets början. Särskilt torde detta förhållande göra sig kännbart, då prisstegringen hårdast drabbat sådana för konsumtionen viktiga varuslag som potatis, bröd, mjöl, kött, fisk och socker.

Beträffande prisförändringarna under år 1916 har såväl mjölk som smör undergått en jämn om ock relativt obetydlig prisförhöjning. Ostpriset har för de större liksom för mindre städerna stigit synnerligen starkt, nämligen med resp. 18 och 17 %. Äggen hava under vårmånaderna såsom vanligt sjunkit i pris.

En synnerligen kraftig prisstegring har inträffat å potatis, speciellt under tiden april—maj, då den procentiska ökningen uppgick till ej mindre än 52 % för de större och 36 % för de mindre städerna. Priskurvan för såväl mjöl som bröd nådde sin höjdpunkt under mars, varefter den åter sjunkit något. Kött- och fläskvaror hava varit underkastade en oavbruten prisstegring, och som denna särskilt gjort sig gällande på de importerade varorna, har prisskillnaden mellan engelsk och utländsk vara ytterligare ökats.

Vad slutligen beträffar socker, har å detta varuslag en synnerligen kraftig prisfördyring gjort sig gällande. Från juli 1914 till maj 1916 har sockerpriset stigit med 158 % för storstäderna och 146 % för de mindre städerna. Av denna ökning falla 61 resp. 57 % på år 1916.

Såsom en sammanfattning publiceras månatligen ett vägt medeltal för den procentiska stegringen (i förhållande till juli 1914) för de olika varuslagen tillsammantagna. Detta tal, vilket avser lämna en bild av den merutgift, som en familj har att vidkännas för födoämnen under kristiden, utgör för de olika månaderna av 1916:

	Större städer	Mindre städer	Riket
Januari	148	142	145
Februari	149	144	147
Mars	151	145	148
April	152	146	149
Maj	159	151	155

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Maj månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under *maj* månad år 1916.

Maj	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	3 018	3 135	2 493	2 082	2 982	1 638	**5 100**	**6 117**	**4 131**
Stockholms län	1 041	1 287	869	127	334	95	**1 168**	**1 621**	**964**
Uppsala län	389	470	236	133	140	99	**522**	**610**	**335**
Södermanlands län	338	398	254	163	209	115	**501**	**607**	**369**
Östergötlands län	553	539	379	433	507	275	**986**	**1 046**	**654**
Norrköping	526	323	280	288	393	189	**814**	**716**	**469**
Jönköpings län	217	268	135	150	171	101	**367**	**439**	**236**
Kronobergs län	41	70	34	42	56	31	**83**	**126**	**65**
Norra Kalmar län	56	55	42	44	59	35	**100**	**114**	**77**
Södra Kalmar län	126	96	89	78	83	57	**204**	**179**	**146**
Gottlands län	52	75	21	39	112	31	**91**	**187**	**52**
Blekinge län	449	451	343	325	288	222	**774**	**739**	**565**
Kristianstads län	308	435	289	256	352	208	**564**	**787**	**497**
Malmöhus län: Malmö	1 078	677	566	1 027	999	637	**2 105**	**1 676**	**1 203**
Malmöhus län: Lund	204	119	111	93	47	43	**297**	**166**	**154**
Malmöhus län: Landskrona	116	120	96	40	36	21	**156**	**156**	**117**
Malmöhus län: Hälsingborg	373	215	176	243	248	158	**616**	**463**	**334**
Malmöhus län: Ystad	63	50	42	66	38	28	**129**	**88**	**70**
Malmöhus län: Trelleborg	122	89	77	39	51	30	**161**	**140**	**107**
Malmöhus län: Eslöv	159	151	128	58	71	48	**217**	**222**	**176**
Malmöhus län: Skurup	47	63	45	21	38	20	**68**	**101**	**65**
Hallands län	163	244	126	92	113	63	**255**	**357**	**189**
Göteb. o. Bohus län	141	197	140	97	195	69	**238**	**392**	**209**
Göteborg	2 115	2 286	1 966	978	1 654	912	**3 093**	**3 940**	**2 878**
Älvsborgs län	113	276	72	25	67	22	**138**	**343**	**94**
Skaraborgs län	93	158	76	66	107	42	**159**	**265**	**118**
Värmlands län	109	195	89	96	147	78	**205**	**342**	**167**
Örebro län	276	711	242	241	336	180	**517**	**1 047**	**422**
Västmanlands län	385	413	212	177	248	145	**562**	**661**	**357**
Kopparbergs län	242	332	187	161	204	113	**403**	**536**	**300**
Gävle stad och län	482	500	370	128	145	88	**610**	**645**	**458**
Västernorrlands län	426	331	297	97	99	60	**523**	**430**	**357**
Jämtlands län	181	595	151	131	175	110	**312**	**770**	**261**
Västerbottens län	150	166	103	128	157	72	**278**	**323**	**175**
Norrbottens län	107	148	86	130	146	97	**237**	**294**	**183**
Tillsammans maj 1916	**14 259**	**15 638**	**10 822**	**8 294**	**11 007**	**6 132**	**22 553**	**26 645**	**16 954**
» april 1916	*12 753*	*12 494*	*8 389*	*9 880*	*12 776*	*6 908*	*22 633*	*25 270*	*15 297*
» maj 1915	12 098	9 380	7 392	9 289	8 757	5 396	21 387	18 137	12 788
» » 1914	9 162	7 699	5 689	6 750	9 468	4 998	15 912	17 167	10 687
» » 1913	8 579	6 823	5 002	6 335	8 199	4 306	14 914	15 022	9 308

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 22 553 ansökningar om arbete, varav 14 259 av män och 8 294 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 26 645 lediga platser, nämligen 15 638 för män och 11 007 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 16 954, av vilka 10 822 besattes med män och 6 132 med kvinnor.

I jämförelse med maj 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 4 166 (32·6 %), därav 3 430 manliga och 736 kvinnliga. Denna ökning beror givetvis främst på den rikligare arbetstillgång, som detta år förefunnits. Antalet arbetssökande har dock även något ökats från föregående år. Samtliga förskjutningar i här förevarande avseenden hava, såsom av förestående tabell framgår, varit mest framträdande å manliga avdelningen.

Vid jämförelse med april månad innevarande år framträder en ökning av antalet lediga och tillsatta platser, varemot antalet ansökningar om arbete varit mindre än föregående månad. Förmedlingsresultatet har sålunda, från de arbetssökandes synpunkt sett, betydligt förbättrats.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde här särskilt böra uppmärksammas, hurusom ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande under månaden förefunnits ej blott inom jordbruk och närstående yrkesgrupper, utan även inom industri, hantverk o. d.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 597	4 392	2 529	460	1 183	499	**3 057**	**5 575**	**3 028**	55	54
II. Gruvdrift och malmförädling	142	165	93	—	—	—	**142**	**165**	**93**	86	56
III. Industri och hantverk m. m.	4 782	5 015	3 283	684	776	410	**5 466**	**5 791**	**3 693**	94	64
IV. Handel och samfärdsel	2 049	1 964	1 342	1 310	1 785	887	**3 359**	**3 749**	**2 229**	90	59
V. Husligt arbete	8	2	—	5 599	7 203	4 307	**5 607**	**7 205**	**4 307**	78	60
VI. Allmän och litterär verksamhet	30	156	125	71	53	24	**101**	**209**	**149**	48	71
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 651	3 944	3 450	170	7	5	**4 821**	**3 951**	**3 455**	122	87
Summa för maj 1916	**14 259**	**15 638**	**10 822**	**8 294**	**11 007**	**6 132**	**22 553**	**26 645**	**16 954**	**85**	**64**
» » » 1915	12 098	9 380	7 392	9 289	8 757	5 396	21 387	18 137	12 788	118	71
» » » 1914	9 162	7 699	5 689	6 750	9 468	4 998	15 912	17 167	10 687	93	62
» » » 1913	8 579	6 823	5 002	6 335	8 199	4 306	14 914	15 022	9 308	99	62

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Maj 1915	April 1916	Maj 1916	Maj 1915	April 1916	Maj 1916
Män	94	63	*59*	73	54	*58*
Kvinnor	59	42	*39*	55	40	*42*
Tillsammans	**85**	**58**	***55***	**68**	**51**	***54***
Övriga näringsgrenar						
Män	142	126	*104*	81	75	*74*
Kvinnor	112	83	*80*	62	56	*57*
Tillsammans	**126**	**101**	***93***	**71**	**64**	***66***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	129	102	*91*	79	67	*69*
Kvinnor	106	77	*75*	62	54	*56*
Tillsammans	**118**	**90**	***85***	**71**	**61**	***64***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 85 ansökningar om arbete, gentemot 90 ansökningar under näst föregående månad och 118 under maj 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 64, gentemot 61 under näst föregående månad och 71 under maj 1915. Såsom av den å sid. 628 anförda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom såväl jordbruket som övriga näringsgrenar varit mindre än någon månad under de tre närmast föregående åren (1913—1915) och även-ledes understigit samtliga genomsnittssiffror för de olika månaderna under perioden 1902—1912. Tillgången å arbetskraft har sålunda i förhållande till behovet därav varit osedvanligt knapp. Inom jordbruket, där inemot hälften av de lediga platserna blivit obesatta, har å manliga avdelningen antalet arbetsansökningar varit obetydligt större än antalet tillsatta platser, och å kvinnliga avdelningen antalet tillsatta platser till och med överstigit antalet ansökningar om arbete, vilket tyder på, att en del arbetssökande, som anmält sig inom andra branscher, funnit sig föranlåtna att i stället antaga inom jordbruket erbjudna platser. I viss mån inverka givetvis även från föregående månad kvarliggande ansökningar.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 138 platser, varav 1 690 manliga och 448 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 689, 1 236 och 453 samt under nästlidna månad resp. 1 721, 1 203 och 518. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**63**	**54**	**39**	**483**	**981**	**714**	**150**	**176**	**109**
Därav kvinnor	2	16	11	29	99	29	19	24	13
II. Gruvdrift och malmförädling	**11**	—	—	**14**	**44**	**15**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**20**	**11**	**2**	**24**	**87**	**30**	**5**	**35**	**9**
Därav kvinnor	3	8	2						
B Metall- och maskinindustri	**272**	**170**	**90**	**19**	**9**	**6**	**17**	**11**	**8**
Därav kvinnor	17	18	10						
C Trävaruindustri	**37**	**46**	**25**	**30**	**36**	**25**	**7**	**16**	**3**
Därav kvinnor	2	3	2						
D Byggnadsverksamhet	**680**	**647**	**459**	**75**	**108**	**45**	**29**	**72**	**30**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**10**	**13**	**5**	**5**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	4	2						
F Textilindustri	**15**	**5**	**2**	—	**50**	—	—	—	—
Därav kvinnor	10	2	1	—	30	—			
G Beklädnadsindustri	**213**	**201**	**128**	—	—	—	**5**	—	—
Därav kvinnor	194	191	119						
H Närings- och njutningsämnesindustri	**80**	**96**	**57**	**15**	**8**	**4**	**11**	**17**	**10**
Därav kvinnor	44	66	39	1	2	—	1	4	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**23**	**23**	**18**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	17	7	4	1	—	—			
J Trämasse- och pappersindustri	**12**	**42**	**14**	—	**1**	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	38	13						
K Grafisk industri	**13**	**7**	**8**	**3**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	4	2						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**71**	**40**	**31**	**15**	**13**	**2**	**2**	**21**	**1**
Därav kvinnor	2	—	—	—	1	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**105**	**44**	**19**	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor	43	22	9				1	1	1
B Butiks- o. magasinspersonal.	**306**	**248**	**149**	**10**	**6**	**1**	**4**	**5**	**1**
Därav kvinnor	67	40	11	1	1	1	—	2	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**183**	**377**	**123**	**17**	**9**	**7**	**16**	**21**	**13**
Därav kvinnor	157	350	109	13	9	7	14	20	13
D Landtransport	**299**	**385**	**232**	**24**	**12**	**6**	**13**	**20**	**12**
Därav kvinnor	10	35	5				1	—	—
E Vattentransport	**51**	**68**	**58**	**8**	**6**	**6**	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**12**	**71**	**59**	—	—	—	—	**1**	—
Därav kvinnor	2	63	55				—	1	—
V. Husligt arbete	**1 457**	**2 100**	**1 239**	**80**	**191**	**57**	**97**	**88**	**68**
Därav kvinnor	1 456	2 100	1 239	80	191	57	97	88	68
VI. Allmän och litterär verksamhet	**56**	**157**	**119**	**3**	**1**	**1**	**1**	**1**	—
Därav kvinnor	37	14	5	2	1	1			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**1 111**	**1 312**	**1 260**	**342**	**59**	**45**	**164**	**125**	**70**
Därav kvinnor	8	1	—						
Summa för maj månad år 1916	**5 100**	**6 117**	**4 131**	**1 168**	**1 621**	**964**	**522**	**610**	**335**
Därav kvinnor	2 082	2 982	1 638	127	334	95	133	140	99
» » » månad år 1915	5 445	4 055	2 815	768	588	462	438	415	289
Därav kvinnor	2 760	2 286	1 360	107	165	66	159	142	117

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
73	142	66	56	119	99	194	270	160	42	73	23	16	36	21	78	85	64	I.
13	20	10	2	20	10	16	74	24	5	24	7	4	14	1	10	25	15	
—	—	—	1	—	—	5	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
2	—	—	10	14	14	16	29	22	8	79	32	3	19	5	3	—	—	*A*
26	31	19	53	10	6	21	20	13	32	47	19	3	5	3	6	1	1	*B*
4	28	10	21	12	10	11	21	12	7	6	3	3	8	2	10	3	3	*C*
25	31	26	87	55	45	36	57	24	23	9	5	2	1	1	29	32	32	*D*
—	1	1	1	3	—	1	6	2	5	3	3	—	—	—	—	—	—	*E*
—	1	1																
3	—	—	100	24	12	5	4	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
			28	12	1	5	2	—										
1	—	—	13	8	6	12	11	4	1	2	—	—	—	—	2	3	1	*G*
1	—	—	3	8	6	10	11	4	—	2	—				2	2	1	
2	4	2	11	21	14	9	9	5	7	2	1	—	1	—	2	4	2	*H*
2	2	1	5	13	7	4	6	2	4	2	1				1	2	—	
—	—	—	4	3	2	1	—	—	12	—	—	—	—	—	39	39	39	*I*
			—	1	—	1	—	—	3	—	—				15	15	15	
1	—	—	11	4	4	1	1	1	4	5	1	—	—	—	—	—	—	*J*
									4	—	—							
—	—	—	19	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	*K*
			7	1	1													
37	32	31	3	—	—	11	6	2	6	2	1	4	—	—	10	3	2	*L*
3	1	1																
																		IV.
—	—	—	1	—	—	7	5	4	—	—	—	—	—	—	3	2	1	*A*
						1	1	1							2	2	1	
11	7	3	27	22	16	17	7	6	5	3	2	1	1	1	7	2	—	*B*
2	—	—	4	6	1	8	2	2	3	—	—	1	1	1	6	1	—	
13	23	11	16	60	37	38	84	58	34	37	28	7	6	2	13	10	9	*C*
10	20	8	15	58	35	35	79	54	30	35	26	5	6	2	11	9	8	
19	32	22	32	51	20	90	48	28	7	6	3	1	—	—	8	3	2	*D*
6	5	5	4	24	3	35	8	6				1	—	—	1	—	—	
15	6	6	31	1	1	3	12	8	1	—	—	—	—	—	3	2	1	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
126	160	89	64	241	119	305	322	181	101	108	67	31	35	27	74	86	52	V.
126	160	89	64	241	119	305	322	181	101	108	67	31	35	27	74	86	52	
—	—	—	—	3	1	7	3	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	VI.
			—	3	1	7	2	1										
143	110	86	253	64	62	196	127	117	72	56	47	12	13	3	16	18	14	VII.
			156	6	5	6	—	—										
501	607	369	814	716	469	986	1 046	654	367	439	286	88	126	65	304	293	223	
163	209	115	288	393	189	433	507	275	150	171	101	42	56	31	122	142	92	
477	417	309	747	545	398	977	800	555	395	361	289	100	97	58	242	258	179	
192	178	116	298	308	191	406	365	224	148	134	99	56	61	36	108	146	84	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**36**	**92**	**23**	**146**	**212**	**157**	**294**	**442**	**280**	**110**	**212**	**142**
Därav kvinnor	10	53	8	61	69	54	89	143	84	26	95	69
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	**15**	**9**	**14**	**21**	**15**	**1**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**8**	**11**	**2**	**129**	**73**	**65**	**15**	**34**	**24**	**3**	**19**	**21**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	**10**	**34**	**26**	**7**	**11**	**2**	**73**	**30**	**23**
Därav kvinnor										15	4	4
C Trävaruindustri	—	—	—	**4**	**6**	**6**	—	**3**	**3**	**17**	**3**	**1**
Därav kvinnor										6	—	—
D Byggnadsverksamhet	**1**	**1**	**1**	**31**	**45**	**37**	**16**	**14**	**8**	**178**	**80**	**71**
Därav kvinnor												
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**16**	**11**	**11**
Därav kvinnor										10	6	6
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	**14**	—	—
Därav kvinnor										13	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**3**	**1**	**1**	**6**	**9**	**6**	**53**	**63**	**31**
Därav kvinnor				2	1	1	5	8	5	48	60	31
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	**5**	**3**	**3**	**9**	**3**	**1**	**36**	**20**	**6**
Därav kvinnor				1	—	—	1	—	—	15	19	6
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**13**	**3**	**3**
Därav kvinnor										3	1	1
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	**2**	**2**	—	—	—	**7**	**17**	**16**
Därav kvinnor										7	17	15
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	—
Därav kvinnor										1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**1**	—	—	**13**	**3**	**3**	**1**	**1**	—	**126**	**55**	**50**
Därav kvinnor				4	—	—				23	28	26
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**45**	**6**	**5**
Därav kvinnor										31	5	4
B Butiks- och magasinspersonal	**2**	**2**	—	**7**	**2**	**2**	**4**	**2**	**2**	**103**	**25**	**17**
Därav kvinnor	—	1	—	5	2	2	4	2	2	62	16	10
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**9**	**14**	**7**	**46**	**69**	**62**	**59**	**90**	**51**	**91**	**107**	**46**
Därav kvinnor	7	12	5	43	64	57	54	82	46	79	104	45
D Landtransport	**4**	**2**	**1**	**27**	**22**	**16**	**11**	**11**	**9**	**214**	**196**	**90**
Därav kvinnor				2	4	4	1	1	1	82	113	47
E Vattentransport	—	—	—	**34**	**13**	**10**	**1**	—	—	**40**	**54**	**54**
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**22**	**46**	**18**	**207**	**148**	**104**	**102**	**116**	**70**	**603**	**527**	**371**
Därav kvinnor	22	46	18	207	148	104	102	116	70	603	527	371
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**	**4**	**2**
Därav kvinnor										3	4	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**8**	**19**	—	**112**	**91**	**62**	**23**	**30**	**26**	**358**	**242**	**242**
Summa för maj månad år 1916	**91**	**187**	**52**	**774**	**739**	**565**	**564**	**787**	**497**	**2 105**	**1 676**	**1 203**
Därav kvinnor	39	112	31	325	288	222	256	352	208	1 027	999	637
» » » månad år 1915	**84**	**117**	**28**	**566**	**428**	**325**	**563**	**648**	**414**	**2 195**	**1 318**	**1 028**
Därav kvinnor	25	73	9	218	206	158	246	321	181	1 158	707	506

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
76	81	59	332	416	312	67	179	98	138	229	111	56	116	62	21	73	18	I.
7	19	10	57	107	63	11	37	12	9	34	2	16	46	9				
18	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—	—	—	2	2	—	4	1	II.
																		III.
10	33	33	7	63	61	65	9	6	72	19	15	27	20	8	6	6	—	*A*
									1	—	—							
24	6	3	26	34	16	4	27	13	187	96	72	1	4	2	9	16	4	*B*
									1	1	—							
5	1	1	2	2	2	1	5	3	40	87	83	—	—	—	—	5	1	*C*
50	16	13	54	67	57	6	16	3	147	313	273	13	42	25	47	86	34	*D*
16	1	—	6	3	2	—	—	—	1	5	1	—	—	—	—	—	—	*E*
11	1	—	2	1	1				—	2	—							
6	—	—	6	3	3	6	12	2	37	13	6	1	1	—	1	—	—	*F*
5	—	—	3	—	—	1	1	1	19	8	3	1	1	—				
4	7	5	6	6	6	1	1	—	21	11	—	1	—	—	1	2	1	*G*
1	7	5	5	6	6	1	—	—	6	9	—							
22	11	4	16	4	3	1	3	—	40	79	52	4	6	4	2	—	—	*H*
9	5	2	2	1	1	1	—	—	12	30	7	—	5	3	1	—	—	
6	5	5	—	—	—	—	1	1	18	51	47	3	—	—	—	—	—	*I*
									3	7	5							
2	—	—	1	—	—	2	1	—	12	38	31	2	—	—	—	7	1	*J*
									3	11	5	1	—	—				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	—	1	—	—	—	—	—	*K*
									—	3	—							
9	15	15	19	9	9	1	—	—	7	7	5	—	2	2	9	26	6	*L*
—	10	10																
																		IV.
2	—	—	—	—	—	—	—	—	12	14	5	—	—	—	1	—	—	*A*
1	—	—																
15	1	1	13	3	3	1	2	2	129	124	90	2	5	3	—	2	1	*B*
8	1	1	4	—	—	1	2	2	23	21	9	1	—	—				
44	59	37	20	19	16	6	9	5	61	118	28	9	37	14	—	4	—	*C*
43	54	34	19	18	15	6	8	4	48	105	21	9	31	11	—	4	—	
52	33	17	58	19	18	15	24	15	121	199	68	22	13	11	2	—	—	*D*
18	7	2	22	2	2	7	7	7	6	34	2	9	3	2				
31	6	6	7	—	—	3	—	—	161	239	236	—	5	5	—	—	—	*E*
—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	8	6	—	—	—	1	—	—	*F*
—	1	1																
138	143	93	210	145	101	64	57	36	842	1 383	856	60	102	43	24	62	22	V.
138	143	93	208	145	101	64	57	36	842	1 381	856	60	102	43	24	62	22	
2	—	—	1	2	2	—	1	1	10	13	7	—	7	1	—	1	—	VI.
2	—	—	—	1	1	—	1	1	5	8	2	—	7	1	—	1	—	
83	44	41	240	78	78	12	10	9	1 026	891	886	36	30	27	14	49	5	VII.
616	463	334	1 028	873	689	255	357	189	3 093	3 940	2 878	238	392	209	138	343	94	
243	248	158	317	281	190	92	113	63	978	1 654	912	97	195	69	25	67	22	
761	383	269	1 110	787	652	228	255	149	2 583	3 009	2 232	325	314	179	179	201	80	
296	233	151	405	280	209	89	121	68	1 052	1 418	841	124	189	58	10	48	9	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	50	92	37	43	85	37	91	356	72	150	228	98
Därav kvinnor	1	14	1	8	29	6	14	62	15	17	49	18
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	13	1	1	7	20	12
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	9	22	9	7	20	5	12	8	2	3	3	3
B Metall- och maskinindustri	10	19	10	3	4	—	16	110	9	36	11	5
C Trävaruindustri	—	—	—	8	7	6	7	8	8	8	29	9
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	5	13	4	13	45	14	18	36	15	50	75	57
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	3	3	3	—	—	—	2	1	1
Därav kvinnor				1	1	1				—	1	1
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	1	1	1	37	6	5	1	1	1
Därav kvinnor				1	1	1	11	1	1	1	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	6	9	2	1	9	4	4	5	4	9	11	8
Därav kvinnor	3	5	1	1	2	1	1	2	2	2	5	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	25	1	—	1	1
Därav kvinnor							—	25	1	—	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	1	1	—	—	—	17	15	11	12	22	7
Därav kvinnor							2	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	1	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	1	2	1	6	4	2	8	3	2	2	1	1
Därav kvinnor				3	1	1	3	—	—	1	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	6	11	6	2	9	2	28	28	21	13	28	18
Därav kvinnor	6	10	6	2	7	2	26	28	21	10	26	16
D Landtransport	1	1	1	1	8	3	16	27	17	6	3	—
Därav kvinnor							2	6	6	2	—	—
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	1
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	56	78	34	80	106	66	178	208	130	142	162	101
Därav kvinnor	56	78	34	80	106	66	178	208	130	142	162	101
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	4	3	3	3	3	3
Därav kvinnor							4	3	3	2	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	12	16	12	35	40	23	67	208	121	116	60	31
Summa för maj månad år 1916	159	265	118	205	342	167	517	1047	422	562	661	357
Därav kvinnor	66	107	42	96	147	78	241	336	180	177	248	145
» » » månad år 1915	131	154	83	161	218	125	511	586	354	496	534	305
Därav kvinnor	46	56	27	75	116	58	233	251	127	207	218	146

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
52	91	29	55	50	22	6	14	5	132	569	132	34	74	31	13	28	13	I.
13	27	8	4	10	2	1	6	1	6	32	8	8	30	7	2	5	2	
25	23	17	9	1	1	1	—	—	—	—	—	3	6	3	12	24	13	II.
																		III.
8	25	11	4	1	1	37	24	24	—	—	—	7	8	6	—	—	—	*A*
21	30	15	36	29	22	9	1	1	—	—	—	2	2	1	3	4	3	*B*
8	15	5	22	65	10	15 1	11 —	4 —	5	6	2	16	25	11	4	3	2	*C*
32	52	35	219	230	207	197	215	203	8	17	8	24	28	20	15	17	9	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	*E*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
2	3	3	3	5	4	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	*G*
2	3	3	1	2	2													
8	14	11	5	—	—	5	1	1	4	6	6	8	8	3	—	—	—	*H*
4	6	3	2	—	—	2	—	—	3	4	4	1	3	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	2	1	1	7	6	5	—	—	—	14	16	14	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	2	2	11 1	19 —	17 —	6	4	4	1	—	—	4	1	1	3	4	2	*L*
																		IV.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	2 1	— —	— —	—	—	—	—	—	—	*A*
4	3	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2	5	3	—	2	1	1	*B*
2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	—	1	—	—	
17	34	20	18	30	18	14	21	12	51	58	41	35	29	17	36	35	25	*C*
14	30	16	17	26	16	13	18	12	49	52	37	30	25	16	32	32	23	
21	24	16	22 2	28 2	23 2	10	6	5	7 —	7 1	4 —	13	5	5	16	35	16	*D*
—	—	—	10	20	19	16 3	9 6	6 4	—	1	—	5	—	—	4	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
126	134	80	99	102	63	76	67	42	66	83	58	82	96	48	95	109	72	V.
126	134	80	99	102	63	76	67	42	66	83	58	82	96	48	95	109	72	
—	2	1	1	2	2	—	3	2	4	1	1	5	2	1	—	—	—	VI.
—	2	1	—	1	1				4	1	1	5	2	1				
77	84	53	89	60	46	121	45	41	29	19	7	20	17	14	34	34	27	VII.
403	536	300	610	645	458	523	430	357	312	770	261	278	323	175	237	294	183	
161	204	113	128	145	88	97	99	60	131	175	110	128	157	72	130	146	97	
372	397	269	489	334	283	282	219	159	296	278	215	270	234	158	196	187	127	
157	172	112	181	104	86	132	119	89	168	164	124	132	122	74	101	114	75	

Livsmedelspriser under maj månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 702—707), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 702—703), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med aprilpriserna, å 26 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas landssmör, margarin, havregryn, kött och fläsk, salt sill, kaffe och ved. *Prisnedgång* är att anteckna för 11 varuslag, bland andra ägg samt flera slag av färsk fisk. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 19 varuslag, såsom mjölk, mejerismör, potatis, mjöl, rågbröd, socker, salt, svagdricka och fotogen.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen (sid. 704—707), av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och fläskpriser står dock Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 699, där majpriserna angivas, jämförda med aprilpriserna 1916 och majpriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under maj 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, har priset stigit på ett flertal orter, speciellt inom övre Norrland, vilket dock icke förmått höja medelpriset för samtliga rapportorter.

Priset å *mejerismör* har bibehållits oförändrat, medan *landssmöret* ytterligare stigit med 3 öre per kg., varför skillnaden mellan de båda smörkvaliteterna numera endast utgör 17 öre per kg. Genomsnittspriset å *växtmargarin* har under månaden stigit med 3 öre per kg. Priset å färska *ägg* har sjunkit med 18 öre och utgör i medeltal för månaden 1·78 kr. per tjog. För de olika veckorna utgör medelpriset 1·79, 1·73, 1·74, 1·78 och 1·84 kr. per tjog. Denna fördyring av äggen under senare delen av månaden torde för ett flertal orter bero på, att brist uppstått till följd av att uppköpare i spekulationssyfte lagrat stora partier.

Genom ny överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och kvarnföreningen har för tiden 1 maj—31 aug. kvarnarnas utförsäljningspris sänkts å

[1] Se »Soc. Medd», årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Maj 1916	April 1916	Maj 1915	Maj 1914	Höjning (+) eller sänkning (−) från maj 1914 till maj 1916	Höjning (+) eller sänkning (−) från maj 1915 till maj 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**18**	18	16	14	+ *28·6*	+ *12·5*
handskummad	»	**10**	10	9	8	+ *25·0*	+ *11·1*
separerad	»	**8**	8	7	6	+ *33·3*	+ *14·3*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**304**	304	275	225	+ *35·1*	+ *10·5*
mat- (lands-)	»	**287**	284	254	207	+ *38·6*	+ *13·0*
Margarin, växt-	»	**190**	187	171	138	+ *37·7*	+ *11·1*
Ägg, färska	tjog	**178**	196	155	123	+ *44·7*	+ *14·8*
Potatis: gammal	5 l.	**31**	31	44	27	+ *14·8*	— *29·5*
	hl.	**488**	490	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	**54**	54	61	30	+ *80·0*	— *11·5*
Bruna bönor	»	**107**	105	71	45	+ *137·8*	+ *50·7*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**38**	38	43	31	+ *22·6*	— *11·6*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**29**	29	35	21	+ *38·1*	— *17·1*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	**35**	35	41	26	+ *34·6*	— *14·6*
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**49**	48	55	36	+ *36·1*	— *10·9*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**50**	50	47	39	+ *28·2*	+ *6·4*
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**52**	52	56	41	+ *26·8*	— *7·1*
mjukt: limpa, söt	»	**48**	48	49	38	+ *26·3*	— *2·0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**37**	37	39	30	+ *23·3*	— *5·1*
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	**89**	88	91	75	+ *18·7*	— *2·2*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**53**	53	55	44	+ *20·5*	— *3·6*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**66**	65	68	60	+ *10·0*	— *29·4*
Nötkött, färskt: stek	»	**174**	162	135	120	+ *45·0*	+ *28·9*
soppkött	»	**153**	140	115	99	+ *54·5*	+ *33·0*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**187**	178	150	132	+ *41·7*	+ *24·7*
spädkalv	»	**113**	107	84	71	+ *59·2*	+ *34·5*
Fårkött: färskt, stek	»	**207**	197	158	138	+ *50·0*	+ *31·0*
salt, svenskt	»	**182**	167	134	120	+ *51·7*	+ *35·8*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**222**	221	179	129	+ *72·1*	+ *24·0*
salt, svenskt	»	**232**	230	183	136	+ *70·6*	+ *26·8*
Sill, salt: fetsill	»	**88**	84	47	43	+ *104·7*	+ *87·2*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**174**	173	161	157	+ *10·8*	+ *8·1*
Socker, bit-	»	**68**	68	66	64	+ *6·3*	+ *3·0*
Fotogen, Water White	l.	**26**	26	22	20	+ *30·0*	+ *18·2*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**3580**	3500	2760	2580	+ *38·8*	+ *29·7*
barr-, » »	»	**2900**	2780	2210	2080	+ *39·4*	+ *31·2*
Bränntorv	100 kg.	**369**	370	254	205	+ *80·0*	+ *45·3*
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	**692**	707	454	393	+ *76·1*	+ *52·4*
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	**511**	486	333	226	+ *126·1*	+ *53·5*
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	**280**	275	186	155	+ *80·6*	+ *50·5*
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	**319**	322	221	181	+ *76·2*	+ *44·3*

sammalet *rågmjöl* från 25·50 till 24·50 och å finsikt från 31 till 30 kr. per 100 kg. Såsom en följd av denna överenskommelse har priset å såväl sammalet rågmjöl som finsikt flerstädes gått tillbaka med 1 à 2 öre per kg. Å ett antal orter, speciellt i norra Sverige, hava dock priserna bibehållits oförändrade och de för april beräknade genomsnittspriserna för samtliga orter hava härigenom kommit att utan ändring kvarstå. *Vetemjöls*priserna hava i såväl parti- som minuthandeln bibehållits oförändrade. Skorpor och vetebröd, bakat med mjölk, hava stigit med 1 öre per kg., medan å övriga *bröd*sorter medelpriset icke har undergått någon förändring.

De olika slagen av färskt *kött* hava jämväl denna månad varit underkastade stark prisstegring, sålunda har nötkött stigit från 162 till 174, soppkött från 140 till 153 och gödkalvkött från 178 till 187 öre per kg., vilket emellertid alltid under denna årstid plägar vara fallet, då på grund av den genom betena lättade utfodringen nedslaktningen starkt avtager. Medelpriset å såväl salt som färskt *fläsk* har företett ringa förändring. Uppgifter rörande det till producenterna betalade priset å prima *fläsk i hela kroppar*, slaktad vikt (med huvud och fötter) återfinnas å tabellen sid. 701. Medelpriset utgör under maj 1·80 kr. per kg. mot 1·79 under april.

Priset å *potatis* har bibehållits oförändrat för 5 liter och undergått en ringa stegring för 1 hektoliter.

För de flesta slagen av *färsk fisk* (med undantag av sill och strömming) har en om också obetydlig prissänkning kunnat iakttagas. *Salt sill* har stigit från 84 till 88 öre per kg.

*Socker*priset har under månaden bibehållit sig oförändrat, medan priset på *kaffe* stigit med ytterligare 1 öre per kg. Medelpriset å *salt* har bibehållits oförändrat.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, har priset å fotogen ej varit underkastat någon förändring, medan veden ytterligare stigit. Å ett flertal orter föras ej längre de i varulistan upptagna kol- och kokskvaliteterna, varför prisuppgifter från dessa inhämtats å andra i handeln förekommande liknande sorter.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg under månaderna mars—maj redovisas i tabellen å sid. 710—713, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 708—709. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att å såväl nötkreatur som får skett en högst betydande prisförhöjning.

Rörande *tillförseln* till de offentliga slakthusen i ovan uppräknade städer samt *konsumtionen* av kött- och fläskvaror å dessa orter, med undantag av Göteborg, meddelas uppgifter i tabellen å sid. 714.

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under maj 1916.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Ort	30/4–6/5	7/5–13/5	14/5–20/5	21/5–27/5	28/5–3/6	Medelpris
	öre per kg.					
Stockholm	184	185	185	185	185	**185**
Södertälje	178	175	178	170	175	**175**
Uppsala	170	168	165	155	174	**166**
Nyköping	155	160	160	180	185	**168**
Eskilstuna	180	180	180	180	180	**180**
Linköping	177	178	180	182	184	**180**
Norrköping	184	184	183	188	194	**187**
Motala	182	183	186	189	189	**186**
Jönköping	186	190	192	193	190	**190**
Växjö	184	199	200	198	200	**196**
Kalmar	183	183	183	183	178	**182**
Västervik	180	173	173	173	180	**176**
Visby	168	165	165	165	165	**166**
Karlskrona	181	180	180	181	—	**181**
Kristianstad	—	—	—	—	195	**195**
Malmö	—	—	—	—	—	—
Lund	180	180	185	185	185	**183**
Landskrona	—	180	—	—	—	**180**
Hälsingborg	—	—	—	200	—	**200**
Ystad	225	228	225	205	213	**219**
Halmstad	187	190	183	181	180	**184**
Göteborg	190	188	188	187	190	**189**
Lysekil	—	188	188	188	—	**188**
Vänersborg	178	180	180	180	180	**180**
Borås	182	187	190	188	188	**187**
Tidaholm	181	181	181	182	181	**181**
Karlstad	188	174	173	170	174	**176**
Örebro	172	173	170	170	173	**172**
Kopparberg	178	178	178	178	185	**179**
Västerås	168	168	170	170	170	**169**
Falun	177	177	177	177	177	**177**
Domnarvet och Borlänge	176	176	176	176	178	**176**
Ludvika	—	—	—	—	—	—
Gävle	163	163	164	162	162	**163**
Söderhamn	173	175	175	175	175	**175**
Sundsvall (staden)	180	180	180	180	180	**180**
Nyland	175	170	170	185	200	**180**
Östersund	182	182	183	185	185	**183**
Umeå	167	168	165	160	159	**164**
Luleå	165	165	168	168	168	**167**
Boden	168	168	163	163	163	**165**
Malmberget och Gällivare	177	177	174	168	168	**173**
Kiruna	—	—	—	—	—	—
Samtliga orter	**178**	**179**	**179**	**179**	**181**	**180**

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	113	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39	41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- } osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- } 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. tre och för okt. fem samt för maj 1916 tre orter. — [9]) Å ort, där sill av märket »K. K. K.» ej förekom- [11]) Preliminära siffror.

(maj 1915—maj 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	[11]) April 1916	[11]) Maj 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18	18	18	1
8	8	9	9	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	2
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	3
236	239	292	275	277	281	296	308	342	334	318	304	301	301	304	304	4
213	218	260	254	255	252	265	269	291	283	278	270	268	276	284	287	5
164	162	197	177	184	194	206	217	228	235	241	245	249	251	254	258	6
121	119	149	135	138	145	154	166	176	182	187	185	187	190	193	190	7
58	60	82	71	70	78	85	91	103	110	109	110	106	113	123	137	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	171	167	167	167	167	168	176	183	184	188	188	187	190	11
159	171	198	155	160	172	181	180	207	244	254	253	222	203	196	178	12
137	151	169	148	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	174	160	148	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	490	488	14
28	30	36	44	42	41	35	29	27	28	28	29	29	30	31	31	15
46	80	87	—	—	131	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
31	35	57	61	59	59	58	56	51	56	56	56	56	55	54	54	17
48	49	75	71	71	70	71	70	80	93	98	102	103	103	105	107	18
31	33	40	43	43	43	43	39	38	38	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	35	34	34	34	31	30	30	30	30	30	29	29	29	20
27	29	39	41	41	41	41	40	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 33	[10]) 32	[10]) 32	35	35	35	21
36	42	52	55	53	52	51	49	47	47	48	49	49	49	48	49	22
41	41	46	47	46	47	46	46	46	46	47	47	47	49	50	50	23
41	43	54	56	56	56	56	53	53	53	52	52	52	52	52	52	24
38	40	48	49	50	50	50	49	49	48	48	48	48	48	48	48	25
30	31	38	39	39	39	40	39	38	38	37	37	38	37	37	37	26
76	78	88	91	90	90	91	89	88	88	87	88	88	88	88	89	27
43	46	53	55	55	55	55	54	54	53	53	52	52	53	53	53	28
60	61	67	68	69	68	69	69	67	66	65	65	65	65	65	66	29
122	116	140	135	148	155	157	155	151	149	148	150	151	155	162	174	30
100	95	119	115	127	132	135	134	130	128	128	129	130	134	140	153	31
181	180	154	150	159	164	165	165	162	163	165	168	169	173	178	187	32
72	70	87	84	88	90	92	95	96	97	99	100	100	104	107	113	33
133	130	158	158	168	171	169	168	163	164	168	175	179	188	197	207	34
114	118	139	134	138	142	145	146	153	152	153	161	158	167	167	182	35
119	121	140	135	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	174	174	[8]) 148	36
133	129	191	179	188	197	208	226	233	230	219	220	221	220	221	222	37
140	137	198	183	194	204	215	232	238	235	230	228	227	231	230	232	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	71	73	77	79	82	83	86	90	91	97	101	92	83	40
108	110	117	98	110	116	120	124	125	127	134	142	144	152	126	124	41
34	35	45	38	34	49	50	55	58	64	65	62	53	54	57	57	42
38	39	43	37	39	42	41	44	49	54	56	55	51	51	50	54	43
55	57	62	57	58	61	61	64	66	69	71	78	75	75	76	74	44
79	81	89	80	83	90	89	91	95	102	105	116	109	107	104	103	45
45	[9]) 45	[9]) 57	[9]) 47	[9]) 47	[9]) 48	[9]) 62	[9]) 68	[9]) 74	[9]) 77	[9]) 79	[9]) 78	[9]) 80	[9]) 81	[9]) 84	[9]) 88	46
30	31	36	31	32	32	34	38	43	47	48	52	52	52	53	55	47
56	58	72	65	68	69	74	77	82	86	90	91	91	93	94	97	48
76	77	91	81	82	85	90	96	106	112	114	119	121	121	121	127	49
170	159	161	161	162	162	161	161	161	162	163	165	171	172	173	174	50
67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	68	68	68	68	68	51
—	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	12	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	53
20	21	23	22	22	22	22	23	24	24	24	25	25	26	26	26	54
2560	2630	2890	2760	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	55
2040	2110	2310	2210	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	56
196	220	290	254	261	272	301	307	322	355	365	364	360	361	370	369	57
401	411	531	454	468	489	567	614	657	671	683	711	708	700	707	692	58
234	242	367	333	341	358	392	442	438	445	453	472	466	475	486	511	59
165	157	211	186	205	216	229	239	250	255	260	263	265	272	275	280	60
189	190	248	221	231	244	259	279	296	299	304	305	306	312	322	319	61

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — sept. fyra orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för mer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sillsorten. — [10]) 90 % utmalning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	17	16	15	18	16
2	handskummad	»	10	—	10	8	8	10	9	9
3	separerad	»	10	10	10	7	7	7	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	307	300	300	300	300	303
5	mat- (lands-)	»	289	283	281	300	296	290	291	285
6	Ost: helfet, okryddad	»	272	247	264	300	265	249	264	240
7	halvfet, »	»	195	198	212	181	190	189	233	190
8	skummjölks-, »	»	—	—	160	—	130	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	192	187	186	189	200	200	189	188
10	Ägg: svenska, färska	tjog	192	187	174	171	179	164	177	168
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	34	25	31	24	25	27	26	28
13	»	hl.	533	392	470	400	400	397	425	400
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	54	48	44	46	45	50	49	46
16	Bruna bönor	»	—	—	103	110	—	103	—	110
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	36	37	37	36	37	37
18	råg-, » » »	»	28	28	28	28	27	28	27	28
19	rågsikt-, » » »	»	34	35	33	35	34	35	34	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	48	48	48	48	50	50	49
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	52	50	49	50	50	50	50	46
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	47	47	47	45	48	45	48
23	mjukt, limpa, söt	»	61	59	56	42	50	57	54	48
24	» » sur	»	51	—	42	43	—	41	—	40
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	102	98	103	85	78	91	102	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	73	58	63	45	64	50	48	46
27	ligaste sort } » » mjölk	»	85	76	69	57	75	56	66	68
28	Nötkött, färskt: stek	»	201	179	159	178	190	181	187	201
29	soppkött	»	170	152	145	143	166	171	175	170
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	213	197	181	209	207	185	198	202
31	spädkalv	»	136	107	93	—	130	—	—	106
32	Fårkött: färskt, stek	»	259	239	200	—	240	237	260	234
33	salt, svenskt	»	223	200	213	—	—	212	—	200
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	266	231	224	240	226	222	254	225
36	salt, svenskt »	»	252	225	229	—	234	234	257	221
37	*Fisk, färsk: abborre	»	105	85	79	56	80	88	74	85
38	gädda	»	134	118	104	113	130	126	117	128
39	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	strömming	»	47	48	47	50	61	51	53	56
41	torsk	»	72	94	86	95	80	88	93	98
42	rödspotta (»spätta»)	»	116	90	85	103	110	93	109	103
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[1]	»	94	85	93	85	90	88	90	88
44	strömming	»	53	—	55	—	—	50	50	—
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	—	90	99	103	120	—	97	85
46	» » » rundskuren	»	130	—	123	—	130	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	187	177	182	176	175	170	174	161
48	Socker, bit-	»	68	66	68	68	68	67	68	67
49	Salt (matsalt)	»	14	12	15	12	15	14	10	15
50	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	9	6	8
51	Fotogen, Water White	»	28	26	25	25	25	25	24	25
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	4500	3830	3800	4000	3720	3500	4000	3970
53	barr- } 3·56 kbm.)	»	3800	3330	3000	3180	3090	2900	3400	3190
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	667	700	738	750	750	710	650	667
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	525	—	—	425	525	525	465	525
57	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	265	280	320	275	240	300	258	315
58	engelsk kamin- » }	»	325	—	—	325	335	—	280	323

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala braxen 125 öre; för Norrköping hälleflundra 200, kolja 80 à 90, sjötunga 100 à 135 och vitling 60 à 70 öre; mört 50, långa 100, rödtunga 70—100, sik 100—125 samt vitling 50—70 öre. — [1]) Å ort, där sill av sorten. — [2]) För alved har betalats i Visby under maj 41·00 kr. per famn.— [3]) I Halmstad har beta-

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	16	18	16	16	18	18	19	17	18	16	18	18	21	18	18	1
9	11	9	—	8	13	10	12	—	8	8	9	10	12	11	10	2
7	7	7	6	6	9	6	9	8	7	6	6	8	11	—	8	3
300	315	300	300	300	300	300	295	300	300	299	300	300	295	315	300	4
285	293	288	295	266	274	281	278	290	273	282	280	287	293	296	295	5
205	265	273	261	286	245	274	282	284	271	273	266	253	250	248	250	6
153	195	—	175	—	204	185	219	190	—	189	207	193	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
189	194	186	194	191	190	195	190	190	189	195	196	195	185	195	188	9
173	158	156	158	156	151	171	173	164	171	173	157	167	174	147	162	10
—	—	—	—	—	—	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
30	24	29	35	25	31	33	32	30	30	30	25	31	34	35	35	12
406	438	400	407	300	517	460	450	445	500	488	385	522	620	625	625	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
52	54	53	55	55	61	55	60	54	59	60	60	55	54	59	50	15
93	98	115	70	100	145	115	123	100	100	121	129	117	120	—	120	16
37	38	37	37	38	40	36	38	38	38	37	38	36	37	37	38	17
27	28	27	—	28	28	27	32	30	29	28	31	27	28	28	30	18
36	35	34	33	35	36	33	36	34	33	34	35	33	34	34	35	19
50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	49	52	50	48	50	50	20
51	48	48	47	53	57	45	51	48	50	49	52	49	49	50	48	21
57	54	56	58	45	51	60	68	60	66	65	67	50	51	49	65	22
47	38	35	45	40	43	33	32	38	40	40	37	38	48	48	52	23
39	30	30	—	33	34	27	26	28	28	28	27	29	32	34	—	24
99	78	73	86	92	84	75	81	—	88	90	80	84	78	78	91	25
56	42	41	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	48	50	50	26
67	53	53	70	56	65	73	57	59	60	57	64	61	55	59	63	27
186	177	183	193	165	200	169	179	175	169	180	171	176	213	188	175	28
174	155	161	163	153	180	153	164	157	144	168	158	164	186	176	153	29
179	189	177	176	152	200	169	190	233	188	203	177	184	205	189	174	30
98	118	100	114	—	137	127	138	150	127	122	110	134	221	101	98	31
215	192	183	187	177	214	190	250	250	264	239	210	204	237	200	208	32
—	191	190	165	170	191	186	—	—	—	—	—	150	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
230	227	226	219	224	228	254	235	216	218	221	220	221	225	223	215	35
230	230	233	238	238	229	266	290	240	250	243	263	240	240	243	235	36
88	93	76	54	123	66	89	94	88	—	77	125	105	120	—	85	37
124	112	139	99	147	112	124	148	136	150	126	150	117	240	—	98	38
—	—	—	38	—	—	—	52	—	37	77	53	78	—	—	—	39
46	68	61	32	51	30	23	—	—	—	62	53	57	79	—	—	40
85	74	69	55	73	42	53	74	67	62	59	60	56	68	49	55	41
92	94	100	—	110	100	95	98	105	82	130	130	93	128	82	93	42
80	101	87	83	90	80	98	114	100	95	102	113	98	97	100	80	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
94	—	110	83	97	—	—	100	—	—	100	—	—	107	90	110	45
—	120	—	—	—	125	—	140	—	—	125	145	134	—	—	—	46
171	173	174	160	182	176	168	183	169	180	181	188	171	173	179	165	47
68	70	69	69	70	70	68	68	69	68	68	68	69	68	68	68	48
12	15	14	15	15	13	6	10	12	10	10	13	14	12	15	10	49
6	8	6	7	6	8	7	6	6	6	7	5	7	10	9	8	50
25	25	24	25	28	25	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	51
3600	3280	2790	3150	4360	2880	2900	4790	3960	4460	3470	4170	3410	5080	4400	4000	52
2900	2310	2480	2400	[2]3580	—	2140	4390	3640	4190	2980	2310	[3]2990	4200	3500	3200	53
—	350	—	—	—	—	300	450	—	—	325	320	—	500	—	—	54
700	700	700	—	788	608	700	594	658	575	713	488	700	650	—	700	55
550	—	—	400	475	500	500	479	483	500	500	398	550	575	565	—	56
235	—	250	—	308	230	305	250	210	250	262	—	—	255	—	250	57
320	325	275	—	—	288	—	294	315	325	300	—	305	325	335	—	58

50 à 75, id 75 à 80, kolja 75 à 90, sjötunga 100 och vitling 60 à 65 öre; för Linköping sjötunga 70 à
för Halmstad braxen 60 à 80, flundra 40 à 60, hälleflundra 160 à 225, id 50, kolja 60 à 80, lake 75,
märket »KKK» ej förekommer. avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekommande sill-
lats för bokved 37·40 och för ribbved 19·00 kr. per famn.

	1. Varuslag	2 Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	18	17	19	18	18	20	20	16
2	handskummad	»	11	9	9	—	9	11	10	8
3	separerad	»	9	7	9	8	8	9	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	308	300	300	300	302	307
5	mat- (lands-)	»	297	292	295	293	285	296	280	283
6	Ost: helfet, okryddad	»	234	277	252	255	238	256	260	247
7	halvfet, »	»	174	146	—	200	168	200	175	180
8	skummjölks-, »	»	113	104	—	125	150	105	—	—
9	Margarin, växt-	»	193	192	200	194	191	183	191	197
10	Ägg: svenska, färska	tjog	170	163	171	169	177	174	187	185
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	31	30	36	28	30	25	27	28
13	»	hl.	475	416	560	413	450	350	525	560
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	54	60	62	40	49	46	54	55
16	Bruna bönor	»	—	—	105	—	—	92	85	100
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	37	39	37	38	36	37	37
18	råg-, » » »	»	29	28	29	27	28	27	28	27
19	rågsikt-, » » »	»	34	35	35	34	35	35	34	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	49	51	47	49	49	48	50
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	60	48	48	50	47	49	47	48
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	54	65	50	45	43	44	46	45
23	mjukt, limpa, söt	»	50	50	48	47	47	48	54	54
24	» » sur	»	—	48	41	—	—	—	53	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	83	75	95	90	90	95	104	103
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	54	—	50	51	44	44	48	45
27	ligaste sort } » » mjölk	»	67	60	62	71	78	63	68	64
28	Nötkött, färskt: stek	»	206	175	183	168	171	177	170	173
29	soppkött	»	175	150	163	139	140	149	145	151
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	206	187	182	175	173	189	180	179
31	spädkalv	»	116	85	106	124	94	108	111	107
32	Fårkött: färskt, stek	»	218	181	213	225	200	243	181	180
33	salt, svenskt	»	—	168	—	—	175	—	190	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	220	218	240	235	206	233	225	220
36	salt, svenskt »	»	228	224	240	235	230	233	228	225
37	*Fisk, färsk: abborre	»	93	87	82	61	72	72	88	85
38	gädda	»	128	115	118	119	120	114	118	112
39	sill	»	78	—	—	50	—	—	70	—
40	strömming	»	62	60	65	58	—	50	50	49
41	torsk	»	62	91	97	—	—	—	78	74
42	rödspotta (»spätta»)	»	112	96	108	90	—	—	115	110
43	salt: sill, fetsill (»KKK»)[2]	»	86	80	96	88	78	85	72	80
44	strömming	»	—	—	—	—	55	60	52	50
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	119	94	104	90	90	93	97	100
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	123	120
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	169	180	174	170	164	172	175	177
48	Socker, bit-	»	68	68	70	68	68	66	67	67
49	Salt (matsalt)	»	12	13	15	14	12	12	11	12
50	Svagdricka	l.	8	6	8	7	6	8	7	7
51	Fotogen, Water White	»	24	26	26	26	26	25	25	28
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	3860	2520	4030	4450	3020	4160	3750	—
53	barr- } 3·56 kbm.)	»	2860	1890	3220	3310	2210	3160	2840	—
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	675	750	700	725	700	700	700	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	500	—	625	—	—	—	600
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	313	325	275	265	300	288	—	—
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	—	—	313	350	—	—	350	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro braxen kolja 70 à 80 och vitling 65 à 75 öre; för Umeå id 50 à 60 och sik 60—125 öre per kg.; för Luleå sik ort, där sill av märket »KKK» ej förekommer, avser prisuppgiften den å ifrågavarande ort allmännast förekr. per famn; i Umeå för bokved 14·00 kr. per famn. — [4]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har och barrved till 15·80 kr. per famn samt i Kiruna björkved till 23·90 och barrved till 21·00 kr. per

under maj månad 1916. (Forts.)

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Maj	April	Mars	Febr.	
							Medelpris (öre)									
17	21	19	21	19	18	20	18	18	18	21	21	**18**	18	18	18	1
8	11	10	14	13	—	14	11	11	11	—	—	**10**	10	10	10	2
—	8	8	11	9	9	—	8	—	9	—	—	**8**	8	8	8	3
320	302	300	347	330	311	300	300	298	305	315	296	**304**	304	301	301	4
292	285	285	297	291	295	287	279	285	289	282	289	**287**	284	276	268	5
234	248	231	252	239	273	249	288	275	248	246	253	**258**	254	251	249	6
175	200	—	210	175	—	—	163	—	—	230	180	**190**	193	190	187	7
—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	200	—	**137**	123	113	106	8
190	190	191	199	187	190	185	185	183	171	180	178	**190**	187	188	188	9
181	189	196	210	217	214	196	199	201	198	197	201	**178**	196	203	222	10
—	—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	**148**	160	174	181	11
32	28	30	36	32	42	35	35	39	39	35	43	**31**	31	30	29	12
555	423	560	600	575	—	550	700	589	588	—	550	**488**	490	477	462	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	14
53	55	52	57	53	60	50	62	60	50	58	59	**54**	54	55	56	15
—	—	100	123	110	—	—	—	—	—	70	—	**107**	105	103	103	16
37	38	38	39	38	38	37	38	38	38	39	39	**38**	38	38	38	17
28	28	28	31	30	30	29	30	30	30	30	30	**29**	29	29	30	18
35	36	36	38	36	36	35	37	36	36	37	36	**35**	35	35	32	19
50	45	47	49	45	50	48	50	50	50	48	50	**49**	48	49	49	20
50	46	46	52	48	60	53	50	50	50	54	48	**50**	50	49	47	21
45	46	45	48	48	49	48	47	51	53	53	53	**52**	52	52	52	22
55	46	49	49	46	60	48	61	58	59	52	54	**48**	48	48	48	23
55	35	40	43	39	—	48	—	—	—	—	—	**37**	37	37	38	24
90	90	70	97	75	110	88	87	90	90	105	85	**89**	88	88	88	25
61	50	40	60	60	72	48	56	62	61	—	[1] 90	**53**	53	53	52	26
82	60	62	77	76	—	72	72	—	—	—	—	**66**	65	65	65	27
179	166	169	177	173	135	175	133	144	148	133	142	**174**	162	155	151	28
148	146	149	154	145	111	149	120	121	130	118	118	**153**	140	134	130	29
188	193	190	189	178	—	180	—	—	—	153	175	**187**	178	173	169	30
123	110	100	120	95	85	100	99	97	93	95	94	**113**	107	104	100	31
—	186	200	193	183	—	175	—	159	169	146	158	**207**	197	188	179	32
—	—	—	200	180	—	170	—	—	—	120	150	**182**	167	167	158	33
—	—	—	—	—	—	—	—	160	—	135	149	**148**	174	174	172	34
208	213	209	222	214	217	220	205	—	202	187	181	**222**	221	220	221	35
220	200	—	224	220	210	230	218	200	—	200	184	**232**	230	231	227	36
86	64	78	82	77	90	94	49	65	75	61	72	**83**	92	101	97	37
122	109	106	126	125	126	121	110	106	110	111	105	**124**	126	152	144	38
—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	**57**	57	54	53	39
50	53	53	68	65	75	59	—	—	—	50	—	**54**	50	51	51	40
97	80	75	75	—	—	75	75	—	—	70	78	**74**	76	75	75	41
130	115	107	100	—	—	100	—	—	—	100	80	**103**	104	107	109	42
71	78	82	82	73	90	93	70	85	80	74	93	**88**	84	81	80	43
—	44	—	73	60	—	60	—	—	—	—	50	**55**	53	52	52	44
83	—	—	100	90	—	80	—	—	—	—	—	**97**	94	93	91	45
—	137	125	128	120	—	100	—	—	—	—	—	**127**	121	121	121	46
158	171	165	185	181	153	171	188	180	175	181	183	**174**	173	172	171	47
68	68	70	69	68	70	68	70	68	70	70	69	**68**	68	68	68	48
12	12	10	15	11	7	12	17	13	11	11	11	**12**	12	11	11	49
8	7	8	7	5	6	8	10	10	7	7	9	**7**	7	7	7	50
27	25	27	29	27	30	28	30	30	30	30	30	**26**	26	26	25	51
3020	4200	3150	3910	2770	—	3020	3070	2670	2140	[4] 2330	[4] 2390	**3580**	3500	3420	3360	52
2080	3250	2460	3280 [3]	2270	—	2270 [3]	2670	2140	1950	[4] 1890	[4] 2140	**2900**	2780	2760	2650	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**369**	370	361	360	54
650	675	688	750	—	—	840	—	750	—	[4] —	[4] —	**692**	707	700	708	55
—	550	459	475	—	—	—	—	—	—	—	600	**511**	486	475	466	56
300	275	—	325	—	—	400	—	—	—	[4] —	[4] —	**280**	275	272	265	57
350	325	313	350	—	—	—	—	310	—	[4] —	[4] —	**319**	322	312	306	58

40 à 80 öre och kolja 80 à 90 öre; för Falun kolja 70 à 80 samt vitling 60 à 80 öre; för Domnarvet 75 à 125 öre; för Boden sik 75 à 125 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Å kommande sillsorten. — [3]) För avfallsved har betalts: i Sundsvall, sågverksdistriktet, (s. k. brädved) 27·70 under april tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget björkved till 22·10 famn, antracitkol till 5·20, gasverkskoks till 2·40 och engelsk kaminkoks till 3·98 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[4])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[4])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7])	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[7])	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[8])	—	53	54	52	50	51	51	53	58	55
Äldre, » [9])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.)	59	76	65	55	68	73	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse 1913 avse Stockholm och Malmö, för maj—aug., okt.—dec. 1915 samt för jan.—april 1916 endast Malmö. Stockholm och Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1915. 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [3]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för borg, för maj—juni 1915 samt för mars och april 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—maj 1916.

(maj 1915—maj 1916) för alla tre orterna.

1915	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	91	100	102	111	—	121	119	95	—	—	—	—	—
77	76	80	82	89	86	88	88	82	81	83	86	89	98
71	72	75	76	83	77	79	79	74	74	75	78	82	91
53	58	63	58	66	58	54	54	50	59	62	65	69	75
93	97	102	105	112	110	94	90	90	87	89	92	96	109
80	81	86	87	93	90	84	81	83	83	87	89	92	101
65	69	73	69	76	71	66	64	66	66	69	72	76	87
90	91	96	98	102	88	101	99	90	—	—	—	—	—
82	82	87	88	93	88	90	90	84	85	88	92	95	103
76	77	82	82	87	81	83	84	79	80	84	87	89	97
60	64	69	67	69	62	59	58	64	66	70	76	82	88
92	—	96	—	99	—	121	119	96	—	—	—	—	—
78	77	82	85	91	89	85	81	85	85	86	88	92	100
66	67	73	72	78	73	68	66	68	70	72	74	78	91
87	88	90	88	90	92	91	93	90	91	89	90	97	108
79	81	82	78	80	83	83	86	84	85	83	84	91	102
69	71	74	69	72	73	71	73	75	76	72	72	79	87
70	72	75	74	74	71	72	73	78	81	87	90	92	93
62	68	71	64	64	64	60	61	66	69	77	87	88	89
129	127	131	130	141	151	162	146	144	151	154	168	164	164
131	130	135	133	143	154	166	148	144	150	153	171	167	167
122	125	126	121	132	144	157	136	129	138	142	157	156	153

Stockholm och Malmö, för maj—aug. samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [3]) Uppgifterna för år — [4]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för maj—aug. — [6]) Uppgifterna för 1911, för juni, aug. samt okt.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Fr. o. m. år juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göte-

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa
Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm							
	Mars 1916	April 1916	29/4–3/5	4/5–10/5	11/5–17/5	18/5–24/5	25/5–31/5	Maj 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	140	165	160	—	150	—	158
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	90	92	98	98	98	98	103	99
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	86	88	94	94	94	94	99	95
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	61	63	68	68	68	68	73	69
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	99	102	107	107	107	107	109	107
» 2. Mindre feta	83	86	91	91	91	91	94	92
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	140	165	160	—	150	—	158
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	94	97	103	103	103	103	108	104
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	92	95	100	100	100	100	105	101
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	80	83	90	90	90	90	95	91
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	140	165	160	—	150	—	158
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	99	102	107	107	107	107	113	108
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	83	86	91	91	91	91	94	92
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	100	104	105	105	105	105	105	105
» (70—90 »)								
Skummjölkskalvar	87	89	90	90	90	90	90	90
Får:								
Yngre, feta	93	97	98	98	98	98	98	98
Äldre, »	88	92	93	93	93	93	93	93
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	180	173	175	175	175	175	167	173
Rena, större svin (100—170 kg.)	180	173	175	175	175	175	167	173
Suggor	163	161	163	163	163	163	158	162
	Kr. per styck							
Medelpris per styck (kr.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	153	175	175	175	175	175	200	180
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	170	170	170	170	170	170	185	173
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	203	225	225	225	225	225	250	230
Oxar: kl. 3. » »	248	275	275	275	275	275	325	285

priser
vande vikt)
orter i riket.
mars—maj 1916.

Eskilstuna								Norrköping							
Mars 1916	April 1916	1/5–6/5	8/5–13/5	15/5–20/5	22/5–27/5	29/5–3/6	Maj 1916	Mars 1916	April 1916	28/4–4/5	5/5–11/5	12/5–18/5	19/5–25/5	26/5–31/5	Maj 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	**100**	**100**	100	100	100	100	100	**100**
—	**113**	—	165	—	155	—	**160**	—	**123**	—	—	—	—	—	—
82	**82**	82	82	82	87	87	**84**	**75**	**78**	80	80	80	80	80	**80**
120	**113**	—	165	—	155	—	**160**	**116**	**118**	141	160	—	155	—	**152**
76	**74**	75	78	78	78	78	**77**	**70**	**70**	70	70	70	70	70	**70**
106	**103**	—	—	—	145	—	**145**	**108**	—	136	150	—	145	—	**144**
61	**60**	60	60	60	60	60	**60**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90	—	—	—	—	—	—	—	**90**	**90**	90	90	90	90	90	**90**
82	**82**	88	88	88	88	88	**88**	**82**	**82**	82	82	82	82	82	**82**
62	**74**	75	75	75	83	83	**78**	**75**	**75**	75	75	75	75	75	**75**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**101**	**100**	100	100	100	100	100	**100**
120	**113**	—	165	—	155	—	**160**	—	**123**	—	—	—	—	—	—
88	—	—	—	—	90	90	**90**	**84**	**90**	95	95	95	95	95	**95**
120	**113**	—	165	—	155	—	**160**	**116**	**118**	141	160	—	155	—	**152**
81	**82**	88	88	88	85	85	**87**	**75**	**78**	80	80	80	80	80	**80**
106	**103**	—	165	—	145	—	**155**	**108**	—	136	150	—	145	—	**144**
—	—	—	—	—	—	—	—	**65**	**65**	65	65	65	65	65	**65**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**101**	**103**	105	105	105	105	105	**105**
120	**113**	—	165	—	—	—	**165**	—	**123**	—	—	—	—	—	—
85	—	90	—	—	—	—	**90**	**95**	**95**	95	95	95	95	95	**95**
120	**113**	—	165	—	155	—	**160**	**116**	**118**	141	160	—	155	—	**152**
78	**78**	—	85	85	90	90	**88**	**72**	**72**	72	72	72	72	72	**72**
106	**103**	—	—	—	—	—	—	**108**	—	136	150	—	145	—	**144**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	**98**	100	100	100	100	100	**100**	**102**	**105**	105	110	105	105	105	**106**
85	**88**	92	94	94	94	94	**94**	**96**	**95**	95	95	95	95	95	**95**
80	**78**	78	82	82	85	85	**82**	**75**	**75**	75	75	75	75	75	**75**
—	—	—	—	—	—	—	—	**74**	**80**	85	85	85	85	85	**85**
76	**83**	85	85	85	90	90	**87**	**65**	**70**	75	75	75	75	75	**75**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
139	**145**	150	155	155	165	165	**158**	**155**	**149**	150	150	150	150	150	**150**
135	**140**	140	145	145	158	158	**149**	**145**	**149**	150	150	150	150	155	**151**
130	**135**	135	140	140	148	148	**142**	**141**	**135**	140	140	140	140	140	**140**
Kr. per styck								Kr. per styck							
—	—	—	—	—	—	—	—	**200**	**200**	200	200	200	200	200	**200**
140	**155**	160	160	160	175	175	**166**	**120**	**120**	120	120	175	175	175	**153**
143	**135**	150	160	160	175	175	**164**	**120**	**120**	120	120	140	140	140	**132**
155	**170**	225	—	—	—	—	**225**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Malmö						
	Mars 1916	April 1916	3/5–9/5	10/5–16/5	17/5–23/5	24/5–30/5	Maj 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	147	148	162	—	158	160	160
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	—	—	—	103	—	93	98
» » » » för export	140	144	158	—	155	156	156
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	80	84	83	93	90	88	89
» » » » för export	133	142	153	—	151	153	152
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	69	74	75	83	83	80	80
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	48	64	70	—	75	63	69
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	92	96	105	110	110	110	109
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	85	86	95	100	99	99	98
» 2. Mindre feta	69	75	80	85	85	85	84
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	149	162	—	158	160	160
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	—	—	103	—	—	103
» » » » » för export	141	144	158	—	155	156	156
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	—	88	—	90	99	94	94
» » » » » för export	134	139	153	—	152	154	153
» 3. Mindre köttiga	72	80	83	83	85	85	84
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	148	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	80	84	—	—	—	93	93
» » » för export	138	145	158	—	154	—	156
» 2. Mindre feta	70	75	—	—	—	—	—
» » för export	—	145	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	88	96	100	103	108	108	105
» (70—90 »)	83	91	95	98	103	103	100
Skummjölkskalvar	65	76	85	90	90	90	89
Får:							
Yngre, feta	85	89	90	90	90	90	90
Äldre, »	—	—	—	—	—	—	—
Lamm	150	175	163	163	155	155	159
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	176	169	170	170	169	167	169
Rena, större svin (100—170 kg.)	176	169	170	170	169	167	169
Suggor	163	159	150	150	150	150	150
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	72	81	80	—	89	—	85
» 4. Magra, simpla	63	73	73	—	80	—	77
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	125	135	145	—	—	—	145

[1] Inga noteringar hava verkställts.

priser
vande vikt)
i riket. (Forts.)
mars—maj 1916.

· Hälsingborg							Göteborg							
Mars 1916	April 1916	3/5–9/5	10/5–16/5 [1]	17/5–23/5 [1]	24/5–30/5	Maj 1916	Mars 1916	April 1916	1/5–6/5	8/5–13/5	15/5–20/5	22/5–27/5	29/5–3/6	Maj 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**151**	158	—	—	159	**159**	—	—	158	158	—	156	156	**157**
—	**89**	88	—	—	93	**91**	**81**	**85**	88	93	99	99	99	**96**
—	**144**	153	—	—	156	**155**	**127**	**134**	153	153	—	152	152	**153**
—	**82**	83	—	—	88	**86**	**69**	**73**	78	83	93	93	93	**88**
—	**140**	148	—	—	153	**151**	—	**127**	145	145	—	145	145	**145**
—	**74**	75	—	—	78	**77**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**96**	100	—	—	108	**104**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**88**	93	—	—	98	**96**	**84**	**87**	89	94	101	101	101	**97**
—	**77**	83	—	—	83	**83**	**65**	**68**	75	80	90	90	90	**85**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**151**	158	—	—	160	**159**	**137**	**142**	158	158	—	156	156	**157**
—	—	—	—	—	—	—	**89**	**93**	95	100	103	103	103	**101**
—	**144**	153	—	—	156	**155**	**130**	**135**	153	153	—	152	152	**153**
—	—	—	—	—	—	—	**81**	**85**	88	93	98	98	98	**95**
—	**141**	148	—	—	152	**150**	—	**128**	145	145	—	145	145	**145**
—	**84**	88	—	—	88	**88**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**150**	158	—	—	—	**158**	**140**	**142**	158	158	—	—	—	**158**
—	**89**	93	—	—	93	**93**	**86**	**89**	93	98	103	103	103	**100**
—	**143**	153	—	—	155	**154**	**131**	**135**	153	153	—	152	152	**153**
—	**79**	83	—	—	83	**83**	**69**	**72**	83	88	93	93	93	**90**
—	—	—	—	—	—	—	—	**128**	145	145	—	145	145	**145**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**94**	95	—	—	103	**99**	**92**	**98**	100	100	108	120	120	**110**
—	**86**	88	—	—	98	**93**	**85**	**91**	93	93	103	115	115	**104**
—	**73**	83	—	—	88	**86**	**65**	**73**	75	75	—	90	90	**83**
—	—	—	—	—	—	—	**93**	**90**	90	90	90	95	95	**92**
—	—	—	—	—	—	—	**86**	**83**	83	83	83	88	88	**85**
—	—	—	—	—	140	**140**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**148**	**150**	150	150	150	150	150	**150**
—	—	—	—	—	—	—	**156**	**158**	158	158	158	158	158	**158**
—	—	—	—	—	—	—	**144**	**148**	148	148	148	148	148	**148**
—	**80**	83	—	—	83	**83**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck							
—	**143**	138	—	—	148	**143**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

Maj 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	712	46	502	31	202	201	482
Kor	40	234		134	1 663	1 300	1 367
Övriga nötkreatur	3 211	39		37	904		349
Gödkalvar	1 308	[1]) 355	[1]) 773	27	656	99	684
Spädkalvar	442	[2]) 236	[2]) 226	467	179	30	263
Får och lamm	258	22	27	24	220	81	164
Svin	3 107	278	374	773	1 316	330	368
Spädgrisar	74	3	5	—	—	10	6
Hästar och föl	88	14	19	3	63	26	89

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Maj 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 399	214	298	283	762	653
Gödkalvar	5 039	287	914	192	777	362
Spädkalvar	5 704	366	525	1 108	582	454
Får och lamm	1 716	26	65	151	357	269
Svin	6 617	476	509	499	1 332	480
Spädgrisar	131	6	12	3	1	24
Hästar och föl	126	15	22	5	60	37

[1]) Större kalvar.
[2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *maj* 1915—*maj* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor. .	kg.	59	73	78	79	93	90	90	90	118	124	153	114	74
små. .	»	41	58	60	57	80	80	80	80	80	85	105	83	51
Braxen	»	58	60	63	64	75	78	—	—	65	—	—	76	75
Gråsej	»	31	45	55	57	65	75	—	75	75	—	—	—	64
Gädda, levande.	»	101	115	120	100	131	132	—	—	—	—	—	—	70
slaktad.	»	61	65	68	70	—	—	—	144	110	119	140	98	89
Gös.	»	108	110	110	119	—	—	169	180	—	178	188	163	153
Hälleflundra, stor	»	113	109	113	105	114	124	127	141	148	148	149	137	140
små	»	70	70	70	65	90	90	—	—	102	110	108	110	86
Id	»	55	60	60	60	—	80	—	—	60	—	68	74	57
Kolja, svensk .	»	55	58	65	61	68	72	74	70	90	70	87	75	57
norsk. .	»	30	30	30	—	—	—	55	53	51	55	42	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	49	50	—	41	70	74	74	—	—	—	74	80	67
Lake, stor . .	»	40	—	—	67	78	80	81	100	86	90	90	70	—
insjö- små . .	»	41	40	48	63	—	—	—	—	110	103	110	78	55
Lax, färsk . .	»	310	201	196	328	275	395	250	280	310	387	440	448	353
Långa	»	55	50	57	65	70	73	81	90	63	—	85	85	—
Piggvar	»	127	125	—	—	—	265	130	—	—	175	175	175	140
Röding	»	165	165	—	155	170	165	168	175	—	—	—	175	175
Rödspotta, stor.	»	55	60	71	71	73	82	90	87	99	90	90	86	79
små.	»	—	—	—	65	—	—	—	—	—	70	70	70	60
Sik, stor . . .	»	102	110	113	120	119	119	106	110	—	—	—	114	115
små . . .	»	83	—	—	—	112	—	—	—	110	—	—	—	—
Siklöja	»	—	—	—	67	70	40	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2]	2100	—	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—	—
» » . . .	kg.	31	—	—	—	—	—	—	—	37	—	—	—	50
Sjötunga, stor .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	153	155	89
liten.	»	65	88	93	85	79	105	99	95	120	—	—	108	69
Slätvar	»	92	90	—	—	—	150	—	120	—	150	150	150	—
Strömming . .	låda[2]	1200	—	—	—	—	—	—	2350	2500	1550	1900	1725	950
» . .	kg.	18	32	33	28	44	34	39	39	35	20	27	20	26
Torsk, m. huvud	»	30	35	35	38	44	51	49	55	40	57	59	53	44
svensk huvudlös	»	54	64	75	73	88	95	98	99	107	91	90	83	74
Torsk, norsk . .	»	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—
Vitling, stor . .	»	34	35	35	34	41	40	48	50	66	50	58	62	41
små . .	»	24	25	25	32	30	30	30	—	50	40	40	40	—
Ål, levande, stor	»	185	175	180	177	—	—	—	—	250	—	—	—	185
små	»	—	—	—	127	—	—	—	—	170	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	—	2000	1940	2000	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	650	690	750	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	118	91	—	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	95	88	91	73	85	95	90	—	120	95	83	85	96
kokta små . .	»	57	63	59	—	—	68	43	—	—	—	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

29/4—3/5:	tillgång riklig,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens	svävande.		
4/5—10/5:	»	»	»	»	»	»	
11/5—17/5:	»	god,	»	»	»	»	
18/5—24/5:	»	»	»	»	»	stigande.	
25/5—31/5:	»	»	»	»	»	fast.	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *maj* 1915—*maj* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Maj 1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	—	—	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90	36·64	39·13	—
» blandad	—	—	—	—	—	—	—	23·38	27·83	25·59	27·89	30·15	—
» små	—	—	—	20·13	—	—	—	10·75	23·17	15·20	24·50	23·71	—
	Öre per kg.												
Kolja, stor	44	43	52	47	60	52	68	66	75	59	—	71	53
» halvstor	31	32	37	45	55	43	53	58	68	49	75	66	43
» liten	17	19	26	35	47	23	38	40	57	39	55	52	35
Vitling	18	17	20	17	22	22	39	43	66	40	53	49	37
Torsk, stor	37	43	42	48	63	67	70	56	80	60	58	52	50
» liten	18	19	22	22	32	37	45	40	43	46	51	45	32
Långa	39	41	49	36	50	63	61	54	57	58	76	56	53
Gråsik	30	30	32	38	48	59	63	52	50	54	51	49	44
Tunga, röd	46	66	59	73	105	115	141	144	160	203	228	133	80
» äkta	210	—	—	—	—	438	314	202	394	343	315	350	—
Rocka	—	—	9	6	—	—	—	—	—	9	—	—	—
Piggvar	143	108	142	181	188	193	177	188	298	280	238	202	166
Slätvar	—	—	—	98	75	125	103	121	233	187	223	154	—
Rödspotta	50	—	62	60	64	80	86	95	130	103	108	79	40
Hälleflundra	131	114	109	110	116	124	129	134	154	186	166	144	123
Havskatt	45	40	49	40	—	60	72	—	—	56	77	65	56
Marulk	34	42	52	37	—	62	67	63	—	30	—	48	57
Kummel	35	56	60	54	91	64	66	55	—	—	—	—	85
Tonfisk	—	—	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	18	19	—	19	—	—	—	10	—	—	—
Stör	155	—	—	—	160	—	—	—	200	135	170	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	.	.	.	.	.	.	.	362	351	434	421	312	210
» lådor	.	.	.	.	.	.	.	22 411	11 414	22 795	31 763	27 407	17 588

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr.